www.e-rara.ch

D. Epiphanii Episcopi Constantiae Cypri, contra octoaginta haereses opus, Panarium, sive Arcula, aut Capsula Medica appellatum

Epiphanius

Basileae, [mense Septembri, Anno 1545]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-7848

Epiphanii episcopi Constantiae Cypri, contra octuaginta haereses opus panarium, sive arcula aut capsula medica appellatum

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, CONTRA OCTVAGINTA HAERESES OPVS PANARIVM, *siue Arcula aut Capsula Medica appellatum.*

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTEPRETE.

QVVM AGGREDIAR fidem, itemq; incredulitatem, rectamq; ac diuersam opinionem annunciare ac prodere, mentionem faciam principij iactorum mundi fundamentorum, & eorum quæ cõsequuntur, non proprijs uiribus confisus, neq; à propria ratione concitatus, sed uelut Deus omnium Dominus ac miserator suis Prophetis reuelauit, & per ipsos nos omnium cognitione, quantum humanæ naturæ possibile est, dignatus est. Et quum incipiam de his statim considerare, primum quidem non in parua solicitudine cõstitutus sum, uerum etiam ualde timeo, ut qui moliar opus non uulgare: & inuoco ipsum sanctum Deum, & unigenitum ipsius Filium IESVM CHRISTVM, & sanctũ ipsius Spiritum, quo nostræ tenuitatis mentem illustret, ad illuminationem cognitionis illorum. Græcorum equidem scriptores, poëtæ & oratores, ubi fabulosum aliquod scriptum aggrediuntur, Musam aliquam inuocant, non Deum. diabolica est enim ab ipsa sapientia ac terrena, et non ex supernis descendens, uelut scriptum est. Nos autem inuocamus sanctum uniuersorum Dominum, ut adiuuet paupertatem nostram, & inspiret sanctum Spiritum suum, ut nihil ascititium in promissum scriptum comportemus: atque hoc ipsum petentes, nostræ insufficiẽtiæ nobis conscij, iuxta fidei mensuram ac proportionem, ipsum nobis largiri obsecramus. Sit autem scopus omnibus lectoribus, de omni quęstione, Quòd occasionum & temporum sunt inuenta, quæ exigua mens nostra exercitata cõprehendere potuit. Et sanè nõ omnino promittimus omnium quæ in mundo sunt tractationem. Nam & ineffabilia sunt & effabilia, inenarrabiliaq; & numero incomprehensibilia: & quãtum quidem ad homines attinet, nemo ea assequi potest, sed à solo uniuersorũ Domino cognoscuntur. Verũ promissio nostra habet, de differentia opinionũ ac notionum, professionũq; fidei ex Deo, & incredulitatis sectarum item, & falsæ humanę mentis opinionis, ab erroneis uiris in mũdo dispersæ, ab eo tẽpore quo homo formatus est in terra usq; ad nostra tempora, hoc est regni Valentiniani & Valentis annum undecimum, & Gratiani septimum. Porrò quæ à nobis ad legentiũ notitiam peruenient, ea partim ex discendi studio nouimus, partim ex auditu percepimus, in quædã uero proprijs auribus ac oculis incidimus. Et quorundã quidem radices & dogmata, exacta narratione nos tradituros esse cõfidimus, quorundã uero partem aliquam, prout facta sunt. Atq; hæc partim ex libris ueterum scriptorum, partim ex auditu hominum, qui menti nostræ exactam fidem fecerunt, nouimus. Hoc autem totum opus collegimus non per nos ipsos aggressi, nõ promissionibus nostram dicendi tenuitatem excedentibus immorati. Nam et hunc ipsum sermonem, quem Deo uolente componere instituimus, uiris philosophis, aliàs alijs debilitatem nostram pungentibus, & uelut loris, ut ita dicam, instigantibus, adorti sumus, uelut uestra præstantia per propheticas nobis literas scribens petiuit ac expostulauit, ô uenerandissimi ac optimi fratres Acaci, & Paule in presbyterio consortes. Quandoquidem igitur undiquaq; non sine Deo petitio

Musarum inuocatio.

Epiphanij sæculum.

num ſuffragijs conſideratis, propter excellentẽ ſeruorum Dei dilectionem huc deſcendere dignus factus ſum: nõ per uerborum eloquentiã, non lepiditate aliqua dicendi, ſed ſimplici loquẽdi idiomate, ſimplici ſermone, certitudine uero eorum quæ ſermone declarantur, dicendi initiũ faciam. Et Nicander quidem ſcriptor beſtiarum & reptilium naturas cognitas fecit. Alij uero ſcriptores de radicibus ac herbis prodiderunt, uelut Dioſcorides materiarius, Pamphilusq; ac Mithridates rex, Calliſthenes & Philo, Iolaus item Bithynus, & Heraclides Tarentinus, Crateuas herbarius, Andreas, Baſus Tylius, Niceratus, Petronius Niger, Diodotus, et alij quidã. Eodem modo etiam nos ſectarum radices & opiniones reuelare conantes, non in detrimentum legentium, ſed uelut relati ſcriptores ſtudio habuerunt, non ut malum indicarent, ſed ad timorem & cautionem humanæ naturæ, ut mala & pernitioſa cognoſcerent homines, ſeq; præmunirent, & per potentiam Dei effugerent, per animaduerſionem & repudiationẽ. At ſi qui in talia iam incidiſſent, & ab eiuſmodi inſidias pertuliſſent, aut per inſufflationem, aut per morſum, aut aſpectũ: ijdem de his ſolliciti, auxiliares radices ac herbas preſcripſerunt, ad prædictorum reptilium improbitates irritas faciendas. Sic etiam nobis ſtudium eſt, per relatorũ et ueſtram, dilectiſſimi fratres, exhortationem, ut malorum reptilium ac beſtiarũ, tum formas triſtes, tum morſus letales reuelemus. Ad oppoſitionem uero horum, quæcunq; poſſumus in compendio dicere, unum atq; alterum uerbum ad repellendũ ipſorum uenenum, & ſeruandum eum qui Dominum ſequi uelit, ſiue ex ſua ſententia, ſiue inuitus in eadem reptilia hæreſeon ac ſectarum dogmata illapſum, inſtar antidotorum apponemus.

Scriptores materiæ medicæ.

Mundi exordium.

Etenim ab initio Adam ſexta die formatus è terra, et accepta inſufflatione uiuificatus eſt. Non enim uelut quidam putant, à quinta die incepit, & in ſexta formatus eſt. decepta eſt enim mens eorum qui hoc dicunt. Erat autem ſimplex & innocens, non nomen aliquod aliud adeptus, non opinionem, non doctrinam, non uitæ diſcretionis appellationem nactus, quàm Adam tantum uocatus, quod hominem interpretari poſsis. Huic formatur ex ipſo ſimilis ipſi uxor, ex eodem corpore, & eadem inſufflatione. filij uero gignuntur huic maſculi ac fœmellæ. Et ubi uixiſſet annos nongentos triginta, naturæ debitum exoluit. Huius filius fuit Seth, huis uero Enos, & per ſucceſsionem Cainan, Malaleel, Iared. Quemadmodũ autem traditio habet quæ ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mũdo fieri: & ab initio quidem per inobedientiam ipſius Adam, deinde per ipſius Cain parricidium. Nunc autem in temporibus Iared, & ultrà, ueneficium, incantatio, petulãtia, adulterium & iniuſticia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, ſed una lingua, unum genus in terra illo tempore diſperſum. Huic Iared naſcitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiebatur. tranſtulit enim ipſum Deus, & nõ uidit mortem. Enoch autem genuit Mathuſala, Mathuſala Lamech, Lamech Noë. Et iuſtum Dei iudicium, aquæ inundatione orbi terrarum inuecta, omnem hominũ & aliorum animantium carnem deleuit. Seruauit autem in arca per præceptum ipſum Noë, qui complacuit ipſi, & coram ipſo gratiam inuenit. Seruauit item tres filios ipſius, Sem, Cham, Iaphet, et propriam eius coniugem, & trium filiorum tres uxores, ut hominum animæ octo in arca tunc ſeruatæ ſint à diluuio aquæ. Et de omni genere ferarum & animaliũ, tum pecorum, tum aliorum in terra, ad conſtitutionem rurſus ſubſtantiæ omnium in mundo, de quibuſdam bina et bina, de alijs ſeptem et ſeptem. Atq; ſic præterijt decima generatio, per annos bis mille ducẽtos ſexaginta duos. Et inundatio ſedata eſt. & Noe ac domus eius, reliquiæ mundi manſerunt. Nondũ autem erat diuerſa opinio, non gens aliqua diſcors, non nomen hæreſis, imò neque idololatria. Quando uero unuſquiſq; homo iuxta propriam opinionem procedebat. Lex enim una nuſquam erat, quiſq; enim ſibi ipſi lex erat, et pro propria ratione pergebat, (quemadmodũ apud

Apo-

Apoſtolum uſus eſt, non ſolum barbariſmi, ſed etiam aliarum ſectarum. Ait enim, in CHRISTO enim IESV, non barbarus, non Scytha, nõ Græcus, non Iudæus.) Barbariſmus tunc appellabat in decẽ generationibus temporis cognomen. Poſt diluuium uero quum requieuiſſet arca Noë in montibus Ararat, per mediam Armeniorum & Cardyenſium terram, in monte Lubar appellato, iſtic prima habitatio hominum fit poſt diluuiũ. Et illic Noë propheta uineam plantat, & loci habitator fit. Naſcuntur autem filijs eius, ipſe enim non amplius generauit, filij & filiorũ filij, uſq; ad quintam generationem, annis ſexingentis quinquaginta nouem, præter Sem. Secundum conſequentiam uerò ſermonis, genealogiam unius filij recenſebo. Sem itaq; genuit Arphaxad, Arphaxad Cena, Cena Hala, Hala Heber pium & religioſum, Heber Phalec, & nihil erat in terra, non hæreſis, non opinio alia atq; alia, ſed ſolum homines uocabantur, unius labij & unius linguæ. Erat autem ſolum impietas & pietas, lex naturæ & uniuſcuiuſq; uoluntatis propoſitum ſecundum naturam, & neq; à doctrina, neq; ex libris ſcriptorum error & ſeductio, non Iudaiſmus, non hæreſis alia aliqua, ſed ſicut nunc eſt fides, quæ iam in ſancta catholica Eccleſia uerſatur, quæ ab initio fuit, & poſtea rurſus reuelata eſt. Si quis enim pro ueritatis ſtudio expendere uelit ſancta & catholica Eccleſia principium omnium eſt, ex hoc nimirũ ſcopo, Adam protoplaſtus formatus eſt, non circumciſus, ſed carne præputium habens. Non autem erat idololatra, & nouit patrem Deum, & Filium, & Spiritum ſanctum. Prophe ta enim erat. Itaq; quum non haberet circumciſionem, non erat Iudæus. & quum ſimulachra non adoraret, aut aliud quid, non erat idololatra. Propheta enim erat Adam, & nouit quod Pater dixit Filio, Faciamus hominẽ. Quid igitur erat? Neq; circumciſionem habens, neq; ſimulachra colens, ſed Chriſtianiſmi formam oſtendens. Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathuſala, & de Noë, & Heber, uſq; ad Abraam accipiendum eſt. Operabatur autem tunc & pietas & impietas, fides & incredulitas. fides quidem Chriſtianiſmi imaginẽ obtinens: incredulitas autem, impietatis & iniquitatis formam exhibens, contraria legi naturæ, uſq; ad præiudicatum tempus. Quinta igitur generatio poſt diluuiũ, quum multiplicarentur iam homines, ex tribus filijs Noë, per ſucceſſionem filiorũ filij geniti ſunt ſeptuaginta duo numero, principes & capitanei in mundo. Quum autem ſe extenderent & ultra procederent à monte Lubar ac finibus Armenię, hoc eſt à regione Ararat, conſiſtunt in campo Senaar, quem ſanè delegerãt. Situs eſt autem campus Senaar nunc in regione Perſica, quæ olim erat Aſſyria. Illic itaq; coniuncti conſiliũ inter ſe ineunt, de ædificãda turri ac urbe. Verùm à regione ad Europam in Aſiam declinantes, appellati ſunt omnes iuxta regionis appellationem Scythæ. Extruunt autem turrim, & ædificant Babylonem. & non habuit complacẽtiam Deus in operæ dementiæ ipſorum. diſperſit enim & diuiſit ipſorum linguas, & ex una in ſeptuaginta duas diſtribuit, iuxta numerum uirorum tunc repertum. Vnde & Meropes hi uocati ſunt, propter diuiſam uocem. Et turrim quoq; uentorũ impetu euertit. Diuiſi igitur ſunt per omnem terram, ad dextram ac ſiniſtram: partim reuerſi unde proceſſerant, partim ulterius ad orientem progreſſi. Alij uero Libyam occupauerunt, ut etiam ſi quis de his certior fieri uelit, inuenerit ſanè ſingulos qui ſeceſſerunt in ſingulis patrijs, quomodo ſortem acceperunt. Sic Miſacem ſuſcipit Aegypti ſortem, Chus Æthiopiam, Pſus Æxiomaticas partes, Regma et Saba partes ad Garamorum regionem ſitas. Et ut ne in longum extendam hic procœmium, redibo rurſus ad propoſitũ, & ſecundum ſucceſſionem rurſus cõſequentiam apprehendam. Inter Heber & Phalec, & turris ædificationem, & primam urbem poſt diluuium extructam, in ipſa ædificatione principium de cætero cõſultationis accipit Nebroth, de congregatione ac tyrannide. Nebroth enim regnat, filius Chus Æthiopis, ex quo natus eſt Aſſur. Huius regnum in

Barbariſmus.

Eccleſia Catholica principium omniũ.

Meropum appellatio.

Orech fuit,& in Arphal ac Chalamía.extruit autẽ & Thiras,& Thobel, & Lobon,
Zoroaſtres. in Aſſyriorũ regione.Hunc dicunt eſſe Grẽci Zoroaſtrem, qui ultrà progreſſus ad
orientales partes,Bactra inhabitauit. Hinc iniquitates in terra diſtributæ ſunt.inuen
tor enim hic fuit malæ doctrinæ,aſtrologiæ et magiæ,uelut quidam de hoc Zoroa-
ſtre tradunt. Verũ ut rei ueritas habet,hoc tempus ipſius Nebroth gigãtis erat.non
longe autem inter ſe ambo diſtãt tempore,Nebroth & Zoroaſtres. Phalec autem ge
nuit Rhagan,Rhagã Seruch,quem interpretari poſſis irritationẽ.Et incepit inter ho
Græciſmus. mines idololatria ac Græciſmus, uelut cognitio quæ ad nos deuenit,habet.Nondũ
autem in ſtatuis & in ſculpturis lapidũ aut lignorũ, aut ex argẽto & auro,aut alia ma
teria factis,ſed ſolum per colores & imagines hominis mens in ſeipſa malicią excogi-
tauit,& per liberum arbitrium rationiſq; ac mentis uim,pro bonitate iniquitatẽ repe
rit.Naſcitur ipſi Seruch filius Nachor,Nachor autẽ gignit Tharra. Hinc fieri cœpe
rũt ſtatuæ ex luto ac arte figulari,per induſtriam huius Tharra. Durauit autem hoc
ſtudiũ in uigeſimam generationem uſq; ad hunc,annis ter mille trecẽtis triginta duo
Patres ante ſi lios morieban tur. bus.Et nullus unquã ex prioribus hominibus filius ante patrem mortuus eſt,ſed pa-
tres ante filios uitã finientes,filios ſucceſſores relinquebãt: & ne quis dicat de Abel,
non enim morte propria mortuus eſt,donec Tharra æmulũ Deo per propriam uer-
ſutiam cõmentus erexit,et ex ultione ſimilia his quæ fecit recepit, dum etiam ipſe per
proprium filiũ ad æmulationem prouocatus eſt. Vnde admiratione ducta diuina ſcri
» ptura adnotauit dicens:Et mortuus eſt Arran in cõſpectu Tharra patris,in terra nati
uitatis ſuæ. Vſque ad hũc permanſit Scythica quædam ſucceſſio ac appellatio. Non
Scythiſmus. dum autem erat aliqua hæreſis, nondum inuentum aliquod aliud,quàm ſola ſcorta-
tio,& excogitatio ſimulachrorũ.Et poſtea deificarunt aut infelices tyrannos,aut præ
ſtigiatores ſpectra orbi terrarum exhibentes,monimenta ipſorum uenerantes,et lon
go tempore poſtea Saturnum & Iouem,Reamq; ac Iunonem,& alios deinceps.De-
inde uero Acinacem coluerunt ex Scythis Sauromatę,Odriſumq; Thracũ primum
patrem,ex quo Phrigum genus deducitur:unde & Thraces à Tharra cognomento
Thracum ap- pellatio. appellantur,qui in turris ædificatione genitus fuit.Proceſſit autẽ degenerauitq; om-
ne tempus,hinc erroris initio ſumpto uſque ad prædictum tempus,uias deinceps in-
quinans. Scriptoresq; ac hiſtoriographi hinc initium ſumpſerũt,ab Ægyptiorum fa
bulis deditę gẽtis errore collectione facta,unde ſanè ueneficia ac magiæ repertæ ſunt.
Translata autem ſunt hæc ad Græcos ab ætate Cecropis. Et erat hoc tẽpore Ninus
in Aſſyrijs,& Semiramis,contemporanei ipſi Abraã,et Ægyptiorum octauus & de
cimus potentatus.In Sycione autem tunc ſolum regnabãt,cuius regni initiũ fuit Eu-
rops.Et Deus deligit ipſum Abraam, eadẽ ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ
forma in præputio fidelem,& in pietate perfectiſſimum,in ſciẽtia prophetam, in uita
euangelicam habentem conuerſationem.Domi enim pater honorũ fuit, et uocatus
eſt per uerbũ,& domeſticis ſuis renunciauit,et uocanti obediuit,uelut Petrus & An
dreas & Iacobus ac Ioannes.Et ut ne rurſus longam faciam orationẽ, in ſumma di-
cam. Quum ad annos nonaginta nouem peruenisſet hic propheta,à Deo reſpõſum
accipit de circũciſione,& hinc incipit forma Iudaiſmi poſt Græciſmũ.Et erat à iactis
fundamentis mũdi uigeſimaprima generatio.Anni uero ter milleni quadringenti tri
Iudaiſmus. ginta unus:& Iudaiſmus initium accepit. Scytiſmus enim à diluuio uſque ad turrim
& Seruch fuit.A Seruch autem, uſque ad Abraam et huc Græciſmus.Ab Abraã ue
ro nondum cognomen hæreſis erat:ſed ſolum qui eandem pietatem habebãt,Abra-
amiæi ab Abraam uocabantur.Filij uero huic fuerunt octo:ſolus autẽ Iſaac hæres e-
rat,propterea quod & ex ſententia patris uitã degebat,pietati intentus,& iuxta pmiſ
ſionẽ Dei patri donatus erat.Habebat autem ante hunc Iſmaël ex ancilla Agar, Chet
tura uero peperit ipſi filios ſex,qui diſperſi ſunt in felicem appellatam Arabiam.Zem

bran,

bran,& Iezan,& Iesboc,& Soye,& Emmadem,& Madiam: & qui ex ancilla natus est,nomine uelut dixi,Ismaël. Occupat autem hic & extruit appellatam Phares in deserto.Nascuntur autem huic filij numero duodecim, ex quibus sunt tribus Agarenorum,siue Ismaëlitarum,qui nunc Saraceni uocantur. Isaac uero gignit filios duos,Esau & Iacob,& appellabatur tũc genus piorum Abraamiæi et Isaaci. Quum autem separatus esset Esau ad Idumæam ad meridiem ipsius Chanaan sitæ regionis & orientalis,habitator fit montis Seir,& ciuitatem extruit Edom appellatam. Huic autem gignuntur filij,& præsunt Idumęæ singulis iuxta successionem,qui etiam duces Edom appellabãtur.Ex quo quintus est iuxta successionem Ioë,subtracto Abraam ex hoc numero,& ab Isaac numeratione facta. Isaac enim genuit Esau,Esau Raguel,Raguel Zara,Zara Ioë,prius quidem uocatum Iacob,postea uero appellatum Ioë,paulò ante tentationem quæ ipsi accidit. Vigebat autem circumcisio. Iacob porrò fugit iram Esau fratris sui,ex consilio patris & matris,in Mesopotamiam Phadã, ultra Mesopotamiam Susoba:et ducit illinc uxores ex propria cognatione quatuor, quæ pariunt ipsi filios duodecim,Patriarchas appellatos. Quum uero reuersus esset ad Chanaanitidem terram, ad patrem suum Isaac ac matrem Rebeccam, uisum ipsi obuenit ex Deo,iuxta Iordanis excursus: uocant autem torrentem Iacob, ubi uidit castra angelorum. Et ecce inquit, homo à uespera, & colluctatus est ipsi usq; ad auroram: quem angelum significauit scriptura,qui per benedictionem dat Iacob dignitatis nomen,Israel uidelicet. Quum autem illinc transijsset Iacob,nominauit nomen loci,Speciem Dei. Quoniam qui ad ipsum per benedictionẽ dixerat, Non amplius uocabitur nomen tuũ Iacob, sed Israel uocabitur: ita distinxerat dicens,Fortis fuisti cum Deo, & cum hominibus potens eris. Ab hoc tempore Israelitæ appellantur. Et ipse Israel post descensum Ioseph in Aegyptum, descendit quoque cum uniuersa domo sua, filijs q; et nepotibus,eorundem q; uxoribus atq; alijs, cum septuaginta animis. Moratum est autem genus Israel in regione Aegyptiorũ per generationes quinque. Iacob enim genuit Leui & Iudam, & reliquos decem patriarchas. Leui autem genuit Caath. Iudas uero genuit Phares. Caath genuit Abraam, Abraã genuit Mosen. Phares autem genuit Esrom, Esrom genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab Naasson,temporibus Mosis. Et Naasson quinta generatio est secundum Leui. Exit Israel de terra Aegypti per rubrũ mare in signis ac miraculis Dei,& castra metatur in eremo Sina. & responsis datis ex Deo seruo ipsius Mosi, ut numeraret à uiginti annis usque ad quinquaginta, uiros qui possent educere gladium: sumit arma bellica,reperit q; uirorum myriadas sexaginta duas, hoc est sexcẽta uiginti milia, insuper q; octo milia & quingentos. Illo porrò tempore erat Inachus apud Græcos notus,cuius filia Io,quæ & Atthis appellatur, de qua etiam Attica regio uocata, ex qua item Bosporus,& eiusdem nominis ciuitas Bosporus, in ponto Euxino nominata. Appellant autem ipsam Ægyptij Isim,eam q; uelut deam adorant. Illi uero cognominis est etiam fluuius Inachus appellatus. Atque hinc initium habuerunt mysteria et traditiones de dijs apud Grecos,prius apud Aegyptios & Phrygas,Phœnices q; & Babylonios male excogitata, & ad Grecos translata,de Aegyptiorũ regione à Cadmo et ipso Inacho,qui prius Apis uocatus fuit,et Memphin ędificauit. Sed & ab Orpheo & quibusdam alijs eadem mysteria initium sumpserunt, & in hæreses ac sectas composita sunt postea ab Epicuro,& Zenone Stoico,et Pythagora,ac Platone. Ex quo tempore cœperunt corroborari, usq; ad tempora Macedonica & Xerxis regis Persarum,post expugnationem Hierosolymorum primùm, & captiuitatẽ Nabuchodonosor,& usq; ad tempora Darij,& Alexandri Macedonis. Plato enim illo tẽpore notus erat, & qui eum præcesserunt, Pythagoras q; & postea Epicurus.

Agareni, Saraceni.

Israëlitæ.

Inachus.

Io, siue Atthis & Isis.

Vnde sanè, uelut dixi, occasionem sumpserunt,& ad statum peruenerunt scripta,ac libri apud Græcos. Et post hoc tempus decantatæ hæreses philosophorum,inter se errore quidem conuenientes, & eadem uia procedentem scientiam idololatrię ac impietatis contexentes: uerũ eodem errore in seipsas confractę,altera ab altera differũt.

Stoicorum hæresis, ex ordine quinta.

ET Stoici quidem de deitate hoc sentiunt, Deum dicunt esse mentẽ,quæ sit uniuersæ huius uisibilis molis,cœli uidelicet ac terræ,& aliarum rerum,uelut in corpore anima. Partiuntur autem ijdem unam deitatẽ in multas partiales essentias, in solem,& lunã,& sidera, in animã,& aërẽ,& alia. Transitus itẽ tradunt animarũ à corpore in corpus,ubi de corpore decedunt. Easdemq; corpora ingredi ac rursus generari dicunt,& per multum errorem hanc impietatem retexunt:partem autem Dei et immortalem animam ducunt. Habuerunt principem Zenonem suæ stoæ,siue porticus,de quo multa narrãtur. Alij enim dixerunt, ipsum Cleantis cuiusdam filium à Tyro oriundi. alij Citiensem ipsum dicunt ex Cypro insularem,& Romæ aliquandiu uixisse,postea uero Athenis hoc dogma proposuisse in porticu,stoa Græcis appellata. Quidam duos Zenonas esse aiunt, alterum Eleatem,& prædictũ:& tamen ambo sic docuerunt,etiamsi duo fuerint. Asserit igitur etiam hic materiam contemporaneam Deo appellandam esse,una cum alijs sectis:fatum item esse ac generationem,ex quo omnia gubernantur,ac afficiuntur. Quomodo igitur cõpendiaria hæc nostra tractatio,aduersus huius uitia,auxiliare medicamentum recensere poterit:ita ut non multo minor magnitudine rei fiat defensio? Verum summatim ut ne omnino
Stoici refutati transcurram,ad hunc dicam. Vnde accepisti ô bone,huius doctrinæ narrationem? aut qualis spiritus sanctus cœlitus te alloquutus est, de tuo errore? Duo enim simul cõtemporanea,materiam & Deum,uiolenter asseris. Cadet autem & inconstans est ratio tua. Confiteris enim quẽdam esse opificem,quem etiam omnipotentem dicis, hunc uero in multitudinẽ deorum diuidis. Cuius autem opifex,siue cõtemporanea fuerit materia ipsa? Erit enim per se sunpsius domina,quę à nulla causa principiũ accepit,& nemini subiecta est. Si uero opifex ab hac accipit tutelã,qui ipsam reperit,imbecillitas quædam fuerit,& collatio ei qui contribuit,propter inopiam,quo non ex proprijs,sed ex alienis subiectis,proprium officium producat. Et de animarũ transitione à corporibus ad corpora,multa est adulteratæ mentis tuæ peruersitas, ô tu ultronee sapiens, qui scientiam apud homines iactas. Si enim pars Dei est, & immortalis: corpora uero miserabilia,non solum ferarum & reptilĩu,& omnis generis bestiarum uilissimarum, formationi ipsius coniungis, quæ, uelut tu dicis, à Deo essentiã habet: quid nam fieri possit hoc magis flagitiosum? Fatũ deinde introducis,uelut ex ipso fiant ea quę homini ac alijs accidunt. Verùm ex uno dicto summatim totum tuum fabulamentum subuertetur. Si enim fati est sapientem fieri, prudentem euadere, rationalem generari ac irrationalẽ, aliaq; omnia: cessent leges, dominatur enim fatũ adulteris,& alijs. Magis autem pœnam dabunt stellæ quę necessitatem inducunt,si coactus quis facit id quod aggreditur. Verum de his aliàs amplius dicam. Sint ociosæ scholæ, quiescant sophistæ,& rhetores ac grãmatici, medicique,ac reliquæ scientiæ mechanicarũq; artium innumera multitudo, et nemo amplius doceat,si ex fato scientiarũ suppeditatio,& nõ ex literarũ doctrina humanæ naturæ cõtingit. Si enim fatũ eruditũ & doctum efficit,ne discat quis ex doctore,sed ex natura accipiant peritiã stamina uoluentes Parcę, iuxta tuorum adeò fastuosorũ uerborũ erroneam sententiã.

Platonici, hæresis ex ordine sexta.

AT hæc aduersus Zenonẽ & Stoicos à me dicta sint. Plato uero simul & ipse eadem uia fertur,per animarũ de corporibus ad corpora transitionẽ,et per multi

tudinem

tudinem deorum, aliasq; idololatrias ac superstitiones. Non autem de materia omnino æqualiter cum Zenone & Stoicis sensit. Nouit enim ipsum Deũ, omnia uero facta & existentia ex uero Deo potentias quasdam factas esse. Esse autem primam causam, & secundam, & tertiam. Et primam quidem causam esse Deum. secundam uero causam, ex Deo quasdam potentias productas esse. per ipsum uero et potentias factam esse materiã. Sic enim dicit: Cœlum simul cum tempore factum est, simul enim etiam dissoluetur. Verum priorem suam de materia sententiã destruxit. Dicit enim alicubi materiam Deo contemporaneam esse. *Plato contra seipsum.*

Pythagorij, hæresis septima.

Ante hunc porrò Pythagoras & Peripatetici, profitẽtes se delineare unum Deũ, uerum etiam alijs philosophis, ipsorumq; commentis addicti sunt. Et tum ipse, tum sodales eius rursus æqualia his dicunt, nefandam ac impiam sententiam de animarum de corporibus discessu, & ad alia corpora transitu, & de corporum corruptione. Hic postremum in Media uitam finijt. Corpus autem dicit esse Deum, hoc est cœlum: oculos uero ipsius esse uelut in homine, solem et lunam, ac reliqua sidera, & in cœlo elementa.

Epicurei, octaua secta.

Epicurus deinceps omnia absq; prouidentia geri, in mundum induxit. Ex atomis uero omnia producta esse, ac rursus in atoma decedere ac resolui. & omnia sua sponte ex casu esse, ac mundũ substitisse, natura semper generãte, ut quæ rursus consumetur, & rursus ex seipsa succedat, & nunquam desinat, dum & à seipsa nascitur, et in seipsam conteritur. Esse autem uniuersum ab initio instar oui, spiritũ uero draconis specie circum ouum, uelut coronam, aut uelut cingulũ constringere naturam. Quum autem uoluerit uiolentia quadam ultra tempus coarctare omnem materiam, siue omnium naturam, sic quidem rerum naturam in duo hemisphæria diduxisse, et deinde ex hoc atoma indiuisibilia corpuscula secreta esse. Leuia enim et tenuiora uniuersæ naturæ sursum emersisse, hoc est lucem & æthera, & tenuissimam spiritus partem. grauissima uero aclutulenta deorsum inclinata esse, hoc est terrã, id est ipsam sic citatem, & humidam aquarum essentiã. Vniuersa uero à seipsis, & per seipsa moueri in circumuolutione poli & astrorum, ut à draconis speciem habente spiritu adhuc omnia impellantur. Et ex parte quidem de his diximus, eodem uero modo quatuor has sectas ob lectionis compendiũ subuertemus. Hinc & paulo prius quoq; de cæteris poëtæ, uelut dixi, & oratores ac historiographi, astronomiq;, & qui alios errores induxerunt, & mentẽ ad infinitas malas causas ac institutiones prẽparauerũt, humanam comprehensionẽ turbarunt, ipsiq; tenebras offuderũt: & factus est hic primus error, excogitatio simulachrorum, & infœlicitas doctrinę. Erant autem omnia diuisa, Græcismus & Iudaismus. Iudaismus nõ prius appellatus, sed per Israelem cognomen piæ religionis adeptus, donec successiones factæ sunt. Naasson enim in deserto tribus Iuda tribunus factus, generat Salmõ, Salmon generat Boos, Boos gignit Obeth, Obeth gignit Iesse, inter pios Israëlitas appellatos. Iesse generat Dauid regem, qui primus ex tribu Iuda regnauit, ex quo deinceps per successionẽ reges ex semine ipsius, ita ut filius patri successerit, cõstituti sunt. Erat aũt ante ipsum Dauid natura primus rex Israël Saul, filius Ceis, ex tribu Beniamin: & nõ successit ei filius, sed trãslatum est regnũ per Dauidẽ primũ ad tribũ Iuda. Nam ipsi Iacob primus filius nascitur Rubim, secũdus Simeõ, tertius Leuis, quartus Iudas, ex quo appellantur Iudæi, qui ad hoc nomẽ delapsi sunt propter tribũ Iuda, eius qui ex genere piorũ fuit. Vocabantur itaque paulo antè Israëlitæ, qui & Iudæi. Vsque ad hoc tẽporis coniunctæ *Isaëlitæ.* *Iudæi unde dicti.*

fuerunt quatuor generationes, quatuor terræ partiũ, quum diuiſæ fuerint hæ per tẽpora uſque ad hoc tempus hic à me indicatũ, & ulterius. Hoc eſt ab Adam uſque ad Noë, Barbariſmus: à Noë uſque ad turrim, et Seruch, poſt duas generatiões Scythica ſuperſtitio: & poſtea à turre & Seruch & Aram, uſque ad Abraam, Græciſmus. Ab hoc & ſucceſſoribus in pietatis ſtudio ipſi Abraam coniunctis, à ſemine eius per ſucceſſionem, hoc eſt à Iuda Iudaiſmus. Cuius rei teſtimonium mihi præbet ſpiritu
„ plenus, & ſanctus Dei Apoſtolus Paulus, ſic dicens: In CHRISTO IESV non barbarus, non Scytha, non Græcus, non Iudæus, ſed noua creatio. Nam ab initio quũ creata eſſet creatura, & noua eſſet, nullum aliud nomen habebat. Cum his conuenit
„ rurſus id quod in alio loco dicit: Debitor ſum Græcis et barbaris, ſapiẽtibus & ſtolidis. ubi ſapientes quidẽ appellat Iudęos, ſtolidos uero Scythas. & ait, Debitor ſum. Hinc totum genus Iſraël Iudæi uocabãtur, à temporibus Dauid. Et durauit hic mos ut omne genus Iſrael tum Iſraelitæ tum Iudæi uocarentur, à temporibus Dauid ac filij eius Solomonis, & filij Solomonis, Roboam inquam, qui poſt Solomonẽ regnauit in Hieruſalem. Quo uero non præteream Iudæorum religionem, & ne relinquam indicare propoſitum opinionis ipſorũ ſcopum, pauca de multis apponam. Omnibus enim manifeſtiſſimæ ſunt res Iudæorum. Quapropter non magnũ ſuſcipiam laborem in hoc argumẽto, ut accuratiſſime exponã: ſed ut quæ neceſſaria fuerint, pauca de multis hic apponam. Iudæi itaque ab Abraam per ſucceſſionem exiſtentes, et ipſius pietatem edocti, circumciſionem Abraam habent, quam iuxta prę ceptum Dei accepit nonageſimum nonum annum agens, ob cauſam ſuprà à me relatam: quo uidelicet eius ſemen inquilinũ in terra aliena non auerſaretur nomen Dei, ſed in corpore ferret ſignaculum commonefactionis gratia atq; indicij, quod in patris ipſorum pietate perſeuerarent. Filius autem huius circumciditur octaua die, uelut Dei uaticinium habebat. Et in confeſſo quidem eſt, quod ex prȩcepto Dei circũciſio tunc fuit. Verum per figurã erat tunc conſtituta, uelut in progreſſu poſtea oſtẽdemus. permanſerunt itaque in circunciſionis ritu, & pietati addicti, ĩdem Abraam per ſucceſſionem filij, ab ipſo uidelicet, ac deinceps Iſaac, & Iacob & huius filij, tũ in Chanaanitide terra Iudæa, tum in Philiſtiȩa tunc appellata, nunc uero Palæſtina uocata. Imò etiam in Aegypto. Iacob enim, qui et Iſrael, cum undecim filijs ſuis deſcendit in Ægyptum, annum agens uitę ſuæ centeſimũ trigeſſimum. Ioſeph autem alter eius filius iam in Aegypto regnabat, uenditus à fratribus ob inuidiã. At uero Dei gubernatio cooperãs iuſto quę bona ſunt, inſidias ipſi Ioſeph ſtructas in admirationẽ conuertit. Deſcendit itaq;, uelut prædixi, Iacob & filij eius, & uxores ac nepotes animæ numero ſeptuaginta quinque in Aegyptum, uelut tradit primus de quinque libris Moſis, hæc omnia manifeſte declarans. Perſeuerarunt autem iſtic ad quinque generationes, uelut ſæpe iam dixi, nunc uero neceſſitas incubuit ea repetendi. Manſerunt enim generationes quæ à Iacob numerantur per Leui, ex quo ſacerdotes conſtituti ſunt, & per Iudam, ex quo progreſſu temporum regnauit rex Dauid. Et Leui quidem gignit Caath, & alios. Caath gignit Amram, Amram gignit Moſen & Aaron pontificem. Hic Moſes educit filios Iſrael per potentiam Dei ex Aegypto, uelut habet ſecundus legis liber. Porrò quæ fuerit uita ac cõuerſatio filiorum Iſraël uſque ad hoc tempus, non ita clare, ut euidentiſſimum ſit, dicere poſſumus: ſed hoc ſolum, quòd in ſtudio pietatis ac circumciſione fuerint: etiamſi ſcriptum ſit, quòd multiplicati fuerint in terra Aegypto filij Iſrael, & uiles ac redundantes facti ſint. Ipſum enim tempus eiuſdem cohabitationis ac permixtionis, propter ſocordiam omnino utilitatem effecit. Quæ uero ipſis guſtanda eſſent, & quæ reprobanda, aliaq; quæ legis diſtinctione ſeruare ipſis præceptum eſt, nondum manifeſte adnotatum

Philiſtiæa. Palæſtina.

tatum est. Vbi uero egressi essent ex Ægypto, in secundo exitus ipsorum anno, legislatione Dei digni fiunt, per ipsius Mosis manum. Lex autem à Deo ipsis data instar pædagogi, sicut etiam erat lex pædagogus, corporaliter quidem distinctionẽ faciens, spiritualem uero expectationem habens, docebat circumcidi, sabbatum agere, decimare omnes ipsorum fœtus, & omnia quæ apud ipsos gignebantur ab homine usq; ad pecus: & primitias dare, & quinquagesimam & trigesimam: credere Deo soli, ipsumq; colere. & in monarchia quidem ac unius principatu prædicabatur nomen, in monarchia uero trinitas semper annunciabat, & inter eminẽtissimos apud ipsos credebatur, hoc est prophetas & sanctos. Sacrificiaq; ac cultus diuersos uniuersorum regi Deo in deserto offerebãt, in celebritate fixorum tentoriorũ à Mose constructa, per formas ipsi à Deo indicatas. Susceperunt itaq; ijdem Iudæi etiam propheticas uoces de CHRISTO uenturo, & qui appellaretur quidem propheta, esset autem Deus: & uocatus quidem esset Angelus, uerum filius esset Dei, & homo in carnem uenturus esset, & inter fratres recẽsendus, uelut omnes diuinæ scripturæ habent, maxime Deuteronomij, liber legis quintus, & qui deinceps habentur. Habebant porrò hi Iudæi usq; ad reditũ à captiuitate Babylonis, libros & prophetas hos. I Genesim. II Exodum. III Leuiticum. IIII Numerum. V Deuteronomium. VI librum Iesu Naue. VII Iudicum. VIII Ruth. IX Iob. X Psalterium. XI Prouerbia Solomonis. XII Ecclesiasten. XIII Canticũ canticorum. XIIII Primũ librum regnorum. XV Secundum regnorum. XVI Tertiũ regnorum. XVII Quartum regnorum. XVIII Primum Paralipomenon. XIX Secundũ Paralipomenon. XX Duodecim prophetas. XXI Esaiam prophetam. XXII Hieremiam prophetã, cum lamentationibus & epistolis ipsius, ac Baruch. XXIII Iezechielem prophetam. XXIIII Danielem prophetam. XXV Primum librum Esdræ. XXVI Secundum librum Esdræ. XXVII Librum Esther. Atq; hi sunt uiginti septem libri à Deo Iudæis dati: uerùm uigintiduo, iuxta numerum Hebraicarũ literarũ numerati, propterea quòd decem libri in quinq; duplicantur. Sed de his alibi manifeste diximus. Sunt & alij duo libri apud ipsos ambiguę lectionis, Sapiẽtia Sirach, & Solomõis, citra alios quosdã libros apocryphos. Omnes autem hi sacri libri Iudaismum docebant, & legis obseruationes, usq; ad Domini nostri IESV CHRISTI aduentum. Et recte sanè processissent Iudæi in legis doctrina, si CHRISTVM suscepissent à pædagogo, lege uidelicet, ipsis prædicatũ ac denunciatum, ut suscepta ipsius deitate, etiam aduentũ ipsius in carnem didicissent, non dissolutionẽ legis, sed legis complementũ. Nam figuræ in lege fuerunt, ueritas autem in Euangelio. Illic enim circũcisio fuit carnalis, quæ inseruijt tẽpori usq; ad magnam circũcisionem: hoc est baptismum, qui circũcidit nos à peccatis, et obsignat nos in nomen Dei. Et erat illic sabbatum, detinens nos in magnum sabbatũ, hoc est in requiem CHRISTI, ut in CHRISTO sabbatum agamus à peccatis. Et erat illic agnus irrationalis, qui sacrificabatur deducens nos ad magnum agnum ac cœlestem, pro nobis & toto mundo mactatum. Et erat illic decimatio, muniens nos, ut ne ignoremus literã iota, denarium numerum, primum elementum nominis IESV. Quandoquidem igitur figura ducti sunt, & non peruenerunt ad perfectionem, per legem & prophetas, aliosq; ac totum librum prædicatam, eiecti sunt ab agricultura, & ingressæ sunt gentes, ita ut illi amplius seruari non possint, nisi ad Euangelij gratiam reflexerint. Omnes enim iustificationes ipsis abolitæ sunt, quum singula testimonia hoc confirment, uelut habet tota scriptura. Verum in summa ab uno testimonio, indubitatam & insuperabilem contra ipsos sententiam dicemus. ex quo clare uidere datur, suffragium contra ipsos latum, dum dicit: Quæcunq; anima non audiet prophetam illum, « exterminabitur à tribu sua, & ex Israël, & subter cœlum: tanquam Dominus ea quæ « mystice per legem tradita sunt, perfecte & ad salutem muniturus sit: & qui non audiat

Legis usus.

Libri Iudæorum 27.

Legis et Euangelij differentia.

audiat ipſum neq; admittat, nõ habeat ſalutem, etiamſi legem fecerit: quum lex non poſſit hominem perficere, propterea quòd iuſtificationes corporaliter in ipſa ſcriptę ſunt, & in Domino noſtro IESV CHRISTO uere compleantur. Atque hactenus à me dictum ſit de Iudaiſmo. Nam paucorum mẽtionem feci, ut ne in totum eos ſilentio præteream, ſed in parte oſtendam. Omnibus enim notum eſt cõtra ipſos argumentum, & ipſorum confutatio. Oſtendimus autem & principiũ unde habuerũt introductionẽ, quod ab initio ex Abraã patriarcha pietatis uocãtur pij, ex eo quod ſunt de ſemine ipſius. A nepote uero ipſius, uidelicet Iacob, qui & Iſraël, Iſraëlitę. Ex dieb. uero Dauid, qui regnauit ex tribu Iuda, uocabãtur Iudæi ac Iſraëlitæ omnes duodecim tribus uſq; ad Solomonem filiũ Dauid, et uſq; ad Roboam filiũ Solomonis, nepotẽ uero Dauid. & iuxta increpationem Dei, et indignitatẽ ipſius Roboam, diſſectæ ſunt duodecim tribus, & factæ ac uerſatæ ſunt duæ cum dimidia cũ Iuda, hoc eſt cum ipſo Roboam: & nouem ac dimidia eum Hieroboã. Vocabantur autem nomine tribus Iſraëlitæ & Iſraël, regno ſubiectæ ſub Hieroboã filio Nabat in Samaria. Duæ uero in Hieruſalẽ Iudæi appellabantur, & regebantur à Roboam filio Solomonis. Et factæ ſunt rurſus regũ ſucceſſiones. Roboam genuit Abia, Abia genuit Aſa, Aſa Ioſaphat, Ioſaphat Ioram, Ioram Ochoziã, Ochozias Ioas, Ioas Ameſian, Ameſias Azarian, appellatum Ozian: Azarias, qui & Ozias, Ioatham, Ioatham Achaaz, Achaaz Ezeciam. in temporibus autem Ezeciæ & Achaaz, captiuæ ductæ ſunt tribus ex Iſraël in fines Medorũ. Poſtea Ezechias genuit Manaſſe, Manaſſes Amõ, Amon Ioſiam, Ioſias Iechoniã, qui & Zelum appellatur, itemq; Amaſias dicebat. Hic uero Iechonias genuit Iechoniam appellatũ Sedechiam, & Ioachim. Et nemo de hoc ambigat, imò potius miretur exactam rationem hoc loco utiliter ſtudioſis expoſitã, qui Chriſtianæ doctrinæ gratia ſincera exemplaria contingere uolunt. Qui ſanè ſtatim cum utilitate beniuoli eſſe cogentur, ubi lucrati fuerint dictum hoc, quod à quibuſdam indoctis rerum euangelicarũ ad ambiguitatem, uelut emendandi gratia, deletum eſt. Nam cum ſanctus Matthæus trifariam enumeret generationes, & ab Abraam uſq; ad Dauid recenſeat quatuordecim generationes: duo priores numeri clari reperiuntur, nullum defectum habentes. ad Iechoniã enim tempora continent. Verùm tertius numerus non item quatuordecim generationũ reperitur, ut iuxta ſucceſſionem nominum complementũ habeat, ſed decem et trium. Nam aliqui Iechoniam cum altero Iechonia reperientes, numerũ duplicatũ eſſe putauerunt. Non erat autem duplicatio, ſed numerus clarus. Ex nomine enim patris filius nominatus fuit Iechonias Iechoniæ. Itaq; detracto pro pietatis ſtudio uno nomine, ex ignorantia huc delati defectuoſum fecerunt propoſitum argumentũ, iuxta numeri quatuordecim nominum promiſſionẽ, et multi experimenti habitum corruperunt. Fit itaq; hinc à tempore Iechoniæ captiuitas in Babylonẽ. In hoc tempore captiuitatis acceſſerunt ſeniores ipſum Nabuchodonoſor in Babylone, rogãtes ut mitteret aliquos de ſuis ad inhabitandum terram Iſraëlitidẽ, ut ne regio in materiam eluxurians deſolaretur. Et exaudiuit ipſorum preces, nec rem differebat. & quatuor genera ſuorum mittit, Chuthæos, Cudæos, Seppharuræos, & Anagogauæos: qui unà cum ſimulachris ſuis aſcendentes inhabitauerũt tunc Samariã, hac terra ſibiipſis delecta, eo quod pinguis eſſet ac fertiliſſima. Quũ aũt temporis progreſſu hi à beſtijs dilaniarentur, leonibus, pantheris, urſis, et alijs prauis feris, mittunt legatos in Babylonem, rogantes, & uehementer admirantes de eorum qui prius inhabitauerant firma ſede acuita, quomodo potuerint ſuſtinere beſtiarum rapinas ac uiolentiam. Rex uero accerſitis ſenioribus, percunctatus eſt de ipſorum uita, quomodo tranſegerint dum in Iudæa morarentur, & quomodo effugerint beſtiarum impetum, quum tantus ſit beſtiarum incurſus, tantaq; pernicies in illa regione. Illi uero Dei legislationẽ ipſi indicarũt, & prudenter ipſi

Matthæi lectio interpolata.

reuelarunt

reuelarunt probabilem opinionem, non posse illic gentẽ cõsidere, quæ non legem Dei cœli per Mosen datã perficeret. Esse enim Deum terræ protectorem, non uelle autem transgessiones in ipsa à gentibus alienigenis fieri, per idololatriã, & alia. Ipse uero curam gerens rei, & ueríssimæ declarationi fidem habens, exemplar legis petiuit. Illi autẽ ubi liberaliter dedissent unà cum lege etiam Esdrã quendam sacerdotẽ, mittunt ipsum doctorem legis à Babylone ad erudiẽdos Assyrios in Samaria consi dẽtes, Chuthęos uidelicet antea nominatos, ac reliquos in lege Mosis. Cõtingit autem hoc anno plus minus trigesimo captiuitatis Israel ac Hierusalem. Erudijt itaque Esdras & qui ipsi successerũt, genus illud in Samaria, et appellati sunt Samaritæ, qui legem per Esdram à Babilone uenientem susceperunt. Præterijt autem tempus annorum quadraginta aliorum, & soluta est captiuitas, & redijt Israel à Babylone. Subit animum meum admiratio, quomodo contigit quatuor gentes & quatuor hæreses in eadem gente fieri: primam uidelicet Essenorum, secundam Gorthenorum, tertiam Sebuæorum, quartam Dositheorum. Atq; hinc iam mihi initium fit promissę tractationis contra hæreses: & ut causam declarem, summatim dicam. Quæ uero est alia cẽp; quòd à linguarum multifida uocis alteratione tribus factæ sunt. In singulis autem tribubus ac patriarchijs diuersę gentes pręsidebant. Omnis autem gens regẽ sibijpsi in caput pręficiebat. Contigit autem ex hoc bellũ esse & aduersitates ac symplegades, dum gentes cum gentibus committuntur, & singuli propriam uoluntatẽ præferre nituntur, & uicinorum res ad seipsos trahere studeant, propter inexplebilẽ nostram in uita habendi cupiditatẽ. Sic etiam in hoc præiudicato tẽpore, ubi una religio Israelis, & scriptura secundũ legem, dilapsa est ad alias gẽtes, Assyrios inquam, ex quibus Samaritę inhabitatores euaserunt, contigit etiam opinionẽ scindi, & deinceps processit error, & dissẽminata est dissẽsio, ab uno pio Dei cultu ad multas adulterinas opiniones, prout unicuiq; uisum fuit, & se in scriptura exercitatum esse putauit, & docuit quisque iuxta propriam uoluntatem.

Samaritæ, nona secta.

SAmaritę igitur à diuina scriptura usq; ad hæreses progrediuntur, post prędictas Græcas hęreses, ex propriis ratiocinationibus per mentis stupiditatẽ hominibus inductas. Vniuersum itaq; genus Samaritæ uocabantur. Interpretari aũt possis Samaritas custodes, propterea quòd custodũ locum in terra obtinebant: aut quòd custodes erant constitutionis secundum legem Mosis. Appellabatur & mons ubi consederunt, Somororum, itemq; Somer, ab antiquo quodam Somoro filio Somer, uiro sic nominato. Erat autem hic Somer filius unius uiri de genere Pherezeorum & Sergeseorũ, qui tunc habitabant terram, ex successione existentes filij Chanaan, qui terram hãc rapuit, quæ nunc Iudęa aut Samaria appellatur, quum esset filiorũ Sem, & non ipsorũ propria: propterea quòd ipse Chanaan fuerit filius Cham patrui ipsius Sem. Atq; hoc modo contigit ut ex diuersis causis Samaritæ sint appellati, Ex Somer, ex Somoro, ex custodia terrę, ex custodia doctrinę legis. Differunt hi à Iudęis, primùm quòd nõ data est ipsis prophetarũ post Mosen scriptura, sed solum quinq; libri Mosis dati semini Israel, in exitu profectionis ab Aegypto: Genesis uidelicet, et Exitus & Leuiticus, & Numeri, et Deuteronomium. Appellantur autem in Hebręa lingua sic: Bresith, Veellesmoth, Vaicra, Vaiedaber, Ellehadbarim. Et dissemĩatũ quidem est in his quinq; libris resurrectionis mortuorum signum, non tamen clare prædicatum est. & dispersum est in ipsis, de unigenito filio Dei, et de sancto Spiritu, & contra simulacra. Verum clarius in ipsis monarchia introducitur, in monarchia uero spiritualiter Trinitas annunciatur. Porrò hi accepta lege, studium habuerunt deponendi idololatrias, & agnoscendi unum Deum. Quibusdam uero non fuit studium exactius cognoscendi. Verum errarunt tales, et non clare totam fidei partem, & ui-

Samaritæ unde dicti.

Mosis libri quinq; quid cõtineant.

& uitæ noſtræ ſinceritatem comprehenderunt,& mortuorũ quidem reſurrectionem ignorant,ac nõ credunt: Spiritum autem ſanctũ non admittunt,nam & ipſum ignorant. Et hæc hæreſis reprobans quidem mortuorum reſurrectionẽ,depellens autem idololatriã,in ipſa uero per ignorantiã ſimulachra colens reperitur, propterea quòd abſcondita ſunt ſimulachra quatuor gentiũ,in monte apud Garizin per calumniam uocato. Nam ſi quis exacte de mõte Garizin perſcrutari uelit, huic ſciendũ eſt quod ad Hierichuntem ſiti ſunt duo montes,tum Garizin,tum Gebal trans Iordanem, ad orientem Hierichuntis,uelut habet Deuteronomium, & Ieſu Naue liber. Itaq; ſimulachra colunt ignari,ex eo quòd undiquaq; intenti ſunt ad montem,dum orant uide
» licet,quia ſanctificatus eſt. Impoſſibile eſt enim ſcripturam mentiri,quę dicit,Perſeue
» rarunt facere legem,& adorare ſua ſimulachra uſq; in hodiernum diem: uelut in quar
Reſurrectionis mortuorũ probationes ex Moſe. to libro Regnorum habetur. Conuincuntur autem ipſi undiquaq; de reſurrectione mortuorum. primum ex Abel,quod poſt mortem ſanguis eius Dominum alloquitur. Sanguis autem non anima eſt,ſed in ſanguine anima eſt. & non dixit,Anima clamat ad me, oſtendens quòd eſt ſpes reſurrectionis corporum. Sed & Enoch translatus eſt,ut non uideret mortem, & non reperiebatur. Sed & Sarra poſt mortificationem uteri eius,& poſt ſiccatum conſuetum fontem, rurſus uiuificatur ad ſeminis dejectionem, & anus filium concipit, ac parit iuxta promiſſionem,ob ſpem reſurrectionis. Quin & Iacob propriorum oſſium curam gerens, uelut de nõ pereuntibus præcepit. Et non hic ſolum,ſed etiam Ioſeph eadem conſequentia præcipiens,reſurrectionis ſpeciem oſtendit. Sed & uirga Aaron germinauit quum ſicca eſſet,& fructũ produxit, in ſpem uitæ mortua corpora noſtra reſurrectura eſſe ſignificans, ad reſurrectionem uero tendens. Sed & Moſis uirga ſimiliter lignea,iuxta uoluntatem Dei animabatur, & ſerpens fiens reſurrectionem indicabat. Pręterea Moſes benedicens Ru
» bim dicit,Quæro Rubim, & ne moriatur: quum olim uita defunctus eſſet, ut uitam poſt mortem eſſe oſtenderet,iudicium autem ſecundæ mortis in condemnationem. Quapropter duas benedictiones ipſi cõtribuit,Quęro dicẽs in reſurrectione.et,Ne moriatur,in iudicio: non mortem quæ per corporis diſceſſum contingit dicens,ſed eam quæ contingit per condemnationem. Sufficient itaq; pauca hæc aduerſus hos. Habent autem & alias quasdam dementiæ cõſuetudines antiquas. Quod uidelicet urina ſe proluũt,ubi ab externis uenerint polluti nimirum. Et quod in aquam ſe unà cum ueſtibus immergunt, ubi contigerint alium ex alia gente. Inquinationem enim putant aliquem attingere,aut alium quendam hominem alterius dogmatis tangere. Multa enim eſt horũ dementia. Quomodo uero ſtatim ipſorum amentia deprehendatur,adhibe mentem ô admirande,& ſcies. Mortuum equidem ſtatim abominan-
Mortuos non eſſe abominabiles. tur,quum ipſi mortui ſint operibus. Teſtantur enim non unum teſtimoniũ,ſed multa,mortuũ non eſſe abominabilem, ſed quod per ænigmata lex hoc dicit. Non enim duo aut tria teſtimonia ad hoc nobis ſuffragantur, ſed myriades numero ſexaginta duæ,hoc eſt ſexcenta uicena milia, in deſerto, & aliæ totidẽ, & ultra. Et adhuc multo plures,quæ loculo ipſius Ioſeph teſtimonium præbent, qui per annos quadraginta in toto caſtrorum ordine geſtabatur,& neq; abominationem pariebat,neq; inqui-
» nabat. Dixit autem uera lex ipſa, Quod ſi quis contigerit mortuum, manebit impu
» rus uſq; ad ueſperã,& lauabitur aqua,& purificabitur: inſinuabat autẽ hoc ad Domini noſtri IESV CHRISTI mortificationem, ſecundum paſſionẽ ipſius in carne. Ex
Articuli Græcorũ uis. articulo enim diſcretionem nominis ſignificat. Vbi enim articulus additus eſt in uno aliquo determinato ac manifeſtiſſimo, omnino confirmatio propter articulum contingit. Citra articulum uero de uno quocũq; tandem indefinitè accipiendum eſt. uelut uerbi cauſa, ſi dixerimus βασιλεὺς id eſt rex, nomen quidem ſignificauimus, ſed non clare eum qui deterrminatur oſtendimus. Regem enim dicimus & Perſarum,et

Medorum

Medorum,& Elamitarũ.Si uero dixerimus,addito articulo ὁ βασιλεὺς,minime ambi guum eſt ſignificatũ.Nam rex de quo quæritur,aut de quo dicitur,aut qui cognoſci tur,aut alicuius imperiũ habens,per articulũ indicaẽ.Et ſi dixerimus θεὸς, id eſt Deus, ſine articulo, quemlibet Deum gentiũ diximus, non Deum uerum. Si autem dixeri-mus ὁ θεὸς, palàm eſt quod ab articulo uerum ſignificamus,qui eſt & cognoſcitur. Sic etiam quum dixerimus ἄνθρωπος, id eſt homo, & ὁ ἄνθρωπος. Etſi quidem dixiſſet Lex, ſi contigeritis νεκροῦ, id eſt mortuũ,de omnibus ſuffragium latum fuiſſet, & ſimplici-ter omni mortuo quæſiti dictio incũberet. Quũ uero dicit,Si quis contigerit τὸν νεκρὸν, ad unum quendam fert ductum: dico autem Dominũ, uelut ſuprà à me declaratum eſt.Dixit aũt hoc lex per ænigmatis inſinuationẽ,propter eos qui iniecturi erant ma-nus in CHRISTVM, & cruci tradituri: quoniam opus habebant hi purificatione,do nec occideret ipſis dies, et exoriretur ipſis alia lux, per baptiſmũ aquæ lauacri regene-rationis. Velut etiã ſuffragatur mihi hic Petrus, dicens Iſraëlitis in Hieroſolymis, qui dicebãt ad ipſum, Quid faciemus? propterea quod ipſe dixerat ad illos, Hũc IESVM « quem uos crucifixiſtis. & compunctis corde dixit: Pœnitentiam agite, & baptizetur « unuſquiſq; in nomine IESV CHRISTI Domini noſtri, & remittentur uobis pec « cata, et accipietis donũ ſancti Spiritus. Itaq; non de mortuo dicit lex. Si uero etiam de « mortuo, de alio determinato lex dicit, uelut alibi ipſa interpretaẽ. Dicit enim: Si præ- « terierit mortuus, claudite fores ac feneſtras ueſtras, ut ne inquinẽ domus. Velut dixi « de auditu peccati: Si audieris uocẽ peccati, aut ſpeciem delicti uideris, claude oculos « tuos à concupiſcentia, & os à uanitate uerborum, & aurẽ à ſono prauo, ut ne mortifi « cetur tota domus, hoc eſt anima & corpus. Quapropter etiam propheta dixit, Si aſcẽ derit mors per feneſtras: & nõ penitus de his feneſtris dicit. alioqui occluſis feneſtris, *Feneſtræ* nunquã moreremur. feneſtræ uero ſunt nobis corporis ſenſus, uiſus, auditus, & alij *mortis.* per quos mors in nos ingreditur, ſi per ipſos peccauerimus. Sepeliuit igitur Ioſeph ip ſum Iſraël, & non abominatus eſt: & poſt mortem prolapſus in faciem, ipſum oſcula-tus eſt. & nõ ſcriptum eſt quod lauit, ut purificaretur. Sepeliuerũt angeli, uelut tradi tio quæ ad nos deuenit, habet, corpus Moſis ſancti, & nõ lauerunt: imò neq; inquina ti ſunt angeli à ſancto corpore. At uero rurſus timeo, ne in finem extendã quæſtionis ſolutionem. Ab uno autẽ & altero ſermone dabitur ſapienti, ut diſcat de Domino, iu xta rationem per contrarium. Si uero etiã de Spiritu ſancto dabitur mihi breuiter di- *Filij unigeni-* cere non utiq; diſtulero. Palàm itaq; ſtatim Dominus dicit ad Moſen: Adduc mihi in *ti, & Spiritus* montem ſeptuaginta ſeniores, & accipiam de ſpiritu qui in te eſt, & effundã ſuper ip- *ſancti notio-* ſos, & defendent te. De filio aũt, quomodo cognoſcamus, pater dicit: Faciamus ho- *nes ex Moſe.* « minem ſecundum imaginẽ noſtram ac ſimilitudinem. Faciamus autem, non eſt unius ſignificatiuũ. & pluit Dominus ſuper Sodoma et Gomorra, ignem & ſulphur à Do « mino de cœlo. Cæterum de prophetis, quoniam prius dati erãt ipſis quinq; libri Mo ſis, non amplius iuxta alias ſcripturas proceſſerũt, ſed ſolum iuxta quinq; libros Mo-ſis, & non iuxta reliquos deinceps ſequentes. Et ſi quis etiã nunc ipſis dicat de alijs, de Dauid uidelicet & Eſaia, & ſequentibus, non ſuſcipiunt, ſed immorãtur traditioni à proprijs ipſorum patribus inuectæ. Atq; hucuſq; dictum ſit à me de Samaritis, breui quidem ſermone, propter metũ quem proſpicio, ne latius promiſſum opus extendã.

Contra Eſſenos, primam Samaritarum ſectam, & ex ordine X.

In quatuor hæreſes Samaritæ ſecti ſunt, uerùm æqualiter inter ſe ſentiunt, de circun ciſione & ſabbato, & de alijs quæ ſunt in lege. In exigua & omnino aliqua re ſingu læ hæ præcipuè tres ſectæ inter ſe differunt, exceptis ſolis Doſitheis. Permãſerunt e-nim Eſſeni in prima inſtitutione, nulla extẽſione facta. poſt hos Gortheni diſſenſerũt paululum ab alijs. quoniam contradictio quædam in medio ipſorum exorta eſt, inter Sebnæos inquam, & Eſſenos, ac Gorthenos. Habet autem contradictio hoc modo:

Lex præcipiebat Iudæos undiquaq; congregari in Hierosolyma sæpe,& præsertim tribus anni temporibus,in festo Azymorũ,in Pentecoste,& in celebritate fixorum tentoriorum,Scenopegia appellata.Habitabant aũt Iudæi sparsim in finibus & Iudææ & Samariæ. Oportebatq; ipsos per Samaritidas regiones iter facere, dum peterent Hierosolyma. Quum igitur quodam tempore conuenissent, congregationẽ habentes ad celebrandã festiuitatem,symplegades ac aduersitates hinc exortæ sunt. Sed & quando ædificabat Esdras Hierusalẽ post reditũ ex Babylone,cupiuerunt Samaritę cõferre auxiliũ Iudæis,ac simul ædificare, & prohibiti sunt ab ipso Esdra ac Neemia.

Contra Sebuæos, secundam Samaritarum hæresim,& ex ordine XI.

ET tunc Sebuæi ex ira ac indignatione transposuerunt tempora prædictarũ festiuitatum: primum quidem ob iram Esdræ, deinde propter relatam causam,quæ ad pugnam ipsos prouocabat per prætereuntes.Locant aũt hi nouum mensem Azymorum,post nouũ annum,qui fit in autumno,hoc est post mensem Thersi, qui Augustus apud Romanos appellatur,Mesori apud Ægyptios,Gorpiæus apud Macedones,Apellæus apud Græcos. Hinc hi anni principium ducunt, & statim azyma perficiunt.In autumno uero Pentecosten faciunt.Scenopegiã autem tunc celebrant, quum Iudæi Azyma & Pasca.

Mensium appellationes diuersæ.

Contra Gorthenos,tertiam hæresim Samaritarum, & ex ordine XII.

NEc uero sequuti sunt Sebuęos alij,uerùm Esseni quidem uicini ipsis,eadem quæ illi faciunt. Gortheni uero & Dosithei contentionẽ aduersus Sebuæos habent. Et celebrant ipsi festiuitates,Gortheni inquam & Dosithei,quum Iudæi celebrant & Azyma & Pasca,& Pentecosten,& Scenopegiam,& ieiunium apud ipsos receptum unius diei. Alij uero non sic faciunt,sed peculiariter cum Essenis,uelut diximus.

Contra Dositheos,quartam hæresim Samaritarum,& ex ordine XIII.

DOsithei uero ab his differũt multis modis. Resurrectionem enim cõfitentur, & politiæ apud ipsos sunt,ab animatis abstinent. Sed & quidam ex ipsis continent se à nuptijs, postquam in nuptijs uixerunt. Alij etiam uirginitatem seruant. Eodem modo etiam circuncisionem & sabbatum habent,& quod nõ attingunt aliquem, eo quod omnem hominem abominentur. fama tradit ipsos etiam seruare ieiunia,& exercere. Verùm causa cur hæc senserit ac docuerit Dositheus,hæc est. Hic à Iudæis originem ducens,Samaritarum gentibus permixtus est: & quum in doctrina legis processisset,& in expositionibus apud ipsos primas uenatus esset,& ipsas assequutus nõ esset,& in nulla existimatione apud Iudęos haberetur, declinauit ad Samariticũ genus, & hanc sectam produxit. Et quum postea ob propriæ sapientiæ excellentiã in spelunca seceſſisset,inaniterq; ac simulata religione, in ieiunio perstitisset, ita mortuus est, uelut fama refert,ob inopiam panis & aquæ,ex uoluntario nimirum proposito. Post dies autem aliquot,tradunt quosdam uenisse ad ipsum uisitandũ, & reperisse corpus fœtidum,ita ut uermes ex ipso proreptarent,& nubes muscarum circa ipsum congregata esset. Atq; hæ quidã sunt differentiæ cognitionis prædictarũ quatuor sectarum, quantũ ad nos de his peruenit. Quæ sanè subuertuntur per ea quæ contra ipsas dicta sunt. Redeo autem rursus ad inductiones iuxta temporũ successionem factas,quo & pecora erroris congregem,& contradictionem aduersus ipsa producam,in eo quod noxia ipsorum instituta reuelem,& per sermonis compendium eiaculationem uenenimalorum ac pernicioſorum reptilium redarguam.

Dosithei historia.

Contra Sadducæos, primam hæresim Iudaismi,& ex ordine XIIII.

POst has relatas Samaritarũ,& superius Græcorũ indicatas sectas, septem fuerũt hæreses apud Iudæos,ante CHRISTI in carnẽ aduentũ,in Iudæa ac Hierosolymis. Prima Sadducæi,qui fuerunt auulsio à prędicto Dositheo. Cognominant autem hi seipsos Sadducęos,nimirũ à iustitia cognomine proficiscẽte. Sedec enim significat

ficat iuſticiã. Fuit & olim ſacerdos quidam, nomine Saduc. Verùm nõ perſeuerarũt hi in præceptoris ſui doctrina. Reprobarũt enim hi mortuorum reſurrectionem, eadem cum Samaritis ſentientes. Non aſſumũt autem angelos, quos Samaritæ non reprobant. Spiritum uero ſanctũ ignorant. non enim ſunt hoc digni facti. omnia ęqualiter cũ Samaritis obſeruant: non erant tamen hi Samaritę, ſed Iudæi. In Hieroſolymis enim ſacrificabant, in reliquis uero omnibus cum Iudæis conſpirabant. Subuertuntur porrò etiam hi à fide digna Domini uoce, quã ipſi contra ſeipſos attraxerunt, per quęſtionis ſolutionẽ, quando acceſſerunt ipſum dicentes: An poſſit eſſe mortuorum reſurrectio: & quod ſeptem fuerunt fratres, & primus uxorem duxit, & ſine liberis deceſſit, & ſecundus accepit ipſam, quum Moſes iubeat in uxorem accipere uxorem fratris ſine liberis defuncti, & adduci ipſam fratri ad excitandum ſemen defuncti. Accepit igitur hanc, inquiunt, primus & ſecundus & mortui ſunt, ſimiliter etiam reliqui omnes ſeptem: in reſurrectione ergo mortuorũ cuius erit hæc uxor? quãdo quidem ſeptem habuerunt ipſam. Dominus autem dixit: Erratis, ignari ſcripturarum et uirtutis Dei. In reſurrectione enim mortuorũ, neq; uxores ducunt, neq; nubunt, ſed ſimiles angelis ſunt. Quod autem reſurgent mortui, Moſes uos docet, uelut Deus ipſi uaticinatus eſt, dicens: Ego ſum Deus Abraã, & Deus Iſaac, et Deus Iacob, Deus uiuentium & non mortuorum. Et obturauit os ipſorum. ſunt enim hi captu faciles, & non potentes reſiſtere, ne una quidam hora aduerſus ueritatem.

Contra Scribas, ſecundam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XV.

POſt hos Sadducæos, Scribæ fuerunt per medium temporis, aut etiam cum ipſis ætatem degerũt. Qui ſanè expoſitores legis fuerunt, uelut grãmaticam quandam ſcientiam exponẽtes, reliqua quidẽ uelut Iudæi facientes, uerum ſuperfluã quandam ſophiſticam expoſitionem inducentes: non ſolum ſecundũ legem uiuentes, ſed etiam abundãtius urceorum demerſiones ac purificationes ſeruantes, poculorũ item ac patinarũ & aliorum miniſterij uaſorum, tanquam uidelicet ad ſinceritatem ac ſanctitatem diſpoſiti. crebrò manus lauantes, crebrò item purificationes quaſdam per aquas & lauacra, detergentes. Habebãt autem fimbrias quaſdam ſignificatiuas politiæ ipſorum, ad oſtentationẽ elationis & laudem ſpectantiũ. & phylacteria apud ſeipſos pallijs addebant: hoc eſt latas notas purpuræ. Poſſit autem aliquis putare, quando quidem etiam in Euangelio hæc uox habetur, de amuletis ſermonem fieri. nam & amuleta aliqui phylacteria nominare ſolent. uerum ſermo in totum nihil de his habet, ſed quoniam ſtolas, ſiue pallia, tales induebant, & dalmaticas ſiue amicula, ex latis notis ſiue ſignis purpuræ paratas ac prætextas. Notas autem purpuræ, phylacteria tranſnominare ſolent hi qui exacte loqui uolunt. Qua de cauſa etiam Dominus phylacteria ſecundum illos dixit. Indicat autem & conſequentia appellationis phraſim, & fimbrias palliorum: ut fimbrias dicat oras ac margines, phylacteria uero ſigna ac notas ipſius purpuræ. Dicit enim: Dilatatis phylacteria, & fimbrias palliorum ueſtrorum magnificatis. Nam fimbrias ac prætextus quoſdam in quatuor alis amiculi unuſquiſque habebat, ex ipſo ſtamine illigatos, quo tempore cõtinenter agebant, aut uirginitatem exercebant. Singuli enim determinatum caſtitatis aut continentiæ tempus habebant. & hæc ipſorum exemplaria erant ad declarandum hominibus ſuam profeſſionem, ut nemo cõtingeret ſcilicet ſanctificatos. Expoſitiones autem, ſiue repetitiones apud ipſos quatuor erant: una in nomen Moſis prophetæ: ſecunda in præceptorem ipſorum, Aciban appellatum, ſiue Baraciban: tertia in Andan, ſiue Annan, qui & Iudas: quarta in filios Aſſamonæi. Ex his quatuor repetitionibus ſiue expoſitionibus, ſunt quæ apud ipſos recepta ſunt ſapientiæ opinione. Pleraque uero inſipientiæ nomine iactantur ac celebrantur: quædam etiam loco electæ doctrinæ prædicantur ac diuulgantur.

Phylacteriorum ſignificatum.

Dalmaticæ.

Expoſitiones quatuor apud ſcribas.

Contra Phariſæos, tertiam Iudaiſmi ſectam, & ex ordine XVI.

HIs duabus ſectis cõſequenter annexa eſt phariſæorum hæreſis, qui eadem cũ his ſentiebant, ſcribis inquã, quos interpreteris legis doctores. conuerſabãtur enim cum ipſis etiã legisperiti. Verùm phariſæi alia etiã prẽter hos ſentiebãt, ac maiores politias habebant. Quidã enim ipſorum quũ ſe exercebant, præſcribebãt decenniũ, aut octenniũ, aut quadriennium, uirginitatis ſiue cõtinentiæ. Et frequentius orantes, crebrius certamen hoc aggrediebãtur, ut ne uidelicet corporale quid ipſis accideret, aut clãdeſtine per ſomnia triſtis corporis defluxio cõtingeret. Et alĩ ex ipſis aſſeres ſibĩp ſis parabant dodrantis tantũ latitudine, et in has ſe ad ueſperã locabant, ut ſi quis dormĩſſet, in pauimentũ decideret, et rurſus excitaretur ad orationẽ, per hoc quod uigilãtem uitã haberet, quantũ eius fieri poſſet. Alĩ lapillos ex aquis collectos ſibĩpſis ſubſternebant, ut dum his pungerentur, non in profundum ſomnũ deferrentur, ſed uigilantiam ſibĩpſi parare cogerentur. Alĩ ſpinas pro ſtrato habebãt, ob eandẽ cauſam. Ieiunabant autem bis in ſabbato, ſecũda & quinta die. Decimabant decimationes. dabãt primitias, trigeſimas et quinquageſimas. Sacrificia ac uota exactiſſime exoluebãt. In prædicto uero ſcribarũ habitu progrediebanť, per amicula & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis & calceamentorũ ligulis procedentes. Dicebantur aũt phariſæi, eo quod ſeparati eſſent ab alĩs, propter ſpontaneã ſuperfluam religionem apud ipſos receptã. Phares enim Hebraica lingua ſeparationẽ ſignificat. Cõfitebãtur aũt hi reſurrectionem mortuorũ, credebantq; angelos & ſpiritum. Ignorauerunt autem filium Dei, uelut etiã alĩ. Sed & fatum & Aſtronomia apud ipſos ualde in uſu erat. Statim itaq; Grẽca nomina ex erronea aſtronomia, in Hebraica lingua alĩs nominibus apud ipſos tranſnominata ſunt, uelut ſol Emacæſemes, luna Iereecæalbana, unde & μὴνη Græcis appellatur. ieree enim μὴν, id eſt menſis dicitur, à quo luna illã apud Græcos appellationẽ habet. Mars, Choreb Ocmol. Mercurius, Choreb Ochmod. Iupiter, Choreb baal. Venus, Serua, ſiue Lued. Saturnus Choreb Sabeth. Appellať & alĩs apud ipſos nominibus: non potui autem exacte horum cognomen exponere. Sed & nomina apud erroneos illos inaniter in elementorũ numerũ recepta, quæ animalia uocãt, & per quẽ ſcelerate mundũ ad impietatẽ perduxerũt, ea rurſus Hebraice ſic appellant, Telaa, Sor, Thomim, Saratã, Arti, Bethula, Momazani, Acrab, Ceſet, Gadi, Dadli, Deggim. Hæc ſane nomina phariſæi Græcorũ uanitatem ſequuti tranſnominauerũt, ita ut arietem apud illos appellatũ, Telaa nominarint. taurũm, Sor. geminos, Thomim. cãcrum, Saratan. leonẽ, Arti. uirginem, Bethula. libram Momazani. ſcorpium, Acrab. ſagittarium, Ceſet. capricornum, Gadi. Aquariũ, Dadli. piſces, Deggim. Porrò hæc nõ ad turbandos lectores à me dicta ſunt, neq; ut utilitatẽ doctrinæ eorum qui inconſtantẽ & inſanam aſtronomiẽ ſtoliditatẽ mundo inuexerunt, cõfirmem. Dictum eſt enim à ueritate, quod hæc inconſtans eſt, & erronea. Dicta item ſunt à nobis multa in alĩs locis, ad ſubuertẽdos eos qui generationẽ & fatum eſſe putant, & præſertim in procœmio huius operis ſummatim nobis cõtra ipſos actum eſt. Verùm ut ne quis putet nos per calumniã contra aliquos ferri, & nõ exquiſitã ex traditionibus ueritatem exponere, hẽc à nobis nominatim relata ſunt. Extrema aũt ipſorum dementia ac nõ uulgaris ſtulticia, quod quũ reſurrectionẽ confiteantur, & iudicium iuſtũ decernãt, fatum eſſe dicunt. Quomodo enim poteſt iudicium eſſe & fatũ: ex duobus enim neceſſarium eſt alterũ. aut ſi generatio eſt, nõ eſſe iudiciũ: propterea quod qui facit, non à ſeipſo facit, ſed ſecundum neceſſitatẽ dominĩ ipſius fati. aut ſi iudiciũ eſt, & reuera minæ nobis intentatẽ ſunt, & leges iudicant, & qui malũ fecerunt, pœnã dant, & legem iuſtam eſſe confitemur, & iudicium Dei ueriſſimũ, ocioſum eſſe fatum, & penitus nullã conſtitutionẽ habere. quando propterea quod poſſit peccare, & non peccare, ab alio peccatorũ ſupplicia ſumantur, alius uero laudem ferat recte factorum,

Phariſæorum appellatio unde ſit.

Planetarũ nomina apud Hebræos.

Aſtrologia damnata.

Fatũ, ſiue generationẽ, aut natiuitatẽ non eſſe.

factorum,& in hoc utriuſq; differentia determinata ſit. ut etiam una uoce iuſta,in cõ pendiaria ueritate,dicere liceat id quod per Eſaiam prophetam ex perſona Domini dictum eſt: Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Si uero nolueritis, » neq; me audieritis,gladius deuorabit & conſumet uos. nã os Domini hæc loquutũ » eſt. Quare omnibus manifeſtũ eſt,clarumq;,ac minime ambiguũ,quod liberũ arbi- *Liberum* trium exhibuit nobis Deus,per ſeipſum loquutus, Si uolueritis,& nolueritis. Qua- *arbitrium.* re circa hominẽ eſt bona operari,aut malas res appetere. His itaq; inclamãda ſunt frequentius & multipliciter,& nõ per unam uocem,ſed ſæpe, ea quæ à Saluatre noſtro ad ipſos dicta ſunt: Væ uobis ſcribæ & phariſæi, ac hypocritæ,quia reliquiſtis grauia legis,iudiciũ & miſericordiã: & decimatis anethum,& mentham,& rutam. et purificatis externam poculi ac patinæ partem: interna uero plena eſt immunditia & intemperantia. Et putatis iuſtum eſſe iurare per id quod eſt ſuper altare,ipſum uero altare apud uos iureiurãdo ſolutũ eſt. Et per cœlũ iurare,nihil eſſe dicitis: Si uero quis iurauerit per eum qui ſupra ipſum eſt,hoc iuſtũ eſt apud uos. Nonne altare geſtat id quod ipſi incũbit,& cœlum thronus eſt eius qui ſuper ipſum conſidet? Et uos dicitis,Si quis dixerit patri ac matri corban,quod eſt,donum quodcunq; ex me in tuum cedet commodũ,& non amplius honorabit patrẽ: & reprobaſtis mandatum Dei, per ſeniorum ueſtrorũ traditionem. Et circumitis mare & aridam, ut faciatis unum proſelytum & acceſſoriũ: & quum factus fuerit,facitis ipſum filium geennæ duplo magis q̃ uos eſtis. Quid igitur præſtantius his ſanctis uerbis contra illos quis apponere poſſit? Imò arbitror etiam ipſos Saluatoris noſtri uocibus & ueris uerbis contentos eſſe,ad quæ ne breuiſſimo quidem momento oculos obuertere potuerunt.

Contra Hemerobaptiſtas, quartam Iudaiſmi ſectam, & ex ordine XVII.

Ad has porrò conſequitur hæreſis Hemerobaptiſtarũ appellata, nihil quidẽ ab aliis euarians,ſed eadem cum ſcribis ac phariſæis ſentiens,non tamen ſolum adæquata Sadducæis in mortuorũ reſurrectione,ſed etiã in incredulitate, & aliis. Hoc aũt præcipuũ hæc ſecta habet, quod & in uere & autumno,in hyemeq; & æſtate ſemper quotidie baptizatur, unde & cognomen hemerobaptiſtarum accepit. Senſit enim aliter non poſſe hominẽ uiuere,ſi non quis ſingulis diebus in aqua mergeretur, ita ut abluatur ac ſanctificetur ab omni culpa. Cæterũ & aduerſus hanc ipſam ex uno dicto nobis ſubuerſio continget. Quoniam incredulitatis apud ipſos magis q̃ fidei ratio habetur. Redarguit enim ipſos conſcientia ipſorũ, dum quotidie baptizantur, tanquã ſpes heſternæ diei apud ipſos mortua ſit, fides q; ac ſanctificatio. Si enim per unũ baptiſma procederent, confiderent profectò huic, uelut uiuenti & immortali in æternũ. Quando uero hodie quidẽ lauantur, nõ corporũ ablutionis gratia, ſed propter peccata: cras uero rurſus lauantur, pronũciant prẽteritũ heri baptiſma mortuum eſſe. Si enim non pridianum mortuum eſſet, poſtera die non alio opus habuiſſent ad purificationẽ peccatorum. Et ſi omnino non abſtinent à peccando, putantes quod purgabit aſſidue ſingulis diebus peccantes, uana eſt ipſorum opinio, & uanũ ac friuolum eſt eorum ſtudium. Neq; enim oceanus, neq; omnia fluẽta ac maria, fluuiiq; perpetui, ac fontes, uniuerſaq; imbripera natura in unum congreſſa, peccata delere poteſt: quando quidẽ non iuxta rationem, neq; ex præcepto Dei fit. Pœnitentia enim purificat, & unum baptiſma per myſteriorum nominationem. Præteribo autem & hanc ſectam, quum ipſorum inſaniæ remedium ſufficienter me oſtendiſſe putem, quantum ſanè hic legentibus propoſitum eſt.

Contra Naſaræos quintam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XVIII.

Conſequẽter uero aggrediar ea quæ ſunt in ſecta quæ Hemerobaptiſtis ſucceſſit, & Nazaræorũ appellatur: Qui ſanè Iudæi ſunt genere, à Galaatide & Baſanitide regione, et locis ultra Iordanẽ originẽ trahentes, uelut fama ad nos delata tradit. ex ipſo uero Iſraël eſt hęc ſecta, in omnibus q; Iudaiſſat, nihil ulterius ferè ſuprà relatas

ſentiens. Circumciſionẽ enim ſimiliter habebat, ſabbatũ idem ſeruabat, feſtiuitatibus ijſdem addicta erat. Non tamen fatum introducebat, neq; aſtronomiã. Et patres quidem ſuſcipiebat, qui in quinq; libris Moſis habent̃, uſq; ad Moſen, qui in diuino cultu recte præſtito clari fuerunt: dico autẽ Adam, & Seth, & Enoch, & Mathuſala, & Noë, & Abraam, Iſaac, Iacob, Leui, Aaron, & Ieſum Naue. Ipſos autẽ quinq; libros Moſis non aſſumebat, ſed cõfitebatur quidẽ Moſen, & quod legẽ accepiſſet, credebat: non aũt hanc, inquiebat, ſed aliam. Vnde omnia quidem Iudæorũ ſeruant, quũ ſint Iudæi. Victimas autem non mactabãt, neq; animatis fruebantur, ſed nephas erat apud ipſos carnibus ueſci, aut ipſas ſacrificare. Dicebãt enim fictos eſſe hos libros, et nihil horum à patribus factum eſſe. Hæc erat Naſarẽorũ differentia ad illos, ut etiam confutatio ipſorũ non in uno loco, ſed in multis manifeſta ſit. primum quidẽ quod confitentur patres, et patriarchas, ac Moſen. Quum enim alia ſcriptura de his nõ dicat, unde contigit ipſis cognitio nominũ ac recte factorum ipſorum patrum, ſi nõ ex ipſis Pentateuchi ſcriptis. Et quomodo poſſibile eſt in eodẽ uerum & falſum eſſe? &
» Scripturã in parte uera dicere, in parte falſa referre? quũ Saluator noſter dicat, Aut fa
» cite arborem bonam, et fructus bonos, aut arborẽ uitioſam, & fructus uitioſos. Non
» poteſt enim arbor bona fructũ uitioſum facere, neq; arbor uitioſa fructus bonos pro
» ducere. Vana igitur eſt ipſorũ ſententia & expoſitio, ut quę à multis ſubuertatur, ut pote quum nõ ſolum quę in ſcripturis ſunt, decantentur, ſed etiã ipſi loci miraculorũ editorum reſtent. primum ubi arietem Abraam obtulit Deo, mons Sion uſq; in hũc diem appellatus. ſed & ubi quercus Mambræ, ubi angelis uitulus appoſitus eſt. Et ubi Abraam angelis appoſuit paratas carnes, nõ relinquens ipſe earum participationem. Quin & ouiculæ in Ægyptiorũ regione mactatę, adhuc apud Aegyptios traditio. celebratur etiam apud idololatras. In tempore enim quando paſcha illic fiebat: eſt autem tunc principiũ ueris, quum primum fit æquinoctiũ, omnes Aegyptij rubricã accipiunt per ignorantiã, & illinunt oues, illinunt arbores, ficus ac reliquas prędicantes ac dicentes, quod ignis in hac die combuſſit aliquando orbem terrarũ. figura autem ſanguinis ignicolor, remedium auxiliare eſt talis ac tantę plagę. Quomodo uero nõ poſſimus oſtendere de conſequẽtia, quum adhuc hodie reliquiæ arcę Noë oſtendãtur in Cardyenſiũ regione? Et ſi quis omnino quæſierit, reperiet etiã reliquias altaris. Nam cõſequens eſt ipſum illas reperturũ eſſe in ima montis parte, ubi mãſit Noë egreſſus ab arca, & ubi obtuliſſet de animalibus mundis & adipibus Domino Deo, quãdo audiuit ſibi dici, Ecce dedi tibi omnia uelut olera fœni, macta & comede. Prętcribo aũt rurſus et hãc inductitiã ac ſtolidã hęreſim, relatis illis modicis uerbis cõtentus, quę à noſtra tenuitate ſunt diſperſa hoc loco, in oppoſitionẽ erroris p̃dictę ſectę.

Contra Oſſenos, ſextam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XIX.

POſt hanc rurſus alia quædam hęreſis eſt illis implicata, & Oſſenorum appellata. Iudæi aũt ſunt hi, uelut etiã prædicti, moribus hypocritæ, mentis induſtria uerſuti. Originẽ uero ducunt, uelut traditio ad nos delata habet, à Nabatica regione & Iturça, Moabitidę, et Areilitide, quæ eſt ultra Vallem ſalſam, ita in diuina Scriptura appellata ſuperincumbente regione. Eſt autem illa, mare mortuũ uocatum. Hoc autem Oſſenorum genus, ſi quis nomen interpretetur, forte genus appellatur. Coniunctus eſt his poſtea Elxai appellatus, in temporibus Traiani regis, poſt Saluatoris noſtri aduentum, qui fuit pſeudopropheta. Conſcripſit autem hic librum ſecundũ prophetiam uidelicet, aut uelut ſecundum diuinitus inſpiratam ſapientiã. Tradunt etiã de alio quodã Iexeo huius fratre. Fuit autẽ hic homo erroneus moribus, fraudulẽtæ mentis, à Iudæis oriundus, & cum Iudæis ſentiens, non autẽ ſecundum legem conuerſans, uerum alia pro alijs obiter introducens, & propriã ſuam hæreſim ſeducens. Salem & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & uentum iuſiurandum ipſis in diuinũ cultum præfiniuit ac tradidit. Aliquando uero rurſus alios ſeptem teſtes

Vallis ſalſa. *Mortuũ mare*

Elxai pſeudopropheta.

ſtes prę̃ſcripſit, Cœlum inquam, & aquam, & ſpiritus, & ſanctos (uelut ait) angelos orationis, & oleum, & ſal, & terrã. Aduerſatur autem uirginitati, & odio habet continentiam, & cogit ad nuptias. Imaginaria uero quædã uelut ex reuelatione introducit. hypocritas autem docet, dicens non eſſe peccatũ, etiamſi ſimulachra ipſos adorare contingat, perſequutionis tempore inſtante, ſi ſolum in cõſcientia nõ adorent, & ſi quid etiam confiteantur ore, nõ autem in corde. Atq; huius rei teſtẽ adducere fraudulentus ille impoſtor non erubeſcit, Phinees ſacerdotem quendam de genere Leui & Aaron, & priſci Phinees, qui in Babylone tẽpore captiuitatis adorauerit Dianã, & in Suſis effugerit pernicię mortis corã Dario rege. Quare omnia ipſius falſa ſunt & uana. Hic igitur rurſum coniunctus eſt prædictæ ſectæ Oſſenorum appellatæ, cuius reliquiæ in hunc diem reſtant in eadem Nabatitide terra, & ultra ad Moabitidẽ, quod genus nunc Sempſenſium appellatur. Imaginantur autẽ hunc uocari uirtutẽ obuelatã, propterea quod el appelletur uirtus, xai uero obuelatum & occultũ. Vniuerſa uero huius profeſſionis elatio refutata eſt, & in magnam confuſionẽ incidit apud eos qui ueritatem cõſiderare, ac exacte cognoſcere poſſunt. Nam à temporibus Conſtantĩ & eorum qui nunc ſunt reges, uſq; huc palàm redarguuntur. Ad Conſtantium enim uſq; ex genere ipſius Marthus fœmina quædam, & Marthana eius ſoror, in ipſorum regione pro dijs adorabantur, quoniã ex ſemine prædicti Elxai erãt. *Marthys & Marthana.* Mortua eſt autem Marthus ante paucos annos, Marthana uero hucuſq; fuit. Quarum etiam ſputa, & reliquas corporis ſordes auferebant erronei illi hæretici, in illa regione, in auxilium uidelicet morborũ: nihil tamen efficiebant. Verum error ſemper pertinax eſt, & ad fraudem promptus. Cæca enim eſt malicia, et error ſtolidus eſt. Et quandiu tẽpus tero de prę̃ſtigiatore hoc loquens, & de his quę contra ueritatẽ mentitus eſt: primum quidem docens abnegationem Dei, iuxta ſimulationem deteſtãdorum idololatriæ ſacrificiorũ participẽ fieri debere iubens. Deinde decipiens audientes, abnegare iubens propriam fidem ore, & non habere peccatum aſſerẽs. Quare incurabilis eſt ipſorum morbus, et curationem non admittens. Si enim os quod cõfitetur ueritatem, præparatur ad mendaciũ, quis crediderit cor ipſis non eſſe fraudulentum? Quãdo diuina ſcriptura palàm pronũcians in Spiritu ſancto docet, Corde creditur ad iuſtitiam, ore uero confeſſio fit ad ſalutem. Sed et rurſus CHRISTVM nomine confitetur, dum dicit, CHRISTVS magnus ille rex: non tamen omnino ex doloſa & adulterata tractatione nugaciſſimi libri eius comprehendi, an de Domino noſtro IESV CHRISTO narrauit. Neq; enim hoc determinat, uerum CHRISTVM ſimpliciter dicit, uelut alium quendã ſignificans, aut expectãs, prout nos ex his deprehendimus. prohibet enim orare ad orientes, aſſerens nõ oportere ſic intendere, uerũ faciẽ ad Hieroſolyma cõuertere ex omnibus partibus, ita ut hi qui in orientibus ſunt, in occaſum Hieroſolymis intendant: qui uero in occidente, in orientẽ ijſdem: qui in meridie, in ſeptentrionẽ: qui in ſeptẽtrione, in meridiẽ, ut undiquaq; facies ex oppoſito Hieroſolymis intenta ſit. Et uide mihi impoſtoris inſaniã. Deteſtatur ſacrificia et uictimas uelut à Deo alienas, & neq; omnino Deo à patribus ac lege unq; oblatas. & dicit illic oportere orare in Hieruſalẽ, ubi erat altare & ſacrificia, negans carnis eſum apud Iudęos, & alia, & altare, & ignem uelut à Deo alienũ. Aquam uero eſſe idoneã, ignem autem alienũ eſſe aſſerit per hæc uerba: Filij procedite non ad ſpeciem ignis, quia erratis. Error enim eſt hęc res. uides enim (inquit) ipſum proximè, et eſt procul. ne procedite ad ſpeciem ipſius, uerum ite magis ad uocem aquæ. & multa ſunt ipſius fabulamenta. Deinde deſcribit CHRISTVM eſſe quandam uirtutem, cuius etiam menſuras ſignificat, uigintiquatuor ſchœnorũ in longitudinem, hoc eſt miliariorũ nonaginta ſex: latitudinem uero ſchœnorũ ſex, id eſt miliariorum uiginti quatuor. & craſſitudinem ſimiliter ementitur, & pedes ac reliqua fabulamenta. Eſſe aũt & ſanctum Spiritũ, & ipſum fœminei ſexus, ſimilẽ CHRISTO inſtar ſtatuæ ſupernubes, *Ignis reprobatus.* *Christi menſura apud Elxai.*

in medio duorum montium ſtantem. Et reliqua ſilentio præteribo, ut ne legentium aures ad fabulas cõcitem. Quibus porrò uerbis & inanibus uocibus poſtea in ipſo libro decipit, quum dicit: Nemo quærat interpretationẽ, ſed ſolum in oratione hęc dicat. Et hæc ipſa nimirum ex Hebraica lingua tranſtulit, uelut ex parte deprehendimus, quum nihil ſint ea quæ ipſe imaginatur. Iubet enim dicere, Abar anid moib nochile daaſim ani daaſim nochlie moib anid abar ſelam. quæ ſi interpreteris, hãc ſententiam exhibent: Prętereat humilitas ex patribus meis, condẽnationis ipſorũ, & cõculcationis ipſorũ, & laboris ipſorum, conculcatione in condemnatione per patres meos, ab humilitate præterita in apoſtolatũ perfectionis. In ipſo aũt omnia hæc implẽtur. Euacuata eſt enim ipſius uirtus & error. Si uero de uerbo ad uerbũ iuxta tenuitatẽ uocũ ipſarũ, quis audire uelit interpretamentũ, etiã hoc ipſum facere nõ cunctabimur, ſed pro officio per omnia in gratiã eorum qui audire uolũt, ipſa illius uerba, ipſorumq; interpretationẽ palàm apponam, & habet ſe res ita: Abar prætereat. anid, humilitas. moib, ex patribus meis. nochile, condemnationis ipſorum. daaſim, & conculcationis ipſorum. ani, & laboris ipſorum. daaſim, conculcatione. nochile, in condemnatione. moib, per patres meos. anid, ab humilitate. abar, præterita. ſelã, in apoſtolatu perfectionis. Hęc itaq; hæreſis ſuprà relata Oſſenorum, degit quidẽ Iudæorum politiam, ſecundum ſabbati celebrationem & circumciſionẽ, & quod facit omnia quæ in lege ſunt: ſolum autem reprobat libros ſimiliter ut Naſaræi. ſectam uero facit hæc, quum diuerſitatem habeat ab alijs ſex Iudæorum ſectis. Proinde ſufficiet ad huius euerſionem, quod aliena eſt à Deo: quum Dominus manifeſte dixerit, quod ſacerdotes in templo prophanant ſabbatũ. Hæc autem ſabbati prophanatio, quid aliud eſt, q̃ quod nullus operabatur aliquid operis in ſabbato? ſacerdotes aũt in templo ſacrificiũ perficientes, ſabbatũ ſoluebant, prophanantes illud per aſſiduã animaliũ cędẽ. præteribo ad hanc hęreſim. Hic enim Elxai cõiunctus eſt rurſus Ebionæis, qui poſt CHRISTVM fuerunt, imò etiam Nazoræis, qui poſtea uixerunt: & uſi ſunt ipſo quatuor hęreſes, quoniam delectantur ipſius errore. Ebionęi, et poſt ipſum Nazoręi, Oſſeniq;, qui ante ipſum, & cũ ipſo uixerunt, et Nazaręi ſuprà à me indicati. Hęc uero hęreſis ex numero eſt ſeptẽ illarũ quę fuerũt Hieroſolymis, & quę illic manſerunt uſq; ad aduentũ CHRISTI: & poſt CHRISTI in carnem aduentũ, uſq; ad eã deuaſtationẽ quę facta eſt à Tito rege, fratre Domitiani, filio uero Veſpaſiani regis. poſt expugnationẽ uero Hieroſolymorũ pertranſit tũ hæc, tum alię modico tẽpore, quæ uidelicet hæreſes appellantur, Sadducęorũ inquam, & Scribarũ, Phariſæorum, Hemerobaptiſtarũ, Naſaręorum, Oſſenorũ, & Herodianorũ: donec ſingulæ pro occaſione & tempore diſſipatæ ac ſolutæ ſunt. Sufficiens eſt autẽ, ut ex ipſa illorũ inſania & uerborum iactatione, letalis illius ueneni remedium habeamus, & omnia nobis ipſis prudenter præparemus, ad impuram ipſorũ doctrinam ac loquelam deſtruendã, maximè quũ Dominus ſtatim dicat, tum in lege, tum in Euãgelio, Non erunt tibi Dei alij præter me. Non aſſumes nomẽ alicuius alterius ad iuſiurandũ. Et, Nolite iurare neq; per cœlũ, neq; per terrã, neq; aliud aliquod iuſiurandũ, ſed ſit ſermo ueſter eſt, eſt, & non, non. quod enim ſupra hæc eſt, ex maligno illo eſt. Ego uero de hoc Dominum uaticinatum eſſe arbitror, propterea quòd futuri eſſent qui dicturi eſſent, per alia nomina iuſiurandũ prætendi oportere. Primũ igitur nõ oportet iurare, neq; per ipſum Dominũ, neq; aliud quoddam iuſiurandũ. Nam maligni illius eſt iurare. malignus igitur eſt & qui in Elxai loquutus eſt, qui coẽgit non ſolum per Deum iurare, ſed etiam per ſalem & aquã, & per ęthera ac uentũ, & per terram atq; cœlum. Satis eſt autem uelut in tranſitu, ut qui curari uelit, duorum illorum præceptorum antidoto, in oppoſitionem erroris ipſius utatur. Verum præterita huius nugacitate ac fraudulenta hęreſi, deinceps ſeptimę hæreſis confutationem faciam, quæ apud ipſos Iudæos tunc recepta fuit: & eſt hæc.

Oratio Elxai.

Hieroſolyma deuaſtata à Tito Cæſare

Contra

Contra Herodianos ſeptimam Iudaiſmi hæreſim, & ex ordine XX.

POſt hanc & has ſectas rurſus ſeptima hæreſis erat Herodianorum appellata. Nihil autem habebant hi diuerſum, ſed toti ſunt Iudæi uani ac hypocritæ. Verũ Herodem putabant hi CHRISTVM Dominum, qui in omnibus ſcripturis, legeq́, ac prophetis expectatur. et ob ipſum decepti, Herodem iactabant: inducti ex dicto hoc, unà cum hoc quod etiam in gratiã eius qui tunc rex erat, inaniter gloriabantur: Non deficiet princeps ex Iuda, neq́ dux ex fœmoribꝰ. ipſius, donec uenerit cui reſeruatur. cc aut uelut alia exemplaria habent: Donec uenerit cui reſtant quæ reſeruantur ipſi. Nã Herodes Antipatri filius fuit, Aſcalonitæ cuiuſdã æditui ac miniſtri ſimulachri Apollinis. cuius Antipatri pater, Herodes quidem erat nomine: filius autem hic erat Antipæ. Captus autem eſt ab Idumæis idem Antipater: atq́ illic in Idumęa degens, genuit Herodem. Quum autem pater pauper eſſet, & precio redemptionis filium, Antipatrum inquam, redimere non poſſet, per multum tempus in ſeruitute permãſit. poſtea uero liberatus eſt ex collatione ciuium, unà cum filio Herode, & ad propria deuenit. Quapropter aliqui ipſum uocant Idumæum. Alij uero Aſcalonitam norunt. Poſtea uero amicus factus eſt Demetrio, & procurator Iudææ conſtitutus eſt, & in noticia Auguſti Cęſaris fuit, & à procurationis officio proſelytus & acceſſorius fit: circunciditurq́ tum ipſe, tum Herodes filius, ad quem ſors regni Iudæorum deuenit. Erat autem rex in Iudæa, ſub Cæſare Auguſto, ſocius ac cõfœderatus exiſtens. Quandoquidem igitur ex alienigenis hic regnauit: durauit autem regnum per ſucceſſionem à Iuda & à Dauid, itemq́ principes ex Iuda & patriarchæ: translatũ uero fuit regnum ad alienigenam: credibile uiſum eſt ſuſpicioni erroneorum, ut ipſum eſſe CHRISTVM putarent, ac deciperentur ex relati dicti cõſequentia, nempe, Non deficiet princeps ex Iuda, donec uenerit cui reſeruatur: ut accipiamus, inquiunt, quod huic reſeruatũ eſt. Defecerunt enim illi, & hic non de genere Iuda, imò neq́ omnino de Iſraël eſt. huic autem reſeruatũ eſt, eſſe CHRISTVM. Verũ redarguunt ipſos ea quæ ſequunt, quòd ipſe eſt expectatio gentium, & in ipſo gentes ſperabunt. Quæ autem gens in Herode ſpem habuit? Quæ uero gentium expectatio, Herodem expectauit? Quomodo uero illud apud ipſos impletum erat: Dormiuit ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit ipſum? Vbi autem lauit in ſanguine ſtolam ſuam Herodes, aut in ſanguine uuæ amiculum ſuum: ſicut Dominus noſter IESVS CHRISTVS corpus ſuum proprio ſanguine reſperſit, & in ſanguine uuæ amiculum ſuum? Verùm cõſidera quæ dico, detq́ tibi Dominus intellectum in omnibus. Quo enim oſtenderet purgationem ſtatus populi Domini, uenit per doctrinam proprij ſanguinis ad purgãdum dentes hominũ, in ſanguine nidoris ac nefandi ſacrificij inquinatos. Et quid opus eſt multa dicere? multa enim ſunt, & non admittit tempus ſermonem aduerſus prædictas hæreſes prolõgare. At hæ quidem ſeptem hæreſes fuerunt in Iſraël, tum in Hieruſalem, tum in Iudæa. Quatuor uero antea relatæ apud Samaritas in Samaria. Pleræque uero deletæ ſunt. Non amplius ſunt ſcribæ, non amplius phariſæi, non amplius Sadducæi, non amplius Hemerobaptiſtæ, non amplius Herodiani: ſoli autem aliqui, atque hi rari reperiuntur, unus fortaſſis aut alter, Naſareni, ultra ſupernam Thebaidem, et ultra Arabiam. Item Oſſenorum reliquiæ, non amplius iudaiſſantes, ſed Sampſitis coniunctæ, per ſucceſſionem ultra mortuum mare habitantibus. Nunc uero Ebionæorum hæreſi coniunctæ ſunt. Et contigit quidem ipſos deſinere à Iudaiſmo. uerum uelut radicem, aut corpus reptilis beſtiæ diſſecari, & ex ipſo naſci bicipitem, ac radice carentem ſerpentem, in uno corpore ſemiſecto enatum ac dependentem. Hucuſq́ tractatum à me eſt de quatuor ſectis Samaritarum, et ſeptem Iudęorum, de quibus non amplius reſtant quàm tres quidem Samaritarum, Gortheni uidelicet, & Doſithei, ac Sebuęi. Eſſeni uero non ita ualde apparẽt, ſed uelut in tenebris defoſſi ſunt ac cõſepulti.

Herodes pro Chriſto habitus.

Apud

Apud Iudæos autem, non amplius quàm Iudæorum & Nazaræorum. Osseni enim transierunt à Iudaismo ad Sampsensium hæresim, & non amplius neq; Iudæi sunt, neq; Christiani. Atq; de relatis mihi hæc usq; huc dicta sint.

Præsentia Christi, & aduentus in carnem, ac ueritas, unaq; ac sola in Deum fides.

STatim autem accessit pedetẽtim Domini nostri IESV CHRISTI in carnem aduentus, qui sanè relatas septẽ hæreses deprehendit in Hierosolymis, extinxit aũt ipsas potentia eius atq; dissipauit. Deinceps uero post eius aduentũ, posteriores omnes hæreses fuerunt: dico autem, postq; annunciatum est Euangelium, ac bonũ nuncium Mariæ in Nazaret per Gabrielem: & post totum in summa CHRISTI in carnem aduentum, deindeq; assumptionẽ. Complacuit enim Deo, ut ad salutem hominum proprium filium demitteret, ut in utero uirgineo cõciperetur, qui uerbũ est de cœlo, ex paternis sinibus generatus, sine tempore, ac sine principio. et ut descenderet in extremis diebus, Dei uerbum existens, ex Deo patre uerè generatum, qui coëssentialis est patri, & nihil à patre immutatus, sed immutabilis & inalterabilis, purusq; ab affectibus, & penitus nõ patiens, compatiens autem nostro generi. Qui descendit de cœlo, & conceptus est non à semine uiri, sed per Spiritum sanctum, et uerè corpus de Maria habuit, sibiipsi q; carnem de sancta matre efformauit, & animã ac mentem humanam accepit, & totum id quod est homo, excepto peccato, in seipsum per suã deitatem couiuit. natusq; est in Bethleem, circũcisus in spelũca, oblatus in Hierusalem, in ulnas acceptus à Simeone: et testimoniũ accepit ab Anna, filia Phanuelis, prophetissa. delatus est in Nazaret: uenit sequenti anno, ut cõspiceretur coram Domino in Hierusalem. uersatus est in Bethleem propter cognationẽ, gestatus à matre: delatus est rursus in Nazaret, & iuxta secundũ anni circuitum, in Hierosolyma & Bethleem uenit, similiter à propria matre gestatus. In Bethleem uero in domum descendit cum propria matre, & Ioseph iam sene, & cum Maria degente. & illic secundo natiuitatis suæ anno conspectus ac uisitatus est à Magis, à quibus adoratus est, & dona accepit: & in eadem nocte, quum Ioseph respõsum ab angelo accepisset, in Ægyptum assumptus est. illinc q; rursus post duos annos reuersus est, mortuo Herode, cui succedisset Archelaus. Nam trigesimotertio anno Herodis, quadragesimo uero secundo Augusti Cæsaris, nascitur Saluator noster in Bethleem Iudææ. Descendit autem in Ægyptum trigesimo quinto anno Herodis. Redit autem ab Ægypto post mortem Herodis. Quapropter in triginta & septẽ annis principatus ipsius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis triginta septem, uitam finiuit. Archelaus uero nouẽ annos regnat: in cuius regni principio, egressus Ioseph de Ægypto unà cum Maria & puero, quum audiuisset Archelaũ regnare, successit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazaret. Archelaus autem generat Herodem iuniorẽ, & regnat Herodes nono anno regni patris Archelai per successionẽ. Quo tempore tredecim anni supputantur aduentus CHRISTI in carnem. Decimo octauo autem anno Herodis, appellati Agrippæ, incœpit IESVS prædicare, et tunc baptisma à Ioanne accipit, & prædicat annũ acceptabilem, ita ut nemo ipsi contradiceret, neq; Iudæi, neq; Græci, neq; Samaritæ, neq; quisquã alius. Deinde cõtradictionẽ sustinens, prædicauit annum secundũ: & facti sunt anni decẽ & nouem eidem Herodi, Saluatori uero trigesimus secũdus. Vigesimo uero anno Herodis tetrarchę appellati, fit salutaris passio, & à passiõe alienitas, ipse mortis gustus, usq; ad crucẽ patientis in ueritate, à passione uero alieni ac illęsi manẽtis in deitate. CHRISTO enim passo pro nobis carne, inquit scriptura & rursus, Mortificatus carne, uiuificatus aũt spiritu, &c. crucifigit, sepelit, descẽdit ad inferna in deitate et in anima, captiuã ducit captiuitatẽ: et resurgit tertia die unà cũ ipso sancto corpore, couniens corpus deitati, q̃d nõ amplius soluitur, nõ amplius

Christus quã do natus sit.

plius patiẽ, non amplius mortis dominio ſubiectũ eſt, uelut Apoſtolus inquit, Mors ipſi nõ amplius dominatur: ipſum corpus uere, ipſam carnẽ, ipſam animã, ipſa illa omnia, nõ aliud quoddam præter id quod eſt corpus, ſed ipſum quod eſt corpus, confirmãs in unã unitatem, in unam deitatẽ, carnale incorruptibile, corporale ſpirituale, craſſarũ partium, tenuium partiũ, mortale immortale, quod non uidit penitus corruptionem, non relicta anima in inferno, non partito organo ad peccatum, nõ polluta mente per mutationẽ, ſed ut uniuerſa quidem hominis acceperit, uniuerſa uero etiam perfecta ſeruauerit, indulgente deitate uere incarnationi, ad rationales ac honeſtos uſus, eos inquam qui ex corpore & anima & mente humana perfectionem requirunt, hoc eſt famem, ſitim, fletum, triſtitiam, lachrymas, ſomnum ac quietem. Hæc enim non ſunt peccati ſpecies, ſed ueriſſimæ incarnationis ſignum, quod deitas reuera inſit in humanitate, non ea quę hominũ ſunt patiẽte, ſed deitate ſimul in ea quæ honeſta ſunt & fieri oportebat, conſentiente ac comprobante, & ea quæ extra peccatũ ſunt, & mutationem interdictam. Reſurrexit, & clauſis foribus ingreſſus eſt, ut craſſarũ partium corpus tenuiũ partium oſtenderet, ipſum quod erat cum carne & oſſibus. Nã ubi ingreſſus eſſet, oſtẽdit manus & pedes & latus punctũ, oſſa item ac neruos, & reliqua, ut ne eſſent imaginatio ea quæ uidebantur: fideiq; & ſpei noſtræ promiſſionem faciebat per ſeipſum perfecte. & conuerſatur non in apparentia, ſed in ueritate. Et erudiens docuit regnum cœlorum prædicare in ueritate, magnum illud ac ſummum ſignificans diſcipulis, ac dicens, Docete gentes: hoc eſt, trãsferte gentes à malitia ad ueritatem, à ſectis ad unam unitatẽ: baptilate ipſos in nomen Patris, & Filij, & ſancti Spiritus, in dominicã nominationem trinitatis, ſanctum ac regium ſigillum, ut oſtenderet ex nomine nullam alterationem eſſe unius unitatis. Vbi enim qui baptizantur, iubentur ab ipſo baptizari in nomẽ Patris, certa eſt glorificatio: in nomen Filij, nõ deficientis eſt nomẽclatura: in nomen Spiritus ſancti, non diuiſa eſt cõiunctio, neq; ab una deitate abalienata. Et aſſumptus eſt in cœlũ, in ipſo corpore & anima, & mente, counitis his in unam unitatem, & unam ſpiritualem ſubſtantiã: eaq; diuina effecta, ſedet in dextra patris, miſſis prędicatorib. in uniuerſum orbem terrarum, Simone Petro, & Andrea fratre ipſius, Iacobo et Ioãne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, Thoma, Iuda, Thaddæo, Simone Zelote. Iudas enim Iſcariotes ille, etiãſi antea inter duodecim numeraretur, proditor factus, reſectus eſt à ſancto apoſtolorũ catalogo. Demiſit porrò etiam alios ſeptuaginta duos ad prędicandum, ex quorũ numero fuerũt ſeptem uiduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, et Nicolaus. Ante hos uero Matthias, qui Iudę loco cõ numeratus eſt inter apoſtolos. Poſt hos autem ſeptem, & Matthiam ante ipſos, Marcum, Lucam, Iuſtum, Barnabam & Apellem, Rufum, Nigrum, et reliquos ſeptuaginta duos. Poſt hos deinde omnes, & unà cum ipſis, Paulum ſanctum apoſtolum, per propriã uocem de cœlo, apoſtolum, ſimulq; prędconem gentium, & cõpletorem apoſtolicæ doctrinę elegit. Quem comperimus ſanctum Lucam de numero ſeptuaginta duorum diſperſorũ exiſtentem ad ſe conuertiſſe, & ſibi ſectatorem feciſſe, cooperatorem in Euangelio, ſimulq; apoſtolum. Atq; ſic perfecta eſt uniuerſa Euãgelica tractatio uſq; ad hoc tẽpus. Et hucuſq; procedet mihi ſermo de uiginti ſectis, et de cõſequentia breuiter à me pro uirib. relata, Euangelica uidelicet illuminatione, quæ in mundo per ipſum & diſcipulos ipſius facta eſt: quib. ſanè ſimilia colligere ac apponere uaticinia & prophetias licet ex lege, & pſalmis, & alijs, atq; ſic cõſequentias ac ductus uidere, & certitudinem comprehendere, quod nõ eſt ſpurius, ſed uerus, & à uetere Teſtamento prędenunciatus, minimeq; ambiguus CHRISTI in carnẽ aduentus, & Euangelica doctrina. Quo uero non in molẽ immenſam operis huius tractationem extendam, his contentus ero. Deinceps uero in ꝓgreſſu, opiniones quæ poſtea uitæ accre-

Duodecim apoſtoli.

Septuaginta diſcipuli

uerunt

uerunt ex malo prætextu, similiter exponam, quũ iam undecim à Iudęis & Samaritis, & nouem ante has ex Græcis & Barbaris, ac alijs profectas, ante CHRISTI aduentum, & usq; ad ipsius tempus, moderatè enumerauerim.

De Nazoræis siue Christianis.

NAzoræorum, hoc est Christianorum, uocatus est per modicũ tempus Christianismus, à Iudæis, & ab ipsis adeò Apostolis: quum Petrus dicat, IESVM Nazoræum uirum designatum ex Deo, & cætera. Postea uero ab Antiochia uocari cœpit Christianismus. Est autem & natura hæresis Nazoræorum, de quibus in sequentibus loco ferente dicemus.

FINIS PRIMI TOMI PRIMI LIBRI.

SECVNDI TOMI PRIMI LIBRI HAERESES TREDECIM SVNT, ET *hæc in ipso continentur.*

1 *Simoniani, à Simone Mago, qui temporibus Petri apostoli fuit, de uico Gittharum Samariæ. Hic à Samaritis originem habebat, Christi uero nomẽ solum subiuit. Docuit autem turpia facere, & coitum inquinationis, uxorum indifferentiam. à corporibus uerò reprobat resurrectionem, & mundũ dicit non esse Dei. Imaginem autem suam, uelut Iouis, & scorti quod cum ipso erat, nomine Helenæ, Mineruæ figura discipulis suis adorandam proponebat. Dicebat insuper seipsum Samaritis quidem patrem, Iudæis autem Christum.*

2 *Menandriani, qui ab hoc Simone per Menandrũ quendam originem habuerunt. differũt aũt in aliqua re à Simonianis. Hic enim ab angelis mundum factum esse dixit.*

3 *Saturniliani, qui in Syria Simonianorum turpiloquium corroborarunt. alia uero à Simonianis prædicabant, ad maiorem admirationem. Originem uero à Saturnilo habuerunt: qui etiam ipse uelut Menander, ab angelis mundum factum esse dicebat, atq; his solum septem, iuxta superni patris sententiam.*

4 *Basilidiani, eiusdem turpis operationis operatores, à Basilide qui unà cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorũ discipulus fuit: & aliqua similiter sentiebat, in aliquibus uero dissentiebat. Dicit autẽ trecentos sexagintaquinq; cœlos esse, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiam annus tot dierũ sit, & Abrasax nomẽ uirtutis, quod fert numerum CCCLXV. & dicit esse hoc nomen Spiritum sanctum.*

5 *Nicolaitæ, à Nicolao, qui uiduis ab apostolis præfectus fuit. hic ob zelum propriæ uxoris, turpia facere discipulos suos unà cum alijs docuit. Et de Caulaucauch et Prunico, atq; alijs barbaricis nominibus, quæ mundo scelestè inuexit.*

6 *Gnostici, qui easdem hæreses susceperunt, uerùm plus omnibus ipsis turpitudinem furiosè operati sunt. In Aegypto autem Stratiotici appellati sunt, & Phibionitæ. in superioribus uero & orientalibus partibus Secundiani: in alijs partibus Socratitæ, apud alios Zacchæi. Alij uero Coddianos ipsos dicunt. Alij Borboritas ipsos uocant. Hi Barbelo & Barbero iactant.*

7 *Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Asia, qui omnẽ turpem actionem perficere docebat, & omne studium peccati. Et nisi quis, inquit, per omnia pergressus fuerit, & uolũtatem omnium dæmonũ & angelorum perfecerit, ad supremũ cœlum tran*

scen-

ſcendere non poterit, neque principatus & poteſtates præterire. Dicebat Ieſum animam intellectualem ſuſcepiſſe, & quum noſcet ſuperna, ea hic annunciaſſe. Et ſi quis ſimilia Ieſu faceret, eum eadem uirtute præſtare. Legem uero cum mortuorum reſurrectione reprobabat, uelut ſectæ à Simone ortæ, & hucuſq; relatæ. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte Ieſu & Pauli, & Homeri, & Pythagoræ, ipſisq; ſuffitum faciebat, easq; adorabat.

8 *Cerinthiani, qui & Merinthiani. Hi à Cerintho & Merintho Iudæi quidam circumciſionem iactantes, mundum uero ab angelis factum eſſe dicentes. Ieſum uero iuxta profectum, Chriſtum appellatum eſſe.*

9 *Nazoræi, hi Chriſtum confitentur Ieſum filium Dei, omnia autem ſecundum legem faciunt.*

10 *Ebionæi prædictis conſimiles Cerinthianis & Nazoræis, quibus cõiuncta fuit aliqua parte Sampſæorum & Helceſæorum hæreſis. Qui Chriſtum dicunt creatum eſſe in cœlo, & ſanctum ipſius Spiritum. Aduenisſe autem Chriſtum in Adam primum, & iuxta tempus exuiſſe ipſum Adam, & rurſus induiſſe. Atq; hoc ipſum aiunt perfeciſſe ipſum in aduentu ſuo in carnem. Quum autem Iudæi eſſent, Euangelijs uſi ſunt, carnis eſum abominãtur, aquam pro Deo habent. Chriſtum uero hominem, in aduentu in carnem induiſſe, uelut dixi. Aſſidue merguntur in aquis, æſtate ac hyeme, ad purificationem uidelicet, uelut etiam Samaritæ.*

11 *Valentini, carnis quidem reſurrectionem reprobant. Vetus teſtamentum ſpernunt, itemq; prophetas, legentes quidem & ſuſcipientes ea quæ ad ſimilitudinem ſectæ ſuæ figurate exponi poſſunt. Verùm alia fabulamenta obiter inducentes, triginta ſæculorum nominationes dicunt maſculorum ac fœminarũ, ſimul ex patre uniuerſorũ generatorum, quæ & Deos putant & ſæcula: Chriſtum uero de cœlo corpus intuliſſe, & uelut per canalem Mariam ipſam penetraſſe.*

12 *Secundiani, quibus coniungitur Epiphanes & Iſidorus, qui & ipſi ijſdem coniugationibus uſi ſunt, eadem cum Valentino ſentientes, alia uero ab ipſis quodãmodo exponentes. Apponunt ijdem turpem operationẽ docentes. reprobant autem etiam hi carnis reſurrectionem.*

13 *Ptolemæi, & hi diſcipuli Valentini fuerunt, quibus coniungitur Flora. Eadem uero etiam ipſi de coniugationibus dicunt, ſicut Valentinus & Secũdiani. Verum in quadam parte etiam hi inter ſe differunt. Atq; hæc eſt ſumma ſecundi tomi primi libri tredecim hæreſes continentis.*

SECVNDVS TOMVS PRIMI LIBRI EPIPHANII.

Contra Simonianos, primam hæresim à fide in Christum Dominum nostrum, ex ordine uero XXI.

SIMONIS Magi prima est hæresis, quæ à CHRISTO initium accepit. hæc ipsa in nomen CHRISTI non rectè, neque facili ductu, sed iuxta adulteratam apud ipsos corruptionẽ, miracula operatur. Hic Simon præstigiator erat, & à Gittharũ ciuitate in Samaria originem habebat, quæ nunc uicus existit. Incantationibus autem Samaritas decipiebat, fallebatq́, & inescabat. Dicebat seipsum esse magnam uirtutẽ Dei, & ex supernis descendisse. Patrem uero dicebat seipsum esse apud Samaritas, apud Iudæos uero se filium esse dicebat. passim autem se non passum esse, sed solum apparentia. Blanditus est idem Apostolis, & ipse similiter cum alijs baptizatus est à Philippo cum multis. omnes uero præter ipsum, susceperunt magnorum Apostolorum præsentiam, & per impositionem manuum ipsorum acceperunt Spiritum sanctum. Nam quum Philippus diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, ut per hoc daret Spiritũ sanctum. Quum autem Simon non haberet rectum cor, neq́ cogitationẽ rectam, sed turpi lucro & studio pecuniarũ intentus esset, & à prauo proposito suo nusquã decederet, offerebat pecunias Petro apostolo, ut daret ipsi potestatem exhibendi Spiritũ sanctum per manuum impositionem: ita ratione secum inita, quòd dare uellet multis pro modica pecunia, atq́ sic per exhibitionem Spiritus, multas pecunias cumulare ac lucrari. Hic igitur mente pręditus praua, et à diabolico magiæ errore decepta, & promptus semper ad ostendendũ prauitatis suę barbarica ac dæmonũ negocia per præstigias suas: progressus in mediũ, & prætextu nominis CHRISTI ueratrum melli cõmittens (quod uenenum est ab ipso correptis) ipsumq́ ex maligno suo errore, sub nominis CHRISTI dignitate exhibẽs, mortem his qui ipsi fidem habuerũt, induxit. Quum autem natura esset lasciuus, reuerentia promissorũ suorum compunctus, corruptam opinionem circulatoribus ab ipso deceptis induxit. Nam ubi reperisset sibijpsi mulierem circulatricem, Helenam nomine, à Tyriorũ urbe ortam, ipsam in uxorem ducit, non indicans se consuetudinẽ cum ipsa habere, uerum in abscõdito, turpitudine mulieri permixtus ille prestigiator, fabulosam quandam amœnitatẽ discipulis suis exponebat. Nimirũ dicẽs seipsum esse uirtutem Dei magnam. Coniugem uero scortatricem, Spiritũ sanctũ esse dicere ausus est, & propter hanc se descẽdisse dixit. In uno quoq́ uero cœlo trãsformabar, inquit, ad formã eorũ quæ sunt in uno quoq́ cœlo, ut latẽrem angelicas meas potestates, & peruenirẽ ad intelligentiã, quæ sanè est hæc, quæ & Prunicus, & Spiritus sanctus appellatur, per quam angelos creaui. Angeli uero mundum & homines creauerunt. Est se autem hanc Helenam illam antiquã, ob quam Troës & Greci ad pugnam deuenerunt. Dicebat autem fabulam quandam ad hęc: Quod uirtus ex supernis dilapsa seipsam transformasset, uerũ poëtę de hoc allegorice tradidissent. Nam per supernã uirtutem, quã Prunicũ dicunt, quę́q́ apud alias hæreses Barbero, siue Barbelo appellatur, pulchritudinẽ suam ipsam ostendisse, & postea ipsos fregisse: et propterea missam esse in congregationẽ principum qui mundum hunc creauerunt, & ipsos angelos ad bellũ propter ipsam uenisse. ipsam autem nihil passam esse, sed pręparasse ut mutuas cædes in seipsos operarentur, propter eam quã immisit in ipsos erga seipsam concupiscentiam. Et quũ detinerẽt ipsam ut nõ posset sursum ascendere, coibat cum ipsa quilibet in unoquoq́ corpore muliebris ac fœminei habitus, transeũte ipsa à corporibus muliebribus, ad diuersa corpora humanæ naturæ, brutorũq́ pecorũ ac alioꝝ : Quo

per ea

Simon Magus baptizatus à Philippo.

Dignitatũ in Ecclesia ratio

Helena Simonis Magi.

Prunicus quid sit.

Barbelo quid sit.

per ea quæ ipſi operarentur, dum occidunt, & occiduntur, imminutionẽ ſuiſpſorum per ſanguinis profuſionẽ efficerent: illa uero rurſus uires colligens, rurſus deinde cœlum conſcendere poſſet. Erat autem hæc & tunc apud Grẹcos & Troianos, & ſuperioribus temporibus priuſquã mundus fieret, et poſt mundum per inuiſibiles potentias æqualia eiuſdem formæ fecit. Hẹc ipſa uero eſt, quæ nunc mecum eſt, & propter hanc deſcendi, ſed & hẹc meum aduentũ expectabat. Hæc enim eſt intelligentia, quæ apud Homerũ Helena appellatur, et hac de cauſa cogitur ipſam deſcribere Homerus ſupra turri ſtantem, et per facem oſtendentẽ Grẹcorum contra Phrygas inſidias. Exprimebat autem per ſplendorẽ, uelut dixi, ſuperni luminis indicationẽ. Quapropter etiam apud Homerũ, Durium equum Grẹcis appellatum, hoc eſt ligneum excogitatum eſſe, & de induſtria factum prẹſtigiator ille dicebat, qui eſt ignorantia gentium. & quemadmodũ Phryges trahentes ipſum per ignorantiã, propriam perniciem attraxerunt: ſic etiam gentes, hoc eſt homines extra meam cognitionẽ, per ignorantiam attrahunt ſibiipſis interitũ. Sed & Mineruam rurſus eandem dicebat, quæ intelligentia eſſet apud ipſum appellata, utens nimirum ille impoſtor ſancti Pauli apoſtoli uerbis, tranſmutans ueritatẽ ad ſuum mendacium. nempe, Induite thoracem fidei, & galeam ſalutis, & ocreas, et gladium ac ſcutum. Hæc omnia ad Philiſtionis imitationẽ, deceptor ille in ludibriũ, & nihil aliud conuertebat, quẹ ab ipſo Apoſtolo propter ſolidam mentem, & fidem purẹ conuerſationis, et uirtutem diuini ac cœleſtis ſermonis dicta ſunt. Quid enim dicam: hẹc omnia in Mineruæ formã myſtice figurauit. Quapropter rurſus dixit, uelut antea dixi, oſtendens illam ſuam uxorẽ, de Tyro ipſi acceptam, ueteris Helenæ cognominẽ, omnia ipſam appellans, Intelligentiã, Mineruam, Helenã, & alia. Et propter hanc, inquit, deſcẽdi. hẹc enim eſt illa in Euangelio ſcripta erronea ouicula. Sed & imaginẽ quandã tradidit ſuis, uelut quẹ ipſius ſit, & adorant ipſam in ſpecie Iouis. Quin & aliam Helenæ imaginẽ tradidit ipſis, in figura Minerụ, & adorant has hi qui ab ipſo decepti ſunt. Myſteria uero proponebat turpitudinis, fluxuſq; corporũ, quo honeſtius exponam, uirorum quidem per defluxũ, fœminarum uero per conſuetos menſes, collectione quædam turpiſſima ad myſteria colligi, atq; hæc eſſe myſteria uitæ, cognitionisq; perfectiſſimæ. quod ipſum ſanè maxime contingit ei qui intelligentiam ex Deo adeptus eſt, ut abominationem potius putet & mortem, quàm uitam. Idem etiam nomina quædã ſupponit principatuum & poteſtatũ, cœloſq; diuerſos tradit, & in unoquoq; firmamento ac cœlo uirtutes quaſdam exponit, & nomina barbarica his indit. Non poſſe uero aliter ſeruari aliquem, niſi hunc myſticũ ductũ didicerit, & talia ſacrificia patri uniuerſorũ per eos principatus ac poteſtates offerre. Eſſeq; ſeculum hoc ac mundũ (dicit) à principatibus ac poteſtatibus maliciei in imminutione conſtructũ. Corruptionẽ aũt tradit ac interitũ carnis ſolum, animarũ uero purificationem, atq; hanc ſi per ipſius erroneam linguam in myſtico ductu perſiſtant. Et ſic incipit Gnoſticorũ appellatorũ principiũ. Non eſſe autem legem Dei, ſed ſiniſtræ uirtutis dicebat. Neq; prophetas ex bono Deo eſſe, ſed alterius atq; alterius uirtutis. & prout uult, unicuiq; decernit, Legem quidẽ cuiuſdam, Dauid autem alterius, Eſaiam alterius, Ezechielẽ rurſus alterius, & ſingulos prophetas uni principatui defert. Eſſe aũt hos omnes ex ſiniſtra uirtute, & extra complemẽtum. Omnem uero qui ueteri teſtamento credit, mortem ſubire. Subuertitur porrò huius dogma ab ipſa ueritate. Si enim ipſe fuerit uirtus illa Dei magna, et ſcortũ quod uixit cum ipſo, Spiritus ſanctus, uelut ipſe ait, dicat quod eſt nomen uirtutis, aut qua ratione epitheton mulierculẹ inuenit, ſibiipſi uero nõ omnino. Quomodo uero tempore quodã per ſucceſſionem, naturẹ debitũ in Romanorum urbe perſoluiſſe reperitur, quãdo in media Romanorũ urbe miſer ille collapſus mortuus eſt. Qua uero ratione Petrus pronunciauit, ipſum neq; hẹreditatẽ, neq; portionem, in parte diuini cultus habere.

Helena Homeri.

Equus Durius

Philiſtion poẽta comicus.

Simon Magus in medio urbis Romæ collapſus, interijt.

habere. Quomodo aũt poteſt mũdus Dei boni nõ eſſe, quando ex ipſo omnes boni permutati ſunt. Quomodo uero fuerit ſiniſtra uirtus, quę in lege ac prophetis loquuta eſt, quum de aduentu Chriſti boni Dei prædixerit, & mala omnia interdicat. Quomodo autem non fuerit una deitas & idem ſpiritus noui ac ueteris Teſtamenti, quando Dominus dixit, Non ueni ſoluere legem, ſed implere. Et ut oſtenderet quod lex ab ipſo annũciata eſſet, & per Moſen donata, euangelica uero gratia per ſeipſum
» & aduentũ ſuum in carnem prædicata eſſet, dixit Iudæis: Si Moſi crederetis, crederetis utique mihi, ille enim de me ſcripſit. Et alia multa ſunt, quæ præſtigiatori opponi poſſunt. Quomodo aut turpia uitalia erunt, niſi ſanè dæmonum hæc fuerit opinio,
» quando ipſe Dominus in Euangelio dicit ad eos qui ad ipſum dicebant: Si ſic habet
» cauſa uiri & uxoris, non conducit contrahere matrimonium. Ipſe uero ad illos dixit,
» Non omnes hoc capiũt. Sunt enim eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnũ cœlorum. & oſtendit, quod natura abſtinere à cõiugio, donũ eſt regni cœlorũ. Rurſus in alio loco de uenerandis nuptijs, quas ipſe Simon turpiter corrũpens, propriã
» perſequitur concupiſcentiam, dicit: Quos Deus cõiunxit, homo ne ſeparet. Quomodo uero rurſus erro ille propriarum nugarum oblitus, ſeipſum redarguit, uelut ignorans quæ prędixit. Quum enim dixerit, quod ab ipſo facti ſunt angeli per ipſius intelligentiã, rurſus dixit ſe transformatũ eſſe per ſingulos cœlos, ut lateret ipſos in deſcendẽdo. Num igitur ipſos timẽs latebat? & quomodo timebat nugator angelos, quos ipſe fecit? Quomodo uero nõ omnibus prudentibus ſeminiũ erroris ipſius cõfutatu
» facile comperietur, quando in principio fecit Deus cœlum & terram, inquit Scriptura: & concinne ad hunc ſermonẽ Dominus in Euangelio dicit, uelut ad Deum patrẽ
» proprium, Pater Domine cœli & terrę. Si igitur creator cœli & terrę, eſt Deus pater Domini noſtri IESV CHRISTI: omnia fruſtra à Simone calumniatore dicta ſunt, & hoc quod ab angelis mundus in imminutione factus eſt, et omnia alia quę inſanus ille erro mundo obloquens expoſuit, & fraudem quibuſdã ab ipſo deceptis induxit. Atq; hęc mihi in ſumma aduerſus huius hęreſim dicta legẽtibus ſufficient, ad occaſionem ueritatis ac ſanationis, & ad redarguẽdum eos qui per huiuſcemodi beſtialẽ corruptionem, ignorantibus iniuriã inferre conantur. Tranſibo autem, & rurſus ad alterius ſectæ confutationẽ pergam. Eſt enim in ipſo mutatio ac dubitatio, quum ipſe quidem ſit ſeductor, forma uero nominis CHRISTI induerit uelut abortiuorũ ſerpentium generis corruptio, ex fœcundis ouis aſpidum & aliarum uiperarum produ-
Aſpidum oua. cta, quemadmodũ inquit Propheta: Oua aſpidum ruperunt, & qui de ouis ipſarum
» edere uolebat, inuenit fœcundum, & in ipſo baſiliſcum. At quum per uirtutẽ CHRISTI, uelut dixi, hunc uerbis ac doctrina ueritatis percuſſerimus, & ipſius pernitiem diſperſerimus, deinceps ô dilecti, etiam ad alias conſequentes hæreſes tranſeamus.

Contra Menandrianos, ſecundam à Chriſti aduentu hæreſim, & ex ordine XXII.

HVic deinceps coniũgitur Menander quidam, qui origine à Samaritis ducta, aliquo tempore huius Simonis diſcipulus fuit. Similiter autem & ipſe mundũ ab angelis factum eſſe dicebat. Seipſum uero uirtutẽ ex ſupernis à Deo demiſſam dicebat. Verum hic maiorem nequitiã ultra priorem ad homines decipiendos operatus eſt. Dicebat enim ſeipſum miſſum eſſe ad ſalutem uidelicet, & ad congregandum aliquos ad ſuum myſteriũ, ut ne angelorũ qui mundũ fecerunt, principatuumq; ac poteſtatum dominio premerentur. Similia autẽ omnia uelut pręceptor ipſius cõtexebat, & præſtigias aliasq; incantationes nõ intermittebat. Et nihil de doctrina euariabat, quàm id ſolũ quod ſeipſum maiorẽ pręceptore iactabat. Cæterũ in idẽ uitiũ in quod præceptor ipſius incidit, & ipſe deprehenſus per eandem doctrinæ ueritatis confutationem ſubuertetur. Nam & ipſe ſubuerſus eſt, & hæreſis eius quàm maxime deſijt.

Tranſgrediar

Transgrediar porrò ipsam & ad aliam procedens deueniã. Veteres reuera narrant fabulam, quod ex multis aspidibus in uno testaceo uase collectis, & in fundamẽtis quatuor angulorum, uniuscuiusq; delubri simulachrorũ in Ægypto extructorũ depositis, si qua ex his fortior alijs reperta fuit, ea reliquas aggressa deuorauit. Et ubi per se mansisset, & alimento non abundaret, conuersa seipsam à cauda derodere incepit, & usq; ad aliquam corporis partem se adedit. Et sic non amplius perfecta mãsit, sed dimidiũ serpentis genus existens. Quapropter etiam hanc Aspidogorgona uocauerunt. Quare intelligitis uos, uetus quidem esse hoc, & quod nunc non amplius reperitur, sed deletum est. Quemadmodum etiam hęc hæresis penitus fugata est. Et habuit quidem contradictionem à nobis, ipsa uero per potentiam CHRISTI deleta est. Hanc itaq; transgredientes, ad sequentes deinceps pergamus.

Aspidum fabula.

Aspidogorgon.

Contra Saturnalianos, tertiam à Christi aduentu hæresim, & ex ordine XXIII.

POst hunc Saturnilus quidam surrexit, et ipse illinc, à Menãdro inquam, & prioribus, occasionibus arreptis. Hic in Syria habitauit, hoc est Antiochia ad Daphnen sita, & multã quandam artem ac experientiã erroris mundo inuexit. Duo enim hi sodales ac condiscipuli fuerunt, Basilides & Saturnilus. Et Basilides quidẽ ad Ægyptũ secessit, & illic tenebrositates ,pfundi erroris sui prædicauit. Saturnilus uero in prædicto loco degens, similiter uelut Menander, mundum ab angelis factum esse annũciauit. Vnum autem esse patrem ignotum, eundemq; fecisse uirtutes et principatus ac potestates. Angelos uero à superna uirtute discessisse, & septem mũdum, & quæ in ipso sunt, fecisse: mundum uero secundum diuisionẽ unicuiq; angelo sorte obtigisse. Eosdem autem angelos simul congressos consilium inijsse, & communiter hominem fecisse, iuxta formam uocis ex supernis incumbentis, quam quũ non possent incũbentem detinere, propterea quod euestigiò recurreret, imitari uoluerunt. Et hominẽ quidem formatũ ab ipsis, nulla de causa quàm ob talem occasionem. Quoniam, inquit, lux eadem ex supernis prominens, irritamentum quoddam ijsdem angelis induxit, ut ad desiderium supernæ similitudinis, hominis figmentũ ac structuram facere aggrederentur. Quandoquidem enim amabãt supernam lucẽ, desiderio & iucunditate capti, apparentis ac rursus disparentis ab ipsis: & quum amarent ipsam, & non possent eius amore exsatiari, propterea quod in momento eadem lux reuolaret, eius rei gratia dixisse inquit angelos (sic enim pręstigiator confingit) Faciamus hominẽ ad imaginem & ad similitudinẽ, resecto eo quod in Genesi dictum est à Deo, nostrã. quo uidelicet error ipsius ueri similitudinem haberet, tanquã scilicet alij quidem faciant, imago uero alterius sit, dum dicunt, Faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem. Quũ autem factus esset, inquit, homo, & propter impotentiam suam non possent ipsum perficere, iacuisse ipsum & se uolutasse in terra situ, instar uermis reptilis: non potuisse autẽ neq; se erigere, neq; aliud quid facere, donec superna uirtus inclinata, & misericordia mota, ob proximam suam imaginẽ ac formam, ex miseratione scintillã uirtutis suę demisit, & per ipsam hominem erexit, atq; sic uiuificauit. Scintillam nimirũ, animam humanam dicens, & hac de causa omnino scintillã seruari oportet, reliquum uero totum hominis perire. Et in homine quidem id quod ex supernis descendit, post tempora quædam reuerti: quod uero ex infernis est, interire. Et seipsum asserit præstigiator in forma hominis uenisse, & specie tantũ: omnia uero in apparentia fecisse, hoc est natum esse, ambulare, conspici, passum esse. Ab hoc autem falso nomine appellata scientia, rursus profunditati prauitatis ipsius apponi incipit, quæ à Simone quidẽ initium & occasionem accepit: uerum adiecta est alteri insigniori nugacitati, cuius confutationem postea dicemus. Asserit enim hic angelos, & deum Iudæorum unum ex ipsis esse dicit. Discessisse uero eundem et eosdem à sua potestate. Seipsum autem Saluatorem missum esse à patre ex sęntentia uirtutum, ad destructionem Dei Iudæorũ, &

Antiochia ad Daphnen sita

ad ſalutem credentium. Eſſe aũt ipſos qui huius ſunt hæreſis, eos qui ſcintillam patris ex ſupernis acceperũt. Duos enim ab initio homines formatos tradit, alterũ bonum, & alterum malum. Ex quibus duobus eſſe genera hominum in mundo, bonũ & malum. Quandoquidẽ uero dæmones malis auxilio fuerunt, eius gratia in extrema die uenit, uelut dixi, Saluator, ad opem bonis hominibus ferendam: & ad deſtruendos malos ac dæmones. Matrimonium porrò contrahere, & generare, idem ſcurra ex Satana eſſe dicit. Vnde etiã plures ex ipſis ab animatis abſtinent, quo per ſimulatã ſuam uitam, aliquos ad ſuam fraudem illiciant. Prophetias uero idem circulator ait, partim ab angelis mundi opificibus prædictas eſſe, partim à Satana. Sed & ipſum Satanam angelum eſſe dicit, repugnantem angelis mundi conditoribus, maxime uero Deo Iudæorum. Quum uero hæc dicat beſtialis ille, omnino ſanè etiam ipſe conuincetur, unum Deum confiteri, & ad unam monarchiæ unitatem totum reducere. Si enim angeli fecerunt, angeli uero rurſus à ſuperna uirtute cauſam habent ut ſint, igitur non ipſi cauſa ſunt formationis hominis, ſed ſuperna uirtus quæ angelos fecit, ex quibus etiam homo conſtructus eſt. Etenim inſtrumentum non eſt cauſa eorum quę ab ipſo fiunt, ſed is qui operatur ipſum opus per inſtrumentum, per quẽ fit opus. uelut etiam ſcriptum eſt: Non glorificabitur ſerra citra trahentem ipſam, &c. Sic equidem uideo quod neq; gladius cauſa eſt cædis, ſed is qui gladio cædem aggreſſus eſt. Et inſtrumẽtum efformandi ceram, non poteſt per ſeipſum facere ea quæ effinguntur, ſed is qui & inſtrumentum & ipſum figmentum fecit. Igitur neque angeli cauſa ſunt, ſed is qui angelos fecit: alioqui præcepiſſet ipſis ut ne facerent hominem. Si enim contrà opponit ſupernæ uirtutis, ſiue potentiæ ignorantiam, & quod non nouerit de futuris, præter ipſius uoluntatẽ peractis: bona uoluntas fuit, ſua manu angelos feciſſe ad utilitatẽ conſtructionis hominis, quem uolebat facere: quæ ſanè fecit angelos, & nõ præcepit ut non perficerent conatum, hoc eſt hominis formationem, uelut fabuloſum ipſorũ opificiũ habet. Aut rurſus interrogandus eſt nobis fabulator: Nouerat ſuperna uirtus quod facturi eſſent? Etiam, inquit. Igitur ſi nouerat, ipſa fecit, & nõ illi. Si uero nouerat quidem, non uolebat autem, uerum præter ſententiam ipſius aggreſſi ſunt ipſi conatum, qua ratione nõ prohibuit? Si uero impotens fuit ad prohibendũ, primum uitium eſt, quod angelos ab ipſa factos, cõtra ſeipſam ad ſuũ ipſius oppoſitionẽ ac irritationem fecit. Secundum uero, quod quum potuit, nõ prohibuit, ſed auxilium contulit ad prauum opus ab angelis factum. Si uero non tulit opem, & quum uellet prohibere, non potuit: magna quædam debilitas fuit in ea quæ uoluit, & non potuit, & fortior utiq; fuerit caterua angelorũ ab ipſa facta, quàm ipſa quę cauſa eſt angelorum ab ipſa factorum. Vndiquaq; igitur deprehenditur ipſius hæreſis argumentũ, quod magis ad inconſtantiam dilabatur, quàm ad ueritatem accedat. Si uero nouerat quidem, neceſſario aũt hos fecit, quod fas non eſt facere pręter ipſius uoluntatem, rurſus ad aliud uitium dilabitur, & ne unum quidem reperietur complemẽtum in ſuperna uirtute, iuxta ipſius rationem. Verum adhuc amplius adiiciamus, ipſum interrogantes: Dic nobis ô bone uir, qui per feneſtras proſpexiſti (ut ita nugas tuas ſubſannem) & in proſpectãdo quomodo creati eſſent angeli, conſideraſti, & opificiũ ipſorum circa hominis formationem ſpeculatus es, & ſupernæ uirtutis machinamentum inueſtigaſti: nouerãt hi quid formaturi eſſent, aut ignorabant? Si uero ignorabant, à quo cogebantur per ignorantiã perficere? Non, inquit, ignorabant. nouerunt enim id quod facere uolebãt. Superna itaq; uirtus nouerat hos hoc aggreſſuros, aut ignorabat? nõ ignorabat. Fecit igitur ipſos ut hoc facerent, aut non? Non, inquit. fecit enim ipſos ſolum, hi uero pręter ipſum aggreſſi ſunt facere figmẽtum. Igitur hi quidem nouerunt, illa uero ſuperna uirtus ignorabat, iuxta tuam adeò rationem, ô omnium hominũ ſtolidiſſime. Et erit quidem hominum ſtructura conſtans, & autores huius angeli in cognitione erunt: uirtus uero quæ angelos fecit, in ignoratione. Vaniſſimum profectò

hoc fuerit, ac ſtultiſſimũ, q̃d opus eſt perfectius ipſo opifice, et artifex imbecillior angelis ab ipſo factis, qui cauſa ſunt humanę cõſtitutionis. Quare neceſſariò undiquaq; conuinceris totum ad eundem creatorẽ unum illum, & ad unam monarchiã reducere. Deus enim pater fecit hominẽ, & omnia ſecundum propriam uoluntatem, & non angeli, neq; ſecũdum angelorum conſiliũ. Nam in eo quod dixit Deus, Faciamus ho « minem, ad imaginẽ noſtram dixit: & non ad imaginẽ ſimpliciter. Conuocabat enim ad opificium ſuũ, coopificem uerbum ſuum & unigenitũ: uelut habet intelligentia fi delium ex ueritate procedens, & ipſa ueritatis ſinceritas: quemadmodũ etiam in alijs plurib. palàm de hoc & per longum fecimus confeſſionẽ, quod pater aduocat filium ut ſimul creet hominem, per quem etiam alia omnia fecit. Non aũt aduocare ſolum dixerim Filium, ſed etiam Spiritum ſanctum. Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, « & Spiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Siue autem uolet, ſiue non uolet, Saturni « lus inquam, huius ſectæ princeps, cogetur omnino unum Deum confiteri, Deum ac Dominum uniuerſorum creatorẽ & opificem, ſimulq; etiam hominis. Confundetur autem per omnia ac omnes modos, uelut calumniator ac ſycophãta, tum in ſermone de prophetis, tum in turpi uenerãdarum nuptiarũ accuſatione. Ipſe enim Dominus noſter IESVS CHRISTVS palàm exclamat in Euãgelio, dicitq; ac concinit prophe tę, nempe: Qui loquitur in prophetis, ecce adſum. Et rurſus, Pater meus uſq; huc ope « ratur, & ego operor. Quo uero oſtendat quid operetur Pater ipſius & ipſe, pronunciauit, dicens his qui interrogauerunt ipſum, an oporteat dimittere uxorẽ ſuam ex omni cauſa: Quomodo ſcriptũ eſt? Fecit Deus hominẽ, maſculũ & fœminã fecit ipſos. « & rurſus poſt alia: Huius gratia relinquet homo patrẽ & matrem ſuam, & adhęrebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnẽ unam. Et ſtatim appoſuit, dicẽs: Quos Deus cõiun « xit, homo ne ſeparet. Quare ubiq; docet Saluator, creatorẽ hominum Deum eſſe uni « uerſorum, ſuum uero patrẽ. Et quod nuptiæ non ex Satana, ſed ex Deo ſunt, primùm quidẽ Dominus dicit: Quos Deus, inquit, coniunxit, homo ne ſeparet. Et rurſus ſan « ctus Apoſtolus: Venerãdæ nuptię, et lectus impollutus. His uero quę natura ſunt ui « duatæ, ſimiliter prȩcipit per Timotheũ, dicens: Iuniores uiduas reij ce, poſtquã enim « laſciuierint contra CHRISTVM, nubere uolunt. Et poſt alia, Nubãt, liberos gignãt, « domum gubernent: intranſgreſſibilẽ legem ponens, quæ ex Deo eſt, & per autoritatem hominibus donata eſt. Cęterum de opinionib. cõtra prophetias Dei ab ipſo per calumniã productis, quod non ſint ipſæ ex Deo, innumera dicere licet, uelut ipſe unigenitus dicit, ornatũ ſuum annuncians. primùm quidẽ, Abraam pater ueſter deſide- « rauit uidere diem meum, & uidit, & lætatus eſt. Et rurſus: Si crederetis Moſi, credere « tis utiq; mihi, de me enim ille ſcripſit. Quis aũt ex recte ſentientibus, & intelligentiam ex Deo adeptis, non redarguerit impoſtorẽ Saturnilum, quum ſciat in gloria reuelatum Saluatorem, ad declarationẽ ac teſtificationem ueritatis, aliter gloriam ſuam nõ oſtendiſſe, quàm in medio Heliæ ac Moſis, qui etiã ipſi in gloria propria cũ ipſo conſpecti ſunt? Alia item quæcunq; talia ſunt, quæ ab ipſo Domino in toto nouo Teſtamento dicunt, confirmationẽ faciunt legis et prophetarũ, & totius ueteris Teſtamenti ad nouum, quoniã unius Dei ſunt ambo, uelut quum dicit: Venient ab orientibus, « & requieſcent in ſinib. Abraam & Iſaac & Iacob in regno cœlorũ: et quæ ſequuntur. Et rurſus illud quod ex perſona Dauid de ipſo prædictũ eſt: Dixit Dominus domi- « no meo, ſede à dextris meis. Et rurſus id quod ab ipſo dicitur phariſæis, Nunquã legi « ſtis, lapidem quem reprobauerunt ędificantes. Sed & Lucas Euangeliſta affirmat, ip « ſum Saluatorẽ poſtreſurrectionem ex mortuis uiſum eſſe in uia Nathanaëli ac Cleopę, et admonuiſſe hos ex prophetis, quod ſic oportuerit CHRISTVM pati, et ex mortuis reſurgere tertia die. Et in ſumma, nihil eſt in domini in carnẽ aduẽtu, quod diſſonum ſit à prophetijs prophetarũ. Verùm hucuſq; de Saturnili hæreſi dictũ ſit, ut ne tempus inſumam circa ſtultas ipſius propoſitiones, & ipſius ſubuerſiones inuolutus.

Ab hac porrò digreſſus, deinceps Baſilidæ condiſcipuli huius ac coerronis hæreſim declarabo. participãt enim hi uelut ueneno mutuo inter ſe ſumpto, iuxta manifeſtum prouerbium: Velut aſpis à uipera uenenũ mutuo accipiens: eiuſdem enim ſcholæ ac conſeſſus inter ſe ſunt. Per ſe autem uterq; hæreſim cõſtituit, ac erexit. & maliciam qui dem alter ab altero collegit, diſſenſionẽ uero in ſeipſis erexerunt. Siue igitur hic inſtar uiperæ, à ſuperioribus tranſumptum uenenũ Baſilidę impartiuit, ſiue Baſilides huic: tamen pernicioſum horum uenenum, et à talibus reptilib. profectum, per doctrinam Domini uelut per antidotum deſtructum ac diſſipatum à nobis relinquatur. Nos au tem inuocantes Deum, ô dilecti, ad ſequentia pergamus.

Aſpis à uipera uenenum mutuo ſumẽs, pro uerbium.

Contra Baſilidianos, quartam à Chriſto, & XXIIII ex ordine hæreſim.

BAſilides igitur, quemadmodum ſuprà indicatum eſt, ad Ægyptiorũ regionem miſſus, illic uitam degebat. Deinde uenit in partes Proſopitæ & Athribitæ. Imò etiam circum Saiten, & Alexandriam, & Alexandriopoliten præfecturam, hoc eſt ui cinos circum circà Alexandriæ locos, quos nomos, hoc eſt paſcua, ſiue præfecturas Ægyptij uocant. Inueneris autem & hoc in tuam utilitatem, ô philologe, ad diſcendi ſtudium ac claritatem, et ad piam conſtitutionem, ac locutionem eorũ quæ in diuina ſcriptura poſita ſunt, & in dubiam ambiguitatẽ deueniunt propter imperitiam. Vbi enim in ſancto propheta Eſaia inueneris ſcriptum de Nomis urbis, uelut Tanos, aut Mempheos, aut de nomo Bubaſtę, Ægyptiorũ more uicinos circumcirca locos cu iuſcũq; ciuitatis, & præfecturas ac paſcua ipſa ſignificat. Atq; hoc ſtudioſorum gratia à me declaratũ ſit. Erat itaq; in talibus prædictus circulator, illicq; uitã tranſigebat, ex quib. ſanè etiã hucuſq; hæreſis ipſius uigere uidetur, ex ipſius doctrina initio accepto. Et incipit quidem prædicare exceſſum, ſuper condiſcipulum ſuum præſtigiatorem il lum in Syria relictum, quo uidelicet ea quæ ſuper illum ſunt, enarrans, audientes am plius perſuadere uideretur, placareq; ac congregare multitudinẽ ſuper ſocium ſuum Saturnilum. & de cętero imaginarias quaſdam fabulationes differens ac diſtendens, incipit quidem ſic, ut quod uerum eſt, dicam, non ex ſua ipſius intelligentia grauia ac pernicioſa auſpicatus, ſed occaſionibus arreptis ex Saturnilo & Simone prædicto. Vult autem alibi ipſa tractare, et in maiorem molem enarrare ac exponere fabulamen ta. Erat, inquit, unum ingenitum, quod eſt ſolus uniuerſorum pater. ex hoc eminuit, inquit, mens, ex mente uerbum, ex uerbo intelligentia, ex intelligentia uirtus et ſapien tia: ex uirtute & ſapientia, principatus, poteſtates, angeli. Ex his autem poteſtatibus ac angelis dicit factum eſſe ſupremum primùm cœlum, deinde etiam angelos alios. Eos uero qui ab ipſis facti ſunt angelos, rurſus feciſſe ſecundum cœlũ, & ipſos rurſus alios feciſſe angelos. atq; hi qui ex ipſis facti ſunt angeli, tertium rurſus fecerunt cœlum. Et ſic qui ſingulatim cœlum, et rurſus aliud atq; alios cõſtruxerunt, uſq; ad trecentorum ſexagintaquinq; cœlorum numerum proceſſerunt, à ſupremo uſq; ad hoc quod no bis proximum eſt cœlum. Deſipientium aũt fuerit, inſanam hanc inductionem nu gacitati ipſius credere. Verum prudentib. deprehenſu facilis eſt nugatorius huius ſer mo & opinio, quomodo ad excellentẽ & immenſam improbitatẽ mentem ſuã abſur de emouit. Decernit enim miſerrimus ille homũculus, uelut poëtico quodam furore correptus, unicuiq; cœlorũ principi nomina, eo ꝓpoſito ut per hæc quę poëtico mo re cõfingit nomina, fidẽ reperiat apud eos qui nõ ſana mente prædiți ſunt, ad decepta rum animarũ perniciẽ. Quin et magicis artibus ac curioſitatib. impoſtor ille addictus eſſe nõ deſijt. Poſtea uero dicit ab his qui in ꝓximo nobis ſunt cœlo, et à uirtute quæ in ipſo eſt, hãc creaturã factã eſſe. ex quorum angelorũ numero unũ dicit Deũ, quem priuatim Iudæorũ ſolũ eſſe ait, ita ut etiã hunc unũ cõnumeret angelis, quib. ipſe per

Nomi paſcua circum urbes, & præfectu- ræ.

Cœli cœclxv

imitationem

imitationem nomina confinxit. Et ex ipso formatū esse hominē dicit, & hos simul cū ipso diuisisse mundū, iuxta sortē & multitudinē angelorū, huic autē obtigisse ex sorte genus Iudæorū. Blasphemat aūt ipsum omnipotentē Dominū, qui uere est Deus solus, & non alius. Patrē enim ipsum esse confitemur Domini nostri IESV CHRISTI. Hunc ille negans, unum uult ipsum declarare de numero angelorū ab ipso effictorum, uelut indicatum est: uenisse autem Iudæos in sortem ipsius, & eundē esse supra quàm reliqui angeli sunt contumaciorē, & eduxisse filios Israel ex Aegypto, pertinacia brachij proprij, propterea quod uiolētior & magis pertinax sit quàm alij. Vnde propter contumaciā ipsius consilium inijsse eundē ipsorū Deum, præstigiator ille blasphemat, omnes alias gentes generi Israel subijciēdi, & propterea instruxisse bella. Sed & multa alia contra sanctū Deum laxata lingua, & elato ore, miserrimus ille loqui non ueretur. Ob hoc enim, inquit, hanc gentem, etiamaliæ gentes bello impeti uerunt, & multa mala ipsi intulerūt, propter aliorū angelorum æmulationē, quoniā propulsati uelut contēpti ab ipso, etiam ipsi proprias gentes, contra gentē Israel cōmouerunt. Atq; hac de causa bella undiquaq; & semper, seditionesq; contra ipsos exortę sunt. Hęc est impostoris illius ad persuadendū uersutia. Quin & idē de CHRISTO, uelut qui in apparētia apparuerit, opinatur. Esse autē ait ipsum phantasiā in eo quod apparuit, nō esse autē hominē, neq; carnem suscepisse. Confingit porrò nobis alium fabulæ ac dramatis actum, secundus ille imitator in tractatu de cruce CHRISTI, non IESVM passum esse asserens, sed Simonem Cyrenæum. Nam quoniam dum Dominus è Hierosolymis exturbaretur, uelut Euangelij series habet, coegerunt quendā Simonem Cyrenęū ad portandā crucem: hinc reperit, ut nequiciei suę tragœdiā confingeret. Et illū, inquit, in eo quod portabat crucē, transformauit in suam speciem, et seipsum in Simonem, & pro seipso tradidit Simonē ut crucifigeretur. Quū autem ille crucifigeretur, stabat ex opposito inuisibilis IESVS, deridens eos qui Simonem crucifigebant. Ipse uero discessit ad cœlestia, tradito Simone ad crucifigendum, & ille ſesus processit ad cœlū. Verū ipse Simō crucifixus est, & non CHRISTVS. IESVS enim, inquit, sublatus in cœlū, penetrauit omnes uirtutes, donec restitutus est ad propriū suum patrem. Hic enim est, inquit, filius ille patris prædictus, qui missus est in auxiliū filiorum hominum, propter seditionem quam uidit pater inter homines, & inter angelos. Et hic est, inquit, salus nostra, qui uenit & nobis solis hanc ueritatem reuelauit. Atq; hæ quidem sunt nugæ fabulamenti circulatoris illius. Sed & hinc omni immūditia profectum capiente, quæà Simone Mago initiū accepit, omne studiū maliciei ac petulantiæ discipulos suos perficere præcipit hic erro, & uiros ipsi fidem habentes cum mulieribus multiplicē quandā mixturā praui propositi docet. Quare dicit Apostolus, propter hos & similes ipsis, reuelari irā Dei & iustū iudiciū, super eos qui ueritatem in iniusticia detinent. propter hanc enim causam uoluptatis scilicet, multi in hęresim delabūtur, quū reperiant locū licenter perficiendi uoluptatē suam in turpibus operationibus. Rursus autem docet ac asserit, non oportere martyriū subire. Qui enim martyriū subit, mercedis exors reperietur, quū martyriū sustineat pro eo qui hominē fecit. Sustinet enim martyriū pro crucifixo Simone, unde uero ipsi merces contigerit, quando moritur quidem pro Simone crucifixo, pro CHRISTO autem hoc se facere confitetur, & ignorat se mori pro eo quem non nouit: oportet itaq; contentū esse, & non prius captiuitate detentū mori. Deprehendetur autē hic diabolicam potestatē cōtra animas inducere, ut qui abnegationem Dei ipsas doceat. quādo ipse Dominus dicit, Abnegantē me corā hominibus, abnegabo & ego coram patre meo qui in cœlis est. Sed & idē circulator, Nos, inquit sumus homines, alij uero omnes sues et canes. & ob id dicit, Ne ꝓijciatis margaritas ante porcos, neq; date sanctū canibus. occultat enim suam iniusticiā ab his qui mente præditi sunt, reuelat autē ipsius scholam his

Simon Cyrenæus passus.

la his qui ab ipso decepti sunt. Quandoquidē enim uerè turpe est dicere ea quæ apud ipsos dicuntur, ac fiunt: dicit, quod coram hominibus oportet confiteri ueritatē. nos enim sumus homines, alij uero, sues ac canes, uelut prædixi. Iubet autem solum de Patre & suo mysterio nemini reuelare, sed silentio in seipsis cōtinere. Vni uero de mille reuelare, & duobus de decē millibus. Et suggerit discipulis suis dicēs: Vos omnia cognoscitis, nemo autem uos cognoscat. Quod si ipse & sodales eius interrogentur, Iudæos quidem seipsos nō amplius esse dicunt: Christianos autem nondū factos esse. sed negare semper, habere autem in seipso tacitè fidem, & nemini ostendere, ueritus suam confusionē, propter turpis operationis & prauæ doctrinæ suæ illiberalitatem. Habuit porrò principiū prauæ ipsius excusationis causam, à quærendo & dicendo, unde esset malum. Vnusquisq; autem ex proprio opere ac negociatione declarabitur qualis est. Mercator itaq; hic malorum, ille mali operator & non bonorū, uelut etiam Scriptura dixit, Quærētes mala, deprehendent mala. Neq; enim unquam malū erat, neq; radix maliciei fuit, neq; in substantia malū exístit. Verum inductitiū per occasionem unicuiq; facienti malum inest. In non faciente uero, non inest: uelut in superioribus declaratū est. Nam Dominus ubi omnia fecit, dixit, Ecce omnia ualde bona: ostēdens quod malū non habet fundamentum, neq; ab initio extitit, priusquàm ab homine initium sumeret. per nos enim fit, & per nos non fit: proinde in eo quod omnis homo potest non facere malum, & potest facere malum. quum quidem fecerit, est malū: quum uero non fecerit, non est malum. Vbi igitur mali radix est, aut ipsa substantia prauitatis? Cęterum ad multam stultitiā hic progressus est, dum dicit, quod Virtus suprema mentem produxit, mens uerbum, uerbum intelligentiam, intelligētia uirtutem & sapientiā: Virtus uero & sapientia potestates & principatus & angelos. Dicit aūt super has uirtutē esse, et principatū Abrasax, propterea quod nomen Abrasax numerū referat CCCLXV. si ex ipsa uoce Græcis literis scripta ἀβρασὰξ, numeri collectio fiat. Quare etiam hoc testimoniū fabulamenti sui trecentorū sexaginta quinq; cœlorum confirmare conatur. Quibus cœlis etiam locorum digestiones poëticis diuisionibus pares constituere studens, non negligenter machinatur. Illorum enim uanas speculationes ad proprium characterē acceptas, tum ipse, tum sectatores eius, ad causam proprię idola facientis, erroneæq; ac confictæ doctrinæ transtulerunt, & uolunt horum confirmationem à similibus numeris facere, nominis uidelicet Abrasax, quod CCCLXV. numerū habet. Nimirum indicantes, per ipsum habere etiā annum CCCLXV. dierū numerum per circuitum. Verum lapsa est nugax ipsorum ratio. Reperitur enim annus dierum trecentorum sexaginta quinq;, et horarū trium. Deinde hinc dicit, Et homo habet trecenta sexaginta quinq; membra, ut unicuiq; uirtuti attribuatur unum membrum. Vnde & in hoc lapsa est ipsius excogitata ac falsa doctrina. Sunt enim in homine membra CCCLXIIII. Porrò beatus Irenæus, apostolorum successor, de hoc subtiliter tractans, improbitatē ac inefficatiā huius redarguit. Subuertentur aūt etiam nunc nugæ Basilidæ, qui ex supernis descendit, & superna clare perlustrauit. Imò potius ex supernis delapsus est, à ueritatis scopo. Nam si hoc cœlum ab angelis qui in ipso sunt, factum est, ipsi uero à superioribus, & superiores rursus à superioribus: igitur suprema uirtus, quæ & Abrasax appellatur, omnia fecisse comperietur, & uniuersarum rerum causa esse, & nihil citra ipsam factum esse reperietur, quando ipsa & causa & primum exemplar ab ipsis prædicatur: & mundi huius imminutionem ac defectum apud ipsos appellatum, non ab aliquo alio factum esse, sed à primo principio & causa posterioribus productis. Interrogandus autem est ipse à nobis: Qua ratione ad tantam multitudinē nos ô bone uir, perducis, & nō potius ad principiū, hoc est ad unum Deū omnipotentē? quādo omnino siue sic dicis, siue sic, unā causam omniū Dominū cōfiteri oportet. Sed & de tractatione de Christo

Malū substantiam nō habet

Abrasax.

Mēbra hominis ccclxiiij.

proposita

propoſita reſponde tu fabuloſæ huius narrationis effictor. Si Simõ crucifixus eſt Cyrenæus ille, ergo non per IESVM ſalus noſtra perfecta eſt, ſed per Simonem: & non amplius ſperet mundus ſaluari ſe per IESVM CHRISTVM, qui non eſt paſſus. Neque enim Simon ſaluare poteſt, qui nudus homo eſt, & nihil aliud. Simul autem & ſycophantię nomine condemnas unigenitum filium Dei, ſi alium pro ſeipſo bonus ille Dominus tradidit coactum ad mortem, & erit de cætero ſomnium: imò potius malignitatis ac nequitiei opus, quia CHRISTVS nequitia quadam ſeipſum occultauit, & alium pro ſeipſo tradidit, & calumniabitur quidẽ ſtultitia tua ueritatẽ. nihil autem efficere poterit, ut quę ab ipſa ueritate redarguatur, quod hoc figmentũ nullam conſiſtentiã habens inducat. Nã ueritas penitus redarguit hunc hęreſiarchã, in ueteri ac nouo Teſtamento. Omnibus enim notum eſt, quod CHRISTVS uolens ad paſſionem deuenit, & uoluntate propria ac proprij patris, & bona uoluntate ſancti Spiritus aſſumpſit carnẽ, homo factus inter nos, in perfectione Deus exiſtens, ab initio ex patre genitus, ſine principio, ſine tempore. In extremis uero diebus in utero uirginis eſſe dignatus, et corpus in ſeipſum efformauit, & genitus eſt in ueritate, et homo factus eſt in certitudine, quo in ipſa carne pro nobis pateretur, et animã daret pro proprijs ouibus: uelut ipſe redarguit hos, dum dicit, Ecce aſcendimus ad Hieroſolyma, & filius hominis tradetur, & occidetur, ac tertia die reſurget. Itẽ dum ad filios Zebedæi dixit: Poteſtis bibere poculũ quod ego bibiturus ſum? Teſtatur & apoſtolus Petrus dicens, Mortificatus carne, uiuificatus aũt ſpiritu. Et rurſus, Qui paſſus eſt pro nobis carne. Item Ioãnes dum dicit, Si quis dicit CHRISTVM nõ in carne ueniſſe, hic Antichriſtus eſt. Beatus autẽ Paulus dicit, Guſtauit mortem, mortẽ autem crucis. Sic etiam Moſes præcinens, dixit: Videbitis uitam noſtram pendentem corã uobis in ligno. Vita autẽ noſtra non eſt Simõ Cyrenæus, ſed Dominus noſter, paſſus ut noſtras paſſiones diſſolueret, & mortuus morte carnis, ut mortis aculeũ confringeret: & digreſſus ad inferna, ut adamantinos uectes cõminueret. quod ubi fecit, eduxit animarum captiuitatem, euacuauitq; infernũ. Non igitur mortis cauſa fuit CHRISTVS Simoni, quum ipſe ſeipſum tradiderit. Quid enim dicis, ô omniũ hominũ miſerrime? Non potuiſſet libere loqui, & ſecedere ab ipſis, niſi crucifigi uoluiſſet. Sed ludum nequitiei faciebat Dei uerbũ, & aliũ pro ſeipſo tradebat ad mortem, ac crucifigẽdum. Qui dicit, ego ſum ueritas, & uita dicit. Vita aũt nõ utiq; alteri mortẽ cõſtruxerit, & ueritas non occultauerit id quod ab ipſa fit in ueritate, neq; alia pro alijs oſtẽderit. Non enim amplius ueritas comperietur ueritas, ſi ſeductionem operatur, & opus ſuum occultat, per contrariam autem deceptionẽ rem gerit. Et ut in ſumma ex omnibus dicam, & non longam faciam orationem, Vę mundo à ſcandalis, & operantibus iniquitatem. Quot homines ſibijpſis tenebras inuenerunt, itemq; alijs qui poſtea tenebris ipſorum crediderunt? Prudẽtibus autem apparebit ueritas. Verum Baſilidę, & talium tractatio, opus erroris declarabitur. Atq; hæc mihi de hac hæreſi, & hac fabula dicta ſint. Hinc uero ad aliam hæreſim pergam. Cui enim non deprehẽſu facilis erit hæc hæreſis, quod fabula quædam ſit, & ad Ceraſtæ ſerpentis modum ſit arena obruta, per cornu uero in aëre eminens, & perniciem incidentibus in ipſam afferens. Sed & cornu peccatorum Dominus contriuit, cornu autem iuſti ſolum exaltabitur, id quod eſt fides ueritatis. Quapropter quum & hunc contriuerimus doctrina ueritatis, ad ſequentes tranſeamus, Deum adiutorem inuocantes: Cui gloria, & honor, & adoratio in ſecula ſeculorum. Amen.

Ceraſtæ ſerpentis natura

Contra Nicolaitas, XXV ex ordine hæreſim.

NIcolaus unus fuit de ſeptẽ diaconis electis ab Apoſtolis, unà cũ Stephano ſancto & primo martyre, & Prochoro, & Parmena, atq; alijs. Hic ab Antiochia originẽ ducens, proſelytus acceſſorius fit. Poſtea uero ubi ſuſcepiſſet ſermonẽ de prædicatione

tione CHRISTI etiã ipſe cõiunctus eſt diſcipulis, & inter prę cipuos primas obtinuit, atq; hinc inter electos ad uiduarũ curã tunc cõnumeratus eſt. Poſtea uero in ipſum ſubiit diabolus, & decepit cor ipſius eodem cũ prędictis errore, ita ut amplius priorib. illis ſauciaretur. Nam quũ hic haberet uxorem formoſam, & ab ipſa ſe cõtinuiſſet, ad imitationem eorum quos Deo addictos uidebat, aliquotenus tolerabat. non tamẽ in
Proverbium. finem ſuæ intemperantiæ dominari potuit, ſed uolens uelut canis, ad proprium uomitum reuerti, prętextus quoſdam non ita bonos ſibiipſi uenans, excogitabat ad propriį affectus petulantię defenſionem, ea quæ magis ipſi conferebant. Deinde igitur à propoſito elapſus, cũ propria uxore coibat minime curioſe. Poſtea uero erubeſcens ſe uictũ eſſe, & ueritus deprehendi, audebat dicere, Niſi quis ſingulis diebus uenerẽ exerceret, non poſſet particeps fieri uitæ æternę. Ex alio enim ad aliũ prętextum confugit. Nam quũ uideret coniugẽ ſuam pulchritudine quidẽ decoram, uerùm humilitate ferri, zelotypus erga hanc factus eſt, & de aliįs ex propria petulantia iudicans, primũ inſultum in propriam uxorem faciebat, calumnias quaſdam ipſi inferens per ſermones. Tandem uero ſeipſum detraxit, non ſolum in uſum carnis eum qui eſt hominibus ſecundum naturam, ſed etiam in blaſphemã ſuſpitionem, et peruerſi moris detrimentum, & maligni erroris ingreſſum. Atq; hinc hi qui falſò appellatam ſcientiam iactant, in mundo exoriri cœperunt, Gnoſtici, inquam, & Phibionitæ, & Epiphanis ſectatores appellati, Stratioticiq;, ac Leuitici, atq; aliį plures. Vnuſquiſq; enim horum ipſius ſectam ad ſuos affectus attrahẽs, innumeras maliciei uias excogitauit. Quidã
Barbelo quid ſit. enim ipſorum quandam Barbelo glorificãt, quam ſupernè eſſe dicunt in octauo cœlo. Hanc autem à patre productam eſſe aiunt: matrem uero ipſam eſſe dicunt, aliį Ialdabaoth: aliį Sabaoth: filiũ uero huius dominiũ obtinuiſſe ſeptimi cœli, per audaciam quandam ac tyrannidẽ. Dixiſſe autem inferioribus, Ego ſum, (inquit) primus, & qui poſtea, & prę ter me non eſt alius. Verum Barbelo ipſam audiuiſſe ſermonem h inc, ac ploraſſe. Hanc autem ſemper apparere principibus in bono formę, et depræ dari ab ipſis ſemen per uoluptatem ac effuſionem, quo nimirum eandem uirtutem in diuerſos diſperſam, rurſus reportet. Et ſic ex tali argumento, turpiloquiį ſui myſteriũ mundo inuexit. Et quidam ex prædictis, uelut dixi, per multam malignitatẽ, in multiplici fœminarum coitu, turpibusq; ac intolerabilibus actibus, quos ne dicere quidem fas eſt, uerſari docuerunt. Quemadmodum etiam alicubi ſanctiſſimus Apoſto
» lus dicit, Quę enim occulte ab ipſis fiunt, turpe eſt etiã dicere. Quod ſi quis uelit oppoſitam ex Spiritu ſancto huius ſectę euerſionem uidere, huic cognoſcenda eſt ex ſancti Ioannis Apocalypſi, qui ſcribens uni Eccleſię ex perſona Domini, hoc eſt Epiſco-
» po iſtic conſtituto, cum uirtute ſancti angeli in altari, dicit: Habes autem quid boni,
Prunicus quid ſit. quod odio habes opera Nicolaitarum, quæ et ego odi. Aliį uero Prunicum quandã colunt, uelut etiam hi. & rurſus fabuloſe ad hanc opinionem turpis operis, ſuos affectus perficientes, dicunt: Prunici uirtutẽ colligimus à corporibus per fluida, genituram uidelicet ac menſes. De quibus paulopoſt, quũ de ipſis ſingulatim dicere aggrediemur, exacte enarrabo: non ut polluam aures auditorũ, aut lectorum, ſed ut prudẽtibus odium magis excitem aduerſus ipſos, & auerſionem ab operatione malorum: non calumniã ſtruens ſceleſtis illis, ſed per ueritatem ea quę ab ipſis fiunt, in apertum
Ialdabaoth quid ſit. triumphum ducens. Aliį porrò ex prędictis Ialdabaoth glorificant, dicuntq; ipſum eſſe primum filium, uelut dixi Barbelo. Et ob id dicunt oportere ipſi dare honorem, quia multa reuelauit. Vnde & libros quoſdã in nomine ipſius Ialdabaoth efformantes confingunt, & nomenclaturas infinitas barbaricas principum ac poteſtatum in unoquoq; cœlo, aduerſantium humanæ animę. Et multæ omnino inſidiæ ſunt, quę
Caulaucauch quid ſit. per ipſorum errorem humano generi tenduntur. Aliį rurſus Caulaucauch eodem modo glorificant, principem quendam hunc ſic appellantes, decipere conantes impe

ritos

ritos per nominum terriculamenta,& confictam barbaram nominis appellationem. At uero expertis,& his qui ex Deo acceperunt,de singulis nomenclaturis, & uero argumento,scientiæ Dei gratiam,quomodo non cognitu facilia sint fabulosi erroris ipsorum dogmata & promissa? Prunicum enim ubi dicunt, id totum est uoluptatis ex corde excogitatio:& quicquid eius uocis cognationẽ resipit, lasciuię ac scortationis significationem habet,et corruptionis aggressionem. In his enim corpora stuprãt.& Græcus quidam loquendi modus est, ἐπθωικόυσε τοῦτο, id est stuprauit hanc. Vnde etiam Græcorum impostores, qui res Græcas in fabulis describũt, de pulchritudine dicunt,quod pulchrum est prunicum. Sed et de Caulaucauch quis legentium non risserit? quod dictiones Hebraice probe dictas, & Grẹce recte expositas, & nunc apud eos qui Græce legunt manifestas,& nihil obliqui habentes,ipsi in simulachrorum effictiones,& in formas & in subsțãtiuos principatus, & ut ita dicam, statuarũ figmenta efformãt,apud simplices per imaginationem errorem dispergentes,ad turpis & fabulosæ artis ipsorum conseminationem. Caulaucauch enim in Esaia scriptum est, & est quædam dictio in duodecima uisione,ubi dicit: Tribulationem in tribulatione, spem in spe,adhuc paululũ,adhuc paululum expecta. Quare etiam ipsa Hebraica uerba integra hic apponam ad uerbum,uelut scriptum est. Nam saulasau saulasau, significat tribulationem in tribulatione. Caulaucauch caulaucauch, spem in spe: zierſam zierſam,adhuc paululum,adhuc paululũ expecta. Vbi igitur est istorum fabulamentum? Vbi uoluptarius conceptus phanaticæ ipsorum doctrinæ? Vnde mundo zizania? Quis est qui coëgit homines sibĩpsis attrahere pernicieẽ? Si enim scientes trãsmutauerũt nomenclaturas ad imaginationis perditionis, sibĩpsis palàm mali autores fuerunt. Si uero ignorãtes dixerũt ea quæ non nouerunt, nihil ipsis miserius est. Stulta enim hæc sunt, uelut uere uiderelicet omni ex Deo intelligentiam adepto. Voluptatis enim gratia,tum seipsos,tum obedientes perdiderũt ac perdunt. Spiritus enim erroris,est uelut flatus in tibia, diuersis motibus concitans unumquemq; stolidum contra ueritatem. Nam & ipsa tibia imitamentum est draconis,per quem locutus est diabolus,& decepit Euam. Ab illius enim figura ad imitationem tibia ab hominibus ad decipiẽdum facta est. Et uide mihi figuram,quam is qui tibia canit, in tibia facit. Qui enim tibia canit,sursum nutat,& ad dexterã ac siniſtram se flectit, similiter ut ille. His enim figuris etiam diabolus utitur,ut blasphemiam contra cœlestia ostendat,& quę in terra sunt dissipet,& simul occupet orbem terrarum,et ad dextram & ad siniſtram pessundãs eos qui errori credunt,delectãturq; uocibus erroneis, uelut musico instrumento. Porrò alĩ ex ipsis uana quædam nomina effingũt,dicentes: Tenebræ erant, & profundum & aqua. Spiritus autem per medium horum, diuisionem ipsorum fecit. Tenebræ uero indignabantur,& molestæ erant spiritui,recurrentesq; implicatæ sunt spiritui,& genuerunt (inquiunt) quandã Metram appellatam, quæ sanè genita cõcepit in eodem spiritu. Ex Metra uero producta sunt quatuor sæcula. Ex quatuor autem sæculis, alia quatuordecim. Et factæ sunt tum ad dextrã, tum ad siniſtram, lux & tenebræ. Postea uero post omnia hæc, productum esse quoddam turpe sæculum, atq; hoc permixtũ esse Metræ suprà indicatæ,& ex hoc sæculo turpi ac Metra,natos esse Deos, & angelos,& dæmonas, & septem spiritus. Deprehenditur aũt ipsorum error ex hoc, quod quũ ab initio unum patrem dixerint ac definierint, postea multos deos pronunciauerunt,ex quo ostendunt ipsum errorẽ ea quę ab ipso falsa proferuntur,contra seipsum armare,& seipsum destruere, ueritate semper ex omni parte emergẽte. Quid igitur dixero aduersus te ô Nicolae? quid disputauero? Vnde nobis affers turpe sæculum,& radicem prauitatis & Metrã gignentem,& deos multos & dæmonas? Apostolus enim quum dixit: Siquidem sunt qui dicuntur dei,non esse hos ostendit. In eo enim quod dicit, qui dicũtur, ostendit ipsos in eo quod dicũtur solum esse,

Esaiæ locus.

Tibia draconis imitamentum.

Erroris cæcitas.

non esse autem substantia, sed per quandam opinionem. Nobis autem, inquit, unus
» Deus, his uidelicet qui cognitionẽ ueritatis habẽt: & non dixit, qui dicitur Deus, sed
qui est Deus. Si autẽ nobis unus Deus, non amplius multi sunt dei. Et Dominus in
» Euangelio dicit: Vt cognoscant te solum uerum Deum, quo euerteret opinionem eo
rum qui fabulosa dicunt, & multos deos esse putant. Vnus enim noster est Deus, Pa-
ter & Filius & Spiritus sanctus, tres substantiæ, una dominatio, una deitas, una glori
ficatio, non multi dei. Vbi uero complet per te ô Nicolae, id quod à Domino dictum
» est? Sunt eunuchi, qui eunuchi facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui de ma-
» tris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerũt propter regnum cœlo
rum. Quomodo tu teipsum & credentes tibi seduxisti, per lasciuiam ac turpem opera
tionem, ueritatem Dei in iniusticia ac iniquitate detinens ac docens? Vbi uero à te im-
pletum est illud? De uirginibus præceptum Domini non habeo, cõsilium autem do,
» tãquam misericordiã consequutus, bonum est sic esse. Et rursus, Virgo curat ea quæ
» Domini sunt, quomodo placeat Domino, ut sit sancta in corpore & in spiritu: & quę
» cunque sunt quæ de sanctitate & continentia ac uirginitate proferre liceat. à te enim
omne cœnũ immundiciei impudenter introducitur. Verum scopus hic mihi propo
situs sit, ut legentes per duo aut tria hæc dicta, ridiculam hæresim tuam destructam ui
deant. Cæterum hinc progressus consequenter coniugatam huic hæresim, uelut ma-
teriam in multam ubertatem eluxuriantem, et spinarum undiquaq; counitarum densi
tatem, aut multitudinem lignorum ac sarmentorum in agro resiccatorum ad exustio-
nem paratorum ostendam, propterea quod per eandem miserabilis illius Nicolai se-
ctam, uelut per agrestis scabiei, aut lepræ insitionẽ, alia corpora ex alijs corporib. cor
rumpũtur: ita partim couniti sunt ex ipso, partim ex his qui ante ipsum fuerũt, Simo-
ne dico & alijs, ex quibus occasiones arripuerũt Gnostici, id est cognitores appellati,
uerum penitus condemnandi propter improbitatem ac turpem actionem in operi-
bus immundis. Nam quum reuera hunc primum modice continentẽ, deinde à con
Hydri serpentis natura. tinentia digressum, instar hydri serpẽtis, qui ex aqua in terram reuertitur, & rursus ad
aquam redit, per calamum CHRISTI nobis in manum traditum percusserimus ac
perdiderimus, deinceps ad sequentes hæreses transeamus.

Contra Gnosticos appellatos, sectam ex ordine XXVI.

GNostici diuersimode ab hoc enati, homines seducti ad probationẽ ueritatis, ue-
lut ab amaritudine fructus ipsi (id quod omnib. manifestum est, ac facile depre-
hensu, non modo credentibus, sed ferè etiam incredulis) in mundo efflorueruẽt. Nam
Metram & turpitudinem & alia dicere, quomodo non ridiculum uideatur omnibus
hominibus Græcis & Barbaris, sapientibus ac stolidis? Multa uero calamitas est, &
maxima miseria, eos qui in condẽnatione ac errore sunt, immittere nobis sectarũ prin
cipes, & in nos insurgere uelut ferarũ multitudinem, & uexationes ac graueolentias,
pruritusq; ac attritiones nobis inducere per fabulosum ipsorum errorem. Hi autẽ illi
Nicolao coniuncti, & rursus ex ipso uelut ex fœcundo serpentis aut aspidis ouo scor-
pij geniti, quædam inanis soni nomina nobis introducunt, et libros faciunt, Noriam
quendam librum appellantes, & ex opinione Græcæ superstitionis, fabulosas nugas
ac imaginationem apud ipsos Græcos transmutantes, sic mendacium ueritati impli-
Noria, Pyrrha dicta. cant. Hanc enim Noriam dicunt esse Noë uxorem. Vocant autem Noriam, quo ea
quę apud Græcos ementita sunt, barbaricis nominibus ipsi transformãtes, deceptis
ab ipsis imaginationẽ inducant, ut sanè per interpretationem Pyrrhæ nomen faciant,
Noriã hanc ipsam appellantes. Nora enim in Hebraica lingua non ita exactè, ignem
significat, qui pyr Græcis dicitur, imò etiam in Syriaca lingua. Verũ Esauth appella-
tur apud Hebræos exacte loquentes, ipse ignis. Itaq; contigit ipsis, ut per ignorãtiam
& im

& imperitiam hoc nomine uſi ſint. Neque enim quæ Pyrrha eſt apud Græcos, neq; Noria ab ipſis excogitata, ſed Barthenos uxor Noë fuit. Nam Græci dicunt Deucalionis uxorem Pyrrham appellari. Deinde cauſam proponũt hi qui Philiſtionis dogmata nobis rurſus producunt, quod quum uoluerit ſæpe cum Noë in arca uerſari, non permiſſa eſt, principe (inquiunt) qui mundum creauit, uolente ipſam perdere, unà cum alijs omnibus in diluuio. Ipſam uero conſediſſe in arca, eamq; incendiſſe non ſemel atq; iterum, ſed ſæpe. Vnde ſanè ad multos annos arcæ ipſius Noë ſtructura deuenit ac extenta eſt, eo quod ſæpe ab illa fuit incenſa. Erat enim, inquiunt, Noë obediens principi. Noria uero ſupernas uirtutes reuelauit, & de uirtutibus ipſam Barbelo contrariam principi, uelut etiam aliæ uirtutes. Et fabulam ſubtexunt: Quod oportet ea quæ ſpoliata ſunt à ſuperna matre per principem qui mundum fecit, itemq; alios deos qui cum ipſo ſunt, & angelos ac dæmones, à uirtute quæ in corporibus eſt colligere per defluxum maſculorum ac fœminarum, & in ſumma, malis refertam omnem ſuam tenebrarum cæcitatem oſtendunt. Multum enim temporis inſumerem, ſi hic deſcriptionem de his factam exacte recenſere uellem, ita ut abſurda falsò appellatæ cognitionis ac ſcientiæ dogmata ſingulatim exponerem. Alij porrò ex ipſis diuerſimode rurſus afflicti, oculosq; ſuos lancinantes, ac lancinati Barcabbam quendam prophetam introducunt, dignum ipſorum nomine. Cabba enim Syriaca lingua ſcortationem ſignificat, Hebræa uero occiſionem. Et rurſus exponitur, quarta pars menſuræ. Ludibrio autem & riſu, imò potius miſeratione dignum eſt huiuſmodi factum, apud eos qui nomen hoc norunt in proprijs linguis. Afferunt autem nobis ex hoc admirando Propheta turpem narrationem, quo corruptibilibus corporibus permiſceri perſuadeamur, & à ſpe excidamus, non uerentes ipſis uerbis ſcortatoria ac amatoria Veneris facta recenſere. Alij rurſus ex ipſis cõfictum & illiciens quoddam inducunt poëma, cui nomen impoſuerunt Euangelium perfectionis. Et reuera non eſt hoc euangelium, at perfectio luctus. Omnis enim mortis perfectio in tali diaboli ſubſeminatione continetur. Alij uero non uerentur dicere Euangelium Euæ. in nomen enim ipſius, nimirum ut quæ inuenit nomen cognitionis, ex reuelatione ſerpentis qui ipſam alloquutus eſt, ſationem ſupponunt ac ſuggerunt. Et quemadmodum in inſtabili mente ebrioſi ac delirantis, non æqualia poſſunt eſſe uerba, ſed alia ex riſu effecta, alia fletu plena: ſic impoſtorum illorum per omnes modos prauitatis ſubſeminatio facta eſt. Procedunt autem à ſtultis teſtimonijs ac uiſionibus in euangelio quod iactant. Sic enim tradunt: Stabam in monte alto, & uidebam hominem longum, & alium mutilum, & audiui uelut uocem tonitrui, & acceſſi ad audiendum, & dixit ad me, & ait: Ego tu, & tu ego. Ego ubi ſanè fueris, illic ego ſum, & in omnibus ſum ſparſus, & unde uolueris colligis me: me autem colligens, teipſum colligis. At ô diaboli ſubſeminationem, unde mentem humanam euertit, & ad ſtulta ac non conſiſtentia à ueritatis doctrina diſtraxit. Non eſt enim ferè opus mẽtis compotis, ut ex ſcriptura, aut exemplis, aut alia aliqua re, horum euerſionem faciat. Qui enim recta ratione prædituſ eſt, ſtatim ipſorum fatuitatis fabulam, & adulteratum opus cognoſcit ac deprehendit. Hæc itaque & talia introducentes Gnoſtici Nicolai hæreſi copulati, à ueritate excidunt, non ſolum mentem eorum qui ipſis fidem habent, euertentes, ſed etiam corpora & animas per ſcortationes ac multiplicem coitum in ſeruitutem adigentes. Ipſam enim ſuam ſynaxim ac communionem turpitudine multiplicis coitus polluunt, comedentes ac contingentes tum humanas carnes, tum immundicias, ut ne audeam quidem totum eloqui, niſi ſanè cogerer, propter excellentem animi mei dolorem, ab his quæ uanè ab ipſis fiunt ſtupore perculſus. Ad qualem magnitudinem ac profunditatem malorum, hoſtis hominum diabolus ducit ipſi credentes: ut polluant & mentem & cor,

Noë uxor Barthenos. Philiſtion poëta.

Barcabbas propheta.

Synaxis abominabilis.

& manus, & ora, & corpora, & animas eorum qui ab ipso in tanta cæcitate eruditi sunt. Timeo autem ne forte magnum hoc uenenum totum reuelem, uelut cuiusdam Basiliſci serpentis faciem, ad perniciem magis legentium quàm ad correctionem. Polluit enim reuera aures magnæ huius audaciæ blaſphema collectio, & hæc turpitudinis coaceruatio ac enarratio, & fraudulentæ huius turpis operationis cœnosa maleuolentia. Apud quosdam autem Borboriani appellantur. Alij Coddianos ipsos cognominant. Codda enim Syriaca lingua dicitur patina, aut catinus: ex eo quod non possint aliqui cum ipsis cibum sumere, sed priuatim inquinatis edulia dentur, & quod non possit quis uel panem cum ipsis comedere propter inquinationem, & propter cohabitatores, separatos ipsos habentes, Coddianos cognominauerunt. Idem in Ægypto Stratiotici uocantur, & Phibionitæ, uelut supra ex parte dictum est. Quidam ipsos Zacchæos appellant, alij Barbelitas. Attamen quia neque præterire possum in totum, cogor omnino effari. Nam & sanctus Moses Spiritu sancto plenus scribit: Si quis uiderit cædem, & non manifestauerit, maledictus fuerit talis. Quapropter non possum magnam hanc cædem, & magnam istam lethalem operationem silentio præterire, & non declarare. Fortasſis enim ubi declarauero prudentibus hunc lapsum, uelut puteum interitus, timorem ac horrorem inducam, ad hoc ut non solum uitent, sed etiam lapidibus impetant obliquum illum serpentem, ac basiliscum in profundo barathro latitantem, ut ne appropinquare quidem alicui audeat. Atque hæc quidem iam de ipsis relata, quum pauca quædam sint, in parte locentur. Ingrediar autem in domum profunditatis lethalis de ipsis narrationis. Diuersa est enim apud ipsos peruersa uoluptatis ipsorum doctrina. Primum equidem communes uxores habent, & si quis peregrinus accesserit de ipsorum dogmate, signum est apud ipsos uirorum ad fœminas, & fœminarum ad uiros in extendendo manum, ad salutationem uidelicet subter palmam, contrectationem quãdam titillationis per hoc se inducere ostendentes, quod eiusdem religionis sit qui accessit. Hinc igitur mutua cognitione accepta, statim ad epulationem conuertuntur. Larga uero & opipara edulia, carnis esum & uini potum apponunt, etiam si pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotarunt, & uenas (ut ita dicam) satietate impleuerũt, ad œstrum se conuertũt. Et uir quidem concedens uxorem alteri ad ipsam dicit: Surge, fac dilectionem cum fratre. Miseri autem illi ubi inter se mixti fuerũt, & reuera erubesco dicere turpia quæ apud ipsos fiunt, iuxta Apostoli illius sancti dictũ, nempe: Quæ apud ipsos fiunt, turpe est etiam dicere: attamen non erubescam dicere, quæ ipsi facere non erubescunt, ut omnibus modis horrorem incutiam audientibus turpia quæ ab ipsis perpetrantur facinora. Postquam enim inter se permixti fuerunt per scortationis affectum, insuper blaſphemiam suam in cœlum extendunt. Et suscipit quidem muliercula, itemq; uir fluxum à masculo in proprias suas manus, & stant ad cœlum intuentes, & immundiciam in manibus habentes, & precantur nimirum Stratiotici quidem et Gonstici appellati, ad patrem, ut aiunt, uniuersornm, offerentes ipsum hoc quod in manibus habent & dicunt: Offerimus tibi hoc donum corpus CHRISTI. & sic ipsum edunt, assumentes suam ipsorum immundiciam. & dicunt, hoc est corpus CHRISTI, & hoc est pasca. Ideo patiuntur corpora nostra, & coguntur confiteri passionem CHRISTI. Eodem uero modo etiam de fœmina, ubi contigerit ipsam in sanguinis fluxu esse, mẽstruum collectum ab ipsa, immundiciei sanguinem acceptum in communi edunt, & hic est (inquiunt) sanguis CHRISTI. Quapropter etiam quum in Apocryphis legerint: Vidi arborem ferẽtem duodecim fructus in anno, & dixit mihi, hoc est lignum uitæ: ipsi figuratè interpretantur ad fluxum muliebrem singulis mensib. fientem. Porrò ubi inuicem coëunt, liberorum generationem auersantur, & interdicũt. Non enim ad generandam sobolem corruptio apud ipsos

Seminis humani esus.

Menstrui sanguinis esus.

instituta

inſtituta eſt, ſed uoluptatis gratia, diabolo illudente talibus, & ſeductam errore Dei creaturam ſubſannante. Verum uoluptatem quidem perficiunt, in ſeipſos uero aſſumunt ac ingerunt immundiciei ſuæ ſemina: non ad liberorum generationem deiſcientes, ſed ipſi turpitudinem edentes. Si uero etiam quis præoccupatus fuerit, ut immittat deiectionem defluxus naturalis, & prægnans facta fuerit mulier, quid grauius ac horribilius deſignent tales, audi. Detractum enim fœtum, quo cũque tandem tempore id aggreſſi fuerint, accipiunt, & in mortario quoddam piſtillo tundũt, et ammixto melle ac pipere, & alijs quibuſdam aromatis ac ungentis, ad auertendã nauſeam, ſic congregati omnes porcorum ac canũ horum ſodales, participes fiunt contuſi pueri. atq; ſic humanæ carnis eſu peracto, deinceps preces fundunt ad Deum, quod non illuſum eſt nobis (inquiunt) à principe concupiſcentię, ſed collegimus delictum fratris. Et profectò hoc perfectum paſcha ducũt. Sed et alia horrẽda ipſi audent. Quum enim rurſus inſaniam in ſeipſis conceperint, imbutis manibus turpitudinis ſuę defluxu ſurgunt, & manus ſuas inquinatas habentes, nudi toto corpore precantur, tanquam per huiuſmodi operationem inueniant dicendi apud Deum libertatem. Corpora autem ſua tum muliebria, tum uirilia noctu ac diu curant ungentis, balneis, epulationibus, concubitibusq; & ebrietatibus uacantes. Et deteſtantur ieiunãtem, dicentes quod non oportet ieiunare. principis enim eius qui ſæculum fecit, eſt ieiunium: uerum oportet nutriri, ut corpora ſint robuſta, quo poſſint fructum reddere in tempore ſuo. Vtuntur autem & ueteri & nouo Teſtamento. Auerſantur autem eum qui loquutus eſt in ueteri Teſtamento: & ubi uerbũ repererint aliquod quod contra ipſos ſententiam habere poteſt, dicunt hoc à ſpiritu mundano profectũ eſſe. Si uero aliqua ſententia ad ſimilitudinem concupiſcentiæ ipſorum formari poterit, nõ ut habet uerbum, ſed uelut habet mens ipſorũ decepta, hanc ad cupiditatem ſuam tranſmutãtes, dicunt ex ſpiritu ueritatis ipſam proceſſiſſe. Et hoc eſt (inquiunt) quod dixit Dominus de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum, ut uideretis arundinem quæ à uento agitatur? quoniam non erat (inquiunt) perfectus Ioannes. agitabatur enim à multis ſpiritibus ad ſimilitudinem arundinis quæ ab uno quoque uento commouetur. Et quum quidem ueniebat ſpiritus principis, Iudaiſmum prædicabat: quum uero Spiritus ſanctus, de CHRISTO loquebatur. Et hoc eſt, aiunt, quod qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo: de nobis (inquiunt) dixit. nam qui inter nos minor eſt, maior illo exiſtit. Et ſtatim obturantur talium ora ab ipſa ueritate. Ex cõiunctis enim palàm ueritas oſtendetur, & locutionis promiſſum explicabitur. Si quidem enim Ioannes mollibus ueſtibus amictus fuiſſet, & in domibus regum uixiſſet, recta eſſet pro ipſis locutio, & recta ad ipſum redarguendum eſſet. Si uero dixit: Quid exiſtis ut uideretis hominem mollibus ueſtibus amictum, & non ſic habebat: non ad Ioannem mollia non geſtantem ſermonis conuicium referendum eſt, ſed ad eos qui ſic Ioannem ſe reperturos eſſe putarant, & ab his qui in ædibus regum ſunt, ſæpe per ſimulationem adulatores admiſerant. Sperabant enim hi ſe à Ioanne laudes adepturos eſſe, ac prædicationes ob delicta quæ quotidie ab ipſis fiebant. Quum uero non reperiſſent, ad ſubuertendos ipſos à Saluatore dictũ eſt: Quid putabatis? uos reperturos eſſe hominem aſſentientem ueſtris affectibus, uelut apud eos qui molles ueſtes geſtant? Non ſic. Non enim eſt Ioannes arundo, quæ hominum ſententijs agitatur: aut qui ab unaquaque ſimulatione ac fraude, inſtar commotæ arundinis commoueatur. Quandoquidem uero dixit: Inter natos mulierum non eſt maior Ioanne: ut ne putarent aliqui etiam ipſo Saluatore maiorem eſſe Ioãnem, quoniam & ipſe Saluator à muliere ſemper uirgine Maria natus eſt per Spiritum ſanctum, cautos nos faciens dixit: Qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt ipſo, hoc eſt tempore aduẽtus ipſius in carnem. Quandoquidem enim poſt natiuitatem Ioannis, ſemeſtri temporis interuallo natus

Humanæ carnis eſus.

est Saluator, maior uidelicet eo existens, erat enim semper, & est. cui uero hoc non manifestum est? Igitur uanè omnia apud ipsos conficta sunt, à bonis ad mala transmutata. Et libri quidem ipsorum multi sunt. Interrogationes enim quasdam Mariæ edunt. Alij in prædictum Ialdabaoth, & in nomen Seth multos libros proponunt, & alias reuelationes ipsius Adam dicunt. Alia item Euangelia in nomine discipulorum conscribere ausi sunt. Non erubescunt autem dicere, ipsum Saluatorem nostrum & Dominum IESVM CHRISTVM hanc turpem operationem ipsis reuelasse. In magnis enim interrogationibus Mariæ, (sunt enim paruæ quoque ab ipsis confictæ) proponunt ipsum reuelare ipsi, ubi assumpserat ipsam in montem, & precatus esset, & ex latere suo mulierem eiecisset, & cum ipsa commisceri cœpisset. Et sic nimirum ipsum, ubi defluxum suum assumpsisset, indicasse illi, quod oporteat sic facere, ut uiuamus. & Maria turbata, ac in terram collapsa, ipsum rursus illam leuasse, ac ipsi dixisse: Cur dubitasti modicæ fidei? Et dicũt quod etiam hoc est quod dictum

Libri Gnosti. corum.

„ est in Euangelio: Si terrestria dixi uobis, & non credidistis, cœlestia quomodo crede
„ tis? Et hoc: Quum uideritis filium hominis redeuntem ubi erat prius: hoc est defluxum in se suscipientem, unde etiam exiuit. & quum dixit: Nisi comederitis carnem
„ meam, & biberitis meum sanguinem. Et quum discipuli turbarentur ac dicerẽt, quis potest hoc audire? dicunt, quod de turpitudine ipsi sermo erat. Quapropter etiã conturbati fuerunt, et abierunt retrorsum. nondum enim erant (inquiunt) in cõplemento firmati, & quum dicit Dauid: Erit uelut lignum quod plantatum est iuxta decursus aquarum, quod fructũ suum dabit in tempore suo: de turpitudine uiri, inquiunt, dicit, in exitum aquarum. & quod fructum suum dabit: uoluptatis, inquiunt, influxum dicit. Et folium eius non defluet: quoniam non sinimus ipsum in terram cadere, sed ipsi ipsum edimus. Et ut ne testimonia ipsorum in medium adducendo, magis lędam quàm prosim, ea de causa multa præteribo. Alioqui omnia quæ ab ipsis dicuntur, hic apposuissem, ac publicassem. Nam quod dicitur, inquiunt, posuisse Raab coc
„ cinum in fenestra: Non erat (inquiunt) coccinum, sed membrum muliebris naturę, et
„ coccinum menstruum sanguinem dicit. Et quod dicitur: Bibe aquas de uasis tuis: de hoc dicitur. Asserunt autem carnem perire, & non resurgere, esse uero hãc principis. Verum uirtutem quæ in menstruo sanguine est, & in ipsis genitalibus seminibus, animam esse dicunt: quam colligentes, inquiunt, edimus: & quæcunq; nos edimus, siue carnes, siue olera, aut panem, aut aliud quid, gratificamur creaturis ab omnibus animam colligentes, et nobiscum ad cœlestia transferentes. Quapropter etiam omnium carnibus uescuntur, ut misereamur, inquiunt generis uestri. Aiũt autem eandem animam esse & in animalibus, & in feris, & in piscibus & serpentibus ac hominibus insitam esse. itemq; in oleribus, & arboribus, ac fructibus. Et qui ex ipsis Phibionitæ appellantur, offerũt turpes suas oblationes scortationis hic à nobis antea relatas, nominibus trecentis sexaginta quinq;, quæ ipsi effinxerunt, principũ uidelicet, & illudentes mulierculis, ac dicentes: Coito mecum, ut te offeram sursum ad principem. Et per singulos coitus nominant uniuscuiusdam nomen barbarum, ex his qui apud ipsos seducti fuerunt. et sanè precantur dicentes: Offerimus tibi, ut offeras illi. Rursus uero in alio coitu, rursus alij se offerre dicit, ut & ipse alij offerat. Et donec trecentos sexaginta quinq; lasciuiæ casus ascenderit, aut potius fecerit, per singulos nomen quoddam inuocat, hoc ipsum agens. Et incipit rursus per eosdẽ descendere, easdem turpitudines perficiens, & deceptis illudens. Quum itaq; ad tantam numeri molem peruenerit septingentorum triginta casuum, hoc est coituum turpium, & nominum apud ipsos fictorum: tunc de cætero audet talis, ac dicit: Ego sum CHRISTVS, quoniam ex supernis descendi per nomina trecentorum sexaginta quinq; principum. Cæterum maiorum secundum ipsos principum hæc nomina esse dicunt, primo quidem cœlo esse

Iao

Ioa principem. In ſecundo uero Saclam principem ſcortationis. In tertio Seth princi- *Cœlorum*
pem. In quarto uero dicunt eſſe Daden. Quartũ enim ac tertium cœlum eſſe aſſerũt. *multitudo.*
Imò etiam aliud quintum, in quo dicunt eſſe Eloæum, qui & Adoneus appellatur. In
ſexto uero alĳ Ialdabaoth eſſe dicunt, alĳ Elilæum. Alĳ etiam ſeptimum cœlum con-
ſtituunt, in quo aiunt eſſe Sabaoth. Alĳ hoc negãt, & Ialdabaoth in ſeptimo eſſe pro-
nunciant. In octauo uero eum quę Barbelo appellatur, & patrem uniuerſorum & do
minum eundem per ſe patrem, & CHRISTVM alium per ſe genitũ, & CHRISTVM
hunc qui deſcendit, & oſtendit hominib. hanc cognitionem, quem etiam IESVM di-
cunt. Non eſſe autem ipſum à Maria natum, ſed per Mariam oſtenſum: carnem uero
ipſum non ſuſcepiſſe, ſed ſolum apparentiam eſſe. Tradunt aũt Sabaoth, alĳ aſini for
mam habere, alĳ porci: quapropter mandatũ eſt (inquiunt) Iudęis, ut porcũ ne edãt.
Eſſe aũt ipſum creatorẽ cœli ac terrę, & cœlorum qui poſt ipſum ſunt, & angelorum
ſuorum. Cæterũ animam in exeundo hinc pertranſire per hos principes, nõ poſſe au
tem penetrare, niſi in cognitionis, imò potius cõdemnationis huius cõplemento fue-
rit, & ſaturata principum ac poteſtatũ manus effugerit. Eſſe uero principem qui con-
tinet ac poſſidet hunc mundũ draconis ſpecie prædituũ, ac deuorare animas non in co
gnitione exiſtẽtes, & per caudã rurſus detorquere in mundũ, & hinc in porcos, et alia
animalia, ita ut per ipſa rurſus ſurſum ferantur. Si uero quis, inquiũt, in hac cognitio-
ne fuerit, & collegerit ſeipſum ex mundo per menſtruũ ſanguinem, & per hos concu
piſcentiæ fluxus, eum nõ amplius hic detineri, ſed prædictos principes trãſcendere,
tranſire uero aiunt ad Sabaoth, & calcare in caput ipſius, effreni lingua blaſphemán-
tes: atq; ſic trãſcendere ad ſupernam partem, ubi eſt mater uiuentiũ Barbero ſiue Bar
belo appellata, et hoc modo animã ſaluari. Sed & pilos muliebres eundẽ habere miſe
ri illi dicunt, putãtes nomẽ Sabaoth principẽ aliquem eſſe, ignari quod ubi dicit Scri "
ptura, Hæc dixit dominus Sabaoth: non nomen alicuius dixit, ſed nomen glorifica- *Sabaoth*
tionis deitatis. Sabaoth enim interpretari poteris ex Hebraica lingua, dominũ uirtu- *quid ſit.*
tum. Vbi enim in ueteri Teſtamẽto nomen Sabaoth ſcriptũ eſt, uirtutem ſignificat.
Vnde Aquila ubiq; Adonai Sabaoth interpretatẽ dicẽs, dominus exercituũ. Hi uero
omnibus modis furioſi, cõtra ſuũ dominum, eum qui non eſt quærũt, & eum qui eſt
amiſerunt, imò potius ſeipſos perdiderũt. Sunt & alia quę nugantur, quib. diuexari,
eſt ipſorũ inſaniã recenſere. Quidã uero ex ipſis mulieribus ad coitũ non utẽtes, pro-
prĳs ſuis manib. ſeipſos corrũpunt, & ſuam corruptionem in manus ſumunt, & ſic
edunt, utentes ementito teſtimonio: Manus hæ ſuffecerunt non ſolũ mihi, ſed & his "
qui mecũ ſunt. Et rurſus hoc: Operãtes proprĳs manibus, ut poſſitis etiã non haben "
tibus impertiri. Quare de his arbitror cõmotus eſt & Spiritus ſanctus, in apoſtolo Iu
da, in catholica inquã epiſtola ab ipſo ſcripta. Iudas aũt hic eſt, qui frater Iacobi & Do
mini dicitur. Oſtendit enim ipſos Spiritus ſanctus per uocẽ Iudę, quod ad brutorum
ſimilitudinem corrũpantur & corrũpant, qui dicit quod quæ quidẽ non ſciũt, in his "
ignorantes capiuntur. quæ uero ſciunt, in his uelut bruta corrumpunt. Inſtar canum "
enim & ſuũ corruptionẽ à ſeipſis perficiunt. Canes enim & ſues, itẽq; alia animãtia ſic
corrũpuntur, et defluxum à corporibus ſuis edunt. Nam uerè ſomniantes, carnẽ pol *Iudæ apoſtoli*
luũt, dominationẽ aũt ignominia afficiunt, maieſtates uero blaſphemãt. At Michaël *locus.*
archãgelus diſputans cũ diabolo de corpore Moſis, nõ tulit blaſphemię ſermonẽ, ſed
dixit: Increpet te Deus. At hi quę nõ ſciunt naturaliter, ea blaſphemant. Nã ſancta ſan
ctorũ, quę cũ ſanctificatione nobis tradita ſunt, blaſphemant ipſi dũ in turpitudinẽ
tranſmutant. Et hęc ſunt quę cõtra apoſtolos dicere auſi fuerũt, uelut etiã beatus Pau
lus inquit: Quare quidã auſi fuerũt nobis dicere: Faciamus mala, ut ueniãt in nos bo-
na, quorũ iudiciũ iuſtũ eſt. Quot uero alia producere poſſim cõtra blaſphemos teſti- "
monia. Hi enim ſunt qui proprĳs manib. corrũpuntur, et nõ hoc ſolũ, ſed & qui cũ

mulieribus coëunt,& deinceps multiplici cum fœminis commixtione non exatiati, in ſeipſos mutuò exardent,uiri in uiros, uelut ſcriptum eſt,Erroris remunerationem in ſeipſis recipientes. Exoleti enim ipſi facti, beatos prædicant ſe mutuò, uelut qui rem præclaram ſuſceperunt. Imò etiam decipiunt credulum ipſis muliebre genus, illud peccatis refertum,& uarijs cupiditatibus ductum. Dicunt enim deceptis ab ipſis: Illa uirgo tot annis corrupta eſt,& quotidie corrumpitur. nullam enim ſatietatem ipſorum laſciuia habet, ſed quanto magis quis apud ipſos turpia operatur, tanto plus laudatur. Illas autem uirgines eſſe dicunt, quæ nunquam in mundana commixtione nuptiarum, iuxta naturalem conſuetudinem fuerunt uſque ad ſeminis deiectionem, ſed coëuntes ſemper ac ſcortantes: uerùm antea quàm abſoluta ſit uoluptas,remouentes maleficum communionis ipſarum corruptorem,& relatam turpitudinem in cibum ſumentes,ad ſimilitudinem improbitatis ipſius Selom erga Thamar: & quæ à uirginitate hanc artem didicerunt,ut corrumpantur quidem,non ſuſcipiant autem corruptionis mixturam ac defluxum. Bleſphemant autem non ſolum Abraam, & Moſem, & Heliam, & omnem chorum prophetarum, ſed etiam Deum qui ipſos elegit. Sed & alia innumera apud ipſos conficta in literas referre auſi ſunt. Stirpem etenim Mariæ,librum quendam eſſe dicunt,in quo horrenda quædam ac pernicioſa exprimentes referunt. Ex hac enim cauſa (inquiunt)Zachariam occiſum eſſe in templo,quoniã uiſionem uidit,& ex timore uolens narrare uiſionem, oris obturationem pertulit. Vidit enim (inquiunt)in hora ſuffitus,quum ſuffitum faceret,hominem quendam ſtantem aſini formam habentem,et quum egreſſus eſſet,ac dicere uellet: Væ uobis,quem adoratis? obturauit ipſius os ille qui uiſus eſt ab ipſo in templo,ut loqui non poſſet. Quum uero aperiret os ſuum ut loqueretur,tunc reuelauit ipſis, & occiderunt ipſum,& ſic mortuus eſt Zacharias. Ob hoc enim præceptum eſt ſacerdoti ab ipſo legislatore, ut habeat tintinabula, quo quum ingrediatur ad faciendum ſacra, is qui adoratur audito tintinabulorum ſonitu ſe occultet,ut ne deprehendatur formæ ipſius expreſſa facies. Eſt autem uniuerſum ſtoliditatis ipſorum ſtudium deprehenſu facile, & ludibrio plenum. Si enim omnino uiſibilis erat is cui ſacra fiunt, neque occultari certè potuit. Si uero occultari omnino potuit,inuiſibilis non erat. Et rurſus aliter ipſos alloqui licet: Si uiſibilis erat,corpus igitur erat,& non ſpiritus. Si uero ſpiritus erat, non amplius inter uiſibilia expenditur. Quomodo igitur id quod inter uiſibilia non æſtimatur, à tintinabulorum ſono prouidebat ſibijpſi ſubterfugium? Quum enim ex natura habeat ut ſit inuiſibile, non uideri poterat ſi non uoluiſſet. Si uero etiam uiſum eſſet,non iuxta neceſſitatem uiſum eſſet, ita ut natura ipſum duceret ad conſpectum,ſed per gratiam,non timore & præoccupatione prȩter expectationem citra editum ſonum,uiſionem ſuam in propatulum proponentis. & ſic omnibus modis falſus & confictus ipſorum ſermo dilabitur. Multa præterea alia ſunt delyra quæ dicunt,et quidem quum Zacharias non ſit occiſus ſtatim, ſed ſuperſtes fuerit dies aliquot poſt Ioannis natiuitatem, & prædixerit de Ioanne,& de aduentu CHRISTI, & natiuitate in carne, ex ſancta uirgine Maria,
» per Spiritum ſanctum, uelut dicit: Et tu puer propheta altiſſimi uocaberis. præi-
» bis enim ante faciem Domini, ut pares uias eius, & conuertas corda patrum ad li-
» beros, & inobedientes in intelligentia, & cætera. Quot uero alia referre poſſem de nugacitate ipſorum,atque inquinamentis? Porrò qui Leuitæ apud ipſos uocantur, non miſcentnr fœminis, ſed ipſi inter ſe mutuò miſcentur. Et hi ſunt præcipui apud ipſos, & laudatiſſimi. Derident deinde eos qui politiam ac uitam honeſtam exercent, caſtitatem que ac uirginitatem, uelut qui fruſtra laborem inſumant. Proferunt autem in nomine Philippi ſancti Apoſtoli confictum Euangelium: Quoniam reuelauit mihi (inquit) Dominus, quid oporteat animam dicere, in eo quod aſcendit

ſtirps Mariæ, libri appellatio.

Zachariæ cædis cauſa ridicula.

Leuitæ.

Euangelium Philippi.

aſcendit ad cœlum, & quomodo ſingulis ſupernis uirtutibus reſpondere. Nam cognoui meipſam (inquit) & collegi meipſam undiquaque, & non ſeminaui liberos principi, ſed eradicaui radices ipſius, & collegi membra diſperſa, & noui te quis es. Ego enim (inquit) ex ſupernis ſum, & ſic (inquit) dimittitur. Si uero reperta fuerit genuiſſe filium, detinetur infernè, donec proprios liberos poſſit recipere, & retrahere in ſeipſam. Atque hæc ſunt deliramenta ac fabulæ ipſorum, quemadmodum & de ſancto Helia blaſphemias dicere audent. Quando aſſumptus eſt (inquiunt) rurſus deiectus eſt in mundum. Venit enim (inquiunt) una ex dæmonibus, & tenuit, & dixit ipſi, Quò uadis? habeo enim liberos à te, & non poteris aſcendere, & hic dimittere liberos tuos. Et dixit (inquiũt) Helias: Vnde habes liberos à me, quum ego in caſtitate uixerim? & dixit illa (inquiunt): Certe quando inſomnia ſomnians ſæpe in defluxu corporum euacuatus es, ego eram quæ aſſumpſi à te ſemina, & genui tibi filios. Multa uero eſt ſtulticia eorum qui talia dicunt. Quomodo enim poteſt dæmon, qui ſpiritus eſt immundus & incorporeus, corpora aſſumere? Si uero etiam à corporibus aſſumit ac concipit, non amplius eſt ſpiritus, ſed corpus. Quum autem corpus eſt, quomodo eſt inuiſibile & ſpiritus? & multa eſt ſtoliditatis ipſorum abſurditas. Volunt enim teſtimonium contra ipſos ex epiſtola Iudæ, magis pro ſeipſis uidelicet producere, dum dicit: Somniantes carnem quidem polluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maieſtates uero blaſphemant. Non dixit autem beatus Iudas, frater Domini, de his qui ſomniant in corporibus. ſtatim enim infert ac oſtendit, quòd de ſomniantibus dicit, qui loquuntur uelut per ſomnia uerba ſua, & non per ſobrietatem uigilantis rationis. Nam & de doctoribus in Hieruſalem dicit Eſaias: Omnes canes muti, non potentes latrare, ſomniantes concubitum, & cætera. Et ſanè hic in epiſtola Iudæ oſtendit dicens: Somniantes concubitum, quæ non ſciunt dicentes. & oſtendit quod non de inſomniis in ſomno dicit, ſed de fabuloſa ipſorum tragœdia ac nugacitate, quæ uelut per ſomnum profertur, & non à ſana mente. Cæterum reuera moleſtus ſum omnia recenſendo. Dei enim ſolius eſt occludere huius graueolentiæ profunditatem. & tranſibo ex hoc loco, precatus uniuerſorum regem Deum, ut nemo in hoc cœno hæreat, & neque mens mea particeps fiat fœtidæ immundiciæ. Primum equidem apoſtolus Paulus prauitatis ipſorum radicem excindit, de uiduis iunioribus præcipiens: Viduas (inquit) iuniores reiice, poſtquam enim laſciuierunt contra CHRISTVM nubere uolunt, habentes iudicium, quoniam primam fidem reiecerunt. Verum nubant, liberos gignant, domum gubernent. Si autem apoſtolus dicit, eas debere liberos gignere, ac domum gubernare: hi uero interdicunt liberorum generationem, ſerpentis eſt & prauæ doctrinæ conatus. Victi enim uoluptate ſcortationis, excogitant ſibiipſis immundiciæ prætextus, quo uideantur ſuam petulantiam explere. Et oportebat quidem hæc neque dicere, neque digna putare quæ in literas referantur, uerum ſepeliri uelut mortuum quendam fœtidum, et peſtilentem graueolentiam exhalantem, ut ne etiam per aures læderet homines. Et ſi quidem præteriiſſet talis hæreſis, & non eſſet amplius in mundo, bonum eſſet hanc ſepelire, & neque omnino de ipſa dicere. Quandoquidem uero & peragitur, & uos inhortati eſtis nos, ut de omnibus dicamus, partes ipſius coactus recenſui, ut ueritatem non ſilentio præteream, ſed exponã, ad auertendos quidem auditores, ad confuſionem uero eorũ qui faciunt. Vnde enim non licuerit nobis oſtendere cædes apud ipſos, & monſtroſa opera, & myſteria diaboli, ex uerſutia eiuſdem diaboli attonitis illis datas? Et ſtatim quidem redarguuntur de eo quod imaginantur ac prætexunt de ligno, in primo pſalmo relato: Quod dabit fructum ſuum in tempore ſuo, & folium eius non defluet. Superius enim poſitum eſt: In lege ipſius meditabitur die ac nocte. Legem autem

Heliæ aſſumptio.

Iudæ apoſtoli locus.

&pro,

& prophetas hi abnegant. Si uero legem Domini abnegãt, unà cum lege etiam eum qui loquutus est in lege, calumnijs impetunt. Errant autem per opinionem, & à ueritate exciderunt. Et iudicium futurum non putant, neque resurrectionem confitentur. Quæ uero faciunt in corpore uoluptate repleti, his fruuntur diabolicis uoluptatibus ac concupiscentijs debacchantes. Ita penitus & ubique à ueritatis doctrina re-
» darguuntur. Ioannes enim dicit: Si quis uenit, inquit, ad uos, & non fert doctrinam hanc. Qualem uero dicit? quæ non confitetur CHRISTVM in carne uenisse, Anti-
Antichristi qui sint. christus est. & nunc Antichristi multi sunt, nimirum quum hi Antichristi sint, qui CHRISTVM in carne uenisse non confitentur. Sed & ipse Saluator dicit: Qui di-
» gni facti sunt regno cœlorum, neque matrimonium contrahunt, neq; elocantur, sed sunt æquales angelis. Et non hoc solum, uerum ut etiam ostenderet manifestam ca-
» stitatem. & sanctimoniam per sanctificationem, dicit Mariæ: Ne me attingas, nondum enim ascendi ad Patrem. ut ostenderet puritatem non participantem corporibus, & immixtam. Sed & in alio loco dicit uaticinans Spiritus sanctus, tum propter
» priores, tum propter posteriores: Beata sterilis & impolluta, quæ non nouit concu-
» bitum in delicto, & eunuchus qui non operatus est manibus iniquitatem, quo etiam rescinderet per fabulas, ipsorum turpes in manibus actiones. Quot uero etiam alia
» dicere licet? uelut quũ Apostolus dicit: Quæ nupta non est, & uirgo, curat quæ Do-
» mini sunt, quomodo Domino placeat: hoc autem dicit, ut cui delatum est, non frustra ostendere castitatem in ueritate ex Spiritu sancto. Deinde uero de his quæ re-
» uerendas nuptias habent, dicit: Honorabiles sunt nuptiæ, & cubile impollutum.
» Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed & contra ipsos exclamat, scribens Romanis, ac turpia reuelans eorum qui improbas actiones operantur, dicens:
» Nam & fœminæ naturalem suum usum transmutauerunt in innaturalem. Et de ma-
» sculis: Masculi in masculis turpitudinem operantes. Quin & in Epistola ad Timo-
» theum de his dicit: In extremis diebus instabunt tempora periculosa. erunt enim ho-
» mines uoluptatum amantes potius quàm amantes Dei. Et rursus: Prohibentes contrahere matrimoniũ, iubentes abstinere à cibis, cauterio inustam cõscientiam habentes. Nam matrimonium contrahere cum temperantia prohibent, & liberos gignere uetant, ardent autem in conscientia, scortantes quidem, & corruptionem sustinentes, uerũ prohibentes liberos gignere. Etenim & ipsa quæ apud ipsos dicitur oblatio, cœnosa iam existens, etiam ab antiquo per Prophetam ostenditur, quod serpentis sit ca-
» ro, & non Domini. Absit. Sic autem dicit: Tu cõtriuisti capita draconis, & dedisti ip
» sum escam populis Æthiopum. Reuera enim serpentis esca est abominabilis illorum superstitio. Et Æthiopes denigrati peccato, qui hoc mysteriũ eius qui nunc quidem Iupiter appellatur, olim uero præstigiator fuit, & à quibusdam frustra Deus pu-
Græci poëtæ omnium sectarum occasio. Iupiter Metin filiã deuorãs. tatus est, perficiunt. Nam ex Græcis fabulis omnes sectæ collectum sibijsis errorem proposuerunt, ita ut ad aliam sententiã deteriorem transmutarint. Introducunt enim poëtæ Iouem suam filiam Metin deuorasse. Infantem autem nemo utiq; deuorauit, ue lut sanctus Clemens turpes deorum Græcorum actiones irridens dixit: Nam Metin deuorans, non puerum deuorare potuit, sed propriam genituram. Quid uero aliud dixerim? aut quomodo excussero lutosum hunc laborem? quum uelim quidem dicere, & non uelim, sed cogar, ut ne uidear quid de rebus his occultare: & timeam ut ne horrenda ipsorum delicta reuelando, aut polluam, aut offendam, aut eos qui uoluptatibus ac cupiditatibus ducuntur, ad curiosius de hoc inuestigandum impellam. Attamen ego quidem innocens fuerim, & uniuersa sanctæ catholicæ Ecclesiæ spes, & omnes qui hũc librum legerint, ab hac subseminatione, & maligna diaboli improbitate. Si enim uelim alia quæ apud ipsos dicuntur ac fiunt, referre, quæ talia sunt & tanta, & his adhuc maiora ac minora: & si uelim etiam uelut auxiliare sa-

nationis

nationis medicamentum, instar antidoti aduersus singula dicta opponere: in magnam molem huius operis tractationem extendam. In hanc enim hæresim, ô chariſſimi, etiam ipſe incidi, & ex ore eorum qui hanc tractant, hæc in propria perſona audiui. Mulieres autem ſic deceptæ, non ſolum de his uerba apud nos fecerunt, & talia nobis reuelarunt, ſed etiam in Ægyptia illa pernicioſa ac flagitioſa Archimagiri terra, eædem effreni audacia nos attrahere in iuuentute noſtra, laſciuia cõcitæ aggreſſæ ſunt. Verum qui tunc adſtitit ſancto Ioſeph, etiam nobis affuit. Et eum qui illum liberauit, nos indigni ac inſufficientes inuocantes, ubi miſericordiam conſequuti ſumus, & pernicioſas ipſarum manus effugimus, Deo ſanctiſſimo hymno decantato, etiam ipſi dicere potuimus: Cantabo domino, glorioſe enim glorificatus eſt, equum & inſcenſorem proiecit in mare. Non enim ſimili iuſticiæ illius uirtute, ſed ſuſpirijs ad Deum miſericordiã aſſequuti, ſeruati ſumus. Improperabant enim mihi pernicioſæ illæ mulierculæ, & deridebant me, uelut indicabant ipſæ ſibijpſis mutuò illudentes, nimirum: Nõ potuimus, inquiebant, ſeruare adoleſcentẽ, & dimiſimus ipſum in manibus principis perire. Nam quæ ex ipſis formoſior fuerit, ea ſeipſam uelut ineſcationem circundat, quo dicere poſſit eos qui per ipſam decepti ſunt, ſeruatos eſſe, pro eo quod perierunt: & opprobrium decinceps turpium eſt, formoſioribus ipſis obijcientibus, Ego ſum uas (inquiunt) electionis, quæ poſſum ſeruare eos qui decipiuntur, tu uero non potuiſti. Erant igitur hæ quę illicientem hanc fabulam agebant, forma ruinæ ſuæ ſpecioſiſſima, uerum mente improbitatis ſuæ uniuerſam diaboli turpitudinem habentes. At miſericors Deus ab improbitate ipſarum nos liberauit, ut etiam poſt lectos à nobis ipſorum libros, & uere cognitam ipſorum opinionem, neque abductus ſim, & effugerim, ac tunc nõ ineſcatus fuerim, ſed ſtudium adhibuerim, ut etiam Epiſcopis illius loci ipſos oſtenderẽ, & nomina in Eccleſia occultata deprehenderẽ, quo ijdem ciuitate exigerentur (erãt autem nomina circiter octoaginta) & ciuitas à zizanioſa ac ſpinoſa ipſorum materie purgaretur. Cæterum ubi quis in memoriam reuocauerit ſuprà factam à nobis promiſſionem, fortaſſis etiam collaudarit quod confeſſi ſumus nos in aliquos ipſorum incidiſſe, quædam uero ex libris cognouiſſe, quædã uero ex auditu & teſtimonijs uirorum fide dignorũ, & ueritatem nobis oſtendere ualẽtium accepiſſe: quemadmodum etiam hic ob ſtudium ueritatis locum nõ ſumus tranſgreſſi, ſed oſtendimus, quod hæc eſt una de ſectis quæ nobis obuenerunt, & clare de hac dicere potuimus, non ex his quæ fecimus (abſit) ſed quæ exacte didicimus ab his qui nos ad hoc perſuaſerunt, & non obtinuerunt, uerùm ſpem ſuam de me perdendo perdiderunt, & non aſſequuti ſunt ſcopum fraudis in noſtram miſeram animam ab ipſis & diabolo qui eſt in ipſis conſtructæ. ut unà cum Dauide dicere poſſimus: Spicula « puerorum factæ ſunt plagæ ipſorum, & quæ ſequuntur. &, Conuertetur labor ipſorum in caput ipſorum, & iniquitas ipſorum in uerticem ipſorũ deſcendet. Quemadmodum igitur illapſi & elapſi ſumus, & legimus et ſcimus ac condemnauimus, & ſeruati tranſiliuimus: ſic etiam te lectorem adhortamur, ut legas ac condemnes, & tranſilias, ut ne incidas in uenenum improbitatis horum reptilium. Sed etiam ſi aliquãdo in aliquos ex ſerpẽtaria illa ſchola incidas, ſtatim arrepto ligno per Dominum nobis parato, in quo Dominus noſter CHRISTVS affixus eſt cõtra caput ſerpentis, dicas: CHRISTVS crucifixus eſt pro nobis, effigiẽ nobis relinquens ſalutis. Nã crucifixus utiq; nõ eſſet, ſi non carnẽ habuiſſet. Quũ aũt carnem habeat, & crucifixus ſit, crucifixit noſtra peccata. per fidẽ hęreo ex ueritate, & nõ ſubducor lãguido errore ſerpentis, & ſuſurris doctrinę ipſius. Porrò deinceps ô chariſſimi, hãc prętergreſſus, ad alias aſperas ſemitas accedã, non ut eam, ſed ut procul uolentib. oſtendã, ut aſperiores quidem cognoſcant, uerum effugiant per anguſtam & arctam uiam, quæ ducit in uitam æternam: & relinquãt latam ac ſpatioſam, & ſpinoſam, & offendiculis plenam, uiam

cœnoſam

cœnoſam,& laſciuia ac ſcortatione refertam. Cuius ſcortationis ac petulantiæ ſimilitudinem in reptili ſæuiſſimo uidere eſt, cui nomen ueteres indiderunt, doloris partus exortem uiperam appellantes. Eſt enim talis uiperæ natura ſimilis horum improbita ti. Nam per uirilem aut muliebrem naturam turpitudinẽ perficientes, hanc ſeminum deiectionem interdicunt, diſperdentes liberorum generationem, creaturis ex Deo donatam, uelut etiam Apoſtolus dicit remunerationem erroris in ſeipſis recipientes, &c. Sic ſanè tradunt & doloris pariendi exortem uiperam concupiſcentiæ affectu de mulſam, tum fœminam ad maſculum, tum maſculum ad fœminam circumplicari,& ſimul per os hiante fœmina maſculum caput immittere, illam uero affectu detentam huius caput abſcindere,& ſic ab ore deſtillans uirus in ſeipſam deglutire, & ipſam ex hoc gemellos, marem ac fœmellam cõcipere, qui in uentre maturi facti, et non habentes unde gignantur, latus matris fauciant,& ſic gignuntur, ut & pater & mater ipſorum pereat. Quapropter nomen inditum eſt, ex eo quod dolores partus non experitur. Grauis autem et horrenda ſupra omnia reptilia eſt uipera, ipſa in ſeipſa interitum operans,& per os turpitudinem concipiens. Cui ſimilis eſt hæc ſtolida ac inſana hæreſis: cuius quum & caput,& corpus,& omnia ex ipſa genita, hic cõtriuerimus ligno uitę, ad alias conſiderandas procedamus, Deum auxiliarium inuocantes. Cui honor & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

Viperæ natura.

Contra Carpocratitas, XXVII ex ordine hæreſim.

CArpocras quidã alius fuit, qui ſibiipſi nephariam falſæ mentis ſuæ doctrinã conflauit,& peiores omnibus relatis mores habuit. Ex omnibus enim his, Simone, Menandro, Saturnilo, Baſilide, Nicolao,& ipſo Carpocra, inſuperq; ex prętextu Valentini, falsò appellatæ ſciẽtiæ hæreſis producta eſt, quę ſuos ſectatores Gnoſticos nominauit, ex qua ſunt Gnoſtici iam à me declarati, id eſt cognitores ac ſciẽtes condẽnabiles potius his moribus appellandi. Hic uero rurſus ſupernè quidem unum principium dicit,& patrem uniuerſorũ,& ignotum et innominatum, ſimiliter uelut alij inducere uolens. Mundum aũt,& quæ in mundo ſunt, ab angelis factum eſſe, qui longe ſint patre illo ignoto inferiores. Hos enim à ſuperna uirtute defeciſſe dicit,& ſic mundum feciſſe. IESVM uero Dominũ noſtrum ex Ioſeph generatũ eſſe dicit, quem admodũ omnes homines ex ſemine uiri ac muliebris geniti ſunt. Eſſe autem ipſum ſimilem omnibus, uerum uita præcelluiſſe, temperantiaq; ac uirtute & iuſticia. Quandoquidem uero inquit, ualidam præ cæteris hominibus habebat animam,& memoria tenebat ea quæ uiſa erant ab ipſa ſupernè, quando et circunferentia ignoti illius patris erat, demiſſæ ſunt (inquit) ab eodem patre in animã ipſius uirtutes, quo uiſorum ab ipſa recordata et potentia corroborata, angelos mũdi fabricatores effugeret, in eo quod per omnia mundi negocia procederet,& actiones quæ ab hominibus fiunt,& opera abſurda ac nefaria quæ in occulto fiunt:& quo per omnes actiones liberata eadem (inquit) anima IESV aſcenderet, ac reuerteretur ad eundem patrem ignotũ, qui uirtutes ipſi ex ſupernis demiſit, ut per omnes actiones procedens & liberata, ſurſum ad ipſum penetraret. Quin & ſimiles ipſi animas, æqualia ipſi amplexas, eodẽ modo liberatas, ſurſum uolaſſe ad ignotum patrem, in eo quod omnes actiones perfecerũt, ſimiliter ab omnibus ſemotas, de cætero liberatas eſſe. At IESV animam in Iudæorum morib. educatam, ipſos contẽpſiſſe.& propterea uirtutes accepiſſe, per quas potens exigere affectus, qui hominibus in ſupplicium adſunt, mundi fabricatores tranſcendere ualuit. Nõ autem ſolum ipſam IESV animam hoc potuiſſe: ſed etiam eam quæ poteſt per actiones progreſſa, mundi factores angelos trãſgredi. Et ipſa ſi acceperit uirtutes,& ſimilia fecerit, quemadmodum anima IESV uelut prædixi. Vnde ad magnum faſtũ progreſſi hi qui ab impoſtore hoc decepti ſunt, ſeipſos etiam ipſo Ieſu præ-

SV præferẽdos putant. Alij uero ex ipsis non Iesu inquiunt, sed Petro & Andrea & Paulo, & alijs apostolis se præstãtiores esse, ob excellentiã cognitionis, et propter ampliorem peractionẽ diuersorum transituum. Alij uero ex ipsis dicunt se nihil differre à CHRISTO IESV Domino nostro. Animæ enim ex eadem circumferentia sunt, & similiter uelut anima Iesu omnia contempserunt. Et omnes animæ, inquiunt, eadẽ uirtute dignæ factæ sunt, qua etiam Iesu anima digna facta est. Quapropter etiam has per omnem actionem procedere, uelut ipsa Iesu anima pertransijt. Siuerò quis rursus possit supra Iesum contemnere, excellentior ipso erit. Aggrediuntur autem hi qui ex nefaria hac schola sunt, omnigenos conatus horribilium ac pernicioſorum operum. Magia enim apud ipsos excogitata est, incantationesq; diuersas ad omnẽ machinationem inuenerunt, ad amorem et ad illectamenta. Quin & assessores dæmones sibijpsis attrahunt, ad hoc ut per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus uelint, et ut unusquisq; quamcunq; actionem aggredi audeat, nimirum seipsos decipientes, ad perfectionem obcæcatæ mentis ipsorum. Nam tales aggressiones quæ per tot actiones inualuerunt, & angelos mundi opifices, atque ea quæ in mundo sunt contempserunt, transgrediuntur eorundem fabulatorum (non enim dixerim mundi opificum) potestatem, quo supernam libertatẽ amplectantur, & uolatum sursum uersus adipiscantur. Sunt autem ex satana subornati ac producti, in opprobrium ac scandalum Ecclesiæ Dei. Indiderunt enim sibijpsis cognomen Christianorum, ad hoc ut gentes per ipsos offendantur, & sanctæ Ecclesiæ Dei utilitatem, & ueram prædicationem, propter illorum nefaria facta, & incomparabilem improbitatẽ auersentur. & ut gentes ipsorum assiduò nefaria opera considerãtes, putent etiam sanctas Dei ecclesias tales esse, & auertant, uelut dixi, aures à Dei ac ueritatis doctrina, uel ubi uident saltem aliquos similiter blasphemias proferre. Et hac de causa plures ex gentibus ubicunq; uiderint tales, ne accedunt quidẽ nos ob communionem accipiendæ doctrinæ, aut audiendi uerbi diuini, & neque aures admouent: improbis sceleſtorum illorum factis consternati. Degunt autem hi in luxu, & omnia ad corporum uoluptatem operantur: nos autem omnino non accedunt, nisi fortè ad ineſcandas animas instabiles maligna sua doctrina. In nulla enim re nobis similes sunt, sed nomine solum appellari gloriantur, quo per confictum nomen improbitatẽ suam operentur. At condemnatio horum, uelut scriptũ est, iusta est, quemadmodũ sanctus Paulus dixit: Ob malas enim actiones ipsorum, retributio ipsis reddetur. Nam quum mentem suam licenter insaniæ exposuerunt, innumeris uoluptatum affectibus seipsos tradunt. Asserunt enim, quod quęcunq; apud homines mala esse putãtur, ea mala nõ sint, sed natura bona. Nihil enim est natura malũ: uerum hominibus putantur esse mala. Et hæc omnia si quis fecerit in una hic præsentia, non amplius in aliud corpus transit ipsius anima, ut rursus infrà reflectatur: sed in uno, omni actione transacta discedet liberata, & non amplius quid debens de actionibus in mundo. Qualem autem actionem dicere rursus timeo, ut ne sterquilinij occultati canalem reuelem, & quibus dã uidear pestilentis graueolentiæ inductionem operari. Attamen quandoquidem ex ueritate dependemus, meipsum cogam ut impostorũ illorum facta reuelans, & castius loquar, & à ueritate non excedam. Quid uero aliud quàm omem nefandam ac sceleſtam actionem, quam non phas in ore ferre, hi perpetrantur: & omnem speciem uirilis coitus, ne libidinosæ ad mulieres consuetudinis, in singulis corporis membris, incantationesq; ac ueneficia & idololatrias perficientes: Et hoc dicunt esse operationem redditionis debitorum in corpore, ad hoc ut non amplius accusentur, neque opus aliquod actionis ab ipsis exigatur: & hac de causa animam non auersari, post discessum hinc, etiam rursus ad transitum in aliud corpus procedere. Ita enim habent ipsorum libri, ut si quis prudentia præditus legat,

Magiæ scholæ.

Mala bona esse naturæ

admiretur ac ſtupeat,& non credat, quod hæc ſic ab hominibus fiant, nõ ſolum his qui ciuitatem nobiſcum inhabitant,ſed etiam his qui cum beſtijs,& ſimilibus beſtijs ac pecoribus,fermè dixerim quę canes ac ſues faciũt,facere audent. Aiunt enim, oportet penitus his omnibus uti,ut ne egreſſę animę aliquo opere relicto,ea de cauſa reuertantur in corpus rurſus ad faciendum ea quę non fecerunt. Et hoc eſt,inquiunt,quod
» IESVS in Euangelio dixit per parabolam: Sis beneuolus aduerſario tuo, dum fueris
» in uia cum ipſo, & da operam ut ab ipſo libereris , ne fortè aduerſarius tradat te iudi-
» ci,& iudex miniſtro,& miniſter conijciat te in carcerem. Amen amen dico tibi, non
» exibis illinc donec extremum perſolueris quadrãtem. Fabulam porrò quandam confinguntijdem ad parabolæ huius interpretationem. Et aduerſarium eſſe aiunt unũ ex angelis qui mundum fecerunt,& ad hoc ipſum ſubornatũ eſſe,ut adducat animas ad iudicem quæ hinc de corporibus exeunt, illinc uerò redarguuntur, quod nõ fecerunt omnem operam atque actionem. Dari autem ipſas à principe miniſtro,eſſe autem miniſtrum angelum,miniſtrantem iudici mundi opifici,in hoc ut ferat rurſus animas,& in diuerſa corpora concludat. Eſſe autem aduerſariũ hunc quem diximus dixiſſe Dominum in Euangelio,quem ſanè ipſi unum angelum de mundi opificibus eſſe aiunt,nomen Aboli habentem. Carcerem enim dicunt eſſe corpus. Extremum autem quadrantem uolunt eſſe tranſitum ad alia corpora,& in ſingula præſentia perficere extremam corporum actionem,& nihil amplius relinqui ac reſtare, ad nefariũ quicquam faciendum. Oportet enim inquiũt, uelut diximus, omnibus pergreſſis ac ſingulatim perpetratis,liberatam redire ad ſupremum illũ ignotũ, tranſgreſſam mundi opifices & opificem. Dicunt item rurſus,quòd oportet animas uel in una præſentia tranſitus ad corpora,omnibus peractis, de cætero ſurſum liberatas abire. Si uero non in una præſentia peregerint, per ſingulas preſentias tranſitum ad alia corpora, paulatim peracta uniuſcuiuſque nefarij operis operatione de cętero liberari. Quin & rurſus dicunt: Dignis hæc recenſere dignamur,quo faciant ea quæ uidentur eſſe mala,nõ ſunt autem natura mala, ut edocti liberentur. Cęterũ ſignaculum per cauteriũ, aut nouaculã,aut ſubulam immittunt,ac incutiunt Carpocratiani, in dextrã inferiorem auriculam,his qui ab ipſis decepti ſunt. Peruenit equidem iam ad nos fama,quo-

Marcellina. Romanorum pontificum ſeries.

modo Marcellina quædã ab ipſis decepta, multos corripit temporibus Aniceti epiſcopi Romę,qui Pio & ſuperioribus ſucceſſit. Et enim in Roma fuerũt primi, Petrus & Paulus apoſtoli ijdem ac Epiſcopi,deinde Linus, deinde Cletus , deinde Clemẽs, qui contẽporaneus fuit Petri et Pauli. Huius mentionẽ facit Paulus in epiſtola ad Romanos. Et nemo miretur quod ante ipſum alij epiſcopatum aſſumpſerunt, quũ ſub apoſtolis hic fuerit cõtemporaneus Petri ac Pauli. nam & illi contemporanei apoſtolorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionẽ manuum epiſcopatus,& eo recuſato remoratus eſt. dicit enim in una epiſtola ſua: Secedo, abeo, erigatur populus Dei (hoc enim in quibuſdam cõmentarijs reperimus.) Siue poſt apoſtolorum ſucceſſionem à Cleto epiſcopo hic conſtituitur,non ita clarè ſcimus. Veruntamẽ etiã hic potuit ſuperſtitibus adhuc apoſtolis , Petro uidelicet ac Paulo ,alios epiſcopos conſtituere: propterea quod Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabantur,propter Chriſti prędicationẽ: non potuit autem urbs Roma ſine epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniã profectus eſt, Petrus uerò ſæpe Pontũ & Bithyniã uiſitauit. Poſſibile eſt aũt poſtquã diſceſſit ac recuſauit Clemens (ſi modo ſic factũ eſt, rationem enim ſic ineo,nõ decerno)poſtea poſt obitũ Lini & Cleti, quorum uterq; ad duodecim annos epiſcopatũ tenuit, poſt ſancti Petri ac Pauli obitũ, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rurſus coactum eſſe ad ſuſcipiẽdum epiſcopatum. Attamen epiſcoporum in Roma ſucceſſio hanc conſequentiã habuit : Petrus & Paulus,Linus,Cletus,Clemens,Euareſtus,Alexãder,Xyſtus, Teleſphorus, Euareſtus,

Petri ac Pauli obitus,anno XII. Neronis.

Hygi-

Hyginus, Pius, Anicetus, qui ſuprà in catalogo indicatus eſt. Et ne quis miretur quod ſingula ita exactè recenſemus. per hæc enim ſemper claritas oſtenditur. In temporibus itaq; uelut diximus, Aniceti, præindicata Marcellina Romæ degens, pernicies doctrinæ ipſius Carpocræ euomens, multos illic inſertos perdidit. Atq; hinc factum eſt initium Gnoſticorum appellatorum. Porrò habent imagines per colores depictas, quidam etiam ex auro & argento, ac reliqua materia, quas ſanè imagines IESV eſſe dicunt, & has IESV imagines ſub Pontio Pilato factas eſſe, quando inter homines uerſabatur. Habent autem eas imagines occultè. Inſuperq; philoſophorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis, & aliorū, cum quibus philoſophis etiam alias imagines IESV collocant, collocatas q; adorant, & gentium myſteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus, de cætero gentiū mores ſeruant. Qui uero ſunt gentiū mores alij, quàm ſacrificiū atq; alia? Cæterum ſolius animæ ſalutē eſſe dicunt, et non corporū. Oportet itaq; hos ſubuertere omnibus uiribus. Nemo enim contemnat ſermonem, maximè ab impoſtore proficiſcentem. Verum dixerit quis: Non ſunt hæc deprehenſu facilia, ac ſtultitiæ plena? At aliquando etiam ſtulta perſuadent ſapientes, & prudentes peruertunt, ſi nō adſit mens in ueritate exercitata. Quū itaq; etiam hic inciderit in Simonis ac reliquorum magiam, per eadem quoq; hunc ſubuertemus. Si enim ignota & innominata uirtus, cauſa fuit aliorum angelorum, quæ eſt ignorantia apud eandem, hoc eſt patrem uniuerſorum, ſi non nouit quæ facturi eſſent angeli ab ipſo facti, & ſi ignorauit quod defecturi eſſent & facturi quæ ipſe non uellet? Aut hos quidem fecit, ſciens quod facturi eſſent quæ ipſe non uult, ab ipſis uerò facta ſunt, certè ipſe erit qui per cognitionem & bonam uoluntatem fecit quæ illi auſi fuerunt. Si itaq;, uelut dixi, nouit quidem quæ facturi eſſent, non uoluit autem ut facerent, qua ratione eos qui fecerunt fecit, ad hoc ut facerent quæ ipſe non uellet? Si uerò ipſe quidem fecit angelos, ut facerent ea quæ ab ipſis fiunt, igitur uoluit fieri, & ideo eos qui fecerunt antea creauit angelos. Et ſi creauit ad hoc ut facerent, recuſat autem & interdicit quæ ab ipſis fiunt, calumnia ſanè fuerit quæ in medio uerſatur. Si autem concedebat quidē ipſis ut facerent, uult autem quę ab ipſis facta ſunt, hoc eſt homines & animos, rurſus ad ſeipſum recipere præter horum uoluntatem: profectò auaritia in medio erit, & nihil aliud, quum rapiantur homines qui ſub angelis ſunt, ab eo qui ſupernè eſt præter horum uoluntatem. Imò etiam imbecillitas fuerit, quandoquidem quum nō potuerit ipſe ſibiipſi facere, rapit quæ facta ſunt ab his qui ab ipſo facti ſunt. Et erit de cætero fabula ac ſtultiloquium, quod infernæ quidem uirtutes tranſgredi poſſint intermedias, intermediæ uero crucientur, quū cauſæ ſint inferiorum. Et quod infernæ ſuper medias ad ſupernam ſaluantur ac liberantur: dico autem animæ eorum qui ſunt in hac creatura. Non ſit autem ſuperius illo potens ad faciēdum, ut qui imbecillis iudicetur. Hi uero qui ab ipſo ſunt facti, potentes ſint facere quæ ipſe non uolebat, aut uolebat & non poterat. Neq; enim poteſt id quod ille ſibi deſiderat eſſe malum, neque à malis factum eſſe. Si enim malum eſſet, oportebat perdere. Si uerò omnino pars aliqua operis ſeruatur, non amplius opus malum eſt. Et ſi pars ipſius ſeruata reperiri poterit, neq; qui fecerūt mali fuerint, ut qui quod ſeruatur fabricauerunt. Si uero omnino ex angelis eſt anima, & ex ſupernis uim accipit deducta, profectò angeli plus ſalutis aſſequentur, quia anima quæ ab ipſis facta eſt, ſeruatur, etiam quum mala ſit. Quum autem ipſa ſaluetur, non amplius mala fuerit anima quæ ab angelis facta eſt: neque angeli mali fuerint, ex quibus ipſa anima exiſtit. Omnibus porrò ſana mente præditis cognitu facile fuerit, quod dementiæ plena eſt tota hęc circulatoria officina. Confundentur autem rurſus hi, etiam ab ijſdem ſermonibus. Si enim IESVS non ex uirgine Maria, ſed ex ſemine Ioſeph & eiuſdem Mariæ, hic autē ſeruatur, ergo ipſi etiam ſeruabūtur qui hunc genuerūt. Et ſi Maria

& Ioſeph ab opifice ſunt, igitur opificem creatorẽ dixerunt. & nõ amplius in defectu ab imminutione erit qui Ioſeph & Mariam fecit, ex quibus Ieſus de ſuperno ignoto patre exiſtit. Si uero etiã ipſe Ieſus ab angelis eſt, & opifex unus eſt ex angelis, ergo in unã abſurditatẽ omnes cadent, in quã etiam angeli inciderũt. Et incõſtans ac inſtabilis fuerit tragœdia ab ipſis cõficta, ueneno plena, et omni uiroſa doctrina referta. At quũ hanc uelut draconis caput, ligno fidei ac ueritatis repulerimus, et in terra crepare fecerimus, alia setiam deinceps beſtias aggreſſi, ad ipſas perdendas pgrediemur.

Contra Cerinthianos ſiue Merinthianos, XXVIII *ex ordine hæreſim.*

CErinthus porrò rurſus, à quo Cerinthiani dicuntur, ab hac beſtiali reptiliũ ſeminio uenenum mundo infert, ſed ferè nihil aliud prẽter prędictũ Carpocram. Verùm eadem malefica uenena mũdo producit. Eaſdem enim cum prędicto calumnias etiam hic in Chriſtum euomit, ex Maria ac ſemine Ioſeph Chriſtum genitum eſſe, & mundum ſimiliter ab angelis factum eſſe. Nihil enim hic à priore euariauit in doctrinæ illius introductione, ſed in hoc ſolũ quod ex parte addictus eſt Iudaiſmo. Aſſerit autem hic legem & prophetas ab angelis datos eſſe: & eum qui dedit legem, unum eſſe ex angelis qui mundum fecerunt. Degebat hic Cerinthus in Aſia, et iſthic prædicationis initium fecit. Iam uero de hoc dicamus, quod etiam hic prædicauit, nõ à prima & ſuprema uirtute mundũ factum eſſe. Ex ſupernis autem ex ſupremo Deo, poſtquàm adultus factus fuit Ieſus, ex ſemine Ioſeph & Maria genitus, deſcendiſſe Chriſtum in ipſum, hoc eſt Spiritum ſanctum, in ſpecie columbæ in Iordane, & reuelaſſe ipſi, & per ipſum poſteris, ignotum patrem. Et propterea poſtquam uenit uirtus in ipſum ex ſupernis, uirtutes ppetraſſe: & ubi ipſe paſſus eſt, id quod ex ſupernis uenerat, à Ieſu ſurſum uolaſſe. paſſum aũt eſſe Ieſum, ac rurſus reſurrexiſſe. Chriſtum uerò qui ex ſupernis uenerat in ipſum, illæſum ſurſum reuolaſſe, hoc eſt id quod uenerat ac deſcenderat in ſpecie columbæ. Et non Ieſum eſſe Chriſtum. Lapſus eſt autẽ etiã hic, uelut uidetis uos omnes qui ueritatis amatores eſtis. Dicit enim legiſdatorẽ non bonũ eſſe, cuius legi obedire uidetur, palàm eſt aũt quod uelut bonæ. Quomodo igitur malus bonam legem dedit? Si enim bonum eſt nõ adulterum eſſe, & bonũ non occidere, quanto magis bonus fuerit qui hoc prẽcepit? Si ſanè eum qui malum non fecit, bonum confitemur, quomodo mala facere accuſabitur is qui bonũ conſulit, & qui bonam legem dedit? Verũ inſanus eſt uir qui talia aggredit. Hic porrò eſt ô cariſſimi, unus de his qui corã Apoſtolis turbationẽ operati ſunt, quãdo Iacobus ſcripſit in Antiochiã, epiſtolã his uerbis: Nouimus quoſdam ex nobis ad uos ueniſſe, ac turbaſſe uos, ſermonibus quos non narrauimus. Et hic unus eſt de his qui reſtiterũt ſancto Petro, quãdo uenit ad ſanctũ Cornelium, ubi accerſiuit ipſum dignus factus uiſione angeli, et Petrus dubitauit, & uidit uiſionẽ lintei, & quæ in ipſo erãt: & audiuit à Domino, ut nihil inquinatũ aut immundũ diceret. Hic igitur ubi Petrus reuerſus eſſet in Hieruſalẽ, multitudinẽ circunciſorũ cõmouit, dixitq; quod ingreſſus eſſet ad uiros prẽputiũ habentes. Fecit aũt hoc Cerinthus, priuſq; in Aſia prẽdicaret prædicationẽ ſuam, & in ꝓfundius perditionis ſuę barathrũ incideret. Nã quũ ipſe circũciſus eſſet, aduerſitatis uidelicet gratia cõtrà fideles in prẽputio, per circunciſionẽ uenabatur prẽtextũ ac occaſionẽ. Quũ aũt Dominus ſemper curã hominũ habuerit, et claritatẽ ueritatis in filiꝭ ueritatis muniuerit, & ſancto Petro Apoſtolo dederit, ut & ipſum & ſocios ipſius redarguerit, manifeſta ſit Cerinthi amentia. Dicit enim ſanctus
» Petrus: Ego erã in ciuitate Ioppe, & uidi in meridie circa horã ſextã, linteũ demiſſum
» ex quatuor principiꝭ, in quo erant omnia quadrupeda & reptilia. & dixit mihi, ma-
» cta & ede. Ego autẽ dixi, Domine nequaq;, quia nunquam inquinatũ aut immundũ
» ingreſſum eſt in os meũ. Reſpondit autẽ mihi rurſum uox de cœlo: Quæ Deus mun

dauit,

dauit,tu ne inquines.Et ecce extemplò duo uiri aderant in domo.Et dixit mihi Spiri- «
tus, Vade cum ipsis,nihil hæsitans.Et deinceps recensetuelut in parabola, hæc quæ «
ad ipsum dicta sunt.Et quòd non tunc docuit, donec Dominus euidenter ostendit i-
psi,quæ per sermones ac figuras ipsum docebat. Statim enim ubi aperuisset ipse os
quando uenit in Cæsaream, illapsus est Spiritus sanctus in Corneliũ. & quum uidis
set Petrus, dixit: Num quis potest impedire aquã, ab his qui digni facti sunt accipe-
re Spiritum sanctũ, uelut etiam nos ab initio? Hoc uerò totum mysterium erat,& be
nignitatis Dei erga homines opus, quo & sanctus Petrus, & quilibet cognosceret,
quod non ab hominibus est salus gentium,sed ex Deo. Anticipauit enim Deus dare
donum Spiritus, & uisionem Angeli, & laudem orationis, & ieiuniorũ ac bonorũ
operum,quo Apostoli,& præsertim sanctus Petrus,in eo quod ipsis concreditum e-
rat,non auersarentur eum qui ex Deo in ueritate uocatus esset. Verum hæc tunc qui
dem tractata sunt ac cõmota à prędicto pseudapostolo Cerintho. Quemadmodum
etiam aliàs seditionẽ tum ipse tum socij ipsius excitauerũt in ipsis Hierosolymis, quã
do Paulus redijt cum Tito,& hic dixit,quod uiros prępuciatos secum adduxisset,et
de hoc facto protulit,Inquinauit(inquit) locum sanctum. Quapropter etiam Pau-
lus dicit: Sed neq; Titus qui mecum est,quum Græcus sit,coactus est circuncidi. Ve «
rum propter aliunde inductos falsos fratres, qui surrepserunt ut specularentur ac ex- «
plorarent libertatẽ nostrã,quam habemus in Christo, quibus neq; ad horã cessimus «
in subiectione.Et præpuciatis præcipiens,dixit: Ne circuncidamini, CHRISTVS «
uobis nihil proderit. Durauit autem circuncisio tempori inseruiẽs, donec maior cir «
cuncisio accessit,hoc est lauacrum regenerationis:uelut omnibus manifestum est,&
clarius ostenditur ex his quæ ab Apostolis dicta sunt,maximè sancto Apostolo.Di-
cit enim sic: Quibus neq; ad horam cessimus in subiectione. Omnibus porrò uolen
tibus considerare ea quæ ab Apostolis tunc facta sunt, admirationi esse potest, quo-
modo ea quæ apud hanc hæresim ex uersutia spiritus erroris perpetrata sunt,charcte
rem ac imaginẽ ostendũt eorum qui per has hæreses inter Apostolos commotionẽ
excitarunt. Quũ enim defecissent hi, & in pseudapostolos mutati essent,& alios pseu
dapostolos misissent,uelut etiam iam ante dictũ est,in Antiochiã ab initio,& ad alios
locos,qui prędicabant: Nisi circuncisi fueritis & seruaueritis legẽ Mosis,non poteri
tis saluari: nõ uulgaris tũc turbatio facta est, uelut dictũ est.Et hi sunt qui à Paulo di-
cti sunt pseudapostoli, operatores dolosi, qui se transformãt in Apostolos Christi.
Vtuntur enim Euangelio secundũ Matthæũ ex parte, nõ toto. Verũ propter sermo
nẽ generationis in carne,etiã hoc testimoniũ ab Euãgelio afferũt,rursus dicẽtes: Suf
ficiens est discipulo,ut fiat uelut magister. Quid igitur dicũt? Circũcisus est Iesus,cir-
cuncidere etiã tu. Christus secundũ legem conuersatus est, & tu ipse eadẽ facito. Vn-
de etiam quidã ex his, uelut à uenenis subrepti, credũt uerisimilibus persuasionibus,
ꝓpterea quod Christus est circũcisus. Paulũ uerò reprobãt, propterea quod nõ obe
diuit circũcisioni.Imò etiam reijciũt ipsum,ꝓpterea quod dixit: Quicũq; in lege iusti «
ficamini,ex gratia excidistis.Et,Si circũcidimini, Christus uobis nihil proderit. Hic «
autem Cerinthus stolidus, & stolidorum magister, rursus temerarius dicere ausus
est, Christum passum esse, & crucifixum, nondum autem surrexisse. Resurrectu
rum autem esse, quum uniuersalis mortuorum resurrectio fiet. Inconstantia igitur
sunt apud illos & uerba & dogmata. Vnde etiam Paulus perturbatus, his qui fidem
non habent resurrectioni mortuorum futuræ,dicit: Si mortui non resurgunt,neque «
CHRISTVS resurrexit. Et,Edamus ac bibamus, cras enim moriemur. Et, Ne deci- «
piamini, Mores bonos, colloquia corrumpunt mala. Rursus dicentes Christum «
nondum resurrexisse, eodem modo confutans, dicit: Si CRHITVS non resur- «
rexit,inanis est prędicatio nostra,inanis etiam fides nostra.Reperimur autem & falsi «

testes Dei, quod excitauerit Christum, quem non excitauit. Tanquam Apostoli quidem prædicent Christum resurrexisse, quædam uerò hæreses dicant Christum non resurrexisse, et mortuos non resurgere. In hac enim regione, Asia inquam, imò etiam in Galatia, ualde uiguit horum doctrina. de quibus etiam ex traditione res quædam ad nos deuenit, quod quidam apud ipsos de uita decesserunt, morte prœoccupati citra baptisma, alij uerò pro ipsis in nomen ipsorum baptizentur, ut ne ubi resurrexerint illi in resurrectione, pœnas dent, eo quòd non acceperunt baptisma, & subditi fiant potestati quæ mundum fecit. Et hac de causa traditio quæ ad nos deuenit, eundem sanctum Apostolum dixisse ait: Si omnino mortui non resurgunt, cur & baptizantur pro ipsis? Ceterùm alij rectè hoc dictum interpretantes dicunt, quod morti uicini si fuerint in pietatis doctrina instructi, ob hanc spem ante obitum lauacro digni fiunt: ostendẽtes quod qui mortuus est, etiam resurget, & ob id indiget remissione peccatorum per lauacrum. Horum uerò aliqui Christũ nondum resurrexisse prędicant: uerum resurrecturum esse cum omnibus, aliqui uerò, quod omnino mortui non resurgent. Quapropter Apostolus medium se interponens, utrosque hos ac reliquas hæreses eadem opera subuertit, & in tractatione de mortuorum resurrectione, & in testimonijs quę subtiliter persequitur, constantem affirmationem fecit resurrectionis motuorum, & salutis ac spei, dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Et rursus, Christus resurrexit, primitiæ eorum qui dormierunt: quo utrisq; sectis refutatis, impollutam doctrinæ prædicationem ex ueritate doceret, eos qui uolunt scire ueritatem Dei, & salutarem doctrinam. Vndiquaque igitur facilis deprehensu fuerit Cerinthus, & qui ab ipso decepti sunt, miseri illi, & alijs quoque perditionis ac interitus autores facti: quum diuinæ scripturæ clarè nobis ac enucleatè omnia exponãt. Neq; enim ex semine Ioseph est Christus, alioqui quomodo signũ fuerit ipsa generatio? Et hoc quod ab Esaia dictum est, quomodo amplius consistet? qui dixit: Ipse Dominus dabit uobis signum. Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, &c. Quomodo uerò illud complebitur, quod dictum est à sancta uirgine ad Gabrielem: Quomodo erit hoc, quoniam uirum non cognosco? & quod ipse angelus dicit: Spiritus sanctus superuenit in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, &c. Quomodo uerò non redarguetur ipsorum demẽtia, quum Euangeliũ clarè dicat: Quod inuenta est in utero habens, priusquam ipsi congressi fuissent. Clare uerò cognoscere datur, quod neque omnino congressi sunt: absit ut hoc dicamus. Alioqui post crucem non prospexisset, ut ipsam Ioanni sanctæ uirgini commendaret, dum dicit, Ecce mater tua. Et eidem, Ecce filius tuus. Oportebat enim ipsum eam tradere ac cõmendare cognatis illius, aut filijs Ioseph, si quidem fuissent ex ipsa: Iacobo inquam, & Iose, & Iudæ ac Simeoni, qui filij erant ipsius Ioseph ex alia uxore. Neque enim quod usus sit uirgine omnino reperitur. postquam enim genuit, uirgo impolluta permãsit. Verùm de his iam in alio opere clarè à me transactum est, ac trãsigetur. Hic uerò ex parte uelut in transcursu de hoc argumento dictum est, ut ne dum aliorum morsuum curationem facere uolo, & aliorum uenenorũ medelam atque auxilium proponere studeo, ad alia ipsos lectores conuertam. Veruntamen ex omnibus uana & impostoria horum doctrina esse comprobabitur ei qui prudentia prędituς est, ut quæ ab Apostolis quidẽ redarguatur, apud prudentes uero contemnetur, ex Deo autem & ueritatis eiusdem prædicatione reijciatur. Porrò hi ipsi rursus Merinthiani appellantur, uelut fama ad nos perlata habet. Siue autem ipse Cerinthus itidem Merinthus appellatus sit, non omnino de hoc certi sumus. Siue alius quis fuerit Merinthus nomine, illius auxiliarius, Deo notũ est. Iam enim diximus, quod non solũ ipse in Hierosolymis sæpe restiterit Apostolis, sed etiam sodales ipsius in Asia. Attamen siue ipse sit, siue alius ipsius auxi-

Baptizari alios pro alijs tam mortuis.

Pauli locus de resurrectione mortuorum.

Ioseph sponsi Mariæ, filij ex alia uxore

Merinthiani

auxiliarius, qui similia ipsi sensit & operatus est, nihil refert. Vniuersæ enim ipsorũ doctrinæ improbitas, hanc imaginem habet, Cerinthianiq; ac Merinthiani simul hi uocantur. Et quum hæc de horrenda ac instar reptilis uenenata ipsorum improbitate recensuerimus, rursus ad sequentes procedemus, gratias quidem agentes Deo, quod horum malorum dogmatum pelagus innoxiæ ac illæsi transnatauimus. precantes autem, ut etiam in sequentibus, uelut in bimaria ac effera breuia illapsi, non lædamur, sed salutem assequamur ab ea quæ apparebit nobis in exponenda ueritate, in eo quod nos ipsam confirmamus, & inanem illam garrulitatem refutamus. Equidem si quis uelit considerare, ac figuras harum describere, & hæc reuera bicipiti cuidam serpenti assimilabitur, propter nominis duplicitatẽ, uiperæ uidelicet, quæ seps à putrefactione, siue putredine appellatur: & quę corpus quidem totum pilis rubris exornauit, non habet autem neq; capræ neq; ouis naturam, aut pellem, sed reptilis: & perniciem inducit per morsum, his quos contingit: eos uerò qui ipsi credunt, subuertit, alicubi ex ueteri religione ea quæ in nouo testamento sunt subuertens, alicubi per doctrinas falsas uelut de nouo Testamento sumptas, contra Apostolos ex circũcisione in Christum credentes falsas accusationes circumferens. Cuius & putredinẽ, & uenenum, & dentes, quum ligno ueritatis percusserimus ac contriuerimus, ad sequentes (uelut dixi) procedere per uirtutem Dei studebimus.

Seps uipera à putredine appellata.

Contra Nazoræos, XXIX ex ordine sectam.

NAzoræi deinceps post hos sequuntur, qui simul cum illis fuerunt, aut etiam ante ipsos, aut cum ipsis & post ipsos, & tamen contemporanei. Neque enim exacte dicere possum, utri alteris successerunt. Verùm, sicut dixi, contemporanei inter se fuerunt, & similes opiniones habuerunt. Hi enim sibijpsis nomen indiderunt, nõ Christi, non ipsum nomen Iesu, sed Nazoræorum. Et tunc sanè omnes Christiani Nazoræi similiter uocabantur. Contigit autem ut modico tempore appellati sint Iessæi, priusquam in Antiochia initium sumerent discipuli ut appellarentur Christiani. Vocabantur autem Iessæi, propter Iesse opinor. Quandoquidem Dauid ex Iesse, ex Dauid autem per successionem seminis Maria, ita impleta diuina scriptura in ueteri Testamento, dicente Domino ad Dauid: De fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Vereor autem in singulis his tractandis argumentis, ne longã huic operi narrationem ascisca, quum harum rerum mentionem faciam, commonente me ueritate, ut speculationes inter dicendum occurrentes retegam. Quum enim Dominus dixerit ad Dauid: De fructu uentris tui, ponã super sedem tuam: & hoc, Iurauit Dominus Dauid, & non pœnitebit eum: manifestum est, quod intransmutabilis est Dei promissio. Et primùm, quod iuramentum apud Deum, nihil aliud est quàm quod dicit Dominus, Per me ipsum iuraui. Non enim per maiorem habet Deus iusiurandum, sed neque iurat Deus, uerùm ad declarationem confirmationis, sermo ille uim habet. Cum iuramento enim iurauit Dominus Dauid: De fructu uentris tui, ponam super sedem tuam. Testantur autem Apostoli, quod ex semine Dauid oportebat Christũ generari, uelut etiam generatus est Dominus noster Iesus Christus. Omittam autem plura testimonia, ut ne (uelut dixi) longius orationem extendam. Fortassis autem dixerit aliquis: Si Christus genitus est ex semine Dauid secundum carnem, hoc est, ex sancta uirgine Maria, qua ratione super sedem Dauid non sedet? Venerunt enim, inquit Euangelium, ut ungerent ipsum in regem: quo cognito secessit, & occultatus est in Ephraim ciuitate deserti. Quum igitur peruenerimus nos ad locum huius dicti, & interrogati simus de hoc testimonio ac proposito: Qua ratione carnaliter impletum non est in Saluatore, ut sedeat super thronum ac sedem Dauid (quidam enim putauerunt hoc impletum non esse) rem ipsam uelut se habet referemus. Nulla enim dictio sanctæ Dei scripturæ intercidit.

Nazoræi uocati Christiani.

Iessæi Christiani dicti.

Thronus Dauid quid sit.

Thronus igitur Dauid & regia sedes, est sacerdotium in sancta Ecclesia, quam dignitatem regiã, simulq; pontificiã simul coniunctim largitus est Dominus sanctæ Ecclesiæ suæ, translato in ipsam throno Dauid non deficiẽte in æternũ. Illic enim per successionem durauit thronus Dauid usq; ad ipsum Christum, non deficientibus principibus ex Iuda, donec uenit cui reſtabant quæ reseruabãtur ipsi, & ipse expectatio gẽtium, inquit. Desiuerunt enim in Christi aduentu principes per successionẽ ex Iuda, qui usq; ad Christum præsederunt. Intercidit enim ordo & cessauit, quando ipse natus est in Bethleem Iudeæ tempore Alexandri, qui erat de genere sacerdotali ac regio. A' quo Alexandro intercidit hęc sors, à temporibus ipsius & Saalinæ, quæ etiã Alexandra appellatur, in temporibus Herodis regis, & Augusti Romanorum imperatoris. Hic Alexander unus ex unctis & præsidibus existens, etiam diadema sibi ipsi imposuit. Coniunctis enim duabus tribubus, regia ac sacerdotali, Iuda inquã & Aarõ, & tota tribu Leui, sic reges ac sacerdotes fiebãt. Nihil enim ex ænigmatis sanctæ scripturæ aberrauit. Tunc uerò deinceps rex alienigena Herodes, & nõ amplius successores Dauid diadema imponebant, translapsa regia sede in Christo ad ecclesiam. Et à domo quidem carnali Iuda & Israel, regia dignitas translata est: firmiter autem sedet thronus in sancta Dei ecclesia in æternum, ex duplici origine dignitatẽ habens, regia ac sacerdotali. Et regiam quidẽ à Domino nostro Iesu Christo iuxta duos modos, & quia est ex semine Dauid regis secundum carnem, & quia ipse est rex maior à seculo secundum deitatem. Sacerdotalem uerò, quia ipse pontifex, & pontificum prẽfectus, cõstituto statim Iacobo fratre appellato & Apostolo, episcopo, qui primus filius ipsius Ioseph natura erat, frater autem Domini uocabatur, propter conuersationem. Erat enim hic Iacobus filius Ioseph, ex uxore Ioseph, non ex Maria, uelut multis locis hoc à nobis relatum est, ac manifestius declaratum. Sed & reperimus ipsum eo quod ex Dauid esset, propterea quod esset filius Ioseph, etiam Nazirẽum factum. Erat enim primogenitus ipsius Ioseph, ac sanctificatus. Insuper uerò etiam sacerdotio ipsum functum esse, iuxta uetus sacerdotiũ reperimus. Quapropter etiam permittebatur ipsi semel in anno ingredi ad sancta sanctorum, uelut lex pontificibus præcepit, sicut scriptũ est. Sic enim multi retulerunt ante nos de ipso, Eusebius & Clemẽs, atque alij. Sed & solium siue bracteam in capite gestare ipsi licebat, quemadmodum relati fide digni uiri in suis commnentarijs testati sunt. Sacerdos itaq; est, uelut dixi, Dominus noster Iesus Christus in æternũ, secundũ ordinem Melchisedec, simulq; rex iuxta ordinem ex supernis, ut transferat sacerdotium simul cum lege. Ex semine uerò Dauid propter Mariam, sedens in throno in æternum, & regni eius non erit finis. Oportebat enim ipsum nunc transferre ordinẽ, tum sacerdotij tum regni. Nam regnum ipsius non est de terra, uelut dixit in Euangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non est de hoc mundo. Nam cum Christus omnia impleat per ænigmata, argumenta de ipso proposita ad aliquam usq; mensuram peruenerunt. Non enim uenit ut regni progressum acciperet, qui semper regnat, largitus est autem sub se constitutis regnũ, ut ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet enim thronus ipsius, & regni eius non erit finis, & sedet super thronum Dauid, ita ut regnum Dauid unà cum pontificatu transtulerit ac largitus sit seruis suis, hoc est põtificibus catholicæ ecclesiæ. Et multa sunt quæ de hoc dici possunt. Veruntamẽ quando ad locũ deueni ut dicerem ob quã causam Iessæi appellabantur, priusq; uocarẽtur Christiani qui in Christum crediderũt, ea de causa diximus, quod Iesse pater fuit Dauid. Et siue ex Iesse, siue ex nomine Iesu Domini nostri, appellati sunt Iessęi, ꝓpterea quod ex Iesu procederẽt, quũ discipuli eius essent, aut propter nominis Domini etymologiam. Iesus enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & saluator: nihilominus hoc nomen habuerunt, priusq; ipsi Christiani uocarẽtur. Ab Antiochia autem

Christi regnũ ubi sit.

Iacobus episcopus.

Iesus quid Hebræis sit.

autẽ uelut ſuprà meminimus, & ſicut ueritatis ratio habet, diſcipuli & uniuerſa Eccleſia Dei, Chriſtiani uocari cœperunt. Repereris autem ô ſtudioſe, etiam hoc argumẽtum in commentarijs Philonis, in libro de Ieſſæis ab ipſo inſcripto. Qui horum conuerſationem, & laudes horum exequens, & monaſteria ipſorũ in uicinia circum Mariam paludem recenſens, non de alijs quibuſdam narrauit quàm de Chriſtianis. Hic enim quum eſſet in regione (Mareotim autẽ locum appellant) & deductus eſſet ab ipſis ad monaſteria eius loci, magnam utilitatem aſſequutus eſt. In diebus enim paſchatis illic uerſatus, & uitam ipſorũ uidit, & quomodo quidam per ſanctam paſchatis hebdomada omni eſu dilato degebant, alij uero interpoſitis duobus diebus edebant, alij etiam in ueſperam. Fuerunt autem hæc omnia à uiro peracta ad tractationẽ argumẽti de fide ac cõuerſatione Chriſtianorũ. Tunc igitur uocabãtur Ieſſęi per modicum tempus, poſt aſſumptionẽ Saluatoris, & Marco in Ægiptiorũ regione Euangelium prędicante. Iuxta hęc tempora rurſus aliqui ex Apoſtolis prodierunt, ſectatores nimirum: dico autem Nazoræos, de quibus hic tracto, qui erant quidem genere Iudæi, & legi addicti, ac circunciſionẽ habentes. Verũ quemadmodum qui de ſpecula ignem conſpicati ſunt, non intelligunt qua de cauſa illi rogum incenderũt, num utilitatis ac uſus alicuius gratia hoc faciunt, aut ut uitæ ſuæ obſonia ad eſum per ignem parent, aut ut lignorũ quorundam ac ſarmentorũ, quæ ignis conſumere ſolet, extirpationem faciant. Sic etiam ipſi per imitationem igne accenſo, ſeipſos incenderunt. Quum enim ſolum nomen Ieſu audiuiſſent, & diuina ſigna quæ per Apoſtolorum manus fiebãt uidiſſent, etiam ipſi in Chriſtum credebant. Gnari uero ipſum ex Nazaret in utero conceptum eſſe, & in domo Ioſeph educatum, & propterea in Euangelio Ieſum Nazoræum uocari, uelut etiam Apoſtoli Ieſum Nazoræum dicunt, uirum approbatum, & in ſignis & in miraculis, & c. hoc nomen ſibĩſis impoſuerunt, ut Nazoræi appellentnr, non autem Naziræi, hoc eſt ſanctificati. Hęc enim dignitas olim primogenitorum fuit, ac Deo dicatorum. De quorum numero unus fuit Sampſon, & alij poſt ipſum, & multi ante ipſum. Sed & Ioannes Baptiſta ex ijſdem ſanctificatis Dei unus fuit, & uinum ac ſicera non bibit. Talibus enim hæc uita uelut dignitati cõgrua decernebatur. Alij uerò Naſaræos ſeipſos uocauerunt. Fuit enim Naſaræorum hæreſis ante Chriſtum, & Chriſtum non nouit. Sed & omnes homines Chriſtianos Nazoræos uocabant, uelut dixi, & ſic accuſantes Paulum Apoſtolũ appellãt: Hunc hominem inuenimus peſtem & peruerſorem populi, præſidemq; ſectæ Nazoræorum. Sanctus autem Apoſtolus non negat quidem nomen, non confitens horum hęreſim, ſed nomen ab aduerſariorum malignitate propter Chriſtum ſibi illatum benigne ſuſcipiens, coram tribunali dicit: Neq; in templo inuenerunt me cum aliquo diſputantem, aut congregationem aliquam turbę facientem, neq; quicq; eorum ob quę me accuſant feci. Confiteor aũt hoc tibi, quòd iuxta uiam, quam hi ſectam ac hęreſim appellant, ſic Deum colo, credens omnibus quę ſcripta ſunt in lege ac prophetis. Et non mirũ eſt quod Apoſtolus ſe ipſum cõfitetur Nazorꝫum, quũ omnes tunc Chriſtianos hoc nomine appellarint, propter Nazaret ciuitatem, alio non exiſtente nominis uſu ad hoc tempus, quàm ut homines Chriſto credentes ſic appellarent. de quo ſcriptum eſt, quod Nazorꝫus uocabitur. Nam etiam nunc homines omnes hæreſes æquiuocè Chriſtianos uocant, qui Chriſtiani non ſunt, Manichæos inquam, & Marionſtas, Gnoſticosq; atq; alios. Et tamen una quæque hæreſis, etiam ſi aliud nomen habeat, hoc gaudens ſuſcipit, quia per nomen ornatur: Videntur enim ſe ob nomen Chriſti iactare, non item fidem & opera. Sic etiam ſancti Chriſti diſcipuli, tũc diſcipulos Ieſu ſeipſos uocabant, uelut etiam erant. Quum autem ab alijs Nazoræi appellabantur, non renuebant, ſcopum conſiderantes eorum qui ipſos ſic appellabant, quod uidelicet propter Chriſtum ipſos ſic uocabant. Nam & ipſe Dominus IESVS

Chriſtianorũ appellatio.

Philonis ſcripta

Naziræi alij à Nazoræis, itemq; Naſaræis.

Na-

Iesus Nazoræus appellatus.

Nazoræus uocabatur, quemadmodum habent Euangelia & actus Apostolorum, propterea quod in Nazaret ciuitate, quæ nunc uicus est, educatus esset in domo Ioseph, natus uerò secundū carnē in Bethleem ex Maria uirgine desponsa ipsi Ioseph, qui in eandem ciuitatem transmigrauit, postquam à Bethleem digressus in Galilæa habitauit. Porrò relati hi hęresiotæ, de quibus hic uerba facio, omisso nomine Iesu, neque Iessæos se uocauerunt, neque in Iudæorum nomine permanserunt, neq; Christianos seipsos appellauerunt, sed Nazoræos, à loci uidelicet Nazaret urbis cognomine. Per omnia uerò sunt Iudæi, & nihil aliud. Vtuntur autem hi non solum nouo testamento, sed etiam ueteri uelut etiam Iudęi. Non enim renunciauerunt legi et prophetis, & receptis apud Iudæos libris, uelut antea relati: neque aliud quid hi sentiunt, sed iuxta prædicationem legis, sicut & Iudæi omnia rectè confitentur, absque hoc uidelicet quod in Christum credunt. Confitentur enim & mortuorum resurrectionem, & ex Deo omnia facta esse. Vnum autem Deum profitentur, & huius filium IESVM CHRISTVM. In Hebraica uerò lingua optimè sunt exercitati. nam apud ipsos lex & prophetę & recepti à Iudęis libri, Regnorū uidelicet & Paralipomena, & Ester, & alij omnes Hebraicè leguntur, uelut etiam apud Iudæos. Verùm in hoc solùm à Iudæis differunt, itemq; Christianis, quòd Iudæis quidem non consentiunt, eo quod in CHRISTVM credunt. Cum Christianis uerò non conspirant, eo quod adhuc legi sunt alligati, circuncisionicq; ac sabbato, atque alijs. De CHRISTO uerò non habeo quod dicam, an ipsi prædicta Cerinthi improbitate ducti, nudum hominem ipsum putent, aut uelut ueritas ipsa habet, per Spiritum sanctum ex Maria genitum esse affirment. Est autem hæc Nazoræorum hæresis in Berrœorū regione circa cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Basanitide quę Cocaba appellatur, & Cocaba Hebraicè dicitur. Illinc enim initium factum est, post discessum à Hierosolymis omnibus discipulis in Pella habitantibus, quum CHRISTVS iussisset relinquere Hierosolyma ac secedere, quoniam passura esset obsidionem. Et hac de causa Berrœam habitantes, illic uelut dixi uitam degebant. Hinc Nazoræorum hæresis initium habuit. Errauerunt autem & hi circuncisionem iactantes. Et adhuc tales sub maledictione sunt, non potentes legem implere. Quomodo enim poterint implere ea quæ dicta sunt in lege? Nempe ter in anno uideberis coram Domino Deo tuo, circa azymorum festiuitatem, & tentoriorum fixorum celebritatē, & Pentecosten, in loco Hierosolymorum. Concluſa enim lege, & his quæ in lege sunt expleri non potentibus omnibus sanè mente præditis manifestum fuerit, quod Christus uenit completor legis, non legem destructurus, sed legem impleturus, & maledictionem ablaturus contra legis transgressionem decretam. Postquam enim Moses omne mandatū præcepit, ad finem libri peruenit, & totum in maledictionem concluſit, dicens: Maledictus omnis qui non perseuerat in omnibus uerbis quæ scripta sunt in hoc libro, ut faciat ea. Venit igitur soluens quidem ligata uinculis maledictionis, largiens autem nobis pro paruis impleri non potentibus, maiora, & non alterum alteri pugnantia ad operis impletionem, uelut priora illa. Sic enim etiam antea per omnes sectas, sæpe de sabbatismo & de circuncisione, atq; alijs elaborauimus, quomodo Dominus nobis perfectiora largitus est. Quomodo igitur poterint tales excusationē habere, qui Spiritui sancto non obediuerūt, per Apostolos ad eos qui ex gentibus crediderūt loquuto? Ne onus imponatis, præter ea à quibus necesse est abstinere, sanguine scilicet, & suffocato, & scortatione, et eo quod simulachris sacrificatū est? Quomodo uero non excident à gratia Dei, quum Paulus apostolus dicat: Si circuncidimini Christus uobis nihil proderit. Qui in lege gloriamini, ex gratia excidistis. Sufficiet igitur & in hac secta breuis hęc nostra dissertatio. facile est enim tales deprehēdere ac cōfutare, et sunt magis Iudęi, & nihil aliud. Verum hi Iudęis ualde inimici sunt. Non solū enim Iudæi

Nazoræorū à Christianis differentia.

Cocaba.

hos

hos odio habẽt, ſed exurgẽtes mane, & in meridie, & circa ueſperã, ter in die quando preces perficiũt in ſuis ſynagogis, deteſtantur ipſos ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazoræis. Nam his amplius aduerſantur, propterea quod quũ ex Iudæis ipſi ſint, leſum prædicant eſſe Chriſtũ, id quod aduerſiſſimũ eſt his qui adhuc Iudæi ſunt, & Chriſtũ non ſuſceperunt. Habent autẽ Matthæi Euangelium perfectiſſimũ Hebraicè. Apud ipſos enim hoc clarè, quemadmodũ ab initio ſcriptum eſt, Hebraicis literis, adhuc ſeruatur. Non noui autem an etiam genealogias ab Abraam uſq; ad Chriſtum amputauerunt. At quando etiam hanc hæreſim uelut debilem ueſpam, & dolorem per uenenum inducentem deprehendimus, & per ueritatis doctrinam contriuimus, ad ſequentes, ô chariſſimi, pergamus, à Deo auxilum implorantes.

Matthæi Euã geliũ hebraicè ſcriptum.

Contra Ebionæos XXX ſectam.

EBion, à quo Ebionæi, deinceps ſequens, & ſimilia his ſentiens, multiformæ monſtrum, &, ut ita dicam, fabuloſæ illius multicipitis hydræ ſerpentariã formam in ſeipſo exprimens, rurſus in mundo exortus eſt, ex horum quidem ſchola exiſtens, uerùm alia prꝛeter hos prædicans ac exponens. Quemadmodũ enim ſi quis copulaſſet ſibi ornamentũ ex diuerſis lapillis præcioſis & ueſtẽ uariegatã, & ſplendide ſe exornaſſet ſi hic uiceuerſa, quicqd horrendũ eſt ac pernicioſum & abominabile, informeq; ac incredibile, & odio plenũ, id à ſingulis ſectis accepit, et ſeipſum in omnes efformauit. Samaritarũ enim habet abominationẽ, Iudꝛorũ nomen, Oſſeorũ uerò & Nazoræorum ac Naſaræorũ opinionem, Cerinthianorũ formam, Carpocratianorũ improbitatem & Chriſtianorum habere uult appellationẽ: non enim profectò etiam actionem & mentẽ & ſcientiam, & Euangeliorum ac Apoſtolorum de fide aſſenſum, uerum medius, ut ita dicam, inter omnes exiſtens nihil eſt. Sed in ipſo impletur quod ſcriptũ eſt: Penè eram in omni malo, in medio Eccleſiæ ac ſynagogæ. Quum igitur Samarita quidem ſit per abominationem, nomen abnegat: Iudæum autem ſeipſum confitens, Iudæis ſe opponit: & quidem conſentiẽs ipſis in parte, uelut poſtea in demonſtrationibus de hoc, & in ipſius confutatione, Deo opitulante declarabimus. Hic enim Ebion contẽporaneus horũ fuit, ab ipſis uerò cũ ipſis procedit. Primum porrò ex affrictu & ſemine uiri, hoc eſt Ioſeph, Chriſtũ natũ eſſe dixit, uelut etiã antea à nobis dictũ eſt, quod eadem cum alijs in omnibus ſentiẽs. in hoc ſolum differebat, quod in lege Iudaiſmo addictus erat, circa ſabbatiſmum ac circunciſionem, aliaq; omnia quꝛ apud Iudæos ac Samaritas perficiuntur. Adhuc plura uero hic præter Iudæos, uelut Samaritæ, peragit. Addidit enim, ut obſeruent contingere aliquos ex alijs gentibus: & quotidie ſi quando mulieri coniunctus fuiſſet, & ab ipſa ſurrexiſſet, baptizabatur in aquis, ſi copia eſſet marina, aut etiam alijs. Sed & ſi occurriſſet alicui regreſſus ab immerſione in aquas ac baptiſmo, ſimiliter rurſus decurrebat ad immerſionem, atque hoc ſæpe unà cum ueſtimentis. Nunc uerò interdicta ſunt omnino apud ipſos uirginitas & continentia, uelut etiam apud alias ſimiles huic ſectas. Tunc enim uirginitatem magnificabant, nimirum propter Iacobum fratrem Domini: & ſuos libros ad ſeniores ac uirgines ſcribunt. Initium autem huius cœpit poſt Hieroſolymorũ captiuitatem. Quandoquidẽ enim omnes in Chriſtum credẽtes eo tempore in citeriore regione habitabãt, maiori ex parte in Pella ciuitate quadã Decapolis, quæ in Euãgelio ſcripta habetur, prope Batanꝛã & Baſanitidem regionẽ, tunc eò digreſſis, & ipſis iſthic uitam degentibus, ex hoc occaſio cõtigit Ebioni. Et incipit quidem habitationẽ habere in Cocaba uico quodam, in partibus Carnaim, Arnem, et Aſtaroth, in Baſanitide regione, uelut fama ad nos perlata habet. Hinc ſanè malam ſuam doctrinam auſpicatur, unde et Nazorꝛi ſupra mihi indicati ſunt. Hic enim coniunctus illis, & illi huic, uterq; de propria improbitate alteri impertiuit. Et differunt quidem alter ab altero in aliqua re, uerùm in mẽtis peruerſitate ſe mutuò expreſſerũt.

Ebion.

Pellã habitãt Chriſtiani.

Cocaba.

Iam

Iam uerò in alijs quoque libris, in alijs item sectis, dictū à me est, de loci Cocaborum situ, & de Arabia per longum. Et primum quidem Ebion, uelut dixi, CHRISTVM ex semine uiri, hoc est ipsius Ioseph, esse decreuit. Tēporis uero progressu, & hucusq; sectatores eius, propria mente ad inconstantiam ac hæsitationem conuersa, alij aliter apud ipsos de Christo narrant. Fortassis autem ab eo quod coniunctus fuit ipsis Elxæus pseudopropheta, apud Sampsenos & Ossenos, ac Helcessæos appellatos, uelut ille imaginationē quandā de Christo, & de sancto Spiritu recensent. Quidam enim ex ipsis etiam Adam Christum esse dicunt, illum primū formatum, & à Dei inspiratione insufflatum. Alij inter ipsos ex supernis quidem esse, præ omnibus uero creatū esse, ut qui spiritus sit, & super angelos sit, omnibusq; dominetur, & Christus appelletur, & illic seculum sortitus sit: ueniat autē huc quando uult, uelut etiam in Adā uenit, & patriarchis apparuit corpore induto, & ad Abraam uenit, & Isaac ac Iacob. Idem in extremis diebus uenit, & ipsum corpus Adā induit, & conspectus est homo, & crucifixus est, & resurrexit, & ascendit. Rursus autem quando uolunt dicunt non, sed in ipsum uenit spiritus, qui est Christus, & induit ipsum qui Iesus appellatur. Et multa est apud ipsos uertigo, aliàs aliter atq; aliter de ipso tractantibus. Et suscipiunt quidem etiam ipsi Euangelium secundum Matthęum: nam hoc solo etiam ipsi, uelut Cerinthus & Merinthus utuntur. Appellant autem ipsum Euangelium secundùm Hebræos, sicut reuera habet, quòd Matthęus solus Hebraicè & Hebraicis literis in nouo testamento Euangelij editionem ac prædicationem fecit. Iam uero etiam aliqui dixerunt, Euangeliū secundū Ioannem de Græca lingua in Hebræam translatū esse, & in Iudæorū gazophylacijs haberi, his uidelicet quæ sunt in Tiberiade, & repositū esse inter apocrypha, uelut quidā Iudæi ad fidem conuersi exactè nobis exposuerūt. Quin & librum actuum Apostolorum similiter ex Gręca lingua in Hebraicam conuersum, fama refert illis in Gazophylacijs haberi, ut etiam ex hoc Iudæi hi qui legerunt & nobis recensuerunt, in Christum crediderint. Erat autem ex ipsis quidam Iosephus, non scriptor & historiographus ille uetus, sed à Tiberiade, qui temporibus Felicis Constantini Imperatoris illius senioris uixit, & ab ipso Imperatore Comitum dignitatem assequutus est, & potestatem accepit ædificandi ecclesiam Christo in eadem Tiberiade, & in Diocæsarea, & in Capernaum, & alijs ciuitatibus. Et multa passus est ab ipsis Iudæis, priusquàm Imperatori manifestaretur. Hic Iosephus inter dignitate præstantes uiros apud ipsos connumeratus erat. Sunt autem hi post patriarcham Apostoli appellati, assidentq; patriarchæ, & cum ipso sæpe assiduè in nocte ac die degunt, consulendi gratia, ut referant ad ipsum ea quæ sunt in lege. Patriarcha autem illo tempore Ellel nomine erat. Arbitror enim Iosephum sic nomen ipsius dixisse, si non ex tempore fallor: ex genere uero Gamaliel erat, qui apud ipsos patriarcha fuit. Ratiocinari autem licet, uelut etiam alij prodiderunt, hunc esse generis illius primi Gamalielis, qui temporibus Saluatoris uixit, & secundum Deum consiliū dedit, ut abstinerent ab insidijs contra Apostolos struendis. Quum aūt morti uicinus esset Ellel, cupiuit Episcopum uicinum urbi Tiberiorum ad se uenire, & accepit ab ipso sacrum lauacrum in excessu, per medicæ curationis prætextum. Ipsum enim per prædictum Iosephum, uelut qui medicus esset, accersiuit, et omnibus à se remotis episcopū rogauit, dicens: Largire mihi signaculum in Christo. ille uero accersitis ministris, prę cipit aquam parari, uelut qui morbi gratia auxilium aliquod adhibere uellet, quum per aquas grauiter ipse patriarcha ægrotaret. Ministri autem fecerunt iussa: nō enim nouerunt, quum patriarcha pudoris gratia omnes à se remouisset. Quare sic sacro lauacro ac sanctis mysterijs patriarcha dignus euasit. At uero Iosephus mihijpsi hæc retulit. ex ore enim ipsius hæc omnia audiui, & non ab aliquo alio, in senecta ipsius, circa septuagesimum ętatis ipsius annū, aut etiam ultrà. Ab ipso enim perductus sum

Elxæus pseudopropheta.

Gazophilacia Iudæorum in Tiberiade.

Comitum dignitas.

Ellel patriarcha Iudæorū Christianus fit.

Iosephus comes ex Iudæo Christianus factus.

ad

ad Scythopolim. Cum enim migrasset à Tyberiade, possessiones illic in Scythopoli præclaras acquisiuit. Nam in domo ipsius beatus Eusebius Italiæ episcopus urbis Fregellæ, à Constãtino ob fidem orthodoxã fugatus, hospitio exceptus erat, et ad huius uisitationẽ ego & alij fratres illuc profecti, etiam ipsi apud ipsum diuertimus. Ex conuersatione uero ipsius Iosephi intra ædes eius, & de rebus ipsius percunctantes, & cognoscentes quod ex illustribus apud Iudæos fuit, exquirentesq; ipsius propositum, et quomodo ad Christianismum deuenit, hæc omnia clarè audiuimus, & non ex auditu alterius cuiusdam. Vnde etiam memoratu digna ad credentium ædificationẽ opinati, ea quæ circa uirum sunt transacta, propter ea quæ in Hebraicam linguam translata in gazophilacijs reposita sunt, non incassum omnem rem prædicti Iosephi apposuimus. Erat enim uir qui nõ solum Christianus fidelis fieri dignus factus est, sed qui etiam Arianos ualde notauit. In illa enim ciuitate, Scithopoli inquam, solus hic orthodoxus fuit, omnes uero alij Ariani. Et nisi Comes fuisset, & Comitis dignitas Arianorum persecutionem ab ipso prohibuisset, non sustinuisset hic uir in urbe morari, præsertim sub Patrophilo Ariano episcopo, qui multum potens fuit & diuitijs, & austeritate, & apud regem Constantiũ notitia, ac dicendi libertate. Erat porrò & alius quidam iunior in urbe ex Hebræis rectam fidem habens, qui non ausus fuit in aperto, sed occulte nos uisitabat. Verisimile uero quiddam ac ridiculũ Iosephus narrabat, et puto etiã hæc ipsum uera dixisse. Dicebat enim, quod mortua ipsius conthorali, ueritus fuerit ne ipsum raperent Ariani, ac clericum efficerent. sæpe enim blanditi ipsi fuerant, & si hæresi ipsorum crederet, polliciti maiores profectus, uel etiam episcopatum. qua de causa dicebat se alteri uxori coniunctũ esse, quo ipsorum electiones effugeret. Verum redeo ad narrationem argumenti de patriarcha, & ipso Iosepho, ut si qui legere uelint, per illius uerba à me relata, id ipsum exacte clarum faciamus. Et iam uelut ille narrabat patriarcha lauacrũ suscipiente, per commissuras in foribus introspiciens, inquit, considerabam quæ ab episcopo ac patriarcha fiebant, mentecq; recondebam, & apud meipsum reponebam. Et idem patriarcha auri molem quandam satis magnam in manibus habens, extenta manu episcopo dabat dicens: Offer pro me. scriptum est enim, per sacerdotes Dei ligari ac solui in terra, & erũt eadem ligata ac soluta in cœlo. Quum igitur hæc facta essent, inquit, et apertę essent fores, interrogabatur patriarcha à uisitantibus, quomodo per auxilium se haberet, & confitebatur se optime habere. Etenim norat quod dicebat. Postea uero quum episcopus per duos aut tres dies sæpe ipsum uisitaret in medici prætextu, obdormiuit patriarcha cum bono dęposito, tradito proprio filio ualde iuuene, ipsi Iosepho & alteri cuidam æquissimo. Omnia itaque peragebãtur per hos duos, propterea quod patriarcha adhuc puer & infans esset, & in manibus ipsorum educaretur. In hoc tempore quum mens Iosephi sæpe uexaretur per mystica quæ facta erant in lauacri tractatione, considerabat quid nam faceret. Et erat quædam gazophylacij domus conclusa: gaza autẽ in Hebræa lingua significat thesaurũ. Quum itaq; multi multa cogitarẽt de hoc gazophylacio, propter cõclusionem per sigillum, Iosephus clandestinè ausus id aperuit, & pecunias nullas reperit, uerum libros pecunijs præstantiores. Legens aũt inter hos, uelut iam dixi, Euangelium secundum Ioannem, de Gręca lingua in Hebræam translatũ, inueniebat etiam Actus Apostolorum. Quin et Euangelium secundum Matthæum, Hebraicam plantam. Et his perlectis, rursus animo uexabatur, tristatus quodammodo de fide Christi. Iam uero ex duobus argumentis compunctus, nimirum librorum lectione, & mystico patriarchæ ductu ac imitatione: & tamen corde indurabatur, qualia fieri solent. Quum autem in his attereretur, adolescit puer relictus ab Ellel, qui in patriarchã educabatur. nemo enim alius rapit principatus apud Iudæos, sed filius patri succedit. Vbi igitur ad uigorẽ ætatis adolescens peruenisset, corrumpebant ipsum quidã coętanei ocioſi,

Eusebius Fregellæ episcopus exul.

Clerici facti à defũctis primis uxoribus

Gaza Hebræis thesaurus.

Euangelium Ioannis, et Actus Apostolorũ Hebraice

& adſueti malis. Fortaſſis autem, ut puto, Iudas hic uocabatur. Non tamẽ certò ſcio, propter tempus. Tranſtulerunt itaq; coætanei iuniores, ad multa mala ſtudia, ad corrumpendas mulierculas, & libidines ſceleſtas, ita ut per magicas quaſdam incantationes conarẽtur ipſi opitulari ad proteruitatem, illecebras quaſdam perficiendo, & per præſtigias cogẽdo liberas mulieres, ut neceſſariò perducerentur eò ut ab illo corrumperentur. Ioſephus autem, & ille alter cum ipſo ſenex, neceſſariò puerum comitantes, ægre ferebant, & ſæpe reprehendebant ipſum, atq; uerbis admonebant. Ille uero magis adoleſcẽtibus obediebat, occultãs turpia, & negans. Neq; enim audebat Ioſephus aperto ſermone eloqui illius facinora, ſed uelut per ſcientiam exhortabantur. Proficiſcuntur itaq; ad Gadara ad aquas calidas, quo loco ſingulis annis conuentus celebratur. Accedunt enim undiquaq; qui lauare uolunt ad dies aliquot, morborum uidelicet deponẽdorum gratia: id quod diabolicum eſt ſtrategema. Vbi enim miracula à Deo facta ſunt, ibi aduerſarius pernicioſa ſua retia ponere anticipauit. Nam uiri & fœminę illic lauantur. Iuxta Sycyriam uero fœmina quędam libera in balneo erat, formę pulchritudine excellens. Et adoleſcens ille proteruitatis ſuæ conſuetudine illectus, deambulans in aëre, latus ſuum ad fœminæ latus affricuit. Illa autem ſignauit ſe in nomen CHRISTI, ut quæ Chriſtiana eſſet: cui neq; neceſſarium erat delinquere, & inter uiros ac fœminas lauari. Contingũt autem hæc ſimplicibus & idiotis hominibus, qui per præceptorum negligentiam non ſunt muniti doctrima. Et tamen ut oſtenderet Deus ſua miracula, adoleſcẽti ſuus conatus non ſucceſſit, ipſi inquam patriarchæ. Miſit enim ad ipſam, & munera conſtituit: illa uero nunciįs cõtumelia affectis, nõ flectebatur proterui illius inani opera. Hinc auxiliarij eius cognito adoleſcentis dolore, quem ex fœmina illa conceperat, aggrediũtur maiores quaſdam præſtigias conſtruere, uelut ipſe Ioſephus mihi per longum clarè expoſuit. Abducunt enim miſerũ illum adoleſcẽtem poſt occaſum ſolis in propinquas tumbas (ſepulchra autem ſic appellantur, ſpeluncæ uidelicet in petris effoſſæ ac cõſtructæ) illuc abducunt prędictũ adoleſcentem præſtigiatores qui cum ipſo erant, & incantationes aceiurationes & ſtudia impietatis plena in ipſum faciunt, & in nomen prædictæ fœminæ. Cæterum ex uolũtate Dei hæc in mentem ueniunt alterius ſenioris qui cum Ioſepho erat, & ille ſentiens quæ fiebant, ea Ioſepho communicat. & primùm quidem miſerum ſeipſum pronuncians, dixit: Miſeri (inquit) nos ô frater, & perditionis uaſa, cui aſſidemus? Ioſephus autẽ cauſam percunctatus, nõ prius audiuit ex ipſo per ſermones, quàm ubi ſenex correptum ipſum manu abduxiſſet eò, ubi conuentum perditi illi cum adoleſcentulo in monumentis incantationis gratia faciebant. & præ foribus quidem ſtantes, quæ ab illis fiebant, auſcultabant: illis uero egredientibus, ſecedebant. Nondum enim multa uespera erat, ſed uelut eſſe ſolet ad ſolis occaſum, oculo adhuc obſcure uidere potente.

Aquæ calidæ in Gadara.

Incantationis uanitas.

Poſt exitum igitur impiiſſimorum è monumento, ingreſſus eſt Ioſephus, ac deprehẽdit etiam alia quędam curioſitatis ſtudia humi proſtrata, quibus ubi urinam & ſanguinem adieciſſent, & puluerem ammiſcuiſſent, illi egreſſi ſunt, uelut ille dixit. Cognouit autem inſidias, ob qualem fœminam hæc ab ipſis maleficè perpetrata eſſent, & obſeruabat an præualerent. Vbi igitur non præualuerunt præſtigiatores (nam per ſignaculum Chriſti & fidem, fœmina auxilium percepit) cognouit adoleſcentem per tres noctes tolerare, ac expectare fœminæ acceſſum: deinde uero pugnare aduerſus eos qui hanc curioſitatem fecerant, quod aſſequutus illam non eſſet. Hoc tertium inſtructionis ad fidem opus Ioſepho contigit, quod non ualuit incantationis uis, ubi erat nomen CHRISTI & ſignaculum crucis. Non tamen perſuaſus eſt, ut Chriſtianus fieret. Poſtea porrò apparet ipſi in ſomnis CHRISTVS dicens: Ego ſum IESVS quem parentes tui crucifixerunt, uerum crede in me. Ille uero nondum perſuaſus, incidit in morbum magnum, & deſperatum. At Dominus rurſus apparet ipſi, iubens ut

credat

credat in ipſum, & ſanitatem aſſequuturum eſſe promittens. Ille uero promiſſione facta rurſus fefellit, & in duritia permanſit. Recidit autem ſecũdariò in morbum, eumq; ſimiliter deſperatum, relictusq; uelut moriturus à cognatis ſuis Iudæis, quod myſtice ab ipſis ſemper fieri ſolet, id ab his audiuit. Nam uir quidã ſenior legiſperitus eum accedens, in aurem ipſius inſuſurrauit, dicens: Crede in IESVM crucifixum ſub Pontio Pilato præſide, qui filius eſt Dei, & ex Maria poſtea natus eſt, & CHRISTVS Dei eſt, & ex mortuis reſurrexit: nam ipſe ueniet iudicare uiuos ac mortuos. Hæc ipſe Ioſephus palàm mihi recitauit, id quod uerè dicere poſſum. Sed & ab alio quodam tale quid audiui, qui adhuc Iudæus erat, propter metum Iudæorum, ſed inter Chriſtianos ſæpe uerſabatur, & Chriſtianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in deſerto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem aſcenderem à Hierichunte, & obijcerem ipſi de Chriſti aduentu, ipſo nihil contradicente. Quum autem admirarer, & interrogarem ipſum cauſam (erat enim & legiſperitus, & contradicere potens) cur non contradiceret, ſed perſuaderetur tot ac talia de CHRISTO IESV Domino noſtro audiens: reuelauit mihi etiam hic, quòd morti uicinus audiuerit ab ipſis ſuſurrum in aurem, nimirum Ieſus Chriſtus crucifixus filius Dei te iudicaturus eſt. Verum hæc mihi de his, & circa hunc ſermonem hoc loco, uelut quæ reuera audiui, appoſita ſint. Ioſephus autem adhuc ægrotabat, & quum audiuiſſet à ſeniore, uelut dixi, cum alijs, IESVS CHRISTVS te iudicaturus eſt, adhuc obdurabatur. At Dominus rurſus ex benignitate ſua per ſomnij uiſum, Ecce, inquit, ſano te, ſed tu ubi ſurrexeris, crede. Vbi autem conualuiſſet rurſus à morbo, non credidit. Itaque ſano ipſi rurſus Dominus apparet per ſomnium, conquerens de ipſo ob quam cauſam non crederet. & promittit ipſi Dominus dicens: In certitudinem fidei ſi quod uolueris ſignum diuinũ in nomine meo operari, inuoca me, et ego faciam. Erat autem quidam inſanus in ciuitate, qui nudus per urbem circuibat, in Tiberiade uidelicet. & quum ſæpe ueſtis indueretur ipſi, eam dilaniabat, uelut tales facere ſolent. Ioſephus igitur uolens experiri uiſionem, dubitans autem adhuc, uerecũdia detinebatur. Aſſumit itaque hunc intrò, & præcluſis foribus, acceptaq; aqua in manum, eaq; crucis ſignaculo ſignata, inſanum hominem reſperſit, ac dixit: In nomine IESV Nazoræi crucifixi egredere dæmonium ab ipſo, & ſanus fiat. Homo uero magno clamore edito, humũ prolapſus, & multa ſpuma ab ore emiſſa lancinatus, ad multum tempus immotus permanſit. Ioſephus itaque putabat hominem mortuum eſſe. Ille uero poſt tempus, perfricta facie ſurrexit: conſpicatus ſuam nuditatem, ſeipſum occultauit, & manus pudendis prætendit, non amplius ſuſtinens propriam nuditatem uidere. Itaque amiculo ex his quæ apud ipſum Ioſephum erant indutus, ad ſtatum prudentiæ ac modeſtiæ deuenit, ipſiq; uiro ac Deo magnas gratias egit, gnarus quod per ipſum ſalus ſibi contigiſſet, & uirum per urbem prædicabat. Et ſanè hoc ſignum notum factum eſt Iudæis qui illic erant, & multus rumor ſequebatur ex his qui dicebant: Ioſephus gazophylacijs apertis, & inuento nomine Dei ſcripto, eoq; lecto magna ſigna facit. Erat autem uerum quod ab ipſis dicebatur, ſed non ſic uelut ipſi ſuſpicabantur. Adhuc uero permanſit Ioſephus obduratus corde. Sed benignus Deus occaſiones ſemper præbens ſalutis bonas his qui ipſum diligunt, eas exhibet hominibus qui digni facti ſunt uita æterna. Accidit enim ut poſtquam adoleuiſſet Iudas patriarcha, de quo antea diximus (fortaſſis enim hoc ipſi nomen erat) præmium ac remunerationem Apoſtolatus Ioſepho daret. Et hic cum epiſtolis ablegatur in Cilicum terram, illinc q; reuerſus ab una quaque Ciliciæ ciuitate, decimas ac primitias de his qui in prouincia Iudæorum ſunt, exegit. In hoc autem tempore propius ſe Eccleſiæ applicat, haud ſcio in qua ciuitate: in amicitiam q; uenit eius loci epiſcopi, qui clandeſtinè ab ipſo Euangelia petiuit, ac legit. Quandoquidem igitur uelut Apoſtolus, ſic enim apud ipſos, uelut dixi, dignitas

appellatur: potentissimus esset, & ad constitutionem bonæ disciplinæ legis (sic enim se facere prætendebat) multos malos constitutos synagogæ principes, & sacerdotes ac presbyteros, & Azanitas, quos ipsi diaconos aut ministros interpretantur, deponeret, & à dignitate amoueret, in multorum inuidiam deuenit. qui uelut ulcisci ipsum conantes, curiose hunc obseruare, & quæ ab ipso fiebant, inuestigare non parum studebant. Et ob hanc sanè causam curiosiores aceruatim in domum ipsius irruerunt, & deprehendunt ipsum Euangelia perlegentem, librumque occupant, & uirum rapiunt humi trahentes, ac clamantes, & non uulgares torturas ipsi inferentes. & abducunt quidem ad synagogam, & flagris ipsum cædunt. & per legem hoc certamen primum ipsi contigit. Instituit autem episcopus ciuitatis, & abstulit ipsum. Aliquando uero deprehendunt ipsum in itinere quodam, uelut ipse nobis narrauit, & proijciunt ipsum in Cydnum fluuium. Quum autem à fluctibus raperetur, cogitarunt ex coniectura ipsum submersum esse, ac periisse. Verum ipse paulo pòst sacro lauacro adhibetur: seruatus enim fuit. Ascendit autem ad comitatum, & Constantini regis amicus euadit, & obtulit atq; exposuit omnem ipsi suarum rerum statum, quomodo eminentissimam apud Iudæos dignitatem habuisset, & quomodo uisiones Dei ipsi penitus apparuissent, CHRISTO ipsum uocante ad sanctam uocationem, & salutem fidei ac cognitionis suæ. At bonus ille Rex, quum Christi seruus esset in ueritate, & zelum Dei inter reges post Dauidem & Ezechiam ac Iosiam haberet, honorem dat ipsi, uelut iam dixi, dignitatis in regno suo. Comitē enim ipsum constituit, iussitq; insuper petere quicquid uellet. Iosephus autem nihil petijt, præterquam ut maximum hoc beneficium à rege consequeretur, ut permitteretur ipsi per mandatū regium, quo Christo Ecclesias ædificaret in ciuitatibus ac uicis Iudæorum, ubi nunquam quisquam potuit ecclesias extruere, propterea quod neque Græcus, neque Samarita, neque Christianus inter ipsos esset: & hoc maxime in Tiberiade, & in Diocæsarea, quæ & Sephurin appellatur, & in Nazaret, et in Capernaum. Obseruatur enim apud ipsos, ut non sit aliquis alterius gentis. Iosephus itaque acceptis literis & potestate unà cum dignitate, in Tiberiadē uenit, habens etiam epistolas ut de regijs expensis sumptū faceret, imò etiam ipse stipēdijs à rege honoratus erat. Incipit itaq; in Tiberiade ędificare. Templum autem maximum prius in urbe fuit, & puto Adrianium hoc fuisse uocatum. Quum uero hoc Adrianium imperfectum permansisset, ciues ad publicum balneum id instaurare conabātur. quo comperto, Iosephus ex hoc occasionem habebat. Et ubi inuenisset id per lapides quatuor cubitorum ac quatuor pedum ad aliquam altitudinem euectum, hinc incipit facere Ecclesiæ structuram. Erat autem opus calce & alia materia, caminos itaq; extra urbem multos facere iussit, forte septem numero: fornaces autem uernacula lingua uocant. At uero callidi & omnia facere audentes Iudęi, à præstigijs apud ipsos fieri solitis nō abstinuerunt. Incantationibus enim quibusdam ac curiosa sedulitate ignem ligare ac disperdere generosi illi aggressi sunt, sed non perfectè potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non operabatur, sed extra propriam, ut ita dicam, naturam constitutus erat. Vbi autem hi qui combustilem materiam igni addere iussi erant, ligna uidelicet, siue sarmēta, nihil effecissent, Iosepho rem ipsam significauerunt. Commotus igitur uir ipse, & zelo erga Dominum correptus, extra ciuitatem currit: & ubi aquā in uase afferri iussisset, accepto uase aquę corā omnibus (multitudo enim ingens Iudæorum confluxerat ad spectaculum, euentum uidere cupidi, et quid Iosephus facturus esset) magna uoce crucis signaculum proprio suo digito uasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit: In nomine Iesu Nazoræi, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circunstantium, fiat uirtus in hac aqua, ad reprobationem omnis incantationis ac magiæ quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiæ ignis ad perficiendam domum Domini. Et sic accepit aquam in manum, & de

Azanitæ, diaconi dicti.

Ecclesiæ in Iudæorum urbibus à Iosepho extructæ.

Adrianium templum.

Iudæorum incantamenta.

Crucis signaculum.

aqua

aqua ſingulos fornaces reſperſit, & diſſoluta ſunt in cantamenta, & ignis coram omnibus emerſit. Turbæ uero præſentes clamore edito, Vnus Deus qui auxiliatur Chriſtianis, ſeceſſerunt. Porrò quum ſæpe illi uiro moleſti eſſent, poſtea parte aliqua templi in Tiberiade extructa, & parua Eccleſia abſoluta, ſic illinc diſceſſit. Ad Scythopolim uero digreſſus, illic permanſit: uerum in Diocæſarea & alijs quibuſdam urbibus perfecte ædificauit. Hæc autem facta à me hic relata ſunt, librorũ interpretationis gratia, quomodo à Græca lingua in Hebraicam Euangelium ſecundum Ioannem tranſlatum eſt, itemq; Actus Apoſtolorũ. Et ſit hic huius hiſtoriæ ac narrationis finis. Reuertar autem ad Ebionem. Nam propter Euangelium ſecundum Matthæum, ſermonis progreſſus coëgit me apponere conſequentiam cognitionis ad nos perlatæ. Itaq; in Euangelio apud ipſos ſecundum Matthæum appellato, non integro autem & pleno, ſed corrupto ac mutilato (Hebraicũ autem hoc appellant) habetur, quod fuerit quidam uir nomine IESVS, & ipſe annorum circiter triginta, qui elegit nos, & uenit in Capernaum, ingreſſusq; eſt in domum Simonis appellati Petri, & aperto ore ſuo, præteriens ſtagnum Tiberiadis dixit: Elegi Ioãnem & Iacobum filios Zebedæi, et Simonem, & Andream, & Philippum ac Bartholomæum, & Iudam, & Thaddæum, & Thomam, & Simonem Zeloten, & Iudam Iſcariotem, & te Matthæum ſedentem in telonio uocaui, & ſequutus es me. Vos igitur uolo eſſe duodecim Apoſtolos, in teſtimonium Iſraël. Et erat Ioannes baptizans, & egreſſi ſunt ad ipſum phariſæi, & baptizati ſunt, & tota Hieroſolyma. Et habebat Ioannes indumentum ex pilis cameli, et zonam coriaceã circũ lumbos ſuos. Et cibus eius (inquit) mel ſylueſtre, cuius ſapor erat ipſius mannæ, uelut encris, hoc eſt aquoſa dulcedo in oleo: quo uidelicet ueritatis ſermonẽ in mendacium conuerterent, & pro acridis, id eſt locuſtæ uoce, encrida, hoc eſt aquoſam olei dulcedinem in melle facerent. Principium autem Euangelij apud ipſos ſic ſe habet. Factum eſt in diebus Herodis regis Iudææ, uenit Ioannes baptizans baptiſmum pœnitentię in Iordane fluuio, qui dicebatur eſſe ex genere Aaron ſacerdotis, filius Zachariæ & Elizabeth, & egrediebantur ad ipſum omnes. Et poſtquã multa dixit, infert, quod populo baptizato, uenit etiam Ieſus, & baptizatus eſt à Ioanne. & ut aſcendit ab aqua, aperti ſunt cœli, & uidit Spiritum Dei in ſpecie columbæ deſcendẽtis & ingredientis in ipſum. & uox facta eſt ex cœlo, dicens: Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Et rurſus, Ego hodie genui te. Et ſtatim circumfulſit locum lux magna. Quem ubi uidiſſet, inquit, Ioãnes dicit ad ipſum, Tu quis es Domine? Et rurſus uox ex cœlo ad ipſum: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitũ eſt. Et tunc (inquit) prolapſus Ioannes ante ipſum, dicebat: Rogo te Domine, tu me baptiza. Ille uero prohibuit ipſum, dicens: Dimitte, quia ſic eſt decorum omnia impleri. Vide uero mihi adulteratã apud ipſos undiquaq; doctrinã, quomodo omnia clauda, obliqua, & nullam rectitudinem habentia. Etenim Cerinthus & Carpocras eodem utentes Euangelio, ab initio Euangelij ſecundum Matthæum, per genealogiam uolunt declarare CHRISTVM ex ſemine Ioſeph & Mariæ eſſe. Hi uero alia quædam cogitant, reciſis enim genealogijs apud Matthæum, initiũ faciunt, uelut antea dixi, dicentes: Factum eſt in diebus Herodis regis Iudææ, & Caiphæ pontificis, uenit quidam Ioannes nomine, baptizans baptiſmum pœnitentiæ in Iordane fluuio, & cætera. Quandoquidem enim uolunt Ieſum quidem reuera hominem eſſe, uelut antea dixi, CHRISTVM uero in ipſo factum eſſe eum qui in ſpecie columbæ deſcendit, quemadmodũ iam etiam apud alias ſectas inuenimus ipſi coniũctum, & eſſe ipſum CHRISTVM ex ſemine uiri & mulieris genitum: rurſus negant ipſum eſſe hominem, nimirum à ſermone quem dicit Saluator, quum annunciaretur ipſi, Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant: nimirũ Quę eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? & extẽta ad diſcipulos manu, dixit: Hi ſunt fratres mei et mater mea,

Euangelium Matthæi apud Iudæos mutilatum eſſe.

Encrides pro Acrides à Iudæis ſuppoſitum.

qui faciunt uoluntatem patris mei. Hinc, uelut dixi, omni nequitia refertus Ebiõ, per multas formas oſtendit ſeipſum eſſe monſtroſum, iuxta ea quæ ſuprà ſunt à me rela-

Circuitiones Petri, liber à Clemente ſcriptus.

ta. Vtuntur autem & alijs libris, nimirum circuitionibus Petri appellatis, per Clemẽ tem ſcriptis, multa corrumpentes in ipſis, & pauca uera relinquentes, uelut ipſe Cle-

Epiſtolæ Clementis encyli cæ.

mens ipſos per omnia redarguit in epiſtolis quas ſcripſit encyclicis, quæ in ſanctis Eccleſijs legũtur: quod alium habeant characterem fides ipſius et ſermo, ab his quę ab alijs ſub nomine ipſius in circuitionibus corrupta ſunt. Ipſe enim uirginitatem do cet, & illi non admittunt. Ipſe enim laudibus uehit Heliam & Dauidem & Sampſo nem, et omnes prophetas, quos illi abominantur. Itaque in circuitionibus totum in ſeipſos tranſtulerunt, mentiẽtes contra Petrum multis modis, uelut ipſe quotidie ſe in aquã immerſerit, purificationis gratia, uelut etiam ipſi. Ab animatis item & carni bus ipſum abſtinuiſſe, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, uelut etiam ipſi faciunt. Nam & ipſe Ebion & Ebionitæ penitus ab his abſtinent. Quum autem interrogaueris unum ex ipſis, qua de cauſa animatis non ueſcuntur, non habentes quod dicant, reſpõdent imprudenter, ac dicunt, propterea quod ex coitu et commi xtione corporum talia ſint, non ueſcimur. Quare ipſi toti ex permixtione uiri & mu lieris producti abominabiles ſunt, iuxta ea quæ ipſi ex ore ſuo nugaciter euomunt. Baptiſma porrò etiam ipſi accipiunt, præter hoc quod quotidie baptizantur, & in

Myſteriorum Eccleſiæ ritus

aquas ſe mergunt. Myſteria autem faciunt ad imitationem ſanctorum in Eccleſia, ab anno in annum per azymos, hoc eſt non fermentatos panes. Et alteram myſterij partem per aquam ſolam. Duos uero quoſdam conſtituunt ex Deo ordinatos, u num quidem CHRISTVM, alterum uero diabolum. Et CHRISTVM quidem dicunt futuri ſæculi accepiſſe ſortem. Diabolo uero hunc mundum concreditum eſſe, ex præcepto uidilicet omnipotentis, ad petitionem utriuſque ipſorum. Et ea de cauſa IESVM genitum eſſe ex ſemine uiri dicunt, & electum, atque ſic ſecundum electionem filium Dei uocatum, ab eo qui ex ſupernis in ipſum uenit CHRISTO in ſpecie columbæ. Non dicunt autem ex Deo patre ipſum genitum eſſe, ſed crea tum, uelut unum archangelorum: uerum maiorem illis eſſe, ipſum uero dominari & angelis & omnibus ab omnipotente factis: & ueniſſe ac expoſuiſſe, uelut Euange lium apud ipſos appellatum habet, nempe: Veni ut deſtruam ſacrificia: & niſi ceſſa ueritis à ſacrificando, non ceſſabit à uobis ira. Et hæc atque eiuſmodi ſunt apud ip ſos ſtudia. Actus uero Apoſtolorum alios eſſe dicunt, in quibus multa habentur impietate ipſorum referta. Vnde non oſcitanter ſe contra ueritatem armarunt. Sca las enim quaſdam, & in ipſis ſcalis expoſitiones Iacobi proponunt, uelut qui expo nat contra templum & ſacrificia, contraq; ignem in altari, & alia multa uanitate ple na. Nam & Paulum hic accuſare non erubeſcunt, per conficta quædam uerba ex ma leficio ac errore pſeudapoſtolorum ſuorum: Tarſenſem quidem ipſum, uelut etiam ipſe confitetur, & non negat, dicentes: uerum ex Græcis ipſum eſſe aſſerentes, oc caſione accepta ex loco ob ueritatis ſtudium ab ipſo dicto, nempe Tarſenſis ſum, non ignobilis urbis ciuis. Deinde aſſerunt ipſum eſſe Græcum, & ex patre Græco, aſcendiſſe autem in Hieroſolyma, et per tempus illic manſiſſe, concupiuiſſeq; filiam ſa cerdotis in uxorem accipere, & huius gratia proſelytum & acceſſorium factum eſſe, & circunciſum eſſe. Deinde quum puellam aſſequutus non eſſet, ira cõcitatum eſſe, & contra circunciſionem ſcripſiſſe, & contra ſabbatum ac legem. Cæterum omni bus modis ſycophantam agit callidus ille ſerpens, & inops mentis. Ebion enim He

Ebion Hebræis inops.

bræis inopem ſignificat. Inops enim reuera et mente, et ſpe, et opere eſt, ut qui CHRI STVM nudum hominem putet, atque ſic inopia fidei ſpem de ipſo habet. Profe ctò ipſi ſeipſos iactant, ac inopes aſſerunt, propterea quod, inquiunt, temporibus A poſtolorum uendiderint bona ſua, et poſuerint ad pedes Apoſtolorũ, & ad inopiam

ac renunciationẽ uenerint, & ob id ab omnibus inopes uocentur. Sed neq; hoc uerũ eſt apud ipſos, ſed natura reuera Ebion uocabatur, iuxta prophetiam opinor, inops & miſer: nomen ex patre ſuo ac matre ſua adeptus. Quot uero alia horrenda & adulterata improbitateq; referta apud ipſos exercentur? Quum enim quis ex ipſis aut in morbum inciderit, aut à reptili morſus fuerit, deſcendit in aquas, & inuocat cognomina in Elxai relata, cœli ac terræ, ſalis & aquæ, uentorum & angelorum iuſticiæ inquiunt, & panis ac olei, & incipit dicere, Opem ferte mihi, & remouete à me dolorem. Iam uero etiam ſuperius à me oſtenſum eſt, quod Ebion quidem hæc non nouit, uerum poſtea ſodales eius coniuncti ipſi Elxai, habuerunt quidem Ebionis circunciſionem & ſabbatum ac mores, ipſius autem Elxai imaginationem, ut putent CHRISTVM quidem eſſe imaginem uiro ſimilem, hominibus inuiſibilem, miliariorum nonaginta ſex longitudine, nimirum ſchœnorum uiginti quatuor, latitudine uero ſchœnorum ſex, miliariorum uiginti quatuor, craſſitudinem autem ſecundum aliam quandam menſurationem metiuntur. Coram ipſo uero ſtetiſſe etiam Spiritum ſanctum in ſpecie fœminæ inuiſibiliter, & eundem eiuſdem menſuræ eſſe. Et unde (inquit) cognoui menſuras, quoniam uidi à montibus, inquit, quia capita ipſorum præminebant. Et quum menſuram montium didiciſſem, cognoui CHRISTI & Spiritus ſancti menſuras. Iam uero mihi de his dictum eſt in Oſſæorum hæreſi. Nunc autem in digreſſione hæc recenſui, ut ne quæ apud ſingulas gentes ac ſectas ſunt, & apud alios quoque reperiuntur, per obliuionem à nobis repetita putentur. Hic igitur Ebion etiam ipſe in Aſia habuit prædicationem, & Romæ: radices autem ſpinoſarum propaginum habent à Nabatea & Paneade ut plurimum, à Moabitideq;, et Cocaborum regione, in Baſanitide terra, ultra Adraas. Sed & in Cypro. Cogunt autem adoleſcentes ad ducendas uxores præter ætatem, ex mandato uidelicet præceptorum apud ipſos. Seniores enim habent hi, & ſynagogæ principes. Synagogam autem appellant ſuam Eccleſiam, & non Eccleſiam. Chriſti uero nomine ſolum gloriantur. Et non ſolum unis nuptijs coniũctionem facere permittunt, ſed ſi quis uelit etiam prioribus nuptijs diſiunctis, alteris copulari, uſque ad ſecundas ac tertias nuptias. Omnia enim apud ipſos licenter peraguntur. Abraam confitentur, & Iſaac ac Iacob, Moſemq; ac Aarõ, Ieſumq; Naue, qui ſimpliciter Moſi ſucceſſerit, nihil autem fuerit. Poſt hos non amplius aliquem prophetam confitentur. Sed etiam reprobant ac ſubſannant Dauidem ac Solomonem. Similiter Eſaiam et Hieremiam, & Danielem ac Ezechielẽ, Eliamq; ac Heliſſæum reprobant. Non enim aſſentiuntur ipſis, blaſphemantes ipſorum prophetias. Sed & ſolum Euangelium ſuſcipiunt, CHRISTVM autem prophetam ueritatis dicunt, & Chriſtum filium Dei, iuxta profectum & coniunctionem cultus ac ductus qui ex ſupernis ipſi acceſſit. At uero prophetas intelligentiæ prophetas eſſe dicunt, & non ueritatis. Ipſum autem ſolum uolunt eſſe prophetam, & hominem, & filium Dei, & Chriſtum, & nudum hominem, uelut diximus. Verum ob uirtutem uitæ peruenisſe ad hoc ut filius Dei uocetur. Neque enim totum quinq; librorũ Moſis opus admittunt, ſed uerba quædam reijciunt. Quum autem ipſis dixeris de animatorũ eſu, quomodo Abraam appoſuit angelis uitulũ & lac: aut quomodo Noë comedit & audiuit à Deo dicente, Macta & comede: & quomodo Iſaac & Iacob immolarunt Deo: ſimiliter & Moſes in deſerto: illis quidem fidem non habet, & dicit: Quid opus eſt me legere ea quæ ſunt in lege, quũ uenerit Euangeliũ? Vnde igitur tibi contigit de Moſe & Abraam noſſe? Noui enim quod cõfitemini ipſos eſſe iuſtos, & quod ipſos patres ueſtros inſcribitis. Deinde reſpõdet ac dicit, Chriſtus mihi reuelauit, & pleraq; ex lege maledictis impetit, Sampſonẽ, Dauidem, Heliam, Samuelem, & alios. Redarguitur autẽ undiquaq; circulator ille à Saluatore, qui palàm & in ſumma ex una dictione totam ipſius fraudulentã doctrinã confutat ac dicit: Venit Ioannes in uia iuſtitiæ, neque edens, neque bibens, & dicunt, Dæmo- «

Chriſti et Spiritus ſancti mẽſura apud Elxai.

» nium habet. Venit filius hominis edens ac bibens. Et non omnino quod etiam uulgaria non ederit Ioannes, aut quod quidlibet ederit Saluator, ut ſuſpicari quis poſſit, etiam de interdictis. Verũ Scriptura emphaſim indicat ueritatis, ut edacem ipſum eſſe ac potorem, nihil aliud ſit quàm carnes edere, ac uinum bibere. & non edere, neque bibere, quod carnes non aſſumpſit & uinum, ſed locuſtas ſolum & mel Ioannes comedit. Manifeſtum eſt autem, quod & aquam aſſumpſit. Quis uero nõ nouit Saluatorem, ubi reſurrexit à mortuis, ediſſe, uelut ſancta ueritatis Euãgelia habent, quod datus eſt ipſi panis, & fruſtum piſcis aſſi: quibus acceptis comedit, & dedit diſcipulis. uelut etiam circa mare Tiberiadis fecit, ubi & edit, & diſtribuit. Et multa ſunt quę de hoc dicere poſſim. Oportet autem me exacte ad confutationem uerborum ipſorum marcidorum ac putridorum, quæ ab ipſis prædicantur, peruenire, et ipſorum ſubuerſionem facere. Et primum quidem de CHRISTO, quod nudus homo non ſit, dicendum eſt. Non poteſt enim is qui per omnia homo genitus eſt, ſigni gratia mundo dari, uelut de ipſo præuaticinatus eſt Spiritus ſanctus, quando ad Achaz dicit: Pete tibi

Christum nõ eſſe nudũ hominem.

» ſignum. & quum ille non petiuiſſet, tunc inquit Propheta: Ipſe Dominus dabit uobis ſignum, Ecce uirgo in utero habebit. Virgo autem non appellatur, quæ uiro coniuncta eſt, & nuptijs copulata mulier. Sed illa proprie uirgo dici poterit, quæ citra uirum conceptionem Dei Verbi in ueritate habuit. Velut etiam ipſe Eſaias in alio loco

Virginis appellatio.

» dicit: Vox clamoris ex urbe, uox ex templo, uox Domini retributionem reddẽtis inimicis. Antequã parturiret peperit, priuſquam ueniret dolor partus, effugit, & peperit maſculum. Quis audiuit tale, quis uidit talia? Si parturijt terra in una die, et peperit gentem ſemel, quoniam parturijt Sion liberos ſuos. Ego autem dedi expectationẽ hanc, & non recordati ſunt, dicit Dominus. Qualis autem expectatio, & qualis erudi tio, quàm uirginem gignere citra dolores partus, id quod nuſquam factum eſt: et propter ipſum ab Elizabeth iuxta promiſſionem genitum eſſe filium Ioannem? etiamſi Ioannes per dolores partus genitus eſt. Quomodo igitur hi ex ſemine nudum hominẽ decernunt Saluatorem? Quomodo uero nõ cognoſcetur, uelut Hieremias de ipſo dicit: Homo eſt, & quis cognoſcet ipſum? de ipſo etiam narrãs Propheta dixit: Quis cognoſcet ipſum? Si uero de nudo homine dixiſſet, omnino ſanè & pater ipſum cognouiſſet, & mater, cognatiq; ac uicini, contubernalesq; ac conciues. At quoniam ex Maria eſt genimen ac fœtus, ex ſupernis uero uenit Deus Verbum, non à ſemine uiri, ſed ex Patre quidem ex ſupernis genitus in ueritate, ſine tẽpore, et ſine principio. in extremis uero diebus in utero uirginis naſci uolens, & ex ipſa carnem in ſeipſum efformare: ob id dicit Propheta, Et homo quidem eſt, quis uero cognoſcet ipſum? quoniam Deus ex ſupernis uenit unigenitus, Deus Verbum. Multa porrò miſeria eſt erroneorum illorum, dum prophetarum & angelorum teſtimonia obliterant, & Ebionis impoſtoris admittunt, qui ſuam uoluptatem explere uult, & Iudaica tractat, & à Iudæis alienatus eſt. Velut quando Gabriel uirgini bonum nuncium ferebat, ipſa di-

» cente: Quomodo erunt hæc, quia uirum non cognoſco: certitudinem compromit-

» tens dixit: Spiritus Domini ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi, qua

» propter & quod naſcitur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei. In eo enim quod dixit Quod naſcitur, oſtendit carnem quidem ab ipſa, & aliam incarnationem: ex ſupernis uero à cœlis, uirtutem altiſſimi, et Spiritum ſanctum obumbrare ſanctæ uirgini, & ex ſupernis deſcendiſſe unigenitum Dei, Deum Verbum, & quomodo incarnatus eſt, & quomodo ab ipſa in ueritate natus. Quot uero alia huiuſcemodi ſunt? Soleo autem, uelut promiſi, non latius expatiari, ut ne opus mihi ad magnam molem excreſcat. De alijs uero conſequenter exponã, quæ & contra Petrum, & contra alios Apoſtolos ementiũtur. Dicit enim, quod Petrus ſingulis diebus immerſionib. in aquas uſus ſit, priuſquã ipſe panem aſſumeret. Et uide ipſorum calumniam, & ſubdolam circu

latoriæ

latoriæ ipſorum doctrinæ fraudem. Ab eo enim quod ipſi inquinati ſunt, & laſciuius ſępe multa faciunt in terra, ad perſuaſionem ſuę certitudinis, aqua large utuntur, quo uidelicet ſeipſos decipiant, purificationes per immerſiones ſe habere putãtes. Et hęc in Apoſtolos debacchari nõ erubeſcunt, & quidem quũ Dominus redarguat ipſorum improbitatem, in eo quod Petrus dixit, quando uenit ad lauãdum pedes ipſius, Nõ lauabis pedes meos in ęternũ. et illatio à Saluatore exijt, Niſi lauero pedes tuos, « non habes partem mecum. Et illo rurſus reſpõdente, Non ſolum pedes, ſed & caput. « dicit Dominus, Qui lotus eſt ſemel, nõ opus habet niſi ut pedes ſolum lauet, eſt enim « mundus totus. Oſtendit igitur, quod non oportet immerſionibus uti, & moribus in « utilibus, & præceptis ac doctrinis hominum. uelut etiam in altero Euangelio concordat cum propheta, & dicit: Populus hic labijs me honorat, cor uero ipſorum procul « eſt à me. Fruſtra autem colunt me, docentes doctrinas præcepta hominum. Alioqui « qua de cauſa indignabatur phariſæis ac ſcribis, utentibus lotionibus urceorum ac poculorum, & aliorum uaſorũ, & lauantibus manus crebrò? Et perfecte pronunciat, quod illotis manibus edere, non inquinat hominem. Quare non ſolum immerſiones horum ſubuertit, ſed etiam lauare manus ſuperfluum eſſe oſtendit. & uolenti manus lauare, nõ eſſe nociuum. Quomodo uero de eſu carnium nõ ſtatim ipſorum demen- *Eſus carniũ.* tia redarguetur? Primum quidem, Domino edẽte paſcha Iudęorum. paſcha autem Iu- *Paſcha Iudæorum.* dæorũ agnus erat, & azyma, hoc eſt panes non fermentati, & edebãtur carnes agninę igne aſſatæ, uelut etiã diſcipuli eius dicunt: Vbi uis ut paremus tibi ut edas paſcha? Et « ipſe Dominus dicit: Abite in ciuitatem, & inuenietis hominem portãtem amphoram « aquæ, & ſequimini ipſum quocunq; ingreſſus fuerit, & dicite patrifamilias, ubi eſt di- « uerſorium, ubi faciam paſcha cum diſcipulis meis? Et oſtendet uobis cœnaculum ſtra- « tum, illic parate. Rurſus autem ipſe Dominus dicit: Deſiderio deſideraui hoc paſcha « comedere uobiſcũ. Et non dixit ſimpliciter paſcha, ſed hoc paſcha, ut ne quis ad ſuam « rapiat opinionem. Paſcha autem erat, uelut dixi, carnes aſſatæ igne, & aliæ. Verum ipſi diſſipata uerborum ueritatis conſequentia, dictum immutauerunt, id quod omnibus manifeſtum eſt ex coniunctis uerbis. Et diſcipulos quidem fecerunt dicentes, Vbi uis ut paremus tibi ut edas paſcha? Et ipſum uidelicet dicentem: Non deſiderio deſideraui carnes, hoc paſcha comedere uobiſcum. Vnde uero non deprehendetur ipſorum malicia, quum conſequentia clamet uocem Non eſſe appoſititiam? Nam pro eo quod dixit, Deſiderio deſideraui, ipſi appoſuerunt aduerbium Non. Ipſe uero reuera dicebat, Deſiderio deſideraui hoc paſcha comedere uobiſcum. At illi adſcripta uoce Carnes, ſeipſos ſeduxerunt, malicioſe agentes ac dicentes, Non deſiderio deſideraui hoc paſcha carnes comedere uobiſcum. Clarè autem oſtenditur quod & paſcha perfecit, & carnes edit, uelut antea dixi. Sed & per uiſionem redarguuntur, quæ reuelata eſt ſancto Petro, per linteum habens omnes in ſe feras ac pecora, reptilia & uolatilia, & per uocem Domini dicentem: Surge, macta, & comede. Et quum Petrus diceret, Nequaquam Domine, nihil inquinatum aut immundum ingreſ- « ſum eſt in os meum. Dicit Dominus: Quæ Deus purificauit, tu ne inquines. Repe- « rietur enim ex duobus modis, ueritatis confirmatio. Siquidem enim dicent, contra « omnia edulia ſanctum Petrum ſermonem extendere ac dicere: Nunquam inquinatum aut immundum introiuit in os meum, ut & boues & capras & oues & uolucres, inquinata apud ipſum dicantur, ſtatim redarguentur ex priore ipſius uita. Nam Poſtquam uxorem duxiſſet. & liberos ſuſcepiſſet, & ſocrum haberet, cõuenit ſaluatorem, ex Iudæis originem ducens. Iudæi autem & carnibus ueſcuntur, & carnis eſus apud ipſos non eſt abominabilis, neque interdictus. Itaq; cum ipſe ab initio carnes ederit, aut etiãſi dixerim uſq; quo cum Saluatore conuerſationẽ incepit, oſtendetur quod nihil inquinatum duxit ex his quæ non inquinata dicuntur. Nam non contra omnia

produxit

produxit inquinatum & immundum, uerum de his quæ lex inquinata & immunda dixit. Quum autem hoc demonstratum sit, quod non de omnibus carnibus ipse dixit, uelut inquinatis & immundis, sed de his quæ in lege inquinatæ sunt & immundæ: Deus sanctæ CHRISTI Ecclesiæ characterem tradens, dixit ipsi, ut nihil inquinatum duceret. Omnia enim sunt munda, quæ cum gratiarum actione ac benedictione Dei accipiuntur. Imò etiam si de uocatione gentium ænigma habuit, ut ne putaret eos qui sunt in præputio inquinatos aut immundos, tamen indicatio Petri non de homine opinionem habuit, sed de interdictis in lege, id quod omnibus clarum est, & nugatoria ipsorum ratio undiquaque dilabitur. Apostolorum autem nomina ad persuasionem eorum qui ab ipsis decepti sunt, per prætextū suscipiunt: libroscp ex nominibus ipsorum fingentes, scripserunt ex persona Iacobi & Matthæi, & aliorum discipulorum, inter quæ nomina etiam Ioannis Apostoli nomen recensent, ut undiquacp ipsorum dementia deprehendatur. Non solum enim redarguit ipsos omnibus modis, dum dicit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, sed etiam quod sanctorum prophetarum testimonia, ex Spiritu sancto procedens, & ea quæ à Saluatore dicta sunt, exacte exponens, in singulis argumentis in Christo impletis proponit. A' quibus prophetis hi seipsos abalienarunt. Et statim ostendit, quomodo is qui ad Ioannem baptistam à pharisæis missi fuerant, ipse Ioannes
» respondet dicens: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam Domini, quemadmo-
» dum dicit Esaias propheta. Et rursus ipse Ioannes dicit, testimonio à prophetis acce-
» pto, à Dauide inquam, quando Dominus mensas nūmulariorum euertit, ac dixit: Ne
» facite domum patris mei domum emporij: memor eius quod scriptū esset, Zelus domus tuæ exedit me. Et rursus ipse Ioannes dixit, quod Esaias uidit, quū esset in Spiritu sancto. Rursus autem idem sanctus Ioannes prædicās in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad ueritatis delineationem. Quum enim uitam degeret admirandā, & dignitatem ueritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est à Spiritu sancto progredi uscp ad balneum, dixitcp: accipite mihi quæ pertinent ad balneum. & quum comites ipsum sequentes mirarentur, uenit ad ipsum balneum. & ubi peruenisset ad eum qui lauantium uestes suscipere solet, interrogauit: Quis est intus in balneo? At olearius seruandis uestibus inseruiens, (in gymnasijs enim hoc officium aliquorum est, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit, Ebion intus est. Ioannes uero statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulisset ipsum usque ad balneum uenire, uelut dixi, memoriæ uidelicet gratia, ut relinqueret nobis ueritatis argumentum, qui sint serui CHRISTI & Apostoli ac filij eiusdem ueritatis, qui uero uasa Diaboli, et portæ inferni, non ualentes contra petram, et ædificatam supra ipsam sanctam Dei Ecclesiam: statim ubi seipsum turbasset, & leuiter fleuisset ut omnes audirent, in testimonium ac declarationem impollutæ ueritatis doctrinæ: Festinate, inquit, fratres, egrediamur hinc ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Ioannem cum Ebione congressum esse. Multo enim tempore beatus Ioannes in uita permansit, & usque ad Traiani regnum durauit. Quod autem omnes Apostoli auersentur Ebionis fidem, & alienam à sua prædicatione & ab Apostolico charactere duxerint, omnibus manifestum est. Cæterum de sancto Paulo quo modo ipsum maledictis incessunt, multa dicere possum. Primùm enim dicunt ipsum esse Græcum, & ex gentibus, proselytum autem factum esse postea. Quomodo igi-
» tur ipse dicit de seipso? Hebræus ex Hebræis, ex semine Abraam, de tribu Beniamin, iuxta legem pharisæus, abundantius æmulator existens paternarum mearum
» traditionum. Et in alio loco dicit: Israelitæ sunt, & ego: semen Abraæ sunt, & ego Et circūcisus octauo die. Et educatus ad pedes Gamalielis. Et, Hebræus ex Hebræis

Miraculum à Ioanne editū.

Paulus cōtra Ebionem defensus.

At.

At ô horribilium reptilium horrẽdi ſuſurri,& draconiformes ſibili,& uanitatis uene
na. Cuius uero teſtimonium recipiemus? Ebionis & ſodalium eius,aut ſancti Petri di
centis: Sicut ſcripſit uobis frater meus Paulus,quæ nam ſunt profunda ac difficilia in «
tellectu,quę indocti parumq; firmi detorquẽt per ſuam ignorantiam? Rurſus autem
ſanctus Paulus etiam ipſe teſtatur de his quæ à Petro dicta ſunt, dicens: Et Iacobus & «
Ioannes & Cephas, qui uidebantur eſſe columnæ, dextras dederunt mihi & Barnabę
ſocietatis. Etſi enim Tarſenſem ſeipſum dixit, non ex hoc omnino datur occaſio, his
qui uoces uenantur ac obſeruant ad ſuam ipſorum & credẽtium ipſis ſubuerſionem,
rem ita ſe habere. Nam & Barnabam dicit Ioſeph aliquando uocatum, Barnabam ue
ro tranſnominatum, hoc eſt filium conſolationis, Leuiten, Cyprium genere: & non
omnino quia Cyprius erat, non erat à Leui. Sic etiam ſanctus Paulus, etiamſi à Tar-
ſo originem trahebat, non erat alienus ab Iſraël. Nam quum diſperſi eſſent multi tem-
poribus Antiochi illuſtris, & alijs temporibus quando incidit bellum, captiui facti ac
dati in obſidionem, qui quidem captiui abducti ſunt, permanſerunt in quibuſdam lo
cis: qui uero hac de cauſa receſſerunt, habitarunt ubi quiſq; locum occupauit. Quem
admodum etiam ſanctus Hieremias de Iſraël dixit, uelut ſæpe hoc ipſum contigit, ut
effugerint à facie hoſtiũ. Ait enim: Et ad Citienſes ſi deueneris, neq; illic tibi requies
erit. Omnibus autem manifeſtum eſt, quod Citium Cypriorum inſula appellatur. *Citienſes Cy*
Citij enim Cyprij ſunt, ac Rhodij. Sed et in Macedonia genus Cypriorũ ac Rhodio *prij dicuntur.*
rum habitauit. & ea de cauſa habetur in Macchabæis, quod exiuit ſemen ex terra Ci-
tienſium. Nam ex ſemine Græcorũ eſt Alexander Macedo. Cæterum loco & ſermo-
ne ita feruente, hiſtoriam de his recenſui, quod mutatione locorum & habitationis fa-
cta, multi ex ſemine Iſrael per ſucceſſionem alias regiones inhabitauerunt. dicebam-
tur enim etiam ſingulas regiones patrias habere. Quemadmodum etiam filiæ Iothor
defenſionem Moſis patri nunciauerunt, quomodo remotis paſtoribus, pecora ipſa-
rum potaſſet, & illæ profectę de hoc proprio patri narrauerunt. Et quum ille diceret,
Cur feſtinaſtis hodie uenire ad ipſum? dixerunt: Vir Ægyptius liberauit nos à paſto
ribus, & hauſit aquã, & potauit pecora noſtra. Et ſtatim idem dixit ad ipſas: Cur non
adduxiſtis ipſum huc ut ederet panem? Quis autem non nouit quod Moſes eſt filius
Ambram & Iochabet, Ambram uero Chaath, Chaath Leui, Leui Iacob, Iacob Iſaac,
Iſaac Abraam? Et non ab eo quod uocatus eſt Moſes Ægyptius, omnino nobilitatis
ac ſeminis intercidit conſequẽtia. Hi igitur qui ab Ebione ſeducti ſunt, relicta uia, ad
multas diſtortas uias & accliuem ſemitam mentem conuerterunt. Amplius autem cir
cunciſionem ſe habere iactant, hoc eſſe putantes ſignaculum ac characterem patriar
charum ac iuſtorum qui ſecundum legem uixerunt, per quam illis ſe adæquatos eſſe
opinantur: & ſanè à Chriſto eius confirmationem deducere uolunt, uelut etiam Ce-
rinthus. Nam & hi iuxta nugatorium illius ſermonem dicunt: Sufficiens eſt diſcipu-
lo ut ſit ſicut magiſter eius. Circunciſus eſt enim, inquiunt, Chriſtus, & tu circunci-
dere. Et ut per omnes modos cõfundantur erroris ſemina, quemadmodum frænum
mari ex Deo definitum eſt, clauſtraq; ac portæ arenæ terminus, & præceptum hoc:
Hucuſq; progredieris, & nõ tranſgredieris, ſed in teipſo conterent fluctus tui, inquit:
Sic etiam hi in ſeipſis conſumẽtur. At illic quidem ex diuino præcepto ad bonũ ordi
nem maris, ex Deo dicta eſt termini ratio: hic uero malicia & error à ſeipſo excæcans
mentem, & piam rationem auerſans, contra ſeipſum uelut fluctus excitans, impias
prius prædicatas ab ipſis opiniones alijs fluctibus in ſeipſo collidens, & in ſeipſo ſem-
per conterens, ſeipſum deſtruere anticipauit. Aut quemadmodũ horrendum reptile
quod ſeipſum uaſtat, & ad caudam conuertitur, hanc arrodens, & ſic ſeipſum conſu-
mens. Hoc enim factũ eſſe tradunt tempore quodam ab aſpidibus, cõcluſis in doliis,
ita ut ſingulę alias conſumpſerit, & quæ reliquis ſæuior ac magis immanis fuit, ſola re

licta

licta ſuperfuerit, quam fame coactam à propria cauda ſeipſam depaſcere incepiſſe, tradunt quidam naturalium rerum ſcriptores in Ægyptiorum regione. Vnde & cõgruenter nomen ipſi impoſuerunt, propter caput Gorgonis, Aſpidogorgona hanc appellantes. Sic etiam uana ſapientia præditus Ebion, & ſodales eius, ſeipſos conſcindunt, & ab initio illa deſtruunt, ob quæ etiam ſe iactant. Chriſtus enim ſeipſum non circuncidit, puer enim erat. Gloria uero miſericordi Deo, quod ſeipſum propoſuit Ebion, ut uera non confiteretur, ut & hoc ipſi in confutationem cederet. Si enim dixiſſet ipſum Deum ex ſupernis ueniſſe, & circunciſum eſſe octauo die à Maria: quum tunc Deus eſſet, et permiſiſſet ex propria uoluntate, exhibuiſſet ſanè circulatori probabilem circunciſionis rationem. Quando uero nudum hominem ipſum natum eſſe, et ab hominibus circunciſum profert, non amplius cauſa eſt puer, etiamſi octauo die circunciſus eſt. Non enim ſeipſum circuncidit, ſed ab hominibus circunciſus eſt. Nam pueri nõ circuncidunt ſeipſos, & neq; autores ſunt ſuæ circunciſionis, ſed parentes ipſorum. Illi enim quũ parui ſint, pueriliter ſe gerunt ex ignorantia, et neque ſciunt quid ipſis à parentibus contingit. Nos autem & Deum ipſum dicimus de cœlo ueniſſe, & in utero uirginis Mariæ per tempus quantum pueri in utero geſtari ſolent, permanſiſſe, donec perfecte à uirgineo utero incarnationem et diſpẽſationis myſterium ſibijpſi diſponeret, per quod myſterium etiam circunciſus eſt uerè, & nõ in apparentia, octauo die. Venit enim ad implendum legem ac prophetas, & non ad diſſoluendum: & non ut legem alienam pronunciaret, ſed ex ipſo datam, & quę uſq; ad ipſum in figuris permanſerit, quo in ipſo & per ipſum rurſus quod deficiebat in lege, impleretur, ut figuræ ad ſpiritualem perfectionem progreſſæ in ueritate, & ab ipſo, & ab Apoſtolis ipſius prædicarẽtur, non amplius figuræ exiſtentes, ſed ueritas. In hoc enim implebatur id quod in lege dictum eſt, quod uſq; ad ipſius tempus durauit, & in ipſo ceſſauit, atque in complemẽtum tranſmutatum eſt, quod uidelicet dixit Sepphura: Ceſſauit ſanguis circunciſionis filij mei, & non dixit, circunciderunt puerum meum. Non enim diſponebat miſſus angelus ut circunciſio fieret, ſed neq; ſanguinem circunciſionis timens receſſit, ſed admonitionis gratia, quod puer ſanguinẽ circunciſionis ſedaturus eſſet, ubi quod audiuit, diſpoſuit, diſceſſit. Atq; audi qualis puer, præterquam de quo
„ dixit propheta: Et uolent quod fuiſſent igne combuſti, quia puer natus eſt nobis, &
„ filius datus eſt nobis: genitum quidem puerum oſtendens in ueritate, quo ueram incarnationem ſignificaret. Filius uero datus eſt nobis, inquit, ut oſtendat Dei uerbum ex ſupernis & filium Dei ipſum indicatũ eſſe, & in utero incarnatum eſſe, & utraq; habere, Deum & hominem, ipſum Deum, ipſum hominẽ, ipſum filium ex ſupernis datum eſſe, ipſum puerum genitum eſſe, in quo ceſſauit circunciſionis ſanguis. uelut etiam in Euangelio dicit, quando ueniebant Græci uolentes ipſum uidere, & ueniebãt
„ ad Philippum, & dicunt ad ipſum: Oſtende nobis Ieſum. Et Philippus Andreæ, &
„ Andreas Ieſu dicit: Quidam Græci uolunt te uidere. & ſtatim Dominus reſpondet
„ dicens: Nunc uenit gloria Dei. ut oſtenderet circunciſionem quidem præterijſſe, carnalem illam, & quæ figuræ inſeruijt ad tempus. Verum in carne præputium habere in ſpiritu maiorem circunciſionem, quæ ſpeculatur Chriſtum, & ipſum in ueritate comprehendit. Si uerò uolunt hi dicere: quomodo igitur Chriſtus circunciſus eſt?

Aſpidogorgon.

Circunciſionis Chriſti cauſæ.

Nam propter multas cauſas circunciſus eſt, & primum ut oſtenderet ſeipſum in ueritate carnem aſſumpſiſſe, propter Manichæum, & eos qui dicunt, in ſpecie ipſum apparuiſſe. Deinde ut oſtenderet quod non eſſet coëſſentiale corpus deitati, uelut Apolinarius inquit: ſed neq; ipſum ex ſupernis detuliſſet, ſicut dicit Valentinus. & ut confirmaret circunciſionem, quam olim dederat, iuſtè inſeruiſſe uſq; ad ſuum aduentum. Et ut non haberent Iudæi excuſationem. Si enim non fuiſſet circunciſus, poterant dicere,

cere: Non potuimus CHRISTVM ſuſcipere. Et aliàs oportebat ipſum, qui præcepe rat Abraam ut circumcideretur, ſignaculi apparentis gratia, dati uero ad figuram ueri ac inuiſibilis: nunc circuncidi, & hoc ſignaculum confirmare. fiebat enim apparens illa circunciſio propter hæſitationem ipſius Abraam, quando ſanctus & iuſtus ille in dubitatione dixit: Num centum annos nato filius gignetur? &, Num Sarra anicula gignet filium? Et ſtatim Dominus: Accipe mihi arietem triennem, & capram, & uaccam, & cætera. & circa ſolis occaſum ubi uidit faces ignis, & clibanū, & alia, dixit ipſi Deus per increpationem: Semen tuum inquilinum erit in terra aliena, & in ſeruitutē adigent ipſum per annos trecentos, certitudinis gratia propter hęſitationē ob quam dixiſti: Num cētum annos nato filius gignetur? At ut ne ſeruitute preſſum ſemen, ab idololatris ac incredulis Ægyptijs, obliuiſcatur Dei patrū ipſius, impoſuit ipſi et ipſis circunciſionē carnalem, ut uidentes recordentur ac reuereanť, & non negent ipſum. Et durauit hæc uſq; ad CHRISTVM. & hac de cauſa etiam ipſe circuncidi uoluit, & homo factus eſt in ueritate ex ſupernis progreſſus ex patre Deus uerbum. & non depoſuit deitatem, ſed carnem geſtauit in ueritate, perfectamq; incarnationē habuit, ac circumciſus eſt, omnia diſponens in ueritate, ut & Iudæi, uelut dixi, excuſationem non haberent, & Manichæi atq; alij redarguerentur. & ut circumciſus rationabiliter, circumciſionem diſſolueret, & aliam maiorem oſtenderet, nō uelut qui non haberet, & ſibijpſi conſtitueret, ſed qui haberet quidem, oſtenderet autem quod hac non amplius eſſet opus, ſed maiore. Et quod ſtatim genitus Deus erat, & non nudus homo, Magi clarè oſtendunt. Nam poſt duorum annorum tempus, ut oſtenderunt Herodi tempus ſtellæ, à bimatu, & infrà, progreſſi in Hieruſalem ijdem Magi ubi interrogarunt & cognouerunt quod in Bethleem gignitur, & rurſus exiuerunt ſtella ducente ipſos, & uenerunt à Hieroſolymis in Bethleem, et ingreſſi inuenerunt ipſum cū matre ſua Maria, & prolapſi adorauerunt ipſum, & obtulerunt munera. Si itaq; ſtatim adoratur, non nudus homo eſt qui genitus eſt, ſed Deus. Et nō poſt trigintaannos, & non poſt baptiſma CHRISTVS fit: ſed ſtatim CHRISTVS natus eſt à Maria uirgine Deus & homo. Quapropter etiam angeli ſtatim hymnis celebrant dicentes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, inter homines bona uoluntas. & nunciant paſtoribus dicentes: Natus eſt uobis CHRISTVS Dominus hodie in ciuitate Dauid. Et non ſolum hoc ô decepte Ebion oſtenditur, ſed etiam à duodecimo anno reperitur ſedens in medio ſacerdotum ac ſeniorū, interrogans ipſos, & quærens cum ipſis, & admirabantur ob ſermonem gratiæ qui progrediebatur ex ore ipſius. Et non poſt trigeſimum annū hoc faciebat, ut dicere poſſis, quod ex quo Spiritus uenit in ipſum, Chriſtus factus eſt, ſed ſtatim à duodecimo, uelut dixi, anno, quemadmodum ſcriptum eſt in Lucę Euangelio: imò etiam prius. Quum adhuc puer eſſet, inquit, aſcendebant Ioſeph & Maria in Hieruſalem, ut adorarent in feſto, & reflectebāt, & remanſit IESVS, & quærebant ipſum in itinere, & inter cognatos ſuos, & non reperiebant. Habebat enim Maria cognationē. Quum autem reflexiſſet & reperiſſet ipſum, dixit ipſi: Quid nobis feciſti fili? ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. in loco enim patris Ioſeph ipſi fuit. non enim erat ipſi pater ſecundum naturam. Deinde Dominus ad ipſam dixit: Quid eſt quod quærebatis me? non ſciebatis quod in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? ſignificās quod templū in nomen Dei, hoc eſt patris ipſius ędificatum eſt. Si itaq; à puero nouit templum, & patrem, non profecto nudus homo genitus eſt: neq; poſt trigeſimum annum, poſtquam uenit in ipſum ſpecies columbæ, filius & Chriſtus uocabatur, ſed ſtatim in his quę patris ipſius ſunt, ipſum eſſe oportere docuit. Quod aūt Ioſeph non erat pater ipſius, ſed patris loco, audi eundem Euangeliſtam dicentem, qui uidelicet antea ſcripſit, ex perſona Marię: Ego & pater tuus dolentes quęrebamus te: quomodo rurſus ſcribit: Erat autem Ieſus incipiens

Magorum hiſtoria.

» eſſe annorũ circiter triginta, filius exiſtens, uelut putabatur, ipſius Ioſeph. In eo enim quod dicit, uelut putabatur, oſtendit ipſum nõ eſſe filium ipſius, ſed putari. Deficiet me tẽpus exponere pergentem ad ea quę pertinent ad declarationẽ ueritatis, et ad cõfutationem inaniter ſapientis Ebionis, & adulteratæ ac uanæ ipſius doctrinæ. Vnde enim non fuerit manifeſtum, quod non pater erat Ioſeph, ſed loco patris habebatur? » Ecce enim (inquit) uirgo in utero habebit, & pariet filium. & non dixit, Ecce mulier. » Et rurſus in alio loco dicit: Et pariet iuuẽcula, & dicent, non peperit. Quãdoquidem enim aliqui Manichæorum & Marcioniſtarum dicunt ipſum genitum non eſſe, ob id pariet, & dicent, non peperit, quoniã non peperit Maria ex ſemine uiri. Et hi furioſi falsò dicunt ex ſemine uiri ipſam genuiſſe. Genuit igit̃ iuuencula in ueritate, et quod iuuencula uirgo uocatur, & huius reliquię purificatio erant inquinatorũ, audi legem

Iuuẽcula pro uirgine.

dicẽtem: Accipe mihi iuuenculam fuluuã, ut electum uas Mariæ oſtenderet, propter igneum ruborem deitatis Saluatoris conceptum in uirgine. ignis enim eſt Deus (inquit) cõſumens. & dixit lex, Iuuenculam in qua iugum non aſcendit ſuper collum: ut oſtenderet uirginem iuuenculã, quæ non noſſet iugum nuptiarũ uiri. Sed quid opus eſt mihi plurima diſputare, quomodo rurſus Eſaias ex perſona Domini dixit: Accipe tibi fruſtum chartæ nouæ magnę: fruſtum quidem, propterea quod ſit uirgo ex ſemine uiri, reſecta autem ſit à mixtura uiri, et quod reſecta ſit à naturali hominum conſuetudine. Omnes enim homines ex ſemine uiri gignuntur. CHRISTI uero natiuitas, ſecundum naturã quidem ex muliere uirgine Maria incarnationem habuit, prẽter naturam uero reſecta eſt à cõſequentia ſecundũ humanitatem: uelut etiã Iacob de ſeipſo » dicit, Ex germine fili mi prodiiſti: & nõ dixit, ex ſemine prodiiſti. & hac de cauſa dicit ſanctus Eſaias propheta, imò potius Dominus ipſi dicit, Accipe tibi fruſtum chartæ: ſpeciem conſuetudinis ſignificans, in qua omnia ſcribunt filij hominũ. uelut etiam in » centeſimo trigeſimooctauo pſalmo dicit: In librum tuum omnes ſcribentur, dies for

Liber pro utero.

mabũtur, & nemo in ipſis. Libro enim aſſimilauit uterum. Et ob id Dauid dicit: Imperfectionem meam uiderunt oculi tui, hoc eſt ſeminatum priuſquã ego effigiarer, co » gnouiſti me, & adhuc priusquã ego ſeminatus eſſem. Hebræus porrò mirabiliter uerbũ declarat. imperfectionẽ enim Golme uocauit, quod ſignificat ſimilaginis grumũ ſiue granum, nimirũ quod nõdum in panem deuenit, ac piſtum eſt, ſed uelut à grano frumenti ſectus grumus, aut tenuis particula quæ ex ſimilagine fit, ſic æqualẽ ſpeciei formam quæ ſecatur ex homine ad ſeminationem exacte loquens oſtendit, et dicit in Græcam linguam ſermone translato imperfectionem, hoc eſt non factã adhuc in utero formationem, aut ante uterum, uiderũt oculi tui. Nouit enim omnia Deus priuſquam fiant, uelut ſcriptum eſt. Cæterum per librum & fruſtũ, uterus ſignificatur. Et

Chartæ nouæ magnæ fruſtum.

non dixit, ſume tibiipſi chartam, ſed fruſtum, ob proprietatem præter hominum conſuetudinẽ: chartæ, propter aptitudinẽ uteri ad hoc ut inſcribatur: nouæ, propter nouitatem uirginis & impollutam integritatẽ: magnę, magna enim reuera eſt Maria ſancta uirgo coram Domino & hominibus. Quomodo enim non dixerimus hanc magnam, quæ incõprehenſibilem concepit, quem cœlum & terra capere nõ poteſt? Ipſe aũt cum incomprehenſibilis ſit, ſecundum proprium propoſitum ac uoluntatem uolens comprehenſus eſt, & non neceſſariò, nec coactus. Quapropter magnum eſt fruſtum, & nouum: magnum, propter miraculum: nouũ, quia uirgo. Et ſcribe (inquit) in ipſum ſtilo hominis: et nõ dixit, Scribet in ipſum quis ſtilo hominis, neq; dixit, ſcribet in ipſum homo: ut ne prætextũ reperiret Ebion. Si enim dixiſſet ſcribet in ipſum homo: habuiſſet quod diceret, homo Ioſeph ſeminauit, & ex ſemine uiri genitus eſt CHRISTVS. Verum Eſaiæ ante ſeptingentos quinquagintatres plus minus annos dixit, ſcribe: ut à tempore interualli omnis ueritas conſpiciat, quod nemo potuit ante ſeptingentos quinquagintatres annos ſeminare eum qui gigni deberet. Num igitur

fruſtra

fruſtra dicit prophetę: Scribe: non, ſed ut oſtenderet Spiritū ſanctum qui erat in pro pheta, ipſum effectorē fieri cōceptionis aduentus CHRISTI in carnē in ueritate. Spi ritus enim ſanctus ſuperueniet in te, inquit angelus Gabriel ad Mariam, &c. At uero ſtilo hominis, eſt imagine hominis. Homo autem eſt CHRISTVS IESVS mediator Dei & hominum. Nam ex ſupernis uenit Deus uerbū, ex Maria uero homo, non de ſemine uiri genitus. Et propterea ſtatim dicit, ppheta: Et ingreſſus ſum ad prophetiſ- *Eſaiæ locus explicatus.*
ſam: ut oſtendat prophetiſſam Mariam, & nō uxorem Achaz, uelut quidam errant, propter Ezechiam dictum eſſe putantes. Iam enim Ezechias undecim annos natus e rat. Nono enim anno regni patris ſui hoc uerbum prædicabatur: Ecce uirgo in utero habebit. Et poſtquam mortuus eſſet Achaz, ubi quatuordecim annis regnaſſet, ſta- tim dicit Scriptura: Et regnauit Ezechias, & erat annorū uiginti, dum ipſe regnabat. Quomodo igitur quum in regno patris ſui, qui quatuordecim annis regnauit, prædi cabatur Emanuel, qui ex uirgine gignitur. Ezechias gignetur, qui uiginti annorū re- gnauit poſt patrem ſuum: et non magis apparebit his qui ratione prædicti ſunt, quod iam fuit natus, quando Propheta prædixit uerbum illud, tēpore regni Achaz patris Ezechiæ: præſertim quum non fuerit prophetiſſa uxor Achaz, uelut omnibus mani feſtum eſt. Maria autem eſt quæ dixit, et uaticinata eſt: Ex hoc tempore beatam me di cent omnes generationes terræ. Ad quā ingreſſus eſt Gabriel, & nunciauit quod Spi ritus ueniturus eſſet in ipſam, qui in Eſaia loquutus eſt: & gignet filium, Dominū no ſtrum IESVM CHRISTVM per Spiritum ſanctum, & nō à ſemine uiri, uelut illi de ſipientes & errantes maledica lingua effutiunt. Porrò confutatus eſt uani illius etiam ſabbatiſmus, itemq; circunciſio, & quotidianæ in aquam demerſiones ab ipſo factæ. In ſabbato enim plurima curare IESVS ſtudet, & nō ſolum curat, ſed etiam per duos modos medetur. præcipit enim curatis in ſabbato, ut grabatū tollant, ac uadant. Sed & in ſabbato lutum ſubegit, & cæci oculis impoſuit. Eſt autem opus lutum ſubigere. Vnde gnari apoſtoli quod ſolutum eſſet ſabbatum, ab ipſius cum ipſis cōuerſatione ac doctrina, uellunt ſpicas in ſabbato, torrentq; ac edunt. Erat autem ſabbatum ſecū- darium primum, uelut habet Euangeliū. Varia enim ſabbata decreuit lex. Aliud qui- *Sabbata uaria*
dem, quod ſecundū ſeptenariū dierum numerū reuoluitur, natura ſabbatū: aliud ue- ro propter ſubiacentes nouilunio ſecundū lunam, & conſequentes feſtiuitates. uelut dies fixorum tentoriorum, & dies paſchatis, quando agnum mactāt, & azyma come dunt. Inſuper autem unum ieiunium ieiunant in anno, quod dicitur magnū: et aliud quod appellāt paruum. Quando enim incidunt hi dies, aut in ſecunda ſabbatorum, aut in tertia, aut in quarta, ſabbatū etiam ipſum ipſis decernitur. Quapropter poſt fa- ctam azymorum diem, et definitā ſabbati diem, in ſabbato ex natura, quod poſt azy morum diem in ſabbatum computatum fuit, inuenti ſunt tranſeuntes per ſata, & euel lebant ſpicas, & torrebant ac edebant: oſtendentes quod ſolutū eſſet uinculum in ſab bato decretum, quum ueniſſet magnum ſabbatum, hoc eſt CHRISTVS, qui quie- *Sabbatum mā gnum eſt Chriſtus.*
tos nos fecit à peccatis noſtris. Cuius figura erat Noë, quem ubi pater eius genitū ui- diſſet, iuxta prophetiam imponebat ipſi nomen Noë, dicēs: Hic quietos faciet nos ex peccatis noſtris, id eſt duris operib. noſtris. Noë uero à peccatis quietos nō fecit, ſed in CHRISTVM prophetauit Lamech, qui per Noë ſignificat in ueritate. Noë enim requiē ſignificat. Et Sebeth, quod ſabbatū ac requiem interpreteris, eſt CHRISTVS, in quo quietus factus eſt Pater, & ſanctus eius Spiritus, & omnes ſancti homines in ipſo quieti facti ſunt, quieſcentes à peccatis. Hic eſt magunm illud ſabbatun, & perpe tuū, cuius figura erat paruum ſabbatū, quod inſeruiebat uſq; ad ipſius aduentū, præ ceptum ab ipſo ſecundum legē, & ſolutum in ipſo, & impletū in Euangelio. Sic enim dixit: Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati. Vnde diſcipuli cōfidenter ſabbatū ſoluunt. Nam & ſacerdotes ante ipſos ſabbatū ſoluerant, mactātes & Deo uictimas

offerentes, ut ne ceſſaret uictima perpetua, et quæ quotidie offertur. Non ſolum autẽ ipſi ſacerdotes prędicebant ſoluendũ eſſe ſabbatum, per hoc quod non ceſſabant, ſed etiã ipſa circunciſio ſabbatum ſoluebat. Quum enim ſępe gigneretur puer in ſabbato, ſublatio ac deſtructio ſabbati per circũciſionẽ fiebat. Sic utriſq; diſſolutio p̃dicebat. oſtendit enim, quod circũcidentes genitum in ſabbato, ſi exacte ſupputare uoluerint octauam diem, inuenientes ipſam incidentẽ in ſabbatũ, & circuncidentes, opus pene trarunt, & ſabbatũ ſoluerũt. Si uero diſtulerũt, ut ne ſoluant ſabbatũ, nona deinceps peragunt circũciſionẽ, & ſoluerunt circũciſionem, & terminum præcepti octo dierũ de ipſa. Imò neq; erat perfecta prima circũciſio, ſed ſigni gratia data eſt, et ad cõmonefactionẽ ipſorum poſtea, & propter hęſitationẽ ipſius Abraam, uelut dixi, obiurgati, & figuræ gratia illius magnæ circũciſionis, quæ omnia ſecundum æqualitatẽ implet in his qui digni fiũt. Etenim ſi hęc ſanctificationis gratia erat, et hęreditatis regni cœlorũ, ergo priuata eſt Sarra regno, et Rebecca, et Lia, & Rachel, & Iochabeth, & Maria ſoror Moſis, et omnes ſanctæ mulieres, & nõ poterunt eſſe hęredes regni cœlorũ, quum nõ potuerint circunciſionẽ Abraam habere, quam Deus ipſi dedit, iuxta horũ rationẽ. Si uero non priuatæ ſunt hæ regno cœlorum, quanq̃ non participes fuerint circunciſione: nihil ergo ualet nunc carnalis circunciſio. Quid uero iactat Ebion circunciſionẽ? quando etiã idololatræ & ſcelerati Ægyptij circũciſionẽ habent. Sed & Saraceni, qui & Iſmaëlitæ, circunciſionẽ habent. & Samaritæ ac Iudæi, & Idumæi, & Homeritæ. Plerique uero ex his non propter legẽ hoc faciunt, ſed temeraria quadã conſuetudine. Et in ſumma multũ temporis conſumo, dum in huius nugis uerſor, propterea quod ipſe fruſtra nititur in hoc dicto, quod ipſe Saluator dixit: Sufficiens eſt diſcipulo ut ſit uelut magiſter eius: ut & ipſe iactare poſsit ſuam circunciſionẽ, propter ipſius Chriſti circunciſionem, quæ ſanè in Chriſto recte peracta eſt. Attamen quando beſtialis ille uult hunc ſermonem de imitatione Chriſti accipere, non cunctabor oſtendere quod non propter hoc dictus eſt. Statim enim declarat Dominus, dicens, quod non propter hoc dixit, ſed propter perſecutiones, & Iudęorum in ipſum debachationem. & dicit: Si me perſecuti ſunt, etiam uos perſequent̃. Si me odio habuerũt, etiã uos odio habebunt. Non me dicitis dominũ & magiſtrum? & bene dicitis, ſum enim. Si igit̃ patremfamiliâs Beelzebul uocauerũt, quanto magis domeſticos ipſius? Et non poteſt ſeruus eſſe ſuper dominum ſuum, neq; diſcipulus ſuper magiſtrũ ſuũ. Sit aũt abſolutus per omnia diſcipulus, uelut magiſter: hoc eſt, paratus ad perſecutionem & maledictionẽ, & quicquid mali infertur. Vnde ſanctus Paulus dicit: Imitatores mei eſtote, quemadmodum & ego Chriſti. Et non quod ille dominũ ſuum imitabatur, uelut nõ oportebat. neq; enim dicebat, Deus ſum, aut filius Dei ſum, aut Deus Verbũ ſum: ſed Ego ſum minimus apoſtolorũ. &, Velut abortiuo uiſus eſt etiã mihi. Si uero tu Ebion hoc dictum accipis de imitatione CHRISTI, & à circumciſione quam inaniter iactas, uis eſſe uelut magiſter, imò magis uelut dominus: ne in circunciſione ipſi te aſsimila, nõ enim tibi proderit. Tranſtulit enim Dominus huius tẽpus, uelut per multos teſtes clarè demonſtrauimus. Venit enim, & impleuit, data perfecta circunciſione myſteriorũ ſuorũ, non in uno ſolo membro, ſed toto corpore obſignato ac circumciſo à peccatis: & nõ unam partem populi ſaluans, hoc eſt uiros ſolos, ſed etiã totum populum Chriſtianorum in ueritate, uirosq; ac mulieres ſimul obſignans, & ad regni cœlorum hæreditatẽ liberaliter, & non defectuoſe uni ſolum uirorum ordini per imbecillitatẽ, ſignaculum exhibens, ſed uniuerſo populo per ſignaculũ mandatorũ ac bonæ doctrinæ regnum cœlorũ reuelans. Si uero uelut Dominus eſſe uis ô Ebion, hoc eſt uelut magiſter, longe falleris. Ne in circũciſione illi aſsimilare, ſed euoca Lazarum ex monumento, aut alium mortuũ ſuſcita, leproſos munda, aut cæcis uiſum reſtitue, aut paralyſi reſolutũ ſana, ſi potes. Non potes autem, quia cõtrariè facis, incredulitate

Circũciſio & ſabbatũ ſe mutuò deſtruebãt

Saraceni. Iſmaelitæ.

incredulitate & uinculis carnis,& iuſtificationibus legis inexplebilibus occupatus. Si aũt hæc facere non potes,ut non potes,propter tuam prauã fidem,non dico uelut CHRISTVS:nõ enim potes aſsimilari Deo,quum corruptibilis homo ſis,& errore deceptus:imò neq; nomẽ CHRISTI in diuinis ſignis inuocare poteris,& ſi inuocaueris,nihil efficies. Si uero etiã omnino operaris ut paralyticũ reſtituas,habuit utiq; id per nomen IESV quod ſurrexit,& intelligentiam ab ipſo accepit,ut tuum ſabbatũ non ſufferat,ſed per nomen eius qui ipſum ſanauit,diſcat, Tolle grabatum tuum,& uade in domum tuam in ſabbato. Iam uero à me relatũ eſt,quod diuerſimode unuſquiſq; ipſorum de Chriſto ſentit ac pronunciat. Aliquando quidem idem Ebion ex affrictu nudum hominem ipſum genitum eſſe dicens. aliquando autem ab ipſo appellati Ebionæi,filium ſupernè ex Deo uirtutem adeptum eſſe aſſerentes,& hunc in tempore Adam ipſum induiſſe ac exuiſſe. Quorũ diuerſas opiniones in uirtute Dei ſubuertimus. Et quid mihi opus eſt amplius cõmorari in importuoſis & reciprocantem aquam habentibus locis:qui alicubi alluuntur,alicubi exſiccantur,ex quibus piſcium eruptiones ſæpe fiunt,& pedibus eorũ qui ripas horũ locorũ adeunt,damnũ uelut iam dictum eſt,inferunt:ex eo quod inter piſces reptilia quædã ſint uenenũ eiaculantia,paſtinacæ inquam,& dracenæ,carchariæq; ac murenæ. Præteribo itaq; locum,rurſus Deo gratias agens,quod & hanc hęreſim in tergũ reiecimus,nõ oſcitanter,ſed diligenter cõfutatam. Ad alias aũt deinceps noſipſos ô chariſsimi demus,diuino auxilio implorato,quo promiſsionis complementum ipſe per nos perficiat.

Contra Valentinos,qui & Gnoſtici appellantur, XXXI hæreſim.

POſt hos Ebionęos appellatos,quorũ improbitatem pertranſiuimus,et per Dei uirtutem conſequentes aliarum ferarum formas promiſimus,uenena item reptilium ac morſus incutientes,utpote in doctrinis ipſorum,uelut in hiatu beſtiæ uenenum eiaculãtis, aut horrendi reptilis & baſiliſci cõceptas: ad Valentinorũ hæreſim explicandam tranſibo,confutationem ipſorum pro uiribus facturus,qui ſanè etiam Gnoſticorum nomen ſibiipſis imponunt. Et horum quidem differentiæ ſunt decẽ, in una plaga ſomniį ipſorum,& coniugationibus,& octonariįs,& maſculorũ ac fœminarum ſeculis uiciſſim æqualiter percuſſis. Et nõ amplius quidem iuxta tempora ordinis ſucceſſionẽ digeram,ſed iuxta progreſſum ab altera ad alteram digrediar. In uno enim tempore hi omnes uelut fungi ex terra eruperunt,& uelut abominabilium ac graueolentium herbarum germina,& gramen ſpinoſum,& uelut latebra multorum ſcorpiorum,ex uno omnes tempore in uitam excreuerunt. Et ſicut antea dixi,in ſtar fungorum ſua deformitate ſub unum contactum apparuerunt. Velut etiam ſancto Irenęo iam de ipſis dictũ eſt:contemporanei enim hi fuerunt. Vnuſquiſq; autem ab altero malam occaſionẽ colligentes,aliusq; ab alio ampliorẽ adhuc doctrinæ gratiam cupiens,ſibiipſi prauæ inuentionis differentiã effigiarunt,& omnes Gnoſticos ſeipſos nominauerunt, Valentinus inquam,& qui ante ipſum fuerũt Gnoſtici,imò & Baſilides,& Saturnilus,& Colorbaſus,Ptolemæus item,& Secũdus,atq; Carpocras,& alį complures. Cæterum etiamſi omnes hic nominauimus,propter exortus omnium in uno tempore cõiunctionem,tamen prauæ ſationis uniuſcuiuſq; maleuolentiam priuatim ac ſeorſim explicabimus. Interim uero ad propoſitũ hæreſiarcham & tragœdiæ portam deueniemus, Valentinum inquam,et ipſius doctrinam. Valentinus igiẽ hic tẽpore ſuccedit his qui antepoſiti ſunt,Baſilidi & Saturnilo,Ebioniq; ac Cerintho & Merintho,& ſodales eius. Hi enim omnes uno tempore in uitam exorti ſunt,modico aũt tempore præceſſerũt Cerinthus & Merinthus ac Ebion. ſimul enim cum his qui ante ipſos indicati ſunt,excreuerunt. Patriã equidem ipſius,aut unde natus ſit,pleriq; ignorant: nulli enim ſcriptori curæ fuit huius locũ oſtendere. Ad nos autem per auditũ fama quædam peruenit, Quare non præteribimus,ut ne etiam

Valentinorũ differentiæ decem.

huius natalẽ locum indicemus. In ambiguo quidem est, an uera dicturi simus: tamẽ famam ad nos perlatam silentio non præteribimus. Dicunt enim ipsum fuisse Phreboniten Aegypti maritimum, in Alexandria uero institutum esse Græcorum literis. Vnde & imitatio Theogoniæ Hesiodi, deorum triginta apud ipsum Hesiodũ relatorum. Et ipse fabulosa gentium poëси in mente sua concepta, & ab his qui cum ipso & ante ipsum à ueritate exciderunt, opinionem adeptus, etiam ipse uelut Hesiodus, alijs nominibus in alia transmutatis, mundum decipere uoluit. Nam & hic triginta deos ac cœlos adducere uult, quorum primum est Profundum, uelut ipse mente delyrus dixit: quomodo sanè & opinionis ipsius fundator Hesiodus chaos primũ deorum dixit. Cui autem nõ clarum est, chaos & profundum eandem significationem habere? Vide uero mihi circulatoris illius tragicam fabulam, & improbã doctrinã. Triginta enim hic, uelut dixi, sæcula adstruere uult, quæ & deos nominat, quindecim masculos & totidem fœminas esse dicens. Singula autẽ sæcula marẽ & fœminã, & iugum ac par, ipse & complices eius dicunt. Quindecim uero dualitates esse aiũt, quas coniugationes appellant, numero autem esse sæcula triginta. Vnamquanq; uero fœminam gignere ex masculo sequentia sęcula. Esse autem hęc, uelut subiectũ est, fœmineo nomine semper ad masculum palàm appositò. Ampsiu, Auraan. Bucua, Tharthuu. Vbucua, Thardeadie. Merexa, Atarbarba. Vdua, Cesten. Vduuac, Eslem. Amphaim, Essumen. Vananin, Lamertade. Athamessumin, Allora. Cubiatha, Thamodan. Saddaria, Oren. Lanaphechudamphech, Emphiboche. Bara, Asi. Vchame, Belim. Dexariche, Masemon. Et sic quidem compositi sunt, uelut iuxta cõiugationem maris & fœminæ. In cõsequentia uero iuxta successionem, sic. Ampsiu. Auraan. Bucua. Tharthuu. Vbucua. Thardeadie. Merexa. Atarbarba. Vdua. Cesten. Vduuac. Eslem. Amphaim. Essumen. Vananin. Lamertade. Athamessumin. Allora. Cubiatha. Thamodã. Saddaria. Oren. Lanaphechudamphech. Emphiboche. Bara. Asi. Vchame. Belim. Dexariche. Masemon. Horum nominum interpretationes hæ sunt. Profundum & Silentium. Mens & Veritas. Verbum & Vita. Homo et Ecclesia. Paracletus et Fides. Paternus et Spes. Maternus & Charitas. Sẽpermens & Intelligentia. Volũtas, quæ etiã Lux & Beatitudo. Ecclesiasticus & Sapientia. Profundus et Mistio, siue Coitus. Ageratus, id est, nõ senescẽs, et Vnio. Per se naturalis & Cõmixtio. Vnigenitus & Vnitas. Immobilis & Voluptas. Iuxta numerũ uero successionis & cõsequentiæ, à superinnominato patre, qui & Profundũ apud ipsos nominatur, usque ad hoc quod iuxta nos est cœlum, numerus horum triginta sic se habet. Profundum, Silentiũ, Mens, Veritas, Verbum, Vita, Homo, Ecclesia, Paracletus, Fides, Paternus, Spes, Maternus, Charitas, Sempermens, Intelligentia, Voluntas, siue Lux, Beatitudo, Ecclesiasticus, Sapientia, Profundus, Mistio, Ageratus, Vnio, Per se naturalis, Cõmixtio, Vnigenitus, Vnitas, Immobilis, Voluptas. Atque hæc quidem est triginta sæculorum ab ipsis fabulosè confictorum tragœdia, & iuxta cõiugationem spiritualis uidelicet complementi uaniloquium. Quæ si quis comparans his quæ apud Hesiodum & Stesichorum, & alios Græcos poëtas sunt, adponat, inuenerit sanè ex cõparatione quod eadem sint, & nihil aliud. Et ex hoc cognoscet, quod nihil aliud admirandum illi miraculorũ hęresiarchæ mystice se dicere profitentẽ. Nihil enim aliud quàm conflictam Gręcorum poëticam fabulosi gentium erroris ac doctrinæ expressérunt, nulla mutatione facta, quàm adulteratę apud ipsos barbaricæ nominũ efficționis. Sic enim dicit & Hesiodus: Primũ omniũ fit Chaos, sic Profundũ dicunt: deinde Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Amor, Metis siue cõsiliũ. Mors, ærũna. Fatũ, Nemesis. Momus, amicitia. Interitus, discordia. Senectus, Ate. Desiderium, obliuio. Somnus, pugna. Voluptas, cõtumelia. Lętitia, splendor. Quies, fraus. Iucunditas, Lis. Et hic quidem numerus masculorum ac fœminarũ secundum consequentiã, hoc modo numerum trigesimũ habet. Si uero quis uelit inspicere

Hesiodi Theogonia.

Triginta sæcula Valẽtini.

Triginta sæcula Hesiodi.

ſpicere quomodo hi fingentes unũ ad aliud cõiungunt, is ſic cõpererit coniuncta ac cõiugata inter ſe, prout poëtis uiſum fuit. Nã profundũ nocti ac ſilentio coniunctũ, terrã genuiſſe fecerunt. Alij uero cœlum, quod etiam Hyperionem uocauerunt. Idẽ uero terræ cõiunctum, mares ac fœminas genuiſſe dicunt, & eos qui ſequunt̃ ſimiliter, uſq; ad totã ipſorum productionẽ, uelut infinita & delira ipſius profundi nugacitas habet. Inuenias aũt ſic cõiuncta ac coniugata, & hoc modo componi potentia. Chaos, Nox, Erebus, Terra, Æther, Dies, Amor, Metis, Mors, Ærumna, Fatũ, Nemeſis, Momus, Amicitia, Interitus, Diſcordia, Senectus, Ate, Deſideriũ, obliuio, Sõnus, Pugna, Voluptas, Cõtumelia, Læticia, Splendor, Quies, Fraus, Iucũditas, Lis. Si uero quis ipſorũ figmẽto attendat, & cognoſcere uelit q̃modo à mũdanis ac Græcis poëmatis hi attoniti facti ſint, fruſtra uelut inſania correpti, excogitãtes quæ nõ oportet, ad uanũ & inutilẽ laborẽ, is inuenerit ipſos tanto magis ſeductos. Vnde adhuc altius etiã perſcrutantes, putauerunt ſe ſua propria furioſa mente etiã defectũ relictum excogitaſſe, quem relictũ defectũ, & omnipotentẽ, & opificẽ appellant, & creatorẽ eſſentiarũ. A' quo rurſus etiã poſteriorẽ octonarium poſt ſeptem cœlos dicunt ſecundũ primum octonariũ aſſimilatũ creatũ eſſe, quum ipſe fuerit in octonario, & ſeptẽ cœlos poſt ſeipſum fecerit. Et uelut defectui relicto impermixtũ quoddã & nõ effœminatũ ſęculum cõiungere uolunt, quod ad cõplementum hic uenerit, & ad inquiſitionẽ animæ, quæ ex ſupernis à materna ſapiẽtia uenit. Iam uero & Achamoth nomen exprimentes cõfingunt, quem etiã Saluatorem uocant, & terminũ, et crucẽ, & finitorem, & traductorẽ, & Ieſum qui per Mariam uelut per canalem pertranſiuit. Achamoth.

Eſſe aũt ipſum lucem à ſuperno Chriſto, & ob id patronymice ac denominatiue uocari lucem, propter ſupernã lucem: & Chriſtum, propter ſupernum CHRISTVM: & uerbum, propter ſupernũ uerbum: & mentem ſimiliter Saluatorẽ dici. Semper uero tranſgredi ſuum patrẽ, illũ opificẽ. Simul aũt ſecũ ſurſum ferre obedientes ipſi, ad ſupernas cõplementi cõiugationes. Et ô horũ nugacitatẽ, & tantã uanitatem. Apponam aũt, uelut antea dixi, etiã uelut ipſi cõiugarunt poëticis & gentilibus fabulamentis ſuam ipſorũ nugacitatem. Poſt tricenarium autem numerum, unum nomen medium & nõ effœminatũ, & poſt ipſum rurſus ſecundum coniugationem octonariũ, inuentum ab opifice, qui rurſus ſic cõponi poteſt, & ſunt nomina hæc. primus Exepaphos. Porphyrio, Clotho. Rhyacus, Lacheſis. Epiphaon, Atropos. Hyperion, Aſterope. Et hęc quidẽ horũ poëtarum ſcena eſt, habens et alias multas nomenclaturas deorũ apud ipſos nominatorũ, maſculorum ac fœminarũ, aliter atq; aliter apud quoſdã appellatorũ, qui etiã trecentorũ ſexagintaquinq; numerũ efficere poſſunt, & amplius, in occaſionẽ ac prætextũ aliarũ ſectarũ, quæ rurſum hoc tragicũ argumentũ ſomniantes aggreſsi ſunt ac inſtituerunt. Nam poſt prędicta nomina, Heſiodus et Orpheus ac Steſichorus genitũ eſſe dicunt Cœlũ & Tartarũ, Saturnũ & Rheã, Iouem & Iunonẽ, & Apollinem, Neptunumq; ac Plutonẽ, & innumeros deinceps qui apud ipſos nominant̃. Multus eſt enim horum fraudulẽtus ex ſuſpicione error, qui ubi nominum uanitatem concepit ac excogitauit, multas fabulas confinxit. Et hic eſt qui mentem illorũ deceptorum ſeducere uidetur. Ridicula uero ſtatim omnibus cõperiuntur hæc, qui ſecundũ Deum illuminatã mentem habent. Porrò præteritis his, rurſus ex ipſorum libris, ad uerbum, & iuxta dictionis ſeriem, lectionis inquam ac libri ipſorum, hic appoſitionẽ faciam, & ſunt hæc. Apud prudentes, apud animales, apud carnales, apud mundanos, Mens magnitudine inabolibilis, inabolibilibus ſalutem. Innominatorũ ego & arcanorũ ac ſupercœleſtium mentionem apud uos faciã, quæ neq; à principatibus, neq; à poteſtatibus, neq; à ſubditis, neq; ab omnibus intelligi poſsũt, uerũ ſoli immutabilis intellectui manifeſta ſunt. Neq; enim ab initio ipſe per ſe pater in ſeipſo complectebatur omnia, in ſeipſo in innoticia, quem quidã ſæcu- Valentini epiſtola.

lum ageraton, id est, nõ senescens appellant, semper iuuenem, masculum ac fœminã. Qui semper complectitur omnia, & non in aliquo continetur. Tunc intelligentia in ipso uoluit illam quam aliqui Notionem, siue Intelligentiã dixerunt, alij Gratiam propriè, ppterea quod ipsa suppeditauit thesauros magnitudinis his qui sunt ex magnitudine. Qui autem uera dixerunt, Silentium appellauerunt: quia per cogitationem citrà sermonẽ, omnia ipsa magnitudo perfecit. Sicut igitur antea dixi, incorrupta æternitas uolens uincula rumpere, magnitudinem effœminauit, ob appetentiã quietis ipsius. Et hæc ipsi mixta edidit patrem ueritatis, quem proprie perfecti Mentem nominauerunt, quoniam exemplar prius existentis ingeniti erat. Postea uero Silentiũ naturalem unitatem lucis protulit cum Mente. Erat autem ipsorum cõuentio, ipsum uelle: & edit ueritatem. Veritas autẽ à perfectis proprie nominata est, quia uerè similis erat matri suæ Silentio, ipso Silentio hoc uolente à diuisionibus lucis, tũ masculi, tum fœminæ, æquale esse, quo per seipsas, & hæc in ipsis manifestaretẽ, his qui ex ipsa sunt, in ipsa insensibilia lumina diuisa. Postea Veritas maternam proferens lasciuiam, effœminauit patrem suum in seipsam, & coiuerunt sibijpsis incorruptibili mixtione, & non senescente commixtione, & edit quaternarium spiritualem masculũ & fœminam, exemplar prius existentis quaternarij, qui erat, Profundũ, Silentiũ, Pater, Veritas. Hic aũt quaternarius ex Patre & Veritate, est Homo, Ecclesia, uerbũ, uita. Tũc cõplectentis omnia profundi uoluntate, Homo et Ecclesia paternorũ recordati uerborum, coiuerunt inter se, & edit hęc duodenarium lasciuorum, masculum & fœminam. Masculi itaq; sunt, Paracletus, Paternus, Maternus, Sempermens, Voluntas, id est lux: Ecclesiasticæ fœminæ uero, Fides, Spes, Charitas, Intelligentia, Beatitudo, Sapientia. Postea uero Verbũ & Vita, etiam ipsi laudis donum effingentes, inter se communicauerunt. Erat autem ipsorum communicatio ipsa Voluntas, & congressi ediderunt Denarium lasciuorum etiam ipsorum, masculorũ ac fœminarum. Ex quibus mares sunt, Profundus, Ageratus, Per se naturalis, Vnigenitus, Immobilis. Hi cognominationẽ in gloriam omnia complectentis fecerunt. Fœminæ uero, Mistio, Vnio, Commixtio, Vnitas, Voluptas. Et hæ cognominationem in gloriam silentij asciuerũt. Perfecto igitur per patrem ueritatis tricenario numero, quem ignorantes terreni numerant, & quũ uenerint ad ipsum, nõ amplius numerũ inuenientes, ad circulum reuertuntur, rursus ipsum numerantes: est autem hic, Profundũ, Silentium, Pater, Veritas, homo, Ecclesia, Verbũ, Vita, paternus, Maternus, paracletus, Sempermens, Volũtas, Ecclesiasticus, Fides, Spes, Charitas, Intelligentia, Beatitudo, Sapientia, Profundus, Ageratus, Per se naturalis, Vnigenitus, Immobilis, Mistio, Vnio, Cõmixtio, Vnitas, Voluptas: tunc is qui oĩa cõplectitur, insuperabili prudentia docuit uocari alterũ octonarium, pro eo qui prius erat principalis octonarius, qui in tricenarij numero manet: non enim erat magnitudinis prudentia, in numerũ cadere: & cõstituit pro masculis masculos, Vnum, Tertiũ, Quintũ, Septimũ: Et fœminas, Binariũ, Quaternariũ, Senariũ, Octonariũ. Hic igitur Octonarius est, qui uocatus est pro eo qui prius erat octonario, profundo, patre, homine, uerbo & silentio, ueritate, ecclesia, uita: qui unitus est luminib. & factus est tricenarius absolutus, & prior ille octonarius quietus, quando profundũ egressum est per magnitudinis fulcimentum uniri cũ tricenario, hic tricenarius erat. Nam reuera Pater ueritatis cõuenit cum Ecclesia, & Maternus habuit uitã, & paracletus unitatẽ, & unitas uniebatur patri ueritatis, & pater ueritatis erat cũ Silentio. Verbũ uero spirituale cõmunicabat spiritui mistione & incorruptibili cõmixtione, faciens finẽ ipsius per se matris, indiuisibilem suã requiẽ. Tricenarius igitẽ absoluens profunda mysteria, penitus nuptiarũ exors, in incorruptibilib. uiros incorruptibiles edidit, qui sanè Vnitatis filij nominati sunt, & delineari nequeuntes. Erãt itaq; ferè extra prudentiã, quiescentes sine intelligentia.

Octonarius alius pro principali constitutus.

Nam

Nam quod quis facit,si nõ de eo uniuerſaliter cogitat,nõ facit. Tunc ſanè geniti ſunt uiri,quorum multitudinẽ ad numerum effari neceſſe non eſt: cogitare uero facile eſt. unuſquiſq; enim proprium nomen ſortitus eſt,propter arcanorũ myſteriorũ cognitionem. Silentium igitur uolens omnes ad electionẽ cognitionis impellere,cõmiſcuit ſe ſecundo oppoſito octonario miſtione incorruptibili,uoluntate autẽ intellectuali. Erat aũt intellectualis ipſius uoluntas,Spiritus ſanctus,qui in medio eſt ſanctarũ Eccleſiarum. Hoc itaq; ad ſecundum octonarium demiſſo, perſuaſit etiã ipſum cũ ipſa uniri. Nuptiæ igitur perficiebantur in octonarij partibus,ita ut unireẽ ſanctus Spiritus uni,& binarius tertio,& tertius ſenario,& octonarius ſeptimo,& ſeptimus binario,& ſenarius quinto. Totus autẽ octonarius conuenit cum uoluptate non ſeneſcente,& incorruptibili miſtione. Non enim erat ſeparatio inter ipſos,uerũ cõmixtio erat cum uoluptate irreprehenſibili,& edidit Quinarium laſciuorum,nõ effœminatorũ. quorũ nomina hæc ſunt: Fructuarius,Finitor,Munerator,Emeritus,Traductor. Hi Medietatis filij appellati ſunt. Atq; hęc quidẽ ex parte librorũ ipſius appoſita,hucuſq; à me dicta ſint. Fecit aũt hic prædicationem in Ægypto. unde ſanè uelut reliquiæ uiperæ oſsiũ,adhuc in Ægypto ſementis ipſius reſtat,in Atrabite,& Proſopite,& Arſenoite,& Thebaide,& inferioribus partib. regionis maritimæ,& Alexandriopolitæ prefectura. Sed & Romæ reuerſus prędicauit. Verum ad Cyprum progreſſus,uelut naufragium natura corporaliter paſſus,à fide defecit,& mente motus eſt. Antea enim pietatis ac rectæ fidei partẽ in prædictis locis habere putabatur. Verũ in Cypro deinceps ad extremã impietatem deuenit,& ſeipſum in ea quam prędicabat improbitate penitus immerſit. Dicit autem ipſe,et ſodales eius,Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum,uelut dixi,& Saluatorem,& Chriſtum,& Verbum,& crucem,& traductorẽ, & finitorem,& Terminum. Ex ſupernis uero corpus delatum eſſe aſſerunt, & uelut aquam per canalem,per Mariam uirginẽ penetraſſe: nihil uero à uirgineo utero accepiſſe,ſed ex ſupernis corpus habere,uelut dixi. Non eſſe aũt ipſum primum uerbum, neq; CHRISTVM poſt uerbum,eum ſcilicet qui ſuperne eſt in ſupernis ſæculis. Verũ hunc aſſerunt datum eſſe ob nihil aliud,niſi ſolum ut ueniret & ſaluaret genus,quod ex ſupernis eſt ſpirituale. Cæterũ mortuorum reſurrectionẽ negant,fabuloſum quiddam ac nugatoriũ dicentes: Non hoc corpus reſurgere,ſed aliud quidẽ ex ipſo,quod ſanè ſpirituale uocant,uerum illorũ ſolum qui apud ipſos ſpirituales atq; animales appellantur,ſi ſanè animales iuſtè uixerint. At materiales & carnales et terrenos uocatos penitus perire,& omnino nõ ſaluari: ſecedere uero unamquãq; eſſentiã ad proprios ſuos productores,ita ut materialis materiæ tradatur,carnalis & terrena terræ. Tres enim hominũ ordines eſſe dicunt, ſpiritualium,animalium, carnalium. Ordinem aũt ſpiritualẽ ſeipſos dicunt,quemadmodum etiã Gnoſticos,& neq; labore opus habentes aliquo,quàm ſola cognitione & arcanis myſteriorum ſuorũ uerbis. Quiſq; uero ipſorum quod cũq; uoluerit,intrepide facit,& nullius rei curioſus eſt. Omnino enim ſaluari ſuum ordinem dicunt,ut qui ſpiritualis exiſtat. Alterum uero ordinem hominum in mundo,quem Animalẽ uocant,à ſeipſo ſaluari non poſſe,niſi labore & iuſta operatione ſeipſum ſaluauerit. Materialem autem hominum ordinem in uita,cognitionem capere non poſſe aſſerunt: neq; ſuſcipere hanc,etiamſi uelit is qui ex hoc ordine procedit,uerum ſimul cum anima & corpore perire. Suum uero ordinem ſpiritualem ſaluari cũ corpore,quod aliud quoddã interius eſt,& ipſi corpus ſpirituale imaginantes uocant. At animales fatigatos laboribus & opificẽ tranſgreſſos,ſurſum dari angelis qui cum CHRISTO ſunt,nihil corporum ferentes,ſed ſolum animas in perfectione cognitionis ipſorum repertas,& has opificem tranſgreſſas,dari angelis qui ſunt cum CHRISTO, in nymphas ac ſponſas. Talis eſt ipſorum tragœdia,habens etiam plura his. ego uero ſolum ea quæ natura neceſſaria duxi,ut in propatulũ

Hominum ordines tres.

uenirent,

uenirent recenſui, pro ut cognitio ad nos deuenit, unde originem traxit, & quib. temporibus uixit, & à quibus occaſiones accepit, & quę ſit ipſius doctrina, ſimulq; cũ quibus hoc malum in uitam exortum eſt, ex parte doctrinæ eius oſtendi. Reliquam uero ipſius nugacitatem non uolui à meipſo componere, quum repererim apud ſanctiſmum Irenæum, priſcum illum, opus contra ipſum conſcriptum. Quũ itaq; hactenus pauca hæc recenſuerim, quæ deinceps ſequũtur ex prædicto uiro ſeruo Dei, Irenæo inquam integrè apponam. Habent autem ſic: Quidam emiſſi ad ueritatẽ, introducũt ſermones fallos, & genealogias uanas, quæ ſanè quæſtiones magis exibẽt, uelut Apoſtolus dicit, quàm ædificationẽ Dei in fide: & per improbe collectam uim perſuadendi, mentem imperitiorum ſeducũt, ipſosq; captiuos ducunt, malicioſe tractantes eloquia Domini, praui expoſitores probe dictorũ fientes: & multos ſubuertũt abducentes ipſos prætextu cognitionis, ab eo qui uniuerſa creauit ac ornauit. uelut qui altius quid ac maius habeant quod oſtendant Deo, qui cœlum & terram & omnia quæ in ipſis ſunt fecit, probabiliter quidem inducentes per uerborũ artificium ſimplices ad quærendi modum. Verũ improbo perdentes ipſos, in eo quod maledicã et impiam ipſorum mentẽ efficiunt erga opificem, & in eo quod non dijudicare poſſunt mendacium à ueritate. Nam error per ſeipſum nõ oſtenditur, ut ne denudatus deprehendatur: ſed amiculo ſplendido callide ornatus, ut etiam ipſa ueritate ueriorem ſeipſum exhibere uideatur imperitioribus, per externam apparentiã: quemadmodũ à quodam præſtantiore nobis dictũ eſt de talibus, quod precioſum lapidem ſmaragdum, & magnæ æſtimationis apud quoſdã, uitrum cõtumelia afficit per artem illi aſſimulatũ, ubi nõ affuerit qui probare poteſt. Quum uero ammixtum fuerit æs ad argentũ, quis poterit facile hoc integre probare? Quo igitur non per noſtrã culpã corripiantur aliqui, uelut oues à lupis, nõ noſcentes ipſos propter externas ouillæ pellis inſidias: quos cauere Dñs ipſe nobis præcepit, ſimilia quidem loquentes, diſſimilia uero ſentientes: ne ceſſarium arbitratus ſum, ubi incidiſſem in libros ac cõmentarios Valẽtini, uelut ipſi dicunt, diſcipulorũ, & ubi cum aliquibus ipſorum cõflictatus ſum, & opinionẽ ipſorum deprehẽdi ac proſtraui, ut ſignificarẽ tibi ô chariſſime mõſtroſa & profunda myſteria, quæ nõ omnes capiunt, quoniã non omnes cerebrum exſpuerunt: quo & tu eadoctus, omnibus qui tecum ſunt, ipſa manifeſta facias, ipſosq; admoneas ut demẽtiæ & in CHRISTVM blaſphemiæ profunditatẽ uitent. Et ſanè prout uires noſtræ tulerint, opinionẽ eorũ qui nunc falſa docẽt, de Ptolemæo loquor, qui floſculus eſt ſcholæ Valentini, breuiter & clarè recẽſebimus. & occaſiones dabimus pro noſtra mediocritate ad illã ſubuertendã, aliena eſſe & inconuenientia ueritati, ea quę ab ipſis dicuntur oſtenſuri, etiam ſi aliàs ad ſcribendũ non ſimus aſſueti, neq; in arte dicendi exercitati: ſed ipſa dilectio nos impellat ad ſignificandum tibi, & omnib. qui tecum ſunt, ea quæ hactenus fuerunt occulta, nunc uero per gratiã Dei in apertum uenerũt dogmata. Nihil enim eſt occultũ quod nõ reuelabitur, et nihil abſconditũ quod non cognoſcetur. Nec uero requies à nobis qui inter Celtas uerſamur, & circa barbaram linguam utplurimũ occupati ſumus, artem dicendi quam nõ didicimus, neq; facultatẽ ſcriptoris, in qua exercitati non ſumus, neq; fucum uerborum, neq; uim perſuadendi, quã nõ nouimus, ſed ſimpliciter & uerè ac uulgari more tibi ex amore ſcripta, tu amãter ſuſcipies, & ipſe apud teipſũ ea augebis, utpote qui potẽtior nobis exiſtis, & hæc uelut ſemina ac principia à nobis accipis, & in mẽtis tuæ amplitudine ad maiorẽ fructũ ꝓducendũ multiplicabis, ea quæ paucis à nobis ſunt relata: & potẽter declarabis his qui tecũ ſunt, ea quæ debiliter à nobis ſunt ꝓlata. Et ſicut nobis ſtudiũ fuit, cũ tu iam olim ipſorũ opinionẽ cognoſcere cupiueris, ut nõ ſolũ tibi ipſam manifeſtã faceremus ſed etiã inſtructionem daremus, q̃ ipſam falſam oſtẽderemus: ſic etiã tu liberaliter alijs inſeruies, iuxta gratiã tibi à Dño datã, ad hoc ut non amplius diſtrahãtur homines ab

Irenæi locus tranſcriptus.

Cerebrum expuere.

Ptolemæus floculus ſcholæ Valentini.

Irenæus inter Celtas.

ipſorum

ipſorum perſuaſionibus quæ tales ſunt. Dicunt enim in inuiſibilibus ac innominatis altitudinibus, quoddam eſſe ſæculum perfectū præexiſtens. Hoc uero etiam primū patrem, & Profundum appellant. Eſſe autem ipſum incomprehenſibile & inuiſibile, ſempiternumq; ac ingenitum, & in quiete ac requie multa per infinita temporum ſæcula fuiſſe. Cum ipſo autem eſſe & Intelligentiam, quam ſanè etiam Gratiam & Silentium nominant. & cogitaſſe aliquando hoc Profundum, à ſeipſo omnium rerum principium producere ac emittere, & hanc emiſſionem quā emittere cogitauit, etiam uelut ſemen depoſuiſſe, & hoc uelut in utero, in eo quod cum ipſo eſt Silētio. Hoc uero ſuſcepto ſemine eo, prægnans factum eſſe, & peperiſſe Mentem, ſimilem & æqualem ei qui emiſit ipſam, & quæ ſola capiat magnitudinem patris. At Mentem hanc etiam unigenitum uocant, & patrem & principium omnium. Simul autem emiſſam eſſe cum ipſa ueritatem. & eſſe hunc primum & ab initio productum Pythagoricum quaternarium, quem etiam uniuerſorū radicem uocant. Eſt enim Profundum et Silentium, poſtea Mens & ueritas: ſenſiſſeq; hunc unigenitum propter quæ emiſſus eſſet, & emiſiſſe etiam ipſum Verbum & Vitam, patrem omnium poſt ipſum futurorum, & principium & formationem totius complemēti. Ex Verbo uero & uita emiſſum eſſe per coniugationem, hominem et Eccleſiam. & eſſe hunc primarium octonarium, radicem ac ſubſtantiam omnium, quatuor nominibus apud ipſos appellatum, profundi & mētis, & uerbi & hominis. Eſſe enim unumquemq; ipſorum maſculum et fœminam, hoc modo. primùm quidem, primū patrem unitum eſſe per cōiugationem ſuæ intelligentiæ. Vnigenitū uero, hoc eſt Mentem, ueritati. Verbum autem uitæ, & hominem Eccleſiæ. Hæc uero ſæcula in gloriā patris producta, uoluiſſe & ipſa de ſuo glorificare patrem, & emiſiſſe emiſſiones in cōiugatione, Verbum quidem & uitam poſt emiſſum hominē & Eccleſiam, alia decem ſæcula emiſiſſe, quorū nomina hæc dicūt. Profundus & Miſtio, Ageratus & Vnio, Per ſe naturalis & Voluptas, Immobilis & Cōmixtio, Vnigenitus & Felicitas. Hæc ſunt decē ſæcula, quæ itē ex Verbo & uita emiſſa eſſe aſſerunt. Hominem uero etiā ipſum emiſiſſe cum Eccleſia ſæcula duodecim, quibus hæc nomina tribuunt: Paracletus & fides, paternus et ſpes, maternus & charitas, Sempermens & intelligentia, Eccleſiaſticus & beatitudo, Voluntas & ſapientia. Hæc ſunt triginta erroris ipſorū ſæcula, quæ ſilentio occultantur, & non cognoſcuntur. Hoc inuiſibile & ſpirituale eſt ſecundum ipſos complementū trifariā diuiſum, in octonarium, & denariū, & duodenariū. Et propterea dicunt Saluatorē (neq; enim Dominū appellare uolūt) triginta annis nihil in aperto feciſſe, oſtendētem horum ſæculorum myſteriū. Sed & in parabola operariorum in uineā miſſorum, triginta hæc ſæcula manifeſtiſſime indicata eſſe aſſerunt. Mittuntur enim alij circa primā horam, alij circa tertiā, alij circa ſextam, alij circa nonā, alij circa undecimā. Dum enim relatæ horæ inter ſe componuntur, tricenarium numerum explent. Vna enim, & tres & ſex & nouē & undecim, triginta ſunt. per horas autem ſæcula indicata eſſe uolūt, & hæc eſſe magna & admiranda ac arcana myſteria, quæ colligunt ipſi: & ſicubi quid ex his quæ in ſcripturis dicuntur, ſuo figmento adaptare ac aſſimilare poſſunt. Itaq; primum Patrem à ſolo eo cognoſci dicunt qui ex ipſo natus eſt, unigenito uidelicet, hoc eſt Mente: reliquis uero omnibus inuiſibilem ac incomprehenſibilem eſſe. Mens autem ſola, ex ipſorum ſententia, delectabatur conſpectu patris, et magnitudinis immenſæ ipſius conſideratione gaudebat, & reliquis quoq; ſæculis magnitudinem patris cōmunicare meditabatur, qualis & quātus eſſet, et quod ſine principio ac incomprehenſibilis eſſet, & quod oculis percipi nō poſſet. Detinebat autem ipſum Silentiū ex uolūtate Patris, propterea quod uellet omnia ipſa ad notionē & deſideriū inquiſitionis prędicti primi patris ſui perducere. Et reliqua quidē ſęcula ſimiliter tacitè quodāmodo deſiderabāt productorē ſeminis ſui uidere, et radicē principio carentem

Pythagoricus quaternarius.

Triginta ſæcula Valentini, per Chriſtum approbata.

carentem cognoſcere. plurimum uero præ alijs impellebatur poſtremum & nouiſſimum duodenarij ab homine & Eccleſia producti ſæculũ, hoc eſt ipſa ſapientia. & pertulit affectum citra complexum coniugis ſui, ipſius uoluntatis. Qui affectus initium quidem habuit in mẽte & ueritate, irruit autem in hoc ſæculum peruerſum, per prætextum quidem dilectionis, per culpam uero temeritatis. propterea quod non cum patre perfecto ſocietatem habuiſſet, uelut mens ipſa. Affectum autem eſſe inquiſitionem patris. Volebat enim (uelut dicunt) magnitudinem ipſius comprehendere. Deinde quum non poſſet, propterea quod rem impoſſibilẽ aggrederetur, in ualde magna anguſtia fuiſſe, tum propter profunditatis magnitudinẽ, tum quod imperſcrutabilis eſt pater. Itemq; ob amorẽ erga ipſum qui ſe ſemper ulterius præ dulcedine ipſius extendebat, ita ut poſtremum conſumpta fuiſſet, & in uniuerſam eſſentiam reſoluta, niſi in fulcientem, et (extra inenarrabilem magnitudinẽ) uniuerſa conſeruantem potentiam incidiſſet. Hanc autem potentiam etiam Terminum uocãt, à qua conſeruatum ac fulcitum eſſe hoc ſæculum dicunt, ita ut uix redierit ad ſeipſum, & patrem incomprehenſibilem eſſe crediderit, & priorem cogitationem depoſuerit, cũ affectu qui ex perturbata illa admiratione ſucceſſerat. Quidam uero ex ipſis, ad affectum ſapientiæ & conuerſionem, fabulantur ipſam impoſſibilẽ & incomprehenſibilem rem aggreſſam, peperiſſe eſſentiam informem, qualem natura fœminea parere poterat. quam ubi cõſideraſſet, primùm quidem contriſtatam eſſe, propter partus imperfectionem: deinde timuiſſe, quum neque ipſum eſſe perfectè haberet, poſtea mentem motam eſſe ac deſperaſſe, quærentem cauſam & quomodo abſconderet id quod factum eſſet. Dum uero ſic in affectib. uerſaretur, accepiſſe conuerſionem, & ad patrem decurrere tentaſſe, & aliquatenus hoc auſam uiribus defeciſſe, & ſupplicem patris factam eſſe. Cum ipſa uero etiam reliqua ſæcula rogaſſe, & præſertim mentẽ ipſam. Hinc dicunt primùm initium habuiſſe eſſentiam ignorantiæ, & triſtitiæ, & timoris & admirationis. At pater prædictum terminum ob hæc per unigenitum emittit in imagine propria in cõiugatum, ineffœminatum. Illum enim aliquando cum coniuge Silentio, aliquando & ſuper maſculum & ſuper fœminam eſſe uolunt. Hunc uero terminum, etiam crucem, et redemptorem, & fructuarium, & finitorem & traductorem uocant. Verum per hũc terminum dicunt mundatam eſſe ac confirmatam ſapientiam, & reſtitutam cõiugio. Separata enim cognitione ab ipſa unà cũ accedente affectu, ipſam quidem intra complementum eſſe, cogitationem uero ipſius unà cum affectu ſeparatã ac ablatam eſſe, et extra complemẽtum emotam, eſſe quidem ſpiritualem eſſentiam, quæ naturalis quædam concitatio exiſtit, informem uero & ſine ſpecie. propterea quod nihil cõprehendit, & ideo fructum debilem & fœminam ipſum dicunt. Poſtquã autem ſeparata fuit hæc extra complementum ſæculorum, materq; ipſius reſtituta eſt proprio coniugio, unigenitum rurſus aliam coniugationem emiſiſſe, iuxta prouidentiam Patris, ut ne quod ſæculum ſimiliter ut illud afficeretur, CHRISTVM & Spiritum ſanctum, ad confirmationem ac fulcimentum complementi, à quibus abſoluta eſſe ſæcula. CHRISTVM enim docuiſſe ipſa coniugij naturam, ingeniti cõprehenſionem cognoſcentia, idonea eſſe ad declarandum inter ipſa Patris agnitionem. Et quod neq; capi neq; cõprehẽdi poteſt, & quod neq; uidere neq; audire ipſum datur, ſed per ſolum unigenitum cognoſcitur. & cauſam quidem æternæ perpetuitatis ipſius Patris reliquis omnino incomprehenſibilem eſſe. Verum generationis ipſius ac formationis comprehenſibilem eſſe, per quam ſanè æqualis eſt. Et hæc quidem iam emiſſus CHRISTVS inter ipſos operatus eſt. At uero Spiritus ſanctus adęquata ipſa omnia gratias agere docuit, & ueram requiem induxit. Et ſic forma ac ſententia omnia ſæcula ęqualia conſtituta eſſe dicunt, ita omnia maſculini ſexus, Mentes & uerba, & homines, & Chriſti euaſerint: et omnia fœminini ſexus ſimiliter Veritates, et Vitę, et Spiritus, et Eccleſię.

Terminus, quæ ſit potentia.

Confirma

Confirmata uerò in hoc omnia, et perfectè quieta facta, cum magno gaudio primum patrem hymnis celebrasse dicunt, et ipsum multæ lætitiæ participem. et pro hac beneficentia, una uoluntate ac sententia totum seculorum complementum, cõsentiente Christo & Spiritu, & approbante ipsorum patre, unumquodque seculum quod pulcherrimum atque florentissimum in seipso habebat cõportasse, & collationẽ fecisse: atque his concinne complicatis, & diligenter unitis, emisisse problemata, ac emissiones in honorem ac gloriam Profundi, perfectissimum decorẽ & sidus complementi perfectum fructum IESVM, quem et Saluatorem appellatum esse, & CHRISTVM & Verbũ, patronymicè ac denominatiuè, & secundùm omnia, propterea quod ab omnibus esset, satellitesq; ipsorum in honorẽ eorundem eiusdem generis angelos simul productos esse. Hæc quidem igitur est tractatio, quæ intra complementum ab ipsis dicitur, & affecti seculi ac ferè perditi uelut in materia propter inquisitionem patris calamitas: & Termini ac crucis, & redemptoris, & fructuarij, & finitoris, & traductoris, sexangula compago: & primi CHRISTI cum Spiritu sancto expœnitẽtia à patre ipsorum posterior seculis generatio: & secundi CHRISTI, quem etiam Saluatorem dicunt, ex collatione composita cõstitutio. Hæc autẽ manifestè quidem dicta non esse, eo quod non omnes capiant cognitionẽ: per mysteria uerò à Saluatore indicata esse in parabolis, his qui intelligere possunt, hoc modo: Triginta quidem secula significata esse per triginta annos, uelut antea diximus, in quibus nihil in aperto Saluatorem fecisse dicunt: & per parabolam operariorum uineæ. Et Paulũ manifestissimè dicunt sæpe nominare secula. Insuperq; etiam ordinẽ ipsorum seruasse, dum dixit: In omnes generationes seculorum seculi. Sed & nos dum in gratiarum actionibus dicimus, in secula seculorum, illa ipsa secula significare. Et ubicunq; seculum aut secula nominantur, relationem ad illa esse uolunt. At duodenarij seculorum emissionem, significari per hoc quod Dominus duodecim annorum existens, disputauerit cum doctoribus legis: & per Apostolorum electionem, duodecim enim sunt Apostoli. & reliqua decem & octo secula manifestari, per hoc quod dicunt: Post resurrectionẽ ex mortuis, decem & octo mensibus ipsum cum discipulis conuersatum esse. Sed & per primas nominis ipsius græcè scripti literas, per Iota uidelicet & ita, octodecim secula signatè prout Græci numerant significari. Similiter uerò & decem secula per literã iota, quæ in nomine ipsius prima est, significari dicunt. & propterea dixisse Saluatorẽ, Iota unum aut unus apex non præteribit, donec omnia fiant. Cæterũ affectum qui circa duodecimũ seculum contigit, significari dicunt per defectionẽ Iudæ, qui duodecimus erat Apostolorũ. Et quod duodecimo mense passus est. Vno enim anno uolunt ipsum post baptismũ suum prædicasse. Insuper uerò & in ea quæ sanguinis fluxũ patiebatur, manifestissimè hoc indicari. Nam ubi duodecim annos ipsa passa fuisset, per Saluatoris præsentiam curatam esse, ubi tetigisset fimbriam uestimenti ipsius. & propterea dixisse Saluatorem: Quis me tetigit? ut doceret discipulos, mysterium in seculis factum, & affecti seculi sanationẽ. Quæ enim duodecim annis passa est, illa uirtus est, dum extendebatur, & in infinitũ flueret essentia ipsius, uelut dicunt: & nisi attigisset uestimentum ipsius, hoc est ueritatem primi quaternarij, quæ per fimbriam significata est, resoluta fuisset in essentiam suam. Sed cessauit, & sedatus est affectus. Nam egressa uirtus huius (esse autem hanc Terminũ uolunt) curauit ipsam, & affectus ab ipsa secessit. At uero Saluatorem ex omnibus existentem Omne esse, per hoc dictum ostendi dicunt: Omne masculinũ aperiens uuluã. Nam hic quũ Omne esset, aperuit uuluam cogitationis affecti seculi, quę extra complementum emota est: quam sanè etiam secundum Octonariũ uocant, de quo paulo pòst dicemus. Et à Paulo palàm ob hoc dictum esse asserunt: Et ipse est omnia. Et rursus: Omnia in ipsum, et ex ipso omnia. Et rursus: In ipso habitat omne complementũ deitatis. Sed & omnia

Christi duo Valentino.

Scriptura qua nititur Valentinus.

inſtaurata eſſe in CHRISTO per Deum, ita dictum eſſe interpretantur, & ſi qua alia huiuſmodi ſunt. Poſtea uerò de Termino ſuo, quem pluribus nominibus appellant, duas ipſum habere actiones pronunciant, Confirmatiuam & Separatiuam, ſiue diuiſiuam. Et quatenus quidem firmat ac fulcit, Crucem eſſe: quatenus uerò diuidit ac diſtinguit, Terminum. Et Saluatorẽ quidem ſic dicunt actiones ſuas indicaſſe, & primum Confirmatiuam in eo quod dicit: Qui non portat crucem ſuam, & ſequitur me, diſcipulus meus eſſe non poteſt. Et rurſus: Tollens crucem ſuam, & ſequitur me. Diuiſiuam uerò in eo quod dicit: Non ueni mittere pacem, ſed gladium. Sed & Ioannem hoc ipſum ſignificaſſe dicunt, dum dixit: Ventilabrum in manu eius, & purgabit aream, & colliget frumentum in horreum ſuum, paleas uerò comburet igni inextinguibili, & per hoc actionẽ termini indicaſſe. Ventilabrũ enim crucem eſſe interpretantur, quæ conſumat materialia omnia, uelut ignis paleas: purgat autem eos qui ſaluantur, uelut uentilabrum frumentũ. Paulum uerò apoſtolum etiam ipſum huius
» crucis mentionem feciſſe dicunt, hoc modo: Verbum enim crucis his quidem qui pe
» reunt ſtultitia eſt, nobis uerò qui ſaluamur, uirtus Dei. Et rurſus, Mihi autem ne con
» tingat in aliqua re gloriari, niſi in cruce Chriſti, per quẽ mihi mundus crucifixus eſt,
» & ego mundo. Talia equidem de complemento ſuo & figmento omnes dicunt, adaptare enitentes ea quæ rectè dicta ſunt, his quæ malè ab ipſis excogitata ſunt. Et nõ ſolùm ex Euangelicis & Apoſtolicis ſcriptis demonſtrationes facere conantur, peruertentes interpretationes, & malitioſe adulterantes expoſitiones: ſed etiam ex lege & prophetis: nimirum quum multæ parabolæ ac allegoriæ in ipſis relatæ ſint, & ipſarũ ambiguitas ad multa per expoſitionem trahi poſsit, callidè ad figmentum ſuum ac doloſe adaptantes, captiuos abducunt à ueritate eos qui non firmam fidem in unum Deum patrem omnipotentem, & in unum Dominum Ieſum Chriſtum filium Dei conſeruant. Cæterum quæ extra complementum ab ipſis dicuntur, talia ſunt: Cognitio-
Achamoth. nem ſupernæ ſapientiæ, quam etiam Achamoth uocant, emotam è complemento unà cum paſſione & affectu, dicunt in umbris & tectis locis efferbuiſſe per neceſſitatem. Extra lucem enim & complementum edita eſt, in formis & ſine ſpecie, uelut abortus, eo quod nihil comprehendit: miſertumq; eius eſſe CHRISTVM, & per crucem propria uirtute extentum formaſſe, formatione ſecundum eſſentiam ſolùm, non etiam ſecundũ ſcientiã ac cognitionẽ: & ubi hoc feciſſet, recurriſſe contracta ſua uirtute, atq; illam reliquiſſe: quo percipiens afflictionem ſuam, propter emotionẽ è complemento, appetat præſtantiora, habens odorem quendam incorruptibilitatis in ſe relictum à CHRISTO & Spiritu ſancto. Et propterea ipſam ambobus nominib. appellari, tum Sapientiam patronymicè, pater enim ipſius Sapientia uocatur: tum Spiritum ſanctum, à ſpiritu circa Chriſtum: formatamq; ipſam ac ſapientem factam eſſe, uerum ſtatim euacuatam, inuiſibili cum ipſa conuerſante Verbo, hoc eſt Chriſto, ad inquiſitionem proceſſiſſe lucis, quæ ipſam reliquerat, & non potuiſſe ipſam apprehẽdere, eo quod prohiberetur à Termino: & hic Terminum prohibentẽ ipſam ab ulterio
Iao nominis ratio. ri progreſſu dixiſſe Iao. Vnde Iao nomen factũ eſſe dicunt. Quũ autem nõ poſſet pertranſire Terminũ, propterea quod affectui implicata eſſet, et ſola foris relicta eſſet, omni afflictionis parti uariæ ac multiplicis exiſtentis, ipſam ſuccubuiſſe, & pertuliſſe triſtitiã quidẽ, quod non cõprehendit: timorẽ uerò, ne quemadmodũ ipſam lux, ſic etiã uita ipſam deſtituat. Et ad hæc deſperationẽ. Omnia uerò in ignorantia. Et non uelut mater ipſius prima Sapiẽtia & ſeculũ, alterationẽ in afflictionibus habuit, ſed contrarietatẽ. Accidiſſe uerò ipſi etiam alterã affectionẽ, ex cõuerſione uidelicet ad eum qui compagẽ hanc uiuificauit. Et eſſentiã materiæ ipſam factã eſſe dicunt, ex qua mũdus hic cõſtitutus eſt. Ex cõuerſatione enim omnẽ mundi & opificis animã generationẽ accepiſſe. Ex timore uerò & triſtitia, reliqua initiũ habuiſſe. A lachrymis enim ipſius

factam

factam esse omnem humidã essentiam. A' risu uerò lucidam. A' tristitia autẽ & pertur batione, corporalia mundi elementa. Aliquando enim plorabat ac tristabat, uelut di cunt, eo quod sola relicta esset in tenebris & euacuatione. Aliquãdo autem cogitans de luce quę ipsam reliquisset, in lætitiã diffundebatur, ac ridebat. Aliquãdo uerò rur sus timebat. Aliquando desperabat, et mente mouebatur. Equidẽ multa hic deinceps tragœdia est ac imaginatio, unoquoq; ipsorum aliter atq; aliter audacter narrante, ex quali affectu, & ex quo elemento essentia generationẽ accepit. Quæ etiam meritò uidentur mihi nõ omnes uelle in aperto docere, sed solos illos qui magnas merces pro tãtis mysterijs persoluere possunt. Non enim amplius hęc similia illis, de quibus Do minus noster dixit: Gratis accepistis, gratis date: sed remota & monstrosa ac profun da mysteria, quę multo labore acquirũtur, ab his qui mendaciorũ sunt studiosi. Quis enim nõ impenderit omnia bona sua, ut discat quod è lachrymis cogitationis afflicti seculi, maria & flumina, & uniuersa aquosa essentia generationem acceperunt? Ex risu uerò ipsius, lux, & ex perturbatione ac desperatione corporalia mundi elementa? Volo autẽ etiam ipse aliquid conferre ipsorũ fertilitati. Quandoquidem enim uideo quasdã aquas dulces esse, uelut fontes & fluuios & hymbres, atq; huiusmodi: quæ uero sunt in mari, salsas: cogito mecum, non omnes ex lachrymis ipsius productas esse: propterea quòd lachrymæ salsæ sint qualitate. Manifestũ igitur, quod salsæ aquæ hæ sunt ex lachrymis. Verisimile est aũt, ipsam in multa anxietate ac desperatione cõstitu tam etiã sudasse. Hinc sanè iuxta argumentũ ipsorũ suspicari oportet, fontes & fluuios, et si quę alię dulces sunt aquę, generationẽ habuisse ex sudoribus ipsius. Incredibile enim est, quum una sit qualitas lachrymarũ, alias salsas, alias dulces aquas ex ipsis pro ueniſſe. Hoc autem magis credibile est, alteras esse è lachrymis, & alteras è sudoribus. Quandoquidem uerò & calidæ quædam & acres sunt aquę in mundo, cogitare quis potest, quid'nam fecit, ex qua parte has emisit. Tales enim fructus argumento ipsorum conueniunt. Quum igitur pertransisset omnem afflictionem mater ipsorum, & uix perminuisset, ad supplicationem conuersam ipsam esse lucis, quæ ipsam reliquerat, hoc est CHRISTI, dicunt. Qui quum reuersus esset ad complementum, ipse quidem, ut uerisimile est, piger erat ad hoc ut rursus descenderet: demisit autem para cletum ad ipsam, hoc est saluatorem, patre omnem uirtutem ipsi dante, & omnia sub potestatem tradente, & seculis rogantibus, ut per ipsum omnia crearentur uisibilia & inuisibilia, throni, deitates, dominationes. Emittitur autem ad ipsam cum coætaneis suis angelis. At uerò Achamoth ipsum ueritatẽ esse dicunt, & primũ quidem tegmen & uelamen imposuisse ob uerecundiam: postea uerò ubi uidisset ipsum cum uniuersa fructuositate sua accurrisse ad ipsum, uirtute accepta ex conspectu eius. & ipsum formasse eam formatione secundũ cognitionẽ, & afflictionũ ipsius curationẽ fecisse, ita ut ipsas ab ipsa separaret, easq; non negligeret, (non enim possibile erat ipsas deleri, ue lut illas priores, propterea quod in habitũ iam cessissent, & ualidæ essent) sed secerne ret per discretionem, quo confunderet & stabiliret, & ex incorporali affectu in corpo ralem materiam ipsas transmutaret. Atq; sic aptitudinem & naturam induxisse ipsis, ut in compages ac corpora uenirent, ad hoc ut duæ essentiæ fierent, mala affectuum ac uitiorum, & affectuosa ex conuersione. Et propterea per uirtutem dicunt construxisse Saluatorem ipsam Achamoth, ut ab affectu liberata sit, & per gaudium speculationem luminũ in ipso conceperit, hoc est angelorum qui cum ipso erant. et ubi ipsos concepit, peperisse docẽt fructus secundũ imaginem, partum spiritualẽ ad similitudinem satellitũ Saluatoris factum. Quum igitur tria hæc iam suppositа sint ex ipsorum sentẽtia, primũ quod ex affectu est, quod erat materia: secundũ quod ex conuersione, quod erat animale: tertiũ quod peperit, hoc est spirituale: sic conuersa est ad formatio nem ipsorũ. Verùm spirituale non potuisse ab ipsa formari, quoniam coëssentiale ipsi

fuit. Conuersam autem esse ad formationẽ essentiæ suæ animalis factę ex cõuersione, proposuisseq; doctrinas ex saluatore. Et primum formasse ipsam ex animali essentia dicunt, Patrem & Regem omniũ, tum coëssentialium ipsi, hoc est animaliũ, quæ sanè dextra appellãt: tum eorũ quæ ex affectu & materia sunt, quæ siniſtra uocãt. Omnia enim quę circa ipsum sunt, clandestinè formasse ipsum asserunt, commotum à matre. Vnde etiã Metropatora, id est matrẽ ac patrem, et Apatora, id est patre carentẽ, et opificem ac patrem ipsum uocant: dextrorsum quidẽ patrẽ dicentes, hoc est animaliũ: siniſtrorsum uerò opificẽ, hoc est materialiũ: simul omniũ autem, regem. Etenim Cogitationẽ hanc uoluisse omnia in honorẽ seculorũ facere, & imagines ipsorum fecisse dicunt. Imò potius saluatorẽ per ipsam fecisse. Et seipsam quidẽ in imagine inuisibilis patris seruasse, ut ne cognosceretur ab opifice: illum uerò in imagine unigeniti filij. Archangelos autẽ & angelos ab his factos, in imagine reliquorũ seculorum. Patrem igitˉ ac Deum ipsum factũ esse dicunt, omniũ quæ extra complementũ sunt animalium ac materialium factorem. Discreuisse enim ipsum duas essentias confusas, & ex incorporeis corporales fecisse, atq; sic cœlestia ac terrestria creasse, & factum esse materialium ac animaliũ, dextrorum ac siniſtrorum opificem, leuiumq; ac grauiũ, & eorum quæ sursum feruntur, & eorum quæ deorsum subsidunt. Septem enim ipsum cœlos construxisse, supra quos opificẽ esse dicũt, & propterea Septenariũ ipsum uocãt. Matrẽ uerò Achamoth Octonariũ conseruantẽ numerum primogeniti, ac primi octonarij ipsius cõplementi. At septẽ cœlos non esse intelligibiles dicunt, uerùm angelos ipsos esse asserunt. Sed & ipsum opificem angelũ esse Deo simílẽ. uelut etiam Paradisum, qui supra tertium cœlum est, quartum angelũ uirtute ac potẽtia esse dicũt. Et ab hoc aliquid accepisse Adam, conuersatum in ipso. Hæc autem dicunt opificẽ putasse à seipso fabricare, uerum fecisse ipsa Achamoth producẽte. fecisse enim cœlum, quũ non nosset cœlũ: et formasse hominẽ, quum non nosset hominẽ: et terram protulisse, quũ ignoraret terram. Et sic in omnibus ignorasse ipsum dicunt ideas ac formas eorum quæ faciebat, & ipsam quoq; matrem. Seipsum autem solum putasse omnia esse. Causam uerò ipsi fuisse matrem huius opinionis dicunt, quæ sic ipsum producere uoluerit, caput quidem ac principium primæ essentię, dominum uerò totius negocij. Hanc autem matrẽ etiam Octonariũ uocant, & Sapientiã, & Terram, & Hierusalẽ, & Spiritum sanctum, & Dominũ masculino genere. Habere uerò ipsam medietatis locum, et esse quidem supra opificem, infra uerò aut extra complementum usque ad consummationem. Quando quidem igitur materialem essentiam ex tribus affectibus constare dicunt, timore, tristitia, & desperatione: & ex timore quidem ac conuersione animalia constitutionem accepisse: ex conuersione quidem opificem generationẽ habuisse uolunt, ex timore uerò omnem reliquam animalem substantiã, uelut animas brutorũ animantium ac bestiarũ ac hominum. ob id quum ipse imbecillior fuerit ad cognoscẽdum aliqua spiritualia, putasse se solũ Deum esse, & per prophetas dixisse, Ego Deus, & præter me nullus. Ex tristitia uerò spirituales malicias factas esse docent: unde etiã diabolum generationem habuisse, quem etiam Dominum mundi uocant, & dæmonia & angelos, & omnem spiritualem maliciei substantiam. Cęterum opificem filium matris ipsorum dicunt, Mundi uerò dominũ opificis creaturã. Et mundi dominum scire ea quæ supra ipsum sunt, quia spiritus est maliciei. Opificẽ uerò ignorare, ut pote qui animalis sit. Habitare autẽ matrem ipsorũ in supercœlesti loco, hoc est in medietate. Opificẽ uerò in supercœlesti, hoc est in septenario. Mundi dominum autem in mundo apud nos. Ex perturbatione deinde ac desperatione, uelut ex ignobiliore, corporalia, uelut antea diximus, mundi elementa facta esse. Terram quidem circa perturbationis statũ. Aquam uerò circa timoris lachrymarũ motum. Aërem circa tristiciæ stabilitatem. Ignem autem ex omnibus ipsis proueniſse, mortemq; ac corruptionem,

Dextra & siniſtra quæ.

Metropator & Apator.

Opificis ignorantia.

Matris Octonarij nomina.

quemad-

quemadmodum etiam ignorantiam in tribus his affectibus occultatam esse docent. Porrò ubi mundū creasset Opifex, feciſſe ipſum etiam hominē Terreum, non ex hac arida terra, ſed ab inuiſibili eſſentia, ex diffuſili ac fluxili materia acceptum, et in hunc inſufflaſſe animalem decernunt. Et hunc esse eum qui ad imaginem ac ſimilitudinem factus eſt. Iuxta imaginem quidem, materialem esse, ſimilem quidem, ſed non coeſſentialem Deo. Iuxta ſimilitudinem uerò, Animalem. Vnde etiam Spiritum uitæ eſſentiam ipſius dictā esse, quum ſit ex ſpiritali defluxiōe. Poſtea autem circumdatam ipſi dicunt pelliceam tunicā, quam ſenſibilem carnem esse uolunt. Porrò partum matris ipſorum ipſius Achamoth, per quem ſpeculationē angelorum, qui circa Saluatorē ſunt peperit, coeſſentialem matri exiſtentem ſpiritualem, & ipſum ignoraſſe opificē dicunt, & clandeſtinè depoſitum esse in ipſum, ipſo non ſciente, ut per ipſum in animam quæ ab ipſo eſt ſeminatus, & in materiali hoc corpore geſtatus, & in his etiam auctus, paratus fieret ad ſuſceptionem perfecti. Latuit igitur, uelut dicunt, opificem, ille conſeminatus, cum inſufflatione ipſius ſpiritualis homo, per inenarrabilē prouidentiam ab ipſa Sapientia. Sicut enim matrem ignoraſſe, ita etiam ſemē eius dicunt, quod ipſum ſanè Eccleſiam esse uolunt, exemplar ſupernæ Eccleſiæ: & hoc etiam in ſeipſis esse cenſent, ut habeāt ipſi animam quidem ab opifice, corpus uerò à terra, & carnem à materia, ſpiritualem uerò hominem à matre Achamoth. Quum igitur tria ſint, Materiale quidem, quod etiam Siniſtrū uocāt, neceſſariò perire dicunt, utpote quod nullam incorruptibilitatis ſpirationem oſtendere poſſit: Animale uerò, quod & dextrū appellant, ut quod mediū ſit inter materiale & ſpirituale, eò ſecedere quócumque tandem inclinationem fecerit. Spirituale uerò emiſſū esse, quo hic animali coniunctum formetur, coëruditum ipſi in conuerſatione. Atque hoc esse dicunt Sal & Lucē mundi. Opus enim habebat animalibus & ſenſibilib. diſciplinis, per quas etiam mundum conſtructū esse dicunt. Sed & Saluatorē ad hoc animale aduenisse: nam & liberum arbitriū id habet, ut ipſum ſaluet. Quæ enim ſaluare uolebat, eorum primitias ipſum ſuſcepiſſe dicunt. Ab Achamoth quidē ſpirituale, ab opifice uerò indutum esse animalem CHRISTVM, à diſpenſatione uerò circundatum esse corpus animalem eſſentiā habens, uerùm arcano artificio conſtructū, ad hoc ut & inuiſibilis & impalpabilis, ac afflictione exors factus ſit. Materiale uerò nihil ipſum ſuſcepiſſe dicunt. Non enim esse materiā capacem ſalutis. Perfectionem autē fore, quando formatum ac perfectum effectum fuerit cognitiōe omni ſpiritali, hoc eſt Spirituales homines perfectam cognitionem de Deo & de Achamoth habentes, & ſeipſos myſteriis initiatos hos esse aſſerūt. Erudiuntur enim in animalibus rebus animales homines, qui per opera & nudam fidem confirmantur, & perfectam cognitionem non habent. Esse autem hos nos, qui ab Eccleſia ſumus, dicunt. Quapropter etiam nobis bona opera neceſſaria esse pronunciant. aliter enim impoſſibile eſt ſaluari. Seipſos uerò non per opera, ſed propterea quòd ex natura ſpirituales ſunt, penitus & omnino ſaluari docent. Quemadmodū enim terreum impoſſibile eſt particeps fieri ſalutis, non enim capax eius esse ipſi dicunt: ſic rurſus iſdem impoſſibile esse uolunt, ſpirituale corruptionem ſuſcipere, in quibuſcunq; tandem operationib. uerſentur. Quo enim modo aurū in cœno depoſitū non amittit pulchritudinē ſuam, ſed propriam naturā conſeruat, cœno nullam iniuriā auro inferente: ſic etiam ſeipſos dicūt in quibuſcunq; materialibus actionib. uerſentur, minime lædi, neque abiicere ſpiritualem ſubſtantiā. Quapropter ſanè etiam interdicta omnia intrepidè qui perfectiſſimi ſunt faciunt, de quibus ſcripturæ affirmant, quod faciētes ipſa regnum Dei non poſſidebunt. Etenim quæ ſimulachris dicata ſunt, indifferēter edunt, neque inquinari ab ipſis putantes. Et ad omnes feſtiuas gentium delicias ad honorem ſimulachrorum fientes, primi conueniunt, ut aliqui ipſorū neque à ſpectaculo apud Deū & ho-

Homo materialis & animalis.

Homo ſpiritualis.

Valentiniani omnia etiam interdicta faciunt.

mines odioſo, eorum qui cum feris depugnant, & gladiatoriam artem in hominum cædem exercent, abſtineant. Alij etiam uoluptatibus carnis ad ſatietatem inſeruientes, carnalia carnalibus, & ſpiritualia ſpiritualibus attribui dicunt. Et quidam ex ipſis mulierculas, quæ clandeſtinè ab ipſis hac doctrina eruditiuntur, corrumpunt: uelut ſępiſſimè ab aliquibus ipſorum deceptæ, & poſtea ad Eccleſiam Dei conuerſæ fœminæ, etiam hoc ipſum cum reliquo errore confeſſæ ſunt. Alij palàm omni pudore exuto, quaſcunq; amauerint fœminas, eas à maritis auulſas ſibi uxores duxerunt. Alij rurſus modeſtè ab initio, uelut cum ſororibus ſe habitare ſimulantes, progreſſu temporis deprehenſi ſunt, prægnante ſorore à fratre facta. Sed & alia multa deteſtãda ac impia facientes, nobis qui propter timorem Dei etiam cogitatione ac uerbis peccare cauemus, inſultant, uelut idiotis, & nihil ſcientibus. Seipſos uerò exaltant, perfectos ſe appellantes, & ſemina electionis. Nos enim in uſu gratiã accipere dicunt, & propterea ipſa ſpoliari: Seipſos autẽ priuatim partã, quæ ex ſupernis ab inenarrabili et innominata coniugatione deſcendit, gratiam habere, & propterea adijci eam ipſis. Quapropter etiam omni modo oportere ipſos ſemper coniugationis myſteriũ cogitare ac meditari. & hoc ſtupidis perſuadẽt his uerbis, ſic dicentes: Quicunq; in mundo natus ac degens, uxorẽ non amauerit, ut ipſi commixtus ſit, nõ eſt ex ueritate, & nõ procedet ad ueritatem. Qui uerò ex mundo natus eſt, & mixtus fuerit mulieri, nõ procedet ad ueritatem, propterea quod in concupiſcentia mixtus eſt mulieri. Ob id igitur bonos animales nos nominant, & ex mundo eſſe dicunt, & neceſſariam nobis continentiam & bona opera, ut per ipſa ueniamus ad medietatẽ. Ipſis autẽ ſpiritualibus ac perfectis appellatis, nequaquam. Non enim operatio ad complementum inducit, ſed ſemen quod illic parum emittitur, & hic perficitur. Quum uerò omne ſemen perfectum factum fuerit, Achamoth matrẽ ſuam diſcedere de medio loco dicunt, & intra complementũ ingredi, & recipere ſponſum ſuum Saluatorẽ, eum qui ex omnibus factus eſt, ut coniugatio fiat Saluatoris & Sapiẽtiæ, ipſius Achamoth uidelicet. & hoc eſſe ſponſum & ſponſam, nuptiarum uerò domum totũ complementũ. At uerò ſpirituales ubi animas exuerunt, & ſpiritus intellectuales facti ſunt, inuiſibiliter & incõprehenſibiliter intra complementum ingreſſos, ſponſas attribui angelis qui ſunt circa Saluatorem. Opificem uerò etiam ipſum tranſire in matris Sapientiæ locum, hoc eſt in medietatem, iuſtorũ item animas requieſcere etiam ipſas in medietatis loco. Nihil enim animale intra complementum tranſire. His autem ſic factis, ignem latitantem in mundo ubi effulſit & exarſit, omnemq; materiã conſumpſit, ſimul cum ipſa conſumptum iri, & ad hoc ut non amplius ſit ſeceſſurum eſſe dicunt. Cęterum opificem nihil horum nouiſſe pronunciant ante Saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt, emiſiſſe ipſum etiam CHRISTVM filium proprium, ſed animalem. & de hoc per prophetas loquutum eſſe. Eſſe autem hunc qui per Mariã tranſiuit, quemadmodũ aqua per canalem tranſit. Et in hunc in baptiſmate deſcendiſſe illum qui eſt ex cõplemento ex omnibus Saluatorem, in ſpecie columbæ: fuiſſe autem in ipſo idem ſemen ipſius Achamoth ſpiritale. Itaq; Dominũ noſtrum ex quatuor his compoſitum fuiſſe dicũt, conſeruantẽ figuram primogeniti ac primarij quaternarij: ex ſpirituali, quod erat ab Achamoth: ex animali, quod erat ab opifice: ex diſpenſatione, quod erat conſtructũ arcana arte: & ex Saluatore, quod erat columba quæ in ipſum deſcendit. Et hoc quidem afflictionis exors permanſiſſe. Non enim poſſibile erat ipſum pati, quum nõ apprehenſibilis & inuiſibilis eſſet. & propterea quũ adduceretur ipſe ad Pilatum, depoſitum in ipſum CHRISTI ſpiritum ſublatũ eſſe. Imò neq; ſemen à matre paſſum eſſe dicunt. Læſionis enim expers eſt, & inuiſibile, quod eſt ſpirituale, etiam ipſi opifici. Paſſus eſt igitur ex ipſorũ ſententia animalis CHRISTVS, & qui ex diſpenſatione arcano modo conſtructus eſt: quo oſtenderet ipſius mater figurã ſuperni CHRISTI,

Mundi conſumptio per ignem.

Chriſtus qualis paſſus ſit.

illius

illius qui extentus est in cruce, & formauit Achamoth formatione secundum essentiam. Omnia enim hæc figuras illorum esse dicunt. At animas quæ habuerunt semen Achamoth, meliores fuisse dicunt quàm reliquas, & ideo plus dilectas fuisse ab opifice, ignorante causam, & ab ipso tales esse putante. Quapropter & in prophetas constituit ipsas, & sacerdotes ac reges. Et multa ab hoc semine dicta esse per prophetas narrant, utpote quorum animæ altioris sint naturæ. Multa uerò etiam matrẽ de superioribus dixisse ferunt, sed & per hoc semen, & per animas ab hoc factas. Et deinceps diuidunt prophetias, aliquid à matre dictũ esse uolẽtes, aliquid à semine, aliquid ab opifice. Sed & IESVM similiter, aliud à Saluatore dixisse, aliud à matre, aliud ab opifice. uelut in progressu orationis ostendemus. Opificẽ uerò, ut qui ea quæ supra ipsum sunt ignoret, moueri quidẽ propter ea quæ dicuntur: contempsisse uerò ipsos, quum aliàs aliam causam putasset, ꝙ spiritum qui prædicit, habens & ipse propriũ quendã motũ, aut hominẽ, aut manuum complexũ. Et sic ignorantẽ permansisse usq; ad aduẽtum Domini. Vbi uerò uenisset Saluator, didicisse ipsum ab illo omnia dicunt, & beneuolũ ad ipsum accessisse cum omni uirtute sua. Et ipsum esse Centurionẽ in Euangelio, qui dicit ad Saluatorẽ: Nam & ego sub potestate mea habeo milites & seruos, et quodcunq; mãdauero faciunt. Absoluturũ porrò ipsum esse gubernationẽ mũdi usq; ad opportunũ tempus, maximè uerò propter Ecclesiæ curam. Imò etiam propter cognitionẽ præparati ipsi præmij, quia in matris locũ transibit. At uerò hominũ tria genera constituũt, Spiritale, terreũ, animale: quemadmodũ fuerunt, Cain, Abel, Seth. & ex his tres naturas non amplius in uno, sed in genere. Et terreũ quidẽ in corruptionem transire. Animale uerò si meliora eligat, in medietatis loco quiescere: si uerò deteriora, transiturũ esse etiam ipsum ad similia. Spiritualia autẽ quæ seminauerit Achamoth, ex eo tẽpore usque in præsens, à iustis animis erudita hic, & enutrita, propterea quod parua sunt emissa, posteaq; perfectione digna facta, sponsas attribui angelis Saluatoris docent: quum animalia hominũ genera necessariò in medietate cũ opifice requiescant in ęternũ. Et ipsos sanè Animales homines rursus subdiuidentes, dicunt alios natura bonos esse, alios natura malos. & bonos quidẽ esse hos, qui seminis capaces fiunt: uerùm natura malos nunq; illud semen suscipere posse. Quum igitur talis sit ipsorum doctrina, quam neque prophetæ prædicauerunt, neq; Dominus docuit, neq; Apostoli tradiderunt, quam de uniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nectere studentes: ad faciendã fidem conantur prædictis adaptare aut parabolas dominicas, aut sermones prophetticos, aut dicta apostolica, quo figmentum ipsorũ nõ testibus carere uideatur, ordinẽ & seriem scripturarum transilientes, & quantum in ipsis est membra ueritatis soluentes. Transferunt enim & transformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiũt per male compositam Dominicorum uerborum adaptatorum sapientiam. Quemadmodũ si quis regiæ imaginis pulchræ, ex preciosis lapidibus fabricatę à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos transferat & accõmodet, ac faciat formam canis aut uulpeculæ, atq; hanc male fabricatam. Deinde præscribat ac dicat, hanc esse regis imaginem illam pulchrã, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens lapillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compositos, uerùm male à posteriore in canis formam translatos, & per lapillorum apparẽtiam seducat imperitiores, qui regiæ formæ notionem non habent, & persuadeat quod hæc putrida uulpeculę forma, sit pulchra illa regis imago. Ad eundem sanè modum etiam hi anicularum fabulas consuentes, deinde uerba & dictiones & parabolas undecunque detrahentes, adaptare uolunt fabulamentis suis eloquia Dei. Et quæ quidem intra complementum adaptant, diximus. Quæ uerò his quæ extra complementum ipsorum sunt, adaptare & accommodare conantur ex Scripturis, sunt huiusmodi. Dominum in no-

Centurio in Euangelio.

Hominum genera tria.

Ex arena funiculum nectere.

Simile.

uiſſimis mundi temporibus propter hoc ad paſsionem ueniſſe dicunt, ut oſtenderet afflictionem circa poſtremum ſęculum factam, & per ſuum finem declararet finem totius negocij circa ipſa ſęcula. Virginem autem illam duodecim annorũ archiſynagogi filiam, quam præſens Dominus ex mortuis ſuſcitauit, figurã ipſius Achamoth eſſe narrant, quam extentus CHRISTVS ipſorum formauit, & ad præceptionem lucis, quæ ipſam reliquerat, perduxit. Quod autem apparuerit ipſi Saluator extra complementum exiſtenti in abortus ſorte, Paulum dixiſſe dicunt in prima ad Corinthios
» epiſtola: Poſtremum autem omniũ uelut abortiuo uiſus eſt etiam mihi. Et aduentũ Saluatoris cum coętaneis ad ipſam Achamoth, ſimiliter ipſum manifeſtaſſe in eadem
Scriptura detorta. epiſtola, dum dixit: Oportet mulierem uelamẽ habere in capite, propter angelos. Et quod ueniente Saluatore ad ipſam, Achamoth ob uerecundiã uelamen impoſuerit, Moſen manifeſtum feciſſe, dum uelamẽ poſuit ſuper faciem ſuã. Et afflictiones ipſius
» quæ paſſa eſt, ſignificaſſe Dominũ dicunt in cruce. Et in eo quidẽ quod dixit, Deus
» meus cur dereliquiſti me: ſignificaſſe ipſum, quod relicta fuit à Luce ipſa Sapientia, & prohibita eſt à Termino ab ulteriore progreſſu. Triſtitiam uerò ipſius ſignificaſſe,
» dum dixit: Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem. Timorẽ autem, dum dixit: Pater
» ſi poſsibile eſt, trãſeat à me poculũ hoc. Sed & deſperationẽ ſimiliter in eo quod dixit: Et quid dicam, non ſcio. At tria hominum genera ſic ipſum demonſtraſſe docẽt: Ma
» teriale quidẽ in eo quod dixit ad eum qui interrogauerat, Sequar te: Non habet filius
» hominis, ubi caput reclinet: Animale uerò in eo quod dixit ad eũ qui dixerat, Sequar
» te, uerum permitte mihi primum domeſticis meis: Nemo admota aratro manu in ter
» gum reſpiciens, idoneus eſt regno cœlorum. Hunc enim dicunt medium eſſe, & illũ ſimiliter qui plurimas iuſticiæ partes confeſſus eſt ſe feciſſe, et poſtea ſequi noluit, à diuitijs uictus, ut non perfectus euaderet. nam & hunc animalis generis fuiſſe uolunt.
» Spirituale uerò in eo quod dixit: Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, tu autem
» uade, & annuncia regnum Dei. Et dum ad Zacchęum publicanum dixit: Feſtinus de
» ſcende, nam hodie in domo tua oportet me manere. Hos enim ſpiritualis generis fuiſſe prædicant. Et fermenti parabolam, quod mulier in farinæ ſata tria abſcondiſſe dicitur, tria hominum genera ſignificare dicunt. Mulierem enim ſapientiam dici docent: farinæ uerò tria ſata, tria hominum genera, Spiritale, Animale, Terreum. Fermẽtum autem, ipſum Saluatorẽ dictum eſſe docent. Et Paulum dixiſſe, Terreos, Animales,
» Spirituales. nunc quidem: Qualis Terreus, tales & Terrei. nunc uerò: Animalis uerò
» homo non ſuſcipit ea quæ Spiritus ſunt. Alibi autẽ: Spiritualis indagat omnia. Cæterùm illud, Animalis nõ ſuſcipit ea quæ Spiritus ſunt: de opifice dictum eſſe pronunciant, qui quũ animalis ſit, nõ nouerit neq; matrẽ ſpiritualẽ exiſtentẽ, neq; ſemẽ ipſius, neq; ea quæ in cõplemento ſunt ſæcula. Et quod eorũ quos ſaluare uolebat Saluator,
» primitias aſſumpſit, Paulũ dixiſſe: Et erant primitię ſanctę, et ipſa maſſa: primitias quidem ſpirituale dictũ eſſe docentes, maſſam uerò nos, hoc eſt animalẽ eccleſiã. Cuius maſſam ipſum aſſumpſiſſe dicũt, et in ſeipſo cõtraxiſſe, quoniam ipſe fermentũ erat. Quod autẽ Achamoth extra complementũ errauerit, & à CHRISTO formata ſit, & à Saluatore requiſita, ipſum indicare dicũt, in eo quod dixit, Seipſum ueniſſe ad erroneam ouiculã. Ouiculam enim erroneã, matrem ipſorũ dici exponũt, ex qua Eccleſiã hic ſeminatã eſſe uolunt. Errorẽ autem extra complementũ, in affectib. cõmorari, ex quibus materiã factã eſſe aſſerunt. At ucrò mulierẽ uerrentem domũ, & inuenientẽ drachmã, ſupernam Sapientiã dici narrãt: quæ ubi amiſiſſet cogitationẽ ſuam, poſtea purgatis omnibus per Saluatoris aduentũ, reperit ipſam: quapropter & hãc reſtitutã eſſe ex ipſorũ ſentẽtia, intra cõplementũ. Symeonẽ porrò qui in ulnas accepit CHRI-
» STVM, & gratias egit ipſi, ac dixit, Nunc dimittis ſeruũ tuum Domine, ſecundũ uerbum tuũ in pace: figurã opificis eſſe dicũt, qui ubi ueniſſet Saluator, didicit tranſpoſi

tionem

tionem ſuam gratias egit Profundo. Et per Annam prophetiſſam quæ in Euangelio prædicatur ſeptem annis cum uiro uixiſſe, reliquo uero omni tempore uidua permanſiſſe, donec cõſpecto Saluatore agnouit ipſum, & loquebatur de ipſo ad omnes, manifeſtiſsimè Achamoth ipſam ſignificari aſſerunt: quæ cum modico tempore Saluatorem cum coëtaneis ſuis uidiſſet, reliquo uniuerſo tempore in medietate exiſtens, expectabat ipſum quãdo uenturus eſſet, & ipſam coniugationi ſuæ reſtituturus. Sed & nomen ipſius indicatum eſſe à Saluatore, dum dixit: Et iuſtificata eſt Sapientia à filijs ſuis. & à Paulo itidem ſic: Sapientiam autem loquimur inter perfectos. Quin & coniugationes intra complementum Paulum dixiſſe aſtruunt, oſtenſione in uno facta. De coniugatione enim circa uitam ſcribens, dixit: Myſterium hoc magnum eſt, Ego autem dico in CHRISTVM & Eccleſiam. Inſuper & Ioannẽ diſcipulum Domini docent primum Octonarium indicaſſe, hæc uerba proferẽtes hoc modo: Ioannes diſcipulus Domini uolens dicere uniuerſorum generationem, per quam omnia produxit pater, principium quoddam proponit, quod primum generatũ eſt à Deo, quod ſanè & filium unigenitum et Deum uocauit, in quo pater omnia produxit ſeminario modo. Ab hoc autem dicit Verbum productum eſſe, & in ipſo uniuerſam ſeculorum eſſentiam, quam ipſum Verbum poſtea formauit. . Quoniam igitur de prima generatione dicit, rectè à principio, hoc eſt Deo & Verbo doctrinam facit. dicit autẽ ſic: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Prius diſtinxit tria, Deum, & Principium, & Verbum: & rurſus ipſa unit, quo & productionem amborum ipſorum oſtendat, tum Filij, tum Verbi: & ſimul unionẽ inter ipſos mutuam, et ad patrem. In patre enim, et ex patre principiũ: in principio autem, & ex principio Verbũ. Rectè igitur dixit, In principio erat Verbum: erat enim in filio. Et Verbũ erat apud Deum: nam in principio. Et Deus erat Verbum. conſequẽter omnino. nam quod ex Deo genitũ eſt, Deus eſt. Hoc erat in principio apud Deum: oſtendit productionis ordinẽ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil: omnibus enim poſt ipſum ſeculis formæ & generationis autor Verbũ factum eſt. Sed quod factũ eſt in ipſo, inquit, uita eſt. Hic etiã coniugationẽ indicauit: uniuerſa enim per ipſum facta eſſe dixit, uitam uerò in ipſo. Hæc igitur quę in ipſo facta eſt, cõiunctior eſt ipſi, quàm ea quę per ipſum facta ſunt. Cum ipſo enim eſt, & per ipſum fructum facit. Quandoquidem enim infert, Et uita erat lux hominum: Vbi hominem nunc dixit, etiam Eccleſiam æquiuoce cum homine indicauit, quo per unũ nomen indicaret coniugationis ſocietatẽ. Ex Verbo enim & Vita, homo gignitur, et Eccleſia. Lucem autem dixit hominum ipſam Vitam: propterea quod illuminati ſunt ab ipſa, hoc eſt formati & manifeſtati. Hoc uerò etiã Paulus dicit: Omne enim quod manifeſtatũ, lux eſt. Quando itaq; manifeſtauit & genuit Vita hominem & Eccleſiam, Lux ipſorum dicta eſt. Clarè igitur indicauit Ioãnes per hæc uerba cùm alia, tum ſecundum quaternariũ, Verbum uidelicet, & Vitam, Hominem & Eccleſiam. Imò & primum quaternarium ſignificauit. Narrans enim de Saluatore, & dicens omnia extra complementũ per ipſum formata eſſe, fructum eſſe dicit ipſum totius complementi. Etenim Lucem dixit ipſum quæ in tenebris lucet, & non apprehenſa eſt ab ipſis, quoniam omnia quæ facta ſunt ex affectu & afflictione concinnauit, & ignoratus eſt ab ipſis tenebris. Sed & Filium & Veritatem et Vitam appellat ipſum, & Verbum carnem factum, cuius gloriã uidimus, inquit, & erat gloria ipſius, uelut unigeniti à patre ipſi data, plena gratia & ueritate. Dicit autem ſic: Et uerbum caro factum eſt, & habitauit inter nos, & uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Exacte igitur etiam primum indicauit quaternarium, ubi Patrem dixit, & Gratiam, & Vnigenitũ, & Veritatem. Sic Ioãnes de primo, & omnium ſeculorum matre, Octonario dixit. Patrem enim dixit, &

Euangelij Ioannis tortura

Gra-

Gratiam,& Vnigenitũ,& Veritatem,& Verbum,& Vitam,& Hominem,& Eccle-
ſiam. Vides ô cariſſime,uiam & methodum,qua utentes ſeipſos decipiunt, calum-
niantes ſcripturas, figmentum ſuum ex ipſis confirmare conantes. Ob hoc enim et ipſe
appoſui ipſorum uerba,quo ex ipſis intelligas inſidiarum improbam fraudem, & er-
Euangelij Ioannis ratio. roris malitiam. Primum equidem ſi propoſuiſſet Ioãnes ſupernum Octonariũ oſten
dere,ordinem utiq; ſeruaſſet productionis: & primum quaternarium,qui ueneran-
diſſimus eſt,uelut dicũt,inter prima nomina poſuiſſet, atq; ſic ſecundum cõiunxiſſet,
ut per nominum ordinem Octonarij ordo oſtenderetur: & non poſt tantum inter-
uallum uelut oblitus,& poſtea recordatus,in extremis primi quaternarij mentionem
feciſſet. Deinde ſi etiam coniugationes ſignificare uoluiſſet,Eccleſię nomen non ſanè
reliquiſſet, aut etiam in reliquis coniugationibus maſculorum appellatione cõtentus
fuiſſet,quum etiam illæ aliæ ſimiliter adintelligi poſſint,quo per omnia unitatem con
ſeruaſſet. Aut ſi reliquorum coniuges recenſuit,etiam hominis coniugem indicaſſet,
& non dimiſiſſet ex uaticinatione nos nomẽ ipſius accipere. Manifeſtè igitur eſt adul
terata expoſitio. Quum enim Ioannes unum Deum omnipotentem,& unum unige-
nitũ CHRISTVM IESVM prædicet,per quẽ omnia facta eſſe dicit, hunc filiũ Dei,
hunc unigenitũ, hunc omnium factorem, hunc lucem ueram illuminantem omnem
hominẽ, hunc mundi creatorẽ, hunc eum qui in propria uenit, hunc eundẽ carnem
factum, & qui habitauit inter nos: Illi peruertentes iuxta ueriſimilem expoſitionem,
alium unigenitũ eſſe uolunt iuxta productionẽ, quem ſanè et principiũ uocant: et aliũ
Saluatorẽ fuiſſe uolunt, & alium Verbũ filium unigeniti: & alium CHRISTVM
ad correctionem complementi emiſſum,& unumquodq; ex relatis à ueritate ſublatũ,
abutentes nominibus ad propriũ propoſitũ tranſtulerunt. Quare ſecundũ ipſos in
ter tot nomina Ioannes Domini IESV CHRISTI mentionẽ non fecit. Si enim Pa
trem dixit,& Gratiã,& Vnigenitũ,& Veritatem, & Verbũ, & Vitam,& Hominẽ,
& Eccleſiam: iuxta illorum argumentum de primo octonario dixit, in qua nondum
IESVS, nondum CHRISTVS Ioannis magiſter. Quod autẽ non de coniugatio
nibus ipſorũ Apoſtolus Ioannes dixit, ſed de Domino noſtro IESV CHRISTO,
quẽ & Verbũ Dei eſſe nouit,ipſe manifeſtũ fecit. Repetitionẽ enim faciens de Verbo
ab ipſo ſuprà in principio relato, inſuper exponit: Et Verbũ caro factũ eſt, & habita
uit inter nos. At ſecundũ illorum argumentũ, non Verbum caro factum eſt, quod ſa-
nè neq; uenit unquã extra complementum, ſed ille diſpenſationis Saluator Verbo po
ſterior. Diſcite igitur uos ſtupidi,quod IESVS qui paſſus eſt pro nobis, qui habi
tauit inter nos, hic idem eſt Verbum Dei. Si enim aliud quoddam ſeculum pro ſalute
noſtra caro factum eſſet, ueriſimile eſſet de alio Apoſtolum dixiſſe. Si uero Verbum il
lud Patris idem eſt quod deſcendit & aſcendit, ille unius Dei unigenitus filius, ſecun-
dum uoluntatem patris caro factus eſt pro hominibus: non de alio quodam, neq; de
Octonario, Ioannes ſermonem fecit, ſed de Domino IESV CHRISTO. Neque
enim Verbum ſecundum ipſos principaliter caro factum eſt. Dicunt enim Saluato-
rem induiſſe corpus animale ex diſpenſatione conſtructum arcana prouidentia, ad
hoc ut inuiſibilis & impalpabilis fieret. Caro autem eſt uetus illa ex terra ſecundùm
Adam facta formatio à Deo, quam uere factum eſſe Verbum Dei, Ioannes ſignifica-
uit. Et diſſoluta eſt ipſorum primus atque ab initio genitus Octonarius. Quum e-
nim unum & idem oſtendatur Verbum, & Vnigenitus, & Vita, & Lux, & Salua
tor, & CHRISTVS, & filius Dei,& hoc idem caro factũ ſit pro nobis, ſoluta eſt
Octonarij illorum compago. Hac autem ſoluta, intercidit uniuerſa ipſorum tracta-
tio, quam falſo ſomniantes impetunt ſcripturas, proprium argumentum effingen-
tes. Deinde dictiones & nomina ſparſim poſita colligentes, transferũt (uelut antea
diximus) ex eo quod ſecundum naturam eſt, in id quod eſt contra naturã: ſimilia fa-

cientes

cientes his qui argumenta utcunq; occurrentia ſibiipſis proponunt, & poſtea ex Homeri poëmatis ipſa tractare conãtur, ut imperitiores putent de illo ex propinquo tractato argumento Homerum uerſus feciſſe, & multi corripiantur ac ſeducantur per compoſitam uerborum conſequẽtiam, tanquam hos ſic Homerus feciſſet. Quemadmodum fecit ille, qui Herculem ab Euryſthæo ad canem in orco miſſum, per Homeri cos uerſus deſcribit hoc modo. Nihil enim prohibet exempli gratia, horum mentionem feciſſe, quum ſimilis & idem ſit utrorumque conatus. *Simile.* *Homericorũ uerſuũ cento ad oſtentationem cõſutus.*

Hæc ubi dicta dedit, dimiſit ab ædibus illum
Suſpirantem alte, magnarum nomine rerum
Amphitryoniaden geſtarum ſæpe coruſcum,
Euryſtheus Stheneli natus, ualde inclytus heros,
Ducturum ex Erebo & triſti de limine Ditis
Cerberum, ut in ſuperis latratus ederet auris.
Ille autem mediam permenſus fortiter urbem,
Montanus ueluti leo abibat, robore nixus.
Aſt illum comites cuncti poſt terga ſequuti,
Et pueri, & ſponſæ forma præſtante, ſeneſq;,
Lugebant, ueluti qui mortis limina adiret.
At Maia genitus, Pallas quoq; cæſia, euntem
Deducunt, ut quò tendebat cautior iret.
Norat enim affectus fraterni pectoris ipſa.

Quis nam ex ſimplicioribus non corripiatur ab his uerſibus? & non putarit ſic ipſos Homerum de tali argumẽto feciſſe? Verùm qui expertus eſt Homericæ poëſis tractationẽ, ipſos agnoſcet, gnarus quod partim de Vlyſſe dicti ſunt, partim de ipſo Hercule, partim de Priamo, partim de Menelao & Agamemnone. & ſublatis ipſis, ſingulisq; in proprios locos reſtitutis, totam argumenti tractationem è medio tollet. Sic ueró etiã qui regulam ueritatis immobilem in ſeipſo tenet, quam per baptiſmũ accepit, nomina quidem et uoces ac parabolas ex ſcripturis agnoſcet, uerum blaſphemũ hoc argumentum non agnoſcet. Etſi enim lapillos cognoſcet, tamen uulpeculam pro regia imagine non recipiet. Sed ſingulis dictis in proprios locos relatis, & ueritatis corpuſculo adoptatis, ipſorum figmentum denudabit, et ex rerum natura auferet. Quandoquidem uerò huic ſcenæ deeſt refugium, & quò euadat non habet: quo quis ipſorum imitationem tranſgreſſus doctrinam deſtructoriam inferre poſſit: rectè fieri à nobis putauimus, ut oſtenderemus prius in quibus huius fabulæ patres inter ſeipſos diſſentiunt, ut qui ex diuerſis ſpiritibus erroris exiſtunt. Nam ex hoc exactè cognoſcere continget, etiam ante demonſtrationem, firmam eſſe eam quæ ab Eccleſia prædicatur, ueritatem, & mendacium illud quod ab his eſt falſo confictum. Eccleſia enim quanquam per uniuerſum orbem terrarum uſque ad fines terræ diſperſa, ab Aſtolis & ipſorum diſcipulis fidem accepit, quæ eſt in unum Deum omnipotentem, qui fecit cœlum & terram, & maria, & omnia quæ in eis ſunt. Et in unum Chriſtum Ieſum filium Dei, incarnatum pro noſtra ſalute. Et in Spiritum ſanctum, qui per prophetas prædicauit diſpenſationis myſteria, & aduentus, & ex uirgine natiuitatem, & paſſionẽ, & reſurrectionẽ ex mortuis, & in carne ad cœlos aſſumptionẽ dilecti Chriſti Ieſu Domini noſtri, & ipſius ex cœlis in gloria patris aduentum ad inſtauranda omnia, & excitandam omnem totius humani generis carnem: quo Chriſto Ieſu Domino noſtro, & Deo, & Saluatori & regi, iuxta uoluntatem Patris inuiſibilis, omne genu flectatur, cœleſtium & terreſtrium, ac infernorum: & omnis lingua cõfiteatur ipſi & iudiciũ iuſtũ in omnibus faciat: & ſpiritualia quidẽ nequitiei, & angelos tranſgreſſos ac deſertores factos, & impios ac iniuſtos, & iniquos ac blaſphemos homines *Fides uera quæ ſit.*

in

in ignem ęternum mittat: iustis uerò & sanctis, & qui mandata ipsius seruarunt, & in dilectione ipsius permanserunt, partim ab initio, partim ex pœnitentia, uitam largitus incorruptibilitatem donet, & gloriam æternam tribuat. Hanc prædicationem & hanc fidem Ecclesia (uelut dixi) adepta, quanquam per totum mundum dispersa, diligenter conseruat, quasi unam domum inhabitans, & similiter his credit, uelut unam animam & idem cor habens, & consonè hæc prædicat & docet, ac tradit, uelut uno ore prædita. nam linguæ in mundo dissimiles sunt, uerùm uirtus traditionis una & eadem est. Et neque in Germanijs fundatæ Ecclesię aliter credunt, aut aliter tradunt, neque in Hispanijs, neque in Celtis, neque in Oriente, neque in Ægypto, neque in Libya, neque hæ quæ in medio mundo constitutæ sunt. Sed quemadmodũ Sol creatura Dei, in toto mundo unus & idem est: sic etiam prædicatio ueritatis ubiq; lucet, & illuminat omnes homines ad cognitionem ueritatis uenire uolentes. Et neque qui ualde potens est in dicendo ex Ecclesiæ præfectis, alia ab his dicet. Nemo enim est super magistrum: neque debilis in dicendo hanc traditionem imminuet. Quum enim una & eadem fides sit, neque is qui multum de ipsa dicere potest, plus quàm oportet dicit: neque qui parum, ipsam imminuit. At uerò plus atque minus iuxta intelligentiam aliquos nosse, non in alterando idem argumentum contingit, et in excogitando alium Deum præter opificem & creatorem & nutritorem huius uniuersi, ita ut hoc non sis contentus: aut alium CHRISTVM, aut alium unigenitum. Sed in eo ut quæ in parabolis dicta sunt amplius explices, & ad fidei propositum accommodes, & ut tractationem & dispensationẽ Dei in genere humano factam enarres: & quod longanimis fuerit Deus propter transgressorũ angelorũ defectionẽ, & ob hominũ inobedientiam declares: & ut cur alia temporalia, alia æterna, & alia cœlestia, alia terrestria, unus & idem Deus fecit, annuncies: & quur quũ inuisibilis sit Deus, prophetis apparuerit, non in una forma, sed aliter alijs, intelligas: et ut cur plura testamenta hominibus tradita sint, significes: & quis sit uniuscuiusq; testamẽti character doceas: et ut cur concluserit omnia Deus in inobedientiã, ut omnium misereretur perscruteris: & cur Verbum Dei caro factum est, & passum est, gratias agas: & cur in nouissimis temporibus aduentus filij Dei apparuerit, hoc est principium in fine, denuncies: & de fine atque de futuris, quæ in scripturis habentur, explices: et quare desperatas gentes, cohæredes & eiusdem corporis, & participes sanctorum Deus fecit, ne taceas: & quomodo mortalis hæc caruncula induet immortalitatem, & corruptibilis incorruptibilitatẽ prædices: et quomodo non populus, est populus: et nõ dilecta, dilecta: et quomodo plures eius quæ deserta est liberi, ẽp eius quæ uirum habet, doceas (Ob hæc enim & similia ipsis, exclamauit Apostolus: O altitudo diuitiarum, & sapientię, et scientiæ Dei, quàm imperscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ ipsius) et non in eo ut super creatorem et opificem illorum matrem, et ipsius cogitationem seculi errantis excogites, & ad tantam blasphemiam deuenias: neque ut rursus complementum super ipsam, nunc triginta, nunc innumerabilium seculorum gentẽ ementiaris: quemadmodum hi dicunt, reuera diuina intelligentia destituti doctores, quum ea quæ est Ecclesia uniuersa unam et eandem fidem habeat per totum mundũ, uelut diximus. Videamus porrò nunc inconstantem etiam horum sententiam, quum sint duo uel tres, quomodo de ijsdem non eadem dicunt, sed & rebus & uerbis contraria pronunciant. Nam Valentinus, qui primus à Gnostica appellata secta principia ad proprium doctrinæ characterem adaptauit, sic protulit: Dualitatem siue binarium innominabilem esse decernens, cuius altera pars appelletur Inenarrabilis, altera Silentium. Deinde ex hoc binario secundum binarium productum esse, cuius alteram partem Patrem nominat, alteram Veritatem. Ex hoc autem quaternario productum esse Verbum & Vitam, Hominem et Ecclesiam: esseq; hunc Octonarium primum.

Plus aut minus eruditi in fide qui dicantur.

Valentiniano rum dogmatũ inconstantia.

mum. Et à uerbo quidem ac uita, decem Virtutes productas esse dicit, uelut antea diximus. Ab Homine uero & Ecclesia duodecim, ex quibus unam defectricem ac discedentem reliquam tractationẽ fecisse. Terminos item duos asseruit, alterum inter profundum ac reliquum complementum, distinguentem genita sæcula ab ingenito patre, alterũ separantem ipsorum Matrem à complemento. Sed & CHRISTVM non à sęculis quæ in complemento sunt, emissum esse, sed à matre extra constituta ex præstantiorum sententia genitum esse cum umbra quadam. Et hunc quidem ut qui masculus esset, à seipso umbram dissecuisse, & ad complementum recurrisse: Matrẽ uero relictam cum umbra, euacuatam spiritali substantia, alium filiũ protulisse. Et hunc esse opificem, quem etiam omnipotentem dicit, subiectorum. Simul autem prolatum esse cum ipso etiam sinistrum principem docuit, similiter uelut Gnostici falsò appellati, de quibus à nobis dicetur. Et IESVM aliquando quidem ab eo qui separatus est à Matre ipsorum, & uniuersis ammixtus, hoc est à uoluntate, productũ esse dicit. Aliquando uero ab eo qui in complementum recurrit, hoc est CHRISTO. Aliquando autem ab Homine & Ecclesia. Sed & Spiritum sanctum ab Ecclesia dicit productũ esse, ad indagationẽ ac fructificationem sęculorum inuisibiliter in ipsa ingressum, per quem sæcula plantas ueritatis proferunt. Hactenus Irenæus. Et hęc quidem atque huiuscemodi prædictus uir senex Irenæus, per omnia ex Spiritu sancto ornatus, uelut generosus athleta à Domino prolatus, & cœlestibus gratijs ac donis illitus, secundum ueram fidem ac scientiam luctatus, contra uniuersum ipsorum deliriũ argumentum decertauit, & ea quæ uanè ab ipsis proferuntur, ad uerbum recensuit. Exactissime uero ipsos in secundo libro suo ac reliquis cõfutauit, uolens quodammodo humi prostratũ ac deuictum trahere, & coram omnibus in triumphum ducere, et impudentem ac debilem uanæ opinionis prouocationẽ atq; illecebras in ipso prostrato deprehendere. Nos autem his paucis à nobis dictis cõtenti, & his quæ ab illis ueritatis scriptoribus relata sunt ac cõposita, & uidentes quod alij elaborauerunt, Clemens inquam, & Irenæus, & Hippolytus, & alij plures qui etiam mirabiliter ipsorum fecerunt subuersionem, non ualde quid amplius labori apponere, uelut diximus, uoluimus, contenti prædictis uiris, & hoc ipsum cogitantes, quod omni rationis compoti etiam ex ipsis in doctrinis ipsorum uerbis euersio ipsorum cõtra ipsos apparebit. Primùm quidẽ quod diuersæ sunt apud ipsos opiniones, & alter alterius dogmata dissoluere profitetur. Deinde quod inconstantia & non cohærentia sunt ipsorum fabulamenta, quum neq; Scriptura usquã talia referat, neq; Mosis lex, neq; aliquis propheta post Mosen, imò neq; Saluator, neq; ipsius Euangelistæ, neq; Apostoli. Si enĩ hæc uera essent, Dominus qui ad illuminandum orbem terrarum uenit, & ꝓphetæ ante ipsum, deinde etiam Apostoli qui redarguerunt idololatriam, & omnem iniquam actionem, & non timuerunt scribere contra omnem iniquam doctrinam ac aduersitatem, clarè utiq; talia nobis annunciassent, & maxime quum ipse Saluator dicat, Externis quidem in parabolis, uobis autem parabolæ ad interpretationem regni cœlorũ dicendæ sunt. Quascunq; igit parabolas in Euangelijs dixit, statim interpretatus esse uidetur. Profectò dixit & quod sit granum sinapis, & quod fermentum, & quæ mulier quæ fermentũ in tria sata cõiecit, quæ uinea, quæ ficus, quis seminator, quæ optima terra. Et frustra hi insaniunt à dæmonib. agitati. De quibus sanctissimus Apostolus Paulus inquit: In nouissimis temporib. deficient aliqui à doctrina, intenti fabulis « ac doctrinis dæmonũ. Et rursus sanctus Iacobus de tali doctrina dicens: Non est hæc « sapientia quæ ex supernis descendit, sed terrestris, animalis, diabolica: superna uero sa « pientia primùm quidem pura est, deinde pacifica, tractabilis, absq; hęsitatione ac dijudicatione, plena misericordia & fructib. bonis, & cętera. Cuius nullus fructus in prædictis reperitur. Apud ipsos enim est inconstantia, & omne iniquum negotiũ, dæmo

Clemens. Hippolytus.

numq; fœtus, ac sibili draconũ, aliàs aliter & aliud unoquoq; ipsorũ loquente. Apud quos nõ misericordia, non cõmiseratio reperit, sed disceptationes & dissidia. & nusquam puritates, nusquam pax, nusquam modestia. Volo aũt coactus à sermonis progressu, etiamsi me desiturũ esse pollicitus sum, pauca ab ipsis dicta in memoriam reuocata subuertere. Nõ enim artificiosi sermonis mihi cura est, sed legentiũ utilitatis. Dicunt itaq;, quod duodecimũ sęculum, illud in defectione constitutum, penitus è numero illorum duodecim excidit, & perditur numerus duodenarius. Hoc autem factum esse dicunt, eo quod Iudas qui duodecimus erat, excidit. Et sic duodenarium numerũ dissipatum esse. Similiter autem de ea quæ ex sanguinis profluuio laborabat. Et de ea quæ unam drachmam de decem perdiderat. Ostenditur autem, quod neq; duodecimum sęculũ Iudæ personam habere poterit, uelut antea à sanctissimo Irenæo dictum est. Iudas enim penitus perijt. Duodecimum uero sæculum iuxta ipsorum figmentũ non euacuatũ est. Stetit enim coram ipso tractor siue finitor, dixitq; ad ipsum Iao, uelut ipsi dicunt, & sic firmatum est. Neq; quæ duodecim annis sanguinis profluuio laborauit, ipsorũ dramati ac fabulæ assimilabit. Seruata est enim post duodecim annos, in quibus sanguinis fluxus ab ipsa ferebat. Non enim per undecim annos ab afflictione libera degebat, & in duodecimo seruata est. Neq; quæ decem drachmas habuit, unam in totum perdidit, ut sęculum materiæ perditum apud ipsos fingatur. Accendit enim lucernam, & inuenit drachmã. Ex duabus itaq; his aut tribus rationibus, omnia ipsorum statim confutata relinquentur fabulamenta, uelut inefficacia ac putrida, à prudentiæ filijs ac liberis sanctæ Dei catholicæ Ecclesiæ. Vt ne enim ipsos impetendo, rem in immensam longitudinem extendam, hucusq; facta narratione, et tantæ ipsorum improbitati fine imposito, ad sequentes transibo, Deum inuocans ducem & auxiliatorẽ nostræ debilitatis, ut ab hac & prędictis sectis seruemur, itẽq; ab his quas postea demonstrabimus studiosis, & uanitatum ac inconstantium dogmatũ in mundo exactã cognitionẽ habere uolentibus. Nam in multos hic sua somnia disseminãs, & gnosticũ, hoc est cognitorem ac scientem seipsum appellans, multos, ut ita dicam, scorpios uelut unam catenam cõnexuit, quemadmodum uetus & euidens fabula habet: Quòd scorpij alter alteri implexus catenam nectentes, decem aut plures, de tecto siue domo seipsos demittunt, & sic cum dolo perniciem hominibus inducunt. Sic & hic, et qui ab ipso originẽ duxerũt, Gnostici appellati, erroris principes ac duces facti sunt, & occasionibus ab ipso acceptis, alter ab altero doctus, post præceptorẽ erroris additionem fecit, & aliam hæresim induxit ex priore dependentem. Et sic per successionem in diuersas hæreses ipsi appellati gnostici diuisi sunt: à Valentino tamen, uelut dixi, & antecessoribus eius occasionib. acceptis. Attamen prædictæ hæreses unà cũ huius Valentini secta, per ueritatis doctrinam conculcatæ à nobis dimittantur. Nos uero persequentes in uirtute Dei considerabimus.

Fabula scorpionum catenæ.

Contra Secundianos, quibus coniunctus est Epiphanes, & Isidorus, hæresim XXXII.

PRæterita Valẽtini hęresi, & multis laboribus in spinosa ipsius satione exhaustis, per multum, ut ita dicam, laborem & agricolationis afflictionem, ad reliquias spinosæ ipsius sationis, & serpiginosæ ipsius bestiarũ ac reptilium formationis deueniemus, sanctũ Spiritũ à Christo petentes, quo per ipsum animas diuina doctrina ac sancto uerbo attrahamus, & uenena ab his qui præoccupati sunt, extrahere possimus. Incipiam autem de his dicere iuxta successionẽ, quis alijs successerit, ex his qui ab ipso originem traxerunt, & aliam præter illius sationem docuerunt. Secundus itaq; quidã ex ipsis existens, & amplius quid sapere uolens, omnia quidem secundum Valentinũ exponit, uerum ampliorem sonitũ in aures attonitorũ immisit. Hic enim quum sit secundum Valentinum, uelut dixi, super Valentinum autem sentiat, primum Octonarium

Secundus.

rium dicit esse quaternarium dextrum, & quaternarium sinistrum: sic uocari tradens, alterũ quidem lucem, alterum uero tenebras. Virtutẽ uero quæ defecit & relicta est, nõ esse à triginta sæculis, sed post triginta sæcula, ut sit ab his quæ post alterum octonarium posterius facta sunt. At de CHRISTO & alijs dogmatib. similiter uelut princeps eius, & ueneni dator Valentinus docet. Quum autẽ non multa sint quæ ab ipso diuersimode ac nouè dicta sunt, cõtentos nos esse oportere putaui prędictis, habentibus ex seipsis subuersionẽ. Et tamen etiã de ipso pauca dicam, ut ne ob penuriã ipsum prætermisse uidear. Si enim quaternarij dextri ac sinistri apud ipsos statuunt, inuenietur quid quod quęretur medium inter dextrum ac sinistrum. Quicquid enim dextros ac sinistros ordines habet, medium constitit inter sinistra ac dextra sua. Et nusquam poterit esse dextrum aut sinistrũ, nisi interueniente corpore, utriusq; partis discretio fiat. Itaq; ô stolide Secunde, & qui à te decepti sunt, id quod medium est, à quo sanè & dextra & sinistra subsident, unum quiddã erit, & nõ poterit alienum esse ab uno aliquo, id quod ex ipso subsidet dextrũ ac sinistrũ. Et necessariò reducetur totum in id quod unum est, suprà quod nihil ascendit, neq; descendit, & quod nihil inferius habet, nisi quæ ab ipso sunt creata. Et erit hoc manifestum his qui ueritatem cõsiderant, quoniã unus est Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus. Si uero unus Deus est, ex quo omnia: neq; quid sinistrum est in ipso, neq; alia imminutio, neq; quid inferius, pręter creaturas ab ipso factas. Quæ uero post Patrem & Filium & Spiritum sanctum sunt, omnia bene creata sunt, & ad cõstitutionem ab ipso splendide ac recte producta. Si uero rursus talis dicet nobis alius progressus serpens, quod dextra quidẽ ac sinistra ex uno sunt, ipse uero medius est, & sibi ipsi adducit dextra, atq; his delectatur: dextra autem uocat etiam lucem, sinistra uero uelut aliena à se, & in sinistra sita repellit: dicat mihi unde accipit hanc geometriam, ut probe concinnet intransmutabilem dextram ac sinistram? Apud nos enim dextra aut sinistra meritò nominant à membris in corpore fixis, in quibus nunq; alteratio contingit. Quæ uero extra nos sunt, aliquando dextra esse possunt, aliquando sinistra. Omni enim ad orientẽ intuenti, Auster siue Meridies dextra uocabitur, regio uero Aquilonaris aut septentrionalis, sinistra. Et uice uersa, si ad occidentales partes conuersus fuerit homo aliquis, alteratis nominib. regiones inuenientur, & quæ ante horam dextra fuit, australisq; ac meridiana, in sinistram rursus mutata: & quæ borealis antea, septẽtrionalisq; ac sinistra, in dextrã mutata. Vbi itaq; excogitauit sibi ipsi impostor ille geometriam secundũ Deum? Et ô ingentem illã nugacitatem omnia confundentem. Asserit enim post defectionem trigesimi sæculi, posteriorem uirtutem genitam esse. Vnde igitur defectionis naturã deprehendisti, ô bone, aut uirtutem quæ defecit, dic mihi? Si enim inuenisti hanc à germine superiorum non creatam, sed genitam: quandoquidẽ tibi & præsidi tuo non creata, sed genita decernuntur ea quæ creata sunt, & à participatione uniuscuiusq; naturæ ab unaquaq; accipientis ea quæ rursus gignũtur enasci: profectò iuxta ipsius rationẽ contra teipsum armaris. Si enim à superioribus & posterior uirtus, & defectio genita est, nataq; ac instar germinis producta, participat igitur supernis donis, quoniam communicat cum complemento posterior uirtus, & cõplementum cum posteriori uirtute, & nihil differet hoc ab illa, neq; illa ab hoc, quum ambo iuxta extremitates inter se cõmunicent. Et ex omni ratione redargueris, ex seminio diaboli erroris tui ornatum habere, ô omnium miserabilium miserrime. Quo uero non relinquam aliquid eorum quæ à quibusdam fiunt ac dicuntur, quum in unaquaq; hęresi multi sint principes, alia pro alijs super magistros suos se reperisse iactantes, adhuc perseuerabo in narrando de his qui in hac secta sunt. Verum alia ab his dicũt, de Epiphane inquam, ac Isidoro, qui ex occasione orationis exhortatoriæ seipsum in ampliorem miseriæ profunditatẽ immersit: reuera autem à Carpocrate proprio suo patre secundum carnem, Epiphanes occasiones accepit, uerũ prædicti Secundi hæresi cõiunctus, etiam ipse Secundianus fuit.

Dextri ac sinistri ratio.

Genita et creata confuse dici uicissim.

Epiphanes Carpocratis filius.

Multa est enim errantium alterius ad alterum differentia, & multiplex ac impura inanium uo cū mixtura. Hic enim Epiphanes filius, uelut dixi, Carpocratis, ex matre Alexandria appellata, his cōnectitur, uelut dixi, à Cephalenia paternū genus habens, qui septem supra decem annos natus, citius è uita decessit, Domino ipso malos uelut spinas submouente, & melius quid de orbe terrarum prouidente. Post mortem autem ipsius, hi qui ab ipso seducti sunt, à plaga ipsis ab illo incussa non abstinuerunt. In Samo enim uelut Deus adhuc in hunc usq; diem colit. nam regionis indigenæ delubro ipsi constructo, sacrificia ac festiuitates celebrant per nouilunium. Aras item ipsi erexerunt, & Museum celebre in nomē ipsius constituerunt, quod sanè Epiphanis Museum uocatur. Sacrificant enim ipsi Cephallenes ad tantū errorē perducti, & libant, & in constructo ipsi delubro conuiuantur, hymnosq; ipsi canunt. Cæterum propter excellentiam eruditionis in omnibus disciplinis, & præcipuè Platonica, uniuersa deceptio ex ipso contigit circa prædictos, tum iuxta hæresim, tum iuxta reliquum errorē, insanum uidelicet simulachri eius cultum, quo illius regionis homines sunt attriti. Sequebatur itaq; hic Epiphanes Secundum, & complices eius. Veneni enim sui eiaculationem ipsi affricauit, serpiginosæ inquam corruptionis inaniloquentiā. Isidorum uero dicunt in oratione Paræneticā per exhortationis modū, improbitatis suæ autorē fuisse. An autem etiam ipse eadem senserit, & ex ipsis originem duxerit, aut ex philosophis didicerit, & ipse exhortatorium dicendi genus exercuerit, nō ita clarè de Isidoro cognoscere potuimus. Veruntamen hi omnes æquale opus consuunt. Primùm quidem, quòd ipse Epiphanes cū patre suo & sectæ antistite Carpocrate ac sodalib. eius, cōmunes esse hominum uxores sanciuit, ex Platonis de Republica libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. Hinc autem initium facit, dicens uelut in Euangelio habetur, Saluatore dicente: Triplices eunuchos esse, eum qui ab hominibus castratur, & eum qui ex natiuitate, & eum qui seipsum propter regnum cœlorum uoluntariè castrauit. & inquit, Alij itaq; ex necessitate, & nō pro ratione eunuchi fiunt, alij uero regni cœlorū gratia seipsos castrant: quapropter ea quæ ex nuptijs contingunt, supputationem uidelicet rerum necessariarum, & negotiorum occupationem formidantes, Melius est matrimonium contrahere quàm uri, ne in ignem immittas animam tuam, Apostolum dicere ait, die ac nocte resistens ac timens ne à cōtinentia excidas. Nam dum in resistendo uersatur anima, à spe diuiditur. Sustine igit, (uelut iam antea dixi, exhortationis in mediū proferens orationem) Isidorus ad uerbum in Moralibus inquit, pugnacem uxorem, ut ne abstraharis à gratia Dei, ignēq; per semen eijciens cum bona conscientia Deum adora. Quum autem, inquit, gratiarum actio & benignitas Dei in petitionē tuam inciderit, & steteris de cętero non peragens cum uirtute, ut ne offendaris, nuptias cōtrahe. Deinde rursus dicit: At iuuenis quis est, aut pauper, aut procliuis in Venerem, hoc est debilis, & non uult nuptias cōtrahere secundum rationem, hic à fratre ne separetur: turpes autem quasdam suspiciones sibijpsi exquirens miser, ille fabulā cōfingit. dicat itaq;, inquit, Ingressus sum ego ad sancta, nihil possum facere. Si uero suspicionem habuerit, dicat, Frater impone mihi manum ut ne peccem, & accipiet auxilium sensibile ac intelligibile. Velit solum absoluere bonum, & adsequet. Deinde rursus dicit: Aliquando ore quidem dicamus, non uoluimus peccare, cogitatio uero incumbit ad peccandū. Talis propter timorē non facit quod uult, ut ne supplicium ipsi imputetur. Cæterum humanum genus habet necessaria quædam & naturalia sola. Habet amiciri necessariū, ac naturale. Naturale autem est & uenereis rebus uti. Necessariò uero has apposui uoces ad hos redarguendos, quum non recte uiuant nec Basilidiani, nec Carpocratiani, nec Valentini aut Epiphanis sectatores. Cui sanè Epiphani coniunctus est prædictus Secundus. Inter se enim connexi, ita ut aut hic illi tradiderit, aut ille huic errorē impertierit, etiamsi aliqua parte inter se differant, tamen in una hæresi seipsos collocarunt. Quare etiā po-

Vxores communes.

Isidorus.

testatem

teſtatem habere peccandi docuerũt, quum propter perfectionẽ omnia naturalia ſint ſeruanda, et ſi peccent, propter naturaliter inſitam electionem id faciant. Alioqui neq; eadem ipſis facere permittunt primi horum dogmatũ parentes. Tradunt præterea etiam hi uelut ad ſublimiorem cognitionẽ ac ſcientiam progreſſi, primum quaternionem ſic. Eſt quoddã præ omnibus proprincipium præincogitabile, inenarrabileq; ac innominatum, quod ego ſingularitatẽ nomino. Huic ſingularitati adeſt uirtus, quã etiam ipſam Vnitatem appello. Hæc unitas & illa ſingularitas, quum unum ſint, emiſerunt nõ dimittentes principium in omnibus, intelligibile ac inuiſibile, quod principium doctrinæ ratio Monadem uocat. Huic Monadi adeſt uirtus coeſſentialis ipſi, quam & ipſam Vnum nomino. Hæ uirtutes, Vnitas, Singularitas, Monas, & Vnũ, reliquas ſęculorũ emiſſiones produxerunt. Deinde qui recte ſcripſerunt de ueritate, horum ueſaniam in ſcriptis ſuis redarguerunt: Clemens uidelicet, quem quidã Alexandrinum, alĳ Athenienſem dicunt. Sed & ſacer Irenæus, deridens ipſos ob prædicta, tragicũ illud in mediũ adduxit, Iu iu (inquit) & heu heu: tragicum enim hoc reuera ob talem calamitatẽ proferre licet eorum, qui ridicula hęc nominũ figmenta ſcripſerunt, & eius qui tanta audacia citra omnem ruborem mendacio ſuo nomina impoſuit. In eo enim quod dicit, Eſt quoddã proprincipiũ præ omnibus præincogitabile, quod ſingularitatem nomino. Et rurſus, Huic ſingularitati adeſt uirtus, quam etiam ipſam Vnitatẽ appello: manifeſtiſſime confeſſus eſt, quod relata figmentũ ſuum ſunt, & quod ipſe nomina figmẽto impoſuerit, à nullo alio prius poſita. & clarũ eſt, quod ipſe hæc nomina effingere auſus fuit. Et niſi ipſe affuiſſet in uita, non ſanè ueritas nomen habuiſſet. Nihil igitur prohibet, etiam alium quendã in eodem argumẽto ſic nomina præſcribere. Deinde idem beatus epiſcopus Irenęus in hæc, uelut diximus, ridicula uerba, etiam ipſe à ſeipſo aliam nomenclaturã appoſuit: uelut dignam ac conferẽ dam ipſorum nugacibus deliramentis, nimirum peponum & cucumerorũ ac cucurbitarum generibus, uelut de ſubiectis aliquibus confictis, uelut ſtudioſis ex his quæ prius legerunt, clarum fuerit. Alĳ uerò rurſus ex ipſis primum ac principalem octonarium his nominibus appellãt. primò Proprincipiũ, deinde Incogitabilem, tertiò Inenarrabilem, quartò Inuiſibilem. Et ex primo quidem Proprincipio productum eſſe, primo & quinto loco Principium. ex Incogitabili uero ſecundo ac ſexto loco Incomprehenſibilem. ex Inenarrabili autẽ, tertio ac ſeptimo loco Innominabilẽ. ex Inuiſibili uero quarto & octauo loco Ingenitum. Atq; hoc eſt complementum primi octonarĳ. Et has Virtutes uolunt eſſe ante Profundum & Silentium, ut perfectis perfectiores eſſe uideãtur, ac gnoſticis magis Gnoſtici, hoc eſt ſciẽtes: quibus meritò quis acclamarit, ô deliri ſophiſtæ. Nam de ipſo Profundo multæ ac diuerſæ apud ipſos ſunt ſentẽtiæ. Alĳ enim ipſum inconiugatum dicunt, & neq; maſculum, neq; fœminam, neq; omnino quid eſſe. Aliqui uero maſculum & fœminam ipſum eſſe dicunt, hermaphroditæ naturam ipſi attribuentes. Alĳ rurſus Silentium ipſi coniugẽ adiungunt, ut prima cõiugatio fiat. Et ex hoc et hac reliqua ſęcula ad eundem modum effingunt, et ingentia quædã in ipſis ſomnia, quę mentem ipſorum in altiſs. ſomnum deprimũt. Et quid opus eſt me diutius in his tempus terere? quum facile deprehenſu ſit ipſorum argumentum, itemq; confutatio ac ſubuerſio facilis ex prædictis, ſi quis uelit ueritate inhærere, & non uanis fabulis ſeduci. Cæterũ hæc mihi de his dicta ſint. Prętерita autẽ hac ſecta, ad conſequẽtes uiam mihi ſecurã ac callem leuẽ explorabo, quo horũ improbitatem recenſens ac redarguens, meipſum & audientes in uirtute Dei conſeruẽ, per Domini noſtri doctrinã & ueram ſpeculationẽ. Nunc uero fœda hac uipera multis alĳs uiperis ſimili conculcata per Euangelĳ doctrinma, ſequentes conſiderabimus.

Clemens Alexãdrinus, uel Athenienſis.

Contra Ptolemaitas, XXXIII hæreſim.

SEcundo & Epiphani, qui Iſidori exhortatoriam orationem in ſuam opinionẽ traxit, ſucceſſit Ptolemæus, ex eadem Gnoſticorũ appellatorum ſecta exiſtens, & de

numero Valentinianorum cum alijs quibuſdam, uerum alia præter magiſtros ſuos aſſerẽs. cuius etiam nomẽ iactant hi qui ipſi obediũt, Ptolemęi uocati. Hic igitur Ptolemæus & ſocij eius, adhuc maiori experientia quàm præceptoris eius nobis proceſſit, ut qui ad illorũ narrationẽ exceſſus quoſdam additionis excogitauit. Duos enim hic cõiuges, Deo apud ipſos Profundo appellato, excogitauit ac donauit: Has uero etiam diſpoſitiones ſiue affectiones appellauit, Intelligentiã & Voluntatem. Et intelligentiam quidem ſemper affuiſſe in ipſo, cogitantem ſemper aliquid emittere: Voluntatem uero in ipſo ſucceſsiſſe. primũ enim cogitauit emittere, deinde (inquit) uoluit. Quapropter etiã duabus his affectionibus ſiue uirtutib. (Virtutes enim rurſus ipſas uocat) Intelligentia ſcilicet ac uolũtate, uelut inter ſe cõmixtis, Vnigeniti & Veritatis emiſsio per coniugationẽ facta eſt, quas formas quaſdã & imagines duarum affectionum patris inuiſibilis uiſibiles proceſsiſſe uolunt, Voluntatis quidem Veritatem, Intelligentiæ uerò Mentẽ. Et propterea Voluntatis, Ingenitæ eſſentiæ imago maſcula facta eſt, fœminea uero intelligentiæ. Voluntas enim uirtus facta eſt Intelligentiæ. cogitabat enim Intelligẽtia emiſsionẽ. Non tamẽ emittere ipſa per ſeipſam poterat quæ cogitabat. Quando autem uolũtatis uirtus acceſsit, tunc quod cogitarat produxit. Et heu uanam illorum ac deliram nugacitatẽ. Hoc enim neq; de homine aliquis ſana mẽte prædítus acceperit, nedum de Deo. Videtur autem mihi prudẽtior ipſo eſſe Homerus, in eo quod Iouem curam ſecum in animo uoluentẽ deſcribit, ſolicitum & ægre ferentem, & per totam noctem ſine ſomno perſeuerantem, quo Achiuis inſidias ſtrueret, quum Thetis ipſum rogaſſet, ut pœnas darẽt Græcorum principes, atq; ipſi Græci, propter contumeliã ac iniuriam Achilli illatam. Nihil enim hic Ptolemæus in gloriam patris uniuerſorũ, quem etiã Profundũ appellat, magis rationi conſentaneũ excogitauit, q̃ ſunt ea quæ de Ioue Homerus dixit. Imò ipſum potius comprehendit Iouem, ut qui ex Homero notionẽ accepit. Magis enim Homericam ſententiã de Ioue & Achiuis meritò dixerit, qui tantam ſuam audaciã euomuit, quàm de uniuerſorũ domino: qui ſimul ut cogitat, etiam perficit hoc quod uoluit: & ſimul ut uult, etiam hoc meditatur quod uoluit: hoc meditans quod & uult, & hoc uolens quod & cogitat: quũ totus ſit cogitatus, totus mens, totus lux, totus oculus, totus auditus, totus fons omnium bonorum, & in nullo affectu hæreat. Deus enim eſt, & non curans & hæſitans uelut Profundum ſiue Iupiter, de quo dicentem Homerum Ptolemæus de Profundo ſuo loquens imitatus eſt. Cæterum ad ampliorem confutationẽ impoſtoris illius, conſequenter apponam quæ ab ipſo Ptolemæo ad Floram quandam fœminam ſcripta ſunt, blanda penitus ac uenenoſa uerba, ut ne quis putet nos exauditu ſolũ deceptorem illum redarguere, ut qui non prius legerimus adulteratam ipſius doctrinã. Nam ſupra prædicta etiam legem Dei per Moſen datam blaſphemijs inceſſere non erubeſcit. Sunt autem uerba ipſius hæc.

Homerus quo modo Iouis affectiones depinxit.

Ptolemæus ad Floram.

Legis Moſaicæ ratio.

Quod legem per Moſen datam, ſoror mea optima Flora, multi prȩoccuparint, neque fundamentũ ipſius ſcientes, neq; præceptorum eius gnari, exacte puto etiã tibi conſpicuũ fore, ubi diſcordes de ipſa ſentẽtias didiceris. Alij enim à Deo & patre datam dicunt. Alij uero cõtraria uia progreſsi, ab aduerſario corruptionis autore diabolo, hanc datam eſſe affirmant: uelut etiam mundi creationẽ ipſi attribuunt, patrem ac creatorem hunc eſſe dicentes. Verum in hoc omnino errarũt hi, & utriq; à propoſita ueritate diſceſſerũt. Neq; enim à perfecto Deo ac patre hanc latã eſſe apparet, cũ imperfecta ſit, & cõpletione egeat, habeatq; mandata incongrua talis Dei naturæ ac menti. Neq; rurſus aduerſarij iniquitati legẽ attribuere conuenit, ut cuius propoſitũ ſit iniuſtitiã exercere, & hoc ſanè fuerit eorũ qui non intelligũt ea quæ à Saluatore dicta ſunt: Domus enim aut ciuitas diuiſa in ſeipſam ſtare non poteſt, Saluator noſter pronũciauit. Inſuper mũdi creationẽ propriam Verbi eſſe, & per ipſum omnia facta eſſe,

eſſe,& ſine ipſo factum eſt nihil,Apoſtolus Ioannes inquit: non ſubſiſtentem falſa dicentium ſapientiam remouens,& illam nõ corruptionem inducentis,ſed iuſti & malos odio habentis Dei eſſe aſſerens. Verum contrà ſentire,hominum dementiũ eſt,& cauſam prouidentiæ opificis non habentium,et non ſolum animæ oculis,ſed etiã corporis excæcatorũ. Quod quidem igitur hi aberrarint à ueritate,ex relatis tibi manifeſtum eſt. Accidit autẽ hoc utriſq; ipſorum peculiariter: alteris quidẽ,eo quòd ignorãt iuſtitiæ Deum: alteris uero,quòd ignorant uniuerſorũ patrem,quem ſolus ille qui uenit,ac ſolus nouit,manifeſtauit. Supereſt itaq; nobis,qui amborum errorẽ cognitum habemus,exponere tibi ac declarare ipſam legem qualis ſit, & legiſlatorẽ à quo ſancita eſt,ita ut dicendorum à nobis demonſtrationes ex Saluatoris noſtri uerbis propoſituri ſimus,per quæ ſolum citra errorem ad ueritatis comprehenſionẽ deduci datur. Primũ igitur dicendũ, quod uniuerſa illa lex quæ in quinq; libris Moſis continetur, non ab uno aliquo ſancita eſt,dico ſanè, non à ſolo Deo. Sed ſunt quædam ipſarum præcepta etiam ab hominibus lata. Et trifariam hanc diuiſam eſſe, Saluatoris uerba nos docent. Nam in ipſum Deum & eius legiſlationem diuiditur, & in Moſen: non quemadmodum per ipſum legem dat Deus, ſed ſicut ex propria intelligentia procedens,etiam Moſes aliqua ſanciuit: & in ſeniores populi,qui primi comperiuntur mãdata quædam propria propoſuiſſe. Quomodo igitur hoc ita ſe habeat, ex Saluatoris uerbis oſtenditur. Didiceris autem hoc ſic. Saluator alicubi diſputans aduerſus eos qui de repudio ipſum interrogabant,quod ſanè repudiũ licitum eſſe ſancitum eſt, dixit ad ipſos: Moſes ob duriciã cordis ueſtri permiſit dimittere uxorẽ, ab initio enim non ſic factum eſt. Deus enim (inquit) coniunxit hanc coniugationem: & quod coniunxit Deus,homo ne ſeparet,inquit. Hic alteram Dei oſtendit legem,prohibentẽ ſeparari uxorem à uiro ſuo: alteram Moſis,quæ ob duritiã permittit hoc iugum ſeparari. Et profectò in hoc contraria Deo ſancit Moſes: contrariũ enim eſt,nõ debere ſeiungi. Si tamen & Moſis ſententiã iuxta quam hoc ſanciuit,expenderimus, inueniẽt hoc nõ iuxta ſuum propriũ propoſitũ, ſed iuxta neceſsitatem ſanciuiſſe,propter lege preſſorũ debilitatẽ. Quandoquidẽ enim Dei uoluntatẽ ſeruare nõ poterant hi in eo quo nõ licebat ipſis repudiare ſuas uxores,quæ cum ipſis iniucunde cohabitabãt,et periclitabantur ne ex hoc amplius peruerterentur ad iniuſtitiã,& ex hac ad interitũ: hanc iniucunditatẽ ipſorum exſcindere uolens Moſes, per quam futurũ erat ut perirent,ſecundã quandam uelut iuxta circumſtantiã minus malã,pro maiori permutans,repudij legem à ſeipſo ipſis tulit: quo ſi illam ſeruare non poſsint,uel hanc ſeruarent,et nõ ad iniuſtitias ac malicias conuerterentur, per quas certiſſimus interitus ſequuturus ipſos erat. Hæc quidẽ huius ſententia fuit, iuxta quam contra Deũ legẽ tuliſſe cõperitur. Verũtamen quod ipſius Moſis lex hic alia oſtendit̃ prꝛeter legẽ Dei,minime ambiguũ eſt, etiamſi per unã ſaltem nunc id demonſtrauerimus. Quod uero etiam ſeniorum quædã ſint traditiones legi implicatæ, etiam hoc Saluator declarat. Deus enim (inquit) dixit,Honora patrem tuum & matrẽ tuam,ut tibi bene fiat. Vos autem dixiſtis (inquit,ad ſeniores loquens) Quicunq; dixerit patri & matri,donũ quod cũq; ex me,in tuum uertitur commodũ,&c. & irritam feciſtis legẽ Dei per traditiones ſeniorum ueſtrorũ. Hoc autẽ Eſaias exclamauit dicẽs: Populus hic labĩs me honorat,cor uero ipſorum lõge abeſt à me: fruſtra autẽ colunt me, docẽtes doctrinas,prꝛecepta hominum. Manifeſte igitur ex his uniuerſa lex trifariã diuiſa oſtendit̃. Nam et ipſius Moſis,& ſenioruũ, & ipſius Dei legiſlationẽ in ipſa cõperimus. Hæc quidẽ igitur diuiſio uniuerſꝛ illius legis hic à nobis facta, ueritatẽ in ipſa oſtẽdit. Rurſus aũt una hꝛc pars, ipſius Dei lex in tres partes diuiditur: In puram legiſlationem nihil mali implexũ habentẽ,quæ etiam proprie lex dicitur,quã non uenit ut diſſolueret Saluator,ſed ut impleret. (non enim erat alienus ab ipſa quã impleuit: nõ enim habebat perfectionem:) & in eam quæ implicata eſt deteriori: ac in iniuſtitiam, quam ſuſtulit Saluator,ut quæ

Lex trifariam diuiſa.

Lex Dei trifariam diuiſa.

incongrua erat ſuæ naturæ. Diuiditur autem & in figuratam & ſignificatiuã, quæ ſecundum ſimilitudinem eorum quę iuxta ſimilitudinem prę ſtantiora ſunt, ſancita eſt. Hanc tranſtulit Saluator à ſenſibili & apparente, ad Spiritualem & inuiſibilem. Et eſt quidem Dei lex pura illa & nihil mali implexũ habens, ipſa decalogus, decem illæ ſententiæ in duabus laminis ſeparatæ, & ad ſublationem interdictorum, & ad prę ceptionem faciendorum, quæ uelut puram habentes legislationẽ, non autem habentes perfectionem, indigebant impletione à Saluatore. Quæ uero implicata eſt iniuſtitiæ, eſt ea quę ad uindictã ac retributionem eorum qui prius iniuriã intulerũt, lata eſt: Oculum pro oculo, & dentem pro dente elidi iubens, & cædem pro cæde retribuere. Nihil autem minus etiam is qui ſecundus iniuriã infert, iniurius eſt, ordine ſolum immutato idem opus operans. Hoc autem præceptũ iuſtum quidem aliàs & erat & eſt, propter debilitatem eorum quibus lex poſita eſt, in tranſgreſſione puræ legis latum: uerum incongruũ patris uniuerſorũ naturæ ac bonitati. fortaſſis autẽ hoc conueniens, uerum magis neceſſariũ. Qui enim unam cędem fieri non uult, in eo quod dicit, Non occides: is ubi imperauit occiſorẽ uiciſim occidi, ſecundã legem ferens, & duabus cædibus ſanciens, nõ animaduertit ſeipſum à neceſſitate abductum. Quapropter ſanè filius qui ab illo ad nos acceſſit, hanc legis partem ſuſtulit, confeſſus & ipſe eſſe Dei, et tum inter alia connumerat ueteri ſententiæ, tum ubi dixit, Deus quum dixit, Qui maledicit patri aut matri, morte moriatur. At uero pars ipſius figurata eſt, quæ ad ſimilitudinem ſpiritualium ac præſtantiorũ poſita eſt, quæ uidelicet in oblationibus & circumciſione, ſabbatoq; ac ieiunio, & paſchate ac azymis, & eiuſmodi ſancita eſt. Hæc enim omnia quũ imagines ſint figuræq; ac ſigna, ueritate manifeſtata translata ſunt: & ut iuxta id quod apparet, ac corporaliter perficiantur, ſublata ſunt: iuxta id uero quod ſpirituale eſt aſſumpta, nominibus quidem ijſdem manentibus, rebus autem permutatis. Etenim oblationes offerre præcepit nobis Saluator, ſed nõ per bruta animantia, aut ſuffitus, ſed per ſpirituales laudes & glorias & gratiarũactiones, & per diſtributionẽ ac beneficentiam erga propinquos. Et circunciſione nos uult circuncidi, ſed non præputij corporalis, uerum cordis ſpiritualis. & Sabbatũ ſeruare, uult enim nos ocioſos eſſe ab operibus malis. Quin & ieiunare: ſed nõ corporale uult ieiuniũ nos ieiunare, ſed ſpirituale, in quo eſt abſtinẽtia ab omnibus uitijs. Seruatur tamen & apud noſtros ieiunium quod apparet. Nam & animæ aliquid conferre poteſt hæc, ſi cum ratione fiat. quando neq; propter imitationẽ aliquorũ fit, neq; propter conſuetudinem, neq; propter diem, uelut dies hoc præſcribat: & ſimul ad recordationẽ ueri ieiunij, ut hi qui nondũ illud ieiunare poſſunt, ab apparente ieiunio ipſius recordationem habeant. Sed & paſcha ſimiliter, itemq; azyma quod imagines fuerint, oſtẽdit etiam Paulus Apoſtolus: Paſcha autem noſtrũ (inquit) immolatus eſt CHRISTVS. &, Vt ſitis (inquit) azymi nõ participantes fermento (fermentum nunc malitiã dicit) ſed ſitis noua cõſperſio. Hæc itaq; ipſa quam Dei legem eſſe confitemur, in tres partes diuiditur. In eam quæ impletur à Saluatore: nam Non occides, non adulterium committes, nõ peierabis: in eo quod neq; iraſci nos debere, neque concupiſcere iuſſit, comprehenſum eſt. & in eam quæ perfecte ſublata eſt: nam oculum pro oculo, & dentem pro dente, implicatum iniuſticiæ, etiam ipſum iniuſtitiæ opus habens, ſublatum eſt à Saluatore per contraria (contraria autem mutuò ſe perimunt) Ego enim dico uobis, ut ne omnino reſiſtatis improbo, ſed ſi quis tibi alapam incuſſerit, obuerte illi etiã alteram maxillã. Figuratur autẽ & in hanc quæ translata eſt ac alterata à corporali in ſpiritualem, ſignificatiuã uidelicet ac figuratam partem, ad ſimilitudinem atq; imaginem præſtantiorum ſancitam. Imagines enim ac ſigna quum alias res exhibeant, recte fiebant uſquequo non aderat ueritas. præſente autem ueritate, ea quæ ſunt ueritatis facere oportet, nõ quæ imaginis. Hæc uero & diſcipuli ipſius, & Apoſtolus Paulus oſtendit, dum imagines quidem, uelut iam antea diximus, per paſcha & azyma demonſtrat:

Figuratorum præceptorum rationes.

Ieiunij ratio.

demonſtrat: partẽ uero legis iniuſtitiæ implicatã, ubi dixit, Legem mandatorũ in do
ctrinis abolitam eſſe: partem aũt nihil mali implexũ habentem, ubi ait, Lex quidẽ ſan "
cta, & mandatũ ſanctum ac iuſtum & bonum. Quantum igitur compendio dici po- "
teſt, ſufficienter arbitror tibi demonſtratũ eſſe, & legislationem ex hominib. introduc
ctam eſſe, & ipſam Dei legẽ trifariam diuidi. Supereſt aũt nobis, ut quid eſt hic Deus
qui legem tulit, dicamus. Sed et hoc puto tibi in prędictis demonſtratũ eſſe, ſi diligen
ter auſcultaſti. Si enim neq; ab ipſo perfecto Deo hęc lata eſt, uelut oſtendimus, neq; à
diabolo (quos neq; dicere phas eſt) alius eſt pręter hos hic qui legem poſuit. Hic uero *Legis dator qui ſit.*
Opifex & creator totius huius mundi eſt, & eorũ quæ in ipſo ſunt, qui alius eſt ab ho
rum eſſentijs, & medius horũ conſiſtens, meritò etiam medietatis nomen tulerit. Et ſi
perfectus Deus bonus eſt ſecundũ ſuam naturam, uelut etiam eſt: unum enim ſolum
eſſe bonum Deum patrem ſuũ, Saluator noſter pronunciauit, quem ipſe manifeſta-
uit. Eſt autem & is qui aduerſariæ naturæ eſt, malus ac improbus, & in iniuſtitia deli-
neat. Qui igitur medius conſiſtit, & neq; bonus eſt, neq; malus, neq; iniuſtus, proprie
utiq; iuſtus dici poterit, ut qui ſuæ iuſtitiæ ſit procurator, & erit quidem inferior perfe
cto Deo, & minor illius iuſtitia hic Deus, utpote & genitus exiſtens, & nõ ingenitus.
Vnus enim eſt ingenitus pater, ex quo omnia, omnibus propriè pendentib. ab ipſo.
Maior uero & principalior aduerſario fiet, & alterius eſſentiæ ac naturæ ab utriuſque
horũ eſſentia. Etenim aduerſarij eſsẽtia eſt corruptio ac tenebræ. Materialis enim hic
eſt, & multifidus. Verũ patris uniuerſorũ ingeniti eſſentia, eſt incorruptibilitas et lux
per ſe exiſtens, ſimplexq; ac uniformis. At uero horũ eſſentia duplicẽ quandã uirtutẽ
produxit. Ipſe uero melioris eſt imago. Neq; te nunc hoc perturbet ſcire cupidã, quo
modo ab uno principio uniuerſorũ ingeniti ac incorruptibilis, quod et eſt, et nos con
fitemur ac credimus eſſe bonũ, conſtitutæ ſunt & hæ naturæ, tum corruptionis, tum
medietatis, non eiuſdẽ eſſentiæ exiſtentes, quum bonũ naturam habeat, ſimilia ſuĳp-
ſius & coeſſentialia generare ac proferre. Diſces enim cõſequenter, Deo dante, etiã hu
ius principiũ ac generationẽ, ubi digna facta fueris apoſtolica traditione, quam etiam
nos ex ſucceſsione accepimus, unà cũ hoc q̃d regulabimus omnes ſermones per Sal-
uatoris doctrinã. Hęc tibi ô ſoror mea Flora, paucis recenſere non cunctatus ſum, ac
cõpendioſe perſcripſi, & ſimul propoſitũ ſufficienter declaraui. quæ etiã ad cõſequen
tia magnopere tibi cõducent, ſi modo uelut pulchra ac bona terra, fœcũda ſemina na
cta, fructũ per ipſa produxeris. Hactenus Ptolemęus. Quis uero horum uerborũ
huius impoſtoris, ac ſodaliũ eius inſaniã ſufferet? Ptolemæi inquam, ac ſociorũ eius
uſqueadeò miſcentiũ ac conſuentiũ figmenta? Neq; enim quiſpiam ex ueteribus tragi
cis poëtis, neq; qui ſecuti ſunt imitatorijs moribus pręditi, Philiſtionẽ dico & Dioge *Philiſtion comicus. Diogenes poeta.*
nem, qui incredibilia ſcripſit, aut alij omnes qui fabulas cõſcripſerunt ac decantarunt,
tantũ mendaciũ effingere potuerunt, uelut hi audacter contra ſuam ipſorũ uitam du-
cti, horrenda ſibĳ ipſis cõſtruxerunt, & mentẽ hominũ ipſis credentiũ in ſtultas quæ-
ſtiones & genealogias nunq; finiendas coniecerunt, ipſi ea quæ in manibus ſunt non
ſcientes, & cœleſtia menſuris quibuſdã dimetiri promittentes, & quarundã obſtetri-
cantium matrum uelut cœleſtium matrũ, & non exiſtentiũ uelut quæ ſint, ſcientias ſu
ſcipientes. At ubi quis audierit ab his, ſiquidẽ ex deſipiẽtiſsimis fuerit, per mendaciũ,
putans ſe ſublime aliquid apud ipſos cognouiſſe, facile ſubducetur: quoniã omnis a-
uicula ſecundũ genus congregat, & ſimili uir agglutinabitur, inquit Scriptura. Si ue "
ro quis cõtigerit ipſis ex prudentibus, et rectã ratiocinationem habentibus, deridebit
quidẽ tantam nugacitatẽ. Ab ipſo uero argumento eorũ quæ ab ipſis dicuntur, euer
ſionẽ ipſorũ cognoſcet. Redarguunt enim hi omnino cõtra ſeipſos uanitatis ſuę men
dacĳs armati. Vnde enim uobis, ô uos Ptolemęi ac Ptolemęæ, profundi menſura, &
partuum obſtetricationes, & generatiuarũ rationũ cognitio? Nam uelut qui affuiſſe-
tis, & cœleſtiũ naturas conſpexiſſetis, & uelut ipſi ante Profundum apud uos appel-

latum

latum fueritis, cognitionem nobis oſtendere promittitis: quum nullus unq̃ prophe ta hoc dixerit, non ipſe Moſes, non qui ante ipſum, non qui poſt ipſum fuerunt, non Euangeliſtæ, nõ Apoſtoli. niſi forte fabuloſa gentium poëmata dixeris Orphei ac He ſiodi, & Steſichori, apud quos hominum generationes transformatæ ſunt in deorũ cognominationes, & quæ inter homines facta ſunt, poëticè compoſita ſunt. Nam & illi ſic ſenſerunt, dum deos fecerunt Iouem & Rheam, & Iunonem, et Mineruam, atq̃ Apollinem et Venerem, & horũ maliciei ſobolem coluerunt, atq̃ ſic mundum in ima ginationem multitudinis deorum ac cultus ſimulachrorum immiſerunt. At non am plius mihi multa neceſsitas impendebit, ad te ô Ptolemæe ſubuertendũ, ac confutan dum ſodales tuos, cum iam primi parentes tui ſatis ſint à me cõfutati. Verum propter prædictorũ ex te cõfuſionem, recenſebo aliorũ errorem, Deum inuocans mediocrita tis noſtræ auxiliatorem, quo argumentũ apud ſingulas gentes male excogitatum de- prehendam, ac in triumphũ ducam, ob ſtudiũ promiſsionẽ à Deo gratiã petens. Quo uero nõ inexaminatæ ſint tres tuæ dictiones, quas ad Florã mulierculã ſcribẽs iactas, ô Ptolemæe (ſemper enim ſerpentinæ doctrinæ mulierculas peccatis onuſtas decipi unt, iuxta Apoſtoli ſermonẽ) ipſas ſanè dictiones hic proprie adponã, & ipſarũ de- ſtructionẽ, quæ neceſſaria eſt, ut ne relinquat zizanioſæ tuæ ſationis aliqua radix, de-
Lex nõ eſt tri fariam diuiſa. inceps cõſequenter faciam. Dicis igit ô bone, legem trifariã diuiſam eſſe, & habere ali- quid ex Deo, aliquid ex Moſe, aliquid ex ſenioribus. Et quod quidẽ ex ſenioribus pu tas, non potes alicubi ſcriptũ oſtendere, hoc manifeſtum eſt. Nuſquã enim in lege ha- bentur ſeniorũ traditiones. Sed ignorans & libros & ueritatẽ, calumniando ſeducis,
Seniorum tra ditiones ſiue expoſitiones quadruplices. cõſequentias etiã uniuſcuiuſq̃ exactæ cognitionis ignorans. Nam traditiones ſenio- rum, expoſitiones apud Iudæos appellant. Sunt autem hæ quatuor. una quæ Moſis nomine fertur. altera eius qui uocatur Rabbia ciba. tertia Adda ſiue Iuda. quarta filio- rum Aſamonæi. Nam ubi potes tu cõtentioſe ac inſtabili mente prædite, oſtendere in quinq̃ libris & legislationis Dei, quod relatus eſt ſermo qui à Saluatore dictus eſt: Si
„ quis dixerit patri ſuo corban, hoc eſt donũ quodcunq̃ ex me in tuũ cedet cõmodum, Sed nõ potes oſtendere. Itaq̃ excidit ſermo tuus, cum uerbũ hoc nuſquã in quinq̃ li- bris Moſis habeat, & fruſtra deceptæ à te Floræ illuſiſti. Quæ uero à Moſe, neq̃ ipſa extra Deũ ſancita ſunt, ſed ex Deo per Moſen: id quod ex ipſa Saluatoris reſpõſione oſtendit. Ipſa enim quæ produxiſti teſtimonia, contra teipſum collegiſti. Dicit enim
„ Dñs in Euangelio, Moſes ſcripſit ſecundũ duritiam cordis ueſtri. Quod uero ſcripſit Moſes, nõ extra uoluntatẽ Dei ſcripſit, ſed ex Spiritu ſancto ſanciuit. Dicit enim Dñs
„ in Euangelio: Quod Deus cõiunxit, homo ne ſeparet. & quomodo cõiunxit, uerbũ
„ declarauit, ut diſcamus, dicens: Iccirco relinquet homo patrẽ ſuum & matrem ſuã, &
„ adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Deinde infert dicens, Quod igit Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Quanq̃ Dominus hoc nuſquam dixerit, quando Adam & Euam formauit, ſed ſolum, Faciamus ipſi ſecundũ ipſum auxiliarium. Ve- rum hoc ab ipſo Adam dictum eſt, quando ſurrexit ex ſomno, & dixit: Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro ex carne mea, hęc uocabit mulier, quoniã ex uiro ſuo hæc de- ſumpta eſt. Deinde dicit, Propterea relinquet homo patrem ſuũ & matrem ſuam, & adhęrebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnẽ unam. Non igitur Deus hoc loquutus eſt, ſed Adam. Dominus autem teſtatur in Euangelio, Dei uerbum eſſe quod per Adam dictũ eſt: & ab hoc ipſo argumento oſtendit, quod illic quidẽ Adam dixit, uerum uo luntas Dei loquebat. Et hic Moſes legem tulit, Deo ipſi annuncianti legislationem. Et hæ quidem iam duæ tuæ dictiones interciderunt, & non eminus, ſed ab ipſo uſu. Et quod legislatio Dei eſt, manifeſtum eſt. Vbique enim Deus lege ſancit, alia in tem pora, alia in figuras, alia in reuelationem futurorum bonorum, quorum expletionem Dominus noſter IESVS CHRISTVS ubi aduenisſet, in Euangelio oſtendit. Porrò aliam deorum diuiſionẽ, rurſus trifariã partitam apud te, repetam, & ipſam à te per ca-

lumniam

lumniam excogitatã esse ostendam,& non aliud hoc opus esse,quàm impostoris declarabo. Qualis enim nobis tertius adest Deus,ex duabus imaginibus constitutus,et neuter ex duabus existens,neq; malicià habens ac iniustitiã,uelut dixisti,neq; bonitatem,et lucidam essentiam,uerum medius existens iustus? Etenim cum reuera alienus sis ab omni iustitia,meritò ignoras quid est iustitia,aliã ipsam præter bonitatẽ putãs. Multum uero redargueris ô falsarie,et à ueritate aliene. ex nullo enim alio fit iustitia, *Iustitiæ ac bonitatis ratio.*
q̃ ex bonitate. Et neq; aliter quis fiet bonus,si non fuerit iustus. Vnde & Dominus laudans legem & iustos ipsius,dixit: Ornatis sepulchra prophetarũ,& ædificatis mo « numenta iustorum,& patres uestri ipsos occiderunt. Vnde autem facti sunt prophetæ ac iusti,quàm à patre bonitatis? Et ut ostenderet quod in patre bonitatis iustus cõ sistit,dixit: Similes fiatis patri uestro qui in cœlis est,quoniam exoriri facit solem suũ « super bonos & malos,& pluit super iustos & iniustos: quo ostendat iustum,bonũ. & bonum,iustum. & malum,iniustum. & iniustum,malum. At uero implicationem legis quam dixisti,non potes ostendere. Manifestus enim factus es calumniari legem, implicationem quandam ipsi attribuens,propterea quod lex dixit: Oculum pro oculo,& dentem pro dente: & eo quod lex occidit homicidã. Verum ex ipsa Domini nostri IESV CHRISTI tractatione ostendetur,quod non implicatio quædam erat,sed ipsa eadem erat legislatio,& idem efficit quod mandatũ à Saluatore dictũ,nempe,Si « quis te percusserit in dextram maxillam,obuerte ipsi etiam alterã. Et lex ipsa olim hoc « asseruit dicens, Oculum pro oculo,hoc est obuerte illi maxillam. Quo enim effugeret *Oculum pro oculo,quomodo accipiẽdũ.*
quæ pateretur si percuteret,exhibuit uerberanti maxillã,gnarus quod si auferret oculum,eadem passurus sit propter legem. Quemadmodum enim pater uult castigare liberos,et unicuiq; ætati cõgruam affert castigationẽ,& non æqualiter paruum puerũ castigat & adolescentẽ,neq; adolescentẽ similiter ut iuuenem,neq; iuuenẽ ut perfectũ uirum: sed ei qui sub mamma hæret,per digitum castigatio cõtingit: puero uero maiori,per alapam manus: adolescenti autem per lorum, iuueni uero per uirgam,uiro autem ultio maiorum delictorũ gladius per legem: Sic etiam Dominus consequenter unicuiq; generationi conuenientia sanciuit. Illos enim timore castigauit, uelut pueris paruis colloquẽs, & ignorantibus uirtutẽ Spiritus sancti. Perfectos aũt perfectis mysteriis dignatus est. Nam in Euãgelio sic quodãmodo dicit discipulis,in multis locis: Nescitis quid facio, cognoscetis aũt postea,hoc est quum perfecti facti fueritis. Et rur « sus,Non nouerunt quod resurrexisset ex mortuis. Paulus uero,Nondũ enim potui- « stis,sed neq; amplius potuistis: ostendens quod progressu temporis perfectiora sunt « mandata,quum sint quidẽ eadem, mutentur autẽ in alium habitũ, & iuuenibus quidem aliter formẽtur,aliter uero perfectioribus. Etenim lex ubi sanciuit Oculum pro oculo,non dixit ipsis,Eijcite oculum pro oculo: sed si quis eiecerit oculum, eijcietur oculus eius qui eiecit. Vnusquisq; autem parcens proprio corpori,maxillã uerberandam exhibebat,& nõ uerberabat, & ab eo tempore seruabantur, quæ nunc in Euangelio clarè dicta sunt,quum tunc quidem necessariò castigarentur uelut iuuenes, nũc autem ex uoluntate obediant,utpote perfecti. Si uero dicis cõplicationem esse hanc, dicere oculum pro oculo,& homicidam occidi: ecce & de die iudicij uideamus Saluatorem dicentem,quod ueniet ipsius dominus. Hoc autem de seipso dixit,quũ ipse omnium sit Dominus. & inquit: Et diuidet ipsum seruum,& partem eius cum infide « libus ponet. Igitur & cõtra Saluatorẽ arma induis,ut rursus uerba eius calumnieris, & dicas hunc nõ esse bonum? & quidẽ quum ex bono patre genitus sit,& bonus,& iustus,& neq; alius præter patrem. Poteris igitur etiam ipsum à patris essentia abalienare,ô tu qui nobis rursus diuisor ac geometra prodijsti, omnia legũ trifariam diuidens. Et quod quidem dixisti,quod ad figuras significatiuè quædam in lege scripta sunt,modice attigisti ueritatem,quo per modica possis etiam ad alia deceptione uti.

Etenim

Etenim reuera illis figurate contigit. Nobis autem scripta est ad commonefactionem, ad quos fines sæculorū peruenerunt, inquit sanctissimus Apostolus, de circuncisione ac sabbato atq; alijs loquens. Vtinam autem omnia uerè dixisses, & non adhuc tertium Deum medium, qui non est, nobis protulisses, imò potius tibijpsi & his qui à te decepti sunt. Arbitror autem & in prẽsens sufficienter cõtra dictiones tuas ô circulator dictum esse, quarum confutatione facta ad sequentes hæreses procedam, eundem Deum consueto more inuocans in auxilium nostræ mediocritatis, ut uniuscuiusq; sectæ adulteratæ cõfutationem deprehendamus. Nam quod sibilis tuis, uelut Carcharias à mari reuersus & uiperam prouocans, Floram per literas & alios cum ipsa decepisti, in relatis demonstratum est. Cæterum quum in ueritatis sagena, cuius ænigma Dominus in Euangelio regnum cœlorum esse pronunciauit, hunc inuoluerimus, et unũ ex improbis ac uenenatis piscibus ipsum esse declarauerimus, per hoc quod uerba ipsius improba, deprehensu facilia per ueræ fidei doctrinam fecimus: & in uirtute Dei hunc contriuerimus: ipsi quidem Deo gratias agamus, uerum ad consequentes sectas similiter, uelut antea dixi, procedere tentemus.

Carcharias uiperã sibilo prouocat.

FINIS SECVNDI TOMI PRIMI LIBRI.

Tertij

TERTII TOMI PRIMI LIBRI EPIPHANII. HAERESES XIII SVNT, *Et hæc in ipso habentur.*

1 *Marcosij. Marcus quidam fuit Colorbasi cõdiscipulus, duo principia & ipse introducens. Reprobat autem mortuorum resurrectionẽ. Imaginationes uero quasdam per pocula ex incantatione in cœruleum ac purpureum colorem transmutans, deceptas mulierculas ad sacra sua pelliciebat. Sed & ipse per uigintiquatuor literas uult per omnia assimilari Valentino.*

2 *Colorbasij. Et hic Colorbasius similiter eadem narrãs, in aliqua uero parte differens ab alijs sectis, à Marco inquam ac Valentino, emissiones & octonarios aliter docuit.*

3 *Heracleonitæ. Et ipsi octonariorũ fabulamento ducuntur, aliter uero præter Marcum & Ptolemæum ac Valentinum & alios. Sed & ad finẽ eos qui apud ipsos moriuntur, similiter ut Marcus redimunt, per oleum & balsami succum, & aquæ lotiones ac affusiones quasdam, Hebraica uerba admurmurantes, super caput uidelicet eius qui liberatur.*

4 *Ophitæ, sunt qui serpentẽ glorificant, & hunc Christum putant. habent autem naturale hoc reptile in cista quadam.*

5 *Caiani similiter cum prioribus legẽ, & eum qui loquutus est in lege reprobant, carnisq; resurrectionem negant. Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipsum esse dicentes. Simul autem & Iudam demirantur ac laudant, simulq; & Core, & Datan, & Abiron, imò etiam Sodomitas.*

6 *Sethiani. Hi rursus ipsum Seth glorificant, dicẽtes eum esse ex superna matre quæ pœnitentiam egit, propterea quod Cain produxisset: & postea ubi abiectus esset Cain, & occisus Abel, superno patri congressa est, & purũ semen ipsum Seth fecit, à quo deinceps deductum est omnium hominum genus. Sed & ipsi principatus & potestates, & quæcunque alij docent, docuerunt.*

7 *Archontici. Hi rursus ad multos principes uniuersum referunt, & quæ facta sunt, ex his facta esse dicunt. Deprehenduntur autem & capti in turpitudine quadam. Carnis resurrectionẽ negant. Vetus Testamentum calumniantur. Vtuntur autem et ueteri & nouo Testamento, singula uerba ad suam ipsorum sententiã falsò trahentes.*

8 *Cerdoniani, à Cerdone erroris participationẽ susceperunt, sicut hic ab Heracleone. uerùm fraudem auxit, & ex Syria Romam digressus, prædicationem suam exposuit, in temporibus Hygini episcopi. Duo autẽ principia hic prædicat inter se contraria. Non esse uero Christum genitum. Similiterq; mortuorum resurrectionem negat, itemq; ea quæ habentur in ueteri Testamento.*

9 *Marcionistæ. Marcion à Ponto originẽ ducens, episcopi quidem filius erat: uerum ubi uirginẽ corrupisset, aufugit, propterea quod expelleretur à proprio patre ex Ecclesia. Quum autem Romam adijsset, & pœnitentiam ac ueniam petijsset ab his qui illo tẽpore isthic erant, & assequutus non esset, elatus est contra fidem, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, & Iustum, & Malum. Essetq; nouum Testamentum alienũ à ueteri, & eo qui in ipso loquutus est. Carnis resurrectionẽ negat. Baptisma dat nõ solum unũ, sed etiam tria post lapsum. Pro mortuis autẽ in fide instructis*

alij apud ipſos baptiſantur. Intrepidè aũt etiã mulieribus permittit, ut lauacrũ dent.

10 *Lucianiſtæ. Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Conſtantini uixit, omnia ſecundum Marcionem docuit. Et ad hæc alia quædam præter Marcionem, & ipſe nimirum abundantius docet.*

11 *Appelleiani. Et hic Appelles ſimiliter ut Marcion & Lucianus, uituperat omnem creationem, & ipſum creatorem. Non autem ſimiliter his tria principia introduxit, ſed unum principiũ, & unum Deum, qui ſit ſummus & innominatus. Ipſum autẽ unum feciſſe alium, & hic factus improbus compertus, mundũ in ſua malicia fecit.*

12 *Seueriani. Seuerus quidam rurſus Apellem ſequens, uinum reijcit. Et uitem ex draconiformi ſatana ac terra inter ſe congreſſis, productam eſſe fabulatur. Mulierem autem auerſatur, ſiniſtræ uirtutis ipſam eſſe aſſerens. Nomenclaturas uero quaſdam principum, & libros quoſdam apocryphos introducit. Similiter item uelut alij, carnis reſurrectionem negat, itemq; uetus Teſtamentum.*

13 *Tatiani. Tatianus hic eodem tempore cum Iuſtino martyre & phyloſopho uixit, poſt mortem autem Iuſtini martyris ac philoſophi, corruptus eſt Marcionis dogmatis, diſcipulusq; ipſius fuit, eademq; quæ ipſe docuit, alijs etiam præter ipſum appoſitis. Dicebatur autem à Meſopotamia originem ducere.*

TERTIVS TOMVS PRIMI
LIBRI EPIPHANII.
Contra Marcoſios, hæreſim XXXIIII.

Marcus. Marcoſij.

MARCVS autem quidam, à quo Marcoſij appellati, ab his progreſſus, & alia præter hos auſus, mala in mundum euomuit. His enim ſucceſſit, Secundo inquã, et Epiphani, Ptolomeoq; ac Valẽtino, uerum in maiorem circulatoriam collectionem euectus eſt. Mulierculas enim & uiros ab ipſo ſeductos allexit, quum putaretur miſer ille prædictorum deceptorum corrector eſſe, magicę impoſturæ expertiſſimus exiſtens. Prædictos autem & prędictas omnes decepit, ut ipſi uelut ſcientiſſimo intenderent, et qui uirtutem maximam ab inuiſibilibus ac innominatis locis haberet. atq; ſic Antichriſti præcurſor reuera oſtenſus eſt. Nam Anaxilai ludicra cum Magorum appellatorũ uafricia commiſcuit, & per ipſa illudens, ac magicam artem exercens, in admirationem ſui uidentes & credẽtes ipſi perduxit: uelut etiam ſodales eius uſq; in hunc diẽ faciunt. Qui uero opera curioſitatis uident, putãt uirtutes aliquas in manibus ipſius perfici, & eorũ qui apud ipſos hæc faciunt. Quum enim mentem etiã ipſi amiſerint, non uident, neq; probare nouerunt, quod ex incantatione ludicri, ut ita dicam, ipſius conſtitutio perficit. Ipſi enim attoniti penitus facti ſunt, mala quadam ſuſpicione abducti. Aiunt enim, tria pocula ex uitro albo apud ipſos parari mixta uino albo: & in ea quę perficitur ab ipſo incantatione, & gratiarũactio eſſe putatur, ſtatim trãſmutari, unumq; fieri rubrũ uelut ſanguinẽ, alterum purpureũ, tertium cœruleum. Ego itaq; ut ne in ſecundũ laborem meipſum immitterẽ, contentum eſſe oportere duxi, his quæ à beatiſs. ac ſanctiſs. Irenæo contra ipſum Marcum, & qui ex ipſo proceſſerunt, tractata ſunt: quæ ſanè hic ad uerbum exponere uolui, & ſunt hæc. Dicit enim de ipſis Irenæus ille ſanctus, in declarãdo ea quæ ab ipſis dicunt, ſic loquens:

Irenæi locus. Pocula uino mixta ſimulans ſe gratias agere, et diutius extendens ſermonẽ inuocationis, purpurea ac rubicũda apparere facit, ut putetur gratia ab his quæ ſunt ſuper uniuerſa, ſanguinẽ ſuum inſtillare in illud poculum, per inuocationẽ ipſius. & ualde cupiant

piant prẹsentes ex illo poculo guſtare, ut & in ipſos inſtillet gratia quę per magũ hunc inuocatur. Rurſus autem mulierculis tradẽs pocula uino mixta, ipſas gratias agere iubet ſe prẹſente. & quum hoc fit, ipſe aliud poculũ multo maius illo ſuper quo decepta illa gratias egit afferẽs, & à minore ſuper quo muliercula gratias egit, in hoc quod ab ipſo adornatũ eſt transfundens, ſimul ita dicit: Gratia quæ eſt ante uniuerſa, illa cogitatione incõprehenſibilis & inenarrabilis, impleat tuum internum hominẽ, & multiplicet in te agnitionem ſuam, conſeminans in te granum ſinapis in bonã terram. Et talia quædam loquutus, ubi miſeram illam ad inſaniã extimulauit, miraculorũ editor apparet, dum magnum poculũ expletur ex minore, ut etiam ex ipſo ſuperfundatur. Et alia quædam his ſimilia faciens, multos decepit, et poſt ſe traxit. Veriſimile eſt autẽ ipſum etiam dæmonẽ quendam aſſeſſorẽ habere, per quem & ipſe prophetare ac uaticinari uideẽ: & quas dignas putat ut participes fiant gratiæ eius, uaticinari facit. maxime enim circa mulieres occupatus eſt, atq; has præminẽtis loci, & purpuratas acditiſsimas. quibus ſæpe imponere ſtudens, ad ipſas per aſſentationẽ dicit: Volo tibi impertiri gratiam meam, quoniã pater uniuerſorũ angelum tuũ ſemper uidet ante faciẽ ſuam. Locus aũt magnitudinis tuæ in nobis eſt. Oportet nos unũ efficere. Accipe primũ à me, et per me gratiã: para te uelut ſpõſa expectans ſpõſum ſuũ, ut ſis quod ego, et ego quod tu. colloca in thalamo tuo ſemen lucis. Accipe à me ſponſum, & ſuſcipe ipſum, et ſuſcipere in ipſo. Ecce gratia deſcendit in te. Aperi os tuum, et uaticinare. Quũ autem mulier reſponderit, Nunc̃ uaticinata ſum, & non noui uaticinari: rurſus inuocationes quaſdam faciẽs ad ſtuporẽ eius quæ ſeducitur, dicit ad ipſam: Aperi os tuũ, & loquere quæcunq;, & uaticinaberis. Illa uerò emollita, ac facilè impulſa à prædictis uerbis, & animo calefacta prę ſpe uaticinandi, corde plus quàm decet palpitante, delira loqui audet, & omnia prout incidũt uanè ac confidenter, utpote ab inani ſpiritu calefacta, quemadmodũ quidam præſtãtior nobis de talibus dixit: Audax & impudẽs res eſt, anima quę inani aëre caleſcit. Et hinc de cætero prophetiſſam ſeipſam putat, et gratias agit Marco, qui propriam gratiã ipſi contribuit. & talionẽ rependere ipſi conatur, nõ ſolum per poſſeſſionũ largitionem, unde etiam immenſam pecuniarũ uim comportauit: ſed etiam per corporis ſocietatẽ, per omnia ipſi uniri cupiẽs, ut cũ ipſo in unũ deueniat. Iam uero quædã fideliores mulieres timorẽ Dei habentes, & nõ deceptæ, quas ſimiliter ut reliquas ſeducere ſtuduit, iubens ipſas uaticinari, conſpuẽtes ac deteſtantes ipſum, à tali congregatione diſceſſerunt, probè gnaræ quod uaticinari nõ à Marco mago hominibus contingit, ſed quibus Deus ex ſupernis gratiã ſuam demiſerit, hi à Deo datã habent prophetiã, & tunc loquunt̃, ubi & quando Deus uult, & non quãdo Marcus iubet. Nam quod iubet, maius ac principalius eſt eo quod iubetur. illud enim dominat̃, hoc uero ſubditũ eſt. Si igitur Marcus, aut alius quiſpiam iubet, uelut in cœnis opulentiæ hi ſemper ludere ſolent, & ſe mutuò uaticinari iubere, & ad ꝓprias cõcupiſcentias ſibiꝝ ipſis futura prędicere: eritis qui iubet, maior & principalior prophetico ſpiritu, quũ ſit homo, quod impoſſibile eſt. Verum tales ſpiritus qui ab ipſis iubentur, & loquuntur quando ipſi uolunt, putidi ac inualidi ſunt: audaces uero et impudentes, ut qui à ſatana emittuntur ad deceptionẽ ac perniciem eorum qui non firmã fidem, quam ab initio per Eccleſiã acceperunt, cuſtodiunt. Quod autẽ & amatoria illectamenta, ad hoc ut corporib. ipſarũ contumeliã inferat, hic Marcus quibuſdã mulieribus, etiamſi non omnib. inducit, hæ ipſæ ſæpe ad Eccleſiam Dei cõuerſæ, confeſſæ ſunt, & corpore ſe ab ipſo uitiatas eſſe, & ſe ualde amãter ipſum amaſſe. Quare etiã diaconus quidã ex noſtris in Aſia, qui excepit ipſum in domũ ſuam, in hanc calamitatẽ incidit, quũ uxor ipſius ſpecioſa eſſet, & mẽte ac corpore ab hoc Mago corrupta, ita ut ipſum multo tẽpore ſit ſequuta. Poſtea uero ubi cum magno labore fratres ipſam cõuertiſſent, per uniuerſum uitæ tempus hæc in confeſſione perſeuerauit, lugẽs ac lamẽtans propter corruptionẽ quam à Mago paſſa fuit. Sed & diſcipu

li eius aliqui in ijſdē locis diuagantes, multas mulierculas ſeduxerūt ac corruperunt, perfectos ſeipſos uocantes, uelut nemo poſſit magnitudini cognitionis ipſorum adæquari, nec ſi Paulum aut Petrū dicas, aut alium quendā ex Apoſtolis: & plura omnibus ſe cognouiſſe iactantes, & magnitudinē cognitionis innenarrabilis illius uirtutis ſe ſolos deuoraſſe, eſſeq; ſe in altitudine ſuper omnem uirtutē. Quapropter etiam libere ſe omnia facere, nullū timorē in ulla aliqua re habētes. Nam propter redemptionē incomprehenſibiles ac inuiſibiles ſe fieri iudici. Si uero etiam apprehenderit ipſos, cōſtituti apud ipſum cum redemptione hæc dixerint: O aſſeſſor Dei, & myſtici ante ſæcula Silentij, qua magnitudines ſemper faciem patris uidentes, duce ac ductore te utētes, ſubtrahūt ſurſum formas ſuas, quas illa magica audacia prędita, imaginatione ducta propter bonitatē primi patris produxit, nos imagines, tunc cogitationem rerū ſupernarum uelut inſomnium habens: ecce iudex prope, & prędo iubet me rationē reddere. Tu uero uelut ſciens utrorumq; res, pro nobis utriſq; rationē, uelut quę una ſit, iudici affer. Mater uero ſtatim ubi audiuit hos, Homericā Orci galeā ipſis imponit, ut inuiſibiliter iudicem effugiant, et eueſtigiò ſubtractos ipſos in thalamum inducit, et ſponſis ſuis tribuit. Talia ſanè dicentes ac facientes, etiam in noſtris regionibus Rhodamuſiæ terræ multas mulierculas ſeduxerunt, quæ cauterio inuſtam conſcientiā habentes, partim manifeſtè confitentur: partim hoc facere uerentes, tacite quodāmodo apud ſeipſas de uita Dei deſperant. & aliquę quidē penitus diſceſſerunt, aliquę uero inter utrūque ambigunt: & quod prouerbiū dicit, faciunt, neq; foris neq; intus exiſtētes, hunc fructū ſeminis filiorum cognitionis habentes. Hic Marcus uterū & receptaculum Colorbaſi introduxit, ſeipſum ſolū genitū fuiſſe dicens, utpote unigenitus ipſi exiſtens, & ſemen defectionis in ipſum depoſitum in hunc modū peperit. Ipſum, inquit, ſupremū ab inuiſibilibus ac innominatis locis quaternariū, in figura mulieris ad ipſum deſcendiſſe: quoniā, inquit, maſculū eius mundus ferre non potuit, et hanc quaternitatem indicaſſe, quæ ipſa eſſet: & uniuerſorum generationem, quam nulli unq; neq; Deo, neq; homini reuelauit, huic ſoli expoſuiſſe, ita loquutam. Quando primū pater ille cogitatione incōprehenſibilis, & eſſentiam non habens, qui neq; maſculus eſt, neq; fœmina, parturiebat, et arcanum ſuum generari uolebat, et inuiſibile formari, aperuit os, et emiſit Verbum ſimile ipſi, quod aſtans oſtendebat ipſi quid eſſet, ipſum inuiſibilis illius forma apparens. Pronunciatio autem nominis talis facta eſt. Loquutus eſt uerbū primum nominis ſui, quod erat principiū. Et erat comprehēſio eius ſyllabica elementorū quatuor. & adiunxit ſecundā, et erat etiā ipſa elementorū quatuor. conſequenter loquutus eſt tertiam, & erat ipſa ſyllabica cōprehenſio elementorū decem. & poſtea aliam loquutus eſt, & erat ipſa elementorū duodecim. Facta igitur eſt pronunciatio totius nominis, elementorū quidem triginta, ſyllabicarū uero cōprehēſionum quatuor. Singula autem elementa proprias literas, & ꝓprium characterē, & propriam pronunciationē, & figuras ac imagines habere dixit. & nullū ipſorum eſſe quod illius conſpiciat formā, cuius ipſe elementum eſt. Sed neq; cognoſcunt ipſum. Neque uero proximi ſui unumquodq; pronunciationem obſidet. ſed idem pronunciat, ut totum pronunciantis, totum nominare putent. Vnumquodque enim ipſorum quum pars ſit totius, proprium ſonum uelut totum nominare, & non ceſſare ſonum edentia uſquequo ad extremā literā uniuſcuiuſq; elementi una lingua utētis deueniant. Tunc autem & reſtaurationē uniuerſorum fore dixit, quū omnes ad unam literam digreſſæ, unam et eandem enunciationē ſonuerint. cuius enunciationis imaginem eſſe protulit, quū nos ſimul Amen dicimus. Sonos aūt eſſe eos qui formant eſſentiā, non habens & ingenitū ſeculū: & eſſe hos formas, quas Dominus angelos dixit, quæ aſſiduè uident faciem patris. Nomina uero elementorū communia, et quę dici poſſunt, ſęcula, et uerba, & radices, et ſemina, & cōplementa, et fructus uocauit. Singula autē ipſorū nomina, & uniuſcuiuſq; propria, in nomine Eccleſiæ cōprehenſa intelligi

Orci galea, prouerbium.

Rhodamuſia regio.

Neq; foris, neq; intus. prouerbium.

telligi dixit. Quorum elementorum postrema litera uocem suam emisit, cuius sonus egressus, ad imaginem elementorũ propria elementa generauit. Ex quibus & ea quæ hic sunt, redimita esse dixit: & quę ante hæc sunt, generata esse. Ipsam uero literam, cuius erat sonus, consequẽtem sonum deorsum, à syllaba sua sursum susceptam esse dicit, ad completionem uniuersi: mansisse autem sonum infernè, uelut extrà proiectũ. Elementum uerò ipsum, à quo litera, cum enunciatione sua descendisse infrà, quod literarum triginta esse dicit: et unamquamq; de triginta literis, in seipsa habere alias literas, per quas nomen literę nominatur. & rursus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ut in infinitum multitudo literarum dilabatur. Sic porrò clarius didiceris quod dicitur. Δέλτα elementum literas in seipso quinq; habet, ipsum δ, & ε, & λ, & τ, & α. Et hæ rursus literæ per alias scribuntur literas, & aliæ per alias. Si igitur uniuersa substantia ipsius δέλτα in infinitum dilabitur, dum semper alię literæ alias generant, & inter se mutuo succedunt: quanto magis illius elementi maius esse literarũ pelagus putandum est? Et si una litera sic infinita est, uide totius nominis literarum profunditatem, ex quibus primum patrem, ipsum Marci Silentiũ constare docuit. Quapropter etiam patrem scientem incomprehensibilitatem suam dedisse elementis, quæ etiam sæcula uocat, unicuiq; ipsorum propriam enunciationem proferre, propterea quod non possit unum enunciare totũ. Hæc ubi declarasset ipsi Quaternitas, dixisse amplius ipsam: Volo autem tibi etiam ipsam ostendere ueritatẽ. deduxi enim ipsam ex supernis domibus, ut inspicias ipsam nudam, & pulchritudinem ipsius cõsideres, imò etiam audias ipsam loquentem, & prudentiam eius admireris. Vide igitur caput supernè, α & ω. Collum, β et ψ. Humeros unà cum manibus, γ & χ. Pectus, δ & φ. Septum transuersum, ε & υ. Dorsum, ζ & τ. Ventrem, η & σ. fœmora, θ & ϱ. Genua, ι & π. tibias, κ & ο. talos, λ & ϱ. pedes, μ & ν. Hoc est corpus Veritatis secundum magum. Hęc figura elementi. Hic character literæ. Et uocat elementum hoc hominem, essęq; fontem ipsum dicit omnis uerbi, & principium totius uocis, & omnis inenarrabilis narrationem, & taciti Silentij os: & hoc quidem corpus ipsius est. tu uero sublimius mentis intelligentia eleuata, genitorem & patris datorem ipsum Verbum ab ore Veritatis audi. Vbi autem ipsa hæc dixisset, Veritatem intuitam ipsum, aperto ore dixisse Verbum. Verbum autem nomen factum esse, & nomen factum esse hoc quod cognoscimus & loquimur, CHRISTVM IESVM: quod etiam ubi nominasset, ipsam statim conticuisse. Expectante autem Marco ipsam amplius quid dicturam, rursus Quaternitas in medium progressa dixit: Quàm contemptibile putasti uerbum quod ex ore Veritatis audiuisti, Non hoc quod nouisti & putas, uetus nomen est. Vocem enim solum habes, uirtutem uero ipsius ignoras. IESVS enim est insigne nomen, sex literas habens ιησους, quod ab omnibus qui ex uocatione sunt, cognoscitur. Quod uero apud sęcula complementi multarũ partium est, alterius formę est, et alterius figurę, et cognoscitur ab illius cognatis, quorũ magnitudines apud ipsum sunt semper. Has igitur apud nos uigintiquatuor literas, defluxiones esse scito trium uirtutũ imaginarias, quæ totum supernũ elementorum numerũ complectuntur. Et enim mutas literas nouem esse puta, ipsius patris & Veritatis, propterea quod muti sint ipsi, hoc est inenarrabiles & ineffabiles. Semiuocales uero octo esse ipsius Verbi ac uitæ, eo quod uelut mediæ sint inter mutas & uocales, & suscipiant supernarũ quidem defluxionẽ, infernarũ uero relationem. Vocales autẽ & ipsas septem hominis & Ecclesię esse, quoniam uox per hominẽ progressa formauit uniuersa. Sonus enim uocis formam ipsis induxit. Habet igitur uerbũ & Vita octo literas. Homo uero & Ecclesia septem, pater autem & Veritas nouem. Quando uero pro defectus ratione firmatus in patre descendit, missus ad eũ à quo separatus est ob correctionẽ peractorũ, ut complementorũ unitas æqualitatẽ habens fructificet unã in omnibus eam quę ex omnibus est uirtutẽ: sic numerus illarũ septem, uirtutem accepit ipsarũ octo, & facti

Veritatis imago.

ιησους nominis ratio.

Literarũ græcarum ratio.

ſunt loci ſimiles numeris, octonarij exiſtentes: qui tres in ſeipſos redacti, uiginti quatuor numerū produxerunt. tria uero elementa, quæ dicit ipſe in coniugatione triū uirtutum eſſe, quæ ſunt ſex, à quibus defluxerunt uigintiquatuor elemēta, quadruplicata inenarrabilis quaternij ratione, eundē numerū faciunt: quæ ſanè dicit innominati eſſe, ferri autē ipſa à tribus uirtutib. ad ſimilitudinē inuiſibilis. quorū elementorū imagines imaginū eſſe duplices apud Grecos literas: quæ connumeratæ uigintiquatuor elementis, iuxa poteſtatē eorum quæ iuxta proportionē fiunt, tricenariū numerū faciunt. Huius rationis atq; huius diſpenſationis fructū, in ſimilitudine imaginis apparuiſſe dicit illū, qui poſt ſex dies quartus aſcendit in montē, & factus eſt ſextus, & detē tus eſt ac deſcendit in ſeptenario, quū inſignis octonarius eſſet, & haberet in ſeipſo omnē elementorū numerū, quem manifeſtauit ipſo ueniēte ad baptiſma colūbę deſcenſus quę eſt ω̄ & α̅. Numerus enim ipſius uocis colūbæ apud Grecos, nimirū πδρισφὰ, eſt unum & octingenta. & propterea Moſem in ſexta die hominē factum eſſe dixiſſe. Et iuxta diſpenſationē in ſexta die quæ eſt paraſceue, poſtremū hominē in regenerationem primi hominis apparuiſſe: cuius diſpenſationis principiū et finem ſextam horam eſſe, in qua affixus eſt ligno. Perfectam enim mentē quum ſciret ſenariū numerū uim faciendi ac regenerādi habere, manifeſtaſſe filijs lucis regenerationē, quæ facta eſt in ipſum inſignē numerū per ipſam. Vnde etiā duplices literas numerū inſignē habere dicit. Inſignis enim numerus cōmixtus uigintiquatuor elemētis, nomē triginta literarū efficit. Vſus eſt autē miniſtro, ſeptenarij numeri magnitudine, uelut Marci Silentiū dicit: quo cōſilij per ſe excogitati fructus manifeſtaret. Inſignē uerò hunc numerū in præſenti dicit eū, qui in inſigni formatus eſt, intellige eum qui uelut diuiſus eſt, aut diſſectus, & foris manſit: qui ſua ipſius uirtute & prudētia, per emiſſionē à ſeipſo, hūc ſeptē uirtutū mundū, ad imitationē potētię ſeptenarij animauit: et animā poſuit eſſe uniuerſi totius uiſibilis. Vſus eſt igit et ipſe hic hoc opere, uelut uolūtarie ab ipſo facto. Aliqua uero miniſtrāt ac exequunt cogitationē ipſius matris, ut quę ſint inimitabiliū imitamēta. Et primū quidē cœlū loquit̄ α̅. Secundū uero ε̅. Tertiū ν̅. Quartū aūt et medium inter ſeptē cœlos, uirtutē ipſius ι̅ enūciat. Quintū ο̅. Sextum υ̅. Septimū uero & quartū à medio, elementū ω̅ exclamat: quemadmodū Marci Silentium, quod multa nugat̄, & nihil ueri dicit, cōfirmat. Quę ſanè uirtutes ſimul omnes, inquit, inter ſe mutuò implicatæ, ſonant ac glorificant illū à quo ꝓducta ſunt atq; emiſſa. Gloria aūt ſonitus demittit̄ ad primū parentē. Huius uero glorificationis ſonitū in terrā delatū, dicit plaſtē ac formatorē factū eſſe, genitorēq; eorū quæ ſunt in terra. Porrò demōſtrationem affert à recens editis pueris, quorū anima ſimul ut de utero ꝓceſſit, uniuſcuiuſq; horum elementorū ſonum exclamat. Quemadmodū igit̄ ſeptē uirtutes, inquit, glorificant Verbū: ſic anima in pueris plorans ac lamētans, Marcū ipſum glorificat. ꝓptereaq; etiam Dauidē dixiſſe, Ex ore infantiū & lactentiū perfeciſti laudē. Et rurſus, Cœli cœlorū enarrant gloriā Dei. Et ideo anima in laboribus ac ærūnis conſtituta, in releuationē ſuam ꝓnunciat ω̅ in ſignū laudationis, qua ſuperna illa anima cognationē ipſius agnoſcens, auxiliariū ipſi demittat. Et de nomine quidē uniuerſi quod eſt triginta literarū, et de Profūdo ex huius literis augeſcēte, inſuperq; de ueritatis corpore duodecim mēbra habēte, ita ut unūquodq; ex duabus literis cōſtet, & de uoce ipſius quā protulit in cōuerſatione, & de ſolutione nominis nō prolati, & de mūdi ac hominis anima, quemadmodū habēt diſpenſationē ſecundū imaginē, hoc modo delirauit. conſequenter aūt quomodo ex nominib. æqualis numeri uirtutē Quaternitas ipſi oſtendit, referemus, quo nihil lateat te ô chariſſime, de his quę ab ipſo dicta ad nos peruenerunt, uelut ſæpe à nobis expetiuiſti. Sic igit̄ declarauit ipſi Sapientiſſimū illud Silentiū uigintiquatuor elementorū generationē. Singularitati coadeſſe unitatē: ex quib. duę emiſſiones, uelut antea dictū eſt. Singularitas & Vnū progreſſæ quatuor factæ ſunt. Bis enim duo ſunt quatuor. Et rurſus duæ & quatuor in idem cōpoſitæ, ſenariū numerum manifeſtauerunt. Senarius aūt numerus quadruplicatus, uigintiquatuor formas

Senarij numeri ratio.

πδρισφὰ uox ſupputatur ex numero literarum.

Inſignis numerus ſenarius.

Cœli ſeptem, ſeptem uocales enunciāt.

mas peperit. Et primi quidē quaternarij nomina, ſancta ſanctorū intelligi, & non poſſe dici, cognoſci aūt à ſolo filio. quæ pater nouit quę ſint. Quę uerò reuerenda ſunt, et cū fide apud ipſum nominanť, hæc ſunt. ἄῤῥητος & σιγὴ, πατὴρ & ἀλήθεια. hoc eſt Inenarrabilis et Silentiū, Pater et Veritas. Huius autē quaternarij uniuerſus numerus eſt elementorū uigintiquatuor. ἄῤῥητος enim nomē literas ſeptē in ſe habet. σιγὴ uero quinq; πατὴρ quinq;. ἀλήθεια ſeptē. quæ cōpoſitæ in idē bis quinq;, & bis ſeptē, uigintiquatuor numerū impleuerūt. Eodē modo etiā ſecundus quaternarius, λόγος & ζωὴ, ἄνθρωπος & ἐκκλησία, hoc eſt Verbū & Vita, Homo & Eccleſia, eundē elementorū numerū oſtenderunt. Et Saluatoris nomen narrabile illud ἰησοῦς literarū ſex eſſe, Inenarrabile uero ipſius literarū uigintiquatuor. Et υἱὸς χριστὸς, hoc eſt filius CHRISTVS, literarū duodecim. Quod uero in CHRISTO ineffabile eſt, literarū triginta. & propter hoc dicit ipſum α̅ & ω̅. ut περιστερὰν, hoc eſt columbā indicet, quū hęc auis hunc numerū habeat. At uero IESVS hanc habet, inquit, arcanā generationē. A' matre enim uniuerſorū prima Quaternitate, in filiæ modū proceſſit ſecunda Quaternitas, & factus eſt octonarius. conſequēter proceſſit denarius, ſic factus eſt denarius & octonarius. Denarius igiť cū octonario cōgreſſus, & decuplū ipſum faciens, octogenariū numerū produxit: & octogenariū rurſus decuplās, octingentorū numerū generauit: ut ſit uniuerſus literarū numerus ab octonario in denariū progreſſus, κ̅ & π̅ et ω̅. hoc eſt octo, et octoaginta, et octingēta. Nomē enim IESVS iuxta numerū in literis, octingentas octoaginta octo literas clarè habet, et ſupercœleſtē IESV ſecundū ipſos generationē. Quapropter etiā alphabetū Græcorum habere unitates octo, denarios octo, centenarios octo, ita ut octingentorum octoaginta octo numerū demonſtret, hoc eſt IESVM ex omnibus numeris conflatū. Et propterea α̅ & ω̅ ipſum nominari, ut ſignificet ex omnibus generationē. Et rurſus ſic primo quaternario iuxta numeri progreſſum in ſeipſum cōpoſito, denarius numerus reſiluit. Vnū enim & duo & tria ac quatuor in idem cōpoſita decē fiunt, hoc eſt ῑ̅, atq; hoc IESVM eſſe uolunt. Sed & χριστὸς, inquit, quū literarū octo ſit, primū octonariū ſignificat, qui denario cōplicatus ἰησοῦν, id eſt IESVM peperit. Dicit' autem, inquit, et υἱὸς χριστὸς, hoc eſt duodenarius. υἱὸς enim nomen literarū quatuor eſt, χριστὸς uero octo: quę cōpoſitę, duodenarij magnitudinē oſtenderūt. Priuſq; igiť, inquit, huius nominis inſigne appareret, hoc eſt ipſe IESVS, in magna ignorātia & errore homines erant. Quādo uero manifeſtatū eſt hoc ſex literarū nomē ἰησοῦς, qui carnē induit ut ad ſenſum hoīs deſcēderet, habens in ſeipſo & ſex, & uigintiquatuor: tunc cognito eo ceſſauit ignorātia. Ex morte uero in uitā redierūt, nomine ipſis uia ac duce facto ad patrē ueritatis. Voluiſſe em̄ patrē uniuerſorū ſoluere ignorātiā, et deſtruere mortē. Ignorantię aūt ſolutio, cognitio ipſius facta eſt. Et ꝓpterea electū eſſe iuxta uoluntatē ipſius, ſecundū imaginē ſupernę uirtutis diſpoſitū hoīem. A' quaternario em̄ proceſſerūt ſęcula. erat aūt in quaternario, homo & Eccleſia, Verbū & Vita. Ab his igiť uirtutes, inquit, profluxerūt, & generauerūt qui in terra apparuit IESVM. Et Verbi quidē locū expleuiſſe angelū Gabriel. Vitę aūt Spiritū ſanctū. Hoīs uero, uirtutē altiſſimi. Eccleſiæ aūt locū uirgo oſtendit. Atq; ſic ſecundū diſpenſationē per Mariā gigniť apud ipſum homo, quē pater uniuerſorū pergreſſum per uterū, elegit per uerbū ad ſui cognitionē. Vbi uero ueniſſet ipſe ad aquā, deſcendiſſe in ipſum uelut columbā, eum qui ſurſum recurrit, et duodenariū numerū impleuit, in quo eſt ſemē eorū qui cū ipſo ſeminati ſunt, et ſimul deſcenderūt, ac ſimul aſcenderūt. Ipſam uerò uirtutē quæ deſcendit, ſemē patris eſſe dicit, quod habet in ſeipſo & patrē & filiū, & uirtutē Silētij innominabilem, quæ per hos cognoſciť, & omnia ſęcula. Et hoc eſſe Spiritū, qui loquutus eſt per IESVM, et cōfeſſus eſt ſeipſum filiū hominis, et patrē manifeſtauit: qui deſcendit quidē in IESVM, unitus eſt aūt ipſi. Et deſtruxit quidē mortē, inquit, Saluator ex diſpēſatione, notū autem fecit patrē CHRISTVM. Eſſe igitur IESVM nomen dicit ex hominis diſpenſatione, poſitum uero eſſe in aſſimilationem & formationē deſcenſuri in ipſum

Ieſus nominis numerus.

Chriſti nominis ratio.

hominis,eum qui ipſum capit.habuiſſe autem ipſum,& hominẽ,et ipſum Verbum, et Patrem, et Inenarrabilem,et Silentium,et Veritatem,& Eccleſiam atq; uitam.Hęc ſanè iam ſuper Iu et heu ſunt,& omnem tragicam exclamationẽ ac commiſerationem excedunt.Quis enim non oderit tantorum mendaciorũ malum compoſitorem poëtam? quum Veritatem quidem uideat ſimulachrũ à Marco factam, atq; hoc alphabeti literis recens notatã,ad hoc quod ab initio eſt,heri ac nudiuſtertius,quod dici ſolet. Græci confitentur ſe à Cadmo primũ ſedecim literas accepiſſe. Deinde temporibus progredientibus ſeipſos excogitaſſe aliquando aſpiratas,aliquando duplices. Poſtremo uero omnium Palamedem aiunt longas his appoſuiſſe. Priuſquam igitur hæc facta ſunt à Gręcis, Veritas non erat. Corpus enim ipſius ſecundum te ô Marce,poſterius eſt Cadmo,& his qui ante ipſum fuerunt. poſterius item his qui reliqua elemẽta appoſuerunt.poſterius etiam teipſo. tu enim ſolus ſimulachrũ induxiſti, eam quæ à te ueritas dicitur.Quis uero feret tuum Silentiũ, quod tanta nugat, quod innominatum nominat,& inenarrabilem exponit, & imperueſtigabilem enarrat? Et aperuiſſe os dicis eum quem incorporeũ et forma carentẽ dicis,et protuliſſe uerbũ uelut unum aliquod ex compoſitis animalibus, uerbumq; ipſius ſimile exiſtẽs ei qui ipſum emiſit, et formam inuiſibilis factum, elementorũ quidem eſſe triginta,ſyllabarum uero quatuor.Erit igitur ſecundum ſimilitudinem uerbi pater omniũ,uelut tu dicis,elementorum quidem triginta,ſyllabarũ uero quatuor.Et rurſus,quis feret te in figuras ac numeros,aliquando triginta,aliquando uigintiquatuor, aliquando ſex ſolum, concludentem uniuerſorũ conditorẽ ac opificem & creatorẽ Verbum Dei? & concidentẽ ipſum in ſyllabas quatuor,elemẽta uero triginta? et uniuerſorũ Dominum qui firmauit cœlos,in octingentorũ octuagintaocto numerũ deducentem, ita ut ſimilis alphabeto factus ſit? Et patrem qui omnia complectit,ac ipſe incomprehẽſibilis eſt, in qua ternarium & octonarium,& denarium ac duodenariũ diuidentem? & per tales multiplicationes id quod inenarrabile & cogitatione incõprehenſibile eſt, uelut tu dicis, in patre exponentẽ? Et quem incorporeum & eſſentiam non habentẽ nominas,eius eſſentiam ac ſubſtantiam ex multis literis,alijs ex alijs naſcentibus,fabricas ipſe Dęda lus mendax et faber malus fiens ſublimiſſimæ uirtutis.Et quem indiuiſibilem dicis eſſe, in mutas & uocales ac ſemiuocales ſonos ſubdiuidens,& mutum eſſe de ipſo uniuerſorum patre ac intelligentia filij ementiens,ad ſummam blaſphemiã et maximam impietatem perduxiſti omnes tibi credentes. Quapropter etiam iuſte ac congrue,tali tuæ temeritati diuinus ſenex,ac ueritatis præco concinnus acclamauit, ſic loquutus: Simulachrorũ fictor Marce,& monſtrorũ ſpectator,aſtrologicæ ac magicæ artis expertę, per quas erroris dogmata corroboras, ſigna oſtẽdens his qui à te ſeducuntur uirtutis eius quæ defecit aggreſſiones, quas tibi pater tuus ſatanas ſuppeditat, ut per uirtutem Azazel operationes facias, habens te præcurſorem malitiæ quæ eſt contra Deum. Et hæc quidem amator Dei ſenex. Nos uero reliqua myſteria ipſorum quæ longa ſunt,breuibus exequi ac recenſcere conabimur,& quæ multo tempore delituerunt in apertũ proferre. Sic enim ab omnibus facile coargui poterint. Generationem igitur ſæculorum,et errorem ouis,eiuſdemq; inuentionẽ,in idem unientes,magis myſtice conantur hi prædicare, qui omnia ad numeros deducunt,et ex unitate ac dualitate uniuerſa conſtare aſſerunt,& ab unitate uſq; ad quatuor numerantes,ſic denarium generant. Vnum enim,& duo & tria ac quatuor,compoſita in idem, decem ſæculorum numerum pepererunt. Rurſus dualitas à ſeipſa progreſſa uſq; ad ſenarium, uerbi gratia, duo & quatuor & ſex, duodenarium produxit. Et rurſus à dualitate ſimiliter numerantibus nobis uſque ad denarium, tricenarius productus eſt, in quo ſunt octo, & decem, & duodecim. Duodenarium igitur affectionem appellant, propterea quod Senarius ipſum conſeruauit,eo quod Senarius ipſum ſit inſequutus. Et ob id circa duodenarium numerum errore contingente, ouem præ laſciuia profugam erraſſe.

Heri ac nudiuſtertius. prouerbium.

Literarũ Græcarum inuentionis ratio.

Numeris ſcripturam conſtare.

errasse. Nam defectionē à duodenario factam esse dicunt. Eodem modo etiam à duodenario unam uirtutem discessisse ac perijsse uaticinantur. Et hanc esse mulierē quæ perdidit drachmam, & accendit lucernam, & inuenit ipsam. Sic igitur etiam numeros relictos, in drachma quidem nouem, & oue uero undecim, ubi mutuò inter se implicantur, numerum nonaginta nouem parere. Nam nouies undecim, & uicissim undecies nouem, nonaginta nouem sunt. Quapropter etiam uocem ἀμὴν, id est Amen, hunc numerū habere dicunt. Non cunctabor aūt tibi etiam aliter ipsos exponētes declarare, ut undiquaq; fructum ipsorū consideres. Literam enim κ̄, si inter ipsas literas senarij nota ϛ̄ connumeretur, octonariū esse uolunt, quum à prima octauo posita sit loco. Deinde rursus citra senarij notam ipsorum elementorum numerum supputantes, & cōponentes usq; ad κ̄, Tricenarium producunt. Auspicatus enim ab α̅, & desinens in κ̄, ita ut ex numero elementorum senarij notam ϛ̄ eximas, & incrementum literarum componas, inuenies tricenarium numerū. Nam usq; ad elementum ε̄, quindecim fiunt: deinde appositus ipsis septenarius numerus, uigintiduo efficit. ubi autē his accessit κ̄, hoc est octonarius, admirandum illum tricenarium implet. Et hinc demonstrant, octonarium matrem esse triginta sæculorum. Quandoquidē igitur ex triginta uirtutibus unitus est tricenarius numerus, & ter ipse repetitus nonaginta fecit: ter enim triginta nonaginta sunt: sed & ipse ternarius in seipsum compositus, nouem genuit: hoc modo sanè octonarius nonarium apud ipsos numerum peperit. Et quādoquidem duodecimū sæculum, facta defectione superna, undecim reliquit, conuenientem figuram literarum figurę λόγου, id est uerbi positam esse dicunt. Vndecimū enim inter literas positū est ipsum lambda, quod est numerus tricenarius: & ad imaginem positā esse supernę dispositionis. Nam ab α̅, citra senarij notam, numerus ipsarum literarum usq; ad λ̄ compositus, iuxta incrementum literarum unà cum λ̄, nonaginta nouem numerum facit. Quod autem λ̄, quæ undecima in ordine litera est, ad sui similis inquisitionem descendit, ut duodecimū numerum expleret, et inuento ipso impletus sit, manifestum esse dicunt ex ipsa elementi figura, ex duobus λλ̄ composita. Duo enim λλ̄ ipsum μ̄ constituunt. Quapropter etiam fugisse ipsum per cognitionē, eam quæ nonagintanouem erat regionem, hoc est reliquias & defectū, figuram sinistræ manus: persequutum autem esse unum, quod nonagintanouē appositum, in dextram suam manū transtulit. Tu quidem ô charissime, ubi hæc legeris, satis scio, ridebis multum, talem ipsorum sapientem se putantem stult[illegible]am. Digni uero sunt luctu, qui tantam pietatem, & magnitudinē ueritatis inenarrabilis uirtutis, & tantas dispensationes Dei, per alpha & beta, & per numeros, adeò frigide ac uiolenter distrahunt. Qui uero ab Ecclesia discedunt, & anilib. hisce fabulis credunt, reuera per se condemnati sunt. quos Paulus iubet nos post unam atq; alteram admonitionē deuitare. Ioannes autem CHRISTI discipulus auxit ipsorum condemnationē, ne salutem quidem à nobis dici ipsis uolens. Qui enim ipsis (inquit) salutē dicit, particeps fit operū ipsorum malorū. Et meritò. Non est enim salus impijs, dicit Dominus. Impij uero super omnem impietatem hi sunt, qui creatorem cœli & terræ solum Deum omnipotentem, super quem alius Deus nō est, ex defectu, qui etiam ipse ex alio defectu natus est, productū esse dicunt: ut secundū ipsos sit ipse emissio tertij defectus. Qua sententia uerè explosa ac reprobata, oportet nos procul ac lōge ab ipsis fugere: & quanto plus affirmant, ac gaudent suis inuentis, tanto magis scire amplius ipsos à prauorum spirituum octonario agitari. Quemadmodū enim qui in phrenitidem affectionem sunt illapsi, quāto plus rident & ualere se putant, et omnia uelut sani faciunt, quædā uero etiā suprà q̄; qui sani sunt, tanto magis male habent. Similiter & hi quanto magis excellenter sapere sibi uidentur, & seipsos eneruant supra uires iaculantes, tanto magis nō sapiunt. Egressus enim immundus ignorantiæ spiritus, deinde uacantes ipsos non Deo, sed mundanis quæstionib. reperiens, assumptis alijs septē improbiorib. seipso,

Amen uocis numerus.

Literæ κ̄ positus ratio.

Literarū mira expensio.

ubi

ubi mentem ipſorum emolliuit,uelut qui poſsint ea quę ſuper Deum ſunt intelligere, & idoneos ipſos ad errorem fecit,octonarium igorantiæ prauorũ ſpirituũ in ipſos im miſit. Volo autem tibi etiam referre, quomodo ipſam creationẽ ſecundũ imaginem inuiſibilium,ab opifice uelut ignorante eo, per matrẽ factam eſſe dicunt. Primũ quidem quatuor elementa dicunt (ignẽ, aquam, terram, aërem) ad imaginem producta eſſe ſuperni primi quaternarij,itemq; actiones ipſorum cõnumeratas,hoc eſt calidum & frigidum,ſiccumq; ac humidum,exacte exprimere imaginẽ octonarij. Conſequẽter decem uirtutes ſic enumerant. Septem quidẽ corpora circularia, quæ etiam cœlos uocant:deinde circulũ ipſa continentem ac ambientẽ,quem etiam octauũ cœlum nominant.& ad hæc Solẽ & Lunam. Hæc quum ſint decẽ numero,imagines eſſe dicunt inuiſibilis denarij, qui à uerbo & uita prodijt. Duodenariũ uerò ſignificari per zodiacum appellatũ circulum. Duodecim enim animalia manifeſtiſſime duodenariũ hominis & Eccleſiæ filiã adumbrare dicunt. Et quoniã è contrario coniugatus eſt(inquiunt) ad uniuerſorum lationẽ uelociſſimam exiſtentem,ipſe Saturnus, qui ſuo corpore grauat,& uiciſſim põderat illorum uelocitatẽ ſua tarditate,ut ipſe in triginta annis circuitũ à ſigno in ſignum faciat: imaginẽ ipſum dicunt Termini, qui matrẽ ipſorum triginta nomina habentẽ ambit. Et Lunam rurſus ſuum cœlum circũeuntem in triginta diebus, per dies numerum triginta ſeculorum ſignificare uolunt. Sed & Solem in duodecim menſibus circumeuntẽ,et circularem ſuam reſtitutionẽ abſoluentẽ, per duodecim menſes duodenarium manifeſtũ facere. At uero dies duodecim horarum menſurã habentes, lucidi duodenarij figuram eſſe. Quin & horam duodecimã diei partem,ex triginta partibus adornatam eſſe dicunt, propter imaginẽ Tricenarij. Sed & ipſius zodiaci circuli menſurã in ambitu eſſe partium trecentarum ſexaginta. unumquodq; enim animal partes habere triginta. Sic autẽ & per circulum, imaginẽ coniunctionis duodecim ad triginta conſeruatã eſſe dicunt. Inſuper & terrã in duodecim regiones diuiſam eſſe dicentes, & in unaquaq; regione uirtutem ex cœlis iuxta perpendiculũ ſuſcipientẽ,& ſimiles liberos ei quæ defluctionẽ demiſit uirtuti parientem, figuram eſſe duodenarij & liberorum eius,manifeſtiſſime affirmant. Ad hæc inquiunt,quum uoluiſſet opifex ſuperni octonarij infinitatẽ et ęternitatẽ,neq; terminũ, neq; tẽpus habentẽ imitari,& nõ potuiſſet durabilitatẽ ipſius ac ſempiternitatẽ exprimere,propterea quod fructus ſit defectus: in tempora et ſpacia,multorumq; annorũ numeros,æternitatem ipſius depoſuiſſe,ut qui putabat in temporũ multitudine infinitatẽ eius ſe imitari. Atq; hic dicunt,quum effugiſſet ipſum ueritas, inſequutum eſſe mendaciũ,& propterea deſtructionẽ accepturum eſſe ipſius opus temporibus completis. Et de creatione quidem talia dicentes,unuſquiſq; ipſorũ quotidie prout poteſt, recentius quid excogitat ac gignit. Perfectus enim nemo eſt, qui non magna mendacia apud ipſos producit. Cęterum quæ ex propheticis transformant,ea neceſſariũ eſt indicare,& ipſos confutare. Moſes enim(inquiunt)incipiens opus creationis,ſtatim
» in principio tractationis matrẽ uniuerſorũ oſtendit, dum ait: In principio fecit Deus cœlum & terram. Quatuor igitur hæc nominans,principium,Deum,cœlum & terram: quaternarium ipſorum,uelut ipſi dicunt,expreſſit. Et inuiſibilẽ ipſius ac occultatum (inquiunt) indicaſſe,dum dixit: Terra autem erat inuiſibilis & inornata. Secun
» dum uero quaternarium primi quaternarij progeniem,ſic ipſum dixiſſe uolunt,dum abyſſum nominat,& tenebras,& in ipſis aquã,& Spiritũ qui ſuper aquas ferẽ. Poſtea uero denarij ipſum mentionẽ facere, ac clarè dicere,& diẽ & nocte, firmamentũq; ac ueſperã,et quod uocatur mane, aridamq; ac mare,inſuperq; herbã,ac fructum,& decimo loco lignũ. Atq; ſic per decẽ nomina decẽ ſecula indicaſſe. Duodenarij autẽ uim ſic apud eum imagine expreſſam eſſe. Solẽ enim dicere, & lunã, & ſtellas, & tẽpora, & annos,& cete,& piſces,& reptilia,& uolatilia,& quadrupeda,et feras beſtias,et poſtea duodecimũ hominem. Atq; ſic à Spiritu tricenariũ per Moſen dictũ eſſe docent.

Creationis rerum ſtolida ratio.

Zodiaci circuli ratio.

Scriptura falſo detorta.

Sed

Sed & formatũ hominẽ ſecundum imaginẽ ſuperne uirtutis, habere in ſeipſo ab uno fonte uirtutem: conſtitutam aũt eſſe hanc in cerebro, à qua defluere uirtutes quatuor ad imaginẽ ſuperni quaternarij uocatas, uiſum, auditum, olfactũ, & quartã guſtum. Octonariũ uero ſignificari dicunt per hominẽ ſic, ut qui aures duas habeat, & oculos totidem, inſuperq; olfactus foramina duo, et duplicem guſtũ amari ac dulcis. Totũ autem hominẽ totam Tricenarij imaginẽ ſic habere docent. In manibus quidem per digitos denariũ geſtare, in toto uero corpore in duodecim mẽbra diuiſo duodenariũ. Diuidunt autem ipſum, quemadmodum ueritatis corpus apud ipſos diuiſum eſt, de quo antea diximus. Octonariũ igitur qui inuiſibilis & inenarrabilis eſt, in uiſceribus abſconditũ intelligi. Solem porrò rurſus, magnũ illud luminare, in quarta die factũ eſſe, propter quaternarij numerũ dicunt. Tentorij item, ſiue tabernaculi à Moſe conſtructi atria, ex byſſo, et hyacintho, purpuraq; ac coccino facta, eandẽ apud ipſos imaginem oſtenderunt. Veſtẽ quoq; ſacerdotis talarẽ quatuor ordinibus lapidũ precioſorum ornatã, quaternariũ ſignificare decernunt. Et ſi qua alia huiuſmodi in ſcripturis habentur, quæ ad quaternariũ numerum trahi poſſunt, ꝓpter ſuum quaternariũ facta eſſe dicunt. Octonariũ uero rurſus oſtendi ſic. In octaua die hominẽ formatum eſſe dicunt. Aliquãdo enim in ſexta ipſum factũ eſſe uolunt, aliquãdo uero in octaua. Niſi fortaſſis terreũ quidem in ſexta die formatũ eſſe dicunt, carnalẽ uero in octaua. Diſtincta enim ſunt hæc apud ipſos. Aliqui uero aliũ eſſe uolunt ſecundũ imaginẽ & ſimilitudinẽ factum maſculũ ac fœminam hominẽ, et hunc eſſe ſpiritualem. Aliũ item qui formatus eſt ex terra. Sed & arcæ myſteriũ in diluuio, in qua octo homines ſeruati ſunt, manifeſtiſſimè ſalutarẽ octonariũ ſignificare aiunt. Eundem ſignificare etiam ipſum Dauidem, qui octauus eſt natiuitate inter fratres ſuos. Inſuper & circunciſionem octauo die fientem, circunciſionẽ ſuperni octonarij declarare. Et in ſumma, quęcunq; inueniunt in ſcripturis quę ad octonariũ numerum trahi poſſunt, ea octonarij myſteriũ explere dicunt. Quin & Denarium ſignificari per decem gentes dicũt, quas Deus promiſit ſe Abrahã in poſſeſſionem daturum eſſe. Sed et myſteriũ circa Sarã, quod poſt decẽ annos dat ipſi ſuam ancillã Agar, ut ex ipſa liberos ſuſcipiat, eundẽ ſignificare. Seruus item Abraam miſſus ad Rebeccã, & iuxta puteũ largitus ipſi armillas aureas decem: & fratres ipſius detinentes ipſam ad decem dies, idem apud ipſos ſignificant. Inſuperq; Roboã qui decem ſceptra accepit, & decem tabernaculi atria, & columnæ decem cubitorum, & decem filij Iacob ad mercaturam frumenti primum in Ægyptũ miſſi, & decem Apoſtoli quibus manifeſtatur poſt reſurrectionẽ Dominus, Thoma non præſente, inuiſibilẽ denariũ ex ipſorũ ſententia exprimebant. At uero duodenariũ, circa quem myſteriũ afflictionis ipſius defectus factũ eſſe uolunt, & ex qua afflictione uiſibilia omnia conſtructa eſſe aſſerũt, clarè & manifeſte ubiq; poſitum eſſe dicũt. Velut duodecim filios Iacob, ex quibus etiam duodecim tribus. Et poculũ uariũ duodecim lapillos habẽs, et duodecim tintinnabula. et duodecim lapides à Moſe ſub montẽ poſitos. Similiter etiã eos qui à Ieſu in flumine poſiti ſunt, & alios qui ultra flumẽ. Et eos qui geſtãt arcã Teſtamẽti. Et eos qui ab Helia poſiti ſunt in exuſtione uituli. Sed et numerũ Apoſtolorũ. Et in ſumma, omnia quæ duodenariũ numerũ ſeruãt, ipſorũ duodenariũ delineare dicũt. Cęterũ horum omniũ unitionẽ, quæ Tricenarius appellat, per arcã Noë altitudinis triginta cubitorũ, & per Samuelẽ qui fugit ipſum Saul inter triginta uocatos primũ, & per Dauidẽ, quãdo per triginta dies latebat in agro. et per eos qui ingreſſi ſunt cum ipſo in ſpeluncã. & quod lõgitudo ſancti tabernaculi fuit triginta cubitorũ. & ſi qua alia eiuſdẽ numeri reperiũt, Tricenariũ ſuũ per talia oſtẽdi contendunt. Porrò neceſſariũ arbitratus ſum, apponere his etiã eaq; de primo patre ſuo, qui incognitus erat omnib. ante aduentũ CHRISTI, ex ſcripturis eligẽtes ꝓſuadere conant, quo oſtendãt Dominũ noſtrũ aliũ prędicare patrẽ,

Hominis formatio ſtolide expenſa.

præter

præter uniuersi creatorem: quem uelut antea diximus, impiè blasphemi defectus fructum esse dicunt. Itaq; prophetam Esaiam ubi dixit, Israel autem me non cognouit, & populus me non intellexit: inuisibilis illius Profundi ignorantiam dixisse accommodant. & per Oseam dictũ, Non est in ipsis ueritas, neq; agnitio Dei: in idem tendere cogunt. Et hoc, Non est qui intelligat ac requirat Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: de Profundi ignorantia ponunt. Sed & hoc quod à Mose dictum est, Nemo uidebit Deum, & uiuet: ad illum referri credũt. Creatorẽ enim à prophetis uisum esse mentiẽtes dicunt. hoc uero, Nemo uidebit Deum, & uiuet: de inuisibili & omnibus ignota magnitudine dictum esse uolũt. Et quod quidem de inuisibili patre ac creatore uniuersorũ dictum est, Nemo uidebit Deum: omnibus nobis manifestum est. Quod uero non de Profundo ab ipsis excogitato, sed de opifice, qui & ipse est inuisibilis Deus, ostendetur in sermonis progressu. Sed & Danielem idem hoc significare dicunt, in eo quod interrogat angelum interpretationes parabolarum, uelut non sciens, sed & Angelum abscõdentem ab ipso magnum mysterium ipsius Profundi, dicere ipsi, Fuge Daniel, hi enim sermones obturati sunt, donec intelligentes intelligant, & albi inalbentur. & seipsos esse albos ac bene intelligentes gloriantur. Supra hæc uerò immensam multitudinem apocryphorum & spuriarum scripturarum, quas ipsi finxerunt, ad stuporem stolidorum afferunt, & ut admirentur hi qui ueritatis literas non nouerunt. Assumunt autem ad hoc etiam illam uersutiã: Quod quum puer esset Dominus, & literas disceret, præceptorq; ad ipsum, uelut moris est, dixisset, Dic alpha: respondisse ipsum alpha. & quum rursus beta præceptor dicere iussisset, respondisse Dominũ, Tu dic mihi prius quid est alpha, & tunc dicam tibi quid est beta. Et hoc exponunt, uelut ipse solus quod incognitũ est norit, quod ipsum in figura ipsius Alpha manifestauit. Quædã uero etiam ex Euangelijs in hunc charactẽrem accõmodant. uelut responsionẽ ad matrem suam quũ duodecim annorũ esset, Nescitis quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? quem non nouerant (inquiunt) Patrem ipsis denũciabat. Et propterea mississe discipulos ad duodecim tribus, prædicantes ipsis ignotum Deum. Et ad eum qui dixit ipsi, Magister bone: eum qui uerè bonus est Deus, ipsum cõfessum esse, dum dicit, Quid me dicis bonũ? unus est bonus, Pater qui in cœlis est. Cœlos autem nunc sęcula dicta esse asserũt. Et per hoc quod non respondit his qui dixerunt ad ipsum, In qua uirtute hæc facis: sed cõtraria interrogatione ipsos consternauit, inenarrabilem uirtutẽ patris ipsum demõstrasse, in hoc quod non dixerit, exponunt. Sed & in hoc quod dixit, Sæpe cõcupiui audire unum ex sermonibus istis, & non habui qui diceret: ostendisse dicunt per unum, reuera unum deum, quem non nouerint. Insuper in eo quod appropinquauit urbi Hierosolymis, & fleuit super ipsam, ac dixit, Si nouisses & tu hodie quæ ad pacem pertinẽt, uerum abscondita sunt à te: per uerbum abscondita sunt, Absconditum profundum ipsum indicasse uolunt. Et rursus quũ dixit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, & discite à me: ueritatis patrem ipsis promisisse dicunt. Quod enim non nouerant, hoc ipsis promittebat. Demonstrationem autem supremam, & uelut coronidem sui propositi, hæc afferunt. Gratias ago tibi pater Domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus, ac prudentibus, & reuelasti ea paruulis, certe pater sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filiũ nisi pater, neq; patrẽ quisquã nouit nisi filius, & cuicunq; filius reuelauerit. In his palàm aiunt ipsum ostendisse, quod patrem ueritatis ab ipsis excogitatum, nemo nouit ante aduentum ipsius: & asserere uolunt, quod creator & conditor semper ab omnibus cognitus sit. Atq; hæc Dominũ dixisse de ignoto omnibus patre, quem ipsi prædicant. At redemptionis ipsorum traditionẽ, inuisibilem & incomprehensibilem esse contigit, ut quæ inuisibiliũ ac incomprehensibilium mater sit.

Redemptio mater inuisibilium.

ter ſit. Et propterea quod inſtabilis eſt, non ſimpliciter, neq; una ratione proferri poteſt, eo quod unuſquiſque ipſorum uelut ipſi uolunt, de ea tradat. Quotquot enim ſunt huius opinionis myſtæ, tot etiam redemptiones. Et quod quidem in abnegationem baptiſmatis regenerationis in Deum, & totius fidei deſtructionem, immiſſa eſt hæc ſpecies à Satana, in cõuenienti loco redarguentes ipſos referemus. Dicunt autem ipſam neceſſariam eſſe his qui perfectam cognitionem acceperunt, ut in uirtutem quę ſuper ommia eſt, ſint regenerati. Aliter enim impoſſibile eſt intra cõplementum ingredi. Nam hæc eſt quæ in profunditatẽ ipſos deducit. Baptiſma enim apparentis IESV, eſſe remiſſionis peccatorum. Redemptionem autem CHRISTI, qui in ipſo deſcendit ad perfectionem. Et illud quidem animale, hanc uero ſpiritualem eſſe promittunt. Et baptiſma quidem prædicatum eſſe à Ioanne ad pœnitentiam, Redemptionem autem à IESV inuectam eſſe ad perfectionem. Et hoc eſſe de quo dicit, Et aliud baptiſma habeo baptizari, & ualde feſtino ad ipſum. Sed & filijs Zebedęi, matre ipſorum rogante, ut locaret ipſos è dextris ac ſiniſtris in regno, hanc redemptionem propoſuiſſe Dominũ dicũt, dum dixit: Poteſtis baptiſmate baptizari, quo ego baptizabor? Et Paulũ aperte aſſerunt redemptionẽ in CHRISTO IESV ſæpe indicaſſe, et eſſe hanc quæ uarie ab ipſis & incõſonanter traditur. Aliqui enim ipſorũ thalamum nuptialem adparant, & ſacrorum initiationem perficiunt cum uocum admurmurationibus ſuper his qui ſacrantur. Et ſpirituales nuptias eſſe dicunt, idq; ab ipſis iuxta ſimilitudinem ſupernarum coniugationum. Alij uero ducunt ad aquã, et baptizantes ita dicunt: In nomen ignoti patris uniuerſorum, in Veritatem matrem omnium, in eum qui deſcẽdit IESVM, in unitionem & redemptionem ac ſocietatem uirtutum. Alij uero Hebraica quædam nomina adijciunt, quo magis admirationi ſint his qui initiãtur, hoc modo: Baſema, Chamoſſe, Baæanocra, miſtadia, ruada, cuſta, babophor, calachthi. Horum interpretatio hęc eſt, Super omnem uirtutem patris inuoco id quod nominatur Lux, & Spiritus bonus, & Vita, quia in corpore regnaſti. Alij rurſus redemptionẽ adjciunt his uerbis: Nomen abſconditũ ab omni deitate et dominatione ac ueritate, quod induit IESVS Nazarenus in uita Lucis CHRISTI, CHRISTI uiuẽtis per Spiritum ſanctum in redemptionem angelicam, Nomen reſtitutionis, Meſſia, Vphareg, Namempſæman, Chaldæan, Moſomedaëa, Acphrang, Pſeuua, IESV Nazaria. Et hõrum interpretatio hęc eſt: CHRISTI non diuido ſpiritum, cor, & ſupercœleſtem uirtutem miſericordem. utinam fruar nomine tuo Saluator ueritatis. Et hæc quidẽ uerba dicunt hi qui initiant. Qui uero initiatus eſt, reſpondet: Firmatus ſum & redẽptus, & redimo animam meam à ſęculo hoc, & omnibus qui cum ipſo ſunt, in nomine Iao, qui redemit animam ſuam in redemptionem in CHRISTO uiuente. Deinde acclamant omnes prẽſentes: Pax omnibus ſuper quos nomẽ hoc requieſcit. Deinde inunguntinitiatum ſucco balſami. Hoc enim unguentum figuram fragrãtiæ ſuper uniuerſa eſſe dicunt. Quidam uero ipſorum ad aquam ducere ſuperfluum arbitrantur, uerum oleum & aquam ſimul permixta, unà cum additione ſimilium uelut diximus uerborum, in caput eorum qui initiantur, fundunt: & hoc redemptionẽ eſſe uolunt. Vngunt autem ipſi balſamo. Alij uero hæc omnia auerſantes dicunt, nõ oportere inenarrabilis ac inuiſibilis uirtutis myſteriũ, per uiſibiles ac corruptibiles creaturas perfici, & eorum quæ mente concipi non poſſunt, & incorporalia ſunt, per ſenſibilia ac corporalia. Eſſe autem perfectam redemptionẽ, ipſam cognitionem inenarrabilis magnitudinis. Quum enim defectus & afflictio facta ſint præ ignorantia, per cognitionem diſſolui omnem ex ignorãtia conſtitutionẽ: ut ſit cognitio, liberatio ac redemptio interni hominis, & neq; corporalis ſit, corruptibile enim eſt corpus: neq; animalis, nam & anima ex defectu eſt, et eſt uelut habitaculũ patris. Spiritualem igitur oportet etiam redemptionem eſſe: redimi enim per cognitionem internũ hominem ſpiritalem, &

Baptiſmi forma Marci & ſodalium eius

contentos ipſos eſſe uniuerſorum cognitione. atque hanc eſſe redemptionem ueram. Hactenus Irenæus. Hanc uniuerſam & exactam perſcrutationem beatus ſenex Irenæus fecit, iuxta ordinis ſeriem omnem exponens adulteratam ipſorum doctrinam. Quapropter ſanè uelut etiam antea à nobis indicatum eſt, his quæ ab ipſo elaborata ſunt contenti, omnia ad uerbū, uelut apud ipſum habentur, appoſuimus. Subuertentur enim ex ipſis quæ à ſancto uiro, aduerſus ipſorum improbitatem dicta ſunt. Nos enim credimus, ſicut penitus ueritas apparet, & recta cogitatio ſuggerit, & ueluti pietatis regulæ conſentaneum eſt, legiq; ac prophetis, & ab origine iuxta ſucceſſionem patriarchis, ipſiusq; Saluatoris noſtri doctrinæ, quū etiam Apoſtoli ipſius manifeſte do
Fidei confeſſio. ceant, unum confiteri Deum patrem omnipotentem uniuerſorum, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, & ſanctum eius Spiritum, unam ſanctam Trinitatem increatam, ita ut alia omnia ex nihilo facta ſint, poſt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Quum autem hoc ab omnibus prædictis ſanctis prophetis & Euangeliſtis atq; Apoſtolis clarè creditum ſit, et ijdem hoc ipſum manifeſte confeſſi ſint, non utiq; poterit aliqua fraudulenta uerſutia obſiſtere aduerſus radiū ueritatis, uelut à nobis iam ſæpe diffuſe in tractatione aduerſus ſingulas hæreſes dictum eſt. ut undiquaq; deprehendatur etiam hic mortifer circulator, ſimiliter ut prædicti, qui oſtentationis & nimię curioſitatis gratia, magna hæc mala conſuit ac excogitauit. Verum pręterita etiam huius improbitate, & his qui ab ipſo Marcoſij appellantur, ad conſequentes ô chariſſimi feſtinemus, ipſarum radices rurſus perſcrutantes, & fructuum ipſarum amaritudinem abolentes, euerſionemq; ac omnia quę cōtra ipſos ſunt, oſtendentes, non ad detrimentum legentium, ſed ad auertendum eos, ut nullam ex prædictis ſectis aut poſterioribus accedant: ſed cognitis his quę apud ipſos ſcripta ſunt, & auditis his quæ decantātur, condemnatoq; uniuſcuiuſq; ipſorum errore, ac ſerpentina improbitate, fugiant, & ue
Dipſadis natura. lut dixi, ne accedant. Qui rerum hiſtorias ſcripſerunt, Dipſadē tradunt quendam ſerpentem talem ueneni perniciem inducere. Etenim in locis quibuſdam, ubi fontes ſunt in petris, aut ucnæ, ſiue riuuli parui aquarum, quæ à petris funduntur in receptaculū aliquod, ipſa dipſas aquam reperiens ac bibens, poſtquam bibit, uenenū immittit in prædictas aquarum ſtationes, ut omne animal quod acceſſit, & potu ſe ſatiauit, uideatur quidem ſibi utilitatem percepiſſe ex participatione aquæ: ſtatim uero circa aquarū receptaculū, ex ueneno dipſadis ſuſcepto cadat ac moriatur. Quin et ſi aliquē percuſſerit eadem dipſas, affectio doloris ex ueneno ipſius uehementiori ui uſtoria prędito, ad ſitim & appetentiā potus urget, ſemper ad bibendum ac ingerendum potū irritans. At percuſſus putat ſe aliquid utilitatis accipere ad perniciē, quoties in lethali hoc dolore potum ſumit. Verum in ipſo potu expleto uentre, & non amplius ſuſcipiente, poſtea unà cum potu animā emitit. Sic etiam hic per poculum mortem operatur, ac propinat ab ipſo ſeductis. A' quo ueneno per uirtutē Dei liberati, ad cōſequentes eamus.

Contra Colorbaſios, ſectam XXXV.

Colorbaſus. Poſt hos ſequitur Colorbaſus, qui de prędicti Marci pręſtigijs collectionem fecit. imò etiam à Ptolomæi radice inſtar ſpinoſi aculei exortus eſt, & alia rurſus pręter hos, quibus uelut aculeis mundum uexaret, excogitauit: nimirum maiorem imaginationem uelut ex ſupernis ueniens commentus. Et primū quidem quando cum Marco in eadem opinione degebat, ſecta ipſorum inſtar bicipitis ſerpentis erat: poſtea uero uelut caput à corpore reptilis reſectū, & adhuc ſpirans, multos deleuit, et iniuria affecit, uelut maius quid & cōpertius præter ſocios ſuos & priores docens. Dicit enim primū octonariū, non iuxta conſequentiā alio ab alio ſęculo emiſſo, productum eſſe: ſed ſimul ac ſemel ſex ſæculorū emiſſionem à primo patre & intelligētia generatam eſſe ac productam. uelut ipſe obſtetricatus affirmat. Et non ex Verbo & uita, hominem & Eccleſiam: aut uelut alij uolunt, ex homine & Eccleſia, Verbum & uitā genita eſſe,

ipſe ac

ipſe ac ſodales ipſius dicunt, ſed alio modo hoc tradũt. Nempe id quod cogitauit producere primus Pater, hoc Pater uocatum eſt. quoniã autem quod produxit, Veritas erat, hoc Veritas appellatũ eſt. Quando igitur oſtendere uoluit hoc ipſum, homo dictum eſt. Quando uero produxit quos prędelegit, hoc Eccleſia nominatum eſt. Et homo Verbum produxit, hic eſt primogenitus filius. conſequitur aũt ad uerbum etiam Vita, & ſic primus octonarius completus eſt. Multa uero contentio eſt apud ipſos etiam de Saluatore. Quidam enim ex omnibus ipſum factum eſſe dicunt, & ideo bene complacentem uocari, quoniam uniuerſo complemento bene complacuit. Alij uero à ſolis decem ſæculis, à uerbo ac uita emiſſis, ipſum productũ eſſe uolunt, progenitorum nomina conſeruantem. Alij ex duodecim ſæculis ab homine & Eccleſia genitis productum aiunt, & ob id filium hominis ipſum ſe confiteri, uelut ex homine natum. Alij à CHRISTO & ſancto Spiritu, in fulcimentum complementi, genitum ipſum dicunt. Et propterea CHRISTVM dici ipſum, patris à quo editus eſt, appellationẽ conſeruantem. Alij uero quidam ex ipſis nugatores, primum patrem uniuerſorum, et primum principium, & primum incõprehenſibile, hominem uocari dicunt. atq; hoc eſſe magnum ac abſconditum myſterium, quod Virtus quæ ſuper uniuerſa eſt, & omnia complectitur, homo uocatur. Et propterea filium hominis Saluatorem ſeipſum dicere. Hęc eſt Colorbaſi inanis & imaginaria per ſtrepitus uocum uanitas. quam ſi quis conſideraverit, erit ex prioribus uelut ambitioſa quædam iactantia uniuſcuiuſq; illorum opinionis. Vnuſquiſq; enim uana gloria captus, & ſibiipſi congregationem inſequentem ipſum colligere cupidus, quæ in mentem uenerunt, cõmentus eſt, neq; ſecundum prophetiam loquens: nõ enim Spiritus ſanctus in ipſis loquutus eſt, neq; ex prophetarum ac Euangeliſtarum ueritate uel unicam occaſionẽ adeptus. Subuerſio uero huius falſi nominis ſcientiæ, eſt idẽ ueritatis qui contra primos dictus eſt ſermo. Quũ enim ex Valentini & priorum ipſo ſchola hi omnes ſint, et opinionem illorum alius aliter exponat, æqualem cum ipſis turpitudinem ac confuſionẽ ſubire debent. Magnam enim nobis inanium uerborum impoſturã etiam hic Colorbaſus induxit. propoſuit enim nobis nomen hominis, de incomprehẽſibili & inuiſibili ac ſancto deo patre uniuerſorum conflictum, ut ſuo errore coniungat Saluatoris ſermonẽ, ſeipſum filium hominis dicentis: & abducat mentem eorum qui ipſi attendunt, à uera & euidentiſſima CHRISTI de ſeipſo confeſſione, ad difficultatẽ & uocum inanitatem, ita ut quærendum putent in cœleſtibus eſſe quod non eſt. Demus enim ipſum, eo quod pater eius homo uocatur, filium hominis ſeipſum nominare, & non à carne quam de uirgineo utero accepit, hoc eſt à Maria ſancta, genitus per Spiritũ ſanctum: id quod miſer ille Colorbaſus dicit. Quid nam dixerit de eo quod ipſe Dominus noſter IESVS CHRISTVS ad Iudæos dixit? Nunc autem quęritis me occidere hominem qui ueritatẽ uobis dixi, quam audiui à patre meo. Et non hic amplius dixit, ab homine patre meo, ſed de patre quidem cõfitens, Deum ipſum uniuerſorũ ſignificauit. De ſeipſo uero quia homo factus fuit, in ueritate hominẽ ſeipſum dixit, uelut etiam Apoſtoli dicunt, ut ueritas undiquaq; confirmetur, & cognoſatur unde ſunt Domino nomina attributa: IESVM uirum approbatũ erga nos ſignis ac miraculis, &c. Quid itaq; ad hæc dixeris, ô omnium hominũ miſerrime? Quandoquidẽ ex ſupernis uenis afferens nobis nouas nomenclaturas, & iactas te ob id quod hominis nomen ipſi uniuerſorũ Domino & omnium patri attribuere auſus es, ut ex hoc uocetur Dominus ipſe filius hominis, eo quod pater homo uocatur, inuenias etiam nobis aliam quandã appellationẽ patri cõuenientẽ, iuxta hoc quod Dominus uir eſt approbatus. Verum nunc̃ inuenire poteris. Etſi enim uir homo eſt, et ad diſtinctionem mulieris hominem uirum uocamus, tamen non etiam in hoc aliquid cõminiſci poteris. Nam ſine figuris ac mẽbris, tum occultis, tum uiſibilibus, uir uocari non poteſt. Dicimus enim etiam mulierem hominẽ,

De Saluatore opiniones diuerſæ ac uariæ.

Hominis appellatio.

ſed non uirum: quapropter etiam hic homo,& hæc homo dicimus. Verum diuidentes genus proprie,fœminã quidem mulierem uocamus, maſculũ uero uirum. Hoc enim eſt diſcrimen generis maſculi ac fœminę,nempe Vir & Mulier,generum habitu diuiſo. æquiuoce autẽ homo & uir & mulier uocatur. Hæc itaq; quũ ſic habeãt,uenite mihi omnes ſerui Dei,uos ueritatis amatores, & deridete impoſtorẽ ac circulatorẽ Colorbaſum. Imò potius lugete deceptos,qui & ſeipſos & multos perdiderunt. Nos autẽ Deo gratias agamus, quod per pauca ac ſimplicia uerba,ueritas filios ſuos ad rectam uiam deducere ſolet,et impia ac faſtuoſa per multam artem fucata diſpergit,euertitq; ac delet placide incedens,uelut clare uidere eſt ex prophetico ſermone. Accuſans enim propheta eos qui horrenda curioſe ſciſcitantur, & nugas ad ſuam ipſorum fraudem ac perniciem excogitant,dixit: Propterea quod nõ uoluiſtis uos aquam Siloam placide procedentẽ,produxit ſuper uos Dominus aquã fluminis,regem Aſſyriorũ. Aqua enim Siloam,eſt doctrina eius qui miſſus eſt. Quis aũt fuerit hic,quàm Dominus noſter IESVS à Deo patre miſſus: placide aũt procedit,eo quod nihil inane,nihil confictũ, ſed in ueritate ſanctam ſuã ſponſam docet, quæ ab ipſo colũba, propter innocentiam & manſuetudinẽ ac puriſſimam uitam,in canticis Solomonis appellatur. Et ſanè mirari licet,alias quidem quæ non ſunt ipſius, uerum nomine ipſius ſeipſas appellauerunt,pellices nominauit et reginas,propter regium nomen,quod unaquæq; ſi bijpſi CHRISTVM inſcribens iactat. Cæterum etiamſi octoaginta ſint pellices, quæ ſanè ſunt ipſæ hęreſes,deinde uero puellæ quarũ non eſt numerus,inquit: Vna eſt columba mea,perfecta mea. hoc eſt,ipſa ſancta ſponſa catholica Eccleſia. Columba quidem, uelut dixi, propter manſuetudinẽ innocentiamq; ac uitę puritatem: perfecta uero, propterea quod perfectam ex Deo accepit gratiam ac ſcientiam ab ipſo Saluatore per Spiritum ſanctum. Ipſe igitur ſponſus, quem interpretamur miſſum,hoc eſt Siloam, aquam habet placide procedentem,hoc eſt doctrinã nullum ſonitum, nullũ ſtrepitum facientem,minimeq; fraudulentam ac faſtuoſam. Spõſa autem ipſius etiam ipſa placida columba,neq; uenenum habẽs,neq; loquacitatẽ,neq; aculeos,uelut hi omnes ſerpentiũ forma præditi,& uenenum exhalantes, dum unuſquiſq; uenenum mundo præparare conatur,& credentes ipſi inficere. Ex quorum numero etiam hic unus exiſtit, cuius deprehendẽdi per diuinum uerbum ac ſupernũ auxilium, mihi hic ſtudiũ fuit,cõterendiq; inſtar phalangij tetragnathi appellati, aut cõfringendi per firmã contentionem, uelut caput ab Amphiſbæna bicipiti ſerpente reſectum. Præterito autem hoc,rurſus cõſequentes cõſiderabo: & per preces orabo,ut dum has perſequor,ueritatem quidẽ in ipſis eloquar, neminẽ uero offendam, & neq; ipſe offendar aut lædar.

Veritatis uis.

Aqua Siloam placidè procedens,quæ ſit.

Phalangium tetragnathũ. Amphiſbena.

Contra Heracleonitas, XXXVI hæreſim.

HEracleon quidã huic Colorbaſo ſucceſſit, à quo Heracleonitę appellati: nihil minus in uerborũ uanitate exercitatus. Et quæ quidẽ illi dicunt, etiam hic decernit omni modo, utpote ex ipſis originem ducens, et qui ab ipſis uenenũ affricuit. Verum excellentius quædã ſuper illos in ſeipſo expreſſit,et illos excedere conatus eſt,ut etiam ſibijpſi collectionem ſeductorum faceret. Hi enim omnes in corpus centum capita habens,ſeipſos efformarunt: aut centimanũ illum aliquando à Græcorum poëtis confictum imitati ſunt,Cottum uidelicet, ſiue Briareũ,quem etiam Egæonem uocant, aut Gygen: aut Argum illum multis oculis præditũ. Qualiter enim illi in ſuis ſcriptis mõſtroſe confingunt, & dicũt habere illum centum manus, & aliquando quinquaginta capita,aliquando centum,hunc uero centum oculos: & ea de cauſa dicunt Mercuriũ uocari Argiphontẽ,ut qui Argum multis oculis prędituм occidit: ſic etiam horũ qui libet cupiens ſibijpſi principatũ conſtituere, caput nominauit ſeipſum,aliam introducens præter prędeceptorũ ſuorum uanum laborem ac furioſam doctrinã. Quo uero nõ in multam longitudinẽ prędfationis compoſitionem extendam, ad propoſitum deueniam.

Centimanus fabuloſus. Argus centũ oculos habẽs.

niam. Hic itaq; Heracleon,& qui ab ipso Heracleonitæ appellati sunt,uelut dixi,similiter ut Marcus & quidam ante ipsum, de octonarijs sentit,de superno inquã,& inferno. Deinde etiam coniugationes triginta sęculorum similiter docet. Hominẽ uero etiam ipse esse dicit supernũ uniuersorũ patrem, quem etiam profundum appellauit. Vult autem etiam ipse neque masculum,neq; fœminam ipsum dicere. Ex ipso autẽ esse uniuersorum matrem,quam et Silentiũ nominat, & Veritatẽ. Ab ipsa uero esse secundam matrem quæ in obliuione genita est, quam & ipse Achamoth uocat. Ex qua de cætero omnia in defectu constituta sunt. Vult autẽ plura prędecessoribus suis etiã hic dicere,quæ sunt hæc. Eos qui moriũtur de ipsis,& ad ipsum uitę exitũ deuenerunt, accepta à Marco occasione,non amplius uelut ille redimit,sed aliter hic rem tractat,redimens uidelicet ad finem uitæ eos qui ab ipso seducti sunt. Quãdoq; enim aliqui ex ipsis,oleum aqua mixtum capiti defuncti immittũt. Alij uero unguentũ quod balsami succus dicitur, & aquam: Inuocationem tamen cõmunem habentes,uelut etiam ante ipsum Marcus faciebat,cum quorundam nominũ additamento. Inuocatio autẽ hæc est: Messia, Vphareg, Namempsæman, Chaldęan, Mosomedaëa, Acplirane, Pseuua, Iesu Nazaria. Hoc autem faciunt, ut hi qui has inuocationes in uitæ exitu accipiunt, cum aqua et oleo aut unguento permixtis,incõprehensibiles fiant & inuisibiles supernis principatibus ac potestatibus,ut inuisibiliter transgrediatur internus ipsorum homo: tanquã corpora hæc in creatura relinquantur,anima uero ipsorũ opifici adstet superne in defectu cõstituto, ut & illic maneãt apud ipsum, transcendat aũt (uelut dixi) interior ipsorum homo, anima et corpore interior, quem sanè uolunt dicere ex superno cõplemento descendisse. Prędicipiunt autem his quibus sic illuserunt, Si ueneris (inquiunt) ad principatus & potestates, habe in memoria ut post decessum hinc dicas: Ego filius à patre,patris qui prius erat,filius autem in prędenti,ueni ut uideam omnia aliena & propria,& nõ aliena omnino,sed ipsius Achamoth,quæ est fœmina,& hæc sibijpsi fecit. Deduco autẽ genus ex eo qui prius erat,& uado rursus ad propria unde ueni. Et ubi hæc dixerit,effugere ipsum potestates, uenire autem ad opificem superne circa primum octonarium (uolunt enim etiam ipsi post opificem infrà esse septenariũ, ipsum uero esse in septenario octauum,uerum in defectu & ignorãtia) & è uita egressum dicere his qui sunt circa opificem: Vas sum preciosum, magis quàm fœmina quę fecit uos: Si mater uestra ignorat suam radicem, Ego noui meipsum,& cognosco unde sum. Et inuoco incorruptibilẽ Sapientiã,quę est in patre: mater uero est matris uestræ,quæ patrem nõ habet,imò neq; coniugẽ masculum. fœmina uero à fœmina edita fecit uos,ignorans etiam matrem suam,et putans seipsam esse solam. Ego autem inuoco ipsius matrem. Hæc ubi audierint qui sunt circa opificem,ipsos ualde turbari, et reprehendere radicem suam & genus matris. Hunc uero abire in propria,abiecto uinculo suo,& angelo,hoc est anima. Putant enim post corpus & animam,esse & aliud quid in homine. Et de redemptione quidem hæc sunt quę ad nos deuenerunt. Cęterũ prudentes audita ampliori ipsorum nugacitate, derisserint utiq; stolidã imitationis rationem, quomodo unsquisque ipsorũ alia ab alio sancit prout uult, & ab audacia sua non desistit,sed quæcunq; potest quisq; excogitat. Et quum usq; in hunc gignantur apud ipsos ac subnascantur,qui quotidie inueniunt quid noui quod dicant, & illectos seducant, difficile est omnia ipsorum studia inquirere,aut tradere. Vnde cõtentus ero rursus & de hac secta relatis, quæ ad nos peruenerunt. Talis autem doctrina cui non manifesta fuerit quod fabula est ac nugacitas tota tractatio? Vnde enim ô bone tu,aut qui ante te fuerunt,corpus accepistis? Animam item unde? Et intimum hominem unde? Et siquidem ex supernis à superno spirituali,uelut fabulã fingens dicis,& promissione spei eos qui à te seducti sunt,elatos facis,ut scopo quodã elati, per præstigiosum fabulamentum tuum distrahantur,dic quæ est societas superni spiritualis ad materia-

Achamoth.

Redẽptio stul ta mortuorũ.

le? Quæ uero materialis ad animale? Quomodo autem opifex ea quæ non ſua erant, condebat? Quomodo uero ſupernus ille uirtutẽ de ſe ſpiritualẽ exhibuit opifici, qui non bene operatus eſt? Quomodo autẽ opifex ubi permiſcuit ſuum animale cum materiali, magis materiæ uoluit ſuam uirtutem illigare? Si autem ſuam uirtutem uult immiſcere, nõ ergo aliena eſt materia. Si uero etiam eſt aliena, quis ipſi exhibuit materiæ poteſtatem? Et primum dic mihi ô impoſtor, utrum odio habens animã illigauit ipſam materiæ, aut ignorans futurum? Verum ſcio quod neutrum horum dices. Mate
Materiæ ſignificatio in Scriptura. riam enim non dicimus corpus, abſit: neq; Dei creaturas, ſed materiam quandam nouit Scriptura, poſt hanc uitioſam & unicuiq; arti ſuppellectilem ſtructuræ atque operationis propoſitam, aliam inquam quandam nouit Scriptura, ex mente naſcentẽ ſordidam cogitationem, & cœnoſas ratiocinationes peccati. Naſcuntur enim uelut à luto graueolentia, & impurus peſtilensq; ac cœnoſus odor. Velut beatus Dauid dum
» perſecutionibus ac uituperijs ab improbis hominibus impeteretur, dixit: Infixus ſum in materiam profundi, et cætera. Quandoquidem uero uidetur tibi ô Heracleon, hoc materiam dici hominum corpora, & mundum hunc uniuerſum: qua intentione propoſita opifex ſuam animam materiæ immiſcuit? Siquidem malum ignorans, non poteſt creare, qui non cognoſcit quod uult creare. Neq; enim nos quid facimus in ſingulis artibus operantes, quod nõ intelligimus. Nam et animo prius meditamur id quod facere uolumus, & nouimus priuſquam faciamus, id quod perficere propoſuimus: et quidem quum nos debiles ſimus, & multum à uirtute Dei abſimus. Verum per donatam hominibus ab ipſo prudentiam, nouimus ac intelligimus. Contigit autem tibi ô Heracleon, prudentia ex Deo in detrimentũ. Quia non ſecundum Deum ipſam exerces, ſed iuxta prauum inſtitutũ. Adhuc autem rurſus interrogo: Vnde ſpiritualis ipſius mixtura animali ac materiali cõtigit? quod ſanè ſpirituale apud te internus homo dicitur, ſecundo ac tertio externo homini coniunctum, animę inquam ac corpori. Et ſiquidem ex uoluntate ſuperne uirtutis uniuerſorum patris, profundi uidelicet, iuxta tuam ſententiã: Igitur nonnihil cõmune habet cum ſupernis creatura, quæ circa nos eſt, cõpermixta per patris ſuperni bonam uoluntatẽ, & ſcintillam ex ſuperis ab ipſo demiſſam, quæ ſcintilla iuxta tuam opinionem Spiritualis eſt ac intimus homo. Si uero dicis, opificem qui eſt in imminutione ac defectu, aut Matrem quam uocas Achamoth, accepiſſe uirtutem ex ſupernis, hoc eſt ſpirituale: nõ amplius in defectu & ignorantia eſt opifex, neq; ea quæ à te Mater appellatur. Quomodo enim quis in ignorantia fuerit eius quod concupiſcit? Si enim omnino quod melius eſt appetit, nouit ſanè quod pulchrum eſt & bonum. Et qui bonum nouit, & hoc non odit, ſed appetit, non eſt alienus à bono. Et ut ne tempus conterã circa machinationes huius circulatoris occupatus, hic cõtentus ero. Omnis enim ipſius cecidit nugacitas, ab eo quod omnes palàm confitentur uniuerſorum Dominum bonum eſſe, & præſcire, & omnia facere poſſe, & quod ab ipſo omnis natura quæ creata eſt, bene facta eſt. Neq; enim poſ
Peccati radix nulla. ſibile eſt ſine Deo quid eſſe, præterquam ſolum peccatum, quod radicem non habet, neq; in finẽ manet. ſed in nobis inductitio modo fit, & à nobis rurſus ceſſat: quemadmodum ubiq; contra omnes hęreſes uerba faciens demonſtraui, quod unus eſt Deus qui omnia fecit ac creauit, pater Domini noſtri IESV CHRISTI: & unus unigenitus ipſius filius, Dominus noſter & Saluator ac Deus: & unus ſanctus ipſius Spũs, Trinitas ſancta & coeſſentialis. Ex qua omnia bene creata, nõ mala quædam ſunt, ſed bona, iuxta eam cui ſic cõplacuit bonitatem, ex nihilo adeſſe uocata. Cui Deo honor & gloria & imperium, Patri in filio, Filio in patre, cum ſancto Spiritu, in ſęcula ſęculorum, Amen. Porrò quum rurſus huius fecerim ſubuerſionem quàm pauciſſimis, ad ſequentes progrediar, ſingularum pro uiribus facturus confutationem, atq; ſic pernicioſæ ipſorum improbitatis abſoluturus deſtructionem. Seps equidem hic meritò dici po-

ci poterit, qui est reptile quadrupes stellioni similis. Cuius morsus detrimentũ pro nihilo reputatur. Sputum autem in cibum aut potum eiaculatum, statim mortem assumentibus inducit. Qualis sanè est etiam huius doctrina. Cæterum quando & huius uenenum deprehendimus, & per uirtutem Domini à faucibus ac labijs eorum qui lædi poterant, detersimus, consequẽtes (uelut diximus) persequamur, detrimenti ipsorum confutationem facientes. *Sepis natura.*

Contra Ophitas, XXXVII hæresim.

QVemadmodum igitur per Dei uirtutẽ promisimus, ita Deo opitulante, hęresim Ophitarum ad relatas uanitatũ opiniones consequẽtem deinceps exponemus, quæ partim per eadem fertur, partim uariat, moribus inquam, & habitu eorum qui ipsa utuntur, uelut ex sublimi dissensionis ipsorum errore omnibus manifestum fiet. Errore enim ducuntur, nõ ueritate. Deprehendetur autem nunc et confutabitur ipsorum dementia. Ophitæ equidem occasiones acceperunt à Nicolao & Gnosticis, et sectis prioribus. Vocantur autem Ophitæ propter Ophim, id est serpentẽ, quem glorificant. Absurda enim etiam hi eructant ex prædicto graueolẽtiæ esu repleti, & uelut à nouo dæmone decepti hi, serpentẽ, uelut dixi, colunt. Et uide ad quantam malignitatis artem processit serpens qui hos decepit. Quemadmodũ enim ab initio Euam & Adam decepit: sic etiam nunc occultans seipsum, & in præsenti, & in tempore Iudæorum, usq; ad CHRISTI aduentum. Deinde etiam progressu temporũ, homines gulosos, esu per ipsum ex inobediẽtia facto ac assumpto, adhuc subiens ac irritãs, ad amplorem seductionem à uero Deo abducit: multa quidem pollicens semper, uelut etiã ab initio. Nam & tunc decepit dicens, Eritis sicut dij. Deinde progrediẽtibus temporibus multiformem & monstrosam imaginationem ipsis induxit. Ab uno enim uero Deo ipsos abduxit, & olim blasphemam idololatriæ ac multitudinis deorum uanitatem ipsis immisit. Nunquam enim fuerunt dij, sicut neq; sunt: sed Deus. Prius autẽ insseuit insanum simulachrorũ cultum, & deorum multitudinẽ ac fraudulentam mentẽ. Non aũt erat autor solus serpẽs qui apparebat, sed serpens qui in serpẽte loquutus est, hoc est diabolus, et qui aures hominis per mulierem turbauit. Et neq; lignum erat peccatum, Deus enim nihil mali plantat: uerum cognitionẽ induxit lignum, ad sciendũ bonum ac malum. & non propter cognitionẽ mors, sed propter inobedientiã. Nam tota tunc aduersarij machinatio non cibi gratia facta est, sed ut operaretur in ipsis inobedientiam. Vnde qui tunc inobedientes fuerunt, ex paradiso expulsi sunt, iustissime obiurgati, non per odium, sed per studium ac curam Dei. Dixit enim ad ipsos Dominus: Terra es, & in terram reuerteris. Oportebat enim eum qui uere artifex erat, instar figuli curam gerere proprij per manus suas facti figmenti ac uasis, & hoc postea in imminutione constitutum propter inobedientiam, non sic sinere, sed in antiquã massam transmutare: quo rursus in regeneratione repararet uas in resurrectione ad antiquam claritudinem, & adhuc ampliorẽ: hoc est corpora eorũ qui iniustissima fecerũt, & pœnitentiam egerunt, & à proprijs erroribus destiterunt, & in cognitione Domini nostri IESV CHRISTI perfecti sunt, quo fiat massæ resurrectio ex terra, & uelut massa ab artifice emollita, rursus ad priscam & adhuc meliorem effigiationem constituatur. Huiusmodi quidem erant serpentis aduersus Euam insidiæ. Ab initio enim gulosa humana natura, & semper uanitatis dogmatibus, ac inanibus promissionibus seducta. Et olim quidem idem suæ eiaculationis ueneni finem non declarabat. Postea uero post aduentum CHRISTI in carnem, euomuit, & expuit omnem suam ueneni eiaculationẽ, et improbam malignitatis uersutiã. Hic enim seipsum in mentem deceptorum immisit, quo glorificetur uelut Deus, & prior intelligatur. Cognoscitur autem idem serpens, & per hanc scholam suam, & per sensibilẽ serpentem deceptionẽ inducere, Serpentem autem diuina Scriptura uocat diabolum, non quod omnino talis sit for- *Ophitæ unde dicti.* *Serpentis fraus.* *Serpens diabolus.*

ma, sed propter apparentem hominibus obliquitatem, & eam quę in primis facta est per serpentem fraudis structuram. Proinde apud ueritatem cognoscētes ridiculū est hoc dogma, itemq; qui ipsi addicti serpentē uelut Deum colunt. Quum enim non possit diabolus uirilem mentem, quæ à Domino uim ueritatis accepit, decipere: conuertitur ad fœminam, hoc est hominum ignorantiā, et eos qui sunt in ignorātia persuadet, quando solidam rationē fallere non potest. fœmineos enim semper cogitatus adit, uoluptatemq; ac cōcupiscentiam, hoc est ignorantiam in hominibus effœminatā: & non solidam rationē, quæ omnia prudenter considerat, & Deum ex naturali lege cōsiderat. Nam serpens apud ipsos seipsum CHRISTVM esse dicit. Imò non ipse, non enim loqui potest: sed qui ipsorum mentem sic sentire fecit, diabolus. Quis igitur conspecto serpente non agnoscet inimicum, ac fugiet? Hac enim de causa etiam Dominus ipsum hunc serpentem in humani generis inimicitiā constituit, quoniam omnino uas diaboli factus est, ut qui pecus sit, & per ipsum diabolus hominē in paradiso decepit, ut huius sensibilis serpentis inimicitia conspecta, fraudis insidias effugiant, & auersentur etiam figuram ipsius, ut ita dicam, aspicere. Attribuūt autem & hi Ophitę appellati, huic serpenti omnem cognitionē, dicentes quod hic principiū fuit cognitionis hominibus: fabulose introducentes ea quę ab ipsis putantur mysteria, quū sint inania figmenta, nugis ac uana sapientia referta. Reuera enim hæ fabulæ sunt. Dicunt enim à superno sæculo producta esse sęcula, & posterius genitum esse Ialdabaoth: hunc autem editum esse per imbecillitatem ac ignorantiam propriæ matris, hoc est superni Prunici. Hanc autem Prunicū aiunt descendisse in aquas, & ipsis permixtam fuisse, & nō potuisse ad superna procedere, eo quod grauitati materię permixta esset. Nam ubi aquis & materiæ permixta fuit, amplius secedere nō potuit. Leuauit autem seipsam per uim ad superiora, & seipsam extendit, atq; sic facta est superius cœlum, & sic stabilita inuenta est non amplius potens neq; sursum ascendere, neq; infrà descendere, sed in medio fixa ac extenta permansit. Infra enim deferri nō potuit, quia nō erat cognata. Sursum autem procedere non potuit, eo quod ex materia quam assumpsit, grauaretur. At per ignorantiā ipsius editus Ialdabaoth, uenit ad infima, & fecit sibijpsi septē filios, qui sanè seipsos septē cœlos fecerunt. Ipse uero concluſit ea quę sunt supra ipsum, et occultauit, ut septē ab ipso editi filij nō cognoscerent ea quæ sunt supra ipsum, quum sint ipso inferiores, sed ipsum solummodo. Et hic Ialdabaoth (inquiunt) est Deus Iudæorum: sed non est ita, Absit. sed iudicaturus est ipsos Deus omnipotens, qui Deus est & Iudæorum & Christianorum & omnium, & non Ialdabaoth quispiam est, iuxta delirū ipsorum fabulamentū. Deinde aiunt, conclusis supernis per Ialdabaoth uersutiam, hi septem ab ipso geniti filij, siue sęcula, siue Dei, siue Angeli (diuersis enim nominibus apud ipsos appellantur) iuxta formam patris sui Ialdabaoth formauerunt hominem, nō facile, neq; cito, sed eodem modo quo etiam priores sectę in sua uerborū uanitate excogitauerunt. Dicunt enim etiam hi, Reptile erat homo uelut uermis, non potens neq; sursum flecti, neq; erigi. Verum ad insidias ipsius Ialdabaoth, superna mater Prunicus appellata, uolens euacuare ipsum Ialdabaoth potētia, cuius ex ipsa particeps fuit, operata est in ipso, ut in hominē à filijs ipsius formatū potentiā ipsius euacuaret, et ab ipso scintillam demitteret in hominē, animam uidelicet. Et tunc stetit (inquiunt) homo erectus in pedes, & transgressus est mente octo cœlos, & cognouit ac laudauit supernū patrē, qui est supra Ialdabaoth. Ialdabaoth aūt dolore ductus, ppterea quod cognita essent ea quę supra ipsum essent, respexit infrà in amarulētia ad materię fecē, et genuit uirtutē serpentiformē speciē habentē, quā etiā filiū ipsius uocāt. Et hic, inquiūt, demissus est, et decepit Euā. Illa uero audiuit ipsum, & credidit uelut filio Dei, & persuasa edit de ligno cognitionis. Deinde ubi hanc stulticiā exposuerunt, et ridiculā hanc professionē, ac tragicam concordiā ac consonantiā, ut ita dicam, cōcinnauerūt, comicamq;

Ignorantiæ malum.

Ialdabaoth. Prunicus.

Hominis formatio delira.

camq; hanc ſcenam: incipiunt nobis aliqua oſtẽdere ad confirmationẽ falſorum ab ip ſis dictorũ deorum. Nempe, nónne & inteſtina noſtra per quę uiuimus ac nutrimur, ſerpentiformia exiſtunt? Sed & alia quædã deceptis introducũt ad errorem ac delirã ſuam opinionẽ. Propter hanc autem (inquiunt) cauſam, ſerpentem colimus, quoniã Deus autor cognitionis multitudini factus eſt. Ialdabaoth uero, aiunt, non uoluit cõ memorare ſupernam matrem, neq; ſupernũ patrem hominibus. Poſtea autem ſerpẽs & cognitionẽ intulit, & hominem ac mulierẽ, omnem ſupernorum myſteriorũ cog- gnitionem docuit. Quapropter pater, id eſt, Ialdabaoth iratus, propterea quod homi- nibus cognitionem oſtendit, deiecit ipſum de cœlo. Et hinc regẽ de cœlo Serpentẽ di- cunt: qui portionem ſerpentis, & nihil aliud poſſident. Colunt igitur ipſum propter *Serpentis* hanc (uelut inquiunt) cognitionẽ, & panem ipſi offerunt (habent enim naturalẽ ſerpẽ *cultus.* tem, quẽ in ciſta quadã alunt) quem circa tempus ipſorum myſteriorũ latibulo offe rentes, & alios panes in menſa diſponentes, ſerpentem prouocant. aperto autẽ latibu- lo procedit, & ſic ꝓgreſſus iuxta ipſorum ſtultitiã aſcendit in menſam, & panibus in- uoluitur. Et hoc perfectũ ſacrificium eſſe uolũt. Vnde etiam uelut à quodam audiui, nõ ſolum frangunt panes in quibus idẽ ſerpẽs obuolutus eſt, & accipientibus tradũt: ſed etiam unuſquiſque ſalutat ſerpentẽ, ac oſculatur ex ore, ſiue per præſtigias quaſdã ſerpente ad maſuetudinẽ incantato, ſiue ex alia diaboli operatione ad hos decipiẽdos ipſo animalculo blandiẽte. Adorant autem hunc, & hanc gratiarum actionẽ dicunt, quæ per ipſum inuolutũ facta eſt. Et rurſus per ipſum, ut aiunt, ſuperno patri hymnũ ſurſum mittentes, ſic myſteria ſua perficiũt. Stultitiã autem dixerit quis hoc, ludibrio plenam, ita ut neq; euerſio à diuina Scriptura requiraꝛ ad hoc, ſed ipſum per ſeipſum ei qui mentem ſecundũ Deum ſanam habet, ridiculum uidebitur. Statim enim omnis ipſorum uerborum uanitas delira reperietur. Si enim prunicũ dicunt eſſe, quomodo ab ipſo nomine non putiditas mentis ipſorũ deprehendeꝛ, uelut iam antea dixi? Quic quid enim prunici uocem refert, inutile eſt. Si uero inutile, non inter pręferenda locan *Prunicus* dum eſt. Et quomodo laudabile fuerit, quod inutile eſt? Quomodo uero non fabulo *quid ſit.* ſum eſt dicere, quod prunicus Ialdabaoth euacuauit? & ſcintilla ad inferiora deſcẽdit ab euacuato? In ſupernis autẽ cõſtitutus homo, cognouit eum qui ſuperior eſt euacua to? Et miraculũ magnum eſt, quomodo homo, in quo minima ſcintilla eſt, cognoſcit ſuper angelos qui ipſum formauerunt. Nam qui fecerunt hominem, Angeli, ſiue filij ipſius Ialdabaoth, non cognouerũt ea quæ ſunt ſupra Ialdabaoth. Qui uero ab ipſo ge nitus eſt per ſcintillam, cognouit. Ipſi itaq; ſeipſos euertũt per propria dogmata, nunc quidem ſerpentem glorificantes, nunc uero deceptorem ipſum erga Euam factũ di- centes, in eo quod dicunt, Euam decepit: & modo CHRISTVM ipſum eſſe prædi- cant, modo filium ſuperioris Ialdabaoth, qui filios iniuria affecit, eo quod ſupernam cognitionem ab ipſis concluſit, & matrẽ ignominia affecit: itemq; ſupernum patrem, eo quod non permiſit à ſe genitos filios ſuperiorem ipſo patrem glorificare. Quomo do igitur rex cœleſtis eſt Serpens, ſi cõtra patrem excitatus eſt? Quomodo uero, ſi co gnitionem dat, in fraude Euam decepiſſe prædicatur? Qui autem per deceptionẽ co- gnitionem indit, nõ amplius cognitionem dat, ſed pro cognitione ignorantiã. Qua- re reuera uidere eſt, quod hoc in ipſis perficitur. Ignorantiã enim habentes, cognitio- *cc* nem hanc putant: in hoc errantes, quod ſuam deceptionẽ ac ignorantiam cognitionẽ *Serpens æreus Moſis.* dicunt. Proferunt autem et alia teſtimonia, quod etiam Moyſes in deſerto ſerpentem æreum exaltauit, in hoc erectum ut medela eſſet his qui à ſerpente morſi eſſent. Hanc enim ſpeciem, morſus curatiuam eſſe dicunt. Rurſus autem contra ſeipſos hęc decer- nunt. Si enim ſerpentium erant morſus, atque hi nociui, ergo ſerpens non eſt bonus. Quod uero tunc exaltatũ eſt à Moſe, per inſpectionẽ faciebat ſanationẽ, non propter ſerpentis naturam, ſed bonam Dei uoluntatem, qui per ſerpentem tunc commorſis

uelut

uelut remedium operabatur. Nihil uero miri est, si quis per quæ læsus est, per ea curationem assequitur. Et ne quis uituperet creaturam Dei, uelut rursus alij errantes dicunt. Præfigurabatur autem hoc his qui in deserto degebant, propter causam quam
» Dominus ubi uenit in Euangelio dicit: Sicut exaltauit Moses serpentem in deserto,
» sic exaltari oportet filium hominis. quod & factum est. Nam instar serpentis Dominum Saluatorem ignominia afficiebant, & ex insidijs serpentis iniuriam inferebant: dico autem, diaboli. Et quemadmodum in exaltatione serpentis sanatio commorsis fiebat, sic in crucifixione CHRISTI redemptio facta est animis nostris, à morsibus peccati nobis illatis. Afferunt autem & hoc ipsum dictum in testimonium ijdem di-
» centes: Non uides quod dixit Saluator, Quomodo exaltauit Moses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis. Et ob id etiam, in alio loco (inquiunt)
» dicit: Estote prudentes uelut serpentes, & simplices ut columbæ. & quæ in signa doctrinæ ex Deo recte usurpata sunt, ea hi ad suam ipsorum fraudulentam uersutiam trahunt. Dominus enim noster IESVS CHRISTVS & Deus uerbum, ex Patre ante omnia sæcula, sine principio, sine tempore genitus, non est serpens: absit. Sed contra serpentem ipse uenit. Si autem dixit, Estote prudentes ut serpens, & simplices ut columba: oportet nos interrogare ac cognoscere, cur duas has personas, tum columbæ tum serpentis, nobis in doctrinam introduxit. Nulla est autem in serpente prudentia, præter duas has. Primam, quòd dum persequutionem patitur, cognoscēs quod in capite ipsius tota uita eius existit, & timens superius præceptum ad ipsum à
» Deo propter hominem dictum, nimirum, Custodies caput ab ipso, & ipse calcaneum à te: ubi totum corpus inuoluit in caput suum, occultat quidem craneum suum, tradit autem reliquum corpus per excellentem calliditatem. Sic uult nos unigenitus ille Deus ex patre progressus, in tempore persequutionis & in tempore tentationis, omnia nostra tradere gladio ac igni: custodire aūt nostrum ipsorum caput, hoc est CHRI
» STVM non negare. Nam caput omnis uiri CHRISTVS, mulieris autem caput uir,
» caput uero CHRISTI Deus, iuxta Apostolum. Alteram rursus prudentiam habet serpens, uelut naturę rerum docti de hoc animali tradunt. Quando enim siti pressus à labulo procedit ad aquam ut bibat, non simul accipit secum uenenum, sed in latibulo relinquit, & sic progressus potum aquarum sumit. Proinde & ipsi hoc imitemur, ut quādo ad sanctam Dei Ecclesiā, aut ad preces, aut ad mysteria uenerimus, maliciā, aut uoluptatem, aut inimicitiā, aut aliud quid, in cogitationibus nostris nobiscū ne feramus. Alioqui quomodo poterimus et columbā imitari, nō à malicia remoti? Quanq; columbę genus in multis rebus non laudetur. petulans est enim columbarum genus, & à multiplici mixtione non alienū, lasciuumq;, & per omne tempus uoluptati deditum. Ad hęc uero debile, & infirmum. At uero propter innocentiam, & longanimitatem, & malorum in hoc animali obliuionem, insuper & propterea quod in columbæ specie apparuit Spiritus sanctus: imitari nos uult diuinus sermo sancti Spiritus uolūtatem, & innocentis columbæ innocentiam, ut simus quidem prudentes ad bonum, simplices uero ad malum. Et dissolutum est uniuersum ipsorum scenicum figmentum. Statim enim sanctus Apostolus improbitatem & insidias non diffinit amplius,
» quàm contra diabolum & serpentem, dicens: Timeo ne forte uelut serpens Euam de
» cepit in uafricia sua, ita corrumpantur cogitationes uestræ à simplicitate & puritate CHRISTI ac iusticiæ. Vides ut corruptionem pronunciauit Apostolus, & uafriciam uehementem, ac deceptionem, ea quæ à serpēte aduersus Euam peracta sunt, & non laudabile quid ab ipso factum ostendit. Itaque horum dementia undiquaq; facilis deprehensu ac manifesta est, omnibus qui ueritatis doctrinā, & Spiritus sancti cognitionem scire uolunt. Quo uero non consumam tempus, etiam hac molesta et ęgre nauigabili pelagi tempestate concussa, ad alias marinas profectiones scaphā armabo, per uir-

Serpentis prudētia duplex.

Columba cur laudata.

per uirtutem Dei & preces ſanctorũ diligenter obturans collum, quo præternauigantes ſpeculemur ferarum undarum eleuationem, & beſtiarum in pelago uirus eiaculantium formas: uerùm à murænarum & paſtinacæ dracænæq; ac Carcharij & Scorpenæ ueneno illæſi pertranſire, & ſerenum ueritatis portum per preces ac ſupplicationes aſſequi poſſimus, ut impleatur etiam in nobis dictum illud, Qui deſcendũt in mare, uirtutes Domini narrabunt. Proinde ad aliam conſequenter hæreſim profectionem faciam, eamq; ſimiliter exponam.

Contra Caianos, XXXVIII hæreſim.

CAiani quidam appellantur, ab ipſo Cain cognomine hæreſeos accepto. Hi enim Cain laudãt, & patrem ſuum hunc faciunt. Et ipſi, ut ita dicam, uelut à diuerſa undarum inſolentia profecti, non extra eundem fluctum ac maris turbationem cõſtituti, & uelut à ſpinoſa ſylua exorti, non extra omnem ſpinarum aceruum conſiſtentes, etiamſi nomine ſint diuerſi. Spinarum enim genera multa ſunt, in omnibus tamen malicia aculeatę iniquitatis ineſt. Hi dicunt Cain ex fortiore uirtute eſſe, et ex ſuperna autoritate, imo etiam Eſau et Core & Sodomitas. Abel uero ex debiliore uirtute eſſe. Eſſe autem hos omnes apud ipſos laudatos, & ſuos cognatos. Gloriãtur enim ſe cognatos eſſe ipſius Cain, & Sodomitarum, et Eſau, & Core. Et hi (inquiunt) perfectę ac ſupernæ cognitionis ſunt. Quapropter etiam creatorẽ mundi huius aiunt, circa ipſorũ ſublationem ac deletionem occupatum, nihil potuiſſe ipſos lædere. Occultati enim ſunt ab ipſo, & translati ad ſupernum ſęculum, unde fortis Virtus eſt. Sapientia enim ipſos ad ſeipſam adduxit, ut qui proprij ipſius ſint. Et ea de cauſa ludam exacte de his cognouiſſe dicunt. Nam & hunc cognatum ſuum eſſe uolunt, & in cognitionis exceſſu eundem cõnumerant, ut etiam libellum quendam ex nomine ipſius inſcriptum ferant, quem Euangelium Iudæ uocant. Sed & alia quædam ſcripta eodem modo cõfingunt, contra uterum quem Hyſteram uocant, eamq; Hyſteram creatorem uniuerſę huius molis cœli ac terræ appellant. Et non poſſe, aiunt, alios ſaluari, niſi per omnia proceſſerint, uelut etiam Carpocrates dicit. Vnuſquiſq; enim ipſorum ob hanc nimirum cauſam nepharia faciens, & turpes actiones perficiens, & quæcunq; peccata faciens, uniuſcuiuſq; angeli nomẽ inuocat, tum eorum qui ſunt angeli, tum eorum qui ficte ab ipſis Angeli dicuntur, & unicuiq; horum attribuit nepharium quoddam peccatorum in terra opus, propriam actionem ad nomen angeli cuius uult referens. Et quũ hæc faciunt, ſic dicunt, ô tu Angele utor tuo opere, ô tu poteſtas ago tuam actionem. Et hoc eſt quod perfecta cognitio apud ipſos dicit. Nam intrepidè ad nepharias turpesq; actiones procedẽdi occaſiones à prædictis matribus ac patribus ſectis, Gnoſticis inquam, et Nicolao ac ſodalibus ipſius, Valentinoq; ac Carpocrate habent. Iam uero peruenit ad nos etiam liber, in quo finxerunt uerba quædã plena impietatis, hæc in ſe habens. Hic eſt, inquit, angelus qui Moſen excæcauit. Et hi ſunt angeli qui Core & Datan & Abiron occultauerunt ac tranſtulerunt. Rurſus autem alium libellũ finxerunt ex nomine Pauli apoſtoli, nefarijs actionibus refertum, quo etiam Gnoſtici appellati utuntur, quem Aſcenſum Pauli uocant, occaſione inuenta ab eo quod Apoſtolus dicit ſe aſcendiſſe uſque ad tertium cœlum, ac audiuiſſe uerba arcana, quę non licet homini loqui. Et hæc (inquiunt) ſunt arcana uerba. Docent autem hæc & talia malos colentes, & bonos reprobantes. Eſſe enim, uelut dixi, Cain fortioris uirtutis, Abel uero debilioris. Has autem uirtutes Euæ implexas generaſſe Cain, & Abel, & eſſe alterius Cain, alterius Abel. Eſſe autem Adam & Euam à talibus Virtutibus ſiue Angelis generatos. Et genitos filios, Cain inquam, ac Abel, contendiſſe inter ſe: & eum qui genitus fuit à fortiori uirtute, occidiſſe eum qui à minore ac debiliori genitus fuit. Eaſdem uero fabulas adiungunt hi etiam, dum per exhibitionẽ ignorantiæ eorundem uenenorum, credentibus inſidiantur, quod uidelicet oportet

Cain laudatus.

Euangelium Iudæ.

Hyſtera creator cœli ac terræ.

Aſcenſus Pauli, liber.

omnem

omnem hominem ſibiipſi eligere fortiorem uirtutem,& à minori ac infirma ſeparari, hoc eſt ea quæ cœlum fecit,& carnem & mundũ:& tranſgredi ad ſuprema per crucifixionem CHRISTI. propter hoc enim,inquiunt,uenit ex ſupernis, ut in ipſo perficeretur Virtus fortis,cõtra debiliorem uirtutem trophæum erigens,& corpus tradens. Et quidam ex ipſis hoc dicũt. Alij uerò alia. Aliqui enim dicunt, eo quod malus eſſet CHRISTVS,traditum eſſe ipſum à Iuda,quum uellet peruertere doctrinã legis. Laudant enim ipſum Cain & Iudam,uelut dixi,& dicunt:Ea de cauſa tradidit ipſum,quoniam uolebat diſſoluere ea quæ recte tradita erãt. Alij uero ex ipſis, Non,inquiũt; ſed quum bonus eſſet, tradidit ipſum iuxta cœleſtem cognitionem. Nouerunt enim,inquiunt,principes, quod ſi CHRISTVS traditus eſſet cruci,debilis ipſorũ uirtus euacuaretur. Et hoc,aiunt, quum noſſet Iudas,feſtinauit,et omnia commouit ..: traderet ipſum,bonũ opus faciens nobis ad ſalutem. Et oportet nos laudare, ac laudem ipſi retribuere,quoniã per ipſum parata eſt nobis crucis ſalus, & per hoc propoſitũ ſupernorum reuelatio. Cæterum omni modo hi ſeducti ſunt,quod non bonum quendam colunt ac laudant. Palàm eſt autem quod hæc ex diabolo ipſis inſita ſunt,ignorãtia uidelicet & ſeductio. impletur autem in ipſis id quod ſcriptum eſt: Vę his qui dicunt bonum malum,& malum bonum: qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras:qui dicunt dulce amarum,& amarum dulce. Vndiquaq; enim uetus & nouum Teſtamentum pronunciat,impietatem ipſius Cain prædicans. Hi uero quum tenebrarum ſint amatores,& malefactorum imitatores,ipſum Abel odio habent, Cain uero diligunt. Et Iudę laudem tribuunt. Corruptã autem cognitionem habent, duas uirtutes ponentes, debiliorem & potentiorem:inter ſe uerò pugnãtes,facientes autem in mundo nõ mentis alterationem,ſed genitorum. & alios quidem ſecundum naturam à malicia eſſentiam habere,alios uero à bonitate. Nullum autem iuxta mentem bonũ aut malum dicunt,ſed iuxta naturã. Et primum quidem uideamus de Cain,quomodo uetus Teſtamentum dicit:Maledictus tu à terra,quæ aperuit os ſuum,ut ſuſciperet ſanguinem fratris tui ex manu tua. Et rurſus:Maledictus tu in operibus tuis,& eris gemens ac tremens in terra. Conſona autem ueteri Teſtamento Dominus in Euangelio de hoc dicit,quando Iudęi dicebant,Nos patrem habemus Deum:Dominus uero ad ipſos dixit, Vos filij eſtis patris ueſtri diaboli, quia mendax eſt. nam et pater ipſius mendax erat: ille homicida erat,et in ueritate non manſit. Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur,quia pater ipſius mendax erat. Vnde etiam aliæ hæreſes ubi audiuerũt uerbum hoc,patrem quidem Iudæorũ diabolum eſſe dicunt. Habere autem patrem alium,& ipſius patrem rurſus patrem. Verum effreni lingua loquuntur,mente cæcutientes. Nam ad omnium Dominum Deum Iudæorum ac Chriſtianorum atq; omnium, cognationem illius referunt, hunc patrem illius patris eſſe dicentes,eum uidelicet qui legẽ dedit per Moſem,& tot miracula fecit. Non eſt autem hoc, ô chariſſime. Ipſe enim Dominus ſtatim dicit, in omnibus noſtri curam habens, ut ne à propoſito digrediamur, alia pro alijs cõminiſcentes ac excogitantes, patrem ipſorum eſſe diabolũ,ad diſcipulos loquens: Nónne duodecim uos elegi? & unus ex uobis diabolus eſt. Non diabolus dicens natura,ſed mente. Rurſus autem in alio loco dicit:Pater Domine cœli & terræ,ſerua hos quos dediſti mihi: Quãdo eram cum ipſis,ſeruaui ipſos, & nullus ex ipſis perijt,niſi filius perditionis. Rurſus alibi dicit: Oportet filium hominis tradi, iuxta id quod ſcriptum eſt de ipſo. Væ autem per quem tradetur: expediret enim ipſi,ſi nunquã natus eſſet,& c. Proinde omnino nouimus,quod de Iuda loquutus eſt ad Iudæos. Nam à quo quis ſuperatus eſt,ab eo etiam in ſeruitutẽ redactus eſt. Et cui quis credit,hunc patrem habet ac principẽ & ducem ſuę perſuaſionis. Dicit igitur Dominus, Vos filij patris ueſtri diaboli eſtis. Nam pro CHRISTO Iudę crediderunt,quemadmodum ab initio Eua à Deo declinans,ſerpenti credidit. Deinde quod

Iudas laudatus.

Pater diaboli quis ſit.

Diabolus eſt ipſe Iudas.

non

non ſolum mendax erat, ſed etiam fur, iuxta id quod in Euãgelio dictum eſt: Quapro- «
pter etiam ipſi tradidit marſupiũ, ut inexcuſabilis eſſet, qui propter auaritiã propriũ
Dominum tradidit in manus hominũ. Quis igitur huius pater, qui ante ipſum men- *Cain Iudæ*
dax erat, quàm Cain, cuius imitator eſt Iudas? Ille enim mẽtitus fratri, uelut ex frater- *pater.*
na charitate decepit ipſum, & per mendacium ſeduxit: & ubi eduxiſſet ipſum in cam-
pum, eleuata manu occidit. Sic etiam Iudas: Quid uultis mihi (inquit) dare, & ego ip «
ſum tradã uobis? Et quem oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete ipſum. Et quũ ueniſſet pro-
ditor, Aue rabbi, dixit labijs colens, cor autẽ longe remotum à Deo habens. Itaq; hic
Iudas pater ipſorum factus, iuxta abnegationem Dei & proditionem, ſatanas exiſtens
ac diabolus non natura, ſed mente, filius fuit ipſius Cain, iuxta imitationem homicidę
illius ac mendacis. Nam & pater ipſius ante ipſum mendax erat, nõ Adam, ſed diabo- *Cain filius*
lus. cuius imitationem habuit in fraterna cæde, & odio ac mendacio, & contradictio *diaboli.*
ne aduerſus Deum, dum dixit: Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? nõ noui ubi eſt. «
Sic etiam diabolus Domino dicit, Nunquid gratis colit Iob Deum? Quandoquidẽ
enim ipſe diabolus per mẽdacium decepit Euam et Adam, alia pro alijs dicens, & ami
citiam cum creatore oſtendens, Eritis ſicut dij, & non moriemini: hunc imitans Cain «
prætextu fraternæ charitatis fratrem decepit dicens, Exeamus in campum. Quapro- «
pter etiam ſanctus Ioannes dixit: Qui odit fratrẽ ſuum, hic nõ eſt perfectus in charita- «
te, ſed ex Cain eſt, qui occidit fratrem ſuum. Et cur ipſum occidit? quia mala erant ope «
ra ipſius, & æmulatus eſt opera illius, quia bona erant. Sic etiam hi magis inuidentes
ipſi Abel bona opera habenti, ipſum uero Cain colentes, quomodo nõ redarguunt?
quum ipſe Saluator expreſſe dicat, & duram ſententiam ipſis decernat: Quod requi- «
retur à generatione hac omnis ſanguis iuſtus, effuſus ab Abel iuſto, uſq; ad Zachariã «
prophetã, quem occidiſtis in medio templi & altaris, &c. Non igitur uelut hi dicunt, «
propter cognitionem Iudas tradidit Saluatorem: neq; Iudęi mercedem habent quod
crucifixerunt Dominũ: etiamſi per crucem nos ſalutem habeamus. Non enim tradi-
dit ipſum Iudas ut cederet nobis ad ſalutem, ſed per ignorantiam & æmulationem &
auaritiam, & Dei abnegationẽ. Nam tametſi dicat ſcriptura, CHRISTVM uoluiſſe
cruci tradi: aut etiamſi dicat diuina Scriptura, abſurditates in extremis diebus per nos
perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis qui iniqua facimus, excuſationem
inuenerit, Scripturæ teſtimonium producens, uaticinantis hæc futura eſſe. Non e-
nim quia dixit Scriptura facimus, ſed quia facturi eramus, Scriptura prędixit propter
Dei prænotionem: & ut Deus qui bonus eſt, iram autem contra peccantes infert, nõ *Prædictionũ*
ſuſpectus fiat uelut qui affectibus obnoxius ſit. Ira enim Dei aduerſus ſingulos pec- *in ſcriptura*
cantes, non ab affectu proficiſcitur: affectus enim expers eſt numẽ, infert autẽ iram cõ *quæ ſit ratio.*
tra hominem, non affectu indignationis correptum, neq; ira ſuperatum. Oſtendit au-
tem affectus exortem ſe Deus, præuaticinatus futurum iudicium ac iuſtum ſupplicium
fore, quo deitatem affectus exortẽ oſtendat. Prædixit itaq; Scriptura iuxta præcogni
tionem nos præmuniens ac docens, ut ne incidamus in iram Dei immedicabilem, nõ
ex affectu decretam, neq; ex eo quod ab affectibus ſuperatus ſit contingentem, ſed ho-
minibus peccatum facientibus iuſtiſſime præparatam, & his qui non agunt pœniten
tiam ex ueritate. Sic etiã de cruce, nõ quia dixit diuina Scriptura, Iudęi crucifixerunt,
& Iudas prodidit Saluatorem: ſed quia traditurus erat Iudas, & Iudæi crucifixuri, ea
de cauſa Scriptura prædixit in ueteri Teſtamento, & Dominus in Euãgelio. Quare
non ex cognitione futuræ mundo beneficentiæ, prodidit Dominũ Iudas, uelut illi di-
cunt: ſed gnarus quidem ſuum Dominum eſſe, ignarus autem quod ſalus mundo fu
turus eſſet. Quomodo enim humanę ſalutis curam geſſerit, qui ab ipſo Saluatore fi-
lius perditionis uocatur? Et hoc audit, Conferret ipſi ſi nunq; natus eſſet. Et hoc, Ami «
ce ad quid ades? & hoc, Vnus ex uobis me tradet. &, Qui edit mecum panem, leuauit «

» contra me calcaneum: uelut habet Euangelium ex prę cedẽte teſtimonio Pſalterij. Et
» Væ per quem filius hominis traditur. Nam ipſe Iudas de ſeipſo omnia detexit, & lau
dantium ipſum atq; ſuam ipſius demẽtiam redarguit, etiamſi inuitus. attamen ubi ac
cepit precium triginta argenteos, poſtea pœnitentia ductus, et argenteos auerſatus, ue
lut qui malum aliquod perpetraſſet, malum quidem ſibiipſi, malũ uero etiam his qui
crucifixerunt. At uero Dominus bonum per ſeipſum perficiens nobis & mundo, ſe
ipſum tradidit, ut contingeret nobis ſalus. Proinde non Iudæ proditori gratiam agi
mus, ſed miſericordi Saluatori, qui animã poſuit pro nobis propriis ſuis ouibus, ue
lut ipſe dixit. Quomodo enim qui putaſſet ſe bonũ quid perfeciſſe, poſtea dicit: Pœ
» nitet me, quia tradidi ſanguinẽ innocentẽ. et auerſatus eſt triginta argenteos preciũ æ
» ſtimati à filiis Iſrael. Et rurſus in alio Propheta: Si iuſtũ eſt uobis, date mercedẽ meã,
» aut renunciate. Et rurſus in alio Propheta: Et dederunt argentum precium ęſtimati.
» & dixerunt, Pone ipſum in fornacem, & uide an ſincerum ſit, uelut probatum eſt à fi
liis Iſraël. Et quod colligere licet ex diuina Scriptura de his quę perfecta ſunt in Domi
no noſtro, non per Iudæ operationem ad bonum, ſed per Saluatoris noſtri ac Domi
ni IESV CHRISTI, pro nobis non ex neceſſitate, ſed ex uoluntate, ſuiipſius traditio
nem, & diſpenſationem crucis pro ſalute noſtra: Scio me magnam teſtimoniorum
molem coaceruare. Verum uelut rurſus alius Propheta dicit, Fiat caula ipſius deſer
» ta, & epiſcopatũ ipſius accipiat alter: hic pronus factus crepuit medius, & effuſa ſunt
omnia inteſtina ipſius, & ad finem laqueo uſus, oſtendit ſe totam ſalutem ſuam perdi
diſſe, eo quod exciderit à ſpe, per ſuas inordinatas ac procliues contra Dominũ ſuum
inſidias, & propter auaritiam in abnegationem Dei. Quare etiam Apoſtoli pro ipſo
in ſuum numerum conſtituerunt Matthiam, dicentes: Ex quo tranſgreſſus eſt Iudas,
ut abierit in proprium locum. Qualem uero hunc præterquam quem Saluator ipſi
pronunciauit, dicens quod eſt filius perditionis. Hic enim decretus eſt ipſi locus, per
ditionis uidelicet. Porrò quum de hoc ſufficere putemus relata, conſequenter rurſus
ad aliam ſectam tranſeamus ô chariſſimi, obliqua & uenenata dogmata reuelantes, eo
rum qui ex conficta diabolica uerſutia, mundo corruptionis gratia immiſſi ſunt. Ta
Bupreſtes & Cantharus. lium enim mentem deteriora appetentem, generi bupreſtæ ac canthari ſimilem, quum
reuelauerimus, & nociuam exiſtentem per uirtutem Dei contriuerimus, ad aliorum
perſcrutationẽ mentem adiicientes, Deum adiutorem ô filij CHRISTI, inuocemus.

Contra Sethianos, XXXIX hæreſim.

Sethiani. SEthiani rurſus hęreſis alia ſic appellata. Non autem ubique hęc reperitur, neque ea quæ hanc præceſſit Caianorũ appellata: Fortaſſis autẽ iam pleræq; harũ eradica
tæ ſunt è mundo. Quod enim non ex Deo eſt, non ſtabit, ſed tempore quidem uiget,
uerum in finem nõ durabiliter permanet. Arbitror autẽ in Ægyptiorum regione me
forte in hanc hęreſim incidiſſe. Non enim exacte memini regionis, in qua cũ ipſis con
greſſus ſũm. Et quędã ſanè ex perluſtratione et proprio aſpectu de hac cognouimus,
aliqua uero ex libris. Hi enim Sethiani à Seth filio Adam ſe genus ducere gloriantur.
Ipſum autem glorificant, & ad ipſum omnia quę uirtutis ſunt, referunt, & uirtutis ſig
na, & iuſtitiæ, & quæcunque talia ſunt. Quin & CHRISTVM ipſum nominant, &
ipſum eſſe IESVM affirmant. Docent autem doctrinam ſuam ſic. Ex angelis, inqui
unt, Facta ſunt omnia, & non ex ſuperna uirtute. Hi enim conſona dicunt priori ſectę
Caianorum hac parte. Factos eſſe ab initio ſtatim duos homines. Et ex his duobus eſ
ſe Cain & Abel. De his autem ſeditioſos factos angelos inter ſe diſceptaſſe, ſicq; feciſſe
ut Abel à Cain occideretur. Erat enim ſeditio angelis, contendentibus de generibus
hominum horum duorum, eius qui genuit Cain, et eius qui genuit Abel. Obtinuiſſe

uerò

uero ſupernam uirtutem, quam Matrem dicunt ac fœminam. Videtur enim ipſis, matres eſſe ſuperne, & fœminas & maſculos, & parum abeſt ut etiam cognationes & patriarchias dicant. Quandoquidem igitur præualuit, inquiunt, mater & fœmina appellata, gnara quod occiſus eſſet Abel, id animo uoluens, fecit generari ipſum Seth: & in hoc poſuit ſuam uirtutem, quum ſuſcepiſſet in ſeipſam ſemen ſupernæ uirtutis, & ſcintillam ex ſupernis miſſam in primam deiectionem ſeminis ac cõſtitutionis. Et eſſe hanc conſtitutionem iuſtitiæ, & electionem ſeminis ac generis, quo per hanc conſtitutionem & hoc ſemen, deſtruantur uirtutes Angelorum qui mundum fecerunt, & duos ab initio homines. Ob hanc igitur cauſam, etiam genus ipſius Seth ſegregatum hinc deducitur, ut quod electionis eſt, & ab alio genere diſcretum. Progredientibus autem temporibus, inquiunt, & ſimul exiſtentibus duobus generibus, tum ipſius Cain, tum Abel, in idem congreſſis per magnam maliciam, ſimulq; mixtis: ubi inſpexiſſet illa omnium Mater, purum ſemen hominum uoluit efficere, uelut dixi, eo quod Abel occiſus eſſet, & hunc Seth delegit, ac purum edidit, & in hoc ſolo genus uirtutis ac puritatis ſuæ depoſuit. *Seth puritas.* Quum autem uidiſſet rurſus multam permixtionem, & inordinatum impetum Angelorum & hominum, ad permixtionem duobus generibus progreſſus, & ſeditiones quaſdam generum tumultuatione ac confuſione ipſorum inducente: profecta rurſus eadem Mater ac fœmina, diluuium induxit, & perdidit omnem ſeditionem hominis uniuerſi generis contrarij, quo uidelicet purum genus à Seth & iuſtum ſolum maneret in mundo ad conſtitutionem generis ex ſupernis, & ſcintillæ iuſtitiæ. Fefellerunt autem ipſam rurſus Angeli, et impoſuerunt ipſum Cham in arcam qui de ſemine ipſorum erat. Quum enim octo animæ ſeruatæ ſint in arca Noë, ſeptem quidem eſſe puri generis dicunt, unum autẽ eſſe Cham alterius uirtutis, qui ingreſſus eſt clàm matre ſuperna. Ab angelis autem hoc conſtructum, ſic effectum eſſe. Quandoquidem enim ſciebant, inquiunt, Angeli quod uniuerſum ipſorum ſemen delendum eſſet in diluuio: per calliditatem quandam prædictum Cham ad conſeruationẽ creati ab ipſis generis maliciei clandeſtinè immiſerunt. Et ex hoc obliuio & error circa homines, & confuſi peccatorũ impetus, & multiplex uitiorum mixtura facta ſunt. Et ſic mundus ad priſcam confuſionem rurſus reflexit, et impletus eſt malis, uelut ab initio ante diluuium. At à Seth ſecundum ſemen & generis ſucceſſionem ipſe IESVS CHRISTVS uenit, non ſecundum genera, ſed mirabiliter in mundo apparens, qui eſt ipſe Seth, qui tunc fuit, & nunc CHRISTVS hominum generi acceſſit, à matre ex ſupernis demiſſus. *Seth eſſe Chriſtum.* Hæc omnia ſic facta eſſe dicunt illi. Stultas autẽ & inefficaces ac uanitatis plenas eſſe tales prędicationes, omnibus manifeſtũ eſt. Non enim duo homines formati ſunt, ſed unus ille Adã, & ex Adam Cain & Abel ac Seth, & non amplius ex duobus hominibus, ſed ex uno, uſque ad diluuium uniuerſum genus ipſius Adam cõſtitutiones in mundo habet. A' diluuio uero ex Noë rurſus uno homine, & non ex diuerſis hominibus, ſed uno Noë, qui per ſucceſſionem ex ſemine Seth fuit, totum hominum genus nõ in duo diuiſum, ſed in unum genus, à quo etiam Noë & ipſius uxor, & Sem & Cam & Iapheth, filij ipſius, & tres uxores filiorũ eius, ab ipſo Seth omnes genus deducunt, et non à duobus hominibus qui non ſunt facti, iuxta horum fabulamentum. Libros porrò quoſdam ex magnorum uirorum nominibus conſcribunt. Ex nomine quidem Seth ſeptem libros eſſe dicentes, alios uero libros alienigenas, ſic enim uocant. *Libri Sethianorum.* Alium autem ex nomine Abraam, quem & reuelationem eſſe dicunt, omni malicia refertum. Alios item ex nomine Moſis, & alios aliorum. Cæterum ad multam ſtultitiam mentem ſuam deducentes, mulierem quandam formoſam uxorem ipſius Seth eſſe dicunt. Vide uerò mihi ô chariſſime, horũ dementiam, quo per omnes modos ipſorũ ſcenica figmenta, fabuloſamq; & inanem ſapientiam ac confícta deliramenta cognoſcas, Sunt etenim aliæ quædã hæreſes quæ uirtu-

tem quandam esse dicunt, quam nominatim Formosam uocant. Quæ itaque apud alios uirtus formosa putatur ac appellatur, eam hi uxorem ipsius Seth dicunt. Vnde possumus demonstrare, uelut scitis charissimi, & natura hominem ipsum Seth, & nõ ex supernis quid alteratum: & fratrem natura ipsius Cain & Abel, ex uno patre atque
» una matre. Cognouit enim (inquit Scriptura) Adam Euam uxorem suam, & concepit ac peperit Cain, & imposuit ipsi nomen Cain, quod est possessio, dicens: Possedi
» filiũ per Deum. Et rursus cognouit Adam uxorẽ suam Euam, & concepit ac peperit filium, & uocauit nomẽ ipsius Abel. & longe postea ubi mortuus esset Abel: Et cog-
» nouit Adam Euam uxorem suam, & concepit ac peperit filium, et uocauit nomen ipsius Seth, quod significat permutationem. Restituit enim mihi Deus semen pro Abel quem occidit Cain. At uero, Possedi per Deum: &, Restituit mihi Deus: unũ Deum ostendit omnium creatorem, et genitorum datorem. Quod autem hi habuerunt uxores, tum Cain, tum Seth, manifestum est. Abel enim iunior occisus est nondum uxo-
Iobelæi Geneſis exacte explicatæ liber. re ducta. Quemadmodum autem in Iobelæis reperitur, quæ etiam Genesis exactè explicata appellatur: etiam nomina uxorum Cain & Seth, is liber continet. ut omni modo hi confundantur, qui fabulas uitę inuexerunt. Quum enim Adam genuerit filios & filias, necesse fuit illo tẽpore filios proprios sororibus copulari. Non enim erat hoc iniquum, quoniam nullũ aliud genus erat. Nam et ipse Adam proprię, ut ita dicam, filiæ ferè ex corpore ipsius formatæ copulatus est, quæ ad coniugium ipsi à Deo formata fuit, & non erat iniquum. Et ipsius filij copulati sunt, Cain sorori maiori Saue appellatæ: Seth uero tertius filius post Abel genitus, Azuræ sorori suæ uocatæ. Geniti sunt autẽ ipsi Adam & alij filij, uelut Genesis exactè explicata habet, nouem post hos tres, ut sint ipsius filiæ quidem duæ, masculi uero duodecim, unus quidem occisus, undecim uero relicti in uita. Habes autem & horũm declarationem in generatio-
» ne mundi, & primo libro Mosis sic dicente: Et uixit Adam annis noningentis triginta, & genuit filios ac filias, & mortuus est. Ampliatis autem hominibus, & generatione Adam extenta, sinceritas iuxta nuptias pudicas dilatabatur, consequenter procedens. Et quandoquidem geniti sunt filij Adam, & filij filiorum, & ex his filiæ per generis successionem genitæ sunt, de cętero non amplius sorores suas in uxores duxerunt. Sed ad bonam legem deuenit, etiam ante conscriptam per Mosem legem, pudicarum nuptiarum ritus. & ex patruis suis uxores sibi ducebant. & sic dilatatis iam hominibus, mixta sunt duo genera, ipsius Cain ad genus Seth, et ipsius Seth ad alterum, et reliqua filiorum Adam genera. Hinc deinceps quum diluuium omnem hominum statum funditus perdidisset, conseruatus est solus Noë, qui inuenit gratiam apud Deum, iustus inuentus in illius temporis generatione. Arcam autem uelut iam ante à nobis dictum est, cõstruxit sibĩ ipsi ex præcepto Dei, uelut ueræ Scripturæ habent. In qua conseruatum esse, idem ueritatis liber dicit, ipsum, & cum ipso prædictas septem animas, coniugẽ inquam ipsius propriam, & tres filios, uxoresq; horum itidem tres. Ex hoc autem reliquias humanæ constitutionis in mundo genitas esse, rursus ueritas ipsa confirmat. Vnde iuxta generationum progressum, & per successionem filio patri succedente, mundus ad quinque generationes deuenit. Et facta est illo tempore Babylonis extructio in terra Assyriorum, & turris quæ tunc ab ipsis est ædificata. Erant autem circa hoc tempus, uelut iam in superioribus sectis exposui, iuxa seriem generationum suprà à me tractatarũ, omnes uiri septuaginta duo numero, duces ac capitanei: de genere Cham triginta duo: de genere Sem quindecim: de Iapheth uigintiquinque. Et sic turris & ipsa Babylon facta est. Ex his dispersæ sunt per omnem
Linguarum diuiſio. terram tribus & linguæ. Et quandoquidem septuaginta duo tunc turrim ædificantes, linguis dissipati sunt, confusi, & ab una quam nouerant ex uoluntate Dei inspirati, alius aliam habuit. Ex quibus sanè hucusque constitutio linguarum perdurat: ut si

quis

quis uelit singulos principes uniuscuiusque linguæ inuenire possit. Sic Ionan quidem Græcam habuit, ex quo etiam Iones appellati sunt, qui ueterem Græcorum linguam habent: Theras autem Thracum, Mosoch Mossynœcorum linguã, Thobel Thessalorum, Elud Lydorum, Gephar Gasphenorum, Mistrem Ægyptiorum, Pfus Axumitarum, Armot Araborum. Et ut ne singulatim recenseam, unicuique propria inspirata est lingua. & sic uniuscuiusq; linguæ successio in mundo dilatata est: Vnde igitur hi ementiti sunt sua uerba, interponentes sua fabulamenta, imaginantes ac somniantes ea quæ non sunt uelut quæ sunt, & quæ sunt ex sententia sua dissipantes? Verum hoc totum propositum diabolus hominum animis inseuit. Videre autem licet ac admirari, quomodo in multis absurditatibus hominem decepit, & ad iniquitatem distraxit, ad scortationes et adulteria ac lasciuias, et ad simulachrorum insanos cultus & prestigias, & sanguinis effusiones, rapinasq; ac insatiabilitates, ludosq; ac uoracitates, & quæcunque huiuscemodi. Nusquam uero ante CHRISTI aduentum ausus est in dominum suum blasphemum aliquod uerbum loqui, aut contra elationem cogitare. Expectauit enim CHRISTI aduentum, uelut dicit: De te scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & in manibus portabunt te. Audiuit enim semper prophetas annunciantes CHRISTI aduentum, redemptionẽ futuram eorum qui peccauerũt, & per CHRISTVM pœnitentiam agunt. putauitq; se misericordiam aliquam assequuturum esse. Quando autem miser ille uidit CHRISTVM non suscepisse de salute ipsius curam, aperto ore contra proprium Dominum blasphemiam euomuit, hominibus opinionem immittens, ut negent quidem quę sunt, quæ uero non sunt quærant. Sic itaque & hi redarguentur omni modo decepti. Seth enim mortuus est, & anni ipsius descripti sunt. Quum enim uixisset annos noningentos duodecim, debitum naturæ persoluit, ubi genuisset filios & filias, uelut diuina Scriptura ait: Per successionem autẽ filius huius Enos nomine, etiam ipse ubi uixisset annos nonagintaquinq;, ex hac uita decessit, genitis filijs ac filiabus, uelut idem ueritatis liber habet. Vnde igitur Seth qui tunc mortuus est, cuius etiam filij ubi per successionem uixerũt, è uita decesserũt, inuenietur ille dominus, qui à Maria semper uirgine genitus est, ex bona uoluntate in hominum uita, qui genitus est sine tempore, qui semper est apud patrem, in substantia Deus Verbum? Venit autem in extremis diebus, & in seipsum efformauit ex uirgineo utero carnem, & animam humanam accepit, atq; sic perfectissime homo factus est, prædicauitq; nobis mysteria uitæ, iustitiæq; operatores discipulos suos constituit, & doctrinam suam per seipsum & per ipsos, humanũ genus edocuit: non quæ Sethiani sentiunt reuelans, neque Seth seipsum nominans, uelut hi delirantes, ac ebrietate quadam grauati, à ueritate exciderunt. Cæterum quum nunc contracta sit ipsorum hæresis, & non opus habeam extendere contra ipsam confutationem longiorem, contentus sum præsentibus his solis. Sauciatu enim facilis est horum dementia, & quæ potest seipsam redarguere ac manifestare, non solum in proposita & per calumniam excogitata CHRISTI uita, quod uidelicet Seth ipsum putant, & esse affirmant, sed etiam in argumento de duobus hominibus. Si enim uirtutes ex supernis principium habent, non sanè citra unam, quam etiam matrem uniuersorum esse dicunt, facta ac peracta sunt ea quæ à duobus perpetrata sunt. Inuenitur enim una causa duarum uirtutum, & sine ipsa nihil eorum quæ facta sunt, factum esse. Et recurrent rursus ad hoc, ut confiteantur unum esse Dominum omnium, & opificem ac creatorem uniuersorum, ubi semel unum principium est ostensum. At postquam etiam de hac hæresi hæc diximus, & uenenum serpentinæ ipsorum exaspidibus prognatæ sobolis reuelauimus, ad aliam rursus ô charissimi iuxta eandem tractationis consequentiam pergamus.

Diaboli insidiæ post Christi aduentum.

Contra Archonticos, XL hæresim.

ARchonticorum hęresis quædam hos sequitur. Verum non in multis locis hæc apparet, sed solum in Palestinorũ prouincia. Transtulerunt & uenenum suum iam alicubi in magnam Armeniã. Sed & in parua Armenia hoc zizanium iam conseminatum est à uiro quodã ab Armenia ad Palæstinorũ terram profecto, temporibus Constantĩ circa obitum ipsius, cui Eutactus nomen fuit, quum Atactus potius appellandus esset, ob incompositos mores. qui sanè didicit hanc malam doctrinã, & deinde reuersus ad propria docuit. Transumpsit autẽ, uelut dixi, in Palestina, uelut ab aspide uenenũ, à Petro quodam sene, indignè Petro appellato: qui habitabat in uicinia Eleutheropolis Hierusalem, tribus signis ultra Cherbon, Cabarbaricha ciuitatẽ uocant. Hic senex primum habuit indumentũ admirandum, simulatione plenum. forinsecus enim reuera pelle ouilla indutus erat, et intrinsecus lupus rapax esse ignorabatur. Anachoreta enim uidebatur esse, ut qui ab hominibus secesserat in spelunca quadam desidens. Qui multos profectò ad renunciationẽ congregauit. Et pater sanè ob senectã ac habitum uocabatur, et bona sua pauperibus distribuebat, & quotidie eleemosynas faciebat. In prima autem ætate sua in multis sectis examinatus est. Verũ Aëtĩ episcopi tẽpore accusatus, ac tunc Gnosticorũ hæresim exercere cõuictus, depositus est à presbyterio. Erat enim aliquando constitutus presbyter loci: sed postꝙ de hæresi conuictus fuit, ab Aëtio persecutionem passus est. Et digressus habitauit in Arabia in Cochaba, ubi Ebionęorum & Nazoręorum radices pullularunt, uelut in multis sectis de hoc loco indicaui. Postea uero uelut modestus factus ad senectã, rursus redĩt, afferens secũ hanc ueneni eiaculationẽ occultè, & apud omnes ignotus, donec postremũ ex uerbis quę in aures quorundã insusurrauerat, talis conuictus à nobis excõmunicatus est, & per nostrã tenuitatẽ confutatus. Et consedit in spelunca, de cętero contẽptus ab omnibus, & à fraternitate destitutus, & à pleriſque qui uitæ suę curã gerunt. Ad hunc senẽ perductus prædictus Eutactus ab Ægypto profectus, & malæ senis doctrinæ particeps factus, hoc uenenũ uelut magnam mercem acceptum, in patriã suam auexit. Erat enim, uelut dixi, originis ex parua Armenia, ex locis prope Satalen. Reuersus itaꝙ ad suam patriam multos eiusdem paruæ Armeniæ polluit, corruptis quibusdam diuitibus, & quodam Senatorĩ ordinis, & multis spectabilibus uiris: per quos illustres homines multos illic perdidit. Verum Dominus citius ipsum è uita sustulit, prętерquam quod zizanium suum seminauit. Attamen hi quoꝙ libros sibĩpsis confictos scripserunt apocryphos ac reiectos, quorum nomina hęc sunt. Alterum enim symphoniam paruam, paruum nimirũ libellum uocant. alterum uero magnum, magnam symphoniam. Sed & alios quosdam libros apud se accumulant, quo in congressibus uideantur suum errorem per multos confirmare, & in mediũ afferre. Quin & alienigenis appellatis utuntur: Sunt enim libri sic appellati. Accipiunt autem occasiones ab ascensu Esaiæ, insuperꝙ alĩs quibusdã apocryphis. In summa, ex libro Symphonia dicto, octonarium quendam esse dicunt cœlum, & septenarium. Esse autem in singulis cœlis principes, & hos quidem esse in septem cœlis, ita ut in unoquoꝙ cœlo unus sit princeps. Ordines autem esse unicuiꝙ principi. Et Matrem lucidam superne in octauo esse, uelut etiam aliæ hęreses. Et aliqui ipsorum corpora petulantia polluta habent. Alĩ uero simulatum ieiunium præseferunt. Decipiunt autem simpliciores homines habitu solitariè degentium, renunciationem quandam iactantes. Aiunt autem esse in uno quoꝙ cœlo, uelut dixi, principatũ & potestatem, & angelica quædã ministeria, quum unusquisꝙ princeps sibĩpsi ministerium generauit ac fecit. Non autem esse carnis resurrectionem, sed solum animæ. Execrantur sacrum lauacrum, etiamsi sint quidam ex ipsis præoccupati ac baptizati. Mysteriorum quoꝙ participationẽ ac bonitatem reprobant, uelut quæ sit aliena, & in nomen Sabaoth facta. Hunc enim uolunt esse secundum

Eutactus Armenius.

Petrus Anachoreta.

Symphonia parua et magna, librorũ nomina.

Libri alienigenæ.

cundum quaſdam alias hæreſes, eum qui in ſeptimo cœlo dominatur, & qui in alios imperium obtinet. Cibum autem principatuum ac poteſtatum eſſe dicunt animam, ſi ne ipſa uero nõ poſſe illas uiuere, propterea quod ex humore ſuperno ſit ipſa, & uires illis præbeat. Vbi uero hęc in cognitione fuerit, & baptiſma Eccleſię fugerit, & nomẽ Sabaoth eius qui legẽ dedit: tunc per unumquodq; cœlum aſcendere, & excuſationẽ apud ſingulas poteſtates facere, atq; ſic eam tranſgredi ad ſuperiorem matrem, ac patrem uniuerſorum, unde ſanè deſcendit in hunc mundum. Iam uero dixi, quod baptiſmum deteſtantur, uelut muſcę immorientes, & olei odorati compoſitionẽ uitiantes. Quemadmodũ de his & ſimilibus ipſis, parabola apud Eccleſiaſten dicta eſt. Muſcæ enim reuera ſunt interficiẽtes ac mortificantes, acputidum facientes aromaticũ ac ungentarium oleum, ipſa ſancta Dei myſteria in lauacro nobis in peccatorum remiſſionem donata. Admireť porrò quis meritò, ubi reperit et apud naturę rerum doctos ali qua utilitate plena, apis prudentiæ aſſimilatus, quæ omnibus quidem germinibus inſidet, utilia uero ſibĩ ipſi colligit. Prudens enim homo nuſquam damnum patitur, ſed ubiq; & undiquaq; lucrũ fert. Imprudens autem damnũ patietur, uelut ſanctus Propheta dicit: Quis prudens & intelliget hæc? Et cui uerbum Domini eſt, & cognoſcet ipſa, quoniã rectę uię Domini, impij uero debilitabunť in ipſis. Inuenimus enim apud naturæ rerũ doctos phyſiologos appellatos, imò potius nos ipſi uidemus, quod cantharorum, hoc eſt ſcarabęorũ genus, quod à quibuſdam pilulariũ uocatur, conſuetudinem habet, ut in fœtore ac ſtercore uolutetur, & hoc eſt ipſorum alimentũ et opera. Et alĩs quidẽ idem ſtercus graueolens & abominabile eſt, apibus autẽ hoc ſtercus & graueolentia mors eſt. Et ſcarabæorũ quidem opera ac tractatio eſt graueolentia. apibus autẽ uice uerſa bonus odor et flores, & ungenta, in refrigerationẽ creationemq; ac cibum, & in operã ac tractationẽ. Verum ſcarabæis prędictis talia cõtraria. Cuius rei ſi quis experimentũ facere uelit, de ungento ſucci balſami aut nardi ſumat, et ſcarabæis afferat, & mortem ipſis inducet, uelut phyſici teſtantur. Statim enim moriũtur, non ferentes bonum odorem. Sic etiam hi tranquillitatem et ſcortationem ac uitia appetentes, in mala ſpem ſuam habẽt. Vbi uero ſacro lauacro ac bono odori appropin quarint, moriuntur, in Deũ maledicta effundẽtes, et ipſius dominationẽ reprobãtes. Cęterũ ex uno aut duobus teſtimonĩs ipſos ſubuertemus. Si eĩ & principatus ſunt et poteſtates, nõ extra Deũ, maxime hi ſunt in cœlis. Nouit eĩ Scriptura dicere, Angelos & archangelos non in contrarietatẽ locatos, ſed miniſtratorios ſpiritus qui ad miniſteriũ demittuntur, propter eos qui aſſequuturi ſunt ſalutẽ. Nam et in terra in ſingulis regnis multi ſunt principatus, ſed ſub uno rege. Quę eĩ ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt, Apoſtolus dicit. Quare qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Principes enim non ſunt contra bonum, ſed pro bono, & non ſunt contra ueritatem. Vis autem, inquit, poteſtatem non timere? bonum facito, & habebis laudem ex ipſa. Non enim fruſtra gladiũ geſtat. Miniſter enim eſt ad hoc ipſum à Deo ordinatus, ei qui malũ facit. Et uides quod poteſtas hæc mundana ex Deo ordinata eſt, & gladĩ poteſtatem accepit: non autem aliunde, ſed ex Deo, ad ultionẽ. Et non poſſumus dicere, eo quod ſunt principatus et poteſtates in mundo, regem horum non eſſe regẽ. Sed eſſe principatus & poteſtates in mundo. Eſſe autẽ & horum regẽ. Quemadmodũ igitur in terra uidemus principatus non contrarios regi, ſed ſubditos in adminiſtrationẽ totius regni, et ad bonam ordinationẽ terræ, ubi cædes et pugnæ, ignorantiæq; ac doctrinę, bonę item leges ac iniquitates, & hac de cauſa ſunt poteſtates, ut ad bonũ ordinem gubernationis uniuerſi mundi omnia ex Deo bene diſponãtur ac adminiſtrenť. Sic etiam in cœlo, maxime uero præciſe illic ubi non inuidia, non ęmulatio, nõ iniquitas, non cõtrarietas, nõ ſeditio, nõ iuſiurandũ, nõ rapina, neq; aliud quid tale, poteſtates ob aliud negociũ ordinatæ ſunt, quale aũt inquã, cẽ propter modulationẽ laudis,

Anima cibus poteſtatum.

Scarabæi pilularij.

Poteſtatum mundanarũ ac cœleſtiũ ratio.

propter ſupernam immortalem glorificationē? propter quam uoluit liberalis noſter Deus & rex largiri unicuiq; ex his quæ facta ſunt ab ipſo gloriam conuenientem, quo regni ipſius claritudo ac iucunditas ſemper glorificet. Manifeſte igitur illi errant, do num Dei ignorātes. Dicunt autem hi, uelut etiam ſuprà à me indicatum eſt, diabolū eſſe filium ſeptimæ poteſtatis, hoc eſt ipſius Sabaoth. Eſſe autem Sabaoth Deum Iudæorum. Diabolum uero malum eius filium, qui quū ſit in terra, aduerſetur proprio patri. Et ipſius patrē neq; talem eſſe, neq; rurſus eſſe incomprehenſibilē Deum, quem patrem uocant, ſed ſiniſtrę eſſe poteſtatis. Porrò rurſus aliam fabulam hi narrant. Diabolus, inquiunt, progreſſus ad Euam, copulatus eſt ipſi uelut uir mulieri, & genuit ex ipſa & Cain & Abel. quapropter reſtitit alter alteri, propter æmulationem quam mutuò exercebant, non eo quod complacuit Abel Deo, uelut ueritas ipſa habet, ſed aliam errantes rationem afferunt: quoniam, inquiunt, amabant ambo ſororem ſuam propriā, ea de cauſa inſurrexit Cain aduerſus Abel, & occidit ipſum. Ex natura enim dicunt ipſos ex ſemine diaboli, uelut dixi, natos eſſe. Producut autem teſtimonia ubi aliquos decipere uoluerint, ex diuinis libris. uelut etiam in alia ſecta hoc à me dictum

Diabolus filius Sabaoth.

» eſt, Saluator ad Iudæos dixit, Vos ex ſatana eſtis, & quum loquitur mendacium, ex
» propriis loquitur, nam & pater ipſius mendax erat: quo uidelicet dicant diabolum eſſe ipſum Cain, quoniam dixit quod ab initio homicida erat: & ut oſtendant, patrem quidem ipſius eſſe diabolum, diaboli uero eſſe patrem principem mendacem. quem maledictis impetentes, cōtra ſuum ipſorum caput, dicunt ipſum eſſe Sabaoth: ſtolidi putantes nomen eſſe Dei uocem Sabaoth, uelut etiam antea in ſuperioribus ſectis per longum de Sabaoth, & aliorum nominum interpretationibus, à nobis tractatū eſt. Velut ſunt Eli, & Eloim, & El, & Saddai, & Elion, et Rabboni, & Ia, & Adonai, & Iabe. Nam nomenclaturæ ſunt glorificationum, quę omnes interpretationem habent, & non ſunt nomina adoptata, ut ita dicam, deitati, quę ſanè etiam hic explicabuntur. El enim eſt Deus. Eloim, deus ſemper. Eli, deus meus. Saddai, ſufficiens. Rabboni, dominus. Ia, dominus. Adonai, qui eſt dominus. Iabe, qui erat, & eſt, & ſemper eſt: Sicut interpretatur Moſi, Qui eſt miſit me, dices ad ipſos. Elion, altiſſimus. Sabaoth, uirtutum interpretationem habet. Dominus igitur Sabaoth, dominus uirtutum eſt. Omnibus enim expoſitū eſt, quod ubi Scriptura nomen Sabaoth uſurpat, non ſolū id pronunciat ut diceret, dixit mihi Sabaoth, aut loquutus eſt Sabaoth, ſed ſtatim dicit Dominus Sabaoth, hoc eſt dominus uirtutū. Et poſtea apud ipſos & ſimiles per mentis ipſorum cęcitatem, ea quę recte dicta ſunt, in calumniā rapiuntur. Neq; enim de diabolo à Saluatore in ſermone ad Iudæos dictū eſt, uelut omnibus qui ueritatē ſequuntur clarum exiſtit. Sed propter Iudam ipſis hoc uerbum dixit. Non enim erant filij Abraam, qui ipſum ante aduentū eius in carnē ſub quercum Mambre ſuſcepit, ſed condemnarūt ſeipſos ut filij fierent proditionis Iudę, qui à Domino ſatanas ac diabo-

Sabaoth quid ſit.

Iudæi filij facti ſunt proditoris Iudæ.

» lus eſt appellatus, dum dicit: Non ne duodecim uos elegi, et unus ex uobis Diabolus eſt? & ea gratia malignos ipſius mores interpretans Dominus dixit: Quum loquitur
» mendacium, ex propriis loquitur. Et uelut alibi Euangeliū dicit, Fur erat, et marſupiū ipſe portabat. Hic igitur diabolus uocatus Iudas, patrem habuit Cain, qui per mendacium fratrē decepit ſuum Abel, et occidit. Qui etiam interrogatus à Domino, Vbi eſt Abel frater tuus? mentiens dixit, Neſcio. Meritò igitur & hic natura diabolū moribus imitatus, filius eius à Domino dictus eſt. Nam à quo quis ſuperatur, eius etiā ſeruus eſt. Et unuſquiſq; noſtrū quicquid tandē fecerit, eos qui prius id fecerunt, imitatus
» patres habebit. Clarè itaque dictus eſt ſermo à Domino prolatus: Vos filij diaboli e-
» ſtis. Et rurſus: Quū loquit mendaciū, ex propriis loquit, quia pater ipſius mēdax eſt. ut dicat primū Iudā et Cain: deinde, Nam et pater ipſius mēdax eſt, ut dicat ipſum diabolū, propter ea quæ ab unoquoq; horū perpetrata ſunt. Inſpiratione enim per os ſerpentis

pentis facta, omnia falſa loquutus eſt diabolus. Et ſic tunc decepit Euam, & ſublata eſt erronea horum fabula: etiamſi dicat Scriptura, quod Cain occidit fratrem ſuum, quia ex diabolo erat. Oſtenſum enim eſt omnino, non eo quod Eua ex ſemine diaboli conceperit, & quod per nuptiarum coniugium ac corporum coniunctionem Cain & Abel genuerit, uelut his uidetur: ſed propter morum ſimilitudinem, & malignitatis diaboli imitationem, filius ipſius appellatus eſt. Porrò ĩdem rurſus dicunt, Adam copulatum Euæ propriæ uxori genuiſſe Seth, natura proprium filium ſuum. Et tunc inquiunt ſupernam uirtutem cum miniſtris boni Dei angelis deſcendiſſe, ac rapuiſſe ipſum Seth, quem etiam alienigenam uocant, & euexiſſe ſurſum alicubi, & multo tempore educaſſe, ut ne occideretur: & poſt multũ tempus rurſum detuliſſe in hunc mũdum, & ſpiritualem feciſſe ipſum ac corporalem, ut non poſſet contra ipſum præualere, neque ipſe, neque aliæ poteſtates ac principatus mundi fabricatoris Dei. Dicunt autem ipſum non amplius cultum præſtitiſſe creatori atque opifici. Verum cognouiſſe innominabilem uirtutem, & ſupernum bonum Deum, eiq; cultum præſtitiſſe, & contra creatorem mundi & principatus ac poteſtates multa reuelaſſe. Quare etiam libros quoſdam efformarunt in nomen ipſius Seth conſcriptos, ab ipſo eos editos eſſe dicentes. Alios item in nomen ipſius, & ſeptem filiorũ eius. Dicunt enim ipſum genuiſſe ſeptem alienigenas appellatos, uelut etiam in aliis ſectis diximus, Gnoſticorum inquam et Sethianorũ. Hi etiam alios prophetas eſſe dicunt, Martiadem quendam, & Marſianum, raptos in cœlos, & qui per triduum deſcenderint. Et multa ſunt quæ fabuloſe fingentes edunt, & blaſphema faciunt contra uerum Deum omnipotentem patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, uelut qui princeps ſit & inuentor prauitatis, id quod ex libris ipſorum deprehenditur. Si enim malorum inuentor eſt ac maleficus, quomodo non ſtatim bonus inuenietur, uelut etiam in aliis ſectis diximus, qui contra ſcortationes & adulteria, rapinasq; ac auaritiam legem tulit? Deum enim Iudæorum ipſum etiam ipſi dicunt. Iudæis autem legem dedit, in qua omnia hæc interdixit, quorum inuentorem ipſum eſſe dicunt. Quomodo autem pater ſatanæ uocari poterit, qui contra ipſum tot ac tanta deſignauit? Et ſi alienus eſt à ſuperno apud ipſos appellato Deo, & non ipſe eſt Deus omnipotens rex & Dominus noſter IESVS CHRISTVS, quomodo in lege & in Euangelijs, & in prophetis ac Apoſtolis, ipſe Deus Dominus, pater autem Domini noſtri IESV CHRISTI appellatur? uelut clare nos ipſe Dominus docet in Euangelio dicens: Gratias ago tibi pater Domine cœli ac terræ: quo oſtendat patrem ſuum Deum uniuerſorum. Et de mortuorum reſurrectione, indicans ipſam futuram eſſe, rurſus dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum. Templum autem dicit proprium corpus, ſolutum quidem per manus hominum, hoc eſt occiſum. At uero id quod corpus non eſt, ſed in apparentia putatur, uelut hi rurſus dicunt: non utique poterit in manus uenire, excitariq; tertia die, uelut promiſit. Oſtenſa itaque clarè eſt per talem diſpenſationem mortuorum reſurrectio, quod nihil ipſi contradici poteſt. Et neque opus eſt animę, ut excuſationem prætendat apud unamquamq; poteſtatem: nam et hoc hi confingunt, uelut dictum eſt: ſed ut Domini beneficentiam habeat per opera & fidem confirmatam. quemadmodũ ſanctiſſimus Paulus dicit, ſcribens ad Timotheum hęc uerba: Vt cognoſcas quomodo oportet in domo Domini ambulare, quę eſt Eccleſia Dei uiuẽtis, columna & fundamentũ ueritatis, qua plericq; dimiſſa ad fabulas ac ſtultos ſermones conuerſi ſunt, non intelligentes neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Quorum de numero eſt Phygellus & Hermogenes. Sed & in ſecunda epiſtola, Hymenęum ac Philetum circa ueritatem aberaſſe dicit, qui & ipſi hanc hæreſim ſequuti ſunt, aliũ Deum annũciantes, & genealogias infinitas & errorẽ hominibus inferẽtes, ac dicẽtes, Mundũ nõ ex Deo factũ eſſe, ſed à principatib. ac poteſtatibus. Reſurrectionẽ

Seth ſurſum raptus.

Martiades & Marſianus prophetæ.

uero

uerò iam factam esse, per liberos genitos ab unoquoq; generãte. Mortuorum autem resurrectionem nõ dicunt futuram esse. Et uidete fratres characterem ueritatis, & confutationem horum iniquitatis. Arbitror autem & de his sufficienter dictum esse. Vnde hac relicta, ad sequentes iter faciam: ubi illud solum dixero, quod hæc hæresis ualde similis uidetur ob Archonticæ appellationis celebritatem, multiplici serpentium malignitati. Quodammodo enim ex multis reptilibus mixtim est congregata erroris ipsorum uenenosa eiaculatio, ut quæ uelut audaciam draconis habet, dolositatem uero phytali, retractionem autem spiritus bætonis, elationem acontiæ, procliuitatem ostracitæ. Quum autem horum omnium caput conculcauerimus per ueritatis doctrinam, ad reliquas ô charissimi transeamus, uniuscuiusq; errorem per Dei auxilium reuelare conantes.

Serpentium multiplicitas permixta.

Contra Cerdonianos, hæresim XLI.

Cerdon. CErdon quidam his & Heracleon succedit, ut qui ex eadem schola sit, & à Simone ac Saturnilo occasiones accepit. Hic à Syria digressus, & Romã profectus, corruptor & sui ipsius et credentium ipsi miserrimus uisus est. Misera est enim hominum natura, quum relicta Dei uia errat, et ubi seipsam à Dei uocatione separauit. Contigit enim his canis prouerbium, qui umbrę intentus non continuit quod habebat in ore, & in aquam intuens, & maiorem umbram aquæ esse putans, quàm cibum quem in ore ferebat, aperto ore etiam eum quẽ habebat amisit. Sic & hi quũ uiam repererint, & umbram assequi uelint in suspicione ipsorum obortam, non solum cibum qui in ore ipsorum, ut ita dicam, erat, ex Deo donatus, amiserũt, sed etiam pernicie sibi ipsis attraxerunt. Hic itaq; Cerdon temporibus Hygini episcopi fuit, qui nonum locum successionis à Petro ac Paulo apostolis habuit. At uero prædicatio ipsius prędictorũ hęresiarcharum nugacitatis particeps, eadem esse uidetur: euariat autem ab ipsis, hoc modo se habens. Duo principia hic mundo prædicauit, & nimirum Deos duos. Vnum bonum & omnibus incognitum, quem & patrem IESV uocauit. Et alterum opificem, qui malus sit & cognitus, loquutusq; sit in lege, & apparuerit in prophetis, sępe uisibilis conspectus. Non esse autem CHRISTVM genitum ex Maria, neque in carne apparuisse, sed in apparentia fuisse, & in opinione apparuisse, et in existimatione omnia fecisse. Et ipse carnis resurrectionem negat. Vetus autem Testamentum reprobat, tum quod à Mose, tum quod à Prophetis traditum est, uelut à Deo alienum. Venisse autem CHRISTVM ex supernis ex ignoto patre, ad reprobationem fabricatoris mundi ac opificis principatus ac tyrãnidis, quam hic exercebat, quemadmodũ sanè multæ hæreses dixerunt. Cæterum ubi modico tempore hic Romæ fuisset, impertiuit uenenum suum Marcioni. Quapropter Marcion huic successit. Quum autem hæresis facilis sit deprehensu, in summa de ipsa dicemus. Incipiemus autem rursus ipsius subuersionem ab his quæ ab ipso dicuntur. Equidem duo principia simul esse impossibile est. Aut enim duo ex uno quodam sunt, aut alterum est secundum, & alterum secundi causa ac principium. Quæretur igitur aut duorum causa, aut utrum horum principium sit alterius, uelut dixi. Et sic omni modo ad unum reducenda mens est, id uidelicet quod primum reperitur, ex quo etiam secundum, aut ambo, uelut dixi. Simul autem impossibile est duo principia esse. Imò neque differre alterum ab altero possibile est. Si enim differunt, sunt quidem duo: quæ uero duo numero reperiuntur, unitatis numerum excedunt. Quum autem unus ac primus numerus quæritur, duo uni numero ac superiori subiacent, qui causa duorum existit. Non enim duo post unum numerum, aut unum principium ac primum, suiipsorum causæ esse possunt, quum singularis ac supremus numerus semper quæratur. Si enim duo reperiuntur una existente concordia, & congaudentia & concordia inter se, in eo quod alterum expęctat, si alteri ita complacuerit, & alterum gaudeat alterius

Canis umbrã sequens.

Hyginus episcopus Romanus, nonus à Petro & Paulo.

Principia duo simul esse nõ possunt.

alterius coniugatione, seditio quædam in medio utriusque est. Si autem seditionem agunt, & simul ambo inter se ex æquo robusta sunt: non utique poterit CHRISTVS, qui ad alterius reprobationem uenit, huius tyrannidem destruere, quum ipsum renitatur, & aduersus supernum inuisibile & innominatum contendere possit, resistereq; ac nunquã dissolui. Dicit autem stolidus ille, etiam legem ac prophetas mali ac aduersarij principij esse, CHRISTVM uero boni. Vnde igitur prophetæ ea quæ de CHRISTO expressa sunt, prædixerunt, si non una & eadem uirtus erat quæ loquuta est in lege & prophetis ac Euangelijs? quemadmodũ dicit ille qui loquitur in prophetis, Ecce adsum, &c. Vnde uero etiam Dominus in Euangelio prædixisset, inquiens, Si Mosi credieretis, & mihi utiq; credieretis, ille enim de me scripsit. Et multa dicere possim de testimonijs, quibus ille usus, scholam sibijpsi coaceruauit, qui in malum euentũ mundo exortus est, & ab ipso deceptos seduxit. Verum præteribo etiam hanc hæresim, quum uelut Memycis ac Pemphredonis dolorem inducentium, & ex uolucrium genere originem ducentium, sub unum contactum extentorũ, peremptionem fecerim, per Dei efficacissimam fidem ac salutarem doctrinam: quum Dominus noster IESVS CHRISTVS dixerit, Videte ne seducamini, Multi enim uenient falsi prophetæ: & Apostolus de ijsdem falsis Christis, & falsis doctoribus, ac falsis fratribus dixerit, ac nos muniuerit. Consequenter itaq; ad aliarum enarrationem procedam.

Memyx. Pemphredõ.

Contra Marcionistas, hæresim XLII.

MArcion, à quo Marcionistæ, ex prædicto Cerdone occasionẽ accepit, et ipse magnus serpens in mundum processit, et magnam multitudinẽ per uarios modos usq; in hunc diem decepit, scholamq; doctrinæ suę erexit. Hęresis autem adhuc etiam nunc est Romę, & in Italia, in Ægyptoq; ac Palęstina, et in Arabia ac Syria, in Cypro item atq; Thebaide. Quin & in Perside et alijs locis reperitur. Magnopere eñ improbus ille fraude sua pręualuit. Hic genere Ponticus fuit, ex urbe Sinope, uelut multa de ipso fama fertur. Prima uita sua uirginitatem exercuit, solitarius enim uixit, et Episcopi sanctæ nostræ catholicæ Ecclesiæ filius fuit. Progressu uero temporis circa uirginẽ quandam corrumpitur, & decepta uirgine seipsum atq; illam à spe detraxit. Et quum illã corrupisset, à proprio patre ex Ecclesia eijcitur. Erat enim pater ipsius propter excellentem pietatem illustris, et ueritatis insigniter studiosus, in episcopatus ministerio honeste uiuens perseuerabat. Marcion autem multum supplicans, ac ueniam precatus, eam à patre non impetrauit. Dolor enim uexabat uenerandum senem, ac episcopum, quod non solum lapsus esset ille, sed quòd etiam ipsi dedecus afferret. Quum itaque assequutus non esset ab ipso per blandicias quæ petebat, non ferens multorum lubriũ, ab urbe sua aufugit, & uenit Romã quum mortuus esset Hyginus episcopus Romanus (hic autem nonus erat à Petro ac Paulo apostolis) & cum senibus adhuc superstitibus à discipulis Apostolorum congressus, petebat ut in congregationem reciperetur, & nemo id ipsi permittebat. Æmulatione igitur elatus, ubi non accepit prę sidentiam & Ecclesiæ ingressum, excogitat sibijpsi consilium, & ad impostoris Cerdonis sectam confugit. Et incipit ex ipso, ut ita dicam, principio, et uelut à foribus quę stionum, proponere presbyteris illius temporis hanc quæstionem. Dicite mihi (inquit) quid est hoc? Non mittunt uinum nouum in utres ueteres? Neque assumentũ panni rudis in ueste ueteri? alioqui & supplementum aufert, & ueteri non conueniet, maior enim fiet fissura. Et ubi hoc audiuissent mites ac sanctissimi sanctæ Dei Ecclesiæ presbyteri ac doctores, consequentiæ ac harmoniæ rationẽ reddentes, cum mansuetudine ipsi respondebant. Fili hoc sunt utres ueteres, phariseorum et scribarũ corda inueterata in peccatis, & quæ non susceperunt Euangelij prædicationem. Et uestis uetus est, uelut Iudas inueteratus in auaritia, nõ susceipit noui ac sancti et cœlestis mysterij prędicationẽ, quę spem docet: et quidẽ coniunctus undecim apostolis, & ab ipso

Marcion uirginẽ corrupit

Vtres ueteres qui sint.

Vestis uetus quæ sit.

ipſo Domino uocatus, ampliorem fiſſuram habuit per ſeipſum, quum nemo ipſi autor & cauſa eſſet. Nam mens ipſius non conſentiebat ſupernæ ſpei, & cœleſti uocationi futurorũ bonorum, pro pecunijs in hac uita, elationeq; ac amicitia præferente, ſpe item ac uoluptate. Ille uero non ſic inquit, ſed alia ſunt præter hęc, quoniam ipſum ſuſcipere non uoluiſſent. Hoc igitur clare ipſis dicebat: Cur non uoluiſtis me ſuſcipere? Quum autem illi dicerent, Non poſſumus hoc ſine permiſſu uenerãdi Patris tui facere. una enim eſt fides, & una concordia: & non poſſumus aduerſari bono comminiſtro noſtro, patri autem tuo. Æmulatione igitur commotus, & ad magnam indignationem ac ſuperbiã elatus, fiſſuram efficit ſibijpſi, hęreſim erigens, ac dicens: Ego findam Eccleſiam ueſtram, & mittam fiſſuram in ipſam in æternum. Et reuera fiſſuram quidem immiſit non paruam: ſed nõ Eccleſiam diffidit, uerum ſeipſum, & eos qui ipſi obediuerunt. Accepit autem occaſionem ex prædicto Cerdone pręſtigiatore ac impoſtore. Nam & ipſe duo prædicat principia. Apponens autem rurſus illi, Cerdoni inquam, aliud quoddã præter illum oſtendit, tria principia eſſe dicens: Vnum quidem ſupremum innominatum & inuiſibile, quod etiam bonum Deum dicere uult, quod nihil ex his quæ in mundo ſunt, creauit. Alterum autem eſſe uiſibilem Deum, ac opificem. Diabolum uero tertium, & inter duo hæc, ut ita dicam, medium, inter uiſibile uidelicet ac inuiſibile. Creatorem autem & opificem ac uiſibilem Deum, eſſe Deum Iudęorum, eſſe item ipſum iudicem. Ab ipſo porrò Marcione etiam Virginitas prędicatur. Ieiunium item ac ſabbatum prædicat. Myſteria autem apud ipſum perficiũtur uidentibus his qui inſtruuntur. Aqua autem hic in myſterijs utitur. Sabbatum uero ieiunat ob hanc cauſam. Quoniam Dei, inquiunt, Iudęorum eſt requies, qui mũdum fecit, & in ſeptima die quieuit: nos ieiunamus hanc, ut ne officium Dei Iudæorum faciamus. Carnis reſurrectionem negat, uelut multæ hæreſes. Animæ uero reſurrectionem eſſe dicit, & uitam ac ſalutem ſolius. Non ſolum autem unum lauacrum apud ipſum datur, ſed etiam tria, & ultra dare licet apud ipſos ſi quis uelit, ſicut à multis audiui. Contigit aũt hoc fieri ipſi ut tria lauacra dari permitteret, propter ludibrium quod ſuſtinuit à diſcipulis ſuis qui ipſum norant ex delicto ac corruptione in uirginem commiſſa. Nam quum corrupiſſet in ciuitate ſua uirginem, & aufugiſſet, atq; in magno delicto inuentus eſſet, excogitauit præſtigiator ſibijpſi ſecundũ lauacrum, aſſerens licere uſq; ad tria lauacra, hoc eſt tres baptiſmos dare in remiſſionem peccatorum. quo ſi quis lapſus eſſet poſt primum, pœnitentia acta accipiat ſecundum, et tertium ſimiliter, ſi in delicto poſt ſecundum comperiatur. Profert autem, nimirum ut ſe à ludibrio cõſeruet, & ut hoc confirmet quod poſt delictum rurſus purgatus eſt, & de cętero innocens eſt, teſtimonium de hoc ementiens probabile, ut per ueriſimilitudinem decipere poſſit, non autem hoc ſignificet quod ipſe uult. Baptizatus, inquit, Dominus à Ioanne, dicebat diſcipulis: Baptiſma habeo baptizari, et quid uolo, ſi iam ipſum perfeci? Et rurſus: Poculum habeo ut bibam, & quid uolo, ſi iam complebo ipſum? & ſic plura dare baptiſmata docuit. Nec uero hoc ſolum facit, ſed & legẽ reijcit & prophetas omnes, dicens ex principe mundi opifice tales prędixiſſe. CHRISTVM uero ex ſupernis ab inuiſibili ac innominato patre deſcendiſſe dicit, propter animarũ ſalutem, & ad redarguendum Deum Iudæorum, & legem ac prophetas, & eiuſmodi. & in infernum deſcendiſſe Dominũ, ut ſaluaret Cain, & Core, & Dathan, & Abiron, & Eſau, & omnes gentes quæ non nouerunt Deum Iudæorum. Abel autem & Enoch, & Noë, & Abraam, & Iſaac, & Iacob, Moſem item, Dauidq; ac Solomonem illic reliquiſſe, propterea quod cognouerunt, inquit, Deum Iudæorum eſſe creatorem ac conditorem, & quod officia ipſius fecerunt, & non Deo inuiſibili ſeipſos addixerunt. Dat etiã permiſſionem mulieribus ut baptiſmum dent. Apud ipſos enim omnia ſunt ludibrio plena, & nihil aliud, quum etiam myſteria coram his qui inſtituuntur atq; initiantur in ſacris,

Principia tria Marcioni.

Sabbati ieiunium cur fiat.

Baptiſmi tres.

eris perficere audeant. Reſurrectionem uero, uelut dixi, hic nõ corporum, ſed animarum eſſe dicit, & ſalutem his decernit, non corporibus. & tranſitiones ſimiliter animarum à corporibus in corpora aſſerit. Verũ undiquaq; cadit uana ipſius doctrina, uelut iam in alijs ſectis à me tractatum eſt. Quomodo enim reſurget anima quę non cecidit? Reſurrectio uero ipſius quomodo uocabitur, nunquam lapſæ? Quicquid enim labitur, reſurrectione opus habet. Cadit autẽ non anima, ſed corpus. Vnde etiam meritò conſuetudo ſolet ipſum cadauer uocare, & ipſe quoq; Dominus ubi dixit, Vbi cadauer, ibi congregabuntur et aquilę. Nam in monumentis nõ concludimus animas, ſed corpora deponimus obruentes terra. Quorum reſurrectio in ſpem habet prędicationem, quemadmodum frumenti granum, uelut etiam ſanctus Apoſtolus teſtimonium protulit de grano frumenti, & alijs ſeminibus. Sed & ipſe Dominus in Euangelio, Niſi collapſum granũ frumenti mortuum fuerit, ſolum manet. Sanctus autẽ Apoſtolus dicit (ſtultum enim uocat incredulum, et omnino ambigentẽ ac dicentẽ,) Quomodo fit reſurrectio? quali uero corpore uenient? & ſtatim ad tales dicit: Stulte tu, quod ſeminas, non uiuificatur, niſi mortuũ fuerit. Et penitus oſtendit Scriptura, lapſi grani, hoc eſt corporis ſepulti, et nõ animę reſurrectionẽ fieri. Quomodo uero anima ueniet ſola? quomodo regnabit ſola, quæ ſimul cum corpore operata eſt iuſtũ aut malum? Erit enim contrarium, & non iuſtum iudicium. Quomodo autem conſiſtet doctrina Marcionis de tribus principijs? Quomodo bonus reperietur, qui in mali partibus opus perficit, aut ſalutis, aut aliorum? Si enim non ipſius eſt mundus, demiſit autem unigenitum ſuum in mundum, ut acciperet ex mundo alieno, quæ non ipſe ſeminauit, neque fecit, reperietur aut aliena appetens, aut paupertatem ſuſtinens, aut propria non habẽs, et ad aliena ſeipſum immittens, quo ſibi acquirat quæ prius nõ habet. Quomodo uero iudex in medio utriuſq; erit opifex? Deinde quos habebit ut iudicet? Si enim uaſorum quę à ſuperno ſunt, iudex præſidet, potens eſt ſuper ſupernũ: quandoquidem in medium ſuorum iudiciorum affert ea quæ ſuperni ſunt, uelut Marcioni placet. Et ſi omnino iudex eſt, iuſtus eſt. Oſtendemus autem à nomine iuſti, quod idem eſt bonum & iuſtum. Quicquid enim iuſtum eſt, hoc & bonum eſt. Nam ab eo quod bonus eſt, bonum largitur iuſte cum ueritate ei qui bona fecit: & nõ amplius erit ad bonum contrarius bono, ſecundum iuſtitiam bonum bono exhibens, & malo ſupplicium irrogans. Neq; rurſus bonus fuerit, qui malo bonam mercedẽ in fine dat, quum non pœnitentiam egerit, etiamſi in pręſenti oriri ſinit ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluuiam ſuam exhibuerit, propter libertatem arbitrij in pręſenti, tum bonis tum malis hominibus. Bona enim non amplius erit natura ac iuſta eius qui malo mercedem ſalutis in futuro ſæculo exhibet, & non potius odio habet malum ac prauum. At tertius inuentus ab ipſo malus, ſi habet poteſtatem operandi mala, & roboris uim contra bonos in mundo, aut ex ſupernis, aut medij iuſti, reperietur hic fortior duobus dijs qui à Marcione producuntur, quoniam poteſtatem habet rapiendi aliena. Et imbecilles de cætero iudicabuntur illi duo præter unum malũ, qui non poſſunt reſiſtere, ac defendere à rapiente ea quæ ipſorum ſunt, & in prauitatem tranſmutante. Quin et rurſus aliter conſiderabimus, quo inanis ſapientiæ ludibrium huius circulatoris deprehendamus. Si enim omnino malus malus eſt, rapit autem bonos à bono, & iuſtos à iuſto, proprios uero non rapit ſolos: inuenietur malus non amplius malus, ut qui bonos appetat, & uelut melioribus in iudicijs auxilium ferat. Si uero & proprios iudicat, ſupplicium q; de iniuſtis ſumit, non amplius malus erit, qui malorum iudex exiſtit. & inuenietur omnibus modis doctrina ipſius ſeipſam ſubuertens. Vnde autẽ ipſum eſſe acceperunt tria principia, rurſus ediſſere. Quis uero eſt qui his terminos conſtituit? Si enim unuſquiſq; in proprio loco circumſcribitur, nõ amplius perfecta tria comperientur circumſcripta in quibuſdam contentiuis locis. Comperietur autem id

Reſurrectio animarum.

Cadaueris appellatio.

Bonum & iuſtum idem eſt.

quod continet maius contento. Et quod continetur, non amplius Deus uocari poterit, ſed potius contentiuus ille terminus. Si uero etiam ſimul inter ſe congreſſi, unuſquiſq; iuxta diuiſionem propriũ ſortitus eſt locum, & quiſq; in proprio exiſtens, alteri non moleſtus eſt, neq; incurſionẽ facit, non amplius principia inter ſe contraria ſunt, neq; aliquod ipſorum malum reperietur, propterea quod ſecundum iuſticiam et quietem ac conſtantiam, proprio carent, & non ulterius procedere conantur. Si uero malus à ſuperno ſuperatur, cogiturq; ac debellatur, ut qui diuiſus ſit & in proprio loco, cuius loci nihil ad ſupernum bonum pertinet, neque quicquam ab ipſo poſſidetur, de his inquam, quę hic in mali ſunt loco, magis tyrannicus comperietur ſupernus, et nõ amplius bonus, qui proprium filium ſiue CHRISTVM demiſit, ut aliena accipiat. Et ubi eſt terminus qui tria principia diſtinguit, iuxta huius impoſtoris doctrinæ rationem? Requiretur enim quartus quidam manſuetiſſimus, & tribus prudentior terminorum deſcriptor ac ſcientia prædítus, qui menſuras unicuique diſtribuit, et tres illos pacificauit. Si uero non ſeditionem inter ſe egerint, neq; alius ad alterius res demittit, & hic quidem qui tria principia perſuaſit, inuenietur quartus, & ſapientior & manſuetior. Sed & in proprio rurſus loco quæretur, à quo in medium trium uenit, & unicuique partem ſapienter diſcreuit, ut ne mutuò iniuriã facerent. Si uero in his quæ unius ſunt, opificis inquam, duo principia diuerſantur, tum malus in opificis locis ac regionibus, tum boni ipſius CHRISTVS qui huc aduenit: non amplius ergo iudex & opifex ſolum reperietur, ſed etiam bonus, ut qui concedat duobus, ut in propria ipſius faciant quod uolunt. Aut imbecillis comperietur, et non potens prohibere à propriis alienos raptores. Si autem etiam minor potentia eſt, non amplius reperietur opificium conſiſtens, ſed defecit iam olim, dum diripitur quotidie, tum à malo ad propriam partem, tum à bono ad ſuperna. Et ubi amplius opificium conſiſtet ac ſtabilietur? Si uero dicis, quòd tempore deſinet, & poſſibile eſt hoc omnino deſinere, per ipſius boni curam: non igitur bonus autor damni erit, qui non olim fecit quod poſtea bonum perficere putauit. neque tamẽ ab origine fecit, priuſquam plures iniuria afficerentur, & à iudice detinerentur, atque infra maneret. Rurſus porrò diuinam Scripturam non recte intelligens, producit, & ſimplices decipit, peruertens Apoſtoli dictum: CHRISTVS nos redemit ex maledictione legis, factus pro nobis maledictio. & inquit, Si fuiſſemus ipſius, non ſanè quod ſuum erat, emiſſet: quum autem emerit, in alienum mundum uenit, ut emeret nos, qui non eramus ipſius. Creatura enim eramus alterius, & ob id ipſe nos emit in uitam ſuam. Ignorat autem omnino miſer ille, quod neq; CHRISTVS maledictio facta, abſit: ſed maledictionem propter peccatum noſtrum abſtulit, ubi ſeipſum crucifixit, & factus eſt mors morti propter peccata noſtra, & maledictio maledictioni ipſe factus. Quapropter non eſt CHRISTVS maledictio, ſed maledictionis ſolutio. Benedictio autem omnibus in ipſum uere credentibus. Sic etiam redemit, non dixit emit. Neq; enim ad alienũ uenit, ut raperet aut emeret. Si enim emiſſet, non habens emiſſet: & uelut mẽdicus quę nõ habebat acquiſiuiſſet, & adeptus nos uendidiſſet, à quodam uidelicet fœneratore impulſus. Sed non habet ſic res ipſa. Neq; enim dixit, emit, ſed redemit. Simile autẽ huic idem ſanctus Apoſtolus dicit, Redimẽtes tempus, quia dies praui ſunt. Et non dies emimus, neq; preciũ pro diebus damus. Sed patientiã et cunctationẽ longanimitatis ſignificans, hoc dixit. Quare uox Redemit, argumentũ fideiuſſionis declarat aduẽtus carnalis pro nobis in mundum, quem ſuſcepit, ut pateretur pro nobis, quum ſit Deus afflictionum exors, manẽs in propria deitatis ſuæ indolentia. Et hoc ipſum quod ſuſcepit pro nobis pati, non emens nos ab alienis, ſed cauſam crucis pro nobis ſuſcipiens, uoluntate, et non coactus neceſſitate. Vnde redarguitur per omnia Marcionis doctrina, et multa ſunt quę ad ſubuerſionem artis ac tragœdiæ ipſius, ex pia cogitatione & rationabili apparitione pro-

Chriſtus maledictio factus.

Redimere tempus.

ne procedunt in contradictione aduersus ipsum. Deueniam autem ad ea quæ ab ipso scripta sunt, imò potius malicioſe acta. Hic enim Euangeliũ ſecundum Lucam ſolum habet circunciſum ab initio, propter Saluatoris conceptionem & carnalem ipſius aduentum. Non ſolum autem principiũ reſecuit ille, qui ſeipſum magis quàm Euangelium corrupit: ſed etiam de fine ac medio multa ueritatis uerba recidit, & alia præter ea quæ ſcripta ſunt, appoſuit. Solo autem uſus eſt hoc charactere, Euangelio uidelicet ſecundum Lucam. Habet autem & epiſtolas ſancti Apoſtoli decem, quibus ſolis utitur, non autem omnibus in ipſis ſcriptis, ſed aliqua ex ipſis reſecans, quędam uerò capita permutans. His uero duobus libris utitur. Alia autem ſcripta à ſeipſo compoſuit his qui ab ipſo decepti ſunt. Cęterum epiſtolę quæ apud ipſum leguntur, ſunt. Prima quidẽ ad Galathas. Secũda uero ad Corinthios. Tertia ad Corinthios ſecũda. Quarta ad Romanos. Quinta ad Theſſalonicenſes. Sexta ad Teſſalonicenſes ſecunda. Septima ad Epheſios. Octaua ad Coloſſenſes. Nona ad Philemonem. Decima ad Philippenſes. Habet autem & eius quæ ad Laodicenſes dicitur, partes. Ex quo ſanè charactere qui ab ipſo ſeruatur, Euangelij ac Epiſtolarum Apoſtoli, oſtẽdere poſſumus ex gratia Dei, ipſum eſſe deceptorem ac ſeductorem, & ſummè eum redarguere. Ex ipſis enim quę ipſe confitetur, citra ambiguitatem ſubuertetur. Ex ijſdem enim quę adhuc apud ipſum ſunt, reliquijs Euãgelij ac epiſtolarum, oſtendetur CHRISTVS intelligentia prædictis non alienus eſſe à ueteri Teſtamento: & prophetæ quoque non alieni eſſe à Domini præſentia. Et quòd reſurrectionem carnis Apoſtolus prædicat: & iuſtos prophetas nominat: & quòd ſint inter eos qui ſeruantur, Abraam Iſaac & Iacob, & omnia quæ ſunt in ſancta Dei Eccleſia ſalutaria, & ſancta, & ex Deo firmata, tum in fide, tum in cognitione, & in ſpe atq; doctrina. Apponã autem & eam tractationem quam feci contra ipſum, priuſquam hoc meum opus aggrederer, quod per ueſtrã fratres exhortationẽ facere ſum aggreſſus. Ante annos multos perſcrutans huius Marcionis excogitatam mendacitatẽ & deliram doctrinã, ipſos ſanè prędicti libros quos poſſidet in manus accipiens, nempe id quod apud ipſum dicitur Euangeliũ, & quod Apoſtolicum uocatur, decerpens, & iuxta ſeriem eligens, ex prædictis duobus libris ea quæ ipſum redarguere poſſunt, pauimentum quoddam compoſitionis feci, conſequenter poſitis capitibus & ſingulis locutionibus inſcriptis, prima, ſecunda, tertia, & ſic uſq; ad finem perueni. In quibus apparet, quod ſtulte cõtra ſeipſum adhuc has quę reſtant, tum Saluatoris, tum Apoſtoli locutiones ſeruat. Aliquæ enim ex ipſis malicioſe ab ipſo immutatę ſunt, & non ſicut habuit Euangelij ſecundũ Lucam exemplar, & Apoſtoli characteris indicatio. Aliquę uero in natura ſua reſtant, uelut Euangeliũ & Apoſtolus habet: & non ab ipſo alteratæ ſunt, uerum ipſum redarguere poſſunt. per quæ oſtenditur uetus Teſtamentum conſonum eſſe nouo, & nouum ueteri. Alię uero rurſus locutiones eorundem librorũ oſtendunt CHRISTVM in carne ueniſſe, & inter nos perfectè hominẽ factum eſſe. Sed & aliæ rurſus ſunt quę confitentur mortuorum reſurrectionem, & Deum unum dominum omnium omnipotentem, ipſum eſſe creatorem cœli ac terræ, & omnium in terra conditorum: & neque adulterant Euangelij appellationem, neque tamen negant creatorem & opificem omnium, ſed clare declarant eum quem Euangelicæ & apoſtolicæ prædicationis character confitetur. Et ſunt ea quæ à nobis tractata ſunt, in ſubiectis appoſita.

Marcionis ſcripta.

Epiphanij pauimenti compoſitio cõtra Marcionem.

Præfatio tractationis ac confutationis librorum Marcionis.

QVi cupit impoſtoris Marcionis adulteratas opiniones exacte cognoſcere, et confictas eiuſdem beſtiæ artes perſcrutari, is ne grauetur hunc collectum à nobis laborem legendo euoluere. Nam ex Euangelio apud ipſum recepto, ea quæ improbæ ipſius maliciei opponi poſſunt, collecta appoſuimus, ut qui hũc laborẽ uerſare uelint, hoc celeritatis exercitium habeant, ad peregrinas ac nouas excogitatas ab ipſo dictio-

nes ac locutiones confutandas. Stilus enim ipſe Euangelium ſecundum Lucam indicat. Quum autem amputatus ſit, et neque principiũ, neq; medium, neq; finem habeat, ueſtimẽti a multis tineis corroſi ſimilitudinẽ prę ſe fert. Statim enim in principio omnia quæ ab initio à Luca tractata ſunt, hoc eſt quod dicit: Quandoquidem multi aggreſſi ſunt, &c. & quæ habentur de Elizabeth, & de angelo nuncium ferente Mariæ uirgini, & de Ioanne ac Zaccharia, & de genealogia natiuitatis in Bethlehem, & de baptiſmatis tractatione: hæc omnia reſecuit ac tranſiliuit, & principium Euangelij hoc fecit, Anno decimoquinto Tyberij Cæſaris, &c. Hinc itaq; hic initium facit, & non iuxta ſeriem perſeuerat, ſed alia (uelut dixi) amputat, alia apponit, ſurſum ac deorſum non rectà procedens, ſed uerſute omnia circuiens. & ſunt hæc. I. Abi & oſtende te ſacerdoti, & offer pro purgatione tua, uelut præcepit Moſes, ut ſit teſtimoniũ hoc uobis: pro hoc quod Saluator dixit, in teſtimoniũ ipſis. II. Vt autem ſciatis quod filius hominis poteſtatem habet dimittendi peccata in terra. III. Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati. IIII. Iudã Iſcarioth qui fuit proditor. Verum pro Deſcendit cum ipſis, habet Deſcẽdit inter ipſos. V. Et omnis turba quęrebat ipſum tãgere. Et ipſe attollens oculos ſuos. VI. Ad eundem modum faciebant prophetis patres ueſtri.

Lucæ Euangeliũ corruptũ.

VII. Dico uobis, tantam fidem neq; in Iſraël inueni. VIII. Immutatum illud, Beatus qui non paſſus fuerit offendiculum in me. Habebat enim uelut ad Ioannẽ. IX. Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam. X. Et ingreſſus in domum phariſæi, accubuit. Mulier autem illa peccatrix ſtans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, et unxit, et oſculabatur. XI. Et rurſus hæc lachrymis rigauit meos pedes, & unxit, & oſculata eſt. XII. Non habet, Mater ipſius et fratres ipſius: ſed ſolũ, Mater tua & fratres tui. XIII. Nauigantibus ipſis obdormiuit. Excitatus autem, increpauit uentum & mare. XIIII. Contigit autem inter eundum, turbę conſtringebant ipſum, & mulier ubi tetigiſſet ipſum, ſanata eſt à ſanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rurſus, Tetigit me aliquis. nam noui uirtutẽ à me proceſſiſſe. XV. Sublatis in cælum oculis, benedixit ſuper ipſos. XVI. dicens, Oportet filium hominis multa pati, et occidi, et poſt tres dies reſurgere. XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cum ipſo, Elias & Moſes in gloria. XVIII. ex nube uox, Hic eſt filius meus dilectus. XIX. Rogaui diſcipulos tuos, dixit aũt eo quod non potuerunt eiicere ipſum, & ad ipſos: O generatio incredula, quàm diu tolerabo uos? XX. Filius enim hominis, futurũ eſt, ut tradatur in manus hominũ. XXI. Neq; hoc legiſtis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: nõ habet autem, & terræ: neq; habet, pater. Redarguit autem: infrà enim habet, ita pater. XXIII. Dixit legiſperito, In lege quid ſcriptum eſt? & reſpondẽs poſt legiſperiti reſpõſionem dixit, Recte feciſti, hoc fac & uiues. XXIIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicũ, & uadet ad ipſum media nocte, petens tres panes. Igitur petite & dabit. Quem enim ex uobis patrẽ filius petet piſcem, & pro piſce ſerpentem dabit ipſi? aut pro ouo ſcorpiũ. Si igitur uos qui mali eſtis, nouiſtis dona bona, quanto magis pater? XXV. Reſectum eſt de Iona propheta. Habet enim, Natio hæc, ſignũ non dabitur ipſi. Non autem habet de Niniue, & regina Auſtri ac Solomone. XXVI. Pro, prętereritis iudicium Dei: habet, præteritis uocationem Dei. XXVII. Væ uobis qui ædificatis monumẽta prophetarũ, & patres ueſtri occiderũt ipſos. XXVIII. Non habet, propterea dixit Sapiẽtia Dei, Mittã ad ipſos prophetas. Et de ſanguine Zachariæ & Abel, & prophetarũ, quod requiretur ex generatione hac. XIX. Dico amicis meis: Ne timete eos qui occidunt corpus: timete eum, qui poſtquã occidit, poteſtatẽ habet mittendi in geennã. Non autem habet, Nónne quinque paſſerculi duobus aſſibus uęneunt, & unus ex ipſis non eſt in obliuione poſitus coram Deo? XXX. Pro, confitebitur ipſum coram angelis Dei: legit, coram Deo. XXXI. Non habet, Deus ueſtit gramen.

men. XXXII. Veſter autẽ pater nouit quod indigetis his, carnalib. ſcilicet. XXXIII. Quærite autem regnũ Dei, & hæc omnia adijcientur uobis. XXXIIII. Pro pater ueſter, pater habet. XXXV. Pro ſecunda aut tertia uigilia, habet ueſpertinam uigiliam.

XXXVI. Veniet dominus ſerui illius, & diſſecabit ipſum, & partem ipſius cum infidelibus ponet. XXXVII. Ne fortè pertrahat te ad iudicẽ, & iudex tradat te exactori. XXXVIII. Amputatũ eſt ab hoc, uenerunt quidam annunciãtes ipſi de Galilæis, quorum ſanguinẽ commiſcuit Pilatus cum ſacrificijs ipſorum, uſquequò dicit de decẽ & octo in Siloam mortuis in turri. Et niſi reſipueritis, uſq; ad parabolã fici, de qua dixit, agricola, donec fodero & miſero ſtercora, & ſi non fecerit, excinde. XXXIX. Hanc ad filiam Abraam, quam alligauit ſatanas. XL. Amputauit rurſus, Quum uideritis Abraam & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei: pro hoc uero fecit, quũ omnes iuſtos uideritis in regno Dei. Vos autem expelli foras: fecit, uos autẽ detineri foris: illic erit fletus & ſtridor dentium. XLI. Recidit rurſus, Venient ab orientibus & occidentibus, & accũbent in regno Dei. Et hoc, Poſtremi erunt primi. Et hoc, Acceſſerunt phariſæi dicentes, Exi & uade, quia Herodes uult te occidere. Et hoc, dixit, Ite & dicite uulpeculæ illi: uſquequo dixit, Non eſt poſſibile prophetã perire extra Hieruſalem. Et hoc, Hieruſalem Hieruſalem quę occidis prophetas, & lapidas miſſos. Et hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. Et hoc, Relinquitur uobis domus ueſtra. Et hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. XLII. Rurſus recidit parabolam omnem duorum filiorũ, eius qui accepit partem bonorum paternorum, & alterius. XLIII. Lex & prophetæ uſq; ad Ioannẽ, ab eo tempore regnũ Dei annunciatur, et quilibet in ipſum uim facit. XLIIII. De diuite et Lazaro, paupere ac mendico, quod delatus eſt ab angelis in ſinum Abrahæ. XLV. Nunc autem hic ſolatio fruitur idem Lazarus. XLVI. Dixit Abraam, Moſen habent & prophetas, audiant ipſos. alioqui neq; excitatũ ex mortuis audient. XLVII. Recidit hoc, Dicite inutiles ſerui ſumus, quod debuimus facere, fecimus. XLVIII. Quando occurrerunt decẽ leproſi, recidit multa et fecit, demiſit ipſos dicens, Oſtendite uos ſacerdotibus. et alia pro alijs fecit dicens, Multi leproſi erant in diebus Heliſſæi prophetę, & nõ mundatus eſt niſi Neeman Syrus. XLIX. Venient dies quando cõcupiſcetis uidere unã diem filij hominis. L. Dixit quis ad ipſum, Magiſter bone, quid faciendum mihi ut conſequar uitam æternã. Ipſe uero dixit, Ne me dixeris bonũ, unus eſt bonus Deus: appoſuit, pater. & pro, præcepta noſti, dicit Præcepta noui. LI. Factũ eſt quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, IESV fili Dauid miſerere mei. Et quando ſanatus eſt, dicit, Fides tua te ſaluum fecit. LII. Amputauit hoc, Quum aſſumpſiſſet IESVS duodedim dixit, Ecce aſcẽdimus Hieroſolyma, & cõſummabunt omnia quę ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis, tradetur, occidetur, & tertia die reſurget. Hæc omnia amputauit. LIII. Reſcidit caput de aſino et Bethphage, & de ciuitate ac templo: quod ſcriptũ erat, Domus mea domus orationis, & uos feciſtis eam ſpeluncam latronũ. LIIII. Et quæſiuerũt inijcere in ipſum manus, & timuerũt. LV. Rurſus amputauit parabolam de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur eſt hoc, Lapidem quem reprobauerũt ædificantes. LVI. Reſcidit hoc, Quod aũt reſurgent mortui, etiam Moſes oſtendit circa rubum, quum dicit dominũ Deum Abraam et Iſaac et Iacob. Deus autẽ eſt uiuentiũ, & non mortuorũ. LVII. Non habet hæc, Quod aũt reſurgent mortui, etiam Moſes oſtendit, dicens Deum Abraã, Deum Iſaac, & Deum Iacob, Deum uiuentiũ. LVIII. Rurſus reſecuit hoc, Pilus ex capite ueſtro non perierit. LIX. Rurſus reſcidit hæc, Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montes, & cætera quæ ſequuntur uſq; ad, Vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. LX. Collocutus eſt cum militũ imperatoribus, quomodo ipſum traderet ipſis. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, Abite & præparate ut edamus paſcha. LXII. Et accubuit, et duodecim Apoſtoli cũ eo, & dixit, Deſiderio deſideraui hoc paſcha comedere uobiſcũ anteq; patiar.

LXIII. Reſcidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipſum donec compleatur in regno Dei. LXIIII. Reſecuit hoc, Quando miſi uos, nunquid defuit uobis? & quæ ſequuntur uſq; ,et hoc quod ſcriptum eſt, oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus eſt. LXV. Diſtractus eſt ab ipſis fermè ad lapidis iactũ, poſitiſq; genibus orabat.

LXVI. Et appropinquauit ut oſcularetur ipſum, & dixit. LXVII. Reſcidit quod fecit Petrus, quando percuſſit & amputauit auriculã ſerui pontificis. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipſi, cędentesq; & percutientes dicebant, Vaticinare quis eſt qui te percuſſit? LIX. Appoſuit poſt hoc, Hunc deprehendimus peruertentem gentẽ, & deſtruentem legem & prophetas. LXX. Additio eſt poſt iubẽtem tributa nõ dare, & auertentẽ mulieres ac liberos. LXXI. Et quum ueniſſent in locum qui dicitur Caluariæ locus, crucifixerunt ipſum, & diuiſerunt ueſtes ipſius, & obſcuratus eſt ſol. LXXII. Reſcidit hoc, Hodie mecum eris in paradiſo. LXXIII. Et quum clamaſſet uoce magna, expirauit. LXXIIII. Et ecce uir nomine Ioſeph, detractum corpus inuoluit ſindone, & poſuit in monumẽto in lapidẽ exciſo. LXXV. Et reuerſę mulieres, quieuerunt ſabbato ſecundum legem. LXXVI. Dixerunt illi in ueſte ſplendida, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? ſurrexit: Recordamini quæ dixit, quum adhuc uobiſcum eſſet, quod oportet filiũ hominis pati & tradi. LXXVII. Reſcidit hoc quod dictum eſt ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus eſt ipſis, ô ſtulti ac tardi ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt prophetę. Nónne hęc oportuit pati? Et pro hoc, quę loquuti ſunt prophetę: fecit, quę loquutus ſum uobis. reprehẽditur autem, eo quod quando fregit panem, aperti ſunt oculi ipſorum, & cognouerunt ipſum. LXXVIII. Quid turbati eſtis? Videte manus meas & pedes meos, quia ſpiritus oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Quin & hæc inſuper cõiungimus contra prędictum hæreſiarcham, ad id quod à nobis contra ipſum perfectum eſt opus, quę uidelicet apud ipſum rurſus inuenimus, uelut in ultronea exiſtimatione epiſtolarum Pauli Apoſtoli, non omnium, ſed aliquarum. quarum in fine totius tractationis nomina à nobis poſita ſunt, uelut Apoſtolicus liber apud ipſum appellatus habet, ita ut & ipſę pro conſueta illius malicia mutilatę ſint. uelut etiam in propoſito nominato Euangelio reliquiæ ueri Euangelij, ſi uerum dicere oportet, habentur, & tamen omnia fraudulenter commentus adulterauit ac corrupit.

Apoſtolicus liber Marcionis.

Ex Epiſtola ad Romanos, quarta apud ipſum, inter Apoſtolicas uero apud nos prima.

I QVicunq; iniquè & ſine lege peccauerũt, iniquè etiam et ſine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerunt, & per legem iudicabũtur. Non enim auditores legis iuſti apud Deum ſunt, ſed factores legis iuſtificabuntur. II. Circumciſio quidem iuuat, ſi legem feceris. Si uero tranſgreſſor legis fueris, circumciſio tua pręputium facta eſt. III. Habentem formationem cognitionis & ueritatis in lege. IIII. Adhuc enim CHRISTVS quum nos eſſemus debiles, adhuc iuxta tempus pro impijs mortuus eſt. V. Quare lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. VI. Vt iuſtificatio legis impleretẽ in nobis. VII. Finis enim legis CHRISTVS ad iuſtitiam omni credenti. VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit.

Ex epiſtola ad Theſſalonicenſes prima, apud ipſum quinta, apud nos octaua. Et ad Theſſalonicen. ſecunda, apud ipſum ſexta, apud nos nona, nihil adſcripſimus. Ex epiſtola ad Epheſios ipſi ſeptima, nobis quinta.

I MEmentote quod uos quondam gentes, qui uocabamini pręputiũ, ab ea quę appellatur circũciſio in carne per manũ facta, eratis tempore illo ſine CHRISTO, abalienati à conuerſatione Iſraël, & alieni à teſtamentis promiſſionis, ſpem non habentes, & impij in mundo. Nunc autem in CHRISTO IESV uos, qui aliquando eratis

procul

procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra qui fecit utraque unum, &c. II. Quapropter dicit, Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi CHRISTVS. III. Huius rei gratia, relinquet homo patrẽ ac matrem, & adhęrebit uxori, & erunt duo in carnem unam: citra uocem, uxori.

Ex epistola ad Colossens. octaua ipsi, nobis septima.

NE igitur quis uos iudicet in esu aut potu, aut in parte festiuitatis, aut nouilunij ac sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum. I

Ex epistola ad Philemonem, nona apud ipsum, apud nos decimatertia. et ad Philippenses, decima ipsi, apud nos sexta, nihil excerpsimus. Ex epistola ad Laodicenses, quæ apud ipsum est undecima.

VNus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. I

Ex epistola ad Galatas prima apud ipsum, quarta apud nos.

DIscite quod iustus ex fide uiuet. Quicunq; enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui uero fecerit ipsa, uiuet in ipsis. II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autẽ ex promissione est, per liberam est. III. Testor autem rursus, quod homo circuncisus debitor est ut totam legem impleat. IIII. Pro, modicum fermentũ totam massam fermentat: fecit, adulterat. V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. VI. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immundicia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium, inimicitiæ, lites, emulationes, indignationes, cõtentiones, seditiones, hæreses, cędes, ebrietates, comessationes: quæ prędico uobis, quemadmodũ & prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei hæredes non erunt. VII. Qui uero CHRISTI sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentijs. VIII. Neque enim qui circunciduntur, ipsi legem seruant.

Ex epistola ad Corinthios prima, quæ & illi & nobis secunda est.

SCriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reij Sciam. II. Quo uelut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino glorietur. III. Principum mundi huius qui abolent. IIII. Scriptũ est enim, Qui deprehendit Sapientes in astutia ipsorũ. Et rursus, Dominus cognoscit cogitationes hominũ quod sunt uanæ. V. Etenim pascha nostrum immolatus est CHRISTVS. VI. Non scitis, quod qui adhæret scorto, unũ corpus est: erunt enim (inquit) duo in carnem unam. VII. Immutate. nam pro in lege, dicit, in Mosis lege. Ante hoc uero dicit, Nõne & lex hæc dicit? VIII. Num boues curæ sunt Deo? IX. Non em̃ uolo uos ignorare fratres, quòd patres nostri sub nube erant, & omnes per mare transierunt, & omnes eundẽ spiritualẽ cibũ comederunt, et omnes eundẽ spiritualẽ potũ biberũt. Biberũt enim ex spũali sequẽte petra, petra uero erat CHRISTVS. sed nõ in plurib. ipsorũ complacitũ est ipsi. Hęc aũt figurę nobis fuerũt, ne nos simus concupiscẽtes malorũ, quẽadmodũ et illi concupiuerũt. Neq; simulachrorũ cultores sitis, sicut quidã illorũ, uelut scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, et surrexerũt ad ludendũ. Neq; tentemus CHRISTVM. usquequò dicit, Hæc aũt figurate contigerũt illis, scripta uero sunt nobis, &c. I

X. Quid igit̃ dico? quod aliquid tẽplo immolatũ sit, aut aliquid simulachris immolatũ sit? Imò quod quę immolãt, dęmonijs immolant, & nõ Deo. Apposuit aũt Marcion uocẽ, templo immolatũ. XI. Vir nõ debet comã nutrire, cũ gloria et imago Dei sit? XII. Sed Deus contẽperauit corpus. XIII. Erroneè, sed in Ecclesia uolo quinq; uerba mente mea loqui, aliter aũt propter legẽ. XIIII. In lege scriptũ est, In alijs linguis et labijs alijs loquar ad populũ hunc. XV. Mulieres in ecclesijs sileant. Non enim permissum est ipsis loqui, sed subditæ sint, uelut etiam lex dicit. XVI. De resurrectione mortuorũ. Notum autẽ uobis facio fratres Euangeliũ, quod annunciaui uobis. Et, Si CHRISTVS rõ surrexit, uana est, &c. Sic prędicamus, et sic credidistis, quod CHRSTVS

mortuus est,& sepultus,& surrexit tertia die. Quum autem mortale hoc induerit immortalitatem,tunc fiet sermo qui scriptus est: Deuorata est mors in uictoriam.

Ex epistola ad Corinthios secunda, & ipsi & nobis tertia.

I. QVotquot enim sunt promissiones Dei, in ipso ipsum etiã,quapropter et per ipsum, Amen Deo. II. Non enim nosipsos prędicamus,sed Dominum IESVM CHRISTVM, nos autem seruos uestros propter IESVM CHRISTVM, quoniam Deus est qui dixit,è tenebris lucem illucescere. III. Habentes autem eundem spiritũ fidei,& nos credimus,quare etiam loquimur: rescidit,luxta id quod scriptum est.

Hæc est adulterata Marcionis compositio, quæ habet quidem stilum & figuram Euangelij secundum Lucam, & Pauli Apostoli non totum, non omnium ipsius epistolarũ, sed solum eius quæ est ad Romanos, & ad Ephesios, & ad Colossenses,& ad Laodicenses,et ad Galatas,et ad Corinthios primæ ac secundæ,& ad Thessalonicenses. Item primæ & secundæ ad Timotheum, & ad Titum, & eius quæ est ad Hebræos. quæ feruntur apud ipsum, uelut quæ non plenæ sint, sed adulteratæ. Vndiquaque autem eadem compositio malicioſe deprauata est, & in quibusdam dictionibus ascititiam additionem habet, non ad utilitatem, sed ad deteriores ac nociuas nouas dictiones contra sanam fidem,ex eiusdem stupidæ bestiæ mente. Hęc uero à nobis elaborata sunt, ac tractata ex prędicta apud ipsum scriptura, Apostoli & Euangelij secundũ Lucam. Porrò sciant omnes qui eiusdem errori cõtradicere uolunt, quod immutata quidem uerba per maliciam,apposita sunt. Quę uerò non habentur in propriis locis, rapta sunt per ipsius temeritatem. Hęc enim sola putauit bestialis ille contraria esse. In hoc itaque contradicemus confictæ eiusdem uersutiæ. & tertio loco nobis studium erit ut colligamus quę apud ipsum & apud nos inuenta sunt, conuenientia & indicationem habentia aduentus Saluatoris in carne,& testimonia consonantię noui Testamenti ad uetus, & confessiones filij Dei, in Euangelio confitentis Deum creatorem cœli & terræ, ipsumq; esse eum qui loquutus est in lege ac prophetis. Proprium autem hunc esse suum patrem. Et hæc quidẽ est prædicti argumẽti nostri compendiaria memorię gratia scholijs illustrata ex Marcionis exemplaribus compositio, ad uerbum uelut pauimentum à nobis conscripta. Quo uero non ea quę difficilia intellectu sunt, apud quosdam tenebricosa & ignorata habeantur, rursus numeros inscriptionum, primi inquam & secundi ac tertij capitis iuxta seriem proponam, & interpretabor ob quam causam unaquæq; locutio delecta est,& huc translata. Incipiam autem rem hoc modo.

Scholium primum ex Euangelio apud Marcionem.

ABi & ostende te sacerdoti,& offer pro purgatione tua uelut præcepit Moses, ut sit testimonium hoc uobis. Confut. I. Quomodo potest Dominus qui contra legem, & contra Deum legis suam doctrinã habet,uelut tu dicis, dicere his qui ab ipso curantur,leproso inquam,Abi & ostende teipsum sacerdoti? Quum enim sacerdoti dicat,legis sacerdotium non reprobat. Et offer pro purgatione tua: etiamsi resciderit donũ, apparebit ex uoce offer, quod de dono loquit. pro purgatione tua,uelut præcepit Moses: Si enim Mosis præceptum fieri consulit, non reprobat neque blasphemat Deum legis, sed confitetur,ipsum & patrẽ suum Deum legem Mosi dedisse. Peruertisti autem uerba ô Marcion, dum pro, in testimonium ipsis: dicis,testimoniũ uobis. Et hoc palàm mentitus es contra caput tuum. Si enim testimoniũ uobis dixit, testem seipsum fecit,quod non uenit ad destruendum legem aut prophetas, sed ad implendum. Scholium II. Vt autem sciatis quod potestatem habet filius hominis dimittendi peccata in terra. Confutatio II. Si igitur filium hominis seipsum uocat, non negat ipse unigenitus incarnationem, & frustra apud te cantatur, quod in existimatione apparuerit. Et si habet potestatem in terra, non aliena est terra à creaturis eius, ac patris ipsius. Scholium III. Dominus est filius hominis, etiam sabbati.

Confu-

Confut. III. Duo ſtatim ſimul, & filium hominis, & Dominũ ſabbati, ſeipſum Saluator confitetur, docens ut ne Sabbatum alienum à ſua creatione putetur, etiamſi poſtremum filius hominis ab aduentu in carne uocatus ſit. Schol. IIII. Iudam Iſcariotẽ qui fuit proditor. Verum pro deſcendit cum ipſis, habet, Deſcendit inter ipſos.

Confut. IIII. Iudas Iſcariotes qui fuit proditor, cuius dic? omnino eius qui comprehenſus eſt, inſuperq; crucifixus, & multa paſſus. Quomodo igitur comprehenſus crucifigitur, qui ſub tactum nõ cadit, uelut tu dicis ô Marciõ? Apparentiam enim eſſe dicis. redarguetur autem opinio tua, eo quod ſcriptũ eſt Iudas proditor. prodidit enim ipſum, & tradidit in manus hominũ, ſuum Dominum. Nihil autẽ prodeſt tibi quod dicis, deſcendit inter ipſos, pro cum ipſis. Non enim potes apparentiã ac uiſum decernere, eũ qui poſtea apud te ſub tactũ cadere oſtẽditur. Schol. V. Et omnis turba quę rebat ipſum tangere. & ipſe attollens oculos ſuos, &c. Confut. V. Quomodo rurſus turba poterat tangere eum qui tactũ non habet? Quales uero oculos ſuſtulit ad cœlos, qui ex carne non erat cõpactus? Imò hęc dixit, ut oſtendat, quod mediator Dei et hominum homo CHRISTVS IESVS habens utraq;, ex hominibus quidem carnem, ex Deo uero patre inuiſibilem eſſentiam. Schol. VI. Secundũ eundem modũ faciebant prophetis patres ueſtri. Confut. VI. Si prophetarũ meminit, non negat prophetas. Si damnat prophetarũ cędem, & improperat occiſoribus ac perſecutoribus ipſorũ, non alienus à prophetis eſt, ſed Deus ipſorũ eſt, qui ipſos fecit. Schol. VII. Dico uobis, tantam fidem neq; in Iſraël inueni. Confut. VII. Si neq; in Iſraël tantam fidem inuenit, uelut in Centurione à gentibus progreſſo, igitur non uituperat fidem ipſius Iſraël. Si enim aliena à Deo fuiſſet, & non ipſius ac patris eius, non uticq; feciſſet huius laudẽ. Schol. VIII. Immutatũ illud, Beatus qui non paſſus fuerit offendiculũ in me. Habet enim uelut ad Ioannem. Confut. VIII. Siue ad Ioannẽ habuerit, ſiue ad ipſum Saluatorẽ, beatos prędicat eos qui non offendiculum patiuntur ſiue in ipſo, ſiue in Ioanne, ut ne quę non audiant, ab ipſo ſibijpſis fingant. Habet autem maiorem ſpeculationẽ, ob quam dixit Saluator: Vt ne enim quis maiorẽ inter natos mulierum ab ipſo poſitũ Ioannem, etiã ipſo Saluatore maiorẽ putaret, eo quod etiam ipſe ex muliere natus eſt, cauet, & dicit hoc, Et beatus eſt quicunq; non fuerit paſſus offendiculũ in me. Vnde dicit, Qui uero minor eſt in regno Dei, maior ipſo eſt. Erat enim Saluator tempore iuxta natiuitatẽ de carne minor ipſo ſemeſtri temporis ſpacio: maior aũt in regno, nimirũ ut Deus ipſius. Venit enim unigenitus, ut nihil in occulto loquereť, aut quid contra propriã prædicationẽ mentiretur. Dicit enim, In occulto loquutus ſum nihil, ſed cum dicendi libertate. Veritas enim eſt: uelut dicit, Ego uia & ueritas. Neq; igitur uia errorẽ habet, neq; ueritas occultans ſeipſam, mendaciũ loquiť. Schol. IX. Hic eſt de quo ſcriptũ eſt, Ecce ego mitto angelũ meum ante faciẽ tuam. Confut. IX. Si cognoſcit unigenitus Dei filius Ioannẽ, ac prænoſcit, prænoſcens autẽ oſtendit uolentibus ſcire uirtutem. quod hic eſt de quo ſcriptũ eſt, Ecce ego mitto angelum meũ ante faciẽ tuam. Ergo qui ſcripſit & dixit, Mitto angelũ meum ante faciẽ, Deus æternus qui in prophetis & in Lege loquutus eſt, non alienus erat à proprio IESV CHRISTO. Mittit enim angelũ ſuum ante faciẽ ipſius, ante faciẽ filij ex patre honorati. Non enim miſſiſſet angelũ ſuum alieno inſeruiturũ, ſiquidem contrarius ipſi erat, iuxta tuam ô Marcion opinionem. Schol. X. Et ingreſſus in domũ phariſæi, accubuit. Mulier aũt illa peccatrix ſtans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & unxit, & oſculabatur. Confut. X. Vox ingreſſus, corpus oſtendit. domũ enim indicat, & corporis menſuram. Et accumbere nullius eſt quàm corpus habentis, magnitudine prędituin ac diſcumbens. Et mulierem rigare lachrymis pedes, non imaginarios, neq; apparentes oſtendit. unxit enim, et rigauit, & oſculata eſt, contactũ corporis ſentiens.

Minor in regno Dei quis ſit.

Scholium XI. Et rurſus, Hęc lachrymis rigauit meos pedes, et unxit, et oſculata eſt.

Con-

Confutatio XI. Vt ne putes ô Marcion, ſolum putari apud homines, mulierem peccatricem pedes Saluatoris rigaſſe & unxiſſe, ac oſculatam eſſe, ipſe Saluator confirmat, non per apparentiam hæc facta eſſe docens, ſed ex ueritate, ad redarguendum phariſæum, & te Marcionem, & eos qui tecum ſentiunt, affirmans ac dicens: Hæc pedes meos unxit & oſculata eſt. Quales uero pedes, quàm eos qui ex carne & oſſibus ac reliquis conſtant? Scholium XII. Non habet, Mater ipſius & fratres ipſius, ſed ſolum, Mater tua & fratres tui. Confutatio XII. Etiamſi ſuperiora reſciderís, ô Marcion, Euangelij uerba, quo facias Euangeliſtam non ſuffragari dictioni à quibuſdam relatæ, nempe, mater tua & fratres tui: non potes tranſgredi ueritatem. cur enim non multas dixit matres? cur non multas dixit patrias? Quot quàm multa dicunt de Homero? alij quidem Ægyptium dicentes, alij Chium, alij Colphonium, alij Phrygem, alij Smyrnæum, Meletis & Critheidis: Athenienſem uero ipſum Ariſtarchus pronunciauit. Alij Lydum, Mæonis: alij Cyprium, Propodiadis, ex uicinia in ambitu circa Salaminios: & quidem hominem. Verum propterea quod in multis fuerat patrijs ac urbibus, ideo multos ad diuerſam narrationem impulit. Hic uero de Deo dicentes, & CHRISTO, non multas opinati ſunt eſſe matres, ſed unam quæ reuera ipſum genuit: & non multos fratres, ſed filios Ioſeph ex altera ipſius uxore: & non poteris contra ueritatem armari. Et ne te ſeducat ſermo quem dixit Dominus, Quæ eſt mea mater, & qui fratres? Non enim negans matrem hæc dixit, ſed intempeſtiuitatem euertens eius qui dixit hoc, tanta turba circumſtante, & ad ſalutarem ipſius doctrinam profuſa, & ipſo circa ſanationes ac prædicationem occupato. Auocatio enim eſſe uidebatur hoc à ſuſceptis negotijs, quod hic impediebat ipſum, dum dicebat, Ecce mater tua & fratres tui: tantum abeſt ut de hoc gauiſus fuerit. Non quod ignorarit ueniſſe ipſos antequam audiret, ſed quod prænoſceret quod foris ſtarent: alioqui cum increpatione intempeſtiuã illius uocem compeſcuiſſet, quemadmodum etiam ad Petrum aliquando dixit: Diſcede à me ſatana, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Scholium XIII. Nauigantibus ipſis obdormiuit: Excitatus autem, increpauit uentum & mare. Confutatio XIII. Quis dormiuit? dic. De deitate non audebis dicere. Si uero etiam dixeris, contra caput tuum phanatice blaſphemiam eructabis. Cuique uero manifeſtum eſt, quod is qui in ueritate homo fuit, ſomno opus habens propter corporis neceſſitatem obdormiuit. Qui enim ipſum excitarunt, non apparentiã uidebant, ſed ueram hominis incarnationem. Profectò manibus mouentes & clamantes teſtantur quod ipſum excitarunt. exurgens enim inquit, qui dormijt, carnem geſtans Deus, quiq; de cœlo deſcendit, et carnem propter nos induit, excitatus quidem eſt uelut homo, increpauit autẽ mare uelut Deus, et tranquillitatem fecit. Schol. XIIII. Contigit autem inter eundum, turbę conſtringebãt ipſum, & mulier ubi tetigiſſet ipſum, ſanata eſt à ſanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rurſus, Tetigit me aliquis, nam noui uirtutẽ à me egreſſam eſſe. Confut. XIIII. Interim dum ipſi irent, inquit, et nondum ipſe iret: ut ne aliter figures ipſum extra conſequentiam eorum qui iter faciunt. Verum illud, Turbæ conſtringebant ipſum, indicat quod turbæ non potuiſſent conſtringere ſpiritum. Mulier ubi tetigiſſet ipſum, non aërem tetigit, ſed contactum humanum. Quo enim oſtenderet, quod non ſolum apparentia contactus corporis ſui à muliere factus eſſet, docet dicens, Quis me tetigit? nam noui uirtutem à me exijſſe. Scholium XV. Sublatis in cœlum oculis, benedixit ſuper ipſos. Confutatio XV. Si ſuſtulit oculos in cœlum, & benedixit ſuper ipſos, non in apparentia habuit oculorum & aliarum partium figuras. Scholium XVI. Dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & poſt tres dies reſurgere. Confutatio XVI. Si filium hominis & pati & occidi oportere ſeipſum confitetur unigenitus Dei filius, contra te eſt aſcia hæc,

Homeri patria ambigua.

excindens

exſcindens omnem radicem tuam, ô ex ſpinis nate Marcion, & nubes aqua carens, arborq́ infrugifera, ac autūnalis. Nam & rurſus dicit, et poſt tres dies reſurgere. Quid uero reſurgere dicit, quàm hoc quod paſſum eſt & ſepultum in monumento? Apparentia autem, ſiue uentus aut ſpiritus, aut imaginatio, funerationem ac ſepulturā non ſuſceperit, nec reſurrectionem. Schol. XVII. Et ecce duo uiri loquebantur cū ipſo, Elias & Moſes in gloria. Confut. XVII. Fortaſſis arbitror per hæc uerba falx apud ſanctum Zachariā contra te ô Marcion expreſſa eſt, omne tuum contra legem ac prophetas excogitatum mendacium exſcindens. Quandoquidem enim reprobaturus eras legem & prophetas, alienos ipſos aſſerens à Saluatore, & gloria ipſius ac diuina doctrina, ambos duxit ſecum in propria ſua gloria, & oſtendit ſuis diſcipulis, & diſcipuli nobis & mūdo: hoc eſt omni homini uolenti uiuere, ut per primū uelut per aſciā, tuas exſcindat radices. per ſecundum uero, uelut per falcem uerbi ueritatis, reſecet ramos tuos, cicutam & lethalem ac uiſcoſum blaſphemiæ ſuccum hominibus producentes. Si enim alienus eſſet Moſes à CHRISTO, cui olim lex cōcredita eſt, et ſi prophetæ alieni eſſent, non ſanè ipſis cum ipſo in propria gloria ſua reuelaſſet. Vide enim miraculum quod neq́ in monumento hos oſtendit, neq́ circa crucē, ſed quando partem gloriæ ſuę uelut in arrabonem nobis reuelauit, tunc ſanctos, Moſem inquam ac Heliam, ſimul ſecum duxit, quo cohęredes ipſos regni ſui oſtēderet. Schol. XVIII, Ex nube uox, Hic eſt filius meus dilectus. Confut. XVIII. Omnibus ſanè manifeſtum eſt, quod nubes non eſt ſuprema, neque ſupra cœlū exiſtit: ſed in creatura iuxtà nos, unde uox ad Saluatorem delata eſt. Si itaq́ pater & in nube loquitur, oſtendens diſcipulis filium ſuum, non alius eſt opifex quàm idem ille qui etiam per nubem proprio filio teſtimonium præbuit, & non ſolum eorum quę ſupra cœlum ſunt, Dominus eſt, uelut tu dicis. Schol. XIX. Rogaui diſcipulos tuos, dixit autem eo quod non potuerunt eiȝcere ipſum, & ad ipſos: Ô generatio incredula, quàm diu tolerabo uos? Confut. XIX. Quàm diu, temporis aduentus in carne ſignificationem habet. Et, O generatio incredula, uelut prophetæ in nomine ipſius diuina ſigna fecerint ac crediderint, quemadmodū Helias & Heliſſæus, atque alij feciſſe comperiuntur. Schol. XX. Filius enim hominis futurū eſt ut tradatur in manus hominū. Confut. XX. Filij hominis, & tradendi in manus hominum, apparentia non exiſtimationis neq́ imaginationis eſt, ſed corporis & membrorum conſpectus. Schol XXI. Neq́ hoc legiſtis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. Confut. XXI. Domum Dei dicit domum fixorum tentoriorum, factorū à Moſe. Non ignominia afficit legem, neq́ Deum qui loquutus eſt in lege. Deum enim ipſum dicit qui eſt ipſius pater, aut ipſe unigenitus. Solet enim Trinitas, Pater & Filus ac Spiritus ſanctus operari in lege & prophetis, & Euangelijs atque Apoſtolis. Schol. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: non habet autem, & terræ: neq́ habet, pater. Redarguitur autem: infrà enim habet, Ita pater.

Confut. XXII. Gratias agit Domino cœli, ſiue detraxeris uocem terrę, ſiue reſecueris uocem pater, ut ne patrem ſuum oſtendas, ô Marcion, CHRISTVM dicere ipſum opificem. Manent enim ueritatis membra uiuētia. Nam uelut in reliquijs per obliuionem ſiuiſti ô Marcion, Ita pater. Oſtenditur itaq́ omnino proprio patri gratias agere CHRISTVM, & ipſum cœli Dominum appellare. Et multa eſt mentis tuæ ueſania, quæ non intelligit ueritatis libertatem. Schol. XXIII. Dixit legiſperito, In lege quid ſcriptum eſt? & reſpondens poſt legiſperiti reſponſionem dixit, Recte dixiſti, hoc fac & uiues. Confutat. XXIII. Quum ueritas ſit filius Dei, neminem ſeducit de uita interrogantem: propter hominum enim uitam uenit. Quum itaque ipſi uitæ cura ſit, & ſeruanti legem uitam eſſe oſtendat, & eum qui ſecundum legem reſpondit, recte dixiſſe pronunciet, & Sic fac & uiues dicat: quis adeò ſtupidus fuerit, ut credat quidem Marcioni blaſphemanti in Deum, qui & legem &

Euangelij

Euangelij gratiam hominibus largitus est, simul autem cum ipso abducatur, qui neq; ex lege, neq; ex Spiritu sancto aliquid doctrinæ habet. Schol. XXIIII. Et dixit, Quis ex uobis habebit amicum, & uadet ad ipsum media nocte petens panes tres. Ergo petite & dabitur. Quem enim ex uobis patrem filius petet piscem, & pro pisce serpentẽ dabit ipsi? & pro ouo scorpium? si igitur uos qui mali estis, nouistis dona bona, quanto magis pater? Confut. XXIIII. Redarguitur impostoris huius uitæ superstitio. Non enim propter continentiã ipsi uita instituta est, neq; propter mercedem bonam, ac spem certaminis, sed ob impietatem & falsæ opinionis malignitatem. Docet enim hic animatis nõ uesci, pronuncians reos esse iudicij eos qui carnẽ edunt, uelut qui animas edant. Stultum est autẽ hoc totum. Non enim carnes anima, sed in carnibus anima. Et neq; animarum in animalibus dicimus esse eam dignitatem quę in hominibus est, sed animã ad hoc solum ut animal uiuat. Putat autem miser ille, unà cum alijs idem sentientibus, quod eadẽ anima et in hominibus et in brutis est. Hoc ipsum enim multæ erroneę hæreses frustra sentiũt. Nam et Valentinus & Colorbasus, Gnosticiq; omnes ac Manichæi, transitus animarum de corporibus ad corpora esse pronunciant in hominibus cognitionem non habentibus, uelut ipsi ex fabulamento quodam confingunt. Has enim dicunt peruagari, & singulorum animantiũ corpora pertransire, donec cognitionem assequutæ fuerint, atque sic purgatæ ac resolutæ ad cœlestia transmigrarint. Et primũ quidem redarguitur tota ipsius uana fabulæ cõfirmatio. Horum enim certitudinem nemo alius nosse potest, prẽter Dominũ nostrum IESVM CHRISTVM, qui propter ouem deperditam uenit, hoc est propter hominum animas. Qui earundem curam habens, & animaliter & corporaliter corporis atq; animę dominiũ obtinet, & hanc uitam & futuram exhibet, ut qui mortuũ Lazarum & filium uiduæ, et filiam principis Synagogę à mortuis suscitauit. non in malum ipsos ferens, uelut illi corpus carcerem esse docent: sed bonum faciens ac sciens, quod & perseuerantia hic in carne ab ipso decreta est, & futura carnis & animę resurrectio. Et si rursus nouisset quod una anima in brutis & hominibus est, uenit autem ut animæ salutem procuraret: non oportebat ipsum ubi unum mundasset à demonio uexatum, illum uidelicet qui à monumentis egrediebatur, iubere ut dæmones discederent, & duo milia porcorum occiderent, si æquales essent animę hominum ac porcorum. Quomodo enim unius curam gerens, bis mille perdidisset? Si uero rursus uelut serpens oblique incedẽs cõminiscitur ac dicit, quod dissoluit ipsos à corporibus ut sursum scanderent. oportebat Lazarum solutum à corpore non rursus reuerti in corpus, imò etiam illum ipsum à dæmonio uexatũ soluere uincula corporis. At non sic fecit. Sed potius præuidit sic corporis utilitatis gnarus. Concidit doctrinæ tuæ ratio de anima ô Marcion, itemq; illorum qui à te & ab alijs sectis originem ducũt. Cæterum de simulata uitæ tuæ conuersatione rursus dicam, propterea quod dicis malum & illicitum esse carnibus uesci. Redarguit autem te Saluator, plus te sciens, & quod melius est dicens ab eiusmodi dicto. Dicit enim, A' quo petet filius piscem, num serpentẽ dabit ipsi? aut pro ouo scorpium? Et postea dicit: Si igit' uos qui mali estis, nouistis dona bona dare filijs uestris, quanto magis Pater uester cœlestis? Si itaq; bona dona uocauit piscẽ & ouum, nõ malum est quod ex Deo datum cum gratiarũ actione accipitur. Et sic undiquaq; improbitas tua confutata est. Schol. XXV. Resectum est de Iona propheta. Habet enim, Natio hæc, signum non dabitur ipsi. Non habet autem de Niniue, & regina Austri ac Solomone. Confut. XXV. Et in his quæ resecare uideris, non potes ô Marcion occultare ueritatem. Etiamsi enim detraxeris de Iona propheta, qui dispensationẽ mysterij ipsius Saluatoris significat: detraxeris item de regina austri ac Solomone, et salutare Niniues documentum, & Ionæ prædicationem: tamen ipse propositus Saluatoris sermo te redarguit. Dicit enim, Natio hæc signũ petit, & signum non dabitur ipsi, uelut

Animatorum esu abstinuit Marcion.

Animarum hominũ ac brutorum diuersitas.

uelut generationes quæ ipſam prȩceſſerũt ſignis à Deo de cœlo dignȩ factæ ſunt. Sic Helias ſignum fecit per ignem qui de cœlo deſcendit, & ſacrificium arripuit. Et Moſes ſecat mare, & pungit petram, ac prolicit aquam, & manna de cœlo producit. Et IESVS Naue ſolem ac lunam ſtare facit. Et quamuis omnibus modis occultet impoſtor ille quȩ ſcripta ſunt, nihil lȩdet ueritatẽ, ſed ſeipſum à ueritate abalienat. Schol. XXVI. Pro, prȩteritis iudiciũ Dei: habet, prȩteritis uocationẽ Dei Confut. XXVI. Vnde non redargueris? Vnde contra te colligi poterit teſtimoniũ? prima enim concinnunt poſterioribus, dum malitia tua redarguitur. Si enim dixerit, continetis traditiones ſeniorum ueſtrorum, & præteritis miſericordiã & iudicium Dei: diſce à quo tempore ipſos accuſat quod hoc faciunt. Quando uero traditio & inuentio ſeniorum ipſos contigit? Nimirum Dauidis quidem poſt reditum ex Babylone, Acibæ uero etiam ante captiuitatẽ Babylonicam facta eſt. Filiorum autem Aſſamonæi, temporib. Alexandri & Antiochi ante aduentum CHRISTI centum nonaginta annis. Itaq; & ab eo tempore per legem erat uocatio, & per prophetas miſericordia. & undiquaque circulatorius ſermo tuus concidit. Schol. XXVII. Vȩ uobis, quia ȩdificatis monumenta prophetarũ, & patres ueſtri occiderunt ipſos. Confut. XXVII. Si prophetarum curam gerit, eis qui occiderunt ipſos improperans, non alieni ab ipſo fuerunt, ſed ſerui & præparatores aduentus eius in carne, qui & teſtimonium præbuerunt nouo Teſtamẽto. Moſes quidem dum dicit, Prophetã uobis excitabit Dominus Deus ex fratribus ueſtris ſicut me. Et ante ipſum Iacob dicens, Ex germine fili mi Iuda prodiſti, reclinatus dormiuiſti ut leo, non deficiet princeps ex Iuda. Et paulò pòſt, Donec uenerit cui ſunt repoſita, et ipſe expectatio gentium, & in ipſum gentes ſperabunt. Eſaias uero, Ecce uirgo in utero habebit. Hieremias uero, Et homo eſt, et quis cognoſcet ipſum? Et Micheas, Et tu Bethleẽ, et poſtea: Ex te mihi egredietur dux, &c. Et multa referre licet, etiam ipſo ſaluatore dicẽte, Si Moſi crederetis, etiam mihi utiq; credere tis, ille enim de me ſcripſit. Schol. XXVIII. Non habet, propterea dixit ſapiẽtia Dei, mittam ad ipſos prophetas. Et de ſanguine Zachariæ, & Abel, & prophetarũ, quod requiretur à generatione hac. Confut. XXVIII. Et in hoc multa eſt tua confuſio ô Marcion, quum character ueritatis ſeruetur, & reſectio furtorum tuorum reperiatur in exemplari Euangelij ſecundum Lucam, ita ut loci comperiantur, & à te ſublati deprehendantur. Schol. XXIX. Dico autem amicis meis, ne timete eos qui occidunt corpus. Timete eum qui poſtquam occidit, poteſtatem habet mittendi in geennam. Non autẽ habet, Nõne quinq; paſſerculi duobus aſſibus uæneũt, & unus ex ipſis nõ eſt in obliuione poſitus coram Deo. Confut. XXIX. Hoc dictum, dico autem amicis meis, ne timete, &c: cogit te ô Marcion, etiam ſequentem parabolam confiteri. Sine Deo enim nihil fit, etiamſi ſuſtuleris id quod de paſſerculis dicitur. Reſponde igitur de his quæ relicta ſunt à te in hoc dicto, et dic nobis, quid ſentis de eo, qui poteſtatem habet. Si enim dixeris ipſum eſſe patrẽ CHRISTI, qui etiã apud te bonus Deus dicitur, etiamſi male diuidas, tamen quandoquidem habet poteſtatem, dediſti ipſum iudicem eſſe, & unicuiq; pro dignitate retribuere. Si uero non hoc dicis, ſed opificem qui à te natura iudex celebratur, dic mihi quis dedit huic poteſtatem? Si enim à ſeipſo habet, ergo magnus eſt & poteſtatem habet. Si autem iudicandi poteſtatem habet, habet etiam ſaluandi. Qui enim damnare poteſt, poteſt etiam abſoluere. Et aliter, ſi iudice mittente animas in geennã, Deus bonus ipſas non liberat: qui undiquaq; earundẽ animarum curam non gerit, quomodo fuerit bonus? Aut enim quod fortior ipſo eſt, & non poteſt ex manu illius liberare, hoc contingit. Aut quod poteſt quidẽ, non uult autem, et ubi eſt ipſa bonitas? Si uero quoniam ipſe creauit, poteſtatem habet etiam iudicandi, quomodo ſupernus Deus, de quo tu fabularis, aliquos partialiter ſaluat? Si enim ab alienis accipiens ſaluat, auarus eſt qui aliena cupit. Si uero non auaritiam di-

Traditiones Iudæorum.

o cis eſſe,

cis esse, eo quod ad bonum & salutem fit hoc opus, personarum acceptorem ipsum facis, qui non bonũ æqualiter omnibus, sed partialiter facit. Schol. XXX. Pro confitebitur ipsum coram angelis Dei, legit corã Deo. Confut. XXX. Vndiquaq; cõuincitur, non secundũ Deum procedere, etiamsi in breuissimo sermone immutauerit ueritatẽ. Qui enim audet aliquid de scriptis ab initio mutare, non in uia ueritatis consistit. Schol. XXXI. Non habet, Deus uestit gramẽ. Confut. XXXI. Quamuis non finis scripta uelut habent à Saluatore dicta, tamen seruantur loci in Euãgelio sanctæ Ecclesiæ, etiamsi negaueris tu Deum qui omnia fecit, & omnium curam gerit usque ad gramen, uelut ipse quoq; Saluator confitetur. Schol. XXXII. Vester autẽ pater nouit quod indigetis his, carnalibus scilicet. Confut. XXXII. Nouit pater quod indigent discipuli carnalibus rebus necessarijs, et prouidet huiuscemodi. prouidet autem non in alio sæculo, sed hic, non in alienis prouidentiam seruorum suorum faciens, sed in creaturis suis. Schol. XXXIII. Quærite regnũ Dei, et hæc omnia adijcientur uobis. Confut. XXXIII. Si de alterius rebus nutrimur, & alius Deus regni cœlorũ est, quomodo sermo cõsonus erit? Aut enim ipsius est regnũ, quapropter adijcit omnia quæ hic sunt ipsius, propter laborem desiderij regni sui. Aut ipsius quidem est regnũ & illud sæculũ, opificis uero ea quæ hic sunt, & consentit opifex cũ superni regno, adiuuãs eos qui iustitiã & regnum superni quærunt. Quum autẽ sit uoluntas una, et nõ diuersa: non amplius duo sunt principia, aut tria. Reuera enim unus est Deus qui omnia fecit, & qui fecit bene, & non contrarie. Nostrũ autem est peccare & errare, siue uolumus, siue nolumus. Schol. XXXIIII. Pro pater uester, pater habet. Confut. XXXIIII. Et in hoc nullam nobis iniuriã facis, sed amplius confirmas. Nam patrem suum prouidentiã facere rerũ quę hic sunt, cõfessus es Saluatorẽ dixisse.

Schol. XXXV. Pro secunda aut tertia uigilia, habet uespertinã uigiliam. Confut. XXXV. Redarguitur bestialis ille, diuinos sermones stolide ad suam opinionẽ inuertisse. Non enim diurnæ fiunt uigiliæ, sed nocturnæ, à uespera ad tertiam uigiliã progressum intentionis habẽtes. Et non à matutino in uesperã, uelut hic maliciose cõmentus esse deprehẽditur.

Vigiliarũ noctis ratio.

Schol. XXXVI. Veniet Dominus serui illius, & dissecabit ipsum, & partẽ ipsius cũ infidelibus ponet. Confut. XXXVI. Quis est qui dissecat seruum? dic mihi. Si enim opifex & iudex, qui à te Deus dicitur, est qui hoc facturus est, ergo ipsius sunt fideles. Increpans enim seruũ non recte facientẽ, partem ipsius cũ infidelibus ponit. Si uero pater CHRISTI est, aut ipse CHRISTVS, qui hoc facturus est, manifeste testimoniũ apud te ipsum conseruas, quod contra te est. Nam dum confiteris aut CHRISTVM aut patrẽ ipsius citra ambiguitatẽ hoc facturũ esse, cõfessus es eundẽ iudicem & eundẽ bonum et unũ esse, qui & horũ quæ hic sunt, et eorum quæ illic, prouidentiã habet. Schol. XXXVII. Ne fortè pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori. Confut. XXXVII. Iudicẽ dicit opificem, exactorẽ uero unumquemq; angelum ipsius, qui exacturi sunt facta à peccatoribus. qualia autẽ, quàm delicta & peccata? quę & IESVS abominatur, & tu ipsum interdicere dicis. Si igitur quę bonus Deus abominatur, ea etiam iudex & opifex abominat, unus et idẽ est qui ex opere unius uoluntatis ostendit. Schol. XXXVIII. Amputatũ est ab hoc, uenerunt quidã nunciantes ipsi de Galilæis, quorũ sanguinem commiscuit Pilatus cum sacrificijs ipsorũ, usq; quò dicit de decẽ & octo in Siloã mortuis in turri. Et nisi resipueritis, usq; ad parabolã fici, de qua dicit agricola, donec fodero ac misero stercora, et si non fecerit, excinde. Confut. XXXIII. Hæc omnia sustulit compilator ille, occultans à seipso ueritatẽ. Propterea quod Dominus cõsensit Pilato qui tales recte iudicauit. Et quod recte illi in Siloã mortui essent, quũ essent peccatores, et sic à Deo puniti essent. Porrò cũ maliciose egerint aliqui circa regia præcepta, prolata ab antiquis exẽplaria probe munita, desipiẽtes redarguũt. Sic etiam à domo regia, hoc est sancta Dei Ecclesia,

Eccleſia, prolatum Euangeliũ redarguit mures bonorum indumentorũ corroſores. Schol. XXXIX. Hanc aũt filiam Abraã, quam alligauit ſatanas. Confut. XXXXIX. Si filiæ Abraam Dominus curã gerit, nõ alienus ab ipſo eſt Abraam. confitetur enim ipſum ſibi complacuiſſe, dum miſericordiã erga filium ipſius oſtendit. Schol. XL. Reſcidit rurſus, Quum uideritis Abraã & Iſaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei: pro hoc autem fecit, quũ omnes iuſtos uideritis in regno Dei. Vos autẽ expelli foras: fecit, uos autem detineri foras. Illic erit fletus & ſtridor dentiũ. Confut. XL. Quomodo ueſtigia ueritatis apparent? Non enim poteſt quis uiam occultare. Seducere equidẽ homines poteſt ab ipſa, & occultare ipſam ab ignorãtibus. uerũ ab expertis eius, minimè. Non enim poteſt terram ubi eſt uia diſſipare: & ſi ipſam quoq; obſcurauerit, locus tamẽ permanet uię, qui cognitus coarguit eum qui uiã peruertit. Vide mihi ueſtigia ueritatis. Hunc enim ſermonẽ ad quem dixit quàm ad Iudæos? & ſi ad Iudæos, iam oſtẽdit ipſos intus, & eĳci à iuſtis. Qui ſint autẽ illi, quàm patres ipſorũ, Abraam, Iſaac, Iacob, & prophetæ? Non enim dixit, uideritis iuſtos ingredientes, ſed uideritis iuſtos in regno, uos autẽ eĳci. & eĳci quidẽ, futuri ſignificatione pronunciauit. Iuſtos autem iam eſſe oſtẽdit non alienos ab his ſecundũ carnem, neq; ſecundũ uocationẽ, ſed cum his uocatos eos qui iam ſunt iuſtificati, ante aduentũ ipſius in carne. Si uero etiam foris manere dixit, uelut patres intus ſint: unde ſtridor dentiũ fit in iudicio, ô ſtolide, ſi non reſurrectio mortuorũ fiat? Schol. XLI. Reſcidit rurſus, Veniẽt ab orientibus & occidentib. & accumbent in regno Dei. & hoc, Poſtremi erunt primi. & hoc, Acceſſerunt Phariſæi dicentes, Exi et uade, quia Herodes uult te occidere. & hoc, ite ac dicite uulpeculę illi: uſq; quo dixit, Non eſt poſſibile prophetã perire extra Hieruſalem. & hoc, Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas miſſos. & hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. & hoc, Relinquitur uobis domus ueſtra. & hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. Confut. XLI. Vide tantam temeritatem, quantam Euangelĳ collationem facit. uelut ſi quis animal accipiat, & dimidium corporis amputet, & per medietatem ignorantes perſuadere conetur, tale eſſe animal, & nihil ab ipſo ablatum eſſe. Schol. XLII. Rurſus reſcidit totam parabolam duorum filiorum, eius qui accepit partem paternorũ bonorum, & prodigaliter conſumpſit, & alterius. Confut. XLII. Nihil differt poſterior malicia à prioribus auſis. Verum ſibĳ ipſi damnũ allicit, manente Dei ueritate. Schol. XLIII. Lex & prophetæ uſq; ad Ioannẽ, ab eo tempore regnũ Dei annunciat, & quilibet in ipſum uim facit. Confut. XLIII. Si legẽ ponit, & prophetas nominat, & legem nõ iniquitatẽ dicit, neq; falſos prophetas appellat prophetas: clare confiteť, Saluatorẽ prophetis teſtimoniũ præbuiſſe, & demonſtratũ eſt quod de ipſo prędixerunt. Schol. XLIIII. De diuite & Lazaro mendico, quod delatus eſt ab angelis in ſinum Abraę. Confut. XLIIII. Ecce & inter uiuos, & beatos, & in quietis hæreditate Abraam eſt à Domino cõnumeratus. Et Lazarus ſinu ipſius dignus factus eſt. Ne itaque amplius, ô Marcion, Abraam maledictis impetas, qui cognouit ſuum Dominum, & dixit ad ipſum, Domine qui iudicas omnem terram. Ecce enim teſtimonium ab ipſo tulit, quod eſt iuſtus, & non alienus à uita quæ à Domino laudatur. Schol. XLV. Nunc autem hic ſolatio fruitur idem Lazarus. Confut. XLV. Si ſolatio fruitur Lazarus in ſinu Abraæ, non extra uocationem uitæ eſt Abraam. Schol. XLVI. Dixit Abraam, Moſem habent ac prophetas, audiant ipſos, alioqui neque excitatum ex mortuis audient. Confut. XLVI. Non uelut qui adhuc in mundo ſit, & qui deceptus ſit, Abraham legi teſtimonium prębet, ac prophetis. Neque uelut qui neſciat quæ ſunt ex his euentura: ſed poſtquam experientiam fecit quietis quę illic eſt. Poſt mortem enim teſtatur de ipſo Saluator in parabola, quod per legis dogmata & prophetas ſalutem aſſequutus ſit, & hæc ante legem fecerit. Similter autem &

eos qui poſtea legē ſeruarunt, & prophetis obedierūt, in ſinu Abrahæ eſſe, & ad uitā cū ipſo abire teſtatur. Quorū de numero unus erat Lazarus, per legē & prophetas ui uifico ſinu beatitudinis ipſius Abraam dignus factus. Schol. XLVII. Recidit hoc, Dicite inutiles ſerui ſumus, quod debuimus facere fecimus. Confut. XLVII. Et ſecu ritatē doctrinæ Domini nō admittit. Muniēs enim diſcipulos ſuos ut ne per elatio- nem amittant operis mercedē, humilitatē ipſos docuit. Hic uero nō admittit. faſtu e- nim per omnia elatus eſt, & nō ueritate. Schol. XLVIII. Quando occurrerūt decē leproſi, recidit multa & fecit, Demiſit ipſos dicens, oſtendite uos ſacerdotibus: & a- lia pro alijs fecit dicens, Multi leproſi erant in diebus Heliſæi prophetæ, & non mun- datus eſt niſi Neeman Syrus. Confut. XLVIII. Et hic prophetam Heliſſæū uocat Dominus, & ſeipſum explere æqualiter quæ ab illo facta ſunt, ut redarguat Marcio- nem & omnes reprobantes Dei prophetas. Schol. XLIX. Venient dies, quando concupiſcetis uidere unam diem filij hominis. Confut. XLIX. Si dies numerat, e- tiam tēpus ſignificat. & filium hominis dicit ſeipſum, ergo etiam menſuram ætatis oſtendit, & dierū prædicationis exemplū. Non igitur ſine carne eſt uerbū, ſed in cor- pore eſt bona uoluntas Schol. L. Dixit quidam ad ipſum, Magiſter bone quid fa ciendum mihi ut cōſequar uitam æternā? ipſe uero dixit, Ne me dixeris bonū. Vnus eſt bonus Deus: appoſuit ille, pater. & pro, præcepta noſti, dicit, præcepta noui. Confut. L. Vt ne oſtendat præcepta iam præſcripta, dicit, mandata noui. Verū totū caput manifeſtū eſt ex conſequentia. Et ſi patrē bonum dicit, & Deum nominat: re- cte à lege patris ſui docet eum qui uult uitā conſequi. et nō reprobat neq; reijcit, ſed po tius teſtatur eos qui in lege uixerunt uitam æternā conſequutos eſſe, Moſen uidelicet atq; alios prophetas. Schol. LI. Factum eſt quū appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et quando ſanatus eſt, dicit, Fides tua te ſaluū fecit. Confut. LI. In fide non ineſt mendaciū. Si enim mentit, fides nō eſt. Dicit igi- tur, fili Dauid, & laudatur ac fert petitionē qui nomē confeſſus eſt, et non increpatus eſt uelut mendax, ſed ut fidelis prędicatus eſt. Non ergo ſine carne eſt is qui propter nominis inuocationē largitus eſt cæco uiſum. Reuera enim erat, & nō apparentia, ex ſemine Dauid ſecundū carnem à ſancta uirgine Maria & per Spiritū ſanctū genitus.

Schol. LII. Amputauit hoc, Quum aſſumpſiſſet IESVS duodecim, dixit, Ecce aſcē dimus Hieroſolyma, & conſummabūtur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de fi lio hominis: tradetur enim et occidetur, & tertia die reſurget. Confut. LII. Hæc o- mnia amputauit, ut in nulla recta uia procederet. Non recta autē uia procedere redar guitur, malicioſe agens omnib. modis. occultauit enim uerba, quo nimirū de paſſio- ne negaret: Poſtea uero, confitēti ipſum crucifixū eſſe, omnis malitiei labor ipſi in ua- num cedet. Schol. LIII. Reſecuit caput de aſino & Bethphage, & de ciuitate ac tē- plo, quod ſcriptū erat, Domus mea, domus orationis uocabitur, & uos feciſtis eam ſpeluncā latronum. Confut. LIII. Suijpſius confutationē malicia non uidet, cęcutit enim, putat autem ſe poſſe occultare uiam ueritatis, quod eſt impoſſibile. Statim enim reſiluit relictis totis capitibus, propterea quod loco templi teſtimoniū dedit, quod ſit ipſius proprius, & in nomē ipſius ædificatus. Et à Hiericho relicta tota conſequen- tia, quomodo uenerūt in Bethaniā & in Bethphage. Ex natura enim erat publca uia antiqua, ducēs in Hieruſalē per montē oliuarū, Non ignota his qui hiſtoriā loci deſcri pſerunt: quo à proprio ore cōfutetur, dicit, Factū eſt in una die, docēte ipſo in tēplo, quæſiuerūt inijcere in ipſum manus, & timuerūt: uelut habet caput ſequens quinqua geſimū quartū, Quomodo igitur à Hiericho fuerit in tēplo, ex eadē profectione co- gnoſcetur & ex diſtantia uiæ. Verū malicioſus ille hęc reſecuit, ut occultaret ea quę in uia facta ſunt, & in templo dicta ab ipſo Saluatore ante hūc ſermonē, nimirū Domus mea, domus orationis uocabit, & quę ſequūtur uelut habet propheta. Schol. LIII.

Et

Et quæſiuerunt iniícere in ipſum manus,& timuerunt. Confut. LIIII. Conſideratũ eſt ac enarratũ in confutatione præcedenti cum decenti cõpendio. Schol. LV. Rurſus amputauit de uinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur eſt hoc, lapidẽ quẽ reprobauerunt ædificantes? Confut. LV. Nulla nos hoc iniuria afflicit. Etſi enim ipſum reſciderit, nõ à nobis reſcidit, ſed ſeipſum & ſuos damno affecit. Sufficiens enim contra ipſum confutatio eſt per plura teſtimonia. Schol. LVI. Reſcidit hoc, Quod autem reſurgẽt mortui, etia Moſes oſtendit circa rubum quum dixit, Dominũ Deum Abraam & Iſaac et Iacob. Deus autem eſt uiuentium, & non mortuorũ. Confut. LVI. Admirari licet uani illius dementiam, quod non intelligit idem eſſe hoc teſtimoniũ cum Lazari mendici teſtimonio, et cum parabola eorum quibus non permittitur ingredi in regnũ. quarum parabolarũ reliquias reliquit, & non amputauit. Verum per eandẽ turpitudinem reliquit hoc, illic erit fletus & ſtridor dentiũ. Quum autem digitus intingatur in aquam poſt mortẽ, & lingua refrigeretur aqua, uelut diues ad Abraam dixit propter Lazarum, & ſtridor dentiũ ac fletus fiat, reſurrectionis corporum ſignum eſt, etiamſi reſciderit beſtialis ille ea quæ uere à Domino dicta ſunt de mortuorũ reſurrectione. Schol. LVII. Non habet hæc, Quod autẽ reſurgent mortui, etiã Moſes oſtendit dicens, Deum Abraam, Deum Iſaac, & Deum Iacob, Deum uiuentiũ. Confut. LVII. Eo quod repetiuit Saluator parabolã, dupliciter apud nos habetur, ut ne nos ſimiles fientes circulatori Marcioni, aliquid de ſcriptis relinquamus. Iam uero in ſuperiori confutatione facta eſt contra ipſius maliciã contradictio. Schol. LVIII. Rurſus reſecuit hoc, Pilus ex capite ueſtro nõ perierit,. Confut. LVIII.

Schol. LIX. Rurſus reſcidit hæc, Tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes, & cætera quæ ſequuntur uſque ad, Vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. Confut. LIX. Videtur ex obliuione laborare, & omnes ipſi æqualiter ſtolidos eſſe opinari. Et non nouit quod etiamſi paruum dictum ab ipſo relinquatur, confutationem id ipſius facit, quanto magis multis dictis ab ipſo reſciſis? Nihil itaque prohibet, ſi quis uelit apponere ad hæc reſecta teſtimonia, ea quæ ipſe confeſſus eſt. Oſtendentur enim conſona eſſe his quæ ab illo reſecta ſunt. In quibus dixit Abraam poſt mortem, Habent Moſen & prophetas, audiant ipſos. Quę enim dicebant prophetæ & Moſes, ex Deo patre erant, & ex ipſo Domino filio Dei, & Spiritu ſancto, quæ quum ſcripta eſſent, impleri oportebat. Schol. LX. Colloquutus eſt cum militum imperatoribus, quo modo ipſum traderet illis. Confut. LX. O inſaniam Marcionis, quis colloquutus eſt quàm Iudas? ad quid faciendum quàm ut traderet Saluatorem? Quum autem traditur Saluator, non amplius apparentia eſt qui traditur, ſed ueritas. Si enim ſpiritus eſſet ſolum, carnalibus hominibus non traderetur. Verum quum Deus ſit, ſub tactum cadebat, & carne indutus in humnæ naturæ manus ſeipſum ultro tradebat. At illi cõtra tria ſibiipſis præamentia dicunt. Nam aliquando diſputans cum quodam Marcioniſta diſcipulo ipſius, ac dicens, uelut in Euangelio habetur, Quod aſſumpſit ipſum in deſertum ſpiritus in deſertum ut tentaretur à diabolo: audiui ex ipſo, Quomodo poterat ſatanas eũ qui Deus erat, & maior ipſo, & Dominus ipſius, uelut uos dicitis, tentare IESVM Dominum ſuum? Ego autem per auxilium Dei conſilio ſub manu nato, reſpondi ipſi dicens, Non creditis quod crucifixus eſt CHRISTVS? ille uero dixit, Etiam, & non negauit. Qui igitur ipſum crucifixerunt? Ille autem dixit, homines. Deinde dixi ipſi, Vter potentior eſt, homo aut diabolus? Ille uero dixit, diabolus fortior hominibus eſt. Si igitur, inquam, diabolus fortior hominibus eſt, homines autem imbecilliores CHRISTVM crucifixerunt, non mirum eſt ſi etiam à diabolo tẽtatus eſt. Omnia enim uolens, et nõ neceſſariò, pro nobis ſeipſum dedit CHRISTVS, ut pateretur in ueritate, non per debilitatem, ſed peruoluntatem, in

Diabolus cur tẽtare potuit Dominum.

exemplar nobis proponens etiam ea quæ designauit contra diabolum, & in salutem nostram in passione crucis, in condemnationem peccati, et reprobationem mortis. Schol. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, abite & pręparate ut edamus pascha. Confut. LXI. Nebulam telorum contra te in uno testimonio hoc dictum continet ô Marciõ. Si enim præcipit sibi præparari ut edat pascha, pascha autem antea quàm pateretur CHRISTVS perficiebatur, omnino ideo quod à lege constitutũ erat, CHRISTVS uero secundum legem uiuebat: manifestum est quod non ad destruendam legem uenit, sed ad implendam. Si uero legem rex non destruit, non condemnata est legis constitutio, neq; regi interdicta. Quum autem non condẽnata sit lex, & constitutio in cõfesso: si quid addiderit rex constitutioni ex maiori beneficentia, per potestatem claritudo appositionis contingit. Quum uero una & eadẽ sit legislatio, & beneficẽtia appositionis, omnibus sanè manifestum est ac clarum, quod legi nõ aduersatur is qui additionem fecit. Ostensum itaque est, quod non contrariũ est uetus Testamentũ Euangelio, neque prophetarum consequentia. Contra teipsum autem multis modis ô Marcion, confutationẽ induxisti, imò potius ab ipsa ueritate coactus. Pascha enim uetus nihil erat quàm ouiculæ uictima, & carnium esus, animatiq; cibus & azymorum. Et quis te coegit ut non penitus confutationem contra te sustuleris, quàm ueritas ipsa? Nam carnis esum, quem tu damnas, Dominus IESVS cum discipulis suis comedit, perficiens pascha secundum legem. Et ne dicas, quod mysterium quod perficere uolebat, prænominauit dicens, Volo uobiscũ comedere pascha. Nam ut omnibus modis confundat te ueritas, non in principio facit mysterium, sed postquam cœnauit, inquit, accepit hęc & hęc, & dixit, hoc est, hęc & hęc: & non reliquit locũ maliciei. Ostẽdit enim quod postquam comedit pascha secundum Iudęos, hoc est postquam cœnauit, ad mysteriũ deuenit. Schol. LXII. Et accubuit, & duodecim Apostoli cum eo, & dixit, Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscum antequàm patiar. Confut. LXII. Accubuit Saluator ô Marcion, & duodecim Apostoli cum ipso. Si accubuit, & illi simul accubuerunt, non potest una dictio diuersam significationẽ habere, etiamsi pro modo ac dignitate differentiam habeat. Aut enim concedes etiam duodecim illos apparẽtia accubuisse, aut etiam ipsum in ueritate carnem habuisse, et uere accubuisse. Et dixit, Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscũ antequàm patiar: ut ostenderet pascha ante passionem suam in lege expressum, et in stabilitatem passionis ipsius factum, & perfectius appellatum: ostendens uelut etiam sanctus Apostolus ait, Pędagogus nobis facta est lex in CHRISTVM. Si autem pędagogus est lex in CHRISTVM, non aliena à CHRISTO est lex. Schol. LXIII. Rescidit hoc, Dico enim uobis, non edam ipsum posthac, donec cõpleatur in regno Dei. Confut. LXIII. Hoc detraxit, et maliciose resecuit, ut ne scilicet faceret in regno Dei cibos ac potus, non gnarus bestialis ille quod spiritualia & cœlestia terrenorum imitamentum esse possunt, quę assumũtur, sicut nos nõ nouimus. Testatur autẽ rursus Saluator, ac dicit, Sedebitis in mensa mea edentes ac bibentes in regno cœlorum. Vnde igitur Helias et Moses uisi sunt cum ipso in gloria? Verum nihil poterit quis contra ueritatem. Schol. LXIIII. Resecuit hoc, Quando misi uos, num quid deficit uobis? & quæ sequũtur usque, & hoc quod scriptum est oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus est. Confut. LXIIII. Etiamsi resecueris uerba, tamen ab opere apparẽt ipsorum loci, præcedente lege, & prædicantib. prophetis, & Domino implente. Schol. LXV. Distractus est ab ipsis fermè ad lapidis iactũ, positisq; genubus orabat. Cõfut. LXV. Qui posuit genua, uisibiliter posuit, & sensibiliter perfecit. Si uero sensibiliter iuxta speciem opus geniculationis fecit, non sanè citra carnẽ unigenitus aduenit. Ipsi enim se flectet omne genu cœlestium & terrestrium ac infernorum, cœlestiũ, spiritualium: terrestrium, sensibilium: infernorum, in propria specie. Hic autem omnia in ueritate perficie-

Pascha quid fuerit.

perficiebat, conſpectus, & ſub tactũ diſcipulis compertus, & non decipiens. Schol. LXVI. Et appropinquauit ut oſcularetur ipſum Iudas, & dixit. Confut. LXVI. Appropinquauit ei qui caro erat, Domino ac Deo, qui corpus accepit, ut oſcularetur uera labia, non in apparentia exiſtentia ac decipientia. Schol. LXVII. Reſcidit quod fecit Petrus, quando percuſſit & amputauit auriculã ſerui põtificis. Confut. LXVII. Videtur in honorem Petri, impoſtor ille occultare id quod in ueritate factum eſt, glorificationis Saluatoris dictũ. Sed nihil proficiet. etiamſi enim ipſe reſciderit, nos nouimus ſigna Dei. Nam poſt abſciſionem auriculæ, Dominus rurſus acceptam ipſam ſanauit, ut oſtenderetur quod Deus eſſet, & Dei opus perfeciſſet. Schol. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipſi, cędentesq; ac percutientes dicebant, Vaticinare, quis eſt qui te percuſſit? Confut. LXVIII. Quod uox hæc, Qui tenebant, & illudebant, & percutientes, itemq; cędentes, & Vaticinare quis eſt qui te percuſſit? non apparentiã, ſed tactum corporalẽ & carnoſam ſubſtantiã ſignificant: omnibus manifeſtum eſt, etiamſi tu faſtuoſe Marcion, non uelis manifeſtã Dei ueritatẽ confiteri. Schol. LXIX. Appoſuit poſt hoc, Hunc deprehendimus peruertentẽ gentem: & deſtruentẽ legem ac prophetas. Confut. LXIX. Vnde non deprehenderis, unde nõ redargueris peruertere uiam Domini? quum hic appoſueris id quod ſcriptum non eſt, calumnians te ipſum: non enim dixerim Dominum: dicens, hunc deprehẽdimus deſtruentẽ legem & prophetas. Contrariũ redarguit te ô uaniſſime, quum ipſe Saluator dicat, Non ueni ut deſtruam legẽ aut prophetas, ſed ut impleam. Non poteſt igitur idem qui dicit, Non ueni ut deſtruã, propter deſtructionẽ accuſari. Non habet enim ſic ipſe ſermo, ſed, Deprehendimus hunc peruertentem populum, dicentem ſeipſum CHRISTVM regem. Schol. LXX. Appoſitio eſt, poſt Iubentem tributa non dare: & auertentem mulieres & liberos. Confut. LXX. Quis ſibiipſi precipitium aſciſcit, implens id quod ſcriptum eſt? Qui ſibiipſi malus eſt, cui bonus erit? Omnis enim temeritatis ac maliciei & periculoſæ profectionis exemplũ eſt, eo quod quæ quidem ſcripta ſunt reſecat, quæ uero ſcripta non ſunt apponit, maxime in Euangelio indiſſolubili in ęternum. Sed & ea quæ apponuntur, neq; locum habent, neq; ęnigma. Non enim auertit IESVS mulieres et liberos. Ipſe enim dixit, Honora patrem ac matrẽ. &, Quæ Deus coniunxit, homo ne ſeparet. At etiamſi dixit, Niſi quis reliquerit patrem & matrem, & fratrem, & uxorẽ, & liberos, & cætera, non eſt meus diſcipulus: non ut odio habeamus patres, ſed ut ne à patribus ac matrib. ad alterius fidei imperiũ ſubducamur, aut à doctrina Saluatoris diſcedamus, dixit. Schol. LXXI. Et quum ueniſſent in locum qui dicitur Caluariæ locus, crucifixerunt ipſum, & diuiſerunt ueſtes ipſius, & obſcuratus eſt ſol. Confut. LXXI. Gloria miſericordi Deo, qui colligauit currus tuos ô Pharao Marcion: & quũ uelles tu effugere, ſubmerſit ipſos in mari. Nam quũ omnia prætexas, non habebis hic ullam occaſionẽ prætextus. Qui enim carnem non habet, neq; crucifigi poteſt. Quomodo non magnum hoc dictum fugiſti? quomodo non magnã hanc rem occultare conatus es? quę omnẽ ab initio excogitatã à te improbitatẽ diſſoluit. Si enim omnino crucifixus eſt, quomodo non uides crucifixũ tactus ſenſum habentem? & clauis manus ac pedes transfixũ? Nec uero poterat apparentia hoc eſſe, aut phãtaſma ac uiſum, uelut tu dicis, ſed uere corpus quod ex Maria accepit Dominus, carnẽ habẽs noſtrã, et oſſa, et alia, quandoquidẽ & tu cõfiteris quod Dominus crucí affixus eſt. Schol. LXXII. Reſcidit hoc, Hodie mecũ eris in paradiſo. Confut. LXXII. Recte hoc & cõuenienter reſcidiſti ô Marciõ, ſuſtuliſti enim à teipſo ingreſſum paradiſi. Neq; enim tu ingredieris, neq; eos qui tecũ ſunt ingredi ſines. Reuera enim ex natura odio habent bonũ ſeductores, ac decepti. Schol. LXXIII. Et quum clamaſſet uoce magna, expirauit. Confut. LXXIII. Si expirauit ô Marcion, et uocem magnam edidit: unde expirauit, aut quid eſt quod expirauit? Manifeſtum eſt

autem etiamsi tu nullus dicas, anima cum deitate à corpore egressa, ita ut corpus sine spiritu manserit, uelut ueritas habet. Schol. LXXIIII. Et ecce uir nomine Ioseph, detractum corpus inuoluit sindone, & posuit in monumento in lapidem excisо. Confut. LXXIIII. Si detractum & inuoluit, & posuit in monumento, te non persua dent ô Marcion, quis est te stolidior? Quid uero aliud clarius scriptura ostẽdere pos sit? quando & monumentum, & locum, & speciem ostendit, & corporis triduanum situm, & inuolucrum sindonis, ut omnem ueritatem declararet. Schol. LXXV. Et reuersæ mulieres quieuerunt sabbato secundum legem. Confut. LXXV. Vnde re uersæ sunt mulieres? Cur uero & Quieuerunt scriptum est, quàm ut ostenderet scri ptura ipsorum testimonium, redarguens tuam dementiam ô Marcion? Ecce enim & mulieres testanť, & Apostolus, & Iudęi, & Angeli, et Ioseph, qui reuera palpabile cor pus detraxit & inuoluit. Quis uero ornabit eum, qui propria condẽnatione seipsum peruertit, uelut scriptum est? Schol. LXXVI. Dixerunt illi in ueste splendida, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? surrexit. Recordamini quæ dixit quum adhuc uo biscum esset, quod oportet filium hominis pati & tradi. Confut. LXXVI. Neq; hic te persuadent Angeli ipsi ô Marcion, confitentes quidem ipsum triduo cum mortuis fuisse, uiuere uero decætero, & non amplius mortuum esse, qui semper quidem uiuit in deitate, & omnino non mortuus est. Mortuus autem est secundum carnem per tri duum, & rursus uiuit. Dicunt enim ipsis, resurrexit, non est hic. Resurrexit autẽ quid est, nisi quod etiam dormiuit? Clarius enim hoc ipsum enarrant: Recordamini enim, inquiunt, quod quum adhuc supereſſet in uita, hæc dixit uobis, quod oportet pati fi lium hominis. Schol.. LXXVII. Rescidit hoc quod dictum est ad Cleopam et illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, O stulti & tardi ad credendũ omnibus quę loquuti sunt prophetæ. Nonne hęc oportuit pati? & pro hoc, Quæ loquuti sunt pro phetæ: fecit, quæ loquutus sum uobis. Redarguitur autẽ, eo quòd quando fregit pa nem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum. Confut. LXXVII. Vnde fa cta est fractio panis, dic ô Marcion? ab imaginatione, aut à corpore operante, magni tudinem habente secundum ueritatẽ. Vbi enim resurrexit ex mortuis, in ipso sancto corpore surrexit in ueritate. Feciſti autẽ ô Marcion, pro hoc, nõne hæc sunt quæ lo quuti sunt Prophetæ: nonne hęc sunt quæ loquutus sum uobis. Omnino itaque co gnouissent ex uerbis, Quæ loquutus sum uobis. Quomodo igitur in fractione panis dicit, Aperti sunt oculi ipsorum, et cognouerũt ipsum, & disparuit ab ipsis? Decebat enim ipsum qui Deus erat, & corpus suum in spirituale transmutabat, ostendere qui dem corpus uerum, disparere autẽ quando uolebat, quia omnia ipsi possibilia sunt. Nam & Helisæus quum propheta esset, & ex Deo gratiã accepisset, petiuit à Deo, ut qui ipsum quærerent percellerentur cæcitate, & percussi sunt, & non uidebant ipsum quum talis esset qualis erat. Sed & in Sodomis ostiũ ipsius Loth occultauerunt ange li, & non uidebant ipsum Sodomitæ. Num & ostiũ Loth apparentia erat, ô Marciõ? Non relinquitur autẽ tibi ulla aliqua contradictio. Fregit enim panẽ, & porrexit disci pulis suis. Schol. LXXVIII. Quid turbati estis? uidete manus meas & pedes meos, quia spiritus ossa non habet, sicut me uidetis habere. Confut. LXXVIII. Quis non derisерit delirũ illum, per stultitiam seipsum & aliorũ animas detrahentẽ in infernũ? Si enim hęc non confiteretur ipse, probabilis esset ipsius error, & ueniã haberẽt qui ab ipso sunt decepti. Nunc autẽ postq̃ ille confitetur, & nõ sustulit hæc uerba, legunt autẽ ipsa etiam sodales eius, peccatũ eius & istorũ manet, & ineuitabilis est ipsius & illorũ ignis, quũ nullam excusationẽ habeãt, Saluatore clare docente, quod etiã post resurrectionẽ ossa & carnẽ habet: uelut ipse testatus est dicens, Sicut me uidetis habe re. Hęc est tractatio nostri operis, ppter ipsum facti cõtra ipsum, ex reliquijs eorũ quę apud ipsum ex Euangelio seruãtur. Quare arbitror sanè sufficiẽtia hæc esse ad oppo-

sitionem

sitionem fraudis ipsorū. Deueniam autem & ad consequentia Apostolica dicta quæ adhuc apud ipsum seruantur, & per nos rursus sic delecta sunt. Ita ut superius quidē iuxta ordinē per totū à nobis proposita sint, nunc uero ab epistola ad Galatas initio facto. hæc enim apud ipsum prima habetur. Nos autē tunc electionē fecimus, nō uelut apud ipsum, sed sicut habet Apostolicorū dictorum series, primùm ea quæ ad Romanos est collocata. Hic autem iuxta ipsius stilum sic apponimus.

Ex Epistola ad Galatas.

SChol. I. Discite quod iustus ex fide uiuet. Quicunq; enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui uero fecerit ipsa, uiuet in ipsis. Cōfut. I. Hoc ipsum, discite quod iustus ex fide uiuet, quæ & ab Apostolo dicta sunt, ueterem scripturam suscipiunt, quæ sanè sunt ab Apostolo ad nostram uitam ex lege & prophetis dicta de nouo Testamento, & sunt coniugata nostræ spei. Sub maledictione sunt dicit, quia in lege mine erant cōtra inobedientiā ipsius Adam, donec uenit qui ex supernis uenit, & corpore ex massa Adā indutus, maledictionē in benedictionē transmutauit. Schol. II. Maledictus omnis qui pēdet in ligno. Qui aūt ex pmissione est, p liberā est. Conf. II. Quum ostenderit rursus sanctus Apostolus mysteriū aduentus in carne & crucis, ad dissoluendā maledictionē factū esse, idq; præscriptū in lege, & prædictum à prophetis futurū esse, & postea perfectū esse in Saluatore: manifeste ostēdit insuper quod nō aliena est lex à Saluatore. prædixit enim, & testimoniū prębuit his quæ ab ipso faciendа erant. Schol. III. Testor autem rursus, quod homo circumcisus debitor est, ut totam legē impleat Confut. III. Debitor est, non uelut de desperato dicit, sed de graiore onere quod potest leuius reddi. Quū unus sit Dominus qui potest & grauare et alleuiare, per propositū eorum qui nō recusarūt suscipere salutē, per gratiam ipsius in aduētu ipsius in carne. Schol. IIII. Pro, modicū fermentū totam massam fermētat: fecit adulterat. Confut. IIII. Quo nihil ueri apud ipsum inueniat, nusq; ferè citra malicia scripturas tractat. Verū ab ipsa cōsequentia sermonis declaratio cōtingit. Nam fermentū quod massę subactę species est, per fermentationē primariā speciē amisit, & in alijs quoq; massis eandē corrūpit. Schol. V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximū tuum sicut teipsum. Confut. V. Quid opus habet sanctus Apostolus lege uti, si abalienatū est nouum Testamentū à ueteri lege? Verum ut ostendat quod unius Dei duo Testamēta sunt, quorum consonantia, impleti. uidelicet legis per dilectionem proximi, quæ perfectū bonum operatur, æqualiter in duobus Testamentis cognoscitur: legis perfectionē dixit esse dilectionem. Schol. VI. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immūditia, lasciuia, simulachrorū cultus, uenesicium, inimicitiæ, lites, æmulationes, indignationes, contentiones, seditiones, hęreses, cædes, ebrietates, comessationes, quę prædico uobis, quemadmodū et prędixi, quod qui talia faciūt, regni Dei hæredes nō erunt. Confut. VI. O admiranda mysteria, & cōtraria Dei exempla. Carni enim illigauit omnia horrenda. Caro autem non semper erat, sed in sexta die structuræ mundi Adam formato, ex eo tempore initium habuit, formationis inquam: ut redarguantur qui dicunt semper ab initio esse malum, Nam neque ab eo tempore quo formata est caro, peccauit, ut ne plastes causa peccati putetur, qui carnem peccatricem crearit: neque ante formationem malum extitit: uerum post tempus ipse Adam in inobedientiam collapsus, quum haberet liberum arbitrium in propria uoluntate, à seipso peccatum intra se excogitatum commisit, ubi uidelicet eundem Dominum per inobedientiam spreuit. Vbi itaque erat malum, priusquàm caro esset? Quomodo uero statim ut formata est, malum non operata est? sed post aliquod tempus. Proinde sublatus est sermo de malicici initio. Non enim potest antiqua ab initio esse, quoniam in carne posterius nata malicia, habet ut fiat, aut non fiat. Et neque caro rursus exors est cœlestium. Et ne quis accu-

Peccati & mali origo.

set

accuſet ſanctum Apoſtolum, uelut qui dixerit, Caro et ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. non enim omni carni culpam attribuit. Quomodo enim culpabitur caro quæ prædicta non fecit? Sed & ex alijs argumentis quæſitum declarabo. Quis enim accuſabit electos Dei? Quomodo non poſſidebit Maria ſancta cum carne regnum cælorum, quæ non ſcortata eſt, non petulans fuit, non adulterium commiſit, nullum flagitioſum carnis opus perpetrauit, ſed impolluta permanſit? Non igitur de carne dicit, quod non poſſideat regnum cœlorum, ſed de carnalibus hominibus, qui mala per carnem faciunt: quæ ſanè ſunt ſcortatio, ſimulachrorum cultus, & his ſimilia. Et penitus confutata eſt fraus tua, ô erronee Marcion, quum ueritas undiquaq; prẽuerterit, & firmitatem prædicationis uitę muniuerit. Schol. VII. Qui uero CHRISTI ſunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentijs. Confut. VII. Si qui CHRISTI ſunt, carnẽ crucifixerunt ô Marcion, manifeſtũ eſt quod ſerui CHRISTI ab affectibus & cupiditatibus mundã carnẽ effecerunt, & CHRISTVM imitati ſunt, oſtendẽtes ipſum carnẽ crucifixiſſe. Quapropter etiam ipſi eadem cum Domino ſuo ſentiunt, & carnẽ crucifixerunt. Et ſi carnẽ crucifixerunt, impoſſibile eſt carnem quæ pro CHRISTO paſſa eſt, non cum CHRISTO regnare. quemadmodũ etiam in alio dicto ſanctus Apoſtolus oſtẽdit dicens, Quemadmodũ ſocij eſtis afflictionũ CHRISTI, ſic etiã gloriæ. Schol. VIII. Neq; enim qui circũciduntur, ipſi legem ſeruant. Confut. VIII. Non interdicta eſt igitur prior illa circunciſio in proprio tempore, ſi legem ſeruauit. Lex autẽ CHRISTVM annũciauit uenturũ, ut legem libertatis exhiberet. Et non amplius circũciſio in carne tẽpori CHRISTI inſeruierit. Venit enim uera per CHRISTVM circũciſio, cuius figura illa erat. Qui uero adhuc per illã conſignantur, etiamſi omnẽ legem ſeruauerint, non amplius reputabitur ipſis legis obſeruatio. Quandoquidẽ enim lex dicit de CHRISTO, prophetam excitabit uobis dominus Deus ex fratribus meis ſicut me, ipſum audietis: ipſorũ profectò qui CHRISTVM, non audiuerunt, circumciſio præputiũ ipſis fit: & obſeruatio legis, non amplius obſeruatio. Bona itaq; eſt lex, & bona circumciſio, ex quib. cognouimus CHRISTVM, & perfectiorem ipſius legem, & perfectiorem ipſius circumciſionem.

Ex Epiſtola ad Corinthios I. quæ & illis & nobis ſecunda eſt.

SChol. I. Scriptum eſt enim, Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Confut. I. Si ab his quæ ſcripta ſunt in prophetis, delígit Apoſtolus teſtimonia ad declarandam ueritatẽ et bonam doctrinam: non alieni ſunt prophetæ à ueritate & bono, & bona ipſius doctrina. Schol. II. Quo uelut ſcriptũ eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Confut. II. Si laudatus eſt apud prophetas qui in Domino gloriatur, Dominũ autem nouit Deum legis, qui apud te ô Marcion, & iudex & opifex & iuſtus appellatur, non alius eſt hic q̃ CHRISTI pater, cuius diſcipulus eſt Paulus. Nam à prophetæ doctrina doctor gentium conſtitutus à CHRISTO Paulus, ex ijſdem ac ſimilib. doctrinis puram aquam hauriens, Eccleſiã ſibi cõmiſſam rigat. Schol. III. Principũ mundi huius qui abolentur. Confut. III. Si principes mundi huius multi ſunt, abolentur autem tales: cogeris ô Marcion non amplius trium principum radices quærere, ſed perſcrutari aliam fabulam multorũ principiorũ, & multarum radicum, multęq; tragœdiæ. Et quum calumnians finxeris, (non enim repereris, occurrente tibi uoce, qui abolentur) ſubuertetur illa à te excogitata principio carens principiorum radix. Omne enim quod deſinit, nõ eſt ſempiternum. Sed ſi principium habuit ut eſſet, etiam finem habebit. Impoſſibile eſt enim id quod principium habuit, perpetuò durare. Niſi ſanè uelit id quòd eſt, cauſa fiens eius quod aliquando non fuit, eſſe autem incepit. Id uero quod eſt, eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Quod uero non eſt, ſunt hæc acquiſita, quæ principium habuerunt ut ſint. Inter quæ eſt & quod dicitur malum, & eſt malum, quod ex homi-

ex hominibus initiū accepit, qui facti sunt quū aliquando non fuerint. Quum autem malum initiū habuerit, ex quo tempore etiā homo qui aliquando nō erat, nō amplius erit malū. Citra ambiguitatem enim tolletur, eo quod nō consentiat princeps cum eo quod habuit principiū, & inter mala seipsum cōstituit. Sedabitur enim post resurrectionē, & non solū tunc, uerumetiā à legis prędicatione, & ante legē à multis qui secūdum naturæ legē uixerūt, & adhuc amplius à CHRISTI in carne aduētu, perfectissimè autē à mortuorū resurrectione. Nam seminātur in corruptione, resurgunt in incorruptibilitate, non amplius malū operantes, nō amplius moriētes. Sed et quod cessabit, idem Apostoli sermo testatur dicens, Principū mundi huius qui abolentur. Et sublata est undiquaq; ô Marcion doctrina tua, ut quæ imaginaria est & falsa, instabilisq; ac absurda. Schol. IIII. Scriptū est enim, Qui deprehendit sapiētes in astutia ipsorū. Et rursus, Dominus cognoscit cogitationes hominū quod sunt uanę. Cōfut. IIII. Vox Scriptū est, in usum prolata, & Cognoscit Dominus, usurpata, non aliena est ab eo qui delegit hoc sermonis dictū, à sancto uidelicet Apostolo, apud quē usus habetur. Ex quo usu stilus & character apparet, quod nō sit aliena Apostoli prædicatio à ueteri Testamento, unde ipsi testimonium conflatum est. Schol. V. Etenim pascha nostrum immolatus est CHRISTVS. Confut. V. Si pascha confitetur Apostolus, & immolatū CHRISTVM nō negat, nō alienū est pascha à CHRISTO, qui secundū legem pascha ouem immolauit uerè, et non apparentia. Cuius ouiculæ figura erat non in apparentia immolatus CHRISTVS neq; citra carnē passus. Quomodo enim potuisset spiritus immolari? Manifestū est enim quod nō potuerit. Quum autem non potuerit sine carne immolari, immolatus autem sit in ueritate, uelut Apostoli minime dubia confessio confitetur: profectò omnino clare ostenditur lex non aliena, in figura lata per tempus, usque ad perfectiorem & euidentem agnum, in ueritate immolatum CHRISTVM, quem præcessit in ueteribus tēporibus ouicula sensibilis alijs immolata, nobis autem pascha immolatus est CHRISTVS. Schol. VI. Non scitis quod qui adhæret scorto, unum corpus est: erunt enim, inquit, duo in carnem unam. Confut. VI. Si non est uera lex, qua ratione ueri testimonium à lege accipiunt? Quorum unus est sanctus Dei Apostolus Paulus, qui hoc testimonium cum multis alijs ad euidentem declarationem ueritatis ac prædicationis boni Dei accepit.

Schol. VII. Immutate, Nam pro in lege: dicit, in Mosis lege. Ante hoc uero dicit, Nōne & lex hæc dicit? Confut. VII. Siue in secunda sententia immutaueris speciē ô Marcion, & putaueris eo quod feciſti, in Mosis lege: te abalienare propter Mosem Dei legē, ipsa coniūctio ex supernis tuam dementiā redarguit, nempe, nōne et lex hæc dicit? In lege enim scriptum est, Non obligabis os boui trituranti. Nulla uero iniuria nos affeciſti, siue apposueris nomē Mosis, uerū nobis quidē profuisti, cōtra teipsum uero testimoniū strinxisti. Vndiquaq; autē confessus es te ignorare Dei esse Mosis legem, ex hoc, in Mosis lege: &, nonne lex dicit. Sequitur enim Apostolus assentiens in eo quod postea dicit, num boues curę sunt Deo? aut omnino propter nos dicit? Si uero propter Apostolos dixit lex & Deus in lege loquutus, curam ergo gerit Apostolorum CHRISTI, in eo quod monet non obligandum esse ipsis os, siue ut loquantur ipsius CHRISTI doctrinam, siue ut quotidianum cibum à populis citra defectum habeant. Non igitur alienos à sua deitate Apostolus nouit, neque Apostoli alienum ipsum Deum putant, ex testimonio quod de omnibus sanctus Apostolus dedit, dum inquit, num boues curæ sunt Deo? aut propter Apostolos dixit. Et si propter Apostolos dixit, creator autem est hominum & iumentorum ac brutorum, ex quorum numero sunt & boues & passeres, reptiliaq; ac animalia uniuersa, tum alia, tum marina: ergo curam habet de omnibus iuxta uniuscuiusque proportionem. Et curam quidem de omnibus gerit, in eo quod dicit, homines & pecora ser-

Non obligabis os, quomodo accipiendum.

» ra ſeruabis Domine. Et in eo quod dixit, Quis dedit coruo cibū? & pulli coruorū ad
» Dominū uociferantur cibum quęrentes, et, Dabis alimentum opportunū omnibus.
Imò dum triturant boues, admonuit ut ne obligemus os boui triturāti. Alioqui oſtē-
diſſet, non poſſe Deum nutrire creaturam ſuam. Imò etiamſi non, per hominū ſaltem
alimentū, quod per ipſos iumentis ſuppeditatur. Oſtendit autē ſcurras Apoſtolus,
non ob penuriam alimenti, Deum per triturā boum curam gerere, in eo quod iu-
bet talibus os nō obligare, ſed per ænigma de Apoſtolis & ipſorum ſtatu ſignificare.
Omnium enim ſenſibilium prouidentiā facit, & ſimiliter omnium curam gerit. Non
enim oppoſitè Apoſtolus aduerſus Saluatorē ſcripſit, ut ſic plerique prętexant. Mino-
res enim bobus ſunt paſſerculi, de quibus Saluator dixit, Quinq; paſſerculi uendun-
tur duobus aſſibus. Et rurſus, Nonne duo paſſerculi uenduntur uno aſſe, & unus ex
ipſis nō cadet in laqueū, citra patrem ueſtrū qui in cœlis eſt? Simul equidē omnium
prouidentiā habet, maiorum uero curam gerit, iuxta maiorē ſpeciem ſpiritualis conſe
quentiæ. Proinde ex omnibus confitetur eundem creatorē & opificem & legislatorē,
ueteris ac noui Teſtamenti eſſe Deum bonum, & iuſtum, atque omnium dominū.
Schol. VIII. Num boues curæ ſunt Deo? Confut. VIII. De hoc iam tractatū eſt,
& per longū actum in præcedenti dicto. Quapropter ſuperfluū ratus rurſus de ipſo
dicere, contentus fui prædictis. Schol. IX. Non enim uolo uos ignorare fratres,
quod patres noſtri ſub nube erant, & omnes per mare tranſierunt, et omnes eundem
ſpiritualem cibū comederunt, & omnes eundem ſpiritualem potum biberunt. Bibe-
runt enim ex ſpirituali ſequente petra: petra uero erat CHRISTVS. Sed non in pluri-
bus ipſorum complacitū eſt ipſi. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos ſimus con
cupiſcentes malorum, quemadmodū & illi concupiuerunt. Neq; ſimulachrorum cul
tores ſitis, ſicut quidam illorū, uelut ſcriptum eſt, Sedit populus ut ederet ac biberet, et
ſurrexerunt ad ludendum. Neq; tentemus CHRISTVM, uſquequò dicit: Hæc au-
tem figuratè contigerūt illis, ſcripta uero ſunt nobis, &c. Confut. IX. O ingentem
inſaniam. Quis habens oculos ſole exoriente, ſeipſum à luce ſeducit? Si enim patres
ſuos ſanctus Apoſtolus dicit eos qui tunc fuerunt, & ſub nube, & per mare tranſiiſſe,
& ſpiritualem cibum ac potum eſſe, comediſſe uero ac bibiſſe ex ſpirituali ſequente pe
tra, CHRISTVM autem petram eſſe dicit: quis Marcionis dementię fidem habebit,
Chriſtus petra. qui ſuæ ipſius ac auditorū ſuorum menti tenebras inducit, alienū eſſe CHRISTVM
aſſerens ab his quæ in lege fiunt, & quę confitetur Apoſtolus in ueritate, & nō in ap-
parentia? Dicit autem ſanctus Apoſtolus, non in pluribus ipſorum complacitū eſſe
Deo, omnino propter iniquam eorundē actionem. Si uero non approbauit eos qui
ſecundū legem iniqua operati ſunt, ergo indignatur talibus, uelut qui ipſe legem de-
dit, & legem ſuam eſſe docet, quæ tempori data eſt, & iuſte inſeruijt, uſq; ad aduentū
ipſius in carne. Decet enim patrem familias ſingulatim ac conuenienter præcipere fa-
mulis ſuis ea quę decent. Statim autē infert, dicens: Hęc autem figuræ nobis fuerunt,
ne nos ſimus concupiſcentes malorum, quemadmodū & illi concupiuerunt. Neq; ſi-
mulachrorū cultores ſitis, ſicut quidam illorū: non contra omnes ſuffragium ferens.
Et unde nouiſti hæc ô Apoſtole? infert, uelut ſcriptum eſt, dicens: Sedit populus ut
ederet ac biberet, & ſurrexerunt ad ludendū. Itaq; uera eſt Scriptura, ex qua etiam cō
futationē contra iniquos Apoſtolus ſumit. Deinde rurſus, Neq; tentemus Dominū.
Marciō autem pro Dominū, fecit CHRISTVM, CHRISTVM autem & Dominū
eundē ſcimus eſſe, etiamſi non uideatur Marcioni, quū propoſita ſit CHRISTI ap-
pellatio, dum dicit, Petra erat CHRISTVS, et non in pluribus ipſorū complacitū eſt
» ipſi. Vbi uero recenſuit rurſus ſanctus Apoſtolus, totā capitis ſummā dicit: Hæc aūt
» figuratè cōtigerunt illis, ſcripta uero ſunt nobis in admonitionē. Si itaq; quæ figuratè
illis contigerunt, ſcripta ſunt nobis in admonitionē, is qui ſcripſit quę tunc facta ſunt,

ad

ad admonitionem noſtri curam eorum gerebat, quorum etiam admonitionem fecit, ut ne fieremus nos concupiſcentes malorũ. Qui uero non uult nos malorum concupiſcentes eſſe, profectò bonus eſt, & non malus. In quibus enim ipſe eſt, in his adhortatur nos eſſe, idem bonus Deus exiſtens atq; iuſtus, præſcriptorũ Deus, & eorũ qui poſtea admonentur, creator omnium, & opifex, & legislator, & largitor Euangelij, & dux Apoſtolorũ. Schol. X. Quid igitur dico? quod aliquid templo immolatum ſit? aut aliquid ſimulachris immolatũ ſit? Imò quod quæ immolant, dęmonijs immolant, & non Deo. Appoſuit autẽ Marcion uocem, templo immolatũ. Confut. X. Quid igitur dico? quod ſimulachris immolatũ aliquid ſit? Imò quod quæ immolant, dæmonijs immolant, & non Deo. Non reprobauit Apoſtolus uetus patrũ tempus uſq; ad ſeipſum, & uſquequo ipſe in Hieruſalẽ ſubſtitit, ex eo quod dicit, eos qui ſimulachris immolant, dæmonijs immolare, & non Deo. Non ergo condemnauit eos qui Deo immolarunt, quando ſacrificiorum uſus erat. Verum condemnauit eos qui ſimulachris immolant, non propterea quod immolent, ſed quod pro Deo ſimulachris immolent. Neq; enim immolant, ut alimentum ſibijpſis ex Deo datum, in eſum acquirant, ſed dæmonibus immolant ac uanæ ſapientiæ. Tu uero ô Marcion, appoſuiſti uocem, templo immolatũ: ut qui putaſti ex eo quod mixta ſunt duo nomina templi ac ſimulachri, coniungi duorum modorũ formam. Et non eſt hoc ita. Si enim poſtquam uenit nouum Teſtamentũ, immolaretur CHRISTO priuatim, & in nomen ipſius animalia offerrentur, probabile à te excogitatũ eſſet calumniæ mendacium: uelut his qui nunc Deo immolant, & his qui tunc in templo Hieroſolymorũ immolarunt, & his qui ſimulachris immolant, ſimul coniunctis, & dæmonijs immolantibus, & non Deo. Quum autẽ nemo immolarit animalia CHRISTO, à CHRISTI aduentu & nouo Teſtamento, manifeſta eſt apud te additio. Si uero etiam exnatura hęc uox in Apoſtolo haberetur, de templo immolatis, et ſimulachris immolatis, ſimul unum & idem iudicaſſet, apud eos qui rectam rationẽ ſequuntur, quũ abuſiuè hæc uox dicatur ab Apoſtolo, propter hominum conſuetudinẽ qui ſemper ſimulachrum ſacrum & templũ uocant. & ubiq; intercidit falſa tua ſententia, oſtenſa ueritate, quod immolantes ſimulachris, aut, uelut tu dicis, in templo immolantes, mendacium operantes, dæmonijs immolant, & non Deo. At non hi qui aliquando ſecundũ legem iuſtiſſime immolarũt. Nunc uero hoc non amplius fiente, ita ipſo uolẽte, uelut etiam ab origine per Hieremiã prophetã dixit: Vt quid mihi thus ex Saba fers, & cinamomũ ex terra longinqua. Et rurſus, Sacrificia tua non fuerunt mihi iucunda. Et alibi, Tolle tua ſacrificia Iſrael, & edite carnes. Non enim præcepi patribus ueſtris in die quum apprehenderẽ ego manum ipſorum, ut educerẽ ipſos ex Ægypto, de ſacrificijs: ſed hoc præcepi ipſis, ut unuſquiſq; faceret iuſticiam erga proximũ. Quum autẽ ipſe dicat, Non præcepi, & in lege dicat Moſi, Vnuſquiſq; filiorũ Iſrael ſi obtulerit ſacrificium ex bobus aut ouibus, maſculum immaculatũ offerat. Et rurſus, Si quis peccauerit, & in delicto quodam fuerit, adducat ouem. Et rurſus, Si peccauerit populus, offerat uitulum: oſtendit ſe benigne accipere ſacrificia olim pro ſalute populi facta, nõ quod ipſe egeat his, aut uelit hæc, ſed quod ad ipſorum debilitatem condeſcendat, & ad humanæ naturæ præconceptã notionem. quo à multitudine deorũ, ad unius Dei cognitionem ipſorum mentem trãsferat. Quandoquidem enim fortiter fundata erat mens ipſorum in ſacrificio, uelut in pietate quæ pro propitiatione ac ſalute ipſorum ſimulachris offerretur: ut ne grauiter ferrent, ſi ſemel à conſuetudine auerterentẽ, hoc facere ipſis ad tempus permiſit, & poſtea ab imaginatione multitudinis deorũ, & ab his quæ ex conſuetudine ab ipſis fiebant, ipſos abducere uoluit, ut deinceps cognoſcẽtes unum, & uni ſecurè credentes, ab ipſo audiamus: Num edero carnes taurorũ, aut ſanguinem hircorum bibero? &, Num quadraginta annis ſacrificium obtuliſtis mihi

Sacrificiorum ratio.

in deſerto domus Iſrael,& quidem multis ſacrificijs tunc oblatis: quo oſtẽdat, quod non ipſi obtulerunt, quanq; ipſe ſuſciperet,& in nomen ipſius illi offerrent: ſed propter ipſorum in talibus progreſſam conſuetudinẽ, donec immutaret abſtractos à tali conſuetudine ad unum,& ab uno deinceps diſcerent, quod neq; indigebat,neq; indiget,& de cętero per aduentum CHRISTI ſui omnem ſacrificiorum uſum tolleret, uno ſacrificio omnia quæ antea fuerunt, complente ac perficiente, quod eſt ſacrificium & uictima CHRISTI. Nam paſcha noſtrum immolatus eſt CHRISTVS, uelut ſcriptum eſt. Cuius ſacrificij ac paſchatis & doctrinæ pædagogus fuit lex, deducẽs per figuram,& reſtituens in aliorum doctrinam. Schol. XI. Vir non debet comam nutrire, quum gloria & imago Dei ſit. Confut. XI. Non ſolum imaginẽ Dei Apoſtolus hominem eſſe decernit, ſed etiam gloriam. Quum autem comã proponat, quæ corporalis eſt priuatim in corpore, & non in anima: non alienam certe à Deo bono creaturã eſſe decernit. propterea quòd confitetur ipſe ea quæ in ueteri ſunt Teſtamento, in nouo impleri. Schol. XII. Sed Deus contemperauit corpus. Confut. XII. Si Deus contemperauit corpus, nõ autem aliũ Deum Apoſtolus prædicat, quàm uerum, confitetur autẽ Deum corpus membris contẽperaſſe: non alium nouit Deum quàm opificẽ ipſum bonum,& creatorẽ & iuſtum, factorẽ omnium, ex quibus omnibus unum opus eſt homo, qui mẽbris ab ipſo probè cõtemperatus eſt. Schol. XIII. Erroneè ipſe Marcion, Sed in Eccleſia uolo quinq; uerba mente mea loqui, aliter autẽ propter legem. Confut. XIII. Ergo etiam linguæ ex dono Spiritus ſunt. Linguas autem quales dicit Apoſtolus? Non ſolũ uoces Hebraicas diuerſimode ac uarie in ſingulis locutionib. recte cum ſapientia uariegatas, ſed etiam faſtuoſam Gręcorũ linguã iactantes indicat, quod Attice ac Æolice & Dorice quidã apud Corinthios loquerẽtur, qui turbas ac ſeditiones excitarant, ad quos hęc epiſtola miſſa eſt. & cõfeſſus quidem eſt donũ eſſe ſpirituale, Hebraicis dictionibus uti,& legem docere. Veruntamẽ & alios faſtus linguę Gręcorũ deſtruens, dixit ſe magis linguis quàm ipſos loqui, propterea quod ipſe eſſet Hebræus ex Hebræis, apud pedes Gamalielis educatus. Nam Hebræas literas laudi ducit,& donũ Spiritus eſſe dicit. Quapropter etiam ad Timotheum ſcribens de ipſis, dicit, A' iuuentute ſacras literas didiciſti. Inſuper autẽ appoſitis his qui ex Græcorũ poëtis ac rhetoribus originẽ traxerunt, Omnibus uobis plus linguis loquor, inquit, ut oſtẽdat ſe etiam Gręcæ eruditionis excellens experimẽtum habuiſſe. Nã et ſtilus ipſius indicat ipsũ in primis diſciplinis uerſatũ eſſe, cui nõ potuerunt Epicurei ac Stoici reſiſtere, ſubuerſi per lectã ab ipſo ſapienter aræ inſcriptionẽ, quæ ignoto Deo inſcripta erat. de quo ſtatim interpretans dixit, Quem ignorãtes colitis, hunc ego annuncio uobis. Et ipſe rurſus alibi confirmat, dum ait, Dixit quidam ꝑprius ipſorũ poeta, Cretẽſes ſemper mẽdaces, malę beſtię, uẽtres pigri. per quę uerba Epimenidẽ indicat ueterẽ philoſophũ, & templi Mithrę ſiue Solis apud Cretẽſes ſacerdotẽ. Ex quo etiã Callimachus Libycus teſtimoniũ protulit, falſò de Ioue dicẽs;

Ara Dei ignoti.

Callimachi uerſus.

Cres ſemper mendax, tibi qui rex magne ſepulchrum
Erexit, quum non ſis mortuus, ipſe perennis.

Et uides quomodo de linguis ſanctus Apoſtolus narrat: Sed uolo quinque uerba in Eccleſia mente mea, hoc eſt per interpretationẽ loqui. Sicut ꝑpheta in Spiritu ſancto præſuppeditata in mentem, per prophetiã proferens in lucẽ, prodeſt auditoribus: ſic etiã ego, inquit, loqui uolo in aurẽ Eccleſiæ, & ad ędificationẽ, & non per faſtũ Græcæ ac Hebraicæ linguæ meipſum qui gnarus ſum ædificare,& nõ Eccleſiã, per linguã quam ſcio. Tu uero ô Marciõ appoſuiſti Propter legẽ: uelut Apoſtolus dicat, Volo quinq; uerba in Eccleſia loqui propter legẽ. Reuerere Babylõ ſecunda, et noua Sodomorũ multiplex mixtio, uſquequò cõtines linguas, uſq; quò audes inceſſere eos quos nulla iniuria afficere potes? Quęris enim uiolare angelicas uirtutes, eijciens uerba ueritatis

ritatis ab Eccleſia,dicens ad Loth ſanctū,Educito uiros.et quod moliris,contra teipſum moliris. Verba autē ueritatis nō eĳcies,ſed teipſum conculcabis in cæcitate,& in nocte tenebroſa degis,palpatione quærens oſtiū, & nō inueniens,donec exortus fuerit ſol,et uideris diem iudicij, in quo etiam ignis occurret tuæ mendacitati. Hic enim te expectat,uelut uides. Neq; enim habetur apud Apoſtolū, propter legē,& à te hoc excogitatum eſt. Si uero etiam dixiſſet Apoſtolus propter legem, concinnè dixiſſet Domino ſuo,non ut diſſolueret legem,ſed ut impleret. Schol.XIIII. In lege ſcriptū eſt, In alĳs linguis,& labĳs alĳs loquar ad populū hunc. Confut.XIIII. Si non impleuiſſet Dominus ea quæ in lege prædicta ſunt, quid erat opus Apoſtolū commonefacere de his quæ ex lege in nouo Teſtamento impleta ſunt? uelut etiam Saluator oſtēdit,quod ipſe erat qui et in lege tunc loquutus eſt,et minas ipſis intentauit,dicēs: Quapropter indignatus ſum generationi huic,et dixi,ſemper hi errant corde.Et iura « ui,ſi introibunt in requiē meam. Quare etiā in alĳs linguis promiſit ſe loquuturū eſſe « ad ipſos,uelut etiā loquutus eſt,& non intellexerūt.Hoc enim diſcipulis ſuis dicere re peritur, Vobis data ſunt myſteria regni, illis autē in parabolis,ut uidētes nō uideant, « &c. Vbiq; igitur quū ea quæ ex ueteri Teſtamēto ſunt, impleantur in nouo,omnib. manifeſtū eſt,quod nō alterius atq; alterius Dei ſunt,ſed eiuſdē ambo Teſtamenta. Schol.XV. Mulieres in Eccleſĳs ſileant,non enim permiſſum eſt ipſis loqui,ſed ſubdi tæ ſint,uelut etiā lex dicit. Confut.XV. Si ſecundū legē ordinat ſanctus Apoſtolus Dei bonam diſciplinā ſanctæ Dei Eccleſiæ: nō inordinata eſt lex,à qua bonā diſciplinam tranſſumit. Neq; alieni Dei lex eſt,quæ mulierē uiro ſubiecit. cōplacet enim hoc etiam Apoſtolo in Eccleſiæ ſtatutis, uelut ait,quemadmodū etiam lex dicit. Vbi autē dixit hoc lex, q̄ in eo quod dixit Deus ſtatim ad Euam,Ad uirū tuum refugiū,& ipſe « tibi dominabit. Nam etiamſi in alĳs locis idem ſit,tamen hic principiū eſt. Si itaq; ab eo tēpore ſubdita eſt mulier uiro,ex Dei præcepto;conſequēter etiā Apoſtolus ſubĳcit hanc,ita ut non aduerſetur Deo qui hominē uirum et mulierem fecit,et ipſe eadem iubens penitus oſtendit, quod eiuſdē Dei hoc p̄ceptū eſt,cuius etiam lex erat,et totum uetus Teſtamentū, item q̄ nouū, hoc eſt ambo Teſtamēta,quæ & tunc & nunc mulierē uiro ſubĳciūt,propter piam et bonā diſciplinā. Schol. XVI. De reſurrectione mortuorū.Notum aūt uobis facio fratres Euangeliū quod annūciaui uobis. Et, Si CHRISTVS non reſurrexit, uana eſt, &c. Sic prædicamns & ſic credidiſtis, quod CHRISTVS mortuus eſt, & ſepultus, & reſurrexit tertia die. Quū autē mortale hoc « induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Deuorata eſt mors in uictoriā. « Confut. XVI. Si annūciauit, & ipſum rurſus notū facit: nō aliunde eſt Euangelium,neq; alia noticia poſt unā, et illud in quo colloquit̄ per quatuor Euāgelia et Apoſtolos, ut redarguat Marcionē qui poſt tot annos uenit,poſt tēpora Romani epiſcopi Aniceti appellati,qui nonus fuit ab obitu Petri & Pauli Apoſtolorū. Quapropter munieus nos idē Apoſtolus dicit, Etiāſi nos aut angelus de cœlo,annūciauerit uobis aliud Euangeliū p̄ter hoc quod accepiſtis,anathema ſit:cognoſcēs in ſpiritu,quod Marciō & aſſeclæ eius puerſuri eſſent uiā probè fundatā. Vnde nō amplius dixit, Annuncio uobis,ſed notū facio uobis Euangeliū,quod nō aliud eſt q̄ quod iam annūciaui uobis,de quo uos cōmonefacio,notū uobis facio qua ratione annūciaui uobis euāgeliū,ſi tenetis,niſi fruſtra credidiſtis. Si enim nō tenetis uelut p̄dicaui uobis,abſque hoc fruſtra credidiſtis. Annūciaui em̄ uobis,quod CHRISTVS mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundū ſcripturas.et quod tertia die reſurrexit ſecundū ſcripturas,et nō ſecundū fabulā, neq; ſecundū doctrinā eorū qui à ſeipſis dicturi ſunt quę nō ſunt ſcripta. Nam Iudęi à ſeipſis dicūt eum nō reſurrexiſſe. Marcion autē et alĳ dicūt à ſeipſis, in apparentia paſſum ac ſepultū eſſe. Ego aūt ſecundū ſcripturas munio uos. ſtatim enim infert dicens: Sic p̄dicamus,et ſic credidiſtis,quod CHRISTVS mortuus eſt,

Anicetus Romanus epiſcopus, nonus à Petro.

& ſepultus,& reſurrexit tertia die. Et mox, Si mortui nõ reſurgunt, neq; CHRISTVS reſurrexit: et ſi CHRISTVS nõ reſurrexit, uana eſt prędicatio noſtra. Et poſt hęc omnia, Oportet enim mortale hoc induere immortalitatẽ, et corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ. Et nõ dixit, mortale hoc capere immortalitatẽ, aut corruptibile hoc capere ſiue ſuſcipere incorruptibilitatẽ. Quod eſt autẽ mortale, quàm corpus, quod non ſolũ ſuſcipit in ſeipſo immortalitatẽ, ſed etiam habitatione excipit: & indutura eſt immortalitatem, nõ corpore abiecto, & anima nõ moriente, immortalitatẽ induente: ſed mortali induente immortalitatẽ, et corruptibili incorruptibilitatẽ, hoc eſt ipſo corpore. Ipſius enim mors eſt & corruptio tẽporaria, propter ſolutionẽ illatam ipſi per Adę inobedientiã. Quod aũt de perficiendis in ipſo beneficentijs per promiſſionẽ dicat, indicat per hoc quod dicit: Tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, deuorata eſt mors in uictoriã. quo ſignificet, tunc futurã mortuorũ reſurrectionẽ. Nam deuorata eſt mors partim in CHRISTI reſurrectione & eorũ qui cum ipſo reſurrexerũt. Reſurrexerũt enim multa corpora ſanctorũ, ſicut dicit Euangeliũ, & ingreſſi ſunt cũ ipſo in ſanctã ciuitatẽ. Tunc aũt in uictoriã deuoratur, quando ab omnibus uniuerſaliter euaneſcit.

Ex Epiſtola ad Corinthios ſecunda, quæ tertia eſt apud Marcionem, uerum immutato ordine, eo quod prima apud ipſum locata eſt ad Galatas.

SChol. I. Quotquot enim ſunt promiſſiones Dei, in ipſo ipſum etiam, quapropter & per ipſum, Amen Deo. Confut. I. Aperi oculos tuos, et ſaluare ô Marcion. Si uero tu non amplius potes, mortuus es enim, hi qui à te decepti ſunt, aperiant oculos ſuos, et fugiant à te, uelut ab horrendo reptili, et accedentes corrũpente. Si enim quot quot ſunt promiſſiones Dei, in ipſo etiam ſunt, promiſſiones aũt Dei nouit Apoſtolus per legem & ꝓphetas: ergo in CHRISTO, ipſum etiam promiſſionũ complemẽti confirmabat. Non igitur alienus eſt CHRISTVS à ueteri lege, & prophetis, neq; à Deo qui loquutus eſt in lege, et in CHRISTO promiſſiones impleuit. Imò neq; cõtrarius eſt CHRISTVS Deo, qui legẽ dedit & ꝓphetas. Nam eo quod in ipſo ꝓmiſſiones promiſſæ fiunt, iccirco inquit, & per ipſum, Amen Deo. Ita ut Deus quidẽ pater promiſerit, CHRISTVS aũt confirmet, & Dominus Amen ipſum ſibi uendicet per ipſum, in his quæ per ipſum promiſſione confirmata ſunt, quũ pater ipſius in lege loquutus ſit, et in Euãgelio credentib. ſalutaria donauerit per ipſum CHRISTVM dicẽ
» tem, Etiam pater, quia ſic fuit bona uolũtas corã te. Schol. II. Non enim nos ipſos ꝓdicamus, ſed CHRISTVM IESVM, nos aũt ſeruos ueſtros propter IESVM, quoniã Deus eſt qui dixit, ẽ tenebris lucẽ illuceſcere. Confut. II. Non prędicãt ſeipſos Apoſtoli, ſed IESVM CHRISTVM Dñm. Quapropter nõ eſt hęreſis, neq; Eccleſia nomine Apoſtolorũ prędicata. Nunq; enim audiuimus Petrinos aut Paulinos, aut Bartholomæanos, aut Thaddæanos. Sed ab initio una prędicatio omniũ Apoſtolorũ, nõ ſeipſos prędicantiũ, ſed CHRISTVM IESVM Dominũ. Et ideo nomẽ quoq; Ecclęſiæ omnes unũ indiderunt, nõ de ſeipſis, ſed Domini ipſorum IESV CHRISTI, quũ ab Antiochia cœperint Chriſtiani uocari, hoc eſt una ſola catholica Eccleſia, nõ aliud quid habens, ſed Chriſti Chriſtianorũ Eccleſia exiſtens, nõ Chriſtorũ, ſed Chriſtianorũ: illo quidẽ uno exiſtẽte, his uero ab uno Chriſtianis appellatis. Poſt hanc uero & ipſius prędones, omnes non amplius eiuſdẽ formę apparẽtes, per appoſititia nomina Manichæorũ & Simonianorũ & Valentinianorũ, atq; Ebionæorũ. Ex quorũ numero & tu Marciõ unus es, & tuo nomine cognominati ſunt qui à te decepti ſunt, uelut qui teipſum prędicaſti, & non CHRISTVM. Deinde uero inquit, Deus eſt qui dixit, ẽ tenebris lucẽ illuceſcere. Deus aũt qualis cũq; ille unus? qui in ꝓpheta oſtẽdit ex tenebris lucẽ, hoc eſt, ab hominũ incredulitate & ignorãtia, lucẽ ac cognitionẽ, quę in CHRISTO illuxit in cordib. noſtris, qui aliquãdo gentes et ſimulachrorũ cultores eramus, nunc aũt Deum cognouimus, qui tũc in ꝓpheta promiſit, lucẽ ſuam in mũdo

Chriſtianorũ una appellatio

luceſcere,

luceſcere, uelut qui non alienus ſit à ueteri & nouo Teſtamento: quemadmodum nobis mos eſt perſuadere te ô Marcion, ex his quas ſcriptas habes Euangelij reliquijs, et non à te ſeduci. Schol. III. Habentes autẽ eundem ſpiritũ fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Reſcidit, iuxta id quod ſcriptũ eſt. Confut. III. Non dabitur tibi locus, quæcunq; tandẽ auſus fueris. Etiamſi enim excideris, iuxta id quod ſcriptũ eſt, apparet tamen præſcriptę dictionis conſequentia. Nam ab hoc, Credidi, quapropter & loquutus ſum: ſtatim æqualia inferens Apoſtolus dixit, Habẽtes eundem ſpiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Omnibus aũt manifeſtũ eſt hoc, quod in centeſimo decimoquinto pſalmo, qui alleluia inſcriptionẽ habet, & ex libro Dauidis eſt, & ab ipſo uaticinante prædictus eſt hic ſermo, Credidi, quapropter & locutus ſum: ſcriptus eſt. Vnde etiam Apoſtolus dictum accepit, & ſimiliter dixit, Credimus & nos, quare etiam loquimur, quum unus ſit de numero Apoſtolorũ. Vnde non dicit, Credidi, quare etiã locutus ſum: ſed Credimus nos, quare etiã loquimur. quo ſeipſum cũ alijs Apoſtolis cõiungat. & dicit, Habentes eundẽ ſpiritũ, ut oſtẽdat ſpiritũ qui in Dauide loquutus eſt, eundẽ eſſe & in Apoſtolis. A' quo ſanè tunc ille uaticinans credidit, in quo ſpiritu etiã ipſi exiſtẽtes credunt & loquũtur. Multa autẽ eſt iniuria, & ut ita dicam, prærogatiua ſententiarũ. Quum enim Apoſtolus unũ & eundem ſpiritũ dicat, quomodo Marcionis demẽtia cõfitens hunc ſermonẽ, audet dicere ſanctum Apoſtolum dixiſſe, alium eſſe ſpiritum qui tunc fuit, & alium in Apoſtolis:

Ex epiſtola ad Romanos quarta: ſic enim apud Marcionem habetur, ut nihil rectum apud ipſum ſit.

SChol. I. Quicunq; iniquè & ſine lege peccauerunt, inique etiam & ſine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabunt. Confut. I. Si qui ſine lege peccauerũt, ſine lege etiam peribunt, lex eſt ſalutis cauſa ſi ſeruetur, & non ſinit ſeruantes ipſam perire. Et ſi qui per legem peccauerunt, per legem iudicabũtur. Ergo iudex eſt lex tranſgreſſionũ, non perditionis, ſed iuſti iudicij, ſanctè iudicans tranſgreſſores. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Si enim lex facta iuſtificat factorem, non mala eſt lex, neq; iniuſta, propter quã hi qui faciũt legẽ, iuſti fiunt. Ex lege autẽ eſt & fides in CHRISTVM p̃dicta, ſine quo nemo iuſtificabit. & in quo qui credidit, iuxta prædictũ legis teſtimoniũ, non poteſt rurſus iuſtificari, quum uelut complementũ ſit Chriſtus legis, iuxta id quod ab Apoſtolo dictum eſt: Complementũ legis Chriſtus ad iuſtificationẽ: oſtendit enim quod ſine lege & Chriſto, nõ eſt iuſticia. Neq; enim Iudæi ſine Chriſto iuſtificabunt, quũ non acceperint Chriſtum. Neq; tu Marcion iuſtificaberis, abnegans legẽ. Schol. II. Circũciſio quidẽ iuuat, ſi legẽ feceris. Si uero tranſgreſſor legis fueris, circũciſio tua pręputiũ facta eſt. Confut. II. Si pronunciat ſanctus Apoſtolus circumciſionẽ prodeſſe, quis in his quę proſunt uituperiũ fecerit: niſi ſanè quis ſerpẽti ſimilis fiat. Huic enim ſimilis es ô Marcion, nam et ille peruertens à Deo dicta, perſuaſit Euam, dicens: Non morte moriemini. Legem enim circũciſioni colligauit, & circumciſionẽ legi cõuenientem oſtendit. & eiuſdem Dei pręceptũ eſſe indicauit, qui & circumciſionẽ aliquando dedit, & legẽ in auxiliũ tulit, à qua Chriſtus creditus perfecte & loqui & facere credentib. exhibet. Schol. III. Habentẽ formationẽ cognitionis ac ueritatis in lege.

Confut. III. Si cognitio formationẽ habet, à formatione uero ſpecies apparet, Apoſtoli aũt qui cognitionẽ & ueritatem habent, itidemq; ipſorũ diſcipuli, nouerunt à formatione legis ſpeciẽ ſe acquiſiuiſſe, hoc eſt cognitionẽ et ueritatẽ. Non ergo aliena eſt lex à cognitione & ueritate. Nam per formationẽ, in ipſa cognouerunt prædicatores ueritatis cognitionem & ueritatem. Schol. IIII. Adhuc enim Chriſtus quũ nos eſſemus debiles adhuc iuxta tẽpus, pro impijs mortuus eſt. Confut. IIII. Vox adhuc,

&, mortuus est: non apparentiæ, sed ueritatis significatiua est. Si enim apparētia erat, quid opus erat dicere adhuc? quum CHRISTVS possit semper & nunc in specie apparere, & non dici, adhuc quū nos essemus debiles. Nam per adhuc, tunc ipsum mortuum esse expressit, & quod iustificauit per mortē, ut non amplius opus habeat mori pro peccatoribus semel mortuus, & per seipsum non amplius moriens. Schol. v. Quare lex quidē sancta, & præceptum sanctū ac iustum & bonū. Confut. v. Consentit & suffragatur legi, quod ipsa iusta est, & præcepto itidē in ipsa expresso, tribus testimonijs hoc muniens, sanctū ipsum dicens & iustum ac bonum, ut redarguat te ô Marcion, & nos doceat sancti esse legē, cuius etiam prę̄ceptū sanctum, & ipsum sanctum esse ac bonū. Quapropter quum sit boni præceptū, bonum uocatur: & quum sit sancti, sanctū est: & quum iustū sit, iusti præceptū uocatur, quū unus sit & tunc & nunc, qui est sanctus & iustus & bonus. Quapropter etiam præceptū ipsius, & tunc & nunc, in lege & in nouo Testamēto, sanctū est & iustum & bonū. Schol. vi. Vt iustificatio legis impleret in nobis. Confut. vi. In Apostolis et in nobis iustificatio legis impletur. Quomodo audes tu ô Marcion dicere, legem alienā esse ab Apostolis Dei, qui secundum legis complementum iustificantur. Schol. vii. Finis enim legis Christus ad iusticiam omni credenti. Confut. vii. Si ad iusticiam uenit Christus omni credenti, ita ut lex non perficiatur, nisi Christus perficiat sua præsentia: non ergo perficietur ô Iudæi in lege manentes, nisi Christū qui aduenit, credentes in ipsum susceperitis. Imò neq; tu ô Marcion saluari poteris, in Christo prædicationis principium ac radicem reijciens, hoc est legem, ex qua Christus cognitus perficit eum qui legem non abominatur, uelut quæ aliena sit à Christo. Schol. viii. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Confut. viii. Si per dilectionē proximi lex impletur, non aliena est à Christo & Deo patre Domini nostri Iesu Christi & Dei ipsa lex, quæ proximum diligere iubet, quia Deus charitas est. Et omnia quæ ab ipsa prędicā tur, similiter semper prædicantur, & tunc & nunc, & in ueteri & nouo Testamento.

Ex Epistola ad Thessalonicē̄ses prima, quæ quinta Marcioni est, octauauero apud Apostolum, quum omnia peruerse Marcion ex ipsa habeat, nihil apposuimus. Similiter itē ex secūda ad Thessalonicenses, sexta apud Marcionē, nona ueroapud Apostolum, rursus nihil apposuimus, quum similiter omnia in ipsa à Marcione sint peruersa.

Ex Epistola ad Ephesios, septima apud Marcionē, quinta apud Apostolum, hæc sunt.

SChol. i. Mementote quod uos quondam gentes, qui uocabamini præputium, ab ea quæ uocabatur circumcisio in carne per manū facta: eratis tempore illo sine Christo, abalienati à conuersatione Israel, & alieni à Testamentis promissionis, spem non habentes, & impij in mundo. Nunc autem in Christo Iesu uos, qui aliquādo eratis procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraq; unum, &c. Confut. i. Memētote, tēporis speciem significat: & qui uocabamini ab ea quæ uocabatur, rerum formas indicat, itemq; uox in carne: quo ostendat figurā in carne expectantē spiritus tēpus, ut perfectiora ex figura indicet. Sine Christo enim, à conuersatione Israel abalienatū erat præputiū. abalienatum autē, alienum erat à pmissione et Testamento. Et qui ab hoc originē trahebant, spem non habebāt, sed impij & sine Deo erant in mundo, uelut ostēsum est ex Apostoli uerbis. Verū tu Marciō neq; uides, neq; audis, alioqui intelligeres quantorū bonorū causam sanctus Apostolus legē dicit, his qui in lege illo tēpore uixerūt. In Christo enim Iesu hi qui aliquādo erant procul, nūc ꝑpinqui facti sunt, in sanguine ipsius. Ipse eī est pax nostra, qui fecit utraq; unū. Si autem utraq; unū fecit, & nō alterum sustulit, alterū constituit.

ergo

ergo neque prius illud alienum est ab ipso, neq; posterius diremit à primo, sed ambo in unum collegit, non simpliciter, nõ in apparentia, sed euidẽter in sanguine suo, uelut certa Apostoli indicat doctrina. Schol. II. Quapropter dicit: Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Confut. II. Vnde habet Apostolus hoc, Quapropter dicit? Imò ex ueteri, uelut manifestum est, Testamento. Hoc aũt habetur apud Heliam. unde autẽ originẽ trahebat Helias? Imò unus erat ex ꝓphetis qui secundum legẽ uixerũt, à lege et ꝓphetis originẽ ducens. Si autẽ in Christo uaticinatus est, Surge qui dormis, & surge ex mortuis, et illucescet tibi Christus: ergo exemplar per Lazarũ & alios impletũ est, de quibus ijdem dubitabant, Martha et Maria dicentes, Iam olet, quartanarius est: et principis synagogę amici dicentes, Ne uexetis magistrũ: & ipse dixit, Ne timeatis, nõ enim mortua est, sed dormit. Clarè enim ab eo tempore prædicatio dicebat resurrectionẽ per CHRISTVM fore, & potestatẽ facilitatis ostendebat, quo potentiã CHRISTI indicaret. quod uelut homini facile est non mortuũ, sed dormientẽ per uocẽ excitare: sic etiam CHRISTO promptissimũ erat dicere, Lazare ueni foras. & hoc, Cumi cumi talitha, hoc est, Surge puella. Et per manifestas demonstrationes significabat sermo ille uocationem nostrã, à mortuis operibus & somno graui excitantẽ nos CHRISTVM, qui aliquando dormiuimus: & illuminantem nos per uocationẽ, quæ fuit secunda cõiunctio. Quod uero perfectũ est et uniuersale, id expectatur, quando idem qui dicit, Ego sum resurrectio et uita, & omnes uocabit, & corpore atq; anima excitabit, & illuminabit in futuro suo aduẽtu. Schol. III. Huius rei gratia relinquet homo patrẽ ac matrẽ, & adhærebit uxori, & erunt duo in carnẽ unam. citra uocem, uxori. Confut. III. Demonstratum est sæpe, non aliena esse ea quæ sunt in lege ab his quæ Apostoli docent. Et quamuis tu ô Marciõ, rescideris uocem Vxori: tamẽ ex hoc, Erunt duo in carnẽ unã, uniuersa malicia tua manifesta erit.

Ex epistola ad Coloss. octaua Marcioni, apud Apostolũ uero loco septimo sita.

SChol. I. Ne igitur quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte festiuitatis, aut noui lunij, ac sabbatorum, quę sunt umbra rerum futurarum. Confut. I. Nusquam subsidet umbra ô Marciõ, quàm à corpore: & corpus non potest esse, umbra ab ipso non apparente. Vnde credere debent quià te decepti sunt, per eas quę adhuc apud te seruantur ueritatis diuinarum scripturarum reliquiæ, quod à futuris quæ reuelabuntur bonis, non alienę erant iustificationes tunc temporaliter receptæ, de cibo & potu, & parte festiuitatum, & nouiluniorũ ac sabbatorum. Quorum bonorum umbræ erant prędicta illa, per quas umbras corpus apprehendimus instantium bonorum, in lege quidem umbratili pictura expressorum, in CHRISTO autem perfectorum.

Ex epistola ad Philemonem nona.

SIc enim apud ipsum habetur, apud Apostolum uero ultima est. Verum in quibusdam exemplaribus decimatertia est, ante eam quæ ad Hebræos scripta est, locata. Alia uero exemplaria habent eam quæ ad Hebræos scripta est decimam, ante duas ad Timotheum, & ad Titum, & ad Philemonem. Omnia autem exẽplaria salua & uera eam quæ Romanis missa est, primam habent: non uelut tu Marcion primam locasti eam quæ ad Galatas scripta est. Ex hac itaque epistola ad Philemonem nihil apposuimus, eo quod penitus peruersa apud ipsum habetur.

Ex epistola ad Philippenses decima.

SIc enim apud Marcionem habetur ultima & decima, apud Apostolum uero sexta, similiter nihil excerpsimus, eo quod peruersa apud ipsum habetur. Atque sic completa est compositio reliquiarũ Marcionis ex Euangelio secundum Lucam & Apostolo seruatarum: ex quorum ab ipso receptorum uerborum argumento, nos ea quę contra ipsum sunt, delegimus, ac confutationes apposuimus. Apposuit autem in proprio Apostolico appellato, etiam eam quę ad Laodicenses scripta est. *Apostolicus liber Marcionis*

Ex epiſtola ad Laodicenſes.

SChol. 1. Vnus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omniũ, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Confut. 1. Concinnè ad epiſtolam ad Epheſios, etiam hæc contra te ô Marcion teſtimonia ex epiſtola ad Laodicenſes collegiſti, ut in fine concluſionis legentes quæ apud te ſunt, et cognoſcentes ſententiam tuam, diſcamus, ac condemnemus tria principia principium non habentia, & differẽtias inter ſe habentia per te alieno modo excogitata. Non enim ſic habet ſancti Apoſtoli tractatio, & ſecura prædicatio, ſed aliter, præter tuum figmentum. Clarè enim dixit unum Dominũ, unam fidem, unum baptiſma, unũ Deum, eundem patrẽ omnium, eundem ſuper omnia & in omnibus, per legem & Prophetas, & in omnibus Apoſtolis, & in his qui deinceps ſequuntur. Hæc quidem eſt noſtræ ſpeculationis compoſitio, in prædictis excerptis ex ſcriptura quæ adhuc apud Marcionẽ ſeruatur, à nobis facta. Ad quorum delectionẽ ſi quis reſpexerit, mirabitur magnificas Dei diſpenſationes, quum ſingulæ res per teſtimonia quędam confirmentur ac ſtabiliantur, prout nudo modo Deus hic largitus eſt nobis per ſuam, uelut dixi, diſpenſationẽ coniungere, ita ut ſeptuaginta quidẽ & octo teſtimonia ex Euãgelio, quadraginta uero ex Apoſtolo produxerimus, quæ apud ipſum adhuc in hunc diẽ ſeruantur et habentur, ut ex toto ſint teſtimonia centum & decem & octo, quæ omnia ipſius Marcionis ſentẽtiam impugnant. Etiamſi hoc poſtremum exalia ſuperflua extra Euangelium & Apoſtolũ poſita epiſtola producat. Non enim uiſum eſt miſerrimo Marcioni, hoc teſtimoniũ ex epiſtola ad Epheſios citare, ſed ex epiſtola ad Laodicẽſes, quę nõ eſt in Apoſtolo. atque hęc ſanè teſtimonia quũ ſtolida illa beſtia & in multis miſerè lapſa non legat, non uidet utique euerſionẽ ſuĩpſius in ſingulis palàm fieri. & nemo de hoc miretur. Quomodo enim hic qui profitetur ſe habere aliquid Euangelĩ & Apoſtoli, nõ uel pauca Scripturæ uerba ſeruare poſſit? Nam quũ totum corpus, ut ita dicam, diuinæ ſcripturæ integrũ ſeruetur, quale membrũ repererit mortuũ iuxta ſuam ſententiam, ut mendacium contra ueritatẽ introduceret? Verum ut ita dicam, detruncauit, & mutilatione facta, multa membra reſecuit, quædã uero apud ſe retinuit. Sed & ipſa retenta adhuc uiuentia mortificari non poſſunt, uerum illic manet utilitatis ſignificatio, etiamſi multipliciter apud ipſum conciſa fuerint. Cęterum poſt hęc omnia amplius mentionem faciemus, quomodo quidam ex ĩſdem Marcioniſtis ad profundam blaſphemiã delapſi, & ex ſua diabolica doctrina attoniti penitus facti, ne nominis quidem Domini nomenclationem facere uoluerunt. Et alĩ ex ipſis effreni lingua deitatem ipſius auerſantes, nomen generationis ex ſupernis uituperare non uerẽtur. Quidam enim ipſorũ auſi fuerunt dicere, ipſum Dominũ eſſe filium diaboli, omni pudore excluſo. Alĩ uero non, ſed iudicis & opificis. & ipſum quum magis miſericors eſſet ac bonus, reliquiſſe proprium ſuum patrem infernè, opificẽ uidelicet, ut aliqui dicunt: aut ut alĩ, diabolum: ſurſum uero accurriſſe ad bonũ Deum in innominatis locis conſtitutum, & ipſi adiunctum eſſe, miſſum autem ab ipſo in mundum, & aduerſus proprium patrem CHRISTVM ueniſſe, & diſſoluiſſe omnia ipſius quæ naturalis eius pater ſanciuerat, ſiue ille qui in lege loquutus eſt, ſiue ille malĩciei Deus qui ab ipſis in tertio principatu locatur. aliter enim atque aliter de hoc ſentiunt, uelut dixi. Hæc autem omnibus ratione præditis manifeſta ſunt, quod immundi ſpiritus eſt hæc ſapientia ac doctrina: & neq; opus erat de hoc argumento reſpondere, aut confutationem producere, quum ipſe Marcion palàm per omnia uitæ ſuæ obliuionem induxerit. Deprehendet enim ab omnib. prudẽtibus maledica eius uanitas, et temeraria perditionis operatio. At quandoquidẽ conſueuimus non ſinere ſpinarũ locũ, ſed excindere per machęrã Dei, quę omnem ancipitem gladiũ excedit, penetratq; uſq; ad partes animę ac ſpiritus, iuncturasq; ac medullas, uelut ſcriptũ eſt, pauca etiam in hoc

dicere

dicere,non cunctabimur. Primum equidē, Quod si bonus ex malo genitus est,non amplius principiorū ratio consistet. Potest enim & ipsius pater si malus est,quod absit,imò bonus est,mutare mentē, uelut qui ab ipso genitus est,mutauit. Deinde uero, Si omnino uenit unigenitus ut homines saluaret, & latronē in paradisum introduceret,& publicanū à telonio ad pœnitentiā uocaret, et scortum quod ungebat ipsius pedes à malicia curaret. Si uero etiam bona facit Deus, bonus est,& misericos. Multo igitur magis oportebat ipsum erga proximū suum patrem misericordiā suscipere, & ipsum primū ad salutē transponere, ut ubi primum patrē suum immutasset, perfecte ostēdat perfectam bonitatē,patris sui misertus,uelut scriptū est, Vt bonum faciamus primū in fidei consortes,quāto magis ut misereamur patrum nostrorū? Sed & adhuc aliud est quod apposui huc ad Marcionē confutandum. Siquidē unus est filius,& ad alterum confugit, haudquaquā fidelis apud alterū suscipietur. Qui enim conscientiā erga propriū suum patrem nō custodiuit,is neq; apud alterū fidem reperiet ex his quę ab ipso antè facta sunt. Sed & aliter rursus ô Marciō, ob penuriā eius qui mitteretur, non potuit supernus Deus saluare eos qui ab ipso saluantur,et quorū ipse per CHRISTVM misertus est. Si enim nō aufugisset (iuxta Marcionis sententiā) CHRISTVS ad supernū Deum,non habuisset bonus ille Deus quem misisset,nisi CHRISTI pater in offensione erga propriū filium suum fuisset, uelut Marcion dicit. Et adhuc aliter, Si opificis filius est,aduersatur autē opificio,& patris operi,primū quidem ubi uenisset in mundū,debuisset homines exterminare,ut destrueret opus à proprio suo patre factū, uelut aduersarius paternę affectionis existens. Aut rursus,ubi accepisset uirtutē sanationis & curationis ac salutis, debuisset erga propriū suum patrē præ omnibus humanitatis officiū ostendisse,et primū persuasisse patrē suum ad ipsius bonitatē suscipiendā,ut salutis humanę una & eadē bonitas esset. Verum nō sic se habet res,uelut uanus ac fabulosus illius sermo tradit. Neque enim tria sunt principia, neq; alius CHRISTI pater,neque maliciei est soboles,absit. Dicit enim,Ego in patre,& pater in me. Et siquidem falso dicit se patrē habere,non potest spurius ipsius pater in ipso esse, neq; ipse in patre. Qui uero patrē suum secundū naturā semper bonū & semper Deū, et omnium opificē qui in ipso et cū ipso est, docet ac uere prędicat,is est qui cōtra Marcionē minas recensет,dum dicit: Qui non honorat Filiū uelut honorat Patrē,ira Dei manet super ipsum. Iam uero in multis testimoniis ostēdimus, unū esse Deum patrē Domini nostri IESV CHRISTI, qui bonus est,& bonū genuit: charitas est,et charitatē genuit: fons est,& uitę fontē genuit. apud te enim est fons uitæ,inquit Scriptura: ueritas est,et ueritatē genuit: lux est,et lucem genuit: uita est,et uitā genuit: sine principio,sempiternè et sine tēpore. Et cōfutatus est per omnia Marcionis error. Quū itaq; hæc sic se habeāt, & subuersio impostoris illius per multā ac ueram confirmationē ex Dei auxilio à nobis perfecta sit, & hæc nunc uelut magna aspis per minime mendacē Saluatoris sermonē cōculcata sit: ipse em̄ dixit, Dedit uobis potestatē calcandi super serpētes et scorpios,et super omnē uirtutē inimici: rursus ad cōsequentia transeamus, & aliarū sectarū uanā sapientiā considerem us ac cōfutemus, Deū auxiliariū in omnib. inuocantes.

Contra Lucianistas, hæresim XLIII.

LVcianus quidā antiquus, nō is qui nunc temporib. Constantini senis uixit, quē uidelicet Ariani inter testes citant. Erat enim etiā hic Lucianus, recēs inquā, Arianorū hæresi addictus, de quo postea in ipsius subuersione dicemus. Nunc aūt ad dictum antiquū Lucianum sermonem dirigimus. Hic enim prædictum Marcionem insequutus,& ab hoc se dissecans,etiam ipse congregationem sibi ipsi fecit,& hęresim erexit, à quo Lucianistæ antiqui sunt appellati. Per omnia igitur secundū Marcionē dogmata profert. Quibus etiam utuntur ipsius cōplices, uelut fama ad nos pertulit. Nam quum antiqui hi sint, & citius extincti, difficilis fuit nobis,uelut uerè uidere est, de ipsis

Luciani duo.

de ipſis perſcrutatio. Quæ uero ex parte de ipſo cognouimus, hæc ſunt. Poſtquã affirmauit aliũ quidem opificẽ & iudicem et iuſtũ, alium uero bonũ ſimilter, & alium malum: uult quoq; teſtimoniis uti quibuſdã ſecundum Marcionẽ, iuxta ſuam opinionẽ ex prophetarũ Scriptura, nẽpe: Vanus qui ſeruit Domino. Et quod dictũ eſt: Reſtiterunt Deo, et ſaluati ſunt. Poſtremũ autem hic præter magiſtri ſui doctrinã, nuptias abnegat, & caſtitatẽ exercet, nõ propter caſtitatẽ, ſed ut reprobet opera opificis, docẽs non coniũgi nuptiis, à quibus nuptiis abundantia (inquit) per puerorũ generationẽ oboritur in mundo ipſi opifici, ad oppoſitionẽ opulentię opificis ac creatoris per puerorũ in mundo generationẽ. Deprehendet autẽ facile talis, et coarguetur, ex iam facta oppoſitione aduerſum præceptorẽ eius, quũ per longũ fecerimus nos cõtradictionẽ aduerſus ipſum, & euerſionẽ, in quibus & quot concordat Euangelium ueteri Teſtamento, & quod ipſe Dominus noſter cõfitetur creationẽ mundi eſſe ſuam propriã, et Saluatoris eſſe creationẽ, ut in ſumma principaliſſimo quodã dicto declarẽ, apud ſanctum Ioannẽ habetur: In principio erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil quod factũ eſt, &c. Sed et talis ſtatim ſubuertet. Nam etiamſi uelit dicere, quod oppoſitionis gratia et deſtructionis eorũ quę hic ab opifice dicta ſunt, nuptiarũ coniũctio ab ipſo reprobat, ut ne opificẽ adiuuent, ſed ab opere opificis penitus abſtineant: quomodo nõ temerariũ & deprehẽſu facile, et ex procliui confutabile eſt argumentũ? Ecce enim à creatione et opificio opificis, tum cibis, tum potibus utitur impoſtor ille ac circulator, & aliter nõ poteſt effugere, et nõ his uti. Deus enim uniuerſorũ dominus et opifex, omniũ curam gerens, & ſuper malos et bonos oriri facit ſolẽ ſuum, & ſuper blaſphemãtes ipſum, & ſuper glorificantes mittit pluuiã ſuam. & omnes nutrit, nõ temerario quodã & ſtupido decreto, ſed obultionẽ ab ipſo decretã in futuro iudicio, longanimitatẽ habens, & ꝓprijs decretis ac ſapientia omnia gubernans, uelut decet ipſius erga omnes utilitatẽ. quo hi qui pœnitentiã egerũt, obliuionẽ malorũ ab ipſo adepti, ſalutẽ conſequant. Si uero permanſerint in ſuis blaſphemis opinionib. & uanis perſuaſionib. non ex Deo ipſis datis, tunc poſt diſceſſum ex hac uita, libero arbitrio nõ amplius in ipſis permanẽte, neq; propter indignationẽ, tunc futurum iudiciũ, neq; uelut in ira inferens futura. Omnia enim præuaticinatus eſt propter deitatẽ ſuam non intra affectus contentã, ſed prout unuſquiſque in detrimentum ſuum quid operatus, ſibijpſi cauſa mali fuit, ita ut Deus inſons ſit noſtræ præuaricationis, & ex hac futuræ contra nos condẽnationis. In omnibus igitur etiam hic deprehẽdetur prioribus & poſteriorib. ſectis immixtus, ex numero filiorũ perditionis exiſtens, declarante ueritate, & luce Euangelij clarè omnem orbem terrarũ illuſtrante, ac ſeruante filios ueræ fidei in ueritate. Proinde uelut qui ex breui & arcto ſcopulo ſerpentẽ prominentem, per paruũ quoddam inſtrumẽtum ſuſtulimus, hoc enecto relicto, conſequenter ad reliquas pergamus, iuxta noſtrũ promiſſum, auxilio Dei aſſumpto, ad ueritatis ipſius declarationẽ ac confirmationẽ.

Contra Apelleianos, hæreſim XLIIII.

PRædicto Luciano ſuccedit Apelles, nõ ſanctus ille qui ab Apoſtolo cõſtitutus eſt, ſed alter, ex quo Apelleiani appellati ſunt: qui et ipſe condiſcipulus Luciani fuit, et prædicti Marcionis diſcipulus, ut ſic uelut una radice multarũ ſpinarum propagines exortę ſint. Cęterũ hic alia pręter illos docere uult, & cõtra pręceptorẽ ſuum & cõtra ueritatẽ ſeipſum armauit, quo etiam ipſe ſcholam erroneorũ hominũ ſibijpſi congregaret. Non ita, inquit, eſt, ſed errauit Marcion: ut dementia undiquaque ſeipſam redarguere, & iniquitas ſeipſam cõterere uideatur, & contra ſeipſam ſubuerſionẽ excitare, quũ ueritas ſemper ſit firma, & non opus habeat auxilio, ſed per ſe conſiſtat, et à Deo qui reuera ſemper eſt, cõfirmet. Proinde ꝑdictus hic Apelles et qui eũ ſequunt, Non tria (inquiũt) ſunt principia, neque duo, uelut Luciano et Marcioni uiſum fuit:

ſed

ſed unus eſt Deus bonus, et unum principiũ, et una uirtus innominata. Cui uni Deo, ſiue uni principio, nihil curæ eſt de his quæ facta ſunt in hoc mundo. Verũ idem ſanctus & bonus Deus in ſupernis, aliũ Deum fecit. Hic uero factus alius Deus, creauit omnia, cœlũ & terrã, & omnia quæ in mũdo ſunt. Euaſit autẽ non bonus, & quæ ab ipſo facta ſunt, inquit, nõ bene facta ſunt, ſed ſecundũ malam ipſius mentẽ ab ipſo creata ſunt. Quis uero tolerabit tales ſermones, & nõ potius deriſerit eiuſmodi uanũ laborem? Nam iuxta duos modos comperitur non cõuenienter tali opinione uti, & ob id ad ipſum uelut ad preſentẽ dicam. Dic mihi ô bone, cõcedes enim ô Apelles, aut Deũ ignarum futurorũ feciſſe Deum quẽ dicis, aut creaturas bene factas eſſe: et erit omnino ſupernus Deus ipſe opifex, qui fecit unũ, qui omnia fecit. Et non amplius erit cauſa ille qui creaturas fecit, ſed ſupernus Deus qui creatorẽ fecit, idem omniũ opifex exiſtit. CHRISTVM porrò ueniſſe dicis ob extremos bonos, qui filius ſit ſuperni boni Dei, & ſanctũ ipſius Spiritũ ſimiliter ob ſalutem eorum qui ad cognitionẽ ipſius ueniunt: et ubi uenit nõ in apparentia cõparuiſſe, ſed in ueritate carnẽ accepiſſe, nõ à Maria uirgine, ſed uerã quidem habuiſſe carnẽ et corpus: neq; à ſemine uiri, neq; à muliere uirgine, ſed habuit carnẽ uerã hoc modo. & dicit: Quũ deſcenderet à cœleſtibus, uenit in terrã, & cõgregauit ſibiipſi à quatuor elementis corpus. Et quomodo non feſtinat hic ad hoc ut iniquitas ipſius deprehendat, quæ ueterum Græcorũ poẽtarũ opiniones in hac uerborũ uanitate ſequit? Dicit enim et hic uelut illi, et adhuc frigidius q̃ illi, Saluatorẽ ſibiipſi corpus ſuppeditaſſe dicit, à ſicco ſiccũ, à calido calidum, ab humido humidum, à frigido frigidum. Et ubi ſic ſibiipſi formauit corpus, uere apparuit in mũdo, et docuit nos ſupernã cognitionẽ, et contẽnere opificẽ, et negare ipſius opera, oſtendiq; nobis in quib. ſcripturis ſint quæ ex natura ab ipſo dicta ſunt. et quæ ſint ab opifice dicta. Sic em̃ dixit (inquit) in Euãgelio: Eſtote ſinceri nũmularij: Vtre enim, inquit, ex tota Scriptura deligẽs quę utilia ſunt. Deinde, inquit, dedit CHRISTVS ſeipſum ut pateret in ipſo corpore, et crucifixus eſt in ueritate, & oſtẽdit ipſam carnẽ ſuis diſcipulis, & ubi reſoluiſſet (inquit) ipſam ſuam humanã incarnationẽ, diſtribuit rurſus, unicuiq; elemẽto quod ipſius ꝓprium erat reddito, calidũ calido, frigidum frigido, ſiccũ ſicco, humidũ humido. Et ſic diſſoluto ab ipſo rurſus carnali corpore, reuolauit in cœlũ, unde etiã uenit. O ingentẽ fabuloſitatẽ eorum qui talia dicũt, ita omnib. manifeſtũ eſt, mimorũ potius eſſe hanc officinam, q̃ eorũ qui ꝓmiſſionis uitæ ac intelligẽtiæ figurã habent. Si enim omnino diſſoluit ipſum corpus quod accepit, qua ratione ab initio ipſum ſibiipſi cõſtruxit? Si uero cõſtruxit ob aliquẽ uſum, et uſus opus abſoluit: oportebat relinquere ipſum in terra, maximè quũ ex ueſtra ſentẽtia, ſpecies ſpei reſurrectionis carnis non opus habeat ut perficiat. Verũ excitauit ipſum rurſus, ut in maiorẽ laborẽ ſeipſum immitteret, ut nihil proſit ipſum cõſtruxiſſe, & in monumẽto depoſuiſſe, quũ ipſum diſſoluat ac diſtribuat unicuiq; elemento id quod ab ipſo accepit, uelut gratus debitor. Et ſi omnino unicuiq; ſuũ reddidiſſet, hoc eſt frigidũ frigido, et calidum calido, nónne potuiſſent hæc à diſcipulis ipſius uideri? At nunquid corpus eſt ipſum ſiccum? Omnino enim ſiccũ ipſum, eſt corpus, caro uidelicet et oſſa. Et humidũ ipſum omnino ſunt ſeroſi humores, et caro quę in humiditatẽ diſſoluit: quę ſanè penitus Apoſtolis manifeſtiſſime ſe depoſuiſſe indicaſſet. uelut etiam prius, quando ſepeliebat ipſius corpus, dignabatur Ioſeph ab Arimathia inuoluere ipſum in ſindone, et deponere in monumẽto. Simul aũt & mulieres potuiſſent uidere ubi relictę eſſent reliquię, ut ipſas honorarẽt per unguẽta et aromata, uelut prius. Verũ nuſquã mendaciũ hoc ueſtrũ ô Apelleiani, indicatũ eſt ab aliquo ſancto Apoſtolo. Nõ enim ita eſt. Sed duos uiros inuiſibiles uiſibiliter uidebãt, et ipſum in cœlũ aſcendentẽ, & à nube lucida ſuſceptũ reliquias uero nuſquã relictas. Non enim cõueniebat, neq; poſſibile erat, & mẽtitur Apelles, & omnes Apelleiani ipſius complices.

Similia

Similia uero præceptori ſuo Marcioni etiam in alijs docuit, aſſerens non eſſe reſurrectionem mortuorum, & alia quæ uiſum eſt ipſi ſimiliter docere. Subuertetur autẽ ipſius ratiocinatio, quod delira ſit, & omnibus modis erronea. Neq; enim ualebunt tenebræ ubi lux apparet: neq; mendaciũ conſiſtet, ubi ueritas eſt. Si enim omnino uſus es ſcripturis ô Apelles, & qui à te dicti ſunt Apelleiani, ex ipſis ſcripturis inuenietis uos redargui. primum quidem, quia ſecundũ imaginẽ Dei fecit Deus hominẽ. Qui
» autem fecit, dixit, Faciamus hominẽ ſecundum imaginẽ noſtram, & ad ſimilitudinẽ. Quare ſi quis ab erronea ſecta conuerterit ſe ad ueritatem, uelut ex tenebris fugitiuus, & à nocte excitatus, is inuenerit lucem ſibi orientẽ cognitionis Dei, inſtar ſolis & ſuper ſolem. Apparebit enim omnibus conſentaneam ratiocinationẽ facientibus, quod qui dixit, Faciamus hominem, Deus eſt uniuerſorum pater. Aduocat autem ſecum eum qui ſemper cum ipſo eſt Deum uerbum, filium unigenitum, ex ipſo ſine principio & ſine tempore genitum. Simul autem & ſanctum ſuum Spiritũ, qui non eſt alienus ab ipſo, neq; ab ipſius proprio filio. Si enim alius eſſet qui formauit hominem, & qui condidit mundũ: alius autẽ ſupernus bonus Deus, à quo deſcẽdit CHRISTVS: non utiq; accepiſſet CHRISTVS ſibijpſi corpus, & formaſſet imaginẽ opificis in ſeipſum exprimens. Verum manifeſtum eſt quod ipſe eſt opifex hominis et mundi, cui di
» xit Pater, Faciamus hominẽ ad imaginẽ noſtram, & ad ſimilitudinẽ. Ab hoc uno autem opere manifeſtus fiet opifex, quod hic eſt qui tunc hominẽ fecit, formauitq; ex terra corpus Adæ, & fecit ipſum in animam uiuentẽ. Quare etiam teſtimoniũ dedit Ioan
» nes in ſancto ſuo Euangelio, dicens: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud
» Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum. omnia per ipſum fa-
» cta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, & cætera. Si uero in ipſo facta ſunt, et ab ipſo: ipſe tunc Adam formauit, & ipſe rurſus corpus à Maria uirgine in ſeipſum efformauit, & perfectè omnem ſuam incarnationẽ couiuit, tunc ab ipſo formatam, & nunc in ſeipſo counitam. Si uero alienum opificium in ſeipſum ſuſcepit eius qui formationem male formauit, & malus eſt ſecundũ tuam doctrinã. Et ſi omnino uſus eſt malis creationibus, quas, uelut tua fert opinio, malus creator fecit: ergo immixtus eſt maliciei conditoris, uſuiq; ac beneficentiæ, & propriæ ipſius imagini. Sed non eſt poſſibile. Si enim incarnatus eſt, non ſolum carnem aſſumpſit, ſed etiam animam. Manifeſtum eſt
» enim hoc. alioqui unde dixiſſet, Poteſtatẽ habeo accipiendi animam meam, ac deponendi ipſam. Itaq; ubi omnem operis tractationem elegit ab opifice imaginem appellatam, omnem illam tractationẽ ſuſcepit, in corpore & anima uerbum uenit, & in quibus omnibus eſt homo. Hæc autem quum ita penitus facta ſint, deletum eſt tuum uenenum, & concidit tua ſeditio fundamento carens, & non habens firmitatis ueritatis ſtabilimentum. Si uero & quæ uis accipis ex diuina Scriptura, & quæ uis relinquis: ergo iudex præſides, non interpres legum, ſed electror eorum quæ non ſecundũ mentẽ tuam ſcripta ſunt, ſed uera quidem ſunt, uerum tranſmutata falſo, iuxta ſententiã fraudis tuæ, & eorũ qui à te decepti ſunt. Si uero etiam omnino malus creator ea quæ hic ſunt, fecit, mundum inquam: qua de cauſa uenit à bono patre in hunc mundum? Et ſi quidem ut ſaluaret homines: ergo propriorum curam habuit, & non amplius alius fuerit opifex. Si uero non propriorum prouidentiã habuit, uult autẽ inter aliena uerſari, & quæ non ſunt ipſius conſeruare: aut adulator eſt alienis blandiens, aut uanæ glorię appetens, ut melior creatore uideatur erga aliena, quę conſeruare conatur, propria non cupiens. Et non amplius erit uerax aut moderatus, ex tua ſententia, ô impoſtor: & quum non habeat ſuam creationem, alienam concupiſcens hæc prædari conatur, ab alienis ſibijpſi acquirẽs animas, quæ non ipſius ſunt, neq; patris ipſius. Si autem ipſius quidem ſunt animæ, & ex ſupernis progreſſæ apparẽt: ergo in bonum mũdum demiſſę ſunt à ſuperno bono ex tua ſententia Deo, & non in malum opus. Si ue-

ro demiſſę

ro demiſſę ſunt ob aliquem quidem uſum, quem forſan confingis, ubi uerò uenerũt, dilapſæ ſunt ad aliũ, id eſt, ut bonum ac iuſtũ quid facerent, operatæ uero ſunt malũ: uidebitur is qui ipſas demiſit, prænotionẽ non habere. Quum enim demiſerit ipſas ob aliud, repertæ ſunt aliud quid operatæ eſſe. Aut rurſus ſi dixeris, quod non ex uoluntate ipſius uenerunt, ſed per tyrannidem raptoris: Ergo fortis eſt is qui creatus eſt à bono Deo malus opifex ſupra bonũ Deum. Quoniã quę ipſius ſunt, rapuit, et ipſis uſus eſt. Vnde uero non cõuinceris, quũ ipſe Saluator dicat, Poteſtatẽ habeo ponendi animã meam, & accipiendi ipſam: uelut qui ipſe animã accepit, & poſuit, & rurſus accepit, ut non aliena ſit anima & alterius opificis. Rurſus uero reperietur bonũ corpus geſtare. Non enim perſuadebit bonus quiſpiã ut malo opere utatur, ut ne à patris mali participatione, etiam ipſe permixtionis malicia polluatur. Si uero & ipſe reſurrexit, dic mihi ad quid faciendũ poſt reſurrectionẽ, ſi ipſum rurſus reliquit in quatuor elementa partitũ, calidũ ad calidũ, frigidum ad frigidũ, ſiccum ad ſiccũ, humidum ad humidũ? Si emẽ excitauit ipſum ut rurſus diſſolueret, ergo fabuloſitatis hoc opus fuerit, & nõ ueritatis. Excitauit autẽ ipſum Dominus noſter IESVS CHRISTVS, & ſimul ſecũ aſſumpſit corpus, quod in ſeipſum efformauit unà cũ anima & tota incarnatione perfectiſſimè. Conſidet enim iuxta Apoſtolicũ ſermonẽ, Deus excitauit et collocauit ipſum in cœleſtibus. uelut teſtantur duo illi in ueſtitu ſplendido Apoſtolis conſpecti, qui dixerunt: Viri Galilęi, quid ſtatis intuentes in cœlũ? Hic IESVS qui aſſumptus eſt à uobis in cœlũ, ſic ueniet, quemadmodũ uidiſtis ipſum aſſumi. Et ut ne detur tibi rurſus occaſio maliciei contra ueritatẽ, poſt multũ tempus aſſumptionis Saluatoris noſtri, Stephanus ſanctus Dei martyr & teſtis, quum lapidibus obrueretur à Iudęis, reſpõdit dicẽs: Ecce uideo cœlũ apertũ, & filium hominis ſtantẽ à dextris patris, ut oſtendat ipſum corpus in ueritate in ſpirituale reſurrexiſſe, unà cum deitate unigeniti totũ in ſpirituale unitũ, & in deitatẽ counitũ. Supernè enim eſt ipſum ſanctũ corpus unà cũ deitate, totus Deus, unus filius ſanctus Dei, ſedẽs in dextera patris, uelut habet Marci Euangeliũ, itemq; reliqui Euangeliſtæ: Et aſcendit in cœlos, & ſedet ad dextrã patris. Et undiquaq; corruet circulatorius tuus & à te deceptorum ſermo. Quin & de mortuorũ reſurrectione audi Apoſtolũ dicentem: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, et mortale hoc induere immortalitatẽ. Si enim non induturũ eſſet mortale immortalitatẽ, & corruptibile incorruptibilitatẽ: non ſanè mors ipſa ueniſſet ut morereť, & in ipſo pateretur, & ubi dormiuiſſet triduũ, reſurgeret, & ſurſum ferreť in ipſo cum deitate, & in ipſius gloria: quo ex ipſius bono ad nos aduẽtu omnẽ ſpem contineamus in ueritate, oſtẽdens ſeipſum figurã nobis in ſpem totius negotij uitæ. Hęc autẽ quum ſic ſe habeãt, ac dicta ſint: quid mihi amplius opus eſt tẽpus terere circa hanc ueſpã? quæ nihil eſt ut ſubuerti debeat, aut aliã quandã tractationem expoſcat. A' ſeipſa enim aculeũ amiſit, & nihil euariãs adulteratũ ac circulatoriũ erroris ipſius dogma oſtẽſum eſt. Tradunt emẽ doloroſam ipſam ueſpã, quam quidã Zopyrõ appellãt, habere quidẽ aculeum uenenũ iacientem breuẽ, non multũ dolorẽ inducentẽ, ſed qui ſecundum ipſius facultatẽ uenenumiaciat. Si uero quis perſcrutans ipſius latebras, aut nidum deſtruat, in fruticibus enim et herbis hunc facit, et inſtar faui ſibĳpſi capſas quaſdam conſtruit, in quibus capſis ſobolem ſuam deponit, & ſibĳpſi fœtus facit: ſi uero quis perſcrutans uirga aut ligno pungat fauum, & uelut dixi, deſtruat: exit indignata ipſa horrenda quidẽ, uerũ debilis ueſpa. & ſi inuenerit petrã aut lignũ, prę ira qua excãduit, cũ ſtridore inſtat, & impetit ac ferit petrã, & petram quidẽ nihil lædit, neq; lignũ, imò neq; hominẽ etiamſi momorderit, niſi quod modicũ dolorem inducit: uerũ aculeũ amittit, et ſic perit, petra uero nulla iniuria afficiť. Sic etiã hęc ueſpacea ſecta inſtar zopyri, paruã inducens uexationẽ, ſubuerteť ubi in petrã illapſa impegerit, hoc eſt in ueritatẽ, & ubi aculeũ amiſerit. Cæterum hac explicata, ad alias rurſus tranſibo, iuxta ſpem Dei credẽs quod promiſſum noſtrũ per Deũ complebiť.

Veſpæ Zopyros.

Contra Seuerianos, hæresim XLV.

POst has deinceps sequitur, siue contẽporanea, siue extra illarũ tempus, non enim possum de tempore ipsius exactè dicere: uerũ propinquæ inter se fuerunt. Proin-
Seuerus. de ea quę ad nos peruenerunt, exponam. Seuerus quidam surrexit, ex quo Seueriani appellati, consequenter insequens prędictum Apellem. Quæ uero ab ipso confingũ tur fabulamenta, hæc sunt quæ dicere uolo. Vult etiam ipse principatibus ac potesta tibus creationẽ nostrã annectere: esseq; in innominato quodam supremo cœlo & sæculo bonum quendã Deum. Diabolum uero filium esse dicit magni principis ordinis potestatũ. Cui nomen imponit, aliquãdo Ialdabaoth, aliquãdo Sabaoth. Hunc autẽ genitũ ex ipso esse serpentẽ, à superna uero uirtute deiectũ esse in terram. Et quũ descendisset in serpentis specie, in œstrum concitatũ esse, & terræ commixtum uelut
Vitis ex semine diaboli. mulieri, & ab ipsius semine ubi genituram effudisset, uitem germinasse. Quapropter etiam fabulas confingens ad nugas suas cõfirmandas, serpentis imaginẽ ipsius uitis rotunditatẽ exprimere dicit, propter obliquitatẽ plantę intortam, instar serpentis ipsam esse asserens. Et albam quidem esse uelut serpentẽ, nigram uero uelut draconem. Esse autẽ & acinos uitis uelut ueneni guttas, siue stillas, propter rotunditatem aut desi nentiam in angustam tenuitatem, & sequestrationẽ uniuscuiusq; acini. Vinum uero ex hoc argumento mentem turbare hominis, & aliquando ad Veneris mulcimenta ducere, aliquando uero ad œstrũ stimulare, aut rursus iram inducere, eo quod concitatum sit corpus ex uini facultate, & prędicto draconis ueneno. Vnde penitus à uino
Mulier satanæ opus. tales abstinent. Dicunt & mulierẽ esse opus satanæ, uelut etiam Archontici hoc dixerunt. Quare etiam matrimoniũ contrahentes, satanæ opus explere dicunt. Sed & hominis dimidiam partem esse Dei, dimidiam diaboli. Nam ab umbilico et suprà, dicit esse formationẽ Dei: ab umbilico uero & infrà, malæ potestatis formationẽ. Quapropter dicit omnia secundũ uoluptatẽ, & œstri stimulũ ac concupiscentiã, ab umbilico & infrà fieri. Sed & alię hæreses hoc affirmarũt. Vnde & hic omnib. modis reliquos circulatores sequi deprehenditur, qui uenena mundo subornarunt. Subuertetur autẽ facilè. Non enim multo labore opus habebit ipsius subuersio. Totũ enim corpus cõtemperatum est ex bene in ipso factis ex Deo. Dico autẽ appetentiam non ob absurditatem ex Deo factã, sed propter usum bonum, & necessariæ utilitatis ordinẽ. Dico aũt appetere somnũ, cibos, potus, indumenta, & alia omnia quæ ad propria & Deo complacentia nobis contingũt. Quare & ipsam appetentiã concupiscentię corporis non absurdã esse affirmauerim. Est enim ad liberorũ generationẽ in castitate data, & ad gloriã eius qui omnia fecit: quemadmodũ terræ semina ad effusionẽ multitudinis creatorũ à Deo bonorũ, fructuũ inquam, et seminũ. Sic etiam humanę naturę ad hoc ut impleat illud, Crescite & multiplicamini, & replete terrã. Vsi sunt aũt tales etiã apocriphis quibusdam, uelut audiuimus. Sed in parte quoq; libris qui publicè nominantur ac recepti sunt, illa solum excerpentes quæ secundũ sententiam suam applicantes aliter tractant. Neq; enim uitis ex diabolo plantata est, neq; ex serpẽte seminationẽ habuit, uelut omnibus manifestũ est. Quomodo enim erit hoc, quum ipse Dominus te
» stetur ac dicat, Non bibam ex fructu uitis huius, donec bibero ipsum nouũ uobiscũ in regno cœlorũ? Et quandoquidẽ ueritas radios suos emittens penitus in ea quæ inferuntur mala, ad ipsorũ confutationẽ doctrinam suam præexpressit: diuina Scriptura ubiq; uaticinata est eorũ, qui cõtra ueritatẽ insurrecturi essent sublationẽ. Velut palam ipse Dominus ad miseri ac erronei Seueri confutationẽ dicit, Ipse seipsum uitem
Apostolorum constitutio, liber. asserens: Ego sum uitis uera. Si omnino uituperabile erat uitis nomen, non sanè in seipsum nominis similitudinẽ transtulisset. Sed & Apostoli in Constitutione appellata dicunt, plantatio Dei & uinea uniuersalis, Ecclesia. Quin & ipse Dominus rursus in
» Euãgelio, uineq; parabolam facit: Vir quidã paterfamilias habebat uineã, & elocauit
» ipsam agricolis, & misit quęrens fructũ, & non dederunt. & rursus, Vir quidã paterfamilias

familias habens uineam, egressus est quærens operarios in uineã, circa tertiam horam & sextam & nonam & undecimã: ut undiquaq; fraudis studiũ huius impostoris doctrina ueritatis saucietur. Etiamsi enim apparent tenebræ luce non præsente, tamen per modicã scintillam illæ disparebunt. Compendio porrò tractaui hanc hæresim, eo quod iam pronũciarim deprehensu facilẽ esse, & nõ multa opera indigere, ad hoc ut ueritas contra ipsam confirmet, maximè quod fortassis, ut arbitror, neq; amplius supersint aliqui ex hac secta, nisi fortè rari quidam in supernis orientis partib. Cęterũ ab hac digressi, et ipsa uelut scorpio horrẽdo cõculcata, confestim consequentes cõsiderabimus, uirtutẽ Dei in adiutoriũ implorantes, ad hoc ut ueritatẽ dicam, & ipse ego nõ lędar, maximè quum de tam horrenda ac pernicioſa dogmatũ malicia dicturus sim.

Contra Tatianos, XLVI. hæresim.

TAtianus quidam surrexit, et his successit, qui aut ijsdem temporibus uixit, aut post ipsos suæ uanitatis doctrinam erexit. Et primum quidem uelut qui ex Græcorũ disciplina esset, floruit cum Iustino philosopho, uiro sancto & amico Dei, qui ex Samaritis in CHRISTVM credidit. Hic enim Iustinus Samarita erat genere, et in CHRISTVM credidit, & uitam uirtute maxime exercitatã ostendit, & ad finem pro CHRISTO martyriũ subijt, & perfecta corona dignus factus est sub Romanis, Rustico prę side & Adriano rege, quũ annorũ triginta esset in consistente ac matura ætate. Cum hoc prędictus Tatianus floruit, et primũ recte processit, et in fide robustus fuit, quantum cum Iustino sancto martyre degebat. Quãdo uero decessit sanctus Iustinus, quẽadmodum cęcus qui manu ducitur, si à manu ducẽte relictus fuerit, in præcipitia seipsum dat, & ob eam quam habet cæcitatem defertur, ita ut retineri nõ possit, donec ad mortẽ fuerit perlatus: sic etiam ipse. Et erat quidem Syrus genere, uelut notitia ad nos perlata habet. Scholã autem suam erexit ab initio quidem in Mesopotamia, circa duodecimum fermè annum Antonini Cæsaris Pij cognominati. Nam à Roma post mortem sancti Iustini digressus ad orientis partes, & illic conuersatus, in malam opinionem incidit, & sæcula quædam ac fabulas Valentini, et principatus quosdam ac emissiones etiam ipse introduxit. Maximam uero prædicationis suę partem in Antiochia ad Daphen sita fecit, & in Cilicum partibus, multum autem in Pisidia ualuit. Ab hoc enim per successionem, qui Encratitæ appellantur, uenenum transumpserunt. Dicitur ab ipso factus esse liber qui ex quatuor Euangelijs constat, quem aliqui Euangelium secundum hębræos uocant. Eadem porrò quæ ueteres hęreses, etiam hic docet. Et primũ quidẽ asserit, non saluari ipsum Adam. Continentiam uero hic prędicat, nuptias autem scortationem & corruptionem putat, asserens nihil differre matrimoniũ à scortatione, sed idem esse. Vnde in prætextu continentiæ et continentium morum, nequitiosam uitam duxit, uelut lupus rapax ouilla pelle indutus, & temporario prætextu deceptos seducẽs. Mysterijs autem similiter usus est ad imitationem sanctę Ecclesiæ, uerum aqua sola usus est in ijsdem mysterijs. Corruet autem etiam hic omnib. modis inconstantem habens prædicationem. Qui est iam extinctus, ut puto, hic unà cum schola perijt. Vnde enim non redarguetur talis? Primum equidem iuxta ea quę suprà à nobis declarata sunt cõtra hæreses sic sentientes, impossibile est multos principatus esse qui alios per successionẽ generẽt. Nam qui multi sunt, et unus ex uno existunt, hi ex una omnino causa esse comperientur. Et non amplius multi erunt principatus, sed unus qui horum causa existit, & reducent omnia ad unam monarchiam. Et concidit huius persuasio uerisimilis, & non ueritas: imò, neq; uerisimilitudinem habere potens. Stulta est enim tota prædicatio. Et si Adam non saluat, qui est massa subacta, neq; quicq; ipsius massæ saluatur. Si em̃ is qui primus formatus est, & ex intacta terra factus, salutem non assequitur, quomodo quæ ex ipso genita sunt, assequentur? Duobus enim modis comperietur contra seipsum dicere. Dicit enim nuptias nõ esse

Iustinus martyr et philosophus.

Antoninus Pius.

Encratitæ.

Euangeliũ secundum Hebræos.

Aquæ usus in mysterijs.

ex Deo, ſed eſſe ipſas ſcortationem & abominationem. Et ſeipſum ex nuptijs exiſtentem, & ex muliere genitū, & ex ſemine uiri, ſaluari putat. Ergo rurſus deſtruxit ſuam contra nuptias blaſphemiā. Si enim ipſe ex nuptijs exiſtens ſalutem habebit, ergo nō abominatio ſunt nuptię: qui generant eos, participes fiunt ſalutis, quocunq; id modo dicere uelit. Si uero conſtiterit ipſius ſermo, quod ſceleſtæ ſunt nuptiæ: ergo magis Adam ſaluabitur, non ex ipſis progreſſus, ſed in manu Patris & filij & Spiritus ſancti formatus, iuxta id quod dictum eſt à ſancto Patre ad Filium: Faciamus hominem ad imaginem noſtram & ad ſimilitudinem. Quomodo autem non ſaluatur Adam, quē tu pro deſperato habes, quando ipſe Dominus noſter IESVS CHRISTVS, ubi uenit in mundum, mortuos poſt obitum ſuſcitat in ipſo corpore, uelut Lazarum, & filium uiduæ, & filiam principis ſynagogæ? Et ſi ipſe non erat qui Adam formauit ex terra ab initio, quomodo ſputo in terram eiecto lutum fecit, et impoſuit ſuper oculos cæci ex natiuitate, & fecit ipſum uidere? quo oſtenderet ſeipſum eſſe plaſten & formatorem cum Patre & ſancto Spiritu, deficientē partem in cæco à natiuitate genito per lutum defectuoſo loco appoſuit. Nam deficientis partis corrigendæ gratia hoc feciſſe uidetur. Si uero rurſus ipſe eſt Dominus qui Adam formauit, & quem primū formauit perdit, alios uero ſeruat, ô multam tuam uanam ſapientiam Tatiane. impotentiam enim Domino ſecundum potentiam attribuis, qui non poteſt primū à ſe formatum, propter unam inobedientiam ex paradiſo eiectum, & caſtigationem non uulgarem nactum, qui in ſudore & labore degit, et è regione paradiſi habitauit, quo memor eſſet bonæ uitæ per pœnitentiam in memoriam reuocatæ, ſaluare. Aut poteſt quidē, uerum non miſeretur. Ob quam igitur cauſam CHRISTVS uſque ad inferna deſcendit? Qua ratione paſſus, ubi triduum dormijſſet, reſurrexit? Quomodo uero impletur, ut & mortuorum & uiuorum imperium obtineret? Qualium uero uiuorum & mortuorum, quàm eorum qui ipſius auxilio ſurſum ac deorſum opus habent? Quomodo autem ea quę ſunt à ſubacta maſſa, ſancta erunt, ſi ipſa maſſa non eſt ſancta? uelut etiam apud ſanctum Apoſtolū habetur. Dicit enim & de Eua idem ſanctus Apoſtolus, quod ſaluabitur per filiorum generationem, ſi manſerint in fide & iuſtitia. Et multa ſunt quæ de his dici poſſunt. Quare omnibus ratione præditis expoſita apparebit blaſphemia, & occæcata Tatiani mens, & eorum qui ab ipſo Tatiani appellantur. De quibus quum compendio recenſuerimus ipſorum nociuos & inſtar culicum morſus, olei doctrinæ Domini humorem commorſis imponentes, ipſos per Domini ueritatem ac uirtutē ſanauimus, quum ipſe Dominus dicat, Non ueni niſi ad ouē erroneam domus Iſrael. Quapropter etiam in parabolis dixit: Homo quidam deſcēdit à Hieruſalem ad Hierico, quem ſanè etiam in latrones incidiſſe narrat, ut oſtenderet ouem etiam ipſum qui à Hieruſalem deſcendit, & à maiori gloria ad imminutionem delatus eſt, & ab uno mandato proprij paſtoris diuulſus eſt, ac ſeductus. Vnde etiam ſanctum Adam patrem inter uiuos credimus, propter quem, & nos qui ab ipſo ſumus omnes, CHRISTVS uenit, ut his quidem qui olim ipſum cognouerunt, et ab ipſius deitate non aberrauerunt, uerum propter errores in inferno detenti ſunt, indulgentiam largiretur: his quidem qui adhuc in mundo ſunt, per pœnitentiam: qui uero in inferno, per miſericordiam & ſalutem. Quapropter etiam mirari licet de eo qui nouit, uelut etiā in libris reperimus, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM in Golgatha crucifixum eſſe, & nō alibi quàm ubi corpus Adam iacebat. Egreſſus enim de paradiſo, quum habitaſſet è regione ipſius multo tempore, & per multos dies peruenijſſet, poſtea abijt eò, & in loco hoc, Hieroſolymorum uidelicet, debitum naturæ perſoluens, illic ſepultus eſt in loco Golgatha. Vnde meritò cognomen habuit locus, quem Cranij ſiue Caluariæ locum interpretantur. Cuius nominis ſimilitudinē aliquam figura loci non oſtendit. Neque enim in altitudine quadam ſitus eſt, ut hoc

Eua quomodo ſaluabitur.

Adam in Golgatha ſepultus

Cranijī

Cranium interpreteris, uelut in corpore capitis locus dicitur. Neq; ſpeculæ interpretationem facere poſſis. nam neque reliquis locis altior eſt. E regione enim eſt Oliueti mõs altior, & à ſignis octo Gabaõ eſt altiſſima. Sed et altitudo quę olim erat in Sion, nunc uero diſiecta eſt, etiam ipſa altior loco illo fuit. Vnde igitur cognominatio Craniĳ eſt? Imò quia primũ formati hominis Adam caluaria illic inuẽta eſt, & illic reliquiæ ſitę erant, ea de cauſa Craniĳ locus cognominatus eſt. In quo crucifixus Dominus noſter IESVS CHRISTVS, per aquam & ſanguinem, qui fluxit ab ipſo per compunctum ipſius latus, in ænigmate ſalutem noſtram oſtendit, ab initio maſſæ primi patris reliquias reſpergere auſpicatus: quo etiam nobis oſtẽderet reſperſionem ſanguinis ipſius, ad mundationem noſtrę inquinationis, & animæ pœnitentis, & in exemplum rigationis ac purificationis ſordium peccatorum noſtrorũ factam eſſe, effuſam uidelicet aquam ſuper iacentem ſub loco & ſepultum, in ſpem ipſius, & noſtram, qui ex ipſo geniti ſumus. Quare & hic implebatur quod dictum eſt: Surge qui dormis, et « reſurge ex mortuis, & illuceſcet tibi CHRISTVS. Etiamſi eũ de nobis dicit, qui mortificati ſumus operibus, & in profundo ignorantiæ ſomno dormimus: attamẽ illuc principium inſinuationis modum continet, & non ſimpliciter, neque ocioſè. Surrexerunt enim, inquit, multa corpora ſanctorũ: uelut Euangelium habet, & ingreſſi ſunt « cum ipſo in ciuitatem ſanctã, &c. Quum itaq; repulerimus undiquaque huius culicis « morſus, per oleum benignitatis Dei, & Domini noſtri præſentiam, & lucem ueritatis Euangelĳ; ad conſequentes ſectas prout inſtituimus, per uirtutem Dei procedere ſtudebimus.

Cranij ſiue Caluariæ appellationis ratio.

FINIS TERTII TOMI PRIMI LIBRI EPIPHANII.

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, OPERIS CONTRA OCTVAGINTA HAEreſes Panarij appellati, Liber ſecundus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In primo tomo ſecundi libri, aut quarto iuxta numeri tomorum ab initio conſequentiam, hæreſes decem & octo ſunt, & hæc habentur.

1 *Encratitæ, qui ſunt auulſio Tatiani, nuptias reijciunt, ex ſatana has eſſe dicentes, omnem autem animatarum eſum uitant.*

2 *Phrygaſtæ, & Montaniſtæ, & Taſcodrugitæ, qui uetus & nouum Teſtamentum ſuſcipiunt, alios uero prophetas introducũt poſt prophetas, Montanum quendam iactantes ac Priſcillam & Maximillam.*

3 *Præpuziani, qui et Quintiliani, quibus coniungũtur Artotyritæ, ex Phrygaſtorum numero hi ſunt. Verum alia præter illos docent. Pepuzan quandam ciuitatem deſertam in medio Galatiæ ac Capadociæ ſitam admirantes, & hanc Hieruſalem putantes. Mulieribus tribuunt, ut imperent, & ſacerdotio fungantur. Sacra autem faciunt, puerum quendam iuuenem compungentes. Et ſanè Quintillæ, Chriſtum illic in Pepuza reuelatum eſſe, in fœminæ ſpecie, fabulantur. Vtuntur autem ſimiliter ueteri ac nouo Teſtamẽto, iuxta mentem propriam tranſmutantes.*

4 *Teſſareſcædecatitæ, qui unam diem anni Paſcha perficiunt. In quamcunq; uero diem inciderit decimaquarta Lunæ, ſiue in ſabbatum, ſiue in dominicam, illam ieiunantes ac uigilantes colebant.*

5 *Alogi, qui Euangelium Ioannis, & eum qui in ipſo eſt ex ſupernis à patre, ſemper Deum uerbum reijciunt. Ipſum ſanè Euangelium ſecundum Ioannẽ non ſuſcipientes, neque ipſius Apocalypſim.*

6 *Adamiani, à quodam Adam uiuente appellati, ludibrij magis quàm ueritatis dogma habentes. Nudi enim uelut ex matre tum uiri, tum fœminæ, ſimul congregantur. & ſic lectiones ac preces, & quodcunque tandem perficiunt. Solitariè autem degunt & continentiam exercent, & nuptias non admittunt. Et Eccleſiam ſuam Paradiſum eſſe putant.*

7 *Sampſæi, qui & Helceſæi. Hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare ſita. Qui ſanè ab Elxai quodam falſo propheta ſeducti ſunt. Cuius ex genere adhuc hodie reſtant Marthus & Marthana, duæ mulieres, quæ adorantur à ſecta uelut deæ. Habent autem omnia ſimiliter uelut Ebionæi.*

8 *Theodotiani. Hi à Theodoto coriario Byzantino appellati ſunt. Hic ſummus in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc perſequutio fieret eius cum alijs quibuſdam, ſolus elapſus, quum illi Martyrium ſubijſſent, eo quod id ipſi obijceretur. Chriſtum nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimen ueniret quod Deum abnegaſſet, ſic docuit.*

9 *Melchiſedeciani. Hi Melchiſedec colunt, uirtutem quandam ipſum aſſerentes, & non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes.*

Barde-

10 *Bardesianistæ. Bardesianus hic ex Mesopotamia originem ducebat. Et primũ quidem ueram fidem habebat, & in sapientia celebris erat. Verum postea declinauit à ueritate, & similia Valentino docuit, exceptis paucis quibusdam, in quibus à Valentino dissentit.*

11 *Noetiani. Hic Noetus ex Smyrna Asiæ fuit. Elationibus autem euectus, cum alijs quibusdam, filium et patrem Christũ docuit, eundemq; esse patrẽ & filium et Spiritum sanctum. Seipsum uero dicebat Mosen, & fratrem suum dicebat esse Aaron.*

12 *Valesij. Hi, uelut accepimus, Bacathum inhabitant, qui principalis pagus est Arabiæ Philadelphiæ. Hi accedentes castrant, plures uero ipsorum eunuchi exsecti sunt. Quædam alia docent hæresis plena, à lege ac prophetis diuersa, & quasdam alias turpes actiones introducunt.*

13 *Cathari. Hi cum Nouato Romano coniuncti, et digamos penitus reijciunt, & pœnitentiam non suscipiunt.*

14 *Angelici. Hi omnino defecerunt. Gloriabantur autem se habere angelicum ordinem, propterea illud nomen habent.*

15 *Apostolici, qui & Apotactici. Et ipsi circa Pisidiam solum sunt, & Apotactios ad seipsos suscipiunt. Propinqui autem & consimiles sunt Encratitis. Verum alia etiam præter hos sentiunt ac docent.*

16 *Sabelliani. Hi similia Noetianis sentiunt, præter hoc solum: patrem enim non passum esse dicunt, & prolatitium rursus effusum esse uerbum.*

17 *Origeniani. à quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facientes, & corpora sua corruptioni tradentes.*

18 *Origeniani alij. Ab Origene, qui & Adamantinus atq; compositor appellatur. Hi mortuorum resurrectionem reijciunt. Christum autem creaturam, itemq; Spiritum sanctum introducunt. Paradisum autem cœlos & alia omnia, tropice & figurate interpretantur. Christum uero à regno destitisse nugantur, & simul Angelos destituros esse: Christum uero cum diabolo, regno subijciendum esse.*

SECVNDI LIBRI EPIPHANII
TOMVS PRIMVS.
Contra Encratitas, ſectam XLVII.

ENCRATITAE quidam, ſic appellati, Tatiano ſuccedunt, natura ab ipſo ſeducti ac decepti, uerum alia præter hunc ſentientes, ut qui rurſus in maiorem nugacitatem ſeipſos dederunt. Abundant autem hi hodieq; in Piſidia, & in Phrygia cõbuſta appellata. Fortaſſis enim iuxta Dei diſpenſationem hæc regio hoc nomen accepit, ut ſic in mundo uocetur, eo quod combuſti ſunt habitatores ab hac peruerſitate ac tanto errore. multæ enim hereſes ſunt in hac regione. Sunt autem & in Aſię parte, & in Iſaurorum & Pamphiliorum ac Cilicum terra, itemq; in Galatia. iam uero & in Romanorum parte. Sed & in Antiochia Syrię, non tota autem, hæc hereſis eſt. Aſſerunt porrò etiam hi principatus quoſdã eſſe, & eum qui diaboli eſt, aduerſus Dei opera oppoſitũ eſſe, & Deo non ſubiectum, ſed robuſtũ, & facientem uelut pro propria poteſtate, & non uelut qui aberrarit. Non enim ſecundũ Eccleſiam dicunt, ſed aliter, præter ueritatis prædicationem. Vtuntur & ſcripturis primariò, quæ dicuntur Andreæ & Ioannis actiones, itemq; Thomæ: & quibuſdam Apocryphis, & quibus uolunt libris ueteris Teſtamenti. Nuptias autem palàm diaboli eſſe decernunt. Animata uero abominantes interdicunt, non continentiæ gratia, neq; honeſtæ uitæ, ſed propter timorem & imaginationem, ut ne condemnentur ab animatorum eſu. Vtuntur & ipſi myſterijs per aquam. Vino uero omnino non utuntur, diabolicum eſſe dicentes, & bibentes ac utentes iniquos eſſe ac peccatores. Credunt autem & mortuorum reſurrectionẽ, ut ſint ita apud erroneos omnia inſania plena. Nam uidere licet et admirari, et in ſtuporẽ uenire prudentem hominẽ, de omnibus quę aliena dicunt ac faciũt, quum inconſtanter omnia apud ipſos dicantur ac fiant, & nullam penitus ſignificationem ueritatis admittant. Si enim ueteri ac nouo utunt Teſtamẽto, quomodo principatus diuerſi cõperiantur, quũ ambo Teſtamẽta concordẽt de una deitate, & cognitionẽ prædicent? Si uero etiam fuerit mortuorũ reſurrectio, quomodo adhuc uenerã
» dæ nuptiæ diaboli eſſe inuenient, quando Deus dicit, Creſcite & multiplicamini: &
» Dominus in Euangelio inquit, Quæ Deus coniunxit, homo ne ſeparet. Et Apoſto-
» lus, Venerandæ nuptiæ & cubile impollutũ. Cæterũ ad ſuam ſententiã & fabuloſitatis confirmationẽ, etiam bibentes uinũ reprehendunt, quaſdã dictiones uenãtes, et ex malo talem finem eſſe aiunt. Bibit enim, inquiunt, Noë de uino, & denudatus eſt. Et
» Loth, inquiunt, inebriatus, cum propriis filiabus per ignorantiam coiuit. Et per ebrie
» tatem erectus eſt uitulus. Et dicit Scriptura, Cui tumultus, & cui pugnæ, cui triſtitiæ,
» & nugę, cui cõtritiones fruſtra, cuius liuidi oculi, non eorũ qui perſeuerãt in uinis? nõ eorum qui inueſtigant, ubi cõpotationes fiunt? & alia quædam huiuſcemodi inueſtigantes coaceruant, ut ipſis fides habeatur, non ſcientes quod omne immodicũ ubiq; moleſtum eſt, & extra propoſitum interdictum eſt. Nam non ſolum de uino hoc dixe
» rim, ſed etiam de multa inſatiabilitate. Hoc enim etiam docuit Dominus dicens, Ne
» grauentur corda ueſtra crapula & ebrietate & curis rerum mundanarũ. Et hoc: Si inexplebilior es, ne concupiſcas cibos diuitis, hi enim ex uita falſa dependent. Verũ amplius ſanctus Apoſtolus inexplebiles ac uoraces ſubſannans, ob guloſas concupiſcen
» tias elatos, dixit: Cibi uentri, & uenter cibis, Deus autem & hunc & hos abolebit.

Phrygia combuſta.

Actiones Andreæ, Ioannis & Thomæ.

Aquæ uſus in myſterijs.

Sed & Eſau primogeniti prærogatiuam per coctũram tritici amiſit, uelut Scriptura dicit, quæ ipſam coctũram tritici ac lenticulæ appellat. Fortaſſis autem, ut puto, non quod ex tritico, hoc eſt frumento, erat: ſed uelut iam coctæ reliquię lentis, & amplius ad ignem

Geneſeos locus expenſus

ad ignem appositæ,ut sic rursus igne feruefactam,scriptura Pyrrhõ dixerit,id est fuluam,& non Pyri,quod triticum significat: eo quod recalefacta erat,postquam frigida facta fuisset. Et sicut ille propter uinum denudatus,nulla iniuria affectus est: sic hic magis ob famem & insatiabilitatem primogeniti prerogatiuã amisit, & magis quàm per uinum iniuria affectus est. Et nihil ualet sententia propè ad ueritatẽ corrupta,neq; fabulosus quidam excogitatus scenicus actus. Iactant autem & continentiam,fallaciter omnia facientes. nam & inter mulieres reperiuntur, & mulieres undiquaque decipiunt, & cum mulieribus iter faciunt, & simul cum illis uiuunt,& illarum ministeria admittunt. Ita ut alieni sint à ueritate, & formam magis præ se ferant,ipsam uero uirtutem pietatis abnegarint. cuiuscunq; enim operis quis partem reliquerit, totum cõplementum dimisit, per unam partem relictam. Vnde sanè mysteria quæ apud ipsos per aquã solum fiunt,neq; mysteria sunt,sed ad imitationẽ uerorum falsò fiunt. Quare & in hoc à recto Saluatoris sermone redarguent̃, qui dicit: Non bibam de fructu « uitis huius,donec bibero ipsum nouum uobiscũ in regno cœlorum. Proinde quum « hanc hæresim per fortem ueritatis manum,uelut bestiam dolorem inducentẽ ac dentibus carentem repulerimus, ad sequentes procedamus, consueto more Deum uniuersorum inuocantes,ducem & propulsatorem malorum, & prudentiæ auxiliatorẽ, atq; ipsum sapientiæ datorem: quo nos ab ipso ueritatem discentes, aliarum perniciẽ reuelare possimus, et antidotum contra ipsas medicam, ex multis ungentarijs speciebus de ueritatis doctrina, iam percussis præparare, ad sanationẽ ac curam eorum qui inciderunt:& his qui cogniturí sunt quæ non nouerunt, ad malorum prœoccupationem:& nobis ad saluetm, & Dei mercedem luculenter contribuendam.

Contra Phrygastas, siue Montanistas, aut Tascodrugitas,hæresim XLVIII.

A Prædictis rursus alia hæresis emergit,Phrygorum appellata, quę illis cõtempo- *Phrygastæ: Phryges.*
ranea, & ipsis successit. Hi enim fuerunt circa annum decimumnonũ Antonini Pij post Adrianum. Sed & Marcion & Tatianus, & qui ipsi successerunt Encratitæ temporibus Adriani fuerunt,& post Adrianum. Hi equidem Phryges,siue Phrygastæ appellati,suscipiunt totam scripturam,uetus ac nouum Testamentũ,et mortuorũ resurrectionem similiter fatentur. Verum Montanum quendam prophetam habere *Montanus propheta.*
se iactant,Priscillam ac Maximillã prophetissas, quibus addicti mente peruersi sunt. *Priscilla ac Maximilla prophetissæ*
De Patre autem & Filio ac Spiritu similiter sentiunt, uelut sancta catholica Ecclesia. Dissecuerunt autem seipsos, & addicti sunt spiritibus erroris & doctrinis dæmonũ dicentes, Oportet nos,inquiunt,etiam dona gratiarum suscipere, & sancta Dei Ecclesia similiter dona suscipit. Verum quæ uere dona sunt, & Ecclesię Dei sanctę per Spiritum sanctũ approbata,itemq; per prophetas & Apostolos,ac ipsum Dominũ,quũ Ioãnes Apostolus ita in epistola dicat: Probate spiritus an sint ex Deo. Et rursus, Au- «
diuistis quod antichristus ueniet,et nunc antichristi multi sunt. Ex nobis processerũt, «
sed nõ erãt ex nobis. Si em̃ fuissent ex nobis, mãsissent utiq; nobiscũ. Sed ut cognoscãtur quod non sint ex nobis,ea gratia scribo uobis filij,&c. Reuera igitur non sunt ex «
ipsis sanctis. excesserũt enim ab ipsis per suam cõtentionẽ,addicti spiritibus erroris ac fabulositatis. Ecce enim ex ipso argumento redarguunt̃, non potentes explere sua in contentione promissa. Si enim oportet dona suscipere, & opus est in Ecclesia donis, cur nõ amplius post Montanũ et Priscillã ac Maximillã habent,pphetas? Num cessauit gratia? Non cessat aũt gratia in sancta Ecclesia,absit. Si uero usq; ad tẽpus aliquod uaticinati sunt,qui prophetæ fuerunt,& non amplius uaticinant̃: ergo neq; Priscilla, neq; Maximilla uaticinatæ sunt,post prophetias per sanctos Apostolos in sancta Ecclesia,pbatas. Itaq; secundũ duos modos ipsorũ dementia redarguet̃. Aut enim ostendent esse prophetas post Maximillã,ut ne cesset ea quæ apud ipsos gratia appellatur?

aut

Aut Maximilla falsa prophetissa conperietur, post terminũ propheticorum donorũ ausa non à Spiritu sancto, sed à dæmonijs erroris afflari, & audientes ipsam decipere. Et quomodo ex his quæ ab ipsa dicunt, confutatio ipsius emergat, dicã. Dicit enim Maximilla ab ipsis appellata prophetissa: Post me prophetissa non amplius erit, sed consummatio. Ecce quomodo undiq; apparet spiritus erroris. Quæcunq; enim prophetæ dixerunt, & cum intelligentia consequenter loquuti sunt, & perfecta sunt quæ ab ipsis dicta sunt, & adhuc implentur. Hęc uero dixit, post ipsam esse consummationẽ: et nondũ consummata sunt, maximè quũ tot reges postea fuerint, et tantũ tempus transierit. Anni enim iam sunt ab eo tempore plus minus ducenti nonaginta, usq; ad nostrum tempus duodecimi anni Valentini & Valentis ac Gratiani regni, & nondũ est consummatio iuxta illam quæ seipsam nominauit prophetissam, quũ ne diem quidem obitus sui nouerit. Et uidere est quomodo omnes qui seipsos à ueritate abalienarunt, non in aliqua stabilitate doctrinæ permanserunt, sed uelut pueri à semper seducente serpente decepti, in perditionem seipsos exposuerunt, & ut pabulum lupi facti sint, & ex ouili rapti ac distracti sint, atq; sic perierint, non tenentes principatum, sed relinquentes ueritatem, seipsos in naufragium & tempestatem omnis erroris immiserunt. Si enim dicet Maximilla, quod propheta non amplius erit: ergo tollit quod sit apud ipsos donũ, & hucusq; feratur. Si uero usq; ad ipsam quidem, uelut dixi, donum fuit: ergo etiam ipsa donorũ particeps non fuit. nam errauit. Obsignauit enim Dominus Ecclesiã, & impleuit ipsi dona. Quando enim opus erat Prophetis, in spiritu uero, & mente sana, et intelligentiã habente, sancti ipsius omnia prędicinati sunt, impleti Spiritu sancto iuxta proportionẽ donorum ex spiritu unicuiq; datorũ, & pro fidei portione, ad utilitatẽ. Quid igitur utile hi dixerunt? aut quid correspondens fidei? Quomodo uero non potius hi sunt de quibus dixit Dominus, Attendite à falsis
„ prophetis, qui ueniunt ad uos in indumentis ouiũ, intus uero sunt lupi rapaces. Com
„ parantes enim ea quæ ab ipsis dicta sunt, et quæ in ueteri ac nouo Testamento in ueri
Prophetarũ probatio. tate sunt, & in ueritate facta sunt ac prędicta, probabimus qualis prophetia existit, & qualis falsa prophetia. Propheta cum constanti ratione ac intelligẽtia loquebatur, et dicebat ex Spiritu sancto, omnia sana mẽte ac corpore dicens. Sic Moses seruus Dei, fidelis in domo, & quũ uideret, dicebat Propheta in ueteri Testamento. Et uisio, in-
„ quit, quam uidit Esaias, filius Amos propheta. Vidi, inquit, Dñm sedentẽ in throno
„ alto & elato. Et uidi Seraphim ac Cherubim, & audiui uocem Domini dicentem ad
„ me: Vade, dic populo huic, Auribus audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis
„ & non uidebitis. & quum audissem à Domino, digressus ad populũ dixi: Hæc dicit Dominus. Nonne uides quod intelligentis est hic sermo, & non mente moti, neque ut à mẽte perculsa uox reddebatur? Similiter autem & Iezechiel sanctus & propheta,
„ audiẽs à Domino, Fac tibi panes de stercore humano: dixit, Nequaquam Domine,
„ nunquam inquinatum & immundũ ingressum est in os meum. Quum enim cognosceret propter minas fieri hunc sermonem à Domino ad ipsum, nõ uelut mente motus ferebatur, & hoc facere aggrediebatur, sed sanam & intelligentem habens mentẽ dicebat, Nequaquam Domine. Hæc enim reuera sunt prophetarũ in sancto Spiritu sanam mentem habentium, & doctrinã ac sermonem. Daniel uero, nõne omni intelligentia plenus reperitur? Et consiliorũ intelligens? qui ęnigmata Nabuchodonosor soluit, & quæ illæ per somnia uidit, hic suggerebat, & aberat ab ipso qui uiderat, et solutionem statim inferebat, sano statu & excellentia doni, ampliorem prudentiam habens super omnem hominẽ, eo quod donum sancti spiritus reuera prophetam erudiebat, & eos qui per prophetã doctrina ueritatis digni fiebant. Cæterũ quę hi profitentur se uaticinari, ea neq; stabili mente facere uidentur, neq; intelligentiam sermonis habentes. Obliqua enim apud ipsos sunt uerba, & intorta, & nullã rectitudinẽ habentia.

Statim

Statim enim Montanus dicit: Ecce homo uelut lyra, & ego uolo uelut plectrum. homo dormit, & ego uigilo. Ecce Dominus est qui extasi emouet corda hominũ, & qui dat corda hominibus. Qui igitur ex his qui intelligunt, et cum prudentia utilitatis doctrinam suscipiunt, & suæ ipsorũ uitę curam gerunt, non condemnabit talem adulteratam doctrinam, & sermonem eius qui iactat seipsum inter prophetas receneſri: cum non possit similia prophetis dicere. Neq; enim Spiritus sanctus loquutus est in ipso. nam dicere, Volo uelut plectrum, & uigilo, & extasi emouet Dominus corda: mẽte moti uerba sunt, & non intelligentis, sed alium characterem ostendentis præter eum qui est Spiritus sancti, qui in prophetis loquutus est. Si uero mendacium ueritati applicare uoluerint, & ignorare mẽtem sinceritatis curam habentem, & sibiipsis coacer uare sermones per quos errorem suum fucent: similem quendam effectũ producent, ab eo quod sancta Scriptura dixit: Immisit Deus soporẽ & extasim in Adam, & dormiuit. Et nõ amplius simile est hocilli. Non emẽ et hic corpus formaturus erat Deus, ut ideo extasim immisisset, quo similia inferret, propter excellentẽ benignitatem. Nam ipsi Adam induxit extasim somni, non extasim & emotionem mentis. Extasis autem iuxta multas differentias modum habet. Dicitur enim extasis stupor ob excellentiam admirationis. Dicitur & extasis insania, eo quod à proposito emoueat. Verum illa somni extasis, hoc est sopor, iuxta alium modum dictus est, iuxta naturalẽ actionem, maxime eo quòd profundissimè sancto Adam inductus esset, qui manu Dei formatus erat. Reuera enim uidere licet, quod meritò hanc extasim diuina Scriptura posuit. Nam dum dormit homo, transferuntur omnes sensus ad quietẽ conuersi. Velut uerbi gratia, uis uisiua si adest, non uidet: concluſi enim sunt oculi. Quiescit motorius in homine spiritus, siue anima. Si graueolentia aut gratus odor est in domo, etiamsi adsit olfactus sensus, nõ sentit. emotus est enim talis sensus, ad quietẽ conuersus. Si amari aut salsi aut dulces humores sin in ore, gustus non percipit. nam in quietis extasi ac sopore iacet, non operans, quod in uigilia operabatur. Auditus adest, sed cessat uis audiendi in sensu: & sæpe loquentes in domo, nisi expergefiat homo, non audit quæ dicant, eo quod discesserit actio ad tempus. Si animalia quædam percurrant per nostrũ corpus, non sentimus ipsorum circa corpus nostrum contactum, nisi grauiter nos impetant: ita toto corporis organo propter somni quietẽ ab actione emoto. Nam quũ organũ naturæ sit terreæ, & animæ circundatũ, eo quod sic ex Deo utilia nobis contigerunt, datur somno tempus, qui ipsum ab efficacissimo sensu ad transitum quietis transfert. Ipsa uero anima à principali actione ac prudentia non emouetur. Sępe enim imaginat, uelut in uigilijs, & obambulat, & operat, et pontũ penetrat, & plura ac maiora his per somnia speculatur. Non tamen in desipiente & in extasi posito, ac mente moto homine, qui corpore & anima uigilans horrẽda tractat, & sępe seipsum et alios male accipit. Ignorat enim quæ loquitur ac facit: nam in extasi mentis ac desipientia talis existit. Hæc autem omnia ô chariſſimi, necessariò collegimus, ob id quod dictũ est, Immisit Deus extasim siue soporem in Adam, & dormiuit: ut differẽtias modorũ extasis explicaremus. Et diximus ob quam causam illic à Domino extasis dicta est somni participatio: nimirum propter Dei indulgentiam & benignitatem, quam omnib. quidem hominibus idem largitus est, ut transferatur homo à cura in quietẽ somni & negociorũ uitæ. Verum illic amplius illam extasim uocauit, eo quod fecerit ipsum ad tempus non sentire dolorem, ppterea quod accepturus erat costam ab ipso, & ipsam formaturus ei in uxorem. At non erat mentis extasis, ac intelligentiæ emotio. Statim enim ut surrexit, agnouit & dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur mulier, quoniam ex uiro ipsius hæc sumpta est. Nouit enim, uelut uides, & prima & præsentia, & uaticinatur de futuris. Ecce enim agnouit prima, quando erat in somno, dicens: Hocnũc os ex ossib. meis. Et agnouit prẹsentia, postquàm facta

Montani prophetia qualis.

Extasis quid significet.

Somni ratio.

facta esset mulier agnoscens ipsam de corpore sublatam. Et uaticinatus est futura, ni-
» mirum: Ea gratia relinquet homo patrē suum & matrē suam, & adhęrebit uxori suę,
& erunt duo in carnē unam. Hæc aūt non sunt uiri mente moti, neq; intelligētia priua
» ti, sed sanā mentem habētis. Si uero etiam de illo, Ego dixi in extasi mea, omnis homo
mendax, dicendū est: alia rursus hæc facultas est, non uelut desipientis alicuius ac mē-
te moti hominis, Absit: sed ualde admirantis & cogitātis de his, quæ secundū consue
tudinem cogitationū moderatè uidentur atq; fiunt. Quandoquidē enim admiratus
est propheta, propter admirationē hic id dicit. Fuerunt etiam prophetę in extasi, non
in extasi rationis. Fuit item Petrus in extasi, non qui non intelligeret sermonē, sed qui
uideret alia quàm quæ per quotidianam consequentiā ab hominib. uidentur. Vide-
bat enim linteū demissum, & omnia quadrupeda ac reptilia, & uolatilia cœli in ipso.
Vide uero quod intelligit, & non erat in extasi ac emotione mentis sanctus Petrus.
» Quando enim audiuit, Surge, macta, & comede: non uelut qui sanā mentem non ha
» beret, persuasus est, sed ait ad Dominū, Neq; quaq; Domine, nunq; enim inquinatum
aut immundū ingressum est in os meum. Et sanctus Dauid dixit, Omnis homo men-
» dax. Qui uero dicit, Ego dixi: propriè dixit, & de hominibus dixit, quod mentiūtur,
ergo ipse non mentiebatur. Verum stupens & admirans ipsius benignitatem, & quę
ipsi à Domino prędicata erant, admirabat per excessum. Et uidens omnem hominē
egentem misericordia Dei, soli Domino ueritatem attribuit, omnem autem hominē
sub pœna nouit, ut ostendat uerum spiritum qui in prophetis loquutus est, & profun
ditates cognitionis ac certitudinis Dei ipsis reuelauit. Fuit præterea & Abraham in
extasi, non in extasi mentis, sed in extasi ac perculsione timoris. uidebat enim clibanū
& lāpades circa solis occasum. Sed & alij prophetæ uidentes uisiones, mente sana di-
» cebant: uelut Moses dicit, Timidus sum & tremens. Cognouit autem Abraā ea quæ
» à Domino dicebantur, Cognoscens cognosces quod semē tuum peregrinum erit in
terra aliena annis quadringentis. Et uides, quod omnia apud prophetas dicta in ueri-
tate uidere datur, et in sana mente, & in sapienti ratione, & nō in insania. Quod si rur-
sus uoluerint dicere, non similia esse prima dona postremis: unde hoc demonstrare
Prophetarū similitudo. poterint? Similiter enim inter se sancti Prophetę & Apostoli uaticinati sunt. Primum
quidem igitur ascendēte Saluatore in cœlum, quum uidissent duos in uestibus albis,
» non in insania ipsos uiderunt, sed sana mente audiuerunt, Viri Galilæi quid statis in-
» tuentes in cœlum? Hic IESVS qui assumptus est de uobis in cœlum, sic ueniet, &c.
Deinde uero etiam Petrus, uelut dixi, uidens & audiens, & respōdens ac dicens, Ne-
quaquaquam Domine: stabili mente erat. Agabus uero prophetans, & cum admira
bili habitu insinuans dicebat. Accepto enim cingulo Pauli, & ligatis propriis pedib.
» ac manibus, sic inquit: Virum hunc cuius est hoc cingulum, ligabunt Iudæi, & abdu-
cent in Hierusalem. Sed & rursus in Antiochiam uenerunt prophetæ, & denuncia-
bant famem futuram per omnem orbem terrarum, & non intercidit ipsorum sermo.
» sed ut ostendat ipsos ueros prophetas scriptura, statim infert dicens: Quæ accidit sub
Claudio Cæsare. Paulus uero sanctissimus Apostolus prophetans dixit, Spiritus au-
» tem expresse dicit, In extremis dieb. instabūt tempora difficilia, & c. Et rursus alibi,
» Discedent quidam à sana doctrina, addicti seductoribus et doctrinis dæmonum, pro
» hibentium matrimonium contrahere, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit
in usum nostrum cum gratiarum actione. Quare palàm ex ꝓpositis impletū est hoc
ipsum in nobis, & similibus nobis. Plerq; enim harum sectarum matrimonium con-
trahere prohibent, & à cibis abstinere præcipiunt: non honestæ uitæ gratia exhortā-
tes, non maioris uirtutis gratia, & prę̄miorum ac coronarū, sed abominabilia ea quę
à Deo facta sunt putantes. At uero sancta Ecclesia & uirginitatem glorificat, & solitu
dinem ac castitatem & uirginitatē laudat, & nuptias pudicas honorat & suscipit: scor

tationem

tationem uero & adulterium ac petulantiã interdicit. Vnde uidere eſt ſanctæ catholicæ Eccleſię characterem, & adulteratos aliorum mores: quo probata ſequentes, ab omni errore et obliqua atq; accliui calle refugiamus. Dixi enim ſuprà uelut à ſancto Apoſtolo prædictũ eſt, & rurſus dico, quod muniens nos, & characterẽ ſanctæ Eccleſiæ ab hæreticorum errore diuidens dixit, quod audenter ea quæ ex Deo bene ordinata ſunt interdicentes leges ferunt: de quibuſdã prohibentibus matrimonium contrahere, & præcipientibus abſtinere à cibis, uerba faciẽs. Etenim cum modeſtia quadam Deus uerbum in Euangelio dixit, Vis perfectus eſſe: miſericordiam exhibens hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his qui approbatum Dei cultum pręſtare poſſunt, & uirginitatem ac caſtitatem et continentiam exercere deligũt. Verum unas nuptias honorat, etiamſi maxime ſacerdotij dona per eos qui ab unis etiam nuptijs ſe continuerũt, & in uirginitate uitam degunt, ſe ornaſſe præexpreſſit. uelut etiam Apoſtoli ipſius eccleſiaſticam ſacerdotij regulam ordinate ac ſancte conſtituerunt. Si uero quis per debilitatem opus habuerit poſt primæ uxoris obitum, ſecundas nuptias contrahere: hunc ipſum ueritatis regula non interdicit, hoc eſt eum qui non ſit ſacerdos. Hi uero prohibent iuxta id quod dictum eſt, Prohibentium cõ trahere matrimonium. Reijciunt enim ſecundis nuptijs coniunctum, & cogunt ſecundis nuptijs non copulari. Nos uero non neceſſitatem imponimus, uerum cum bono conſilio admonemus, exhortantes eum qui poteſt. Non autem neceſſitatem imponimus non potenti, neq; reijcimus ipſum à uita. Sanctum enim uerbum omnibus prædicauit, ut debilium infirmitatem portemus, uelut etiam ipſe ſanctus Apoſtolus dicere comperitur, & tales redarguere qui non ſunt eiuſdem doni: Iuniores, inquit, uiduas reijce. poſtquã enim inordinatè ſe geſſerunt contra CHRISTVM, nubere uolunt, habentes iudicium, quod primam fidem reiecerunt. Quę enim promiſerunt & reprobauerunt, iudiciũ habent. Quæ uero non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, iudicium non habent. Si uero etiam iudicium ſiue condemnationem habituræ eſſent, quomodo dixiſſet, nubant, domum gubernent? Omnis itaq; qui prophetat intelligens comperitur, tum in ueteri, tum in nouo Teſtamento. Sic etiam ſanctus Ioannes in Apocalypſi dixit: Hæc reuelauit Dominus ſeruis ſuis, per ſeruum ſuum Ioannem. Et, Hæc dicit Dominus: Qui hæc dixit, ſanam mentem habuit & intellexit. Ecce igitur hæc dicit Dominus, &, Viſio quam uidit. At Montanus hic qui iactat ſeipſum eſſe prophetam, & ſeduxit eos qui ab ipſo decepti ſunt, inconſtantia ſecundum diuinas ſcripturas narrat. Dicit enim in ſua appellata prophetia, Quid dicis eum qui ſuper hominem ſaluatur? Lucebit enim iuſtus, inquit, ſuper ſolem centupliciter. Parui uero qui inter uos ſaluantur, lucebunt ſuper lunam centupliciter. Cæterum Dominus redarguit hunc, habens poteſtatẽ donandi ut luceant facies ſanctorum, & qui illuſtrauit faciem Moſis, & qui immutauit ſanctos in ſua ſancta reſurrectione, eos qui ſeminantur in ignominia, & reſurgunt in gloria. Non alia corpora præter quæ iam ſunt, ſed ipſa quæ iam ſunt reſurgunt tota, accipiuntq; gloriam ab ipſo poſt reſurrectionem, ab ipſo qui gloriam largè ſanctis ſuis exhibet: habet enim dandi poteſtatem ac largiendi, uelut Deus ac Dominus. Quum habeat autem poteſtatem largiendi, non promiſit ſecundum Montanum, ſed dicit, Lucebunt ueſtrę facies uelut ſol. Si itaq; qui habet poteſtatem, & uere herus eſt ac Dominus noſter IESVS CHRISTVS, dicit quod facies iuſtorũ lucebunt uelut ſol: quomodo Montanus amplius promittit centupliciter? Ergo potius ſimilis eſt illi, qui promiſit Euę, & dixit, Eritis ſicut dei: & ab ea quã habebat ipſa unà cum Adã gloria atq; Paradiſi uoluptate, pręparauit ut eijcerent, & in corruptionẽ mortis deferrent. Inſuper uero apponit idem Montanus ſic dicens, Ego Dominus Deus omnipotens conuerſans in homine. Recte igit diuina ſcriptura nos pręmuniuit, et cõſequens ſpi

Nuptiarũ & uirginitatis in Eccleſia ratio.

ritus doctrina nos admonuit,ut cognoſcamus qualia ſunt imitamenta alieni ſpiritus, et oppoſitiones aduerſus ueritatem. Statim enim ubi hoc dixit Montanus,ſuſpicionē nobis præbuit,ut recordaremur eorum quæ à Domino dicta ſunt. Sic enim Dominus in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris, & nō ſuſcepiſtis me: Alius ueniet in proprio,& talem ſuſcipient. Proinde penitus diſcors à diuinis ſcripturis hic inueni tur,uelut omnibus manifeſtū eſt qui attentè legunt. Si itaq; diſcors eſt, alienus eſt à ſancta catholica Eccleſia. Et ſecta eius iactans ſe prophetas habere ac dona, ea non accepit,ſed ab his defecit. Quis igitur intelligens auſus fuerit hos prophetas uocare,& nō magis dixerit hos ſeductores eſſe? CHRISTVS enim nos docuit dicens, Spiritū paracletum mittam uobis. & ſigna dans dixit,Ille me glorificabit. Hic uero Montanus ſeipſum glorificat. Dominus patrem ſuum glorificauit. Et Dominus rurſus CHRISTVS Spiritū glorificauit,dicens ipſum eſſe ſpiritum ueritatis. Montanus autem ſeipſum ſolum glorificat, & dicit eſſe patrem omnipotentē,& in homine inhabitare: ut undiquaque oſtendatur quod non ipſe ſit,neq; ab illo miſſus,neq; qui ab illo accepit. In Domino enim uoluit totum complementū deitatis inhabitare corporaliter: & de complemento ipſius omnes prophetæ acceperunt,uelut ſanctus Ioannes dicit. Et uides quomodo omnes ueteres CHRISTVM anunciauerūt, & qui poſt CHRISTVM fuerunt, CHRISTVM glorificauerūt, & ipſum confeſſi ſunt. Montanus uero intulit ſeipſum quendā dicens,ut oſtendatur quod neq; eſt,neq; ab ipſo miſſus eſt, neque ab ipſo accepit. Deinde rurſus inquit miſerrimus homuncio Montanus: Neq; angelus, neq; legatus,ſed ego Dominus Deus pater ueni. Hęc aūt quū dicat, deprehendit alienus eſſe,ut qui CHRISTVM non glorificet,quem totum donū Eccleſiaſticum in ſancta Eccleſia in ueritate glorificauit. Inueniet enim extra corpus Eccleſiæ eſſe, ac extra caput totius,& non tenere caput,ex quo totū corpus conſtructum augeſcit,uelut ſcriptum eſt. Dominus enim noſter IESVS CHRISTVS ſeipſum oſtendit quod uerè filius ſit in ueritate. Montanus autē ſeipſum patrē dicit. Quomodo igitur ô Phryges, qui cōtra nos hoſtes inſurrexiſtis,& in Chriſtianū cognomentū formati eſtis, barbarorum uero pugnā ſuſcepiſtis,& Troianorū ac Phrygū hoſtilitatem imitamini,quomodo crediderimus uobis dicentibus,propter dona defeciſſe ab Eccleſia? Non enim amplius dona fuerint quæ ſunt à donis aliena, & præter characterē à Domino promiſſum,uelut prophetę ueſtri dicunt. Inducitis nobis inſuper & Maximillā. Nam & nomina ueſtra euariata ſunt ac horrēdiſſima, & neq; molle quid ac dulce habent, ſed agreſte & barbaricū. Statim enim hęc Maximilla apud illos Phrygas quid dicat,ô fili CHRISTI audite. Me ne audite,ſed CHRISTVM audite. Et in quib. CHRISTVM glorificare uidet, aberrat. Si em̄ CHRISTI fuiſſet, dixiſſet utiq; ſecundū ſanctos Apoſtolos,uelut unuſquiſq; dicit. Petrus quidē primus dicens, Nos ab ipſo audiuimus: & ipſe Dominus dicens, Qui uos audit, me audit. Paulus uero dicit, Imitatores mei eſtote,quemadmodum ego CHRISTI. Hęc autem uerum dicit mentiens, & non uolens. Recte autem dicit quum inquit,ſed CHRISTVM. Sępenumero enim immundi ſpiritus coguntur ſeipſos ſubuertere,quod non ſunt ueritatis, & oſtendere Dominū ſuum uolentes & non uolentes propter neceſſitatem. Sicut puella quæ habebat ſpiritum Pythonis,dicebat,Hi homines Dei altiſſimi ſerui ſunt. & hoc, Quid ueniſti ante tempus torquere nos? nouimus te qui ſis, ſanctus Dei. Ita & hæc coacta dixit, ſe non audiendam eſſe,ſed CHRISTVM. Quomodo igitur hi,qui hoc ab ipſa audiuerūt,& ipſi crediderunt, ipſam audire uolunt? quū ab ipſa didicerint, non ipſam audiendam eſſe,ſed Dominum. Nam quum uere terrena ipſa loqueretur,ſi affuiſſet ipſis prudentia, non debuiſſent ipſam audire. Et ne dixeris,quod intelligebat. Non enim intelligētia præditi eſt docere,et ſeipſum ſubuertere. Si enim omnino dicit,Ne audite me,qualis erat ſpiritus qui loquebatur in ipſa? Si ipſa dixit, aut homo, ergo nō erat in Spiritu ſancto.

Spiritus immundi ſeipſos ſubuertunt.

ſancto. Quę em̃ dicit, Me ne audiatis, humanũ quid nimirũ dixit, et nõ erat in ſpiritu ſancto. Quæ uero non erat in Spiritu ſancto ex ſupernis, ſed humanæ ſapientiæ erat, & nihil nouit, & non erat Spiritus ſanctus, ſed ex humana ſapientia ſonabat, ac loquebatur. Si uero in Spiritu ſancto loquebat̃ ac uaticinabat̃, qualis erat Spiritus ſanctus qui dicebat, Me ne audite? Et multa eſt fraudis cæcitas, & magnus eſt Dei ſermo, qui per omnes modos non adſuefacit ad hoc, ut ſciamus quales ſunt ſpiritus, qui ex Spiritu ſancto loquuti ſunt: aliquando ex perſona patris, aliquando ex perſona filij, aliquando ex perſona Spiritus ſancti. Et ſi ſpiritus in Maximilla ſanctus fuiſſet, nõ interdixiſſet propria uerba. Vnus enim eſt Spiritus ſanctus, qui diuidit unicuiq; prout uult. Dicitur autem Spiritus pietatis, & dicitur eſſe Spiritus CHRISTI, & Spiritus à patre procedens, & à filio accipiens, non alienus à patre & filio exiſtens: Ergo non dixit, Ne audite me. Quæ enim CHRISTI ſunt, Spiritus loquitur, & CHRISTVS Spiritum mittit: & in Spiritu ſancto eĳcit dæmonia: Et Dominus quæ patris ſunt, dicit: Et pater filium ſanctificauit, & in mundum demiſit, ut cognoſcant ipſum & glorificent, quemadmodum glorificant patrem. Et corruit per omnes modos ſententia ab alienantium ſe à CHRISTI conſequentia. Dicit porrò rurſum eadem Maximilla ipſa intelligentiæ ac doctrinæ cognitio, ut per ludibrium dicam: Miſit me Dominus huius laboris et promiſſionis ac fœderis indicatricem electam, interpretem coactam, ut uolentem & non uolentem contingat diſcere cognitionẽ Dei. Conſideremus igitur uitæ noſtræ ſtabile fundamentum, & uiam Lucis, ô chariſſimi, et ne fallamur per ſermones contrarios, & pecoris à ſpiritu alieni. Vide enim hic eum, qui ſic loquutus eſt, coactum ſe dixiſſe, non uoluntaria mente. At Dominus noſter non inuitus uenit in mundum, neque ex neceſſitate à patre demiſſus eſt, ſed ſimul cum patre habens ipſum uelle, & cum ſancto Spiritu ipſum exhibere. Et ſimiliter cum habeat ipſum uelle cum patre, habet etiam ut non cum neceſſitate hanc gratiam omnibus det, ſed propter excellentem erga homines benignitatem. Sic etiam quos uocauit, cum uoluntatis propoſito uocauit, non neceſſitatem immittens, non tormentum aliquod adhibens. Dicit enim, Qui ſititis uenite ad me. Et rurſus, Si quis uult uenire ad me, abneget ſeipſum, & ſequatur me. Et per Eſaiam idem loquens dixit, Si uolueritis & audieritis me. Et poſtea ut oſtenderet propheta quis eſſet qui dicit, ait: Os Domini loquutum eſt hęc. Et uides omnibus modis horum ad diuinam ſcripturam diſſonantiam, & aliam ſuſpicionem ac opinionẽ præter fidem ac conſequentiam Dei. Etenim Maximilla uolentes & non uolentes cogere dicit, ut etiam ex hoc ipſo dicto mendax uideatur. Neque enim uolentes docuit cognitionem Dei quam non nouit, neque non uolentes coegit. Non enim omnes in mundo nouerunt Maximillæ nomen, neque ſermonum ipſius ſonum. Et omnibus modis corruit horum erronea uerſutia, quæ non eſt ex ueritate Dei. Honorant autem tales etiam locum quendam deſertum in Phrygia, Pepuzam quondam appellatam ciuitatem, nunc autem ſolo adæquatam. Et dicunt, illuc deſcendiſſe ſupernam Hieruſalem. Vnde eò abeuntes myſteria quædam perficiunt in loco, & ſanctificant, uelut putant. Eſt enim hoc genus in Cappadocia ac Galatia, et in prędicta Phrygia: unde etiam Phrygorum, ſiue ſecundũ Phrygas ſecta hæc appellatur. Sed & in Cilicia & in Conſtantinopoli plurimum uiget. Quo uero nihil relinquamus ex his quæ ad nomen pertinent uniuſcuiuſque ſectæ à nobis præiudicatæ, etiam de Taſcodrugitarum nominis appellatione rurſus dicemus. Eſt enim hoc nomen, aut in hac ipſa, aut in ſequenti Quintillianorum appellata. Ab his ipſis enim & hoc nomen proficiſcitur. Vocantur autem Taſcodrugitæ ob hanc cauſam. Taſcus apud ipſos pertica appellatur. Druggus uero naſus, ſiue roſtrũ appellatur. Et ab eo quod imponunt digitum ſuum, indicem appellatum, in naſum dum orant, triſtitiæ nimirum ac ultroneæ iuſtitiæ gratia, ab aliquibus Taſcodrugitę

Spiritus ſancti appellationes.

Vocatio noſtra non coacta.

Taſcodrugitarum appellatio.

appellati ſunt,hoc eſt Perticonaſati,aut perticoroſtrati. In hac uero hæreſi,aut in coniugata eius Quintillianorum,ſiue Priſcillianorum & Pepuzianorum appellata, horrendum ac nefarium quoddam opus fieri dicunt. Puerum enim quendam ualdè infantem, in feſtiuitate quadã per totum corpus æreis aciculis compungentes, ſanguinem ipſius ſibĩ ipſis comparant,ad apparatum uidelicet ſacrificij. Sufficient autem nobis & quæ de hac diximus,ô chariſſimi. Promiſimus enim de unaquaque hæreſi, nõ inuidioſe nos dicturos eſſe, ſed quę tum ex auditu, tum ex lectione eorum qui uere de his prodiderunt accepimus,traditurosesſe: quo nihil ſuperfluum ultra ea quæ nouimus tradentes,ſub conſcientia eſſe non uideamur, uelut qui etiã ipſi inueniamus non recta, quæ contra homines dicamus, ſed in uitium incidamus, in quod etiam ipſi inciderunt ueritatem non dicentes, ſed prædicantes quæ non uiderunt, neque audiuerunt, neque à uera ſancti Spiritus doctrina acceperunt. Quando uero omnia exactè, uelut dixi, recenſuimus de unaquaque ſecta, ita ut malum quidem reuelauerimus ad correctionem eorum qui inciderunt, & ſubuerſionem fecerimus per diuinos ſermones & rectas rationes: curatiuo,ut ita dicam,pharmaco iuxta duplicem modũ in Domino prę parato, his quidem qui inciderunt,ut conualeſcant à morbo,& tanto dolore: his uero qui non illapſi ſunt,ut præoccupatiuum, ut ita dicam,pharmacum habeant,ueritatis medicamentum exhibentes: quo etiam ipſi diſcipuli diſcipulorũ Chriſti uocemur,& ipſius Saluatoris,corporũ & animarum auxiliatoris,per uirtutẽ Chriſti ad ſequentes procedere conabimur,poſtq; ſanè uenenũ & dentiũ ipſius hamiforme uirus, per lignum ueritatis crucis contriuimus. Eſt autẽ hæc hæreſis hæmorrhoiperæ ſimilis,cuius pernicies de uniuerſo corpore commorſorũ ſanguinẽ effundit, & ſic mortẽ inducit. Hęc enim & Quintillianorũ hæreſis hoc facit. Impubis enim pueri corpus cõpungit, & ſanguinẽ in uſum aufert, ad ſacrorũ nominis Chriſti initiationẽ deceptos, ſeducens. Cæterũ nos ad cõſequentes per uirtutẽ Chriſti accedentes, ueritatem ipſius inuocemus,quo uniuſcuiuſq; erroris ueſtigijs inueſtigatis,uiribusq; eius deprehẽſis ac confutatis,Deo in omnibus conſueto more gratias agamus.

Pueri compunctio.

Hemorrhus ſerpens.

Contra Quintillianos, ſiue Pepuzianos, qui & Priſcilliani. quibus coniunguntur Artotyritæ, hæreſim XLIX.

Quintiliani. Pepuziani. Priſcilliani.

QVintilliani,qui et Pepuziani appellantur,Artotyritęq;, ac Priſcilliani,ĩdem ſunt cum Phrygibus, & ex ipſis originẽ duxerunt: diuiduntur autem iuxta quendã modum. Tradunt enim hi Phryges, ſiue Priſcilliani,in Pepuza aut Quintillã, aut Priſcillam,non poſſum certò affirmare, unam autem ex ipſis, in Pepuza dormiuiſſe, & CHRISTVM ad ipſam ueniſſe, condormiuiſſeq; ipſi hoc modo, uelut illa deluſa dixit: » In forma,inquit,mulieris formatus,in ueſte ſplendida uenit ad me CHRISTVS, » & immiſit in me ſapientiam,et reuelauit mihi hunc locum eſſe ſanctum,& huc Hieruſalem ex cœlo deſcendiſſe. Quare etiam hucuſque dicunt, initiari ſic quaſdam mulieres in eo loco,itemq; uiros, ad hoc ut ipſe aut ipſi expectantes CHRISTVM uideant. Mulieres itaque apud ipſos uocantur prophetiſſę. Non autem certò compertum habeo,an apud ipſos,aut apud Phrygas hoc fiat. Simul enim ſunt, ac idẽ ſentiunt. Vtũtur autem hi ueteri ac nouo Teſtamento. Et mortuorum reſurrectionẽ ſimiliter aſſerunt. Quintillam uero ducem ac principem habent cum Priſcilla, quæ etiam eſt apud Phrygas. Teſtimonia autem multa producunt uana, gratiam dantes Euæ, quòd prima de ligno prudentiæ comedit. et ſororem Moſis uelut prophetiſſam in teſtimoniũ afferunt, earum quæ ab ipſis in clerum conſtituuntur mulierũ. Imò quatuor,inquiunt, filiæ erant Philippo, prophetantes. Sępe uero in ſuam Eccleſiam ingrediuntur, lampades ferentes, ſeptem uirgines, quędam albis ueſtibus indutæ,ut populo uaticinentur. Hæ uero modum quendam afflationis à numine præſentibus populis oſtendentes, fraudem operantur, ploratumq; ædunt uelut pœnitentiæ miſeriam agentes,

Eua laudata.

lachrymas

lachrymas fundentes,& in habitu quodam uitam humanam deplorantes. Epiſcopi quoque apud ipſos ſunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt: In CHRISTO enim IESV neque maſculus, neque fœmina. Hæc ſunt quæ de ipſis accepimus. Artotyritas autem ipſos appellant, eò quod in myſterijs ſuis apponunt panem & caſeum, & ſic myſteria ſua faciunt. Tota uero fraus hominum eſt in eo, quod defecerunt à recta fide,& conuerſi ſunt ad deſperationem, & ad differentias afflationum & actionum. Debacchantur enim ſemper mentes, ueritatis anchoram non continentes, ſed ſeipſos uento permittentes. Etſi enim mulieres apud ipſos in Epiſcopatum ac presbyteriũ ſurrogantur, propter Euam, audiuit ea tamen Dominum dicentem: Ad uirum tuum refugium tuum,& ipſe tibi dominabitur. Latet item ipſos Apoſtolicus ſermo: Mulieri non permitto loqui, neq; autoritatem in uirum habere. Et rurſus: Non enim eſt uir ex muliere, ſed mulier ex uiro. Et Adam non eſt deceptus, ſed Eua prima decepta in tranſgreſſione fuit. Et ô multiplicem huius mundi errorẽ. Quare uelut edentulũ quid & dementiæ plenũ, inſtar Stellionis, hanc hæreſim prætereuntes, ad ſequentes, ô chariſſimi procedam, Deo adhumilitatẽ noſtram iuuandam,& promiſſionem noſtram explendam, in auxilium inuocato.

Mulieres Epiſcopi.

Artotyritæ.

Stellio.

Contra Teſſareſcædecatitas, hæreſim L.

AB his duabus ſectis ſimul inter ſe permixtis, Phrygorum ac Quintillianorũ, ſiue Priſcillianorum, emerſit rurſus mundo alia hæreſis, Teſſareſcædecatitarum appellata: quos Quartadecimanos quidam appellant. Et hi quidem omnia habent uelut Eccleſia. Aberrant autem ab omnibus, eo quòd non conſequentiæ & doctrinę rituum attendunt, Iudaicis adhuc fabulis addicti, & neque æqualia ipſis docent. Non enim nouerũt quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Semel enim in anno unam diẽ tales contentioſè Paſchatis agunt,& quidem quum de Patre et Filio ac Spiritu ſancto benè & æqualiter ſentiant,& prophetas ſuſcipiant, et Apoſtolos atque Euangeliſtas, reſurrectionemq; carnis ſimiliter confiteantur, & futurum iudicium ac uitam æternã. Inciderunt autem & ipſi in errorem non uulgarem, uſi nimirũ dicto in quo dixit lex: Maledictus qui non faciet paſcha decimaquarta die menſis. Alij uero ex ipſis eandem unam diem agunt,& eandem unam diem ieiunant, & myſteria perficiunt. Et ſanè ex actis Pilati iactant, ſe ueritatẽ comperiſſe, in quibus habetur, Saluatorem die ante octauum Calendarum Aprilium, paſſum eſſe. Et in illa die uolunt paſcha agere, in quancunque inciderit quartadecima lunæ. Qui uero in Cappadocia degunt, eandẽ unam diem ante octauum calendas Apriles agunt. Et inter ipſos ſeditio eſt nõ uulgaris, quũ alij decimaquarta Lunæ, alij ante octauum Calen. April. idem faciant. Adhuc autem inuenimus acta Pilati, in quibus indicat, ante decimumquintum Calen. April. paſſionem CHRISTI factam eſſe. Reuera autem, uelut ex multa certitudine cognouimus, die ante decimamtertiam Calen. April. Saluatorẽ paſſum eſſe accepimus. Quidam die ante decimã Calen. April. aſſerunt. Sed et hi à propoſito exciderunt. Vereor autem de his ſermonem longius extendere. Nam multa ſunt quæ dicere poſſimus. Nam ubi legislator Moſes totam legem compleuit, negocio ex Deo accepto, in ultimo libro Deuteronomij omnes maledictiones ponit, non ſolum de Paſchate, ſed etiã decircumciſione, & decimatione, & oblationibus. Quare ſi unam maledictionem effugerunt, in multas ſeipſos immiſerunt. Comperientia enim maledicti, quum non circuncidantur: maledicti, non decimantes: & maledicti, non in Hieruſalem offerentes. Et ô multos homines in multas nugas ſeipſos immittentes. Reuera enim prudens illud Eccleſiaſtæ dictum dicere licet, quod ex Spiritu ſancto nobis promulgatum eſt: Deus fecit hominem rectum, ipſi uero inquiſiuerunt ſibijpſis uias multas. Vnde enim non corruit ipſorum opinio? Primùm enim ſi decimaquarta die paſcha agunt, opus habent ouem accipere à decima, & ipſam ſeruare uſque ad decimam quartam. Et non

Teſſareſcædecatitæ, Quartadecimani.

Pilati acta.

Chriſtus xiiij. Calen. April. paſſus eſt.

amplius una dies ieiunij erit, sed quinque: decima, undecima, duodecima, decima tertia, decima quarta. Si uero ad uesperam immolatum fuerit pascha, eadem decima quarta illucescens, sex dies perficiet in ieiunio, & non amplius una erit ieiunij dies, & concidit ipsorum de una die quæstio, quæ non una aliqua est, habet enim primitiua extraria coniuncta. Et non modicum damnū in hoc negocio incurrunt. Oportebat enim CHRISTVM in decima quarta die immolari secundum legem, ut deficiat apud ipsos lumen, quod illuminat ipsos secundum legem, orto sole & lunæ splendorem uelante. A decima quarta enim, & infrà, luciditas lunę perit: Sic et in lege à CHRISTI aduētu ac passione, Iudaica synagoga obscurata est. Resplenduit autem Euangeliū non dissoluta lege, sed impleta: non abolita figura, sed declarante ueritatem. Sic enim & in eo, quod in Hiericho fecerunt paschate, statim intulit diuina scriptura dicens: Et comedebant in Galgalis, & defecit Manna: præcontestans ipsis acuaticinas diuina scriptura, quod per passionem Domini, propter ipsorum abnegationem Dei, deficiet apud ipsos esus Euangelicus ac cœlestis, quod Manna apud ipsos uocatum est. Cæterum sancta Dei Ecclesia undiquaque de sacræ huius disciplinæ utilitate connexionem colligens, à ueritate non excidit. Vtitur enim non solum decima quarta, sed etiam septima, ordine septem sabbati dierum secūdum circuitum reuoluto, ut secundum ea quę à Domino facta sunt secundum exemplar, sit resurrectio & conuiuium. Et utitur nō solum decimaquarta lunę, sed etiam cursu solis: ut ne uno anno duo pascha facientes, in altero neque unū pascha perficiamus. Quapropter obseruamus quidem decimā quartam, transgredimur autem æquinoctium, & ferimus in sanctam dominicam, finem complementi. Accipimus autem ouem à decima, nomen IESV per iota, denarij notam agnoscentes, ut ne lateat quid nos, de tota ueritate uitalis huius paschatis, et Ecclesiastici ac ueri negocij. Præteribo autem & hanc inflationem Beonis siue Physali serpentis, per CHRISTI uirtutem signatus, & ad sequentes sectas mentem adhibebo. Deo pro consueto nostro more in auxilium inuocato.

Manna quid sit.

Paschatis in Ecclesia ratio

Physalus, seu Beon serpens

Contra hæresim quæ non suscipit Euangelium Ioannis, & Apocalypsim, quam dementium & brutorum appellauerunt. LI.

CONsequenter post has hereses, Phrygas scilicet, et Quintillianos ac Tessarescędecatitas, alia heresis mūdo exorta est, uelut reptile debile, non potēs resistere ad odorē dictāni, aut styracis, aut libanotidis, aut abrotoni, aut bituminis, aut thymiamatis, aut lapidis gagatæ, aut cornucerui. Dicunt enim hi, qui hæc in consuetudine habuerunt, & experientia cognouerunt, fugare has species, reptilia & uenenum iaculantia. Et dictamnum quidam uocant, ab eo quod medici hac utuntur, ad parietium mulierum auxilium. Quare à nobis meritò assimilatur Deo Verbo, qui ex supernis uenit è cœlestibus ex patre, sine tempore & sine principio genitus. Dicit enim Solomon de insipiente & mala muliere, quod odio habet doctrinā sinceram. Sic etiam hi firmam prædicationem odio habent, quum sint terreni, & cœlestia auersantur. Vnde timete
» uocem sancti Spiritus dicentem: Vox Domini perficiens ceruos: eius uidelicet, qui
» dixit seruis suis & Apostolis: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpios, & super omnem uirtutem inimici. Hæc enim erat uox quæ perficit ceruos, & data est in mundum per sanctos Apostolos ac Euangelistas, ut conculcent cō trarietatem diaboli. Ex quorum numero sanctus Ioannes acerrimè institit, ac redarguit uim erroneorum & serpentis formam habentium. At nihil possunt tales in arca. Iubetur enim sanctus Noe, iuxta Domini uerbum munire ipsam, uelut inquit ad ip-
» sum, Bitumine oblines ipsam intrinsecus ac forinsecus: ut ostendat speciem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ bituminis uim habet fugantem horrenda & pernicioſa reptilis or-

Dictamni appellatio.

his

mia dogmata. Vbi enim suffitur bitumen, non poterit stare serpens. Soporem enim his inducit ac torporem sacer styracis suffitus, & deuitant huius odorem. Idem præstat & libanotidis facultas, contra ipsum serpentẽ producta, & supra latibulũ ipsius exorta. Vbi enim CHRISTVM ex affrictu nudum hominem prædicauit, Ebion & Cerinthus, et complices ipsorum, in Asia inquam, illic Spiritus sanctus produxit mundo hanc sanctam herbam, siue fruticem fugantem serpentem, & diaboli tyrannidem destruentem. Illic enim sanctus Ioannes post ætatem senectam, iubetur à Spiritu sancto prędicare, et reflectere errantes in uia, non coactè, sed ex uoluntate, credentibus lucem Dei reuelans, quæ est in sancta Dei doctrina. Verum usquequò extendo sermonem? Equidem qui manet ubi crescit abrotonum, illic non amplius manet neque nidulatur serpens: Et ubi est uera Dei doctrina, illic non habebit domicilium reptiliformis doctrina, sed perit. Dicunt itaque Alogi, id est bruti illi, & uerbo carentes. Hanc enim appellationem ipsis impono. Ab hac enim die sic uocabuntur, & sic ipsis, ô chariſſimi, nomẽ imponimus, ut uidelicet Alogi uocentur: habuerunt enim sectam, libros sancti Ioannis reiscientem. Quandoquidem enim Verbum non susciptiunt à Ioanne prædicatum, Alogi, id est sine Verbo appellabuntur. Quũ itaque penitus alieni sint à uerbi prædicatione, puritatẽ prædicationis ueritatis negant, & neque Ioannis Euangelium, neque Apocalypsim admittunt. Et si quidẽ susciepissent Euangelium, Apocalypsim uero reiecissent: dixissemus utique, Nunquid iuxta exactam rationem hoc faciunt, Apocryphum non admittentes, propter ea quæ in Apocalypsi profundè ac obscurè dicta sunt? Quando uero non susciptiunt natura libros à sancto Ioanne prædicatos, manifestum est omnibus, quod hi, & similes his sunt, de quibus sanctus Ioannes in catholicis epistolis dixit: Nouissimum tempus est, & audiuistis quod Antichristus ueniet, & nunc ecce Antichristi multi, & cætera. Prætexunt enim hi, se uereri contradicere sancto Ioanni, eò quod sciunt ipsum in numero Apostolorum esse, & à Domino dilectum, qui pro dignitate mysteria reuelauit, & supra pectus Domini recubuit: & ideo alio modo ipsa subuertere conantur. Dicunt enim non esse ipsa Ioannis, sed Cerinthi, & indigna esse ipsa Ecclesia, & ab ipsa statim aggressione redarguuntur, neque quæ dicunt intelligentes, neque ea de quibus affirmant. Quomodo enim erunt Cerinthi, quæ contra Cerinthum dicunt? Cerinthus enim recentem & nudum hominem CHRISTVM habet. Ioannes autem semper existens, uerbum prædicauit, & ex supernis ueniſſe, ac incarnatũ esse. Ab ipsa itaque aggressione confutata est uana horum calumnia, quæ stultitia quædam est, & non intelligit unde redarguitur. Videntur enim sibi etiam ipsi æqualiter nobiscum credere, quum autem non teneant certam prędicationem, per sanctum Ioannem nobis ex Deo traditam, comperientur redargui in his quæ ignorant, quomodo uidelicet circa ueritatis cognitionem se efferunt. Et si modo uoluerint resipiscere & considerare, cognoscent. Nos enim doctrinas à sancto Spiritu memorabiliter & securè ac certò existentes, non reiecerimus. Dicunt enim contra seipsos, Neque enim dixerim contra ueritatem, quòd libri ipsius non concordent cum reliquis Apostolis. Et uidentur deinceps accusare sanctam & diuinitus inspiratam doctrinam. Et quid, inquiunt, dicit? In principio erat uerbum, et uerbum erat apud Deum, « & Deus erat uerbũ. &, Verbum caro factũ est, et habitauit in nobis. Et uidimus gloriam eius, gloriã uelut unigeniti à patre, plenũ gratia et ueritate. Et statim Ioannes testatur ac uociferatẽ dicens: Hic est quẽ dixi uobis. &: Hic est agnus Dei, qui tollit peccata mũdi. Et deinceps dicit: Et dixerunt ad ipsum qui audiuerũt, Rabbi ubi habitas? « Et statim eodem loco, postera die uoluit exire in Galilęã, et inuenit Philippũ, & dicit ei « IESVS, Sequere me. Et postea paulò ulterius dicit: Et post tres dies nuptię factę sunt in «

Alogi cur dicti.

Ioannis Euangeliũ, Cerinthi esse putatum est.

» Cana Galilææ, & uocatus eſt IESVS ac diſcipuli eius ad nuptias. Et erat illic mater ipſius. At reliqui Euãgeliſtę dicunt, ipſum in deſerto fuiſſe quadraginta diebus ac tentatum eſſe à diabolo, & tunc reuerſum eſſe, & diſcipulos aſſumpſiſſe. Et non ſciunt illi nulla intelligentia prædiți, quod unicuiq; Euangeliſtæ curæ fuit, ut conſonè loquerentur quæ ab alijs fuerunt dicta. Imò ut ab alijs relicta ſic reuelaret. Non enim erat ipſorum uoluntas, ſed ex Spiritu ſancto doctrina ac conſequentia. Si enim hunc reprehẽdere uolunt, diſcant quod alij tres non ab ipſa conſequentia auſpicati ſunt. Matthęus enim primus incepit Euangelium annunciare. Huic enim erat commiſſum ac impoſitum, ut Euangelium prædicaret ab initio. uelut etiam in alia hæreſi de hoc per longũ diximus. Neq; uero nobis moleſtum erit de ijſdem rurſus tractare, ad declarandã ueritatem, & erroneos illos confutandos. Hic itaq; Matthæus Euangelium ſuſcipere dignus iudicatur, et iuſtiſſimũ hoc erat. Oportebat enim à multis peccatis conuerſum, & à telonio digreſſum, in exemplum nobis futurorum ſaluari, ab eo qui ob ſalutẽ generis humani uenit, ac dixit, Non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitẽtiam: & ex telonio educto, atq; ab iniquitate conuerſo, ſalutis prædicationẽ exhiberi, quo ab ipſo diſcerent homines aduentus benignitatem. Nam poſt remiſſionem peccatorum, largitus eſt ipſi etiam ſuſcitationem mortuorum, & mundationem lepræ, & uirtutes ſanationum, & fugationem dæmonum, ut non ſolum per uerbum perſuaderet audientes, ſed etiam per ipſum opus. Ita ut prædicaret Euangelia perditis, quoniã inuenientur per pœnitentiam: & lapſis, quod reſurgent: & mortuis, quod uiuificabuntur. Et hic quidem igitur Matthæus Hebraicis literis ſcribit Euangeliũ, & prædicat, » et incipit non ab initio, ſed recenſet genealogiam ab Abraam. Abraam, inquit, genuit Iſaac, Iſaac autem genuit Iacob, & cætera, uſque ad Ioſeph & Mariam. Et ab initio ponit dicens: Liber generationis IESV CHRISTI fili Dauid: deinde inquit: filij Abraam. Deinde progreſſus ad ipſum quæſitum, ait: IESV uero CHRISTI natiuitas ſic erat. Quum deſponſata eſſet mater eius Maria Ioſeph, priuſquam congreſſi eſſent, inuenta eſt in utero habens ex Spiritu ſancto. Et quũ Ioſeph iuſtus eſſet, quærebat dimittere ipſam clanculũ. Et ecce angelus Domini apparuit ipſi in ſomnis dicẽs: » Ne dimittas uxorem tuam, quod enim in ipſa eſt, ex Spiritu ſancto eſt. Ecce enim pariet filium, & uocabis nomen eius IESVM. Hic ſaluum faciet populum ſuum à peccatis: et hoc, inquit, factum eſt, ut impleretur id quod dictum eſt à Domino per prophetam dicentem: Ecce uirgo in utero habebit, & cætera. Et excitatus, inquit, à ſomno Ioſeph, ſic fecit, & aſſumpſit uxorem ſuam, & non cognouit ipſam, donec peperiſſet filium ſuum primogenitum, & uocauit nomen eius IESVM. Quum autem natus eſſet IESVS, inquit, in Bethleem Iudææ, in diebus Herodis regis, Ecce Magi ab oriente acceſſerunt Hieroſolyma dicẽtes, ubi eſt qui natus eſt rex Iudęorũ? uidimus enim ſtellã ipſius in oriente, & uenimus ut adoremus ipſum. Vbi igitur eſt negotium Zachariæ? Vbi ea quæ à Luca tractata ſunt? Vbi uiſio Angeli? Vbi ꝓphetia Ioannis Baptiſtæ? Vbi Zachariæ obiurgatio? Vbi nõ potuiſſe ipſum loqui, donec facta eſſent quę ab Angelo dicta fuerant? Vbi quæ à Gabriele ad uirginem dicta ſunt? Vbi declaratio certitudinis Marię, quæ cum prudẽtia Angelo reſpõdit, ac interrogauit dicẽs: Quomodo erit hoc, quoniã uirum nõ cognoſco? Et pura illa narratio cũ ſinceritate, quod dixit ad ipſam: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obũbrabit tibi? Quid igit̃ dicemus? Quando quidẽ nõ annũciauit Matthęus quę à Luca relata ſunt? Ergo diſcors fuerit ſanctus Matthæus à ueritate? Imò nõ. Vera dicit ſanctus Lucas, quũ dixerit de primis à Matthęo non tractatis. Nonne unicuiq; diuiſit Deus, ut quatuor Euangeliſtę debentes prędicare, inueniant ſinguli quod faciant? et aliqua quidẽ conſonè ac ęqualiter prędicẽt, ut oſtendant̃ ex eodẽ fonte procedere: aliqua uero unicuiq; relicta alius narraret, qui accepit à Spiritu partẽ ꝓportionis. Quid aũt faciemus? quum

Euangeliſtarũ conſonãtia

Matthæi Euãgelij ratio.

quum Matthæus quidem prædicet in Bethleẽ Mariam peperiſſe, iuxta genealogias quę ſunt apud ipſum, ab Abraam et Dauid tradens CHRISTI in carnem aduentum, quomodo non reperitur ſanctus Marcus hæc tradere, ſed à negocio in Iordane introductionem Euangelij facit, & dicit, Initiũ Euangelij ſicut ſcriptum eſt in Eſaia pro- «
pheta, Vox clamantis in deſerto. Sic etiam quę à ſancto Ioanne tractata ſunt, & in Spiritu ſancto munita, ſe habent. Curã enim habuit, ut ne de ſępe iam prædicatis diceret, ſed de neceſſarijs ab alijs relictis. Vniuerſa enim Euangelij doctrina talem modũ habuit. Quũ enim Matthæus prędicaſſet CHRISTVM genitũ, & ex Spiritu ſancto cõceptum, & ſemine Dauid et Abraam ſecundũ carnem diſpenſatum: error quibuſdã accidit, qui non intellexerunt: non Euangeliſta ipſis cauſa exiſtente ut errarent, ſed ipſorum erronea mente, ut declararent certitudinẽ eorum quæ ex Euangeliſta per malam opinionẽ excogitauerunt. Hinc enim Cerinthus & Ebiõ nudum hominẽ aſſerebant. Item Merinthus, et Cleobius, ſiue Cleobulus, et Claudius, et Demas, & Hermogenes, qui dilexerũt hunc mundũ, & uiam ueritatis reliquerũt. Contradicentes enim diſcipulis illo tempore, ex genealogia ſecundũ Abraam & Dauid ſuam dementiã confirmare conabantur: non rectè quidẽ putantes, uerum hinc occaſionẽ & prætextum uenantes. Contradixit enim ipſis ſæpe ipſe ſanctus Ioannes, et comites ipſius Lucius, ac alij multi. Verũ impudentia quæ frontẽ ſuam perfricuit, ſibijpſi mala attrahere co- *Impudentia frontem perfricuit.*
nata eſt. Statim porrò poſt Matthæum inſequutus eſt Marcus, iuſſus à ſancto Petro Romæ Euangeliũ ædere: & ubi ſcripſiſſet, mittitur à ſancto Petro in Ægyptiorũ regionem. Hic autem unus erat de ſeptuaginta duobus, diſperſis ob uerbum quod dixerat Dominus: Niſi quis ederit meam carnẽ, & biberit meum ſanguinẽ, non eſt me di «
gnus: uelut euangelij uerba legentibus clarè indicatur: tamen per Petrum reuocatus, dignus euadit impleri ſpiritu ſancto, & Euangelium tradere. Incipit autem inde præ- *Marci Euangelij ratio.*
dicare, unde Spiritus ipſum iuſſit, initiũ faciens à decimoquinto anno Tiberij Cæſari, poſt annos triginta à tractatione Matthæi. Quum autem eſſet ſecundus Euangeliſta, & non clarè de deductione Dei uerbi ex ſupernis indicaſſet, ſed penitus quidem ſignificanter, non tamen iuxta tantam claritatẽ: contigit prædictis iterum obtenebratio mentis, ut non fierent digni illuminatione Euangelij, dicebantq́, Ecce ſecundum Euangelium quod de CHRISTO ſignificat, & nuſq́ ex ſupernis generationẽ dicit, ſed ait, In Iordane deſcendit Spiritus ſuper ipſum, & uox, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitũ eſt. Quando uero hæc ſic in talibus ſtolide fierent, cogit Spiritus ſanctus, & compungit ſanctũ Lucam, uelut ab altiſſima profunditate, iuxta *Lucæ Euangelij ratio.*
intelligentiam deceptorum proferre, & ab alijs relicta rurſus adijcere, ut ne quis erroneorum putaret fabuloſe ipſum generationem enarrare, deinde ſublimem ſermonem facit. Verum propter exactam certitudinem tenuiter totam rem exponit, & ad confirmationem ueritatis, teſtes eos qui miniſtri uerbi fuerunt introducit, dicens, Quandoquidem multi aggreſſi ſunt, ut aliquos quidem aggreſſores oſtenderet, Ce- «
rinthum inquam, & Merinthum, atq́ alios. Deinde dicit, Viſum eſt & mihi conſe- «
quenter, ubi peruestigaſſem ex his qui ab initio ipſi uiderunt, ac miniſtri uerbi fue- «
runt, ſcribere tibi optime Theophile (ſiue ſanè Theophilo cuidam tuuc ſcribẽs, ſiue omni homini Deum diligenti) de eorum uerborum in quibus inſtructus es, certi- «
tudine. Et inſtructionem quidem præpoſitam dixit, ut iam ab alijs quidem inſtructus fuerit, non autem certò ab ipſis didicerit. Deinde certitudinem dicit, Erat in diebus Herodis regis, ex familia Abia pontificis, ſacerdos quidã nomine Zacharias, & «
uxor ipſius ex filiabus Aaron, cui nomen Elizabet. Et incipit ante Matthæum. Matthęus enim indicauit triginta annorũ tempus ab initio, Marcus uero poſt triginta annos poſuit negocium in Iordane factum in ueritate, ſimiliter ut Matthæus & Lucas. Matthæus uero à triginta annorum tempore, ante negocium baptiſmatis in Iordane,

narratio-

narrationem fecit. Lucas autem ante tempus priuſquàm conceptus eſſet Saluator in utero, à ſex menſibus tempus indicauit, & rurſus à nouem menſibus ac paucis diebus conceptionis Domini, ut ſit uniuerſum tempus annus unus & triginta ac ultra. Narrat autem & paſtorum, per angelos qui annunciauerũt, Dei uiſionem. Et quod natus eſt in Bethleem, & faſcijs inuolutus in præſepi, & octaua die circumciſus eſt, & in quadraginta diebus oblationes ſecundũ legem pro ipſo fecerunt. & quod Simeon in ulnas ipſum ſuſcepit, & quod Anna filia Phanuel confitetur. Et quod ex Nazaret abierit in Hieroſolyma, unà cum parentibus facientibus ſecundum legem. Quorum nihil tractatum eſt Matthæo, neq; Marco, imò neq; Ioanni. Vnde etiam aliqui ex Græcis philoſophis, Porphyrius inquam, & Celſus, & Philoſabbatius ex Iudæis oriundus, horrendus ac fraudulentus ſerpens, ſubuerſionem Euangelicæ tractationis molientes, ſanctos Euangeliſtas accuſant, animales ac carnales exiſtentes, & ſecundum carnem militantes, & ad complacentiam Dei impotentes, & quæ ſpiritus ſunt, non intelligentes. Vnuſquiſque enim ſermonibus ueritatis offenſus, propter ignorantiæ in ipſo cæcitatem, in hoc impingentes dixerunt, Quomodo poteſt eadem dies eſſe natiuitatis in Bethleem, & circunciſionem habere octaua die, & per quadraginta dies ad Hieroſolyma aſcenſum, & ea quæ à Simeone & Anna in ipſum facta ſunt? quando in nocte in qua natus eſt, apparuit ipſi, inquit Angelus, poſt Magorum aduentum qui uenerunt ut adorarent ipſum, & aperuerunt peras ſuas et obtulerunt ipſi uelut dicit: Apparuit ipſi, inquiunt, Angelus dicens, Surge, accipe puerunm & uxorẽ tuam, & abi in Ægyptum, quia Herodes animam pueri quærit. Si itaq; in ea nocte in qua natus eſt, aſſumptus eſt in Ægyptum, & illic erat uſq; quo mortuus eſt Herodes: unde eſt quod manſerit, & octaua die circunciſus ſit? Aut quomodo poſt quadraginta dies reperitur Lucas mentiens (ſic dicunt, contra ſuum ipſorum caput blaſphemantes) quod dicit, In quadrageſima die obtulerunt ipſum in Hieruſalẽ, & illinc in Nazaret? Et non nouerunt illi ignorantia occupati, ſancti Spiritus uirtutẽ. Vnicuiq; enim Euangeliſtæ datum eſt, ut quæ in ueritate in ſingulis temporibus, temporumq; momentis impleta ſunt, enarrarit. Et Matthæus quidem, ubi recenſuit quod natus eſt in Spiritu ſancto, & quod conceptus eſt ſine ſemine uiri, nihil de circũciſione dixit, neq; quicq; ex his quæ facta ſunt circa ipſum ante duos annos: ſed exponit aduentum Magorum, uelut atteſtatur nobis uera Dei doctrina, interrogante Herode à Magis tempus, declarabat ipſum exortæ ſtellę ac Magorum reſponſio, à duobus annis ac infrà. ut nõ ſit hoc tempus, de quo Lucas tractauit. Verũ Lucas ante duos annos facta narrat: Matthæus uero ubi dixit natiuitatem, tranſſiliuit ad biennale tempus, & indicanit quæ facta ſunt poſt duos annos. Quapropter & Herodes animaduertens hoc, poſtquam reuerſi eſſent Magi per aliam uiam, putauit in multitudine puerorum etiam ipſum natum inuentũ iri, & cum ipſis occiſum iri. Iuſſit enim omnes pueros in finibus Bethleẽ occidi, à duobus annis et infrà, uſq; ad diem in qua Magi apud ipſum fuerant. Hinc uero cui nõ apparet, quod quando uenerũt Magi, duos annos puer natus erat? Nam et ipſa tractatio omnem certitudinẽ declarat. Lucas etenim dicit, Faſcijs inuolutum eſſe puerum recens natum, & iacuiſſe in præſepi & in ſpelunca, eo quod nõ eſſet locus in diuerſorio. Erat enim tunc deſcriptio, et qui diſperſi erant à tempore bellorũ in Maccabæis factorum, per omnem terram diſſipati erant, & pauci omnino manſerunt in Bethleem habitantes. Quare in quodam exemplari Euangeliſtarum appellatur ciuitas Dauid, in alio uero pagum ipſam uocant, eo quod ad modicã terram deuenerit. Quando autem factum eſt edictum regis Auguſti, & neceſſe habebant ut uenirent diſperſi, ipſorumq; genera, uenerunt ad locum ut deſcriberentur affluentes populi multitudinis, et impleuerunt locum. et non erat locus in diuerſorio, propter frequẽtiam. Poſtea uero facta deſcriptione, abijt unuſquiſque eò ubi habitationẽ habebat.

Philoſophi Græci ex Euangeliſtis offenſi.

Magorum aduentus quãdo

quare

quare & amplitudo in terra fuit. Proficiſcentes autem memoriæ gratia eorum quæ illic facta fuerant, primo anno perfecto, & ſecundo impleto, uenerunt parentes illuc à Nazaret, uelut ad conuentū hunc. Quare & Magorū aduentus contigit circa talem caſum, ita ut non æqualis fuerit tunc habitatio Mariæ & Ioſeph, ei quæ apud Lucam propter deſcriptionē relata eſt. Non enim inuenerunt Mariam in ſpelunca, ubi peperit, ſed uelut Euangelium habet, Deducebat, inquit, ipſos ſtella uſq; ad locum ubi erat " puer, & ingreſſi in domū inuenerunt puerum cum Maria: non amplius in præſepi, non amplius in ſpelunca, ſed in domo. ut cognoſceretur ueritatis certitudo, & temporis duorū annorum ſpaciū, ex quo natus eſt donec acceſſerunt Magi. Et in illa nocte poſt duos natiuitatis annos, uiſus eſt Ioſeph Angelus, et dixit ut aſſumeret puerum & matrem in terram Ægypti. Quapropter non amplius reflectit Ioſeph in Nazaret, ſed aufugit cum puero & matre in Ægyptū, & alios duos annos iſthic tranſigit. Et ſic rurſus Angelus poſt Herodis obitū, reuerti iubet eundem in Iudæā. Triceſimo tertio eñ anno Herodis naſcitur CHRISTVS Dominus. Triceſimo quinto uenerunt Magi. *Temporis circa Chriſti natiuitatē ratio.* Triceſimo ſeptimo mortuus eſt Herodes, et ſucceſſit Archelaus filius ipſius in regnū, qui regnauit annis nouem, uelut in aliis locis à me dictū eſt. Diceſſit igitur ubi audiuiſſet de Archelao, & digreſſus habitauit in Nazaret, & illinc rurſus quotannis aſcendebat Hieroſolyma. Vides quanta ſit certitudo in diuinis Euangeliis de unaquaque re? Illi uero ignorantia ducti, occæcata mente ſua non nouerunt finē uniuſcuiuſq; ſermonis, ſed ſimpliciter contra ſanctos efferunt os ſuum, & laxant linguā, nihil dicētes in ueritate, ſed ſeipſos à uia abalienātes. Hinc igitur Lucas poſtq; expoſuit prima, rurſus dicit quomodo in duodecimo anno aſcendit ad Hieroſolyma: ut ne relinquat locum his qui putauerunt ipſum ſimpliciter uirum perfectū in mundo apparuiſſe, & in Iordanem ad Ioannē ueniſſe, uelut traditū eſt à Cerintho et Ebione, atq; aliis. Horrendus enim ſerpens oblique incedēs, in una ſentētia permanet, uerum aliis quidē uidet ex affrictu ac ſemine uiri genitus eſſe, aliis uero ſimpliciter homo apparuiſſe. Quapropter exacte omnia exponētes ſancti Euangeliſtæ, certam rationē perſequunt. Et Lucas ex natura uelut ab infernis ad ſuperna erigēs mentē dicit: Erat autē IESVS incipiens eſſe annorū fermè triginta, filius exiſtēs, uelut putabatur, Ioſeph. At putari, nō uere. ſed in loco quidē patris erat Ioſeph, eo quod ſic Deo uiſum fuit. Non autē erat pater, qui nō ad Mariā coniunctionē habuit. Aut ſolum uir uocatus eſt eo quod deſpō- *Ioſeph qui uir fuerit.* ſatus fuit, quum ſenex eſſet annorū plus minus octoaginta, & filios haberet ſex, ex prima ſua uera uxore: hanc autē ſolum propter diſpenſationē myſterij accepiſſet, uelut etiam alibi exactius de hoc recenſui. Quomodo igit is qui coniunctionē non habuit, pater ipſius fuit, quod impoſſibile eſt? At dices mihi, quomodo igitur uir ipſius uocatus eſt, ſi nō hanc habuit? Cæterū qui de his ambigit, ignorat quæ ſunt in lege, quod nominat uxor uiri, & ſiue uirgo fuerit, ſiue adhuc in domo patris exiſtit, nomine ſolū talis uxor dicitur. Ea de cauſa ſanctus Angelus dicit: Ne timeas accipere uxorē tuam. " Et ut ne quis putet errorē eſſe in Euangeliis, admirandum enim eſt myſteriū, & narratio ſuper hominis captū. uerum ſolis filiis ſancti Spūs leuis eſt tota ac illuminata. Erat igitur annorū fermè triginta, uelut putabatur filius Ioſeph, qui fuit filius Eli, qui fuit Mattha. Et ſubducit generationem ad Abraam, unde etiam Matthæus incepit. Tranſcendit autē Noē, et uenit ad Adam: ut eum qui primus formatus eſt quęri indicaret, per eum qui de maſſa ipſius uenit, hoc eſt de ſancta uirgine Maria. Venit enim propter illū olim formatū, & ꝓpter eos qui ab ipſo geniti ſunt, uolentes uitam ęternā poſſidere. Trāſgreſſus aūt ipſum Adā, dicit qui fuit Dei. Hinc ergo manifeſtatio facta eſt, quod Dei quidē filius erat, uerū per ſemē Adā iuxta ſucceſſionē in carne acceſſit. At rurſus nō habuerūt illuminationē erronei illi, ſed contradixerūt ſermoni, ſeipſos ſeducētes ſup ueritatē. Dixerūt aūt, Ecce tertiū Euangeliū id quod eſt ſecundū Lucā:

hoc

hoc enim demandatum fuit Lucæ, qui & ipſe unus de ſeptuaginta duobus ob ſermonem Domini diſſipatus fuit, uerum per ſanctum Paulum rurſus ad Dominum reflexit, qui & Euangeliũ ipſi prædicare cõmiſit. Et prædicat quidem primum in Dalmatia ac Gallia, et in Italia ac Macedonia. Principium autem in Gallia fuit, uelut etiam de comitib. quibuſdam ipſius, in epiſtolis ſuis idem ſanctus dicit: Criſces, inquit, in Gallia. Non enim in Galatia, uelut quidam decepti putant, ſed in Gallia legendũ eſt. Verum ad propoſitũ deueniã. Qum protulerit Lucas genealogias ab imis ad ſuperna, & indicationem fecerit aduentus Dei uerbi ex ſupernis, ſimulq; cõiunxerit ipſum carnali ipſius diſpenſationi, ut auerteret ab erroneis ac ſeductis errorem: illi non intellexerunt. Quapropter cogit ſanctus Spiritus Ioannem, recuſantem Euangeliũ annunciare ob metum & humilitatẽ, in ſenecta ipſius, poſt nonaginta annos uitæ eius, poſt reuerſionẽ ipſius à Pathmo, quæ facta eſt ſub Claudio Cæſare, poſtquã multos annos in Aſia tranſegiſſet, Euangeliũ exponere. Et nõ erat ipſi opus de incarnationis negocio per longum tractare. Iam enim munitus erat is locus. Sed uelut à tergo quorũdam incedens, et uidens ipſos ulterius progredientes, & ad aſperiora ſeipſos exponẽtes, & in auia ac ſpinoſa, reuocare ipſos in rectam uiam cogitauit, & ipſis prędicare cõſtituit, & dixit, Quid erratis? quò uertimini? quò ſeducimini tu Cerinthe & Ebion et alij? non eſt ita ut putatis. Certe genitus eſt CHRISTVS ſecundũ carnem, manifeſtũ id eſt. Ecce enim ipſe confiteor, quod uerbũ caro factum eſt. At nõ ex quo caro factus eſt, putaueritis eundẽ eſſe. Non eſt enim à temporibus Marię ſolum, uelut unuſquiſq; noſtrum ex quo natus eſt, exiſtit: uerũ priuſq; natus eſt, non eſt. At ſanctus Deus Verbum filius Dei CHRISTVS Dominus noſter IESVS, non eſt à temporibus Mariæ ſolũ, neq; à temporib. Ioſeph ſolum, neq; Eli, neq; Leui, neq; Zorobabel, neq; Salatiel, neq; Natan, neq; Dauid, neq; à Iacob, neq; ab Iſaac, neq; à temporib. Adam, neq; Noë, neq; Abraã, neq; à quinta die, neq; à quarta, neq; à tertia, neq; à ſecũda, neq; ab eo tẽpore ex quo cœlum & terra facta ſunt, neque à quo mundus fuit. Sed in principio erat
» Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ. Omnia per ipſum facta
» ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt, &c. Et Verbum caro factum eſt, et
» habitauit inter nos, & uidimus ipſum. Deinde: Erat homo miſſus à Deo, cui nomen
» Ioannes. hic uenit in teſtimoniũ ut teſtaretur de luce, ut omnes crederent per ipſum.
» Non erat ille lux, ſed ut teſtaretẽ de luce. Erat lux uera quę illuminat omnem hominẽ
» uenientem in mundum. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus
» ipſum non cognouit. In propria uenit, & ſui ipſum non receperunt. Quotquot autẽ
» receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, qui non ex ſanguinibus & car-
» ne, ſed ex Deo nati ſunt. Et, Verbũ caro factum eſt, inquit, et habitauit inter nos. Ioan
» nes teſtatẽ & clamat dicẽs: Hic erat quẽ dixi uobis. Et de plenitudine eius nos omnes
» accepimus. Et dicit, Non ſum ego CHRISTVS, ſed uox clamantis in deſerto. Et quũ
» recenſet hæc omnia, dicit. Hæc in Bethabara facta ſunt. In alijs uero exemplaribus,
» in Bethania habeẽ, trans Iordanẽ. Et poſtea oſtendit quod dixerunt ipſi diſcipuli Ioã
» nis, Rabbi ubi habitas? Ipſe uero dixit, Venite & uidete. & abierũt, et apud ipſum mã
» ſerunt die illa: hora autẽ erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus
» ex duobus qui ſequuti ſunt ipſum. Reperit hic primus fratrẽ ſuum Simonem, et dicit
» ipſi: Inuenimus Meſſiam, quod interpreteris CHRISTVM, id eſt unctũ. Hic duxit ipſum ad IESVM. Intuitus autẽ ipſum IESVS dixit, Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod interpreteris Petrus, id eſt lapis. Poſtera die uoluit IESVS exire in
» Galilæam, & reperit Philippũ, & dicit ipſi IESVS, Sequere me. Erat autẽ Philippus à
» Bethſaida, ex ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanael, & dicit ipſi:
» Quem ſcripſit Moſes in lege et prophetæ, inuenimus IESVM filium Ioſeph à Naza-
» ret. Et dixit ipſi Nathanael, Ex Nazaret poteſt quid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Ve-

Lucas ubi prædicarit.

Ioannis Euangelij ratio.

ni &

ni & uide. Quum autem uidisset Iesus Nathanaël uenientem ad ipsum, dicit de ipso: « Ecce uerè Israëlita in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël, Vnde me nosti? Respon- « det IESVS, & dixit ei: Antequam uocaret te Philippus, quum esses sub fico, uidebam « te. Respondit ipsi Nathanaël & dixit: Rabbi, tu es filius Dei, tu rex es Israël. Respõdit « IESVS & dixit ipsi: Quia dixi tibi, uidebã te sub fico, credis: maiora his uidebis. Et di- « xit ei: Amen amen dico uobis, Videbitis cœlum apertũ, & angelos Dei ascendẽtes ac « descendẽtes super filiũ hominis. Et tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilęæ, &c. « Vt ostẽdat post quadraginta dies tentationis, & post reditũ ab ipsa tentatione, et pro fectionẽ ad Nazaret & Galilęã, uelut alij tres Euangelistæ dixerunt, rursus ad Iordanem ipsum uenisse: uelut etiam ex sermone Ioannis ostendetur, qui sic dixit: Quando uidit ipsum uenientẽ ad se postera die, dixit: Ecce agnus Dei qui tollit peccatũ mun- « di. Et rursus alia die ut uidit ipsum ambulantem, dixit: Hic est de quo dixi uobis, qui « post me uenit, & ante me fuit, quia prior me erat. Et testificatus est, inquit, Ioannes, di- « cens: Vidi Spiritũ in specie columbæ descendentẽ & uenientẽ super ipsum. At uero « mox, testificatus est: et, Hic est de quo dixi uobis: uelut iam de alio atq; alio tẽpore prę terito dicitur: ut ostendat non idem esse tẽpus hoc, illud baptismatis tẽpus, sed aliud præter illud. Neq; enim statim à tentatione ad Ioannẽ peruenit, sed prius in Galilæã, deinde à Galilęa ad Iordanẽ, hoc est ad Ioannem. Quapropter dicit: Hic est de quo di xi uobis. Et Euangeliũ dicit, Et testificatus est Ioannes, Vidi Spiritum descendentẽ: « uelut iam ante aliquod tẽpus re illa facta. Post hæc, principiũ uocationis Petri ab An- drea indicat. Rediit enim ab ipso Andreas unus ex duobus qui secuti fuerant ipsum, & discipuli quidẽ Ioannis erant, adhuc aũt in Galilæa manebãt, & per tẽpus Ioanni operã dabant. Et statim ubi mansisset Andreas illa die, hora erat fermè decima, conti git ipsa die ut incideret ipse in fratrẽ suum Simonẽ, et diceret p̃ dicta, nẽpè, Inuenimus Messiam, & adduceret ipsum ad Dominũ, & c. Et uelut habet consequentia quod di xit ipsi, Tu uocaberis Cephas. Et postera die uoluit exire in Galilęã, et inuenit Philip- pum, & dicit ipsi IESVS, Sequere me. Erat aũt Philippus à Bethsaida, ex ciuitate An- dreæ & Petri. Et uides quod nobis cogitandũ dat, ex eo quod ex duobus qui sequu- ti sunt, & Ioannis quidẽ discipuli fuerunt, unius nomẽ dixit, quod uidelicet Andreas erat: alterius autẽ non dixit: hunc esse cuius nomẽ non dixit, propter eandem patriã, propter idem contuberniũ, propter eandẽ artem, propter idem opus, aut Ioannẽ, aut Iacobũ, unũ ex filijs Zebediæ. Oportebat enim hos primũ uocari, postea Philippũ, iuxta consequentiã, uelut locatũ est in Euãgelijs: Petrus primus, deinde Andreas, de inde Iacobus, postea Ioannes, post hos Philippus. Verum de his in pręsens dicere sina mus. Multa enim est huius rei consequentia. Ad id uero quod quęritur, reflectemus, quod considerandũ est, quemadmodũ discipuli Ioannis & eius disciplinæ addicti, ubi similiter etiã apud IESVM primã diem fuissent, sequenti digressi rursus piscaturæ uacabant, uelut reliquorũ Euangeliorũ consequentię habent. Postq; em̃ postera die exiuit IESVS, statim consequentia dicit, Tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Gali- « lææ, & erat illic mater IESV. Vocatus est autẽ & IESVS, ac discipuli eius ad nuptias. « « Ex utrisq; autẽ uerbis ac tractationibus exacte consideratis cognoscere datur, quod e- tiam alios discipulos secũ assumpsit, qui cum ipso manserãt. fortassis ipsum Nathana el, & Philippum, & alios quosdam. nam Andreas, & qui cũ ipso erant, secesserãt. Qui uero apud ipsum manserunt, uocati sunt etiam ipsi ad nuptias. Et postq; fecisset hoc primũ signũ, digressus in partes Capharnaũ, illic habitauit. Et deinceps signa illic in- cipit facere alia: quando eum qui aridã habebat manũ, sanauit. Sed et socrũ Petri, qui quidẽ à Bethsaida erat, uxorem aũt à Capharnaũ duxerat, quũ procul distarent inter uallo hi loci. Hãc à febre seruauit, & ipsa curata ministrabat. Quare hęc est consequẽ tia. Et post hęc, ubi ipse rursus reuersus esset ad Nazaret, ubi educatus erat, tunc legit

Euangelicæ historiæ con- sequentia & ordo.

librum Esaiæ prophetæ, ipso de cætero præocupante ipsos, ac dicente: Omnino di-
» cetis mihi parabolam, Medice cura teipsum. Quæcunque audiuimus signa facta in
» Capharnaũ, fac & hic in patria tua. Et uides quomodo est ueritatis consequentia: &
non fecit, inquit, propter incredulitatẽ ipsorum quicquã. Et illinc digressus ad ciuita
tem Capharnaũ, isthic habitauit. Et digressus ad partes maris, uelut dicit Matthæus,
uidit Simonem Petrum & Andreã fratrem ipsius mittentes retia: & rursus Iacobum
& Ioannẽ filios Zebedei, & perfectè ipsos uocauit, & abiectis de cætero retibus, secuti
sunt ipsum. Lucas uero etiã certitudinẽ rei significat. Quapropter etiam sequuti sunt
de cætero immutabili sententia, & non differentes uocationẽ. dicit autem: Vbi uenis-
» set ipse ad stagnũ Genezaret, uidit Simonẽ & Andream reficientes retia, et ascendit in
nauem quæ erat Simonis, inquit, Petri & Andreæ. Hoc autem indicat, uelut ipso iam
noto inter ipsos existente. Quapropter etiam ob consuetudinẽ ipsum admiserunt, &
ubi conscendisset nauim consedit. Deinde dicit Petro, post habitam doctrinã, Duc in
» altum, & laxate retia uestra. Illi uero dixerunt, præceptor. Iam enim propter Ioannis
testimoniũ, prę̃ceptorem ipsum uocabant, qui uidelicet de ipso prius audierant, Ecce
agnus Dei, qui tollit peccatũ mundi: et propterea quod apud ipsum per diem mansis-
sent, & postera abīssent, deinceps in captura piscium ipsum admirati sunt. & Petrus
dixit, Discede à me Domine, quia homo peccator sum. Fortassis enim & pœnituit,
eo quod prius ipse uocatus esset, et ad pisces redīsset, ac quæstũ piscaturę̃. Ipse uero di
xit, Ne metuas: confidentẽ ipsum faciens, quod non reiectus sit, sed in uocatione ma-
nere possit: quia inquit, Posthac homines capies. Quando etiam sodalibus qui erant
in altera naui, annuerunt ut uenirent in auxilium capturæ. Erant enim socīj, uelut ait,
Simonis: uelut etiam suprà à me indicatũ est ex hac tractatione, quũ duo sequuti sunt
ipsum de discipulis Ioannis, ex quibus duobus alter erat Andreas, ita ut nobis cogitã
dum reliquerit Euangelista, alterum esse unum ex filīs Zebedæi, propter operis et so
cietatis communitatẽ. Et deinceps post hæc omnia, hi quatuor relictis nauibus in ter-
ram sequuti sunt, uelut Lucę̃ testimoniũ habet. Quare penitus ostenditur, quod nulla
obliquitas, neq; contrarietas, in sanctis Euangelīs, neq; in sanctis Euangelistis reperi
tur, sed omnia manifesta. Verum temporũ sunt distantiæ. Hinc enim deinceps Petro
& Ioanne cum suis, ipsi coniunctis & sequentibus, docebat per totam Galilæam ac Iu
dæam, & quum de cætero ampliaretur prædicatio, consequenter diuina signa perfi-
Christus VIj. Idus Nouembris baptizatus est. ciebat, ut sit omnino hæc cõsequentia. Primũ quidem baptizato ipso mensis Athyr,
secundum Ægyptios, id est Nouembris duodecima, ante sextum Iduum Nouemb.
hoc est ante sexaginta dies plenæ diei aduẽtus, quæ est dies natiuitatis ipsius secundũ
carnem, uelut habet testimoniũ Euangelīj secundũ Lucam: Erat aũt IESVS incipiẽs
» esse annorũ fermè triginta, filius existens, uelut putabatur, Ioseph. Erat enim reuera
annorũ uiginti nouem, & mensium decem, quando ad baptismũ uenit. Triginta qui
dem annorũ, sed non plenus. Quapropter dicit: Incipiens esse annorũ fermè triginta.
Hinc quadraginta dies tentationis, & duæ hebdomades, aut paulo amplius in Naza
reth, à diebus tentationis, & prima dies apud Ioannẽ, itemq; secunda. Et rursus à Ioan
ne, prima & secunda, quando sequutus est ipsum Andreas, deinde Simon Petrus. Et
postera die, uelut diximus, & consequentia Euangelīj habet, Philippi uocatio ac Nata
naël, & deinceps tertia die nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, post prædictos duos,
Primum signũ Christus natali suo fecit. quod primũ signum est & complementũ triginta annorũ à natiuitate aduẽtus ipsius
in carne. In ipsa enim die natiuitatis suæ secundũ carnem, primũ signum fecisse compe
ritur, mutatæ aquæ in uinum, quũ expleuisset triginta annos, uelut sæpe dixi, à natiui
tate et carnali suo aduentu, quemadmodũ suggerit nobis, ut intelligamus ac deprehẽ
damus, ipsa Euangeliorũ certitudo ac consequentia. Et de cætero, à primo hoc signo,
alia signa & prędicatio, et alia omnia cõpletionis admirãdę̃ ipsius erga homines beni-

gnitatis

gnitatis,& Euangelicæ miraculorũ editionis atq; doctrinæ,uelut sæpe dixi,& cogor sæpe dicere,propter erroneos illos, qui sibiipsis uenantur quæ pertinent ad incredulitatem,& ad contradicendũ sancto Spiritui,& admirabili Euangeliorũ consequentię. Omnino enim aduersantes sancto Euangelio,tanta certitudo anteuertet, quæ declarat quod à baptismate principiũ fuit reliquę tractationis, quæ sic se habet: Post diem baptismatis,quomodo fuerit in tentatione per dies quadraginta in deserto,Ioãni scribere non curæ fuit. Iam enim hoc per Euangelistas indicatum erat. Et rursus aliis Euãgelistis de aliis scribere non fuit curæ,eo quod unusquisq; ab altero adiuuatur. & ueritas ab omnibus collecta,una quædã esse ostenditur,& sibiipsi non contraria. Illic eñ statim à tentatione,uelut dixi,ad Nazaret uenit,& manet isthic,quum nondũ aliquis discipulus cum ipso esset. Et illinc descendit ad Ioannẽ, quando mox per Andreã uocatur Petrus,deinde Philippus,& per Philippũ Nathanael. Neq; uero de hoc quisq; ambigẽs curiosius perscrutet, quũ uideat quod Andreas primus obuiã uenit IESV, deinde Petrus,et per ipsum uocatus est,neq; hoc ægrè ferre incipiat. Occursus eñ Andreæ primus contigit,quũ minor esset Petrus tẽpore ætatis. Postea enim rursus quãdo perfecta renunciatio facta est,à Petro facta est,ipse enim fratrẽ suum pręcessit. Insuper autẽ & in hoc Deus est,qui nouit uocationes cordiũ, & scit qui dignus sit primo loco locari,et elegit Petrum ut dux esset suorũ discipulorũ,uelut omnino clarè indicatum est. Postea uero uenerunt illi ad ipsum,& prima die manserunt, uelut dixi,secunda uero abierunt. Tertia autẽ die factũ est primum diuinũ signum, quũ quidam discipuli cum ipso essent, non Andreas,non Petrus, nõ Ioannes,non Iacobus. Consequẽter uenit in Capharnaũ, & hinc reuersus est rursus in Nazaret, & illinc rursus in Capharnaũ, & fecit quandã miraculorũ partẽ,eius qui aridam manũ habebat,& socrus Petri curationẽ. & reuersus est rursus in Nazaret,& legit librũ Esaiæ. Et descẽdit rursus in Capharnaũ, quando perfecta uocatio Petri & Ioannis facta est. Et sic uniuersa consequentia correspondet,nulla aduersitate existente, sed tota ueritate clarissima, & in ueritate prędicata. Dicunt enim sic alij Euangelistę: Quod fugerit à facie Herodis, et post fugã reuersus,permansit in Nazaret,et post Nazaret accepto baptismate abijt in desertũ. Et postea reflexit,& postq; reflexit, incepit prædicare. At uero Euangeliũ Ioannis,inquiunt,mentitur. Postq; enim dixit,Et Verbũ caro factum est,et habitauit « inter nos,& pauca alia: statim dicit,Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Et non meminerunt illi qui sibiipsis insipientiã attrahunt,quod Ioannes postq; dixit,Et uerbum caro factum est,dicit, Et habitauit inter nos: hoc est, homo factus est. & quod uenit « ad Ioannem Baptistã in Iordane,& baptizatus est ab ipso: quum Ioannes Euãgelista testetur,quod post reditũ à tentatione,Ioannes Baptista dixit, Hic est de quo dixi uobis. Et rursus, Vidi Spiritũ descendentẽ in specie colũbę, & manentẽ super ipsum. Et, « Hic est qui tollit peccatũ mundi. Et uides quod nihil per obliuionẽ recenset. Reliquit « autem ea quæ à Matthæo sunt tractata. Non enim erat illis amplius opus, sed diuina enarratione,ad contradicendũ his, qui putant à Maria & hucusq; CHRISTVM ipsum uocari,& filiũ Dei nudũ hominẽ,uerum iuxta profectũ peruenisse ad hoc,ut uocatus sit filius Dei. Quopropter necessariorũ curam gerit,& omniũ quę magna sunt & necessaria,& adhuc amplius eorũ quæ sunt cœlestia,ex supernis dispensationem facit. Dicunt autẽ Euangeliũ secundũ Ioannẽ,quoniã non eadem dicit,intestatũ ac indi *Euangelium Ioannis quib. calumnijs impetitum.* spositum esse,& seipsos illud non suscipere: per omnia errãtes,& mente cęcutientes. Nam quum quartus uenerit beatus ille,qui primus quidẽ est,uerum postremus secũdum annos Euangeliũ annunciauit: quæ ante ipsum probè exposita erant,edere non curauit,sed his quæ dicta sunt,ea quæ non sunt relata præponit. Mattheus enim incipit ab Abraam,post principiũ uero & post duos annos natiuitatis,rursus facit narrationem. Marcus uero incipit à decimo quinto anno Tiberij,à medietate post princi-

pium. Lucæ aũt principiũ ante principiũ introduxit, id quod ante natiuitatẽ in conceptione uteri Mariæ & Elizabet factũ est. Ioannes autẽ adhuc prius, quũ postremus ueniſſet, munit negociũ quod ante carnalẽ aduentũ erat. Spũalia enim erant pleraq; quæ ab ipſo dicta ſunt, quũ de carnalibus u. iam antè cautũ eſſet. Quapropter ſpũaliter narrationẽ facit, doni quod nobis ex ſupnis à patre ſine principio uenit, et iuxta bonã uoluntatem patris in ſancta uirgine, in uirgineo utero diſpenſatum eſt. Sed & reliqui æqualia his conſonè tractantes, eorum quibus opus erat curam habuerunt, Ioannes uero etiam priorum, quò ex quatuor Euangeliſtis omnem & ſecundum carnem, & ſecundum deitatem, certitudinem haberemus. Perfectis enim omnibus circa baptiſma & circa tentationem ſuam, ſtatim ubi ueniſſet, et diſcipulos ſuſcepiſſet, hoc primum ſignum fecit tertia die prædicationis in Cana Galilęæ. Neq; enim ante tentationem dicit CHRISTVM ad nuptias ueniſſe. Neq; enim omnino aliquod diuinũ ſignũ & prędicationẽ, ante tentationẽ CHRISTVS fecit, niſi quę de ipſo cantant, quæ puer fecit uelut per luſum, uelut quidã tradunt. Et oportebat reuera etiam pueriles actiones ipſum habere, ut ne occaſionẽ haberent reliquæ hæreſes dicentes, quod à Iordane uenit Spiritus in ipſum, hoc eſt columba. Quapropter etiam in duodecimo anno clarè oſtendit Lucas, quod diſputans cum ſacerdotibus ac ſenioribus ad Mariam dixit, An neſciebatis quod in his quæ patris mei ſunt oportebat me eſſe? quo caderet ſermo eorum qui dicunt, quòd à tempore baptiſmatis deſcẽdit in ipſum Spiritus ſanctus, & ut cognoſcat manifeſtè quod ex ſupernis aduenit Verbum, et incarnatũ eſt ex Maria. & in Iordane deſcendit ſuper ipſum Spiritus, ut indicetur quis ſit cui teſtimoniũ præ
» betur à patre, nempè, Hic eſt filius meus dilectus, hunc audite: & ut fiat hoc exemplũ uolentibus in ipſo illuminari, quod digni ſient Spiritu ſancto in lauacro doni, & remiſſione peccatorũ per gratiã ab ipſo datam. Ex quo uero perfecta diuina ſigna incepit facere in tempore prędicationis, hoc primũ ſignũ fecit IESVS, inquit, in Cana Galilææ, non ante baptiſma, uelut ſępe dixi, ſed quando rediit à tentatione, tertia die poſt duas quibus manſerunt apud ipſum duo diſcipuli Ioannis, qui audiuerunt & ſequuti ſunt ipſum. Quare ſtatim poſt duos dies quibus fuerunt apud ipſum, inducit dicens, Et exiuit in Galilæã, & inuenit Philippũ, et dixit, Sequere me. Deinde mox tertia die factę ſunt nuptię in Cana Galilęæ. Oportebat enim ipſum digreſſum ſtatim dum fie-
» bant nuptiæ in honorẽ ſuum uocari, in nuptiarum benedictionẽ, & dicit: Nuptiæ fa-
» ctæ ſunt tertia die in Cana Galilææ, & mater IESV erat iſtic. Vocatus eſt autem &
» IESVS, ac diſcipuli eius cum ipſo ad nuptias. & ubi defeciſſet uinũ, dicit mater IESV,
» Vinum non habent. Et dicit IESVS Quid mihi & tibi curæ eſt mulier? Nondum uenit hora mea. Nam poſtquã ueniſſet ipſe à tentatione, & tranſiſſet per mare & Iordanem, & profectionem ad propria inſtituiſſet, digreſſus eò ubi enutritus erat, ad matrẽ in Nazaret, & duos dies manſiſſet, decętero feſtinans ad hominũ ſalutem, prędicationis curam habere incipit. Et manſit quidẽ duos dies, eo quod per tempus ueniſſet, habens ſecum diſcipulos quos iam aſſumpſerat, ubi dimiſiſſet duos qui ipſum ſequuti erant, ut ſtatim in Galilæã exiret propter prædicationẽ, & opus diuini miraculi in nuptijs editi. Vide eñ mihi quomodo munit ſermo, quomodo Ioannes Baptiſta teſtat
» dicens, uelut pręterito iam ſermone: Ego nõ nouerã ipſum, ſed qui miſit me ad bapti-
» zandũ, dixit mihi, Super quẽ uideris Spiritũ in ſpecie columbæ deſcendentẽ, hic eſt. Nam Pater mittens Ioannem ad baptizandũ, hoc ſignũ ei dedit, ut ubi uideret, agnoſceret eum qui ex ſupernis demiſſus eſt in mundũ, Saluatorẽ uidelicet ac benefactorẽ animarũ noſtrarum. Subuertunt itaq; tales à ueritate ac certitudine taliũ ſcripturarũ, maxime ex concordãtia ac conſonantia quatuor Euangeliſtarũ. Neq; enim quis ex ſana mente prędictis reiecerit ea quę à ſancto Spiritu in ſanctis Euãgeliſtis exactè penitus ſunt tractata. Accuſant porrò ijdem rurſus ſanctum Euangeliſtam, imò magis ipſum

Pueritia Ieſu.

Euan-

Euangeliũ, quod Ioannes, inquiunt, dixit de duobus paſcha, quæ Saluator fecit. Alij uero Euangeliſtæ de uno paſcha. Et nõ ſciunt idiotæ illi, quod non ſolũ duo paſcha confitetur Euangeliũ, ſed duo quidẽ prima dicit, ſed & ipſum in quo paſſus eſt Saluator, tria paſcha eorũ quæ in prædicatione tractata ſunt. Statim enim à Iordane, uelut Lucas dicit, erat IESVS incipiens eſſe annorũ fermè triginta, filius exiſtẽs, uelut putabatur, Ioſeph, qui fuit filius Eli, & ſic ulterius. Naſcit enim Saluator quadrageſimo ſecundo anno Auguſti regis Romanorũ, qui ſanè erat cõiunctionis Romanorũ ad Iudæos annus uigeſimus nonus. Regnauit em̃ Auguſtus annis tredecim, priuſq; Iudęi perfectè cũ Romanis cõiungerent. Erat aũt & ex quo Auguſtus regnauit, poſt annos quatuor regni ipſius, plus aut minus, amicitia quidẽ Romanorũ ad Iudæos, et auxiliũ ſocietatis bellicę mittebat, & Prętectus conſtituebat, & partes tributorũ in quinq; annis plus aut minus, donec perfecte tradita eſt Iudæa, & pleniſſime ſub tributũ redacta, quũ defeciſsẽt principes ex Iuda, et Herodes ex gentibus cõſtitutus eſſet, pſelytus tamẽ & acceſſorius eſſet. Deinde Chriſto nato in Bethleẽ Iudæę, & ad prædicationẽ progreſſo, ubi defeciſſent uncti prędes qui durauerãt uſq; ad Alexandrũ prędidẽ, & Saalinã, quę et Alexandra: hęc omnia perfecta ſunt, initio accepto à natiuitate in Bethleem, quadrageſimo ſecundo anno totius regni Auguſti. Erat enim nonus annus à præfectura Antipatri patris Herodis, quando amicitia erat Romanorũ erga Iudæos, & partes donorũ, & quartus annus Herodis ab Auguſto cõſtituti. Poſt quartũ uero annũ Herodis, prędectura amq; quinq; annorũ plus aut minus Antipatri patris ipſius, de cætero tradita eſt Iudęa perfectè, uſq; ad trigeſimũ tertium annũ Herodis, & quadrageſimũ ſecundũ annum Auguſti, ſubiugataq; tota Iudæa, uelut dixi, poſtq; ipſa uiginti nouẽ annis Romanis tributũ pendiſſet, & poſtq; conſtitutus eſt prędectus ſiue ꝓcurator Antipater Herodis pater, & poſt ipſum Herodes rex in Iudæa cõſtitutus eſt ab Auguſto. Hæc autẽ facta ſunt in conſulatu Octauij Auguſti decimo tertio, & Silano cõſule, cui conſulatui ſucceſſerunt ſubiecti Cõſulatus cõſequenter ad hũc modũ.

Paſcha duo apud Ioannẽ.

Chriſtus anno Auguſti xlij. natus.

II. Lentuli & Piſonis iterum.
III. Lucij Cæſaris & Pauli.
IIII. Vinducij & Varij.
V. Lamiæ & Seruilij Nummij.
VI. Magni Pompeij & Valerij.
VII. Lepidi & Aruncij.
VIII. Cæſaris & Capitonis.
IX. Cretici & Neruæ.
X. Camilli & Quintiliani.
XI. Cameri & Sabini
XII. Dolobellę & Syluani.
XIII. Lepidi & Tauri.
XIIII. Flacci & Syluani.
XV. Duorum Sextorum.
XVI. Põpei Magni & Apulei.
XVII. Bruti & Flacci.
XVIII. Tauri & Libonis.
XIX. Craſſi & Rufi.
XX. Tyberij Cæſaris iterum, & Druſi Germanici iterum.
XXI. Syluani & Balbi.
XXII. Meſſalæ & Grati.
XXIII. Tiberij Cæſaris tertium, & Druſi Germanici tertium.
XXIIII. Agrippæ & Balbi.
XXV. Pollionis & Veteris.
XXVI. Cethegæ & Vari.
XXVII. Agrippæ iterum, & Lentuli Galbæ.
XXVIII. Getulici & Sabini.
XXIX. Craſſi & Piſonis.
XXX. Syluani & Neruæ.

Et uides quod triginta annorũ est tẽpus. Quapropter studiũ nobis fuit Consulatus exacte consequenter exponendi, ut legentes uideant, quod non est aliquid in diuino ueritatis dogmate adulteratum, sed omnia cum certitudine Ecclesiæ prædicata sunt. Quis enim enumeratis iuxta seriem cõsulatibus qui fallere non possunt, nõ condemnabit eos qui putant discordiam esse in numero annorum apud Euangelistas cœlebrato? propter hoc enim etiam corruerunt priores hæreses, quæ fabulosæ descripserunt triginta secula, & ea quæ à triginta annis Saluatoris ab ipsis figuratè sunt tractata. quò nimirum possint sęculorum ac principatuum suorũ describere fabulamẽtum. Comperitur enim trigesimo tertio anno aduentus incarnationis suę unigenitus passus esse, quũ passionis exors sit Deus uerbum ex supernis, uerum susceptа carne pro nobis pati susceperit, ut mortis contra nos chirographum destrueret. Nam post illũ consulatũ qui trigesimo ipsius anno fuisse indicatus est, alius consulatus fuit duorũ Geminorũ appellatus. Deinde alius Rufi et Rubellionis. et sic in medio consulatu eo qui post Rubellionis consulatũ successit, Vinnicij & Longini Cassij appellatus, patitur Saluator in die ante decimum tertiũ Calen. April. Et redarguitur horũ omnium error, dum doctrina secundũ ueritatem clarè inuenitur. Quare non solum duorum temporũ pascha circuitus in Euãgelijs habetur, sed etiam triũ. Nato enim ipso circa Ianuariũ mensem, hoc est ante octauũ Iduum Ianuarij, quę est quinta Ianuarij mensis secundum Romanos: secundũ Ægyptios, Tybi undecima. Iuxta Syros siue Græcos, Audynęi sexta. Iuxta Cyprios siue Salaminios, quinti quinta. Iuxta Paphios, Iulij decimaquarta. Iuxta Arabas, Aleõ uigesimaprima. Iuxta Cappadoces, Atarta decimatertia. Iuxta Hebræos, Tibeth decimatertia. Iuxta Athenienses, Memacterionis sexta. Pertransijt prædictos consulatus uigintinouẽ plenos. in trigesimo uero cõsulatu circa decimũ mensem uenit ad Ioannẽ, & baptizatus est in Iordane fluuio, trigesimo anno natiuitatis in carne, hoc est secundũ Ægyptios Athyr mensis duodecima, ante sextũ Iduum Nouembriũ. Iuxta Gręcos, Dij mensis octaua. Iuxta Salaminios, qui et Cõstantięi, tertij Choëac sexta. Iuxta Paphios, Apogonici decimasexta. Iuxta Arabas, Angathalbaith uigesima secũda. Iuxta Macedonas, Apellęi decimasexta. Iuxta Cappadoces, Aratata decimaquinta. Iuxta Athenięses, Metagitnionis septima. Iuxta Hebręos, Maresouã septima. Quemadmodũ testimoniũ prębet mihi Euangeliũ secundũ Lucã, dicẽs: Erat IESVS incipiens esse annorũ fermè triginta, filius existẽs, uelut putabat esse, Ioseph. Et hinc ab Athyr mẽsis duodecima, prędicãte ipso annũ Domini acceptũ, iuxta ea quæ in Esaia propheta p̃dicta sunt. nempe, Spiritus Domini super me, cuius gratia unxit me, ad euangelizandũ pauperib. misit me, ut prædicẽ captiuis remissionẽ, & cęcis uisum, ut prędicẽ annũ Domini acceptũ, et diẽ retributionis. Reuera eṁ prædicauit annũ acceptũ, hoc est, cui non cõtradicebat. Primũ enim annũ post trigesimũ annũ aduentus sui carnalis p̃dicauit, et omnes ipsum susciebant, & neq; Iudæi contradicebãt, neq; gentes, neq; Samaritæ. Sed omnes libenter ipsum audiebant. In quo anno ascendit ad Hierosolyma, postquàm baptizatus fuit, & quadraginta dies tẽtationis peregit, & discipulos suos elegit, ita ut reflexerit à tentatione ad Iordanem, & penetrarit ad mare Tiberiadis, & hinc transierit in Nazaret, unde uidelicet ascendit Hierosolyma, & in medio festiuitatis clamabat dicens: Si quis sitit, ueniat ad me, et bibat. Et sic abijt ad Nazaret, & in Iudæam, & in Samariam, & in partes Tyri. Et completo primo anno, rursus ascẽdit Hierosolyma, & deinceps quæsiuerunt ipsum præhendere in festiuitate, & timuerunt. In qua festiuitate dixit, Non ascendo ad festiuitatẽ hanc: non enim mentiebat, absit. In media enim festiuitate uenit, inquit, & intrauit Hierosolyma, & dicebãt, Nonne hic est quẽ quęrebãt prębendere, & ecce palàm liberè loquit? nũquid didicerunt sacerdotes quod hic est Christus? At nouimus hic unde est, mysticè eṁ et spũaliter loquẽte ipso ad fratres

Christus 33. anno paßus, aduentus sui. paßus est 13. Calẽ. April.

Christus V. Ianuarij natus.

Christus VII Idus Nouẽb. baptizatus.

Annus acceptus.

non

non nouerant quid diceret. Dicebat enim ipsis, non ascensurū se esse in templū in illa festiuitate, neq; in crucē, ut perficeret dispensationē passionis suæ,& mysteriū salutis, & ex mortuis resurgeret,& in cœlum ascenderet, quæ implebat omnia in propria sua potestate. Et post hæc cōpleto biennij tempore, deinceps trigesimo tertio anno suæ dispensationis in carne, postq; transgressus esset duos cōsulatus, quos diximus, duorum Geminorū, et Rufi ac Rubellionis, deinceps in tertio cōsulatu, in tertio ipsius mē se post Ianuariū & Februariū, in mēse Martio perficit mysteriū passionis, exors passionis Verbū, passus in carne propter nos. Manet autē passionis expers, uelut Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autē spiritu. Patitur aūt die ante decimū tertiū Calend. Aprilis, transgressis ipsis unam uesperā, hoc est, decimaquarta lunæ nocturna media. præueniebant enim & comedebant pascha, uelut Euangeliū dicit,& nos sæpe diximus. Comedebant igit pascha duobus diebus anteq; comedi solet, hoc est tertia uespera, quod oportebat quinta uespera. Decimaquarta enim sic erat quinta. Cōprehenditur autē per tertiā eandem serotinā, quæ erat undecima lunę nocturna. Ante decimum sextū Calend. Apriles quarta, duodecima nocturna. Ante decimū quintum Calend. April. quinta, decimatertia diurna, nocturna uero decimaquarta. Ante decimum quartū Calend. April. prosabbatū, decima quarta nocturna. Ante decimū tertium Calend. April. sabbatū, decima quinta diurna. Ante duodecimum Calend. April. illucescens dominica, decima quinta nocturna. quod ipsum erat illuminatio orci ac terræ,& cœli & noctis atque diei, propter decimāquintā lunæ & solis cursum. & quoniā resurrectio & æquinoctiū ante undecimū Calend. April. propter quam sedecti, unam diem transgressionis fecerunt, uelut dixi. Habet aūt supputatio horas quasdam subtilis rationis, quæ incidit per annos tres apud ipsos, & est dissonans illa una dies. Apponūt enim cursui lunari post trecētos quinquaginta quatuor dies, etiā alias per annū quatuor horas, ut sit in tres annos una dies. Quapropter apud ipsos quinq; menses efficiunt intercalares, in annos decem quatuor, eo quod aufertur à solari cursu trecentorū sexaginta quinq; dierū & horarū trium, hora una. Appositis enim horis deinceps fiunt ccclx. dies, præter horā unam. Vnde ipsi sexies multiplicantes quatuordecim annos octoagesimi quarti anni, in octoagesimo quinto ponunt intercalarem mensem unū: ut sint triginta unus menses, in octoaginta ac quinq; annos: qui debebāt esse iuxta exactam supputationē, menses triginta unus,& uiginti quatuor dies, & horę tres. Huius itaq; gratia tunc decepti, non solū anticipabant tumultuātes duos dies edētes pascha, sed etiā transgessionis unā diem apponētes, omnibus modis ipsi erāres. At uero dispēsatio ueritatis exactissime omnia nobis salutariter operata est. Vnde et ipse Saluator ubi p̄fecisset pascha, exiuit in montē postq; comedit, quū dixisset, Desiderio desideraui: et illic pascha Iudaicū cum discipulis comedisset: nō aliter faciēs, sed etiam ipse cum facientib. æqualiter faciens, ut ne dissolueret legē, sed impleret. Et hic postq; transgressus est trigesimū annum quando baptizatus est, et post trigesimū annū ubi prędicauit plenissimū annum acceptum, & cui non cōtradicebatur: itemq; alium, cui contradicebat, & qui in persequutione ac molestia erat: & postea alio anno transgressus à natali suo die, hoc est aduētus, quæ est quinta Ianuarij mensis, iuxta Ægyptios uero Tybi mensis undecima, ad totos septuaginta quatuor dies, uelut diximus, usq; ad diē ante decimū tertiū Calend. April. et secundū Ægyptios Phamenoth mensis uigesimā quartam, compleuit plenissime annos triginta duos, & septuaginta quatuor dies, ab aduētu et apparitiōis suę natali die. & resurrexit secundū Aegyptios Phamenoth mēsis uigesima sexta die, quę erat ęquinoctiū, et ante undecimū Calend. April. Quo comperiant omnes mētiri, qui nō sunt filij ueritatis. uelut statim primus Valētinus, q triginta nobis ęcula cōfinxit, ab eo q̄d triginta annos educationis uitæ, ac uirilis ipsius ętatis esse putauit: ignarus q̄d nō solū triginta annos cōpleuit, sed in tri

Pascha eius quando factus est.

Anni iuxta cursum lunarē ratio.

geſimo baptizatus eſt, ubi impleuiſſet annos uiginti nouem, & menſes decem, uelut dixi, duodecima menſis Athyr, ante ſextum Iduum Nouembris, & poſtea prædicauit annum Domini acceptum, & poſtea alium annum cui contradicebatur, & ſeptuaginta quatuor dies quibus contradicebatur, à die quo baptizatus eſt: ut ſint omnes anni præſentiæ eius in carne, à natiuitate uſq; ad paſſionem, anni triginta duo, & dies ſeptuaginta quatuor. A' conſulatu uero Syluani & Neruæ, anni duo & dies centum triginta quatuor. Et cõfutatus eſt hic prædictus Valentinus, & multi ſecundũ ipſum delirantes. confutati ſunt etiam qui Euangelium ſecundũ Ioannem, quos meritò alogos, id eſt uerbo carentes appellauerim, quando quidẽ Verbum Dei reñciunt, Deum uerbum paternũ à Ioanne prædicatum, qui de cœlo deſcendit, & ſalutem nobis operatus eſt totius ſui in carne aduentus ac præſentiæ. Nam & ex cõſulatibus, et ex annis, & ex confirmatione Eſaiæ prophetæ, & ex Euangelio Lucę Ioannisq; & Matthæi ac Marci, & ſimpliciter undiquaq; redarguuntur erronei illi. Quoniam non ſolum unũ paſcha poſt principiũ prędicationis ſecundũ tẽporis anni circuitũ perfecit, ſed ſecundum circuitus triũ conſulatuũ paſcha impleuit, poſt Ioannis baptiſma. Et corruit illorum nulla intelligentia præditorũ oratio, penitus erronea, delira, ac dementia & ignorantia referta, quæ non ſolum nõ cognoſcit ſuam ipſius uitam, ſed etiam falſo contra ueritatẽ fruſtra militat. Reperimus enim alicubi in his ſermonibus ſcriptum ac expreſſum, quod Verbum Dei Deus CHRISTVS natus eſt circa quadrageſimũ annũ Auguſti, id quod fefellit ſcriptorẽ, quia calculo ipſius Beta relicto, & My ſolũ reſtante, quadraginta ſolum annos fecerunt. quadrageſimo enim ſecũdo anno Auguſti natus eſt. Dicunt autẽ quod ante duodecimũ Calend. Iul. aut Iunij, nõ habeo eñ quod dicam, Sulpitio Cammarino, & Cneo Pompeiano conſulibus. Hoc autem conſideraui, quod etiã hi qui dixerunt diem conceptionis, & quando Gabriel uirgini nunciũ attulit, opinionẽ dixerunt quorundam dicentiũ ex traditione, quod per ſeptẽ menſes natus eſt. Inuenimus enim ab hoc conſulatu ante Piſonẽ, uſq; ad undecimã mẽſis Tybi, et ad diẽ ante octauũ Iduũ Ianuarij, quãdo reuera apparitio Dei contigit, et natus eſt ſeptimeſtri tempore, ſecundũ lunarẽ curſum, prẽter dies quatuor. Quare ſi alicubi in ſuſpectis locis ſcripta hæc inueneris, ne offendaris circa cognitionẽ. Reuera enim natiuitas CHRISTI certa cõtigit undecima menſis Tybi. Quidam uero dicũt quod decẽ menſibus in utero geſtatus eſt præter dies quatuordecim, & horas octo: ut ſint mẽſes nouẽ, & dies quindecim, & horæ quatuor, innuẽtes id quod apud Solomonẽ dictũ eſt, Decimeſtri tẽpore concretus in ſanguine. Attamẽ undiquaq; undecima Tybi menſis prædicta Domini in carne natiuitas facta eſt. Et circa ipſam undecimã poſt annos triginta factũ eſt primũ ſignum in Cana Galilææ, quando aqua facta eſt uinũ. Quapropter etiã in multis locis uſq; in hunc diem hoc fit, quod tunc factũ eſt, diuinũ ſignũ in teſtimonũ incredulis: uelut teſtant in multis lucis fontes ac fluuij in uinum conuerſi. Cibyres quidẽ urbis Cariæ fons, qua hora hauſerunt miniſtri, & ipſe dixit, Date Architriclino. Teſtat & in Geraſa Arabię fons ſimiliter. Nos bibimus de Cibyres fonte, fratres uero noſtri de eo qui eſt in Geraſa, in martyrũ templo. Sed et multi in Ægypto de Nilo hoc teſtantur. Quare in undecima Tybi apud Ægyptios, omnes hauriunt aquã & reponunt, tum in ipſa Ægypto, tum in multis regionib. Sic equidẽ comperit, quod poſt duodecimã menſis Athyr, id eſt Nouẽbris abierit, & tẽtatus ſit dieb. quadraginta: & redierit atq; elegerit quoſdã ſuos diſcipulos, et incepit poſt quadraginta tẽtationis dies prædicare, & deſcenderit ad Iordanẽ, & inciderit in Natanaelem & eos qui cũ ipſo erant, et aſſumpſerit ipſos, quando manſerũt apud ipſum duos dies: & digreſſis ipſis, et ipſo Domino in Galilęã profecto, ſtatim ,,ppter priores duos ,, dies, dixit Euangelium, Tertia die nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ: id quod ſignum & figura Eccleſię erat. Nam in tertia die negocij ſui in corde terrę, quod in terra

Chriſti ætas anni xxxij. dies lxxiiij.

Paſcha tria à Domino perfecta ſunt.

Chriſti natiuitatis dies qui fuerint.

Aqua quibus locis in uinũ mutata ſit.

fecit

fecit poſt paſſionem, ubi ſurrexit nuptias coniunxit cum Cana. Cana enim ſignificat adeptam. Quæ uero eſt adepta illa, quàm hæres? de qua Pſalmiſta in quinto Pſalmo dixit, de ea quæ hæreditatem conſequitur, & cætera. Nuptiæ enim hæ reuera benedictæ ſunt, quę à figura illa occaſionem acceperunt. Illic enim erant nuptiæ ſenſibiles in Cana Galilęæ, & aqua uerè uinum facta eſt, & appellata iuxta duos modos, tum ut aquoſitatem debacchantiũ in mundo, in temperantiam et in caſtitatem nuptiarum adſtringeret: tum ut triſtitiam corrigeret in hilaritatem uini moleſtias diſcutientis, et gratiæ quo omnibus modis obturaret ora eorum qui aduerſus Dominũ inſurgunt: & quo oſtẽderet, quod ipſe eſt Deus cũ Patre & ſancto ſuo Spiritu, qui aquã uiti prębet, colorans ipſam in illa in uinum & hilaritatem hominum. Verum in alio loco longius de his narrauimus. Hic uero uelut in digreſſione rem percurrimus. Cæterũ duo paſcha poſt principium prędicationis Saluator fecit, & tertio paſſus eſt. Quare impleta ſunt iam à me exactè relata, de diebus et menſibus ac Conſulatibus. Et undiquaque corruit erronea de his traditio, quum Euangelia inter ſe conſona ſint, et nullum Euangelium alteri oppoſitum ſit. Deueniam porrò rurſus ad propoſitum. Dicit Lucas, teſtimonium mihi præbens in his quæ multipliciter à me relata ſunt: Factum eſt in ſabbato ſecundo primo, ut oſtendat ſabbatum primum eſſe, quod ab initio decretum eſt ac dictum à Domino in mundi creatione, quod per circuitũ ab eo tempore uſq; huc iuxta ſeptem dies reuoluitur, hoc ſcilicet primũ eſſe. Secundum uero ſabbatũ, quod decretum eſt à lege. Dicit enim lex, Accipies tibi ouiculam anniculam immaculatam maſculam, quæ ſanè erat imago Saluatoris: à decima die menſis, & erit ſeruata uſq; ad decimã quartam, & mactabitis ipſam ueſperi decima quarta die, & erit tibi ſabbatũ dies ſancta, & edetis azyma ſeptem dies, & ſeptima die facies ſanctum ſabbatũ diem ſanctam. Et uidetis quod ſecundũ appellatur ſabbatum poſt ſabbatũ, eiuſmodi ſancta pro ſabbati dies, in ſabbatũ ſanctificata, ſiue dominica fuerit, ſiue ſecũda, ſiue tertia occurrerit. In ſeptẽ uero dies rurſus reuolutum ſecundũ primum uocatur. ut oſtẽdat hinc, quod non ſolum Ioannes de circuitu dierũ anni, duorum & trium feſtorum paſcha indicauit, ſed etiam Lucas & aliį. Sic enim dicit lex: Numerabis tibi ſeptem hebdomadas, ab initio manipuli, quando falcem in meſſem miſeris, & facies ſeptimã hebdomada diem ſanctã Domino: indicans de Pentecoſte, hoc eſt quinquageſima. Nam poſtq; mactatũ eſſet paſcha, intra tres dies, hoc eſt poſt tres dies agni, præcepit manipulum inferri, ut ſignificaret benedictũ manipulũ qui reſurrexit ex mortuis, poſt tertium diem terra ipſum proferente, & ipſo ipſum rurſus ab illa ferente in reſurrectione ex monumento, & manente cum diſcipulis per quadraginta dies, & in fine quinquageſimæ inferente ipſum ad cœleſtia ipſi patri primogenitũ primogenitorũ, quæ ſunt primitiæ ſanctæ, manipulus quem decerpſit ex Maria, ulna quæ amplexa eſt in Deo, fructus uentris, primitiæ areæ. Non enim amplius poſt quinquageſimũ diem falx primitias Deo offert. Non enim amplius CHRISTVS moritur, mors illi nõ amplius dominatur, uelut ſcriptũ eſt. Et uides quod Dei myſteria præfigurauit lex, & impleuit Euãgelium? Vnde uero non poterimus horum claritatẽ oſtẽdere? Quare nõ eſt opus ſermonẽ longius extẽdere, ideoq; rurſus ad conſequentiã orationẽ dirigamus. Appareat aũt & ex ſpicis, et ex meſſe, atq; diſcipulis, quod poſt quadraginta dierũ tentationẽ hæc omnia exponit Ioannes & Lucas, et omnes. Cæterum non uerentur tales ſe contra ea quæ à ſancto Ioãne dicta ſunt armare, putantes ſe aliquatenus ueritatẽ ſubuertere poſſe, neſciẽtes quod magis cõtra ſeipſos armantur, q; contra ſanã doctrinam. Dicunt autem, contra Apocalypſim hæc nugantes: Quid mihi, inquit, prodeſt Apocalypſis Ioannis, quæ dicit mihi de angelis & ſeptem tubis? Et non ſciunt qui talia dicunt, quod neceſſaria & utilia huiuſmodi ſunt in prædicationis rectitudine. Quæ enim erant in lege ac prophetis obſcura, & in ænigmate dicta, ea Dominus diſpenſauit,

Cana, adeptã ſignificat.

Sabbatum ſecundũ primũ.

Apocalypſis Ioannis cur reprobata.

ſauit, ut per Spiritum ſalnctū ad noſtram ſautem, ſeruo ipſius Ioanni reuelarentur: quæ illic obſcura erant, hic in ſpiritualia ac manifeſta prędicans. Spiritualiter aũt nobis eadē diſpenſauit. Et ex pellibus quidē tunc tabernaculū cõſtruxit, pellibus rubiæ ac hyacinthi colore infectis, &c. ut oſtēderet tabernaculū illic quidē tabernaculū eſſe, uerū perfectiſſimū tabernaculum CHRISTI repręſentare. pellis enim à corpore fit, quę mortua eſt uelut umbra corporis uiuentis: ut oſtēderet corpora eſſe tabernaculū Dei. Quãdoquidē em̃ in ſanctis corporib. habitat Deus, ut impleat̃ dictū illud, Habitabo in ipſis, et obambulabo: error quidã futurus fuiſſet in credētib. niſi liber nobis ſpiritualiter reuelatus fuiſſet. ut diſceremus non tubis eſſe opus, ſed ſciremus q̃d ſpirituale eſt totū Dei negotiū, ut ne iuxta Iudaicas, accipiamus ęreas tubas aut argenteas, ſed ſpiritualiter intelligamus, uelut à cœlo ſit Eccleſiæ prędicatio, quemadmodū etiã alibi dixit: In illa die buccinabũt tuba magna. Tubæ enim erant prophetæ. Tuba uero magna, ſancta uox Domini in Euangelio. Quapropter etiã angelis datū eſt reuelare nobis. Buccinabit enim, inquit, & mortui reſurgent. Si uero irridētur apud uos ô boni, angelorū tubæ, eo quod in Apocalypſi ſcriptę ſunt: irridebit̃ etiam tuba apud ſanctum Apoſtolū relata. Deſcēdet, inquit, de cœlo in extrema tuba, & mortui reſurgent in extrema die in uoce Archangeli. Quū itaq; Apoſtolus cõcordet cum ſancto Apoſtolo Ioanne in Apocalypſi, quæ'nam reliqua fiet cõtradictio? quomodo uero non ſtatim unuſquiſq; error redarguetur? quū Deus in unoquoq; ſãcto dederit teſtimoniū. deinde aliqui ex ipſis rurſus reprehendunt dictū in eadem Apocalypſi, & dicũt contradicentes quod dixit rurſus, Scribe angelo Eccleſiæ in Thyatiris: et non eſt illic Eccleſia Chriſtianorū in Thyatira. Quomodo igit̃ ſcribit ei quæ non eſt? Et reperiunt̃ tales ſeipſos cogẽtes cõfiteri, ex his quę prædicãt contra ueritatẽ. Si em̃ dixerint, nõ eſt nũc Eccleſia in Thyatiris, oſtendunt uaticinatū eſſe Ioannẽ. Quū enim inhabitarint hi iſthic, itemq; Phryges, & inſtar luporū rapuerint mentes ſimpliciū fideliū, tranſtulerunt totam ciuitatẽ in ſuam hæreſim: & qui negãt Apocalypſim uerbi huius, in ſubuerſionẽ contra illud tempus arma mouerũt. Nunc autẽ propter Chriſtū in hoc tempore, poſt tempus centum & duodecim annorū, eſt Eccleſia, & augeſcit, & aliæ quædã iſthic ſunt, tunc uero uniuerſa Eccleſia euacuata erat in hęreſim ſecundū Phrygas appellatã. Quapropter etiã Spiritus ſanctus ſtuduit reuelare nobis, quomodo erratura eſſet Eccleſia poſt tempus Apoſtolorū, tum Ioannis, tum deinceps ſequentiū, quod erat tẽpus poſt Saluatoris aſſumptionẽ, per nonagintatres annos errorẽ ac confuſionem paſſura iſthic Eccleſia in Phrygaſtarū hæreſi. Sic enim ſtatim redarguit Dominus: Scribe angelo Eccleſię Thyatirẽſis. Hęc dicit qui habet oculos uelut flammã ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano: Noui tuã fidem, & charitatẽ, & miniſteriū, et quod nouiſſima tua plura primis. Habeo autẽ contra te, q̃d permittis uxorẽ Iezabel decipere ſeruos meos, quę ſe dicit ꝓphetiſſã, & docet comedere ea quæ ſimulachris immolata ſunt, & ſcortari. Et dedi ipſi tempus agẽdi pœnitentiã, & non uult reſipicere ex ſcortatione ſua. Non uidetis ô boni, q̃d de mulierib. dicit in prophetię opinione deceptis, et multos decipientib. de Priſcilla inquã, et Maximilla, et Quintilla, quarū fraus non latuit Spiritum ſanctū, ſed pręuaticinatus eſt prophetice per os ſancti Ioannis: quod factū eſt poſt ſancti Ioannis dormitionẽ, quum ipſe uaticinatus ſit in temporibus Claudij Cęſaris, quando in Pathmo inſula erat. Confitent̃ enim & hi in Thyatiris hęc impleta eſſe. Itaq; ſecundū prophetiã ſcripſit his qui illic in CHRISTO illotẽpore conuerſati ſunt, quod mulier ſeipſam prophetiſsam appellatura eſſet. Et corruit ipſorū doctrina undiquaq; excogitata, et contra ueritatẽ excitata: quū oſtẽſum ſit, q̃d ſermo in Apocalypſi ꝓpheticus ſit ex ſpiritu ſancto ſecundū ueritatẽ. Effe runt aũt ij dẽ ſe rurſus mẽte, dictiones uenãtes ſine fine, ut ſancti Apoſtoli libros meritò reijcere uideant̃, Ioãnis inq; Euangeliū & Apocalypſim, fortaſſis aũt et epiſtolas.

Apocalypſis Ioannis utilitas.

Con-

Concordãt enim etiam hæ Euangelio & Apocalypsi: Et dicũt, Vidi,& dixit angelo, « Solue quatuor angelos qui sunt in Euphrate, Et audiui numerũ exercitus, uicies mil « lies decem millia. & erant induti thoraces igneos & sulphurulentos & hyacinthinos. Putauerunt enim hi, nunquid ridicula est ueritas? Si enim dicit quatuor angelos qui in Euphrate desident, ut ostendat quatuor differentias gentium sedentiũ isthic ad Eu phratẽ, Assyriorum uidelicet, Babyloniorũ, Medorum ac Persarum. Hæc enim qua tuor regna per succession̄ in Daniele habentur, quod primũ Assyrij regnauerunt, et Babylonij temporibus ipsius: Medi uerò successerunt,& post ipsos Persę. Quorum primus fuit Cyrus rex. Nam regna & gentes sub angelis posita sunt, uelut attestatur mihi Moses sanctus Dei seruus, iuxta consequentiã interpretans, ac dicens: Interroga patrem tuum,& annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. Quando diuisit altissi « mus gentes, uelut dispersit filios Adam, constituit terminos gentiũ, iuxta numerũ an « gelorum Dei. Et facta est portio Domini populus ipsius Iacob, funiculus hæreditatis « ipsius Israel. Si igitur gentes sub angelis positæ sunt, meritò dixit, Solue quatuor an- « gelos qui in Euphrate desident, ac detinentur, ut permittant gentibus bellũ, usque ad tempus longanimitatis Domini, donec imperabit per ipsos ultionem fieri sanctorum suorum. Detinebantur enim impositi illi angeli à spiritu, non habentes occasionẽ in- cursus, eo quod nondum solutum esset ipsis ius, ut reliquas gentes soluerent, propter contumelias in sanctos. Soluuntur aũt tales,& inuadunt terram, uelut Ioannes uatici- natur,& reliqui prophetæ. Nam commoti angeli cõmouent gentes ad impetũ ulci- scendi. Quod autem igneos & sulphureos ac hyacinthinos thoraces significat, nemo ambigit. Illæ enim gentes ex tali colore habent indumenta. Sulphurulentæ enim ue- stes coloris sunt melini appellati, ex lana sic infecta. Ignea autẽ, coccinea dicit indumẽ ta. Et per hyacinthina callainã ostendit lanam. At hi non suscipientes spiritũ sanctũ, per cunctantur quidẽ spiritualiter, non intelligẽtes ea quæ sunt spiritus: & secundũ doctrinam dicere uolunt, non scientes dona in sancta Ecclesia, quæ uerè & constan- ter in intelligentia & sana mene spiritus sanctus recẽsuit, sanctiq; prophetæ & Aposto li, inter quos etiam sanctus Ioannes per Euangeliũ & Epistolas ac Apocalypsim ex eo dem sancti spiritus dono inpertiuit. Venit autẽ super ipsos id quod dictũ est, Blasphe « manti in Spiritũ sanctũ non remittetur neq; in hoc sęculo, neq; in futuro. Nam cõtra « uerba à Spiritu dicta hi pugnarũt. Cęterũ quum tot ac talia dicta sint cõtra huiusmo- di hæresim, ea sufficere arbitror. Et quum uelut scolopendrã, aut uermem iulũ appel- latum (qui reptile multipes est, exiguũ quidem uiribus & dolore ueneni, multipes ue ro, & longã speciẽ præ se ferens) ipsam per uirtutẽ Dei ac ueritatẽ conculcauerimus, deinceps rursus, ô charissimi, procedentes, ad sequentes per uirtutẽ Dei pergamus.

Angeli quatuor significant regna quatuor in Daniele.

Callaina lana.

Scolopendra Iulus uermis.

Contra Adamianos, hæresim LII.

TAlpam appellant animal quoddam infrà in terra latitans, quadrupes. perfodit id terram,& in intimis ipsius habitationẽ habet, uelut parui catuli canis staturæ cir- cunferentiã habens, cui in totum nullus est usus. Desolatoriũ autem est animal, infer- nè eradicans omnem hominũ agriculturã, cucumerarias maximè & acres plantas, ce- pas item ac allia, bulbosq; ac huiusmodi, lilia quoq; et alia. Si uero in perfodiẽdo conti gerit, ut per incõsiderantiã extra terrã ad aërem perueniat, aut capiatur ac præhendat ab hominibus, ridiculum quiddam inducit omnibus qui hoc animal cœperunt. sic sa nè etiam ipse nunc aggrediar dicere de proposita secta, quæ, quantum ad cor attinet, cæcutit,& fatua est. Verùm solitudinẽ sibijpsi efficit,& constitutionem suam infernè excindit,& multas radices uirorũ in ipsam collapsorum deuastat ac corrumpit. Et si contigerit ut à prudentibus conspiciatur, risum non uulgarem excitat, uelut etiam præ dictum animal, cui illudunt homines ob ipsius cęcitatem ac incontinentiam, & quod non reperit ubi rursus ingressum faciat, uelut etiam hæc secta. Imposuerunt enim sibijpsis

Talpæ descriptio.

ſibijpſis nomẽ ipſius Adam. hoc autem ex auditu referimus, ut qui ex multis uiris id accepimus: non enim in literas relatũ inuenimus, neque in aliquos tales incidimus. Quum igitur multi de hac re retulerint, iuſtum duximus etiam ipſius mentionem facere. Quapropter etiam meritò hanc prædicto cæco animalculo aſſimilauimus, eo quod hominibus fermè non apparet, & occultè in terra eſt, & corruptionem ex infernis inducit. Ridicula eſt autem, & decreueram ipſam in totũ non in numerum referre. Verùm quia omnino ſonus eius in mundo eſt, nihil moleſti fuerit prudenti auditori de omnibus noſſe, quæ in mundo inſtar zizaniorũ à diabolo ſeminata ſũt. Siue enim eſt talis, ſiue non eſt, quũ multos de ipſa dicẽtes audiuerimus, ſecuritatis gratia etiam de ipſa dicere conſentaneum mihi uiſum eſt, & non relinquere, etiam ſi exoluta eſt, et non amplius extat. Non enim certò ſcio, an adhuc ſit, aut non ſit. Quid uerò longiori procœmio utens tempus extendo? Incipiam narrare ridiculum, imò potius lugubre. Lugubre quidem, quod diabolus in hominũ mente inhabitauit, ut ſubſannet opificiũ ex Deo formatum. Ridiculũ uerò, de his qui neque uident, neque ſapiens quid meditantur. Primũ quidem dicunt, tales, Eccleſias ſuas, ſiue latibula & ſpeluncas (ſic enim meritò appellauerim hæreticorũ cõuenticula) in hypocauſtis, id eſt locis qui ſubtus incendunt, extruere. Subincẽdere uerò inferne, ut ſit tepor ad calfactionem intus in domuncula congregatorũ. Dum autem ingrediũtur, ſunt quidã ueſtium cuſtodes ad fores, inſtar Campſariorũ ab ipſis conſtituti. Et quilibet ingrediens, ſiue uir ſiue mulier, exuitur foris, et ingreditur nudus uelut ex matre, uniuerſo corpore. Et qui ipſorum principes uidentur ac doctores, omnes uelut ex matre ſedent, alij ſuperne, alij inferne, mixtim ac ſparſim. Sunt autẽ apud ipſos qui uidelicet Cõtinentes dicunt, & uirgines ſe eſſe iactant, ueluti ſeipſos decipiunt & lectiones & alia omnia nudi faciũt. Si uerò uiſus fuerit quis (nam & hoc dicunt) in delicto eſſe, eum non amplius in congregationẽ admittunt. Dicunt enim ipſũ eſſe Adã, qui comedit de ligno, & iudicant ut expellat è paradiſo, hoc eſt, ex ipſorũ Eccleſia. Putant enim ſuam Eccleſiã eſſe paradiſum, & ſeipſos eſſe Adam & Euam. Qua igitur ratione ſubincendunt domũ, ut ne frigus ipſos cõtingat? Adam enim et Eua nõ in hypocauſta domo uitã degerunt, neque in incendio quopiã cõprimebantur, neque frigus ipſos grauabat. Erat autẽ ipſis aër puriſſimus, & omni temperamento ordinate ex Deo refertus, neque frigoris aduerſitate intẽtus, neque moleſto æſtus feruore incitatus: & diæta immortalis, & locus ex Deo factus ipſis diſpoſitus erat, iucũditate & uitæ opulẽtia redundãs, & neque frigori, neque æſtui, uelut dixi, expoſitus. Quũ autẽ hi talibus indigeant, ualde ludibrio expoſiti ſunt. Deinde uerò etiã aliud conſideremus, quo modo uniuerſus ipſorũ error redarguit. Neque enim una hora aliqua illi nudi erant, ſed perpetuò, & non uerecundia confundebant. His uerò non ob id quod non pudeſiant nuditas adeſt, etiã ſi ſic ipſi putarint, ſed inexplebilis uoluptatis gratia, quę oculorũ pupillis delectationẽ inducit. Ablata eſt em̃ ab ipſis uerecundia, quæ in omnibus ſanctis Scripturis laudat: & uerè impletũ eſt id quod apud Prophetã dictum eſt, Aſpectus meretricis tibi eſt, impudẽs factus es erga omnes. Cęterũ poſt horã illã foris ueſtibus induũtur, et non amplius ſunt Adam. Neque enim ille ſtatim ueſtiũ copiã habuit, ſed primũ folia fici, poſtea tunicas pelliceas: & poſt multum tempus uitæ ipſorũ, uaria Dei ſapiẽtia cognitionẽ ipſis immiſit ueſtimentorũ. Et omnibus modis ſubſannabunt ipſi, dicentes ſeipſos eſſe Adam & Euam, mentientes contra ſeipſos, et ſimul uerũ dicẽtes. Nam quod hi Adã non ſunt, manifeſtũ eſt ex multis indicijs, uelut etiã oſtendimus. Quod autẽ ab intelligibili ſerpente ludificant, id manifeſtũ ex aſcititia ipſorũ forma, et nuditate, et turpitudine, et ludibrio. Indigna porrò res eſt nos magnifacere horũ ſubuerſionẽ. Neq; em̃ ſimile ipſis animal, hoſtilib. inſtrumẽtis aut magnis armis opus habet ut tollat. Per exiguã enim

Hypocauſta Adamianorũ. Campſarij.

Paradiſi uita.

enim uirgã hoc tollitur. Sæpe uerò ubi ſurſum prolatũ eſt ex latibulo, relinquitur ſolum, & per ſeipſum perit, derideturq́, ac ludibrio expoſitũ eſt. Sic etiã hi, etiamſi non reperiant̃, per ridiculum ludum, & inuerecundã uitam, ac nugis plenam doctrinã, intereunt. At cõſequentes ſectas cõſideraturi, rurſus precemur Deum, ut nobis auxilio ſit, ad ipſarum inuentionem ac ſubuerſionem, & ad noſtram ac legentium ſalutem.

Contra Sampſæos. LIII hæreſim.

SAmpſæi quidã in Peræa, de quibus iam in alijs ſectis mentionem fecimus, qui etiã Helceſæi appellant̃, hæreſis quædã eſt in Peræa appellata regione, ultra ſalſum aut mortuum appellatum mare, in Moabitide regione, circa torrentem Arnorum & ulterius, in Iturea & Nabatide, uelut iam ſæpe à me de hoc dictum eſt. Hi enim iactant Elxæum ſuum eſſe doctorem. Et adhuc hodie de genere ipſius exiſtentes duas mulieres adorant, uelut deas uidelicet, eo quòd ſint ipſæ ex ſemine benedicto. * Vtunt̃ autẽ hoc libro etiã Oſſæi, & Ebionæi, & Nazoræi, uelut iam ſæpe dixi. Natura uerò hi Sampſæi ex ipſo procedunt, neq; Chriſtiani exiſtentes, neq; Iudæi, neq; Græci, ſed mediſ ſimpliciter exiſtentes nihil ſunt. Dicunt & alium librum ſe habere fratris ipſius Elxai. Deum aũt unum dicunt, & ipſum colunt baptiſmis quibuſdã utentes. Addicti ſunt Iudæis in omnibus. Quidam ex ipſis etiã ab animatis abſtinent, & pro his qui ex genere Elxai ſunt moriunt̃. Et in hoc quidẽ tempore audiui mortuam eſſe unam fœminã Marthus uocatã. Supereſt autem etiã nunc Marthana, niſi etiã ipſa mortua eſt. Si uerò aliquando exibant in publicũ tales, aliquò abeuntes, turbę ipſas ſequentes puluerem pedũ colligebant, medelæ uidelicet gratia, & ſaliuam ſputorum ſimiliter, maximopere deluſi, utebanturq́ ipſis in præſeruatiuis ac amuletis. Omnis enim error habuit primũ cæcitatem, deinde uanitatem. Et neq; prophetas admittunt tales, neq; apoſtolos. Omnia uerò apud ipſos fraudis plena ſunt. Colunt & aquã, & hanc uelut deũ putant, fermẽ dicentes eſſe uitã ex hac. CHRISTVM autem nomine cõfitentur, creaturam ipſum putantes, & ſemper apparentem. Et primũ quidem formatũ eſſe ipſum in corpus Adam, & rurſus induere quando uult. Vocari aũt ipſum CHRISTVM, & eſſe ſpiritũ ſanctum ſororẽ ipſius fœmineo habitu præditã: & unumquemq; ipſorũ, CHRISTVM & Spiritũ ſanctum, habere latitudinẽ ſex miliariorũ, & latitudinem uigintiquatuor. Et multa alia nugis plena. Iam uerò de hoc ſæpe in alijs ſectis facta mentione ſubuerſiones feci. Quapropter nõ neceſſarium duxi longius de ipſis ſubuertendis inquirere, quum iam à nobis hoc præſtitũ ſit, in ipſum Elxæum ſiue Elxai & complices eius, in alijs iam declaratis ſectis. Omnibus enim deprehenſu facilis eſt talis, & ipſius hæreſis, quòd errauit. Proinde uelut qui lacertã ſolarem uirga ſpei CHRISTI & crucis eius percuſſimus, ad ſequentes eamus. Iuſtũ enim eſt, ut quo nomine ſeipſos hi appellauerunt, eodem ænigmate nos utamur ad exprimendũ adulteratum ipſorũ nomen. Sampſæi enim ſolares ſunt, ſi interpreteris uocem: quapropter etiã animalis mentionem fecimus. Hanc enim lacertã ſic homines appellant, Solarẽ uidelicet. Peior eſt aũt hęreſis hęc cũ lacerta, ne minimã quidem utilitatẽ in ſe habens. Illa enim ubi per tempus hebetẽ uiſum habuit, per cõuerſionem ad ſolem oculos rurſus leuat, dum in latibulo ad orientẽ cõuerſo ſeipſam apprimit, & ieiuna ſe ad orientẽ cõuertit. Hęc aũt ſecta in omnibus inſipientiã animantis eius habet, nõ tamen uel modicũ laudis. Proinde & hęc hęreſis, lacerta ſolaris à nobis dicta, & à ueritate cõculcata hic maneat, nihil ualens contra ueritatem Dei. Nos uerò ad alias pro conſueto more pergamus.

Elxæus pſeudopropheta.

Aqua pro deo.

CHRISTI & ſpiritus ſancti menſura.

Lacertæ ſolaris natura.

Contra Theodotianos, hæreſim LIIII.

SVrrexit rurſus Theodotus quidã, qui eſt auulſio ex prędicta Alogorũ ſecta, quæ Ioannis Euangelium, & Deum uerbum quod erat in principio, & in illo Euangelio habetur, negat, itemq́ eius Apocalypſim. Sed & cum alijs prædictis ſectis cõuerſa

Theodotus.

tus est & uixit, & secundum tempus ipsis successit. Ex quo sanè Theodotiani sunt appellati. Et quamuis hæresis hęc adhuc sit ignota, tamẽ quæ ad nos ex scriptis peruenerunt, referemus. Hic Theodotus à Byzantio originẽ duxit, quæ nunc Constantinopolis appellatur, coriarius quidem arte, uerùm multæ eruditionis ac doctrinæ. Hic cum quibusdã pluribus tempore persecutionis instante (haud scio quali persequutione) à ciuitatis principe cõpræhensus, & cũ aliis pro CHRISTO examinatus, quum alij omnes serui Dei uictoriam abstulissent, et martyrium pro CHRISTO subeuntes præmia cœlestia abstulissent, hic CHRISTO abnegato, à ueritatis scopo dilapsus, transgressionem fecit. Et quum id ipsi à multis exprobraretur, præ pudore à patria sua aufugit, & Romã profectus illic uitã transegit. Cognitus autem à quodã Romæ, rursus in idem opprobrium incidit, eo quod prouocaretur à noscentibus ipsum propter eruditionem: quomodo uidelicet uir magnæ doctrinæ excidisset à ueritate. & sanè malam suiipsius defensionem excogitauit, nouo hoc dogmate prolato. Nempe, Deum ego nõ negaui, sed hominem negaui. Deinde interrogatus, qualem hominẽ: respondit, CHRISTVM negaui hominem. Hinc adeò ille sibiipsi dogma cõstituit, & qui ab ipso descenderunt Theodotiani, nudum hominẽ dicentes esse CHRISTVM, & ex semine uiri genitũ esse. Deinde ad malã suiipsius defensionem quæcunq; utilia reperit, nõ purè sic sentiens, sed occasione præuaricationis suæ ea sibi cõgregans collegit. Nam Dominus (inquit) dicit, Nunc autem quæritis me occidere hominẽ, qui ueritatem uobis dixi. Vides, inquit, quod homo est. At non nouit miser ille, quod CHRISTVS hic dicit, Veritatẽ quam à patre meo audiui. Patrem autem suum dicit Deum, nõ hominem. Si enim ab homine audiuisset, nõ gloriatus esset testimonio ueritatis, dicens ab hominibus se ueritatẽ audiuisse. Sed hoc fecit, ut Deum se esse significaret ex patre è supernis genitũ, hominem uerò propter nos factũ, & carne occisum, deitate uerò semper uiuentẽ. Deinde neq; peccatũ se fecisse dicit, quod CHRISTVM abnegauit, quum ipse CHRISTVS dixerit: Omnis blasphemia remittetur hominib. & qui dicit uerbũ in filium hominis, remittetur ipsi: qui uerò maledixerit in Spiritũ sanctum, nõ remittetur ipsi. Ignorat miser ille homo, quod Dominus uolens muniri salutem eorũ qui aliquando in ipsum maledicta iecissent, & ad pœnitentiam reflecterent, ut ne decerneret ipsis cõdemnationem: hunc sermonem præuaticinat, propter excellentẽ mansuetudinem ac benignitatẽ erga homines, & eo quod nosset futurũ ut aliqui insurgerent ac blasphemarent Spiritum sanctum, & serui locum ipsi decernerent, & creatũ ac alienũ ab essentia Dei affirmarent. Quapropter muniens, dicit: Qui uerò blasphemat in spiritũ sanctum, nõ remittetur ipsi, neq; hic, neq; in futuro seculo. Non laudans blasphemantes ipsum, sed suam prænotionẽ ac benignitatẽ ostendens, quæ certos facit de salute, eos qui à blasphemia eius pœnitentiã agunt. Ipse enim rursus dicit: Qui negauit me coram hominibus, abnegabit coram patre meo. Et rursus: Abnegabo ipsum. Et rursus: Qui confitetur me, confitebor ipsum coram patre meo. Sed & rursus idem Theodotus dicit: Et lex de ipso dixit, Prophetam ex fratribus uestris excitabit Dominus uelut me, ipsum audite. Moses autẽ erat homo: qui uerò ex Deo excitatus est, inquit, CHRISTVS, hic nõ erat Deus, sed homo, quandoquidem ex ipsis erat, uelut etiã Moses homo erat. Et non uidit in seipso Theodotus ille in delicto cõstitutus, quomodo rursus unaquęq; dictio habet suam munitionẽ. Nàm quod ex fratribus ipsum excitabit Dominus, dicit, eo quod ex Maria ipse genitus est, dicit. Sic enim ait propheta: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filiũ, & uirgo manens in utero habebit, nõ ex semine uiri: & pariet filium, manifestus est fœtus in carne à uirgine genitus: & uocabunt nomẽ eius Emanuel, quod significat deus nobiscũ. Est enim Deus homo, à patre quidẽ genitus sine principio & sine tẽpore: homo uero ex Maria, propter aduentũ in carne. Deinde etiã ipsum Euangelium dixit ad Mariam, Spiri

Byzantium Constantinopolis.

Christus homo esse, quomodo probetur à Theodoto.

tus

tus Domini ſuperueniet in te: & non dixit, Spiritus Domini naſcetur in te. Quapropter undiquaq; contentioſus ille & ſtolidus homo à ueritate excidit. Scriptura enim undiq; uitam noſtram muniens cõperitur, quo oſtendat trinitatem ſemper, & in omni ſpecie ſibiipſi adeſſe ac cooperari, ut ne aliqui dicant alienum eſſe Spiritum ſanctũ à CHRISTO & patre, id quod multi ſibiipſis mala prætexentes faciunt. Itaq; ea gratia angelus dicit ad Mariã, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei. Et non dixit ſolũ, quod naſcetur: ſed, Quapropter & quod naſcetur: ut oſtendat ex ſupernis Deum uerbum, & in utero genitum, ſecundũ ſuam incarnationẽ, & ſecundum ſuam bonam uoluntatẽ, propter quam diſpenſauit ſuam incarnationẽ ad noſtram ſalutẽ. Ideoq; apponit, Quapropter & quod naſcetur ex te ſanctũ uocabitur filius Dei. Si enim dixiſſet, Spiritus ſanctus ingredietur in te, non amplius putandũ fuiſſet filiũ Dei in carne aduenisſe, ſed ſpiritũ ſanctum in carne acceſsiſſe. Quod autem ex ſupernis uenerit Verbum, Ioannes declarans euangelicam angeli uocem dicit, In principio (inquit) erat uerbũ, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Deinde poſt hæc, Et uerbum caro factũ eſt. & nõ dixit, Spiritus caro factus eſt. Neq; dixit, CHRISTVS homo genitus eſt. Vndiq; enim muniens diuina ſcriptura, Deum & hominẽ ipſum nouit, Deum ex Deo ex ſupernis delatum, hominem ex Maria ſine uiri ſemine genitum. Quum aũt hæc duo uera ſint, qui ea excedit nõ eſt ex ueritate. Prætexit inſuper miſer ille Theodotus, dicens quod Hieremias de ipſo dixit, Homo eſt, & quis cognoſcet ipſum? & nõ nouit quod ſeipſum à ueritate abalienat. Nam ſicut dixi, unaquæq; dictio habet ſuæ ipſius uirtutis interpretationem. Qui enim homo eſt, omnino à multis cognoſcitur qui eum noſcunt: à patre, inquam, ac matre, fratribusq; ac cognatis, contubernalibusq; ac uicinis, ciuibus item ac famulis. Hic uerò ſcriptura miraculũ totius negotij ipſius exponens, hominẽ quidem ipſum dixit, ob aduentũ in carne. Verùm quod dixit, Quis cognoſcet ipſum? ſignificauit de incomprehenſibili ipſius deitate. Quandoquidem enim nemo nouit filium niſi pater, & patrem nemo nouit niſi filius, & cui reuelauerit: nemo igitur cognoſcet ipſum, niſi ipſi reuelauerit. Reuelat autem per ſanctum ſpiritũ ſeruis ſuis, ſuam & patris ſui gloriam ac deitatem, & uitam ſuam æternam futurã, & myſteria ſua atq; doctrinam, & ſuum propter nos uerum in carne aduentũ, quod eſt Deus ex ſupernis, & homo ex Maria. Deinde idem Theodotus rurſus dicit, quod etiam Eſaias de ipſo dixit quod homo ſit, ſic inquiens: Homo gnarus ferre languorem, & uidimus ipſum in plaga & in afflictione, & ignominia affectus eſt, & nõ reputatus eſt. At nõ nouit belua illa, quomodo rurſus redarguitur. In ipſis enim uerbis Eſaias ſic dixit: Sicut ouis ad mactationem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ipſum obmuteſcit, ita nõ aperit os ſuum. In humilitate ipſius, iudicium ipſius ſublatum eſt. Deinde dicit, Generationẽ ipſius quis enarrabit? quia tollitur à terra hominũ uita ipſius. Et nõ dixit, tollitur uita ipſius, ſed ab hominibus. Semper enim Verbum uiuens exiſtit, & in ſeipſo uitam habet, & uitam diligentibus ipſum dat: & ex hominibus quidẽ uita ipſius ſublata eſt, à ſeipſo uero uita exiſtit. Viuit enim Verbum, & omnibus uitã exhibet qui ſperant in ipſum in ueritate. Et addit, Generationẽ ipſius quis enarrabit? Si eſſet homo nudus ex Maria genitus, facile enarrari poterat generatio ipſius. Quando uerò eſtante Dauid, ante Abraam: Abraam enim pater ueſter, inquit, deſiderauit uidere diem meã, & uidit, & gauiſus eſt. deinde ipſis mirantibus ac dicentibus, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam uidiſti: redarguens Theodotum & infideles, & abnegantes Deum Iudæos, dixit: Amen amen dico uobis, quod ante Abraã ego ſum. Erat enim ante Abraam uerè, & ante Noë, & ante Adam, & ante mundum, & ante cœlũ, & ante tempus mundi, & ante uniuerſa, & ante creaturas. Quapropter

quum sit sine tempore & inenarrabilis, annunciatur per spiritū sanctum ab Esaia, Generationem ipsius quis enarrabit? quia tollitur ex terra uita ipsius. At, inquit, dixerūt Apostoli, Virum approbatū erga uos signis & miraculis: & nō dixerunt, Deum approbatū. Redargueris aūt rursus Theodote: nam rursus Apostoli in ipsis actis dixerunt, uelut beatus Stephanus dicit, Ecce uideo cœlum apertū, & filium hominis stantem in dextra Dei. Quin & rursus prætexit dicēs, quod de ipso dixit Apostolus, Mediator Dei & hominū CHRISTVS IESVS. Et nō nouit rursus quod hoc cōtra seipsum citat. Qui enim dixit, Mediator Dei & hominū CHRISTVS IESVS, ipse declarauit, dicens: Qui declaratus est filius Dei in potentia, secundū spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis CHRISTVS IESVS Dominus noster. Et rursus: Factum, inquit, obnoxium legi. Verùm horum uerborum faciens certitudinem dicit, Siquidem sunt qui dicuntur dei multi, & domini multi. Nobis aūt unus Deus, ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Si aūt per quem omnia, & nos in ipsum: nō ergo nudus homo fuerit unigenitus à Maria et huc usq; neq; à semine uiri: alioqui quomodo per ipsum omnia esse potuissent ante ipsum facta, uelut tu dicis, si nudus homo esset? Aut quomodo per ipsum omnia, quæ ante ipsum cognita fuerunt & facta? Et undiquaque corruit huius delira nugacitas. Cæterùm quum quæ ad noticiam eius pertinent, & uniuscuiusq; dictionis ipsius subuersionem dixerimus, pro ordinis ratione, uelut partem quandā reptilis adhuc se uolutantis transgrediemur, per ueritatis spem ac fidem cōculcatam ac sublatam. & deinceps sequentes considerabimus, & bestialissimas hæreses contemplari studebimus.

Viri appellatio de Christo.

Contra Melchisedecianos, hæresim LV.

MElchisedecianos rursus alij seipsos uocant, auulsi fortasis à Theodotianis appellatis. Hi Melchisedec in scripturis relatū glorificant, magnā quandam uirtutem putantes. Esse autem ipsum supernè in innominatis locis. Et esse hunc nō solum uirtutem quandam, sed etiam maiorem CHRISTO asserunt. CHRISTVM uerò simpliciter uenisse putant, & illius ordine dignum factum esse: nimirum ex dicto illo, Tu es sacerdos in æternum, secundū ordinem Melchisedec: ut sit ipse adhuc inferior Melchisedec. Nisi enim fuisset in secunda quadam institutione positus, nō utiq; illius ordine opus habuisset. Cęterùm de ipso Melchisedec dicunt, quod sit sine patre, sine matre, sine prosapia, ex epistola Pauli ad Hebræos idipsum cōprobare uolentes. Fingunt autem & libros sibiipsis cōmentitios, seipsos decipientes. Verùm ex ipsorum dictis subuersio ipsorū cōtingit. Quū enim dicit de Domino, Dauid ipse prophetans, secundū ordinem Melchisedec sacerdotem ipsum esse, in hoc fore CHRISTVM sacerdotem diuina Scriptura narrat. Reperitur autē statim dicere, Assimilatus filio Dei manet sacerdos in perpetuū. Si autem assimilatur filio Dei, nō æqualis est filio Dei. Quomodo enim potest seruus esse æqualis domino? Melchisedec enim homo erat. Quod aūt sine patre, sine matre dicit, nō eo quòd nō habeat patrem aut matrē, dictū est: sed eo quòd nō sunt manifestissimè in scriptura nominati. Diuinæ enim scripturæ profunditas, & claritudo mentē humanæ naturæ excedens, decepit cęq; plurimos. Etenim qui in Arabia Petrea, Robom & Edom appellata habitant, Mosen propter diuina signa Deum putant, adorantq; ipsius imaginē, quam effingentes seducti sunt, nō iusto ipsis causa existente, sed errore ipsis per iustū in ignorantia imaginationē inducente. In Sebasta aūt quondā Samaria appellata, filiam Iephthaë deificarunt, & in eius honorē quotannis festiuitatē celebrant. Sic & hi audientes sapientia & glorioſa Scripturæ uerba, ad stultitiā euersi sunt, & in tumidā mentem elati, uiam ueritatis reliquerunt, & fabulas sibiipsis ementiti, per omnia redarguentur. Nam apud quosdā Melchisedec pater ac mater habetur, nō autem in expressis ac genuinis scripturis. Dixerunt autem quidam Eraclan uocari ipsius patrem, matrem uerò Astaroth, quæ &

Melchisedec quis sit.

Moses ubi pro Deo habeatur.

Asteria

Asteria dicitur. Erat autẽ hic filius indigenarũ, illo tempore in campestri regione Sabæ habitantiũ. Salem autem ciuitas uocabatur, de qua alij aliter prodiderunt. Quidã enim dicunt ipsam, quæ nũc Hierusalem appellatur, aliquando uerò Iebus dicta est. Alij dixerunt aliã quandã Salem esse in campo Sicimorũ, ex aduerso eius quæ nunc Neapolis uocatur. Siue autem hinc, siue illinc, nõ longè distant loci: tamen ipsum argumentum docet opus. Obtulit enim, inquit, ipsi Abraam panes & uinum, & erat sacerdos altissimi in illo tẽpore, qui benedixit Abraã, & decimã ab ipso accepit. Oportebat enim sacerdotem altissimi à seruo Dei honorari, & primũ quidem Abraã offerre sacerdoti in præputio sacra celebranti, quandoquidẽ ex ipso ex circuncisione futurum erat sacerdotiũ, ut omnis altitudo quæ se effert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei destrueret̃, ad hoc ut ne se iactans circuncisio de sacerdotio, contradicere possit sacerdotio sanctæ Ecclesiæ. Abraam enim obtulit ipsi Melchisedec decimam. Qui uerò ab Abraamo descenderũt, ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tempus aũt quum rursus esset sacerdotium ex circuncisione per Aaron & filios ipsius, consequenter scriptura dicit per Dauidẽ, post generationes duodecim à generatione Leui, septimã uerò à successione Aaron, natura uisum est ut in ueteri sacerdotio sacerdotalis dignitas ne cõstituatur, uerum ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit secundum ordinem Melchisedec sacerdotium transferatur: quod sanè nunc in Ecclesia uiget à CHRISTO & hucusq; dum nõ amplius semen secundùm successionem eligitur, sed forma iuxta uirtutem quæritur. Primũ enim sacerdotium in præputio per Abel perficitur. Sed & deinceps per Noë. Tertiũ uerò per Melchisedec. Et quod quidẽ Melchisedec homo erat, ipse sanctus Apostolus in epistola dicit sic: At is cuius genus nõ recensetur ex ipsis, decimas accepit à Patriarcha. Manifestũ igit̃ est quod ipsius genealogia ex illis nõ recenset̃. Quot uerò sunt alij quorum genus nõ manifestè recensetur? Daniel, Sedrach, Misac, Abdenago, Helias Thesbites, & in omnibus receptis libris nusquã habentur horũ patres ac matres. Quo uero non iuxta hoc error aliquis cõtingat, nihil molesti fuerit etiam ea quæ in Traditionibus deprehendimus dicere, Inuenimus enim patrem Danielis, Sabaan quendam appellari. Heliæ uerò patriarchatũ ex natura eodem modo inuenimus, quem iuxta seriem exponam hoc modo. Helias Thesbites frater fuit Iodac sacerdotis, ex sacerdotibus nimirũ etiam ipse existẽs, filius aũt Achimaam. Achimaam aũt filius Saduc. Saduc, Achitob, qui fuit filius Amoria. Amorias filius Moriæ. Morias Zaza, qui fuit Azia. Azias, Phinees. Phinees, filius Eleazar. Eleazar filius Aarõ, sacerdotis uidelicet. Aaron, filius Ambram. Ambram, Caath. Caath, Leui. Leui tertius filius Iacob. Iacob autẽ frater quidem Esau, filius uerò Isaac. Isaac filius Abraam. Verum in receptis libris horũ genealogiæ nõ ualde clarè habentur, sed solum in Paralipomenis tractationis de Helia partes. Naturã autem trium puerorum, Sedrac, Misac, Abdenago, neq; in Apocryphis, neq; in Traditionibus inuenimus. Quid igitur dicemus? Nũquid & illi, de Sedrac & alijs dico, seducent nos, ut cogitemus quæ non oportet, & tumidè admiremur ultra modum uniuscuiusq; tractationẽ? Imò absit. Termini enim nobis positi sunt & fundamenta, & ædificatio fidei, & apostolorũ traditiones, & scripturæ sanctæ, & successiones doctrinę, & undiquaq; ueritas Dei munita est. Et nemo decipiatur nouis fabulis. Redibo autẽ ad propositum, uelut hi imaginantur de Melchisedec. Etenim iustus fuit, & sacerdos Dei, & rex Salem: non autem in cœlo est, neq; de cœlo descendit. Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit filius hominis, sanctus & uerus Dei sermo inquit. Ordinẽ uerò Melchisedec corroborans Scriptura, & Spiritus sanctus expresse docens, translationẽ sacerdotij ostendit, à ueteri synagoga & cõsuetudine, ad consuetudinem optimam ac summam, & carnalem successionem non habentem, atq; unitã. Melchisedec enim sanctus hic nõ amplius post se successionẽ habuit, sed neq; sacerdo

Salem, quæ ciuitas.

Sacerdotiorum ratio.

Traditionum autoritas.

Heliæ genus.

tĩj ablationẽ. Manſit enim ipſe ſacerdos per omne tempus uitæ ſuæ. & adhuc in Scri
ptura celebrat̃ ſacerdos, ita ut nemo ipſi ſucceſſerit, aut miniſteriũ ſacerdotĩj in tẽpo-
re ipſius ſubuerterit. Sic & Dñs noſter, nõ homo exiſtens, ſed ex Deo ſanctus Deus,
Verbũ, filius Dei, genitus ſine principio & ſine tempore, ſemper cũ patre exiſtens, na
CHRISTI *ſacerdotium.* tus propter nos ex Maria homo, & nõ ex ſemine uiri. Sacerdotiũ autem patri offert,
ex humana natura maſſa accepta, ut pro nobis ſacerdos cõſtitueretur ſecundùm or-
dinem Melchiſedec, qui nõ habet ſucceſsionem. Manet enim pro nobis in perpetuũ
dona offerens. Et primùm quidem ſeipſum obtulit, ut ſolueret ſacrificium ueteris Te
ſtamenti, quum perfectius & uiuens pro toto mũdo obtulerit, ipſe uictima, ipſe ſacri-
ficium, ipſe ſacerdos, ipſe altare, ipſe Deus, ipſe homo, ipſe rex, ipſe põtifex, ipſe ouis,
ipſe agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis uita omnibus modis fieret,
& ſacerdotĩj ſui immutabile firmamentũ in ſecula efficeret: non amplius ſecundùm ſe-
men ſucceſsiones diuidens, ſed ſecundùm iuſtitiam ſeruari in Spiritu ſancto largiens.
Imaginantur porrò alĩj, de hoc Melchiſedec dicentes: carnaliter enim tales perſcrutati
ſunt, ſpiritualiter non intelligentes ea quæ à ſancto Apoſtolo in epiſtola ad Hebrẽos
Hieracis hæreſis. dicta ſunt. & Hierax quidem hunc Melchiſedec putat eſſe ſpiritum ſanctũ, eo quòd
aſsimilatus eſt, inquit, filio Dei. Manet enim ſacerdos in perpetuum, ex ipſa dictione
quam ſanctus Apoſtolus retulit. Spiritus autem intercedit ſuſpirĩjs ineffabilibus: qui
uerò nouit ſapientiã ſpiritus, nouit q̃d pro electis intercedit & interpellat apud Deũ.
excidit aũt et hic penitus à propoſito. Non enim carnem induit unq̃ ſpiritus. Quum
aũt carnẽ nõ induerit, nõ potuit eſſe rex Salẽ, et ſacerdos loci alicuius. Verũ quando
de hoc Hierace & ipſius hæreſi ſubuerſionẽ facturus ſum, tũ latius de his agam. Nũc
uerò in cõſequentia permanebo. Quot uerò & quanta de hoc Melchiſedec alĩj imagi
nantur? Samaritæ equidẽ hunc putant eſſe filiũ Noë ipſum Sem. Ridiculi aũt etiam
ipſi inuenient̃. Nam diuina ſcriptura omnia cũ bono ordine muniens, ueritatem per
Melchiſedec Sem eſſe creditus eſt. omnia firmauit, non fruſtra temporibus & annis locatis ac expreſsis. Quando enim
Abraã fuit annorũ octoagintaocto aut nonaginta plus minus, tunc Melchiſedec ipſi
obuiam uenit, & propoſuit ipſi panes & uinũ, myſteriorũ ænigmata pr̃figurans &
exemplaria: quum Dominus noſter dicat, Ego ſum panis uiuens: & exemplar ſangui
nis ipſius, qui ex latere ipſius cõpuncto fluxit, ad purgationem inquinatorũ, & reſper
ſionem ac ſalutem animarum noſtrarũ. Abraam autem pater Tharra, ſeptuageſimũ
agens annum, Abraamum genuit, & facti ſunt anni centum ſexaginta plus minus.
Nachor autem genuit Tharra, quum annorum ſeptuaginta nouem eſſet, et facti ſunt
anni ducenti triginta nouem. Seruch autem genuit Nachor, quum eſſet annorũ cen-
tum triginta, & facti ſunt anni trecenti ſexaginta nouem. Ragan uerò genuit Seruch,
annos habens centum trigintaduos, & facti ſunt anni quingenti & unus. Phalec au-
tem genuit Ragan annorum exiſtens centum triginta, & facti ſunt anni ſexcenti tri-
ginta unus. Heber autem genuit Phalec anno centeſimo trigeſimo quarto uitæ ſuæ,
& facti ſunt anni ſeptingenti ſexagintaquinq̃. Sala uerò genuit Hebor centeſimum
trigeſimum agens annum, & facti ſunt anni octingenti nonaginta quinque. Arpha-
xad autem annos natus centum trigintaquinq̃ genuit Sala, & facti ſunt mille triginta
anni. Sem autem prædictus, quem Samaritæ Melchiſedec eſſe imaginantur, centeſi-
mo anno genuit Arphaxad, & facti ſunt anni mille centum triginta. Vſq̃ ad tempus
Abraam, quo obuiam uenit ipſi Melchiſedec, reuerſus à cæde Chodollogomor &
Barſa, & Symobor, & Hamarphal regum. Non uixit aũt Sem tot annos, iuxta nuga
cem horum imaginationẽ, ſed centeſimo anno genuit Arphaxad, ſecundo anno poſt
diluuium. & uixit poſtea quingentis annis, uelut ait diuina ſcriptura. & genuit filios
& filias, & mortuus eſt. Quum itaq̃ annos ſexcentos uixerit, ac mortuus ſit, quomo-
do potuit uenire ad annos mille centum triginta? ut Sem filius Noë ante decem gene

rationes

rationes uocatus, Melchiſedec apud hos poſtea poſt decẽ generationes, & mille centum triginta annos putetur? Et ô ingentem hominũ errorem. Cęterum iuxta calculũ aliorum exemplarium, ab ætate Sem, ex quo natus eſt ipſe Sem, uſq; ad præiudicatũ tempus, occurſus Abraã & Melchiſedec, qui octoageſimo aut nonageſimo anno uitæ ipſius cõtigit, fiunt anni ſexcenti uiginti octo plus minus. Quare omnino non potuit Sem ad præiudicatũ Abraæ tempus peruenire, ut Melchiſedec putetur. & corruit undiquaq; Samaritarũ uaniloquium. Iudæi rurſus dicunt ipſum quidem eſſe iuſtum & bonũ, & ſacerdotem altiſsimi, uelut diuina habet ſcriptura. Verum eo quòd filius ſit ſcorti, dicunt matrem ipſius nõ ſcriptam eſſe, neq; patrem ipſius noſci. Concidit autẽ & horũ delirus ſermo. Nam & Raam meretrix eſt, & ſcripta eſt. & Zanibre qui ſcortatus eſt, ſcriptus eſt: & Chasbite cũ ipſo, etiamſi aliena ſit, & nõ de genere Iſraël exorta. Et omnis qui nõ per oſtium ingrediť, uelut ſanctũ dicit Euangeliũ, latro eſt, & nõ uerus paſtor exiſtit. Porrò in Eccleſia quidã diuerſimode de hoc Melchiſedec pronunciant. Aliqui enim ipſum putant natura filiũ Dei, in humana ſpecie tunc Abraamo apparuiſſe. Excidunt aũt & ipſi à propoſito. Non enim quis ſibĩ ipſi unq; ſimilis eſſe poterit, uelut habet ſcriptura diuina. Aſsimilatus filio Dei manet ſacerdos in perpetuũ. Reuera enim cuius genus nõ recenſetur ex ipſis, is Abraamũ decimauit. Quandoquidem enim nõ ex ipſis Iſraëlitis genus eius recenſeť, recenſetur aũt ex alĩs hominibus: horum ſanè gratia, omnium aliorũ propter hanc hæreſim mentionem fecimus, & uelut in digreſsione de his narrauimus. At uerò in nomen huius Melchiſedec prædicta hæreſis etiam oblationes offert, & ipſum eſſe introductorem ad Deum dicit, & per ipſum (inquit) oportet Deo offerre, quia princeps eſt iuſtitiæ, ob hoc ipſum conſtitutus à Deo in cœlo, ſpiritualis quiſpiam exiſtens, & filius Dei ordinatus. Et oportet, inquiũt, nos ipſi offerre, ut per ipſum offeratur pro nobis, & inueniamus per ipſum uitam. Et CHRISTVS quidem, inquiunt, electus eſt, ut nos uocaret ex multis uĩs ad unam hanc cognitionem, à Deo uictus, & electus factus. Nam auertit nos à ſimulachris, & oſtendit nobis uiam. Ex quo ſanè Apoſtolus miſſus, reuelauit nobis quod magnus eſt Melchiſedec, & ſacerdos manet in æternum. Et uidete quantus eſt hic, & quod minus ex maiore benedicitur. Ob hoc, inquiunt, etiam Abraamũ patriarchã benedixit, uelut maior exiſtens: cuius nos ſumus myſtæ, ut ab ipſo benedictionem aſſequamur. Et uide mihi quàm uana eſt uniuerſorum hæreticorum ſententia. Ecce enim & ipſi abnegarunt Dominum ſuum, qui ipſos redemit proprio ſanguine ſuo. Qui nõ à Maria initiũ habuit, uelut ipſi putant, ſed ſemper eſt apud Deũ, Deus uerbũ, genitus ex patre ſine principio & ſine tempore, uelut tota ſcriptura narrat. Dicit enim, Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtrã, & ad ſimilitudinẽ: & nõ ſecundum Melchiſedec. Hic equidem ſacerdos Dei altiſsimi eſt in propria generatione, & nõ habuit ſucceſſorem poſt ſe. At nõ eſt qui ex ſupernis de cœlo deſcendit. Non enim dixit Scriptura quod detulit Abraamo panem et uinũ, ſed obtulit ipſi & poſteris eius, uelut à regibus uenientem patriarcham excipiens, & benedixit ipſum propter iuſtitiam quæ erat in ipſo, et fidelitatẽ ac pietatem uiri. Quia in omnibus examinatus, in nullo excidit à iuſtitia patriarcha. Sed et in hoc cooperatorẽ habuit Deũ, cõtra eos qui uere inuaſerunt Sodomitarũ regionẽ, & abſtulerunt nepotẽ ipſius ſanctũ Loth, quem & reduxit cũ omni prẹda ac ſpolĩs. Et unde nõ demonſtrauerimus? Quia erat ſemper filius cum patre. In principio enim erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Et nõ dixit, Melchiſedec erat in principio. Et rurſus: Venit igitur Dominus ad Abraam, & pluit Dominus à Domino ignem & ſulphur ſuper Sodoma & Gomorrha. Et ſanctus Apoſtolus dicit, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Et ne quis dicat, Vbi eſt igitur Spiritus? Quandoquidem enim de uno & uno narrat, non opor-

Geneſeõ cal-culi uariant in exẽplarib.

Vnus Deus, et unus Dominus, quomodo accipiendum.

tebat ipsum spiritum suijpsius per se cõstitutorem esse. Semper enim obseruat diuina scriptura, ut exemplar nobis fiat. Loquutus est igitur in spiritu sancto Apostolus, & dixit, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Erat aũt cum sancto spiritu dicens hoc, nõ enim ut deficeret trinitas. Verùm
» ipse Dominus clarè dicit, Euntes baptizate omnes gentes, in nomen patris & filij &
» spiritussancti. Et rursus apostolus dicit, Vnus est aũt spiritus, qui diuidit unicuiq; ut
» uult ad utilitatem. Ecce itaq; pater, ecce filius, ecce spiritus sanctus. Et nusquam Melchisedec, neq; inter dona dixit quod donet, neq; inter altitudines. Et frustra ab his decantantur falsa & excogitata offendicula, non à ueritate, sed ex ipso sibilo draconis, prout unumquemq; potuit decipere ac seducere. Et de his iam abundè loquuti, relinquamus hanc hæresim, uelut murem araneum lapide ictum, per firmum fidei fundamentum, à ueneno uirus eiaculantis bestiæ elapsi. Etenim murem araneum dicũt ad tempus nihil iniuriæ inferre cõmorso, tempore autem quodam corpus disperdere, & contactum ad mutilationem totarum partium ducere. Sic etiam hæc sententia, his qui statim de his audiuerunt, apparet uelut nihil sit. Verum affricta uerborum attractio quæstionem inducit, & uelut dissipationem his qui non auxilium huius antidoti assequuntur. Non autem fermè apparet animal hoc. In nocte enim ambulat, & sic damnum inducit, maximè in Ægyptiorum regione. Quare sciendum est his qui animalium cognitionem habent, quod non in cassum, neq; per calumniã, de animali hoc mentionem fecimus. Hæc enim eius proprietas est. Consequenter autem pergam ad alias, quo promissum in Deo explere digni facti, Deo gratias agamus.

Muris aranei natura.

Contra Bardesianistas, hæresim LVI.

Bardesianus.

POst hos deinceps sequitur Bardesianus quidã, sic uocatus. Bardesianus autẽ hic, ex quo hæresis Bardesianistarũ orta est, ex Mesopotamia secundum genus erat, ex inhabitantibus ciuitatem Edessenorũ, qui primum quidem optimus uir fuit, & libros nõ paucos cõscripsit, quando sanam mentẽ habebat. Nam ex sancta Dei Ecclesia procedebat, doctus existens in duabus linguis, Græca & Syrorũ. Augaro autem Edessenorũ principi uiro sanctissimo familiaris erat primum, & simul eius adiutor, et ipsius eruditionis particeps. Durauit post illius obitũ usq; ad tempora Antonini Cæsaris, nõ Pij appellati, sed Veri. Et multa in Abidan astronomum contra fatum disserens, collegit. Sed & alia eius scripta secundum piam fidem circũferuntur. Apollonio uerò Antonini amico cõtradicebat, admonenti, ut negaret seipsum Christianum dicere. Hic autem fermè in cõfessionis loco cõstitutus erat, sermonesq; prudentes respondit, pro pietate uiriliter defensionẽ suscipiens, mortem se nõ formidare dicens, quam necesse sit affore, etiam si regi non contradiceret. Et sic uir hic per omnia magnopere ornatus erat, donec in errorem sectæ suæ incidit, factus instar pulcherrimæ nauis, cui incomparabile onus immittitur, & quæ iuxta ripas portus tracta est, & totum merci moniũ perdidit, & alijs qui nauem cõscenderunt mortẽ induxit. Corrumpitur enim hic per Valentinianos: & ex ipsorũ improbitate, uenenũ & zizania horum haurit. Multa aũt & ipse alia principia emissionesq; ac productiones narrauit: & abnegata mortuorũ resurrectione, hanc hæresim docuit. Vtitur aũt lege & prophetis, ueteriq; ac nouo Testamento, & quibusdã apocryphis similiter. Subuertetur aũt etiam ipse cũ omnibus qui præcesserunt & post ipsum fuerunt, ut qui seipsum à ueritate abalienauit, et uelut à face lucida ignis, in fuliginem transmutatus est. Equidẽ de mortuorũ resurrectione iam nobis in multis sectis dictũ est. Non fuerit autem molestũ etiam rursus in hoc subuertendo paucis uerbis uti. Siquidẽ enim uetus Testamentũ admittis ô bone, & similiter nouũ, unde nõ redargueris ueritatis uiam corrũpens, & teipsum à uia Domini in ueritate abalienans? Ipse enim Dominus primus (ut fieret nobis resurrectionis arrabo, & primogenitus ex mortuis) & mortuus est pro nobis, & resurrexit,

Augarus Edessenorũ princeps.

Antoninus Verus.

Simile.

rexit,& non ſimpliciter in apparentia paſſus eſt. Sepultus eſt enim,& corpus eius ge
ſtauerunt. Et teſtatur Ioſeph ab Arimathæa. Teſtantur & mulieres quæ tulerunt un-
genta ad monumentũ,& centum librarũ aloës pondus,quod nõ erat apparentia,ne-
que phantaſia. Teſtantur etiam angeli,qui mulieribus apparuerunt,dicentes,Reſur-
rexit,nõ eſt hic,quid quæritis uiuentem cum mortuis? & nõ dixerunt,Non eſt mor- «
tuus.ſed,Reſurrexit qui paſſus eſt in carne,uiuit autem ſemper in ſpiritu, & læſionis
expers eſt in propria deitate. Qui ex ſupernis ex patre genitus ſemper eſt. cui in extre-
mis diebus complacuit, ut ex Maria uirgine homo fieret. Velut teſtatur ſanctiſsimus
Paulus,dicens: Genitus ex muliere,factus obnoxius legi. Ergo nondum audiuiſti di-
ctum,quod ait? Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, & mortale hoc «
induere immortalitatẽ. Aut nõ perſuaſit te Eſaias propheta,dicens: Et reſurgẽt mor-
tui,& excitabũtur hi qui ſunt in monumentis. Aut ipſe Dominus,dicens: Reſurgent «
hi in uitam æternã, & illi in ſupplicium. Aut nõ meminiſti cõuerſationis ipſius Abel «
poſt mortem cũ Deo? quomodo nõ animam dicit interpellare ac clamare ad Deum,
ſed ſanguinem. Sanguis autem nõ eſt anima, ſed in ſanguine eſt anima. Corpus enim *Anima in*
eſt ſanguis uiſibile. Anima uerò inuiſibilis exiſtens, in ſanguine locũ habet. Et undi- *ſanguine.*
quaq; cõfutata eſt tua ô Bardeſiane,peruerſa fides, ex ipſa ueritate ſubuerſa. Cęterùm
de multis principijs quandoquidẽ ſæpe cõtra eos qui ſic dicunt, multa diximus,hic
nõ multam diſputationem facturus ſum,ſed uelut in cõmonefactione, quum ſanctus
Apoſtolus dicat: Nobis unus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipſum: & unus «
Dominus IESVS CHRISTVS,per quem omnia,& nos per ipſum. Quomodo igi- «
tur multitudo deorum erit, & multa principia? ſi unus eſt Dominus IESVS CHRI-
STVS,propter quem omnia, & per quem omnia, & nos per ipſum. Igitur unus eſt
creator,& neq; multi Dei,neq; multa ſecula. Dixit enim, Siquidẽ ſunt multa quæ di-
cuntur ſecula: uocem aũt Quæ dicuntur,uelut de his quæ nõ ſunt, pronunciauit. Ve
rum propter eos qui Græcorũ dicuntur, & quos ipſi Græci deos fecerunt, ſolem &
lunam, ſideraq; & his ſimilia pronuncians, omnium erroneorũ ſententiam excluſit.
Quum aũt ſana fides undiquaq; ſeruetur,quæ fundamentũ eſt & ſalus fidelium,facile
omnium ſectarũ excogitata uanitas euertitur. Velut etiã hic ſubuerſus eſt,& miſerabi
lem ſeipſum cõſtituit, & ſeipſum à uita abalienauit. Dicit enim propheta ad ſanctam
Dei Eccleſiam: Ponam carbunculũ lapidem tuum,& fundamenta tua ſaphirũ,et mu «
ros tuos lapides electos,& ppugnacula tua iaſpin. Deinde poſtea dicit, Omnis uox «
quæ inſurget cõtra te,omnes ipſos uinces, cõtra te uerò nõ proſperabuntur. Nihil e- «
nim ualebit aduerſus fidẽ ueritatis. nam ſuper petrã ædificata eſt,& portæ inferni nõ «
præualebunt cõtra ipſam: uelut ſanctus Deus uerbũ ipſi promiſit, qui rex eius eſt &
ſponſus,& dominus eius atq; hæres. cui gloria,honor,imperium, patri in filio,cum
ſancto ſpiritu,in ſecula ſeculorum, Amen. Quando uerò & hęc ipſa hæreſis concul-
cata eſt,& uelut conciſi ſerpentis caput adhuc ſe uolutans,per lignum uitæ oppreſſa,
ipſi Deo gratias agentes ô chariſsimi,rurſus ad alias ſpeculatores tranſeamus.

Contra Noëtianos,hæreſim LVII.

ALius rurſus poſt hunc Noëtus nomine ſurrexit,nõ antè multos annos, ſed antè *Noetus.*
hoc noſtrũ tempus centũ triginta plus minus annis, Aſianus urbis Epheſi exi-
ſtens,qui alieno ſpiritu ductus uoluit à ſeipſo,quæ neq; prophetæ,neq; apoſtoli,neq;
Eccleſia ab initio obtinuit,neq; cogitauit,dicere ac docere. Hic à ſeipſo inſaniæ elatio
nibus elatus,auſus eſt dicere patrẽ paſſum eſſe. Inſuperq; ad maiorem faſtũ ac demen
tiam delatus,ſeipſum dixit eſſe Moſen,& fratrẽ ſuum Aaron. Verùm interim dũ hęc
fama de ipſo ferebatur,beati Eccleſiæ presbyteri, accitũ ipſum de his omnibus exami
nabant,& an hanc blaſphemiã de patre protuliſſet interrogabant. Ipſe uerò primùm
quidem negabat coram presbyteris cõſtitutus, eo quòd nemo ante ipſum horrendã

ac

ac pernicioſam hanc amarulentiam euomuiſſet. poſtea uerò ex rabie quam habebat, in alios quoſdam immittens, ut ita dicam, & ſecum decem uiros trahens, in maiorem arrogantiam ac temeritatem elatus, ac audax factus, palàm deinceps hæreſim docuit. Rurſus itaq; ijdem presbyteri accitum ipſum & homines illos ab ipſo corruptos, de ijſdem rurſus interrogabant. Ipſe uerò cũ ſeductis ab ipſo perfricta fronte deinceps palàm contradicebat, dicens: Quid enim mali feci? unum Deum glorifico, unũ noui, & nõ alium præter ipſum, genitũ, paſſum, mortuum. Vbi igitur in his permanſiſſet, expulerunt ipſum ex Eccleſia unà cũ diſcipulis ſuis. Moritur autem idem paulo pòſt unà cum proprio fratre, nõ uelut Moſes in gloria, neq; ipſius frater Aaron ille ſepultus eſt in honore. abiecti enim ſunt uelut tranſgreſſores, & nemo ex pijs ipſos coope ruit. poſtea uerò ſequaces eius mente corrupti, corroborarũt hoc dogma, per ea ſubducti, quibus etiam præceptor ipſorum ab initio. Quando enim interrogatus à preſbyteris dixit, Vnum Deum glorifico: audiuit ex ipſis ex amore ueritatis, Vnum Deũ glorificamus etiam ipſi, ſed uelut nouimus iuſtè glorificare: & unum CHRISTVM habemus, ſed uelut nouimus unum CHRISTVM filium Dei, paſſum ſicut paſſus eſt, mortuum ſicut mortuus eſt, qui reſurrexit, qui aſcendit in cœlum, qui eſt in dextera patris, uenturus ad iudicandũ uiuos & mortuos. Hæc dicimus docti ex diuinis ſcri-
Noetiani. pturis, quæ & nouimus. Ex hoc Noëtiani, qui ſunt auulſio ipſius, & qui ex ipſo proceſſerunt, hoc dogma glorificant, ex dictis his furioſam ſuã doctrinam cõfirmare co
» nantes. Nempe ex eo quod dixit Deus ad Moſen, Ego ſum Deus patrum ueſtrorũ, ego primus, & ego poſt hæc, nõ erunt tibi dij alij, &c. Dicebant igitur, Nos itaq; ipſum nouimus ſolum. Si itaq; CHRISTVS uenit & natus eſt, ipſe eſt pater, ipſe filius,
» profectò ipſe eſt Deus qui ſemper eſt & nunc uenit: uelut dicit ſcriptura, Hic Deus
» tuus, nõ reputabitur alius ad ipſum. Excogitauit omnem uiam ſcientiæ, & dedit ipſum Iacob ſeruo ſuo, & Iſraël dilecto ſuo. Poſt hæc uiſus eſt in terra, & cũ hominibus cõuerſatus eſt. Vides, inquiunt, rurſus quomodo diuina ſcriptura nos adſuefacit, ut ne alium atq; aliũ Deum putemus, dicens quod ipſe Deus eſt ſolus qui uenit, & ipſe rurſus poſtea conſpectus? Rurſus uerò alio dicto utuntur hoc, ubi dicit: Laborauit
» Ægyptus & emporia Æthiopũ, & Sabaim uiri alti ad te tranſibunt, & tibi ſerui erũt,
» & ibunt retro te ligati manicis, & in te adorabunt, & in te preces fundent, quia in te
» Deus, & non eſt Deus præter te. Tu enim es Deus, & non noueramus, Deus Iſraël Saluator. Vides, inquiunt, quomodo diuinæ ſcripturæ unum Deũ indicant, et prædicant ipſum manifeſte? & in confeſſo unus eſt idem ſemper exiſtens. Et ea de cauſſa non multos deos dicimus, ſed unum Deum, eundem paſsionis exortem, eundem patrem filij, eundem filium & paſſum, ut nos per propriam paſsionem ſaluaret, & non poſſumus alium dicere: Nimirum à præceptore ſuo docti hanc confeſsionem, & pra uam hanc opinionem, & pernicioſam inſaniam. Poſtea uero alia, ad confirmandam hæreſim ſuam, dicta producunt. uelut etiam præceptor ipſorum dixit, quod etiam Apoſtolus his uerbis teſtimonium præbet: Quorũ ſunt patres, ex quibus eſt CHRI-
» STVS ſecundum carnem, qui eſt in omnibus Deus benedictus in ſæcula, Amen. Vo
» lunt autem in hunc modum in uno membro narrare, uelut etiam Theodotus. Et ille quidem ex natura extremè nudum hominem narrauit: hic uero aliam extremitatem uniformiter, eundem Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, in carne paſſum & genitum putauit. Neque igitur illi qui à Theodoto deſcenderunt, aliquid in ueritate di-
Noëtus anoetus. xerunt: neque hic Noëtus & eius ſocij, potius anoëtus, id eſt ſtolidus appellandus: quemadmodum diuinæ ſcripturæ utroſque & omnes erroneos redarguunt. Cæterum omnibus qui mentem in Deum habent, & in ſancta ſcriptura ac Spiritu ſancto illuminati ſunt, facile refutabilis & omni dementia refertus ipſorum ſermo apparet. Audaciæ enim ac temeritatis eſt hoc opus, & mentis occæcatæ opinio, quæ aſſerit

eundem

eundem patrem,& eundem filium,& eundem paſſum. Quare etiam à recta ratiocinatione iudicabuntur qui talia dicunt. Quomodo enim fuerit Pater,idem qui & Filius eſt? Si enim Filius eſt, omnino alicuius filius fuerit à quo genitus eſt. Si uero pater eſt, ſeipſum generare impoſsibile eſt. Rurſus quod uocatur filius, ſeipſum nõ genuit, ſed ex patre genitũ eſt. Et ô ingentem hominum ueſaniam, & deprauatam cogitationẽ. Eſt enim rationi cõſentaneum,nõ uelut hi putant,ſed ſicut ueritas per diuinã ſcripturam nobis oſtendit. Statim enim ait Dominus dicens, Ecce intelliget filius meus dilectus quem elegi, quem dilexit anima mea, ponam ſpiritum meum in ipſo. & uides quomodo uox patris oſtendens natura filium dicit,in quo etiã ſpiritum ſuum ponit. Deinde uero etiã ipſe unigenitus dicit, Glorifica me pater in gloria, quã habui apud te anteq̃ mundus fieret. Qui autem dicit,Pater glorifica me: nõ ſeipſum patrem uocat,uerum patrem ſuum cognoſcit. Rurſus in alio loco uenit uox de cœlo, Hic eſt filius meus,ipſum audite. Et non dixit, Ego ſum filius meus,me audite. Neq; rurſus,factus ſum filius: ſed Hic eſt filius meus,ipſum audite. Et quũ dicit,Ego & pater meus unum ſumus: non dixit, Ego & pater meus unus ſum, ſed ego & pater meus unum ſumus. At ego & pater, quum ſit in græca loquutione articulus additus, ὁ πατὴρ, & coniunctio Et in medio, ſignificat patrem natura patrem, & filium natura filium. Et rurſus de Spiritu ſancto: Si abiero, ille ueniet ſpiritus ueritatis. Longè uero clariſsimum eſt hoc,Ego abeo,& ille uenit. Non dixit,Ego abeo,& ego ueniam: ſed à uoce ego,& ille, ſignificauit in ſubſtantia eſſe filium, ſubſtantiam habere Spiritum ſanctum. Et rurſus,Spiritus ueritatis qui ex patre procedit, de meo accipiet: ut oſtendat in ſubſtantia eſſe Patrem,in ſubſtantia Filium,in ſubſtantia Spiritum ſanctum. Rurſus in Iordane, ex ſupernis Pater loquebatur, Filius uero in Iordanem deſcendit, Spiritus intermedius in ſpecie columbæ apparebat, & uenit ſuper ipſum, & quidem quum Spiritus carnem non geſtarit, neque corpus induerit. Quo uero ne putetur coniunctio eſſe Spiritus ſancti ad Filium, figuratur in ſpecie columbæ, ut uideretur natura in ſubſtantia eſſe Spiritus. Vnde uero aliunde non poſsimus oſtendere contra hos, qui inſaniam in ſeipſis pepererunt? Si quidem enim uerum dicit ipſorum ſententia,& ſermo uanus,neque conſiſtentiam, neque uim habens, neque intelligentiæ rationem, aut ſignificationem: ergo reſciendæ ſunt ſcripturæ, quæ ubique Patrem, Patrem cognoſcunt, & Filium, Filium, & Spiritum ſanctum, Spiritum ſanctum. At quid dicis ô bone? Num deorum multitudinem putauerunt, qui uerè cultum & reuerentiam trinitati offerunt, qui ſanè ſunt filij ueritatis & ſolius catholicæ Eccleſiæ? profectò non ſic. Quis enim non gaudet unum ueritatis Deum eſſe? Patrem omnipotentem, ex quo unigenitus Filius in ueritate Deus uerbum, in ſubſtantia uerbum uerum genitus ex ipſo, ſine principio, ſine tempore? Quapropter unum Deum certò prædicat Eccleſia, Patrem & Filium: quoniam ego in Patre, & Pater in me: & duo unum ſumus, hoc eſt una Deitas, & una uoluntas, & una dominatio. Ex ipſo uero Patre etiam ſpiritus procedit, in ſubſtantia exiſtens, & in ueritate perfectus ſpiritus ueritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, Spiritus ueritatis, Spiritus Patris, Spiritus CHRISTI. Quapropter unam Deitatem nouit Eccleſia. Vnus eſt Deus ueritatis Pater, Pater perfectus in ſubſtantia, Filius perfectus in ſubſtantia, & ſanctus Spiritus perfectus in ſubſtantia, una Deitas, unus principatus, unum Dominium. Quapropter ubique clarè prædicant diuinæ ſcripturæ unum Deum, hoc eſt, trinitatem coeſſentialem, ſemper exiſtentem eiuſdem identitatis, eiuſdem dominationis. & corruit undiquaque, ô ſtolide, ſtoliditatis tuæ ſermo. Quum itaque ſic dicta ſint, & appoſitè ad prædicti Noëti uoces, conſiderare ab initio oportet, & ſic eadem capita ſubuertere. Primum igitur, quandoquidem introduxit hoc caput, quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipſum, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per

S. Trinitatis perſonarum diſtinctio.

per quem omnia, & nos per ipsum: Non uides, quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipsum, quomodo unum principium significat: ut ne ad multa principia mentẽ cõuertat, & rursus ad multitudinem deorũ, seductam hominũ mentem, per inanem multitudinis deorũ uocem, agat? Vides enim quod uno nomine utitur, & una appellatione, nõ negans unigenitũ Deum. Nouit enim ipsum Dominum, & nouit ipsum Deum. Quapropter muniens hoc dicit, Et unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia. Et de Domino quidem hoc dicens, nõ eundem indicauit Patrem esse, & eundem Filium: sed ostendit Patrem quidẽ Patrem esse, Filium uero uerè Filium. Nam quod dixit unus Deus, de Patre, nõ uelut negans de Filio, quod Deus sit, dixit. Si enim nõ est Deus, neq; Dominus: quando uero Dominus, utiq; etiã Deus. Verũ in unam nomenclaturã reducere coactus à Spiritu sancto Apostolus, declarauit nobis fidem, euidenter unum Dominũ indicans, utiq; & Deum. Cæterũ nemo putet, quandoquidem dicit unum & unum, nunquid reliquit numerũ trinitatis, quum nõ nominarit Spiritũ sanctum? Quando enim nominauit Patrem & Filium, Deum & Dominum, in Spiritu sancto nominauit. Non enim quia dixit unus Deus, de Patre ex quo omnia, ideo negauit ipsum esse Dominũ. Neq; rursus quia dixit, Et unus Dominus IESVS CHRISTVS, negauit ipsum esse Deum. Sed quemadmodũ de Patre cõtentus fuit una appellatione, dicens unus Deus: cum eo enim quod est Deus, uidelicet est & Dominus: ita & in Filio contentus fuit dicere unus Dominus. Cum eo enim quod est unus Dominus, simul est & Deus. De Patre igitur & Filio dicens, nõ uacuus erat à Spiritu sancto, sed in Spiritu sancto, uelut dixi, loquebatur. Solet autẽ semper sanctus Spiritus nõ suũpsius cõstitutionem facere, ut ne nobis exemplar exhibeat, ut & nos de nobis ipsis constitutionem faciamus, ac afferamus. Igitur unus est Deus Pater ex quo omnia: & unus Dominus IESVS CHRISTVS per quem omnia, aut propter quem omnia: & unus Spiritus sanctus, nõ alienus à Deo, uerum in substantia existens, quia Spiritus Dei, et Spiritus ueritatis, & Spiritus Patris, & Spiritus CHRISTI. Si uero de hoc, Laborauit Ægyptus, & emporia Æthiopũ, Sabaim uiri alti ad te transibũt. Et hoc, Tu es Deus & nõ noueramus. Et tibi serui erunt, & ibunt retrò te ligati manicis, & in te adorabunt, quia in te Deus est, & nõ est Deus prẽter te. Tu enim es Deus, & nõ noueramus, Deus Israël Saluator. Non uides inquit, quod unus Deus est? Ex talibus enim dictis, uelut ostendimus, nõ intelligens dicta, sed improbè mutilans scripturas, obliquè quidem exponens, per transgressionẽ uerò inducens sermones, nõ consequenter & iuxta pedem loquitur, neq; secundũ seriem narrat Noëtus, aut Noëtiani ex ipso intelligunt. Quemadmodũ enim malo cani nomen est Leo, & eos qui nõ reuera uident, probè uidentes uocant, & fel dulce dicunt, & acetũ aliqui mel appellauerunt, & erinnyas hoc est furias, quidã Eumenidas, hoc est beniuolas appellarunt: sic etiã hic, Noëti nomen habens, anoëtus, id est stolidus est, quiq; ab ipso descenderunt stolidè faciunt, omnino nõ consequentiam eorũ quæ dicunt & quæ proponunt intelligentes. ut etiã impleatur in ipsis quod dictum est à sancto Apostolo: Neq; quæ dicunt intelligentes, neq; de quibus affirmant. Videte sanè mihi, ô uiri fratres, quomodo scriptura superius dixit, imò potius ipse Dominus, uelut initium capitis habet, unde tota res ac ueritas ostendetur. Interrogastis me de filijs meis & filiabus, & de operibus manuum mearum præcepistis mihi. Ego feci, inquit, terrã & hominem in ipsa: Ego manu mea firmaui cœlum: Ego omnibus astris præcepi: Ego excitaui cum iusticia regem, & omnes uiæ ipsius rectæ. Hic ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatem meam cõuertet, nõ cum precijs redemptionis, nõ cum donis, dixit Dominus Sabaoth. Postea deinceps, laborauit Ægyptus & emporia Æthiopum, & cetera: quia in te Deus est. In quo autem dixerimus quàm in paterno uerbo? Nam uerè Deus Verbum est Filius, & in ipso pater cognoscitur, sicut dicit:

Vnus Deus, et unus Dominus, quomodo accipiendũ.

Iuxta pedem loqui.

Qui

Qui uidit me, uidit Patrem, & ego glorificaui nomen tuum in terra. Deinde rursus: « Ego excitaui regem. Non uides quod uox est patris propria, quæ excitat ex ipsa uerũ Verbũ regem super omnes: eum qui ex ipso uerè genitus est sine principio, sine tempore. Qui & excitauit rursus ipsum regem, uelut sanctus Apostolus ait dicens: Si uerò spiritus eius qui excitauit CHRISTVM ex mortuis, habitat in nobis, qui excitauit « CHRISTVM ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora uestra, per inhabitantem spiritum suum in uobis. Vides quomodo concordant prophetica Apostolicis, & Apostolica Euangelicis, & Euangelica Apostolicis, & Apostolica propheticis? Deinde, Excitaui regẽ. Et hic qui excitat CHRISTVM ex mortuis, hic in te Deus est. Quàm mysticè, quàm mirabiliter omnia enarrat diuina scriptura. Nam uelut in tẽplo in carne præuidebatur, & hominũ spei prædenunciabatur Deitas ipsa, per cõuersationem ad Patrem. Filius enim Dei Deus Verbum, uelut in sancta ciuitate & in templo sancto, hoc est in sancta incarnatione, & aduẽtu in carne, Deus existens, habitans in templo sancto dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ac erigam ipsum. « Quapropter mysticè omnia dispensat Deus uerbum, missus à Spiritu in carne, et uin « culũ dilectionis ostendens attrahitur, et paruifaciens seipsum, quum magnus sit Deus ipse Verbum, ex uirgine per Spiritũ sanctum genitus Filius Dei. Vnus existens, qui seipsum carne & spiritu unum fecit, uelut dicit: Qui descendit, ipse est & qui ascendit, « Filius hominis qui est in cœlo. Quid igitur dicit Noëtus in sua stoliditate? Num in cœlo caro erat? nimirum nõ erat. Quomodo igitur qui descendit ex cœlo, ipse est qui ascendit? Imò hoc dicit, ut uerbum quod descendit, indicet non ex infernis esse, sed ex supernis descendisse. Quandoquidem uero homo factus est in carne, non à semine uiri, uerum ex spiritu & carne, suam dispensationem perfecit. Ob id unam unitatem indicans counitionis uerbi & incarnationis, dicit eum qui ex supernis uenit sursum ascendisse, in perfectione Deitatis. Etenim nunc qui non erat unquam, caro est ex spiritu & uirgine, qui productus est à Patre perfectum Verbum, qui antehac in cœlo non erat caro. Quid igitur erat, qui in cœlo erat, quàm Verbum à cœlo demissum, habens unitionem in unam Deitatem, secundum uirtutem Patris counitam? ut ostendat, quod in terra & cœlo idem Deus Verbum fuit, immutabilis & inalterabilis existens. Verbum enim erat, Deus erat semper: Spiritus erat, Virtus erat, Qui commune nomen & apud homines compræhensibile in seipsum suscepit, sic uocatus Filius hominis, quum filius sit Dei. Et in prophetis antequam esset, nominabatur, *Filij hominis appellatio.* quod nondum in carne erat, ob id quod in ipso futurum erat. Quemadmodum etiam Daniel dixit: Vidi uelut Filium hominis uenientem in nubibus. Quapropter « iustè in cœlo nomine, hoc uerbum uidit, in Spiritu sancto propheta, Filium altissimi « uocans. Ideoq; priora posteriora indicans unigenitus dicit: Nemo ascendit in cœ- « lum, nisi qui ex cœlo descendit, Filius hominis. Non quod superne erat caro, sed ex « supernis descendit. At quid est, inquies tu, quod hic ait Deus noster, & non reputa- « bitur alius? Valde bene dixit, quemadmodum etiam Apostolus confirmat dicens: « Quorum sunt Patres, ex quibus est CHRISTVS secundum carnem, qui est in omni- « bus Deus. Mirabiliter narrat. Hic enim qui est, est in omnibus Deus. Quandoqui- « dem enim ipse docet nos dicens, Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: ob id in omnibus est Deus. Sic etiam Ioannes testatur dicens: Quod erat ab initio, quod audi- « uimus, & oculis uidimus, & manus nostræ palpauerunt. Et rursus in Apocalypsi di- « cit: Qui erat ab initio, & qui uenit omnipotens, bene per omnia dixit: bene enim di « xit, omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & exactè proposuit. Super omnia igitur est Deus, & proprium suum habet Patrem, in eo quod dicit, Abeo ad Patrem. Si autem esset ipse Pater, ad qualem Patrem, ô stolide, abiret? Rursus enim dicit, Vt sint unum, « uelut ego & tu unum sumus. Semper enim scriptura muniens casus hominum iuxta

ſummum,undiquaque mentem contrahit, ad mediam ueritatis uiam. Et ad eos quidem, qui putant alienũ eſſe filiũ à patre, uelut Arrius & aliæ ſectæ putant, dicit: Ego & Pater unum ſumus. Ad eos uerò, qui putant ipſum eſſe Patrem, & eundem eſſe Filium, eo quod dixit, Ego & Pater unum ſumus: dicit, Fac ipſos ut unum ſint, quemadmodum ego & tu unum ſumus. quõ pudefaciat Noëtum & ipſius ſcholam, adducens in medium diſcipulorum unionem. Quomodo enim potuit Petrus & Ioannes, & alij deinceps unum eſſe, uelut per coniunctionem: uerum quod eſſent in una unitate Deitatis, & in una ſententia ac uirtute, ad repellendum omnem opinionem, contra alterutram ueritatis partem inſurgentem. Philippus porrò ſanctus ille Apoſtolus
» dicit, Oſtende nobis Patrem tuum. Ipſe uerò dixit, Qui uidit me, uidit Patrem: & nõ dixit, Ego ſum Pater, ſed me, ſignificatione ſeipſum dicens, uerum uidit Patrem, non ſeipſum dicens. Aliud enim eſt, præſertim in Græca oratione, τὸν articulus ad uocem Patrem adiectus, quaſi dicas ipſum Patrem: & aliud, me: & aliud ego, & aliud me. Si enim eſſet idem ipſe Pater, dixiſſet ego ſum. Quandoquidem uerò non eſt ipſe Pater, ſed Filius, uerè dicit, Qui uidit me, uidit Patrem: quo Arrij blaſphemiam repellat, quæ Filium à Patre alienum facit. Quare quum tota ſcriptura clarè nobis uiam ueritatis proponat, & nos hunc Noëtum & ipſius hæreſim, Noëtianos inquam, cum alijs ſectis repulerimus, uelut Draconem oſtraciten appellatum, qui in eo quod hominem perſequitur, ſe flectere non poteſt, neque ad dexteram, neq; ad ſiniſtram: declinata ipſius ac ſcholæ eius improbitate, ad ſequentes, per uirtutem Dei, mentem adhibebimus, ad enarrationem ac confutationem nouarum dictionum, in ipſis contra ueritatem excogitatarum.

Ego & Pater unum ſumus, & ego & tu unum ſumus, quomodo accipiendum.

Draco oſtracites.

Contra Valeſios, Hæreſim LVIII.

Valeſij. DE Valeſijs audiuimus ſæpenumero, nõ tamen cognouimus ubi ſit, aut quis ſit, aut unde originẽ duxerit, aut quid dicat, ſiue admoneat, ſiue loquat hic Valens: & nomen quidem Arabicũ exiſtens, quandam ſuſpicionem nobis præbet, ut cogitemus hunc et ſectã ipſius in hunc uſq; diem durare, ita ut ſint quidã in Bacathis regione Philadelphina ultra Iordanẽ. Et indigenę quidẽ Gnoſticos hos appellare uolunt. Non ſunt aũt ex Gnoſticis, aliter enim hi ſentiunt. Quæ uerò ad nos peruenerũt, hoc modo ſe habent. In Eccleſia equidẽ plures congregati erant, uſq; ad tempus aliquod, donec in amplitudinẽ dilatata eſt ipſorũ dementia, et ab Eccleſia reiecti ſunt. Sunt aũt omnes execti. Sed & ipſi de principijs, ſiue principatibus ac poteſtatibus, atq; alijs eodem modo opinantur, & ubi acceperint hominem in diſciplinam, quanto quidem tempore membris nondum exectus eſt, animatis non ueſcitur. Vbi uerò perſuaſerint ipſum, aut per uim execuerint, tunc omnibus ueſcitur, uelut iam à certamine quietus, & non amplius in periculo conſtitutus, ut impellatur per edulia ad concupiſcentiæ uoluptatem. Non autem ſolum proprios hoc modo perficiunt, ſed ſæpe etiam peregrinos accedentes, & adhuc apud ipſos hoſpitio exceptos, ad talem uitam deducunt, uelut multa de hac re fama fertur. Abripiunt enim tales intus, & uinculis alligatos per uim caſtrant. Et hæc ſunt quæ de his ad nos uenerunt: de quibus quum cognouerimus, in quo loco manſionem habeant, & quod nomen hoc frequens ſit in illis partibus: ubi hæreſis nomen aliud non deprehendimus, putauimus hanc eſſe. Ingens eſt autem horum ueſania. Si quidem enim hoc quod eſt in Euangelio implere
» uolunt, Si offendiculo fuerit tibi unum membrorum tuorum, recide à te. Melius eſt
» enim tibi, ut in regnum cœlorum ingrediaris claudus aut cæcus aut mutilus, & cætera. At quomodo poſſunt in regno cœlorum aliqua eſſe detruncata? Si enim regnum cœlorum omnia perficit, nihil imperfecti in ſe habet. & quando corporis erit reſurrectio, omnia membra reſurgent, & nullum ex ipſis relinquetur. Et ſi omnino membrum non reſurget, neque totum corpus reſurget. Et ſi unum membrum, quod offendiculo

Eunuchorum ſecta.

fendiculo fuit, ſolum relinquitur, nullum omnino membrum reſtans relinquetur, omnia enim nobis offendiculo fuerunt. Quis uerò reſcindet cor ſuum, quod omnibus offendiculo eſt? Ex internis enim, inquit, procedunt ſcortationes, adulteria, petulantia, & his ſimilia. Quis igitur rumpet cor ſuum? Si uerò non reſurgit corpus, iuxta quorundam dementiam & impietatem, quomodo ergo differet ſermo de his decretus? Quum enim omnia membra, non ingrediantur in regnum cœlorum, quid amplius opus circa unum fieri membrum, quum alia hoc non expleant? Si uerò reſurgit corpus (reſurgit enim) quomodo poſsibile eſt adhuc in regno cœlorum fieri mutilationem? Aut quomodo non erit indecorum regnum cœlorum, multa habens corpora ad gloriam? Si uerò etiam omnino reſectum fuerit membrum, quod ſcandalo eſt, ergo reſectum eſt, & non peccauit: reſectum autem, & peccato non inquinatum, ipſum ſanè primum omnium reſurgere oportet, quum non peccarit. Qui uerò ob procliuitatem ad opus uenereum temerè ſe caſtrarunt, hi ab omnibus ſe reprobarunt ac abalienarunt. Neq; enim uiri ſunt, propter caſtrationem. neque mulieres eſſe poſſunt, eo quod præter naturam habent. Sed & coronæ certaminis ac præmij huius cognomen anteuerterunt. Neq; ulli aliqui ex tribus Eunuchorum ordinibus, à Domino relatis, hi eſſe poſſunt. Sunt enim, inquit, Eunuchi, qui ex utero matris ipſorũ ſic geniti ſunt. Illi enim inſontes ſunt à caſtratione ſua, neque uerò peccatum habent, eo quod ſic nati ſunt: neq; rurſus peccatum facere poſſunt, rei uenereæ inquam, quia non habent inſtrumenta gignendi liberos, ex Deo creata. Sed neque mercedem habebunt caſtrationis cœlorum, eo quod ad certamen non ſunt initiati. Si uerò etiam concupiſcentijs initiati ſunt tales, non potentes facere, quod non oportet facere, & non facientes, mercedem non habent. Non enim eo quod uoluerunt, opus ab ipſis non factum eſt, ſed eo quod non potuerunt. Et hic quidem eſt ductus primæ caſtrationis, à Domino relatæ, quæ à matribus genita eſt, ex quorum numero hi eſſe non poſſunt. Et ſunt Eunuchi, qui ab hominibus eunuchi facti ſunt, inquit Saluator. Et neque ex his ſunt prædicti. Et illi quidem gignuntur: hi uerò ab hominibus caſtrantur, uſus alicuius gratia, regij, aut dominorum. Quidam enim Barbari reges, aut etiã tyranni, æmulationis aut ſuſpicionis gratia, erga proprias uxores, adhuc ualde paruos pueros accipiunt, ipſoſq; caſtrant, ad hoc ut adulti facti, proprias ſuas uxores ipſis credant: & ſic mundo facta eſt huius caſtrationis cauſa. Vnde ſanè arbitror etiam Eunuchum uocari ab eo, quod εὐνοεῖν, hoc eſt beneuolus eſſe, ac fidem ſeruare poſsit, ablatis membris, & non affricari per miſtionem corporum, uelut organis priuatus. Alter itaq; ordo Eunuchorum hic eſt, eorum qui pueri accipiuntur ac caſtrantur ab hominibus, non propter regnum cœlorum. Et ſunt, inquit, Eunuchi qui ſeipſos caſtrarunt, propter regnũ. Quinam igitur hi fuerint, quàm generoſi Apoſtoli, ac monaſticam uitam degentes, & deinceps uirgines. Ioannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui manſerunt in uirginitate, neque tamen propriis manibus membra reſecuerunt, neque nuptias contraxerunt, ſed proprio corde decertarunt, & mirabiliter gloriam coronæ huius certaminis abſtulerunt. Poſt ipſos uerò quot millia in mundo ſolitariam uitam degentes, & à monaſterijs, & à uirgineis conuentibus, huius certaminis gloriam abſtulerunt? qui corporibus mulierum non mixti ſunt, ſed in perfectiſsimo certamine decertauerunt. Velut etiam Helias in ueteri Teſtamento reperitur, & Paulus dum dicit: Dico autem inconiugatis, bonum eſt ipſis ſi manſerint ſic, ut & ego. Si uero ſe non continent, contrahant matrimonium. Quomodo igitur ipſe manſit? Si quidem enim reſectus erat, & ſecundum ipſum manſerunt aſsimilati ipſi, ut implerent hoc, ſicut & ego. Quomodo exectus aliquis poteſt matrimonium contrahere, ſi ſe non continet? Sed & matrimonium contrahant, & ne urantur: uides quod de continentia dicit, & non de membrorum ablatione? Si uerò dicunt hi, pro-

Eunuchi triplices.

Eunuchorum appellatio unde.

pter regnum cœlorum seipsos castrasse: quomodo seipsos alienos facient à dicto uerbo, quòd sunt quidã qui eunuchi facti sunt ab hominibus. Si enim ipse propriis manibus seipsum castrat, homo est, & manus ipsius nefarium hoc opus perpetrarunt. Si uerò ipse sibiipsi nihil facere potest, uerum ab alijs castratus est, non amplius est propter regnum cœlorũ: quoniam ab hominibus castratus est, aut per seipsum, aut per eos qui hoc fecerunt. Excidet autem & à corona, & à brauio: non amplius gratiam habens, propter abstinentiam huius usus, uerum quod non potest uti, ablatis huius causæ partibus. Et ob unum hoc ipsum iudicabitur, uelut qui proprium membrum corrumpit, & qui alienam uineam exscindit. Non enim secundum Deum uixit, sed per insidias talis opifici Domino Deo restitit. Et talis ad ampliorem concupiscentiam deueniet. nam Eunuchus celebratur apud sapientem, non abstinens à cupi
» ditate, sed non potens concupiscentiam perficere, uelut dicit: Concupiscentia eunuchi, est deuirginare iuuenculam. Et ô ingentem uanitatem, undiquaq; in mundo multiformiter excogitatam. Atq; hæc sunt quæ de his cognouimus. Quapropter quando compendio de ipsis diximus, & uelut dixi hos prædictos, illos esse suspicati sumus, relictis ipsis ac irrisis, uelut scorpio geminum aculeum habente, qui quidem extremitatibus ac chelis ab origine patrũ uitis aduersati sunt, per aculeum uerò formæ sanctæ Dei Ecclesiæ resistunt, ubi firmo calciamento, hoc est per Euangelij dicta, ipsos conculcauimus ac derisimus, pro cõsuetudine nostra ad reliquas transeuntes, hic ab ipsorum improbitate desistemus.

Scorpius geminũ aculeũ habens.

Contra Catharos, hæresim LIX.

Onsequenter ab his quidam Cathari appellati exorti sunt, à Nauato quodã uelut frequens fama refert. Hic Nauatus Romę fuit, tempore persequutionis, quæ ante Maximinum prima fuit. Fortasis Decij tunc erat, ut puto, aut Aureliani. Cæterum ab occasione eorũ qui in persequutione lapsi sunt, arrogantia elatus cum socijs sibi allectis, noluit societatẽ habere cum pœnitentiam agentibus à persequutione, & ad hanc hæresim cõuersus est: dicens non esse salutem, sed unam pœnitentiam. Post lauacrum autem, nõ amplius posse misericordiam assequi lapsum. Sed et ipsi dicimus unam esse pœnitentiam, & per lauacrum regenerationis huius fieri salutem: Verum non tollimus Dei benignitatem, gnari prædicationis ueritatis, & misericordiæ Domini, & naturæ uenia dignæ: & scientes animæ instabilitatem, carnis debilitatem, sensuum humanorum profunditatem. Quoniam nemo sine peccato est & purus à sorde, etiamsi una sit dies uitæ eius in terra. Et perfecta quidẽ pœnitentia in lauacro est. Si uerò quis lapsus est, hunc non perdit sancta Dei Ecclesia. Dat enim & reuersionẽ,
» & post pœnitentiam, pœnitentiam. Nam ad Cain Dominus dixit: Peccasti, quiesce.
» Et ad paralyticum, Ecce sanus factus es, ne amplius pecces. Et Petrum reuocat Dominus post abnegationem, & pro tribus abnegationibus ter ipsum prouocat ad confessionem, Diligis me Petre: & ait, Pasce oues meas. Seducit autem ipsos dictum ab
» Apostolo relatum: Fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; bo-
» num uerbum Dei, uirtutesq; futuri sæculi, si lapsi fuerint, denuò renouentur, rursus
» crucifigentes Filium Dei, & ludibrio exponentes. Terra enim, quæ combibit im-
» brem sæpe in ipsam uenientem, & parit herbam accommodam his per quos colitur,
» benedictionem recipit. Quæ uerò producit spinas & tribolos, reproba est, & maledi
» ctioni uicina. Cuius finis ad exustionem tendit. Etenim reuera semel renouatos & collapsos, renouare impossibile est. Neque enim amplius gignetur CHRISTVS, ut crucifigatur pro nobis: neque rursus crucifigere quis potest Filium Dei, qui non amplius crucifigitur, neque potest quis secundum lauacrum accipere. Vnum enim est baptisma, & una innouatio. Verum statim infert sanctus Apostolus horum sanatio-
» nem, Ecclesiæ medens, & membrorum ipsius curam gerens, & dicit: Cæterum credi

Nauatus.

Pœnitentia una saltem.

mus

mus de uobis dilecti meliora,& cum salute coniuncta, etiamsi sic loquamur. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur boni operis uestri. Et uides,quomodo innouationem non posse iterum fieri perfectè pronunciauit. Verum à salute non amouit, adhuc pœnitentiam agentes: sed & cum salute coniunctas esse dicit, & Deum susceptorem bonorum operum ipsorum esse, qui etiam à delictis perfectissimè pœnitentiam agunt, reuertunt, ac resipiscunt. Suscepit igitur sancta Doctrina,& sancta Dei Ecclesia semper pœnitentiam,non diluta fiens,neque segnes cursum facientes efficiens,sed Dei gratiam & benignitatem quidem reflectens,modum uerò uniuscuiusque scopi sciens. Sicut enim qui uirginitatem amisit, corporaliter ipsam recuperare non potest, quum id naturæ impossibile sit: Sic etiam qui à lauacro in magna delicta collapsus est. Et quemadmodum qui à uirginitate lapsus est, secundum honorem continentiam habet:Ita & à lauacro in maiori delicto constitutus,secundam medelam habet,non eam uirtuosam,uelut primam, uerum non reiectam à uita habet,secundam,quam acquisiuit. Non reprobat itaque diuina scriptura mercedem eorum qui in pœnitentia laborant. Postea uerò ipsi rursus ab hoc prosilientes,etiam alia quædam excogitarunt. Nam & ipsi eandem quam nos habemus, fidem se habere dicunt. Non uolunt autem communem doctrinam habere. Si enim quis post baptisma coniunctus fuerit uxori secundæ, apud hos non suscipitur amplius. Et tota res stultitiæ plena est. Sicut enim si quis uideat aliquem natantem in aqua, & ignorans natandi experientiam, seipsum det aquis & submergatur,quum non expertus sit, neque certò sciat scientiam eorum qui per manus & pedes sibijpsis salutem suppeditant, sed simpliciter putet aquam gestare hominem, citra manuum adminiculum. Aut sicut, si quis audiret ducem supplicio affecisse eos qui aliquid mali fecerunt usque ad minimum: & putaret ultionem æqualem exequi oportere in omnes, uelut ob cædem, ita etiam in calumniantem, aut pugnantem contra proximum. Aut sicut,si quis sit penitus idiota, & uideat principem, qui potestatem accepit contra scelestos gladium eduxisse, aut contra præstigiatores & blasphemos ac impios,putet omnes potestatem habere, ut de talibus criminibus ulciscantur,& ubi uidit homines pœnas dedisse, etiam ipse similia imitatus, uelit quosdam occidere,uelut qui iniustos iudicet. At talis deprehensus ipse pœnam dabit, ut qui à rege talium faciendorum potestatem non accepit, & æqualem calculum à legum iustitia, contra omnes exire putauit, & seipsum in iniustitia per propriam inexperientiam ac insciti am, in interitum dedit. Sic etiam ipsi omnium facta simul miscentes, ab omnibus exciderunt: & non intelligentes doctrinæ Dei sinceritatem, ad aliam uiam decepti, conuersi sunt: nescientes quod hæc est diuinæ scripturæ traditio ac consequentia. Quæ enim ad sacerdotium tradita sunt, propter eminentiam celebrationis sacrorum,ea ad omnes æqualiter ferri putauerunt, quum audierint,quod oportet Episcopum irreprehensibilem esse,unius uxoris uirum, continentem. Similiter & diaconum & presbyterum. Reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatio post CHRISTI aduentum,eos qui à nuptijs, mortua ipsorum uxore,secundis nuptijs coniuncti sunt,propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hęc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Sed & adhuc uiuentem & liberos gignentem unius uxoris uirum non suscipit, sed eum qui se ab una continuit, aut in uiduitate uixit, diaconum & presbyterum & Episcopum & Hypodiaconũ: maximè ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici. At dices mihi, omnino in quibusdam locis, adhuc liberos gignere presbyteros & diaconos, & hypodiaconos. At hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est,id semper Ecclesia per spiritum sanctum bene dispositа uidens,statuit apparare,

Simile.

Digamiæ ratio.

Coniugij sacerdotum ratio.

ut cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cũ omni bo
niuola cõscientia peragerentur. Dico autem quod decorũ est, propter repentina mi
nisteria ac necessitates, ut presbyter & diaconus & Episcopus Deo deditus sit. Si e-
nim etiã populo præcipit sanctus Apostolus dicens, ut ad tempus uacent orationi:
quanto magis sacerdoti idem præcipit: ut indistractus sit inquam, ad uacandum se-
cundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac usibus perficit.
Licitum est autem populo, ut propter imbecillitatem feratur, & ut qui non possunt
in prima uxore contenti esse, secundæ post primæ mortem coniungant. Et qui qui-
dem unam habuit, in maiore laude ac honore apud omnem concionem habetur.
Qui uerò nõ potuit una mortua contentus esse, ob aliquam causam, scortationem,
aut adulteriũ, aut separatione ob aliquã malam causam facta, eum diuina scriptura
non accusat, si aut uir secundæ cõiungatur uxori, aut uxor secundo uiro, neq; ab Ec
Secundarum nuptiarum ratio. clesia & uia abdicat, sed suffert propter debilitatem: nõ ut duas uxores simul habeat,
altera adhuc superstite: sed ut ab una separatus, secundæ, si ita contingat, lege copu-
letur, diuina scriptura & sancta Dei Ecclesia eius miseretur: maximè si aliàs talis pius
sit, & secundum legem Dei uiuat. Etenim non utiq; dixisset Apostolus uiduis, Nu-
bant, liberos pariant, familiam gubernent: neq; rursus dixisset uiro, patris uxorem
habenti, & satanæ tradito in interitum carnis, ut seruetur spiritus in die Domini, nõ
dixisset inquam, Cõfirmate erga ipsum charitatem, ut ne ob ampliorem mœrorem
» consumatur talis. Dixit enim rursus: Cui quid condonatis, & ego condono. Nam
» si quid condonaui, propter uos condonaui, in conspectu CHRISTI, ut ne circum-
» ueniamur à satana. Non enim ipsius cogitationes ignoramus. Et uides quomodo
dat pœnitentiam, etiam post delicta: Rursus autem Dominus dicit: Remittite alter
» alteri delicta, ut & Pater uester, qui in cœlo est, remittat uobis. Sed & in alio loco sic
» dicit: Lugeo multos inter uos, qui lapsi sunt, & pœnitentiam non egerunt. uelut o-
stendens, quod etiamsi lapsi essent, & pœnitentiam egissent, acceptabiles hi fiant, &
non reijcientur, quum Dominus sciat, quid cum singulis facturus sit. Et quod qui-
dem canon ueritatis talem characterem ac formam habet, omnibus manifestũ est.
Post primam enim pœnitentiam per lauacrum regenerationis, in qua pœnitentia
renouatus est omnis homo, secunda quædam talis non est. Non enim duo sunt ba-
ptismata, sed unum: neque bis crucifixus est CHRISTVS, sed semel: neque bis
mortuus est pro nobis, & resurrexit. Et huius gratia muniri nos oportet, ut ne lapsi
coronam renouationis perdamus. Sed si quis lapsus fuerit, & in quodam delicto
prœoccupatus, uelut Apostolus dicit, Vos spirituales perficite talem in spiritu man
Pœnitentiæ bonum. suetudinis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Si quis igitur præoccupatus fue-
rit, in quocunq; sanè delicto, pœnitentiam agat. Suscipit enim Deus pœnitentiam,
etiam post baptisma, si quis lapsus fuerit. Quomodo uerò postea facit, ipse solus no
» uit. Imperscrutabilia enim sunt iudicia ipsius, & imperuestigabiles uiæ ipsius. Et an
te aduentum non oportet iudicare, donec uenerit Dominus, qui & occulta cordis
reuelabit, & tunc laus uniuscuiusque manifesta erit. Dies enim manifestabit, quia in
igne reuelatur. Neq; igitur promittimus libertatem omnino his qui post baptismũ
lapsi sunt, neq; desperamus de uita ipsorũ: Deus enim miserator est, & misericors,
& dedit pœnitentibus reuersionem. Et primum quidem est manifestum. Secũdum
uerò nouimus, quod misericors est Deus, si ex tota anima pœnitentiam egerimus à
delictis. Habet enim in manu uitam, & salutis benignitatem. Et quid quidem ipse fa
cit, ipsi soli notum est. Veruntamen damnum non est à pœnitentia, neque desperatus est qui pœnitentiam agit ab omnibus delictis. Quanto sanè magis qui secundũ legem secundæ uxori coniunctus est? Et prima quidem uxor ex Deo ordinata est, secunda uerò ex hominum debilitate: & adhuc amplior, si coniuncta fuerit, debili-

tas

tàs ſemper ſuffertur. Dicit enim: Mulier ligata eſt matrimonio, quanto tempore uixerit uir eius. Si autem mortuus fuerit uir, libera eſt, ut cui uelit, nubat: poſt obitum uiri libertatem à peccato, abſq; omni contradictione pronuncians, atq; hoc tamen cum appoſitione indicans, nempe, In Domino: uelut nõ ſit ipſa aliena à Domino, quæ poſt obitum uiri, alij uiro coniungitur: aut is qui poſt mortem uxoris, ſecũdæ uxori coniungitur: ſolum in Domino, uelut Apoſtolus dicit. & ait: Beatior autem eſt, ſi manſerit ſic. At uerò in Domino, nõ in ſcortatione, nõ in adulterio, nõ in clandeſtinis nuptijs: ſed in libertate, in reuerendis nuptijs, permanere in fide, in mãdatis, in beneficentijs, in pietate, in ieiunijs, in cõcordia, in eleemoſynis, in probitate, in bonis operibus. Hęc enim ubi ſimul ſunt, et permanent, cum ocioſos neq; infrugiferos faciunt, in Domini aduentũ. Et ſacerdotio quidem primus locus aſsignatus eſt, & exacta de omnibus ratio: populo uero, quod moderatum eſt, et uenia dignum, quò omnes doceantur, ac miſericordiã reperiant. Miſericors eſt enim Dominus, & potens omnes ſaluare própria ſua æquitate, & uera fide prædicationis puritatis. Ipſe enim ſolus eſt purus. Hi uerò qui ſeipſos Catharos, hoc eſt puros appellant, ab ipſo doctrinæ ſuæ argumento impuros ſeipſos efficiunt. Omnis enim qui ſeipſum purum pronunciat, impurum ſeipſum perfectè cõdemnauit. Magna autem eſt demẽtia talium, putantium eſſe quoddam, etiamſi uerum eſſet prẽconium, quod de omni populo ſic dicat. Oportebat autem noſſe, quod nõ ſolum de hoc argumento ac ſcopo animæ crimen incumbit, aut quod propter hoc ſolum uirtuoſa fiat, ſed etiam ut ne cõuicietur, ne iuret iuſiurandum, neq; in ueritate, neq; in mendacio, ſed etiam etiam, & non non dicat: neq; doloſe agat, neq; calumnietur, neq; furetur, neq; mercimonia tractet. Ex his enim omnibus contrahuntur nobis ſordes peccatorũ. Sicut enim palus, inquit, in medio duorum lapidum conteritur, ita peccatum in medio mentis & uendentis. Et quod ex multitudine omnino & ebrij ſunt, & ſcortatores, et auari, & fœneratores, & omnino quod talia habent, & his ſimilia: & q̃d mendacia unumquenq; ipſorum ſequuntur. Quomodo igitur poterint ſeipſos catharos, hoc eſt puros appellare, per unam promiſsionem, uniuerſo ſecundum Deum negotio, de omnibus erroribus ac delictis, munito? Non nouerunt autem hi ſinceritatem prædicationis, neq; cui decreuit hanc digamiæ ac ſecũdarum nuptiarum certitudinem. Sed & qui à perſequutione exciderũt, etiam ipſi, ſi perfectam oſtenderint pœnitentiam in ſacco & cinere deſidentes, ac plorantes coram Domino, potens eſt Deus benefi cus, etiam ipſorum miſereri. Non enim quid mali fit à pœnitentia. Suſcipit igitur pœnitentes Dominus, & ipſius Eccleſia. Quemadmodum conuertit ſe Manaſſes filius Ezechiæ, & ſuſceptus eſt à Domino: & qui negauit ad tempus, ſanctus ille Petrus, ac ſummus Apoſtolorũ, qui uerè nobis factus eſt firma petra fundans fidem Domini, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia per omnes modos, primum quidẽ, quia confeſſus eſt CHRISTVM Filiũ Dei uiuentis, & audiuit, Super hanc petram firmæ fidei ædificabo Eccleſiam. quandoquidem manifeſtè cõfeſſus eſt ipſum Filium Dei uerum. Nam quod dixit Filium Dei uiuentis, oſtendit filium genuinum eſſe, cum appoſitione Viuentis, uelut in omni fermè hæreſi de hoc à me dictum eſt. Sed & de ſancto Spiritu idem nos munit, dicens ad Ananiam & uxorem eius: Cur tentauit uos ſatanas, ut mentiremini Spiritui ſancto? Non homini mentiti eſtis, ſed Deo. Quia ex Deo eſt ſpiritus, & nõ alienus à Deo. Sed & hic firma petra ædificationis, & fundamentum domus Dei factus eſt, in eo quod abnegauit ipſum, & rurſus conuerſus eſt, & à Domino inuentus, ac dignus factus ut audiret, Paſce oues meas, & paſce agnos meos, & paſce oues meas. CHRISTVS enim hoc dicens, ad conuerſiõnem pœnitẽtiæ nos duxit: ut in ipſo rurſus ædificaretur illa bene fundata fides, quæ nõ deſperat de uita hominum, qui in mundo ſpiritũ trahunt, & in ueritate pœniten-

Catharorum appellatio.

tiam agunt, & delicta ſua in hoc ſæculo corrigunt. Et in Cantico Canticorum di-
» xit ipſa ſponſa ad ſponſum ſic: Reſpõdet frater meus, & dicit mihi: Surge, ueni, pro-
» pinqua mea, pulchra mea, colũba mea, quia hyems prẹteriit: (triſtia uidelicet ac ob
» ſcura nubila & horrenda, ut ita dicam) prẹteriit pluuia, abiit, tranſiuit. Flores appa
» ruerunt in terra noſtra: Tempus ſectionis uenit: uox turturis audita eſt in terra no-
» ſtra: ficus protulit groſſos ſuos: uineæ noſtræ florent, dederunt odorẽ ſuũ. ut oſten
dat omnia prẹterita prẹteriiſſe: uer aũt recens florere, & mare tranquillũ eſſe, & ti
morem pluuiæ abiiſſe, & ueteres uites ſectas eſſe, & herbam non ſolum herbaſcere,
ſed etiam flores emittere, & prẹdicationis uocem in deſerto clamare, hoc eſt in terra
noſtra, & ficum quondam maledictam, groſſos proferre fructus pœnitentiæ, iam
in ramis & arboribus apparentes. Vineas autem iam florentes, odoratam prædica-
tionem fidei Euangelij emittere. Quandoquidem uerò confeſtim uocauit ipſam, &
dixit: Surge, ueni: Surge à mortificatione peccatorum, & ueni in iuſtitia: Surge à
delicto, & ueni in fiducia: Surge à peccatis, & ueni ad pœnitentiam: Surge à mem-
brorum reſolutione, & ueni in perfectione: Surge à mutilatione, & ueni in ſanitate:
Surge ab incredulitate, & ueni in fide: Surge à perditione, & ueni in inuentione.
Quandoquidem uerò nouerat totum oraculum quod poſt primam pœnitentiam,
& poſt primam uocationem, ac ſanationem, ut ita dicam, multa delicta humanæ na-
» turæ accidunt, rurſus dicit: Surge, ueni tu columba mea. Iterum hanc uocat, & non
ſemel. Secunda autem uocatio non eſt æqualis primæ. In priori enim uocatione ſic
dicit: Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea. Primum quidem
ſurge ueni, & non dixit, & ueni tu. Deinde apponit uocem tu, ut oſtendat uocatio-
nem ſecundam immutatam, poſt priorem à delictis reſurrectionem rurſus porri-
» gentem manum benignam & cœleſtem. Et ueni, inquit, tu columba mea in tegmi-
ne petræ, contiguæ muro. In tegmine petræ, in benignitate CHRISTI, & in miſe-
ricordia Domini. Hoc eſt tegmen petræ, tegmen ſpei et fidei ac ueritatis. Contiguæ
muro: hoc eſt priuſquam claudatur porta, priuſquam rex intra mœnia conſtitutus,
non amplius admittat poſt diſceſſum hinc, & mortem: quando non amplius conti
Opera in futuro ſæculo nulla. guæ muro, ſed concluſæ ſunt portæ, & non amplius licet corrigere. In futuro enim
ſæculo, poſt hominis mortem, non ieiunij ſuppeditatio, non pœnitentiæ uocatio,
non eleemoſynæ oſtentatio, imò neque criminalia opera, non bellum, non adulte-
rium, non petulantia, imò neque iuſtitia & pœnitentia. Sicut enim poſt meſſem ſpi-
Simile. cæ, non datur ut craſſeſcat granum, non ut à uento corrumpatur, non ut alia aliqua
læſio accidat. At ne dixeris mihi horrei corruptelas, hoc eſt uermes & tineas. Hæ
enim per ea quæ in hoc ſæculo ſunt, fiunt. Verum ſimilitudo hæc eſt, intra portas
receptorum, & horreo munitorum, & eſt fidei exemplar atque imago, ubi neque
» latrones perfodunt, neque tineæ diſperdunt, uelut diuinus ſermo ait: Sic neque pie
tatis neque pœnitentiæ ſuppeditatio, uelut dixi, poſt mortem eſt. Non enim Laza-
rus uenit illic ad diuitem, neque diues ad Lazarum. Neque Abraam demittit ſpo-
lia, ut diteſcat pauper poſtea. Neque diues accipit quæ petit, etiamſi magnis preci-
bus miſericordem Abraam roget. Obſignata enim ſunt promptuaria, & impletum
eſt tempus, & certamen perfectum eſt, & euacuatum eſt ſtadium, & coronæ datæ
ſunt: et qui decertarunt, quieſcunt: & qui non præuenerunt, diſceſſerunt: & qui nõ
decertarunt, non amplius adſunt: & qui in ſtadio uicti ſunt, eiecti ſunt, & omnia pa-
làm cõſummata ſunt, poſt factum hinc diſceſſum. Quum autem adhuc ſunt omnes
in certamine, etiam poſt caſum eſt reſurrectio, adhuc ſpes, adhuc medela, adhuc con
feſsio, etiamſi non perfectiſsime, attamen aliorum ſalus non eſt deſperata. Omnis
autem hẹreſis quæ à ueritate deſciuit, in tenebris cæcutit, & manibus prẹtentans in-
cedit, alia pro alijs intelligens. Similes enim ſunt hi quibuſdam inartificioſis, & non
cognoſcen-

cognoſcentibus ſingulas qualitates, & uſus, & uniuſcuiuſq; membri ornatus, & ſanè deliram quandam ſimilitudinem, atq; imaginem ſtultitiæ ipſorum proponam. Calceamenta equidem capiti circũdant, coronam autem pedibus, & cingulũ aureum circum uentrem. reliquũ uerò ueſtitũ, odonia uidelicet, aut bracas apud quoſdã appellatas, manibus induunt, annulos aũt pedibus. Ita erronea et inordinata eſt diſpoſitio eorũ qui ignorantiam poſsident. Nam quæ in ſacerdotio cauta ſunt, de ſecundis nuptijs atq; alijs, ea hi ad omnem populũ tranſtulerunt: & quæ ob excellentẽ rigiditatẽ à Deo prędicata ſunt, ut ne per ſocordiam aliqui in uitia inhumana incidant, populo attribuerunt. Et ſicut ſi quis ueſtẽ manu tenens, à iunctura manus uſq; ad cubitũ ſe tegat, & manicam illam ſemper ob oculos præ ſe ferat, & alios irrideat, qui ipſi uitio uertunt, quod totũ ipſius corpus nudum eſt: ſic etiã hi gloriantes, quod non ſuſcipiunt digamos, omnia mandata ſimilia huius, & adhuc cũ exceſſu pulchriora & morti deſtinata reliquerunt, & ignorantes ſe toto corpore nudos eſſe, ab omnibus mandatis ceſſarunt, & unum hoc nõ purè ſeruant. Et ô ingentẽ hominum uanitatẽ. Omnis occaſio quantumuis modica, ſingulas hæreſes à ueritate diſtraxit, & ad multa mala deduxit. Quemadmodum enim ſi quis tranſitum reperiat in ſepi circa publicam uiam, & per hunc ſibi eundum eſſe putet, & relicta publica uia per hunc eat, putans ſe propinquiſsimum habere, unde reflexu facto rurſus uiam appræhendat: ignoret autem quod murus conſiſtit altiſsimus, & longo interuallo extructus: percurrat autem & nõ reperiat per quam uiam exitum faciat, & per unum ſignum ſiue miliare progreſſus, adhuc amplius uiam non reperiat, & ſic ad plures ſe conuertat: quum autem ſic laboret, & facultatem non habeat per quam uiam ad rectum iter perueniat, fortaſsis neq; inuenire poterit, niſi reflexerit per eam, per quam etiam ingreſſus eſt. Sic omnis hæreſis uelut cõpendium quoddam inuenire potens, à longa uia diſceſsit. Inuentus eſt autem ipſi murus infractus, ipſa ignorantiæ implicatio. Et nõ utiq; inuenerit talis, quomodo ad ueram uiam perueniat, niſi reflexerit ad primariam uiam, hoc eſt regiam. Sicut etiã lex ipſa palàm clamat, ſancto Moſe ad regem Edom dicente: Hæc dicit frater tuus Iſraël, Circa cõfinia tua tranſibo ad terram, quam iurauit Dominus patribus noſtris daturum eſſe, terram fluentem melle ac lacte, terram Amorrhæorũ, ac Pherezæorum, & Iebuſæorum, & Euæorum, & Chananæorum, & Chettæorum, terram fluentem lacte & melle: non declinabimus ad dextram aut ſiniſtrã. Aquam in argento bibemus, & edulia argenti edemus. Non declinabimus hinc aut illinc, uia regia ibimus. Eſt enim uia regia, ſancta Dei Eccleſia & iter ueritatis. Vnaquæque uerò harum, regia relicta, & ad dexteram aut ſiniſtram inclinatione facta, ubi deinceps nimium ſe in errorem dederit, diſtrahetur, & non amplius menſuram habet apud unamquanque ſectam, erroris impudentia. Age itaque ſerui Dei, uos filij ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui certam regulam nouiſtis, & uia ueritatis inceditis, ne retrahamini uocibus, & uniuſcuiuſque confictæ profeſsionis uerbis. Erroneæ enim ſunt horum uiæ, & accliuis callis adulteratæ ipſorum intelligentiæ. Magna iactant, & parua ignorant, libertatem promittunt, quum ipſi ſint ſerui peccati. De magnis gloriantur, & paruorum omnino non participes facti ſunt. Cæterum de his Catharis, hoc eſt puris appellatis, impuris uerò ſi ueritatem dicere oportet, hactenus dixiſſe ſufficiens eſſe puto. Hac uerò hæreſi relicta, uelut Baſiliſci perſona & aſpectu, qui nominis prætextu eminentiſsimam quandam appellationem habet, ipſaq; per ligni uirtutem percuſſa, ad alias rurſus procedemus, ipſam Dei ſupplicationem inducentes, ad hoc ut nobis comes ſit, nobiſcum maneat, adſit, cooperetur, conſeruet nos & erudiat, ac dignos faciat, ut ueritatem dicamus, quo neque ipſi mendacium dicentes, in eadem incidamus, in qualia collapſæ ſunt hæreſes, quæ uera mundum non docuerunt. Adhuc porrò & qui in Aphrica & Bizicania à Donato quodam,

Hæreticorum imago.

Simile.

Simile.

« « « «

Donatiani. Donatiani appellantur, similia his sentientes, rebellatores sunt: & ipsi nimirum propterea quod societatem non habent cum his qui in persequutione lapsi sunt, per eadem subuertentur: quemadmodũ & alterum iugum cum ipsis trahentes, Nauatiani siue Cathari appellati. Quapropter non fuit opus de his quid amplius agere, sed ipsos simul cum similibus ipsis coniunximus. Verum amplius hi & deterius exciderunt. In fide enim secundum Arrium sentiunt. Subuertantur autem similiter de fide, in qua male sentiunt, uelut etiam Arrius subuersus est, per doctrinam ueritatis, qui eadem cum ipsis sentit, & hi cum illo. Hac itaq; hæresi præterita, rursus ad consequentes ibimus, uelut qui horrenda reptilia in Domino conculcauimus.

Nauatiani.

Contra Angelicos, Hæresim LX.

Angelici. ANgelicorũ hæresim audiuimus, & nomen solũ ad aures nostras peruenit. Non autem ualde certò scimus, quæ sit huiusmodi hæresis, eo quòd fortasis aliquando ad tempus durauit, & postea desiuit, ac penitus deleta sit. At uerò ob quã causam nomen accepit, non scimus. Siue enim ex eo quod aliqui mundũ ab angelis factũ esse dicunt, & ipsa hoc asserens hoc nomine appellata est, nõ possum dicere: siue quod seipsos in ordine angelorũ esse iactant, & uitam eminentissimam degant: neq; hoc affirmo: siue etiã à loco hoc nomen acceperunt. Nam locus quidã est Angelina, ultra Mesopotamiam regionẽ situs. Iam uerò si tu à me promissorũ recordaberis, neutiquam in suspicione ut nos condemnes fueris. Promisimus enim quarundã quidem radices ac occasiones, & prætextus, aut quid ex his quæ ab ipsis fiunt, nos indicaturos esse. Aliquarũ uerò nomina solũ prolaturos esse. Prout autẽ diuina uirtus dedit, ac opem tulit, usq; ad hanc sectã omnes recensuimus, & nullã reliquimus indeclaratã, una hac excepta. Omnino aũt eo quod ad modicũ tẽpus fastu elata est, & postea desijt ipsius cõprehensio atq; opinio, ideo nõ ualde manifestè cognouimus. Quando uerò appellationis huius solũ mentionẽ fecimus, nomine ipso uelut abortiuo usi, præteribimus locũ, & ad alias cõsiderandas mentem applicabimus, precantes uniuersorum Dominum, ut declaret nobis, & quæ exactæ apud ipsas fiunt, exiguæ menti nostræ ostendat, quo omnia synceriter significemus, & nosipsos atq; proximos corrigamus, ut fugiamus mala, in bonis uerò ac ueriſsimis cõstantiam nobisipsis per Deũ cõparemus.

Angelina locus.

Contra Apostolicos, hæresim LXI.

Apotactici. POst hos alij seipsos Apostolicos uocauerunt. Volunt autẽ & Apotacticos se appellari, à renunciatione. Obseruatur apud ipsos, ut nihil possideant. Sunt autem ipsi quoq; auulsio dogmatũ Tatiani, Encratitarumq; ac Catharorũ, qui naturã legẽ nõ suscipiunt. Euariant autẽ apud ipsos etiam mysteria. & gloriantur de inopia. finduntˢ hi frustra ac lædunt sanctã Dei Ecclesiam per ultroneam superstitionẽ, elapsi à benignitate Dei. Neq; enim lapsi alicuius amplius susceptio apud ipsos fuit. Similia uerò superius relatis sentiunt, de nuptijs atq; alijs rebus. Et Cathari quidẽ receptis solum scripturis utuntur. Hi uerò actibus Andreæ ac Thomæ appellatis ut plurimũ nituntur, omnino alieni à canone Ecclesiæ existentes. Si eñ abominabiles sunt nuptiæ, ergo in totũ immundi sunt, quum per nuptias geniti sint. Et si solũ est sancta Dei Ecclesia eorũ qui nuptijs renunciauerunt, nõ amplius nuptiæ ex Deo sunt, neq; totum procreandorum liberorum negotium. Ergo etiam ipsi alieni à Deo sunt, qui ex talibus nati sunt. Vbi igitur est quod dictũ est, Quæ Deus coniunxit, homo ne separet? Equidem ex necessitate separare, ab homine est. Verum cũ uoluntate continere, non hominis, sed Dei opus esse ostendit. Et habet quidem naturalis necessitas sæpe reprehensionem, quia nõ cum bona ratiocinatione necessarium perficitur, sed extra canonem egredit. Non enim necessariũ est cultus diuinus, sed ex uoluntate iustitia. Quæ uerò natura necessaria sunt ad pietatem, manifesta sunt, quæ natura mensurata sunt, uelut

Actus Andreæ ac Thomæ.

Necessarij ac uoluntarij ratio.

uelut nõ ſcortari, nõ adulterium cõmittere, nõ laſciuire, nõ ſimul ſecũdas nuptias cõtrahere, nõ rapere, nõ iniuriam facere, nõ inebriari, nõ helluari, nõ ueneficum eſſe, nõ ſimulachra colere, nõ occidere, nõ maledicere, nõ conuiciari, non iurare, indignari & cito placari, iraſci & non peccare, non occidere ſolem ſuper iram. At uerò nuptijs legitimis coniunctum eſſe, natura ex Deo ſe habere, ac ſibi permiſſum eſſe oſtendet. Et alia quæ eiuſmodi ſunt, utrinq; habent conſiderationis modum. At ſicut de his antea diximus, in modico loco hi ſunt, circa Phrygiam & Ciliciam ac Pamphyliam. Quid igitur? Ergo excinditur Eccleſia à finibus terræ uſq; ad terræ fines? & non amplius in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrarũ uerba eorum? Neq; amplius eſt id quod à Saluatore dictum eſt, Eritis mihi teſtes uſque in extrema terræ? "

* Siquidem enim non ſunt reuerendæ nuptiæ, & uitam non conſeruant: gignantur ſine nuptijs. Si uero ex nuptijs gignuntur, ergo impuri ſunt propter nuptias. Si uero ipſi ſoli nõ ſunt impuri, & quidem quum ſint ex nuptijs: non impuræ ſunt nuptiæ, quia ſine ipſis nemo unquam gignetur in mũdo. Et ingens quidã eſt hominum error, qui per uarietatem & multas occaſiones operatus eſt malũ in humana natura, & unumquemq; per occaſionẽ à ueritate ſeduxit. Habet equidem Eccleſia renunciationem, ſed nõ abominatur nuptias. Et habet inopiam, ſed nõ attollitur his quæ iuſtẽ poſsidet, & quæ ex propriis parentibus habet, quæ ſibijpſi & egentibus ſufficiat. Et abſtinent quidẽ multi à cibis, ſed nõ inflantur contra nõ abſtinentes. Qui enim edit, " nõ edentem ne uilipendat. & qui nõ edit, edentem ne iudicet. CHRISTO enim edit ac bibit. Et uides unam cõcordiam, & unam ſpem, & unam fidẽ in Eccleſia, unicuiq; gratificantẽ iuxta propriam facultatẽ, & iuxta proprium laboris certamen. Similis eſt autem ſancta Dei Eccleſia naui. Nauis autẽ non ex uno ligno cõſtat, ſed ex diuerſis. Et carinam quidem ex uno ligno habet, ſed nõ uno modo. Ancoras autem ex alia materia. Mali item & tabulata, & puppis partes, parietũq; ac tranſtrorũ, uelorum item ac temonum, gubernaculorumq; ac aliorũ omnium ex diuerſis lignis cõpactionem habent. Vna quæq; uerò hæreſis uelut ex uno ligno cõſtat, & Eccleſiæ formam nõ oſtendit. Sancta autem Dei Eccleſia nuptias quidẽ habet reuerendas, & colit has, nam uenerabiles ſunt nuptiæ, & lectus impollutus. Habet continentiã in admiratione, & laudat talem: quoniã certat certamen, & cõtemnit uitam uelut adhuc potentior. Habet uirginitatem, & magnificat talem uelut uirtuoſam, & penna leuiſsima ornatã. Habet qui renunciauerunt mundo, & nõ inflatur contra eos qui adhuc in mundo ſunt, ſed gaudentes talibus uelut etiã Apoſtoli, qui & ipſi nihil poſsidebant. Et ipſe Saluator omnium dominus quum in carne eſſet, nihil ex terra poſſedit, ſed nõ reiecit mulieres ipſi & diſcipulis eius miniſtrantes. Dicit enim: Quæ ſequutæ fuerant ipſum à Gali- "
læa, miniſtrantes ipſi & diſcipulis eius de propriis bonis. Alioqui quomodo imple- "
bitur id quod dictũ eſt, Venite ex dextris meis uos benedicti, quibus pater meus cœ- "
leſtis diſpoſuit regnũ ante iacta mundi fundamenta. Eſuriui enim, & dediſtis mihi q̃d "
ederem. Sitiui, & potaſtis me. Nudus eram, & amiciſtis me. Vnde uerò hi hæc facere potuiſſent, ſi nõ à iuſtis laboribus effeciſſent, & à propriis bonis in iuſtitia. Et ſi quidem ipſi renũciatione facta & apoſtolicã uitam uiuentes, cũ alijs permixti fuiſſent, nõ aliena eſſet forma, neq; ab ordinatione Dei abalienata. Et ſi uxoribus renũciaſſent ob cõtinentiam, laudabilis eſſet prædicta, ſiquidem nuptias nõ abominati eſſent, ſed his qui adhuc ſunt in matrimonio ſocijs uſi eſſent, noſcentes uniuſcuiuſq; rei modũ & ordinem. Dei enim nauis omnẽ inſcenſorẽ admittit, præter latronẽ. Nam quum noſcat latronẽ & piratam, ipſum nõ admittit, neq; fugitiuũ, & qui à propriis dominis diſcedit. Sic & ſancta Dei Eccleſia nõ admittit ſcortationem, non ſuſcipit adulterum, non abnegationem Dei, neq; reprobantes dominium ordinationis Dei, & Apoſtolorũ eius. Suſcipit autem alium in magna negociatione, alium in experientia nauigantẽ,

Eccleſia naui ſimilis.

alium

alium gubernatorem & ſcientem, alium in prora, alium in puppi habentem ſpeculationis experientiam, alium qui partem aliquam nauis aut impoſitarum mercium habet, alium ut tranſeat ſolū & nō ſubmergatur in mari. Et nō omnino ei qui tanta poſſidet, ſalutem nō exhibet. ſed nouit omnes ſaluare, unumquenq; uero iuxta propriam negotiationem & ſalutem. Et unde hi ex domo Cæſaris ſunt, ſalutantur apud Apo-
» ſtolum? Vnde uerò eſt Apoſtolo id quod dictum eſt, Si putarit quis indecorū uirgi-
» ni ſuæ ſi prætereat nubendi tempus, & ſic debet facere, nubat, nō peccat. Cæterū extra lauacrum nō poteſt implere ut ne peccet. Si enim omnes peccauerūt, & egent gloria Dei, iuſtificantur nimirū gratis per gratiam, per lauacrū uidelicet regenerationis. Lauacrum enim ornauit animam & corpus, abluto omni peccato per pœnitentiam. Itaq; & in eam quæ uirgo eſt, beneficium baptiſmatis expaſſum eſt: & in eam quæ nō eſt uirgo, concludi feſtinat, eo quod graue non eſt. At ne putent rurſus quidam diluti fientes, ſi dicamus de uirgine quod præceperit Apoſtolus ut nubat, nunquid apoſtolus eam quæ ſemel uirginitatem Deo ſeruare decreuit, à proprio curſu detrahere uolens, hæc præcepit? Non enim de his ſermo eſt, ſed de uirginibus quæ nubendi tempus exceſſerunt, quæ nō ob uirginitatem in uigore permanſerunt, ſed quod uiros nō habuerunt qui eos ad nuptias petiuiſſent. Quum enim ex Iudæis proceſsiſſent Apoſtoli, & ſecundum legem conuerſati eſſent, initium prædicationis fecerunt, ſtatutis in lege adhuc detenti: non ſecundū carnis iuſtificationem, ſed ſecundū conſonam legis rationem & exactam certitudinē. Mirabiliter enim prædicabat lex, ut ne darent filias Iſraël alienigenis, ut ne ſeducerent ipſas ad ſimulachra. Vnicuiq; igitur credenti tunc imperabatur, ut nō amplius filiam ſuam Iudæis elocaret, ſed Chriſtianis idem ſentientibus, ac eiuſdem mentis. Quum autem noua eſſet hęc prædicatio, nondum multitudo Chriſtianorum & Chriſtianæ doctrinæ in locis erat. Qui igitur tunc habebant filias uirgines, quum non daretur copia ipſas Chriſtianis elocandi, ſeruabant uirgines ſuas ad multum tempus. Illæ uerò nubiles annos tranſgreſſæ, incidebant in ſcortationem propter naturalem neceſsitatem. Apoſtolus itaq; uidens damnū propter exactā
» rationem accidens, permiſit dicens: Si uero quis uult ſuam uirginem, & nō dixit, propriam uirginitatem. Non enim de proprio corpore dixit, ſed de Patre uirginem aſſeruante. Si uerò ſuam uirginem, propriū corpus dicit, nihil impediet. Dicit igitur, Qui
» cōſtitit firmiter in propria mente, & hoc debet facere, nubat, inquit, nō peccat, nubat
» etiamſi nō fuerit copia, nō peccat. Et propterea dixit, Alligatus es uxori? ne quæras di
» uortium. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem. Qui dicit, Volo omnes eſſe ſicut meipſum: dixit, Si nō continent, nubant. Rurſus autem inhortans ad nuptias dixit:
» Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eſt eis ſi manſerint ut & ego. Quomodo
» igitur rurſus dixit: Alligatus es uxori, ne quæras ſolutionem? Aut quomodo nō pro
» prio Domino cōtradicere reperietur, qui dicit: Qui nō reliquerit patrem & matrem
» & fratres, & uxorem & filios & filias, nō eſt meus diſcipulus. Quomodo uerò qui di
» cit, quod oportet relinquere uxorem probam, & patrē: idem ipſe dicit, Qui honorat patrem & matrem? Hoc enim eſt primum mandatū, quod promiſsionem adiunctā habet. Et, Quod Deus cōiunxit, homo ne ſeparet? Imò omnia diuina uerba nō allegoria opus habent, ſed prout ſe habent, accipienda ſunt. Speculatione autem indigent et ſenſu, ad cognoſcendam uniuſcuiuſq; propoſiti argumenti uim ac facultatem. Oportet autem & traditione uti. Non enim omnia à diuina ſcriptura accipi poſſunt. Quapropter aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodum dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi uobis. & alibi, Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſijs. Et, Si cōtinetis, niſi fruſtra credidiſtis. Tradiderunt itaq; ſancti Dei Apoſtoli, peccatum eſſe poſt decretam uirginitatem, ad nuptias conuerti. Et ſcripſit
» Apoſtolus, Si nupſerit uirgo, nō peccauit. Quomodo igitur hoc cum illo cōcordat?

Virgines quæ nubere iuſſæ ſunt à Paulo.

Allegoria qua tenus ualeat.

Traditionum uſus.

Imò

Imò etiam illam uirginem dicit quæ nõ eſt dicata Deo, ſed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in CHRISTVM credebant, neceſſariò ſic fiebat. Et q̃d hæc ſic ſe habeant, docet nos idem Apoſtolus dicens: Iuniores uiduas reĳce, poſtq̃ enim laſciuierunt cõtra CHRISTVM, nubere uolunt: habentes iudicium quod primam fidem reiecerunt. Si itaq; & ea quæ poſt mundi experientiam uidua fuit, atque Deo dicata, & poſtea nupſit, iudicium & cõdemnationem habebit, quod primam fidem reiecit: Quanto magis quæ citra mundi experientiam Deo dicata uirgo fuit, & nupſit, cõtra CHRISTVM laſciuiĳt, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, uelut quæ proprium erga Deum propoſitũ relaxauit? Nubant itaq;, liberos gignant, domum gubernent. Compendiarius & medius ſermo cõtra eos qui mala cogitant de tota eccleſiaſtica prædicationis tractatione. Qui quidem ſermo reĳcit eos qui ſe Apoſtolicos ac Encratitas uocant. Reĳcit autem & eos qui diluti in Eccleſia fiunt, & perſuadent mulierem à perfecto relaxatam curſu reĳcere talem curſus perfectionem. Et habet peccatũ & iudicium qui Dei uirginitatẽ reiecit, & certamen cõfudit. Nam Athleta qui certamen corrupit, flagris cæſus ex certamine eĳcitur: & qui uirginitatẽ corrupit, ex tali curſu reĳcitur, & corona ac brauio priuat. Sed melius eſt iudicium quàm cõdemnatio. Qui enim ut ne cõfundantur apud homines, occulte ſcortantur, & ſub ſolitudinis aut cõtinentiæ ſpecie libidinẽ exercent, nõ apud homines habent cõfeſsionem, ſed apud Deum, qui nouit occulta, & redarguit omnem carnem in ſuo aduentu, prout quiſq; peccauit. Melius eſt itaq; unum peccatũ habere, & nõ plura, Melius eſt lapſum à curſu, palàm ſibi uxorẽ ſumere ſecundũ legem, & à uirginitate multo tempore pœnitentiã agere, & ſic rurſus ad Eccleſiam induci, uelut qui mala operatus eſt, uelut lapſum & fractũ & obligatione opus habentem: & nõ quotidie occultis iaculis ſauciari, ab improbitate quæ à diabolo ipſi infertur. Sic nouit Eccleſia prædicare, Hæc ſunt ſanationis medicamenta, Hæ ſpecies ungentariæ cõfeſsionis, Hæc præparatio ſancti olei in lege, Hæc aromata ſpirans bona fides, adſtringens quidẽ certatorem ad certamen, prædicans aũt ipſi ut curſum extendat, quo coronari poſsit. Hæc eſt dei tractatio, omnes cõgregans ad regiam ordinationem, & purpurã è mari, & lanã ab ouicula, & linũ ex terra, & byſſum ac ſericum, & pelles rubia infectas, & lapidẽ precioſum Smaragdũ, & Margaritã & Achatẽ, coloribus quidẽ diſtantes lapides, precio uerò æquales, Sed & aurum & argentũ, & ligna nõ marceſcentia, & æs & ferrũ, ſed & pilos caprinos nõ reĳciens. Et hoc quidẽ tunc erat tabernaculũ, nunc autem tabernaculi domus firmata in Deo, fundamentum uerò in uirtute. Et quieſcat omnis hæreſis quæ cõtra ueritatẽ excitatur, imò potius ſeipſam à ueritate fingat. Et hæc hactenus. Cæterũ quando ſuperbam hanc uiperam, inſtar Acontiæ appellati ſerpentis, aut Typhlopis, aut Myagri, per lignum crucis percuſsimus, his ipſis reptilibus nõ modo tantum uirus habentibus, uerum etiam incurſione & elatione atq; iaculatione, ad huiuſmodi probe aſsimilatis, relictis atq; contemptis, deinceps ô clariſsimi ad conſequentes pergamus.

Acontias, Typhlops, Myagrus, ſerpẽtes

Contra Sabellianos, hæreſim XLII.

SAbellius quidã ſurrexit in tẽporibus nõ adeò priſcis. Recens enim eſt hic, à quo ſunt Sabelliani appellati. Et hic ſimiliter ut Noëtiani, paucis quibuſdã exceptis docuit. Multi aũt in Meſopotamia & in Romæ partibus eiuſdẽ dogmatis ſunt, dementia quadam inducti. Docet enim hic & qui ab ipſo Sabelliani appellantur, eundem eſſe Patrem, & eundem Filium, & eundem Spiritũ ſanctum. ut ſint in una ſubſtantia tres nomenclaturæ. Aut uelut in homine, Corpus eſt & anima & ſpiritus. Et eſſe quidem corpus, ut ita dicam, Patrem, animam uerò Filium, Spiritum autem uelut hominis, ita & ſanctum ſpiritum in deitate. Aut uelut eſt in Sole, qui eſt quidem unus in ſubſtantia, tres autem habet actiones, illuminatiuam inquam & calfactiuã,

Sabellius.

Similia de Trinitate.

& ipſam circumferentiæ formam. Et eſſe quidem calfactiuam, ſiue calidam et feruentem, ipſum Spiritum. Illuminatiuam uerò, Filium. Patrem aũt ipſum eſſe ſpeciem totius ſubſtantiæ. Miſſum autẽ eſſe Filium aliquando in tẽpore uelut radium, & operatum eſſe omnia in mundo, quæ ad diſpenſationẽ Euangelicam & hominum ſalutem pertinent. Aſſumptum uerò rurſus in cœlũ, uelut radium à ſole emiſſum, & rurſus ad ſolem reuerſum. Spiritum autem ſanctum mitti in mundum, & cõſequenter & ſingulatim in unumquemq; qui dignus ſit. Reuiuificare uerò hunc, & excitare, foueréq; ac calfacere, ut ita dicam, per uim Spiritus & per cõcordiam. Atque hęc ſunt quæ docent. Vtuntur aũt omnibus ſcripturis ueteris ac noui Teſtamenti. Verum ſententijs quibuſdã ac dictionibus, quas ipſi eligunt iuxta ſuam propriam & adulteratam ueſaniam ac dementiam. Primũ quidem dicto, quod dixit Deus ad Moſen,

» Audi Iſraël, Dominus Deus tuus Dominus unus eſt, non facies tibĩ ipſi deos alios,
» nõ erunt tibi deirecentes, quia ego Deus primus, & qui poſtea, & præter me nõ eſt Deus alius. & quæcunq; alia iuxta propriam ſuam ſententiam detorquent. Ad hæc
» autem cõfirmanda proferunt rurſus ex Euangelio: Ego in Patre, & Pater in me. Et
» duo unum ſumus. Cæterũ omnem ſuum errorem, & erroris ſui facultatem ex Apo

Euangelium Aegyptium.

cryphis quibuſdã habent, maxime ab Ægyptio appellato Euangelio, cui quidã hoc nomen impoſuerunt. In ipſo enim multa eiuſmodi, uelut in abſcondito, myſtice ex perſona Saluatoris referuntur, uelut ipſe indicet diſcipulis, eundem eſſe Patrẽ, eundem eſſe Filium, eundem eſſe Spiritũ ſanctum. Deinde quum inciderint in aliquos ſimplices, qui diuinarũ ſcripturarum certitudinẽ nõ tenent, hanc quæſtionem ipſis ꝓponunt. Quid nam dixerimus ô boni? unũ Deum habemus, aut tres deos? Quũ uerò audierit pius homo, & qui non perfectam certitudinẽ nouit, ſtatim mente turbatus, illorũ errori cõſentit, ac Deum negare reperitur, & eſſe Filium, ac Spiritũ ſanctum. Omnibus uerò his inſpirauit hominũ aduerſarius ab æterno, ut alium ſic, alium ſic, plures uerò ſimul homines decipiat ac ſeducat à uia ueritatis. Et quod quidẽ uerè unus eſt Deus, & nõ eſt alius, palàm in ſancta Dei Eccleſia confeſſum eſt & conſenſum. Quia nõ multitudinem deorum introducemus, ſed monarchiam prædicamus: monarchiam autem prædicantes nõ fallimur, ſed cõfitemur Trinitatem, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unam deitatem Patris & Filij & Spiritus ſancti. Non enim Filius ſeipſum genuit, neq; pater tranſmutatus eſt ab eo quod Pater eſt. Neq; Spiritus ſanctus CHRISTVM ſeipſum unquam nominauit. ſed ſpiritum CHRISTI, & qui per CHRISTVM datur, & à Patre procedit, & à Filio accipit. In ſubſtantia eſt Pater, in ſubſtantia Filius, in ſubſtantia Spiritus ſanctus. At nõ cõiunctio eſt Trinitas, uelut Sabellius putauit: neq; alterata à propria perpetuitate ac gloria, uelut Arius inania loquens docuit. Sed ſemper Trinitas eſt Trinitas, & nunq; Trinitas appoſitionem accipit, una exiſtens deitas, una dominatio, una glorificatio, ſed Trinitas numeratur, Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Non uelut unum quiddam tribus nominibus appellatũ, ſed uerè perfecta nomina, perfectæ ſubſtan-

S. Trinitatis myſterij explicatio.

tiæ nihil immutatũ. Pater autem ſemper pater: & nõ erat tempus, quando non erat pater, pater. Perfectus exiſtens ſemper pater in ſubſtantia, & Filius ſemper perfectus exiſtens, ſemper in ſubſtantia, ex patre in ueritate genitus, ſine principio, ſine tempore & inenarrabiliter: nõ confrater exiſtens Patri, non auſpicatus ipſum eſſe, neq; qui intermiſerit unquam, uerum ſemper Filius genuinus cum Patre exiſtens, ex Patre ſine tempore genitus, æqualis exiſtens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus uerus ex Deo uero, genitus, nõ creatus. ſed nõ ipſe Pater: neq; Pater ipſe Filius: ſed ſemper Deus Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Semper enim Spiritus cũ Patre & Filio, nõ confrater Patri, nõ genitus, nõ creatus, nõ frater Filij, nõ ſoboles Patris, uerũ ex Patre procedens, & de Filio accipiens, nõ alienus à Patre & Filio, ſed ex eadẽ eſſentia,

tia,ex eadẽ deitate,ex Patre & Filio,cũ Patre & Filio, ſemper in ſubſtantia ſpiritus ſanctus,ſpiritus diuinus,ſpiritus gloriæ,ſpiritus Chriſti,ſpiritus Patris. Nã ſpiritus Patris qui loquitur in uobis,& ſpiritus meus cõſtitit in medio ueſtrum: tertius nomenclatura,æqualis deitate,nõ alteratus præter Patrẽ & Filiũ, uinculũ Trinitatis, ſignaculum cõfeſsionis. Filius enim dicit,Ego & Pater unũ ſumus:& nõ dixit, unus ſum. ſed ego,& pater,ſignificant in ſubſtantia patrẽ,& in ſubſtantia filium.& duo dixit,et nõ dixit unus.& rurſus, Vnũ ſumus:& nõ dixit,unus ſum.Similiter aũt,Euntes baptizate in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti:ita ut in medio poſiti ſint articuli ſyllabæ τοῦ,τῷ,& τό, ad nomen patris,& filij,& ſpiritus ſancti,pro Græcæ linguæ ratione.Et redarguit Matthæus Sabellium cõiunctionem introducentẽ, ubi & ſignificat uerè patrẽ,& uerè filium, uerè ſpiritũ ſanctum.Quando uerò eiuſdẽ ordinis eſt Trinitas,& in uno nomine Trinitas appellaẽ,redarguit Arium ſubdeſcenſum quendam excogitantẽ in Trinitate, aut alterationẽ, aut euariationẽ. Etiamſi enim pater maior à filio docetur ac prędicaẽ,decentiſsime tamẽ filio gloriã uendicat.Quem enim decuerit glorificare proprium patrẽ,quàm genuinũ filium? Quando uerò rurſus æqualitatem dicere uult,ut ne excidant quidã, minus uelut de filio cogitantes, ſic dicit: Qui nõ honorat filium,ſicut honorat patrem,non habet uitã in ſeipſo.Et,Omnia quæ patris mei ſunt,mea ſunt.Quid eſt aũt,quæ patris mei ſunt,quàm Deus eſt pater,Deus ſum.uita eſt pater,uita ſum. Omnia quæ patris mei ſunt, mea ſunt. Vide Sabelli,& cõſidera,aperi oculos cordis tui,& ne ſis cęcus.Conueniat mens tua & deceptorum à te,ſanctũ Ioannem in Iordane.Aperi aures tuas, & audi uocem Prophetæ dicentis: Ego uox clamantis in deſerto.Audi prędcurſorem Domini,qui angelus nominari dignus factus eſt,qui ab utero matris ſpiritũ ſanctum accepit,& in ingreſſu Mariæ exiliuit,qui adhuc in utero cognouit introitũ proprij domini, & exiliuit.Cui data eſt indicatio prędicationis, & prępparatio uiæ Domini.Crede ipſi,& nõ excides à ſcopo ueritatis.Ecce enim ipſe teſtatur dicens,primũ quidẽ ubi Dñm ſuum cognouiſſet: Ego te opus habeo,& tu uenis ad me.Et quũ Saluator dixiſſet, Omitte nunc, quo omnis iuſtitia cõpleatur:& ipſe baptizatus eſſet ab ipſo,uelut diuinũ Euangeliũ recenſet,teſtimoniũ præbuit Ioannes dicens,Aperti ſunt cœli,& uidi ſpiritũ ſanctũ in ſpecie columbæ deſcendentẽ,& uenientem ſuper ipſum.& uox ex cœlo facta eſt,Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene cõplacitum eſt.Superne erat pater,ô tu contentioſe, ex ſupernis uenit uox. Si itaq; ex ſupernis uox, percũctare adulteratã mentem tuã, cui pater dixit,Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene cõplacitum eſt.Et quis erat hic?Cur uerò in columbæ ſpecie ſpiritus deſcendit,& quidẽ quum corpus nõ geſtet ſpiritus ſanctus. Solus enim unigenitus hoc induit, & perfectè incarnatus eſt ex Maria ſemper uirgine per ſpiritũ ſanctum,nõ ex ſemine uiri, ſed ita ut ipſum Verbũ principalis ille artifex,ſibijpſi corpus efformarit,& animã humanã,& mentẽ,et quicquid homo eſt,omnia perfectè ſuſceperit & couniuerit ſuæ deitati.Non uelut qui in homine habitarit,abſit.Ipſum aũt ſanctum Verbũ,Deus Verbũ incarnatũ eſt.Spiritus uerò qua ratione in ſpecie columbæ apparet? Nimirũ quo perſuaderet te tibijpſi ſapientiam arrogantẽ ac nihil ſcientẽ,ut ne malediceres, ut ne putares ſpiritum cõiunctionẽ eſſe patri ac filio. Ob id etiã ſi ipſe ſpiritus ſanctus corpus nõ geſtarit,in ſpecie columbæ figuraẽ, quo oſtendat ac redarguat errorẽ tuum. quoniã in ſubſtantia eſt ſpiritus per ſe,& in ſubſtantia pater,& in ſubſtantia unigenitus: ſed nõ diuiſa deitate,neq; imminuta gloria ac maieſtate. Et uides q̃modo Trinitas numeraẽ, patre ex ſupernis clamante, filio in Iordane baptiſmũ ſuſcipiente, ſpiritu ſancto in ſpecie colũbæ accedente? Dic mihi quis eſt qui dixit? Ecce intelliget filius meus dilectus in quo mihi bene cõplacitũ eſt, quẽ elegi,& quẽ dilexit anima mea, ponã ſpiritũ meum ſuper ipſum,& iudicium gentib, annũciabit,nõ cõtendet,neq; uociferabiẽ, neq; audietur in plateis uox ipſius,

Spiritus ſanctus cur in columbæ ſpecie apparuit.

» ipſius: Harundinem cõtritam nõ confringet, & linum fumigans nõ extinguet, donec
» eiſciet in uictoriã iudicium, & cætera. Nunquid hęc poſſunt habere indicationẽ Tri-
nitatis, ô cõtentioſe? Nunquid de ipſo tanta pater in Propheta recenſuit? Quis autem
» eſt de quo ſcriptum eſt, Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis? Et non di
» xit, ingredere ad me. Et rurſus ſicut Euãgelium dicit, Et aſcendit in cœlum, & ſedet in
dextra patris, & ueniet ad iudicandũ uiuos & mortuos. Et quomodo rurſus nõ per-
» ſuaſerunt te duo uiri in ueſtibus albis cõſpecti, qui ad diſcipulos dixerunt, Viri Gali-
» læi, quid ſtatis intuentes in cœlũ? hic IESVS, qui à uobis in cœlum aſſumptus eſt, ſic
ueniet uelut ipſum uidiſtis aſſumi. Quem uerò uidit beatus Stephanus quãdo dixit,
» Ecce ego uideo cœlum apertũ, & filium hominis ſtantẽ à dextris Dei? Tu uerò ô per
omnia idiota, non intelligis uocem ſanctarum ſcripturarum, & teipſum atq; eos qui
tibi obediuerunt, magis læſiſti, elapſus à ſancta ueritatis Dei fide. Dicit enim reuera,
» Ego ſum primus, & ego ſum poſtea, & præter me nõ eſt alius. Reuera enim non ſunt
multi Dei, ſed unus Deus primus & qui poſtea, pater & filius & ſpiritus ſanctus, nõ
ut cõiunctio ſit Trinitas, neq; diuiſa in ſua identitate: Sed pater uerè qui genuit filiũ,
& filius uerè genitus ex patre in ſubſtantia ſine principio, & ſine tempore. & ſpiritus
ſanctus uerè ex patre & filio eiuſdẽ deitatis, ex patre procedens, & de filio accipiens,
ſemper unus Deus primus, & qui poſtea. Cęterum alterius rurſus diſpenſationis gra
tia, & à perſona ipſius CHRISTI cantatur ſic. Quandoquidẽ ſæpe Dominus noſter
IESVS CHRISTVS apparuit Prophetis, & annunciauit ſuum futurum eſſe aduen-
tum, quidam uerò ipſum non ſuſceperunt, expectantes alterum pro ipſo, ad ſuperſti-
ioſos quidem ſimulachrorum cultores, & qui multitudinem deorum mundo inue-
xerunt, ut ne admiratione ſtupefacti filij Iſraël, & ad ſimulachra cõuerſi Amorrhæo-
rum & Chettæorum, & Chananæorum, & Pherezæorum & Euæorum, & Gerge-
ſeorum ac Iebuſæorum & Arucæorum, & Aſſamæorum, ea adorarent, quemadmo
» dum etiam ipſis prædixit: Adorauerunt enim Beelphegor, & Chamos, & Aſtarten,
& Mazuroth, & Neaſtho, & Beelzeboth, et reliqua gentium ſimulachra. ob id dixit
» ipſe Dominus: Ego ſum qui ſum, ego ſum primus, et qui poſtea: quo ipſos auerteret
à fabuloſo gentiũ errore, quæ multos deos adorant. Et quandoquidẽ reiecturi erant
aduentũ filij Dñi noſtri IESV CHRISTI, dixit ad Iudæos, Ego ſum primus, & qui
poſtea. Qui primus in carne aduenit, & qui poſtea uenturus eſt ad iudicandũ uiuos
ac mortuos, qui in cruce paſſus eſt, & ſepultus eſt, & reſurrexit, in gloria quidẽ in ipſo
corpore aſſumptus, uerum ad gloriã deitatis ipſius unito, & illuſtrato, & nõ amplius
» ſub tactum cadente, nunc nõ amplius mortis participe. Reſurrexit enim, uelut dicit ſcri-
» ptura, CHRISTVS: Mors ipſi nõ amplius dominat, inquit Apoſtolus. Et uide quo-
modo certitudo dominat, & deducit hominẽ, ut ne excidat ab alterutra ueritatis par-
» te: & ubi uoluerit mẽs multos deos exquirere, audiat, Dominus Deus tuus unus eſt.
ubi uerò CHRISTVM aliũ prẽter eum qui uenit, filij Iſraël expectarint, audiant, Ego
» primus, & qui poſtea. Et, Ego ſum alpha & ω. alpha, quod deorſum uidet, ω quod
» ſurſum ſpectat, ut impleatur quod dictum eſt: Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit ſu-
per omnem principatum & poteſtatem ac dominationem, & omne nomen quod no
minatur. Et ut ne quis eo quod dixit, Ego ſum primus, & qui poſtea. &, Ego ſum al-
pha & ω. &, Dominus Deus tuus unus eſt. &, Ego ſum qui ſum: ut ne quis inquã,
» neget filium & ſpiritum ſanctum, ob id inquit, Pater meus maior me eſt. &, Vt te co
» gnoſcant, te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Nõ quod
nõ eſt filius uerus Deus, ſed ut ad unam unitatem reduceret Trinitatis nominationẽ,
& excluderet mentẽ hominum à multitudine deorum ad unam deitatem. Si uerò pu
tauerit erroneus quis mente, unum ſolũ dici uerum Deum, hoc eſt patrẽ. filium uerò
eſſe quidem, nõ autem uerum: rurſus aliter hunc redarguit dicens: Ego ſum lux uera,

quæ

quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum. De patre uerò, quod lux Deus, & non dixit, Lux uera: ut ex eo quod dicit, Deum uerum, & lucem ueram, æqualem deitatem patris ad filium, & filij ad Patrem intelligamus: & ex eo quod dicit patrem lucem esse, & Filium Deum esse, ita ut uox, uerum, non sit hîc adiecta. Non enim opus erat dicere, nulla ambiguitate existente. Nam à uoce Deus & Lux, una perfectio eiusdem sinceritatis patris ad filium, & filij ad patrem, clarè pronunciata est. Et dissoluta est uniuersa erroris tui uesania. Est enim pater, pater: Est filius, filius: Est spiritus sanctus, spiritus sanctus. Quæ Trinitas est, una deitas, una glorificatio, una dominatio. Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum sancto spiritu in sæcula sæculorum, Amen. Quum autem rursus hanc hæresim uelut Lyben, aut Molurum, aut Elopem, aut unum aliquod horrendissimorum reptilium, nõ tamen per morsus lædere potentium, repulerimus: & per uirtutem sanctæ Trinitatis conculcauerimus, ad consequentes procedentes Deum inuocemus nostræ paupertatis ac tenuitatis auxiliatorem, quo nobis auxilium contingat, ut pro dignitate quæ ab unaquaq; hæresi dicta sunt ac facta referamus, eaq; iusta contradictione reuellamus.

Lybes, Molurus, & Elops serpentes.

Contra Origenianos primos, qui etiã turpes appellantur, hæresim LXIII.

ORigenij uocantur quidam. Non omnino autem hoc genus existit. Consequenter autem à prædictis & hęc hæresis fuit. Vocantur autem Origenij, haud equidem clarè scio, qua de causa, num ab Origene Adamantio cõpositore appellato, aut alio quodam, ignoro. Attamen hoc nomen deprehendimus. Hęresis autem apud ipsos recepta est, Epiphanis hæresi consimilis, de quo suprà in sectis secundum Gnosticos indicaui. Scripturas uerò hi legunt diuersas ueteris ac noui Testamẽti. Reijciunt nuptias, & nõ cessat apud ipsos libido. Inquinant autem suum corpus & mentem & animam in petulantia. Aliqui enim sunt in habitu solitarie degentium monachorũ. Aliquæ uerò cum ipsis sunt in habitu solitarie uiuentium fœminarum, corrupti autẽ sunt corporibus, cõcupiscentiam quidem suam perficientes. Verum opere utentes, ut castius loquar, filij Iudæ Annan appellati. Sicut enim ille corpore quidẽ Thamar coniungebatur, & cõcupiscentiam perficiebat, uerum ad seminis deiectionem iuxta datam à Deo liberorum generationem non efficiebat, sed seipsum iniuria afficiebat, eo modo quo malum operabatur. Sic etiam hi usi sunt quidem cõsueta Venere hanc nefandam operationem perficientes, Non enim student ipsi castitati, sed simulatæ castitati & nomen saltem habenti. Studium autem eò uergit, ut mulier non concipiat ab eo qui ipsam corrupisse sibi uidetur: Aut ut ne producant liberorum generationẽ in mundo, aut ut ne deprehendantur ab hominibus, uolentes in honore esse propter putatam apud ipsos castitatis exercitationem. Et tamen hoc est ipsorum opus. Alij uerò hoc ipsum detestabile opus perficere studeant, non per fœminas, sed alijs modis, proprijs manibus se polluentes. Et similiter imitantur prædictum filium Iudæ, terrã nefandis suis operationibus & abominabilibus guttis polluentes, & pedibus suis fluxiones suas cõterentes in terra: ut ne rapiantur ipsorũ semina ab immũdis spiritibus ad susceptionẽ imprægnationis. Vsi sunt autem, uelut dixi, diuersis scripturis ueteris ac noui Testamenti, & quibusdã Apocryphis, maximè actibus Andreæ & aliorum. Iam uerò etiam illi ipsi gloriati sunt sæpe, quod audacter ac liberè hoc faciant. & accusant nimirũ eos qui in Ecclesia dilectas appellatas, aliunde introductas ac cohabitantes fœminas habent, uelut etiã ipsi hoc faciant occultè, propter hominũ reuerentiam, quo cum improbitate quidem consepeliantur, prætextu autem hominum gratia, nomen iactent. Retulerunt etiam quidam nobis de quibusdam uita defunctis, quod uidelicet aliqui hoc fecerint, uelut à coactis ab ipsis mulieribus audiuerant. Inter quos & episcopi nomẽ in medium produxerunt, qui in parua quadam ciuitate Palæstinæ episcopi sortem ad multos annos administrauit, habuit autem eiusmodi mulieres inseruientes

Origenij Turpes.

Episcoporũ dilectæ, amicæ, ac cõcubinæ.

ſeruientes ipſi, aliunde introductas inquam. Sed & ex cõfeſſoribus talem quendam fuiſſe nouimus. Attamẽ his qui hoc dixerunt, & à mulieribus audiuiſſe affirmarunt, nõ credidimus. Neceſsitas enim malignitatis eorum qui id dixerunt, ſuggeſsit nobis aliquando quidem ut crederemus, aliquando uerò ut nõ crederemus, de mala fama prædicti illius ſenis epiſcopi, poſt obitum eius. Cauſa enim quæ in ipſum uenit, eiuſmodi quędam fuit. Deprehenſus eſt quidam talis in peccato mulieris, & quum redarguereturà nobis, excuſationem ac defenſionem talem protulit, quod corrupta cum ipſo mulier, quamuis iam anus eſſet, & in ſenecta ætate conſtituta, dixiſſet ipſi eius malefacti operationem, quod uti quidem Venere ipſum docuiſſet, uerum abominabiles ſuas effluxiones in terrã diſpergere. Et hæc quidem eſt horum deteſtanda operatio, mentem ipſorum decipiens, & ex diabolo occæcata. Quorum teſtimonia per quæ laduntur in hunc errorem, in medium afferre non puto neceſſarium eſſe, ut ne uideamur per quæ uolumus exactam rationem tradere, ad auerſionem nefandæ uniuſcuiuſq; hæreſis petulantiæ, per ea magis impellere laxorum & non ſatis firmorum mentem, qui malum ſibijpſis uenari præ bonitate cupiunt. Cæterum ad confutationem potius horrendæ huius ac reptiliformis hæreſis, pauca de multis apponam. Vnde accepiſtis, ô uos, nefariæ huius operationis inuentionem? Primum equidem omnibus manifeſtum eſt, quod dæmonum eſt ueſtra doctrina, ſeductæ uerò ac corruptæ mentis hæc excogitata malignitas. Si enim omnino malum eſt concipere, non propter liberorum generationem, ſed propter corporum cõiunctionem: quomodo igitur ſuperati à uoluptate corpore coniungamini? Et ſi non malum eſt coniungi corpore, neque malum eſt perficere quod genitum eſt ac cõceptum. Aut enim renunciare oportet hominem ut terram ne colat, uelut Abel erat paſtor ouium, Cain uerò colebat terram. Si uerò colit quis terram, uelut Noë, qui uir agricola erat, & plantauit uineam: non plantauit ut botrum non proferret, ſed plantauit & bibit ex fructu eius, & inebriatus eſt, uelut ſcriptum eſt. Venia autem danda eſt ſeni. Quum enim Deo ualde placeret, non propter luxum ſuſtinuit ebrietatem, ſed triſtitia fortaſsis inductus grauiore ſomno opprimebatur, & non ferens ex utriſq;, propter debilitatem ſcilicet & ſenectam, in debilitatẽ incidit: nõ ut ſubſannaretur à filio. Qui uerò deriſit, ipſe ſibijpſi maledictionem accepit, quo caſtigentur hi qui patribus contumeliam inferunt, & diſputationes inter uos excitatæ contra cognitionem Dei, & contra bene conſtitutam ordinationem. Tametſi enim non ita laudatæ ſunt nuptiæ uelut uirginitas, ſed ſuper ipſas eſt uirginitas. Virginitas tamen uera glorioſa & uirtuoſa appellata eſt, nõ inquinata: quæ & nuptias uenerandas & liberorum procreationem nõ interdicit, in ignominiam eorũ quæ bene ex Deo creata ſunt. Imò neq; aliàs uſurpat uitam ſocietatis nuptiarum ex Deo ordinatã. Virginitas enim eſt uerè, uelut illa à ſancto Apoſtolo laudata, nempe, Virgo & innupta curat quæ ſunt Dñi, quomodo Dño placeat, ut ſancta ſit corpore et anima: ut oſtendat impoſsibile eſſe, ut ullius peccati culpã uita ſolitaria admittat. Sed & Abraã nouimus liberos genuiſſe, & Dñi amicũ fuiſſe. Iſaac itẽ, & Iacob, & cõſequentes. Et neq; ſeipſos inquinarunt nefarijs operationibus deteſtanda attingentes, neq; ſe oppoſuerunt aduerſus liberorũ procreationẽ probe ex Deo per nuptias ordinatã. Sed neq; qui inter ipſos caſtitatẽ ac uirginitatẽ exercuerũt, certamẽ hoc corruperunt, neq; per nequitiã uirtuoſum certaminis modũ aliter tractarunt. Et Helias quidẽ ferè penitus in urbes nõ ingrediebat, neq; cũ mulieribus cõuerſabat. uerum in ſolitudinibus degebat. Et Heliſſęus & Ioannes, & omnes qui per magnã hanc formã imitationis angelorũ, recte ſecundũ Euangelicã Domini ordinationẽ, ſeipſos propter regnũ Dei caſtrarunt. Quum igitur multa habeamus quæ dicere poſsimus, & ex multis diuinæ ſcripturæ argumentis, quæ ipſorũ mentem redarguunt à diabolo illuſam, his paucis cõtenti ſumus, quoniã omnino manifeſtũ eſt quod nõ prudentiæ eſt

Virginitatis ueræ ratio.

tiæ est hoc ipsum illorũ opus. neq; ex Deo hęc scientia, sed ludibrium actionis dæmonum, qui hoc in ipsis operantur. Quando uerò & hanc uelut horrendã uiperam Scytalam appellatã, corpore quidem breuem, uerũ ueneni eiaculatione graue uirus inspirantem, & perniciem in accedentes efflantẽ repulimus, ac cõtriuimus, ad sequentes eamus, Deo auxiliario inuocato, ad totius operis nostri promissionem absoluendam. *Scytale serpens.*

Contra Origenem Adamantium, hæresim LXIIII.

ORigenes, qui & Adamãtius appellat, deinceps post hos sequitur. Hic filius fuit Leonidis, beati ac sancti martyris. Sed ut ipse in iuuenili sua ętate plurimas persequutiones sustinuit, quũ uir esset in Græcorũ doctrina eruditus, & in Ecclesia educatus: in temporibus uerò Decij regis notus fiebat in Alexandria. Erat enim genere Ægyptius, et in Alexandria domiciliũ & educationẽ habuit. Verum Athenis ad tempus aliq̃d philosophorũ scholas frequentauit. Multa porrò passus esse dicit pro sancta fidei doctrina, & Christi nomine: in ciuitate sæpe tractus, conuicijs impetitus, tormentis ingentibus subiectus. Etenim tempore quodã deraserunt ipsum Gręci, & ad ascensum simulachri Serapij appellati locatũ, iusserũt frondes palmarũ porrigere his qui ad nefariũ opus & adorationẽ simulachri ascendebãt. Talẽ enim habitũ ferunt sacerdotes eius simulachri. Ipse uerò acceptis frondibus, magna uoce ac cõfidenti mente, nihil timens neq; hæsitãs, clamabat dicens: Venite accipite nõ frondes simulachri, sed frondes Christi. Et multa sunt fortia facta, quæ per traditionẽ referunt ueteres de hoc uiro. sed nõ permanserũt ipsi quæ ad prẽmium cõsequendum pertinent, in finẽ. propter eminentissimã enim sanctitatẽ eius ac doctrinã, ad multã inuidiam deuenit, et per hæc magis irritabat eos qui illo tempore principalem potestatẽ administrabant. Per diabolicã uerò malignitatẽ excogitauerunt maliciei operatores, quomodo turpitudinem uiro excogitarent, & plagã talem decernerent, ita ut in abusum corporis ipsius Æthiopem ipsi subornarent, aut sacrificare iuberent. Ipse uerò nõ ferens diabolicæ operationis uersutiam, proclamauit utrisq; rebus ipsi propositis, sacrificare se potius uelle. nõ tamen spontanea mente hoc potius perfecit, uelut magna de hoc fama refert. Sed quandoquidẽ omnino cõfessus est se facturum hoc esse, iniecto in manũ eius thure ipsum ad aræ rogum adduxerũt. Atq; sic à cõfessoribus ac martyribus tunc recognita reiectus est, & ab Ecclesia expulsus. Verum in Alexandria hoc passus, & non potens ferre exprobrantium sannas, discessit: & Palæstinã, hoc est Iudææ terrã inhabitare elegit. Quum itaq; peruenisset ad Hierosolyma, uelut talis enarrator et eruditus uir, cõpellebatur à sacerdotibus, (aiunt enim & presbyterio ipsum dignum factũ fuisse priusquã sacrificaret) cõpellebatur inquam, in Ecclesia docere. Et quum multum coëgissent ipsum hi qui tunc in Hierosolymis sacerdotiũ sanctæ Ecclesiæ administrabant, surrexit, & dictũ hoc solum Psalmi quadragesimononi proloquutus, totam distinctionem præterijt. Sic aũt dicit Psalmus: Peccatori dixit Deus, Cur tu exponis iustificationes meas, & assumis testamentũ meum per os tuum: & cõplicatum librũ deposuit, & cum fletu ac lachrymis cõsedit, omnibus simul cũ ipso plorantibus. Et post tempus quum multa ipsum hinc pellicerent & cogerent, in Ambrosium quendã incidit, illustrem illũ in aula regia. Quidã uerò hunc Ambrosium dixerũt, partim Marcionistam, partim Sabellianũ. Instruxit itaq; ipsum, ut ab hæresi declinaret, eamq; detestaretur, ac fidem deligeret sanctæ Dei Ecclesiæ. Cæterum prædictus Ambrosius, quandoquidem multas hæreses nosset, & uir doctus atque eruditus circa diuinarum scripturarum lectionem esset, propter sententiarum in sacris libris profunditatem, petiuit ab Origene ut ipsos ei declararet ac interpretaretur. Hic uerò quo officium suum erga illum, pro ipsius exhortatione declararet, operam dabat ut totius scripturæ interpres fieret, eamq; exponeret. & in Tyro Phœnices, uelut fama refert, ea gratia annis uigintiocto uixit, uitam & meditationis otio ac labore excellentem: ita ut Ambro- *Origenes Adamantius.* *Decius rex Romanus.* *Serapij simulachrũ Athenis* *Origenes dijs gentium thus sacrificat.*

sius quidem ipsi,& ijs qui uelociter scribendi munere fungebant,itemq; ministrantibus ipsi,chartã ac reliquos sumptus suppeditaret. Origenes uerò in uigilijs ac maximo ocio meditationis,laborẽ interpretandi scripturã perficeret. Vnde primũ ipse diligenter conatus est colligere sex interpretationes,Aquilæ,Symmachi,Septuaginta duorũ,& Theodotionis,quintæq; ac sextæ editionis,cum additione uniuscuiusq; dictionis Hebraicæ,& simul ipsorũ elementorũ. Similiter uerò eueſtigiò secundo interstitio usus iuxta columnarem cõpositionem, Hebraicã quidem dictione,Græcã uerò scriptura,aliã rursus cõpositionem fecit,ut sint quidem hęc, ac uocentur Hexapla,ad Grẹcas interpretatiões,duæ simul additiones Hebraicæ uocis,per Hebraica ac Græca elementa,ut sit uniuersum uetus Testamentum per Hexapla appellata,& per duas Hebraicarũ uerborũ columnas. Hoc simul uniuersum opus uir ille cũ labore tractauit,sed gloriã suam nõ in finem extinctã perfecit. Contigit enim ipsi magna illa experientia in magnã ruinam. Ex ipso enim scopo, quum nihil diuinarum scripturarum absq; interpretatione sinere uellet,in peccatum seipsum cõiecit,& lethalia uerba expo suit. Ex quo sunt qui Origenianistæ appellantur,non primi illi qui turpem actionem faciunt. Non enim habeo quod de illis dicam, uelut etiam iam antea dixi, an ex Origene qui & Adamantius dicitur,nomen & initium habuerunt, aut alium quendã ducem habuerint Origenem, appellatum. Tradunt autem & hunc Origenem excogitasse,ut sibijpsi in corpore neruum, uelut quidã dicunt,excinderet, ut ne à uoluptate uexaretur,neq; in motibus corporeis combureretur ac inflammaretur. Alij uerò hoc negant factum,sed excogitasse ipsum pharmacum quoddã, quod partibus illis imponeret,ut eas resiccaret. Alij autem etiã alia in ipsum referre audent, quod uidelicet herbam quandam inuenerit medicam memoriæ gratia. Et immensa quidem illa de ipso relata,non ualde credimus,attamen quæ dicuntur, referre non pigebit. At uerò hæreses ex ipso exorta,primum quidem in Ægyptiorum regione fuit, nunc uerò apud eminentissimos, & qui sibi solitariam uitam suscepisse uidentur, & apud eos qui in solitudines secedunt,& paupertatem delegerunt, existit, horrenda etiam ipsa & omnibus ueteribus flagitiosior,quæ etiam similia cum illis sentit. Etsi enim turpitudinẽ perficere discipulos suos nõ docet, tamen per turpitudinem,horrendam opinionem in ipsam deitatem impingit. Ex hoc enim & Arius occasiones accepit, & inæqualitatem docentes, deinceps sequuti Anomoëiq; appellati, & alij quidã. Asserit enim hic, ausus nimirum in principio dicere, primum quidem quod Filius unigenitus Patrem uidere non potest,imò quod neq; spiritus filium uidere potest,neque angeli spiritum, neq; homines angelos. Et hic primus error ipsius est. Ex essentia enim patris hunc inducit,simul uero creatum. Vult autem dicere uelut per gratiã filium ipsum appellari. Sunt & alij ipsius errores maiores. Animã enim humanã prẹexistere dicit,esse autem has angelos & uirtutes supernas in peccatis constitutas,& ea gratia in supplicium,in hoc corpus cõclusas. Missas aũt esse à Deo in supplicium,quo hic primum iudicium sustineant. Quapropter inquit,etiam uinculũ uocatum est corpus, eo quod anima in corpore ligata est,ueterem Græcorũ fabulosam opinionẽ imaginans. In hæc aũt & fabulas proponit. Animã enim dicit ob hoc psychen Grẹcæ appellamus,eo quod ex supernis uiuificata est. Testimonia uerò cõtra propriam sententiam cõfingit ex diuinis scripturis,quæ nõ sic se habent, neq; ita edita sunt. Nam quod dicit Propheta,Priusquã humiliatus sum ego deliqui,de ipsa inquit,anima sermo est quod supernè in cœlo deliquit,priusquã in corpore humiliaret. Et quod dicit inquit,Conuertere anima mea in requiem tuam: uelut eius qui se uiriliter hic gesserit in bonis operationibus,conuertere in supernã requiem,propter operationis ipsius iustam actionem. Et multa talia dicere licet. At uerò quod secundum imaginem est Adam perdidisse dicit. Et hinc inquit, scripturam etiam pelliceas tunicas indicasse,quia fecit ipsis inquit,tunicas pelliceas,

Origenis labores in scripturis sacris.

Hexapla. Octapla.

Errores Origenis.

Anima quur psyche dicatur.

ceas,& induit ipſos,hoc corpus eſt ait. Et multa eſt apud ipſum decantata nugacitas. Et mortuorũ reſurrectionẽ defectuoſam facit,& alicubi uerbis affirmans hãc,alicubi perfectiſsimè negans,aliquando & partem ex ipſa reſurgere aſſerens. De cętero uerò quęcũq; poteſt allegoricè interpretaṫ,& paradiſum,& huius aquas,et quæ ſunt ſupra cœlos,& eã quæ eſt ſubter terrã. Atq; hæc & his ſimilia nugari nõ ceſſat. Sed & iam in alijs quibuſdã locis talia de ipſo mentione facta recenſuimus. Nihil aũt moleſti fuerit etiã nunc in hæreſi ipſius,de eius effrenitate ſtudioq; ac propoſito narrare: & ex ipſo eorum quos ſententiæ ſuę ſubiecit,ſubuerſionẽ facere. Multa eſt enim huius in poſterum facta abſurditas,& adulteratæ intelligentiæ ſtudiũ extra ueritatẽ progreſſum. Viſus enim eſt cõtra omnes priores hæreſes dicere,easq; ſubuertere. Verũ poſtea etiã ipſe hęreſim nõ uulgarem hanc in mundũ euomuit. Et primum quidẽ quæ ab ipſo dicta ſunt, ad adulteratę ac cõfictæ ipſius intelligentiæ confutationem apponã. Deinde etiam cõtra ipſum dicenda,ex noſtra mediocritate oſtendã. Et ſunt hęc quæ in primo Pſalmo introduxit. Nã quum in tota ſcriptura ſemper labaṫ, in neceſſarijs ad uerbũ excidit. Quando quidẽ uerò moles ingens eſt,diciṫ enim magnũ opus feciſſe. In ſingulas enim ſcripturas,uelut dixi, nõ recuſauit dicere quæ ipſi uiſa ſunt: Et quæ quidẽ in colloquijs & præfationibus, in mores & in naturas animalium & aliarum rerũ dicta ſunt,per mediũ ductus ſæpe gratioſe narrauit. Quæ uerò in dogmata decreuit,& de fide ac maiori ſpeculatione: ea omnium abſurdiſsima cõperiuntur, præ omnibus & quæ ante & poſt ipſum edita ſunt, exceptis turpibus operationib. à nobis in ſingulis ſectis relatis. uiſum eſt enim ipſi ut etiã exercitatoriã pietatis uitã delegerit, uelut etiã ſuprà à me oſtenſum eſt. Quapropter etiã thoracem ipſius quidã concidiſſe tradunt, propter inſignem uitã,inediamq;,ac abſtinentiã ab animatis. Age ſanè ipſas ipſius dictiones apponemus ex primo Pſalmo, & ſpeculationibus in ipſo, & his quæ expreſſis uerbis decreuit ac docuit: ut ne aliqui dicant ea quæ cõtra ipſum à nobis dicũtur, per calumniam excogitata eſſe. Nec eſt quod quis putet ipſum in primo ſolũ Pſalmo excidiſſe à ueritate,uelut ſæpe dixi,ſed etiam in ſingulis expoſitionibus. Verum ob ingentem operis ipſius molem,ex prędicto Pſalmo collectione facta,hic ex una aut duabus aut tribus dictionibus, totã ipſius circa fidem improbitatem reuelabimus,& ut idem uelut ipſe retulit dicamus, curabimus. Et eſt ſtatim uniuſcuiuſq; dictionis pauimentũ tale,ut cognoſcas ô ſtudioſe auditor,q̃d apertiſsimè filiũ Dei creaturã docuit: et ab audacia de filio cognoſcas, quod etiã ſpiritum ſanctum creatum introduxit. Ab initio igitur recenſeamus Pſalmum uſq; ad ipſam dictionẽ, uelut ipſe Origenes dixit.

Origenis uerba in primum Pſalmum.

COncluſas et obſignatas eſſe diuinas ſcripturas,ait diuina doctrina,claue Dauid, ac forteè etiã ſigillo,de quo dictũ eſt: Effigies ſigilli ſanctificatio Dño. hoc eſt,per uirtutẽ Dei qui ipſas dedit, quæ uirtus per ſigillum indicaṫ. Itaq; de eo quod cõcluſæ ſunt & obſignatæ,Ioãnes docet in Apocalypſi dicens,& angelo Eccleſiæ in Philadelphia,ſcribens: Hæc dicit ſanctus uerus ille qui habet clauẽ Dauid, qui aperit & nemo claudit,& claudit & nemo aperiet. Noui opera tua. Ecce dedi oſtiũ corã te apertũ,& nemo poteſt claudere ipſum. Et paulo pòſt: Et uidi in dextra ſedentis ſuper thronũ,librum ſcriptũ intus & à tergo, obſignatũ ſigillis ſeptẽ. Et uidi angelũ fortẽ prædicantem uoce magna, Quis dignus ut aperiat librũ,& ſoluat ſigilla ipſius? et nemo potuit neq; in cœlo,neq; in terra,neq; ſub terra aperire librum,neq; uidere ipſum. Et flebã q̃d nullus dignus inuentus eſſet aperire librũ, aut uidere ipſum. Et unus de ſenioribus dicit mihi, Ne plores. Ecce uicit leo de tribu Iuda,radix Dauid, ut aperiat librum, & ſeptem ſigilla ipſius. De eo uerò quod obſignatæ ſunt, ſolum Eſaias dicit ſic: Et erunt uobis uerba hæc omnia, uelut ſermones libri huius obſignati, quem ubi dederunt homini noſcenti literas,dicentes,Lege hæc,& dicet,Non poſſum legere,obſignatus enim

Clauis Dauid.

enim est. Et dabit liber hic in manus hominis nõ noscentis literas, et dicet, Non noui literas. Hęc enim nõ solum de Apocalypsi Ioānis & Esaia dici putandũ est, sed etiã de omni diuina scriptura: id quod in cõfesso est, & apud eos qui mediocriter diuinos sermones intelligere possũt, ut qui referti sint ænigmatis & parabolis, obscurisq; sermonibus, et alijs uarijs speciebus obscuritatis, quas humana mens ægrè capere potest. Id quod docere uolens etiã Saluator dicit, uelut claue apud scribas & pharisæos existente, qui nõ conantur uiam inuenire ut aperiant: nempe, Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem cognitionis. ipsi nõ ingredimini, & ingredientes nõ permittitis intrare. Hæc uerò à nobis in præfatione dicta sunt, qui cogimur per magnum tuum discendi studium, et per bonitatẽ ac modestiam tuã, ô sacer Ambrosi, incitamur, ut huc descendamus ad maximũ certamen, & quod palàm super nos & super uires nostras est. Et quod quidẽ diu recusantẽ me, eo quòd nossem periculum, non solum dicendi de sanctis, sed multo magis scribendi, & posteris relinquendi: ad hoc me perduxeris, omnifariam amicè & iuxta deitatis promotionem occinens, testis eris mihi apud Deum cũ tota uita, & de imperatis, pronunciatisq; à me, & examinatis, quali proposito hoc factum est. Et alicubi quidẽ assequimur, alicubi uerò aut enitimur uiolentius, aut uidemur aliquid dicere. Inuestigauimus autem quod scriptum est, non contemnentes id quod bene à Deo dictum est: Quãdo dicis, de Deo iudica, quanq; etiã uera de Deo dicere, periculum non modicum est. Rogamus itaq;, quandoquidem nihil sine Deo bonum esse potest, & maximè intelligentia diuinitus inspiratarum scripturarũ, ut patrem uniuersorum Deum per Saluatorem nostrum ac pontificem genitum Deum adeas, ac petas dari nobis primum ut recte quæramus. Extat enim quærentibus promissio, quod inuenire debent, fortassis neque omnino quærentes, quum Deus consideret etiam eos qui non uia ad hoc procedunt. *Hactenus Origenes.*

Principiũ est mihi ut dicã cõtra fastuosum, & in apparentia sapientẽ, & imperscrutabilium perscrutatorẽ, & cœlestium examinatorẽ, hunc qui nugis mundũ impleuit, quemadmodũ etiam præstantior me cõtra ipsum dixit: primũ quidẽ de genito Deo. Et quod quidem æquales dictiones & æquiuoca multa in uita sunt, penitus id manifestum est. Et si quidẽ ab alio hęc dictio usurpata esset, poterat dici quod iuxta rectã intelligentiã & hoc dictũ esset. Quãdo uerò in multis locis inuenimus ipsum abalienantem unigenitũ Deum à deitate & essentia patris, simulq; etiã spiritum sanctũ, ea gratia genitũ Deum hic dixisse, manifestũ est q̃d creatum decernit. Nã quod quidã nos decipere uolunt, ac dicere, æquale esse γϛνητὸν ac γϛννητὸν, nõ admittendum est, ut de Deo dicatur, sed de creaturis solum. Aliud enim est γϛνητὸν, & aliud γϛννητὸν. Quando igitur γϛννητὸς & γϛνητὸς differunt. γϛνητὸς ab ipso dictus est Deus, quod factum aut creatũ potius q̃ genitũ significat, primum interrogamus, Quibus modis creatus est Deus, qui per hanc uocẽ apud te honoratur Deus? Quomodo uerò adhuc adorandus erit, si factitius est? Auser enim indignationem quæ est apud sanctũ Apostolum, propter eos qui creaturã uelut Deum tractant, & tribue mihi Deum qui adorat, creatum secundũ piam fidem, quæ nõ amplius creaturã adorat, sed creatorem, & erit apud te rationi cõsentanea consequentia erronei tui sermonis à patrum pietate. At nõ poteris hoc præstare. Si uerò etiam ausus fuisti deprædari aliquando ac uiolare, neq; in hoc consentaneam ratiocinationem piorum ad tantam improbitatem euertere, ô phanatice, potuisti. Repugnat enim & intellectus & ratio. Omne enim quod creatum est, non est adorandum, uelut dixi. Si uerò omnino adorandum est, quum multa alia sint creata, nihil utique retulerit etiam nos cum uno creato uniuersa adorare quæ conserua sunt, & eidem instituto appellationis subiecta. Videamus autẽ per quatuor Euangelia, per quæ omnem nostram uitam gubernauit Deus, Verbum in mundum allatus, an alicubi dixerit CHRISTVS, Deus me creauit, aut pater meus creauit me. Videamus autem an & pater pronunciarit

ciarit in uno Euangelio, Creaui filiũ, & demisi uobis. Verùm de hoc hactenus. Cęterùm de testimoniis sæpe multa exposuimus, de his qui creaturã introducunt. Nihil aũt molesti erit etiã in præsens ostendere, quomodo sermo facilè intelligat, & dicere ad hũc ultro sibi sapientiam arrogantẽ: Quomodo poterit, ô bone, creatus esse qui dicit, Ego in patre, & pater in me: et, Duo unũ sumus? Quomodo uerò potest alius esse qui æqualẽ honorẽ à patre habet? Nemo enim nouit filiũ nisi pater, neq; patrẽ nisi filius. &, Qui uidit me, uidit patrẽ. Rursus porrò similiter quæ ambigua sunt apud ipsum de resurrectione, ordinẽ sequentes dicemus ex ipsius uerbis. Ab una autem dictione omnẽ sententiã ipsius ostendemus, & incredulitatẽ opinionis dogmatis ipsius reuelabimus. Etsi enim per longũ ab ipso sępe de hoc dictũ est, & in multis libris has nugas inculcauit, tamen cõfutationem apponã ex his quæ in primo Psalmo exposuit cõtra credentes firmæ spei nostræ resurrectionẽ. Et est uelut dicit: Ob id nõ resurgent impĳ in iudicio. Deinde prout cõsuetudo eius est, ab editionib. persuadere, similiter inquit Theodotiõ, Aquila, Symmachus. Postea infert cõtra filios ueritatis cauillando: Hinc, inquit, simpliciores ex credentibus occasione accepta, putant impios resurrectionẽ non assequuturos esse, & diuino iudicio nõ dignos fore: qualẽ intelligant resurrectionẽ, & quale imaginentur iudiciũ, nõ ualde declarantes. Etiamsi enim uideantur de his pronunciare, approbatio ipsos redarguit, quum consequentiam ex ordine cõseruare nõ possint, quando modum de resurrectione ac iudicio nõ obtinuerunt. Si igit interrogauerimus, cuius resurrectio sit? respondent, inquit, Corporum, quibus nunc circundati sumus. Deinde ubi amplius interrogauimus nos, Vtrũ totius essentiæ ipsorũ, aut nõ? priusquã examinent, dicunt Totius. Si uerò amplius dubitauerimus cum simplicitate ipsorũ circumlati, & nihil de eo q̃d fluxa sit essentia expendentes: An simul resurget sanguis qui in uenarũ sectionibus effluxit, & carnes in morbis cõsumptę, & pili omnes qui unq̃ nostri fuerunt, aut soli hi qui ad exitũ manserunt? Aliquando quidẽ offendunt hac examinatione, putantes oportere permittere Deo, ut q̃d uult de his faciat. aliquando uerò cõdescendere uident, et pilos quos in fine uitæ huius habemus, nobiscũ resurrecturos esse dicunt. Qui uerò ex ipsis sunt generosiores, ut ne coganț sanguinẽ sermone colligere, multoties ex corporibus nostris secretum, & mutatas in morbis carnes, & sudores, aut qualemcunq; tandem materiã: dicunt, Corpora nostra qualia in fine sunt resurgere. Hæc sunt prædicti illius sapientiã sibi arrogantis ambigua circa ueritatẽ uerba, quæ necessariò apposui declarationis gratia, his qui omnẽ sententiam ipsorũ scire uolunt incredulitatis de resurrectione. Nam & alia post alia multa habet, in hac Psalmi consequentia. Dicit enim, Ob hoc nõ resurgent impĳ in iudicio. Hinc autẽ & ulterius « repræhendit eos qui certam resurrectionẽ decernunt, & firmam spem resurrectionis mortuorum credunt, uelut qui simplices sunt, multa improba addens, & sophisticam quandã opinionem exponens, non fidele quid, sed syllogisticũ quicquid tandem illud est, in subuersionem eorum qui ipsi credunt, ex his quæ secũdum naturã nobis accidunt, euertere conatus est eiusdẽ resurrectionis nostræ ueræ spei cõfessionem. Ego uerò his qui iam se probè fatigarunt, & omnem ipsius excogitatam rhetoricam improbitatem subuerterunt, nõ in audacia præstantior esse uolens, ut qui tenuitatem meam nõ ignorem: contentus esse duxi his quæ recte à beato Methodio in sermone de Resurrectione contra ipsum Origenẽ dicta sunt, quæ sanè hic ad uerbum apponam. Et habent Methodĳ uerba sic, uelut ipse hic expressi, ac locaui.

Resurrectio quomodo ab Origene tractetur.

Ex Methodio Epitome Origenis uerborum de resurrectione.

Hinc simpliciores ex credentibus occasione accepta, putant impios resurrectionem nõ assequuturos esse, & diuino iudicio nõ dignos fore: qualem intelligant resurrectionẽ, & quale imaginentur iudicium, nõ ualde declarantes. Etiamsi enim uideantur

deantur de his pronunciare, experientia ipsos redarguit, quum cõsequentiam ex ordine seruare nõ possint, quando modũ de resurrectione & iudicio nõ obtinuerunt. Si igit interrogauerimus, cuius resurrectio sit? respõdent, Corporum quibus nunc circundati sumus. Deinde ubi amplius interrogauerimus nos, Vtrũ totius essentiæ ipsorũ, aut nõ? priusquam examinent, dicunt, Totius. Si uerò amplius dubitauerimus, cum simplicitate ipsorũ circumlati, & nihil de eo quod fluxa sit essentia expendentes: An resurget simul sanguis qui in uenarum sectionibus effluxit, & carnes in morbis cõsumptæ, & pili omnes qui unquã nobis fuerunt, aut soli hi qui ad exitum manserunt? decurrunt ad hoc, ut permittamus Deo facere quod uult. Qui uerò generosiores sunt ex ipsis, ut ne sanguinẽ sermone colligere coganť, quem sæpe ex corporibus nostris secerni cõtigit: dicunt, corpus nostrũ quale in fine est, resurrecturũ esse. Amplius uerò & ob id quod mutabilis est corporis natura, dubitauimus & de huiusmodi, Nunquid uelut alimenta in nostrum corpus digeruntť, & similitudines transmutant: sic etiã nostra corpora transmutanť, & in carniuoris uolucribus ac feris fiunt partes illorũ corporum? Et rursus illa ab hominibus aut alijs animalibus comesta transmutanť, & fiunt hominũ aut aliorum animaliũ corpora? & hoc diu fiente, necesse est idem corpus plurium hominũ sæpe partẽ fieri. Cuius igiť erit corpus in resurrectione? Atq; sic in profundũ nugacitatis nos imprudentes illabi cõtinget. Et post has dubitationes, ad hoc quod omnia Deo possibilia sunt, cõfugiunt: et sententias scripturarũ quæ id quod ipsi uolunt iuxta promptam expositionẽ subijcere
» possunt, proferunt. Velut in Ezechiele, Et facta est super me manus Domini, & edu
» xit me in spiritu, & posuit me in medio campi. Et hic erat plenus ossibus humanis,
» & circumduxit me ob ipsa circumcirca, & ecce multa ualde in cõspectu campi, & ec
» ce ipsa sicca ualde: & dixit ad me, Fili hominis, num uiuent ossa hæc? Et dixi, Domi
» ne Deus, tu nosti hæc. Et dixit ad me, Fili hominis, uaticinare. Et dixi ad ipsa, Vos
» ossa sicca hæc, audite sermonẽ Domini. Hæc dicit Dominus ossibus istis, Ecce ego
» induco in uos spiritũ uitæ, & dabo super uos neruos, & inducã super uos carnes, &
» extendã super uos pellem, & dabo spiritũ meum super uos, & uiuetis, et ponam uos
» in terram uestram, & cognoscetis quod ego sum Dominus. Hoc quidem igiť probabiliore dicto utuntur. Sed & alia Euangelica dicunt, uelut hoc, Illic erit fletus &
» stridor dentium. Et hoc, Timete eum, qui potest animam & corpus perdere in ge-
» enna. Et hoc in Paulo, Viuificabit mortalia corpora nostra, eo quòd inhabitat spiritus eius in nobis. Oportet autem omnem ueritatis studiosum, horum sententiam nosse, & de resurrectione contendere, ut seruet ueterum traditionem, uitetq; ne cadat in nugas pauperis intellectus, simulq; impossibilis ac Deo indigni. Sic igitur de hoc loco distinguendum est. Omne corpus quod à natura continetur, quæ forinsecus aliqua disponit ac succenturiat instar alimenti in ipsum, & pro ingestis alia secernit (uelut sunt plantarũ & animalium corpora) nunquã idem habet materiale
Corpus est fluuius. subiectũ. Quapropter nõ male fluuius appellatũ est corpus, eo quòd iuxta exactam cõsiderationem, neq; per biduũ primum subiectũ idem est in corpore nostro: quanquam Paulus aut Petrus semper idem sit, nõ solum secundum animam, cuius essentia neq; defluit in nobis, neq; superinductitium quid unquam habet, etiamsi fluxa sit corporis natura, eo quòd species quæ effigiat corpus, eadem sit: ita ut etiam formæ eædem maneant, qualitatem Petri & Pauli exhibentes. Iuxta quam qualitatẽ etiam cicatrices ex pueris in corporibus manent, & aliæ quædam proprietates, uelut lentigines, & si quid his simile est in speciem, secundùm quam specificať Petrus & Paulus secundùm corpus, quod in resurrectione circundatur rursus animæ in melius transmutatum, non omnino aũt adhuc insitum est ipsi primum subiectum. Quemadmodum autem species est à puero usque ad finem, etiamsi characteres ac formæ

multam

multam uideantur habere euariationem: Sic intelligendū eſt etiam in præſenti eandē ſpeciem quam in futuro, quātumuis plurima futura in melius mutatione. Neceſſariū eſt enim animam, dum in locis corporalibus eſt, uti corporibus locis cōuenientibus. Et quemadmodū ſi aquatici facti fuiſſemus, & ſi in mari uiuere nos oportuiſſet, omnino ſanè oportuiſſet nos etiā aliam corporis cōſtitutionem cōſimilem piſcibus habere: Sic quum hęredes futuri ſimus regni cœlorum, & in locis excellentibus futuri, neceſſarium fuerit uti corporibus ſpiritualibus, nō priore ſpecie diſſipata, etiamſi ad maiorem gloriā eius mutatio fiat: quemadmodū erat IESV ſpecies, & Moſis, ac Heliæ, nō alia in transformatione ab ea quæ erat. Ne offendaris itaq;, ſi primum ſubiectum quis dixerit nō fore idem tunc, quando ratio ipſa inſtare potentibus oſtendit, q̄d neq; nunc per biduum poteſt eſſe primum ſubiectū. Operęprecium porrò eſt noſſe, etiam aliud ſeminari, aliud reſurgere. Seminatur enim corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale. Et ad omnia infert Apoſtolus, fermè terrenam qualitatē nos depoſituros eſſe docens, ita ut ſpecies ſeruetur in reſurrectione. Hoc autem dico fratres, quod caro & « ſanguis regnum Dei poſsidere nō poſſunt, neq; corruptio incorruptibilitatem. For- « taſsis equidem conſeruabitur ab eo qui aliquando propriam carnem fecit, caro uerò nō amplius erit. Sed quod aliquando imprimebatur in carne, hoc imprimetur in ſpirituali corpore. Cæterùm ad uerba ſcripturarum quæ proponunt fratres noſtri, hęc dicere licet. Et primum in Ezechiele, in quantum ex his uolunt ſimpliciores, iuxta ipſa uerba, Neq; carnium reſurrectio erit, ſed oſsium ſolum & pellium ac neruorum. Si- mul autem oſtendendum eſt ipſis, quod abripiuntur uelut nō intelligentes quod ſcriptum eſt. Non enim ſi oſſa nominant, omnia oſſa hæc intelligenda ſunt: quemadmodū neq; in hoc, Diſsipata ſunt omnia oſſa mea: &, Sana me, quoniam cōturbata ſunt « omnia oſſa mea. quum manifeſtū ſit, non dici oſſa ſecundum cōmunem ſignificationem. Sequitur itaq; ad ſermonem ſicut ipſi dicunt, Sicca facta ſunt oſſa noſtra. Ergo dicunt, Sicca facta ſunt oſſa noſtra, uolentes reſurgere cōgregata. ſed hoc impoſsibile eſt. Dixerint autem utiq;, ſicca facta ſunt oſſa noſtra, qui in captiuitatibus cōſtituti ſumus, et omnē uitalem humiditatē amiſimus. Inferunt itaq; hoc, Perijt ſpes noſtra, diſ- « ſenſimus. Igit promiſsio reſurrectionis populi eſt, à ruina & uelut mortificatione qua mortificati ſunt, propter peccata inimicis traditi. Sed & peccatores à Saluatore dicuntur eſſe ſepulchra plena oſsibus, & omni immundicia. Decet autē Deum aperire monumenta uniuſcuiuſq;, & educere nos ex monumentis uiuificatos, uelut Saluator Lazarum foras traxit. At uerò illud, Illic erit fletus & ſtridor dentium: ſic apud ipſos « defendendū eſt, quod uelut in hac uita omne membrū ad uſum quendam opifex conſtruxit, ſic etiā dentes ad findendum ſolidum alimentū. Quis igitur uſus dentium his qui puniuntur? Non enim in geenna exiſtentes, per ipſos comedunt. Et oſtendendū eſt, quod nō omnia accipere oportet uelut iacent. Dentes igit, inquit, peccatorū contriuit, & molares dentes leonum cōfregit Dominus. Quis autem adeò ſtolidus ſit, ut « putet, quod Deus peccatorum corpora conſeruans, dentes ipſorum ſolum conterit? Quemadmodū igitur ſi quis talia uolens ſic habere, in anguſtiam redactus trahetur ad allegoriam: ſic inquirendū eſt de ſtridore dentium in his qui puniuntur, anima facultatem manducandi habente, quæ in tempore redargutionis de peccatis, iuxta colliſionem dentiū, prout ſenſit dentibus fremet. At hoc, Timete eum qui poteſt animā « & corpus perdere in geenna: fortaſsis docet, quod incorporea eſt anima: fortaſsis itē declarat, quod abſq; corpore non punietur. De quo naturæ rationem ſcrutantes, de ſpecie ac primo ſubiecto diximus. Sed & hoc apud Apoſtolū, Viuificabit mortalia « corpora noſtra: quum mortale ſit corpus, & ueræ uitæ nō particeps, poteſt ſignificare ubi corporea eſt ſpecies, de qua diximus, natura mortalis exiſtens. Quum CHRISTVS manifeſtatus fuerit uita noſtra, & ipſam tranſmutat, ab hoc ut ſit corpus mor

Oſsium ſiccorū ratio apud Ezechielem.

Dentium ſtridor, quomodo accipiendus.

tale, uiuificatum per ſpiritum uiuificantem ex hoc quod ſpirituale factũ eſt. Quin & hoc ipſum interrogare, quomodo reſurgunt mortui, quali uerò corpore uenient: nu dè declarat, quod primum ſubiectum nõ reſurget. Si enim bene accepimus exemplũ, proferendum eſt: Seminaria ratio in grano frumenti, decerpens adiacentem materiã, & per totam ipſam procedens, eandemq; ipſius ſpeciem abripiens, facultates quas ha bet aliquando terræ, & aquæ, & aëri, & igni addit, & deuictis illorum qualitatibus, ad hanc tranſmutat, cuius ipſa opifex exiſtit. Et ſic completur ſpica, excellenter diffe rens à grano quod eſt ab initio, & magnitudine, & figura, & uarietate.

Reſurrectionis imago.

Hactenus Methodius Origenis uerba retulit. ſequuntur nunc Procli uerba, quæ item Methodius recenſet.

QVæ quidẽ igitur Origenes tractans negotium de reſurrectione explicauit, ma ximè uariam oſtendens ſpeculationẽ, tot ſunt uelut in cõpendio dici potuerunt. Memor autem ſis, ut etiã ea quæ ad illa cõſequuntur cõſideres. Conſequens eſt enim aſſumere adhuc ad prædicta, ex ſcripturis teſtimonia, quo uelut ſtatua omnes partes ſuas moderata oratio capiat, & in totum plena ſit cõſtructa, & nihil habeat defectuo ſum ex his quæ ad figurã ac pulchritudinem cõducentia colligunt. Quid igitur con cinant ſcripturæ ad hæc, ad uitæ melioris cõplementum hominẽ corroborantes, di cendũ eſt. Has enim ſi quis potens fuerit exactè intelligere, ita ut nihil à decoro reſcin dat, cognoſcet reſurrectionẽ de hoc corpore nõ oportere accipi, ut quod nõ poſsit in æternum immutabile permanere: ſed de ſpirituali, in quo idem ipſe character qui nũc in hoc habetur, cõſeruabitur, quo unuſquiſq; noſtrum etiam ſecũdum formam idem ſit, quemadmodũ & ab Origene dictum eſt. Sic enim ille reſurrectionẽ futuram eſſe ſentit. Quum enim fluxile ſit corpus materiale, & nunc̃q; maneat in ſeipſo, ne minimo quidem tempore, ſed accedat & diſcedat circa ſpeciem, quæ hominem delineat, à qua etiã figura ipſa cõtinetur: neceſſariò efficacius quiddã relatis tolerabunt. Verùm hanc ipſorum cõtentionem, & ex his & ex alijs pluribus quis redarguere poterit. Demon ſtrabimus enim in ſequentibus ac ſermonis progreſſu, per naturæ ueritatẽ, & nõ per cõiecturas, neq; Hieremiam uinctos terræ nos dixiſſe, propter ſocietatem ad corpus, neq; Dauidem hac de cauſa ligatos. Operępreciũ enim eſt hęc proferre, in quibus ma xime labi uidentur. Proinde quum de pelliceis tunicis, & quod ante ſtructurã ipſarum primi parentes uixerũt cũ corpore immortalitate fruentes, inſuperq; quod nõ poteſt corpus uinculũ & carcer putari, ea quæ cõueniunt dixerimus, ô uiri iudices: iudices enim uos dictorũ ô optime Theophile uoco: deinceps ad cõſequentia me cõuertam, uelut promiſi, ut dilucidius uideamus q̃d uolumus. Vniuerſorũ opifex Deus quum uniuerſa bono ordine cõpoſuiſſet, uelut magnã ciuitatem, & uerbi pręcepto exornaſ ſet, & ſingula elemẽta cõſonè adaptaſſet, & animantiũ differentijs omnia expleuiſſet, ut mũdus perfectè ad pulchritudinẽ augeſceret, ubi omnigenas naturæ formas pro duxiſſet, ſidera in cœlo, uolatilia in aëre, quadrupeda in terra, natatilia in aqua, poſtre mum hominẽ, præparata ipſi uelut domo pulcherrima, in mundum induxit, totum imitamentũ propriæ imaginis ſimile, & uelut ſtatuam in illuſtri templo bonam ſuis manibus cõſtructam. Nouerat enim omnino quod quicquid ſua manu fabricaturus eſſet, id neceſſariò immortale futurum eſſet, utpote immortalitatis opus. Immortalita tis enim immortalia fiunt opera, uelut maliciei mala, & iniuſtitiæ iniuſta. Non enim iuſtitiæ opus eſt iniuſta facere, ſed iniuſtitiæ. Neq; uiciſsim iuſta facere opus eſt iniuſti tiæ, ſed iuſtitiæ. Quemadmodũ neq; incorruptibilitatis corrumpi facere, ſed corru ptionis. Immortalem facere nõ corruptionis eſt, ſed incorruptibilitatis. Et in ſumma, quale fuerit id quod facit, iuxta eandem rationem id quod fit efficere ſolet. Deus autẽ & immortalitas eſt, & uita, & incorruptibilitas. Opus autem Dei, homo. Quicquid

uerò

uerò ab immortalitate factum eſt, immortale eſt. Immortalis igit̃ homo eſt. Quapropter ſanè hominẽ quidem ipſe Deus fecit, reliqua uerò animantiũ genera aëri et terræ ac aquæ producere præcepit. Homo aũt ueriſimè dicitur ſecundùm naturã, neq; anima ſine corpore, neq; corpus ſine anima, ſed quod ex compage animæ & corporis in unam boni formam cõpoſitum eſt. Vnde hinc immortalẽ hominem factum eſſe apparet, extra omnẽ corruptionem & morbos cõſtitutum. Didicerit aũt hoc quis etiã abundè ex ſcriptura. De alijs enim omnibus quæ temporum ſpacijs pubeſcentia ac ſeneſcentia tranſmutant̃, Educant, dicitur, aquæ reptilia animarum uiuentium, & uolatilia uolantia in terra iuxta firmamẽtum cœli. Et producat terra animã uiuentẽ ſecundùm genus, quadrupeda & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm genus. De homine uerò nõ amplius ſimiliter ut de illis dicit̃, Producat terra, aut educant aquæ, aut fiant luminaria: ſed, Faciamus hominẽ ſecũdùm imaginẽ & ſecundùm ſimilitudinẽ noſtrã, & imperent piſcibus & uolatilibus cœli, & omnibus pecoribus. Et accepit Deus limum de terra, & formauit hominẽ. Et quo ſanè magis etiam uos differentiã percipiatis, quod omnino & penitus ab alijs differens reperit̃ homo, & in ſecũdo honore ab angelis cõnumeratus, & immortalis exiſtens: age iuxta ueram & rectæ opinionis ratiocinationem etiã hoc tractabo. Alijs equidẽ ab inſpiratione ſpiritus in aëre datũ eſt, ut animata ſint & uiuant: huic uerò ex ipſa immortali et excellenti eſſentia. Inſufflauit enim Deus in faciem ipſius ſpirationẽ uitæ, & factus eſt homo in animã uiuentem. Et illis quidem ut ſeruiant, & imperio ſubdita ſint, pręceptũ eſt: huic uerò, ut imperet & dominet̃. Et illis diuerſę figuræ ac formæ naturarũ dantur, quas ſolida & uiſibilis natura iubente Deo generauit: huic uerò forma & imago Dei, & omnia ad illã exactam primariam patris ac filij unigeniti imaginẽ. Fecit enim Deus hominẽ, ſecundùm imaginem Dei fecit ipſum. Quapropter etiam curã geſsit perpetuitatis ſtatuæ ſuæ, ut ne ex facili corruptioni obnoxia fiat, quemadmodũ etiam ſtatuarũ opifices. Non enim ſolum pulchritudinis ſtatuarũ & decoris ipſarum curam habent, ut ſint pulchræ & præclaræ: ſed etiam quantũ eius fieri poteſt, ſibijpſis immortalitatẽ ex operibus procurant, ut ad longũ tempus cõſeruentur, & nõ diſſoluant̃. Quemadmodũ etiam Phidias fecit. Hic enim ubi Piſæum ſimulachrũ fabricaſſet, ex ebore autem idipſum erat, oleum effundi iuſsit circum pedes coram ipſa ſtatua, ut pro uiribus ipſam immortalẽ cõſeruaret. Si itaq; manuarij opifices ſic faciunt, Deus optimus ille artifex, qui omnia poteſt ex nihilo facere, nõ magis ſtatuam rationalem ſuijpſius hominẽ ipſum, incorruptibilem & immortalẽ omnino eſſe, ex omni neceſſitate machinatus eſt: ſed ſiuit ita ignominioſe diſſolui, interituiq; ac corruptioni tradi, quã præcipuè propriis ſuis manibus facere dignatus eſt, ita ut ſecundùm imaginẽ formarit ipſam, & ſecundùm ſimilitudinem ſuijpſius, mundũ mundi, propter quem mundus factus eſt? Non licet hoc dicere. Eſſet enim ad extremã deſipientiam delati hoc ſentire. At fortaſsis opponetis uos ipſos aduerſus relata, ô Aglaophon, & dicetis, Et quomodo ſi immortale erat ex natiuitate, apud nos mortale factũ eſt animal? quando ſanè immortale impermutabiliter hoc q̃d eſt eſſe oportet, nõ delabens, neq; decedens ad turpiorẽ & mortalem naturam: impoſſibile enim hoc eſt, alioqui nõ eſſet immortale. Dicam. quum liberi arbitrij eſſet homo ad boni electionẽ, & hanc legẽ accepiſſet: Inuidia bonũ odio habens, inſtitit & inuidit. Deus em̃ creauit hominẽ ob immortalitatẽ, & imaginem propriæ æternitatis fecit ipſum. Deus enim mortem nõ fecit, neq; delectatur in interitu uiuentium. Verùm per inuidiã diaboli mors ingreſſa eſt in mundũ, quemadmodũ etiam ſapientia per Solomonẽ teſtat̃. Et unde eſt mors, rurſus dici neceſſe eſt, ſi nõ mortem fecit Deus? Si ab inuidia eſt, & quomodo inuidia uolũtate Dei magis potuit? At hoc ægrè explicabile dicemus. Vnde eſt inuidia? dicit aduerſarius. Si enim à diabolo eſt, & cur diabolus factus eſt? Si factus eſt, etiã qui fecit ipſum, autor eſt ut ſit malum. At

Hominis præſtantia.

Phidiæ ſtatuarij factum.

Diabolus non est factus.

omnino nõ est Deus malorum causa. Non est igit̃ factus diabolus: & si factus nõ est, etiã læsionis ac interitus exors est, & indefectuolus. nam nõ facto hæc ex omni necessitate adesse oportet. diabolus autẽ aboletur & punit̃. Quod uerò punit̃, alteratur ac patit̃. Læsionis uerò exors est quod factum nõ est. Non ergo est nõ factus diabolus,

Diabolus est factus.

sed factus. Si aũt est factus, & omne quod factũ est, à quodã principio factũ est, & est ipsius opifex, etiã diaboli. Et utrum etiã ille nõ factus est, aut factus? At nõ factum esse solũ Deum intelligi oportet. Neq; enim est omnino in summa, in uniuersum alius opifex, prẽter ipsum. Ego, inquit, primus, & ego postea, et prẽter me alius nõ est Deus. neq; trãsmutari aliqd oportet, aut creari potest prẽter ipsius uoluntatẽ. Etenim quod filius nihil à seipso facere potest, cõfitetur, nisi uideat patrẽ facientẽ. Quæ enim, inqt, facit pater, ea & filius facit. Nec uerò hostile quid, aut diuersum ab ipso sentiens, aut Deo oppositũ est. Alioqui si quid feciſſet contra Deum, esse utiq; cessasset, soluta eius cõstitutione per uirtutẽ & robur Dei. Soli enim creatori soluere etiã immortalia possibile est. Ipse igit̃ diabolus dicet̃ spiritus circa materiã se habẽs, uelut dictũ est, ô Athenagora, factus à Deo: quemadmodũ etiã reliqui facti sunt ab ipso angeli, & ob mate-

Angeli cur facti sunt.

riam & materiæ species cõcreditam sibi habent administrationẽ. Hoc enim erat angelorũ cõstitutio, q̃d facti sunt à Deo ob prouidentiã eorũ quæ ab ipso cõstructa sunt: quo uniuersalem quidem ac perfectã prouidentiam uniuersorum Deus haberet, & autoritas ac imperiũ omnium ex ipso penderet, & uniuersum uelut nauigium sapientiæ gubernaculo citra inclinationem dirigeret: particularem uerò angeli ad hoc ordinati haberent. Cæterùm reliqui in his, ob quæ fecit ac cõstituit ipsos Deus, manserũt. Hic uerò uiolauit, & prauus factus est circa cõcreditorum ipsi administrationẽ, & inuidiam cõtra nos concepit. Quemadmodũ & qui postea carnes amauerunt, & cum filiabus hominum ob cõcubitus amorem cõuersati sunt. Spontaneam enim etiam ipsis habere ad utraq; uoluntatem Deus cõstituit, uelut etiam in hominibus: ut aut obe-

Diabolus, lucifer stella.

dientes uerbo essent cum ipso, & acciperent beatitudinem, eaq; fruerentur: aut non obedientes iudicarentur. Erat autem & diabolus stella Lucifer. Quomodo excidisti, inquit, è cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Erat lucis sidus matutinum, sed excidit, & in terram contritus est, ubi procurasset homini contraria. Deus enim indignatur superbis, & contumacem sententiam impedit. Inuadit autem, ut uersibus dicam,

Cuncto, uelut qui principium finisq; sit,
Mortalium serpens malorum statui,
Thesaurum habens adeò grauem secum mali.
Errore cæcus, ignorantiæq; dux,
Vitæ lachrymis gaudens, simul suspirijs.
Ad improbas persuadet hic iniurias,
Consanguineas armemus ut contra manus
Fratres. Cain perduxit, ut respersérit
Cruore primus terram sæuus rubido.
Et primus ut noster parens cœlestibus
De sedibus miser ruinam fecerit.

Mors cur inuenta.

Et diabolus quidem sic. Mors aũt ad cõuersionem inuenta est, quemadmodũ pueris qui literas discunt plagæ ad correctionem. Nihil enim aliud est mors, q̃ discretio ac separatio animæ à corpore. Quid igit̃, causa mortis deus dicet̃? idem enim nobis rursus sermo ad aures uenit. Absit. Nã neq; præceptores principaliter causa sunt, ut pueri plagis tristificent̃. Bonũ igitur est mors, si quemadmodũ plagæ pueris, ad conuersionẽ inuenta est: nõ mors peccati, ô sapientissimi, sed discretionis ac separationis carnis. Quũ enim liberũ arbitrium habeat & per se potens sit homo, & uoluntatẽ per se dominantẽ ac deliberantem ad electionẽ boni, uelut dixi, acceperit, audieritq;, De

omni

omni ligno in paradiſo edite, de ligno uerò cognitionis boni & mali ne edatis. Qua- «
cunq; enim die ederitis de ipſo, morte moriemini: cõſentiens à ſeipſo ad eſum, & dia- «
bolo uariè ad inobedientiam perſuadẽti inęſcatus, reprobauit mandatũ Dei. & factũ
eſt hoc ipſi in ſcandalũ, laqueumq; ac offendiculũ. Non enim fecit Deus malum, neq;
eſt omnino in totũ autor mali. Sed quicquid liberi arbitrij ſic ab ipſo factũ eſt, aut ad
cuſtodiendã ac ſeruandã legem quam ipſe iuſtè tulit, id nõ ſeruans ipſam malum dici
tur. Grauiſsimũ autem eſt damnũ Dei præſcriptũ negligere, & iuſtitiam ſecundum li
berum arbitrium tranſgredi. Vnde quandoquidẽ pollutus & inquinatus eſt homo,
à ſentẽtia Dei diſceſsione facta, et multas maliciei maculas ſibi affricuit, quas princeps
ille & pater erroris peperit, qui laborem (uelut ſcriptura ait) cõcepit, quo hominẽ ad
iniuſtitiam ſemper ſeducere ac cõcitare poſsit: Deus omnipotens immortale malum
ex inſidijs ipſum factũ intuitus, uelut etiã diabolus ſeductor erat, pelliceas tunicas ob
id fecit, uelut mortalitate ipſos amiciens, quo per corporis ſolutionẽ, omne in ipſo fa-
ctum malum moreretur. Iam uerò antea dubitatũ eſt ac demonſtratũ, pelliceas tuni- *Pellicearũ tu*
cas nõ eſſe corpora, tamẽ etiam rurſus (neq; enim ſemel hęc dicere ſatis eſt) dicemus. *nicarũ ratio.*
Ipſe primus formatus Adam ante præparationẽ ipſarum confitetur, ſe & oſſa habere «
& carnes, quando ſanè uxorem ſibi adductam cõſpicatus, dixit: Hoc nunc os ex oſsi «
bus meis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur uxor, quoniã ex uiro ſuo ſumpta eſt.
Huius gratia relinquet homo patrem ſuum & matrẽ, & adhærebit uxori ſuæ, & erũt
duo in carnẽ unam. Non enim tolerabo quoſdã nugantes, ac uiolantes impudenter
ſcripturam, quo ipſis carnis reſurrectio non eſſe concedatur, oſſa intelligibilia & car-
nes intelligibiles ſupponentes, & alias aliter ſurſum ac deorſum allegorias tranſmu-
tantes. Quum hæc ita uelut ſcripta ſunt accipi debere, Chriſtus ipſe cõfirmet, ubi in-
terrogantibus phariſæis de ſeparatione uxoris, reſpondet: Qui ab initio creauit, ma «
ſculum & fœminam fecit, & dixit, Huius gratia relinquet homo patrem ac matrem, «
&c. Quomodo enim de animis ſolum accipiendum eſſet hoc, Creſcite & replete ter-
ram. Aut hoc, Accepit Deus limũ de terra, & formauit hominẽ: quod propriè de cor- «
pore dictum eſſe apparet. Non enim de limo & grauioribus, eſſentiam adepta eſt ani-
ma. Quare ueriſsimè certũ eſt undiquaq;, ante pelliceas tunicas incorporatum fuiſſe
hominẽ. Hęc enim omnia ante lapſum ipſius dicta ſunt. de tunicis uerò, poſt lapſum.
Vnde procedamus rurſus inſpecturi, quæ in manibus habemus, quum ſufficienter
oſtenderimus pelliceas tunicas nõ eſſe corpora: ſed mortalitatẽ à ratione animalium
cõſtructam. Hoc enim conſequens eſt. Deniq; extra terminos paradiſi ob hanc cau-
ſam eijcitur. Non enim quod nõ uellet Deus ipſum decerpere de ligno uitę ac edere,
eiecit: poterat enim in æternũ uiuere, ubi rurſus de ligno uitæ ediſſet. ſed ut ne immor
tale fieret malum, uelut indicauimus. Alioqui cur CHRISTVM è cœlis demiſiſſet in
terram, ſi omnino uoluiſſet hominem mori, ut penitus uitam nõ guſtaret? Si uerò ex
pœnitentia Deum hoc feciſſe dixerit aduerſarius contradicens, debilis eſt ipſorum ra
tio, pœnitentem Deum inducens. At neq; ignorans futuri Deus, neque mala faciens,
ſed & ſummè bonus, & præſciens futura. Quare nõ eo quod non ſeruetur in æternũ
ipſe qui de ligno uitæ edit, eum eiecit. Sed ut mortificaretur primum morte peccatũ,
quo ſic poſt mortem cõſumpto peccato, excitatus homo purus ederet uitam. Nemo
uerò improbior periculũ faciat argumentando, uelut hæc aliter dicta ſint. Qui enim
omnino decernit carnem hanc nõ eſſe immortalitatis ſuſceptoriam, reuera dementiæ
per morbum maledicus eſt. Cur enim poſt tunicarum pellicearum conſtructionem
Adam eijcitur, prohibitus edere de ligno uitæ ac uiuere, ſi omnino impoſsibile erat
hominem in æternum uiuere cum corpore? Impedimentũ enim contingit, uelut poſ-
ſit ipſe non mori, ſi de ligno guſtet. Ait enim, Et fecit Dominus Deus Adam & uxo- «
ri eius tunicas pelliceas, & induit ipſos. Et dixit Deus, Ecce factus eſt Adã ſicut unus «

» ex nobis, ut cognoscat bonũ & malum: & nunc ne fortè extendat manũ, & accipiat
» de ligno uitæ, & comedat ac uiuat in æternũ. Et expulit ipsum Dominus Deus ex pa
» radiso uoluptatis, ut coleret terrã ex qua acceptus est, & eiecit Adam. Igitur potuisset uiuere corpus in æternũ, & immortale esse, nisi prohibitus fuisset gustare uitam. prohibitus est autem, ut peccatũ coocciſum cum corpore morereť, corpus uerò peccato perdito resurgeret. Quo itaq; nõ esset homo malum immortale, uelut dixi, & perpetuum haberet in seipso peccatum prædominans, utpote quod in immortali corpore germinasset, & immortale alimentũ haberet: Deus ob hoc ipsum prohibuit, mortalitate amictum. Hoc enim pelliceæ tunicæ uolebant, quo sanè per solutionẽ ac diuisionem corporis, peccatũ infernè stirpitus ac radicitus in totũ corrumperetur, ut ne uel tantillum radicis sineretur, à quo noua peccatorũ germina emergerent. Quemadmo
Simile. dum enim, ubi in ædificijs templorũ pulchrorum ficus enata est, & in longitudinem ac magnitudinẽ probe coalta, & in omnes cõpositiones lapidum per multũ sarmentosas radices diffusa, nõ prius à nascendo quiescit, donec tota euellatur, dissolutis lapidibus in locis in quibus enata est: possunt enim rursus in suos locos adaptari lapides, ficu sublata, quo templum quidem seruetur, nihil amplius malorum ipsum dissipantium sibĩpsi producẽs, ficus uerò tota radicitus euulsa emoriatur. Eodem modo etiã Deus optimus artifex templum suum hominem, qui instar sylueſtris ficus peccatum produxit, breuibus mortis ictibus dissoluit, occidens (uelut scriptum est) & uiuificans: quo rursus earundẽ partium caro, post exsiccatũ ac mortuum peccatum, instar renouati templi, immortalis & illæsa excitetur, peccato perfecte ac funditus perdito. Viuente enim adhuc corpore antequam moriatur, necesse est simul uiuere peccatũ, intus in nobis radices suas abscondens, etiamsi forinsecus per castigationũ ac admonitionum sectiones fuerit refrenatum. Alioqui post illuminationem non contingeret nos iniusta facere, utpote peccato penitus sinceriter à nobis ablato. Nunc uerò etiam postquam credimus, & ad aquam purificationis deuenimus, sæpe in peccatis reperimur. Nemo enim sic seipsum à peccato alienum esse iactet, ut neq; omnino in animo de iniquitate cogitet. Quare cõstat, contrahi quidem ac sopiri per fidem nunc peccatum, ut ne fructus noxios producat, non tamen radicitus tolli. Et nunc quidem prauas cupiditates ac cogitationes uelut germina ipsius cõtrahimus, ne qua amara radix sursum enascens infestet, non sinentes hiare & aperiri cõclusa oscula ad faciendos exortus, doctrinæ ratione instar asciæ radices ipsius infernè nascentes secante. Tunc uerò etiam ipsa cogitatio de malicia dissipabitur. Neq; uerò scripturarũ testimonio hic sermo caret, si quis sinceriter uerùm dicere uelit. Nam nouit etiã Apostolus, nondũ radicem peccati integre ex hominibus sublatam esse, nũc quidem dicens, Noui enim
» quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adest mihi, operari
» uerò bonum, non. Non enim quod uolo facio bonum, sed quod non uolo malum,
» hoc facio. Si uerò quod non uolo, hoc facio: non amplius ego facio ipsum, sed quod
» habitat in me peccatum. nunc uerò, Delector lege Dei secundum internum hominẽ.
» Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & omnino ca
» ptiuum facientem me legi peccati, quæ est in membris meis. Adeò nondum contigit peccatum funditus ac radicitus exscindi. Non enim penitus moritur, sed uiuit. Quomodo enim id fieri posset antecq; homo morti obĩciatur? quo unà cũ ipso tabefactũ ac corruptum, ipsum quidem prorsus pereat ac pessundetur, uelut planta soluto eo in quo occultans radices suas conseruabatur: homo uerò rursus non amplius habens radicem producentem amaritudinẽ exuscitetur. Proinde in auxiliaris medicamenti modum, ab auxiliatore nostro & uere medico Deo, ad eradicationem peccati ac delectionem, assumpta mors est, ut ne perpetuò durans in nobis immortale sit peccatũ, ut quod in immortalibus exortũ est. Ipsi uerò mutilati & ægrotantium modo exurgentes, in

tes, in uirtutis domo diu cõuerſemur, ut qui in ſubſiſtẽtibus ſemper, immortalibuſq; corporibus magnũ peccati morbum nutrimus. Quapropter ſanè hanc ad ambo ſalutem, ad animã & corpus, inſtar medicamẽtariæ purgationis, mortem Deus bene inuenit, quo ſic omnino inculpabiles ac innoxij efficiamur. Age uerò, quando quidem multis circa talia exẽplis opus eſt, hinc ipſa maximè cõſideremus, non prius deſituri, anteq; in clariorem interpretationẽ ac demonſtrationem oratio ipſa deſierit. Videtur igitur uelut ſi quis ſummus opifex ſtatuam pulchrã ex auro aut alia materia à ſe conſtructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rurſus conflet, mutilatam repente conſpicatus à peſsimo quodam homine, qui præ inuidia nõ tulit decoram eſſe ſtatuam, eamq; læſit, inanem uoluptatis fructũ capiens. Attende ô ſapientiſsime Aglaophon. Quod ſi uoluerit opifex ille nõ eſſe mutilam & uituperabilem, eam quæ cũ tanto ſtudio ac cura ab ipſo elaborata eſt, rurſus impelletur ut conflet ipſam, ac talem faciat qualis prius erat. Si uerò nõ conflarit, neq; coẽgerit, uerum manere ſiuerit, curans ipſam ac corrigens, neceſſe eſt ignitam ac cura cõtrectatam ſtatuam nõ amplius poſſe cõſeruari eandem, ſed immutatã fieri ac diſtractam. Quapropter ſi uoluerit opus ipſum pulchrum eſſe ac irreprehenſibile, cõfringi, ac rurſus conflari oportet, quo turpitudines & alterationes omnes, & quæ ex inſidijs ac inuidia in ipſo ſunt, per reparationem ac cõflationem pereant. Ipſa uerò ſtatua in ſpeciem ſuam integra et inadulterata ſimilima ſibijpſi fabricet. Statuæ enim perire nõ contingit per artificem ipſius, etiamſi rurſus in materiam reſoluat. reſtitui enim poteſt. Turpitudines aũt & mutilationes perire cõtingit. colliqueſcunt enim. Reſtitui autem non poſſunt, eo quòd in omni arte optimus opifex non ad turpia aut offenſas, ſed ad ſymmetriam rectitudinemq;, ac cõgruentiam operis reſpiciat. Idem ſanè uidetur mihi etiã in nobis Deus diſpoſuiſſe. Hominẽ enim decentiſsimũ ſuum opificium, inſidijs & inuidia male afflictum cõſpicatus, nõ ſuſtinuit relinquere tale, quum benignus erga homines ſit, ut ne in æternum eſſet uituperatũ, immortale in ſe habens uituperium. Sed diſſoluit rurſus in materiã, quo per reformationẽ colliqueſcant ac diſsipentur omnia in ipſo uituperabilia. Nam illic cõflari ſtatuam, eſt hic mori ac diſſolui corpus. Illic uerò reformari materiã ac ſuo nitori reſtitui, eſt hic poſt mortẽ reſurgere. Quemadmodum & Propheta Hieremias dicit, nã & ipſe de his ſic admonet: Et deſcendi, inquit, in domum figuli, & ecce ipſe faciebat opus inter lapides, & excidit uas quod faciebat in manibus ſuis, et rurſus fecit ipſum uas alterũ, uelut placuerat ipſi facere. Et factũ eſt uerbũ Domini ad me dicens: Num quemadmodũ figulus hic, nõ potero hoc uobis facere domus Iſraël? Ecce ſicut lutum figuli uos eſtis in manibus meis. Attende enim quomodo, uelut dixi, poſtq; trãſgreſſus eſſet homo, magna illa manus nõ probauit in cõtentionem relinquere ſuum opus uelut adulterinũ, quum diabolus illud iniuſtè ex inuidia læſiſſet: ſed liquefactũ emolliuit ipſum rurſus in lutum uelut figulus, reformans ipſum, quo per reformationẽ omnes in ipſo turpitudines ac cõtuſiones delean tur, & ipſum totum cõplacens denuò irreprehenſibiliter fiat. Aut nõ habet poteſtatem lutifigulus facere ex eadẽ maſſa uas aliud ad honorẽ, aliud ad ignominiam? hoc eſt (ſic enim Apoſtolus mihi declarare uidet) Nunquid poteſtatem nõ habet Deus, qui ex materia unaquaq; eandem effinxit ac efformauit unamquanq; ſpeciem, aut in honorem ac gloriam nos exſuſcitare, aut in ignominiam ac condemnationem? in ignominiam quidem, eos qui in peccatis praue uixerunt: in honorem uerò, eos qui in iuſtitia. Quemadmodum oſtenſum eſt hoc etiam à Daniele, qui dicit: Multi ex dormientibus in aggere terræ, excitabuntur, partim in uitam æternam, partim in opprobrium ac confuſionem æternam. & prudentes ſplendebunt uelut ſplendor firmamenti. In nobis enim eſt, non extirpare perfectè prauitatis radicem, uerùm non in extenſionem ſinere excreſcere ac fructificare. Nam uniuerſalis & perfecta radi-

Simile.

Opificiũ Dei ornatiſsimum homo eſt.

cum ipsius sublatio ac interitus à Deo fit, per corporis (uelut dictum est) dissolutionem: particularis uerò, ad hoc ut ne germen ferat, à nobis. Et propterea eum qui enutriuit ipsam magis in augmentũ ac magnitudinem, & nõ eruit ac adstrinxit quantũ in se fuit, necesse est pœnam dare: quoniã quum potuit, & facultatẽ ad hoc habuit, maluit nociuum utili potius præferre. Quare nemo qui ipse in causa est, petulanti lingua repræhendat diuinã naturã, uelut nõ iustè distribuentem unicuiq; uitiorũ ac uirtutis taliones. Quis enim es ô homo, qui cõtrà respondes Deo? Num dicit figmentũ ad fictorem, Cur me feciſti sic? Quomodo enim id faceret, quando ex propriæ uoluntatis cõsilio maliciam elegit? Quapropter etiam nõ dicet Deo, inuariabilibus iustitiæ decretis iudicanti, Cur me sic feciſti? Quemadmodũ potens ille iaculator Apostolus, distortis uerbis in medium cõiectis, obscurã quidem & occultatã facit lectionũ altitudinis elaborationem, ueriſsimã autem & rectæ opinionis, & quæ nihil habet neglectũ, aut ægrè adeò explicabile. Nam his qui non adhibito studio & ingenerosè à uerbis excidunt, aliquando incohærentia & dissona dicere uidetur. Qui uerò studioſe & sobria ratiocinatione relegunt, magno ordine ac ueritate plena. Proinde exactè de his nunc tractare, ipsum per se solũ ingens opus fuerit. Etenim ridiculũ sit si reliqueremus tuã considerationem, cuius gratia hæc scripsimus, & ad alia transiremus. Hæc enim à nobis dicta sunt propter eos qui ultro per se mali existunt, instar fatuorũ. Quũ itaq; clariſsimè ostensum sit, mortem homini nõ in malum aliquod excogitatã esse, sed in bonum: deinceps oportet nõ male his intendentẽ, de corporis resurrectione cõsiderare. Quomodo enim non utilis sit mors, quæ corrumpit ea quæ naturam nostrã deprædantur? etiamsi iuxta tempus grauis sit quo afferri uidet, uelut austeriſsimũ ægroto pharmacũ. Et ut ne sæpe eadem de ijsdem repetamus, age & ex cantico Deuteronomij sermonis cõfirmatione facta, procedamus sequentia distincturi. Nam quod dicit

Paulinæ dictionis ratio.

» à Deo, Ego occidã & uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo, & nõ est qui eximat ex
» manibus meis: quid aliud docere uult, q̃ quod ob hoc corpus primum occiditur ac moritur, ut rursus resurgat ac uiuat: percutitur primũ ac sauciat, ut rursus saluũ ac sanum formetur? Et nihil omnino in uniuersum eximere ex magna ac forti ipsius manu ad perditionem & interitũ potest, nõ ignis, nõ mors, nõ tenebræ, nõ chaos, nõ corru
» ptio. Quis enim, inquit, separabit nos à charitate Christi? quem interpreteris manũ
» patris, & Verbũ: tribulatio, aut angustia, aut persequutio, aut fames, aut nuditas, aut
» periculũ, aut gladius? uelut scriptũ est: Propter te mortificamur tota die, reputati su-
» mus uelut oues ad mactationẽ destinatæ. uerùm in his omnibus superamus, per eum
» qui dilexit nos ueriſsimè. ut impleatur, uelut dixi, Ego occidã & uiuere faciam, percu-
» tiam & ego sanabo: & non est qui eximat nos à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu ad perditionẽ. Quapropter etiã reputati sumus uelut oues mactationi destinatæ, ut mortui peccato, uiuamus Deo. Et hæc quidẽ hactenus tractata sint. Cæterùm quæ cũ his cohærent, sic in manus sumenda sunt. Si omne quod generatũ est ægrotat (sic enim aduersarius proponit) & secundùm natiuitatẽ, ac secundùm alimentũ, ab accedentibus, inquit, augetur, & ex decedentibus minuitur. Quæ uerò nõ generata sunt, sana sunt, neq; ægrotant, neq; indigent, neq; cõcupiſcunt. Cõcupiſcunt aũt generata, & coitũ, et alimentũ. Concupiſcere aũt, est ægrotare. Verùm nõ cõcupiſcere, neq; indigere, est sanũ esse. Ægrotant aũt generata, quoniam cõcupiſcunt. Non generata uerò, nõ ægrotant. Patiuntur autem ægrotantia, aut secũdùm plenitudinẽ ac copiam, aut inopiam eorũ quæ accedunt & decedunt. Quod uerò patitur, & deficit & perit. quapropter etiam generatur. Generatur autem homo. Non potest ergo exors lęsionis esse homo, & immortalis. At uerò cõcidit ipsis ratio etiam in his. Si enim omne quod factum aut generatum est, perit: nihil enim refert utrum dicas, nam & primi parentes non generati sunt, sed facti. facti item sunt angeli & animæ. Qui facit, inquit,

angelos

angelos ſuos ſpiritus: pereunt ergo angeli & animæ, ex ipſorũ ratione. At neq; angeli neq; animæ pereunt. Immortalia enim ſunt hæc, & indomita, quemadmodũ qui fecit eſſe uoluit. Immortalis igitur eſt homo. Non placet aũt ut illud dicatur, quod omnia funditus pereant, & terra & aër & cœlum nõ futura ſint. Exardeſcet equidem ad purgationem ac renouationẽ deſcenſione facta totus mundus, igne dilutus. Non tamen ad perfectũ interitum ac corruptionẽ deueniet. Si enim melius eſt nõ eſſe quàm eſſe mundũ, cur Deus qui mundũ fecit, quod peius eſt elegit? fruſtra laborauit. Igitur ad hoc ut ſit & maneat, creaturã Deus cõſtruxit. Quemadmodũ etiam Sapientia cõfirmat, Creauit enim Deus omnia ad hoc ut ſint, dicens: Et ſalutares ſunt mũdi generationes, & nõ eſt inter ipſas lethale medicamentũ. Sed & Paulus palàm teſtat, dicens: Etenim ſollicita creaturæ expectatio reuelationẽ filiorũ Dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt, nõ uolens, ſed propter eum qui ſubiecit ipſam ob ſpem. Nam & ipſa creatura liberabit à ſeruitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorũ Dei. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt, inquit, liberabitur aũt à tali ſeruitute. Accipe q̃d creaturam mundũ hunc nunc dicere uult. Non enim ea quæ nõ uidentur, corruptioni ſeruiunt, ſed hęc quæ uidentur. Manet igitur creatura in melius ac decentius renouata, exultans & gaudens reſurrectione ob filios Dei, propter quos ingemiſcit, & uelut ex partu nunc dolet, redemptionẽ noſtri corporis à corruptione etiã ipſa expectans, quo nobis exſuſcitatis, & excuſſa mortalitate carnis, iuxta id quod ſcriptũ eſt, Excute pulueream, & reſurge ac cõſide Hieruſalem: libertatis q̃ à peccato, liberetur etiã ipſa à corruptione, nõ amplius uanitati ſeruiens, ſed iuſtitiæ. Nouimus enim q̃d omnis creatura coingemiſcit, & uelut ex partu dolet uſq; ad hoc tempus. Non ſolum aũt illa, ſed & qui ipſas primitias ſpiritus habent: & nos ipſi in nobiſipſis ingemiſcimus, adoptionẽ expectãtes redemptionẽ corporis noſtri. Quin & Eſaias cõfirmat. Quo enim modo cœlũ nouum, & terra noua, quæ ego, inquit, facio manent in cõſpectu, dicit Dominus: ſic erit ſemen ueſtrũ, & nomen ueſtrũ. Et rurſus: Sic dicit Dominus qui fecit cœlum, hic qui cõdidit terrã, & fecit ipſam, ipſe diſcreuit eam nõ in uanum, ſed ut inhabitetur. Reuera enim nõ in uanum, neq; fruſtra ad interitũ creauit uniuerſa Deus, uelut ſentiunt hi qui uana ſentiũt, ſed ad hoc ut ſint, & habitentur ac permaneant. Quapropter neceſſe eſt etiã rurſus terrã ac cœlum fore poſt uniuerſorũ exarſionem ac conſumptionem. Cur uerò hoc neceſſariũ ſit, ampliorem adhuc prædictis rationẽ afferre oportuerit. Neq; enim in ocioſam materiã, & talem ſtatũ qualem ante cõſtructionem habebant, reſoluentur uniuerſa: neq; rurſus in perfectũ interitũ ac corruptionem. At ſi nõ pereunt uniuerſa, dixerint aduerſarij, quomodo igitur Dominus cœlũ ac terrã præteritura eſſe dixit? & Propheta dixit, Peribit cœlum uelut fumus, & terra uelut ueſtimentũ inueteraſcet? Quando quidẽ hic mos eſt ſcripturis, reſpondebimus, ut hanc mundi tranſmutationem in meliorem ac magis glorioſam reſtitutionem, interitũ ac perditionem dicat, tanquam uidelicet prior figura pereat per uniuerſorum ad illuſtriorem ſtatum immutationem. Nam nulla cõtrarietas aut abſurditas eſt in diuinis ſcripturis. Præterit enim figura mundi huius, & nõ mundus, dictum eſt. Sic ſanè morem habent ſcripturæ ut perditionẽ uocent, mutationem in meliorem, aut pulchriorem prioris formæ. Velut ſi quis perditionẽ dicat figuræ puerilis, mutationem in uirum perfectũ, dum puerilis ætas in magnitudinẽ ac pulchritudinem mutatur. Quando enim eram puer, loquebar ut puer, ſentiebam ut puer, cogitabam ut puer. Quãdo uerò factus ſum uir, ea quæ pueri ſunt aboleui. Etenim expectandũ eſt ut creatura turbetur uelut moritura circa exarſionem quo renouetur, nõ tamen pereat, ut renouati in renouato mundo triſtitiæ exortes habitemus: aut uelut dictum eſt, Emittes ſpiritũ tuum & creabuntur (in centeſimo tertio Pſalmo) & renouabis faciem terræ: temperamentũ ambientes deinceps procurante Deo. Quũ enim futura ſit poſt hoc ſæculũ

terra,

Mundi exarſio.

Creaturarũ perpetuitas.

Perditionis ſignificatio.

terra,neceſſe eſt etiã fore habitatores, qui nõ amplius morianť, nuptias cõtrahant,ac generent,ſed uelut angeli irreuerſim in incorruptibili optima facientes. Quapropter delictũ eſt dicere,in quali uitæ ſtatu tunc erunt corpora, quũ neq; aër, neq; terra,neq; alia futura ſint. Operæprecium aũt eſt etiã illud ad prædicta cõſiderare, quod magnã ruinã res habet,ſi de his rebus libere loqui ô Aglaophon oportet. Nam ubi pronunciaſſe Dñm dixiſti,quod qui reſurrectionẽ aſſequenť,erunt tunc uelut angeli, ubi teneant uidelicet ipſum Sadducæi : mox intuliſti, Angeli uerò carnem nõ habentes in ſumma beatitudine,& ꝓpterea gloria ſunt.Ergo etiã nos,qui æquales angelis futuri ſumus,neceſſe eſt ſimiliter uelut illos nudos fore:ignarus ô optime,q̃d is qui uniuerſa ex nihilo fecit ac cõſtruxit, immortaliũ naturam nõ in angelos & miniſtros ſolũ diſtributam cõſtruxit, ſed etiã in principatus & thronos, & poteſtates. Aliud enim genus eſt principatuũ,& aliud poteſtatũ. quia non unus ordo,& unus ſtatus,& tribus ac familia immortaliũ,ſed genera,& tribus,ac differentiæ.Et neq; Cherubim propria natura decedunt, & in angelorũ formam mutanť, neq; rurſus angeli in aliorũ. Oportet enim ipſos eſſe & quod ſunt, & quod facti ſunt.Nam & homo mundũ habitare,& omnia in ipſo gubernare cõſtitutus,ex ſtructura ab initio immortalis exiſtens, nunq; tranſmutabiť ab eo quod homo ſit, neq; in angelorũ, neq; in aliorũ formã. Quia neq; angeli in aliorũ formã ex ea quã ab initio habent, tranſmutanť . Chriſtus enim uenit, nõ in aliam transformari ac tranſmutari humanã naturã prædicans,ſed in id quod erat ab initio, anteq; excideret quum mortalis eſſet. Oportet enim in propria ſui habitus figura unumquodq; creatũ manere,ut omnia omnibus ſint impleta, cœli angelis, throni poteſtatibus,lumina miniſtris, diuiniores loci & pura lumina ipſis Seraphim, qui aſsiſtunt magno Senatui uniuerſa cõtinenti,mundus hominibus. Si uerò dederimus mutari homines in angelos,occaſio data fuerit dicendi, mutari etiam angelos in poteſtates,& has in aliud atq; aliud,donec ſermo progreſſus in periculũ incidat. At neq; ut malũ fabricauit Deus hominẽ,aut circa efformationẽ eius aberrauit,et poſtea angelũ ipſum facere cogitauit, pœnitentia ductus uelut peſsimi opifices. Neq; ab initio angelũ facere uoluit,& quum id nõ poſſet,hominẽ formauit. imbecille enim hoc eſſet. Cur igitur hominẽ fecit,& nõ angelum, ſi hominem angelũ & nõ hominẽ fieri uoluit? Quod non potuit,dicere,blaſphemia eſt. At diſtulit,de meliore peius faciens? Et hoc abſurdũ eſt. Neq; enim aberrat circa faciendũ bonum,neq; differt,neq; impotens eſt. Sed & ut uult, & quando uult poteſtatẽ habet, quum ipſa ſit poteſtas. Igitur ut eſſet homo homo,uolens ab initio ipſum creauit. Si autem uolens,uult autem bonum,bonum autem homo,homo uerò quod ex anima & corpore cõpoſitum eſt dicitur: ergo nõ erit abſq; corpore homo , ſed cum corpore:ut ne alius homo præter hominem fiat. Oportet enim Deum immortalia genera omnia ſeruare. Creauit enim,inquit Sapientia, Deus hominem ob incorruptibilitatem, & imaginem propriæ ſempiternitatis fecit ipſum . Non ergo perit corpus. Homo enim ex anima,eſt ac corpore. Quapropter ſcias quod Dominus eadẽ hęc docere uult, nõ credentibus Sadducæis in reſurrectionem carnis. Hoc enim eſt dogma Sadducæorũ. Vnde cõcinnata parabola de muliere & ſeptem fratribus,ut ſermonẽ de reſurrectione carnis in dubiũ uocarent,Acceſſerũt ad ipſum,inquit, Sadducæi dicentes reſurrectionem nõ eſſe. Chriſtus igitur,ſi nõ eſſet reſurrectio carnis, ſed anima ſolum ſeruaretur , ſuffragatus eſſet ipſis uelut bene ac recte ſentientibus. Nunc uerò reſpõdit,dicẽs : In reſurrectione neque matrimonia contrahuntur, neq; nuptum elocantur,ſed ſunt ſicut angeli in cœlo. non quod carnem non habent,ſed quod non matrimonium contrahunt, ſed ſunt de cætero in incorruptibilitate. & per hoc angelis aſsimilatos dicit, ut quemadmodum angeli in cœlo,ſic & nos in paradiſo: neque nuptijs, aut conuiuijs amplius uacantes, ſed ut uideamus Deum , & colamus , uitam gubernante nobis CHRISTO. Non enim

Sicut angeli erunt homines in reſurrectione.

enim dixit, Erunt angeli: sed sicut angeli, nempe, gloria quidem & honore, uelut scriptum est, coronati, uerum paululum ab angelis euariantes, & propemodū ut angeli simus. Quemadmodū si quis dixisset, ubi bona aëris cōstitutio est, et tranquillitas noctis, & omnia ætherea lunæ luce ornata, Luna lucet uelut sol: nō omnino sole carentē lunā esse, ipsum testari diceremus, sed sicut solem. Quemadmodū & quod nō est aurum, propè autem est ut sit aurū, sicut aurum dicitur, & nō aurum. Si uerò esset aurū, nō diceretur uelut aurum, sed aurū. Quando uerò non est aurum, sed propemodum est aurum, & imaginetur quis aurum, uelut aurum dicitur: ita etiam quum uelut angelos fore dicit in resurrectione, nō hoc ipsum proferre audimus ipsum, angelos uidelicet fore sanctos in resurrectione, sed propè ut sint angeli. Quare absurdissimū est dicere, Quoniā Christus pronunciauit sanctos cōspiciendos esse uelut angelos in resurrectione, ob id corpora hęc nō resurgere, & quidem quum ipsa dictio clarè actionem rei cōtingentis declaret. Resurrectio enim nō de nō lapso, sed de lapso dicitur & resurgente. Quemadmodū ubi dicit Propheta: Et resurgere faciam ac erigam tabernaculum Dauid collapsum. Cecidit autem labefactatū desiderabile animæ tabernaculum, in terræ cumulum. Non enim quod non moritur, sed q̄d moritur inclinat. Moritur autem caro. Anima enim immortalis est. Proinde si anima est immortalis, corpus aūt ipse mortuus, qui resurrectionē quidem esse dicunt, uerùm carnis non esse, hi resurrectionem negant. Quoniā non quod stat, sed quod lapsum est ac inclinatum resurgit. uelut scriptum est: Nunquid qui cecidit, nō resurgit: aut qui auertitur, nō reuertitur? Quòd uerò immortalis sit anima, clarè docuit Saluator, & per seipsum, & per Solomonem loquutus. Per seipsum quidem, in historia diuitis & pauperis Lazari, hunc quidem in sinu Abraam quiescere dicens, post corporis depositionem: illum uerò in doloribus, per ea quæ Abraam loquentem introduxit. Per Solomonē uerò in libro Sapientiæ titulum præferente, ubi scriptum est: Iustorum animæ in manu Dei sunt, & nō tanget ipsos tormentum. Putati enim sunt in oculis stultorum mortui esse, & reputatus est afflictio exitus ipsorū, & profectio à nobis cōtritio. Ipsi uerò sunt in pace, & spes ipsorum plena est immortalitate. Quare corporis est resurrectio, & non animæ. Non enim stantem quis erigit, sed iacentem. Quemadmodū neq; sano medentur, sed ægroto. Si uerò quis resurrectionem de anima, & nō de carne futuram esse, dicere nititur: multa est huius stultitia ac temeritas. Dico enim corruptionem primum ac solutionē animæ talem ostendere, quo ostendat etiā resurrectionem, nō sanè nugantem, sed palàm dicentem aliquid apparere. Attamen dandū est hoc ab ipso, ut mortalē animam decernat. Alterum enim ex duobus cōcedendum est, aut uera dominū pronunciasse, quū animam immortalē docuit: & falsum esse, dicere ipsam corrumpi: aut corrumpi, & falsum esse, docere Christū ipsam immortalem ac interitus exortem, tum in sermone de diuite & paupere, tum in Mosis ac Heliæ uisione. At nihil aliàs Dominus loquutus est, aut ementitus. Non enim spectrū aut uisum ostendit discipulis in monte Heliam & Mosen, quo ipsos deciperet: sed id quod erant, citra falsitatē. Quare indocilis etiā, ut ita dicam, discere potest, immortalem & interitus exortem animam ipsum affirmasse. Igitur carnis resurrectio fit, nō animæ, quo collapsum in corruptionē tabernaculum Dauid erigatur, & ubi erectum est ac reædificatum, uelut dies sæculi, deinceps illæsum ac ruinæ expers maneat. Vult enim Deus non lapideam domum Dauid ædificare, neque ut in regno cœlorum domum pulchram habeat, sed carnem tabernaculum animæ, quod ipse suis manibus fabricauit. Porrò sic te ô sapientissime Aglaophon cōsiderare oportet. Omnino autem facillimè discres hoc, si ad dormiendi imaginem respexeris, itemq; resurgendi. Si enim dormire à uigilijs contingit, & resurgere à somno: & hoc resurrectionis ac mortis exercitiū est. Somno enim ac morti gemina adsunt; quorum alterum, reuiuiscere uidelicet, necessarium est esse, ut uiuat

Resurrectionis uox.

Animæ resurrectionem fore, absurdum est dicere.

Somni & uigiliarū imago ad mortē & resurrectionē

caro

caro ex eo q̃d mortua est: sicut excitari à somno. Quemadmodũ enim ex dormiendo excitari ac u gilari cõtingit, & qui dormit nõ omnino in eodem habitu permanet ut semper dormiat, sed rursus resurgit: sic etiã uiuere ex morte continget, & nõ omnino qui mortuus est, postq̃ mortuus fuerit, in eodem manet. Si enim ex dormiendo uigilare, & ex cadendo erigi, & ex destructione reædificari cõtingit, quæ fraus est in inclinato nõ sperare erectionẽ, & in mortuo resurrectionem? Etenim nos nõ decepti confitemur, ex mortuis corporibus reuiuiscere contingere. Et nõ solum hoc, si ita uis, ex dormiendo ac resurgendo expendito, sed etiã à seminibus & plantis, quomodo in omnibus ipsis resurrectio denunciat. Consídera enim semina, quomodo nuda & sine carne mittunt in terram, & perfecta effecta rursus reddunt. Alioqui si morerent quidem ac putrescerent semina, ex seminibus uerò nõ amplius contingeret reuiuiscere ac nasci, quæ sit expectatio ut nõ omnia cõsumantur in mortem? Cæterùm de his plura dicere in præsens, optime Theophile, uosq̃ reliqui sermonis iudices, omittamus. Arripiamus aũt & ea quæ deinceps ad hęc consequunt, quomodo longè ab eo quod oportet discesserit: quando in prophetia sexagesimi quinti Psalmi, quã coactè & impriè exponit, resurrectionẽ in sola specie seruari sperare oportet, dicit. Et, ut ne dicas quod non semper obscurè tractat, ille enim hoc distinxit, Ego tibi clarius sic sententiã exponã. Equidem omnino uidisti pellem animalis, aut aliud quid tale aqua impletũ, quomodo si paulatim euacuet, & paulatim impleat, semper eandem speciem ostendit. Quale enim fuerit quod cõtinet, necesse est ad ipsum etiã quod intus est formari. Age enim si subefluat aqua, si quis adiiciat quantũ effunditur, nõ sinens utrem aceruatim aqua euacuari, necessariũ est id quod adiicitur tale uideri, quale est & totũ: eo quòd etiã id quod cõtinet, idem sit. Et sanè si quis corpus his assimilare uelit, nullo pudore cõfundetur. Eodem enim modo etiã ea quæ ab alimento introducuntur pro expulsis carnibus, in figurã speciei ipsius cõtinentis transmutantur. Et quantũ quidem ad oculos diffusum fuerit, oculis simile est: quantum ad faciem, faciei: quantũ ad alias partes, iisdem: ut idem unusquisq̃ appareat, nõ quod sint carnes in eodẽ primæ subiectæ, sed species, iuxta quam specificant ea quæ accedunt. Proinde si nõ sumus ijdem uel ad paucos dies corpore, sed specie in corpore: hæc enim sola consistit à natiuitate: multò igitur magis neq̃ tunc ijdem secundùm eandem carnem erimus, sed secũdùm speciẽ, quæ ita nunc semper cõseruatur in nobis & manet. Quod enim illic est pellis, hoc species est hic. quod uerò illic in similitudine est aqua, hoc hic est quod accedit et decedit. Quemadmodũ igitur nunc quum corpus nõ sit idem, tamen character secundùm eandem formam idem seruatur: Sic nõ eodem existente corpore, species in maiorem gloriã aucta, nõ amplius in corruptibili, sed in læsionis exorte ac spirituali corpore ostendet. Quale ipsius IESV in transformatione erat, quando in montẽ ascendit cum Petro, Mose ac Helia cõspectis ab ipsis. Et hęc quidẽ hucusq̃ cõsiderata sint. Hæc enim est uelut in summa Origenis dogmatũ sententia. Si uerò quis ex ambigentibus proponens corpus CHRISTI, eo quod primogenitus & primitiæ mortuorũ ac dormientium ipse dictus est, dicat, quod quemadmodũ ille resurrexit, etiã omnia similiter illi resurrectura esse sperare oportere, ut sicut CHRISTVS excitatus est, ita » & Deus eos qui dormierunt per IESVM ducet cum ipso. Surrexit aũt corpus IESV, » & carnes habuit, ac ossa, quemadmodũ credidit etiam Thomas: respondebimus, At Christi corpus nõ erat ex uoluntate uiri, neq̃ ex uoluptate interueniente, in iniquitatibus cõceptum, ac in peccatis in utero gestatũ: sed ex Spiritu sancto, & uirtute altissimi, & uirgine. Tuũ uerò corpus somnus est, & uoluptas, & sordes. Et propterea sa» piens ille Sirach in eo q̃d moriẽ homo, dicit: Possidebit reptilia & bestias ac uermes. » Et in Psalmo octoagesimo septimo: Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici su» scitabunt & cõfitebuntur tibi? Nũquid narrabit aliqs in sepulchro misericordiã tuã, & ueri-

Seminum ac plantarũ imago ad resurrectionem.

Corpus Christi quale resurrexit.

& ueritatẽ tuam in perditione? Nunquid cognoſcent in tenebris mirabilia tua, et iuſticia tua in terra oblita? Sed & alia huiſcemodi uerba ex Scripturis plurima colligere licet, ſi quis uelit, ut ne omniũ nos mentionẽ facientes longius orationẽ extendamus.

Sequuntur deinceps ipſius Methodij uerba.

QVum igitur uix deſiſſet Proclus, & ſilentium præſentiũ diu fuiſſet, ad fidẽ non habendam multùm proſtratorũ, & ego reuera quietum eſſe ſentirẽ, placidè eleuato capite, & reſpiratione facta, uelut ſolent nauigantes undarũ tempeſtate deſinente, tremens adhuc & uertiginoſus (ictus enim eram, ut id corã uobis fatear, uehementia orationis perfuſus) conuerto me ad Auxentiũ, & uocans ipſum, ô Auxenti arbitror, dixi, non fruſtra dictum eſſe poëticum illud, Si duo cõiuncti pariter eant. Nam aduerſariꝰ duo ſunt, quare utrique amborum robur ſuſtinemus. coadiutorem enim te, & certaminis ſocium appello contra ipſos: ne nobis Aglaophon cũ Proclo et Origene, orationibus perſuaſiuis contra nos armatus, reſurrectionẽ excutiat. Age igitur contra ſophiſmata ipſorũ aciem inſtruemus, nihil timentes contradictiones quibus timidi impetunt. Nihil enim in ipſis ſanum eſt ac firmum, ſed imaginatio ſolũ decora uerborũ, ad ſtupefaciendos auditores, & perſuaſione inſtructa, non ueritatis, neque utilitatis gratia, ſed ut coram præſentibus orationem ſapientẽ oſtentent. Hinc itaque orationes aliquando ueriſimiles ad pulchritudinẽ ac uoluptatem uariegatæ, præſtantiores putantur his quę ad ſinceram ueritatem expenſæ ſunt, dum illarũ doctores neque ad bonitatẽ ac pietatẽ contendunt, ſed ad hoc ut placeant, et ſucceſſum habeant: quemadmodũ Sophiſtæ qui mercedem ex orationibus exigunt, ſapientiæ laudibus uili precio coempti. Antiquitus igit ualde pauci expoſitores erant, quũ hi qui tunc erant, conarentur non delectare, ſed iuuare præſentes. Ex quo autẽ deinceps ad leuitatẽ res deuenit, ut omnibus liceat interpretari Scripturas, & omnes ad faciendũ quidem bonũ hebetati ſunt opinione referti, circa ratiocinandũ uerò profectum fecerũt, iactantes ſe uelut qui omnia cognoſcere poſſint, doceri quidẽ ſibi opus eſſe, confiteri erubeſcentes, cõtendere uerò potius ac proſilire uelut doctores aſſueti. Audaces itaq; hinc facti, à pietate & manſuetudine, ac fide, quod Deus quem profitent omnia facere poſſit, lapſi ſunt: & ad quęſtiones uanas ac blaſphemias deuenerũt. non intelligentes, quod non opera uerborum gratia facta ſunt, ſed uerba operũ. Quemadmodum in medicina per quã ægri ſeruari debẽt, opera uerbis dominari debẽt, & uerba operibus confirmari. Proinde in communi noſtra concordia per omnia conſona nobis mens ſit, quæ optimis ſermonibus mores linguæ conſonos exhibeat inſtar lyræ: ſed eos nõ incõcinnos, & à Muſis alienos. Nam propter aſſequendã ueritatẽ cõtendere oportet, ut iuſtitiam exerceamus, & non propter comparandã opinionem ſapientiã oſtentare, & magis ad gloriam quàm ad ueritatẽ certare, & prætextus omnemq; ſimulationis apparatũ ſubinduere. Sunt enim hi qui uerborũ prętextibus tragico more ornati ſunt, uelut mulieres, quę forinſecus ſe de induſtria ad fraudẽ ornãt: niſi quis cautè & ſobriè fidẽ reſpiciat in his quæ adhuc ſunt iuniores. Quare cauendum eſt ut talem ſermonem in cor admittamus, anteq; exacte cõſideremus. Pręoccupant em̃ ſæpe, impoſtores ipſos ueros doctores. Quemadmodũ etiam Sirenes uocis iucũditate odium erga homines procul occultant, & fugientes ipſas alliciunt. Aut quomodo, dixi ego, ô Auxenti, tu de his ſentis? et is reſpondit: Sic planè quemadmodum tu. Igit omnino Sophiſtas aliam opinionem habentes, ſimulachrorum ueritatis imitatores eſſe dicimus, ueritatẽ non cognoſcentes, uelut pictores. Nam & hi nauium ſtructores & nauigia ac gubernatores imitari conantur, fabricare naues & gubernare neſciẽtes. Viſ ne igitur deradentes colores, perſuadeamus pueros eiuſmodi picturas admirantes, quod neque nauis nauis eſt, neque gubernator gubernator, ſed paries forinſecus ad delectationẽ coloribus ac picturis exornatus: & quod imitatores ſimulachri nauis ac gubernatoris ſunt tales, qui à coloribus & non naui hæc expreſſerunt.

Duob. ſimul euntibus.

Sophiſtæ Theologi.

Verba operũ gratia facta.

Sirenes.

Sophiſtæ uelut pictores.

Longum profectò audire cupido procœmiũ, ſed utile dixi ego ô optime. nam uerba diuinitus inſpiratarum ſcripturarũ, quibus hi gloriam ſuam ad fraudẽ colorantes depingunt, iuſtitiã ac ueritatem contumaciter nominantes, & iuſtitiã omnino non ſcientes, ſi quis auferat: quantũ ipſos talibus nominibus denudatos ſubſannandos eſſe putas? Valde multũ, inquit ille. Vtrum igitur ô Auxenti, inquam ego, tu huius uiæ dux eſſe uis, aut ego prȩcedam? Iuſtũ eſt, inquit ille, te præire. Tu enim & ſermonem auſpicaris. Itaq; dicebaṫ (age eṁ pro parte ab initio cõſequenter Aglaophontis ſentẽtiam expẽdamus) Anima corpus hoc nobis circunſitũ ꝓpter tranſgreſſionẽ ſuſcepiſſe, quũ ſuperiorib. temporibus abſque ipſo feliciter degiſſet. Pelliceas enim tunicas corpora eſſe, in quȩ concludi animas contigit, quo mortale geſtantes, pro his, quȩ fecerunt pœnã darent. Aut non erant hȩc quæ primũ in principio ante dicta ſunt Medice? Imò admone, ſi non uideor tibi recte meminiſſe. Non opus habes, inquit ille, ad monitione. Hȩc ipſa enim erãt, quæ in primis à nobis dicta ſunt. Quid uerò, non ne & hoc in ſequentibus multifariã à te dicebatur? Quod impedimento eſſet nobis corpus ad cõpræhenſionẽ ac cognitionem eorũ quæ reuera ſunt, propter occupationes circa illud ornandũ ac curandum, & propter alios uentris circa concupiſcentiã impetus: & quod eſſet inſuper blaſphemiarũ & omnis generis peccatorũ cauſa, eo quod non poſſit omnino per ſe ipſã citra corpus anima peccare. Et propterea poſt profectionẽ ex hac uita, liberam ipſam ac nudatã corpore manere oportere, quo à peccatis & inobedientia aliena ſit in cœlis, ubi etiam conuerſationes cum angelis habebit. Nam corpus, ut polluaṫ ac peccet, cauſa & auxiliarius illi exiſtit. Sine corpore enim impoſſibile eſt animã peccare. Vnde quo ſine peccato per infinita ſȩcula ſerueṫ, non amplius ipſam corpus aſſumpturã eſſe, quod ipſam deorſum ad corruptionẽ & iuſtitiã degrauat. Dictum & hoc eſt, inquit ille. Quid uerò, etiam bene ac rectè hoc, inquã, à te dictum eſſe putas? Et quid hoc, inquit, tua intereſt? At non redargues ſermonẽ. Neque tu animam, inquã ego. At ferre potes, ut propter ea quæ dixiſti, ſermo ipſe expendatur? Bene et recte, inquit ille. Bene uerò ac rectè tibi ſentire uideṫ, qui ſibĩ ipſi contraria ac diſſona dicit? Nequaquam. Quid igitur, inconcinnè tibi uidetur hic ueritatẽ ſimulare? Maxime omnium, inquit. Non ergo admittis eum qui harmonias intendit, ad falſam ſermonis cantilenam? Nequaquã. Quid igitur? Ergo neque teipſum dicentem inconcinnè quodcunq; tandẽ admittes. Quũ enim dederis, incorporeas peccaſſe animas, mandatũ prætergreſſas: & dixeris, propter iniquitatẽ dediſſe ipſis poſtea Deum tunicas pelliceas, ut mortalia gerentes pœnam darent, tunicas corpora interpretatus: in progreſſu ſermonis oblitus eorum quæ antea aſſeruiſti, animam per ſeipſam non poſſe peccare dicis, neque omnino ad hoc aptam eſſe, ſed cauſam ipſi omnium malorum corpus eſſe. Vnde ut ne ipſa rurſus ad iniuſtitiam concitetur à corpore, quemadnodum contigit priùs, ſic ipſam in æternum citra illud futurã eſſe. & quidem quum dixeris, in paradiſo ante corpus, animam, quando ad huc beata & indolens erat, peccaſſe. Vbi enim tranſgreſſa eſt mandatũ, obtinente iam peccato propter ſerpentis perſuaſionẽ, uinculum ipſi datum eſſe in pœnã corpus aſſeruiſti. Quare aut prius illud, aut poſterius, non rectè habet. Aut enim ante corpus peccauit, & nihil minus etiamſi non acceperit corpus, peccabit: & uana eſt tua de eo quod corpus non reſurgit inaniloquentia. Aut cum corpore, & non poſſunt pelliceæ tunicæ corpus eſſe putari. Reperitur enim homo ante ipſarum ſtructuram diuinum mandatum reprobaſſe. Qua de cauſa etiam tunicæ parantur, nuditatem quæ à peccato ipſorum acceſſit occulturæ. At nunquid perſuadeo te, & uides quod incohærentia aſſeruiſti? & tibi hoc manifeſtum factum eſt: aut nondũ intelligis, ô Aglaophon, inquã, quod dico? Intelligo, inquit ille, & non amplius opus habeo ut rurſus audiã. Verum non animaduerti, me non rectè dixiſſe. Neceſſe eſt enim mihi, qui dedi pelliceas tunicas corpora eſſe, ut cõfitear etiam, prius quàm in corpus uenerit, animã peccaſſe: eò quod

Corporis impedimentum.

Pelliceaṙũ tunicaṙũ ratio.

eo quòd ante ſtructurã ipſarũ tranſgreſſio facta eſt. Nam ꝓpter tranſgreſſionẽ tunicę ipſis fiunt, et ꝓpter ipſam harũ ꝓparatio, et nõ tranſgreſſio propter tunicas cõtingit: et ut ex hac cõfeſſione aſſentiar, q̃d nõ hoc corpus cauſa malitiei eſt, ſed ipſa anima in ſe ipſa. Quaꝓpter etiãſi nõ accipiat corpus, peccabit, quoniã etiã prius abſq; corpore peccauit. Et ſtolidũ eſt dicere, corpus nõ poſſe reuiuiſcere, ob id ut ne cauſa peccandi animæ fiat. Peccabit em̃, uelut etiã ante corpus peccauit, ita quoq; poſt corporis depoſitionẽ, etiamſi nõ rurſus corpus acceperit. Vnde neceſſe eſt ob hęc, neq; me, neq; alium dicentẽ admittere, quod pelliceæ tunicæ ſint corpora. Si uerò admiſero, confiteri oportet me etiã quę relata ſunt. Quid uerò, nonne et illud inquã, ô Aglaophon, uidet̃ tibi non recte habere? Quale illud, inquit ille? Dicere, inquã ego, uinculũ & pedicas corpus conſtructũ eſſe cõtra animã: et quod Propheta uinctos terræ nos dixit. ideo´que etiã Dauid, ligatos. Et ille, Non habeo, inquit, in promptu q̃d tibi reſpondeã. At cur cum alio nõ diſputas? Et ego (ſentiebam enim erubeſcere ipſum, uitantẽ ne ſermo redargueretur) Putas´ ne, inquã, per inuidiam aggredi me, ut redarguã te, et non cõtendere ut meo ſtudio propoſitum clarum faciam? At, ô bone, ne delaſſeris dũ interrogaris. Vides enim nõ de paruis nobis eſſe ſermones, ſed quo modo credere oportet. Etenim nullum tantũ malum homini accidere poſſe arbitror, quantũ à rebus neceſſarijs, quũ falſa de ipſis opinione tenetur. Age igitur, prompt̀e ea de quibus interrogaui declara, & ſi quid tibi dicere ueri non uideor, magis ueritatis quàm mei curã habsẽ, redargue. Maius enim bonũ eſſe puto redargui, q̃ redarguere: quãto maius eſt, ut quis ipſe à malo libereť, q̃ ut aliũ liberet. Age igiť, cõparantes inter ſe ſermones, cõſideremus an quid inter ſe differãt. Etem̃ de qbus ambigimus, nõ ualde parua ſunt, ſed de quibus ſcire præſtat, non ſcire turpe eſt. Igitur tu quidẽ non putas reuiuiſcere corpus, ego autẽ puto. Et ualde quidẽ, inquit ille, propter ea quæ dixi. Et tu quidem, inquam ego, uinculũ, & carcerem, & ſepulchrũ, & onus, & pedicas, ipſum eſſe dixiſti. Ego aũt non ita ſentio. Vera, inquit ille, mihi dicis. At uerò per proteruitatẽ, & errorem, & triſtitiam ac indignationẽ, & in ſumma, omnia alia mala, quorũ cauſam ipſum eſſe dixiſti, impedire nobis impetũ animæ ad id quod melius eſt aſſeris, nõ ſinens nos ad eorum quæ reuera ſunt, comprehenſionẽ ac cognitionem peruenire. Etſi enim aggrediamur aliquid eorũ quæ ſunt uenari, caligo ſemper intercidens, rationi obſcuritatẽ inducit, non permittens nos ueritatẽ clarè conſiderare. Fraude enim repleta eſt, uelut dixiſti, conſideratio noſtra per aures. fraude item plena eſt conſideratio per oculos, fraude etiã ea quę cõtingit per alios ſenſus. Vides, inquit ille, ô Eubuli, q̃d ego paratus ſum te laudare, ubi rectè declaraueris ſermones? Ergo quo ſanè me amplius laudes, ſi uinculum corpus uobis uidetur, non poteſt putari malitiei cauſa animę eſſe, ampliusq; iniquitatis, ſed uice uerſa modeſtiæ & caſtigationis. Sic autem rem conſidera: ita enim rem magis aſſequi poteris. Quò ducimus eos qui corporibus ægrotant, nõne ad medicos? Manifeſtum eſt hoc, inquit. Quò uero peccantes? nõne ad iudices? Neceſſarium hoc. Igitur pœnam daturos, inquam, iuſtè propter ea quę fecerunt? Etiam. Iuſtum autẽ omne bonum eſt? Confitetur. Qui uerò iuſtè iudicat, bene facit: iuſtè enim iudicat? Conſenſit. Quod uerò bonũ eſt, utile apparet. utilitatem ergo capiunt, qui iudicantur. tollitur enim improbitas ipſorũ, tormentis prohibita: quemadmodum etiam utilitatem capiunt morbi à ſectionibus ac medicamentis medicorum. Nam iniuſtum pœnã dare, eſt animam corrigere, magnũ illum morbum iniquitatem abijciendo. Confitetur. Quid uerò, non iuxta proportionẽ, peccatorum ſupplicia iuſtè adhiberi dicis his qui puniuntur? quemadmodũ & his qui curantur, iuxta uulnerũ proportionem chirurgias? Annuit. Igitur qui morte digna fecit, ad mortis ſupplicium cõdemnatur: qui plagis, ad plagas: qui uinculis, ad uincula. Confitetur. Punitur autẽ is qui debet uinculis, aut plagis, aut alio quodã huiuſmodi

Corpus uinculum dici.

ſupplicio,quo pœnitentiam agens,iniuſtè agere ceſſet,dum per tormenta uelut lignũ intortũ dirigit? Veriſſimè,inquit,dicis. Non enim præteriti delicti gratia iudex ipſum ſupplicio afficit,ſed futuri, ut ne rurſus faciat. Hoc manifeſtũ eſt, inqt. Vinculũ enim clarum eſt ipſi,quod impetum ad iniuſtè agendũ tollit,nõ permittens facere quę uult. Verum eſt hoc. Ergo prohibet à peccando,uinculis nõ ſinentib. ipſum libere agere, ac uoluptatib. uti, ſed contrahentibus, & iuſtitiã colere docentibus, donec didicerit per admonitiones temperatus eſſe. Apparet,inquit. Neq; igitur cauſa eſt uinculũ peccandi,uelut apparet. Caſtigat enim, & iuſtiores facit,auxiliare medicamentum animę exiſtens,auſterũ quidem & mordax, ſed curatiuũ. Palàm eſt,inquit. Agè,expendamus rurſus ſuperiora. conceſſiſti corpus non eſſe uinculum animæ propter tranſgreſſionem? Et concedo, inquit. Peccare aũt animã cum corpore, ſiquidẽ adulteriũ committere,occidere,ac impium eſſe, peccatũ tibi uidetur, quę anima cum corpore facit? Annuit. At uinctũ confeſſi ſumus, non poſſe iniuſte facere? Confeſſi ſumus, inquit. Prohiberi aũt, triſtificatũ à uinculis? Etiã. Vinculũ autem animæ eſt caro? Annuit. At peccamus dum in carne ſumus,conſentiẽte nobis in hoc carne? Peccamus, inquit. Qui uero ligatus eſt, non poteſt peccare? Et hoc annuit. Coarctat enim? Etiam. Nec permittitur à uinculo? Manifeſtũ eſt. At corpus quidem ad peccandũ eſt auxiliariũ? Etiam. Prohibet autem uinculum? Aſſenſus eſt. Non ergo corpus eſt uinculum, inquam, neq; ſecundũ te, neq; ſecundũ alium, ô Aglaophõ, ſed ad utrunq; animæ auxiliarium,ſiue ad bonum ſiue ad malũ. Conceſſit. Igitur his ſic habentib. reſpõde ô Aglaophõ,ad ea quæ primũ aſſeruiſti. In ſuperiorib. enim uinculũ & carcerẽ & pedicas animæ corpus dixiſti. Et uides q̃d nõ concordãt cum his quæ dixiſti. Quomodo enim cõcordarint,ſiquidẽ neceſſe eſt,ô optime,uinculũ quidẽ carnẽ putari, animã uero uinculo auxiliario ac adiutore uti ad iniuſtitiã? quod eſt impoſſibile. Si enim propter peccatũ tormentũ datum eſt, ad hoc ut triſtificata anima erudiatur ad colendũ Deum: q̃modo cooperatur ac cõcertat corpus ipſi ad iniuſtè agendũ? Vincula enim & carceres ac pedicæ,et in ſumma omnes eiuſmodi machinæ adiutrices ad correctionẽ,eos qui puniunt cohibẽt ab iniuſtè agendo ac peccãdo. Non enim ut is qui iniuſtè egit,amplius iniuſtè agat,uinculũ ipſi auxiliariũ ad iniuſtè agendũ datur,ſed ut ab iniuſtè faciendo ceſſet,dum per uincula torqueat. Nam & iudices ob hanc cauſam malos pedicis ligãt. Prohibent enim etiãſi nõ uelint,à uinculis,ut ne mala faciant. Liberè aũt degentiũ malefacere eſt,& eorũ qui incuſtoditè uiuunt: & non ligatorũ. Homo uero primũ quidem occidit ſecundũ Cain,auctus eſt ad incredulitatem, ſimulachris addictus fuit, defecit à Deo, & quomodo ipſi corpus uinculũ datum eſt? Aut quomodo Deus poſtq; homo ante corpus peccauit,auxiliariũ ipſi maiorem ad iniquitatẽ ipſum
» corpus dedit? Quomodo uero etiam poſt uinculi conſtructionẽ dicit hoc? Ecce an-
» te faciem tuam poſui uitam & mortẽ,ut eligas uitã: bonum et malũ,ut eligas bonum.
» &,Si uolueritis et audieritis me. Hæc enim ipſi uelut poteſtatẽ habenti, & non uelut ſub uincula ac neceſſitatẽ adacto dicta ſunt. Quare undiquaq; confirmat, neq; uincula aut carcerẽ aut pedicas corpus putare: neq; uinctas aut captiuas terræ eſſe animas, condemnãte ipſas Deo, ut terreis pedicis ſint ligatæ. Quomodo eñ hoc ita ſe haberet,quãdo id demõſtrari nõ poteſt? Abſurdũ uero eſt etiã illud cõſpicuè,putare uidelicet in uita ſęculorum futura æterna corpus animæ nõ affore,eo q̃d uinculũ ſit ipſum ac pedicæ,ut ne perpetui cõdemnati uincti fiamus,uelut corruptores in regno lucis futuri. Soluto eñ ſufficienter ac cõfutato ſermone, in quo carnẽ animę uinculũ eſſe decreuerũt, ſolutũ eſt etiã quod nõ uincti erimus propter ipſam in regno lucis q̃d accipiemus. Sed & aliud oſtendere oportet,ſi quis animam in carnem,uelut in laqueum,
* pœnam peccatorum ſubituram immittit, ſtultitiæ hoc magis eſt, cũ; rectæ opinionis. Si enim ante tranſgreſſionem,uelut iam in ſuperioribus expoſuimus,animæ corpora habuerunt,

Corpus uinculũ non eſſe

habuerunt, quomodo poſtea facta tranſgreſſione, in laqueum in corpus inducũtur? quum non ſit tempus, in quo antequam acciperent corpus peccarint. Non enim prudentis eſt, aliquando dicere, animas uelut propter corpus peccaſſe: aliquando uerò, quandoquidẽ peccauerunt, ob id & uinculum et laqueũ ad condemnationem ipſum factũ eſſe. Si enim propter corpus peccauerũt, aderat ergo ab initio ipſis & ante peccatum corpus. quomodo enim propter hoc peccaſſent, quod nondum erat? Si uerò laqueus ac pedicę ac uinculũ, ipſum corpus putaẽt, non amplius ambo ſimul cauſa ſunt, ſed anima ſola peccauit. Cur enim poſt peccatũ, ei quod peccauit, uincula et laquei ac cõpedes parantur? Atqui confeſſi ſanè ſumus, non poſſe uinculum animæ eſſe ipſum corpus. Nam corpus quidem ad utraq; & ad iuſtitiam & ad iniuſtitiam cooperatur. Vinculũ autem ab iniuſtè agendo prohibet. Quare alterũ ex duobus neceſſe eſt. Aut enim ab initio peccauimus cũ corpore, & non apparet tempus in quo extra corpus fuimus, & ſimul cauſa eſt corpus animæ & malorũ & bonorũ. Aut ſine corpore degentes peccauimus, & inculpabile eſt à malicia ex toto. At abſq; corpore à bruta uoluptate anima non ſuperatur. Superati autẽ ſunt primi parentes, bruta uoluptate inescati. Erat ergo anima cum corpore etiam ante peccatum. Nam quod non locus ſit, ipſum putari propter tranſgreſſionem, in pœnam uinculũ factum eſſe, quo purum et aſſiduum tormentũ habeat anima ſecundũ ipſos mortale geſtans, id ipſum arbitror me plenè cum omni demonſtratione declaraſſe. Quare inconſtans et impoſſibile eſt, corpus quidem laqueum & uincula ducere, Deum uerũ inducere animas in laqueũ pœnam ſubituras, ita ut ex ſupernis ex tertio cœlo eiẽciat, quoniam in ſupernis mandato inobedientes fuerunt. Ad quid enim reſpectu habito crediderit quis, his quæ ita proteruè ab ipſis dicta ſunt? & quidem non habente ſic Pſalmo, etiam ſi uiolenter ipſũ exponant. Verùm proferam ea quæ in ipſo habentur, quo fabuloſitas expoſitionis ipſorum appareat, qui non uolunt ſcriptutas rectè intelligere. Sunt enim hoc modo dicta. Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentũ. Induxiſti nos in laqueũ, poſuiſti tribulationes in dorſum noſtrũ. Induxiſti homines in capita noſtra. Tranſiuimus per ignẽ & aquã, & eduxiſti nos ad refrigerationẽ. Et ſtatim inferunt: Hæc de animis dicta ſunt, quæ in laqueũ in ipſum corpus, uelut in certamẽ delatæ ſunt ex tertio cœlo, ubi eſt paradiſus. Nam tranſiuimus per ignẽ & aquam, inquiunt, aut per uterũ in mundũ animæ acceſſum indicat, quandoquidẽ in tanta flamma ac humiditate cõtingit: aut delapſum à cœlis in uitã, penetrantem fontes ignis & aquas ſuper dorſum firmamẽti. Aduerſus quos operępreciũ duco inſtare. Age enim pro ipſis, ô Aglaophon, reſponſum dato, quid dicent? Primùm enim paradiſus, unde in primo parente eiecti ſumus, ex hac terra palàm locus eximius eſt, ad iucundam quietẽ, et uitam meliorẽ ſanctis deſtinatus. Ab ipſo Tigris & Euphrates, et reliqui fluuij qui illinc profundunt, hic apparent fluxionũ excurſus in noſtrum continentẽ inundantes. Non enim ex ſupernis de cœlis effundunt, ac elidunt. Nam neq; ſuſtinere potuiſſet terra, ut tantam aquæ molẽ aceruatim ex alto delabentẽ ſuſciperet. Sed neque Apoſtolus aſſerit paradiſum eſſe in tertio cœlo, ſi quis ſubtiles ſermones audire nouit. Noui enim raptũ uſq; ad tertium cœlum, dicens: & noui talem hominem, ſiue « in corpore, ſiue ſine corpore, Deus nouit, quod raptus eſt in paradiſum. Duas reue- « lationes magnas ſe uidiſſe indicat, quũ bis aſſumptus ſit euidẽter: ſemel quidẽ uſq; ad tertiũ cœlum, ſemel uerò in paradiſum. Nam quod dicit, Noui raptũ talem uſq; ad « tertiũ cœlum: priuatim reuelationẽ ipſi apparuiſſe in tertiũ cœlum aſſumpto, cõfirmat. Quod uerò rurſus infertur, Et noui talem hominem, ſiue in corpore, ſiue extra « corpus, illatũ in paradiſum: aliam rurſus ipſi manifeſtatã eſſe reuelationem in paradiſo oſtendit. Fabula igit eſt, et tragica cantilena, dicere animas ex cœlis deiectas eſſe, & tranſire fontes ignis & aquas ſuper dorſum firmamenti, dum in mundum hunc no-

Paradiſus ubi ſit.

ſtrum feruntur. Nam neq; Adam ex cœlis eiectus eſt, ſde è paradiſo plãtato in Eden iuxta orientes. Non enim ante incorporationẽ delictũ admiſſum eſt, quemadmodũ ſufficienter oſtendimus: neque rurſus corpus, hoc eſt laqueus: ſed poſt inſitionẽ animæ in corpus fit peccatum. Nam hoc utrunque ſimul eſt homo. Et delapſus ex paradiſo hic eſt. At uero Aglaophon omnino negligentius ſermoni attendebat, ſed de rebus nullam intelligentiã habentibus diſceptabat, Pſalmum iuxta improborũ opiniones exponere nitens, de quibus dicere plura omittemus. Volo enim, quandoquidem ſemel ad corrigendam improbitatem ipſorum deuenimus, etiam huius prophetię rationem ipſis denudare. Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentũ. Probati aſſiduè martyres per impetus tormentorũ in tentationibus (plerunq; enim prophetiæ in noſtram fidem implentur) & piè ac fortiſſimè decertantes, gratias Deo agunt: Probaſti nos, ad Deum dicentes. qui ut maiorem apud ipſum gloriam aſſequerentur, per multos labores ipſos redarguit, uerè olympiacum certamen uincendum proponens. Et conſiderate, quomodo conſona his uerbis palàm de martyribus Solomon pronunciat. neque enim ſcripturarum aliarum teſtimonio hic ſermo caret. Deus tentauit ipſos, & inuenit ipſos dignos ſeipſo. Velut aurum in fornace probauit ipſos, & uelut integram fructificationẽ boni odoris ſuſcepit ipſos, & in tempore uiſitationis ipſorum, quum antea dixiſſet, Etſi enim in conſpectu hominum puniantur, ſpes ipſorũ immortalitate plena eſt, & parum caſtigati, magnis beneficijs afficientur. Sed & quod in Pſalmo centeſimo uiceſimo tertio dictum eſt, Niſi Dominus erat in nobis, quũ inſurgerent homines in nos, profectò uiuos deuoraſſent nos. Torrentem pertranſiuit anima noſtra, profectò pertrãſiuit anima noſtra aquam intolerabilem. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in prædam dentibus ipſorũ. Anima noſtra uelut paſſer liberata eſt ex laqueo uenantiũ. Laqueus contritus eſt, et nos liberati ſumus. Martyres ſunt qui pſallunt. Duo autem ſunt chori martyrũ, qui pulchras uictorias tulerunt: Vnus Teſtamenti noui, alter ueteris, qui reſonantem hymnũ concinnè ad propugnatorem Deum & uniuerſorum regem tranſmittunt: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentum. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſum noſtrum: hoc eſt, forum iudiciariũ gentium, aut tentationes, per quas tribulati & igne examinati fortiter probati ſunt. Proba enim me, inquit, Domine, & tenta me, igne torre renes meos et cor meũ. Dicat ſanè etiam Abraã, igne examinatus in uiſceribus ob unigenitum filium, ubi mandatũ Dei prętulit, poſtquàm audiuit, Abraam parce filio tuo, abiecto gladio: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probatur argentũ. Dicat & Iob poſt prurulentiæ defluxum, & ubi ab amicis improperia pertulit, & corpore malè affectus doluit, & per procellã loquentem ad ipſum Deum audiuit: Putas me aliter tibi reſponſum dediſſe, quàm ut iuſtus appareas? Poſuiſti tribulationes coram nobis Domine, quo nos uelut aurum in fornace probes. Dicant tres illi in camino pueri, rore madentes, ut ne comburerentur igne: Probaſti nos Deus, igne examinaſti nos, uelut igne probaẗ argentũ. Tranſiuimus per ignem & aquã, & eduxiſti nos ad refrigerationẽ. Quare & mihi Methodio dicere licebit, ubi in die tua, ô Deus omnipotens, æternus pater CHRISTI, citra dolorem tranſgreſſus fuero ignem, et aquarum naturam in uſtoriam mutatam habuero, ipſorumq; impetus effugero, Tranſiui per ignem & aquã, et eduxiſti me ad refrigerationem. Tua enim eſt hæc diligentibus te promiſſio: Sí tranſieris per aquam, tecũ ſum, & fluuij nõ concludent te: et ſi tranſieris per ignem, non combureris, flamma nõ comburet te. Sed enim de expoſitione Pſalmi hæc ſufficiũt. Inſuper porrò etiam illud conſiderandũ eſt, in quo inſtar dormientiũ multiformiter ſomnijs illuſi pronunciant Apoſtolum dixiſſe, Ego autem uiuebam ſine lege quondam: & uociferantur, uitam

Pſalmi prophetia expoſita.

Martyrum duplicium probationes.

Viuebam ſine lege quondã

noſtram

noſtram in primo parente ante mandatū, ante corpus, dixit: uelut quæ ſequuntur confirmant. Ego autem carnalis ſum, uenditus ſub peccatum. Quia non aliter homo imperio ac dominio mali ſubiĳci potuiſſet, uenditus ipſi propter tranſgreſſionē, niſi carnalis factus fuiſſet. Anima enim per ſeipſam, inquiunt, à peccato corripi non poteſt. Quapropter aſperè intulit, Ego carnalis ſum, uenditus ſub peccatum: quum prius dixiſſet, Ego uiuebam ſine lege quondam. Et ipſis quidem hęc dicētibus, tunc pleroſq; admiratio ac ſtupor inuadebat. Nunc uero in cōſpicuo prominēte iam ueritate, non ſolum longè ſeducti apparent, ſed etiam ad ſummā blaſphemiā deueniſſe. Quum enim dederint, animas ſine corpore ante mandatum uixiſſe, & per ſeipſos omnino peccato corripi non poſſe: ratiocinatione rurſus facta ſubuerterūt eum ſermonē, imò potius ſeipſos. Corpora enim fabricant ipſis poſtea in ſupplicium, eo quod ante corpus ipſæ peccauerunt. Et ſanè etiam conuicia iactarunt ĳdem, dum corpus uinculis ac pedicis aſſimilant, aliaq; ſtolida dicūt. Nunc uerò, uelut dictū eſt, totū contrario modo ſe habet. Oportet enim ante peccatū animam fuiſſe cum corpore, alioqui anima quæ per ſeipſam peccato corripi nō poteſt, nō peccaſſet omnino ante corpus. Si uero peccauit, non fuit per ſeipſam exors, ut à peccato corripi nequiuerit, imò magis expoſita ut corriperet & apprehenderetur. Quapropter etiam rurſus, quāuis non acceperit hoc corpus, peccabit: quemadmodū ſanè etiā anteq; ipſum acciperet, peccauit. Cur uero omnino corpus accepit poſtea, poſtq; peccauit? aut quid adeò opus fuit ipſi corpore? Siquidē igitur ut torqueret & doleret, q̄modo magis delicĳs fruitur, & proteruè agit cū corpore? Quomodo uero etiam liberū arbitriū habere in hoc mundo appareret? In nobis enim ſitum eſt, ut credamus & nō credamus. Vbi aūt in nobis ſitum eſt credere & non credere, in nobis rectè facere & peccare, in nobis benefacere & malefacere. Imò etiā iudiciū quomodo uelut futurū amplius expectari poteſt, in quo Deus unicuiq; iuxta opera, & ſecundū ſtudia retribuet? & nō uelut iam pręſens putabitur, ſiquidē generari quidē & in corpus uenire animā, iudicari eſt iam, & retributionē accipere. Mori uerò & ſeparari à corpore, liberari eſt, & ad refrigerationē deuenire: eo quòd ante corpus ipſa peccauit. Quare ex ueſtra ſentētia in iudiciū inducti eſt, ac condēnationem, in corpus induci. Cæterū ex ſuperabundāti oſtendit ſermo noſter, impoſſibile eſſe corpus tormentū ac pedicas animę putari. Sufficiebant quidē igiť hæc, et tempeſtiuū erat ſermonem de his hic finire, quū ex ipſa Scriptura oſtenderim, ante tranſgreſſionem protoplaſtū illum ac primum parentē ex anima & corpore conſtitiſſe. Et ego nunc quidē hæc in ſumma recenſeo, occaſiones ſaltem aggreſſionū ipſorum corrigere annitens, ut ne modum oratione excedā. In promptu enim iam nobis eſt iudices conſiderare, quod illud, Ego uiuebā ſine lege quondā, quod in epiſtola ad Romanos habetur, nō poteſt cadere in uitā animę ante corpus, uelut ipſi uolūt, quemadmodum ea quę poſt hæc inferunt indicant: etiamſi generoſus hic medicus, ſequētia uerba abripiens, ſententiā Apoſtoli ad id quod ſibi uidetur trāsformare anniſus eſt, incurabile quiddā admittēs, ac ualde puerile. Nam pro eo quod ad ꝓprias cōcretiones et cōmiſſuras mēbra corporū ſeruare debebat, quo tota figura corporis æqualis ac integra ſecundū naturā eſſet: extremitates detrūcauit, ſcripturę ſerię prętergreſſus. uelut ſi Scytha eſſet, qui hoſtis alicuius mēbra crudeliter ad illius internecionē cōſcinderet. Quomodo igiť Apoſtolus (dicent) hęc pronūciauit, ſi tu non ſic ipſa habere oſtendiſti? Quoniā Apoſtolus (dixerim utiq;) legem ponens eſſe mandatū: detur em̄ hoc primum iuxta ueſtrū propoſitū, ut mandatū ipſe legē dixerit: nō per hoc aſſeruit, etiā primos noſtros parentes ante mandatū ſine corpore uixiſſe. Exiguū enim fuit tempus à creatione, uſq; ad mandatum, in quo uixerunt ſine peccato. *

quomodo ſit accipiendum.

Si uerò rurſus contrà intulerint dicentes, Quomodo igitur ſapientia carnis dicta eſt inimicitia eſſe contra Deum? legi enim Dei non ſubĳcitur, neq; em̄ poteſt? dicen-

dum, quod ſanè etiam hic aberrant. Non enim carnem ipſam, ſed ſapientiã carnis legi Dei non poſſe ſubĳci aſſeruit, quę aliud à carne eſt. uelut ſi dixiſſet, Sordes nõ probè purgati argenti non ſubĳcĭt ad hoc, ut uas idoneũ ex ipſa fiat ab opifice: neq; enim poteſt. Eĳci enim ipſam prius, ac eliquari oportet: & non per hoc pronũciauit, argentũ non poſſe in uas fictile elaborari, ſed id quod æreum eſt in argento, & reliquam duriciam. Sic etiam quum ſapientiã carnis dixit, non carnem dixit nõ poſſe legi Dei ſubĳci, ſed ſapientiam quæ eſt in carne, uelut impetũ ipſius dicens ad intẽperantias, quem alibi aliquando quidem uetus fermentum maliciei ac prauitatis appellauit, exhortans ut ipſam penitus à nobis expurgemus: aliquando uero legem rebellantẽ legi mentis, ac captiuam ducentẽ. Alioqui ſi ipſam carnem dixiſſet non poſſe ſubĳci legi Dei, primum neq; accuſationẽ petulanter agentes, aut prædantes, aut quæcunq; alia per corpus facientes habere potuiſſemus apud iuſtũ iudicem, quum impotens ſit caro ut legi dei ſubĳciatur. Quomodo enim accuſationẽ mereretur, ſi iuxta eam quæ adeſt ipſi naturam corpus uiueret? Imò neq; aliàs ad caſtitatẽ aut uirtutem induci corpus poſſet, quum natum ſit ad hoc ut bono non ſubĳciatur. Si enim talis eſt natura carnis, ut legi Dei ſubĳci non poſſit; lex autem Dei eſt iuſtitia ac temperantia, oportebat neq; uirginitatem ſeruare, neq; continenter agere penitus in totũ poſſe. Si uero uirginitatẽ ſeruant, & continenter agunt, nimirũ corpus ſubĳciunt, aliàs enim continere à peccato impoſſibile eſt. Non ergo non poteſt corpus ſubĳci legi Dei. Alioqui quomodo Ioannes ſubiecĭſſet ſuum corpus ad caſtitatẽ? Aut quomodo Petrus ad ſanctimoniam? aut conſequenter alĳ ad iuſtitiam? Quomodo uero etiam Paulus dixiſſet: Ne igitur regnet peccatũ in mortali corpore ueſtro, in hoc ut obediatis concupiſcentĳs ipſius, neque exhibete membra ueſtra arma iniuſtitiæ peccato: ſed exhibete uos Deo, uelut ex mortuis uiuentes, & mẽbra ueſtra mẽbra iuſticiæ Deo. Et rurſus: Quemadmodũ exhibuiſtis mẽbra ueſtra ſerua immũdiciei & iniquitati ad iniquitatẽ, ſic nunc exhibete mẽbra ueſtra ſerua iuſtitię ad ſanctificationẽ. Proinde nouit, dirigi poſſe habitaculum hoc, & nutare ad bonũ, ut mortificentˇ in ipſo peccata. Nam q̃modo aliter in ſeruitutẽ iuſtitię redigi poteſt homo, ſi nõ prius ſubiectis mẽbris ſuis carnis ut non obediant peccato, ſed iuſtitię, uitã degat Chriſto dignã? Quandoquidẽ peccare & nõ peccare per corpus fit, ita ut anima aut ad uirtutẽ, aut ad uitiũ inſtrumẽto ipſo utaˇ. Si eñ neq; ſcortatores, neq; ſimulachrorũ cultores, neq; adulteri, neq; maſculorũ concubitores, neq; molles, neq; fures, neq; auari, neq; ebrĳ, neq; conuiciatores, neque raptores regnũ Dei poſſidere poſſunt: explentur aũt hęc et corroborantˇ per corpus: iuſtificatur aũt nemo, niſi prius dominatus fuerit: dominatur aũt his qui ad temperantiã ac fidẽ nutat: ſubĳciĭ ergo legi Dei. Lex eñ Dei eſt temperãtia. Quare Apoſtolus nõ carnẽ bono ſubĳci dixit, ſed ſapientiã carnis, hoc eſt impetũ ipſius, ipſum ad iniuſtitiã ardorem. Expurgate igitur, inquit: etiã guloſam uentris intemperantiã eruere nitens, & tales appetitus ac uoluptates diſperdere docẽs, & eos qui ſic deliciari, uiuere eſſe putãt, cõfundens. Qui Deum, inquit, ducũt uentrẽ. Edamus, aiũt, & bibamus, cras eñ morimur: uelut uoracia corpora inferně circa pabulũ ſolũ ac menſas occupata. Et ubi dixit, Cibi uentri, & uẽter cibis: induxit, Deus aũt & hunc & hos abolebit. Corpus aũt nõ ſcortationi, ſed Domino, & Dominus corpori. Deus uerò & Dominũ ſuſcitauit, & nos ſuſcitabit per potentiã ſuam. Aut neſcitis quod mẽbra ueſtra membra Chriſti ſunt? Num ergo membra Chriſti faciã membra ſcorti? abſit. Aut neſcitsi, quod qui adhęret ſcorto, unum corpus eſt? Erunt enim, inquit, duo in carnem unã. Qui uero adhæret Domino, unus Spiritus eſt. Fugite ſcortationẽ. Omne peccatũ quod peccarit homo, extra corpus eſt: Qui uero ſcortatur, in propriũ corpus peccat. Aut neſcitis quod corpus ueſtrũ templũ eſt habitantis in uobis Spiritus ſancti, quẽ habetis à Deo? Et non eſtis ipſi ueſtri iuris: empti enim eſtis precio. Glorificate igitur Deum in cor-

Sapientia carnis quid.

pore

pore uestro. Attende quod quandoquidẽ corpus hoc potest legẽ Dei & immoralitatem suscipere, si à fomitibus intemperantiæ purgetur, ita ut non illicitis stimulorũ affrictibus polluatur: iccirco Apostolus hæc loquutus est. Quid enim aliud est, quod adhęret ac propinquat scorto, et quod caro cũ ipso iuxta membrorũ copulationẽ et unã societatem fit, q̃ hoc ipsum externũ corpus? per quod omnia hęc ad mixtionẽ & exarsionem peccata implentur. Vnde & omne pecccatũ quod fecerit homo, extra corpus est. Qui uero scortatur, in propriũ corpus peccat. fastus enim et incredulitas et iracũdia et simulatio, animæ peccata sunt. Scortatio uero & stimulus & delicię, corporis. Cũ quibus neq; anima ad ueritatẽ subuolabit, neq; temperãtię dogmatis subijcietur. sed ambo dilabentur à regno Christi. Itaq; si corpora nostra in sanctificatione detenta, templũ sunt habitãtis in nobis Spiritus, & Dominus est in corpore, et mẽbra corporis membra Christi sunt: subijcitur ergo corpus legi diuinę, & regnũ Dei possidere potest. Qui enim suscitauit Christũ ex mortuis, uiuificabit (inquit) mortalia corpora uestra per Spiritũ suũ inhabitãtem in uobis, ut mortale hoc induat immortalitatẽ, & corruptibile incorruptibilitatẽ, & mors in uictoriam deuoretur. Non enim de alio corpore Apostolus hic tractauit, sed de hoc quod & moritur et mortificatur: per quod & scortari et petulãter agere possibile est. Si uero differentiã esse corporis ad carnẽ coniectarint (ut & hęc ipsis expendere permittamus) et corpus quidẽ aliud putarint, uel ipsius animę q̃d nõ uidetur: carnẽ uero, extrinsecũ hoc quod uidetur: dicendũ, quod nõ solum Paulus & prophetæ corpus sciunt carnẽ hanc nominari, sed etiã alij philosophi, apud quos sanè maximè nominũ certitudo obseruata est. Caro enim omnino, si de his peritè cõsiderare uelint, tota hęc habitaculi nostri moles propriè nõ dicitur. sed pars quędã totius, quemadmodũ etiã ossa, aut nerui, aut uenæ: corpus uero totũ. Vnde etiã medici qui de corporũ natura exacte tractauerũt, corpus nouerũt hoc quod uidetur. Sed & Plato hoc ipsum corpus etiam ipse nouit. Itaq; in Phædone Socrates: Ergo nõ aliud quid mortẽ esse putamus, inquit, q̃ animę à corpore discessum. & esse hoc mortuũ, esse ipsum per seipsum corpus ab anima liberatũ seorsim esse, et seorsim itẽ esse animã à corpore. Atqui Moses ille beatus, (ueniamus enim iam ad diuinas scripturas) nõne corpus hoc nominari nouit quod dicimus? Et lauabit uestes, inquiens, in purificationib. qui cõtingit immundũ, & lauabitur corpore suo aqua, et immũdus erit usq; ad uesperã. Quid uero Iob? nõne nouit & ipse corpus hoc quod mortificatur appellare? Versatur aũt corpus meũ in purulentia uermiũ, dicens, Sed & Salomõ: In malignã animã non intrabit sapientia, neq; habitabit in corpore obnoxio peccato. Et in Daniele de martyribus, Non dominatus est ignis corpori ipsorũ, dicitur, & capillus capitis ipsorũ nõ est exustus. Et Dominus in Euangelio: Ideo dico uobis, Ne sitis solliciti quid edatis, aut quid induatis. Nonne anima plus est q̃ alimentũ, & corpus q̃ indumentũ? Et Apostolus: Ne igitur regnet peccatũ in mortali corpore uestro, dicens, confirmat se noscere hoc, quo circũdati sumus, corpus. Et rursus: Si aũt spiritus eius qui suscitauit Iesum, habitat in uobis, qui suscitauit Christũ ex mortuis, uiuificabit etiam mortalia corpora uestra. Et rursus: Si dixerit pes, nõ sum manus, nõ sum ex corpore, nũ ob id nõ ex corpore? Et rursus: Omnes em̃ nos manifestari oportet corã tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiunt per corpus, prout fecit. Et rursus: Epistolæ quidẽ graues & fortes, p̃sentia uero corporis debilis. Et rursus: Noui hominẽ in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore, nõ noui, siue extra corpus, nõ noui. Et rursus: Sic debent uiri diligere uxores suas, uelut corpora sua. Et rursus: Ipse aũt Deus pacis sanctificet uos perfectè, et spũs uester integer, et anima & corpus citra reprehensionẽ, in aduẽtu Dñi nostri Iesu Christi seruetur. Cæterũ illi incertè in fluctu ac turbatione Apostolũ ferri opinati sunt, nihil horũ intelligẽtes, uelut uerborũ ipsius sentẽtię stabilitatẽ ac firmã sedem nõ habeãt, sed sursum ac deorsum natẽt, ac retractabilia dicãt, nũc

Scortationis uitium.

Corporis & carnis uocum significatio quæ sit.

quidẽ

quidem carnem reſurgere, nunc uero non reſurgere. Vnde quo nihil relinquatur ex propoſitis, et ut perfecte hydram excindamus, ad propoſitum rurſus reuertar. Conſequenter enim ubi, uelut promiſi, etiam alia capita, & quæ ad ipſa dici oportet, oſtendero, conſona ac conſectanea etiam ipſa eſſe declarabo, & ad fidem de reſurrectione carnis dicta. Pergamus itaq; ad id quod primum in Apoſtolum dicere aggreſſi ſumus.

» Nam quod dictum eſt ab ipſo, Ego aliquando ſine lege uixi, uitam noſtram ſuperiorem in paradiſo, ante mandatū, non extra corpus, ſed cum corpore, in primis parentibus declarat, quemadmodū ab initio aſſeruimus. Quoniam anteq; daretur mandatum, Deus accepto limo de terra formauit hominē, degebamusq; extra concupiſcentiam neſcientes omnino nos brutę concupiſcentię impetibus, & attractorijs uoluptatum illecebris, ad intemperantiā cogi. Nam quod non habet præſcriptionē, iuxta quā uitam degere oportet, neque liberam ratiocinandi poteſtatem, ut uita quam elígit utatur, quo priuatim aut honoretur, aut uituperetur, id ipſum ab omni culpa ac crimine innoxiū eſſe oſtendendum eſt. quoniam non poteſt ea concupiſcere quæ prohibita non ſunt. Sed etſi concupiuerit, non culpabit. Concupiſcere enim non in præſentia & poteſtati ſubiecta cadit. Verū in prę ſentia quidem, uerū non in poteſtate ſita. Quo modo enim quis id concupiſcat & amet, à quo non prohibitus eſt, & quo non habet opus? Quapropter concupiſcentiā non nouiſſem, niſi lex dixiſſet, Non concupiſces.

Peccati cognitio ex lege.

Vbi uero audiui, De ligno cognitionis boni ac mali ne edatis, Quacūq; enim die ederitis de ipſo, morte moriemini: tunc concupiſcentiam in me cōcepi. Non enim ea quę habet, et quę in poteſtate eius ſunt, et quibus utitur, cōcupiſcens deſiderat ac cupit, ſed ea à quibus prohibitus eſt, & quæ ablata ſunt, & quę non habet. Quare bene profe-

» ctò dictū eſt, Concupiſcentiā non nouiſſem, niſi lex dixiſſet, Non cōcupiſces: hoc eſt, ne edatis de ipſo. Hinc enim locū & occaſionē nactum eſt peccatū, ad illudendū mihi, ac me peruertendū. Dato em̄ mandato, anſam habuit diabolus per mandatū, ut concupiſcentiā in me operaret, ſtimulans me ac illectans per artes ſuas, ut in prohibitorū appetentiā caderē. Nā abſq; lege mortuū eſt peccatū. Non dato enim, et nondū exiſtente mandato, inefficax erat peccatū. Ego uero uiuebā irreprehēſibiliter ante mandatū, non habens præſcriptionē ac conſtitutionē, iuxta quam uiuere oportebat, et à qua lapſus peccarē. Vbi uero uenit mandatū, peccatū reuixit, ego aūt mortuus ſum. & inuētum eſt hoc ad uitam mandatū, ad mortē. Quia poſtq; legem dedit Deus, & præſcripſit quod faciendū & non faciendū, diabolus operatus eſt in me concupiſcentiā. Admonitio enim Dei, & præceptū hoc datum eſt mihi ad uitā et incorruptibilitatē, ut obediens ipſi, & ſecundū ipſum uiuens, integrā & beatiſſimā inæternū, & ſemper florentē ad immortalitatē uitam habeā ac gaudiū. Vbi uero ipſum reprobaui, ad mortē

Diabolus peccatum appellatur.

cuaſit ac condemnationē. Nam diabolus quem nunc peccatū hic appellauit, eò quod opifex et inuentor peccati ſit, per mandatū occaſione arrepta, ad inobedientiā decepit me, et deceptū occidit, id operatus ut reus fierē condēnationis illius: Quacunq; die ederitis de ipſo, morte moriemini. Quare lex quidē ſancta eſt, et mandatū Dei iuſtū ac ſanctū & bonū: quoniā non ut lędat, ſed ut ſeruet, datū eſt. Ne em̄ putemus omnino inutile quid aut nociuū, Deū facere. Quid igit̄ bonū mihi facta eſt mors, quę maximi ſimiliter cauſa futura boni legislatio data eſt? Abſit. Quia nō mandatū Dei factū eſt ad hoc, ut ego in ſeruitutē corruptionis redigerer, & ut pernicioſas mortis cauſas imprimeret. Sed diabolus, ut manifeſtaret̄ qui per bonū mihi malū cōſtruxit, quo fieret, & declararet̄ inuētor ille ac architectus peccati, peccator per excellentiā, & ſepararet̄ à bono, qui cōtraria mādato Dei ꝓcurauit. Nouimus em̄ q̄d lex eſt ſpūalis: quapropter etiā in nulla re ulli cauſa eſt detrimēti. ꝓcul em̄ à cōcupiſcētia bruta ac peccato habitāt ſpūalia. Ego uero carnalis ſum, uēditus ſub peccatū: hoc eſt ego carnalis exiſtēs, & in medio mali ac boni conſtitutus, uelut libero arbitrio p̄ditus, ut in me eſſet elige-

re quod

re quod uolo (posui enim, inquit, ante faciem tuam uitam et mortem) ubi nutaui ad hoc, ut inobediens fierē spirituali legi, hoc est mādato, & obediens fierē consilio illius materialis, hoc est serpentis: uenditus sum propter hanc hęresim, lapsus sub peccatū, diabolo. Vnde hinc obsidens me malū insidet ac uiget, ut in carne mea inhabitet, uelut fucus in fauo apis, circūuolans sępe: circū ipsum, ac bombū edens: quū hoc supplicium impositū sit mihi mandato transgresso, et uēditus sim malo. Quappter etiam nō cognosco q̄d operor, cogitans quod nō uolo. Nam q̄d dictū est, quod operor nō cognosco, et facio q̄d odio habeo: nō de eo quod operati sumus ac perfecimus malū, accipiendū est: sed de eo quod solū cogitauimus, cogitationib. insynceris sæpe nobis aduolātibus, & seducentib. nos ad quæ nō uolumus, ita ut anima per cogitationes circa multa circumducat. Non enim in nobis omnino est situ, ut aut cogitemus, aut nō cogitemus absurda: sed ut cogitationibus utamur, aut nō utamur. Impedire equidem ut ne incidāt in nos cogitationes, quę forinsecus ad probationē nostri inspirant, non possumus. Non obedire uero, aut nō uti ipsis possumus. Alioqui quomodo Apostolus malū quidem quod displicebat, maximè fecisset: bonū uero q̄d placebat, minimè: si nō de extraneis cogitationib. dixisset, quas cogitamus aliquādo etiā non uolentes, nō scientes ex qua causa? Has itaq; cogitationes subuertere ac reprimere oportet, ut ne dilatatæ extremitates animę obtineāt. Impossibile est enim his opportunè in nobis uigentib. exoriri bonū. rectè ergo dixit, Quod enim facio, nō scio. Nō enim q̄d uolo facio, sed quod odio habeo, id facio. Volumus enim ea quæ nō conueniūt, et quæ nephas est cogitare. Nam hoc bonū est perfectū, non solum à faciēdo abstinere, sed etiā à cogitando. Et quod uolumus, hoc bonū non fit, sed quod nō uolumus malū. Obrepunt enim circa cor nostrū, inscendūtq; etiam nō uolentibus nobis sæpe, innumerę cogitationes de infinita curiositate ac negocijs sordidis incidentes. Quapropter uelle quidē ut neq; cogitemus ipsa, in nobis situ est: uerū efficere ac opari quo dissipent, ut ne rursus in mentē nobis redeant, hoc in nobis non est situm, sed ut utamur ipsis solū quodammodo, aut nō utamur. ut sit sententia dicti talis: Non enim quod uolo facio bonū. Volo enim nō cogitare quæ me lædunt. nam hoc est bonū & immaculatū, & quod dici solet, citra reprehensionē manibus ac mente factū quadrangulum. Et hoc quidē quod uolo bonū non facio, quod uero nō uolo facio malū. Non uolo cogitare, et cogito quę nō uolo. Et cōsiderate, an nō ob has ipsas cogitationes etiam Dauid interpellauit Deum, ægreferens quod & ipse cogitaret quæ nō uellet: Ab occultis me mundā me, & ab alienis parce seruo tuo. Si non dominata fuerint mihi, tūc immaculatus ero, & purgabor à peccato magno. Et ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes destruentes, & omnem elationē quæ effert se contra cognitionē Dei, & captiuam ducentes omnē intelligentiā ad obedientiam Christi. Si uero quis uerbis impetere ausus responderit, quod Apostolus docet, quod nō solum in cogitando est malū, quod odio habemus, & quod nō uolumus, sed etiā in faciendo ac operādo ipsum: propterea quod dictū est, Non enim quod uolo facio bonū, sed quod non uolo malū hoc facio: expetimus sanè, si uera dicit qui hæc dicit, ut declaret quod erat malū, quod odio habebat Apostolus, & nō uolebat quidē facere, faciebat aūt: & quod erat bonū, quod uolebat quidem facere, non autē faciebat. Sed uice uersa, quoties quidem uolebat facere bonum, toties non bonū quod uolebat, sed malum quod non uolebat, faciebat. Nunquid nō uolens, simulachra colere, sed Deum colere, quod quidē uolebat, Deū colere nō potuit: quod uero non uolebat, simulachra colere potuit? Aut temperanter quidē agere, quod uolebat, non potuit: intemperanter autem agere, quo grauabatur, potuit? Et in summa, crapulari, prodigaliter uiuere, indignari, iniustus esse, & reliqua improbitatis opera, quę nō uolebat, facere quidē poterat: quę uero uolebat, iustitiā et sanctitatē, non faciebat? Atqui ipse in Ecclesijs omnes ad nō delinquendū exhortās, nō solū facientes & operantes absurda, perniciei & iræ seruari admonet, sed etiā cōsentientes

Cogitationū & actionum ratio in nobis quæ sit.

Prouerbium.

tientes ipſis in illa, ita ut iuſtitiam in nobis ſine peccati ammixtione exerceri cõtendat. Omne enim peccatum ac ſtudium, conſummationẽ per carnem acquirit. Sæpe igitur
» in epiſtolis palàm hæc ipſa nos fugere ac odio habere docens, dicit: Ne erretis, neque
» ſcortatores, neq; ſimulachrorũ cultores, neq; adulteri, neq; molles, neque qui cum ma
» ſculis concũbunt, neque fures, neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; raptores, re
gnum Dei poſſidebunt. Et quod ſummũ eſt, exhortans nos ad hoc ut penitus pecca-
» tum effugiamus ac excutiamus: Imitatores, inquit, mei eſtote, quemadmodum et ego
CHRISTI. Sic, non ob id quod faceret ac operaretur quæ non uolebat, prædicta re-
tulit, ſed quod ſolũ cogitaret. Alioqui quomodo exactus CHRISTI imitator eſſet?
Nunc uero quandoquidẽ ſæpe beſtiales incidunt cogitationes, concupiſcentia ac cu-
Prouerbialis rioſitate aliàs aliter nos implentes, Muſcarũ ueluti denſa eſt populoſaq; turba, dixit:
uerſus. Quod enim non uolo, hoc facio, uſq; ad animam. Confidenter itaq; ipſas depellere oportet, ita ut nihil omnino ad faciendũ ea quæ ab ipſis inſuſurrant, nutemus. Quo enim admittamur in regnũ cœlorũ, per omnes uoluptates ac triſtitias probati, ſi non immutati fuerimus, ſed ubiq; uelut aurũ incorruptũ per ignem examinati, à propria uirtute non diſceſſerimus: contingit hoc ut à multis mens noſtra infeſtet. Vnde ſanè ſtrenuè uelut optimos milites nos reſiſtere oportet, qui ubi ſe ab hoſtibus obſeſſos uĩ-
dent, ſagittarum & aliorũ iaculorum ipſorum nullam curam habentes, ob ſeruandã ciuitatem alacriter contra ipſos procedunt, nullum ſtudiũ omittentes, donec aciem ipſorum in fugam cõuerſam extra terminos expulerint. Vides enim, quod cogitatio-
nes propter habitans in nobis peccatum, forinſecus nobis inſtant, uelut canes rabioſi, aut feri, aut audentes latrones, contra nos ſemper inſtigati, à tyranno ac principe iniquitatis, probantes nos an reſiſtere ipſis poſſumus, et aciem contrà inſtruere. Age igitur ô anima, fortiter reſiſte, ne fortè remittens rapiaris, & non habeamus preciũ redemptionis quod pro te demus. Quod enim hoſtimentum dabit homo pro anima ſua? inquit. Bonum igitur & maximo gaudio dignũ eſſet, ſi non haberemus contra nos agentes ac pugnantes. Quando uero hoc impoſſibile eſt, & quod uolumus non poſſumus. (uolumus enim non habere eos qui extrahũt nos ad affectus, licebat enim ſic citra ſudorẽ ſaluari) et quod uolumus, hoc non fit, ſed quod non uolumus, oportet enim nos probari, uelut dixi: Ne igitur concedamus ô anima, ne concedamus malo illi, ſed aſſumpta armatura Dei protegente ac defendente nos, induamus thoracem iuſticiæ, & ſubinduamus pedes in prõptitudine Euangelij pacis, in omnib. aſſumpto ſcuto fidei, in quo poſſimus omnia tela maligni illius ignita extinguere. et ſuſcepta galea ſalutis, & gladio Spiritus, qui eſt uerbũ Dei, ad hoc, ut poſſimus ſtare aduerſus inſidias diaboli, cogitationesq; deſtruere, & omnẽ elationẽ quæ ſe effert cõtra cognitionem Dei. Quia nõ eſt nobis lucta aduerſus ſanguinẽ & carnẽ. Hac uero de cauſa hæc dico, q̃d hic modus eſt Apoſtoli ſcriptorũ. Multa equidẽ ſunt quę de ſingulis in hac epiſtola relatis oſtẽdi poſſunt, q̃d iuxta rectã ſententiã & accuratè ſe habeant. Verũ lõgum fuerit ipſorũ ſic recenſere. Figurã enim ipſius ſolũ ac uoluntatẽ oſtendere nunc ꝓpoſui. Non enim q̃d uolo, hoc facio, ſed quod odio habeo, hoc ago. Aſſentior legi Dei, quod bona eſt. Nunc aũt nõ amplius ego operor ipſum, ſed quod habitat in me peccatũ. Noui enim q̃d non habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonũ, recte dicẽs. Meminiſtis enim quomodo in ſuperioríb. decernebamus, etiãſi ego omnia breui recenſere uolens, magis tardo, longiore mihi orationis periodo facta cẽp ſperaui, quã ſanè ut abſoluamus prõptos nos eſſe cõuenit. aliàs enim nuncq; ad finẽ ꝓpoſiti deueniemus. Dicebamus igitur, ſi meminiſtis, ex quo hominẽ ſeductũ contigit mandatũ ſpernere, hinc ex inobediẽtia cõtigit ut peccatũ accepta occaſione in ipſo inhabitarit. Sic em̃ primum ſeditio incidit, diſtractionibusq; ac cogitationib. alienis impleti ſumus, euacuati quidẽ ab inſufflatione Dei, impleti aũt concupiſcẽtia materiali, quã multiplex ſerpẽs in nos inſpirauit, quũ breui tranſgreſſi eſſemus nos mandati Dei circulum. Quapro-

ptcr

pter etiam mortē Deus ad ſublationē peccati propter nos reperit, ut ne in nobis immortalibus exorta, uelut dixi, immortalis eſſet. Vnde Apoſtolus dicens, Noui enim quod non inhabitat in me, hoc eſt in carne mea bonū: peccatum à tranſgreſſione per concupiſcentiā in nos inductū ſignificare uult, cuius quaſi germina nouella ac ramuli, uoluptuarię in nobis cogitationes ſemper cōſiſtunt. Duo enim ſunt in nobis cogitationū genera. Alterū à concupiſcentia in corpore noſtro blandiente cōſiſtens, q̄d ex materialis ſpiritus uerſutia, uelut dixi, generatū eſt. Alterum à lege mandati, quā accepimus, ut inſitā haberemus & naturalē legem, quæ cogitationem noſtrā excitat ac dirigit ad bonū. Vnde lege Dei in mente delectamur, hæc enim eſt internus homo: lege uero diaboli in carne, iuxta inhabitans in ipſa peccatū. Lex enim quę eſt in cupiditate mentis, renitens ac reluctans legi Dei, hæc eſt quæ affectuoſas & materiales diſtractiones ad iniquitatē ſemper producit, penitus ad uoluptates nos trahens. Tres enim leges Paulus palàm hic mihi aſſerere uidet. Vnā iuxta inſitum in nobis bonū, quam etiam clarè legē mentis appellauit. Alterā ex inſultu diaboli inſtantē, & ad affectuoſas imaginationes ſæpe animā diſtrahentē, quā reluctari legi mentis dixit. Tertiā uero, quę per peccatū ex concupiſcentia in carne exultat, quam legē peccati habitantē in membris uocauit, hanc ſępe inuadit improbus ille, in ipſaq; uehit, eamq; contra nos exhortat, ad iniuſtitiā et malas actiones nos cōpellens. Quę enim forinſecus à diabolo lex inſpirat, & per ſenſus uelut bituminoſus fluxus intrò in ipsā animā effundit, ea à lege quæ cōſiſtit in carne iuxta concupiſcentiā corroborat. Apparet em̄ q̄d in nobis ipſis aliud melius, aliud deterius eſt. Et ubi quidē id quod melius eſt natura, potētius fuerit deteriore, tota mens ad bonū fertur. Vbi uero id quod deterius eſt redundarit, & bono in nobis reſtiterit, rurſus uice uerſa homo ad omnigenas imaginationes ac cogitationes deteriores rapit. Qua de cauſa etiam Apoſtolus optat liberari, mortē & interitum ipſum hoc eſſe ducens. Quemadmodū etiam Propheta: Ab occultis meis, dicens, munda me. Ipſa enim uerba hoc declarāt, dū dicit: Delector enim lege Dei ſecundū internum hominē, uideo autem aliam legē reluctantem legi mentis meæ, & captiuantē me lege peccati quæ eſt in membris meis. Miſer ego homo, quis me liberabit ex corpore hoc mortis? Non corpus mortē pronuncians, ſed legē peccati in membris per tranſgreſſionē in nobis deliteſcentē, & ad mortem iniquitatis animā ſemper ſeducentē. Infert igitur ſtatim, ediſſerens à quali morte cupiat liberari, & quis ſit qui ipſum liberet: Gratia Deo per Ieſum Chriſtum. Animaduertendū em̄, q̄d ſi corpus hoc mortē, ô Aglaophon, uelut putaſtis, dixiſſet, non utiq; Chriſtū uelut liberantē ipſum poſtea ex hoc malo aſſumpſiſſet. Nam quid magis admirandū aut amplius à Chriſti aduentu habuimus? Quid uero etiā Apoſtolus omnino uelut per aduentū Chriſti potens ex morte à Deo liberari hoc locutus eſſet? quādo omnibus etiam antequā Chriſtus ueniret in mundū, contigit mori. Liberabant em̄ omnes dū ſe parabant à corporibus in uitę huius exitu. Sed & in eodē modo omnes animę tū credentiū, tum non credentiū, tum iniuſtorū, tū iuſtorū, in die obitus ſeparabant. Quid igitur Apoſtolus plus q̄ꝫ alij qui in incredulitate degerūt, accipere ſtuduiſſet? Aut cur liberari à corpore optaſſet: quod etiā ſi non uoluiſſet, omnino ipſi cōtigiſſet, quēadmodū ſanè omnibus ſtatutū eſt mori, & ſeparari animas ipſorū à corporibus, ſi quidē corpus mortem animę aſſeruiſſet? Quare non corpus hoc mortē, ſed peccatū inhabitans per concupiſcentiam in corpore, ô Aglaophon, dicit: à quo Deus ipſum per aduentū ſuum liberauit. Lex enim ſpiritus uitæ in Chriſto Ieſu liberauit nos à lege peccati et morte, quo is qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, ꝓpter ſpū̄m ſuū inhabitantem in nobis, uiuificet mortalia corpora noſtra, peccato, quod eſt in corpore noſtro, ad interitū cōdemnato, ut iuſtificatio naturalis legis ſecundū mandatū ad bonū nos trahentis manifeſtet rurſus, quæ debilitata fuit carne à peccato ſuperata, ante Chriſti

Cogitationū genera duo.

Lex triplex.

Corpus mortis quod dixerit Paulus.

& aduentū

aduentū materialibus curis obruta. Impotentiā enim naturalis in nobis boni, ob quā languebat à cō cupiſcentia in corpore ſita ſuperatū, Deus recurauit miſſo filio ſuo, qui ſimilē carni carnē aſſumpſit. Veritas enim, et non apparētia erat, quod apparuit: quo peccato ad interitū condemnato, ut non amplius fructificet in carne, iuſtificatio naturalis legis impleretᵉ, redundans obedientia in his qui non ſecundū concupiſcentiā carnis ambulāt, ſed ſecundū concupiſcentiam ſpiritus, eiuſdemq; ductum. Nam lex ſpiritus uitæ, quod ſanè eſt Euangeliū, alia exiſtens à prædictis legibus, per prædicationē ad obedientiam poſita ac remiſſionē peccatorū, liberauit nos à lege peccati ac mortis, ut quę penitus peccatū regnans in carne uicit. Quæ quidē igitur proponūt etiam ex Apoſtoli uerbis, non recte ipſa exponentes, ea ô Theophile declarata recenſui. Cō uertam autem me etiam ad alia, ſi auxiliatorē noſtrum ad tranſitū orationis reperiemus. Grauia enim ſunt, & non ualde facile deſtrui poſſunt quæ ſequunᵗ. Quapropter etiā ſegnius ipſa attingo, quū longam & difficilē ipſorum demonſtrationē fore uideā: niſi aura aliqua intelligentiæ derepente nos ex cœlo afflet, & uelut in medio pelago natantes, in tranquillum portum ac ſecuriorem declarationem reſtituat.

Hactenus fragmentum ex Methodio.

HAec igitᵗ ſunt quę ex parte & ex ordine, à beato Methodio, qui & Eubulius dicitur, de prædicto Origene, & mala ipſius fide, per ſophiſticū errorem in ſermone de reſurrectione relata ſunt. Quæ hic apponentes, ſufficere arbitrati ſumus aduerſus illius nugas, & ad ipſum deſtruendū, qui humanam uitā per confictam ex græca doctrina ſuperſtitionem ac malignitatem ſubuertit. Multa equidē etiam alia in huius argumenti cōſequentia, à Methodio prædicto, uiro ſanè docto et circa ueritatē ualde exercitato relata ſunt, profectò uerſus alīᵑ totidē numero. Verū quandoquidem promiſimus in unaquaq; ſecta, modica quædam ad ipſius ſubuerſionē nos dicturos eſſe, non enim paucæ ſunt illæ: hactenus his ex opere ipſius appoſitis cōtenti fuimus. Cæterum ubi etiā ipſi pauca de noſtra tenuitate, in eaſdē uiri illius nugas appoſuerimus, à certamine contra ipſum inſtituto ceſſabimus, Deo brauiū reddentes, qui uictoriam dat, & Eccleſiam ſuam propria ſua benignitate ſemper immarceſſibilibus coronis ornat, ueritatis uidelicet prędicationibus. Dicemus itaq; etiam ipſi aduerſus illū pro uirium noſtrarū facultate. Dicis ô bone, uelut etiam ſuprà à me indicatū eſt, cauillans, Nunquid coriarius erat Deus, ut tunicas pelliceas ipſi Adā & Euæ faceret, quū nondū animalia eſſent mactata? Si uero etiā mactata erant animalia, non erant, inquit, tunicæ pelliceæ, ſed terreū quo obſiti ſumus corpus. Et undiquaq; cōuincitur, quod diaboli uerſutiā & ſerpentis fraudē ſequiᵗ, qui incredulitatis corruptionē humanæ naturæ induxit, & Euam decepit, et ſemper ſimpliciū animarum mentes per uerſutiā in cogitationibus ipſarū corrupit. Videamus itaque, an quæ à te dicta ſunt, ſtabilitatē habere poſſint, ut qui tantū laborem pertuliſti, & fruſtra certamē tot librorū à te cōſcriptorū ſubīᵑſti. Si enim uerū eſt quod de te celebris fama refert, q̄d ſena milia librorum, ô inanis operarie, conſcripſiſti, & omni labore in uituperia ac dolos uanitatis inſumpto, & opera inaniter collocata, per neceſſaria quę adulteraſti, ſudorē mercimoniī tui deſperatū effeciſti. Si enim reſurgit corpus, neq; anima aliquam hęreditatē aſſequeᵗ. Vna emm̄ eſt & eadē ſocietas corporis & animę, & una operatio. Reſurrectionē autē doloſe etiā ipſe cōfitens, imaginariā apparentiam & non uerā habens, nomē ſolū confiteris. Qualis igitᵗ reſurrectio animæ dici poteſt, quæ non cadit, neq; ſepelitur? At manifeſtū eſt ex nomine, q̄d lapſi et ſepulti corporis eſt reſurrectio, quę ubique & in tota Scriptura à filīᵑs ueritatis prędicaᵗ. Si uero no reſurgit, nō eſt reſurrectio, quę per omnes Scripturas prędicata eſt. Si aūt reſurrectio nō eſt, uana eſt reſurrectionis mortuorū expectatio. Non emm̄ animarū reſurrectio eſt quæ non ceciderunt, ſed corporū ſepultorū. Si uero et pars reſurrexionis ſuſcitaᵗ, pars uero deponitur: hęc ergo

Pelliceæ tunicæ expenſæ.

Senā milia librorum Origenes ſcripſit

pars

pars q̃modo erit? Non em̃ possunt in corpore esse partes quę resurgũt, & partes quę deponuntur ac relinquunt̃. Quod autẽ est corpus animale, & corpus spirituale, non aliud corpus est spirituale, & aliud animale, sed idẽ animale, idẽ spirituale. Quando enim sumus in mundo, et corruptibilia carnis opera facimus, corpora sunt animalia. Seruimus em̃ animæ in mundo in absurditatibus, uelut etiã tu ex parte dixisti. Quando uero resurgimus, non amplius est animæ seruitus, sed spiritus cõsequentia. hinc iam habens arrabonẽ per hoc quod dictũ est, Si uiuimus spiritu, spiritu etiã ambulemus. Si uero etiã spiritu ambulamus, actiones corporis mortificãtes uiuemus. Non enim amplius nuptiæ, non amplius cõcupiscentiæ, non amplius certamina his qui continentiã profitent̃, non amplius delicta castitati aduersantia, nõ amplius actiones quæ hic agunt̃: sed sicut dicit Dominus, Qui illa resurrectione digni facti fuerint, neque matrimoniũ cõtrahunt, neq; nuptũ eloca nt̃, sed sunt sicut angeli. Quemadmodũ translatus est etiã Enoch, ut nõ uiderit mortẽ, & nõ reperiebat̃. Non autẽ translatus est & reliquit corpus, aut corporis partẽ. Si enim reliquit corpus, uidit ergo mortẽ. Ipse uero cum corpore translatus non uidit mortẽ. In corpore enim uiuente est spiritualiter ablatus, & non animaliter propter translationẽ, & quidem in corpore existens spiritualiter. Sed & de Helia similiter, quod assumptus est in curru igneo, et est ad huc in carne: carne autẽ spirituali, & non opus habente, ut per coruos nutriat̃, uelut quũ in hoc mundo fuit, & ut de torrẽte Chorat bibat, & pellẽ ouillam induat, sed ut nutriat̃ alio quodam spirituali alimento, cuius suppeditator est qui occulta cognoscit, & inuisibilia creauit Deus, ambrosiũ quendam ac incorruptibilẽ cibum habẽs. Et uides quod idẽ est corpus animale, idẽ spirituale. Quemadmodũ etiam Dominus noster resurrexit ex mortuis, non aliud corpus suscitans, sed ipsum quod erat, & nõ aliud ab eo d̃q̃ erat, sed ipsum quod erat in spũalem subtilitatẽ transmutans, et spirituale totũ couniens, ingressus per fores conclusas, id quod fiieri nequit hic in nostris corporibus, propter crassitudinẽ, et q̃d nondum in spiritualẽ subtilitatẽ sint counita. Quod igit̃ erat id quod cõclusis foribus ingressum est? aliud ab eo q̃d crucifixum est, aut ipsum crucifixũ? Omnino equidẽ non poteris non confiteri, ipsum q̃d crucifixũ est. Redarguit em̃ te per exactã perscrutationem ac certitudinẽ ipsius Thomę, ubi dixit ad ipsum, Ne sis incredulus, sed credulus. Ostẽdit enim typũ clauorũ, et locũ hastæ, et ipsas cicatrices dimisit in corpore, quamuis counisset corpus in unã spiritualẽ unitatẽ. Potuisset igit̃ etiam cicatrices delere, sed non deleuit, ut redargueret te ô phanatice. Erat ergo corpus, quod in monumento sepultũ fuit per triduũ, & quod cũ ipso resurrexit in resurrectione. Ostendit em̃ & ossa & cutẽ & carnes, ubi dixit, Videte quod spiritus carnẽ et ossa non habet, uelut me uidetis habere. Quomodo igit̃ ingressus est foribus cõclusis? ut ostenderet, quod corpus quidẽ esset quod uidebat̃, et non spiritus, uerũ corpus spirituale, & quidẽ quod cũ anima & deitate & tota incarnatione idẽ esset, sed spirituale subtiliũ partium, quod aliquando crassarũ partium fuerat, idẽ quod crucifixũ fuerat, & idẽ quod superatum erat insuperabile, counitũ ac contẽperatũ deitate, et q̃d non amplius solueret̃, sed perpetuò maneret, non amplius moriens. Surrexit enim Christus ex mortuis, primitiæ eorũ qui obdormierũt, & non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominat̃. Quo uero cognoscas & hoc, ob quã causam primitię eorũ qui obdormierũt Christus dicit̃, & quidẽ quũ ipse non inceperit resurgere, nã ante ipsum resurrexerũt per ipsũ Lazarus, et filius uiduę, et alij tũ per Heliã tum per Helisæũ. At quãdoquidẽ illi omnes ubi resurrexerũt, rursus mortui sunt, sic Christus primitiæ eorũ qui obdormierũt est. Quũ enim resurrexerit, non amplius morit̃, sicut quæ futura est resurrectio per ipsius uitã ac benignitatẽ. Si uero est primitię eorũ qui obdormierũt, etiã resurrexit omnino corpus ipsius cũ deitate: et incarnatio ipsius resurrexit, ita ut nihil ex ipsa relictum sit, neq; corpus, neq; aliud quid.

Corporis animalis ac spiritualis ratio.

Enoch translatio.

Heliæ raptus.

» Non enim relinques animã meã in inferno, neq; cõcedes ut ſanctus tuus uideat corru
» ptionẽ. Et quod quidem dictũ eſt de anima in inferno, ſignificat nõ relictũ eſſe. San-
ctum uero, ut ſanctum oſtendat corpus quod corruptionẽ non uidit, ſed incorruptũ
reſurrexit triduanũ, & incorruptibilitati counitũ in æternum. Tu uero dicis ô bone,
hæc corpora eſſe pelliceas tunicas, quũ conſequentia hoc nuſq; habeat, ſed propter ſe
mina fabuloſæ Græcorum doctrinæ in te ab initio coniecta, & propter malignã cogi
tationẽ de reſurrectionis incredulitate illic tibi exacerbatã, Græcorũ inq;, qui te ad hoc
» perduxerunt. Animalis enim homo, inquit, nõ capit quæ Spiritus ſunt. Stultitia em̃
eſt ipſi id quod ſpiritualiter recenſet. Siquidem enim ante inobedientiã tunicæ Adam
& Euæ factæ fuiſſent, ueriſimile eſſet tuũ nugamentũ, et quod ſeducere poſſet. Quan
do uero apparet poſt Euam factas eſſe, unde nã formabant q; à corpore? manifeſtum
» hoc eſt. Immiſit em̃, inquit, ſoporẽ in Adã, et dormiuit, et accepit unã de coſtis ipſius.
Coſta aũt nihil aliud eſt q; os. conſtruxit aũt carnem pro ipſa. Quũ aũt caro nomine-
tur, quomodo adhuc expectat huius ſtructura? Et ſuperius dicit: Faciamus hominẽ
» ſecundũ imaginẽ noſtrã, & ſecundũ ſimilitudinẽ. Et accepit, inquit, limũ de terra, &
formauit hominẽ. Limus aũt & caro, nihil aliud eſt q; corpus. Deinde poſtea, Et ubi
» ſurrexiſſet Adam de ſomno, dixit, Hoc nunc os ex oſſibus meis, et caro ex carne mea.
Nondũ aũt tunicę pelliceæ, nondũ nugamentũ à te allegorice cõfictũ fuit. Os itaq; ex
oſſibus meis, & caro ex carne mea, palàm eſt quod corpora erant, & nõ incorporeus
erat Adam, neq; Eua. Et accepit de ligno ac comedit, uelut deceptus fuit à ſerpente, &
conſtitutus eſt in inobedientia, & audiuit uocem Dei ambulantis in paradiſo ad meri
diem, & occultati ſunt Adam et Eua in ligno. & Deus dicit ad Adam, Vbi es? Ipſe ue
ro deprehenſus reſpondet: Vocem tuã audiui, et occultaui me, quoniam nudus ſum.
Nudum itaq; quid dixit, animã aut corpus? Folia uero fici quem tegebant, animã aut
» corpus? Et quis tibi dixit, inquit, quod nudus es, niſi q̃d de ligno comediſti, de quo ſo
» lo præcepi tibi ut ne comederes. & ait, Vxor quam dediſti mihi, dedit mihi, & come-
di. Vnde autẽ data fuit uxor q; à latere, hoc eſt à corpore, antequam tunicæ ipſis datę
» eſſent? Et dixit ad mulierem, Cur hoc feciſti? Illa uero: Serpens, inquit, decepit me, &
comedi, ac dedi uiro meo. Deus autem inducit maledictionẽ, tum mulieri dolorem,
tum uiro ut in ſudore comedat panem. Et poſtea dicit: Ecce Adam factus eſt ſicut u-
» nus ex nobis, & nũc ne fortè extendat manũ, & contingat lignũ, et comedat ac uiuat
» in ęternũ. Et poſt alia: Et fecit Deus tunicas pelliceas, & induit ipſos, et eiecit ipſos ex
paradiſo. Et uides quod uana eſt uocũ inanitas à te innouata? Quanto enim tempo-
re antea erãt corpora ipſi Adam & Euæ? Si uero quis hoc interroget, & non poteris
animaliter ratiocinationem faciens Spiritus gratiã ſuſcipere, ô incredule, et omnes in-
credulos excedens, dic mihi ſingula à Deo facta quantam habent miraculorũ opera-
tionem ac admirationem? Vnde ex nihilo extentum eſt cœlum in ſublimi dilatatum?
Vnde reſplenduit Sol, & creata eſt Luna, & aſtra? Ex qua primitiua materia accepta
eſt terra ex nihilo facta? Et quibus naturis ſecti ſunt montes? Vnde conflatus eſt to-
tus mundus, qui ex nihilo à Deo productus eſt? Vnde nubiũ conſtitutio, quæ in mo
mento cœlum tegit? Vnde culices & uermiculos Moſes ſeruus Dei per præceptum
Dei accepit? Quomodo uirgam ligneam in ſerpentem mutauit animatum ac reptan-
tem? Vnde contigit manui Moſis, ut in niuem mutaretur? Sic etiã tunc uoluit Deus
Pellicæ tunicæ ante mactata animalia. ô incredule, pelliceas natura tunicas, abſq; animalib. abſq; arte aliqua humana & mul-
tiformi cultu, & ſimul ut uoluit fecit Adam & Euæ, quemadmodũ ab initio ſimul uo
luit, & mundus et omnia facta ſunt. Et de his ſæpe diximus etiam in alijs locis, & ſupe
rius. Et his quidẽ qui uolũt uiuere, cõpendiaria eſt ſalus, & praua fides facile ab ipſis
confutari poteſt. Quui uero ſalutis doctrinã ſuſcipere nolunt, his ne totum æuum ad
comprobationem ſuffecerit, ſurdo ſemper exiſtente auditu, inſtar aſpidis aures obtu-

rantis,

rantis,ut non admittat uocem incantantiũ,dum uelut diuinus ſermo ait, à ſapiente in cantatur. Filijs autem ueritatis non parum, ut arbitror,utilis fuerit hic ſermo, etiamſi per longum hic mihi ſit expoſitus. Deueniã porrò ad ſermonẽ de reſurrectione. Vbi enim eos qui opinionẽ tuam non intelligunt,ſeduxiſti, ſubijcis tu ô uane operarie, & dicis, Quidã ſimpliciores putant impios reſurrectionẽ non aſſequuturos eſſe.

Non enim hoc ſolũ eſt in corpore,ſed etiam animalcula ex nobis naſcũtur,ut ita dicam, pediculi & lendes,quæ neq; extra corpus ſunt, neq; à corpore reputãtur. Et nemo unquam requiſiuit lendem ex corpore excretam ad habendũ, ſed potius ad perdendũ, neq; corruptionẽ ex ipſa generatã. Neq; quiſpiam damnũ duxerit, huius aut alicuius à nobis fluentis perditionẽ: etiamſi ſic res ſe habeat iuxta tuam narrationem. Non enim à nobis hæc quæruntur, neq; Deus hæc ad noſtri conſtitutionẽ induxerit,ſed inſtar ſordis ex ipſa quidem ueſte exiſtentis,uerũ ab ipſa ornatus gratia reiectę, reliquerit. Illud aũt clarũ eſt, quod perfectã ueſtem, neq; defectuoſam,neq; ſuperfluã, ob bonitatẽ artis ſuæ opifex induxerit. omnia enim ipſe poteſt. Si uero non ſic eſſet,ô tu qui ex multiplici uerſutia mẽtem lęſam habes,potuiſſet utiq; Saluator noſter et Dominus, filius Dei, qui propter omnem ſecuritatẽ uitæ noſtræ uenit, ut ſpem noſtram firmaret,& plurima in ſeipſo expreſſit ad ueritatis ſuæ erga nos confirmationem, potuiſſet inq;,partem eius deponere,partem reſuſcitare, iuxta fabuloſam tuam aſſertionem, & uanarũ ratiocinationũ tuarũ, ô contentioſe,collectionẽ. Ipſe enim ſtatim redarguens mores tuos,dicit: Niſi granũ frumenti in terra lapſum mortuum fuerit, ſolum manet. Si uero lapſum mortuum fuerit,multa grana producit. Et quod'nam dixerit granũ,cuiuis manifeſtũ eſt. et totus mũdus confitetur,quod de ipſo dixerit,hoc eſt de corpore carnis ſanctę,quam de Maria accepit,& de tota ſua incarnatione. Labi aũt, ſiue cadere,& mori,(ſicut quũ dicit, Vbi cadauer illic congregabuntur aquilæ) de triduana corporis ſui dormitione dixit. uelut etiam ipſe confiteberis. Deitas enim ipſius ſomni expers,caſus exors, inſuperabilis ac immutabilis exiſtit. Mortuũ igitur eſt granũ frumenti,& reſurrexit. Totũ itaq; granũ reſurrexit, aut pars ipſius reſurrexit? Aliud granũ ab eo quod erat, aut ipſum quod erat ad eſſe reſurrexit? Quod corpus per Ioſeph funebri ritu curatum in ſindone,& in monumento nouo poſitum reſurrexit,omnino non negabis. Quem itaque reſurrexiſſe nunciabant angeli mulieribus,ubi aiunt,Quem quæritis, IESVS Nazarenus,nõ eſt hic,ſurrexit,ſicut dixit. Venite,uidete locum,& intelligere facite Origenẽ,quod nõ ſunt hic reliquiæ ſitæ, ſed totus reſurrexit. Et ut ſcias,quod totus reſurrexerit:Reſurrexit,inquit, nõ eſt hic. quo tuas nugas repelleret,quod reliquiæ ipſius nõ eſſent relictę,ſed ipſum totum corpus quod clauis tranfixum fuit, quod haſta compunctum, quod à Phariſęis detentum, quod conſputum fuit. Et quid opus eſt mihi multa dicere, ad nugarum in miſero ac faſtuoſo illo generatarũ confutationem? Ergo ſicut reſurrexit,& ſuum corpus ſuſcitauit, ſic etiam ſuſcitabit nos. Exhocenim demonſtrauit ſanctus ille Apoſtolus ſpem noſtram, ubi dixit: Quomodo dicunt quidam inter uos, quod reſurrectio mortuorum non eſt? Si autem reſurrectio mortuorum non eſt, neCHRISTVS quidem reſurrexit. Si uero CHRISTVS nõ reſurrexit, inanis profectò eſt prędicatio noſtra, inanis item fides ueſtra. Reperimur autem & falſi teſtes Dei, quia teſtificati ſumus quod ſuſcitauerit CHRISTVM,& cætera. Et poſtea infert dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Et nõ dixit, mortale ſolum, neque corruptibile ſolũ, neq; immortalem animã: ſed corruptibile hoc,cum additione uocis hoc,& mortale hoc, cum appoſitione uocis hoc. Ipſum igitur totũ granũ ipſius reſurrexit,et nõ pars reſurrexit,ſed totũ reſurrexit: et nõ aliud granũ pręter id quod erat reſurrexit, ſed ipſum quod cecidit in monumentũ,totum reſurrexit. Et ubi poteſt aliquid tua inaniloquẽtia? Duo enim grana nouit diuina ſcri-

Granum fruti menti quod ſit appellatum.

ptura relata. unum in Euangelio, alterũ apud Apoſtolũ. Et alterũ quidem ad omnẽ certitudinẽ declarat ea q̃ perfectè in ipſo facta ſunt, hoc eſt exẽplar reſurrectionis. hoc enim & docens & faciens Saluator, omnia ad confirmationẽ noſtri operatus eſt. Dixit enim de grano, & quomodo ſuſcitaꝫ granũ, ut fidem ſpei reſurrectionis noſtræ in ueritate nobis confirmaret. Poſt hunc ſucceſſit Apoſtolus, qui Spiritu ſancto ductus, futurã ſanctorũ gloriam poſt reſurrectionẽ nobis exponit, & poſt fruitionem bonorũ rurſus per granũ frumenti oſtendit, contra incredulos prẽconẽ agens. At uero dices mihi, quomodo reſurgent mortui, & quali corpore uenient? Et dicit ad eum qui talia dicit: Stulte: qui enim omnino ambigit de reſurrectione, ſtultus eſt & deſipiens. Deinde dicit: Stulte, tu quod ſeminas, nõ uiuificaꝫ, niſi mortuũ fuerit. Et quod ſeminas, non quod naſcetur corpus ſeminas, ſed nudũ granũ, tritici uidelicet, aut alio rum ſeminũ. et non uiuificatur, niſi mortuũ fuerit. Deus autem dat ipſi corpus prout uoluit, & unicuiq; ſemini propriũ corpus. Et uides, quod nõ mutaꝫ corpus. nemo eñ qui ſeminauit ordeum, quærit frumentum, ſiue triticum. Neq; qui ſeminauit melanthium, inuenit ordeum. Sed quod ſeminaꝫ, id ipſum eſt quod ſuſcitatur. Si uero etiã relictũ fuerit ex ipſo infernè in terra, & reſurrexerit ex ipſo germen, hic quidẽ in hoc corruptibili frumento, & ad excretionẽ non ueniente, id quod relictũ eſt, inutile eſt. quod uero ex ipſo ſuſcitatur, præſtabile eſt. Voluit autem oſtendere ſpecioſitatẽ, propter incredulitatẽ eorum qui ſpem Dei nõ expectant. Reuera etenim granũ frumenti tenuiſſimũ eſt. Vbi uero in tali grano minutiſſimo, et radices et fundamẽta, et ſtipula, & genicula, & tot fiſtulę, & capitella, & ualuulæ, & culmi, & grana multiplicia? Quo uero clarius etiam dicamus ſimilia his recenſentes, unde Moſi filio Iochabeth et Ambram contigit, ut pungeret petram per uirgam, & produceret aquã ex materia deſperata, & ſiccũ in liquidũ mutaret? ut percuteret mare, & diuideret ipſum in duodecim itinera in mari, ſuo iuſſu? ut mutaret fluuium in ſanguinem? ut tot ranas in momẽto congregaret? ut uermiculos cnipas Ægyptijs immitteret? ut grandinẽ cum igne miſceret? ut noctẽ nigram et caligine obſcuratã Ægyptijs induceret? ut primogenita occideret per mortẽ? ut populũ quem ipſe regebat, per columnã ignis deduceret? ut panem angelorum detraheret precibus & oratione? ut coturnices immitteret, & tot milia uirorum per præceptũ Dei ſaturaret? ut uocem Dei audiret? ut dignus fieret inter tot milia uocẽ Dei audire, & cum Deo cõuerſari? ut per quadraginta dies, totidemq; noctes, non requireret neceſſaria iuxta formationis noſtræ naturã? ut tranſmutaret carne in claritudinẽ ſolis, ac radiũ lucidum, perſtringentẽ populum? ut filij Iſraël in faciem ipſius oculos intendere nõ poſſent? ut manus carnea in niuẽ mutaret? ut iuberet terrã hiare, q̃ ſuſciperet Core & Dathã, et Abirõ et Annã? ut poſtremũ audiret, Aſcẽde in montẽ, & illic morere, ut neſciat homo ipſius ſepulchrũ: ſignificãte diuina Scriptura, corpus Moſis ab hominibus funeris ritu curatum non eſſe, ſed uelut cogitatio ſuggerit, ab angelis? Atq; hęc omnia, dum adhuc eſſet ipſe in hoc mũdo, adhuc in animali hoc ac, ſimul ſpirituali p̃fectè facto. Hinc itaq; accipiamus arrabonẽ in exemplũ perfectæ tunc germinationis, quando impleꝫ quod dictũ eſt: Seminaꝫ in ignominia, reſurgit in gloria: Seminaꝫ in debilitate, reſurgit in potentia. Quomodo enim nõ fuerit debile quod ſeminaꝫ, & neſcit ubi ſeminaꝫ? Quomodo non ignominioſum fuerit, quod in ſepulchrũ mittiꝫ, & cui puluis injicitur, & quod lancinaꝫ abijciturq;, & non ſentit? Quomodo autẽ nõ glorioſum, quod reſurgit & in ęternũ permanet, & quod in ſpe benignitatis Dei regnũ cœlorum adipiſcitur? ubi fulgebunt iuſti uelut ſol, ubi erunt æquales angelis, ubi cum ſponſo tripudiabunt? ubi Apoſtoli ſedent ſuper duodecim thronos, iudicãtes duodecim tribus Iſraël? ubi accipient iuſti quæ oculus nõ uidit, & auris nõ audiuit, & in cor hominis nõ aſcenderunt, ea quę p̃parauit Deus diligentibus ipſum? Noſtra itaq; reſurrectio in Deo, & omnis hominis iuſti ac iniuſti, incredu-

Moſis miracula.

incredulí ac credentes, ita ut alteri reſurgant ad uitam ęternã, alteri ad iudiciũ æternũ. Et tace tu Babylon, uetus illa confuſio quæ nobis renouaris. compeſces os tu Sodoma, & clamor ille multæ uehementiæ ad Deum aſcendens. Veniet enim ex Sion liberator, ut auertat impietatem à Iacob, & buccinabit, & mortui reſurgent, & nos rapiemur in occurſum ipſi in aërem. Quemadmodũ & præſtantior beatus Methodius dixit, ad eadem uero ipſa etiã nos ipſi ędificãtes appoſuimus. Ex coniũctis enim uniuſcuiuſq; dictionis lucrũ uidere datur. Sanctus equidem Apoſtolus duorũ modorum ſpeciem diuidens in unam ſpem contraxit ex hoc, Nos rapiemur in nubibus in occurſum ipſius: ut oſtendat reuera hoc corpus, et non aliud ab hoc. Qui enim rapiẽ, nondum mortuus eſt. Oſtendens autẽ quod nõ prȩueniemus mortuorũ reſurrectionẽ, ut quod apud homines ambiguũ eſt, Deo facile ac poſſibile eſſe demonſtret: Nos enim qui uiuimus, non prȩueniemus eos qui dormiũt, & ipſorum reſurrectionẽ. oſtẽdit uiuentes & qui rapiuntur, ut ex unius oſtendat quod illorum corpora tota reſurgent, & ex eo quod illi uiuos reſiduos prȩcedent, potentiã Dei demonſtret. Et uidete uos qui uitæ ueſtræ curã habetis, quod omnes qui contra ueritatẽ inuecti ſunt, ſibĩſp ſis iniuſtitiam attraxerunt. Quemadmodũ etiam ſanctus propheta Dauid dicit: Concepit laborẽ, & peperit iniquitatem. Omnis enim qui congregat ſibĩpſi laborẽ alienarum doctrinarũ, ſibi et credentib. ipſi parit iniuſtitiam. Lacũ aperuit et effodit ipſum, & incidet in foueã quam fecit. Cæterũ ſi quis ad hȩc omnia habet quod cõtradicat, ueniat coram Deo repugnãs labori. Deus enim fortis nõ fatigabitur, neq; ſitiet. Neque datur excogitare prudentiã ipſius, per quam ſoluta corpora ſuſcitat, per quam perditũ ſeruat, per quam mortuũ uiuificat, per quam corruptibile incorruptibilitatẽ induit, per quam granũ lapſum in reſurrectionẽ profert, per quã ſeminata ac mortua ad ampliorẽ claritudinẽ ducit, renouãs nos, uelut in multis Scripturis habetur, in quib. reſurrectio noſtra inſinuat. Dauid equidem in Pſalmo de innouatione domus, uelut Propheta expectans, et in Spiritu ſancto uidens futurum, conſentanee de reſurrectione dixit: Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me, renouans meam domum: hoc eſt, corpus collapſum, & nõ exhilaraſti inimicos meos ſuper me. Et Solomon in Prouerbijs ſimiliter ad præparationem illuc omnem ſpem parans, exhortatus eſt dicens: Para opera tua ad exitum tuum. exitum appellans, hinc diſceſſum. Et para te, inquit, ad agrum: ſimul ad omnes admonitionẽ extendens, et qui in agris, et qui in urbibus, tum eruditas, tum mechanicas artes tractant, in quibus nulla operatio in agro requiritur. Vnde enim linificis & argenti fuſoribus, poetis item ac ſcriptoribus præparatio ad agrum? Comprehẽſim enim ſimul indiſcriminatim uox hæc omnes alloquuta uocauit: Para te ad agrũ. Imò innuit, quod omni homini ciuili ac rurali, depoſitio corporis eſt ager, propter ſepulturam et mortem. Deinde poſtea eandẽ reſurrectionis ſpem ſignificans dicit: Et reædificabis domũ tuam. Semel enim ædificata eſt in formatione in uentre, quando matres unumquenq; noſtrũ in formatione geſtauerunt. Verum à terra eſt reſurrectio, aut ab agro, quę reędificatur propter illatam ipſi deſtructionẽ in ſepulturę ruina. uelut etiam Saluator dixit, Soluite templũ hoc, et in tribus diebus ſuſcitabo ipſum, aut reædificabo ipſum: ut qui ſapiẽtia eſt, & prudentiã ipſius homines excogitare nõ poſſunt, per quã ex dubijs locis corpora noſtra profert: partim in cinẽrem diſſoluta, partim in mari, et alijs à carniuoris auibus, alijs à feris beſtijs, alijs à uermibus corruptis. Si eñ ea ex nihilo fecit ut eſſent, quãto magis id quod eſt, in propriũ ſtatũ facilè reſtituerit? ut iuſtũ decernat iudiciũ, ut non aliud pro alio iudicet; ut ne id quod laborauit, priuet. Si eñ animę eſt fruitio, et regni cœlorũ hæreditas, tractet corpus q̃d uult, in delicijs uerſeẽ Gedeõ, ne fruſtra laboret Ioãnes, ex camelis indumentũ habens: ne caſtigemus carnem in ſeceſſu uitæ, ne domemus corpora noſtra in caſtitate. Si uero corpus particeps eſt, in conuerſationib. in caſtitate, in ieiunio, et alijs uirtutibus

Reſurrectionis modi duo.

Reſurrectionis teſtimonia

tutibus, non iniuſtus eſt Deus ſi priuet laborẽ fatigati, & nõ rependat mercedem corpori unà cum anima fatigato? Statim enim reperiet irritum iudiciũ. Si enim anima ſola iudicium ſubire reperiet, contradixerit utiq; non ex me eſt, inquit, cauſa peccati, ſed ex illo corruptibili ac terreo corpore, ſcortari, adulteriũ committere, petulãter agere. Ex quo enim illud à me diſceſſit, nihil horũ à me perpetratũ eſt: atq; ſic facilè ſe defendet, ac iudiciũ Dei diſſoluet. Si uero corpus per ſeipſum ante ſe ſtatuerit Deus, poteſt enim hoc, uelut etiam ſuprà à me per Ezechielẽ declaratũ eſt, etiamſi propter parabolam res ea facta ſit: at ſpecies ipſa ad allegoriã ueritatis tunc impetitę pfecta eſt. Quod congregatũ eſt os ad os, & harmonia ad harmoniã, & quũ oſſa ſicca eſſent, & nondũ anima neq; ſpiritus mouens in ipſis eſſet, ſtatim coacta ſunt corpora, & iuxta prophetæ uerba ſolidata. Et ſi uult Deus, poteſt hoc facere ut adſint corpora, & abſq; anima, ma moueant. Quemadmodũ etiã ſanguis ipſius Abel, quũ corpus eſſet, & nõ anima poſt mortẽ loquebat. Non enim anima eſt ipſe ſanguis, ſed corpus eſt quod apparet. At non poterit corpus abq; anima iudicari. Contradixerit enim etiam ipſum dicens: Ego non peccaui, ſed anima. Ex quo enim à me emota eſt illa, non adulteriũ commiſi, non ſcortationẽ peregi, non ſimulachra colui. Atque ſic cõtradicet corpus iuſto Dei iudicio, & meritò cõtradicet. Hac itaq; de cauſa, et propter multa alia neceſſaria, Deus per ſapientiã ſuam mortua corpora noſtra & animas ad regenerationẽ profert, in benignitatis ſuę erga homines promiſſione, quo is qui fatigatus eſt in ſanctimonia, totam bonam retributionẽ recipiat: & hi qui uana operati ſunt, ſimiliter iudicentur, corpus unà cum anima, & anima unà cum corpore. Cæterũ ſufficient hæc mihi aduerſus ultro ſibi ſapientiam arrogantẽ Origenẽ, qui uanè ſibiipſi Adamantij nomen impoſuit: itemq; aduerſus ipſius abſurditatẽ, & pernicioſam doctinã, contra ueritatem in multis fidei partibus male ab ipſo excogitatam. Præterita autem huius hæreſi, deinceps alias ô dilectiſſimi conſiderabo, Deum conſueto more inuocans, ut noſtrę tenuitati auxilium ferat, ut poſſimus reſiſtere aduerſus omnẽ contra ueritatem excitatã uanam uocem, ipſamq; ſuperare, iuxta ea quæ ab Eſaia dicta ſunt: Omnis uox quæ inſurget contra te, omnes ipſos ſuperabis. Ipſi uero rei erunt ob ipſam: quo ſic in uirtute Dei compromiſſum abſoluentes, his qui hęc attenta mente uerſare uolunt, & ad ueritatis exercitiũ acſanationis pharmacũ (inſtar antidoti, uniuſcuiuſq; ſerpẽtis ac uenenũ eiaculantis reptilis omniũ ſectarum, & huius Origeniſtarũ hæreſis, inſtar ranę rubetæ ex multo humore formatæ, quæ & turbationẽ facit, & magno ſtrepitu uociferat) reſurrectionem Domini uelut potionẽ accipientes, lentum ac uiſcoſum uenenũ eructemus, ranæ uidelicet illius rubetæ & peſſimi reptilis iniquitatẽ. Contigit enim ipſi & hæc affectio cum omnib. alijs affectionibus. Quare ob ipſum doleo & ingemiſco, hei mihi quomodo læſus es, & quot alios læſiſti. Velut ab horrenda uipera commorſus à mũdana doctrina, etiã alijs uenenũ factus es. Tradũt equidẽ naturæ rerũ experti myoxum latitare, & fœtus ſuos ſimul in eodẽ loco multos parere, quinq; & amplius. Viperas autẽ hos uenari. Et ſi inuenerit totũ latibulũ ipſa uipera, quũ non poſſit omnes deuorare, pro una uice ad ſatietatem edit unũ aut duos, reliquorũ uero oculos expungit & cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec uoluerit unumquẽq; ipſorum deuorare. Si uero contigerit ut aliqui inexperti in hos incidant, ipſosq; in cibum ſumant, uenenum ſihijpſis ſumunt, eos qui à uiperæ ueneno ſunt enutriti. Sic etiam, ô tu Origenes à prædicta Græca doctrina mente excæcatus, uenenum his qui tibi crediderunt, euomuiſti, & factus es ipſis in edulium uenenatum, ita ut per quæ ipſe iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.

Sanguis loquutus.

Ranarubeta.

Myoxi ex ex uipera interitus.

PRIMI TOMI SECVNDI LIBRI
Epiphanij Finis.

SECVNDI TOMI SECVNDI LIBRI EPIPHANII, AVT QVINTI IVXTA TOMORVM CONsequentiam, hæreſes quinq; ſunt, hoc ordine.

1 *Pauli Samoſatenſis. Hic, parum abeſt, ut affirmet Chriſtũ in ſubſtantia non eſſe, uerbum prolaticum eſſe confingens: ita ut quæ de ipſo in diuinis Scripturis dicta ſunt, prædictorio more ſe habeant: ipſe uero non exiſtat, niſi à Maria & hucuſque ab aduentu ſuo in carne.*

2 *Manichæi qui & Acuanitæ, Maius Perſæ diſcipuli, Chriſtum figuram dicunt, Solem & Lunam colunt, aſtris item ac uirtutibus & dæmonibus ſupplicãt. Duo principia introducunt, malum & bonum, quæ ſemper exiſtant. Chriſtum autem in apparentia apparuiſſe dicunt, & in apparentia paſſum eſſe. Vetus Teſtamẽtum & Deum, qui in ipſo loquutus eſt, maledictis impetunt. Mundum autem non totum, ſed partem ex Deo factam eſſe decernunt.*

3 *Hieracitæ, ab Hierate Leontopolita Aegyptio, expoſitore ac magiſtro quodam. Carnis reſurrectionem reprobant. Vtuntur ueteri ac nouo Teſtamento, & nuptijs in totum interdicunt. Solitariam uitam degentes, & uirgines, & continentes, et uiduas ſuſcipiunt. Pueros uero qui nondum ad ætatis uigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eo quod nondum decertarunt.*

4 *Meletiani in Aegypto ſecta ſunt, & non hæreſis: ut qui non communes preces faciunt cum his, qui in perſequutione lapſi ſunt. Nunc autem Arianis coniuncti ſunt.*

5 *Ariani qui & Ariomanitæ, Filium Dei creaturam dicũt, & Spiritum ſanctum creaturam creaturæ. Carnem ſolum à Maria Saluatorem accepiſſe affirmant, & nõ animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ Eccleſiæ ſub Alexandro Epiſcopo.*

CONTRA PAVLVM SAMOSATENSEM, HÆRESIM LXV.

Origenis taxatio.

PAVLVS Samosatēsis appellatus his succedit, qui fuit post Nauatum & Origenem, qui de cætero in hæresi numeratur, propter elationē, quam sibijpsi attrahere uoluit, & per fastuosas nugas suas contra ueritatem se efferre, idq; intelligentia ex diabolo immissa. Itaq; lugere ob ipsum oportet, uelut qui reuera ex diaboli inuidia impegit, & ex alto cecidit. In ipso enim impletur id, quod dictū est: Inuidia improbitatis destruit bona, & cogitatio concupiscentiæ eruit mētem innocentem. Hic porrò, qui nobis propositus nunc est Paulus Samosatenus, cuius nominis in principio mentionem fecimus, & hæresis ipsius expositionem instituimus: ex Samosatis erat, quæ ciuitas sita est in partibus Mesopotamiæ & Euphratis. Hic hoc tempore in diebus Aureliani & Probi regū, in Antiochea constituitur episcopus sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Elatus autem mēte excidit à ueritate, & renouauit hæresim Artemonis, qui quondam erat in principio ante multos annos, & extinctus est. Asserit autem hic Deum Patrem & Filium & Spiritū sanctum unum Deum esse. In Deo autem semper esse ipsius uerbum, & Spiritum ipsius quemadmodum in hominis corde est proprium uerbum, non esse autem Filiū Dei in substantia, sed in ipso Deo. Quemadmodum etiam Sabellius, & Nauatus, et Noëtus, & alij. Non autem æqualis illis hic est, sed alius ab illis. Veniſſe autem uerbū, & inhabitasse in IESV homine. Et sic, inquit, unus est Deus, & nō Pater, Pater: & filius, filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Sed unus Deus Pater, & Filius ipsius in ipso, uelut uerbum in homine. Nimirū ex his testimonijs hæresim suam proponēs,
» ab eo quod dixit Moses, Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Non autem asserit hic uelut Noētus, patrem passum esse, sed dicit, Verbum uenit & solum operatum est, & redijt ad patrē. Et multa est apud hunc absurditas. Videamus autem an huius
» impostoris uerba cōsistant. Dicit enim quod dixerit, Ego in patre, & pater in me. Et nos dicimus ex Patre Deum Verbum & cum ipso semper esse ex ipso genitum. Sed non patrem dicimus absque uerbo in substantia existente. Sed uerbū patris unigeni-
„ tus filius Deus Verbum, uelut dicit: Omnis qui confitetur me coram hominibus, cō fitebor et ego ipsum coram patre meo. At uox Me, et Corā patre meo: ostēdit patrem natura in substantia esse. Hi uero Iudaismum corrumpentes nihil amplius Iudæis habentes, secundi Iudæi uocabuntur, & Samosatitæ, nihil aliud existentes, quàm nomine solum ex sua opinione prævalentes. Nam Deum ex Deo, unigenitum filiū & uerbum negātes illi, sunt quales & hi qui ipsum in præsentia abnegauerūt, occisores Dei ac dominicidæ & abnegatores Dei facti. Reuera autem neq; circumcisionem habēt, neque sabbatum seruant, & alia omnia quemadmodum Iudæi. Etenim reuera etiam ipsi non duos dicimus esse Deos neq; deitates, sed unam deitatem. Nam neque duos dicimus Patres, neque duos Filios, neq; duos Spiritus sanctos, sed & Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unam deitatem, unam glorificationem. Hic uero nō dicit solum Deum, eo quod fons sit Pater, sed solum Deum, tollens quantum in ipso est filij deitatem & substantiam, itemq; Spiritus sancti: habēs autem ipsum Patrem unum Deum, qui nō genauit filium, ut sint duo imperfecta, Pater & Filius, pater quidem qui filium non genuit, Verbum uero infructuosum Dei uiuentis & ueræ sapientiæ. Verbum enim uelut id quod in corde est, esse uolunt, & sapientiam qualem in anima hominis unusquisq; habet sapiētiam ex Deo adeptus. Quapropter unam personam Deum unà cum uerbo dicunt, uelut una persona est homo, & ipsius uerbum siue ser-

Aurelianus et Probus imperatores Rom.

Iudæi secūdi. Samosatitæ.

mo,

mo,nihilo plus, quàm Iudæi, uelut dixi, glorificantes, cæcutientes à ueritate, & ſurdi facti à diuina doctrina,ac prædicatione uitæ æternæ. Neque enim reuerentur uerum Euangelij ſermonem dicentem, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,quod factum eſt. Si enim in principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deum: id quod erat non ſolum iuxta prolationem eſt,ſed ſecundum ſubſtantiam. Et ſi uerbum erat apud Deum: non uerbum eſt hoc, quod apud ipſum erat, neque enim uerbum eſt is apud quem erat. Si enim in corde habet Deus Verbum, & non genitum,quomodo impletur,Erat:Et Deus erat Verbum:? Non enim hominis uerbum homo eſt apud hominem. Neque enim uiuit, neque ſubſiſtit. Verum corde uiuente ac ſubſiſtente, motus eſt ſolum, & non ſubſtantia. Dicitur enim & ſimul eueſtigio non amplius eſt, ſed prolatum manet. At Verbum Dei, uelut dicit Spiritus ſanctus ex ore prophetæ, Verbum tuum in æternum permanet. Huic autem conſonè Euangeliſta dicit,Deum confitens manifeſtatum & aduenisſe, non ſimul aſſumens cum uerbi incarnatione patrem. Verbum enim,inquit,caro factum eſt,& habitauit in nobis. Et non dixit,Verbum & Pater caro facti ſunt. Et dixit,In principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et non dixit, In Deo erat Verbum. Et ut ne aliqui malignè opinentur, lucida & uiuifica uerba in ſuam ipſorum maliciam ac detrimentum tranſmutantes (aliter enim atque aliter incumbit cor hominis diligenter ad mala à iuuentute) & incipiant dicere, Non dixit,In Deo erat Verbum, uelut etiam tu dicis, ſed apud Deum erat uerbum. Ergo non eſt ſubſtantia patris uerbum, ſed extra Deum Verbum: rurſus commonefacit corrigens filios ſuos ueritas, redarguens mentes contra ipſam ſcortantes,& dicit ipſe unigenitus, Ego ex Patre exiui & uenio. Et rurſus, Ego in patre & pater in me. Ille uero in prophetis de Filio, non corporalem habens molem, ſed ſpiritualem habens ſermonem, ad humanæ naturæ debilitatem deſcendens, quo per ea quæ inter nos fiunt, ad ſenſum declaret, quod ex ipſo uerè genitus eſt Deus ex Deo, Deus uerus ex Deo uero, non extrinſecus exiſtens, ſed ex eſſentia ipſius,dicit in Dauide loquens: Ex uentre ante Luciferum genui te, uelut Septuaginta interpretati ſunt. Verum ut alij interpretes,Aquila quidem,Ex utero excitatæ infantiæ tuæ tibi ros. Symmachus uero, Velut diluculo roris iuuentus tua. Theodotion autem,Ex utero à matutino iuuentutis tuæ. Quinta uero editio, Ex utero à matutino tibi ros in iuuentute tua. Sexta editio, Ex uentre quærent teros iuuentutis tuæ. In Hæbraico uero, Merem Meſſaar lactal ieledecheth. hoc eſt, clare & citra ambiguitatem, Ex uentre ante Luciferum genui te. Merem enim, uentris eſt, Meſſaar autem, matutinus omnibus, hoc eſt ante Luciferum, Lactal, & ante rorem puerum. Ieledecheth,hoc eſt genui te. Quo ex ſermone cognoſcas,quod Deus uerbum in ſubſtantia, ex patre natura genitus eſt, ſine principio & ſine tempore, antequam quicquam eſſet. Non enim Luciferum ſolum dixit ſtellam, & quidem quum multa ſint ſydera, & Sol & Luna in quarta die facta, mare uero & ligna ac fructus antea facta, firmamentumq; terræ ac cœli & cum his ſimul Angeli facti fuerint. Niſi enim unà cum cœlo & terra Angeli quoque creati eſſent, non utique dixiſſet ad Iob, Quando genita fuerunt ſydera, laudauerunt me omnes Angeli mei uoce. Itaque ante Luciferum, quaſi diceret, antequam eſſet quid, & creatum eſſet. Erat enim ſemper uerbum cum patre, per ipſum enim omnia facta, & ſine ipſo factum eſt nihil. Porrò dixerit quis, Oſtendiſti angelos fuiſſe ante ſydera,& unà cum cœlo & terra hos factos eſſe dixiſti, unde facis demonſtrationem,dic nobis:Nunquid ergo ante cœlum & terram omnino creati ſunt:Nuſquam enim clarè indicat Scriptura tempus creationis Angelorum. Et be

Angelorum creatio.

ne quidem oſtendiſti ipſos fuiſſe ante ſydera, niſi enim fuiſſent, quomodo laudaſſent Deum hymnis, ob ſyderum creationem? Nos equidem uniuſcuiuſque quæſtionis inuentionem, non ex propriis ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scripturarum conſequentia. Clarè enim indicat diuina Scriptura, quod neque poſt ſydera facti ſunt Angeli, neque ante cœlum & terram, quum palàm intranſmutabile ſit di-
„ctum hoc, quod ante cœlum & terram nihil erat ex creatis. Nam in principio fe-
„cit Deus cœlum & terram: ut principium ſit, & nihil ex creatis ante hoc ipſum ſit.
Non poteſt igitur, uelut antea dixi, uerbum in homine homo uocari, ſed uerbum hominis. Si uero uerbum Dei Deus eſt, non eſt ſine ſubſtantia uerbum, ſed in ſubſtan-
„tia Deus uerbū ex Deo genitum ſine tempore, ſine principio. Verbum enim caro fa-
„ctum eſt, & habitauit inter nos. Et uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à
„Patre, plenū gratia et ueritate. Ioannes teſtatur de ipſo et clamat dicens, Hic eſt, quem dixi uobis, qui poſt me uenit, ante me fuit, quia prior me erat. Hic uenit in mundum, ut mundus per ipſum ſaluus fieret. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus ipſum non cognouit. Vides unigenitum uerbum? uides in mundo completum inter homines & plenam habentem gloriam unigeniti à patre? Non quod Pater ſit Verbum, non quod Pater unà cum uerbo cōiunctim apparuerit, quemadmodum homo unà cum uerbo ſuo apparet, & uerbum ipſius apparere non poteſt, niſi adſit is, qui uerbum loquitur. Cui itaque credam? cui aſſentiar? A quibus accipiam uitam in diſciplinis? A ſanctis Euangeliſtis et Spiritu ſancto plenis, qui uerbum à patre miſſum dicunt, aut à Pauli Samoſatenſis ſectatoribus, qui Deum cum uerbo, & uerbum cum Deo eſſe dicunt? qui unā perſonam Patris ad Verbum, & Verbi ad Patrem decernunt? Si autem eſt una perſona, quomodo alter mittit, alter uero mitti-
„tur? Emittit enim, inquit Propheta, Verbum ſuum, & liquefaciet ipſa. Flabit ſpiritus
„eius, & fluent aquæ. Et rurſus, Ego exiui ex Patre, & uenio. Et, Viuo ego, & uiuit in me, qui miſit me Pater. Quomodo igitur mittitur, qui miſſus eſt & per carnē appa-
„ret? Deum enim nemo unquā uidit. Vnigenitus Deus, qui eſt in ſinu Patris, ille narrauit. Et ait, Vnigenitus Deus: Verbum enim eſt ex Patre genitum. Pater autem nō eſt genitus, & propterea unigenitus eſt Filius. Anticipauit enim diuina doctrina ſuā ueritatem, propter ſuam prænotionem, ad animarum noſtrarum ſecuritatem. Quando quidem enim ſciebat Samoſatenſis illius dementiam, & peruerſam Arianorū opinionem, & eorum qui inæqualitatem docēt malignitatem, & Manichæorū ruinam, & cæterarum hæreſeon fraudulentiam, iccirco de unaquaq; dictione ſecuros nos reddit diuina Scriptura. Patrem etenim non dicit unigenitum. Quomodo enim fit unigenitus, qui non eſt genitus? Filium autem unigenitum appellat, ut ne Filius putetur Pater, & ut ne uelut uerbū in corde hominis aſſimiletur Deus Verbum. Si enim uerbum dicitur, propter talem uſum dicitur, ut ne putet quis alienum eſſe ab eſſentia Dei Patris. Et non amplius eſt uerbum ſine ſubſtantia, ſed in ſubſtantia, propterea quod eſt unigenitus plenus gratia & ueritate. Et uides, quod ſint ad ſecuritatem noſtræ uitæ. Hoc itaque dictum, Deum nemo unquam uidit, ut inuiſibilitatem Patris indicaret ipſiusq; Deitatis, & ut ſuam deitatem per carnem apparentem confirmaret. Quod uero alia ultra hæc quis colligere poſſit, quæ pro nobis faciūt aduerſus Samoſatenſis dementiam? Si enim erat in Patre uelut Verbum in corde hominis, quomodo acceſſit ex propria ſententia loquutus? Ipſe enim ad diſcipulos ſuos loquitur, ac di-
„cit: Qui uidit me, uidit Patrem. Et non dixit, Ego ſum Pater. Sed uox Me, in Patre ſi-
„gnificat. Et non dixit, Ego ſum ille, ſed Ego ueni in nomine Patris mei, & ille eſt qui teſtatur de me. Et rurſus de Spiritu ſancto, Alium Paracletum uobis mittam. Vide uoces, Mittam, et Alium, & Ego, ut oſtendat patrem in ſubſtātia eſſe, & Spiritum ſan-
ctum

ctum in ſubſtantia. Ille enim me glorificabit, de Spiritu ſancto loquens, quia de meo accipiet, & qualem dicit eum, qui ex Patre procedit, & qui de meo accipiet. Sed & alibi inquit, Duo teſtimonia hominum ſtabilia erunt, & Ego teſtor de meipſo, & teſtatur de me, qui miſit me Pater. Quot uero ſunt alia totidem & ultra hæc? Ecce enim, inquit, gratias ago tibi Pater Domine cœli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus ac prudentibus, & reuelaſti ipſa paruulis. Etiam Pater, quia ſic fuit bona uoluntas tua coram te. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, & nemo nouit Filium niſi Pater. Et Patrem nemo nouit niſi Filius, & cui Filius reuelarit. Reuelaſti enim paruulis, & omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: ut horum excogitatam innouationem exſcinderet. At uide rebellantem ſemper humanæ naturæ diabolum, quid in ipſam inſeuit, ex diabolica uidelicet operatione, ut reſpondeant ad hæc Iudæorũ hæreſios miniſtri, uerentes diuinorum Euangeliorum manifeſtam doctrinam, ut ne penitus ueræ Euangelij doctrinæ reſiſtere uideantur. Dicunt enim, homo erat IESVS, & in ipſum inſpirauit ex ſupernis uerbum, & hæc de ſeipſo dicit homo. Pater enim cum Filio unus eſt Deus. Homo uero inferne propriam perſonam oſtẽdit, & ſic duæ perſonæ explentur. Quomodo igitur homo Deus eſſe poteſt, ô omnium hominum peſſime, & à cœleſti intelligentia animo auerſe. Quomodo poteſt homo eſſe nudus iuxta tuam opinionem, qui dicit, Qui uidit me, uidit Patrem? Si enim homo ſicut Pater eſt, nihil differt Pater ab homine. Si uero Deus uerbum, qui perfecte homo factus eſt perfectus exiſtens, eſt Deus ex ſupernis à Patre genitus, iuſte & dare loquitur de ſeipſo dicens, Qui uidit me, uidit Patrem. Quemadmodum etiam Iudæi de ipſo dicunt. Non ſolum enim, inquit, quærebant occidere ipſum, quod hęc feciſſet, ſed etiam quod Filium Dei ſeipſum dixiſſet, æqualem Deo ſeipſum dicens. Nam rurſus dicendo, Qui uidit me, uidit patrem: patrem Deum æqualem ſibiipſi dicit. Non eſt autem homo æqualis Deo, neque ſicut Deus. Sed in ueritate genitus, ex Deo patre Deus Filius unigenitus. Dicit enim de ipſo Paulus: Qui in forma Dei exiſtens, non rapinam arbitratus eſt eſſe, æqualem eſſe Deo, ſed ſeipſum inaniuit, forma ſerui aſſumpta: de Deo quidem, erat in forma, de ſerui uero forma, aſſumptorem ipſum pronunciauit, & non dixit, formam quæ ipſius aliquando erat. Sæpe uero etiam humano more uerba fecit Saluator ac Dominus noſter IESVS CHRISTVS Deus Verbum. Et ſæpe iuxta humanos affectus loquitur, ſed non quum dicit, Ex patre meo exiui & uenio, hoc enim non poteſt ab humana natura dici. Verum quando iuſte teſtimonium præbet dicens: Si ego teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt uerum, ut oſtendat ſuam incarnationem. Et rurſus de deitate loquẽs, Etiamſi ego teſtimonium præbeo de meipſo, teſtimonium meum uerum eſt: ut oſtendat ueram deitatem, & ueram incarnationem. Non itaque duo ſunt Dei, quia neque duo patres. Neque ſublata eſt ſubſtantia uerbi, quia non una eſt coniunctio deitatis Filij ad patrem. Non enim eſt alterius eſſentiæ Filius à patre, ſed coeſſentiarum cum patre. Non poteſt autem diuerſæ eſſentiæ eſſe à genitore, neq; eiuſdem eſſentiæ, ſed coeſſentialis. Neque rurſus dicimus ipſum non eſſe eundem eſſentia cum patre. Eſt enim idem deitate & eſſentia filius ad patrem, & non alienus à patre, neque ab alia ſubſtantia. Sed reuera filius patris, & eſſentia & ſubſtantia, & ueritate. Sed non pater eſt filius, neq; filius eſt pater, ſed filius uere ex patre genitus. Qua propter neque duo Dei ſunt, neque duo filij, neque duo ſancti Spiritus. Sed una deitas ipſa Trinitas, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, coeſſentialis exiſtens. Quum enim dicis coeſſentialem, non coniunctionem ſignificat. Coeſſentialis enim non unius ſignificationem habet, neque filij genuini ad patrem eſſentiam diſparat, & ſubſtantiam alienat propter coeſſentialitatem. Nõ enim duo principia prædicat diuina Scriptura,

S. Trinitas coeſſentialis.

„ſed unum principium. Conuenient enim, inquit, domus Iuda & domus Iſraël, & po
nent ſibiipſis principatum unum. Qui itaque duo principia prædicat, duos Deos
prædicat. Et qui Verbum tollit, & ipſius ſubſtantiam, Iudaiſmum detegit. Marcion
enim duo principia oſtendit, imo potius tria ſibiipſis contraria. Noui autem Iudæi,
Samoſatitæ hi, Verbi ſubſtantiam tollunt, ut etiam ipſi Dominicidæ pronunciẽtur,
& abnegatores Dei ac Domini noſtri ſalutis. Vnum itaque eſt principium, & ex
ipſo filius, imago exacta, natura exprimens proprium patrem, & ſimilis iuxta om-
nem modum. Quia Deus ex Deo, & Filius ex Patre, Deus uerus ex Deo uero, &
„lumen de lumine, una exiſtens Deitas, & una dignitas. Quapropter, inquit, Facia-
mus hominem ſecundum imaginem noſtram, & iuxta ſimilitudinem. Neque ſecun-
dum imaginem tuam (ut ne diſtinguas) neque iuxta imaginem meam: ut ne diſſi-
militudinem & inæqualitatem pronuncies, uerum ſecundum imaginem noſtram.
Et faciamus, ut ne alienus ſit Pater à factis ab ipſo, neque unigenitus alienus ab opi-
ficio. Sed pater cum filio opifex eſt, & filius per quem omnia facta ſunt, coopifex eſt
patri, & eo quod ex ipſo genitus eſt filius, unus Deus perfectus ex perfecto patre,
& pater perfectus perfecti filiĩ paternæ perfectionis imaginem habentis. Imago Dei
inuiſibilis, non exemplum imaginis, non imago imaginis, non inæqualis, ſed ima-
go patris, ut identitatem nihil euariantem generationis, ex principio ac tempore caren
te, in ueritate oſtendat. Imago itaque eſt Filius Patris. Nam & reges non eo quod
habent imaginem, duo reges ſunt, ſed unus rex cum imagine. Vnus rex, non unum
quid ex duabus partibus imperfectum exiſtens. Sed perfectus pater, perfectus filius,
perfectus Spiritus ſanctus. Ego enim in patre, non ſicut Verbum in corde hominis.
Sed patrem nouimus, qui intelligitur cum filio, & filium ex patre genitum. Et non
ſic, quod in homine uelut in domicilium uenerit diuinum Verbum, & quod poſt-
quam natus fuit, Verbum in ipſo conſpectum ſit, & rurſus in Deo ſit ſuperne, uelut
in corde hominis uerbum. Hæc enim diabolicæ inſaniæ ſunt, & omnis abnegationis
Dei characteres habent. Porrò pauca hęc aduerſus huius recte ſe habere putauimus,
non enim ardua eſt horum potentia, & quæ non poſſit non ab omnibus intelligen-
tia præditis ſubuerti. Quapropter quum & radices ſpinarum huius per prædicatio-
nem ac ſententiam ueritatis exciderimus, & uenenum, ut ita dicam, extinxerimus, &
uirus huius oſtenderimus, auxiliatorem inuocantes patrem cum filio reuera exiſten-
tem, & filium reuera in ſubſtantia genitum, & ſanctum ipſius Spiritum, Spiritum
in ſubſtantia exiſtentem, & ſalutarẽ diſpenſationis myſteriĩ incarnationis: poſtquam
per trophæum contra mortem, crucem, inquam, caput huius nouorum Iudæorum
Dryinas ſerpens. quæſtionis confregimus, ad ſequentes ô dilecti tranſeamus. Dryinas equidem ſer-
pens quidam eſt ita appellatus, qui ſanè ſimilis eſt huic hæreſiarchæ. Sicut enim dryi-
nas dicitur quidem eſſe ſerpens, uerum iuxta herbas & quercus frequentiſſime latibu
la ſua habet, quapropter etiam dryinas uocatur, & quod quercum arborem amat, &
foliorum delapſorum uiriditati ac palliditati ipſe in medio ipſorum ſitus ſeipſum aſſi
mulat. Non autem uſqueadeò ingentem dolorem hoc animal infert, uerum ſi is per-
ſeueret, mortem inducit. Ita etiam hic & hæreſis ipſius ſe omnibus numeris aſſimilat,
ut qui nomen quidem CHRISTI induit, Iudæorum uero opinionem elegit. Verbũ
CHRISTVM confitens, non eſſe autem hoc ſtatuens, & inter uulgus triumphũ du
cere non erubeſcit. Cuius apparentem doctrinam, uerum errorem exiſtentem, quum
per calceamentum CHRISTI conculcauerimus, & per ſcalpellum medicum Euãge-
liĩ commorſos lancinauerimus, & uenenum ab ipſis exuxerimus, ad reliquarum enar
rationem, uelut dixi, ueniemus.

Contra

Contra Manichæos, hæresim
LXVI.

MAnichæi, etiam Acuanitæ appellantur, propter quendam ueteranum, à Meſo potamia progreſſum Acuan appellatū, qui huius ueneni tractationem in Eleutheropolim intulit. Hi iuxta illud uitæ ſuæ tempus magnum mundo malum prædicauerunt, poſt Sabellij inſolentiam. In temporibus enim Aureliani regis hi fuerunt, circa quartum annum regni eius. Eſt autem hæc hæreſis multū diuulgata, & in multis terræ partibus decantata, quæ ex Mane, uelut dixi, initium dilatationis ſuæ per terram accepit. Hic uero Manes ex Perſarum terra originem duxit, Cubricus primum appellatus, ſed qui ſibijpſi Manis nomen impoſuit, ex diuina fortaſſis puto diſpenſatione furioſum ſibijpſi nomen attrahens. Et uelut ipſe putabat iuxta Babyloniorum linguam Vaſis nomen ſibi indidit. Manes enim Babylonica lingua uas ſignificat. Verum uelut ueritas declarat, Inſaniæ cognomen ſibi adoptauit, quam Maniam Græci appellant, propter quam miſer ille furijs concitus malam doctrinam in mundum diſſeminauit. Erat autem hic Cubricus uiduæ cuiuſdam ſeruus, quæ ſine liberis defuncta pecuniarum incomparabilem uim ipſi reliquit, auriq; ac argenti, & aromatum & aliarum rerum. Sed & ipſa hæreditatis ſucceſſionem habuit ex Terbintho quodam, qui & ipſe ſeruus fuit, & Budda tranſnominatus fuit Aſſyriorum lingua, fuit autem hic ſeruus Scythiani cuiuſdam ex Saracenia oriundi, uerum in finibus Palæſtinæ, hoc eſt in Arabia nutriti. Hic Scythianus in prædictis locis Græcorum lingua eruditus, in ipſarum literarum doctrina magnus euaſit circa uanam mundi ſapientiam. Quum autem ſemper proficiſceretur in Indorum regionem, mercimoniorum gratia, magnum mercium quæſtum fecit. Vnde multa bona in mundo acquiſiuit, & per Thebaidem pertranſiuit. Portus enim rubri maris diuerſi ſunt, ad oſcula Romaniæ diſcreti. Vnus quidem ad Ailam, qui eſt in ſacra Scriptura Ailon, ubi aliquando nauis Solomonis per tres annos penetrans, attulit aurum & dentes elephantinos, aromataq; ac pauones, et alia. Alter uero portus ad Caſtrum inundationis. Tertius autem ſuperne ad Bernicem appellatam, per quam Bernicem ad Thebaidem feruntur. Et ſpecies ab India uenientes illic in Thebaidem diffunduntur, aut ad Alexandrinorum ciuitatem, per Chryſoroën fluuium, Nilum, inquā, qui & Geon in Scripturis appellatur, & amplius ad omnem Ægyptiorum terram, et ad Peluſium feruntur, & ſic in alias regiones per mare penetrantes hi, qui ab India ueniunt, ad Romaniā perueniunt. Hæc mihi hiſtoriæ gratia ad uerbum tradere curæ fuit, ut & radicum uniuſcuiuſque argumenti non exortes ſint, qui hæc adipiſci ac legere uolunt. Oportet enim eum qui narrationem aliquam aggreditur pro uiribus ipſam tractare, & ex radice introductionem facere, unde etiam ueritas cōperitur, etiamſi is qui dicit, careat orationis ornatu, & dicēdi ſuauiloquentia: quo ex uera hiſtoria id quod quæritur, intelligentibus demonſtretur. In principio itaq; hic Scythianus multis diuitijs elatus, & ungentorum ac condimentorū poſſeſſionibus, alijſq; quæ ex India efferuntur, ubi ueniſſet in Thebaidem, ciuitatē altam ita appellatā, & inueniſſet mulierculam pernicioſiſſimā ac corporis pulchritudine conſpicuā, & quę ipſius ſtultitiā admiraretur, abduxiſſetq; ipſam de lupanari, in cōmuni enim turpitudine talis proſtabat, addictus eſt mulierculæ, & liberatā ipſam in nuptias ſibi coniunxit. Poſt multū uero temporis progreſſum propter excellentē uoluptatē qua fruebatur, nō tulit ſceleratus ille, ſed uelut ocioſus & malis adſuetus, ex ſuperflua deliciarū abūdantia, deinceps aliquid noui inuitam proferre cogitauit, & ex ſuo ipſius inſtinctu talia uerba effinxit, non ex diuina Scriptura & ſancti Spiritus uoce excogitata, ſed ex miſera humanæ naturæ ratiocinatione dicens, Qua ratione inæqualia in tota definita creationis amplitudine

Acuanitæ.

Aurelianus rex.

Manis appellatio.

Saracenia.

Indorum mercimonia.

Romania.

Scythianus.

habentur, nigrum & album, fuluum & pallidum, humidum & ſiccum, cœlum & terra, nox & dies, anima & corpus, bonum & malum, iuſtum & iniuſtum, quàm quod omnino hæc ex duobus quibuſdam conſiſtunt? At diabolus in mente ipſius ſedem firmauit, ipſumq; contra humanam naturam militans, horrendam hanc opinionem amplius concipere fecit, ut cogitaret, quod non eſt, & quod eſt non agnoſceret, quo bellum quoddam in mentibus ſeductorum cõſtitueret his, qui putant eſſe quid poſt eum qui eſt, & ut ita dicam, ex duabus radicibus, aut duobus principijs omnia effici, id quod improbiſſimum omnium ac impientiſſimum exiſtit. Verũ de hoc rurſus dicam. In his prædictus Scythianus mente excæcatus, occaſionibus ex Pythagora acceptis, ſic ſenſit, & libros quatuor ſibijpſi formauit, quorum primo Myſteriorum nomen impoſuit, ſecundo Summarum, tertio Euangeliorum, quarto Theſaurorum. In quibus æquales & æquiualentes duorum principiorum coniungens perſonas in unoquoque argumento, ſic ſuſpicabatur miſer ille, & ſic circa hanc partem imaginabatur, uelut qui magnum quid uitæ excogitaſſet. Et reuera magnum malum uitæ ſuæ ac ab ipſo ſeductorum excogitauit. Quum autem uir in his eſſet, audiuiſſetq; quomodo prophetæ & lex de mundi conſtitutione dixiſſent, & de uno ac monarcha ſemper exiſtente & non deſinente eſſe pater, ac de ipſius Filio, ac ſancto Spiritu, uoluit ampliore quadam inductus uoluptate, & in priuata mente ſua irridens, & graues cachinnos in ſeipſo habens, proficiſci Hieroſolyma, circa tempora Apoſtolorum, nimirum uelut illic facturus ſermonem apud eos, qui de Monarchia prædicarent, & de creationibus Dei docerent. At miſer ille quum aſcendiſſet, opponere ſe incepit aduerſus presbyteros, illic ſecundum legem Dei Moſi datam, & in prophetica ſingulorum prophetarum doctrina uiuentes. Nempe, Quomodo dicitis unum Deum, qui fecit noctem & diem, carnem & animam, ſiccum & humidũ, cœlum & terram, tenebras & lucem? Illi uero clarè oſtendebant, non enim occultatur ueritas. Hic uero contradicere non erubuit, & quum nihil efficere poſſet, tamen impudentia ſegniciei ferebatur. Vbi autem nihil perficere potuit, ſed uictus abiret, rẽ aggreſſus eſt per magicos quos habebat libros: Nam & præſtigiator erat ex Indorũ ac Ægyptiorum & uana ac fabuloſa gentium ſapientia, & horrenda ac pernicioſa incãtamenta conatus, imaginationem quandam ſuper domum conſcendens exercuit, & tamen nihil efficere potuit, ſed è domo delapſus, finem uitæ ſortitus eſt. Multos porrò annos iſtic contriuit, diſcipulũ autem unum ſolum ſecum habuit prædictum Terbinthum, cui etiam ſua credidit uelut fideliſſimo, & qui ex beneuolentia ipſi inſeruiret. Qui ſanè, mortuo Scythiano, funus ipſius curauit benigniſſimé. Et quum ipſum ſepeliſſet, conſiderat ſecũ num ad mulierculam reflecteret, quæ iam à ſcortatione aut captiuitate Scythiano coniuncta erat. Verũ aufugit acceptis omnibus quæ habebat, auro & argento & alijs, in Perſarũ regionẽ, nomine ſuo immutato, ut ne deprehenderetur, pro Terbintho Buddã ſeipſum appellans. Hic autem rurſus malã habuit hæreditatis ſucceſſionẽ, quatuor libros Scythiani, & Magię ac incantationis ſtudia, erat enim & ipſe in literis diligẽtiſſime eruditus. Vbi uero & ipſe in Perſarũ regione degeret, & ad anum quandam uiduam delatus eſſet cum qua uiuebat, apud ædituos Mithræ numinis & apud ſacerdotes ſimulachri, prophetã quendam Parcum & Labdacum, quæſtione de duobus principijs propoſita, quũ non poſſet ne apud ſimulachrorum quidem cultus præſides ſententiã ſuam aſſerere, ſed confutationẽ ac cõfuſionem ab ipſis auferret, ſimiliter uelut prædictus Scythianus eadem ſentiens, ſuper domunculam quandam aſcendit, incantamentum uidelicet quoddam exercere uolens, & ab Angelo deturbatus concidit, atque ſic mortuus eſt, propter eam quam aggredi uoluit magicam operationem. Anus uero illa corporis ipſius funere curato, pecuniarũ

Scythiani libri quatuor.

ipſius

ipſius poſſeſſionem adepta eſt. Et quum non haberet filium, neque aliquem cognatio neconiunctum, multo tempore ſic manſit. Poſtea uero emptum Cubricum, qui & Manes dicitur, ſibi in miniſtrum aſſumpſit, & moriens malam hæreditatem ipſi reliquit, uelut uenenum ab aſpide relictum in multorū corruptionem ac interitum. Rurſus itaque Cubricus ſeipſum Manem appellans, inter ipſos degebat, & inter ipſos diſputabat. Et quum nemo ipſi fidem haberet, ſed audientes Manichæi, doctrinā ægrè ferrent, & omnes ob innouationem & horrēdum fabulamentum ac uanam fraudem abalienarentur, ipſe uidens propriam uerſutiam confictorū ſermonum ſubuerti, mēte elatus excogitabat ſibiipſi occaſionem quandam, per quam proprium figmentum horrendæ ſuæ doctrinæ confirmaret. Et quum fama percrebuiſſet, quod filius regis Perſarum in morbum quendam incidiſſet, & decumbebat ille in regia Perſidis ciuitate: non enim illic Manes degebat, ſed alibi procul à regia urbe præ propria malicia cæcutiens: & putaret ſe ex libris Domini ſui Terebinthi, ſiue Buddæ, ſucceſſoris Scythiani, curationes aliquas efficere poſſe in filium regis, proficiſcitur ex proprio loco, eoq; delatus audenter de ſeipſo indicat, auxilium ſe laturum eſſe promittens. Verum non ſucceſſit præſtigiatori ſpei imaginatio. Excidit enim à ſpe, quum ſpecies quaſdam medicamentarias ægroto regis filio exhibuiſſet. Tandem itaque in manibus ipſius adoleſcens moritur, ut omnes ipſius promiſſiones uanæ ac mēdaces redarguerentur. Hoc autem ubi ſic eueniſſet, præcepto regio in carcerem conijcitur. Non enim ſtatim Perſarū reges pœnas ſumunt de his, qui maiora delicta ac culpas in ſe admiſerūt, ſed ampliora quædam mortis ſuffragia colligunt, & tormentis captiuos afficiunt. Et hæc quidem ſic tranſacta ſunt, permanſitq; Manes, qui et Cubricus, in carcere degens, & à propriis diſcipulis uiſitabatur. Iam enim circulator ille exercitū, ut ita dicam, ſibi congregarat, quos ſanè diſcipulos uocabat, numero circiter duos & uiginti. Ex quibus tres delegit, Thomam quendam appellatum, & Hermeam, & Addam, quum de ſacris libris in Iudæa & toto mundo, de Chriſtianicis, inquam, Legeq; ac prophetis, Euangeliisq; ac Apoſtolis audiſſet. Dato itaque prædictis auro, in partes Hieroſolymorum ipſos miſit. Hoc autem fecit priuſquam in carcere concluderetur, quando aduerſus multos diſputans, proprium dogma confirmare non ualuit. Quum autem audiſſet de nomine CHRISTI & ſeruorum eius, Chriſtianorum, inquam, ſtatuit ſub nominis CHRISTI argumento ſeductos decipere. Illi uero digreſſi, libros emerunt, nō enim cunctabantur. Quum autem non deprehenderent ipſum in libero aëre, ſed in carcere, eò ingreſſi libros ipſi oſtenderunt. Ipſe uero acceptos perſcrutatus malicioſe peruertit, ſuo mendacio ad ueritatem adiuncto: ubi inuenit perſonam uerbi, aut appellationem ſententiæ ſuæ ſimilitudinem efficere potentem, atque hinc deinceps figmentum ſuum corroborauit. Sed & interea argentum precibus collectum multum in carcere dedit, & fugitiuus diſceſſit, relictaq; Perſarum regione, Romaniam adijt.

Manes captiuus.

Quum autem iam in medio Perſidis ac Meſopotamiæ eſſet, circa ſolitudines adhuc conſiſtens, audijt de magno quodam uiro ſumma pietate præcellenti, nomine Marcello, in Caſchara Meſopotamiæ ciuitate habitante, qui erat uir per omnia Chriſtianus, & in iuſtitiæ operibus admirādus, uiduis ac pauperibus pupillisq; ac egenis ſuppeditans, cogitat itaq; ſibi adiungere uirum, quo ſi hunc ſubditum adeptus eſſet, per ipſum non ſolum Meſopotamiæ, ſed etiam totius regionis ad Syriam ac Romaniam imperium obtinere poſſet. Scribit autem ipſi epiſtolam per Tyrbonem quendam diſcipulum ſuum, ex finibus Strangæ fluuij, ex caſtello Arabionis appellato. Ea epiſtola hæc continuit, & hac accepta lege, ſtudium improbitatis huius impoſtoris.

Epiſtola

Epistola Manichæi ad Marcellum.

MAnichæus Apostolus IESV CHRISTI, & qui mecum sunt omnes sancti ac uirgines, Marcello filio dilecto gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Domino nostro IESV CHRISTO, & dextera lucis conseruet te ab instante sæculo malo, & accidentibus ipsius, & laqueis diaboli. Amen. Quum dilectionem tuam maximã esse perceperim, ualde gauisus sum, fidem autem nõ esse iuxta rectam rationem, indigne tuli. Vnde ad humani generis correctionem missus, parcensq; his qui fraudi & errori seipsos exposuerunt, has ad te literas mittere necessarium duxi, primum quidem ad salutem animæ tuæ, deinde etiam eorum qui tecum sunt, ad hoc ut ne indiscretam habeas cogitationẽ, uelut simpliciorum duces docent, dicentes, bonum & malum ab eodem ferri, & unũ principium introducentes: non discernentes neq; dirimentes à luce tenebras, & bonum à malo ac prauo, & externum hominẽ ab interno, uelut antea diximus, sed alterũ cum altero confundere ac permiscere non cessant. Tu uero ô fili non similiter ut multi homines, citra rationẽ ac simpliciter utraq; prout contigerit unias, neq; bonitatis Deo attribuas. Principium enim & finem, & horum malorũ patrem ad Deũ referunt, quorum finis maledictioni propinquus est. Neq; enim dictis
„ à Domino ac Saluatore nostro IESV CHRISTO Euangelijs credunt, Quod non
„ potest arbor bona malos fructus ferre, neq; arbor mala bonos fructus facere. Et subit animum meum admiratio, quomodo Deum, satanæ & malorum ipsius operũ creatorem & opificem dicere audent. Atq; utinam hucusq; saltem inanis labor ipsorũ processisset, & nõ unigenitum, qui ex sinubus patris descendit, CHRISTVM, Mariæ mulieris cuiusdam filiũ esse dixissent, & ex sanguine ac carne & reliqua fœminarum grauedolentia natum esse. Et ut ne multa per hanc epistolã scribens, mansuetudinẽ tuam in longum tempus suspendam, quum naturalem eloquentiam non habeam, his contentus ero. Totum uero cognosces præsente me apud te, si quidem salutis tuæ adhuc curam geris. Neq; enim laqueum cuiquã injicio, uelut plerique imprudentiores faciũt. Considera quę dico fili uenerandissime. Hanc epistolam ubi legisset memorabilis ille Marcellus, pientissimus ac illustris uir, admirabatur & obstupescebat. Contigit enim ut Archelaus urbis episcopus illa die domi cũ ipso esset, qua Manichæi epistolam seruus ille Dei in manus accipiebat. Archelaus autem cognita causa, & lecta epistola, frendebat dentibus uelut leo rugiens: & zelo Dei assumpto, conabatur potius proficisci usque ad ipsum, & comprehendere talem uelut extraneum ex Barbaris, unde etiam originem ducebat, & ad filios hominum perdendos insurrexerat. Prudens uero Marcellus Episcopum quidem mitigauit, Tyrbonem autem admonuit ut iter repeteret ad Manem in castello Arabionis, ubi Tyrbonem expectabat. Est autẽ hoc propugnaculũ in medio Persarum ac Mesopotamiæ. Verum is recusauit abitionem ad Manichæũ. Itaq; Tyrbone non coacto, mittit quendam ex suis cursorem, hanc epistolam ad ipsum scribens.

Epistola Marcelli ad Manichæum.

MArcellus uir illustris, Manichæo per epistolã indicat gaudium. Epistolam quidem à te scriptam accepi, Tyrbonem autẽ pro benignitate mea excepi. Verum literarum sententiã nequaquã cognoui, nisi tu accesseris & singula interpretatus fueris nobis ad uerbum, quemadmodum per epistolam promisisti. Valete. Hæc ubi legisset Manes, perpendebat secum non bonam esse Tyrbonis isthic detentionẽ. Sępe uero decipiebant ipsum alia quæ præter præsentẽ statũ cogitabat, mentis suæ certificandæ gratia. Attamẽ accepta per epistolã occasione, uelociter ad Marcellũ uenit. At episcopus Archelaus cognito accessu ipsius, habẽs in seipso cũ doctrina etiã fidei feruorem ac æmulationẽ, uolebat si id possibile fuisset, statim uirũ uelut pardalim aut lupum, aut aliã quandã feram bestiã captam morti tradere, ut ne talis feræ incursu peco

ra cor-

ra corrumperentur. Marcellus uero magis cupiebat ut per longanimitatem ac patien
tiam malorum disputatio aduersus ipsum ab ipso fieret. Hic autem quum iam didi-
cisset sententiæ Manis totum argumentum. Exposuerat enim ipsis Tyrbon, tum
ipsi, tum Marcello, totam hæreseos uanitatem. Quod Manes introducat duo prin- *Principia re-*
cipia principio carentia, semper existentia, & nunquam deficientia, eo quod sint in- *rum duo.*
ter se opposita, & alteri quidem imponat nomen, lux & bonum: alteri uero tene-
bras & maliciam: ut sit Deus & diabolus. Aliquando autem Deos etiam ambos
uocat, Deum bonum, & Deum malum. Esse autem & constare ex duobus his prin-
cipijs uniuersa. Et alterum principium bona omnia facere, alterum similiter mala.
Habere autem in mundo hæc duo principia substantias. Et alterum quidem princi-
pium fecisse corpus, animã uero esse alterius. Eandem deinde esse animam in homi- *Anima in om-*
nibus, & in omni animali, & in uolatilibus & reptilibus ac reliquis bestijs, & non *nibus eadem.*
in his solum, sed etiam in plantis: uitæ humorem motum animæ esse dicens, quem
etiam in hominibus esse dicit. Sed & aliã quandam fabulã fingens ac docens asserit.
Edentem carnes animam edere dicit, & esse ipsum reum ut & ipse tale quid fiat, ue-
luti si porcum comedit, ut porcus rursus fiat, aut taurus, aut auicula, aut aliquid ex
eduli creatura, quapropter ab animatis abstinent isti. Et si quis, inquit, plantauerit
ficum, aut oleam, aut uitem, aut morum, aut perseam, etiam ipso mortuo anima eius
ligatur in ramis arborum quas plantauit, & transcendere non potest. Et si quis, in-
quit, uxorem duxerit, etiam ipse post discessum ex hac uita in aliud corpus transit,
& fit mulier, quo etiam ipse nubat. Et si quis, inquit, occidit hominem, aut asinum,
aut aliud animal, post discessum à corpore statim conuertitur anima ipsius in occi-
si corpus, aut in murem, aut in serpentem. Aut tale quid omnino futurus est qualia
occidit. Asserebat autem rursus, quod sapientia superna boni Dei consultans secum
animam in omnibus diffusam (esse enim dicit ipse & qui ab ipso sunt Manichæi, a-
nimam partem Dei & ab ipso auulsam) in captiuitatem principum oppositi prin-
cipij ac radicis, in corpora coniectam esse iuxta hunc modum inquit, eo quod ipsa
cibus est hominum qui ipsam rapuerunt, & robur exhibet ijsdem, qui in corpora di-
uiserunt, huius gratia, inquit, prædicta sapientia luminaria hæc locauit in cœlo, So-
lem & Lunam & astra, artem hanc operata per duodecim elementa quæ Græci as-
serunt. Atque hæc elementa confirmat sursum trahere animas morientium homi-
num & aliorum animalium, lucidas existentes, ferri autem ipsas ad scapham: nauigia
enim uult dicere Solem & Lunam: & paruam quidem scapham, siue nauim onerari
usque ad quindecim dies circa plenitudinem Lunæ, & sic transmitti ac deponi à quin
tadecima die, in magnam nauim, hoc est Solem. Solem uero magnam illam nauem
trajcere in uitæ sæculum, et regionem beatorum, & sic animas per Solem et Lunam
transmissas, uerum de his qui uanitatis ipsius cognitionem habent, dicit purgatas,
dignas fieri hoc traiectu ab ipso confecto. Rursus uero tradit animam non seruari, si
non quis cognitionis eiusdem particeps sit. Et magna est huius fabulamenti tragœ-
dia. Quum autem hæc ita se haberent, & Archelaus opinionum illius refutationem
comprehendisset, paratissimus que esset tum ob multiplicem scientiam de Deo, tum
ob eam quam acquisierat à Tyrbone, à quo omnes uiri illius præstigias exacte didice
rat, ecce Manes adest cum uiris, quos secum ducebat. Statim igitur ueniunt ad pub-
licam disputationem in ipsa urbe Caschara, prius iudicibus delectis ad quæstionis
ipsorum discussionem, Marsipo externæ doctrinæ Philosopho, Claudio medico &
sophista, Ægialeo natura Grammatico, et Cleobulo sophista. Et quum multa uerba
dicta essent ex utraq; parte, ipso Mane fabulosam doctrinã prætendente, Archelao ue
ro uelut forti armigero, propria sua uirtute aduersariorũ tela excutiente, tandẽ uictus
est Manes, & iudicum iudicio ueritas brauiũ tulit. Id quod mirum non erat, cũ per se

consistat

conſiſtat ueritas,& ſubuerti nõ poſſit,etiamſi iniquitas per impudentiam inducta ue
ritatis firmitati ſe opponat,quum mendaciũ non habeat ſubſtantiam neq; fundamen
tum,quemadmodum & umbra tenebrarũ,& lubricus greſſus ſerpentis,& inualidũ
pedum fulcimentum. Hinc itaq; Manes aufugit,populo uolente ipſum lapidibus ob
ruere,et niſi Marcellus interueniſſet,& reuerenda perſona ſua populũ placaſſet,iam-
dudum miſer ille mortuus eſſet. Digreſſus autem,hinc uenit in pagum quendam Ca
ſcharorum Diodoridem appellatum,in quo Tryphon quidam manſuetiſſimus illo
tempore eius preſbyter erat,quem ubi acceſſiſſet Manes,rurſus turbas ciebat,placens
ſibi ob deprehenſum uirum,bonum quidem in cęteris ac pietate admirandum, uerũ
eloquentia pauperẽ,ſed et in his non ualuit illudere CHRISTI ſeruo,ut uel ſperauerat.
Deus enim ſemper ſperantibus in ipſũ dona ex Spiritu ſancto ſuppeditat ac parat. ue
„ lut etiã promiſit mentiri neſcius, Ne ſitis ſoliciti quid loquamini. Nõ enim uos eſtis
„ qui loquimini,ſed ſpiritus patris mei qui loquitur in uobis. Hinc igitur rurſus uolen-
te illo diſputare aduerſus Tryphonem presbyterum,et ipſo in multis cõtradicente,et
ad Archelaum de hac re ſcribente, quod uir quidam ueniſſet eò,uelut lupus rapax, &
qui ouile perdere conaretur,proinde,rogo,ſcribe mihi quid aduerſus hũc facere opor
teat, aut quibus rationibus improbæ doctrinæ contradicam. Et ſi quidem ipſe digna
tus fueris accedere,à ſolicitudine liberabis ouile CHRISTI & pecora ipſius. Arche-
laus autem miſit ad ipſum duos libros per quos ex facili Mani reſiſteret,ſignificauitq;
ipſi ut aduentũ ipſius expectaret. Manes uero in mediũ pagum diluculo progreſſus,
prouocat Tryphonem ad diſputationem. Tryphone autem comparente,ac reſpon-
dente ipſi ad uerbum aptè ad ea quæ petebat, iuxta datam ipſi à Deo intelligentiam,
perſtringenteq; impoſtorem placidè quodammodo in quibus ſibiipſi nõ integrè con
ſtabat: proſilit Archelaus uelut fortis paterfamiliãs ſuorum curam gerens, & cum fi-
ducia prædam abducere conantem aggrediens fremebat. Statim autem ubi uidit Ma
nes Archelaum,blande ex ſimulatione dixit: Sine me aduerſus Tryphonem diſputa-
re,excedit enim me tua dignitas propter epiſcopatum. Hic autem cõfutato ipſius ſer
mone,ipſoq; ſimulatore declarato,ipſum compeſcuit. Quum autem prolatos ab ipſo
ſermones ſoluiſſet,rurſus ipſum in confuſionẽ adduxit, ut neos quidem aperire poſ-
ſet. At populi rurſus zelo commoti, ſceleſtum illum interficere conabantur. Verum
fuga elapſus Manes,in prædictum caſtellum Arabionis rurſus ſe recipit. Hinc uero
ubi cognouiſſet Rex Perſarum Manis refugium, miſſis eò ſuis captum ipſum in præ-
Manes excoriatur. dicto caſtello ignominioſe in Perſidem pertraxit,& cutem ipſius harundine excoria-
ri iuſſit,& ſic de ipſo pœnas ſumpſit. Vnde & excoriatum harundine utrem ipſius
paleis expletum, etiam hodie in Perſide habent. Atque ſic uitam finiuit. Quapro-
pter ipſi Manichæi ſtrata ſua ſuper harundines faciunt. Sic autem ipſo mortuo,& re-
lictis diſcipulis quos diximus,Adda,Thoma & Hermea: hi ſanè anteaquam ipſe pœ-
nam penderet iuxta relatum modum, emiſſi erant ab ipſo, Hermeas in Aegyptum,
cum quo etiam multi conuerſati ſunt. Non enim eſt antiqua hæreſis,& qui cum præ-
dicto Hermea conuerſati ſunt, nobis de ipſo narrauerunt. Addas uero in ſuperio-
res orientis partes, Thomas autem in Iudæam, ex quibus corroboratum eſt do-
gma hucuſque. Dicebat porrò Manes ſeipſum eſſe Spiritum paracletum, & ali-
quando Apoſtolum CHRISTI ſeipſum dicit, aliquando Spiritum paracletum.
& ingens eſt cæcitatis huius maligna morum abalienatio. Cæterum deinceps ô cha-
riſſimi, neceſſarium eſt ut in ipſam hæreſim eius que uanitatem dicamus: Nam relata
omnia iuxta hiſtoriæ ſeriem expoſui: ubi ſanè incipit docere ac ſcribere ac dicere per-
Syrorum literæ apud Perſas. nicioſiſſimus Manes, in ſuo De fide libro. Libros enim diuerſos hic edidit. Vnum
eiuſdem numeri cum uiginti duabus literis Syrorum per alphabetum compoſitum.
Vtuntur enim plurimi Perſarum poſt Perſica literarũ elementa,etiam Syrorũ literis.

Quemad-

Quemadmodum apud nos multæ gentes Græcis literis utuntur, & quidem quum sint propriæ fermè in singulis gentibus literæ. Alij autem profundissimam Syrorum linguam magni faciunt, & linguam circa Palmyram, tum ipsam, tum ipsius elementa. Sunt autem hæc duo & uiginti, quapropter & ipse liber in uiginti duas partes librorum sectus est. Huic autem libro indunt nomen, Manichæi mysteria, alium autem Thesaurum appellant. Sed & alios libros consuit, Thesaurum uidelicet paruum appellatum, & alium de Astrologia. Non enim ab huiusmodi uana curiositate absunt, imò potius ad ostentationem in promptu propositam habent Astrologiam, & amuleta, quæ appenduntur uidelicet, & alias quasdam incantationes ac magicas artes. Incipit igitur in libro suo dicere idem Manes, Erat Deus & Materia: Lux & tenebræ, Bonum & Malum: in omnibus extremè contraria, ut nihil inter se commune haberent alterum cum altero. Et hic quidem est prologus circulatoris illius. Hinc malignas suas artes auspicatur. Et liber quidem late sparsus est, talia quædã alia mala continens, quorum difficultatem, & uerborum cõtrarietatem etiam ex ipso initio scopi deprehendere datur. Etiamsi enim magna est reliqua nugacitas & fabulosa tractatio, tamen ex introductione tota ipsius improbitas ostendetur. Nam quod dicit, Erat Deus & Materia, nihil diuersum à uana Græcorum opinione dixit. Facilis autem deprehensu ac destructu est noua hæc Sycophantiæ sapientia. Duo enim simul esse cõtemporanea ac sempiterna, ex consentaneis ratiocinationibus, ac prudenti intelligentia impossibile est, apud eum qui prudẽter iudicare nouit, & notum, hoc est omnibus intelligentia præditis. Si enim duo sunt contemporanea, ne nomine quidem inter se euariant. Quicquid enim contemporaneum est, est etiam coæternum. Coæternum autem, etiam semper existens, hoc autem Deus, qui maximè ab aliqua causa principium nõ accepit. Nihil enim sempiternũ, quàm solus Deus. Diuersis enim nominibus hæc principia edidisti ô tu barbare mente, & humanæ naturæ hostis. Et alterum quidem appellasti Lucem, alterum Tenebras, & rursus alterum bonum, alterum malum. Dicis deinde, quod in omnibus extremè hæc sunt contraria, ita ut nihil commune habeant alterum cum altero. Ergo separas hæc inter se: palàm enim est, quod sunt cõtraria, uelut dixisti. Si autem quæ simul sunt, natura amica ac concordia esse solent, etiam inter se conuersantia inuenientur, simulq; degentia ac societatem communem habẽtia, & omnino non inuicem discedentia, propter excellentiam amoris. Si uero inter se separata sunt, omnino unumquodq; horum terminatum est. Omne autem terminatũ, nõ est perfectum, finitur enim eo quod terminatum est. Et aliàs requiretur terminus ad utrorumq; terminationem, ut ne iuxta fines se mutuò cõtingentia utraq;, priuatim per fines inter se coniungantur, & alterum cum altero communionem habeat, & contrarietatis terminum disperdat. Et si dederis, quid prohibens in medio amborum, nõ amplius id quod prohibet simile his erit, sed neutrũ ab utrisq; erit. Si enim ab una parte assimilabitur id, quod prohibet uni ex duobus prius dictis æternis, non amplius alienum erit id, quod prohibet ab eo, cui assimilatur, sed ei, cui assimilatur coniũctum, & per adæquatam partem coniunctio continget, & nõ amplius terminabitur in duarum naturarum inter se distãtia. Si uero neq; simile est duobus, neq; ex parte particeps alterius, non amplius duo sunt sempiterna ac semper existentia, sed de cætero sunt tria. Et non amplius duo principia, & duo prima inter se contraria, sed aliud tertium, & contrarium ambobus, & dissimile utrisque, id quod prohibet in medio duorum, & cum neutro quicquam commune habet, ob peregrinitatem, & neque amborum similitudinem accipit. Et de cætero erunt non amplius duo, sed tria hæc. Quin & aliàs requiretur alius mediator, & quartus quidam, qui terminum hunc fugat. Non enim poterint duo terminum ponere aut murũ, nisi alius fuerit qui terminum præscribat, & id quod prohibet in medium amborum immittat, & hic scientia præditus ac prudens,

Syrorum literæ apud Persas.

Libri Manichæi.

Principia II. refutata.

Principia III.

dens,& moribus manſuetus,ac celebris,ut utroſque ad ineundam pacem perſuade-
re poſſit. Erit igitur unus,qui terminum præſcribit,& unum,quod prohibet, & duo
Principia IIII. quæ terminantur,& non amplius duo tantum principia, ſed & tria,& quatuor. Et
ſecundum hunc modum, ad multa principia mentem conuertere licet, & finere ea
quæ ſunt,& imaginari ea quæ non ſunt. Vnum uero hoc quærit improbus ille,ut ne
maliciam Deo ammiſceat, nam & abſurdum eſt hanc Deo adtribuere. Et diuinæ ac
Eccleſiaſticæ Scripturæ character hoc confitetur, Deum penitus alienum & imper-
mixtum à malo eſſe. Deus enim nihil mali fecit, ſed omnia ualde bona,ut qui bonus
ſit natura,incompræhenſibilis eſſentia,omnia continens,& ipſe à nemine cõtentus.
Neq; igitur malum ſemper erat,neq; ex Deo factum eſt malum. Quum itaq; neque ſit
malum,neq; ſemper ſit,neq; ex Deo factum ſit,reliquum eſt ut quæramus, quali mo-
do id,quod non eſt ſemper,principium autem habuit ut eſſet,deſinit autem & perit,
& in finem non permanet,unde principium habuit. Et quũ hoc quæſiuerimus, pri-
Mali conſide- mum conſiderandum eſt,quale eſt malum,& in quale fit malum: et an eſt aliquid cir
ratio. cumſcriptum,aut corpus,ut ita dicam,aut ſubſtantiam habet,aut radicem acquirere
poteſt. Et quũ hæc conſideraverimus intra nos ipſos,ſubſtantia carens reperietur ma
lum,& nullam radicem habens,ſed uſq; ad opera tantum actiuæ humanæ operatio-
nis effectiuum eſt. Nam in hoc quod facimus nos,malum eſt: in eo uero quod non fa
cimus,non eſt: cogitatione noſtra excogitante,quid nam eſt malum operari non pla-
cens Deo,& neq; potens contradicere Deo,neque diuinitati repugnare. Quicquid e
nim ab hominibus exſcindi ac tolli poteſt,id multo minus Deo reſiſtere poteſt. Sed
& ſimul de diabolo ſic diſtinguendũ eſt,quod non à creatione naturaliter malus crea
tus ſit,ſed ſibi ipſi poſt tempus malum facere excogitauit,& de quo ignotum non eſt,
qualis futurus fuerit. Verum creatus eſt unà cum omnibus bene, quum Deus pro-
pter excellentem iuſtitiam,& ob eximiam bonitatem,omnes & omnia utiliſſima eſſe
uoluerit,& ſua bona omnibus propoſuerit. Iuxta permiſſionem uero liberi arbitrij,
omnibus propria uoluntate uti concedat,ut quiſq; quod uoluerit faciat,quo ipſe qui-
dem malorũ cauſa non ſit,diſcretio autem ſit eorum, qui ad uirtutem procedunt, &
uiciſſim benignitatis ac bonitatis ipſius præmia accipiũt. At inſanus ille Manes,Deũ
à malicia eximere uolẽs,maliciam magis ipſi ex æquo attribuit. Simul autem omnem
creaturam uituperare non erubeſcit,ex erroribus in nobis fientibus occaſiones adep-
tus,& in omne opificiũ æqualiter contexens,propugnator magis,ac defenſor factus
eſt maliciei,quã ſe abnegare dicit,& pro odio aduerſus ipſam,amicitiam quandam ac
ſocietatem cum ipſa amplectens,quando ſubſtãtiam ipſi tribuit,& perpetuam ipſam
Maliciei no- prædicat,ac cum Deo ſemper eſſe,& nũquam eſſe ceſſare. Nominibus etiam quibuſ
mina. dam ipſam appellans,per omnem tractationem à ueritate excidere comperitur: quũ
omnis creatura benè ſit à Deo creata,ex his quæ ipſe adducit teſtimonijs. Et primum
quidem Materiam hanc uocauit,iuxta eandem autem ſententiam exiſtimat hanc eſſe
corruptionem. Et primum ſi eſt corruptio,cuius ergo fuerit corruptio? Et ſi quidem
aliorum corruptio exiſtit,ipſa uero perpetua eſt. Ergo iamdudum res corrupit,& ip-
ſa ſola conſiſtit,dum tanto tempore potentiæ ſuæ actionem operatur,et non exſcindi
tur. Si uero ſuiipſius eſt corruptio, corrumpens & domans conſumens que ac per-
dens: perdit ergo,& non conſiſtet,ut quæ ſeipſam cõſumit ac corrũpit. Quomodo i-
gitur conſiſtit tanto tempore exiſtens iuxta circulatoris rationem, ſimul autem nul-
lam omnino ſocietatem habebit cum uita,neque ſimul cum uita,neque cum bonitate
reperietur? Quando uero in unaquaque creatura ab ipſo uituperata etiam bonitas in-
eſt, concidit undiquaque ſermo ipſius de malicia, eò quòd communitatem alterum
cum altero habeat,ex his,quæ ab ipſo dicta ſunt,ut uerbi cauſa de ſerpentibus & alijs
reptilibus uenenum iaculantibus dicamus. Nam quæ ad utilitatem ſunt creata,apud

ipſum

ipsum uero nomine uituperata, inter ipsa etiam oppositum maliciei reperitur, sic in serpente & alijs. Ex quibus enim uenenum est ad mortem, in ijsdem etiam antidotus aduersus mortem & afflictionem eorum, qui ab illis percussi sunt. Et dies quidē hominibus ad opera, & ut illuminentur ac uideant. Sed & nox quæ ab illo nomine uituperatur, requies quædam comperitur, ex Deo hominibus facta. Atque sic unum bonum esse comperitur, & quod non à peccatis in nobis nomē habere potest, aut quod æqualiter mali æquiuocationem inueniat. Omnia enim bona & iucunda, & nihil à quoquam reijciendum. Et ecce, inquit, omnia bona ualde, & nusquam est maliciei ra « dix. Huius enim gratia etiam Deus ab initio creans totum mundum per suam bonitatem, in singulis creaturis bonum intulit, dicens: Et uidit Deus quod esset bonum, « quo bono ipsi testimonium præberet, & insidiatorum humanæ naturæ calliditatem tolleret, qui per malignas fabulas ueritatem ex hominibus dissipare ac delere cogitāt. Fecit enim cœlum, & terram, & lucem, & quæ in terra sunt prima die, Et uidit, et ecce « bonum, inquit Scriptura. Ergo non nouerat, quod bonum facturus esset, quia postquam factum est dicit, Ecce bonū: Et sic deinceps, de aquis, de mari, de germinibus, de lignis, de luminaribus in cœlo, de pecoribus, de uolatilibus, & reptilibus ac piscibus. De singulis enim dixit, Et uidit Deus, & ecce bonum, Non prius ignorans, neq; postquam factum est, uelut per experientiam adeptus, ut sciret quod esset bonum, sed ab eo quod sint omnia bona, & quod nusquam sit malum, præuaticinatus est, propter malignorum opinionem, quum omnia bona sint, & bonitatis testimonium habeant, iuxta ueriſſimum boni testimonium, bonum dixit, quod est omnis mali ac omnis maliciei priuatio, & ut ab eo, quòd uniuersa bona sint, tollatur opinio de malicia inter homines excogitata, quo omnem improbam opinionem eorum, qui hanc doctrinam inuehunt, pœnitus exscinderet. Deinde progressus ad hominem, non dixit quod bonum, nō quod malum sit homo, eminentissima illa super omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus est à Deo, inenarrabili sapiētia. Cui traditurus e rat Deus ominum dominiū ab ipso creatorum, sicut dicit, Faciamus hominē secun- « dum imaginē nostrā, et secundū similitudinē, & imperet piscibus maris & uolatilibus « cœli, ac reptilibus terræ, & pecoribus ac bestijs, atque omnibus quæ sunt in terra. Sed quoniā secundū imaginē Dei creatus est, contenta fuit diuina Scriptura tanta dignitate, non opus habens ampliore additamento. Si enim ipsius bonitatis imaginem habet, Domini Dei uidelicet omnis creaturæ opificis & boni, ex quo est omnis fons bonitatis, ex quo bonum in omnibus est: quomodo amplius testimonio opus habeat, ut audiat, Ecce bonum, quando sanè imaginem ipsius boni adeptus habebat. Postea uero ad finem uniuersorum, postquam omne opificium perfecit, diuina Scriptura omnia eodem testimonio obsignans apposuit, dicens, Et uidit Deus om- « nia, quæ fecit, & ecce bona ualde, cum additamento uocis, ualde. Hæc autem erat sexta dies, & septima requiei, quo radice mali sublata, non amplius reperiat quis occasionem hoc audendi, ut maliciam sempiternam esse cogitet, sublata est enim ea de ipsa opinio. Nusquam enim erat malum, quum omnia bona essent ualde, & à bono Deo facta, & ipsius testimonio approbata. Materiæ porrò duplex est appella- *Materiæ significatio.* tio. Alterum enim nomen, uelut dixi, iuxta scelesti huius opinionem, est actionis ac corruptionis consumentis. Materiam autem solemus dicere etiam apparatum uniuscuiusque rei apud eos, qui artes exercent, sic dicimus materia lignorum, materia cementaria, materia auri, materia argenti. Dicitur & materia quædam operationis in corporibus, quæ ex corruptionum uitiatione colligitur. Dicat itaque nouus hic uates, & quæ ante sæcula sunt promittens. Ausus est enim hic etiam Spiritum sanctum seipsum appellare, aliquando uero Apostolum IESV CHRISTI seipsum, uelut dixi, cognominat: quum neq; columbæ speciem unquam induerit, neque Spiritum para-

cletum à cœlo Apoſtolis miſſum, quem promiſit unigenitus ſe miſſurum, non poſt
» multos dies illos termino cõſtituto, ſed ſtatim ubi aſcendiſſet, uelut dixit, Si ego abie-
» ro, ille ueniet. Et ſtatim in cœnaculo repleti ſunt Spiritu ſancto, quum reuerſi eſſent à
» mõte Oliuarum, ſicut ſcriptum eſt. Et uiſæ ſunt ipſis linguæ ignis diſſectę, & domus
» impleta eſt uelut flatu uiolento, & ſedit Spiritus ſuper ſingulos eorum, & loquebán-
» tur linguis miracula Dei, & unuſquiſq; audiebat propria lingua. Erant autem ex om-
ni genere ſub cœlo, & unuſquiſq; per Spiritum conſolationem accipiebat, tum Apo-
ſtoli per ipſum donum, tum omnes gentes per auditionẽ admirandæ doctrinæ Dei.
Si enim Spiritus paracletus, quem Dominus diſcipulis promiſit, hic circulator fuiſ-
ſet uerè furioſus, & cognomini ſuo ſatis faciens: abiiſſent Apoſtoli priuati promiſſio-
ne, quum audierint à mentiri neſcio Domino, ſe accepturos donum ſancti Spiritus,
non poſt multos hos dies. Et comperietur impoſtor ille contra CHRISTVM men-
dacia confingere, ut qui non impleuit, quæ ab ipſo ſunt dicta. Præteriit enim genera-
tio Apoſtolorum, à Petro, inquam, uſq; ad Paulum & Ioannem, qui etiam diu fuit in
mundo, uſq; ad tempora Traiani. Præteriit etiam Iacobus primus Epiſcopus in Hie-
roſolymis, frater Domini cognominatus, filius autem Ioſeph ex propria ipſius uxo-
re genitus, cum reliquis ſuis fratribus. Cum quibus conuerſatus Dominus IESVS
CHRISTVS, ex Maria ſemper uirgine ſecundum carnem natus, in ordine fratrũ
conſequutus eſt hoc, ut frater ipſorum uocetur. Præterierũt etiam ex eadem ipſius fa-
de ſancti omnes, & cum ipſis Symeon, filij patrui eius, filius Clopæ fratris Ioſeph.
Quorum tempora conſequenter & iuxta ſeriem à Iacobo Epiſcopo, per ſucceſſio-
nem in Hieroſolymis Epiſcopos, & ſingulos cum ipſis reges ſubiunxi, uſq; ad tem-
pus ſupra indicati Aureliani & Probi, in quo hic Manes cognitus factus eſt, homo
Epiſcoporum Hieroſolym. ordo. exiſtens Perſa, qui hanc doctrinam alienam in mundum genuit. Et habet ſic. 1. Iaco-
bus, qui ligno percuſſus in Hieroſolymis martyrium ſubiit, uſque ad Neronem. 2.
Symeon, ſub Traiano crucifixus eſt. 3. Iudas. 4. Zacharias. 5. Tobias. 6.
Beniamin. 7. Ioannes, uſque ad decimumnonum annum Traiani. 8. Mathi-
as. 9. Philippus. 10. Seneca. 11. Iuſtus, uſque ad Adrianum. 12. Leuis. 13. Va
phris. 14. Ioſis. 15. Iudas, uſq; ad undecimum annum Antonini. Hi ex circumciſio-
ne Epiſcopi fuerũt in Hieruſalem. Ex gentibus uero hi. 16. Marcus. 17. Caſſianus.
18. Publius. 19. Maximus. 20. Iulianus. Hi omnes uſq; ad decimum annum Anto
nini Pij. 21. Graianus. 22. Symmachus. 23. Gaius, uſq; ad tempora Veri, octauum
ipſius annum. 24. Iulianus. 25. Capito. 26. Maximus, uſque ad decimumſex-
tum annum Veri. 27. Antoninus. 28. Valens. 29. Dolichianus, uſque ad Com
modum. 30. Narciſſus. 31. Dius, uſque ad Seuerum. 32. Germanion. 33. Gor
dius, uſque ad Antoninum. 34. Narciſſus, uſque ad Alexandrum Filium Ma-
mææ, non Macedonem illum, ſed alium. 35. Alexander, uſque ad eundem Ale-
xandrum. 36. Mazabanus, uſque ad Gallum & Voluſianum. 37. Hymenæus,
uſque ad Aurelianum. In ſumma uero ab aſſumptione CHRISTI uſq; ad Ma-
nem, & Aurelianum ac Probum reges, anni ſunt CCLXXVI, ſecundum aliquos
Chronographos, iuxta alios, CCXLVI. Et ab eo tempore hucuſque alij fuerunt
Epiſcopi, Bazas, Hermon, Macaris, Maximus, Cyrillus, Erennis, Cyrillus ali-
us, Hilarionus, qui nunc detinet Eccleſiam, cui obijcitur quod ſit Arianorum ſe-
ctæ. Reges autem deinceps ſequuti, quorum tempora coniuncta fuerunt, hi ſunt.
Aureliano ſublato, Tacitus menſes ſex, Carus & Carinus & Numerianus men-
ſes duos, Diocletianus annos uiginti. Maximianus, Licinius, Conſtantinus,
Conſtantius, Iulianus, Iouianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, ut ſint à
prædicto Mane uſque in præſens tempus, Valentis quidem annum XIII, Gratiani
uero annum nonum, Valentiniani Iunioris annum primum, anni nonaginta tres.

Quando

Quando quãrto anno Aureliani,& temporibus Hymenæi Epiſcopi Hieroſolymorum,emiſſus eſt in mundum hic error,diaboli habitantis in ipſo operatio ac imagina tio,ut à ueritate ſeduceret eos,qui ipſi obedirent.Confutata igitur eſt undiquaque ip ſis nequitia.Quare mens prudentium omnia exacte cognoſcens, adulteratam ipſius uerſutiam cognoſcet,ac condemnabit.Si uero etiam alia omnia ipſius ſophiſmata,nu gis referta,obliquaq; ac inconſiſtentia,quæ ab omnibus intelligentia prædítis deridẽ tur,ex ordine ad uerbum proponere uelim,& quæ his omnibus opponi poſſunt cõſcribere, uereor, ne in nimis magnam molem tractationem contra ipſum extendam. Iam uero à magnis uiris admirabiles cõtradictiones ad ipſum confutandũ factæ ſunt, ab Archelao quidem Epiſcopo, ſicut antea dixi, ab Origene uero, uelut audiui,et ab Euſebio Cæſareæ,& Euſebio Emeſes,Serapione Thunis, Athanaſio Alexandriæ, Georgio Laodiceæ,Apollinario Laodiceæ Epiſcopo,Titoq; & multis qui contra ip ſum dixerunt.Nihil tamen moleſti erit,etiam à noſtra inopia pauca quædam in miſerrimi homuncionis confuſionem dici,ad ſubuertendum erroneam ipſius omnibus mentem ac ſententiam,uelut etiam antea diximus. Velim autem non auſteris uerbis confutationem ipſius facere,ſed quantum eius fieri poſſit manſuetè,niſi omnium Dominum effræni lingua impetere non erubuiſſet,ut qui ſtatim ipſum creatorem negarit,qui totam hanc cœli ac terræ molem omniumq;,quæ in eis ſunt,& uniuerſa in mũdo fecit, alterum uero quendam imaginetur Deum,qui non eſt,relicto eo qui eſt.Ex cidit enim à ueritate,& accidit ipſi ridiculi prouerbij factum. Sicut coruus cibum habens in ore,& umbra cibi in aqua conſpecta,uolens alterum cibum aſſequi, præſentem amiſit,& eam qui nullus erat non eſt aſſequutus.Quis uero ferre poterit blaſphemum illum?Si enim patres habemus ſecundum carnem,& non ferimus ut quis ipſos uituperet, quanto magis ſi audiamus Dominum Deum omnium à malignißimo Mane blaſphemijs impeti?Quum igitur per miſericordiam Dei pluuiæ demittantur iuxta ipſius bonitatem,ipſe maledicus dicere non erubeſcit, pluuias non ex Deo eſſe, ſed ex principum defluxu.At reliqua dicere cui nõ ridiculum uideatur,ut fermè Philiſtionis ſcripta magis ſint neceſſaria, quàm huius fabuloſa imitamẽta.Humeriferum enim confingens,docet eum geſtare uniuerſam terram,& per triginta, inquit, annos laſſato humero,in alterum humerum transferre, ac terræ motus fieri. Si autem eſſet hoc,ſecundum naturam res eſſet,& non eſſet diuina. Redarguũt autem impoſtorem Saluatoris ipſius uerba,ubi dixit,Eſtote boni ſicut pater ueſter cœleſtis,quoniam oriri ſinit ſolem ſuum ſuper iuſtos & iniuſtos,& mittit pluuiam ſuam ſuper malos & bonos.Et hoc,Erũt terræ motus in locis,& fames & peſtes.Si uero ex natura,aut iuxta conſuetudinem terræ motus fiunt, ſæpe ſanè quum terræ motus per regiones fiunt,contingitq; per totum annum per ſingulas noctes ſæpe terram concuti.Nũquid ergo ſauciatis Humeriferi humeris,laborem non ferens ille ducitur aſſiduam commotionem faciens?Et quis talem ſtulticiam feret? Quid uero aliud probabile non auſus eſt dicere?Aſſerit enim hic animas,quæ erroris ipſius cognitionem habent, aſſumi in Lunam,quum lucida animæ eſſentia exiſtat. Quapropter, inquit, augeſcit Luna,& decreſcit ac deficit,dum impletur ab animis eorum,qui in cognitione incredulitatis ipſius moriũtur.Deinde eaſdem à Luna minore uidelicet ſcapha depleri dicit,& in Solem aſſumi,atq; in beatorum ſæculũ deponi.At ſemper cæca malicia ſuam ipſius confuſionem ignorat,quod à ſuis uerbis redarguitur,nugarum perfectionem abſoluere non potens. Primum equidem unus homo formatus eſt, ipſe Adam, ex quo geniti ſunt filij & filiæ.In principio autem creationis mundi, circa centeſimum plus minus Adæ annum,occiditur Abel annorum plus minus triginta. Poſt hunc primum occiſum,moritur in terra Adam protoplaſtus annorum nongentorum triginta,Sole et Luna & aſtris à quarta die in cœlo fixis ac creatis. Quid igitur dixerimus ô bone,con

Prouerbium de coruo.

Philiſtion fabulator.

Humeriferi fabula.

Animas in Lunam aſſumi.

fitebimur dementiæ tuæ argumentum? Quomodo enim potuerunt nongenti trigin ta anni fieri, citra Lunæ augmentum ac decremẽtum? Qualibus itaq; uita defunctorũ animis augescebat Luna, & implebatur, dic mihi. Verũ ignorabat Manichæus quod sunt aliqui intelligentia præditi, qui non mendacibus uerbis, sed ueriſſimis demonstrationibus fidem habent. Deinde demus sic esse, quod non est, absit, & ab animis Manichæorum impleri Lunam, dum plena fit, quomodo amplius consistet tale argumentum? Si enim nullus Manichæorum post decimamquintam Lunę diem moreretur, sed præfinitum tempus esset sanctum, ut usque ad decimamquintam Lunæ diem Manichæi morerentur, post decimamquintam uero non amplius morerẽtur, usquequò Lunæ onus depositum esset, ut rursus à nouilunio impleri inciperet, probabile sanè esset mendacium ipsorum, nunc uero minime uerisimile existit. Quotidie enim moriuntur, & elementa à Deo constituta cursum suũ sciunt, & rursus non consistet onus illud animarum in Luna fiens. Rursus porrò iuxta improbitatis uersutiã dicit, matrem uniuersorum quæ uirtutem suam concessit, ex cœlo descendere ut eam furetur à principibus, et auferat ab ipsis uirtutem, quam ex supernis acceperunt. Vult enim dicere, quod principatus & potestates, bello illato Deo uiuo, magnam & incõprehensibilem ab ipso uirtutem rapuerunt, quam animam nominat. Et ò ingentem huius absurditatem. Quisquis enim ui cogitur, & cui aliquid rapitur, inferior est. Si itaque principatus, bono Deo superato, uirtutem ab ipso de armatura ipsius auulserunt, fortiores ipsi illo erunt. Ille uero quum his primum cesserit, rursus ab ipsis auferre non potest direptam ab ipso uirtutem, quum ab initio aduersarijs resistere non potuerit. Et aliàs, etiamsi aliquando rursus uictor euadens contra aduersarios, abreptam uirtutem illis abstulerit, quum radix & principium mali adhuc sine principe maneat, & penitus tolli non possit, rursus denuo bello commoto ampliorem uirtutem si bijpsi acquiret, & suam olim acceptam à Deo bono uirtutem, per potentiam quandã præualens, rursus abripiet. Et erit semper renitens malum, resistensq;, & nunquam detineri potens, perpetuoq; rapiet, & rapinam patietur. Si uero etiam dixerint uæsani illi, omnibus modis decepti, Si bonus Deus armaturam partis ab ipso abreptæ temporis progressu liberabit, tunc principatus & potestates aduersæ uirtutis dissipabit, ac disperdet. Et si adhuc erit hoc, & si omnino dissipabit ac disperdet bonus Deus, concidit præstigiatoris sermo, qui dicit non esse iustum illum bonum, neque in iudicio condemnare peccantem, neq; tormentis tradere, neque occidere. Si enim omnino diabolum siue oppositam actionem dissipare ac disperdere conatur, aut per se non amplius erit bonus, uelut ipsius sermo habet, aut eo quod quum bonus sit, malum consumit. Et erit hic qui cœlum & terram fecit Dominus, uelut etiam reuera est, qui unicuiq; retribuit iuxta opera ipsius, qui propter excellentem bonitatem, bono & in bonitate fatigato bonum exhibet, & ei qui mala fecit, iusticiam retribuit. Et undiquaque confutata est ipsius opinio corda hominum in contraria corrumpens. Cæterum ad uerbum deinceps opinionem ipsius commode subiungam, ex his quæ Archelaus aduersus ipsum tractauit in cõtradictione aduersus ipsum, uelut ipse Tyrbon unus ex discipulis ipsius reuelauit, cuius supra mentionem feci. Quum itaque interrogassent, Archelaus Episcopus & Marcellus Tyrbonẽ de Manis doctrina, Tyrbon respondit dicens ea, quæ ex libro apposui, & sunt hæc.

Manichæi dogmatum Catalogus.

SI Manis fidem discere uultis, à me breuiter ipsam audite. Hic duos colit Deos ingenitos, per se naturales, sempiternos: alterum alteri oppositum, & alterum quidem bonum, alterum uero malum introducit, alteri lucis nomen tribuens, alteri tenebrarum, et lucis quidem esse partem, animam in hominibus, tenebrarum uero, corpus

&

& materiæ opificium. Commixtionem autem, siue temperamentum horum factum esse dicit hoc modo, assimilans hos duos huic exemplo, quemadmodum si duo Reges inter se pugnarẽt, qui essent ab initio hostes, ita ut uterq; sua seorsim haberet. Et tenebræ quidem collectis copijs ex confinibus suis inuaserunt, ac bello lacessiuerunt lucem. Quum autem cognouisset bonus pater tenebras in terram ipsius irruptionẽ fecisse, emisit ex se uirtutem appellatam Matrem uitæ. Ipsa uero produxit primum hominem, & primus homo quinq; elementa, sunt autẽ, Ventus, lux, aqua, ignis & materia. *Elementa V.* Et quum hæc induisset homo uelut ad apparatum belli, descendisse ipsum ait infra & pugnasse cum tenebris. At principes tenebrarum bellũ contra ipsum parantes, comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. Et tunc grauiter pressus est illic infra primus homo à tenebris, et nisi pater preces ipsius exaudijsset, & alterã uirtutem ab ipso productam, uiuum spiritũ appellatam demisisset, & nisi hic descendisset, & dedisset ipsi dexteram, & ex tenebris eduxisset, iamdudum primus homo detẽtus periculum incurrisset. Ex eo itaq; tempore reliquit infernè animam. Et propterea Manichęi ubi obuiam alter alteri factus fuerit, dextras dant sibijpsis signi causa, uelut à tenebris seruati. *Dextram porrigendi causa.* In tenebris enim omnes hæreses esse dicit. Tunc uiuens spiritus mundum creauit, & ipse gestans alias tres uirtutes descendit, & principes sursum tulit, & in firmamento cruci affixit, quod est ipsorum corpus ipsa sphæra. Tunc rursus uiuẽs spiritus creauit luminaria, quæ sunt animæ reliquiæ. Et sic fecit, ut firmamentum circulo omnia circumdaret. Et rursus creauit terram in octo species. At humerifer infra gestat, & ubi lassatus fuerit gestando, tremit, & terræ motus causa fit, iuxta statutum tempus. Huius gratia filium suum demisit bonus pater ex sinibus in cor terræ, et in infimas huius partes, quo ipsi conueniens autoramentum, ac iustum atq; integrum statum præscriberet ac daret, & quotiescunq; terræ motus fit, aut lassatus tremit, aut in alterum humerum transfert. Tunc itaq; etiam Materia à seipsa creauit plantas. Et quũ raperentur ipsæ à quibusdam principibus, conuocauit bonus pater omnes principũ primarios, & accepit ab ipsis singulis unam uirtutem, et construxit hominem iuxta ideam ac formam primi illius hominis, & ligauit in ipso animam. Hæc est de commixtione ac temperamento tractatio. Quando uero uidebat pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miserator est & misericors, misit filiũ suum dilectum in animæ salutem, nam ob hanc, & humeriferi causam ipsum demisit. Et filius delatus trãsformauit seipsum in hominis speciẽ, & apparuit hominibus uelut homo, quũ non esset homo, & homines putabant ipsum natum esse. Quũ igitur uenisset, opificium ad animarũ salutem fecit, & machinam composuit habentẽ duodecim cados, quæ dum à sphæra uertitur, moriẽtium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunæ tradit, & sic impletur Lunæ discus à nobis appellatus. *Animarum salutatio mire excogitata.* Naues enim, siue scaphas traiectorias esse dicit, duo luminaria. Deinde ubi repleta fuerit Luna, transmittit in Subsolanũ, & sic oneris depulsionem facit, ac alleuiatur. Atq; sic rursus implet scapham, & rursus deplet, dũ hauriuntur animæ à cadis, usquequò propriã suam animę partem seruet. Omnem enim animam & omne animal quod mouetur, boni patris essentiæ particeps esse dicit. Quum igitur Luna onus animarum sæculis patris tradit, permanent in gloriæ columna, quę uocatur aêr perfectus, hic autẽ aër columna est lucis, refectus est enim animis purgatis. *Luminaria esse naues.* Hæc est causa, per quã animæ saluantur. Causa uero cur homines moriantur, rursus hæc est. Virgo quædam pulchra, ornata, ad persuadendum ualde apta, deprædari conatur principes, qui in firmamentum à uiuente spiritu sublati sunt ac crucifixi. Videtur autem masculis quidem, fœmina esse formosa, fœminis uero adolescens speciosus & amari dignus. Et principes quidem ubi uident ipsam ornatam, amoris œstro stimulantur, & non potentes ipsam compræ *Mortis causſa ridicula.*

hendere, amoris desiderio mente correpti uehementer ardent. Quum igitur currentibus ipsis uirgo disparet, tunc princeps magnus nubes ex seipso emittit, quo per iram suam mundo tenebras inducat. Et sic si pressus fuerit ualde, uelut homo sudans affligitur, sudor autem ipsius est pluuia. Simul autem & alter princeps, Messor appellatus, si à uirgine spoliatus fuerit, diffundit pestem per totam terram, quo homines enecet. Nam corpus hoc, mundus appellatur ratione magni mundi. Et homines omnes radices habent infernè superius illigatas. Quum igitur spoliatus fuerit à uirgine, tunc incipit incidere radices hominum, & ubi incisæ fuerint radices ipsorum, tunc incipit pestis fieri, & sic moriuntur. Si uero supernæ radicis partes intensione concussæ fuerint, fit & consequitur terræ motus, ita ut humerifer simul commoueatur. Atque hæc est mortis causa. Dicam porrò uobis etiam hoc, quomodo anima in omnia corpora transit. Primum purgatur modicum quid ab ipsa, deinde transit in canis, aut cameli, aut alterius animalis corpus. Si uero homicida fuit anima, aut etiam alia animalia interemit, in occisorum corpora transfertur, si uero reperta fuerit quæ messuit, in mutas illas plantas. Animæ uero nomina hæc sunt, Mens, notio, intelligentia, cogitatio, ratiocinatio. At uero Messores qui metunt, similes sunt principibus, qui ab initio in tenebris sunt, quando comedebant ex primi hominis armatura. Quapropter necesse est ipsos transferri in fornum, aut phaselos, aut in ordeum, aut spicam, aut in olera, ut metantur & incidantur. Et si quis comedit panem, necesse est etiam ipsum comedi in panem mutatum. Si quis occiderit auiculam, auicula erit. Si quis occiderit murem, etiam ipse mus erit. Si quis est diues in hoc mundo, & exiuerit ex habitaculo suo, necesse est ipsum in pauperis corpus transire, ut & ipse obambulans petat, & postea ad æternum supplicium deueniat. Quum autem corpus hoc tale sit, tum principum, tum materiæ, necesse est eum, qui plantat perseam multa corpora transire, donec persea illa deficiatur. Si uero quis ædificat sibiipsi domum, distrahetur in uniuersa corpora. Si quis lauat in aqua, suam ipsius animam congelat. Et si quis non exhibet electis suis pietatem, punietur in sæcula, & transit in corpora eorum, qui sacris initiati sunt, donec dederit pietates multas. Et propterea si quid optimum est in edulijs, id ipsum electis præbent. Et quum panem edere uolunt, orant prius, sic dicentes ad panem, Neq; ego te messui, neque molui, neque expressi, neque in clibanum misi, sed alius fecit hæc, & attulit mihi, ego sine culpa comedo. Et quum apud seipsum dixerit hæc, dicit ad eum, qui in sacris instituitur, orauí pro te, & sic discedit ille. Nam sicut paulò antè dixi uobis, si quis metit, metetur. Ita si quis frumentum in machinam coniecerit, conijcietur etiã ipse, aut subegerit, subigetur, aut assauerit, assabitur, & propterea interdictum est ipsis, ut ne opus faciant. Et rursus sunt alij quidam mundi, ex quibus oriuntur luminaria hæc, ubi ex hoc mundo occiderunt. Et si quis humi obambulat, lædit terram. Et qui mouet manum, lædit aërem. Nam aër est anima hominum, & animalium, & uolatilium, & piscium, & reptilium. Et si quis in mundo est, dixi uobis, quod corpus hoc non est Dei, sed est materiæ, & est tenebræ, & ipsum obtenebrari oportet. Paradisus porrò uocatur mundus. Sunt autẽ plantæ, quæ in ipso sunt, concupiscentiæ & aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrũpunt. At uero arbor in Paradiso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse IESVS. Cognitio ipsius in mundo est, qui uero accipit, discernit bonum & malum. Mundus uero neque ipse Dei est, sed ex parte materiæ formatus est, & propterea omnino disperditur. Quod uero deprædati sunt principes à primo homine, hoc ipsum est, quod implet Lunam, quod purgatur quotidie à mundo. Et si egressa fuerit anima non cognoscens ueritatem, traditur dæmonibus, quo edoment ipsum in geennis ignis, & post castigationem transit in corpora, ut dometur, & sic mittitur in magnum ignem, usq; ad cõsummationem. Cæterũ de Prophetis apud uos sic dicit, Spiritum

Animarũ transitus de corporibus ad corpora.

Oratio ante panis esum.

Paradisus Manis.

tum esse impietatis, siue iniquitatis tenebrarum, quæ ab initio emerserunt, et propter ea seducti, loquuti sunt. Excæcauit enim princeps ipsorum mentem. Et si quis sequitur sermones ipsorum, moritur in æternum illigatus in glebam, quoniam non didicit cognitionem paracleti. Præcepit autem electis suis solis, qui nõ plures sunt, quàm septem numero, Si desieritis edere, orate & mittite oleum multis nominibus adiuratum in caput, ad fidei huius fulcimentum. Nomina uero non sunt mihi manifestata, soli enim septem his utuntur. Et rursus uenerandum illud ac magnum apud uos nomen Sabaoth, ipsum esse ait, naturam hominis, & patrem concupiscentiæ: & propterea extentis manibus adorant concupiscentiam, Deum ipsam putãtes. De Adam uero quo modo creatus est, sic dicit. Qui dixit, Venite, & faciamus hominem secundum imagi ce nem nostram, & secundum similitudinem, aut secundum formam quam nouimus: *Adam & Euæ* princeps est, qui ad alios principes dixit, uenite date mihi de luce quam accepimus, & *formatio.* faciamus hominem secundum nostram principum formam, quam nouimus, quod est primus homo. Et sic creauerunt hominem. Euam uero similiter creauerunt, dantes ipsi ex concupiscentia ipsorum, ad decipiendum Adam. Et per hos facta est formatio mundi, ex principis opificio. Deum autem non habere partem cum ipso mundo, neque gaudere ob ipsum, eo quòd ab initio spoliatus est à principibus, & in angustiã redactus. Atque hac de causa mittit, & deprædatur ab ipsis animam suã quotidie per luminaria hæc, Solem & Lunam, à quibus totus mundus & omnis creatura rapitur. At uero eum, qui loquutus est cum Mose & Iudæis ac Sacerdotibus, principem tenebrarum esse dicit. Quare unum & idem sunt, Christiani & Iudæi & gentes, eundem Deum colentes. Nam in concupiscentijs suis decipit ipsos, quum non sit ueritatis Deus. Propterea igitur quicunque in illum, qui cum Mose ac Prophetis loquutus est, sperant Deum, cum ipso ligabuntur, quia non sperauerunt in Deum ueritatis, ille enim secundum concupiscentias ipsorum loquutus est cum ipsis. Post hęc autem omnia in fine dicit, quemadmodum ipse idem scripsit, Quum conspicuam fecerit Senex imaginem suam, tunc humerifer dimittit terram foràs, & sic resoluitur magnus ignis, & to- *Mũdi consumptio per ignẽ.* tum mundum consumit. Deinde rursus dimittit glebam cum nouo sæculo, quo omnes animæ peccatorum ligentur in sæculum. Tunc autem hæc fient, quum statua uenerit. Emissiones autem omnes, IESVS in paruo nauigio, & Mater uitæ, & duodecim gubernatores, & uirgo lucis, & senex tertius in magno nauigio, & Spiritus uiuens, & murus magni ignis, & murus uenti, & aëris & aquæ, & interni ignis uiuentis, circa paruum luminare habitabunt, donec ignis consumpserit totum mundum. In quot annis uero hoc futurum sit, numerum non didici. Et postea restitutio erit duarum naturarum. Et principes habitabunt in inferioribus suis partibus, pater uero in superioribus, proprijs receptis. Hanc autem uniuersam doctrinam dedit tribus suis discipulis, iusso unoquoque in regionem abire. Et Addas quidem Orientis partes sortitus est, Thomas uero Syrorum terram adeptus est. Hermeas autem in Ægyptum profectus est. Et usq; in hunc diem isthic degunt, dogmatis propositum erigere uolentes. Hæc sunt, quæ ex prædicto libro Archelai apposui. Et sic zizaniosæ in mundo seminationis doctrina excitata est, & sic zizania doctrinæ suæ euomuit. Quot uero ad ridiculi huius imitatoris tantam calumniam quis regerere possit? Itaq; omnibus clarum est, etiamsi non efferuescat oratio nostra ad subuersionem, sufficiet tamen ad confusionem, & ad hoc solum cognoscendum, quod omnia, quæ apud ipsos *Contrarietas* recepta sunt, non consistunt, & nullam uim habent. Priora enim in posteriori- *dogmatũ Manichæi.* bus destruit, posteriora uero alia à prioribus loquitur. Aliquando enim mundum ex Deo factum esse uult, quandoque ex principibus, & Deum non habere aliquam causam in mundum, sed perire mundum. Aliquando uero firmamentum pelles principum esse asserit. Aliquando uero crucifixos ipsos esse dicit supernè in polo, & discur-

diſcurrere,& nubes congregare, & concitari, ac amoris œſtro ſtimulari ad uirginis conſpectum,& ad pulchritudinem adoleſcentis. Et ò ingentem turpitudinem. Quid enim improbius, moleſtius & turpius dici poſſit, quàm Spiritum ueritatis fœminam ſeipſum exprimere, aliquando uero maſcula ſpecie principibus uideri? Turpe equidē eſt uirum fœminam fieri,& in fœminæ forma eſſe. Turpiſſimum autem rurſus mulieres uiros fieri,& uiri habitum geſtare. Et quomodo non is, qui uirtutis ac diuinus Spiritus eſt, ab hoc fabulatore Mane magis contumelia affici comperietur? Quomodo autē excoriati amoris œſtro ſtimulantur, dic mihi bone uir. Quomodo uero poſt quam crucifixi ſunt, excoriati ſunt? Si uero crucifixi ſunt, quomodo diſcurrunt nō apparente poteſtate? Quis uero tolerarit blaſphemum, ex ſudoribus principum nos nutriri decernentem,& ab excrementi turpitudine pluuiam nobis demitti? Vnde uero etiam ipſe potum bibit, ex pluuijs hauriens cum proprijs ſuis diſcipulis? Quomodo autem non ridiculus fuerit, qui corporali neceſſitate ſuperatur, ſudores bibens? Peccatum equidem diuerſum eſt. Non autem tanta erit pœna eius, qui inuitus peccat, quāta illius, qui ultro ex mentis propoſito peccatum committit. Etenim alij homines, etiamſi ſic eſſet, quod abſit, imaginatur enim ſic inſanus ille, tamen ignorantes, quod ſudores, ac turpes excretiones aquantur ac bibunt, uenia magis ac miſeratione digni ſunt, quàm qui cum conſcientia ſtimulatus, fruſtra propter uictam ſuam debilitatem, ijſdem potibus utitur, & alijs ex carne defluxionibus. Et multa ſunt, per quæ hic mendaci ore obedientes ipſi decepit. Quid enim apud ipſum non eſt ridiculum, quod putat ſemina herbarum ac fructuum & leguminum animas eſſe? Quare etiam ridiculè iuxta ipſius fabulamentum, ad ipſum confutandum dicere aggrediemur. Si animæ ſunt grana lentis & phaſeli, & ciceris, & aliorum, anima uero tauri eadem eſt, magis laudandi ſunt, qui carnes edunt, iuxta ipſius adeò rationem, quàm qui in uita ac conuerſatione temperata ſe exercent. Timet enim iuxta ſuum fabulamētum, ne fortè animatorum animalium & aliorum particeps factus, etiam ipſe ſimilis fiat, quum contrarium magis contingat: ubi enim conuenerunt uiri quinquaginta aut etiam centum, omnes ex uno tauro nutrientur, etiam ſecundum uanam ipſius ſycophantiam,& tamen ad ipſius confutationem dicendum, quod quinquaginta aut centum rei fiunt unius animæ. Qui uero grana ſeminum edit, in uno ingeſtionis bolo ac morſu, magis quàm triginta aut quadraginta animarū reus erit. Et omnia ipſius uana ſunt ac ridicula. Omni enim, qui mente in Domino præditus eſt, ueritatis ſigna ex ipſa uera doctrina manifeſta ſunt. Etenim Saluatore nihil uerius eſt ad uitæ hominum reuelationem. Aſſerit enim hic Barbarus ad nos progreſſus, Perſa, ac mente ſeruus, nihil enim moleſti eſſet corpore ipſum ſeruum eſſe, aſſerit, inquam, quod omnes animæ æquales ſunt,& quod una in omnibus exiſtit, in hominibus, in pecoribus, in feris, in uolatilibus, in reptilibus,& in marinis ac aquaticis animalibus,& in germinū ſeminibus, in lignis que ac alijs omnibus uiſibilibus. At non ſic oſtendit Dominus noſter. Profectò enim ubi uenit ad homines ſaluandos, etiam pecorum ſanandorum curam ac medelam habuiſſet,& reſurrectionem lapſorum animalium procuraſſet. At non ſic narrat, neque ſic docet, abſit. Verum hominum animas ipſe ſaluare nouit, quam animam compræhenſim compræhendēs per ænigma dixit: Non ueni niſi propter ouem perditam, ut diceret totam naturam humanam. Et quid dicit Scriptura? Curabat omnes, quos afferebant ad ipſum, lunaticos & occupatos uarijs morbis. Adducebant ad ipſum cæcos, ſurdos, claudos, paralyticos, mutilatos,& ſuper omnes beneficentiam ac medelam ſuam expandebat. Nuſquam autem ſcriptum eſt, quod adduxerunt ad ipſum animalia. Deinde rurſus, quum ueniſſet in partes Gergeſthorum, uelut Marcus habet, aut in confinia Gergeſenorum, ſicut Lucas dicit, aut Gadarenorū uelut Matthæus, aut Gergeſenorū, quomodo exemplaria

Peccatorum diuerſitas.

Anima in omnibus una.

quædam

quædam habent(Nam locus is inter tres illas partes medius erat). Et ecce duo dęmo « niaci ſupra modum fæui, è monumentis egreſſi uociferabantur dicẽtes, Sine, quid rei « nobis tecum eſt, IESV fili Dei, quod ante tempus ueniſti ad cruciandũ nos? Nouimus « te quis es ſanctus Dei. Erat autem grex porcorum illic paſcens. Et rogabant ipſum dę « mones dicentes, Si eiĳcis nos ex hominibus, mitte nos in porcos. Et ferebantur in ma « re, & peribant in aquis. Paſtores autem fugiebant, & nunciauerunt in ciuitatem. Et « in Matthæo quidem de duobus dæmoniacis dicitur, porcos autem ſimpliciter indi-
cat, & numerum non declarat. Marcus autem etiam numeri porcorum certitudinẽ
explicauit dicens: Venit in partes Gergeſenorum, & occurrit ipſi dæmoniacus, qui li « gabatur catenis ferreis, & dirumpebat uincula, & in monumentis degebat ac uocife- « rabatur: Sine, quid rei nobis tecum eſt, IESV Fili Dei, ueniſti ante tempus ad torquẽ- « dum nos? Et interrogauit ipſum IESVS, Quod eſt tibi nomen? Et dixit, Legio: quia « multa dæmonia ingreſſa erant in ipſum, & rogabant ipſum, ut ne mitterentur extra « regionem, ſed ingrederentur in porcos. Erat enim illic grex porcorum paſcens, & per « miſit ipſis intrare in porcos. Et ferebatur grex porcorum præceps in mare, erant e- « nim fermè duo milia, & ſuffocati ſunt in mari. Et qui paſcebant ipſos, fugerunt, & de-
nunciauerunt in ciuitatem. Nunquid igitur propter ignorantiam interrogabat De-
us Verbum, qui propter nos homo factus eſt, & non norat nomen dæmonĳ, ante-
quam interrogaret? Imò ſolet Deus ex ore interrogatorum uniuſcuiuſque argumen-
ti propoſitum clarum facere. Sic etiam hic, ut horrendam dæmonum multitudinem
oſtendat, quæſtionem facit, quo ex illius ore admirandum opus oſtenderetur. Etro- «
gabant ipſum dæmones dicentes, Ne mittas nos in abyſſum, ſed permitte nobis ut «
ingrediamur in porcos, & permiſit ipſis. Et egreſſi ſunt dæmones, & ingreſſi in por- «
cos, & ferebatur grex porcorum præceps in mare, et peribat in aquis. O ingentẽ Dei
benignitatem, quomodo mendacium redarguit, ſeruis autem ſuis ueritatem oſtẽdit,
per opera & per ſermones, & per omnem ſuam curam. Opere enim oſtendit non ean
dem animam eſſe in hominibus, & in pecoribus, & in alĳs animalibus. Si enim eadẽ
anima eſſet, qua ratione unum mundare uolens, aut unam animam ſaluare hominis
dæmoniaci, duo milia animarum ſimul perdere non pepercit? Et ſi eadem eſſet, quo-
modo unum mundat, aut unam animam, in alia uero corpora ſiue animas permittit
dæmonas ingredi? Non ſunt clara lucis opera? Non in luce ſunt hi ſermones facti?
Non eſt illuſtris facies ueritatis? Nonne omnia plana intelligentibus, & rectam inue-
nientibus cognitionem? Quis his auditis & comparatis, non redarguerit Manem
conſuentem ea, quæ non oportet, mentem hominum à ueritate peruertere? At uero
rurſus ſceleſti illi, audiui enim quendam ſic loquentem, qui ubi ex nobis audiuiſſet *Porcorum ſub*
hanc tractationem, conuerſus beſtialis ille, cogitauit nunquid poſſet, cõtra ueritatem *merſio.*
Dei, uerba ludibrĳ plena ſibĳ ipſi prætexere, & cogitauit uera mendacio impetere. Et
dixit, At intulit porcis mortem, diſceſſerunt enim animæ ipſorum de corporibus,
& ſaluatæ ſunt. Et multa eſt dementia non uidentium & mente cæcutientium, & qui
neq; ad auditus ſenſum ſuſcipiunt ea, quæ ab ipſis dicuntur. Si enim omnino animas
à corpore diſcedere, ſalus putatur, oportebat potius Saluatorem demittere hominem
dæmoniacum, ut ſaluaretur anima à corpore hominis liberata. Ergo dilexit magis a-
nimas in porcis, quàm animã hominis. Qua enim ratione non etiam hominem unà
cum porcis permiſit ferri in mare ac mori, ut omnes animas hominum & porcorum
mundaret ac ſaluaret? Sed non ſic nouimus. Verum Lazarum quidem à monu-
mento quatriduanum uocat & excitat, & in mundum reducit, non malum quid ipſi
largiens, neque malum ipſi faciens. Diligebat enim Lazarum, inquit Scriptura.
Quem itaque diligebat, quomodo in carnem reuerti faciebat, ſi quidem mala eſt caro?
Quomodo uero non ſiuit potius ſemel mortuũ, et à corpore ſaluatũ? Et ne quis putet

Lazarum

Lazarum ſtatim rurſus mortuum eſſe. Oſtẽdit enim clare ſanctum Euangeliũ, quod diſcubuit IESVS, & Lazarus diſcumbebat cum ipſo. Sed & in Traditionibus inueni mus, quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quãdo eſt ſuſcitatus. Poſtquam ue ro ſuſcitatus eſt, alios triginta annos uixit. Et ſic ad Dominum profectus eſt, ubi ob dormiuit, & cum reuerendo nomine uocatus eſt, quemadmodum omnes uſq; ad ho ram reſurrectionis, quando unigenitus reſtituet, uelut promiſit, corpus animę, et ani mam corpori, & dabit unicuiq;, prout fecit, ſiue bonum, ſiue malum. Si enim nõ cor porum reſurrectio eſſet, unde eſſet ſtridor dentium? Atne rurſus quidam ex ueſania ſua dicunt, dentes ad manducandum nobis conſtructi ſunt, qualem itaq; cibum ede mus poſt mortuorum reſurrectionem? Si enim poſt reſurrectionem rurſus comedit IESVS de piſcis aſſi parte, & fauo mellis, & conuerſatus eſt cũ diſcipulis per dies qua draginta, nunquid ergo erit eſus? Et de eſu quidem manifeſtum eſt, Quoniã beatus eſt, qui edit panem in regno cœlorum. Et extat Domini ipſius promiſſio, Sedebitis in menſa Patris mei edentes & bibentes. Et edere quidem ac bibere ipſi ſoli cognitum eſt. Nam oculus non uidit, & auris non audiuit, neq; in cor hominis aſcenderunt ea, quæ præparauit Deus diligentibus ipſum. Cæterum quãdoquidem hoc loco anima rum differentias expoſuimus, et ea quæ ex ipſa ueritate, & exẽplo perfecto ſunt, quod alia eſt anima hominis, alia pecoris, et quodnõ uenit ad ſaluandum animam pecoris, ſed hominis eo, quod pecora non iudicantur. Homines enim poſſident regnum cœ lorum, & homines iudicantur. Abibũt enim hi in iudicium æternum, & hi in uitam æternam, inquit unigenitus. Quid autem qui quæſtiones ſpeculãtur, ubi acceſſerint, & non depræhenderint dicti claritatem, ægre ferunt oppoſita ſibĩ ipſis excogitantes magis, quàm utilia ſibĩ ipſis uenantes. Quandoquidem enim Matthæus dicit, Duo dæmoniaci, Lucas uero de uno narrat. Et unus ex Euãgeliſtis dicit, quod latrones ſi mul crucifixi maledictis impetiuerunt ipſum. Alius uero non ſolum, quod non male dixerint utriq;, ſed etiam defenſionem alterius indicat. Etenim increpabat alterum & » dicebat, Non times tu Deum quod in eadem condemnatione ſumus? hic autem ſan- » ctus nihil fecit. Et ad hæc acclamabat dicens, Memento mei IESV, quum ueneris in re » gnum tuum. Et Saluator ad ipſum dixit, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Para » diſo: uidentur ſanè hæc uelut diſſonantiam habeant in Scriptura, uerum omnia pla na exiſtũt. Et ſi enim duo ſunt apud Matthæum dæmoniaci, apud Lucam ĩj dẽ ſunt. Sed quoniam ſolet Scriptura rationes factorũ dare, ea gratia nõ meminit Lucas duo rum, ſed unius. Duo equidem erant à dæmonijs curati, unus autem permãſit in fide, alter excidit. Itaq; propter permanſionem in fide, ſequebatur IESVM, uelut Euangeliũ habet, in quemcunq; locum abibat. Ea gratia alterum reliquit, & alterius qui perman ſit in regno cœlorum, mentionem fecit, & nihil aduerſatur ad ueritatis inuentionem. Iam uero etiam aliam ſimilem huic argumento rationem Euangelium narrat uelut de uno. Dominus decem leproſos mundauit, nouem autem digreſſi non dederunt glo riam Deo: unus uero reuerſus permãſit, qui etiam à Domino prædicatur, dum dixit, » Decem leproſi mundati ſunt, cur ne unus quidem ex ipſis reuerſus eſt ut daret glori » am Deo, niſi ſolus hic alienigena? Et uides quod propterea, quod intellexerit benefici um, & propter gratitudinis opus, unius pro decem mentionem facit. Eodem modo unus Euangeliſta de latronibus meminit. Solemus enim ſingularia pluralia dicere, & pluralia ſingularia. Dicimus enim, narrauimus uobis, & uidimus uos, & uenimus ad uos, & non duo ſunt qui dicunt, ſed unus qui præſens eſt. Vnus autem iuxta uſus conſuetudinem, ex perſona multorum pluraliter narrat. Sic pluraliter compræhẽdit Euangelij tractatio. Alter uero narrat, quod unus quidem fuerit maledicus, alter uero cõfitebatur, & adeptus eſt ſalutẽ. Et uides, quod omnia ueritatis dicta clara ſunt, & ni hil contrarium in Scriptura. Cæterum quũ omnia hæc ex Scriptura recenſuerimus,

Traditionum uſus.

Eſus poſt reſurrectionem.

Contrariorũ Scripturæ locorum conciliatio.

Singularia pro pluralibus, & uiciſſim.

ſermonis

sermonis narrationem, ut arbitror, in longum extendimus. Et contingat quidem, opto, ut nos longa oratione lassemur, eos uero, qui ueritati aduersantur redarguamus, filios autem ueritatis per salutaria ipsius medicamenta exhilaremus. Deinde rursus reliqua impostoris dogmata uideamus. Dicit enim duo testamenta esse inter se contraria, & Deum qui loquutus est in lege, alium esse à Deo Euangelij. Et illi quidem principis nomen imponit, hunc uero Filium & Patrem ipsius, bonum Deum dicit. Atq; utinam uera diceret, & non errans contra seipsum blasphemaret. Eidem sermoni etiã nos ipsi assentimur, quod boni Patris bonus Filius, Lumẽ de Lumine, Deus ex Deo, cc
Deus uerus ex Deo uero, uenit ad nos ut nos saluaret. In propria uenit, & non in alie- cc
na, sui ipsum non receperunt. Quicunq; uero receperunt eum, dedit ipsis potestatem cc
Filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neq; ex carne, sed ex Deo nati sunt. Quanquã nemo in mundo sine carne & sanguine natus est. Sed omnes participes carnis & sanguinis nati sunt. Quid enim essent, antequàm in carne nascantur? aut quid possumus esse absq; carne? Quandoquidem uero mundus ex Deo factus est, & nos creati, ex carne quidem patrum ac matrum geniti sumus, uenit Dominus, ut generaret nos ex spiritu & igne. Geniti enim sumus, & est uerum, & non potest quis primam natiuitatẽ negare, neq; quod ex carne sit. Secunda uero natiuitate non ex carne geniti sumus, neq; *Natiuitatis generatio.*
ex sanguine, hoc est, non carnis & sanguinis abusu usi sumus, sed carne & anima in spiritu nati, quæ caro non amplius carnalis est, sed sanguis & caro & anima spiritualiter unita, hoc est, dedit ipsis potestatem Filios Dei fieri, his qui transmutant mẽtem, & per carnem, & sanguinem, & animam Deo complacuerunt. Qui igitur in propria uenit, non alienus est, sed Dominus omnium. Et propterea dicit, qui loquitur in Prophetis, Ecce adsum. Et Iudæis dixit, Si Mosi crederetis, crederetis etiam mihi, ille enim de me cc
scripsit. Et, Abraam Pater uester exultauit ut uideret diem meã, & uidit & gauisus est. cc
&, Sic patres uestri fecerunt Prophetis. &, Beati estis quũ probra iecerint in uos, & di cc
xerint contra uos omne malum mentientes. Gaudete & exultate, quoniam merces ue cc
stra multa est in cœlis, sic enim persequuti sunt Prophetas ante uos. Et alibi, Hierusalẽ cc
quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt, quoties uolui congregare filios cc
tuos. Vox autem Quoties, ostendit quod per Prophetas ipsos congregare curam ha cc
buerit. Si enim quæ occidis Prophetas, dicit redarguendo, profectò Prophetarum cu
ram habet. Qui uero prophetarum curam habet, non alienorum curam gerit, sed suo
rum. Et requiretur, inquit, sanguis qui effusus est à sanguine Abel, usq; ad Zachariam cc
iustum, qui occisus est inter templum & altare. Et quum omnia sustulisset, & mensas
nummulariorum subuertisset dixit, Nũquid facitis domum patris mei domum mer- cc
cimoniorum? Et ad Mariam ac Ioseph dixit, Cur quærebatis me, non sciebatis quod cc
in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? Et statim infert Euangelium, dicens quod
ubi dixerit, Nunquid facitis domum patris mei domum mercimoniorũ, mox recordati sunt discipuli quod scriptum esset, Zelus domus tuæ exedit me. Et quot produce
relicet ex Euangelijs & Apostolis ad insanam Manis maniam confutandam, qui uult
diuidere & abalienare uetus Testamentum à nouo, quum uetus testetur de Saluatore, & Saluator confiteatur uetus Testamentum, & non solum ipse, sed etiam Apostoli, uelut dicit Dauid, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Si igitur Do cc
minum ipsum uocat, quomodo filius ipsius est? Et rursus in alio loco dicit, quum pue cc
ri clamarent O sanna filio Dauid, & non increparet ipsos, dicũt Pharisæi, Non audis cc
quid hi dicunt? prohibe ipsos. Ipse uero ad illos dixit, Si hi tacuerint, lapides clama- cc
bunt. Filius etenim Dauidis est secundum carnem, Dominus uero Dauidis secundum spiritum. Et utraq; loquutio potens est & uera dicit. Nihil enim adscititiũ habet ueritas. Verum ut ne longius extendam hoc argumentum, contentus ero his testimonijs. Deueniam autem ad alia, circulatoremq; confutabo. Si corpus alterius Dei est ô

bone uir,& anima alterius Dei,quæ eſt ſocietas amborum? Et uereor, ne in profundam aliquam cogitationum molẽ exigua tenuitatis noſtræ mens irruat. Quapropter refrenabo meipſum,ut ne multum lectionis laborem faciam his, qui ex uno teſtimonio præſtigiatorem redarguere poſſunt. Equidem ſimul ſocietatem habere nõ eſt eorum, qui inter ſe diſcrepãt, ſed unius opus, aut duorum amicorum operatio. Quum itaq; corpus & anima ſimul ſint,uniùs Dei opus eſt. Non enim eſt diuiſio,eo quod ambo decenter cooperantur,ac conſentiunt. Si uero iuxta huius ſentẽtiam,principes qui comederunt animam,fecerunt ipſi uinculum hoc corpus,quomodo comeſtã rurſus includunt in corpus? Omne enim quod comeditur,conſumitur: quod uero conſumitur,cedit in hoc ut nõ amplius ſit. Quod uero cedit in hoc ut non amplius ſit, id neq; in aliquo loco concluſum eſt,neq; eſt,neq; fiet ei,quod non eſt carceris locus. Sæpe autẽ ſuæ ſententiæ oblitus,de quibus dicat,obliuiſcitur,& quæ modo adſtruit, ea dẽ rurſus deſtruere ſe ignorat. Aliquando enim animã comeſtam, in corporibus quę ſunt cõcluſam aſſerit,aliquando uero abreptã eſſe à principibus ſuperne ex armatura boni Dei eandẽ tradit,ut non amplius comeſta ſit,ſed captiua detenta. Aliquando uero eandem captiuam detineri,non amplius concorditer dicit,ſed alio modo doctrinã contra ipſam narrat,aſſerens ipſam uelut ineſcationem uoluntaria mẽte à ſuperna uirtute eiectam eſſe,inſtar hœdi in foueam miſſi ad hoc ut feram uenetur, iritatamq; ferã ad capiendum hœdum deſcendiſſe,atq; ipſam captam eſſe. Et ſi quidẽ de propria uirtute hœdum demiſit ſuperna uirtus,hoc eſt bonus Deus,aut lux,uelut ipſe nominat, ſiue uenatus fuerit feram,ſiue omnino uenari potuerit,interim tamen dum primus deuorabitur hœdus,etiam magis ſeipſam lædet ſuperna uirtus, partem ſui in cibũ feræ ſubmittens,quo ipſa partis detrimentum paſſa feram cepiſſe uideatur. Et nõ amplius uelut ualida & ſuprema ac potens ratione aut uoluntate feram capiet,ſed multifariam machinatur ac uerſute agit,quo feram ſuperare poſſit. Et ſi omnino capta fuerit fera, iam tamen de propria parte hœdum comeſtum amiſit. Si enim animã demiſit hic ſuperna uirtus,quo per animã principatus ac poteſtates uenans illaqueret, nõ ſucceſſit propoſitũ ei,quæ hoc conſilium iniuit. Siue enim demiſit animã ut caperet, capta eſt: ſiue ut illaqueret,illaqueata eſt, quũ deſcenderit à pura natura, & inciderit primum quidem in uinculum corporis ipſius materiæ,deinde in multas peccatorum abſurditates. Et undiquaque corruit impoſtoris illius ſermo ac ſceleſta doctrina. Age uero uideamus etiam de matre uitæ,quam à uirtute emiſſam eſſe dicit, ſed & ipſam matrem uitæ,primum hominem,hunc uero quinq; elemẽta produxiſſe. Elementa uero ſunt, uelut ipſe dicit, Ventus,lux,aqua,ignis,materia. Hæc autem induiſſe hominẽ ipſum uelut ad belli apparatum,& deſcendiſſe infra,ac cum tenebris pugnaſſe. Principes enim tenebrarum comedebant ex armatura ipſius,id quod eſt ipſa anima. O inſanum præſtigiatoris imitamentum,ò incomparabilem impoſturam, & ridiculi argumenti aggreſſionem,undiquaq; impotentiam attribuit Deo,undiquaque ignorantiam aſſignat omnia ſcienti Deo. Qui enim Matrem uitæ,iuxta ipſius ſententiam produxit,is obprobrium fert, aut quod ignorauit ea,quæ à matre uitæ fiebant, aut quod facta aliter eueniſſe comperta ſunt,præter cogitationis expectationem. Ignorantię enim damnatur,qui alia quidem euentura eſſe cogitauit,alia uero poſtea facta inuenit, non iuxta ipſius uoluntatem. Mater enim uitæ,quæ ab ipſo uirtus appellatur, ex ipſo emiſſa eſt,quam etiam turpe eſt matrem uitæ appellare. Non enim receptum eſt apud eos, qui prudentia præditi ſunt,ut fœmina aliqua in deitate cogitetur. Sed & hæc,inquit, fœmina produxit primum hominem. Et ut in ſumma dicam,primum hominem, naturam & matrem uitæ ex his, quæ inter nos fiunt,imaginatur. Homo enim uocatus eſt in terra. Et mater quæ ex terra nos genuit,& ex Deo ipſi Adam creata eſt. Imaginatur autem ex proprijs ratiocinationibus beſtialis ille, in cœlo talia eſſe, qualia etiam in terra

Animæ et corporis ſocietatis ratio.

Mater uitæ Manis.

terra exiſtunt, id quod penitus eſſe nequit, uelut diuinus ſermo ubiq; docet. Dicit enim corpora cœleſtia, & corpora terreſtria, ſed alia eſt cœleſtium gloria, alia terreſtrium. Et nondum in totum ea, quæ ſunt ſupra cœlos, enarrauit, ſed de apparentibus his, quæ corpus exiſtunt, Sole, inquam, aut Luna, aut his quæ in terra ſunt, & de corporibus ſanctorum, uelut ſanè nos cogitamus, qui tenues ſumus. An uero etiam eorum, quæ ſupra cœlum ſunt ratio habebitur, non omnino decernimus, propter profundiſſimum ſcientiæ in ipſo Apoſtolo alueum. Attamẽ multa terreſtria relata ſunt, quãto magis, quæ ſunt ſupra cœlos, unde terreſtribus aſſimilari poſſunt, ô bone. Primum uero hominem dicis rurſus, armaturæ gratia, ſibijpſi paraſſe uentum, lucem, ignem, aquam, materiam. Si quidem igitur ex ſupernis eſt primus homo, & huc uenit ut ſibijpſi armaturam pararet, & produceret ſibi hanc ad munitionem ſui & ad potẽtiam acquirendam, profectò ea quæ in mundo ſunt, potẽtiora ſunt, quàm is qui ex ſupernis de cœleſtibus uenit. Aqua enim eſt quæ uidetur, & lux quę apparet, et materia quæ ex tua ſententia corrumpitur, & uentus qui ad aures noſtras defertur, & ignis hic quo omnes citra impedimentum utimur in neceſſitatibus. Et ſi per talia principes bello petit, quæ eſt efficacia belli, dic mihi. Quis nobis tubas inflabit dux belli fiens? dirimamus phalangas, cõtrahamus alas belli. Quis miſerit primum iaculũ contra eum, qui grauiter inſanit contra principatuum ac poteſtatum ſubſtantiam? Vẽtus pugnat, ô bone, imò materia quæ ex tua ſententia corrumpitur, imò ignis in noſtrũ uſum paratus à Domino, imò lux quæ tenebris ex parte cedit, interuallis temporum ex Deo ordinatis, imò aqua? Quali modo enarras ea, quæ à te ſunt nouata? Etenim uidemus per hæc magis & bona & mala fieri. In igne enim ſacrificia fiunt ſimulachris, & nõ recuſat ignis, neq; prohibet peccatum. Aqua maris libant, qui dæmonia adorant, & nõ prohibitus eſt unquam in aqua is, qui conatur ignorãtiam perficere. Quot autem piratæ cædes in aqua maris perpetrarunt? Et potius non eſt contraria aqua principibus prauitatis, uelut tu dicis, ſed magis coadiutrix eſt aqua, quum non ſit aqua cauſa, ſed unuſquiſq; homo cauſa ſui peccati. Et ò ingentes tuas nugas. Quid uero profuit apparatus armorum & munitio elementorum primo iuxta te homini, qui ut pugnaret deſcẽdit, & à tenebris ſuperatus eſt? Dicis enim, quod preſſus eſt illic infra homo, quum autem ipſe precatus eſſet, audiuit ipſum pater, et dimiſit alteram uirtutem ab ipſo productam, uiuum Spiritum appellatum. Tolle perſonam tuam ô comœdiarum poëta Menander. Quum enim ille ſis, teipſum obtegis, adulterorum & ebrietatis opera narrans. Nihil enim in te conſiſtit. Græcorum enim poëmata pro ueritate introducens, ſeducis eos quià te decepti ſunt. Fortaſſis enim ſuper te Heſiodus ſapuit, ubi poëmata de Deorum genealogia recenſuit, fortaſſis Orpheus, fortaſſis Euripides. Illi enim etiamſi ridicula narrauerunt, tamen manifeſtum eſt, quod quum ſint poëtæ, ea quæ non ſunt, finxerunt. Tu uero, uelut quæ ſint narras, ut errorem ampliorẽ facias. Hũc Spiritũ uiuum deſcendiſſe dicis infra, & porrexiſſe dexterã, ac eduxiſſe ex tenebris primum appellatũ apud te hominẽ, infernè in inferioribus periclitantem, qui deſcenderat ut ſaluaret comeſtam animam, & ipſam ſeruare non potuit, ſed ipſe periculũ incurrit. Si qui ad ſalutem miſſus eſt, periclitatus eſt, & alio rurſus miſſo opus habuit ad ſuã ſalutem, quanto magis anima periculum incurrerit, propter quam miſſus primus homo periclitatus eſt, imò etiam ſecundus miſſus eſt ad ſaluandum, quem tu Spiritum uiuum eſſe dicis? Per pœnitentiam igitur pater demiſit adhuc fortiorem, ut primi hominis Saluator fieret? Aut ignorabat illum primum impotentem eſſe, & illum ſaluaturum eſſe ſperabat, quum autem ipſe periclitaretur, poſtea re per experientiam cognita, emittit, ac demittit? Et ingens quædam eſt abſurditas ô Manichæe, & non cohærens neque conſiſtens totius doctrinæ tuæ fabulamentum. Dicit autem rurſus quod Spiritus, ubi deſcendit porrexit dexteram, & primum hominem periclitantem

Primus homo

Menandrum imitatus eſt Manichæus.

leuauit, ac eduxit. Quapropter myſterium diſcipulis ſuis tradit ad porrigendam dex teram, ubi alter alteri obuiam uenerunt, ſigni gratia, quod à tenebris ſunt ſeruati. Om
Simile. nia enim in tenebris eſſe dicit, prẽter ſe ſolum. Etenim cæci, ludibrij gratia, multum ui dentes appellãtur à uidentibus, dum declinant, ut ne male audiant. Deinde rurſus di cit, alias quaſdam ſubſtructiones ac architecturas nobis conſtruẽs, uelut præſens illic, & ea, quæ non ſunt imaginans. Tunc, inquit, hic uiuens Spiritus creauit mundum, &
Principum crucifixio. ipſe tres alias uirtutes geſtans ac deſcendens principes ſurſum tulit, & in firmamento crucifixit, quod eſt ipſorum ſphæra. Et uocem quidem ſurſum tulit, non intelligit bru tus ille quomodo ſibĩpſi repugnat, et quæ apud ipſum laudata ſunt uituperat, & quę uituperata laudibus effert, inſtar ebrij ac delirantis, & alia pro alijs deblaterantis. Di cit enim principes inferne in tenebris eſſe, & prauæ ſubſtantiæ ac corruptionis eſſe lo cum. Et ſi ex hac corruptione & ex parte tenebrarum, Spiritus principes coegit ac ſur ſum tulit, ob maius ſupplicium, & malorum locorum mutatione facta, in ſupplicium ſurſum traxit, non amplius erunt ſuperna bona et ſubſtãtiæ uitalis, ſed potius mortis, & inferna non amplius ſupplicium, ſed bonæ cuiuſdam eſſentiæ, ex quo loco quũ uo luerit ſpiritus in ſupplicium transferre principes, à iucundis ac neceſſarijs ad ſupplicij locum tranſtulit, ut ſicipſos cruciaret. Et aliàs, ſi Spiritus mũdum fecit, quomodo rur ſus dicis mundum non à bono Deo factum eſſe? Et ſi principum corpus eſt firmamẽ tum, in qua ergo cruce principes affixit? Aliquando enim dicis ipſos in firmamento af fixos eſſe, aliquando uero ipſum firmamẽtum corpus ipſorum adſtruis. Et multa eſt uerborum tuorum incohærentia, quæ nullam conſequentiam ad ueritatem habet. Ita in omnibus hoſtis ad nos acceſſiſti, magis autem tibĩpſi hoſtis, & qui ſententiam tu am recipiunt. Deinde rurſus idem dicit, quod poſtquam crucifixit principes in ſphæ
Luminarium creatio. ra, creauit luminaria, quæ ſunt animæ reliquiæ, & non dicit animam, ſed animæ reli quias. O inconſtans dogma, & ſermones mendaces ac incohærentes. Omnes enim reliquiæ, pars ſunt plenitudinis, plenitudo uero maior eſt reliquijs. Si itaque reliquiæ ſunt luminaria, oſtendat nobis maiorem luminaribus ut animam uideamus. Si uero plenitudo comeſta ac conſumpta eſt, reliquiæ autem ſunt luminaria, ergo etiam ipſa, quum infra crucifixos principes ſint comedentur, principibus ſummum locum adep tis. Si uero eo quod crucifixi ſunt, non amplius poſſunt animam & luminaria detine re, corruit mendax ſermo tuus ô Manichæe. Deinde rurſus idem docens quomodo humifero iuſtus ſtatus præſcriptus ſit, creauit & materia, inquit, ſibĩpſi omnes plan tas. Et quum raperentur ipſæ à quibuſdam principibus, conuocauit magnus prin ceps omnes principes ac primarios, & accepit ab ipſis ſingulis unam uirtutem, & con ſtruxit hominem ſecundum formam primi illius hominis, & ligauit animam in ipſo. Hęc eſt commixtionis tractatio. Quando uero uidebat, inquit, pater uiuens animam in corpore premi, ut qui miſerator eſt & miſericors, miſit filium ſuum dilectum in ani mæ ſalutem. Nam ob hanc, & humeriferi cauſam, ipſum demiſſum eſſe dicit. Et filius delatus transformauit ſeipſum in hominis ſpeciem, & apparuit hominibus uelut ho mo, & homines putabant ipſum natum eſſe. Quum igitur ueniſſet, opificium ad ani marum ſalutem fecit, & machinam compoſuit habentem duodecim cados, quæ dum à ſphæra uertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs accep tas purgat, & Lunæ tradit, & ſic impletur Lunæ diſcus apud nos appellatus. Et ui des, quanta ſit huius præſtigiatoris delira nugacitas, & ebrietatis obliuio. Nam quæ ab ipſo dicta ſunt, obliuioni tradit, & quæ dicere uidetur, tranſmutat ac deſtruit pro pria dogmata diſſoluens, aliàs aliter atque aliter narrans, & poſteriora deſtruunt pri ora, & quæ in prioribus deſtruxit, rurſus poſtea ædificat ac extruit, ita ut oſtendat quod à ſeipſo non conſiſtit, ſed dum à ſpiritu immundo impellitur, alia pro alijs nar rat, quemadmodum qui ex phrenitide mente capti ſunt. Aut enim aduentum Domi

ni noſtri

ni noſtri IESV CHRISTI dicit, poſt multos autem annos à factis luminaribus præſentia ipſius uenit, & poſt machinam duodecim cadorum ab ipſo appellatam. Semper enim, ex quo facta ſunt ſidera, in cœlo exiſtunt. Aut elementa ipſa dicere uult, aut ſpacia & menſuras cœli. Attamen à quarta die creationis mundi omnia bene ordinata ſunt, non in detrimentum eorum, qui Domini imperio ſubiacent, CHRISTI uero aduentus decimoquinto Tiberij Cæſaris anno prædicationem incepit, poſt trigeſimum natiuitatis ipſius annum, quod tempus incurrit in quinquies milleſimum quingenteſimum nonum creationis mundi annum, & trigeſimum ætatis ipſius, trigeſimum uero tertium uſque ad crucem. Quomodo igitur à quarta die in cœlo fuerunt luminaria & aſtra? Si uero dicit, Ante hoc uenit, & fecit hæc, inconſiſtens eſt ipſius nugacitas. Nam priuſquàm homo eſſet in terra, fuerunt ab ipſo appellata elementa, & duodecim fruſtra uocati cadi, & machina, quam gratioſis nominibus ſeductos ab ipſo imaginari uult. Omnibus enim intelligentiam habentibus clarum eſt ex ipſa Scriptura ac conſequentia, quod priuſquàm formatus eſſet Adam, primus homo, facti ſunt omnes ſtellæ ac luminaria in quarta die. Hic uero dicit, quod uenit, ut faceret duodecim cados, in forma hominis, & apparuit hominibus homo. Siue ignorans, ſiue iuxta factam ab initio diſpenſationem ſe aliquid dicere putans, uelut cæcus ſeipſum deducens, his qui ab ipſo excæcati ſunt procedentia in mendacia exponit. Præſente uero ueritate, & oculos per intelligentes aperiente, deliria ſua in riſum profert. Quibus enim hominibus apparuit non exiſtentibus? Quomodo uero in hominis forma apparuit, qui non accepit corpus? Et ſi quidem id aduentu in carne impleuit hoc apparens, & non exiſtens, apparentia res ipſa erat. Ergo neque apparuit, neq; uenit. Si enim ubi uenit, non erat, ne ab initio quidem uenit. Si uero putabatur quidem homo, non erat autem homo, quid urgebat Dei Verbum ut homo appareret, quum non eſſet? Niſi forte à creditoribus trahebatur, & uoluit ſibijpſi formam effingere, quo poſſet latêre ipſum quærentes. Si uero & apparuit, & non erat, qualis erat hæc Veritas? In Veritate enim non eſt mendacium, ſicut dicit de ſeipſo unigenitus, Ego ſum Veritas & Vita. Vita autem mortem non habet. Et Veritas alterationem non ſuſtinuerit, ut ne ueritate turbata, non amplius ueritas ſit, & concidit ex omni ratione idem tragicum argumentum. Neque enim poſt aduentum aſtra creata ſunt, neque antea quam fierent aſtra, homines erant. Et hinc atque illinc confutatus eſt ſeductor Manichæus, uelut iam ſupra à me declaratum eſt. Cæterum de Lunæ tractatione dicit, quod ex animis diſcus eius impletur. Priuſquam autem mortuus eſſet homo in terra, unde implebatur diſcus? Nam poſt nongenteſimum & triceſimum annum uitæ ipſius Adam, qui primus mortuus eſt in terra, quomodo una anima diſcum implebat? Aut quomodo nongenti triginta anni uocati ſunt, ſi non Luna implebatur & deficiebat, & conſtitutum ſuum curſum perficiebat, non ab animis accipiens repletionem, ſed à Deo habens præceptum ſapientiæ ipſius. Omnia porrò animalia, inquit, eadem anima plena ſunt, quo exæquet animam hominis, & muris, & uermis, & aliorum degenerum formatione corporum. Reliqua uero nugacitas habet, quomodo uirgo apparet principibus, aliquando in uiri habitu, aliquando in fœminæ. Fortaſſis Hermaphroditum ſui dæmonis exprimens, affectus ſuos concupiſcentiæ introducit. Deinde dicit, Quum princeps magnus ſpoliatus fuerit à dicta uirgine, emittit ſuas nubes, & facit peſtem, & incepit incidere radices, & ſic Mors fit. Et non nouit brutus ille, quod quam uituperans Mortem dicit, magis uitam debebat uocare, eo quod à corporibus animæ diſcedant. Si uero omnino eſſe in corpore animam, principes carcerem putarent, nunquam hoc faceret princeps, ut liberaret è carcere animam ab ipſo occupatam, iuxta tuam adeò ſententiam. Et quanta eſt abſurditas in flagitioſa hac doctrina? Alia deinceps ludibrij plena ſunt, uelut electi ipſius appellati.

Mũdi ætas trigeſimo Chriſti anno, fuit annorũ 5509

Lunam animis impleri.

Mortis cauſa.

Et reuera quidem electi sunt à diabolo ad condemnationem, quo impleatur, quod di
» ctum est, Et edulia ipsius electa. Illi enim desidentes uespę, et nihil operantes, sed curio
se agentes, & non scientes, quibus sanctus Apostolus prædicat, uelut secundum pro-
phetiam cognoscens, quod non ex doctrina Dei ambulant, sed ex diabolo, attoniti ac
» stupidi quidam ociosi & pertinaces in malis, dicens, Qui non laborat, neq; edat, quo
» ocioſorum illorum propositum obliteret ac damnet. Iubent igitur eos, qui ab ipsis in-
stituuntur, ut ipsos large nutriant. Illi uero quicquid necessarium est, exhibent electis
suis, quo uidelicet pius uideatur, qui alit animas electas. Hi uero ubi acceperũt, quod
etiam ridiculum est dicere, per prætextum orandi pro his qui obtulerunt, maledictio
nẽ fermè magis ipsis imponũt, maliciei potius quàm bonitatis testimonium ipsis præ
Ciborum reuerentia. bentes. Dicunt enim sic, Ego non seminaui te, non messui te, non molui, in clibanum
nõ misi, alius obtulit & comedi, innoxius sum, & potius maleficos nutritores suos o-
stendunt. Etenim reuera oportebat negantem Deum, qui omnia fecit, neq; ex creatu-
ris Dei nutriri, per ironiam ac cauillã loquor. Ipsi uero non recidunt botrum, sed edũt
botrum, quo penitus redarguantur, quod magis ebrietatem habent, quàm ueritatis
adeptionem, utrum enim grauius est? Etenim uindemians semel recidit botrum, qui
uero comedit, per dentes sectores ac manducatores, & per hoc quod singula grana e-
domat, magis multipliciter torquet ac secat, & non amplius similis erit ei, qui semel se-
cuit, is qui manducauit & consumpsit. Verum ut uideantur solũ glorificare, aliquod
Paradisum esse mundum. ueritatis signum prætendunt. Deinde rursus effræni ore loquitur de Paradiso, quem
mundum uocat. Sunt, inquit, plantæ quæ in ipso sunt, concupiscentiæ & aliæ impo-
sturæ deceptionesq; ac fraudes, ut reuera à serpente deceptus indicetur. Sicut enim ille
innocentis Euæ aures corrupit, ita horrẽdus serpens ipsius aures corrumpit. Quæ e-
nim in Paradiso sunt plantæ, inquit, cõcupiscentiæ sunt & aliæ deceptiones, quæ ho-
minũ cogitationes corrumpunt. At arbor in Paradiso, ex qua cognoscũt bonum, est
ipse IESVS, cognitio ipsius in mundo est. Qui uero accepit, discernit bonũ & malum.
Et uides quomodo omnia recta peruertit, quum Apostolus palàm clamet ac doceat,
» Metuo ne forte sicut serpens Euam decepit per uersutiam suam, ita corrumpantur co
» gitationes uestræ à puritate & simplicitate erga CHRISTVM. Et uide quomodo uocet
ipsum seductorem, & uersutum, & qui Euã decepit. Et rursus in alio loco idem Apo-
» stolus, Vir non debet comam nutrire, quum sit imago & gloria Dei. Et uides, quod
gloriam Dei dixit comam, quæ in corpore fertur, & non in anima. Et post hæc dicit,
» Adam nõ est deceptus, sed mulier in trãsgressioni obnoxia facta peccauit. Saluabitur
» autem per filiorũ generationem, si manserint in fide. Et uide, quomodo natura quæ
uera sunt prædicata, sunt in diuina Scriptura, & frustra hic inaniter se effert, imò poti-
us ludibrio se exponit apud eos, qui perfectam intelligentiam habent. Deinde rursus
narrat, non esse mundũ Dei, sed ex parte materiæ formatum esse. At quia sibiῃpsi non
cõsentit, sed contra sua dogmata modo destructiones, modo adstructiones cõfingit,
Animarũ trãsitus à corporibus ad corpora. omnibus manifestũ est, talem opinionẽ delirantis esse. Transitus deinceps animarũ
narrat à corporibus in corpora, quos fortassis aut à Platone, aut à Zenone Stoico, aut
ab aliquo phanatico collegit, & hoc mendaciũ reperit. Quomodo enim possibile est
animam à corpore in corpus incerni? Siquidem enim corpora formata ac parata es-
sent, & sic animas susciperent, probabilis esset hęc tragica fabula. Si uero quod semina
tur, ex modica gutta est, quomodo anima in tam exiguo corpore talem reperit ampli-
tudinem? Sic enim formantur ea, quæ formantur, & non amplius consistet ipsius ser
mo. Neq; enim à corpore in corpus transeunt animæ. Nam citra mixtionem fœminæ
ad marẽ, & maris ad fœminam, in singulis animalibus nihil formatur. Nunquid igi-
tur sic consistit anima, ut per duorũ corporum coniunctionem, tragicũ hoc præstiga-
toris figmentũ perficiat? Et multa est absurditas in his, qui talia uel cogitant saltẽ. Nos

uero

uero ut ne integritatis grauitatem mutemus, contenti ſumus eminus ſolũ huius argumenti ſpeciem propoſuiſſe. Præteribo itaq; corruptã hanc opinionem. Omnes enim eiuſmodi cogitationes abſurdæ ſunt. Si enim ex corpore in corpus animarũ tranſitus contigit, & quando poſtea homo fit canis? Cur non ab homine canis fit, aut à boue? Cur auicula non gignitur? At ſi forte contigerit tempore aliquo in immenſo ſæculo, ut monſtrum naſcatur, hoc ſigni cauſa fit. Et natura quidem ſuos terminos nouit, & non euariat ut hominis naturã aliter præter naturam formet, aut etiam uniuſcuiuſq; pecoris. Sed in unaquaq; qualitate eadem qualitas fit. Et ſi omnino corpus aliud pro alio, à corpore non fit, quanto magis anima hominis in aliud corpus non tranſibit? Et, cur, inquit, tranſit? quo ſi forte in homine ueritatis cognitionem nõ intellexit, in carne aut equo conſtituta & edomita intelligat, & in hominis corpus reflectat, & ſic adepta cognitionem, in Lunę diſcum aſſumetur. Et mirum uideri debet, quod quũ in homine eſſet, apud quẽ ſunt ſcholæ, Grammatici, Sophiſtæ, & artiũ immenſa copia, & ſermo, & auditus & doctrina, in ignorantia fuerit anima. In porco uero cõſtituta, maiorẽ cognitionem aſſequuta eſt, quo oſtendat ſuæ cognitionis iactantiam magis porcorũ eſſe, propter ipſius errorem ac impietatem. Cæterum de formatione ipſius Adam idem narrans, alia pro aliȝs per errorem contexit. Qui dixit, inquit, faciamus hominẽ « ſecundum imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinẽ, & addit, Venite, faciamus, *Adæ formatio* quod ſcriptum non eſt, ſed faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram et ad ſimilitudinem, princeps eſt, qui ad alios principes hoc dixit. Verum hoc redarguit ſanctus Apoſtolus, & ipſe Dominus in Euangelio, quando Phariſęi ad ipſum dixerũt, Non eſt bonum hominem eſſe ſolum. Et Moſes dixit dandum eſſe libellum repudij, « & eijciendam eſſe uxorẽ. At Dominus ad Phariſæos cõfutationem inferẽs dixit, Moſes iuxta duriciam cordis ueſtri ſcripſit, ab initio uero non ſic fuit. Sed qui fecit, maſculum & fœminam fecit. Et dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrem, et adhęrebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unã. Et ſtatim infert dicens, Quod ergo Deus « coniunxit, homo ne ſeparet. Confitetur itaq; Dominus, Deum, hoc eſt proprium ſum patrem feciſſe Adam & Euã, & nuptias uenerandas ex ipſo inſtitutas eſſe. Ex eadem cõſequentia etiam ſanctus Apoſtolus præco ueritatis dicit, Myſterium hoc ma- « gnum eſt, ego autem dico in CHRISTVM & Eccleſiã, à ſimilitudine creati à Deo Adã ac Euæ, quos Deus creauit, & dixit Adam, Hoc os ex oſſibus meis, & caro ex carnibus meis. Et huius rei gratia relinquet homo patrẽ & matrem. Et quoniã cõſtruxit ipſi coſtã in uxorem, non amplius aliud quid dicit, ſed myſteriũ magnum, in homine et fœmina formationẽ. Iuxta tropum autem figurã, per allegoriam fertur. Quomodo igitur hic abominanda narrat, & à ueritate Dei aliena, ea quę à Deo creata ſunt, à principe creata eſſe, blaſphemo ore aſſerens, & mentẽ à ueritate diſtrahens? Deinde dicit, Quandoquidẽ anima ab initio ex ſupernis auulſa, anguſtiam ſupernæ uirtuti inducit, propterea omnino demittit, ac prædatur à principibus reliquias ſuas, quæ ſunt ipſa anima, per hæc luminaria. Magnæ profectò noſtrę ſpes ſunt, et magna noſtra expectatio, quod non poteſt Deus bonus, & uiuens & potens ſaluare, nõ dico ſuam uirtutẽ ab ipſo auulſam, ſed quæ ab ipſo facta ſunt & formata, ſi non per aliũ quendam modũ & occultam deprædationẽ, auulſam ab ipſo uirtutẽ ſpolians, nos ſaluaret. Et quid adhuc tempus tero in abſurditatibus ipſius recenſendis, quũ etiam blaſphema lingua dicere miſer ille non erubeſcat, eum qui loquutus eſt in Lege & Prophetis, principem eſſe tenebrarum? Beatæ ſpes noſtræ, quoniam principi tenebrarum CHRISTVS *Veteris Teſtamẽti Deus alius ab eo, qui eſt in nouo.* offerre coëgit. Quum enim mundaſſet leproſum, Abi, inquit, offer munus tuum, uelut præcepit Moſes. Munus autem erat in lepra, uolucris in ſacrificium, & ſimilago in holocauſtum. Si autem princeps tenebrarum eſſet, non utique Verbum, Filius Dei qui ex ſupernis deſcendit, & ad conuertendum hominem ab errore princi-

pũm iuxta Manichæi doctrinam uenit, non in quam ſubornaſſet, ut leproſus ab ipſo curatus illi ſubiectus eſſet, ſed potius inſtruxiſſet ut fugeret illum, & hoc non facere docuiſſet. At quoniam non uenit ad deſtruendã legem, (ipſe enim dedit legem) neq; Prophetas, ſed ad implendũ, hoc fecit, ut legis & prophetarum impletionem ipſe indiſtractam ab Euangelio oſtenderet. Nam eundem Deũ Prophetæ adorauerunt, & lex ab ipſo data eſt. Nunc autem non per eadem dona eidẽ Deo adoratio perficitur, ſed per preces & gratiarum actiones et alias operationes. Illis enim uelut ſeruis grauia impera uit, ſic enim perſuaderi potuerunt, in Euangelio uero leuiora uelut liberis, propter excellentem ipſius benignitatem. Quũ autem unus & idem ſit Deus & Legis & Euangelij, neutrius tẽporis miniſterio diſſoluto, idem Deus eſt qui regnat per omne ſæculum, & qui colitur à ſeruis, uerum in ſingulis generationibus, prout cõuenit ipſius benignitati. Et confutatus eſt undiquaq; huius error, quum Saluator præcipiat legis mãdata perficere, & poſtquam præcepit ea perficere, ſoluat ipſa, non aboleat, ſed impleat, & oblationes alias pro his, quæ in lege ſunt, Deo offerre iubeat, hoc eſt pietatem ac bonitatem, caſtitatemq; ac ſanctam uitæ conuerſationem. Porrò dicit rurſus, quod ueniet Senex, & oſtendet imaginem ſuam in extremis diebus, & tunc humerifer conſpicatus ipſius faciem, dimittit terram, & ſic ignis æternus conſumit terram. Et oblitus eſt brutus ille, quod materialem ipſam indicet, quam paulò antè à ſpiritu uiuente creatam eſſe dixit. Simul autem omnem mundum rurſus ab igne conſumi aſſerit. Et tũc, inquit, poſt hæc reſtitutio duarum naturarum in idem ſimul ad archetypum deuenit. O magnum laborem, & poſt laborem nihil ad correctionem tẽdens. Si enim poſtquam creatus & factus eſt, conſumetur ac diſſipabitur, ut archetypa maneant, rurſus in identitate duarum naturarum boni & mali, erit conatus mali ad excitandum ac inſtituendum rurſus bellum, & ad rapiendum rurſus aliam uirtutem, quo rurſus alius mundus fiat. Si uero nõ amplius hoc fiet, ergo reſipiſcet & moderate ſe geret malicia, ut ne amplius committatur cum bonitate, & malus Deus aduerſus bonum non amplius bellum geret. Si uero etiam unquam reſipiſcet, non erit malum, quando ab antiqua ſua natura immutatum diſceſſit. Si uero etiam mutabilis eſt mali natura, omnino à mala in bonum tranſmutatur, & non amplius erit mala natura, quæ mutationem bonitatis habet. Poteſt enim & hodie mutari, & adhuc ſuperſtite mala, in bonum mutabitur malum. Et qua ratione, qui mutandus eſt, iam non mutatur? Et ſi quidem per Dei machinationem malus mutatur, ut non amplius malum operari poſſit, non amplius malus ſuiipſius culpa exiſtit, ſed bonus qui poteſt ipſius maliciam reprimere, & non uult ante tempus ea, quæ temporis ſunt facere. Si uero immutabile penitus eſt malum, nunquam ceſſabit bello impetere ac uiciſſim infeſtari, & omnino nunquam erit reſtitutio duarum naturarum, quum immutabile maneat malum, & conetur bono maliciam oſtendere, & bellum contra bonitatem excitare. Et ſi omnino malum per concupiſcentiam boni ſemper conteretur, profectò non amplius erit malum. Nam dum deſiderat bonum, attrahere uult ſibiipſi bonum, quo ubi per naturam boni & armaturam ipſius ſibiipſi uim attraxit, in hac uideatur ſeipſum honorare ac illuſtrare, confidentemq; ac potentem efficere. Omni enim qui uult bonum, omnino ex bona opinione hæc cogitatio inſidet, & penitus non amplius malũ erit malum, quando bonum concupiſcere reperitur. Omne enim malum inimicitiam habet aduerſus bonum. Sicut etiam bonum non uult malum. Si uero permixta exiſtit amborum facultas, & bonus propria deprædari ſolet, bellareq; ac excoriare principes & poteſtates, aliquando uero tollere ac diſperdere materiam à malo factam, aliquando autem ex ipſa formare, improbitas & inconſiſtens narratio garrulitatis nobis introductæ ſceleſti illius exiſtit. Sed age dicamus de mali natura rurſus, repetita oratione. Dic nobis ô bone uir, qui à temporibus Aureliani regis & hucuſque ueniſti, &

Mundi cõſumptio per ignẽ. Mali ac boni naturarum cõſideratio.

& quæ ante omnia sæcula fuerunt, enarras, quum hæc neq; Prophetæ uaticinati sunt, neq; ipse Saluator docuerit, neque Apostoli, nisi ficta aliqua ex sanctorum nomine nugatus fueris, ita ut libros tibijpsi adoptes, ac producas. Vnde igitur uenis mali principalem ab initio principatum nobis afferens? Quum autem interrogatur à nobis an mutabilem hanc maliciam asserat, aut immutabilem, iam nobis dictū est, quod immutabilem ipsam introducit. Et aliquando quidem mutabilem, aliquãdo uero immutabilem, ad malum quidem immutabilem, ad bonum uero mutabilem, quo ex duobus terminis turpis confusionis ab hominibus damnetur. Si enim in multis et infinitis sæculis immutabilis erat malicia, ipsum hoc solum nomen habens, & nullum aliud quàm mali, qui mutauit post multa sęcula immutabilem naturam, ut malicia ad non conuenientia mutaretur. Si enim nondum rapuerat uirtutem & bello impetiuerat, neq; acceperat armaturam in suam uirtutem & in cibum, manseratq; per multa sæcula sine cibo, neq; alimento indigens, quis conuertit eam, quæ aliquando alimento non habuit opus, ut uenerit ad cibum, requisieritq; eum quem aliquando non requirebat, & indiguerit eo, quo olim non indigebat? At si mutata est natura, quomodo immutabilitas mali à te confirmabitur? Si uero rursus ad proprium statum uenerit, non amplius habens quod edat, quomodo malus aut paruus, qui consuetus fuit edere ac cibo uti, sufferre potest, ut in futurum tempus sine cibo degat? Si enim quum cibis adsuetus non esset, sustinere non potuit, sed ad cibum deuenit, & animam deprędatum cibum sibijpsi uendicauit, iam quum in consuetudine ciborum fuerit, multò minus natura compesci potuerit, & nihil ipsum persuaserit, qui gulosus fuit, & in ciborum experientia constitutus, ut absque his uitam degat, quemadmodum sermo tuus inconstans hoc ipsum asserit. Verum præteribo hunc locum, & ad alias ipsius nugas orationem deducam. Rursus enim dicit, quod principes in proprijs partibus tunc erunt, & pater proprias recipiet partes. Quis igitur ille adeò æquus, ut terminum utriusque partis dimetiatur? Quomodo uero credet is, qui ab initio ueritati & bono non credidit? Si uero cum necessitate persuaserit bonus iniquo, ut suis contentus sit, & boni portionem non mundat, cur non ab initio hoc facere potuit, priusquàm omnino partes ab ipso spoliarẽtur? Quomodo uero duo simul erunt in eodem, quum unusquisque suam partem possideat? Si enim omnino partes habet, & aliæ partes non ipsius sunt, non amplius omnipotens uocabitur, sed uterque ipsorum proprium habet dominium. Cuius uero tandem malus erit Dominus, non amplius existente mundo, neque animalibus & hominibus impio ipsius subiectis? Si uero omnino malus, est & materia & corruptio, quomodo non potius corruptus est? Si enim ex eo tempore malicia corruptio fuit, & corrumpit quidem alia, ipsa uero seipsam non corrumpit, non amplius corruptibilis est, quæ alia quidem corrumpit, ipsa autem perpetua manet, & non disperditur. Quum autem ipsa maneat in solida substantia, corrumpat'que alia, & non seipsam, nihil relinquere potest, sed penitus corruptio aliorum, alia corrumpit, ipsius uero substantia permanet. Et non amplius aliquid rerum sinet, sed ipsa sola manebit, quæ uero per ipsam corrumpuntur, abolentur. Si uero etiam sibijpsi mala est, & sibijpsi corruptio, non amplius substantia ipsius consistet, non solum in futuro dixerim, sed etiam ex eo tempore abolita fuit, ut quæ iam seipsam in seipsa corrupit ac dissipauit. Verum hæc omnia narrationes sunt stultæ uaniloquentiæ, quas ubi cognoueritis uos prudentes Filij sanctæ Dei Ecclesiæ fideiq; Domini, dijudicate circulatorem, & nugas ipsius deridete. Redit porrò ad prætextus male à seipso excogitatos, et ad similitudines ex diuinis Scripturis, quę nõ sic se habẽt, sed sic ab ipso male intelligũtur. Age igit' proponamus ea ad uerbũ, quę ex diuinis scripturis suffuratus, uelut dixi, iuxta suam mentem exponit, etiamsi iam sæpe eadem tractantes exactissime refutauimus. Primũ quidẽ igitur ubi reperit in diuinis Scripturis

nomen

Paracletum se ipsum putauit Manichæus.

nomen paracleti, et sancti paracleti uirtutem ignoraret, seipsum introduxit, opinatus sese hūc esse. Et asserit quæ à sancto Paulo dicta sunt ad se pertinere, uelut ubi sanctus Apostolus dixit, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. At ubi uenerit „ quod perfectū est, abolebitur quod ex parte est. Hoc uero de paracleto omnino non dicit Apostolus, qui ipso sancto Spiritu, cum similibus ipsius Apostolis dignus factus est, sed de duobus mundis narrauit, de prę̄senti & futuro, quemadmodum dixit „ etiam his, qui de temporibus cognoscere uolunt, Nemo uos corrumpat neq; per ser„ monē, neq; per epistolam, quasi dies Domini instet. Nisi enim reuelatus fuerit filius iniquitatis, homo iniusticiæ, & cætera. Et rursus quum conuenissent discipuli ad Sal „ uatorem, interrogabant ipsum de consummatione, & dicebat ipsis, Non est uestrum „ nosse tempora & momenta temporum, quæ pater posuit in propria potestate, sed ac „ cipietis uirtutē superuenientis in uos Spiritus sancti. Et rursus dicebat, A Hierosolymis ne discedite expectantes promissionē Spiritus, quam audiuistis, hoc est spiritū pa „ racletum, de quo dixit, Si ego abiero, ille ueniet, et annunciabit uobis omnia. At annū ciabit uobis omnia, propter donum quod accepturi essent, inhabitabit in ipsis Spiritus sanctus, quo omnia ipsis clare exponat, quę in hoc sæculo capere poterunt. Et hic quidē in hoc sæculo acceperunt Spiritū sanctum paracletū & prophetarunt, uelut Agabus uaticinatus est de futura fame, quando Prophetæ à Hierosolymis descenderūt ad Antiochiam. Et quatuor erant filiæ Philippo prophetissæ. Quum autem prophe tant, ex parte prophetant, & ex parte cognoscunt. Quod uero perfectum est in futuris sæculis sperantes expectant, quum corruptibile in incorruptibilitatem transmutatum fuerit, & mortale in immortalitatē. Tunc facies ad faciem, iam enim per ænigma res cōtingunt. Illic autem parantur, quæ oculus hic nō uidit. Illic reuelatur perfectio, quam auris hic non audiuit. Illic magnū beneficium sanctis, quod in cor hominis hic non ascendit. Et uides, quod non Mani reseruabatur nosse eximia. Quomodo enim nosset Manes, qui à proprio scopo elapsus est? Conatus est enim Marcellū capere, ue nit ad Archelaū ut ipsum superaret, & nō potuit. Quomodo igitur, qui ignorat quod recēs est, nosse poterit de maioribus? Quomodo uero non effugit manus regis Persarum, quando captus pœnas dedit, ut manifestus fieret intelligētia præditis, quod omnia mentiretur. Rursus autē proferre uult testimoniū, quo dualitatē à se dictam confir „ met, & inter duo principia uane distinctionē faciat, ex hoc quod Saluator dixit, Non „ potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor putrida fructus bonos facere. Ex

Arbor bona & mala.

fructu enim arbor cognoscitur. Et uide mihi leuem mētem, & nihil in profunditate diuinæ Scripturæ intelligentem. Si quidē enim arbores sunt, ergo etiam agricolam habent, & si plantæ sunt, omnino etiam ab aliquo plantatæ sunt. Quicquid autem plantatum est, non est sine principio, sed principium habet. Principium autem habens, etiam finem subibit. Itaq; putrida arbor non semper erat, sed plantata est. Et bona hæc arbor non de tota superna bonitate narrat. Illic enim minime mendax bonitas mutationem non habens, & in honore inenarrabili ueri sancti Dei cogitatio. At in plantarum negocio uideamus an sic seres habeat, & dicere ordiamur. Siquidem enim de diabolo sermo est, iam sæpe ostendimus, quod non malus creatus est. Nihil enim malū Deus fecit, & hoc intelligētibus manifestum est. Si enim ex ijsdem procedimus, nihil molesti fuerit demonstrare etiam in præsenti ueritatis rationem. In principio itaq; malus non erat, uerum euasit malus. Ecce non consistet in hac parte sermo de planta. Videmus enim & Saulum persequutorem fuisse, postea uero propter nomen eius quemolim persequutus erat, persecutionem passum esse. Videmus Iudam cum duodecim Apostolis electum fuisse, & postea defeciſſe, & in sorte locatum fuisse. Videmus Rab scortum alienum à genere Israël, postea pœnitentiam egisse, & misericordiam Dei accepisse. Videmus latronem ob maleficia captum & in ligno suspensum, confes

sionem

sionem feciſſe,& cum Domino in Paradiſum ingreſſum eſſe. Videmus Nicolaũ bonum fuiſſe & electum,poſtea uero malum euaſiſſe,& inter hæreſiarchas connumeratũ.Et quid opus eſt me multa exempla recenſere?Quid igitur eſt arbor hæc mala, ex qua bonum non fit,quàm ipſæ hominum actiones?Nõ poteſt enim ex malicia bonitas eſſe.Nõ poteſt ex inuidia iuſticia,nõ poteſt ex adulterio laus fieri.Ipſa enim peccati arbor non poteſt per bonitatẽ fieri.hoc eſt,non facit arbor mala fructus bonos.Neque boni arboris eſt malos fructus producere. Verbi gratia, bona arbor quæ non facit fructus malos,eſt quæ producit hoſpitalitatem, ſi quæ ab hoſpitalitate eueniunt, non maliciei gratia fiunt,miſericordiam & eleëmoſynam, caſtitatem propter Deum, continentiã propter Dominum,iuſticiã propter legẽ. Hæ duæ arbores de iuſticia & de peccato,hoc modo ſe habẽt.At Barbarus hic Manes cogitat & uult de Deo dicere & de diabolo.Et quod de Deo nemo poteſt audere & dicere,quod unquam malũ fecerit,abſit,& neq; de diabolo quod bonũ operetur,hoc clarum eſt.Sed per Deũ omnia bona fiunt,& malum ex ipſo nihil creatum eſt,neq; fit. Si uero ex diabolo fiũt mala quædam, ecce inuenimus & per ipſum coronam ſanctis necti,& prẽmium uictoribus dari,& corruit ipſius ſermo.Putrida enim arbor,& bona arbor,de bonis & malis operibus dictæ ſunt,& non de ueteri ac nouo Teſtamento,uelut Manis doctrina uoluit.Inſuper autẽ idem Manes uolens cõfirmare prætextus de duobus principijs, uenantis modo ſubit ſententias quæ ſibi uidẽtur,& ſic habent.Dicebat,inquit, Iudæis,Vos filij diaboli eſtis,ille homicida erat,quia pater ipſius mendax erat. Vult autem maledico ore effutire ac dicere,creatorem cœli & terræ patrem diaboli eſſe,quũ nullo modo dictum illud ad hoc referre poſſit.Si enim omnino diaboli filij ſunt,corruit ipſius ſermo,& ſibijpſi ignorans Manes repugnat.Separatæ enim ſunt de cætero ipſorũ animæ ex diabolo factæ,& non amplius ſunt ſupernæ uirtutis, iuxta ipſius fabulamentũ.Aut non amplius pars lucis,aut armaturæ eiuſdẽ,aut columnæ lucis,aut matris uitæ.Si uerò omnino ipſi diaboli ſunt,ergo etiam Abraam horum pater, cuius ſemen ſunt ipſi Iudæi,diaboli eſt,iuxta Manis rationem. Quomodo igitur Saluator expreſſe dicit ad ipſos, Vos non eſtis filij Abraam,ſed patris ueſtri diaboli.Si enim eſſetis filij Abraam,opera ipſius faceretis. Vos enim quæritis me occidere,hominem qui ueritatem loquutus ſum uobis.Hoc Abraam nõ fecit.Et uides quod abuſiuus eſt ſermo.Quum enim eſſent ipſi filij Abraam,Dominus abalienat ipſos ab eo, propter opera,non propter formationem aut creationem. Iam uerò etiam in ſuperioribus de hoc tractauimus.Quomodo igitur pars ſeminis ipſius erit modo aliena et diaboli,modò pars Dei?At hoc per conuiciũ dicit.Cui enim quis ſeipſum ſubijcit, huius ſeruus eſt,iuxta operationem & doctrinam,uelut etiam Paulus dicit:Etſi enim multos præceptores habetis,at non multos patres.In CHRISTO enim IESV, per Euangelium ego uos genui.Et uides quod de doctrina dicit.Et ſiquidem Manes ſuſcepiſſet ipſum Abraam,dixiſſemus ſanè,Abraam quidẽ Dei lucis, eos uerò qui ex ipſo geniti ſunt, alterius. Cæterùm argumenti ſcopus & propoſitum hoc modo ſe habet. Imitabantur homicidam,imitabantur traditionem Iudæ, ſuſceperant calumniam proditoris, filij facti ſunt ipſius,propter abnegationem Dei. Ipſe mendax erat, loculos detinens & furans,& dicens ad ipſum,Aue Rabbi.& redarguebatur,& audiebat, Amice propter quid ades.Hic Iudas imitatus eſt ipſum Cain,quoniam homicida erat,mentiens coram Domino,ac dicens,Nunquid cuſtos ſum fratris mei?Non ſcio ubi eſt.Et ipſe iuxta imitationem filius fuit,item q̃ iuxta intelligentiam eius,quæ in ſerpente loquuta eſt mendacis uocis,& dixit,Eritis ſicut dij cognoſcentes bonum & malum. Atque hoc eſt,quod in Euangelio à Saluatore dictum eſt, Vos filij eſtis diaboli.Dicit enim, Non ne duodecim uos elegi,& unus ex uobis eſt diabolus?Quoniam ab initio mendax eſt,& homicida,quia pater ipſius mendax erat.Et ſoluta eſt huius quæſtio. Non enim

Iudæi filij diaboli cur ſunt dicti.

Iudas diabolus.

enim diaboli filij erant, Iudæi, absit. Dicit enim Samaritana ad Saluatorem, Hic in monte hoc adorauerunt patres nostri, & uos dicitis, quod in Hierosolymis est locus
» ubi oportet adorare. Deinde post multa ipse Saluator dixit, Quæ nouimus, loqui-
» mur, quia salus ex Iudæis est. Et rursus Apostolus, Manifestum est quod ex Iuda exortus est Dominus. Et multa sunt quæ de hoc dici possunt, & errorem huius redarguere. Rursus autem inhæret huic dicto, Et lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam non apprehenderunt. Persequebantur, inquit, tenebræ lucem: nempe malis principibus persequentibus, & bello impetentibus Deitatem. Si uero lux bello impetita à tenebris persequutionem patitur, ergo potentiores sunt tenebræ ipsa luce, quoniam fugit à facie tenebrarum, & non potest stare lucens, eo quòd tenebræ sunt fortiores.
» At non sic se res habet. Neque enim lux fugit à facie tenebrarum, sed lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam non apprehenderunt. Si uerò tenebræ non apprehenderunt lucem, multum abest hoc à sententia Manis, qui dicit, quod non solum apprehenderunt, sed etiam armaturam ab ipso abripuerunt. Quomodo igitur quæ prædicatæ sunt ab ipso, quod rapuerint armaturam, omnino non apprehenderunt lucem? Quomodo uerò lux quæ persequutionem patitur, ipsa sua sponte in tenebris lucet?

Tenebræ & caligo peccati

At quoniam obtenebratæ erant mentes hominũ per caliginem peccati, demisit Deus primùm legem, illuminans uelut per lucernam lucentem, quemadmodum dicit Petrus in Epistola, Attendentes prophetico sermoni, uelut lucernæ lucenti in squallido loco, donec lucifer exoriatur, & dies illucescat in cordibus uestris. Illic enim lux in tenebris lucet, lex data in manu mediatoris, per fidelem seruum Dei Mosen. Quapropter quandoquidem ab origine prima erat lux lucẽs uelut scintilla in lege secundùm naturã, quam ubi conspexit Enoch, complacuit Domino: per quam deductus Abel, complacuit Domino: per quam inuenit Noe gratiam corã Deo, cognita uia, per quã Abraam credidit Deo, & reputatũ est ipsi ad iustitiam. Deinde ubi præterijsset lux à scintillari modo, accessit aliquid ad splendorem lucernæ, quæ in squallido loco luxit, hoc est, lux in tenebris lucet, ipsum mandatum Dei, et cogitatio mentis secundũ bonitatem, lucens in corde fidelium, in medio caliginosæ cogitationis malorum ac improborum factorum inter homines, cultusq; simulachrorũ ac abnegationis Dei, cædis
» item & adulterij, atq; aliorum. Quando autem uenit magnũ luminare, lux uera quæ
» illuminat omnem hominem uenientem in mundum: In mundo erat, & mundus per
» ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. In sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et uides in quibus tenebris hæc lux lucet, & quę tenebræ ipsam non apprehenderunt. Nã bonum quod semper à Deo in mentem hominum mittitur, et illuminat in mundo, à peccato non superatur. Similitudinem deinde rursus apprehẽdit Manes, ab eo quòd
» Saluator dixit: Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui seminauit in a-
» grum suum bonum semen, & dormientibus hominibus inimicus homo uenit, & se-
» minauit zizania. Deinde dicunt ipsi serui ipsius, Non'ne bonum semẽ seminasti in a-
» gro? Ipse uerò dixit, Etiã. Vnde igitur zizania? Ille uerò dixit, Inimicus homo hoc fecit.
» Serui autẽ ad ipsum dixerũt, Vis igitur, ut abeamus & eradicemus zizania? At ille di-
» xit, Non, ne fortè eradicantes zizania, eradicetis simul triticum. Verum sinite usq; ad
» tempus messis, & dicam messoribus, Colligite zizania, & ligate in fasciculos, triticum
» autem deponite in horreum. Et parate zizania ut comburantur igne inextinguibili.

Zizaniorum parabola.

Quum autem discipuli ipsius in domo dicerent, Explica nobis parabolam zizaniorum, ipse soluit ac respondit, ut non concederet impostori ut ansam haberet contra ueritatem. Respondet igitur clarè Dominus, & dicit: Qui bonum semen seminauit, est Deus: ager est mundus. zizania sunt mali homines, triticum sunt boni homines. inimicus homo, est diabolus: messores, sunt angeli: messis est cõsummatio seculi, quã

do præ-

do præcipiet Dominus Angelis ſuis, et colligent peccatores à regno ſuo, & tradent ip ſos ad exurendum. Et uidetis uos filij ueritatis, quod ea quæ uult dicere contra ſeip- ſum producit hic renouatus nobis pro Ianne & Iambre. Ipſe enim negat mundũ Dei eſſe. Hic autem Saluator dicit mundum eſſe agrum, patremfamilias autem ac Domi- num agri, hoc eſt patrem ſuum, & ſeipſum ſeminaſſe bonum ſuum ſemen. Et neq; di uiſit animas à corporibus, aut corpora ab animis. Sed inimicum hominem dicit ſemi- naſſe zizania, quæ ſunt mali homines. Homines autem non dicit corpora per ſe, ſed ſi mul dixit malos homines. Rurſus ſimiliter bonum ſemen paterfamilias ſeminauit in agro ſuo, bonos dicit homines, & non dixit horum animas, ſed bonos cum corpore & anima. Proinde ergo per doctrinam ſeminat Deus bonum in hominibus, & per malignam fraudem ſubſeminat mala opera diabolus in hominibus. Hinc atque hinc non reperiemus maliciei radicem, ſed opera quæ per nos fiunt. Et omnino non eſt dia bolus cauſa & autor ſeminatorum zizaniorum. Statim enim declarat dicens, Dũ dor « mirent homines, & non dixit, dum dormiret paterfamilias. Quum enim nos obdor- mierimus à bonis operibus, quum neglexerimus iuſtitiam, quum mentem non uigi- lantem habuerimus ad mandatum Dei, tunc ſeminamus peccata. Vides quod meſſo res parant faſciculos ad ignem æternum? Dic mihi ô Manes, animas illic ligant, aut corpora cum anima exurunt, aut ipſas animas? Non enim amplius conſiſtet ſermo tu us de animarum purgatione, quando ad ſupplicium & iudicium tradentur. Verùm ſuffecerint hæc de his hactenus. Intelligentibus enim apparent & clara ſunt dicta ueri tatis. Apprehendit rurſus aliud dictum in medium producens, & non intelligens ea, quæ in ipſo ſita ſunt, aliter interpretatur ſalutaris doctrinæ uirtutem, eo quòd dixerit Saluator, Venit princeps mundi huius, & in me nihil quod ſuum eſt inuenit. Et rur- « ſus Apoſtolus, Deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipſos « illuminatio gloriæ Euangelij. Videamus itaque de principe mundi huius, de quo di- « cit Dominus, quod deijcietur infra: Ego autem ſi exaltatus fuero, omnes traham ad *Princeps mun* meipſum, quem dicat principem mundi huius. Et ſiquidem diabolum dicit, quomo- *di quis.* do Ioannes in Euangelio de Saluatore dicit, Quod in ſua uenit, & ſui ipſum non rece- perunt. Videmus enim duas has ſententias inter ſe oppoſitas. Apoſtolus enim dicit, « Totus mundus in malo ſitus eſt, & in mũdo erat Saluator, quomodo ergo utriq; ca- pientur? Si totus mũdus in malo ſitus eſt, ubi locus Saluatori in mundo eſt, ut ipſe ſit in mũdo? Et ſi propria ſunt filij Dei ea, quæ ſunt in mundo, qualis princeps domina- tur proprijs Dei? Si uerò non ſunt propria filij Dei, quæ ſunt in mundo, qualis prin- ceps mundi conceſſit propria eſſe Saluatoris ea, quæ ſunt in mundo? Et ſi filij Dei eſt mundus, quomodo conceſſit principi ut ſuum mundum occupet? Sunt autẽ omnes ſermones Scripturæ ueritatis in ſapientia dicti, quemadmodum ipſe Dominus dicit, Venit Ioannes in uia iuſtitiæ, non edens neque bibens, et dicunt, Dæmonium habet. « Venit filius hominis edens & bibens, & dicunt, Ecce homo uorax & uini potor, ami « cus publicanorũ & peccatorum, & iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis. Quomodo au- « tem iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis aliter, quàm ab intelligentibus ſapientiæ uerba? Sicut dicit & in Propheta, Quis prudens & intelliget hæc, quia rectæ uiæ Domini. « Et cui ratio ſapientiæ, & cognoſcet hæc? Impij autem debiles erunt in ipſis. Debilis « enim factus eſt, & reuera impius cum impijs in diuinis ac cœleſtibus ſermonibus. Sal uator enim paulò antè dixit, Videbam ſatanã ſicut fulgur de cœlo lapſum. Et hic rur- « ſus, Princeps mundi huius deijcietur infra. Et ſi de ſatana ſermo erat iam lapſo, quid « erat opus rurſus deijci infra? At omnino dices, In abyſſum. Vbi igitur exaltari uole- bat Dominus? Siquidem enim ab abyſſo exaltari uolebat, ſimile ad ſimile admotum atq; extentum, æquiualentes locutiones efficit, quando in terra exaltatus eſt. Dixit e- nim de exaltatione crucis, et de aſcenſu in cœlũ, quo omnes ſurſum trahat ad ſeipſum.

Et qua ratione, quum ſupernè eſſet, nõ attraxit, ſed in terram uenit? Oportebat enim ipſum uenire, & ſpeciem hominum in ſeipſum ſuſcipere, quo Deus Verbum, qui ex paternis ſinibus deſcendit, ubi primum ipſum ſanctum uas, quod à Maria accepit, efformaſſet ſibĩjpſi, ipſum ſanctum uidelicet corpus, in proprio corpore exaltaretur, & exaltatus ſimiles traheret ad ſeipſum. Quis uerò eſt princeps mundi huius? Quis quàm, uelut dicit, Totus mundus in malo ſitus eſt, non cœlum dicens, non terram, non ſolem, non lunam, non plantas, non mare, non montes, non aërem, non nubes, non uentum, non aſtra, non uolatilia, neque quicquam ex creatis. abſit. Sed mundus eſt, mentis humanæ ſuperbia, audacia ac fiducia arrogantiæ, temeritas elationis hominum. Hic princeps mũdi ſuperbia ipſa decidit infra. Vos enim, inquit, gloriam alter ab altero accipitis, ego autem non quæro meam gloriam. Quomodo enim non cecidit ſuperbia, quomodo non fractus eſt princeps mundi, quum Herodes quidem ſeruet & iudicet iudicem ac Dominum uiuorum & mortuorum, Pilatus uerò præſideat, miniſter maxillam alapis cædat, Iudas tradat, Caiphas iudicet, Iudæi conſpuant, milites colaphiſſant caput eius, qui nutu cœlum & terram uertere poteſt. Hæc eſt ſuperbia, & audacia, & gloria hominum mundi. Hic erat princeps mundi, qui cecidit infra. Omnes enim, qui in eminentia dignitatum in mundo ſunt, per elationem, per audaciam, per gloriam, per ſuperbiam, principatum poſſident, quorum nihil in Saluatore inuentum eſt. Linum enim fumigans non extinguet, & arundinem fiſſam non confringet. Et multa de hoc dicere poſſem. Rurſus autem idem Manes producit, quod Apoſtolus dixit, Deus, inquit, ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipſos illuminatio Euangelĩj. Si eſt Deus mundi huius, quid ergo Saluator, ubi uenit, faciebat in alienis? Et ſiquidem aliena deſiderabat, non eſt hoc boni, neque iuſti. Si uerò ſaluandi gratia uenit non propria, ſed aliena: hoc adulatoris cuiuſdam eſt, uolentis eos qui uicini ſunt elatos facere. Etſi omnino ut ea quæ Dei huius ſeculi ſunt ſaluaret uenit, ergo ipſi Deo mundi gratiam deponit, propria ipſius uaſa ſaluare tentans. Et ſi omnino aſſentitur Deus ſeculi huius, propter ſuos qui à Saluatore ſeruantur, ergo bonus eſt, etiamſi ſaluare non poſſit, gaudens ob ſuorum ſalutem. Et erit de cætero una ſocietas bonitatis, quoniam alter quum poſſit ſaluat, alter uerò quum non poſſit ſua ſaluare, ob ſeruatos gaudet, lucrum hoc ducens, quod ſua ab eo qui bene ſaluat, ſalua habet. Et ſi omnino nõ aduerſatur uolenti ſua ſaluare, etiam gratiam confitebitur. Si autem gratiam confitetur, primum ipſum ſaluat cuius ſunt qui ſaluantur, quo erga eum qui ſaluatur, bonitatem ſuam oſtendat. Et non paruos potius ſaluare uult, & ſinere neceſſarium, ex quo facti ſunt qui ſaluantur. Aut aliter rurſus. Si quidem uult ipſum non ſeruare, eos uerò qui ſub ipſo ſunt ſaluat, ergo non perfectum operatur, neque poteſt bonum operari in perfectione. Si uerò eo quòd eſt naturæ, quæ non ſaluatur, ipſum quidem ſaluare non poteſt: eos uerò qui ab ipſo facti ſunt, ſeruat: multo profectò putidiores ſunt, qui ab ipſo facti ſunt, & impoſſibile eſt ipſos ſaluari. Sed & aliàs, ſiquidem propria quædam ſaluare non potens, ad aliena uenit oſtentationis gratia, ut ſuum auxilium demonſtraret, magna eſt inopia, quæ non poteſt ſua ſaluare, & ad aliena proficiſcitur, quo oſtendat opus quod in ſuis demonſtrare non potuit. Et iam corruit ſermo Manis, de Saluatore & principe huius ſeculi dictus. Et eſt reuera Deus huius ſeculi, non Deus alius & diuerſus ab eo, qui eſt, neque Deus alius in ſubſtantia exiſtens: abſit. Deus enim omnium Dominus, qui mundum fecit, unus eſt Deus, pater Domini noſtri IESV CHRISTI, & nunquam deſinit. Verùm de quo Apoſtolus dicit, quem increduli in Deum ſibĩjpſis elegerunt, eum non ſolum unum Deum huius ſeculi eſſe dico, abſit, ſed etiã multos, quibus increduli ſeipſos ſubiecerunt, & mente excæcati ſunt. Velut etiam in »alio loco dicit: Quorum Deus uenter, & gloria in turpitudine ipſorum. Et Domi-

Mundus quid ſit.

Deus huius ſeculi.

nus

nus in Euangelio, Non poteſtis duobus dominis ſeruire, dicit. Deinde poſt multa, ut oſtenderet, qui ſunt duo Domini, dicit, Nõ poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Proinde Deus eſt Deus, & mãmonas eſt deus mundi. Per hos enim duos, mammonam & uentrem, maxima pars naturæ hominum ineſcata cæcutit, non à Deo cauſa accepta, ſed per propriam malignitatem, prout unuſquiſque appetens, in incredulitate ſe ipſum ſubditum omnibus tradit. Vnde & Apoſtolus dicit: Radix omnium malorũ eſt auaritia. Et propterea execratur malam præſumptionem ac prænotionem faciendi Deum, dicens: Edulia uentri, & uenter edulijs, Deus autem & hunc & illa abolebit, deteſtans uentris concupiſcentias. Deus itaq; huius ſeculi excæcauit mentes incredulorum. Quemadmodum etiam in Euangelio ſcriba primus & ſecundus dicere reperitur, Quid faciam ut uitam æternam poſſideam? Ipſe uerò dixit: Honora patrem et matrem, ſicut ſcriptum eſt. Non enim erant ab ipſo aliena, quæ in lege habentur, uelut ipſe docet uitæ hæreditatem eſſe legis obſeruationem. Deinde dicit, Hæc omnia feci à iuuentute mea, & quum hoc audiuiſſet, gauiſus eſt, ut oſtenderet mandata legis à ſua Deitate non eſſe aliena. Per hoc enim quod dixit, Gauiſus eſt, cõſenſum ueteris Teſtamenti ad nouum fecit. At ille, Quare amplius, inquit, opus habeo? Et dicit ad ipſum: Si uis perfectus fieri, uende bona tua, & diſtribue pauperibus, & accipe crucem tuam, ac ſequere me, & habebis theſaurum in cœlis. Ille uerò abijt mœſtus, erat enim diues ualde. Deinde dixit Dominus, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem in regnum cœlorum ingredi. Non poſſunt enim ingredi, quoniã excæcati ſunt à Deo ſeculi, ducentes Mammonam ſuum deum, & ſeipſos ſubditos facientes Deo huius ſeculi, hoc eſt auariciæ. Quemadmodum dicit, Attendite à fermento phariſæorum, quod eſt ſimulatio. Et in alio loco: Quod eſt auaricia. Et ut oſtenderet huius effectũ & opus, dicit: Duces ſunt cæci, cæcus autem ubi cæcũ ducit, ambo in foueam cadũt. Quandoquidem enim excæcauit ipſos auaricia, Deus huius ſeculi, etiam non illuxit illuminatio Euangelij in cordibus ipſorum, eo quòd excæcati ſunt circa auariciam. Hæc enim & Iudam excæcauit, hæc etiam Ananiã occidit. Hæc multos perdidit. Hic eſt Deus huius ſeculi, quem homines ſibi Deum elegerunt, & honorem erga ipſum apprehenderunt, & Dominum contempſerũt, ſicut dicit: Vnum quidem amplectetur, alterum uero contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire & mammonę. Et uides expreſſe ac clarè quomodo rem interpretetur. Nullus enim eſt alius Deus, non in cœlo, non in terra, non in omnibus locis, quàm unus Pater ex quo omnia, & unus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & unus Spiritus ſanctus in quo omnia, ſemper exiſtens trinitas, una Deitas, & nunquam additionem accipiens, neq; ablationem admittens. Tranſeamus autem rurſus ad alia, & retia huius beſtiæ ferę, & inimici ac ultoris diuellamus, ô chariſſimi, ita ut quę ab ipſo nouè dicta ac expoſita ſunt, ad ueritatis locutionem feramus, his qui ueritatẽ diſcere uolũt, & mentem ab omni mala hæreſis doctrina auertere. Reprehendit enim rurſus legem & prophetas, inimicus ueritatis & ſancti Spiritus exiſtens, qui in lege & prophetis loquutus eſt, & laxata lingua uelut ſemper cõtra Deum, qui omnia fecit, loquutusq; eſt in lege ac prophetis, & eſt pater Domini noſtri IESV CHRISTI, ex quo omnis familia in cœlo & in terra nominatur, dicit: Ex ipſo concupiſcentia, & ex ipſo cædes, & alia omnia. Iuſſit enim & ueſtes rapere Ægyptiorum, ſacrificia autem ſibijpſi offerre, & alia omnia quæ lex tradit. Occidit & homicidam, ut non contentus ſit prima cæde, ſed etiam alteram efficit, nimirum dum primam cædem uſciſcitur. Immittitq; concupiſcentias in mentes hominum, mulierum & aliarum rerum. Prudenter autem, inquit, pauca de CHRISTO uaticinatus eſt, ut per pauca ſimilitudinis fidem faceret. Atq; hæc erãt uerba temerarij Manis, quæ contra ſuum Dominum effræni linguâ loquitur. Vbi uerò conſiderabit quis, uidebit nihil aliud in hoc apparere, quàm phrenitidie correp-

Auaricia eſt Deus huius ſeculi.

Legis ac Prophetarum reprehenſio.

ti opera. Sicut enim qui ex phrenitide laborat, gladio contra seipsum armatur, & propter morbũ suas carnes conscindit, & putat se de inimicis ulciſci, & nõ nouit, sic etiã hic contra seipsum arma sumit, non intelligens sententias, quas contra seipsum attrahit. Si enim ex ipso concupiscentia est, & concupiscentiã operatur, quomodo sursum ac deorsum contra concupiscentiam scribit, qui concupiscentiam immittit? Qui dicit,
„ Non concupiſces, quæ proximi sunt, neque bouem ipsius, neq; iumentum ipsius, ne
„ que ancillam ipsius, neque agrum ipsius, neque uxorem eius, neque quæcunq; proximi tui sunt, si tollit concupiscentiam, non ipse est concupiscentiæ suppeditator. Quomodo igitur dicit, Præcepit, ut spoliarent Ægyptios, dum exibant ex terra Ægypti? Reuera enim iustus est iudex, uelut etiam iam sæpe de hoc dixi. Et ut ostẽderet, quod
„ non ipse opus habeat sacrificijs, dicit in Propheta, Non sacrificia obtulistis mihi do-
„ mus Israel quadraginta annis, dicit Dominus. Cuius igitur erant, quæ offerebãtur ipsi quidem iuxta mentem offerentium? Ipse uerò non eo quòd ipsis opus haberet, admisit, sed ut adsuefaceret à multitudine deorum, unum Deum cognoscere: quum uideret sacrificia fieri dijs Ægyptiorum, ut ne per multitudinem deorum mẽtes ipsorum mutatæ, unum solum Deum relinquerent. Postquam autem abduxit mentem ipsorum à multitudine deorum, per multum tempus desuescere faciens ipsos ab huiusmo
„ di proposito, incipit recidere quæ non uoluerat: & dixit, Cur mihi thus ex Saba offer
„ tis, & cinamomum ex terra longinqua? Num comedo carnes taurorum, aut sangui-
„ nem taurorum bibo? Hæc enim nõ requisiui ex manibus uestris, sed ut faceretis iusti-
„ tiam erga proximum, & unusquisq; ueritatem erga fratrem suum. Et uides quod progressu temporum substantia uirtutis diuinorum reuelatur. Quemadmodũ ipse rur-
„ sus dicit ad Samuelem: Vnge Saul in regem. Postea uerò ipsos redarguit, dicens: Vn
„ xistis regem, non per me: & principes, & ego non præcepi uobis. At quia expetebant
„ hoc mentes ipsorum, consolans Deus Samuelem prophetam, dixit: Non te reiecerũt, sed me, dicit Dominus. Verùm unge ipsis Saul filium Cis, uelut pueris paruis oblatum numen, ut gestet infirmitatem debilium, & morem gerat infanti ob debilitatem
„ ipsius. Deinde dicit id, quod perfectissimum est: Sacrificium Deo spiritus contritus:
„ cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Et, Sacrificate Deo sacrificium laudis, Et quæcunque de hoc dici possunt. Postea uerò dicit idem Manes: Voluit de CHRISTO sermonem edere. Qui enim loquutus est in lege magnus reuera, qui edit & de futuris cognoscit. Si autem nouit futura, non exors est prænotionis. Sed Deus est, qui futura nouit. Scripsit autem ipsa ut fierent. Si uerò contraria ipsi fuissent, scripsisset quidem de ipsis, uerùm soluisset ipsa, ut ne ipsis credidissemus. Quando uerò futura in CHRISTVM perfici confirmat, profectò ipse spiritus est, qui loquutus est in lege, & in prophetis, & in Euangelio. Vna est enim consonantia, quemadmodum
„ per Mosen dicit, Prophetam uobis ex fratribus uestris excitabit Dominus. Et rursus
„ Dominus dicit: Moses de me scripsit. Moses autem dicit, Omnis anima quæ non au
„ diet prophetam illum, exterminabitur. Et rursus Dominus: Si Mosis scriptis nõ creditis, quomodo meos sermones audieritis? Et undiquaq; apparet ueritas, lucida exi-
Testamentum mortis. stens, & non habens rugam. Mortis porrò rursus esse asserit Testamentum legis, eo
quòd Apostolus dixit: Si uerò Testamẽtum mortis per literas incisum lapidibus fuit
„ in gloria. Et non solùm hoc dixit diuina Scriptura: sed quod lex iusto non est posita,
sed patricidis, & matricidis, & periuris, & si quid oppositũ est sanæ doctrinæ. Quan-
Lex iusto non est posita. doquidem igitur lex iusto non est posita, iniquus ergo est iustus: absit. Sed quoniam
anticipauit iustus perficere ea, quæ sunt legis, non est lex cõtra iustum qui fecit legem,
uerùm posita est contra eos qui deliquerunt, iudicans iniquos. Sic igitur & Testamentum. Iussit enim homicidam occidi, & adulterum occidi, & iniquum legis transgressorem lapidibus obrui. Fuit autem in gloria, magna enim fuit huius gloria. Ex-

celluit

celluit enim gloriam hominũ, eo quòd à mutua iniuria prohibebat, in luce columnę ignis expreſſum, in tubis horrendis ualde reſonans, et in tabernaculo teſtimonij, et in magna gloria tunc conſtitutum. Oportebat enim præire Teſtamentũ mortis, ut primum mortui peccato uiueremus iuſtitiæ. Sicut CHRISTVS infirmitates noſtras portauit, & morbos ſuſcepit, dum ſuſtulit omnia in corpore in cruce, ut primum ea quæ ſunt mortis, deinde quæ uitæ ſunt, in ipſo propter nos implerẽtur. Et propterea primum moritur, ut mortis Teſtamẽtum confirmet. Deinde ex mortuis reſurgit, ut à gloria ad gloriam tranſeat. In cruce enim triumphauit de principatibus ac poteſtatibus, in morte cõdemnauit peccatum. In eo quòd ſepultus eſt, ſepeliuit iniquitatem. In eo quòd guſtauit mortem, aculeum mortis confregit. In eo quòd deſcendit ad infernum, ſpoliauit infernum, ſoluit ligatos in fortitudine, erexit trophæum crucis contra diabolum. Et uide quomodo gloria hæc à Moſe uſq; ad Dominum. Quanto magis Teſtamẽtum uitæ erit in gloria, lapide deuoluto, petris ruptis, monumentis apertis, Angelis coruſcãtibus, mulieribus annunciãtibus, pace data, Spiritu Apoſtolis ab ipſo dato, regno cœlorum promiſſo, Euangelio illuminante orbem terrarum. Qui deſcẽdit, ipſe eſt, qui aſcendit ſupra omnes cœlos, & ſedet in dextra patris. Non erat mortificans Teſtamentũ, ſed contra mortem Teſtamentum. In gloria autẽ erat mortis Teſtamentum, quo excellens gloria contra mortem fieret. Deinde rurſus idem Manes dicit, Nõ poteſt unius doctoris eſſe uetus & nouum Teſtamentũ. Illud enim ueteraſcit de die in diem, hoc uerò renouatur ex die in diem. Quicquid enim inueteraſcit ac ſeneſcit, propinquum fit interitui. Verùm illud alterius Dei, & alterius doctoris eſt, & hoc alterius Dei, & alterius doctoris. Et ſiquidem duo uetera Teſtamẽta oſtẽdere potuiſſet, ueriſimile eſſe queat, quod ab ipſo dicitur, uelut duo eſſent, qui tunc Teſtamenta feciſſent. Similiter autem ſi duo noua Teſtamenta oſtendere potuiſſet, poterat quis in mentem ſumere, quod ab ipſo dictum eſt. Si uerò uetus eſt unius, & nouum alterius, boni autem Dei eſt nouum Teſtamẽtum, mali uerò uetus: ergo niſi uidiſſet bonus Deus malum Teſtamentũ feciſſe, nõ nouiſſet quod oportet Teſtamentũ legare. Et erit hoc modo magis, ut qui ab illo doctrinæ occaſionem acceperit, & in rebus infinitus ſit. Si enim non uidiſſet, non utique imitatus fuiſſet. Et oportebat magis uetus Teſtamẽtum eſſe boni Dei, quo potius malus imitator appellaretur, quàm qui eſt uerus Deus. Dicit enim Dominus in Euangelio, Quicquid uidet filius patrem facere, ſic & ipſe ſimiliter facit. Et ut ne admitteret conſiliarium, ut ne gloriari poſſet diabolus ac dicere, Per cõſilium eius Saluatorẽ aliquid feciſſe, quum dixit ad ipſum, Dic ut lapides iſti panes fiant, ipſe hoc non ſuſtinet facere, ut ne diſcere uideatur & conſilium à diabolo accipere. Et uides quod duo Teſtamenta unius Dei dicit. Dicit enim Apoſtolus, Primum Teſtamentũ in monte Sina datum eſt, generans in ſeruitutem. Mõs enim Sina eſt in Arabia. Etſi enim duæ ſunt mulieres, at unus eſt uir. Sic etiamſi duo ſunt Teſtamenta, at unus eſt Deus, qui ambo legauit. Et propterea non duo uocauit noua, neque duo uetera, ſed unum uetus, & unum nouum. Et dicit, Teſtamentum autem ob mortuos firmum eſt. Quapropter etiam primum ſine ſanguine non conſiſtit. Accepit enim Moſes ſanguinem hircorum, & aſperſit ipſum librum & populum. Et ideo etiã ſecundum Teſtamentum ob mortem Saluatoris datum eſt, quãdo maximè ambo inter ſe conſona ſunt, illud quidem dicens, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux ex femoribus ipſius, donec uenerit cui repoſitum eſt. Secundum uerò, Deus erat in CHRISTO, mundum concilians ſibĩpſi, non imputans ipſis delicta. Et multa de hoc dicere poſſim, uerùm compendij gratia præſcribo. Porrò arboribus reſiccatis ac inueteratis rurſus comparat Legem & Prophetas, nimirum ex dicto quod dixit, Lex & Prophetæ uſque ad Ioannẽ. Et nihil eſt hoc ſtultius. Cui enim non clarum eſt, quod impleto eo quòd nunciatum erat per Prophetas, finiti

Teſtamenta ambo nõ eſſe unius doctoris

Lex et prophetæ reſiccatæ arbores.

erant Prophetæ: Si enim adhuc uenirent Prophetæ nunciantes CHRISTVM uenturum ex Maria, nondum CHRISTVS aduenisset. Similis enim uidetur hæc res tali cuipiam facto. Rex profecturus in regionem præmittit ante se in equis præparatores, prænuncios. Et quanto magis aduentus regis appropinquat, tanto plures sunt præcones aduentum anticipantes, & in urbibus aduentum denunciantes. Vbi uerò uenerit iam rex in urbem, quæ amplius est utilitas præconum? Quid opus est equitibus, aut alijs denunciãtibus regis aduentum, quando ipse rex intus est? Sic etiam lex & prophetæ usque ad Ioannem, ubi uerò Ioannes prædicauit uocem in deserto, & ostendit, Hic est agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, non amplius prophetis opus est, quo ueniant & prædicent nobis CHRISTI ex uirgine aduentum. Opus autem fuit his, qui præannunciauerunt ipsius aduentum, ad aduentus ipsius confirmationem, quoniam præannunciatus fuit. Quemadmodũ enim si quis pædagogum haberet, uelut etiam Apostolus dicit, quod pædagogus noster est lex ad Domini aduentum: ubi peruenerit ad ætatem, & acceperit præceptorem, non omnino reijcit pædagogum uelut inimicũ. Sic & nos deducti sumus in lege & in prophetis, usq; ad aduẽtum præceptoris. Reperto autem præceptore, non reprobamus pædagogum, sed etiam gratiam ipsi confitemur, quod puericiam nostram deduxit, & ad perfectiores disciplinas nos demisit. Aut quemadmodum si quis in mari nauigare uellet, & magnam nauem haberet, uerùm in parua scapha commotionem circa ripam maris transiret, & scapha hominem ad magnam nauem perferret: homo ipse non omnino submergit scapham, ubi magnam nauem reperit, sed cum hoc quod gratiam scaphæ habet, occupat maiorem salutis suæ nauim. Aut ut etiam aliter dicamus, quemadmodũ si quis expositus sit à matre sua genitrice, assumptus autem sit ab aliquo quocunq; tãdem, & postea ubi in uirum euasit, cognouerit suum naturalem patrem, sit autẽ talis prudentia præditus, nunquid ubi cognouit suum patrem, & propriam hæreditatem assequitur, ob id reprobat nutritorem, qui ipsum educauit, & non potius gratiam habet nutricio, quod nõ siuit ipsum in mortem tradi? Sic & nos gratiam habemus Deo qui dedit legem & prophetas, et gratiam habemus ipsi, qui dignatus est nos nouo filij sui Testamento. Dicit deinde idem Manes, formas esse nos principum, & nos à principibus factos, ipsis uerò in eduliũ obiectos. Verùm multa est impietas in talibus uerbis, uidemus enim non sic res contingere. Omne enim quod est in terra, etiamsi ex improbioribus ac sæuioribus feris sit, nõ propriam formam inuadit, sed alias. uelut uerbi gratia, Leones leones non comedunt, ob propriam figuram, & eundem ordinem, sed fame magna premente, feras in montibus, & ubi per longum tempus nihil reperiunt, aut propter niuem, aut ob aliam inopiam, diuersantur in speluncis ac latebris suis leones unà cum catulis ac leænis. Et non inuadit fera feram, non lupus lupum, nisi fortè ad insaniam deueniat animal, & rabie percitum ignoret quod facit. Si itaque lupus lupum non edit propter eiusdem ordinis formam, quomodo possunt principes nos edere, si eiusdem formæ sumus, & non magis adblandiantur nobis, quo uidentur proprias suas formas amplecti? Et undiquaque redarguuntur impostoris sermones. Deinde rursus ex Euangelio apprehẽdit, quod non omnes capiunt ipsius doctrinam, sed quibus datum est. Et non erat in hoc loco sermo Saluatori de doctrina, sed de eunuchis. Si uerò de doctrina ipsius hoc impletur, Non omnes capiunt dictum hoc: ergo si non capient, iuxta propriam mentem non capiunt. Laudabiles igitur aut uituperabiles hi iuxta liberum arbitrium uocabuntur. Et non amplius secundùm naturam erit capacitas, alioqui quid profuisset suam doctrinam denuncians? Corruit autem undiquaq; ipsius sermo. Neq; enim doctrinam Saluator dictum appellauit, sed sermonem de eunuchismo. Et si etiã de doctrina dixisset, non amplius consistet Manis sermo. Dicit amplius idem Manes, nostros iam sermones usurpans,

Etenim

Similia egregia.

Homines eduliũ principum.

Nõ omnes capiunt hoc, dictũ, de qua re dictum sit.

Etenim oues meæ cognoſcunt me,& cognoſco meas oues. In omnibus autem mentitur. Quum enim uellet per blandicias rapere animas eorum, qui tunc erant in diſputatione,hunc ſermonem proloquutus eſt,eſcam,ut ita dicam,ſpargens, quo per adulationem ipſi coniungerentur,ut ubi coniuncti ipſi eſſent, inciperet iactare ac dicere, nouiſſe ſeipſos priuſquam ad ipſum acceſſiſſent. Accidit autem ei uelut Apollini uati,ſicut in Græcorum fabulis fertur, qui alijs uaticinabatur, ſibijpſi uerò uaticinari non potuit. Verum excidit à uaticinio amans Daphnem, & excidit propter ipſius caſtitatem. Sic etiam hic Manes uaticinabatur quidem ſe noſſe ſuos, uerùm natura propter Marcellum uenit, ſubditum ipſum accepturus. Sed corruit ipſius uaticinium. Neque enim Marcellus ipſi fidem habuit, neque quiſquam alius illius temporis hominum. Deinde dicit, quod antiquis annis nemo ſaluatus eſt, ſed à decimoquinto anno Tiberij Cæſaris, uſque ad ſua tempora. Probus autem erat illo tempore rex, & Aurelianus ante ipſum, quando hic Manes præſens erat. Et in hoc rurſus confutatur, quum undiquaque Euangelium & apoſtolica uerba dicant de his, qui iam prius ſunt ſaluati. Similiter dicit Dominus, Requiretur à generatione hac omnis ſanguis iuſti effuſus in terra, à ſanguine Abel iuſti, uſque ad ſanguinem Zachariæ, qui effuſus eſt in medio templi & altaris. Vnde igitur iuſtus eſt Abel, unde Zacharias, niſi quod erat iam ſalus, & quod ſaluauit iam per Legem & Prophetas? Apoſtolus autem dicit: Regnauit mors ab Adam uſque ad Moſem, quo cognoſcas quod in Moſe impedita eſt mors, non penitus abolita. Expectabat enim perfectorem omnium IESVM, quo ubi ipſum tradidiſſet pro humana natura, immortalis mortuus, & inſuperabilis ſuperatus, & uita in carne ſuſtinens ut pateretur, frangeret per mortem eum, qui imperium mortis habet, aculeum peccati, & mortem, quãdo de cætero implebatur, Vbi aculeus tuus ô mors, ubi uictoria tua ô inferne? Illic etenim in Moſe impedita mors euerſa eſt, ubi regnaſſet uſque ad Moſem. Et primum quidem iuſti erant Abel & Enoch, qui translatus eſt ut non uideret mortem, & non eſt inuentus. At nondum erat lex ſcripta, ſed lex naturalis ex intelligentia & traditione, per ſucceſſionem ex patribus ad filios. Quando uero clarè edita eſt lex, factus eſt gladius, ut ita dicam, diuidens uim peccati. Quando autem Saluator aduenit, contritus eſt aculeus mortis, & rurſus deuorata mors tunc in uictoriã. Et uide quomodo ſaluauit Deus per multos modos. Perfecta autem ſalus in CHRISTO IESV Domino noſtro facta eſt, & fiet uelut etiam Euangelium dicit, Ex plenitudine ipſius nos omnes accepimus. Et qualẽ dicit plenitudinem, præterquã legem per Moſem datam? Gratia & ueritas per IESVM facta eſt. Illic quidem data eſt, hic facta eſt. Si ex plenitudine lex, gratia & ueritas IESV, uetus & nouum Teſtamentũ in Lege, & gratia, & ueritate ſunt. Alia porrò ſententia idem Manes uſus eſt, dicens: CHRISTVS redemit nos à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Dicat itaque quo argento facta eſt emptio, quale fuit precium, quod dedit ut nos emeret? Non enim dixit, emit, ſed redemit. At emptionem quidem nouit, precium autem non nouit. Veritas uerò utraque confitetur. Redemit enim nos, & emit uere à maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Et quomodo emit nos, ſtatim infert ille Eccleſiæ doctor, dicens: Precio empti eſtis, precioſo ſanguine agni immaculati & immaculati CHRISTI. Si itaque ſanguine empti eſtis, non es de emptorum numero ô Manes, quia ſanguinem negas. Vnde uerò nos emit, dic. Alienos nos emit? Ergo indigus fuit prior noſter Dominus, & opus habens noſtri precio, accepit id, & tradidit nos CHRISTO. Et ſi traditi ſumus CHRISTO, non amplius ſumus prioris. Si itaque prior non amplius nos poſſidet, ergo extra ſuam poſſeſſionem conſtitutus eſt, & in proprijs locis non habet poteſtatem. Quomodo igitur operatur in filijs inobedientiæ, uelut ſcriptum eſt? Sed neque quomodo emit, neque quomodo empti ſimus, neque quomodo

Apollinis uatis uanitas.

Saluatum neminẽ ante 15. Tiberij annũ.

Saluationis modi multi.

Plenitudo quid ſit.

Emptio et precium noſtri.

maledictio pro nobis factus est,nouit ille,per omnia insaniens,qui aperuit os suum, & non potest ea,quæ dicit cõfirmare.Ecce enim ipsos uidemus dicere in regeneratione aduentus ipsius a uociferari,In nomine tuo comedimus,& in nomine tuo dæmonia eiecimus,& dicit ad ipsos,Abite à me maledicti, non noui uos. Quomodo igitur ipsum cõfitentur,et ipse illos execratur? Quid uerò erat maledictio legis? Maledictio legis erat crux propter peccata.Si quis enim deprehensus fuerit in delicto,dicit lex,sus-

Maledictio legis crux.

» pendetis ipsum in ligno. non occidat sol super ipsum, super morticinium ipsius, sed » detrahetis ipsum,& sepelietis ipsum ante solis occasum. Quia maledictus omnis,qui » pendet in ligno. Quandoquidem igitur propter crucifixionem maledictio constituta erat, ipse ubi uenit, peccata nostra in ligno sustulit, seipsum dans pro nobis.Sanguis ipsius nos emit. Corpus ipsius nos à maledictione soluit, hoc est soluit peccata per pœnitentiam crucis, & suum aduentum. Neque igitur lex maledictio est: absit. Neque Euangelium maledictionem accepit, neque ipse Dominus, sed per occasionem mortis suæ exoluta est mors contra peccatum. Deinde dicit, quod lex administratio erat mortis. Iam uerò de hoc multa diximus,quod non ipsa erat ministra mortis.Neque enim iussit occidere, sed dixit, Ne occidas. Quandoquidem uerò occidit homicidam,ut per unum occisum cædis actio tolleretur, & propter unum terrefacti multi abstinerent ab iniustitia,ut non amplius occiderent, administratio mortis erat, non ut mortem administraret,sed ut mortem homicidæ faceret, ut ne amplius multi homicidæ fierent. Vbi autem uenit Saluator, quandoquidem castigat iam pædagogus, plurimo tempore perfectiora documenta ostendens, unà cum consonantia legis,nempe,Ne occidas,ne furtum facias, ne dicas falsum testimonium,dixit,Si quis te cædit in dextram maxillam,obuerte ipsi etiam alteram,quo uitæ administratio fiat, cæde penitus sublata. Qui enim percutitur in maxillam, iritationem ad cædem non facit, sed manum homicidæ per humilitatem exoluit, maliciam in ipso blandicijs demulcens. Atque sic omnia consona sunt in ueteri ac nouo Testamento. Deinde rursus aliud dictum apprehendit, quo duarum personarum propositum obiter inferat, ad dictæ ab ipso dualitatis confirmationem, duarumq; naturarum, principiorum que principium non habentium, & radicum, de quibus iam antea diximus, similia dicere uolens, uerùm ob rerum diuisionem sic diuidere audens, dicere non ueretur,

» quod uetus Testamentum dixit, Meum est aurum, & meum argentum. Nouum » uerò Testamentum dicit, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. At non nouit quod uetus rursus dicit,Diues & pauper alter alteri obuiam ue-

Pauperes natura,et pauperes spiritu.

nit, Dominus autem utrosq; fecit. Et nouum Testamentum eidem consentit,beatos quidem prædicans pauperes,natura pauperes,aliquando uerò pauperes spiritu,ut utrosq; exæquet,quo & gloriãs Petrus ueram paupertatẽ ostendat, dum ait:Argentũ

» & aurum non est mihi,quod uerò habeo,hoc tibi do, in nomine IESV CHRISTI, » surge & ambula, & ut beatitudinem natura pauperum non oppositam esse indicet beatitudini pauperum secundùm spiritum,qui sanè sunt qui possident aliqua cum iustitia, pauperes autem sunt animi humilitate, de quibus dixit: Esuriui,& dedistis mihi edere: sitiui,& potastis me,&c. Deinde declarat dicens, Hi fecerunt ex bonis suis. Et uides unum & eundem spiritum in ueteri Testamento, pauperem ostendere ac diuitem: similiter etiam in nouo Testamento eundem, nam & Saluator laudat ambo. Intentus enim gazophylacio, uidit mittentes in corbonam, & non interdixit opulenta dona. Laudauit autem & uiduam, quæ duo minuta immisit,propter præ

» dictam paupertatem, ut impleretur quod scriptum est: Diues & pauper alter alteri obuiam uenit, Dominus autem utrosque fecit. Et quod quidem hæc sic se habent,& quod idem est spiritus ueteris ac noui Testamenti, uide Apostolum dicentem de priscis prophetis. Deficiet me tempus,si narrare uoluero de Gedeone, Baruc, Sampson,

Sampſon,Iephthaë,Dauide,& reliquis prophetis,qui obambularũt in pellibus ouil lis ac caprinis,male uexati,anguſtijs preſſi ac coarctati, quibus mundus non erat dig nus.Reperimus enim & Eſaiam ſacco indutum,& Heliam ſimiliter.Et uides quomo do beati prædicantur in ueteri ac nouo Teſtamento pauperes propter pietatẽ,& bea ti prædicantur diuites propter iuſtitiam.Deinde rurſus dicit idem Manes, Vetus Te ſtamentum,inquit,iubet ſabbatum agere,& ſi quis ſabbatum nõ ſeruaſſet, lapidibus obruebatur.Sic et qui faſcem lignorum collegiſſet,tradebatur.Nouum autem Teſta mentum,hoc eſt Dominus in Euangelio dixit,Ego operor,& pater meus operatur. Et in ſabbato euellebant diſcipuli ſpicas,& in ſabbato curauit, & non hoc ſolum, ue- rum etiam, Tolle grabbatum tuum,& uade in domum tuam,dixit.Et ò ingentem ig norantiam.Nihil enim peius eſt imperitia.Multos enim excæcauit ignorantia. Quã do enim non ob bonam cauſam ſabbatum ſolutum eſt? Quando uerò non ligatũ eſt à malicia,non modò ſabbatum,ſed omnis dies?Ieſus enim Naue ſucceſſor Moſis,qui inter prophetas numeratur,qui electus eſt à Deo,qui per orationem detinuit Solẽ & Lunam,ubi dixit,Stet ſol iuxta Gabaon,& luna iuxta conuallem Ialo : ſtatim reperi- tur ſabbatum ſoluere propter bonam actionem.Nam per ſeptem dies circundat mu ros Hierichuntis ipſe Ieſus,& non licebat ire in ſabbatis ultra mẽſuram ſex ſtadiorum definitorum.At menſura ambitus Hierichuntis ſtadia uiginti excedit. Quum autem per ſeptem dies circundederint ipſi ciuitatem, omnino incidit ſabbatum in unam ex his diebus.Erat autem hoc præceptum Dei,ut oſtenderet uoluntatem ſuæ miracu lo- rum editionis.Neq; enim fraudes,neque machinæ erant,non arietes,non inſtrumen ta bellica ad urbes euaſtandas,ſed una uox tubæ corneæ,& oratio iuſti, proſtraue- runt collapſos muros aduerſariorum.Oportebat enim ipſos plecti,quoniam imple- taerant peccata Amorrhæorum.Iudex enim erat lex contra iniuſtitiam,& unicuiq; red debat ſecundùm ſua opera:& quoniam in peccatis erant Amorrhæi, in tranſgreſſio- ne conſtituti,& qui abnegaſſent iuſiurandum quod iurauerunt, quemadmodũ etiã iam alibi à me dictum eſt.Nihil autem moleſti erit & hic eadem apponere. Hæc enim ſunt,quæ in promptu Manis illa uehementia habet,Quod malus ſit Deus legis, qui deprædatus eſt Ægyptios,& eiecit Amorrhæos & Gergeſæos,atque alias gentes,& dedit terram ipſorum Filijs Iſraël.Qui dicit,Non concupiſcas, quomodo dedit ipſis aliena, & non nouit idiota ille,quod propriam ſuam terram receperunt abreptam ab ipſis,& punita ſunt ea,quæ facta ſunt inter ipſos,mutuò conſtituto termino ueritatis & iureiurando.Noë enim ſeruatus à diluuio,eius que coniunx cum tribus filijs, toti- demq; filiabus, ſolus diuidens totum mundum,tribus filijs ſuis, Sem & Cham & Ia pheth diuiſit, iacta ſorte in Rhinocoruris, uelut etiam conſequentia habet, & nihil eſt uanum,neque adulteratum.Rhinocorura enim interpretari queas Neel, & ſic na- tura indigenæ ipſam uocant.Ex Hebraica uerò lingua ſignificat ſortes, quandoqui- dem Noe illic miſit ſortes tribus filijs ſuis,& cecidit ſors à Rhinocoruris uſq; ad Ga- dira,quæ ſors habet Aegyptum & Mareandinen, & Ammona Libyamq; ac Mar- marida,Pentapolin,Macaten,Macronen,Leptemanen,Syriam,Mauritaniã,uſq; ad columnas Herculis,& interiorẽ Gadiram.Hæc ad nothũ ſiue auſtrũ.A Rhinocoru ris uerò ad Orientem ſors hæc habet,Idumæam & Madianitin,Alabaſtritin, Ome- ritin, Axonitin, Bugean & Liban uſque ad Bactrorum regionem. Atque hæc ſors diſtinguit inter Semea,quæ ſunt ad Orientem.Ipſi uerò Sem cecidit ſors in amplitu- dinem,Palæſtina, Phœnice,& Caua Syria,Comagene, Cilicia, Cappadocia,Gala- tia,Paphlagonia,Thrace, Europe,Laria,Iberia,Caſpia,Cardyea, uſq; ad Mediam, ad Boream ac Septentrionem. Iſthic hæc ſors ſeparat Iapheth ad Boream.Ad occi- dentem uerò,ab Europa uſque ad Hiſpaniam & Britaniam, illic adiacentes populi, Euites,Daunes,Iapyges, Labri, Latini, Optici, Magardes, uſque ad poſſeſſionem Hiſpaniæ

Sabbati ſolutio ac ſeruatio pro iuſta occaſione,

Terræ diuiſio inter tres filios Noe,

Hiſpaniæ ac Galliæ, Scoptorumq́ ac Francorum ſuperiorem regionem. Quando igitur ſic diuiſæ ſunt ſortes, Noe conuocatis tribus filijs decreuit iureiurando, ut nemo ſortem fratris ſui inuaderet, & fratrem ſuum circumueniret. At Chanaan Filius Cham, quum auarus eſſet, inuaſit Palæſtinã terram, & occupauit ipſam: & appellata eſt terra Chanaan, eo quod in ipſa habitauit propria ſua ſorte relicta, eo quòd nimio calore referta eſſe uidebatur, & ſedens in terra ipſius Sem, quæ nunc Iudæa appella-
Chanaã filij. tur, genuit hos filios, Amorrhæum, Gergeſæum, Merezæum, Iebuſæum, Euæum, Arucæum, Chettæum, Aſenæum, Samaræum, Sidonium, & Philiſtiæum. Ob id etiam Dominus in Lege dicit, oſtendens quod peccata ipſorum in iureiurando implebantur, dum dicit, Nondum impleta ſunt peccata Amorrhæorum. Quapropter permanſerunt in monte tempus terentes in deſerto, donec ipſi ſeipſos condemnarent, &
Sem filij. ad bellum ſe pararent aduerſus filios Sem iniuria affectos. Sem enim genuit Arphaxad, Arphaxad Cinna, Cinna Sala, Sala Heber, Heber Phalec, Phalec Rhagab, Rhagab Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Iſaac, Iſaac, Iacob, Iacob Iuda, Iuda Phares, Phares Eſrom, Eſrom Aram, Aram Aminadab, Aminadab Naaſſon. In temporibus Naaſſon tribuni Iuda, et in temporibus Ieſu Naue, acceperunt Filij Sem propriam terram, nulla iniuria in medio exiſtente, ſed iuſto iudicio. Corruerunt igitur muri Hierichuntis ſua ſponte. Iuſtitia enim ulciſcitur iniuſtitiam. Per ſeptem dies circundabant muros, & ſoluebatur ſabbatum, ut impleretur iuſtitia. Et non hoc ſolum, uerum ſeptem lucernas habebat candelabrum ſanctificationis in tabernaculo teſtimonij, & ſingulis diebus accendebantur lucernæ ſeptem æqualiter, & nulla omnino ipſarum per unam diem ceſſabat, ſed unaquaque die eadem lux erat. Nõ enim factum eſt ſabbatum ad excluſionem, ſed ad bonum opus. Quum autem nemo omnino operaretur in duodecim tribubus, ſolum altare non ceſſabat, quemadmodum Dominus in Euangelio dicit, Sacerdotes ueſtri profanant ſabbatum in templo, & ſunt ſine culpa, profanant autem ſabbatum, hoc eſt ſoluunt. Soluunt autem quomodo, quàm ſacrificium offerentes Deo, ut ne ocioſum ſit altare? Et non hoc ſolum, ſed & ſol oritur atque occidit, & luna augeſcit ac deficit, & uenti ſpirant, & fructus germinant, & matres pariunt, & omnia fiunt in ſabbato. Quapropter etiam Dominus ubi ueniſſet, non artem fabrilem lignariam exercuit in ſabbato, non ferrariam, non aliud quid, ſed quum Deus eſſet, Dei opus operatus eſt, et dixit, Tolle grabbatum tuum, & ambula: quo ex geſtante appareret opus quod factum erat, ut omnes cognoſcerent eum, qui de cœlo uenit in auxilium filijs hominum. Etenim reuera uenit, ut ſolueret ſabbatum. Nõ potuiſſet autem ipſum ſoluere, ſi alienus ab ipſo fuiſſet. Nemo enim alienum ſoluit opus, niſi exceptor alienorum talis fiat, & alienus inſpector pœnas ſibijpſi redimat. Quandoquidẽ autem propriũ ipſius eſt ſabbatum, ob id dicit, Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati, & dicit, Nõ homo propter ſabbatum factus eſt, ſed ſabbatum propter hominem. Si itaque fecit Deus ſabbatum propter hominem, etiam prætulit hominem ſabbato, quo homo requiem cognoſceret, et futurorum quietem. Exemplaria enim ſunt hæc cœleſtium, hic enim ex parte, illa uerò tota perfectio. Sabbatum igitur in lege uſq; ad ſuam præſentiam. Soluit autẽ illud
Sabbatum magnum. ſabbatum, & dedit nobis ſabbatũ magnum, quod eſt ipſe Dominus, requies noſtra & ſabbatiſmus. Nemo igitur diſparabit uetus à nouo Teſtamento, neque nouum à ueteri. Vna enim eſt, eademq́ conſonantia. At uerò rudis & imperitus ſi uiderit duas urnas hauſtorias ex uno fonte haurientes, putabit propter urnarum diuerſitatem, diuerſas etiam eſſe aquas. Verùm audiet ab his, qui norunt ueritatem, Guſta de duabus urnis, & uide quod duæ quidem ſunt urnæ, unus autẽ eſt fons. Sic unus Dominus, unus Deus, unus Spiritus, qui loquutus eſt in Lege ac Prophetis, & in Euangelio. Ob id enim non duo ſunt uetera Teſtamenta, & neq; duo noua Teſtamenta, quoniã

non

non ſunt duo, qui Teſtamentum fecerunt, ſed unus qui uetus antiquat, & nouum renouat, non uetus abolens in interitum, ſed uetus ſedans, & ſecundo hæreditatẽ opulentiæ apponens. Aliam porrò rurſus idem Manes ſententiam producit, dicens: Scio ſpiritum ſaluari abſque corpore, hoc enim, inquit, docet Apoſtolus, dicens: Omnino auditur inter uos ſcortatio, & talis ſcortatio, quę neque inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati eſtis, & non potius luxiſtis, ut tolleretur, de medio ueſtrum, qui hoc facinus perpetrauit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui eum, qui hoc facinus perpetrauit, ut congregatis uobis & Domino cum meo ſpiritu, tradatur talis ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluetur in die Domini. Interitus autem in carne eſt, perfecta abolitio. Quomodo igitur abolita carne in manu diaboli, & ſeruato ſpiritu, amplius erit reſurrectio corporum aut carnis? Et non nouit imperitus ille in omnibus, quod opera carnis ſunt, ſcortatio, adulterium, petulantia, & his ſimilia. Et non de ipſa carne dicit, ſed de operibus carnis. Etenim quando operabitur ſcortationem, caro ipſa operatur. Si uerò habuerit continentiam, non amplius caro eſt, ſed caro in ſpiritum tranſmutata eſt. Quemadmodum etiam Apoſtolus dicit: Qui ab initio coniunxit ambos, dixit, Quapropter relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Quare qui adhæret ſcorto, unum corpus eſt, & qui adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. Igitur qui ſcortationem operatur, caro factus eſt, nõ ſolum ipſa caro, ſed omnia, & anima & alia, caro fiunt. Adhærens enim ſcorto, caro factus eſt: & quũ ſit carnalis, caro omnino uocatur. Qui uerò adhæret Domino, unus ſpiritus eſt, hoc eſt corpus & anima, & omnia quæ ſunt in homine, unus ſpiritus ſunt in Domino. Et de hoc legẽ ferens idem Apoſtolus dicit, Deus poſuit in corpore omnia membra, unumquodq; ſicut uoluit. Et uide quomodo confitetur Deum creatorem corporis, & poſitorem partium in nobis, ſicut uoluit propria ſapientia ac bonitate. Deinde pro exemplo noſtri corporis proponit corpus CHRISTI, quod & nos corpus CHRISTI ſumus, & membra ex parte, & Eccleſia Dei, quæ eſt corpus CHRISTI. Si itaque corpus CHRISTI ipſa Eccleſia, agglutinata & adhærens ſpiritui, hoc eſt Domino, unus ſpiritus eſt, qui ſanè ab ipſa delinquit, à ſpiritu elapſus, caro factus eſt omnino corpore & anima, & ſi quid eſt in ipſo. Alioqui quomodo poſſit pars tradi ſatanæ, & pars non tradi? Non enim dixit, ut tradatur caro ſatanæ, ſed ut tradatur talis. Qui uerò dicit, talis, integrum hominem cum anima & omnibus, quæ ſunt in homine tradidit. Si uerò totum tradidit, totam carnem pronunciauit, ſpiritũ uerò indicauit ſaluari in diem Domini. Quo uerò non in culpa eſſet Eccleſia ipſius delicti hominis, qui deliquit ac errauit, & inquinaretur tota Eccleſia unius delicto, dicit: Vt tradatur is qui deliquit, ut ſpiritus, hoc eſt tota Eccleſia ſaluetur. At, inquit, ſcriptum eſt, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebũt, & in hoc ſe aliquid dicere putat. Etenim reuera non poteſt ſcortatio regnum cœlorum poſſidere, neq; adulterium atq; petulantia, neque ſimulachrorum cultus, hoc eſt caro & ſanguis. Si uerò de carne & ſanguine dictum hoc putas eſſe ipſam carnem, quomodo amplius impletur id quod dictum eſt, Quicunque receperunt ipſum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, qui non ex ſanguinibus, neque ex carne geniti ſunt, ſed ex Deo. Quis in mundo genitus eſt ſine carne? Sed quoniam tranſmutatæ ſunt mentes, non naturæ eorum qui ex matrum ac patrũ carne ac ſanguine geniti ſuut, & geniti ſunt ſecunda natiuitate, quæ contingit ex generatione Domini per ſpiritum & ignem, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quemadmodum igitur hic ex carne geniti ſunt, & ex ſanguine, & non amplius reputatur natiuitas ex carne & ſanguine, propter mutationem iuſtitiæ, & quidem in carne & ſanguine, ſicut dicit, In carne enim obambulantes, non ſecundùm carnem militamus. Igitur eſt caro, quę non ſecundùm carnem militat. Et propterea dicit,

Spiritum ſaluari abſq; corpore.

Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebũt, quomodo acccipiendum.

Carnem

Carnem & ſanguinem non poſſidere regnum cœlorum, non de carne hac, quæ labo ribus fatigata eſt, quæ ſanctificata eſt, & Deo cõplacuit, ſed de ea quæ in peccatis uer. ſata eſt. Alioqui quomodo impletur, quod dictũ eſt? Oportet enim corruptibile hoc „ induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Clariùs autem de hoc idem Apoſtolus indicans, ut ne aliqui ſeducãtur, & pro malis operibus de cor „ poris formatione ex reſurrectione deſperent, dicit: Mortificate membra ueſtra terre. ſtria, quæ ſunt, ſcortatio, adulterium, petulantia, &c. *

„ Sed & eos qui uiſi ſunt Gallilæis, & dixerunt, Hic IESVS quem uidiſtis à uobis aſſu „ mi, ſic ueniet quo modo uidiſtis ipſum aſſumi. Cæterùm ex relatis omnibus poſſunt hi, qui intelligentia prædiri ſunt, ſententiam cognoſcere in omnibus ueritatis ſermo. nibus, & in prædicti appellati Manichæi mendacijs, quum etiamſi non alicuius teſti monij mentionem feciſſemus, ex duobus aut tribus teſtimonijs quæ produximus, omnia ipſius falſa deprehendantur. Nos autem magnam uiam aſperam & periculo-
Cenchritis ſos locos huius Amphisbœnæ ac pernicioſæ feræ emenſi (quæ nimirum Cenchritis
ſerpens. eſt, à multis ſimilitudinibus ad decipiendos uidentes uariegata, et occultum aculeatũ ac uenenum eiaculantem fontem habens, qui ex omnibus procedit. Quandoquidem enim cum Græcis Græcus eſt, ſolem adorans & lunam, & aſtra, & dæmones, Græ. cus hic uir ô chariſſimi exiſtit, & hæreſis ipſius Græcorum dogmata recenſet. Mago. rum quoq; dogmata nouit, & in ipſis uolutatur. Aſtronomos laudat, eorum dogma ta curioſe inueſtigans. Solum CHRISTI nomen uerbis iactat. Quemadmodum etiam ipſe Cenchritis ſerpens, occultat quidem uenenum, uerum decipit per uarieta. tem, dum in medio multorum noſtrorum uerſatur, & his quæ adſunt aſſimilatur) poſtquam in uirtute Dei, per lignum ueritatis & ſanguinem CHRISTI, & per cor. pus, quod ex Maria uerè genitum eſt, & per mortuorum reſurrectionem, & per con. feſſionem unius unitatis, caput draconis in aqua cõtriuimus, hac multorum capitum hæreſi retrò fugata, & capite ipſius contuſo, Deo quidem grati eſſe perſeueremus, ad ſequentes uerò hæreſes progredi feſtinemus, Deũ inuocantes infirmitatis noſtræ ad. iutorem, quo ubi promiſſa perfecerimus, perfectè Deo gratias agamus.

Contra Hieracitas, hæreſim LXVII.

Hierax. POſt flagitioſam hanc, & uenenum ſupra omnem hæreſim eiaculantem, Barbari. cam Manis illius reptiliformis doctrinæ emiſſionem, ſurrexit quidam Hierax no. mine, à quo appellati ſunt Hieracitæ. Hic in Leonto Ægypti uixit, non exiguæ eru. ditionis, & Græcæ totius doctrinæ ſtudijs exercitatus, & in medicina ſophiſtica, alijſq; omnibus Ægyptiorum ac Græcorum diſciplinis exactè uerſatus. Denique & Aſtronomiam & Magiam attigerat. Experientiſſimus enim fuit multarum doctrina rum, & in exponendo ac narrando, uelut indicant ipſius orationes. Egregiè uerò no. uit Ægyptiorum linguam, erat enim uir Ægyptius. Sed & in Græca non modicè clarus erat, omnibusq; modis acutus. Et fuit ſanè Chriſtianus, uerùm non permanſit in politia CHRISTI, impegit enim, & lapſus excidit. Nam hic, ut clarè dicam, à ue. teri ac nouo Teſtamẽto diſcedens, et in ipſa expoſitiones faciens, docuit à ſeipſo, à pro pria uanitate quod ipſi uiſum eſt, & quod ipſi in mentem uenit. Vult enim etiam ipſe carnem non reſurgere penitus, ſed animam ſolam. Spiritalem autem reſurrectionem aſſerit, & quæcunque ſunt ex diuinis Scripturis in mentem ſuam collecta, ita in ſeipſo coaceruauit abſurda figmenta, omnia mala machinatus ad hæreſis ſuæ confirmatio. nem. Erat autem uir admirandus ob ſuam exercitationem in pietate, & qui animas perſuadere poſſet. Multi enim pietatis exercitatores ſtatim ab ipſo ſeducti ſunt. Arbi. tror autem, quod de reſurrectione mortuorum, quod carnis reſurrectionẽ negauit,
Origenes. ab Origene occaſionem accepit, aut ex ſua ipſius mente hoc euomuit. Non admittit

hic

hic nuptias,& asserit has esse ueteris Testamenti. Abraã enim & Isaac ac Iacob, et Mo
sem & Aaron,& omnes Sanctos, Esaiam item ac Hieremiam similiter susçipit,& pro
Prophetis habet. Et concessum esse ait in ueteri Testamento, nuptias contrahere, ue- *Nuptiæ repro*
rùm à CHRISTI aduentu non amplius nuptias admitti, neq; posse ipsas possidere *batæ.*
regnum cœlorum. Quid enim noui, inquit, ut faceret, uenit Verbum? Aut quid noui
ut prædicaret uenit unigenitus,& ut perpetraret? Si enim de timore Dei, hoc habebat
lex. Si uerò de nuptijs, prædicauerunt has Scripturæ. Si autem de inuidia & auaricia
ac iniusticia, hæc omnia continet uetus Testamentum. At, ut unum hoc solum perpe
traret uenit, nempe ut prædicaret continentiam in mundo,& sibijpsi eligeret castita-
tem & continentiam, sine hoc uerò non posse uiuere. Occasiones autem & prætextus
undiquaq; colligit, nempe quum dicit, Et sanctificationem uestrã, sine qua nemo De- "
um uidebit. Si uerò quis dixerit ad ipsum, Quomodo Apostolus dixit, Venerandæ
sunt nuptiæ,& lectus impollutus, scortatores autem & mœchos iudicabit Deus? tũc
statim infert, dicẽs: At paululũ progressus dicit, Innupta curat ea, quæ Domini sunt, "
quomodo placeat Domino. Quæ uerò nupta est, curat ea quæ mundi sunt, quomo-
do placeat uiro. Diuisa est uxor & uirgo. Si igitur est diuisio, quomodo potest ubi di- *Virginitatis*
uisio est, simul communicare? Et si Deo non placet, sed uiro, quomodo potest à Deo *laus.*
acquirere hæreditatem? Propter scortationem, inquit, unusquisq; suam uxorem habe
at, non laudans nuptias post aduentum, sed compatiens, ut ne in ampliorem perniciẽ
incidant. Sunt enim eunuchi, qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum. Et uo
lo, inquit, omnes esse sicut meipsum. Et simile est regnum cœlorum decẽ uirginibus,
quinq; fatuis & quinq; prudentibus. Prudentes uirgines, fatuæ uirgines, attamen uir-
gines, regno cœlorum assimilantur,& non dixit nuptæ. Multa uerò huiusmodi sibi-
ipsi coaceruat, quo uidelicet nuptias reijciat. Porrò pueros morientes ante cognitio-
nem non susçipit, sed reijcit ipsos à destinata spe. Asserit enim hos non fieri hæredes
regni cœlorum, quandoquidem, inquit, non decertarunt. Si enim certauerit quis,
non coronatur nisi legitimè certauerit. Si itaq; & qui certat nõ coronatur, nisi legitimè
certauerit, quanto magis hi, qui nondum ad certamen uocati sunt? Non credit idem
paradisum esse sensibilem, quemadmodum sanè & Origenes, neq; mortuorũ, uelut
dixi, resurrectionem per carnem. Sed resurrectionem quidem mortuorum dicit, ue-
rùm animarum resurrectionem & spirituale quoddam fabulamentum asserit. Nemo
autem cum ipsis conuersationem habet, nisi fuerit uirgo, aut solitariam uitam degẽs,
aut continens, aut uidua. At uerò de Patre & Filio ac sancto Spiritu non asserit secun
dùm Origenis sentẽtiam. Sed credit reuera filium ex patre genitum,& de Spiritu san-
cto, quod sit ex Patre. Adseruit autem hic, uelut suprà à me in Melchisedecianorũ hæ
resi ostensum est, de Spiritu sancto, quod ipse est Melchisedec, eo quòd (inquit) dictũ *Melchisedec*
est, Intercedit ineffabilibus suspirijs pro nobis. Et quis est hic, quàm is qui manet sacer *Spiritus san-*
dos inæternum? At sacerdos in æternum est, eo quòd intercedit. Hunc autem spiri- *ctus habuus.*
tum obuiam ueniisse ipsi Abraam illo tempore. Quãdoquidem enim similis est filio,
ob id, inquit Apostolus, sine patre, sine matre, absq; genealogia. Sine matre, inquit, "
quia non habet matrem in cœlo. Sine patre, inquit, quia in terra non habuit patrem.
Verùm assimilatus filio Dei, manet sacerdos in æternum. Et multa nugans de sancto
Spiritu, magnum opus in tractatione de hoc impleuit. Vult autem perfectam ipsius
confirmationem facere ex Ascensorio Esaiæ, nimirum uelut in Ascensorio appellato il *Esaiæ Ascen*
le dixit, nempe, Ostendit mihi Angelus obambulans coram me, & ostendit mihi, ac *sorius liber.*
dixit: Quis est ille ad dexteram Dei? & dixi, Tu nosti Domine. & ait: Hic est unigeni-
tus ille dilectus. Et quis est ille alter similis ipsi ex sinistris? et dixit, Tu cognoscis, hic est
sanctus Spiritus, qui loquitur in te,& in prophetis. & erat, inquit, similis unigenito.
Ex hoc uult confirmare, id quod dictum est, Assimilatus filio Dei manet sacerdos in

æternum. Quanta igitur possit mens nostra etiã de hoc tractare, ad confictã ipsius sententiã reuellendam? At uerò hic senex mortuus est, scripsit autẽ Græcè & Ægyptiacè Expositiones opificij sex dierum, fabulis quibusdam confictis & fastuosis allegorijs. Id quod & in alijs fecit, quæ à Scriptura composuit. Psalmos etiam multos recentes confinxit. Cæterùm multi ex ipsis ueris eius dogmatis sectatoribus, animatis non uescũtur. Ipse uerò Hierax, siue Hieracas, reuera multam exercitationem habuit, uerùm discipuli eius post ipsum, per simulationem. Ille equidem ab omnibus edulijs abstinebat, & à uino, secq; exercebat in studijs pietatis. quidam de ipso tradũt, quod supra nonaginta annos uixerit, & usq; ad diẽ qua mortuus est pulchrè scripserit. Erat enim Calligraphus, hoc est scriptor pulchros literarum characteres ducens in scribendis libris. Manſit enim oculus ipsius constans, & illæsus. Age uerò consideremus etiam huius zizania, quali diuini uerbi sententia connectamus ac dissipemus uenenatum hoc reptile, instar scorpij antè & retrò feriens, ex duobus Testamẽtis sibijpsi accumulans ea, quæ spectant ad læsionem, non quemadmodum habent diuini sermones, sed sicut ad ulterina ipsius intelligentia, lucida tenebrico se intelligebat. Necq; enim reprehendimetur mel, necq; amarum est, necq; cibi ex Deo creati, meliores illi, uerùm febrienti cuidam dati, amari in ore ipsius apparent, nõ ut sint dulcia amara facta, sed quod gustus febrientis faciat amara ea, quæ ipsi exhibentur. Ita etiam omnis, qui à ueritate excidit, non à ueritate deceptus est, sed ueritatem falsis ratiocinationibus gustauit, ipsamq; in amaritudinem transmutauit. Videamus autem de pueris quid dicamus, de his qui sub tempus in Bethleem Iudææ occisi sunt propter CHRISTVM. Num regni cœlorum exortes sunt tales, aut participes, participes igitur sunt hi, quum sint irreprehensibiles. Si enim nõ sunt participes, ergo causa ipsis Dominus fuit, propter ipsum enim occisi sunt. Si uerò occisi sunt propter ipsum, ita ut non peruenerint ad certandum, necq; acceperint brauium, ergo ipsius aduentus magis in perniciem mundi contigit, quãdoquidem causa fuit ut immaturi infantes è uita discederent, supplicio affecti, & in regias minas collapsi, ut ne peruenirent ad certamen, quo præmia ferrent. Videamus autem & alias speculationes. Accerse mihi Solomonem beatum illum ac sapientissimũ, ad Hieracem hunc confutandum. Adsis prophetarum beatissime, qui accepisti à Domino effusionem cordis ac sapientiæ, uelut arenam iuxta littus maris, quid'nam de pueris

Calligraphi.

Pueros saluos fieri.

» sentis. & inquit, Senectus enim uenerabilis est, non diuturna, necq; annorum numero
» supputata. Verùm canicies est prudentia hominibus, & ætas senectutis uita immacu
» lata. Quum fuerit irreprehensibilis, à Deo dilectus est, & quum uixerit inter peccato-
» res, translatus est. Raptus est, ne malicia mutaret intellectum eius, aut dolus deciperet
» animam ipsius. Inuidia enim maliciæ obscurat bona, & cogitatio concupiscentiæ trãs
» mutat mentem innocentem. Perfectus in breui expleuit tẽpora multa, ut dicat, Mor-
» tuus est iuuenis, impleuit tempora longa. Complacens enim erat Domino anima ip-
» sius, propterea festinauit ex medio iniquitatis. Et ad Hieremiam dicit Dominus, An-
» tequam ego formarem te in utero noui te, & antequam exires tu ex utero sanctificaui
te. Videamus autem & ipsum Saluatorem, ueridicum os illud, quod omnia cognoscit. Adsis Domine, auxilium ferenti nostræ, & redargue Hieracem, eiusq; petulantiam. Accesserunt ad ipsum, inquit, pueri, ut imponeret ipsis manus, & benediceret,
„ uerùm discipuli repellebant ipsos, & impediebant. Hic uerò ad illos dicebat, Sinite
pueros, & ne prohibete ipsos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorum. Et, ut ne solum puerorum esse intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipsis quidem initium facit, his uerò qui similes ipsorum sunt, largitus est ut cum ipsis habeant hæreditatem. Si enim hi, qui secundùm ipsos sunt habent regnum, quanto magis illi, qui exemplaria sunt eorum, qui secundùm ipsos sunt, & corruit fabulosus ipsius sermo. Omnium enim miseretur Dominus. Custodit enim pueros Dominus,

&

Et Pueri laudant Dominum. Et Pueri prædicauerũt, Osanna in excelsis. Benedictus qui uenit in nomine Domini. Et, Ex ore infantiũ & lactentium perfeciſti laudem. Et quot ſunt huiuſcemodi? At de carnis reſurrectione, quomodo non erit carnis reſurrectio, ô uanè ſapiens Hierax. Ipſum enim nomen loquutionis uim oſtẽdit. Non enim eius, quod nõ cecidit reſurrectionẽ uocat. Quale autem eſt quod cecidit, quale quod ſepultum eſt, quale quod diſſolutum eſt? certè corpus, & non anima. Anima itaq; non cadit, neq; ſepelitur, & quot poſſint de hoc dici? Animę enim reſurrectio nõ uocatur, ſed corpus eſt quod reſurgit. Cæterùm de electione, per quam uenit Saluator, ut eligeret uirginitatem, & continentiam ac caſtitatem, cui non eſt manifeſtum, quod eſt electio etiam ſanctæ catholicæ ac apoſtolicæ Eccleſiæ gloriatio? Sed & eos qui ueneranDas nuptias cõtraxerunt, elegit, unũquenq; enim in proprio ordine ſaluare ſolet. Quomodo enim non erunt uenerabiles nuptiæ, & in Deo habentes regnũ cœlorum, quũ uocatus ſit Saluator ipſe ad nuptias, ut nuptias benediceret? Siquidẽ enim recuſaſſet ad nuptias ingredi, profectò nuptiarum exolutor fuiſſet, & qui non ſuſcipit unũquenque iuxta debilitatis ipſius ueniam. Venerandæ igitur ſunt nuptiæ, quoniam ipſe illas decreuit. Quare accedit ad nuptias, ut obturet ora eorũ, qui loquuntur contra ueritatem. Iſthic enim primùm ſignum edidit IESVS in Cana Galileæ, aqua in uinum cõmutata. Sicut enim exortus eſt à uirgine, ut oſtenderet lumen à uirgine orbi terrarum exortum, ita etiam primũ ſignum in nuptijs fecit in Cana Galilææ, quo uirginitatem quidem honoraret per partum, & luminis iactum per ipſam exortum, nuptias uerò honoraret per diuina ſigna, quæ in nuptijs primùm fecit, aqua in merum tranſmutata. Similiter autem ſi alienæ eſſent nuptiæ, quomodo gentiũ doctor præcipit, dum dicit, Iuniores uiduas reijce, poſtquam enim laſciuierunt cõtra CHRISTVM, nubere uo « lunt, habentes condemnationem, quod primam fidem reiecerunt. Quid igitur dicit, « quàm nubant, liberos gignant, domum gubernent? Si igitur hęc admittit, quomodo apud te ô Hierax nuptiæ reijciuntur poſt aduentũ CHRISTI in carne? At uerò de Melchiſedec quod aſſeris, quod ipſe eſt ſpiritus. Itaq; uenit ſpiritus, & aſſumpſit carnem. Non igitur amplius unigenitus ſolus genitus eſt ſecundùm carnem, ſed etiam Spiritus. Si uerò genitus eſt ſpiritus ſecundùm carnem, ecce Maria eſt, quæ genuit Saluatorem, dicat Hierax, ubi eſt ea, quæ genuit Spiritum? & in eo quod dixit, Aſſimilatus filio Dei, manet ſacerdos in æternũ, non amplius de ſpiritu ſancto eſt ſermo. Nõ enim dixit, ſimilis filio Dei, ſed aſſimilatus. At aſſimilatus poſteriorẽ ductum habet. Si uerò poſt tempus Abraæ ſpiritus aſſimilatur CHRISTO, ergo non erat aliquãdo, & propterea aſſimilatur filio Dei. Et quomodo ſine patre eſſe poteſt? Si enim per ſe exiſtens eſt ſpiritus, & non eſt propria eſſentia deitatis, meritò ſanè ſine patre oſtendi poterit. Nam reuera quidem unigenitus filius eſt, et fratrem non habet, filius uerò Dei eſt. At etiamſi non dicimus ſpiritum genitum, quoniam unigenitus eſt filius, tamẽ ſpiritum ex patre procedentem, & de meo accipientem, dicit CHRISTVS. Qui itaq; ex patre procedit, & de meo accipit, ſine patre eſſe non poteſt. Si uerò dixerit, ſine matre in cœlo, & ſine patre in terra, poteſt hoc etiam de Saluatore dici. Quo modo ad finem Apoſtolus loquitur, dum ait, At is qui genealogiam ex ipſis non habet, decimas ac- «
cepit ab Abraam patriarcha. Nam uox, Ex ipſis certitudinis indicium eſt. Qui enim ex Filijs Iſraël genus non ducebat, ex alijs omnino gentibus genus habebat, uerùm eo quòd non ſcripti ſunt ipſius pater ac mater, inde adeò alia pro alijs imaginantur ueritatis calumniatores. Nos autẽ & matrem ipſius in traditionibus reperimus, itemq; patrem. Erat enim hic ex generibus Sidonis & Chananæorum. Corruit itaq; fabuloſus ipſius ſermo, & uana eſt etiam ipſius uita ac conuerſatio. Non enim in inanimatis exerceri cum parua fide, hoc uitæ & ſpei ſalutis eſt doctrina. Omnia enim, inquit, ad gloriam Dei fiant. Sed de his etiam ipſum contentum eſſe arbitror. Cõtriuimus enim

Reſurrectio carnis.

Nuptiæ uenerandæ.

Melchiſedec non eſt Spiritus ſanctus.

Melchiſedec pater et mater ac genus.

ſcorpij alas,& uires ipſius detraximus.Serpens enim alatus hic eſt,& ſcorpius alas habens ſecundùm multos modos,& uolans,& imitans quidem Eccleſiæ uirginitatem, non habens autem puram conſcientiã.De hoc enim & ſimilibus eius impletur illud, „ Cauterio notatam habentium conſcientiam,prohibentium contrahere matrimoniũ, „ iubentium abſtinere à cibis,quos Deus fecit ad ſumendum.Et ſanctificantur quidem per uerbum & præſentiam Dei uiuentis,quia omnia bona & iucunda, & nihil reijci meretur apud Deum.Subſannantur autem perfectiſſimè propter eas, quas habẽt ſinguli coinductas mulieres,de quibus gloriari ſolẽt ſe habere ipſas ad miniſterium.Sed quum & huius,uelut dixi,alas detraxerimus, & caput ligno uitæ contriuerimus,hoc eſt cruce Domini noſtri IESV CHRISTI,ad ſequentes procedamus, inuocantes ipſum Deum auxiliarium,ad reliquarum hæreſeon confutationem ac euerſionem,quæ ab ipſis fruſtra in mundum ſunt introductæ.

Meletij Aegyptij ſecta LXVIII.

MEletianorum contubernium quoddam in Ægyptiorum regione eſt,à Meletio quodam Epiſcopo in Thebaide,catholicæ Eccleſiæ,ac rectę fidei,non enim immutata eſt fides ipſius in aliquo tempore à ſancta catholica Eccleſia.Hic Meletius cõtemporaneus prædicti Hieracis fuit,& deinceps ſucceſſit,fuit item ſancti Petri Alexãdriæ epiſcopi contemporaneus.Et hi omnes tempore perſecutionis fuerunt,quæ facta eſt tempore Diocletiani & Maximiani.At uerò Meletij cauſa hoc modo ſe habet. Sectam fecit,non tamen à fide diſceſſit.Hic in tempore perſecutionis unà cum Petro ſancto Epiſcopo ac martyre,& alijs martyribus captus eſt,ab his qui ad hoc à rege deſtinati erant,nempe à ducibus Alexandriæ & Ægypti eius temporis. Erat autẽ Culcianus præſes Thebaidis,Alexandriæ uerò Hierocles.Et Meletius quidem in carcere detentus erat unà cum prædictis martyribus,ac Petro Alexandriæ archiepiſcopo. Videbatur autem & Meletius præeminere inter Epiſcopos Aegypti,ut qui ſecũdum locum habebat poſt Petrum in archiepiſcopatu, uelut adiuuãdi eius gratia,ſub ipſo exiſtens,& ſub ipſo eccleſiaſtica curans.Hic enim mos obtinet,ut Alexãdriæ Epiſcopus totius Aegypti ac Thebaidis,Maræotæq; ac Libyæ,Ammoniacæq; & Maræotidis ac Pẽtapolis,eccleſiaſticam habeat adminiſtrationem. Poſtquàm igitur capti hi omnes martyrij gratia in carcere degebant,& multo tempore concluſi manſiſſent,alij uerò ante ipſos traditi martyrij teſtimonium ſubijſſent,& honorem præmij accepiſſent ac obdormiuiſſent,hi uerò uelut principes ac maiores in poſterum ſeruarentur, quum aliqui quidem martyrium ſubijſſent,alij uerò à martyrio excidiſſent, & nefariũ idolorum cultum feciſſent,& coacti etiam ſacrificaſſent,qui ſanè lapſi ſunt,ſacrificarũt que ac tranſcenderunt,acceſſerunt ad confeſſores ac martyres, quo miſericordiam aſſequerentur per pœnitentiam,partim milites,partim clerici diuerſę ſortis,partim presbyteri & diaconi atque alij,commotio facta eſt inter martyres ; & tumultus non uulgaris,quum alij dicerent,ſemel lapſos,& qui abnegaſſent, & in fortitudine non permanſiſſent,neque decertaſſent,non oportere dignos fieri pœnitentia , ut ne etiam hi, qui adhuc reſtarent,minus curarẽt increpationem ac pœnam , propter talem ueniam citius ipſis datam,atque ſic præuaricarentur,& ad abnegationem Dei ac nefariã Græciſmi operationem deuenirent.Et erat ſanè rationi conſentaneum hoc, quod ab ipſis confeſſoribus dicebatur.Erant autem hi,qui hoc dicebant Meletius & Peleus,et quidam alij plures martyres ac confeſſores unà cum ipſis.Zelum itaque pro Deo oſtendentes uidelicet hæc dicebant . Pronunciabant autem , finita perſecutione poſt multum tempus dandam eſſe prædictis pœnitentiæ locum,in tempore factæ pacis, ſi reuera pœnitentiam agant,& pœnitentiæ ſuæ fructum oſtendant,non tamen ut unuſquiſque exciperetur in propriam ſortem,ſed poſt temporis ſpaciũ colligeretur in Eccleſiam,& in communitatem,& in contubernium,at non in ſortes. Et erat hoc ex ue-

Pœnitentiæ ratio.

ritatis

ritatis amore profectum,& zeli plenũ. At uerò ſanctiſſimus Petrus,miſericordia præ ditus,& uelut pater omnium exiſtens,rogabat,ac ſupplicabat dicens:Suſcipiamus ip ſos pœnitentes,& ordinemus ipſis pœnitentiam,ut aſſideant Eccleſiæ, & ne auerſe- mur ipſos,neq; ſortem,uelut fama ad nos perlata habet,ne fortè qui ſemel ad confuſio nem præ imbecillitate ac infirmitate à diabolo concuſſi ac conquaſſati ſunt,etiam pro pter temporis moram perfectè ſubuertantur,& non ſanentur,uelut ſcriptum eſt,Nõ debere claudum ſubuerti,ſed potius curari. Et erat quidẽ Petri oratio, pro miſericor- dia ac humanitate,uerùm Meletij,& eorum qui ipſi adhærebant,pro ueritate & ze- lo. Hinc propter faciem argumenti,quod ab utriſque pium uidebatur, facta eſt ſecta, his quidem hoc aſſerentibus,illis uerò illud alterum. Quando enim uideret Petrus ar chiepiſcopus,quod Meletius cum ſuis zelo diuino nimium ducti,reſiſterent conſilio humanitatis ipſius,ipſe Petrus uelum erexit,in medio carcere pallio expaſſo, hoc eſt lodice,& præconium fecit. Qui mecum ſentiunt,inquit,accedant ad me,& qui Mele tij ſententiæ adhærent,ad Meletium tranſeant. Et diſtributa eſt multitudo ad Meleti um,epiſcoporum ac monachorum & presbyterorum atque aliorum ordinum. Pau- ci uerò omnino ad Petrum diuerterunt archiepiſcopum,epiſcopi,& alij pauci. Et de cætero hi priuatim preces faciebant,& illi priuatim item. Sed & alia ſacrificia ſimiliter ſinguli ſeorſim perficiebant. Contigit autem Petrum martyriũ ſubire,& deceſſit bea- tus ille,ſucceſſore relicto Alexandro in Alexandria, hic enim ſucceſſit in throno poſt prædictum Petrum. Meletius autem & alij multi in exilium relegati ſunt,extermina- ti in Phœneſia metalla,& tunc de cætero, qui ſequebantur,confeſſores cum Meletio erant. Et ipſe Meletius in carcere in profectione per ſingulas regiones ac ſingulos lo- cos tranſiens,conſtituebat clericos,epiſcoposq;,ac presbyteros & diaconos, & ædifi- cabat proprias Eccleſias,& neque hi cum illis communicabant,neque illi cum his. In- ſcribebant autem ſinguli in propria Eccleſia,qui quidem Petro ſucceſſerunt, ueteres habentes Eccleſias,Eccleſia Catholica,qui uerò Meletio adhærebant,Eccleſia Marty rum. Vnde & in Eleutheropoli,& in Gaza,atque Aelia,quum acceſſiſſet idem Me- letius,multos ſic elegit. Et contigit ut ipſe multum tempus tereret in prædictis metal- lis. At interim liberantur à metallis confeſſores,tum qui Petri partium erant, multi e- nim adhuc ſupererãt tum Meletij ſectatores, neque enim in metallis inter ſe commu- nitatem habebant,aut ſimul preces fundebant. Contigit autẽ Meletiũ adhuc ad tem- pus in mundo uitam agere,ut etiam floruerit cum Alexandro Petri ſucceſſore,& in amicitia eius eſſet,curaretq; res Eccleſiæ ac fidei. Dixit enim ſæpe, Nihil habui diuer- ſum,aut alteratum. Hic Meletius in Alexandria exiſtens, & ad tempus illic degens, propriam habens communionem cum ſuis,Arium deprehendit,et ad Alexandrum detulit, quod deprehendiſſet Arium in ipſius narrationibus extra propoſitum fidei tranſgreſſum. Erat enim hic in Baucalide Eccleſia ſic appellata in Alexandria presby- ter. In ſingulos enim dies presbyter eſt deſtinatus. Nam multæ Eccleſiæ erant, nunc autem ſunt plures, & ipſi Eccleſia tradita erat, etiamſi alius cum ipſo eſſet. Qua uerò de cauſa hoc fiebat, ſuo loco dicemus exactè, quando hoc opus fuerit. Poſtquam igitur deprehendit Arium Alexander, conuocatis illico epiſcopis ac ſynodo, quæ- rebat de fide, & exigebat ab Ario de concepta in ipſo falſæ opinionis pernicie reſpon- ſionem. Arius uerò non negauit, ſed cum perfricta fronte, uelut res habebat, ita re- ſpondit. Et expellit ipſum Alexander ex Eccleſia, expelliturq; cum ipſo magna mul- titudo, qui ab ipſo polluti erant, tum in uirginitate degentium, tum aliorum cleri- corum. Arius autem fugitiuus ad Palæſtinam iter arripit. Quum autem ad Nico- mediam peruenisſet,illinc'que epiſtolas ad Alexandrum ſcripſiſſet,nõ diſceſſit ab in- ſana falſæ opinionis ſuæ ſententia. Verùm pauco interpoſito tempore,idem Alexan- der ſanctus Alexandriæ epiſcopus rei Chriſtianæ curam gerens,& beatum Conſtan

Secta quomodo facta ſit.

Eccleſia catholica.

Eccleſia Martyrum.

Arij impudentia.

tinum commouit,& ſynodum in urbe Nicæa cõuocauit,& reprobata eſt Arij hæreſis, poſt ipſius mortem. Primũ enim negabat coram facie beati Regis Conſtantini,et periuramenta ſimulabat ex ironia orthodoxæ fidei uerba. Quum autem dixiſſet rex ad ipſum, Siquidem iuſtè iuras, fidem reperiat tuum iuſiurandum,& inſons eas,ſi uerò doloſe ac fraudulenter, is contra quem iuraſti, de te ultionem ſumat. Id quod non longè poſtea ipſi contigit,uelut poſtea dicemus. Itaq; hic Arius conſpirans cum Euſebio Nicomediæ epiſcopo eadem ſentiente, delatus eſt ad eundem regem,uelut qui negaſſet,& hæreſim ſuã reprobaſſet. Vnde iubet,et committit Euſebio,ut eũdem ſimul adducat ad Conſtantinopolim,tempore Alexandri epiſcopi Conſtantinopolis,& idem nomen habentis cum Alexandriæ epiſcopo. Iam uerò beatus Alexander in Alexandria poſt obitum Meletij prædicti confeſſoris,zelo contra ſectam ac diſſidiũ Eccleſiæ aſſumpto,undiq; priuatim inter communitatẽ habentes,& à Meletio relictos, turbare uidebatur,continereq; ac cogere,ut ne ab una Eccleſia diſſentirent. Illi uerò nõ uolentes turbas mouebant,ac tumultus excitabant. Et quum ſic premerentur ac continerentur à beato Alexandro,aggrediuntur quidam ex ipſis principes ac primas ferẽtes,tum in pietate,tum in uita,& proficiſcuntur in comitatum colloquij gratia,quo aſſequantur,ut & offerant,& communionem habeant priuatim, & non impediantur.

Paphnutius Anachoreta. Erat autem Paphnutius quidam,magnus uir Anachoreta,& ipſe filius fœminæ,quę confeſſionem fecerat,imò etiam ipſe aliquo modo confeſſionem attigerat, & Ioannes epiſcopus ipſorum,uir & ipſe uenerandiſſimus, & Callinicus in Peluſio epiſcopus, & alij quidam,qui hoc fecerunt,qui ſanè profecti ac delati ad regem repellebantur ac reijciebantur. Qui enim in palatio erant,audito Meletianorum nomine, & ignorantes quid'nam eſſet tale,non permittebant ipſis colloqui regi. Et in hoc contigit,ut Paphnutius,& Ioannes, ac reliqui multum tempus tererent in partibus Conſtantinopolis ac Nicomediæ. Tunc uerò in amicitiam ueniunt cum Euſebio Nicomediæ epiſcopo,& cauſam ſuam ad ipſum deferunt. Nouerant enim ipſum dicendi libertatem apud regem Conſtantinum habere,rogantq; ipſum ut regi per ipſum noti fiant. Hic uerò poſtquam promiſiſſet ſe ad regem delaturum eſſe ipſos, & negocium quod petierant curaturum,petit uiciſſim ab ipſis hanc petitionem, ut ſuſcipiant Arium ſecum in ſocietatem,nimirum qui ſimulatè & per ironiam pœnitentiam egerat. Hi uerò pollicentur ſe ſuſcepturos eſſe ipſum. Atque hinc defert ipſos ad regem Euſebius,& cauſam ipſorum regi exponit,& conceditur Meletianis,ut ex eo tempore per ſe communitatem habeant,& à nullis impediantur. Atque utinam ijdem Meletiani,qui ſummã iuſtitiam ueritatis demonſtrabant,cum lapſis poſt actam pœnitentiam communionem habuiſſent potius,quàm cũ Ario & ſectatoribus ipſius. Contigit enim ipſis hoc

Prouerbium. iuxta prouerbium, Fugientes fumum in ignem inciderunt. Neq; enim Arius potuiſſet habere ſtatum & dicendi libertatem,niſi per huiuſmodi occaſionem,quæ mala cõiunctio contigit ipſis uſque in hunc diem. Permixti enim ſunt hi, qui quondam purè degebant,& ſummè iuſti erant,ac fide Meletiani,cum Arij diſcipulis,& plerique iam inquinati ſunt mala Arij fide, à fide emoti in his temporibus. Quidam uerò etiamſi manſerint in uera fide,non tamen alieni ſunt à cœnoſis ſordibus, propter ſocietatem cum Ario & Arianis. Cæterùm à prædicta occaſione habuit coniunctio Meletij & Arianorum originem. Verùm modico tempore interiecto, uelut promiſi me relaturum eſſe,hic rem ipſam recenſebo. Quum cogeretur Alexander Conſtantinopolis epiſcopus in communitatem ſuſcipere Arium, & ipſe oraret ac ſuſpiraret & flecteret genua,circa horam nonam in ſabbato in altari, Euſebius autem diceret, Niſi uolueris hunc ipſum ultrò in ſocietatem communem ſuſcipere, te inuito craſtina die mecum ingredietur, Dominica autem iam inſequebatur. Sicut autem dixi, quum oraſſet Alexander,ac rogaſſet Dominum,ut aut ipſum auferret,ne unà cum Ario, qui con-

tra

tra Dominum maledicta effudisset, coinquinaretur, aut miraculum faceret, uelut in generatione ac generatione facere solet, non ita longè postea uotũ sancti implebatur. Nam noctu Arius ad sellam progressus necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam. Atq; sic finem adeptus est in loco immundo ac graueolenti. Post hoc autem tempus consuebantur ab ipsius discipulis, quæ ad Ecclesiæ destructionem pertinent. Mortuus est autem Alexander Alexandriæ episcopus post synodum in Nicæa. Non aderat autem Athanasius post Alexandri mortem, erat enim diaconus illo tempore sub Alexandro, & demissus fuit ab ipso in comitatũ. Quum autem Alexander præcepisset nullum præficiẽdum esse nisi Athanasium, uelut ipse, & qui de regula erant, ac tota Ecclesia confitebantur, qui Meletium Ægypti episcopum sequebantur, arrepta occasione, episcopo Alexandriæ non præsente, nunquam enim Alexandria duos episcopos habuit, uelut aliæ urbes, constituunt pro Alexandro Theonam quendam nomine, qui mensibus tribus peractis mortuus est. Et non longè postea accessit Athanasius post Theonæ obitum, & undiquaq; congregatus est Orthodoxorum conuentus, & sic ipsius constitutio facta est, & traditus est ipsi thronus digno, & cui præparatus erat iuxta Dei uoluntatem, & iuxta beati Alexandri testimonium ac præceptum. Hinc incipit Athanasius discruciari ac tristari, propter Ecclesiæ diuisionem. Persuadebat, adhortabatur, & non admittebant, cogebat & cogebatur. At sæpe uisitans accedebat propinquas Ecclesias, maximè circa Mareotẽ, & quandoq; Meletianis communitatem habentibus contigit, ut ex multitudine diaconus quidam post Athanasium, cum quibusdam ex populo ingrederetur, ac frangeret candelabrum, & pugna oriretur, uelut fama refert. Hinc sanè conspiratio contra Athanasium exorta est, Meletianis accusantibus ac calumniantibus ipsum, aliaq; pro aliis proferentibus, Arianis uerò simul se instruentibus, & seipsos offerentibus, propter inuidiam aduersus sanctam Dei Ecclesiam ac rectam fidem, & deferunt rem ad regem Cõstantinum. Eusebius autem prædictus Nicomediæ episcopus erat totius ipsorum collectionis administrator, ac concinnator detrimenti in Ecclesia, & aduersus papam Athanasium. Accusatores igitur accesserunt regem, & uas quoddam mysteriorum proferebant, quod quidam candelabrum, uelut dixi, appellãt, aliaq; quædam accusabant, asserentes presbyterum quendam Mareotæ Arsenium percussum esse, huius autem manum gladio ab Athanasij populis, aut ipso Athanasio præcisam esse, proferebant enim etiam ipsam manum in comitatu, & ostendebant, quam in loculo asseruabant. Hæc quum Rex audisset, indignatione quidem concitabatur. Habebat enim zelum diuinum beatus ille, non tamen nouit quod sycophantæ essent, propter æmulationem, uelut dixi, Arianorum contra orthodoxam fidem. Iubet autem conuocari synodum in Phœnice in urbe Tyro. Et iussit iudicare causam hanc Eusebium Cæsareæ episcopum, & alios quosdam, erant autem hi quodammodo magis inclinati ad Arianorum uanitatem. Et uocati sunt Episcopi Ægypti catholicæ, & sub Athanasio principes quidam uiri ac maiores, & in Deo illustrem uitam habentes. Inter quos erat beatus Potamon, magnus ille Heracleæ episcopus ac confessor, sed & ex Meletianorum partibus, hi qui Athanasium accusabant. Quum autem zelotes esset pro ueritate ac recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam personam alicuius suscepit, oculo enim in persecutione propter ueritatem orbatus erat, quum uidisset Eusebium sedentem ac iudicantem, & Athanasium stãtem, superatus tristitia, & lachrymans ob ea, quæ apud ueritatis professores fiunt, inuectus est uoce magna contra Eusebium, ac dixit, Tu sedes Eusebi, & Athanasius innocens existens à te iudicatur, quis tulerit talia? Dic uerò mihi tu, Non'ne mecum fuisti in carcere, tempore persecutionis? Et ego quidem oculum amisi pro ueritate, tu uerò nihil mutilatum in corpore habere uideris, neque testimonium per confessionem

Arij mors uelut Iudæ.

Athanasius.

Papæ etiã episcopi appellati

Tyria synodus.

Potamonis liberæ lingua.

præbuisti,sed stetisti uiuens,nulla parte detruncata. Quomodo discessisti è carcere, nisi quod promisistihis,qui necessitatem persequutionis nobis intulerũt, id quod nepharium est te facturum esse, aut sanè feci sti. Hæc ubi audisset Eusebius, indignatione quidem commouebatur,& surrexit ac dissoluit iudicium,dicens: Si huc ueni stis, & contra nos talia dicitis,profectò uera dicunt accusatores uestri. Si enim hic tyranni-

Pannoniæ episcopi. dem exercetis,multo magis in patria uestra hoc facitis. Deinde uerò Eusebius, & qui cum ipso erant,periculum faciunt,ac mittunt duos quosdam Pãnoniæ episcopos Ariani dogmatis studiosos, Vrsacium & Valentem,tum in Alexandriam,tum in Mareoten,ubi prædicta facta esse dicebant,nempe uasis fracturam & alia pugnæ negocia. Hi uerò eò profecti,non illa retulerunt,quæ uera erant,sed alia pro alijs subijcientes mentiti sunt,& beato papæ Athanasio calumnias struxerunt,atq; illa ut uera confingentes,ac in literas referentes,ad synodum detulerunt,in qua Eusebius et alij erant, uelut postea ipsi indicarunt pœnitentiam agentes Vrsacius ac Valens,unà cum libellis profecti ad beatum Iulium Romanum episcopum,pro ratione reddenda de suo er-

Romani Episcopi autoritas rore ac delicto,quod calumnias struxissent papæ Athanasio. At susci pe,inquiũt,nos in communitatem,acad pœnitentiam. Sed & ad ipsum Athanasium ijsdem conscriptis cõfirmationibus usi sunt propter pœnitentiam. Quũ autem uideret papa Athanasius,qui erat in Tyro,grauem tunc undiquaq; imminẽtem machinationem,priusquã ueniret ad iudicium,aut in cõspectum prodiret calumniatorũ sibi aduersantium,noctu digressus uenit ad Constantinum in comitatum,ac refert illi ac exponit causam suam. Ille uerò adhuc tristicia repletus,& animo uersans num uera dicerẽt,qui accusauerãt,& mentiretur qui se excusaret,adhuc indignabatur. Ipso autem indignãte,papa Athanasius grauem sermonem aduersus Regem protulit, nempe, Iudicabit Dominus inter me et te,quoniã etiam tu consentis calumniatoribus modestiæ nostræ. Hinc contigit ipsum in exilium mitti,& simul ex scriptis ad regem ex synodo,absente enim ipso Athanasio,depositionẽ ipsius faciunt,& ob id quod rex exacerbatus aduersus ipsum

Athanasius exulat in Italia. tristabatur. Et manet in partibus Italiæ annos plures, quàm duodecim aut quatuordecim. Multa uerò postea percrebuit fama, quod Arsenius qui quondã inter mortuos à calumniatoribus relatus erat,& cui manũ præcisam fuisse dictum erat, inuentus esset in partibus Arabiæ,& quod annũciasset Arsenius omnino seipsum papæ Athanasio in exilio degenti. Et quũ Athanasius papa latenter ipsum accersiuisset, uelut fama ad nos perlata refert,& ipse Arsenius ad beatum Athanasium uenisset, simulq; ad Constantem ac Constantium Constantini filios perueniissent, Athanasius quidẽ Arsenium ostendit uiuentem,ac duas manus habentem. Et de cætero accusatores non solum calumniæ autores reperti sunt,sed etiam sepulchrorum uiolatores,propter manum aliquando ab ipsis circũlatam. Hinc totum negociũ ridiculum erat,et admiratio talis ac tantæ fabulæ ac desperationis. Quid enim quis dixerit de accusatoribus & accusato,& de alijs omnibus,quibus singulis recensendis multum tempus insumpsere. Mortuo autem Constantino,quum papa Athanasius in multa dicendi libertate, dignationeq; ac gratia Romæ & per totam Italiam esset,& apud ipsum regem, eiusq; filios Constantem ac Constantium,demittitur à duobus regibus post Magni Constantini obitum,dum Constantius esset in Antiochia, atque hoc approbaret. Et nouimus sanè proprias literas à tribus regibus scriptas Alexandrinis, & ipsi papæ Athanasio. Et sedet rursus in thronum post successorem suum Gregorium ab Arianis missum,quum in exilio Athanasius esset. Rursus autem insidiæ ipsi constructæ sunt apud Constantium à Stephano, & expulsus est. Et postea rursus insidiæ ipsi structæ sunt à Leontio Apocopo & sodalibus ipsius. Vnde contigit ipsum eijci,& rursus in-

Iulianus apostata. ferri. Georgius enim à Cõstantio mittitur,et cedit Athanasius occultatus per tempus quoddã,donec Georgius sublatus est,quo tempore regnauit Iulianus, & ad Græcis-

mum

mum conuersus est post obitum Constantij. Quũ enim Alexandrini ita perciti essent aduersus Georgium, ipsum occiderunt ac exusserunt, cineresq; eius in uentos dispersè runt. Mortuo uerò Iuliano in Persíde, & succedẽte in regno Iouiniano illo beato, hic sanè cum multo honore & literis fide dignis, ad Episcopum Athanasium scripsit, ipsumq; accersiuit, & amplexus est ipsum, ac demisit ad proprium thronum, ita ut rursus receperit sancta Ecclesia Episcopum, & ad modicum tempus consolationem inuenerit. Mortuo Iouiniano beatus Athanasius rursus in ijsdẽ persecutionibus, famaq; ac turbis fuit, non tamen ab Ecclesia & throno emotus est. Quum autem Alexandrini pro ipso legationem mitterent, & tota urbs cuperet ipsum post Lucium, qui etiam nunc Arianus est, constitui in externitate, fortassis autem in Antiochia, & sæpe hic rogasset regem Valentem, ut mitteretur ad Alexandríæ thronũ: Rex uerò ipsum expellere non uellet, propter populorum turbam, tandem quum mortuus esset papa Athanasius, missus est Lucius, qui multa mala intulit Ecclesiæ, ciuitati, populis, episcopis, clericis, qui sub Athanasio fuerãt, ac ipsi in singulis Ecclesijs successerãt, & Petro, qui post Athanasium constitutus erat successor ipsius in Alexandria. Hęc usq; in hunc diem acta sunt, alijs episcopis presbyterisq; ac diaconis in exilium pulsis, alijs uerò capitale supplicium passis in Alexandria, alijs cum bestijs in pugnam commissis, his uerò qui uirginitatem exercẽt occisis, & multis alijs interemptis. In his huc usq; agitatur Ecclesia Dei, ex prædicta causa Meletianorum & Arianorum, qui per tales mores seditionem habuerant, & quod ipsorum falsæ opinionis congregatio pręualeret, Arianorum inquam. Cæterùm in confutatione Arij exactè de omnibus tractabimus. Transgrediar porrò & hoc argumentum, & ad ipsam Arianorum hæresim aceedam, Deũ auxiliarium inuocans, dum cum horrendo hoc ac multicipiti reptili pugnam committere tento.

Georgius Alexandrinus occisus.

Contra Ariomanitas, hæresim LXIX.

HAec Meletij & sancti Petri Alexandriæ episcopi tẽpora, deinceps insequitur Arius, & qui ab ipso appellati sunt Ariani, qui temporibus sancti Alexandri Episcopi & successoris Petri floruit, qui Alexander ipsum Arium per multam commotionẽ ac magnos synodos subuertit. Emouit enim ipsum, & eiecit ex Ecclesia & ciuitate, uelut magnum malum in uitam productum. Tradunt autem ipsum Libyn genere, uerùm in Alexandria presbyterum fuisse, qui præfectus erat Ecclesiæ Baucalidis appellatæ. Quotquot enim Ecclesiæ in Alexandria catholicæ Ecclesiæ sunt, sub uno Archiepiscopo sunt, priuatimque ad has destinati sunt presbyteri, propter ecclesiasticas necessitates, ita ut habitatores uicini sint uniuscuiusque Ecclesiæ, uiciq; ac biuia, quæ Labra uernacula lingua eorum, qui Alexandriam urbem habitant, appellantur. Fuit autem hic Arius temporibus Constantini Magni ac beati regis, filij Constantij senis, qui fuit filius Valeriani regis, qui etiam ipsi cum Diocletiano & Maximiano ac alijs regnauerunt. Omnes autem nouerunt Constantinum patrem Constantij & Constantis admirandum fuisse in Christianismo, & fide patrum apostolica ac prophetica in Ecclesijs, usq; ad ipsum Arium non adulterata. Contingit autem ut hic multitudinẽ discinderet. Hunc enim Arium presbyterum prædicti Alexandri ingressus est spiritus satan, & commouit ipsum (uelut scriptum est) ut contra Ecclesiam puluerem excitaret, & ex seipso ignem accenderet non uulgarem, qui occupauit omnem ferè Romaniam, maximè Orientis partes, ut usque in hunc diem ipsius hæresis ueram fidem ac Ecclesiam impugnare non cessauerit. At uerò illo tempore uidebatur Arius presbyter esse, & fuerunt multi eius in presbyterio consortes in singulis Ecclesijs. Sunt itaq; plures numero in Alexandria, cum ea quæ nunc extructa est Cæsaria appellata, quæ prius Adrianum fuit, & postea Licinianum gymnasiũ siue regia. Postea uerò temporibus Constantij uisum est ipsam ædificare Ecclesiam, Gregorio Meletiano & Arianoau-

Arius Libs genere.

Romania.

no auſpicante,abſoluente autem Athanaſio beato,& rectæ fidei patre.Imò etiam rur
Eccleſiæ in Alexandria. ſus ab eodem beato Athanaſio reſtituta eſt eadem Eccleſia, quum combuſta eſſet tẽ-
pore Iuliani.Sunt autem aliæ plures,uelut dixi:Eccleſia Dionyſij appellata, & Theo-
næ, & Pierij, & Serapionis, & Dizyæ, & Mendidij, & Anniani, & Baucalidis, &
Abiæ.At in una harum Colluthus quidem erat, in altera Carpones, in alia Sarma-
tas.Et Arius prædictus unam ex relatis Eccleſijs tenebat. Clarum eſt autem quod u-
nuſquiſq; horum ſecundùm conſuetam communionem populum ipſi concreditum
in narrationibus docens,litem quandam populo immittebant, & alij inclinati erant
ad Arium,alij ad Colluthum,alij ad Carponem,alij ad Sarmatã.Sicut igitur quiſque
exponebat in propria Eccleſia,alius aliud quid, & alius aliud, appellationis ac laudis
ex illis gratia,alij Colluthianos ſeipſos nominauerunt, alij Arianos. Nam & Collu-
thus quædam peruerſa docebat,ſed nõ durauit huius hæreſis,ſed ſtatim diſperſa eſt.
Quo modo utinam & furioſa Arij fides, imò potius incredulitas,aut adhuc magis
Arij habitus. mala fides perijſſet.Elatione enim elatus ſenex à propoſito excidit. Erat autem ſtatu-
ra ualde longus,ſubtriſti ſpecie,figuratus uelut doloſus ſerpens,qui decipere poſſet o
mne innocens cor,per uerſutum ſuum prætextum.Dimidium enim pallium hic ſem
per indutus & ſtolã,dulcis erat in colloquio,perſuadens ſemper animas ac blandiẽs.
Quapropter ualde citò ſeptingentas uirginitatem profeſſas in unum contraxit, & fa-
ma eſt ipſum etiam presbyteros ſeptem & diaconos duodecim abſtraxiſſe. Et uene-
num ipſius ſtatim uſque ad Epiſcopos peruenit.Secundum enim, Pentapolis Epiſco
pum,& alios perſuaſit,ut ſimul cum ipſo abducerentur.Fiebãt autem hęc in Eccleſia,
ignorante beato Alexandro Epiſcopo,donec Meletius Ægypti etiam ipſe Archiepi-
ſcopus ex Thebaide,de quo iam à me dictum eſt,reuelaret.Nondum enim res Mele-
tij ad inimicitiam deuenerat.Zelo itaq; perductus Meletius, nihil enim alteratus erat
in fide,quàm ſolo prætextu ultroneæ iuſtitiæ, id quod etiam ipſe horrẽdum in uitam
perduxit,uelut iam de ipſo diximus,detulit itaq; ad aures archiepiſcopi Alexandri,ar
chiepiſcopus Meletius in Ægypto, uerùm ſubditus Alexandro. Contemporaneus
autem hic Meletius fuit Petri beati Epiſcopi ac martyris,ſicut dixi. Vbi igitur ſignifi-
caſſet de Ario omnia, quomodo diſceſſiſſet à ueritate, & quod multos polluiſſet ac
perdidiſſet,corruptis his à recta fide,qui ipſi credidiſſent,tunc Epiſcopus accerſitum
Arium interrogabat de perlatis ad ſe,an hæc ita haberent.Ille uerò neq; hæſitauit, neq;
timuit,ſed ab exordio perfricta fronte omnem ſuam malam opinionem euomuit,ue-
lut Epiſtolæ ipſius indicant,& examinatio contra ipſum tunc facta.Conuocat itaque
Alexander presbyteros,& alios quoſdam Epiſcopos præſentes, & examinationem
huius facit ac interrogationem. Vbi uerò non perſuaſus eſt à ueritate, expellit ipſum
ex Eccleſia,& ipſum per urbem diffamat.Cum ipſo autẽ diſtractæ ſunt prædictæ uir
gines,& clerici prædicti,& alia multa turba.Quum autem uerſaretur Arius multo tẽ
pore in urbe,ſtatim moritur confeſſor Meletius,itemq; teſtis ac martyr.Itaq; Arius ſe-
ditiones faciens,& ſingulos decipiens,multos perdidit. Poſtea uerò ubi deprehen-
ſus eſt,& ad confutationem uenit in urbe,ac diffamatus eſt,ab Alexandria aufugit,et
ad Palæſtinam iter arripit,quò quum perueniſſet,ſingulos Epiſcopos adijt cum blã-
dicijs ac adulatione,ut ſibi multos faceret cooperatores, & ſuſcipiunt quidem ipſum
Epiſtolæ Encyclicæ Alexandri. aliqui,alij uerò repulerunt. Poſtea uerò ad aures epiſcopi Alexandri deuenit, & ſcri-
bit Epiſtolas Encyclicas, hoc eſt orbiculares, ſiue per circuitum, quæ ſanè apud ſtu-
dioſos adhuc ſeruantur,numero ſeptuaginta, ad ſingulos Epiſcopos, ad Euſebium
ſtatim in Cæſarea, ſupererat enim,& ad Macarium Hieroſolymorum, Æſculapium
in Gaza, Longinum in Aſcalone, Macrinum in Iamnia,& ad alios,& in Phœnice ad
Zenonem quendam antiquum,& in Tyro,ſimulq; in caua Syria. Quum igitur miſſę
eſſent epiſtolæ,reprehendentes eos,qui ipſum ſuſcepiſſent,unuſquiſq; reſcripſit bea-
to Alex-

to Alexandro, seq; purgauit. Et alij quidem per ironiam scripserunt, alij in ueritate, partim dicentes se illum non excepisse, partim per ignorantiam suscepisse. Alij uerò responderunt, se per susceptionem studuisse, ut ipsum lucrifacerent. Et uaria fuerunt de his argumenta. Postea uerò ubi cognouit Arius, quod epistolæ allatæ essent Episcopis undiquaque, & de cætero undiq; expelleretur, & nõ amplius quispiam ipsum suscipiebat, quàm ipsius cooperatores. Eusebius enim antiquus senex Nicomedensis totus ipsius erat, qui cum Luciano in Nicomedia conuixerat, sed & Leontius Apocopus in Antiochia nondum episcopatum sibi commissum habens, & alij quidam. Quandoquidem igitur ex eadem ueneni fraternitate hi omnes erant, suscipit ipsum Eusebius multo tempore. Vnde sanè epistolas nugis refertas, complectentes omnem ipsius malæ opinionis fidem, idem Arius scripsit ad Eusebium in Nicomedia, quum nondum uenisset ad ipsum in Nicomediã, nihil amplius quàm eadem, quę sentiebat, in ipsis tractans. Ex quibus unam ad manus nostras perlatam, necessariũ duxi hic apponere, quo uideant legentes, quod nihil contra quenquam per calumniam diximus, aut referimus, & est hæc. Epistola Arij. Domino dilectissimo, homini Dei, fideli, orthodoxo Eusebio, Arius fugatus ab Alexandro Papa iniustè, propter ueritatẽ omnia uincentem, cuius & tu protector es, in Domino gaudiũ. Patre meo Ammonio in Nicomediam proficiscente, operæprecium duxi & quod debetur tibi, ut te per ipsum alloquerer, simulq; commonefacerem insitam tibi dilectionem ac affectionem, quam ad fratres habes propter Deum ac CHRISTVM eius. Nam maxime nos infestat ac persequitur, & omne malum cõtra nos mouet episcopus, ut fugarit nos ex urbe uelut homines impios, quoniam non consentimus ipsi publice dicenti, semper Deus, semper filius, simul pater, simul filius, coexistit filius ingenito cum Deo, semper genitus, ingenito genitus, neque cogitatione, neque momento quodam præminet Deus filio, semper Deus, semper filius, ex ipso Deo filius. Et quandoquidem Eusebius frater tuus in Cæsarea, & Theodosius ac Paulinus, & Athanasius, & Gregorius & Aëtius, & omnes in Oriente dicunt, quod præexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt & excommunicati, excepto Philogonio & Hellanico & Macario, hominibus hæreticis in fidei doctrina non instructis, qui filium dicunt, partim ructum, partim emissionem ingenitam. Et hos impios neq; audire possumus, etiamsi infinitas mortes nobis hæretici minentur. Nos autem quid dicimus ac sentimus, & docuimus ac docemus? Quod filius non est ingenitus, neque pars ingeniti, iuxta ullum aliquem modum, imò neq; ex subiecto quodam, sed quod uoluntate & consilio substitit ante tempora & ante sæcula, plenus Deus unigenitus, inalterabilis, et priusquam genitus est aut creatus, aut decretus, aut fundatus, non erat, ingenitus enim non erat. Persecutionem autem patimur, quod diximus, principiũ habet filius, Deus uero sine principio est, propter hoc fugamur, & quod dicimus, ex nihilo est. Sic autem dicimus, eo quod neque pars Dei est, neque ex subiecto quodam, propter hoc fugamur. Reliqua tu nosti. Opto te ualere in Domino, memorem tribulationum nostrarum cum Lucianista, reuera Eusebi. Sed et aliam à Nicomedia ad sanctissimum Papam Alexandrum purgationis ui delicet gratia scriptam, & rursus ueneni ipsius eiaculatione deteriorem, et blasphemis uerbis intolerabiliter refertam, & ab ipso ad Alexandriam missam subiunximus, et est hæc. Beato Papæ, & Episcopo nostro Alexandro presbyteri ac diaconi in Domino gaudium. Fides nostra ex maioribus ac progenitoribus nostris, quam etiam à te didicimus, beate Papa, hæc est. Nouimus unũ Deum solum ingenitum, solum sempiternum, solum sine principio, solum bonum, solum immortalitatem habentem, solũ sapientem, solum bonum, solum Dominum, solum iudicem omnium, gubernatorem, œconomum, immutabilem & inalterabilem, iustum et bonum, legis et prophetarum ac noui Testamenti. Hunc Deum genuisse filium unigenitum ante tempora æterna,

Arij Epistolæ.

per

per quem & ſęcula & reliqua fecit, genuiſſe autem non in apparentia, ſed ueritate, ſub ſtituiſſe uero propria uoluntate immutabilem & inalterabilem, creaturam Dei perfectam, ſed non uelut unam ex creaturis, fœturã, ſed non uelut unam ex fœturis ſiue genituris, neq; uelut Valẽtinus emiſſionem, fœturam ſiue genituram patris aſſeruit, neque ſicut Manichæus partem coeſſentialem patris, fœturam introduxit, neq; ſicut Sabellius, qui unitatem diuidens Filium patrem dixit, neq; uelut Hierax lucernã à lucerna, aut faciem in duas, neq; prius exiſtentem poſtea genitum aut creatum eſſe in filiũ, quemadmodũ etiam tu ipſe beate papa in media Eccleſia ac conſeſſu ſępe eos, qui talia introduxerunt, refutaſti, ſed ſicut dicimus, uoluntate Dei ante tempora & ante ſæcula creatum eſſe, & uiuere ac eſſe à patre accepiſſe, ita ut pater ſimul ſubſtituerit ipſi glorias. Non enim pater, data ipſi omnium hæreditate, priuauit ſeipſum, ut ne ingenito modo habeat in ſeipſo, fons enim eſt omnium. Quare tres ſunt ſubſtantiæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Et Deus quidem cauſa omnium exiſtens, eſt ſine principio, ſolus. Filius autem ſine tempore genitus à patre, & ante ſæcula creatus ac fundatus, non erat antequam gigneretur, ſed ſine tempore ante omnia genitus, ſolus à ſolo patre ſubſtitit. Neq; enim eſt ſempiternus, aut cõſempiternus, aut coingenitus patri, neq; ſimul cum patre ipſum eſſe habet, uelut quidam de his, quæ ad aliquid appellantur, dicunt, duo ingenita principia introducentes, ſed ſicut unitas et principium omniũ, ita Deus præ omnibus eſt, quapropter & ante CHRISTVM eſt, uelut à te didicimus in media Eccleſia prædicante. In quantum igitur à Deo ipſum eſſe habet ac uiuere, qui & glorias & omnia ipſi exhibuit, iuxta hoc, principium ipſius eſt Deus. Principium enim ipſius eſt, uelut Deus ipſius, & qui ante ipſum eſt, eo quod ex ipſo eſt. Et ſi illud, Ex utero, & hoc, Ex patre exiui, & uenio, uelut pars coeſſentialis, & uelut emiſſio, à quibuſdam intelligitur, compoſitus erit pater, & diuiſibilis, & mutabilis, & corpus ſecũdum ipſos, & quæ ad corpus conſequuntur, patiens incorporeus Deus, quantum ſanè in ipſis eſt. Opto te ualere in Domino beate Papa. Arius, Ethales, Achilles, Carpones, Sarmatas, presbyteri. Euzoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Gaius, diaconi, epiſcopi, Secundus Pentapolis, Theonas Libs fidelis, quem conſtituerunt in Alexãdria Ariani. Quum igitur ſic res mouerentur, Alexander Conſtantino regi ſcribit. At beatus rex accerſitum Arium & Epiſcopos quoſdam percunctatur. Ille uero ſymmyſtas habens, primum quidem in facie regis negabat, intra ſe uero inſidias contra Eccleſiam ſtruebat. Vbi igitur conuocaſſet ipſos beatus Cõſtantinus, qui & ex patre Spiritu ſancto afflatus erat, ſermonẽ loquutus eſt ad ipſum, dicens: Confido Deo, ſi doloſe quid occultatum habes, & negas, omnium Dominus ille cito te redarguere poteſt, contra quem maxime iuraſti. Vnde etiam deprehenſus eſt eadem ſentire, et coram facie regis redargutus eſt. Verum rurſus ſimiliter negabat, & multi ipſius defenſores pro eo intercedebant per Euſebium Nicomediæ epiſcopum. Attamen rex zelo ductus, epiſtolam magnam ad totam Romaniam contra Arium ſcripſit, eiusq; fidem, omni ſapientia ac ueris uerbis refertam, ſicut & hæc hodie apud ſtudioſos ſeruatur, hoc principium habens, Conſtantinus Auguſtus Maximus. Arius & Ariani, malus interpres, & ut ita dicam, imago ac ſtatua eſt diaboli. Deinde inter alia, & poſt multam contra ipſum ex diuinis Scripturis productam contradictionem, etiam ex Homeri uerſibus quendam contra ipſum inuehens, miſeriæ gratia appoſuit, quem ipſum etiam hic apponere neceſſarium duxi, & eſt hic. Age ſanè urge Ari, ſcutis opus eſt, ne tu hac facias, rogamus, cohibeat autem ſe ſaltem Veneris conuerſatio. Quum itaq; uellet Arius in Conſtantinopoli in communitatem recipi, Euſebio cogente, & maxime apud regem petente, & Conſtantinopolitanum epiſcopum eius temporis moleſtiis afficiente, & hic non uellet cum ipſo in communitate eſſe, neque in ſocietatem ipſius uenire, urgere turq; per uim ac ſuſpiraret, et Euſebius diceret, Si nõ uis ex propria uoluntate, craſtina die

Arius ab alijs hæreticis ſeip ſum eximit.

Filius pater Sabellij.

Cõſtantini Epiſtola contra Arium

Homeri uerſus in Area, id eſt Martẽ, à Conſtantino in Arium detortus.

die Dominica illuceſcẽte, mecum ingredietur, & quid poteris facere? At pientiſſimus Epiſcopus, et Deũ timens, Alexander optimæ ciuitatis epiſcopus, idem enim nomen habebat etiam hic cum Alexandriæ epiſcopo: per totam diem ac noctem, ex quo id audiuit ingemiſcens ac triſtatus, in precibus perſeuerauit, et Deum rogauit, ut aut ipſius animam auferret, ne Arij communitate coinquinaretur, aut miraculum quoddam ederet, id quod & contigit huic. Quũ enim noctu urgeretur Arius uentriſq; exonerandi gratia prodiret, peruenit uſque ad locum ſeceſſus, & intus deſidens inuentus eſt cre puiſſe ac expiraſſe. Quare ſic deprehẽſus eſt in graueolenti loco finem ſortitus, quemadmodum & immũdam malam fidem euomuit. Poſtquam igitur hæc peracta ſunt, Rex de Eccleſia ſollicitus, & quod iam multi ſæpe inter ſe diſſenſiſſent, & ſectæ multę eſſent, conuocauit uniuerſalem Synodum trecentorum decem & octo epiſcoporum, quorum etiam nomina uſque in hunc diem ſeruantur, et reprobant ac execrãtur Arij fidem in Nicæa urbe, & cõfitentur patrum fidem orthodoxam & inuariabilem, et ab Apoſtolis ac Prophetis traditam. Subſcribentibus autem epiſcopis in hanc, & Ariomanitidem hæreſim reprobãtibus ſic factum eſt. Simul autem & in eadem ſynodo canones quoſdam poſuerunt ecclеſiaſticos, ſimulq; de paſchate decreuerunt unam unitatem ac conſenſum, ut ſancta Dei dies penitus uirtuoſa fieret, quandoquidem diuerſimode apud quoſdam ſeruabatur, alij enim præoccupabant, alij medium tenebant, alij uero poſtea perficiebant. Et in ſumma multa illo tempore aſſertio erat. Horum uero correctionem Deus per beatum Conſtantinum procurauit pacis gratia. Vbi itaq; reprobatus eſt Arius, & hęc ſic peracta ſunt in eodem anno, deceſſit è uita Alexander & ſuccedit ipſi Achillas. Erat autem & Theonas cõſtitutus à Meletianis. Tunc ſuccedit Achillæ epiſcopo poſt menſes tres beatus Athanaſius, qui tunc diaconus Alexandri ab ipſo in comitatum miſſus erat, cui Alexander iam moriturus epiſcopatum deferri prȩcepit. Eſt autem mos in Alexandria, ut non cunctentur conſtituti poſt obitũ epiſcopi, ſed ſimul fiant pacis gratia, ut ne contentiones fiant in populis, his hunc uolentibus, alijs illum. Conſtituerunt autem neceſſariò, non præſente Athanaſio, Achillam. Verum thronus & ſacerdotium præparata erãt ei, qui ex Deo uocatus erat, & à beato Alexandro decretus. Quũ igitur ueniſſet Athanaſius, & confirmatus eſſet, qui circa fidem magnus zelotes erat, & pro Eccleſia afficiebatur, quum iam congregationes & auulſiones undiq; fierent à Meletianis appellatis, ob cauſam quam in tractatione de Meletio ſuprà declaraui, & uellet counitionem Eccleſiæ facere, cõquerebatur & minabatur, admonebatq;, ac nihil efficiebat, nemoq; aduertebat. Vnde omnia contra ipſum commota ex ſuperexcellente in ipſo diuinitus zelo facta ſunt ac conſtructa, ut etiam exilium ipſe ſubierit, et Arianorum ex iniuſtiſſima potẽtia excõmunicationem. At de beato Athanaſio hactenus, relatæ ſunt enim res ipſius exactiſſime ſuprà in Meletij tractatione. Hic itaq; Arius à diabolica operatione afflatus eſt, & effreni ore impudenter ductus extulit linguam ſuam cõtra proprium Dominum, ab initio nimirũ dictionem apud Solomonem in Prouerbijs interpretari uolens, nempe, Dominus creauit me principium uiarum ſuarum in opera ſua, ante ſæculum fundauit me. In principio, antequam terram faceret, & antequam abyſſos faceret, priuſquã procederent fontes aquarum, priuſquam firmarentur montes, ante omnes autem colles genuit me. Hinc erroris introductio ipſi cõtigit, & nõ ueritus eſt ipſe ac diſcipuli eius, creaturam uocare eum, qui omnia creauit, Verbũ ex patre ſine tempore et ſine principio genitũ. Deinceps uero ex uno hoc ſermone, in multas ac malas ſemitas malignam mentem ſuam impellens, itemq; ipſius ſucceſſores, ſexcentas & ultra blaſphemias in filium Dei et in Spiritum ſanctum iaculari conati ſunt. Diſſoluerunt autem aciem, ut ita dicam, & concordiam ſanctæ orthodoxæ fidei & Eccleſiæ, non per ſuam potentiam, aut ſapiẽtiam, pauci enim inuitati decepti ſunt. Multi uero ſimulatione ſubrepentes, multi au

Nicænæ ſynodi epiſcopi cccxviij.

Arij erroris occaſio.

tem & ſecundum uitam non ſic ſe habentes, ſocij ijſdem exiſtũt. Nemo autem eſt horum cauſa, quàm primum quidem probatio fidelium, Regũ uero defenſio. Principiũ quidem Conſtantius rex, in alijs quidem omnibus mitis & bonus, uelut filius Magni & perfecti Conſtantini Pij, qui rectam fidem integre ſeruauit. Sed & ipſe Conſtãtius pius fuit & bonus iuxta multos modos, uerum in hoc ſolum, quod nõ ſecundum fidem parentis proceſſit, deuiauit, atq; deliquit, non ex ſui cauſa, ſed ab his, qui rationẽ reddituri ſunt in die iudicij, qui in apparentia epiſcopi dicuntur, ueram autẽ Dei fidẽ corrumpunt, quibus danda eſt ratio, & pro fide, & pro Eccleſiæ perſecutionibus, & tot malis ac cædibus in Eccleſijs, ipſorum cauſa perpetratis, & pro tot milibus populorum, uſq; in hunc diem tribulationem ſub dio ſuſtinentium, & pro ipſo beato Conſtantio ab ipſis decepto & ignorãte orthodoxam fidem, & cedente ipſis uelut ſacerdotibus per ignorantiã, ut qui non nouerit in ipſis errorem cæcitatis ac malæ fidei ex diaboli ſtructura inductæ. Secundo uero prꝫualuit reptiliformis horum officina per Euſebium, qui rurſus ſubrijt, ac corrupit aures Valẽtis pij & religioſi ac Deum amantis regis. Quandoquidem enim ab ipſo lauacrum accepit, per hanc occaſionem hi ſtare potuerunt. Nam olim & à mulierculis ac pueris, nõ dico de perfectioribus, qui omnem pietatis certitudinem rectamq; fidem nouerunt, ſed & ab his qui ex parte, uel uulgari modo ueritatem ſciebant, redarguebanturq; ac fugabantur, uelut blaſphemi Domini, & ſecundi Domini occiſores, & reprobatores diuinæ perfectionis Domini noſtri IESV, per regis præfecturam, quæ eſt ipſorum defenſio, ad aggrediendum omnia mala quæ facta ſunt, & adhuc per ipſos fiunt in Alexandria & Nicomedia, in Meſopotamia, in Palæſtina, per præſentis ipſorum Regis præſidentiam ac gubernationem. Ex hac igitur dictione in Parœmia ſta ſcripta, Dominus creauit me principiũ uiarum ſuarum in opera ſua, deinceps omnia ab ipſis excogitantur, quæq; conſona huic ſermoni eſſe poſſunt, & quæ æquiualent, et conuenire poſſunt, quum neq; hic ipſe ſermo, neq; alia uerba, de deitate filij Dei tale quid aſſerãt. At quæ ſunt deinde his ſimilia, id quod „ in Apoſtolo ſcriptum eſt, Suſcipite pontificem cõfeſſionis ueſtræ, qui fidelis eſt ei, qui „ fecit ipſum, & quod in Euangelio ſecundum Ioannem ſcriptum eſt, Hic eſt de quo di„ xi uobis, quod poſt me uenturus eſt, qui ante me factus eſt, & quod in Actis ſcriptum „ eſt, Notum uobis ſit tota domus Iſraël, quod hunc IESVM quem crucifixiſtis, & Do„ minum & CHRISTVM ipſum fecit Deus, & alia his ſimilia, quæ obſeruant ad inimicorum ultionem. Inimici enim ſunt reuera ac inſidiatores, fortaſſis enim de ipſis ſcrip„ tum eſt, & de ſimilibus ipſorum, Exurgat Deus, & diſpergantur inimici eius. Viden„ tur autem et domeſtici eſſe. Nihil autẽ peius eſt domeſticis inimicis. Inimici enim ho„ minis, omnes uiri domus eius. Ex hoc fortaſſis etiã de his impletur: Exiliunt enim uelut rabioſi canes ad inimicorum ultionem, & dicunt, quomodo dicis de filio Dei? Hæ enim ſunt ipſorum fraudes ad inducendum uenenum ſuum in ſimplices. Et quid eſt poſtea, ubi dixerunt filium Dei? O ſapientes in ſeipſis, & ad cognoſcendum appoſiti coram ſeipſis, et qui ſcientes ſibi eſſe uidentur. Quid appoſuerit quis amplius nomini IESV, ſi non filium genuinum dixerit ex patre exiſtentem, & non alteratum? Deinde ſtatim per ludibrium exiliunt dicentes, Quomodo poteſt eſſe ex Deo? Si uero interrogantur, Non eſt filius? filium eſſe nomine quidem confitentur, uerũ potentia & mente negant, ſpurium ipſum penitus dicere uolentes, & non uerum. Si enim, inquiũt, ex Deo eſt, & genuit ex ſeipſo Deus, ut ita dicã, ex propria ſubſtantia naturali, aut ex propria eſſentia. Igitur in molem extentus eſt, aut ſectionem admiſit, aut in generando dilatatus eſt, aut cõtractus, aut aliquam affectionem corporalem ſuſtinuit. Et in ſumma ſubſannatores ſunt ſuas res ad Deum referẽtes, et à ſeipſis aſſimilare Deum uolentes, in Deo enim nihil tale eſt. Spiritus enim eſt Deus, & à ſeipſo genuit unigenitum ineffabiliter, & incomprehenſibiliter ac citra pollutionem. Quomodo igitur, inquiunt, ſi

Conſtantius Arianos defendit.

Scripturæ ab Ario detortæ.

Arij argumenta.

ex

ex essentia ipsius est, non nouit diem, uelut dicit, & horam? De die autem illa aut hora nemo nouit, neq; Angeli, neq; filius, nisi pater solus. Quomodo uero in carnem uenit, si est ex patre? Quomodo autē potuit inseparabilis illa natura carnē induere, si erat ex patre secundum naturam? Et non sciunt, quod in suam ipsorum confusionem has ratiocinationes coaceruant. Si enim propter hoc quod ipse alteratus est præter patris essentiam, induit carnem, & in ipsa passus est, & crucifixus, ostendāt nobis, quę ex alijs spiritualibus creaturis & quidem existentibus, carnem induit. Non enim possunt nō confiteri Filium super omnes, etiamsi creaturam ipsum dixerint, cōfitentur ipsum super uniuersas creaturas ipsius. Sed & uelut gratificantes ipsi, uolunt ipsi uerbis blādiri, tanquam una manu uerberantes, altera uero oblinentes. Hoc enim uolunt uelut ex propria ipsi uoluntate attribuere, & dicunt, Creaturā quidem dicimus, sed non uelut unam ex creaturis, & facturam, sed non uelut unam ex facturis, & fœturam, non autem uelut unam ex fœturis, siue genituris, quo in eo, quod dicunt, Non uelut unam ex fœturis, priuent ipsum generatione secundum naturam, & in eo quod dicunt, non uelut unam ex creaturis, ueram creaturam ipsum pronuncient. Sicut enim si creatura fuerit, creatura est, & quamuis sexcenties excellentius nomen habuerit, idem est omnibus creaturis adæquatum. Non enim quia Sol illustrior est, creatura esse nō potest, quemadmodum etiam lapis. Neq; quia Luna excellit sidera, ob id nō est creatura. Ecce enim omnia serua tua, quæcunq; enim sunt, ex ipso sunt creata, et serua. At unigenitus ueritas est, & uerbum ipsius ueritas existit, uelut dixit: Si uos manseritis in uerbo meo, uere discipuli mei estis, & cognoscitis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Si uere Verbum ipsius uerum est, & liberat eos, qui liberantur, quanto magis ipse liber est, quum ueritas sit, & liberet ipsi obedientes qui sunt serui, eo quod omnia sunt serua ipsius, & Patris eius, & Spiritus sancti eius. Deinde rursus dicunt, Quomodo uenit in carnem, si ex patris essentia erat? Dicant igitur nobis, quomodo Angeli non carnem assumpserunt, qui sunt serui ipsius, quomodo Archangeli, quomodo exercitus, quomodo alia omnia spiritualia? Sed & inferiorem dicunt tales esse spiritum, & creaturæ creaturam, nempe ipsius Verbi: quomodo igitur spiritus nō assumpsit carnem, quū possit habere personam mutabilem super Filium, iuxta ipsorum sermonem. Sed quoniam sapiētia Patris erat, uoluit per suam perfectionem susципere nostram debilitatē, quo per ipsum omnis salus mūdo contingeret. At illi bona in mala transmutantes, ingrati sunt ac perfidi, & in proprium dominum cōtumeliatores ac maledici. Cæterum alia quæ deinceps dicunt, imminute sentiunt. Quomodo uero esuriunt, inquiunt, si patris essentiæ erat? De Deo enim scriptum est, Nō esuriet, neq; sitiet, neq; excogitari potest prudentia ipsius. Hic uero & esurijt, & sitijt. Quomodo uero fatigatus est ex itinere & sedit, quum scriptū sit, Deus non fatigabitur. Quomodo autem dixit, Qui misit me pater meus maior me est? Alius enim est qui mittit, & alius qui mittitur, & manifestum est quod pater non est filius, & filius non est pater (Non enim, uelut Sabellius nos docuimus, qui filium patrem esse dicit) alioqui non dixisset, alius est qui misit me. Et uado ad Deum meum & Deum uestrum, ad Patrem meū & Patrem uestrum dixit. Et non ex essentia Dei, discipuli secundū naturam geniti sunt, et dixit ipsis, patrem uestrum. Multa uero insania est eorum, qui talia dicunt. Si enim nomine solum uocatur, & nō est secundum naturam, nihil differt ab alijs omnibus creaturis, etiamsi in dignitatis præeminētia existat. Nō enim quia Rex prę eminet prę sidibus ac prętoribus, ob id non est similiter affectus cum alijs, & conseruus eiusdem creaturæ, utpote mortalis quispiam, uelut etiam qui eius imperio subditi sunt. Et non quia Sol reliqua sidera excellit, & in parte etiam Luna, ob id non sunt subiecta elementa, & unius imperio opificis ac creatoris patris & filij ac Spiritus sancti obedientia. Et non quia Angeli uisibilia excedunt, & in ordine alij omnibus maiores sunt, utpote inuisibiles creati, & pri-

Pater solus nouit de illa die.

Similia.

Sabellij error.

Similia.

mum munus culturæ Dei habentes in assiduis hymnis,& immortales secundum gratiam ab ipso creati,& nõ secundum naturã,& immortales fieri digni facti ex ipso immortali,& qui est uita in seipso & immortalitas,ob id non sunt in timore & tremore, et sub responsione & examinatione iussioneq;,ac mãdato sanctę Deitatis seruitio pres

Filij appellationis ratio.

si. Vbi enim est quæsitum exacta ratio ueritatis,filium quidem dicere oportet, uerum dicere & habere non solum nomine,sed filium,secundum naturam filium. Nam et inter nos multi uocãtur filij,qui non sunt filij secundũ naturam. Veri autem filij genuini uocantur,qui secundum naturam à nobis geniti sunt. Et si quidem filius solum uocaretur,sicut etiam omnes uocati sunt filij Dei,ergo neq; differt ab alijs, & quomodo sicut Deus adoratur? Oportebat igitur etiam alios omnes,de quibus nomen adoptionis dicitur,uelut ipsum adorari,quoniam filij Dei appellantur. At ueritas non sic habet,sed nouit semper unum unigenitum filium Dei,cui omnia cultum diuinum præstant,ipsumq; adorãt. Et omne genu flectetur cœlestium,terrestrium ac infernorum, & omnis lingua confitebitur,quod Dominus est IESVS CHRISTVS in gloriam Dei patris. Sed neq; sanctus Spiritus alijs spiritibus adęquatur,quoniam unus est spiritus Dei,spiritus ex patre procedens,& de filio accipiens. Hi uero uolunt hũc creaturam creaturæ esse. Dicunt enim quod omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum
„ est nihil. Igitur & spiritus,inquiunt,ex facturis est,quandoquidem omnia per ipsum facta sunt. Et ignorãt illi qui frustra animam suam perdunt, quod aliæ sunt creaturæ, & alij creatores: Pater & Filius & Spiritus sanctus,unus Deus, Trinitas in ueritate,et monas in unitate. Propterea enim unus Deus,quia non duo patres,neq; duo filij,neque duo Spiritus sancti. Et quandoquidẽ non alienus est filius à patre, sed ex ipso genitus,etiam nõ alienus est Spiritus sanctus. Verum filius quidem unigenitus,genitus sine principio,sine tempore. Sanctus autem Spiritus,uelut nouit ipse pater et unigenitus,neq; genitus est,neq; creatus,neq; alienus à patre & filio,sed ex patre procedens,et
„ de filio accipiẽs. Spiritus enim meus,inquit,cõsistit in medio uestrũ. &, Vnxit CHRISTVM in Spiritu sancto. Si ipse unigenitus ungitur in spiritu, quis criminabitur san
„ ctã Trinitatẽ? Deinde rursus dicit furiosus Arius, quomodo dixit Dominus, Quid me dicis bonum,unus est bonus Deus,uelut negãte ipso bonitatem? Et quis alius ita bonus est uelut unigenitus, qui seipsum dedit precium redemptionis animarum nostrarum? Et nõ nouerunt Dei uirtutem ac bonitatem,neq; sapientiæ Dei dispensationem, quum animales et carnales sint,remoti à Spiritu sancto,uacui ab ipso,nõ habentes sancti Spiritus donũ,quod docet sapientiã omnem hominem. Rursus autem rogant ipsum filij Zebedæi per matrem suam,ut in regno ipsius alter sedeat à dextris, alter à sinistris. Et dixit ipsis,Nescitis quid petitis,potestis bibere poculũ quod ego bibiturus sum,illis autem dicentibus, Etiam: ait ad ipsos, Poculum quidem meum bibetis,uerum sedere à dextris meis ac sinistris,nõ est meum dare,sed quibus pręparatum
„ est à patre. Deinde dicit apostolus,Deus suscitauit ipsum ex mortuis,uelut ipse opus
„ habeat suscitante ipsum. Et in Euangelio Lucę habetur,inquiunt,quod Angelus Domini apparuit confortans ipsum,dum in anxietate fuit,& sudauit,& sudor ipsius fuit uelut guttæ sanguinis,quando digressus orabat,iamiam tradendus. Et rursus in cru-
„ ce,inquiunt, dixit, Eli Eli lemas abachthani, hoc est, Deus meus Deus meus, ut quid
„ dereliquisti me. Et uides,inquiunt,quod indiget auxilio. At de eo quod dicit, Ego in patre,& pater in me. &, Quod duo unum sumus, ut & ipsi unum sint: afferunt omnino,quod unum esse,non secundũ naturam dicit,sed secundum concordiam. Et non solum hoc faciunt,sed & animam humanam ipsum accepisse negant,hoc ipsum præstruentes. Carnẽ enim confitentur ueram ipsum à Maria habuisse, & omnia quę sunt in homine citra animã,quod ubi audiueris de fame aut siti,aut languore,aut profectione,aut sudore,aut somno,aut concitatione,& dixeris quod propter humanam natu-

ram

ram his opus habebat, dicant tibi postea, quod caro per seipsam hæc non operatur, si nõ habeat animam, reuera enim sic est. Igitur aliud quid est, inquiunt, si Deitas ipsius indigebat: quo quum dixerint Deitatem ipsius indigentem, externum pronuncient ipsum & alienum ab essentia patris & uera natura. Arbitror autẽ quod ab eo, qui intelligentia præditus est, ex uno aut duobus testimoniis, aut quinq;, ab ipsis male excogitatis, redargutisq; ac subuersis, dum uniuersa ueritas prædicatur, & clarè in fide orthodoxa confirmatur, redarguentur, à prædictis inquam, mente ac intelligentia diuina prædictis, etiãsi post has solutiones, infinitas alias dictiones excogitatas intulerint. A paucis enim plurimæ soluentur æqualem uim habentes. Et incipiam primum dicere inde, unde amaritudinis suæ radicem male plantare inceperunt, à sermone per Solomonem dicto, nempe: Dominus creauit me principium uiarum suarũ in opera sua. Et non omnino alicubi confirmauit Scriptura, neq; quispiam Apostolorum meminit huius dictionis, ut ipsam in nomen CHRISTI produceret. Quare omnino non de filio Dei dicit, etiamsi dicat, Ego sapientia habitatione excepi consilium & scientiã, & ego intelligentiam accersiui. Quot enim sunt abusiue appellatæ Dei sapientiæ? Vna est autem, unigenitus, non abusiue dictus, sed in ueritate. Omnia enim Dei sapientia sunt, & quæcunq; sunt à Deo, sapientia sunt. Alia uero est propria & super omnia existens, hoc est unigenitus qui nõ est abusiue sapientia, sed ueritate, qui cũ patre semper est, potẽtia eius existens et sapientia, iuxta id quod scriptũ est. Nobis autem CHRISTVS potentia Dei, & Dei sapientia. Est autem sapientia pauperis annihilata. Et quoniam in sapientia Dei nõ cognouit mundus Deum, complacuit ei per stultitiam Euãgelij saluare credentes. Et infatuauit Deus sapientiam mundi huius. Et dedit Deus cor Solomoni uelut latitudinem maris. Et sapientiam fudit super filios Enac. Et dedit Deus Beseleel sapientiam. Et impleuit Deus sapientia ipsum Vri. Et multa de sapientia dici possunt, & qualis est locus prudentiæ, & sapientia unde inuenta est. Etiamsi igitur hæc celebris sapientia dicat, Ego sapientia habitatione excepi consilium & scientiam, & ego intelligentiam accersiui, per me Reges regnãt, et per me magnates magni fiunt, & potentatus scribunt iustitiam, & tyranni imperant terræ. Ego diligentes me diligo, & qui me quærũt, inuenient me. Diuitiæ & gloria mihi sunt, & possessio multorum & iustitia. In uia iustitiæ ambulo: & in medio uiarum iustificationis diuersor, ut diuidam diligentibus me substantiam, & thesauros ipsorum repleam bonis. Si annunciauero uobis ea, quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno sunt, enumerẽ. Dominus creauit me principiũ uiarum suarum in opera sua. Ante sæculum fundauit me in principio, antequam terram faceret, & priusquam abyssos faceret, priusquã procederent fontes aquarum, & antequam montes firmarentur. Ante omnes autem colles genuit me, & cætera: manifestum est quod uolentibus quibusdam dictioni contradicere, aduersarij solutione utuntur, propter nomen sapientiæ & consequentiam sermonis qui dicit: Dominus creauit me, & ob id quod dixit, Ego sapientia habitatione excepi consilium: Ecce, inquiunt, sapientia quæ seipsam à principio nominauit, & deinceps progressa est, seipsam significat dicens, Dominus creauit me. Ecce enim dicit suprà, Ego sapientia, & infrà dicit, Si annunciauero uobis ea, quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno sunt, enumerem. Et quid, inquit, Dominus creauit me principium uiarum suarum. Diximus autem quod multæ sunt abusiue per temporis occasionem ex Deo datæ sapientiæ, quia Deus omnia in sapiẽtia perficit. Vna autem est uera sapientia Patris, & Deus Verbum in substantia. Ipsa enim dictio non omnino cogit me de filio Dei dicere, non enim indicauit Scriptura, neque quisquiam Apostolorum meminit, neque Euangelium. Si uero etiam de filio Dei hæc dictio acciperetur, non est eadem dictio, neque ad rectum iudicium posita. Totus enim liber prouerbia sunt, quicquid autem prouerbialiter dicitur, non idem est potestate, sed alia qui-

Loci ab Ario citati confutãtur.

Sapientia multiplex est.

Prouerbialis dictionis ratio

dem ratione recenſetur, alia uero poteſtate allegorice accipitur. Si igitur hoc dicit, Et audent quidam ad filium Dei hoc referre, abſit, de Deitate ipſius hæc dictio non fertur, ſi tamen poteſt in præſentia ipſius in carne impleri. Quando quidem enim ipſa ſapientia ædificauit ſibi ipſi domum, fortaſſis à perſona humanæ ipſius naturæ pie dici poterit, ut præſentia ipſius in carne, de ipſius Deitate dicat, Dominus creauit me, hoc eſt ædificauit me in utero Mariæ, principium uiarum ſuarum in opera ſua. Principium enim uiarum deſcenſus CHRISTI in mundum, eſt corpus ex Maria, quod eſt aſſumptum in opere iuſtitiæ & ſalutis ipſius. Verum omnino proſiluerit is, qui cor læſum habet, & graui hac plaga percuſſus eſt, de filio Dei inimicitiam in mente habens, Dixit, inquiet, Si annunciauero uobis ea, quæ quotidie fiunt, recordabor ut quæ ab æterno ſunt, enumerem: & uides quod ab æterno dicit? At præſentia Dei in carne poſt ſexagintaduas generationes, ſecundum Matthæum, contigit. Quomodo igitur poſſunt ea, quę ab initio ſæculi ſunt, ab hoc dici? Et non ſciunt hi, qui tota uia ueritatis errant, quod diuina Scriptura ſemper omnia quæ uult docere, incipit recenſere non ſtatim ad ſummam primariam, aut ad caput, ut ita dicam, procedens. Sed à proximis orditur, ut hoc quod prius eſt, poſtremum ſignificet, propter hoc enim dixit, Si annunciauero uobis ea, quæ quotidie fiunt, recordabor ab his, & mentionem faciam eorum, quæ ab æterno ſunt. Quemadmodum etiam Moſi indicauit Deus, primum ignem ardentem, & in igne rubi contigit uiſio paulò poſt. Angelus autem ipſi loquutus eſt ſtatim, poſtea uero Dominus ex rubo. Ille uero ab ipſo ſtatim non quæ uidebantur quærit, ſed de his quæ ab initio erant, interrogat. Ades huc, inquit, demittã te ad filios Iſraël, & dices ad ipſos, Deus patrum ueſtrorum miſit me, Deus Abraam, et Deus Iſaac, et Deus Iacob, ita ut ante quinq; uel ſex generationes Moſis nominarit Abraam. Et quandoquidem dixit Deum patrum, priſcum quid pronunciauit. At Moſes ex Dei gratia prudentia affectus, non hæc interrogabat, ſed quod erat adhuc antiquius, nempe, Si abiero ad ipſos, & dixerint ad me, quod eſt ipſi nomen, quid dicam ad ipſos. Hic uero de cætero reuelat, Ego ſum qui ſum. Et primum quidem à propinquiſſimis incepit, poſtremum uero quod ſummum erat, indicabat. Sed & Lucas incipit ab imis & uiciniſſimis, nimirum, Ipſe IESVS incipiebat annorum fermè triginta, filius exiſtens ut putabatur Ioſeph, qui Heli filius fuit, qui Mathan, & cętera, uſque ad Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Et uides quomodo præſentiam CHRISTI in carne primum oſtendit, deinde quod poſtremum eſt. Quapropter etiam Matthæus iuxta genealogiam in carne deducere uolens aduentum CHRISTI in hominum mentem, non ſtatim dixit, Generatio IESV CHRISTI filij Abraam, ſed primũ filij Dauid, deinde filij Abraam, quo id quod recens eſt conſpectum, & quod propinquiſſimũ eſt proclamatum, et quod adhuc ſuperius eſt indicans, ſignificet id quod omnem creaturam excedit, auferri non poſſe. Quare & beatus Ioannes ubi ueniſſet ac reperiſſet homines occupatos circa infernum CHRISTI aduentum, & Ebionæi quidem ſeducti eſſent propter genealogiam CHRISTI in carne ab Abraam deductam, & à Luca reductam uſq; ad Adam, Cerinthianos uero & Merinthianos reperiſſet, dicentes ipſum ex affrictu nudũ hominem eſſe, item Nazorę̃os, & alias multas hæreſes, ut qui poſtremus uenit, quartus enim hic Euãgelium prodit, incipit reuocare, ut ita dicam, errore ſeductos, & circa infernum CHRISTI aduentum occupatos. Et dicit ipſis, uelut à tergo ipſorum uadens, & uidens quoſdã in aſperas uias inclinatos, & qui rectam ac ueram uiam reliquiſſent, Quò ferimini, quò uaditis, qui aſperam & offenſoriam & in hiatũ ducentem uiam uaditis, reflectite, nõ eſt ita, non eſt à Maria ſolũ Deus Verbũ, qui ex ſuperno patre genitus eſt. Non eſt à temporibus Ioſeph curatoris illius. Non eſt à temporibus Salathiel & Zorobabel, & Dauid, & Abraã, & Iacob, & Noë, & Adam. Verũ in principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deũ, & Deus erat Verbum.

Scripturæ mos.

bum. At erat, & erat, & erat, non ſuſcipit quod unquam non fuerit. Et uides quomodo ſtatim uiciniſſima primum ſignificat? Quomodo Matthęus uiam oſtendit per genealogiã, & neq; ipſe exacte tractauit, quãdo ex ſupernis genealogiã ducebat? Et quomodo Marcus de peractis in mũdo, et uoce clamante in deſerto tractauit, uoce inquã, clamãte de Domino per prophetas & legẽ prædicto. Et quomodo Lucas ab infernis ad ſuperna reduxit? Poſtea progreſſus Ioannes quartus, coronidẽ & ſinceritatẽ ſuperni ordinis & deitatis ſemper exiſtentis declarauit, quemadmodũ etiam Solomon prouerbialiter dicens principiũ uiarum, ſiquidem pie uoluerint quidam dicere de diſpenſatione in carne, uelut ipſa dicat de CHRISTI Deitate, quod ipſa Deitas creauit domũ, quod ipſa deitas carnem et incarnationem operata eſt, principiũ uiarum in opera ſua, ſalutis hominum ac bonitatis. Deinde ſtatim adhuc procedentibus rebus dicit, Fundauit me in principio, itaq; filius Dei ſecũdum deitatem creatus, poſtea fundatus eſt? Dicant nobis mechanici illi ſupernorum inſpectores, quali arte creata eſt ſapiẽtia, qua li inſtrumento fundata eſt? At ſi omnino cogitare oportet, fugerimus utiq; à tanta blaſphemiæ profunditate, & non attigerimus unigeniti deitatem, quę ſemper cum patre exiſtit, & ex ipſo genita eſt. Semper enim erat uerbum cum patre, ſemper ſapiẽtia, ſemper Deus ex Deo Dominus, ſemper lux uera & nõ ſpuria, ſemper eſſe ex ipſo habẽs, & ueritas exiſtẽs ac uita. Et quid opus eſt mihi multa de hoc dicere? Deinde dicit, Fundauit me in principio, proinde pium eſt uidere, quod animam humanã hic ſignificat. Nam Dominus creauit me, humana natura in carne dicit, ſi ſanè ſic intelligatur, Fundauit uero, uelut in anima fundatus eſt, uerũ Ante omnes colles genuit me, quo oſtendat natiuitatẽ ex ſupernis. Atq; hæc dicimus, non omnino ſic decernentes, ſed pie potius ad aduentũ in carne referentes. Et ſi etiam oportet ſic dicere, tamen nemo nos coẽgerit penitus de CHRISTO dicere hanc dictionem. Si uero de CHRISTO dicetur, habet etiam ſuam uim, non iuxta uaticinium dictam, ſed iuxta ratiocinationis pietatem, ut ne quid imminutionis ad Deum referamus, ita ut putemus inferiorem ipſum habere deitatem præter patris eſſentiam. Etenim quidam ex patribus noſtris & orthodoxis, retulerunt hanc dictionem ad aduentum in carne. Et ſi oportet ſic dicere de hoc, Dominus creauit me, & fundauit me, & hæc eſt pia ratiocinatio, magni patres ſic expoſuerunt. Et ſi quis noluerit orthodoxos ſuſcipere, non cogetur. Verum ad externos & à fide alienos nullum eſt detrimentum. Neq; enim hoc cadet nobis in aliquam deitatis imminutionem, quæ libera eſt, & ſemper eſt cum patre. Et quod quidem paſſus eſt CHRISTVS, paſſus eſt, ſed non mutatus eſt natura. Verum permanſit ipſius deitas in ſua alienitate à paſſione. Quapropter quum uoluiſſet pati, ex propria bona uoluntate pro genere humano, poſtquam non poterat deitas pati, per ſeipſam paſſionis exors exiſtens, accepit noſtrum paſſibile corpus, quum ſapientia eſſet, ut in ipſo ad patiendum conſentiret, & noſtras paſſiones ſuſciperet, Deitate in carne coexiſtente. Etenim Deitas non patitur. Quomodo enim qui dicit, Ego ſum uita, mori poterit? Sed paſſionis exors permanet Deus. Compatitur autem carni, ut paſſio ad Deitatem referatur, quum Deitas non patiatur, ut ſit nobis in Deo ſalus, in carne uero paſſio, ut ne paſſibilem Deum habeamus, ſed paſſionis exortem, referentem in ſeipſum paſſionem, iuxta uoluntatem, & non iuxta neceſſitatem. Attamen & hi quum Hebraicas dictiones neque attigerint, neque nouerint, neque quomodo ſe habeat harum uis ſciant, proterue & petulanter emicuerunt graues inimici, quærentes occaſionem unde fidem mutilent, imò magis ſeipſos, neque enim ueritatem. Et quia inuenerunt, Dominus creauit me, periculoſe uelut imaginantes ſomniant, ea quæ ad nihil cõmoda ſunt uitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non ſic habet. Vnde & Aquila dicit, Dominus poſſedit me. Semper autem hi qui filios generant, dicunt, Poſſedi uel adeptus ſum filium. Sed neq; Aquila uim interpretatus

Quatuor Euangeliſtarum tractationis ratio.

Paſſiõis Chriſti ratio.

Solomonis locus in Prouerbijs explicatus

eſt. Nam poſſedi filium, uelut recens eſt, in Deo uero nihil eſt recens, etiamſi confitea-
tur quis quod genitus eſt filius ex patre, et non creatus eſt. Genitus eſt autẽ ſine tempo
re et ſine principio. Neq; enim eſt tẽpus inter patrẽ et filiũ, ut ne tempus quoddã ſuper
filiũ exiſtat. Si enim per ipſum omnia, ergo etiã tẽpora. Tẽpore uero exiſtẽte eo quod
prę omnibus eſt, quomodo erit hoc, niſi ſanè quęretur alius filius, per quem ante filiũ
factum eſt tempus. Et multa ſunt quæ ad infinitam hæſitationem ducunt mentes ho-
minum curioſorum & nihil bonum operantium. Cæterum in Hebraico dicit, Ado-
nai, quod eſt Dominus: Canani, quod poteſt dici, tum inſtar pulli excluſit me, tum
poſſedit me. Verum exactiſſime dicitur, inſtar pulli excudit me. Quis autem pullus
non ex natura genitoris gignitur? Et hic quidem in corporalibus creaturis per coitum
maſculi & fœminæ pulli fiunt, ab homine uſque ad pecus, & uolatilia atque alia. Qua-
propter unigenitus per omnia exiſtens ſapientia patris, & uolẽs ad correctionem om
nia facere, ut ne quis ad ipſum referat quæ non ſunt, & excidat à ueritate, profectus ad
humanũ genus, & natura à muliere genitus, & in utero uirginis reclinatus per geſta-
tionis tempus, non à ſemine uiri conceptus eſt, ſed ex matre uniformiter accepit car-
nem, & in ſeipſum expleuit perfectam ſuĩpſius incarnationem, non defectuoſam, ſed
ueram. Et non quia ex ſemine uiri non erat, ideo habebat quid defectuoſum, omnia
enim perfecte habebat, carnem, & neruos & uenas, & alia omnia quę ſunt. Animam
uerò uerè, & non in apparentia. Mentem autem & omnia, quæ ſunt in humana natu
ra, excepto peccato, uelut ſcriptũ, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato:
Natiuitatis Chriſti ratio. quo in eo quod uniformiter hic à matre ſecundum carnem genitus eſt perfecte, & nõ
defectuoſe, oſtendat uolentibus uidere ueritatẽ, & non propria mente cęcutire, quod
etiam ſuperne ex patre genitus eſt perfecte, ſine tempore & ſine principio: & inferne
ex matre ſola genitus eſt impollute & citra inquinamenta. Quo uero etiam interprete
mur dictionẽ, Adonai Canani, hoc eſt Dominus inſtar pulli excudit me, omne quod
generat, ſimile quid generat. Homo hominem gignit, & Deus Deum. Et homo qui-
dem gignit ſecundum carnem, Deus uero ſecũdum ſpiritum. Et qualis eſt homo, qui
generat, talis eſt & qui ab ipſo generatus eſt. In paſſionibus conſtitutus eſt homo, qui
genuit proprium filium. Et paſſionis exors Deus, filium ab ipſo genitum citra paſſio
nem genuit, uere & non in apparentia, à ſeipſo, & non extra ſeipſum, ſpiritus exiſtens
paſſionis expers, & ſpiritum citra paſſionem generans: Deus exiſtens à paſſione alie-
nus, & Deum uerum generans citra paſſionem. Si enim ipſe creauit omnia, & confi-
teris ô Ari, quod creauit Deus omnia, ipſe etiam filium genuit. Si uero dicis, ſi genuit,
paſſus eſt dũ genuit: Et nos ad te dicemus, Si gignens paſſus eſt, fatigatus eſt creans.
At ſimul omnia quæ uult, omnia habet in ſeipſo in perfectione, & neque in creando
paſſio in filium cadet, neque Deum affectioni obnoxium eſſe, propter impollutam ſi
liĩ generationem, intelligetur. Immutabilis enim Pater, immutabilis Filius, immutabi
lis Spiritus ſanctus, una eſſentia, una Deitas. At omnino dices mihi, uolens genuit,
aut non uolens? Et non ſum ſicut tu, ô contentioſe, ut unum quiddam tale de Deo
cogitem. Si enim non uolens genuit, inuitus genuit. Et ſi uolens genuit, ergo uolun-
tas erat ante filium, & erit uel temporis momentum inter filium per uoluntatem. In
Deo autem non eſt tempus ad conſilium, non uoluntas ad deliberationem. Neque
igitur uolens genitus, neque inuitus, ſed in natura ſupra conſilium. Natura enim ipſi
eſt Deitas, neq; conſilio opus habens, neq; ſine conſilio quid faciens, ſed ſimul ex ſeip-
ſo omnia habens, & nihil rerum linquens. Porrò idem Arius rurſus uenatur dictio-
nes, ſemper omnia colluſtrans, & flagitia ſibĩpſi curioſe inueſtigans, non uelut ha-
bet diuina Scriptura, ſed uelut ipſe ægrotat circa quæſtiones & pugnas uerborum,
ad nullam utilitatẽ, ſed ad ſuĩpſius & eorum, qui ab ipſo ſeducti ſunt ſubuerſionem,
» arripit dictum in quo Dominus benedicens diſcipulis dixit: Pater da ipſis uitam ha-
bere

bere in ſeipſis. Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te ſolum uerum Deum, & «
quem miſiſti, IESVM CHRISTVM. Verum iam à me de his omnibus tractatū eſt «
in magno De fide ſermone ſiue libro, in quo rurſus iuxta noſtram mediocritatem ac *Ancoratus li-*
debilitatem, coacti à fratrum exhortatione, ſcripſimus de fide, cui libro impoſuimus *ber Epiphanij.*
Ancorati nomen. Etenim quemadmodū exigua mens noſtra ualuit per Dei auxiliū,
ex uniuerſa Scriptura doctrinæ Dei ueritatem congregantes, uelut ancoram his qui
uolunt, ſanctam patrum fidem apoſtolicamq; ac propheticam, & ab initio uſq; huc in
ſancta Dei Eccleſia prædicatam, clarè propoſuimus, quo contineatur, ac muniatur
cogitatione, diaboli uafricijs excitetur, neq; à tempeſtate ab hæreſi multiplici in mun-
do commota lædatur. Sic enim & Dominus docuit diſcipulos ſuos dicens: Si quod «
ab initio audiuiſtis, mãſerit in uobis, uos in me manebitis, & ego in uobis, & ego in pa «
tre, & uos in me. Quare ueritas fidei ab initio à Domino audita, manet in ſancta Dei
Eccleſia, & propterea manet ſancta Dei Eccleſia & orthodoxa fides in Domino, &
Dominus unigenitus in patre, & pater in filio, & nos in ipſo per ſanctum Spiritum, ſi
facti fuerimus templa ſancti ipſius Spiritus capacia, quemadmodū dixit ſanctus Dei
Apoſtolus, Vos templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus ex «
Deo eſt Spiritus ſanctus, per quem Spiritū templa uocamur, ſi habitare fecerimus ſpi
ritum ipſius in uobis. Spiritus enim CHRISTI, Spiritus eſt ex patre procedens, & de fi
lio accipiens, uelut ipſe unigenitus confitetur. Hæc igitur omnia in prædicto De fide
libro expoſuimus, qui ſcriptus eſt, uelut diximus, ad patres Pãphylias ac Piſidiæ. Hic
uero quoniam ad conſequentes dictiones perreximus, neceſſario rurſus eadem in me
moriam reuocare ſtuduimus, ob propoſitum hæreſiarcham Arium, & ſectatores ip-
ſius Arianos, ut malicias ipſorum exoluamus, dulce in amarum tranſmutantes, et bo
num in malum, & lucem in tenebras. Talibus enim perfecte à Domino per Eſaiam
Væ decernitur, qui bona in mala tranſmutant. Et talium nequaquam autor eſt De-
us, ſed quiſque horum, aut per uanam gloriam, aut præſumptionem, aut uanam ſapi
entiam, aut diabolicam opinionem, excidit à ueritate, & ſui flagitij tribulationem mū
do induxit. Age igitur hanc dictionem tractemus, ut cognoſcamus, quæ à Domino
dicta ſunt, uelut ſanctus Apoſtolus dicit, Et nos Spiritum Dei habemus, ut cogno- «
ſcamus ea, quæ à Deo nobis donata ſunt, quæ & loquimur, & cætera. Dicit igitur
Dominus, Da ipſis uitam habere in ſeipſis. Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant «
te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Exilit autem
turbator hic Arius eiusq; ſectatores, & dicunt, Orare omnino ac precari Deum, & di
cere, Pater da ipſis uitam habere in ſeipſis, non eſt eius qui æqualis eſt ei, qui exhibet ui
tam. Si enim eſſet ex eſſentia patris, ipſe utique largitus eſſet uitam, & non petiuiſſet
patrem dare accipientibus ea, quæ ab ipſo dantur per petitiones. Et non ſciunt hi, qui
contra ſeipſos ſententiam peruertunt, quod uenit unigenitus, ut fieret nobis exem-
plar & ſalus, in medio mundo conſtitutus uelut in theatro, inſtar Athletæ deſtruens *Chriſtus cur*
omnia contra ueritatem inſurgentia, ex incredulitate ac calumnia & errore diaboli, a- *patrem rogat,*
licubi per idololatriam, alicubi per Iudaicam opinionem, alibi per incredulitatem, ali- *ut det uitam di*
bi per elationem humanæ opinionis, ut doceret homines humilitatem, ne quis ſeip- *ſcipulis.*
ſum aliquid putaret, qui homo ſit, ſed ad patrem uniuerſorum totum referret. Et pro
pterea etiam ſi uita erat, uelut dicit, Ego ſum uita, & poſſet dare uitam, non uult ta-
mẽ turbare iuſtitiam, ſed uenit ut ad unum principium, ad unam deitatem, ad unam
ueritatem, ad unam concordiam, ad glorificationem unam congregaret, hominum
ſalutem ac mentem, & coram diſcipulis patrem rogat. Quis enim filius à patre non
petit? Quis uero pater filio non dat? Quis autem filius alienus exiſtit à patris natu-
ra? Et propterea filius unigenitus à patre, plenus gratia & ueritate, non indigebat
complemento perfectionis, quum non deficiat in ueritate, ſed plenus ſit gratia &
ueritate.

ueritate. Verum quum plenus ſit,& dat, & dare poteſt, uult autem omnia refer-
„ re ad Patrem. Glorificat enim filius patrem, glorificat pater unigenitum. Ego enim
glorificaui te in terra, inquit filius ad patrem. Et pater ad filium dixit, Glorificaui te,
& rurſus glorificabo. Nõ eſt diſſenſio, non eſt inuidia deitatis. Da igitur ipſis habere
uitam in ſeipſis. Qui uita eſt, uitam à patre accipere uult,& dare diſcipulis qui ipſe uita
eſt, ut ne diſtrahat unitatem, ut ne ſpina fieret Iudæis, ut audirent Iudæi à patre peten-
tem & dantem diſcipulis ſuis. Quomodo igitur petit à patre filius, uelut non habens
& petens, minime: ſed unitatem Trinitatis ſignificans, perfecte exhibentem ei qui dig
ne dona accipit. Quo uero ſignificaret quod uana eſt deitas, rurſus in alio loco nõ am
plius petens dat, ſed propria autoritate, uelut fons exiſtens à fonte, & Deus ex Deo, in
ſufflauit in faciem ipſorũ, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum, & alibi ſuſtulit manus
„ & dixit, Accipite Spiritum ſanctum. Et habet uitam in ſeipſo, ut cui uult dare, dat. Si-
cut enim pater uitã habet in ſeipſo, ſic etiã filius uitam habet in ſeipſo. Et uides quod
honoris erga patrem gratia, & propter unam unitatem, & unam glorificationem, &
ut ne putent diſcipuli à Deo legis & prophetarum ipſum mentes credentium declina-
re, unigenitus uenit: huius gratia Deus exiſtens, & hominum malignitatem præno-
ſcẽs, ſermonem ad patrem mittit, et gloriam auferri nequeuntẽ patri tribuit: quo Ma
nichæus confundatur, qui patrem negat, quo diſcipuli diſcant quod eadem eſt deitas
in ueteri ac nouo Teſtamento, quo Iudæi pudefiant, quoniam non uenit unigenitus
ut doceret alium Deum, ſed ut ſuã & patris ſui cœleſtis deitatem reuelaret. Da igitur
ipſis habere uitam in ſeipſis. Equidem quum ipſe prædicauerit hanc uitam, quomo-
do patrem rogabat, ut daret ipſis quod ipſe docebat ac dabat? Vitã enim poſtea pro-
Pater ſolus ue nunciauit dicens, Hæc, inquit, eſt uita ut cognoſcant te ſolum uerum Deum. Deinde
rus Deus quo Arius & eius complures exiliunt propter hanc dictionem, uelut qui aliquid cõtra ue-
modo accipi- ritatem repererint, quod dixit ſolum patrem uerum Deum. Vides igitur, quod ſolus
endum. eſt pater uerus? Interrogemus autem & nos ipſi uos. Quid igitur dicitis? Solus eſt pa-
ter uerus, filius autem quid tãdem erit? Non eſt uerus filius, uana eſt ſpes noſtra, uana
inter nos prædicatio; inueniemini aſſimilantes filium Dei, per blaſphemiã contra uos
ipſos, innominatis & nepharijs ſimulachris, ad quæ dixerunt Prophetę ex ſeductorũ
„ perſona, prout quiſq; prophetarum huius dictionis mentionem fecit: et hoc, Falſos fe
cerũt ſibijpſis Deos patres ueſtri, & falſi facti ſunt colles. Itaq; etiam unigenitus apud
uos ſic iudicatur, & ita turpiter de eo qui uos redemit, ſi modo redemit, ſentitis. Non
amplius eiuſdem ſtabuli eſtis, negantes ueſtrum Saluatorem, et qui redemit uos. Si e-
nim non eſt uerus Deus, neq; adorandus eſt. Et ſi eſt creatus, non eſt Deus. Et ſi non
eſt adorandus, quomodo igitur Deus prędicatur? Deſinite uos qui rurſus naturã Ba
bylonicam facitis, qui imaginem & figuram ipſius Nabuchodonoſor erexiſtis, qui fa
moſam hanc tubam unitatem belligerantium buccinatis, qui in muſicis inſtrumentis
ac cymbalis & in pſalterio per erronea uerba ueſtra populos ad caſum fertis, imagini
magis ſeruire efficientes, quàm Deo & ueritati. Et quis uerus alter, ſicut filius Dei?
Quis enim adæquabitur Domino inter filios Dei, inquit Scriptura, & alius ad ipſum
non comparabitur? Et quid ait? Quo uideas quod de filio dicit, conſequenter narrans
„ ait: Excogitauit omnem uiam ſciẽtiæ, & dedit ipſam. Et poſt hæc, In terra uiſus eſt, &
„ inter homines conuerſatus. Quomodo igitur nõ uere ad ipſum hęc dicta ſunt qui di
cit, Ego ſum ueritas. At dices mihi, quomodo dixit unigenitus uerus Deus, ut cogno
ſcant te ſolum uerum Deum, quo nõ multitudo Deorum putaretur, ut ne diuiſio fie
ret uitalis cognitionis. Si enim ſolus Deus uerus pater, uerus eſt filius ex patre uere ge
nitus. Nam colens patrem, & ſolum ipſum uerum Deum reuelans, ſeipſum oſtendit
ex patre uere genitum. Quapropter uerus pater Deus, uerus Deus filius unigenitus.
Et unde hoc demonſtrandũ eſt? At uide mihi dictiones hic, quomodo ſolum uerum

Deum

Deum dicit hic patrem. Verum in Euangelio secũdum Ioannem dicit, Erat lux uera. Et quæ lux uera quàm unigenitus? Et rursus Scripturæ de filio dicũt, quod lux Deus & non dicunt, Lux uera Deus, uerum de filio Dei, quod lux uera unigenitus. At de patre, Deus uerus, & non dicunt, Lux uera Deus. De filio uero, quod Deus, & non apposita est uox uerus, ad dictionem Deus filius, & ubi lux Deus, non apposita est uox, uera. Quid igitur dicimus de patre, quod sanè lux uera est Deus, & non defectuosum faciemus Deum. Et quoniam nõ est scriptum, Lux uera, ideo non dicimus peccantes, quod non est lux uera, & quoniã scriptum est, Filius est Deus, & erat Deus apud uerum patrem. Etenim erat Deus uerbum, & non dixit, Deus factum est uerbum, sed Deus erat. Ex his duobus æquiualentia demonstrabuntur, ex dictione quidem Deus uerus pater, & ex dictione, lux uera filius, æqualitas dignitatis apparebit. Ex dictione uerò Deus filius, & lux Deus, æqualitas glorificationis inuenietur. Et nihil differet, neque contradicere quis poterit ueritati. Sed uerus Deus est pater, & uerus filius unigenitus. Porrò & de Spiritu sancto cogar quid hic dicere amplius, ut ne quibusdam relictis, occasionem præbeam inimicis, ut suos prætextus habeant. Sic enim etiam Spiritus sanctus, uelut ipse Dominus testatur, Spiritus est ueritatis, Spiritus patris, & ut Apostolus dicit, Spiritus CHRISTI. Proinde Spiritus sanctus, est Spiritus ueritatis, Spiritus Dei, sicut Deus uerus, sicut lux uera, sicut Spiritus patris, sicut Spiritus filij. Vna enim est trinitas, una glorificatio, una deitas, una dominatio, Pater, pater, Filius, filius, Spiritus sanctus, Spiritus sanctus, non est cõiunctio ipsa trinitas, neque disiunctio à propria sua unitate, non est defectuosa in perfectione, non aliena à propria proprietate, sed per omnia perfectio, tria perfecta, una Deitas, & cecidit aduersariorum machæra. Etenim sic scriptum est, Telum infantium facti sunt. Etenim infantes etiamsi accipere uelint tela, inualidi sunt, non potentes manibus suis quicquam perpetrare. Si uerò etiam conturbentur infantes, magis seipsos iugulant, ac seipsos iniuria afficiunt, quum nõ possint per teli conatum alios impetere. Quemadmodum etiam hi contra seipsos excitarunt bellum erroris, minimè uerò irruunt in filios ueritatis. Transibo autem & ad alias dictiones rursus ab ipsis excogitatas. Et primum quidem admiratione digna res est, quod ironia utuntur ad integros ac simplices natura decipiendos. Quemadmodum enim serpens decepit Euam simplicem, eodem modo hi ubi uoluerint aliquos asciscere, primum quidem adulationibus multis, & liberalitate ac attentione, promissioneq; simul & terriculamentis aggrediuntur. Eos uerò qui non uolunt secundùm ipsorum fidem ferri, regijs mandatis adoriuntur, & regis Valentis indignationi resistitis? inquiunt. Et quid est, inquiunt, quod dicimus, Eadem est fides, nisi quod uanam gloriam sectamini? Videamus igitur an eadem sit fides. Dicunt itaque, Confitemur genitum filium ex patre, & non negamus, sed oportet nos etiam creaturam & facturam confiteri. Nihil autem est stolidius. Omne enim creatum, non simile est genito, neque genitum simile creato, maximè ad illam puram & perfectam essentiam. Omnia enim à Deo creata sunt, solus uerò filius Dei genitus est, & solus Spiritus sanctus ex patre processit, & ex filio accepit. Reliqua uerò omnia sunt creata, & neq; progressa ex patre processerunt, neq; ex filio acceperunt, sed ex plenitudine filij, uelut scriptum est: Verbo enim Dei omnia firmata sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus ipsorum. At, inquiunt, oportet etiam confiteri creaturam, quoniam dixit Scriptura figuratius dici creaturam, & figuratè dici genituram. Nã etiamsi dixerimus genituram, non uelut unam ex genituris dicimus. Itaq; in eo quod genituram dicunt, & non ueram genituram, simpliciores decipiunt. Sed & creaturam confitemur, inquiunt. Quandoquidem enim & ianua siue ostium uocatus est CHRISTVS, & uia, & columna, & nubes, & petra, & agnus, & manna, & caper, & uitulus, & leo, & fons, & sapientia, & uerbum, & filius, & angelus, & CHRISTVS, & saluator, & do-

Lux uera, & lux citra additionem.

Tela infantiũ.

Valens rex Arianus.

Christi appellationes uariæ

& dominus,& homo,& filius hominis,& lapis angularis,& ſol,& propheta,& panis,& rex,& ædificator,& agricola,& paſtor,& uitis,& quæcunq; talia, ſic inquiũt, etiam creaturam dicimus,abuſiue enim nos confiteri oportet. Fuge malam hanc opinionem ac calliditatem, ne det Dominus ut aliquis ex filijs ueritatis tali ironia ſubducatur,quo per eiuſmodi argumenta,etiam creaturæ nomẽ in filium Dei ſuſcipere perſuadeatur,atq; ſic confiteri. Dent enim nobis huius uſus rationem. Nã omnia illa abuſiuè dicta ſunt,minime in deitatem filij irruentia, neq; defectuoſum facientia ab eſſentia ipſius erga patrem. Et oſtium dici poterit,quoniam per ipſum ingredimur,& uia, quoniam per ipſum uadimus,& columna,quia ipſe eſt fundamẽtum ueritatis,& nubes,quia intexit filios Iſraël,aut etiam columna,propter luciditatem ignis quem illuminauit in deſerto,& manna,quia negauerant ipſum panem cœleſtem,& panis,quia per ipſum fortificamur,& angelus,quoniam magni conſilij angelus eſt,æquiuocum enim eſt angeli nomen. Suſcepit enim Rhaab angelos,& non erant angeli,qui miſſi erant alij,quàm qui annunciauerunt de loco. Sic etiam unigenitus,quoniam annũciauit uoluntatem patris hominibus,magni conſilij angelus eſt,dum in mundo magnũ conſilium annunciat. Et lapis non inſenſibilis lapis dicitur,ſed abuſiuè,eo quòd offendiculum fuit Iudæis,nobis autem fundamentum ſalutis,& lapis angularis, eo quòd conſtruxit uetus & nouum Teſtamentum,circunciſionemq; ac prȩputium in unam unitatem. Agnus autem,propter innocentiam,& quod per ipſum, peccatum ab hominibus ſublatum eſt,in eo quòd ipſe patri oblatus eſt ouicula ad mactationem. Nã uenit ut pro nobis pateretur,paſſionis exors,quo nos ſaluaremur. Etſi quid aliud eſt eiuſdem uſus,quod confert ad ſalutem filiorum hominum,abuſiuè à diuina Scriptura ad ipſum refertur. Quid igitur creatura profuerit,aut qualem utilitatem facit ad noſtram ſalutem,& ad Dei Verbi in carne glorificationem,& perfectã deitatem? Quid prodeſt nobis dicere ipſum creaturam? Quid facit creatura creaturis? Quid prodeſt creatura creaturis? Quomodo uerò creauit Deus Deum,in adorationem proponẽs,

Creaturam nõ adorari.

quando dicit: Ne feceris tibijpſi ullam aliquam ſimilitudinem, neque in terra, neq; in cœlo,& non adorabis ipſam. Quomodo igitur creauit ſibijpſi filium,& adorari præcepit,maximè quum Apoſtolus dicat, Et coluerunt creaturam præter creatorem, & ſtulti facti ſunt. Stultum eſt enim creaturam deificare. Reprobat autem primum præ-
» ceptum,quod dicit: Dominum Deum tuum adorabis,& ipſi ſoli cultum præſtabis. Quapropter ſancta Dei Eccleſia non creaturam adorat, ſed filium genitum, patrem in filio,filium in patre,cũ ſancto Spiritu. At reuera,inquiũt,niſi dixerimus,quod creatura eſt,imminutionem patris facimus. Creatum enim,nõ imminuit creatorẽ, quod autem genitum eſt ex natura,id aut contractionem efficit,aut dilationem,ad imminutionem,aut ſectionem,aut aliquam talem affectionem genitori annectit. Ingẽs autem eſt ſtultitia eorum,qui talia ratiocinantur,ut à ſeipſis Deum aſſimilẽt,& ſuas affectiones Deo annectant,quum Deus penitus exors ſit paſſionis,& in generãdo, & in creando. Sicut enim nos patimur generãtes,quoniam creati ſumus, ſic etiam laboramus creantes. Et ſi patitur pater generans, ergo etiam creans laborat. Quomodo uerò de
» Deo paſſionem dicere licet,et laborare,ſiquidem laborat? At non laborat,abſit. Non laborabit enim,inquit Scriptura. Spiritus igitur Deus,& ſpiritus ſine principio,& ſine tempore filium genuit,Deum ex Deo,lumẽ de lumine,Deum uerum de Deo uero,genitum,non factum. Præteribo autem & hoc dictum,& rurſus ad alia nos conferamus,quæ ab ipſis in malis opinionibus dicuntur ac decantantur,& ſuprà à me propoſita ſunt. Et enim rurſus uanè producunt hoc dictum falſo interpretantes, ſuſcipite pontificem ueſtrum fidelem exiſtentem ei,qui fecit ipſum. Et primum quidem hãc epiſtolam,ad Hebræos,inquam,reijciunt,negantes ipſam natura ab Apoſtolo eſſe,& aſſerentes ipſam Pauli non eſſe. Verùm dictum hoc, ob proprium morbum in ſeip-

Epiſtola ad Hebræos Pauli non eſt.

ſos,

ſos,uelut dixi,male ſuſcipiunt,nimirum ex eo quod dictum eſt,fidelem exiſtentem ei, qui fecit ipſum,creaturam falſo inferentes. Percunctetur autem quis intelligentia præditus ipſos,& hæſitabunt,non habentes quod reſpondeant. Quando aſſumpſit Dominus noſter ut pontificis nomine appellaretur? Nequaquam enim ante aduẽtum ſuum in carne hæc nomina habuit,ut lapis uocaretur,& ouis quæ ducitur ad mactationem,& homo,& hominis filius,& aquila,& agnus,& alia omnia quę ad ipſum poſt aduentum in carne referuntur. Quare et pontifex ipſe appellatur,propter argumentũ de ipſo à lege prædicatum: nempe, Prophetã ex fratribus ueſtris excitabit Dominus Deus ueſter. Proinde prophetam & pontificem,& uocem Ex ipſis,poſt hunc locum Scriptura clarè interpretatur,uelut etiam firmiter uidere eſt,quomodo rurſus inſuperabilis Dei uirtus & prænotio,ad obturandum omne os, quod contra ueritatem excitatur,omnia cum mirabili illuminatione prædixit ac muniuit. Dicit enim ſic in eadẽ conſequẽtia, Nam omnis pontifex qui ex hominibus aſſumitur,pro hominibus conſtituitur,ad offerẽdum dona & uictimas,pro peccatis,ita ut moderate ferre poſſit, ne ceſſitatem enim etiam ipſe habet in proprijs peccatis. Qui uerò non habet peccatum, obtulit ſeipſum patri,partim ex hominibus,propter aduentum ſuum: partim non ex hominibus,quum non habeat neceſſitatem propter Deitatem. Et de ipſius Deitate dicit, Etiamſi eſſet filius,de aduentu uerò in carne, Didicit ex his quæ paſſus eſt,inquit. Et uides quod omnia ad CHRISTVM pertinẽtia plana ſunt,& nihil eſt in ipſis tortuoſum. Nam hoc, Pontificem fidelem ei qui fecit ipſum,neq; eandem formationem corporis hic declarat,neq; ipſius incarnationis: non de creatione omnino dicit,ſed de dono dignitatis poſt aduentum ſuum,iuxta id quod dictum eſt, Dedit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Et non antea implebatur hoc in Deitate,ſed in præſenti aduẽtu. Nam ipſius incarnatio ex Maria,accipit nomẽ quod eſt ſuper omne nomen, ut cũ Deo Verbo,uocaretur filius Dei. Et propterea etiam per ipſum Apoſtolum hic rurſus dixit, Eum uerò qui paululum imminutus eſt infra Angelos, uidemus IESVM propter paſſionem mortis,gloria & honore coronatum,quo Dominus & factor Angelorum,infra angelos imminutus appareret,et horrendus ac terribilis angelis,& qui ex nihilo ipſos cum patre & ſancto Spiritu creauit,imminutus diceretur,& appareret manifeſtè, quod non de Deitate hic loquitur,ſed de ipſius carne. Paſſio enim mortis non ante carnem ad Verbum refertur, ſed poſt aduentum in carne, eodem paſſionis exorte exiſtente & paſſibili,paſſionis quidem exorte,in Deitate,patiẽte uerò, in humana natura. Quare etiam ambo in uno implentur,filius hominis,in hoc:& filius Dei, in illo. Simul enim CHRISTVS in ambobus filius uocatur. Quid igitur fecerit ipſum, diſcant cõtentioſi ex prædictis omnibus,quia nihil in hoc dicto ad Deitatem refertur, ſed ad aduentum in carne. Et neq; ſicut de facturaaut creatura,ſed uelut de dignitate poſt aduentum dixit,fecit ipſum. Etenim ſi quis interroget regem aliquem de proprio illius filio,quid eſt tibi hic,& audiat ab ipſo, Filius meus eſt. Genuinus igitur tibi eſt, aut ſpurius? Ille uerò reſpondeat, Genuinus eſt ex me. Quid igitur ipſum feciſti? Regẽ ipſum feci: manifeſtum eſt nihil immutatum eſſe ipſum à patris ſui dignitate. Et nõ omnino eo quòd dixit, Feci ipſum regem,ideo creaui ipſum,dicit Rex. Non enim generationem negauit,quum non genuiſſe confeſſus ſit,in eo quod dixit, Feci: ſed illã quidem palàm pronunciauit. Verùm uox Fecit,de dignitate declarauit. Sic etiam filius,filius patris citra ambiguitatem ab his,qui uitam uolunt,creditur & adoratur. At pontifex factus eſt,quoniam in corpore ſuo ſeipſum patri obtulit pro hominibus, ipſe ſacerdos,ipſe uictima,ſeipſum quidem obtulit,pro omni uerò creatura pontificatũ geſſit. Aſcẽdit autem ſpiritualiter & glorioſe in ipſo corpore,ſedet in dextra patris,factus pontifex in æternum,& pergreſſus cœlos ſemel,uelut teſtatur de ipſo in ſequentibus idem Apoſtolus. Et corruit rurſus horum diuinæ Scripturæ prætextus, quæ uitalis

Simile regis de filio ſuo interrogati.

eſt,& nihil offendiculi habet fidelibus,aut ad imminutionẽ blaſphemiæ contra Verbum. Deinde rurſus meminit alterius dicti,quod Ioannes ſtans in deſerto,& conſpi-
» catus ipſum ueniẽtem,dixit,Hic eſt de quo dixi uobis,quod poſt me uenit uir,qui ante me factus eſt,quia prior me erat. Et primũ quidem ipſas dictiones,uelut capite grauati,alterant in ſententia, & dicunt, Quomodo hoc impletur in aduentu in carne, quum non fuerit ante Ioannem in utero Mariæ conceptus? Sed uelut Euangeliſta dicit,In ſexto menſe miſſus eſt Angelus Gabriel in ciuitatem Galilææ ad uirginem deſponſatam uiro,cui nomen Ioſeph,& ingreſſus ad ipſam dixit, Gaude gratioſa, Dominus tecum,& cætera. Quum igitur turbaretur uirgo ob ſalutationem,dixit ad ip-
» ſam, Ecce concipies in utero,& paries filium,& uocabis nomen eius IESVM. Et ecce cognata tua Eliſabet concepit filium in ſenectute ſua,& hic menſis ſextus illi eſt, quæ uocatur ſterilis. Et uides,inquiunt,quod ſex menſibus antequam bonum nũcium afferretur Mariæ,iam præextitit Ioannes? Quomodo igitur hoc,Ante me factus eſt, in aduentu CHRISTI in carne implebitur? Quis uerò ex ſimplicibus, & non in ſententia probè firmatis,hoc dicto audito non turbabitur? Dicit enim,Quæ neceſſaria ſunt & ſimplicia & uitalia,in diuina Scriptura,ea his qui ſibi praua attrahunt, magis nociua apparent,quum dicta penitus ſint in Spiritu ſancto illuminata. Quid enim relictum eſt à dicto ad ſecuram certitudinem? Ecce enim dicit,hic eſt, uiſibilem ſignificans ac oſtendens uidentibus,De quo dixi uobis, quod poſt me uenit. Et quis uenit niſi uir? Nemo autem prudentia præditus, uirum nudum putauerit Dominum noſtrum, quàm hæreſes ſuprà à me relatæ,Cerinthiani & Merinthiani,ac Ebionitæ, ſed cum hoc quod uir eſt,omnino certò etiam Dominum ipſum ſciũt ueri fideles, uelut etiam
» Ioannes teſtatur,Quod audiuimus ab initio,quaſi dicat, Eum qui ab initio eſt inuiſibilis Deus Verbum,quem audiuimus in diuinis Scripturis,in Prophetis annunciari,in cœlo hymnis celebrari. Et propterea quod ab initio audiuimus & uidimus oculis,quo primum audiuiſſe Deum ab initio confiteatur: uidiſſe uerò, hominem ſignifi-
» cet,quem etiam Baptiſta Ioannes dixit,Quod poſt me uenit uir, & hoc, Manus noſtræ contrectauerunt: ut Deum ex ſupernis ſignificet,& hominem uiſibilem à Maria genitum oſtendat,qui & ex mortuis perfectus reſurrexit, non abiiciens ſanctum uas, quod ſuſcepit,& perfectam ſuam incarnationem. At per hoc quod contrectauit latus,
» & typum clauorum,tria confitetur inconcuſſe. Sic etiam hic mihi intellige hoc,Hic eſt de quo dixi uobis,quod poſt me uenit uir,ut aduentum in carne ſignificet. Quia prior
» me erat,ut Deitatem oſtenderet,quoniam ante me factus eſt: In mundo enim erat,inquit Euangelium, et mundus per ipſum factus eſt,et mundus ipſum non cognouit.

Ante me factus eſt,uel fuit,& prior me erat,quomodo accipiẽda ſint

Si autem in mundo erat,antequam Ioannes gigneretur ac conciperetur,ante ipſum fuit in mundo,non de creatione,non de factura ſignificat,ſed iuxta uſum conſuetũ,quo æquiuocè homines dicere ſolent,Fui in Hieroſolymis,fui in Babylone, fui in Æthiopia,fui in Alexandria,non creationem hic ſignificat,ſed acceſſum & aduentum. Fui enim in Babylone,aut altero loco,quando ueni. Ante me igitur fuit, aut factus eſt (utrunque enim Græca uoce ſignificatur) inquit,ut oſtendat Verbi in terra ſemper acceſſum. Et hoc,Prior me erat: ut oſtendat Deitatem ſemper exiſtentem. Illud uerò, Poſt me uenit, ut indicet conceptionem poſt Ioannem. Et propterea, Ego uox clamantis in deſerto, Vox eſt præparatiua auditus hominum. Primum enim inarticulatam uocem ſonantem reddere ſolent clamantes,è longinquo uocantes eos, qui ab ipſis aliquid audire debent. Et ubi illi uocem ſolam audierint, & mentem ad audiendum conuerterint, auresq; præparauerint,tunc is qui ſonantem uocem emiſit, de cæ-

Ioannes uox cur ſit.

tero diſtinguit ſermonem quem dicere uoluit. Sic etiam Ioannes uox fuit,aures hominum præparans. Non enim erat ipſe Verbum, ſed poſt ipſum uenit Verbum, propter quod præparatiua uox fuit, ſiue facta eſt. Et propterea dicit, Vox clamantis in

deſerto

deserto, præparate uias Domini. Vox enim præparat, Dominus autem ingreditur uias præparatas. Et uox loquitur, ut præbeant audientiam. Vbi uerò auditus otium egerit, tunc sermo in aurem susciptentium mittitur. Nusquam igitur reprehendet Arius & eius complices Dei ueritatem, semper illuminantem corda fidelium, ut ne euertantur à salute in Verbo filio Dei in ueritate increato & semper genito. Progredientibus autem rursus nobis, & ad sequentia procedentibus, nihil relinquemus ex his, quæ suprà ad soluendum sunt proposita, sed rursus ordinis consequentiam arripiemus. Prætexunt enim rursus alium prętextum, qui à sancto Petro in Actis dictus est, nempe, Notum uobis sit tota domus Israel, quod hunc IESVM, quem crucifixistis, & Dominum & CHRISTVM ipsum Deus fecit. Et rursus dicunt, quod hic Fecit scriptum est: & non uident quod dictũ est (ipse enim per seipsum dictũ declarat) Hunc enim IESVM, ut significet Domini incarnationem. Ex hoc enim quod dicit, Hunc IESVM, quem crucifixistis: manifestum est, quod de carne dicit, quam crucifixerũt, carnem enim crucifixerunt. Et propterea Dominus in Euangelio dicit: Nunc autem quæritis me occidere hominem, qui ueritatem dixi uobis, quam ex patre meo audiui, at non ab humanitate separans Deitatem. Neque enim extra humanitatem fuit Deitas, quando passurus erat: neque in patiendo relictus est à Verbo aduentus in carne, sed neque passionis exors Verbum passum est prius in carne patiente existens. Verum est enim in utrisque unum nomen, & in Deitate, & in humanitate. CHRISTVS enim est incarnatio ipsius Verbi. Et CHRISTVS est in ipso in carne aduentu. Sed passio ipsa est in carne, quemadmodum dixit Petrus, CHRISTO passo pro nobis in carne: ut ostendat Deitatis à passione alienitatem. Et rursus, Mortuus in carne, uiuificatus autem spiritu. Hunc igitur IESVM, quem crucifixistis: ut ne relinqueretur sancta in carne dispensatio à passionis exorte & increato Verbo, sed couniretur supernè increato Verbo. Quapropter & Dominum & CHRISTVM Deus fecit, id quod ex Maria conceptum est & Deitati counitum. Non enim Maria Deus secundùm naturam. Quapropter consequenter infert, Fecit: quemadmodum et iam Angelus Gabriel dicit, quum interrogasset ipsa, Quomodo erit hoc, quoniam uirum nõ cognosco: Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. Quum autem dixerit, Et quod nascetur, ostendit non requisitus de Deo Verbo, quod filius est citra amguitatem, non creatus, non factus. Verùm de disputatione carnali à Maria, cum addimento dixit, Et quod nascetur, CHRISTVM & Dominum fecit, uelut in alijs loquutionibus. Omnia clarè impleta sunt, & nullum laborem exhibent. Sic etiam hic in aduentu carne impleta sunt, & nulla est præuaricatio his qui uitæ suæ studiosi sunt. Viuens enim Verbum à uiuente patre, filius patris, & non creatus. Omnia uerò in aduẽtu in carne impleta sunt, ut neq; spectrũ putaretur, neq; coessentialis caro supernæ Deitati, sed incarnatio ipsius counita in unam à passione alienitatem, maximè post resurrectionem à mortuis. Non amplius enim moritur, inquit: Mors ipsi non amplius dominatur. Est enim unus Dominus, unus CHRISTVS, unus Rex, in dextra Patris sedens, corporale & spirituale, una unitio, una Deitas spiritualis, ambo lucida, & in maiestatis gloria. Porrò transmittam hoc dictum, quod abundè me declarasse puto, & de alijs ab ipsis ad subuertendos audientes excogitatis dicere aggrediar. Rursus enim dicunt, Si est ex essentia patris, quomodo non nouit horam & diem? Sed proprio sermone confitetur discipulis, non nosse quæ pater nouit, inquiens: De illa die & hora nemo nouit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi pater solus. Si itaq; inquiunt, Pater nouit, & ipse non nouit, quomodo potest eadem Deitas patris ac filij esse, quando quæ nouit Pater, Filius ignorat? Quæcunque uerò mystícè & in diuina sua sapientia, ad certitudinem cognitionis ueríssimæ unigenitus docens exposuit,

Petri locus explicatus.

Pater solus nouit de die illa.

hi ignorant,& humanos affectus omnes in ſuum ipſorum detrimentum,uelut horrẽda reptilia,& ad ſuam perniciem ea, quæ ab aſtuto uenatore inescata ſunt,abripiunt, neſcientes quod mendacium nuſquam conſiſtet. Veritas autem undiquaq; proprios filios ſuos corrigit,& mendacium redarguit.Dicam enim uobis, qui malam opinionem de CHRISTO ab initio habetis,Vtrum maius eſt ſecundum naturam,& ad ſcientiam,Deus ne omnium Dominus, & Pater Domini noſtri IESV CHRISTI, aut dies à Patre & Filio ac Spiritu ſancto inducta et facta,et illa hora?Omnino autem interrogati cogentur ab ipſa ueritate,Patrem maiorem dicere, ſicut etiam eſt. Si itaq; » dicit filius,Nemo nouit Patrem, niſi Filius: & nemo nouit Filium, niſi Pater: Qui quod maius eſt,cognoſcit,hoc eſt, Patrem,quomodo quod minus eſt ignorat?At diuina ſunt uerba à Spiritu ſancto dicta,ignota autem his qui non acceperunt Spiritus ſancti donum & gratiam. Tales enim quum ſint prædicti, inſtabilem habent intelligentiam,ſtolidam que mentem, ad noxias & ad minores præuaricationes lapſan- » tem. Opponet enim ſe illis id quod ab ipſo Domino dictum eſt, Eſtote parati, Sint lumbi ueſtri præcincti,& faces ueſtræ in manibus ueſtris,& eritis uelut ſerui boni expectantes Dominum ſuum.Sicut enim latro in nocte,ita accedit dies.Et ſanctus Apo- » ſtolus ait:Non eſtis filij tenebrarum,ſed diei,ut ne dies uos uelut fur deprehendat. Si itaque filij diei non occultantur à tenebris,ſed parati ſunt,quoniam qua nõ ſciunt die, & qua non expectant hora, Dominus ipſorum adeſt: igitur non differt à ſeruis ſuis & filijs diei,propter lucidam ſuam ſubſtantiam ac Deitatem,quum ipſe cauſa horum illis ſit. Aut uelut ignorantes diem,& non parati,deprehendetur ignorans,& ſub minoribus exiſtens. Quis autem inſania percitus hæc de CHRISTO cogitauerit,quod ipſe erit,uelut homines eius dominio ſubditi, & diſcipuli, aut uelut deteriores,propter ſuam ignorantiam imparati? Et tota res eſt ſtolida. Si itaque hæc impleri non poſſunt,uerùm ſermo extentus uſui oppoſitus reperietur: quærendũ eſt igitur quam rationem reperiamus,quo citra oppoſitionem utriſque ſeruatis,à ueritate non recedamus. Impoſſibile eſt enim Dominum mentiri,& impoſſibile eſt ipſum fruſtra narrationes ad noſtram uitam facere. Cognoſcit itaque Pater, cognoſcit Filius, cognoſcit Spiritus ſanctus. Nihil enim eſt in patre diuerſum à filio, neque in filio diuerſum à Spiritu, uelut in unaquaque prædicta hæreſi pro re nata demonſtrauimus ex ueris confirmationibus, Trinitatem eſſe unam Deitatem,& nihil habere in ſeipſa euarians. Tria perfecta Sed totum perfectio,tria perfecta,una glorificatio,& unum dominium. At dices mihi, Qua igitur ratione hoc dixit?Et iam quidem alibi de hoc ſermone à me dictum eſt. Nihil autem prohibuerit ad eadem apponere, & eadem uera uerba referre, & ego quidem ad hoc impiger ſum,legentibus autem hoc tutum erit,aduerſarijs uerò in redargutionem. Habet autem res hoc modo. Tres ordines hoc loco in medium produxit,patrem,& ſeipſum,& omnes Angelos in cœlo. Et Patri quidem attribuit noſſe, non ſolum ſcientiam oſtendens & cognitionem,ſed etiam ea quæ ſemper apud patrẽ & apud filium citra ambiguitatem detenta ſunt, & facta & perpetrata. Et pater quidem nouit diem,nouit ipſam,& produxit ac fecit,& iudicauit. Sicut dixit in Euange- » lio ſecundùm Ioannem, Pater neminem iudicabit,ſed omne iudicium dedit filio. In eo enim quod dedit,iudicauit,quum itaque iudicauit,nouit:quum uerò nouit, ſcit quãdo uenit. Qui enim non credit in filium,iam iudicatus eſt:non quod præterierit iudicium, ſed quod ea quæ tunc futura ſunt, iam indicentur. Quare & ob hoc, tale impletur. Nouit enim Scriptura ſcientiam, & ſcientiam, quemadmodum etiam ſæpe prooblata argumenti occaſione, à ſimilitudinibus & exemplis, uniuſcuiuſque propoſitæ rei ac cauſæ claritatem & declarationem explicare non reliquimus. Appre- Adam quando nouerat uxorem ſuam Euã. hendamus itaque rurſus ab initio, & de his dicamus. Quid dicitis ô uos? Nouerat Adam Euam uxorem ſuam, & ante inobedientiam ac exceſſum,aut non noue-

rat?

rat: Et non poteſtis contradicere ueritati. Si enim non uolueritis recta uia ingredi ad talem ſententiam, redarguemini. Erant enim, inquit, nudi, et non erubeſcebant. Quũ igitur ipſi nudi eſſent, & non cæcutirent, neque enim hoc negare poteſtis, ut nõ uidiſſe ipſos confiteamini, Nouit enim, inquit, Eua lignum quod bonum eſſet ad eſum, & aſpectu pulchrum. Proinde nouerat, & nouerant. Quum autem noſſent & uiderent ſe mutuò, cognouerũt: uelut poſt multum tempus, ait Scriptura, Et cognouit Adam Euam uxorem ſuam. At priorem quidem notionem ac uiſionem ſiue ſcientiam, de notione per uiſum conſiſtente, ac per intellectum dicit. In ſecunda uerò notione, de cognitione & uſu loquitur. Quemadmodum etiam alicubi Dauid, ubi conſenuiſſet, uelut dicit diuina Scriptura, Et conſenuit Dauid, & non calefiebat, & dicebãt famuli ipſius ad ipſum: Quæratur regi uirgo, & inuenta eſt Abiſac Sumanitis: Et calefaciebat, inquit, ipſum, & cum ipſo dormiebat, & non cognouit ipſam Dauid. Quomodo nõ cognouit coniunctam corpore, & quæ latus applicuerat: At cognitionem hic nõ eam dicit, quæ fit per intellectum, ſed eam quæ contingit per uſum. Nam & de Iacob dicit, Quod ſeptem annis fuit paſtor cum Rachel & Lia, & nouit ipſas. Quando uerò de copulatione reuerendarum ipſius nuptiarum narrat, dicit, Cognouit Liam uxorem ſuam. Nam prior cognitio per intellectum erat, & per uiſum. Poſterior autem cognitio ſiue notio, in uſu erat & actione. Sic etiam in eadem diuina Scriptura, Nouit Dominus eos, qui ſunt ipſius: non quod ignoret eos, qui non ſunt ipſius, ſed euidentiam defenſionis ac protectionis Domini ſignificat. Et, Diſcedite à me operatores iniquitatis, non noui uos: Igitur non nouerat ipſos ſecundùm cognitionem? Imò quia non erant ipſo digni, actionem ab ipſis tollit. Et in alio loco, Vos cognoui ex omnibus gẽtibus: Ergo omnes gentes, & numerus totius humani generis cognitionem eius fugiunt, & non potius capilli uniuſcuiuſq; capitis humani, tum eorum qui ipſi ſeruiunt, tum eorum qui ipſi non obediunt, cognoſcuntur? Et, Vias à dextris nouit Deus: ergo ignorat à ſiniſtris? Et quot eiuſcemodi dici poſſunt de notione, & notione ſiue ſcientia? Sic etiam unigenitus filius Dei. Quandoquidem enim pater iudicium dedit Filio, notionis & uſus cognitionem reddidit iam Patri: nempe, Nemo nouit diem, niſi Pater: iuxta duos modos, quod nouit quando uenit, nam in ipſius poteſtate dies & hora uenit. Et nouit ipſam, iam enim peractum erat ab ipſo iudicium, traditum unigenito. Ita eſt & in unigenito filio Dei, qui Deus eſt, & nihil à patre euariat, eadem notio. Ipſe enim nouit ipſam, & ipſe ducit ipſam, & fert & perficit, & iudicat, & ſine ipſo non uenit: Nondum uerò nouit ipſam ſecundum actionem, hoc eſt, nondum iudicauit. Adhuc enim impĩj impiè agunt, & iniuſti abundant, & ſcortatores ac adulteri & idololatræ iniqui ſunt, & diabolus operatur, & hæreſes inſurgunt, & error committitur, donec intulerit ipſam diem unigenitus Dei filius, & quod iuſtũ eſt unicuiq; retribuerit: & cognoſcet ipſam, hoc eſt, peraget ipſam potentia. Et in patre quidẽ, iuxta duos modos impletum eſt: in filio uerò ſecundum notionem eſt, & non ignoratur. Verum ſecundum actionem nondum perfectum eſt, quia nondum iudicauit. Cæterum à ſanctis Angelis iuxta duos modos hoc remotum eſt, & quod non nouerũt: notione per intellectum contingente, & quod nondum ſecundum actionẽ ipſi cognouerunt, hoc eſt, perfecerunt. Nondum enim præceptum eſt ipſis, egredi, ac colligere impios, uelut zizania in faſciculos ac faſciculos, & præparare ut comburantur igni. Et uidetis ô dilecti ſerui Dei, quod ſinguli qui ſibĩjpſis iuxta quandam præſumptionem horrenda attraxerunt, fruſtra militauerunt, ſinguli diuerſimode contra ſeipſos, in filium Dei inferiora & imminuta maledica lingua effutire aggredientes. At quum & huius dictionis declarationem abundè fecerimus, rurſus ad alias mentem applicemus Dei potentia auxiliante. Etenim generoſi illi & in omnia ſatis audaculi, etiamſi confiteantur non ſecundùm Manichæos, neque ſecundùm alias multas hæreſes, & quamuis

Notio & ſcientia dupl. ex in Scriptura.

Nouit pater quomodo, & quomodo filius.

Angelorum ignorantia.

obtineant ueritatem ſecundùm carnem, tamen hoc ipſum faciunt defectuoſe, & non plene. Confitentur enim Saluatorẽ habuiſſe carnem uerè, audientes autem ex ipſo Euangelio quod fatigatus fuit ex itinere, & eſuriit, & ſitiit, & dormiuit, & ſurrexit, hæc omnia collecta ad Deitatem ipſius referunt, conantes Deitatem ipſius ex talibus argumentis abalienare ab eſſentia Patris. Nam ſi eſt, inquiunt, ex patre, patre non ſentiente
» laſſitudinem, neq; ſitiente, neq; eſuriente, uelut diuina Scriptura dicit: Nõ fatigabitur, neq; eſuriet, neq; ſitiet, neq; dormiet, neq; excogitari poteſt prudentia ipſius, hæc autem ſic in filium perfecta ſunt: alienus ergo, inquiunt, eſt à patris eſſentia ac natura. Et quod quidem hęc in unigenitum non implebantur ante aduentum in carne, etiam ipſi confitebuntur. Quũ autem confeſſi fuerint coacti, peruenerint autem ad ea, quæ in aduentu ipſius in carne facta ſunt, & audierint eo quòd accepit corpus, ideo hęc rectè perficit, concedens uelut auriga currui honeſtas neceſſitates, quoniam ſecundùm ueritatem carnẽ induit, & nõ iuxta apparentiã, tunc aſſerunt non ex carne ſola hæc eſſe, nam reuera per ſeipſam neq; ſitiet, neq; fatigabitur. Verum non ſciunt illi, qui uia relicta ad contrarias ſemitas digreſſi ſunt, quod non ſolum carnem aſſumpſit filius Dei, ubi uenit, ſed & animam & mentem, & omnia quicquid eſt homo, præter peccatum: non à ſemine uiri, ſed à Maria ſemper uirgine per Spiritum ſanctum. Non uolunt autem illi admittere animam ipſum accepiſſe, propter talem aduerſus ipſos redargutionem, id quod promptiſſimum omnium eſt, ut ipſorum uaniloquentiæ opponatur.

Anima et mẽs in Chriſto.

» Ipſe enim confitetur uerus Deus de ſeipſo, dicens, Ego ſum ueritas: Anima mea cõtur
» bata eſt: &, Triſtis eſt anima mea: &, Poteſtatem habeo ponendi animam meã, & accipiendi ipſam, ut oſtenderet ſeipſum Deum quidem eſſe habentem poteſtatem: hominis enim non eſt hic ſermo, Nemo enim habet poteſtatem ponendi animam ſuam, & recipiendi ipſam. Quum autem de anima loquitur, oſtendit ſeipſum uere hominẽ factum eſſe, & non in apparẽtia. Et rurſus, Ego ſum paſtor bonus, qui ponit animam ſuam pro ouibus. Et ut oſtenderet uera hæc eſſe, in cruce ad patrẽ dixit, In manus tuas depono ſpiritum meum. Et quum ueniſſent milites, inquit, inuenerunt ipſum iam ex
» piraſſe. Et rurſus, Et clamans uoce magna, dixit: Eli Eli lemas abachthani, hoc eſt, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me, quemadmodum iã etiam hãc ſermonis uim declarauimus. Et expirauit, inquit Euangelium. At Expirauit: &, In manus tuas: & illud, Anima mea conturbata eſt: & alia omnia quum ueritas dicat, quis adeò ſtolidus ſit, ut huic officinæ credat hominum cæcutientium ac ſomniantium, & relinquat ipſas Dei Verbi rationi conſentaneas ueritatis dictiones? Cæterũ deinceps dictiones uenantes, ea quæ probè & rectè dicta ſunt à ſingulis Scripturis, uelut piratæ ſana uirorum corpora detruncant, & teſtimonio quodam utuntur, quo ſæpe Scriptura figuratius uſa narrat. Et quod quidem figuratè dictum eſt, ueritatem ferre ſolet. At uerum & indefinitè prædicatum, ad aliam perſonã allegoricè referunt. Statim enim exiliunt, è ſancto Eſaia proferentes dictionem, quod ex perſona patris dictum eſt, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, quem dilexit anima mea: ut patris ſit hæc dictio, nam hoc uerum eſt. Quomodo igitur & pater, inquiunt, animam accepit? Si autem dicamus, quod abſit: Quid igitur, inquiunt, eſt quàm quòd hoc figuratè dictum eſt? Ergo, inquiunt, etiam id quod à filio dictum eſt, figuratè dictum eſt. Et putant in hoc contra ueritatem ſe uenari ac reperire prætextus occaſionẽ, id quod ipſis non concedetur. Minimè enim fucata eſt ueritas, & per ſeipſam cõſiſtit, ut quæ neq; uincitur, neq; fucato ornamento opus habet. Videamus enim amborum uim ac uirtutem. Siquidem enim pater uenit in corpus, & carnem induit, & hunc ſermonem dixit, uerè animam habuit. Si uerò carnem pater non induit, dixit autem hoc, Quem dilexit anima mea: figuratè hoc circa Deum dicitur, ut ratificaretur ueritas, & ut oſtendat erga filium ingenuitatem. Sed non etiam de filio eadem in hoc dicere licet.

Anima in Deo patre figuratè eſſe dicitur.

cet. Etenim pater non ſuſcepit carnem, filius autem induit carnem: pater homo factus non eſt, filius autem homo factus eſt. Simile enim de patre dicendum eſt. Sicut enim hic dicit, Dilexit ipſum anima mea: ſic dicit, Inueni Dauid filium Ieſſe uirum ſecũdùm cor meum. Et, Cor meum longè abeſt ab ipſis. Si itaque eo quòd figuratè dictum eſt, quem dilexit anima mea, accipimus hoc de anima: ergo etiam de corde figuratè dictũ eſt, & nimirum omnibus intelligentia præditis clarum hoc fuerit. Si itaq; tropicè dicit de anima pater, & de corde quod non accepit: non enim geſtauit carnem: figuratius ſanè ad patrem talia referuntur. Non autem idem etiam circa filium putandum eſt. Filius enim accepit carnem, & omnem humanam naturam, ac partium ſitum. Nam erit hoc contrarium ei, qui de filio figuratè dicit de incarnationis perſona, etiamſi in quadã parte ſermonis argumẽtum contingat, propter hoc quod uerè incarnatus eſt. Si enim allegoricè accipitur de anima filij, & figuratè de ipſa accipiẽdum eſt: ergo etiam de corde talia dicantur. Et concedemus de cætero omnia apparentiam eſſe, & non ueritatẽ. Figuratè dictum eſt & de carne, iuxta contentioſi Arij rationem. Et non amplius cor habuit ubi uenit Verbum, neque hepar, neque carnem, neque inteſtina, neq; oſſa, neque quicquam talium, ſed omnia de cætero allegoricè accipiuntur, & tropicè dicuntur. Aut omnino uanum & imaginarium aſſumpſit corpus, quod nulla interna uiſcera habebat. Quomodo igitur edebat & bibebat? Sed apage. Si uerò pater dicit cor & animam, poteſt autem in ipſum allegoricè exponi & tropicè dici, et in filium figuratè, eo quòd negauit ipſum animam accepiſſe, certè ſi de corde urgeantur, non poſſunt negare, eo quòd confeſſi ſunt ipſi, omnem ſitum partium corporis Dominum ſuſcepiſſe: ex eo quòd cor & cor dictum eſt, alterum quod in confeſſo eſt, alterum allegoricè acceptum. Sic etiam de anima ſermo uerus eſt, & non accipitur figuratè, neque dicitur tropicè. Quum autem ſit CHRISTI incarnatio in omnibus perfecta, corpore & anima, & mente & corde, & in omnibus quæ eſt homo, citra peccatum: contigit autem ipſum res humanas rationabiliter facere, & in Deitate perfectè ad ſalutem perficere, non adhuc ipſius Deitas gloria carebit præter patris perfectionem, ſed propter humanitatem in carne implebitur, ut & ſitiat, & eſuriat, & bibat, & comedat, & dormiat, ac triſtis ſit, ita ut à paſſione ac affectione aliena ſit ipſius Deitas. Et rurſus corruit ipſorum de hac parte ſermo. Quandoquidem autem uenit in carnem Deus, quum dicant ipſi, quod ſi erat ex patre, quomodo uenit in carnem, dicere poterit quis ad ipſos, De Angelis quid dicitis? Omnibus autem manifeſtum eſt, quod confitentur Angelos à filio factos eſſe. Nam & de Spiritu ſancto blaſphemiam dicunt, & à filio creatum eſſe dicere audent, qui eſt increatus ex patre procedens, & de filio accipiens. Si igitur in Spiritum ſanctum hoc dicere audent, quanto magis de Angelis non poterint negare, quod ex unigenito ipſum eſſe habuerunt creati & facti? Si itaque Angeli ab ipſo facti, & ſpirituales facti, & tamen creaturæ ipſius exiſtentes, & infinitè eſſentia eius inferiores, utpote qui opus ipſius ſunt, carnem non acceperunt, quid dicemus? Ergo maiores ſunt filio hi, qui ab ipſo creati ſunt? Aut etiam Spiritus ſanctus cur non in carnem uenit, & carnem geſtauit, & homo factus eſt, aut Spiritus ſanctus Dei, aut aliquis Angelorum? Non omnino ob id quod imminutus eſt filius præter patrem, ideo carnem induit: alioqui omnino etiã Angeli debuiſſent carnem induere, aut etiam Spiritus. Sed quoniam ſapientia patris eſt, & uirtus, & uerbum, ipſe omnia creauit cum patre & Spiritu ſancto: quo oſtendat quod cauſa tranſgreſſionis Adam, non à formatione, neque ab eo quod factus eſt, peccatum aut inobedientiæ delictum habuit, ſed à propria uoluntate, quo iuſtum iudicium in finem deduceret, uelut dixit Eſaias, Arundinem contritam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec deduxerit iudicium in uictoriam. Et in nomine ipſius gentes ſperabunt. Quemadmodum & Dauid de ipſo dixit, Et uinces, dum tu iudicaris.

Cor in Deo figuratè.

Deus in carnẽ cur uenit.

Iudicatus enim est, ut iudicans iuste obturet ora contradicturorũ. Non enim poterit quis contradicere iusto ipsius iudicio. Gestauit enim corpus, impollutum ipsum conseruans. Non enim quod fuit in homine ab initio, hoc est in Adam, id ipsum omnino ex opifice insonte ab Adæ peccato, peccandi causa fuit, & propter hoc peccauit. Sed liberum arbitrium ipsi dedit, & unusquisq; sibiipsi causa peccati existit. Propterea sanè insons opifex Deus Verbum, qui cum patre creauit hominẽ, & cum sancto Spiritu, immortalis & impollutus, propria uoluntate, inenarrabili quodam sapientiæ mysterio, homo factus est, ita ut perfecte omnia susceperit pro propria factura, propter benignitatis erga homines excellentiam, non ex necessitate, sed ultro nea mente: quo in carne cõdemnaret peccatum, & in cruce dissolueret maledictionem, & in monumentum sepulchri detraheret corruptionem, & in infernum descendens cũ anima in Deitate, stimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum destrueret. At illi omni no ingrati, bona in mala transmutãtes, pro quibus gratias agere benigno & perfecto, & bono ex bono patre existenti debebant, tantum abest ut gratias agant, ut etiã ingrati reperiantur, qui passiones & affectiones magis ipsius Deitati attribuunt, quas confirmare non possunt, quum omnibus manifesta sit ueritas. Et quum hæc ita sint declarata, rursus ad alias dictiones deinceps deueniam. Producunt enim dictum Euangelij male interpretantes, Qui misit me pater, maior me est. Et primum quidem dicit, Qui misit me pater: & non, qui creauit me. Omnes enim diuinæ Scripturæ ingenuitatem ipsius ad patrem significãt. Genuisti me, inquit, pater. Et, Ego à patre exiui, & uenio. Et, Ego in patre, & pater in me. Et, Qui misit me pater: & nequaquam qui creauit, nequaquam qui fecit, dixit. Et quomodo hi ea quæ non sunt, sibiipsis coaceruant? At, Qui misit me pater, maior me est, quid hoc dicto magis proprium, & quid hoc magis necessarium, & quid hoc magis genuinum, & quid hoc decentius? Quem enim decet glorificare patrem, quàm filium uerum ex ipso genitum? Pater enim glorificat filium, & filius glorificat patrem. Et ea gratia in exemplum nobis, gloriæ ab ipso ad patrem relatæ, in unam unitatem, & in unam gloriam, glorificat filius patrem, quo nos doceat suum honorem patris esse, uelut dixit: Qui non honorat filium, sicut honorat patrem, ira Dei super ipsum manet. Maior autem secundùm quem modum hic reputant, iuxta molem, imò iuxta tempus, imò secundùm altitudinem, imò iuxta ætatem, imò iuxta dignitatem? Quid horum est in Deo, ut hæc cogitent. Neq; enim tempori subiacet Deus, ut inferior intelligatur, qui sine tempore ex patre genitus est. Neq; profectui inhæret Deus, ut filius profectu facto nõ assequatur patris maiestatem. Si enim iuxta profectum filius Dei, filius Dei uocatur, profectò multi fuerunt æquales ipsi. Et huius gratia ipse profecit, maior quidem dignitate uocatus, minor uerò his qui ante ipsum in dignitate sunt. At dicit Scriptura, Quis assimilabitur Domino inter filios Dei, tanquam omnes abusiuè dicantur, hic uerò solus sit filius secundùm naturam, & non secundùm gratiam: quandoquidem excogitauit omnem uiam scientiæ, et nemo ipsi adæquabitur. At quid dicunt? In altitudine præminet pater filio. In qua itaq; parte locatur Deus, aut localiter circumscribitur, ut circũscriptio quod maius est significet. Spiritus enim est Deus. Et undiquaque corruit nouitas peregrina ab ipsis excogitata. Sed & hoc præterito, ad sequentes ipsorum dictiones ô chariſſimi transeamus.

Pater maior me est, quomodo accipiendũ

Mittens nõ est similis missο.

Dicunt enim quod mittens non est similis misso. Sed alius est mittens potentia, & alius est qui mittitur: quoniam ille mittit, hic mittitur. Et si ex ipsis penderet ueritatis sententia, non amplius ad unam unitatem ueritatis & potentiæ & Deitatis referretur tota cognitionis ratio. Duobus enim occurrentibus, aut duobus mittentibus, non amplius filius esset filius, sed frater: confratre coexistente, non amplius filius, quàm secundum coniunctionem, aut secundum adoptionem. Aut ipse erat qui seipsum mittebat, aut duo simul mittentes, aut accedentes, duas deitates significarent, & non unã

unitatem.

unitatem. Hic igitur est qui misit, & qui mittitur: ut ostendat omnium bonorum unum esse fontem, hoc est patrem. Deinceps autem à fonte, non alio nomine, sed secundùm filij nomen, itemq; uerbi, unus existens fons ex fonte filius progressus, semper existens, apud patrem genitus. Quoniam apud te est fons uitæ. Et ut ostendat etiam de sancto Spiritu, In lumine tuo uidebimus lumen. Quo ostendat lumen patrem, & lumen Patris esse Filium, & lumen Spiritum sanctum, et fontem ex fonte, ex patre & unigenito, Spiritũ sanctũ. Flumina enim ex aluo ipsius fluent aquæ salientis in uitam æternam: dixit autem hoc de Spiritu sancto, inquit Euãgelium, & rursus dicit ostendens discipulis suis de sua ad patrem coessentialitate: Si quis aperuerit mihi, ingressus ego & pater meus, mansionem apud ipsum faciemus. Et nõ amplius dixit, mittar à patre meo, sed ego & pater apud ipsum, uelut pulsante filio, & patre cum ipso ingrediente: ita ut semper sit, & nunquam deficiat pater à filio, & filius à proprio patre. Quapropter & in alio loco dicit: Ego sum uia, & per me ingredientur ad patrem. Et ut ne aliqui minorem patre putent, & quod per ipsum ad patrem ingrediantur, dixit: Nemo uenietad me, nisi pater meus cœlestis traxerit ipsum. Pater igitur fert ad filium, & filius fert ad patrem, infert autem in Spiritu sancto. Semper enim undiquaque trinitas in una Deitatis unitate, tria perfecta, una Deitas. Et corruit ipsorum sermo. Rursus porrò dicunt, Qua igitur ratione dixit CHRISTVS ad discipulos suos, Vado ad patrẽ meum, & patrem uestrum, & Deum meũ, & Deum uestrum. Si itaque Deum suum confitetur, quomodo amplius erit æqualis ipsi, aut ab ipso legitime genitus? Quo ostendunt, se in omnibus ignorantiam Dei habere. Et sanè nulla Euangelij illuminatione sunt illuminati. Si quis enim contrectarit & perscrutatus fuerit ab æterno, & secundùm generationes, cognoscet ueritatem perfectæ cognitionis salutis nostræ, & æqualitatis ad patrem uirtutem. Verùm stimulantur hi Iudaica sapientia circundati, & filio Dei indignantur, quemadmodum illi dicebant: Ob nullum malum te lapidamus, sed quod quum homo sis, filium Dei teipsum nominas, æqualem Deo faciens teipsum. Sic & hi in eundem affectum pharisæorum ac Iudæorum collapsi indignantur, non uolentes dicere filium æqualem genitori. Vide enim inibi Scripturarum certitudinem, quoniam nusquam dixit diuina Scriptura sermonem hunc, ante aduentum in carne. Sed pater ad filium dicit, Faciamus hominem: coopificem uocans filium, & genuinũ ostendens secundùm æqualitatem. Et nusquam dixit filius, Deum meum & Deum uestrum. Et audiuit Adam uocem Dei obambulantis in paradiso. Et fac tibijpsi arcam ex lignis non putrescentibus. Et pluit Dominus à Domino. Et dixit Dominus ad Mosen: Ego sum Deus Abraã, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Dauid dicit: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Et nusquam dixit Dominus, Deum meum, & Deum uestrum. Quãdo uerò accepit nostrum corpus, & in terra conspectus est, & inter homines conuersatus est, & inter nos reputatus: tunc ad discipulos suos, quibus per omnia assimilari debebat, excepto peccato, dixit: Deum meum & Deum uestrum, & patrem meum, & patrem uestrum, Patrem quidem meum, secundùm naturã in Deitate: & patrem uestrum, per gratiam per me in adoptione, Deum autem meum, quoniam carnem uestram assum ipsi: & Deum uestrum, secundùm naturam & ueritatem. Atque sic omnia sunt clara & lucida, & nihil contrarium, neq; mortis complexus speciem habens in diuina Scriptura: uelut hi prætexunt, mala sibijpsis excogitantes. Arbitror autem & aduersus hoc abundè à me dictum esse. Deinceps igitur ad alia transibo. Etenim Spiritum sanctum creaturam creaturæ rursus esse dicunt, eo quòd per filium omnia facta sunt, uelut dixit Scriptura: imprudentes quosdam abripientes, non uelut dictum est, ipsum dictum habentes, sed malè opinantes, & à dicto id quod probè dictum est iuxta peruersam suam opinionem falso interpretantes. Non enim diuinum Euangelium de

Deum meum, & Deum uestrũ, cur Christus dixit.

Patrem meum & patrem uestrũ, cur Christus dixerit.

spiritu

Spiritum ſanctum non eſſe creaturã creatura.

ſpiritu dixit,ſed de omnibus creatis.Quia ſi quid creatum eſt,per Verbum creatũ eſt, & à Verbo.Omnia enim per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factũ eſt nihil. Deinde rurſus,In ipſo uita erat, oportebat enim & in hoc impleri ſancti Ioannis ordinis conſequentiam,ut in eo qui erat,ea quæ ſunt plenè ſemper confiteretur. In principio enim erat Verbum,& Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbũ. Nam erat, & erat, & erat.Et,In ipſo uita erat.Et,Erat lux uera.Et,In mundo erat. Et quæcunq; de hoc erat,ex Spiritu ſancto beatus Ioannes declarat: nempe, Omnia per ipſum facta ſunt, quæ facta ſunt.Superior autem & prior eſt his quæ facta ſunt, is qui omnia fecit. Dicit autem Scriptura,per ipſum omnia facta eſſe,nõ autem nominauit qualia ſunt quæ facta ſunt.Suſpicio enim prauitatis nuſquam erat,ut ne aliqui ſuſpicentur ea quæ nõ ſunt,& maledictis impetant immutabilem & inalterabilem ſanctum Dei Spiritum. Propter hos enim dicit Dominus,Si quis dixerit ſermonem in filium hominis, remittetur ipſi.Si uerò quid dixerit in Spiritum ſanctum,non remittetur ipſi,neque hic,neque in futuro ſeculo.Stolidus enim eſt totus ipſius ſermo. Verùm ſecũdùm blaſphemam ipſorum opinionem contradicere poterit quis ipſis, ac dicere,O uos generoſi Sophiſtæ,& uerborum detortores,qui ſanctum ſpiritum Dei cum creatis numerare uultis, propter hoc dictum, Omnia per ipſum facta ſunt, ex eo quod dicit Omnia: quum nequaquam numeretur cum omnibus ſanctus Spiritus. Igitur & ratiocinari debebatis,aut alius quiſpiam uobis peior, etiam patrem per filium ſanctum eſſe,iuxta blaſphemam ueſtram opinionẽ. Simul enim compræhenſiuus eſt ſermo, omnia per ipſum facta eſſe dicens. Si uerò blaſphemia eſt, de patre tale ratiocinari,imò ſtultitia, ſimile eſt etiam his, quæ cogitant de Spiritu ſancto, qui cum patre numeratur & filio. Si enim ex creaturis eſſet, non ſanè increato patri & increato filio connumeraretur.Sed quia increatus eſt, connumeratur. Dixit enim, Euntes baptiſate in nomen patris,& filij,& ſpiritus ſancti.Quomodo uerò creatus fuerit ſpiritus, de quo teſtimonium perhibetur,quod ex patre procedit, & à filio accipit: per quem & perfecta hominum ſalus, & diſpenſatio in carne, ad omnem iuſtificationem impleta eſt. Vnxit enim ipſum Spiritu ſancto, dicit Scriptura de Domino. Neque uerò diſpenſationem in carne cum Deo Verbo unitam in unam Deitatem unxerit pater per creaturã.Sed quandoquidem una eſt trinitas,tria perfecta,una deitas:oportebat in filio per diſpenſationẽ hoc fieri,ut omnino glorificetur,& in omnibus intelligatur trinitas, quemadmodum contra omnes hæreſes de Spiritu narrantes,non unum,non duo teſtimonia produximus,quod Dei Spiritus eſt,qui cũ patre & filio glorificatur,increatus & immutabilis,& perfectus exiſtens.Corruit autem & hic contentioſorum contra ſeipſos de hoc ſermo.Rurſus uero ad alias ipſorum dictiones nos trademus. Dicunt enim rurſus, dictum non recte accipientes, quod ipſe Saluator dixit, Quid me dicis bonum? Vnus eſt bonus Deus.Et ſeparauit ſeipſum hic à patris eſſentia ac ſubſtantia.

Bonus eſt unus Deus.

At totum hoc ridiculum eſt,ſi enim qui tot bona nobis fecit, non bonus apud ipſos iudicatur,& quis adhuc flagitioſior hoc fuerit? Qui animam ſuã pro omnibus dedit, qui ultronea mente ad patiendum uenit, paſſionis exors Deus exiſtens,qui peccata nobis condonauit,qui ſanationes in omni Iſraël perfecit,qui ex bonitate ſua tãtum hominum genus in bonitate ad patrem congregauit, qui bonitatis præfectus eſt,& pacis Dominus,qui ſuperne ex patre bonum Verbũ ex bono patre genitus eſt, qui dat alimentum omni carni, qui operatur in hominibus & omnibus ab ipſo factis omnem bonitatem,non bonus apud ipſos iudicatur? Et non ſciunt, qui obliuionem ſibiipſis inducunt, quod ad eum qui interrogauerat,ſubintulit uiciſſim ſermonem, quo ſuperbiæ in ipſo elationem deſtrueret. Erat enim glorioſus quidam à Phariſæis profectus,uelut qui iuſtificationes legis exacte ſeruaſſet,& iuſticiam ac bonitatẽ de ſeipſo iactans dicebat,Magiſter bone,quid faciã ut uitam æternã poſſideam. Et quoniã

ſentie-

sentiebat de seipso uelut de tanta iusticia: Dominus uolens ad Deum referre omnem bonitatem, Nemo, inquit, bonus est præter ipsum, ut nemo carnem gestans fastum aliquem sibi attrahat. Atq; ea gratia dicebat, Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus Deus: quo talis & tantus talem sermonem loquutus, subuerteret in eo, qui dixerat inflationem, & opinionem quam de iusticia sua induerat: & ut redargueret ipsius cor, qui bonum quidem magistrum labijs ipsum dicebat, uerũ in bona ipsius doctrina non permanebat. Et quod quidem bonus est, ipse docet dicẽs, Multa bona feci inter uos, cuius igitur ipsorum operum gratia lapidatis me? Cui enim hoc non est clarum ac manifestissimum, maxime quum multa bona sint & appellentur inter ipsius creaturas, uelut diuina Scriptura dicit? Ecce enim de multis bonis sacræ literę narrant. Erat bonus Saul, inquiũt, filius Cis ex tribu Beniamin, altior omni populo super humerum & sursum uersus. Et, Erat bonus Samuel cum Deo & hominibus. Et, Bonus est extremus sermo præ principio. Et, Aperi tuum thesaurum bonum cœlestem. Quum autem hæc sint creaturæ, & bonę inducentur per ipsum & ab ipso factæ: quomodo non potest quis confiteri bonum esse horum creatorem? Sed ut ne longiorem faciam de hoc sermonem, omnino enim diffuse de hoc diximus, rursus ad sequentes transibo, uniuscuiusq; dictionis interpretationem facturus. Inferunt autem rursus dicta quædam temerarij illi, diminutionum opinionem seminantes in eum, qui ipsos redemit, si modo sunt redempti. Quum enim accederet ad ipsum mater filiorum Zebedæi, & rogaret, ut unus sederet ex dextris, & alter è siniſtris, ubi ueniret in regnum suum, dixit ad ipsos, Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego poturus sum? Illi uero dixerunt, Etiam possumus. Dixit autem ad ipsos, poculum quidem meum bibetis, at sedere ex dextris meis aut è siniſtris, non est meum dare, sed quibus pręparatum est à patre meo. Vides, inquiunt, quomodo non habet potestatem, præter patrem qui habet potestatem, ut exhibeat quod uelit? Et quis ex recte sapientibus sic intellexerit? Si enim filius non habet potestatem, & quis habet potestatem? Pater enim uiuificat mortuos, inquit, & sic dedit etiam filio, ut quem uelit uiuificet. Et, Quæ patris sunt, mea sunt. Et, Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Quis igitur adhuc ambigat? Hoc autem uult ostendere diuinus ipsius ac sapiens sermo, quod non iuxta personarum acceptionem res ipsa fit, sed pro dignitate. Domini equidem est exhibere, exhibet autem unicuiq; pro dignitate. Vnusquisq; uero qui operatus est iusticiam, accepit iuxta proprium laborem. Et non amplius ipsius solum est dare, sed eius qui seipsum dignum fecit. Audeo enim dicere, quod neque ipsius est, etiamsi possit dare, non tamen uult, neque sancti Spiritus, etiamsi possit sanctus Spiritus dare, iuxta id quod dictum est, Alij datur sapientia per spiritum, alij generalinguarum in eodem spiritu, alij interpretatio linguarum, alij potentia, alij doctrina. Vnus autem est spiritus, qui distribuit unicuique ut uult. Et non dixit, uelut ei præcipitur: sed sicut uult. Et filius quem uult uiuificat. Et pater uocat, quem uult ad filium. Et rursus, Neq; Pater, neq; Filius, neq; Spiritus sanctus, iuxta personarum acceptionem uocat, aut dat, aut exhibet, aut dignitatem præbet, sed si laboraueritis, erit uobis præparatum à patre meo. At perfectum est, quoniam ego sum uita. Sed & amplius ad alia pergam. Dicunt autem, quomodo dicitis ipsum ex perfecta Dei Deitate? Ecce enim dicit de ipso Apostolus, quod Deus excitauit ipsum ex mortuis. Si uero opus habet auxilio Dei, ut excitet ipsum ex mortuis, ergo alius est qui excitat potentia, alius autem inferior qui excitatur per potentis potentiam. Et quousq; tandem tempus tero circa uanos intellectus eorum, qui frontem suam perfricuerunt. Quis igitur excitauit Lazarum? Quis excitauit uiduæ filium in Nain? Quis dixit filiæ Archisynagogi, Cumi talitha, hoc est surge filia? Cuius nomen inuocabant Apostoli, & mortui suscitabantur? Arbitror autem quandoquidem Iudæi cũ Apostolis disputabant, propterea quod putabãt Apostolos

" "
" Bonæ appellãtur etiam creaturæ.
" "
" "
" "
" Non est meũ dare.
" "
" "
" "
" "
" Deus excitauit ipsum ex mortuis.

postolos prædicare defectionem à Deo legis: & propter prænotionẽ sancti Spiritus cognoscentis, quod futuræ essent hæreses, quæ CHRISTVM à paterna uoluntate dissidere asserturæ essent: ea gratia ad unam Deitatem omnia ijdem Apostoli referebãt, quoniam ex complacentia à patre fierent omnia uoluntate filij, cum bona uoluntate Spiritus sancti. Non ergo iuxta diminutionem, aut iuxta debilitatem, aut abalienationem Dei Verbi ab essentia patris hoc dictum est, minime gentium. Vide enim exem-
» plaria, quomodo narrat Angelus dicens ad Mariam & eas quę cum ipsa erant, Quid quæritis uiuentem cum mortuis? Vides uiuẽs in propria Deitate & carne resurrexit, non autem erat cum mortuis. Et quid dicit ad ipsas? Resurrexit non est hic. Et non dixit, Excitauit ipsum Deus, & non est hic. At ut ostendam tibi potentiam, quod uiuẽs
» resurrexit, etiam ipse rursus dixit antequàm pateretur ad discipulos suos: Ecce ascendimus in Hierosolyma, & tradetur filius hominis ad crucifigendum, & tertia die resurget: Et non dixit, excitabit ipsum. Verum de hoc clare potestatem potentiæ suæ prædemonstrauit dicens, Potestatem habeo animam meam ponendi & recipiendi ipsam. Qui uero potestatem habet, quomodo seipsum suscitare non potuit? Apostolus uero scribens, ut ostenderet nihil sine uoluntate patris in salutis dispensatione factum esse,
» dixit: Deus excitauit ipsum ex mortuis. Nam & in alio loco idem Apostolus dicit, Etiamsi mortuus est ex debilitate, uiuit autem ex potentia. Velim autem audire intellectum eorum, qui Scripturarum sinceritatem nouerunt, qualem debilitatem sustinuit unigenitus, per quem cœlum expassum est, aut à quo cœlum creatum est, per quem sol illustratus est, per quem splendorem acceperunt sydera, per quem ex nihilo omnia
Debilitas Christi quæ. facta sunt. Qualem ergo debilitatem dicit, profectò quam suscepit in nostra carne, ubi uenit Verbum & ipsam induit, ut nostram debilitatem portaret. Quemadmodum e
» tiam cauit de ipso Propheta dicens, Debilitatem nostram suscepit, & morbos portauit. Mortuus est igitur propter nostram debilitatem, uita existens & passionis exors Deus, in debiliore ex nobis carne, uiuit autem ex potentia. Viuens enim est Verbum & efficax, & acutius super omnem ancipitem gladium. Mortuus est igitur ex debilitate, uiuit autem ex potentia suæ Deitatis, uiuit in nostra carne in qua passionem pertulit. Et propter talem dispẽsationem, Apostolus significans bonam uoluntatem patris dixit, Deus suscitauit ipsum ex mortuis. Cæterum afferunt etiam aliud dictum ex Euangelio secundum Lucam, quod magnum est & egregium, & ad omnia utilissimũ. Quale uero est dictum, quàm quod, quando uolebat Dominus propria uolũtate ad passionem uenire, assumptis discipulis in monte iuxta illam horam, discessit ab ipsis,
» fermè ad lapidis iactum, & digressus orabat, ac dicebat, Pater si fieri potest, trãseat po-
Pater transeat poculũ hoc à me. culum hoc à me, ut ne ipsum bibam, uerum non quod ego uolo, sed quod tu. Et primum quidem prætextum faciunt ijdem dicentes, Vides quomodo stimulatè dicit, & uoluntatem euariatam ostendit dicens, Nõ quod ego uolo, sed quod tu. Quomodo igitur eadem essentia existit? Et dicunt quod in ipso alia est uoluntas, & in patre alia, &
» omnem uim ac potentiam ignorant. Propterea enim & Apostolis dixit, O altitudo diuitiarum & sapientiæ & scientiæ Dei. Quomodo enim propriam uoluntatem di-
» xit præter patris uoluntatem, quando ipse significat discipulis dicens, Conturbata est anima mea? Et quid dicam, pater serua me ex hora hac: uelut præparatorio modo dictum narrans, & ambiguè dictione utens, Quid dicã, pater serua me ex hac hora, hoc, inquit, dicam: At propterea ueni in horam hanc? Venit autem non inuitus, sed uolẽs.
» In superioribus enim dicit, Poculum habeo quod bibam, & quid festino donec bibe-
» ro ipsum. Et baptisma habeo ut baptiser, & quid uolo si iam baptisatus sum. Si itaque uult, & festinat, & dicit se ad hoc uenisse, quomodo aliam uoluntatem suam ostendit, & aliam patris, uerum quoniam propter Israël tradendus erat, benignus existens, & semini Abraam parcens, pro populo sermonem faciebat. Volũtas autem erat patris,

ut dispen-

ut dispensatio sic impleretur, quum filij Israël sibijpsis causa essent, proditionis filij, & non à Deo coacti essent. Et non alia uoluntas erat filijs præter patrem. Sed oportebat ipsum etiam in hoc ostẽdere hæc, ut totam unitatem ad patrem referret, ut ne quid diuideretur ab una unitate ac dispensatione, quia & deinceps inferunt ac dicunt, Dũ oraret constitutus in anxietate, uelut in Euangelio Lucæ habetur, Sudauit, inquiũt, & « erat sudor ipsius uelut guttæ sanguinis decurrẽtis in terram, & apparuit Angelus Do « mini confortans ipsum. Prosiliunt itaq; dictionum uenatores statim uelut prætextu contra aduersarium reperto, et inferunt dicentes, Vides quod indigebat etiam fortitudine Angelorum: Confortauit enim ipsum Angelus, erat enim in angore. Et nesciũt quod nisi haberet hæc omnia, & hoc, Non mea uoluntas, sed tua fiat: Et nisi in angore constitutus fuisset, & nisi sudor ipsi obortus fuisset et ex corpore profusus: profectò apparentia erat præsentia CHRISTI in carne, & rationi consentanea opinio de spectro à Manichæis ac Marcionistis decantaretur, quod aduentus ipsius in carne apparẽtia fuit, & non uerissimus. Hęc autem omnia, muniens uitam nostram, in totum suscepit dispensatorio modo, humanæ affectionis narrationes habens, non simulatè, sed in ueritate. Et dixit, Non mea uoluntas: ut ostenderet carnis substantiam uerã, & ut redargueret eos qui dicunt, mentem non habuisse ipsum humanam, & redargueret dicentes ipsum carnem non habuisse. Totus enim diuinus sermo in medio filiorũ tenebrarum consistens, redarguit tenebras, & illuminat filios ueritatis. Vide enim mihi, quot utilitates sunt in hoc sermone. Ab incorporeis non procedit sudor, in eo uero quod hoc factum est, ostendit ueram carnem, & non apparentiam à carne in Deitate counita. Nam sine anima & mente non fit anxietas. Quum autem in anxietate constitutus fuerit, ostendit se animam & corpus & mentem simul gestasse, unde anxietas apparet. Et rursus in eo quod dixit, Non mea uoluntas, sed tua fiat: ostendit uere mentẽ humanã, sed peccati exortem. Deitas enim ipsius semper est in Patre, & Pater in Filio, & Filius in sancto Spiritu omnia perfecte habet. Et nihil differt uoluntas Filij à Patre, neq; patris à filio, neq; sancti Spiritus à patre & filio. Si enim uult filius, quæ nõ uult pater, profectò etiam ex nostra sententia nudus homo ipse erit, uoluntate patris iuxta diminutionem. Sed non ita est, absit. Verum in eo quod humanas affectiones narrat, uerũ suum in carne aduentum, & perfectam suam incarnationem ostendit, quo omnia ad nostram salutem fiãt, ad hoc, ut ne alia pro alijs intelligamus, & à ueritate excidamus. Porrò de eo, quod uisus est ab Angelis confortari, & quid hoc magis proprium est, quid uero magis necessarium? Ecce enim inuenimus impleri dictum magni cantici à Mose conscripti, ubi dicit: Expectetur uelut pluuia sententia tua. Et paulò post rursus dicit: Adorent ipsum omnes Filij Dei, & confortent ipsum omnes Angeli Dei: nõ ut dent ipsi robur Angeli, non enim indigebat Angelorũ confortatione. Sed confortent ipsum, hoc est, confitendo proprium ipsius robur ipsi attribuant. Nã & nos sæpe ubi debiles fuimus, Deum benedeximus, sæpe Deum confortauimus, non quod Deus indigeat nostra benedictione, sed confitentes ipsius benedictionis robur, claro sermone dicimus, Tua est potentia, tuum robur, tuus est honor, tua est gloria, tua est benedictio, tua est fortitudo. Nõ nos fortitudinem exhibemus Deo, si dixerimus, tua est fortitudo. Neq; nos potẽtiam ipsi damus, neq; Deũ benedicimus, si dicimus, Tua est potentia, tua est benedictio. Sed confortantes & potentem facientes, potentiam ipsius cõfitemur, & Deo fortitudinem attribuimus. Sic etiam Angelus circa illam horam, admiratione ductus super excellentia benignitatis erga homines proprij Domini, quod quum Deus esset, & cum patre in cœlo adoraretur, & à proprijs Angelis suis coleretur, usq; adeò sustinuit propria uoluntate ultro uenire & induere carnem, & non hactenus solum, sed etiam usq; ad passionem peruenire pro propria creatura humanæ naturæ, & usq; ad crucem tradi, gustareq; mortem, mortem autem crucis, quo per ip-

Non mea uolũtas, sed tua fiat

Apparuit Angelus confortans ipsum.

ſum humana natura trophæum contra mortem erigeret,& eum,qui mortis dominiũ habet,aboleret,hoc eſt diabolum,& in triumphum duceret omnem principatum ac poteſtatem. Quapropter admiratione ductus Angelus dicebat ad ipſum,glorificans ac benedicens proprium Dominum in tali ſtadio ac miraculoſa actione conſiſtẽtem, Tua eſt adoratio,tuum eſt dominium,tua eſt potentia, tua eſt fortitudo: ut impleret id quod à Moſe ſcriptum eſt, Confortent ipſum omnes Angeli Dei. Et uidetis uos CHRISTI cultores & ſanctæ Dei Eccleſiæ ac orthodoxæ fidei filij,quod nihil eſt in diuina Scriptura obliquum,neq; tortuoſum. Sed omnia mirabiliter ad noſtram ſalutem ſcripta ſunt ac perfecta. At prędicti inimicitiam habentes aduerſus unigenitum Filium Dei,& aduerſus Spiritum ſanctum,omnia uelut inimici cogitant ac comminiſcuntur. Abſit autem à nobis ut humanis commentis attendamus. Sed mẽtem noſtram ſanam habeamus,quo Dominum noſtrum glorificemus,& nihil deminutum in ipſo cogitemus. Si enim qui uenit ut omnia ſaluet,aliquid deminutum in ſe habet, quomodo creatura à proprijs imminutionibus ac delictis ſaluabitur? Rurſus porrò aggrediuntur nos uelut aduerſarij,ſunt enim Iudaicæ opinioni addicti, & nihil ab illis differunt præterquàm nomine ſolum,qui nos rurſus adoriuntur noui Iudæi,quærentes contra Saluatorem dictiones quaſdam,quo corripiant ipſum in ſermone,quẽadmodum Euangeliũ dixit,& dicunt: Dixit in cruce,Eli Eli Lemas Abachthani, hoc eſt Deus meus, Deus meus ut quid dereliquiſti me? Et uides,inquiũt,miſerabiliter ipſum inuocantem ac lugentem & dicentem,Cur dereliquiſti me? Et nõ ſciunt qui à ueneno hoc Arianæ inſaniæ caput grauatum habent,& intelligentia ſcientiæ Dei deſtituti ſunt,quod oportet omnes humanos affectus in Domino, in uera ipſius in carne præſentia confiteri. Et primum quidem ignorant ſe in his,quæ de ipſo ſentiũt,ab alijs ad alia tranſilire,non unum ſtatum habentes, quomodo enim poſſunt,qui mentem prudentem non habent? Quandoque enim Saluatorem dicere ipſum uolunt,& Dominum & CHRISTVM, & ante omnia ſæcula,& Dominum Angelorum & Archangelorum,per quem omnia facta ſunt, principatus & poteſtates,Angeli & archangeli,cœli & omnia,terraq; ac omnes homines,& omnia quæ in terra ſunt, mare item & omnia quæ in ipſo ſunt. Et ò ingentem ſtoliditatem eorum, qui talia de ipſo glorificant,& hic non intelligunt, quod non poteſt is, qui ante ſæcula eſt iuxta ſuam Deitatem,per quem cœlum & terra facta ſunt,Angeliq; ac archangeli, & in ſumma uniuerſa,uiſibilia ac inuiſibilia,hanc uocem ex perſona Deitatis ſuę dicere,Deus meus Deus meus,ut quid dereliquiſti me? Quando enim relictus eſt filius à patre? Quãdo uero non filius in patre,& pater in filio? Nam in terram filius & Deus Verbum deſcendit,cœlum uero attingebat,& omnes inimici implebãtur gloria ipſius. Et in Maria erat,& homo factus eſt,at potentia ſua implebat uniuerſa. Quomodo igitur talis & tantus,ſecundum Deitatem ſuam miſerabiliter dicebat,Eli Eli lemas abachthani, hoc eſt,Deus meus Deus meus, cur dereliquiſti me? Et quidem quum ipſe dicat, Rurſus, abeo & non dimitto uos orphanos, ſed uenio ad uos. Et rurſus in alio loco: Amen dico uobis,omnes uos offendiculum patiemini in nocte hac in me, & relinquetis me omnes ſolum. Sed non ſum ſolus, ſed eſt mecum qui genuit me pater. Et rurſus,Abeo & demittam uobis Spiritum ſanctum, qui ex patre procedit,& de meo accipit. Et rurſus in alio loco,Ego pulſo,& ſi quis aperuerit mihi,ingrediemur ad ipſum ego & pater meus,& manſionem faciemus apud ipſum. Tanquam ipſe ex patre non relinquatur,ſicut et pater ſemper cum filio eſt,quemadmodum ſanctus Spiritus cum Patre et Filio. Quid igitur dicunt? Hic ſermo eſt quem dixit,Deus meus Deus meus, ut quid dereliquiſti me? Cui uero non fuerit clarum, quod à perſona ſuæ humanitatis ex humana affectione uerbum hoc profert? Nam humanitas ipſius non per ſe exiſtens aliqua eſt, non enim ſeparata Deitate, & ſeorſim exiſtente humana natura, dicebat

Eli Eli lemas abachthani.

cebat uelut alius & alius, ſed counita humanitate cum Deitate, una exiſtente ſanctificatione, et iam in ipſa, quæ perfectiſſima ſunt, ſciente, nimirum in Deo unita, & in unã Deitatem coaptata, uidens iam Deitatem cum anima commoueri, ut relinquat ſanctũ corpus à perſona ipſius Dominici hominis, hoc eſt ipſius humanitatis ſiue humanæ naturæ. Volebat enim Deitas omnia perficere, quæ ad paſſionis myſterium pertinent, & cum anima deſcendere ad inferna, ad operandum ſalutem eorum, qui illic prædormierunt, ſanctorum inquam patriarcharum. Quum igitur motus ſic fieret, à perſona humanæ naturæ uox ad propriam ſuã Deitatem dicebat, Deus meus Deus meus ut quid dereliquiſti me? At oportebat hoc fieri, ut implerẽtur per ipſum diuinæ Scripturæ per proprios ipſius Prophetas de ipſo prædicatæ, & ut impleret ea, quæ contra infernum fieri oportebat, in forma hominis aduerſus infernum, ut princeps infernus, & Mors, capere hominem uolens, per ignorantiam in anima ſancta ignorans Deitatem, magis ipſe infernus caperetur, & ipſa mors deſtrueretur, & quod dictũ eſt impleretur, Nõ ſines animam meam in inferno, neq; dabis ſanctum tuum uidere corruptionem. Neque enim reliquit ſanctus Deus Verbum animam, neq; relata eſt anima ipſius in inferno. Omnia enim huiuſmodi magni myſterij diſpenſat Trinitas indeſinenter, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, quum Filius quidem ſit in carne, Pater uero incorporeus, & Spiritus ſanctus incorporeus, Filius autem corporeus factus ſit, ſed immutabilis, per bonam & propriam ſuam uoluntatem. In ſumma, à trinitate ſalus hominibus diſpenſabatur. Quapropter in alio loco dicit, quandoquidem dixit, Vt quid dereliquiſti me: hic ait, Nõ te ſinam, neq; te relinquam. Oportebat enim corpus per triduum eſſe in monumento, ut impleretur quod dictum eſt, Et erã inter mortuos liber. Et abiecerunt me dilectum, uelut mortuum abominabilem. Et ut impleretur hoc, Non dabis ſanctum tuum uidere corruptionem, ut oſtendat per ſanctum, ipſum corpus, & ut oſtendat neque animam relictam in inferno. In ipſa enim per detentionem in inferno erat Deus uerbum, ut impleret quod dictum eſt ab Apoſtolis, Impoſſibile enim erat teneri ipſum ab inferno. Et qua de cauſa impoſſibile dicit, quàm quod feſtinabat quidem mors & infernus detinere animam. Impoſſibile autem erat animam ipſius detineri propter Deitatem. Si uero impoſſibile erat detineri propter Deitatem, quomodo ergo ex perſona Deitatis ſuæ potuit dicere, Deus meus Deus meus, cur dereliquiſti me? Verum hic ſermo, ex perſona humanitatis ſuæ iuxta humanos affectus dicebatur, ut diſcamus uere eſſe aduentum in carne, & non in apparentia aut ſpectro ab ipſo diſpenſatum. Surrexit autem de terra quale, quàm quod obdormierat? Surrexit enim, inquit, non eſt hic. Quid uero reſurrexit quàm corpus, corpus autem, quod poſitum erat in monumẽto. Sed & anima unà cum Deo Verbo rediit, & rurſus ſimul implebat perfectam reſurrectionẽ in eadem Deitate, in eadem anima, in eodem ſancto corpore, couniens de cætero omnem diſpenſationem in unam ſpiritualem unionem, in unam unionem Deitatis, in unã diſpenſationem, in unã perfectionem, uelut dicit in nonageſimo ſecundo Pſalmo, Dominus regnauit, decorẽ induit: quo oſtendat ingreſſum Dei Verbi à cœleſtibus in mundum induiſſe decorem, hoc eſt carnem ex uirgine natam. Quandoquidem uidebatur uilis uidentibus incredulis, ipſi uero decor reputabatur, ut oſtenderet ſuam fortitudinem per apparentem carnis debilitatem, abolere eam quæ dominium habet peccati, hoc eſt mortem: qua ſubuerſa omnem diſpenſationem ſalutis noſtræ decorè fecit, & corruptionem diſſipauit, & maledictionem deleuit, & chirographum contra nos, & pactum cum inferno diſſoluit, & omnia ad ſalutem hominibus diſpenſauit. Statim enim ubi dixit, Dominus regnauit, decorem induit: apponit rurſus & iterat dicens, Induit Dominus fortitudinem & præcinxit, ut oſtendat primum indumentum à Maria, iteratum uero indumentum, à reſurrectione ex mortuis. Nam primogenitus eſt ex mortuis, ue-

Decorem induit, quomodo ſit accipiendũ

lut dicit diuina Scriptura. Quapropter ad ſecundum indumentum, ampliorem quã-
dam certitudinem apponit dicens, Induit Dominus fortitudinem, & præcinxit. Quẽ
admodum enim is, qui ſuper lumbos præcinctus eſt, adſtringit indumentum ad lum
bos, ſuperfluam ſpeciem firmans, et proprio corpori aduniens, ſic primum decorem,
propter aduentum hic in carne, deinde fortitudinem, inquit, induit: ubi reſurrexit ex
mortuis non amplius ad paſſionem humanitas ipſius uenit, non amplius ad flagella,
» non amplius crucifigitur, uelut de ipſo Apoſtolus ait, Reſurrexit, non amplius mori-
tur, mors ipſi non amplius dominatur. Et propterea dicit, præcinxit: ubi couiuit car
nem ſuam in unam Deitatem, in unam unitatem, in ſpiritum, & diuinũ & corporeũ,
in unum ſpirituale effectum, & non habẽs diſſolutionem, ſicut ingreſſus eſt deinceps
foribus cõcluſis: craſſum, tenue factum: paſſibile, paſſionis exors, in carne paſſus, ma-
nens autem in alienitate à paſſione, & quidem poſtquam ingreſſus eſſet, oſtendens
oſſa & carnem, typum lanceæ, & typum clauorum, contrectatus à Thoma, conſpe-
ctus à diſcipulis, ingrediens autem foribus concluſis, ut oſtenderet quod in unam ſpi
ritualem unionem, omne ſuum erga nos homines ſalutis negocium diſpenſauit. Et
quid opus eſt me circa hunc ſermonem tempus terere? Nos enim impigri ſumus ad
hoc ut eadem ſæpe dicamus, & ſecuritatis legentium gratia ſæpe eadem narrauimus,
quo Arij opinionum & uerborum ac ſentẽtiarum uenenoſam eiaculationẽ pertranſ
eamus. Quum autem ſufficienter de hac dictione tractauerimus, ad ſequentes perga
mus, quo undiquaq; plurimis, quæ in mentem nobis ueniunt, ex illorum deliramen-
tis declaratis, oſtendamus ex paucis, aut etiam pluribus quod is qui adeptus eſt Spiri-
tum ſanctum, & mentem uigilantem à Domino accepit, nihil omnino obliquum po
teſt cogitare, aut affectus ſpeciem in Patrem, aut in Filium, aut in Spiritum ſanctũ, ſed
omnia perfectiſſima. Verum diſpenſatorio modo ad ſingulos uſus, et in ſingulis locis
ad propoſitum in ueritate, in diuinis Scripturis dicta ſunt ab ipſo Domino, & ab ipſi
us Apoſtolis, & ſanctis prophetis ab ipſo miſſis. Nam de hoc prophetauit qui dixit
iuxta Hebraicam linguam, Eli Eli lemas abachthani, quod per conſequentiam imple
bat Dominus, in cruce dicens ea quæ de ipſo prædicta erant, Eli, Eli, Hebraica lingua
Syriaca lingua Chriſtus in cruce uſus eſt. uelut præſcriptum erat. Et non amplius Hebraica, ſed Syriaca lingua coniunctum
uerbum exprimens dicebat, Lemas abachthani, quo principio quidem uteretur,
uelut erat de ipſo ſcriptum, quod uerò deerat huic dicto, in aliam linguam tranſmuta
bat, & hoc ipſum faciebat propter bonam diſpenſationem, ut confiteretur id dictum
de ſe dictum eſſe à propheta, per hoc quod Eli Eli dixit. Quod uero reſtabat non am-
plius Hebraica lingua, ſed Syriaca proferebat, quo ſubuerteret eos qui Hebraicam ia-
ctant, & honoraret etiam alias linguas, ad impletionem eorũ, quæ de ipſo dicta ſunt.
Expaſſurus enim erat iam ſui cognitionem in omnes gentes, & non in Hebræos ſo-
lum, uelum habet tota conſequentia in uigeſimoprimo Pſalmo, ubi ex perſona aduẽ
tus eius in carne, omnia ipſius ex humano affectu prolata indicantur, ipſe uero ubi ue
nit, impleuit, uelut ſeries habet in toto Pſalmo, de huius aduentus CHRISTI in car-
» ne narratione, perfectiſſimam tractationem. Dicit enim, Diuiſerunt ueſtimenta mea,
» & foderunt manus meas, & pedes meos, ipſi uero conſiderauerunt et inſpexerũt me.
Et quæcunque talia ſunt, quę non eſt poſſibile impleri in Deitatẽ, ſed diſpenſante Dei
tate in carne omnia in ueritate & alienitate à paſſione. Exiliunt porrò rurſus uelut ra-
bioſi canes rabie quadam perciti, ſuum ipſorum Dominum propter rabiem ignoran
tes, & ipſum primum impetentes, & dicunt rurſus, ubi audierint à nobis, quod ue-
» rum eſt, quod Dominus dixit in Euangelio de diſcipulis ſuis: Quos dediſti mihi pa-
» ter, ſeruaui ipſos in mundo. Et rurſus, Fac ipſos ut ſint in me, uelut & ego & tu unum
Ego & tu unũ ſumus. ſumus. Et dicunt, uides, quod ab ipſo dicitur, quod ego in Patre & Pater in me, &
duo unum ſumus, quod non de æqualitate dicit, ſed de concordia? Quomodo

enim

enim poterunt discipuli in ipso esse secundum æqualitatem: at secundum concordiam poterant. Et statim penitus redarguit ipsos Dei ueritas, quod neq; discipuli potuissent hoc implere, neq; de ipsis hoc dici, nisi Verbum ubi uenisset, ipsorum carne participasset, & coniunxisset ipsos in seipso in adoptionem. Propterea enim & ubiq; in Cantico canticorum sanctam suam Ecclesiam propinquam & amicam uocat, alloquẽs ipsam per sanctam suam uocem exsuscitantem & inhortantem, dicens, Surge, ueni propinqua mea, formosa mea, columba mea. Et uides, quod columbam ipsam uocat: Nõ po « tuisset autem Ecclesia propinqua CHRISTI uocari, si non ex supernis uenisset, & ap propinquasset ipsi per carnem similiter passioni obnoxiam, quam accepit: quo propinquam sibi humanam naturam, congregatis his, qui in obedientia propinqui ipsi facti sunt, uocaret sanctam & immaculatam sponsam. Et propterea hic patrem rogat Verbum, Dominus noster unigenitus, pro discipulis, ut sint in seipso: quo cognationem ad ipsum per carnem factam, discipulis per bonam uoluntatem patris sanctificatis, in unitatem bonæ uoluntatis & adoptionis connecteret, ut habeant in primogenito patris, descriptionem primogenitorum in cœlo, & ut ne putent aliqui filium abalienatum esse à gloria patris, per hoc quod gestauit carnem, muniens fidem & ueritatis suę cognitionem, ne aliquis seruorum ipsius in suspicionem ueniret, & talis à spe excideret, & inquit, ut Sint sicut ego & tu unum sumus, ita & hi unum sint. Ego enim & tu unum sumus, propter quod Deus ex Deo, & propter coessentialitatem in Deitate. Et hoc, Vnum sumus, non singulare significat. Non enim dixit, Ego unus sum, sed Ego & tu: &, Vnum sumus, ut redargueret Sabellium & ipsius scholam, qui putat Filium *Sabellij error.* & Patrem coniunctionem esse, & Patrem & sanctum Spiritum similiter. Propterea dicit, Vnum sumus: & nõ dixit, unus sum. Duo enim perfecta, Pater & Filius: unum autem, propter æqualitatem, propter Deitatem, & unam potentiam, & unam similitudinem. In Deitate igitur, Pater & Filius unum: in humanitate, Filius & discipuli unum, ita ut adducantur, discipuli propter uocationis dignitatem, ad inenarrabilem ipsius benignitatem, in unam unitatem adoptionis, per Patris & Filij & Spiritus sancti bonam uoluntatem. Et rursus confutatus est error uanorum illorum, de proprio suo Domino male sentientium. Præterita autem & hac dictione, sequentes considerabo. Prosiliunt autem rursus Sophistæ uanæ sapientiæ homines, circa syllogismos ac ratiocinationes occupati, sibijpsis dictiones quasdam excogitantes, & Deum syllogismis concludere tentantes: uelut etiam Propheta ipsos redarguit dicens, Num « supplantabit quis Deum, quoniam uos supplantatis me? Quid enim rursus generosi illi dicunt? Dictionem sanè supra declaratam locauimus, quæ ab ipsis proponitur nobis per interrogationem, nempe, Volens genuit Filium, aut non uolens? Ostendi- *Volens aut nõ* mus ad quod in Deo nulla est futuri meditatio, sed simul omnia in ipso sunt perfecta: *uolẽs Deus ge* & non primum uult priusquam faciat, neque facit absque consilio, & non deliberat ut *nuit filium?* quid paret, neque prępparatio ipsius consilio indiget. Quare apud ipsum genitura semper genita est, & non in tempore incepit, sed semper cum patre genita existit, & nunquam deficit. Vnde & hic rursus repetitam dictionem pono, Quod neque uolens genuit, neque non uolens, sed in natura consilium transcendente. Naturæ enim est Deus, consilium excedentis omnem & intelligentiam ac opinionem. Similem autem huic dictioni aliam nobis noui illi Aristotelici excogitant, ab hoc enim ueneni iaculatio- *Aristotelici* nem sibijpsis affricuerunt, & Spiritus sancti innocentiam ac mansuetudinem reliquerunt, uelut Dominus dicit, Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, et inuenietis « requiem animis uestris. Hi uero relicta mansuetudine, ad dicendi uehementiam potius se conuerterunt, induerunt que Aristotelem & alios mundi dialecticos. Quorum « etiam fructus ambiunt, nullum iusticiæ fructum scientes, neque spiritus donum in se habere digni facti illi contentiosi. Dicunt igitur ad nos, ubi ad ipsos dixerimus, quod

Filius exiſtens apud exiſtentem Patrem erat. Nam ad Moſem dixit Pater, dices ad ip
» ſos, Qui eſt miſit me: & rurſus Euangelium de filio dicit, In principio erat Verbum,
& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Si itaque dixerimus, quod filius qui eſt, erat apud exiſtentem: dicunt ad nos, Itaque quod eſt genitum eſt, aut quod non eſt genitum eſt. Si enim erat, quomodo genitum eſt? Si uero genitum eſt, quomodo erat? Et ſunt hæc eiuſdem uanæ ſapientiæ circa quæſtiones occupatæ, & ſublimia petentis, & ſuperna curioſe ſcrutantis, & nihil boni operantis. Dicimus autem ad ipſos, unde uobis hæc ſuſpicio, ut hæc cogitetis? Si uero dixerint, Ita ratio expendere poſtulat, Dicimus & ipſi, Dicite igitur nobis ô boni, ueſtra expenditis aut quæ ſunt Dei? Deinde aiunt à ſeipſis uelut logici, quæ Dei ſunt expendimus. Nihil igitur differt Deus à ueſtro habitu naturaq; ac eſſentia? etiam inquiunt. Si itaque differt natura Dei à ueſtra natura, primum quidem non poteſt ueſtra natura de Deo compræhendere ea, quæ ſunt incompræhenſibilia. Deinde uero impium eſt, Deum à uobis aſſimilari ſecundum ueſtram eſſentiam. Inter nos enim quod non eſt gignitur. Nam ipſi aliquando non eramus, geniti autem ſumus à noſtris patribus, qui & ipſi aliquando non erant, et ab initio uſque ad Adam res deduci poteſt. Adam uero à terra factus eſt, aliquando non exiſtens. Terra autem facta eſt ex nihilo, quia non erat ſemper. Deus uero pater ſemper erat, & qualis erat natura, talem genuit filium. Genuit autē ipſum ſemper exiſtentem, non confratrem, ſed ex ipſo genitum ſimilem ipſi ſecundum naturam, Dominum ex Domino, Deum ex Deo, Deum uerum ex Deo uero. Et qualia quis reputat de patre, ita & de filio reputandum eſt: qualia credit de filio, ſic de patre
» putandum eſt. Ita enim dicit, qui non credit in filium, ſicut credit in patrem, & honorat filium ſicut honorat patrem, ira Dei manet ſuper ipſum, quemadmodum diuinū Euangelium habet. Et rurſus corruit ipſorum ſyllogiſtica ratiocinatio. Deus enim incompræhenſibilis exiſtens, Deum incompræhenſibilem genuit, ante omnia ſæcula & tempora, & non eſt interuallum inter filium & patrem, ſed ſimul intelligis patrem, ſimul intelligis filium: ſimul nominas filium, ſimul oſtendis patrem. A patre enim filius intelligitur, & à filio pater cognoſcitur. Vnde enim filius, ſi non patrem habet, & unde Pater, ſi non genuit unigenitum? Quando enim poteſt non uocari Pater, Pater: aut filius, filius? ut putent aliqui patrem ſine filio, & poſtea ad profectum uenisſe, & filium genuiſſe, ut poſt genituram uocetur pater filij, ipſe pater, profectum faciens in Deitate qui perfectus eſt & nunquam perfectione indiget. Rurſus porrò præ texunt curatiuum hoc pharmacum, & ſalutare antidotum, firmitatem fidei ſanctæ Dei Eccleſiæ abijcere uolentes, ac dicentes, Vnde uobis eſſentiæ nomen affertur? Cur filius coeſſentialis patri dicit? Quæ Scriptura dixit de coeſſentialitate? Quis ex Apoſtolis eſſentiam Dei dixit? Non ſciunt autem, quod & ſubſtantia & eſſentia idem
» eſt ratione. Conſiſtit enim Dominus in ſubſtantia ſua. Et hoc, Splēdor gloriæ & cha-
» racter ſubſtantiæ ipſius. Eſſentia igitur eſt, non exceſſus, ſed ipſum hoc quod eſt, ſicut dicit Moſes, Qui eſt miſit me, ad filios Iſraël loquens. Qui eſt igitur eſt, quod eſt: Quod uero eſt, eſſentia exiſtens eſt. At particula con, non unum rurſus ſignificat, ſed de coeſſentiali duo perfecta ſignificat, ſed non inter ſe diuerſa, neq; ab ipſorum unitate aliena. Si uero etiam uteremur pietatis gratia, dictione aliqua propter connexionem ueritatis. Nam ſine hoc ut confiteamur coeſſentialem, omnes hæretici confutari non poſſunt. Quemadmodum enim ſerpens odit odorem bituminis, & ſpirationem cerui, & ſuffitum gagatæ lapidis & fumum ſtyracis, ſic etiam Arius & Sabellius odio habent uerbum confeſſionis coeſſentialis in ueritate. Sed tamen ad ipſos dicimus, etiam ſi non eſſet uox hæc in diuinis Scripturis, eſt autem & clare habetur in Lege, & apud Apoſtolos ac Prophetas, ex duobus enim aut tribus teſtimonijs ſtabilietur omne uerbum, attamen licebat nobis propter pietatem uti dictione utili ad muniendam ſanctam

Eſſentiæ, & coeſſentialitatis uocabulū.

ctam fidem. Vos autẽ quid dicitis? Dicite enim nobis ô boni, quid dicitis de patre, increatus est pater, omnino reuera. Quis enim adeò stolidus fuerit ut de hoc ambigat, aut adeo furiosus ut putet non esse increatum Deum & patrem Domini nostri IESV CHRISTI? Omnino enim & uos ipsi confitemini, quod ingenitus est & increatus, non enim habet ante se patrem, neq; definitos annos, neq; principium dierum, uelut scriptum est. Si itaq; neq; principium temporis, neq; finem de ipso confitemur, quoniã increatus est, & hoc minime ambiguum est, nusquam uero de ipso hoc scriptum est. Verum pietatis causa cogimur hæc pie de ipso sentire ac dicere, etiamsi non sit scriptum. Sic etiam de coessentiali dicere cogimur, etiamsi non esset scripta uox iuxta propriam linguam expressis uerbis: etiamsi uideri possit hoc esse super nos, & super nostram naturam, ut de Deo differamus: attamen ipse Dominus ex misericordia ueniã dabit nobis, qui non uolumus pro Deitate rationem reddere, quę non indiget nostra confirmatione. Verum oportet pie dicere, & pie sentire, ut ne pereamus. Proinde respondete nobis Arij discipuli, Ingenitum dicimus omnes simul patrem et increatum, & admirabilis est dictio scilicet, ubi itaque scripta est hæc, ostendite locum. Neque enim lex dixit, neque Prophetæ, neque Euangelium, neque Apostoli. Si itaque pie dicimus dictionem non scriptam, estq; recepta dum pro gloria Dei dicitur: quis nos repræhenderit, etiamsi non esset uox coessentialis scripta, si inuenissemus nos uerbum per quod possemus certitudinem nostræ salutis confiteri? Verum sunt testimonia unà cum pia ratiocinatione, tum quæ supra proposita sunt, tum alia plura. Præteribo uero & hanc dictionem, & alias ipsius inescamenti contra simpliciores prolatas locutiones ac uersutias, Deo adiuuante, exagitabo. Dicunt enim rursus ijdem, cum omnibus quæ ex Apostolo & Euangelijs, iuxta mentem suam corrumpunt, male intelligẽtes ipsas dictiones, etiam hanc in medium afferentes ex Apostolo, uelut dictum est in Epistola ad Corinthios, in capite de mortuorum resurrectione, sicut deinceps dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & omnem potestatem ac uirtutem. Oportet enim ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos: ultimus hostis aboletur mors, nam « omnia subiecit sub pedes ipsius. Quum uero dicat, quod omnia ipsi subiecta sunt, « manifestum est, quod excipiendus est is, qui subiecit ipsi omnia. Quum autem sub- « iecta fuerint ipsi omnia, tunc & ipse filius subijcietur ei, qui omnia ipsi subiecit, ut sit Deus omnia in omnibus. Repræhendunt itaque hoc dictum, & pro more inimicitiæ suæ aduersus unigenitum, destruunt inenarrabilem ac glorioſam ipsius Deitatem, uelut sæpe dixi, dementia inducti, & dicunt, Vides quod dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & omnem potestatem ac uirtutem. Oportet enim ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos. At Oportet, & donec, & quum tradiderit regnum, temporis est præscriptio: & blasphemantes dicunt, quietem & dissolutionem ipsius regnantis hæc indicant, donec tradiderit regnum Deo & Patri. Et ab initio mentem ueritatis ignorant. Quod ideo quod particeps fuit unigenitus carnis & sanguinis, humani affectus gloriæ assumendæ apti, de ipso & de aduentu ipsius in carne decantantur ac dicuntur, sed non sine perfecta semper & glorioſa ipsius Deitate, quæ nihil opus habet ut gloriam assumat, sed habet per se glorificationem, & per se perfectionem. Simul autem de duabus partibus rationem reddit dicens, de recenti quidem, Glorifica me pater in gloria quam habui apud te, antequam mundus « fieret. Pater uero duorum habituum gloriam significans, de priore quidem secun- « dum Spiritum, glorificaui: ut indefinitum ostendat. De recenti uero propter aduentum in carne, & rursus glorificabo: ut & hic claritas ostenderetur. De quibus etiam Apostolus dixit, dupliciter de ipso ueritatem proponens, oportet enim ipsum regna-

Ingeniti uox, nõ est scripta.

Pauli locus de mortuorum resurrectione.

Glorificaui, & rursus glorificabo.

re donec: Et hoc, Quum tradiderit regnum Deo & Patri, propter principatum à tempore factum in aduentu in carne. Nam Deitas unigeniti erat semper cum Patre, hoc est unigenitus Deus Verbum ex patre progressus sine principio & sine tempo-
» re. Alioqui quomodo implebitur, quod dictum est ab Angelo? Spiritus Domini su-
perueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: quandoquidem dixerat ad ipsam, Paries filium, & uocabis nomen ipsius IESVM, ut ostenderet ex supernis Deum Verbum descendisse, & in utero eiusdem uirginis incarnatam esse, & perfecte homi-
nem factum esse: ut ne dirimeret perfectionem in carne à diuina perfectione, cum hac
» appositione, & dixit ad ipsam, Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur Fi-
» lius Dei: Deinde, Dabit ipsi Deus thronum Dauid Patris sui, & regnabit super do-
mum Iacob in sæcula, & regni eius non erit finis. Quum itaque hæc inter se alterum ad alterum opponantur, nimirum hoc, oportet ipsum regnare donec: & regnabit super domum Iacob in sæcula, & non dixit, In sæculum solum, sed in sæcula. Et rur-
sus hoc, Quũ tradiderit regnum Deo & Patri: opponatur illi, Et regni eius non erit finis: & ambo qui talia de Domino & CHRISTO dixerunt omnium fide digniss-
mi sunt, quum Angelus Gabriel sanctus sit, & sanctus Apostolus Spiritu sancto re-
pletus, quid nam dixerint illi, qui uitalis negocij sunt ignari? Num quod contraria si-
bijpsi sit Scriptura quæ omnia semper uere dicit? absit. Sed uelut ab initio diximus, propter assumptionem humanitatis, omnia rationi consentaneam consequentiam ha-
bent. Si enim tradit regnum tempori, ergo nunc neque regnat. Si uero nondum reg-
nat, quomodo reperitur semper adorari ab Angelis & Archangelis ante aduentum
» in carne, & in aduẽtu in carne, uelut Scriptura de ipso dicit, nimirum dum ait, Quum
» induxerit primogenitum in orbem terrarum. Et, Adorent ipsum omnes Angeli Dei.
» Et rursus, Sedet in dextera Patris. Et, Flectet se ipsi omne genu, cœlestium & terrestri-
um & infernorum. Igitur regnat semper, qui omnibus adoratur. Quid igitur dicimus filio semper regnante, ab initio & nunc & deinceps, quandoquidem nondum tradi-
dit regnum patri, nunquid abest à regnando Pater? absit. Regnat enim simul cum Pa-
tre, & Pater cum filio ac Spiritu sancto. At quid dicũt, quum tradiderit regnum Deo & patri, desinit ipse regnare? absit. Nam quomodo impletur hoc, & regni eius non e-
rit finis: Sed ut ostendat quod nihil in filio impletum est, neque impletur, quod dissi-
deat ac priuatim repugnet ab unione Patris, & una uoluntate Patris & Filij & Spiri-
tus sancti. Videmus enim & hic uelut de ipso filio dictum, quum tradiderit regnum
» Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & potestatem ac uirtutem: ue-
» lut ipse filius tradat regnum, & aboleat omnem principatum, & cætera. Et hoc, O-
portet ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos, uelut fi-
lius omnia faciat, & sua autoritate dominetur & potestatem habeat, & patri subdi-
tos unà cum regno tradat. Deinde rursus transit ad aliam personam, patre omnia fi-
» lio subijciẽte, & dicit, Omnia subiecit sub pedes eius, ultimus hostis aboletur mors.
Quum autem dicat, quod omnia ipsi subiecta sunt, libet interrogare ipsos, E cuius persona dicit uocem, dicat? Nam profunditas mysteriorum Dei spiritualiter iudi-
cat carnales. Carnalis enim non suscepit ea, quæ Spiritus sunt, stultitia enim ipsi sunt. Hic enim, quum dicat quod omnia ipsi subiecta sunt, si quidem Pater dicit ad Fili-
um, defectuosa est tractatio. Subiecit enim filius omnia patri. Si uero ex persona fi-
lij dicitur, quum dicat quod omnia ipsi subiecta sunt, defectuosa est sententia, quo-
niam dilationes quædam in Deo, aut in patre aut in filio reputantur. Quis uero est qui dicit, quod omnia ipsi subiecta sunt? Non enim dixit, quum dixerint. Si enim esset hoc Filij dictum, quum dixerint: poterat ad Angelos referri aut ad subiectos. Quandoquidem uero supra significauit filium subijcientem & tradentem Patri, & patrem subijcientem filio omnia, deerat autem dictionum uenatoribus persona Spi-

Oppositorum Scripturæ locorum declaratio.

ritus

ritus ſancti, ea gratia indefinite, poſt perſonam Filij & perſonam Patris, perſonam Spiritus ſancti ſubtexuit, qui annunciat ſemper ea, quæ patris ſunt ac filij, & docet, ut ne defectuoſa fiat perfecta cognitio de trinitate, & de aduentu in carne gloriæ aſſumendæ apto. Deinde dicit, Vltimus hoſtis aboletur, mors. Abolitus autem ligatus eſt, non amplius operans quod operatur, neque amplius exiſtens, nam abolitus eſt. Quid igitur de hoc dicere poſſunt, qui Scripturarum intelligentiam non habent? Nunquid oportet nos opinari de filio quod ceſſabit à regnando, ſi ſanè dictio ſic haberet? At impij erimus, & ipſum cum ſubditis numerabimus, quum poſt actionem ceſſet ab eo quod agebat, ſed abſit. Nemo enim ex credẽtibus in CHRISTVM & ſperantibus in ueritate, cogitabit, ut aut dicat aut audiat quid, quod non deceat ipſius gloriam, uelut hi ſanè ſentiunt. Omnia autem docet Diuina Scriptura, quum dicat, Omnia ipſi ſubiecta ſunt, nimirum excepto illo, qui ipſi omnia ſubiecit. Quum « autem ſubiecta fuerint ipſi omnia, tunc & ipſe filius ſubijcietur ei, qui omnia ipſi ſubiecit, quo id quod ab Angelo ab initio indicatum eſt, etiam hic per ſimilitudinem ſermonis coniunctum, omnem declarationem potentiæ Verbi ex ordine & clare oſtendat. Quemadmodum etiam Angelus ſimile dixit, ex ſupernis quidem filium indicans, deinde cum additamento de aduentu in carne counitionem declarans, nempe, Quapropter & quod naſcetur ex te, cum additione uocis, ſanctum, uocabi- « tur Filius Dei. Proinde propter hoc & talia, nimirum, Quoniam quod naſcetur, uocabitur Filius Dei, ea de cauſa etiam ipſe filius ſubijcietur ei, qui omnia ipſi ſubiecit, ut non amplius carnale carnale ſit potentia, ſed counitum cum Deitate, carnale in unam unionem counitum, cum Patre regnans & Spiritu ſancto, cuius regni non erit finis. Et ex quo quidem reſurrexit, principium accepit hoc, ut ſit Deus omnia in omnibus. Counitum eſt enim ſimul carnale ſpiritualiter in unam Deitatem. Quan « doquidem uero dicit, Hoc facite in mei recordationem, uſq; ad aduentum filij homi- « nis: &, Sic uidebitis ipſum quo modo uidiſtis ipſum aſſumi, tũc de cætero omnibus perfectis, & nullo ad perfectionem pertinente relicto, ad ipſius Deitatem referre oportet hoc, ut ſit Deus omnia in omnibus, hoc eſt, ut ne ſit diuiſio, neq; enim eſt, ut ne putetur multitudo deorum. Vna enim eſt glorificatio. Neq; enim tunc uelut tyrãnidem gerens filius non ſubiectus eſt patri, neque ſubiectus eſt uelut ſeruus, & poteſtatem non habens, ex patre genitus eiuſdem naturæ & eiuſdem Deitatis. Neque tunc iuxta defectum, neque iuxta diminutionem, neque iuxta neceſſitatem, neque iuxta ceſſationem ut ipſe deſinat, ſubijcitur patri. Sed uelut filius genuinus unigenitus, cum patre regnans ſemper in unam unitatem, & ad unum præmium honoris adducens omnem creaturam, & docens ſuam Eccleſiam, ut ſit Deus omnia in omnibus. Nam una eſt Deitas, una dominatio, una glorificatio Patris, Filij & Spiritus ſancti, ita ut de center honoretur Pater à Filio, & Filius ut genuinus Filius, & Spiritus ſanctus, uelut qui non alienus ſit à patre & filio. Et excludantur ſermones & excogitatæ opiniones inimicitiæ aduerſus Filium ac Spiritum ſanctum, eorum qui contra Filium Dei & Spiritum ſanctum blaſphema lingua inſurgunt. Cæterum adhuc amplius, quæ male ab ipſis excogitata ſunt, depræhendentes ſubuertemus. Rurſus enim dictiones aliquas ex Euangelio producunt, & dicunt, Cur non poteſt facere quicquam filius à ſeipſo, niſi uiderit patrem facientem, & ab initio non intelligunt, quæ dicuntur. Nam Pater non prius fecit, & poſtea Filius ſtruxit. Quod enim cœlum fecit per ſeipſum Pater, ut de forma primi cœli accepta ſimilitudine Filius ita operaretur? At nemo ex his, qui maliciam excogitant oſtendere hoc poteſt. In principio enim fecit Deus « cœlum & terram. Et ſimul in principio in mundi creatione dicit, Faciamus homi- « nem ſecundum imaginem noſtram, & ad ſimilitudinem: Et non dixit, ades huc, faciam & oſtendam, quomodo opereris. Deinde uero ait, Et fecit Deus hominem, &

Deus omnia in omnibus.

Filius non poteſt facere quicquam à ſe ipſo.

non

non dixit, fecit,& oſtendit Filio quomodo oportet facere hominem. Neque enim in ignorantia erat filius, ut poſtquam didicit artem, tunc ea quæ eius ſunt operaretur. At poſtquam rurſus uenit Dominus noſter & carnē induit,& homo factus eſt, & inter nos conuerſatus eſt, habuit autem ad Iudæos ſermonem, qui putabant ipſum quæ Patris ſunt diſſoluere, uolens reducere mentem ut ne humanitati ipſius ſolum attenderet, dixit, Nihil facit filius, niſi uiderit patrem facientem: ut oſtendat opus filij eſſe opus patris, & patrem complacentiam habere in ipſius totius operationis diſpenſatione. Sic etiam conſequenter iuxta alias dictiones, uelut beſtiæ offendentes, & à
» perſona fulguris uerbi ueritatis confutati fugabuntur. Fulgura coruſcationem, & di
» ſperges ipſos. emitte tela tua,& conturbabis ipſos. Additum eſt enim ad hanc dictio-
» nem quod deinceps ex ordine ſequitur, & dicunt ex Euangelio, Pater enim diligit
» filium,& omnia oſtendit ipſi, quæ ipſe facit: & maiora his oſtendet ipſi opera, ut uos admiremini. Et rurſus, Pater ſuſcitat mortuos & uiuificat. Similiter & filius quos uult uiuificat. Et rurſus, Neminem enim pater iudicat, ſed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Vide uero mihi ô Ari finem deinceps inſtitutæ aduerſus te diſputationis, ubi finiuit ſermo? Non dixit, quidam ita, & quidam non: ſed ut omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Ne itaq; ignominia affice filium, ut ne ignominia afficias patrem. Si enim quid diminutum aut inferius in filium cogitare audes, ergo etiam ad patrem cogitatio tua aſcendit. Eiuſdem enim temeritatis eſt, in filium quid cogitare, & non honorare ipſum quemadmodum honoras patrem. Vt enim etiam det ipſi pater, dic mihi ô generoſe quid dicit, ut quem uult filius uiuificet: non dixit, quem iubet. Oportebat autem hæc omnia ſuſcipere à patre, ſed non minorem eſſe præter patrem, atque hoc iuxta duos maxime modos. Primum quidem ut adducat mentem noſtram ad unam Deitatis unionem, Patris & Filij & Spiritus ſancti,& ne ad partitiones & multitudinē deorum, hominū cogitationem deducat, ſed ſurſum ferat ad unā unitatem, deinde uero etiā ut adducat ad mutationem gloriæ aduentus in carne,& counitionē Deitatis ſuæ. Quādo enim uenit ut diſcipulos ſuos exhilararet, per promiſſionem qua dixit, quod eſſent ali qui iſthic ſtantes, qui non guſtaturi eſſent mortē, donec uideant filiū hominis uenientem in gloria ſua. Et Octaua die, uelut Euangeliū dicit, aut ſicut alterum Euangelium ait, Poſt ſex dies: nō quod Euangeliſtę alia pro alijs dicant, ſed quod una ſit certitudo ſemper munita, ut ne occaſio fiat, quo homines in neceſſarijs offendant: nā dedita eſt cogitatio hominis diligenter ad praua à iuuentute ſua, ob id alter Euangeliſta Octaua die dixit. Erat enim pars quædā diei reliqua quando ſermonē dixit, & connumerauit ab illa die & hora, ſi erat dies inclinata circa nonam aut decimā horam. Et rurſus quū in octaua die, circa tertiam aut quartam horam res facta eſſet, octaua hæc uocabatur. At uero alter Euangeliſta rem munit ac dicit, Poſt ſex dies. Nō enim numerauit diem in qua ſermonem ad diſcipulos dixit, neque eam in qua opus perfecit, ſed intermedios ſex plenos dies. Quum autem ſic ſermonem faceret, declarationem eius oſtendit. Aſſumpto enim Petro & Ioanne ac Iacobo, eduxit ipſos ad montē, et transformatus eſt, & fulgebat facies eius inſtar Solis, facies in carne ſimul exiſtens in Deitate,& ueſtimenta eius erant alba uelut nix, caro uidelicet quæ ex Maria & ex noſtro genere erat, & transformabatur in gloriam, honorem ac perfectionem deitatis acquirens,& gloriam cœleſtem, quam non habebat caro ab initio, uerum hic in counitione Dei Verbi accepit. Sic etiam prædicta intellige, quod omne iudicium dedit filio, quod dedit ipſi poteſtatem, ut quę uult uiuificet, quo primum principium oſtendat unionem unius Deitatis & unam uoluntatem,& ad patrem referre ſe uniuerſam bonitatem,& ad unum principium ac Deitatem, quū tres ſint perfectæ ſubſtantiæ, una uero Deitas, Patris et Filij & Spiritus ſancti,& aduentus ac præſentiam in carne rurſus aſſumat cum Deita

Octaua dies ab altero Euangeliſta ſexta dicta eſt.

Transformatio Chriſti.

te

te, donum dignitatis poteſtatemq; ac perfectionem, à patre & filio ipſi donata, ad unã ſpiritualem Deitatis counitionem. Et profecto uix tandem euaſimus tempeſtuoſum hunc locum, & quum omnem hanc ueneni eiaculationem, ſæuaq; undarum imperia ac impetuoſas eleuationes, ſpumas item ac agitationes horrendas, tela que aduerſariorum ac ſcuta, per rectam ratiocinationem in mente combuſſerimus, & arcus inimi eorum confregerimus, & aduerſus multiceps hoc reptile, informem hydræ conſtitutionem nos inſufficientes uirtutem & gratiam ex Deo acceperimus, uelut qui in Deo potentes fuimus, uictoriale carmen canamus. Cantemus Domino, glorioſe enim glo « rificatus eſt. Equum & inſcenſorem proiecit in mare. Et quum caput draconis ſupra aquas contriuerimus, ſupra aquas inquam placide fluentes, quarum uoluerunt eſſe participes iuuenes cum Iudæis hæreditatem adepti, aduerſus quos inuehens Prophe ta dixit: Eo quod uos non uultis aquam Siloam placide incedentem, ſed uultis habe- « re Raaſſon regem, & Tabeel filium Rhomeliæ: Ecce inducit Dominus ſuper uos a- *Aquæ Siloam.*
quam fluminis fortem, regem Aſſyriorum, & cætera. Nos autem accepto auxilio in Domino, & aſſumpto ſputo à uera carne in terram proiecto, & ſimul cum ſputo maſſa luti oculis noſtris impreſſa, quo qui aliquando in ignorantia fuimus, nunc ueritatem cognoſcamus: abeuntesq; ac lauantes in Siloam, quod demiſſum interpretari potes, hoc eſt in aduentu in carne, & in Deitatis perfectione: & de cætero uiſu recepto, non amplius negamus Dominum, etiamſi à ſynagogis reijciant nos, qui ex Arij fraternitate ſunt & Iudæorum ſucceſſores. Nam & hi quemadmodum illi ſtatuerunt, ut omnem confitentem Dominum à ſynagogis ſuis excludant: quo oſtendant eum, qui uiſum habet, confutationem factam eorum qui non uident. Niſi enim eſſet ipſorum Synagoga tota cæca, non ſanè eum cuius aperti ſunt oculi, à conuentu ſuo excluderent. Gratias itaq; agamus Domino, quod & uiſum recepimus, & Dominum confitemur, & læſa curauimus, ſi etiam opus mandatorum eius fecerimus: & conculcauimus ſerpentem, & contriuimus caput draconis per potentiam ac uirtutem Dei. Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum ſancto Spiritu in ſæcula ſæculorum. Amen. Porrò relicta mortificata hac hydra multicipiti ac multifida, ad conſequentes pro inſtituto ô dilecti progrediamur, Deum ſemper auxiliarium in uocantes, ut eandem noſtri, & eorum qui hunc noſtrum laborem uerſare uolunt, curam habeat, quo commorſi iam ſanentur, & qui nondum in malis examinati ſunt, corrigantur.

FINIS SECVNDI TOMI SECVNDI
libri Epiphanij.

EPIPHANII EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI OPERIS CONTRA OCTOAGINTA HAERESES, Panarij appellati, Liber tertius.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In Primo Tomo tertij libri, aut sexto, iuxta prædictum numeri ordinem, hæreses VII sunt cum sectis, hoc modo.

1 *Audianorum rebellatio & secta, non tamen hæresis. Hi uitam & conuersationem bene ordinatam habent. Habent item fidem per omnia uelut catholica Ecclesia, plerique uero in monasterijs habitant. Vtuntur & multis apocryphis affatim. Non faciunt nobiscum communes preces, uituperantq; nostros episcopos, diuites, & alios. Sed & pascha suo more priuatim celebrant, quando Iudæi idem faciunt. Habent autem & peculiare quoddam ac contentiosum, durissime id quod secundum imaginem est interpretantes.*

2 *Photiniani. Hic Photinus à Sirmio originem trahens, hucusque circuit, & eadem quæ Paulus Samosatensis sentit, uerum in aliqua parte ab illo dissentit. Sed & ipsi Photiniani à Maria & hucusque Christum affirmant.*

3 *Marcelliani, à Marcello ex Ancyra Galatiæ originem trahente appellati sunt. Hic in principio, similiter ut Sabellius sentiens, diffamatus est. Verum ad excusationem sui sæpe progressus, & per scripta se tutatus, à multis accusatus est, quod in ijsdem perseueraret. Fortassis autem pœnitentia ductus, seipsum correxit, aut discipuli ipsius. Nam pro ipso aut discipulis ipsius, orthodoxi quidam defensiones ediderunt.*

4 *Semiarij Christum quidem creaturam confitentur, per similitudinem autem creaturam ipsum dicunt, sed non uelut unam ex creaturis: uerum, aiunt, filium dicimus, at ut ne passionem patri attribuamus per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Eodē modo & de Spiritu sancto sentientes, creaturam penitus ipsum decernunt. Reijciunt filij coessentialitatem, similem autem essentia dicere uolunt. Alij uero ex ipsis essentiam similis essentiæ uocem reiecerunt.*

5 *Pneumatomachi. Hi de Christo quidem bene sentiunt, Spiritum autem sanctum blasphemant, creatum ipsum decernentes, & non esse ex Deitate. Imò potius abusiue propter operationem creatum esse, sanctificatiuam uirtutem ipsum solum esse asserentes.*

6 *Aeriani. Hic Aerius à Ponto originem ducebat. Adhuc hodie uero superest tentatio uitæ. Presbyter hic erat Episcopi Eustathij, qui inter Arianos taxatus est, & ab episcopatu reiectus. Quandoquidem uero ipse Aerius non constitutus est Episcopus, multa contra Ecclesiam docuit, fide quidem Arianus existens perfectissimus, uerum amplius docet, non oportere offerre pro his, qui obdormierunt. Ieiunare quarta, & pro sabbato, & quadragesima, ac paschate prohibet. Renunciationem prædicat. Carnis esu omnis generis utitur, & uoluptatum delicijs licentissime. Si uero quis ex discipulis eius ieiunare uelit, ne in diebus ordinatis hoc facito, inquit, sed quando uolueris, non enim es sub lege. Asserit idem episcopum presbytero non esse excellentiorem.*

7 *Actian*

7 *Aetiani, ab Aetio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorum episcopo Alexandriæ. Hi etiam Anomœi, hoc est inæquales appellantur. A quibusdam uero Eunomiani, propter Eunomium quendam Aetij discipulum, qui adhuc superest. Cũ ipsis autem erat & Eudoxius Arianissans, uerum propter timorem regis Constantij, separauit seipsum, & solus Aetius exterminatus est. permansit autem Eudoxius Arianissans, non tamen secundum Aetium. Hi Anomœi, qui & Aetiani, Christum & Spiritum sanctum omnino à Deo abalienant, creatum ipsum affirmantes, & neq; similitudinem aliquam habere dicunt. Ex syllogismis enim Aristotelis ac geometricis Deũ astruere uolunt, & Christum sanè non posse esse ex Deo per tales syllogismos. At Eunomiani ab ipso appellati, rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atq; ipsos etiam Arianos, & hoc in caput, sursum uertentes pedes eorũ qui baptizantur, uelut magna fama refert. Cæterum aberrare aliquem in aliqua scortatione, aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim quærit Deus, quàm ut sit quis solum in ipsorum fide.*

Contra sectam Audianorum, LXX.

AVDIANI, siue Odiani, ordo sunt. Hi in monasterijs habitationem habent, & secedentes contubernium faciunt, tum in solitudinibus, tum prope urbes, in suburbijsq;, & ubi suas mansiones siue ouilia habẽt. Hic Audius horum princeps, tempo ribus Arij fuit, quando congregata fuit synodus contra Ariũ, eorum qui ipsum subuerterunt. Erat autem uir à Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua, propter sinceritatem uitæ & zeli erga Deum ac fidei, qui sæpe conspicatus ea, quæ in Ecclesijs fiunt, in faciem episcoporum ac presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat dicens: Non oportet hæc sic fieri, non debent hæc sic peragi, uelut uir ueritatis studiosus, & qualia à liberi oris uiris ob ueritatis amorem fieri solent, qui uitam maxime exactam uiuunt. Quapropter talia uidens, uelut dixi, in Ecclesijs, loqui cogebatur ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem uidebat pecuniæ studiosum ex clero, aut episcopum, aut presbyterum, aut alium quendam ex regula, omnino loquebatur. Et si uidebat aliquem in uoluptatibus ac delicijs uiuentem, aut aliquem adulterantem ecclesiasticam prædicationem & Ecclesiæ statuta, non ferebat hic uir, sed uerbis, uelut dixi, reprehendebat. Et erat hoc graue admodum his, qui uitam approbatam non habebant. Atq; hac de causa contumelijs afficiebatur, contradictionem sustinebat, odio habebatur, agitariq; ac protrudi & ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesijs simul degens, donec quidam potenter in ipsum irruentes uirũ expellũt propter talem causam. Ipse uero non sustinebat se expelli, sed magis enitebatur ut ueritatem diceret, & à uinculo unius sanctæ catholicæ Ecclesiæ unionis non discederet. Quum autem uerberaretur sæpe tũ ipse, tum sodales eius, & grauia pateretur, ualde ingemiscens consiliarium sibijpsi sumit iniuriarum necessitatem. Nam seipsum ab Ecclesia separat, multiq; simul cum ipso discedunt. Et sic diuisionem fecit, quum nihil haberet in fide diuersum, sed rectissime crederet & ipse & sodales ipsius, etiamsi id dicere maxime oportet, in paruo quodam ipsum cõtentiose ferri, itemq; eius assecias. Nam cum hoc quod confitebatur de Patre & Filio ac Spiritu sancto mirabiliter, uelut catholica Ecclesia habet: etiam iuxta rectam fidem alia omnia in uita ad admirationem usque seruabat, proprijs enim manibus laborans ipse, & episcopi ac presbyteri & reliqui qui cum ipso erant, omnes nutriebantur. Postea uero ubi expulsus est ab Ecclesia, ab alio episcopo eadem inquirente, & ab Ecclesia digresso, eligitur hic episcopus.

Audius hæreticus siue schismaticus.

pus. Cæterum de quo dicere incepi, quandoquidem in digreſſione ſum, rurſus narra tionem perſequar. Dico autẽ de dictione ex ſacra Scriptura apud ipſum duriſſime & peculiariter ac contentioſe expoſita. Nam quod eſt ſecũdum imaginem, quod Deus largitus eſt ipſi Adam, rigide uult decernere hic & ſocij eius, eſſe hoc impletum ſecun-
» dum corpus, ex hoc nimirum dicto, Faciamus hominem ſecũdum imaginẽ noſtram
Secũdum imaginem, quo nodo intelligendum ſit. & ſecundum ſimilitudinem: & deinde infert diuina Scriptura dicẽs, Et fecit Deus ho minem, luto accepto de terra: quandoquidem, inquit, dixit hominem de terra, uide quod ueriſſime totũ quod terreum eſt, hominem dixit. Ergo ipſum terreum prędixit fore ſecundum imaginem Dei. Et eſt hoc durum, uelut dixi, & peculiaris pertinaciæ, decernere hominem, in qua parte hominis locatum eſt id, quod eſt ſecundum imagi-nem, ſi decet omnino partem dicere, propter multa reſiſtentia hominũ intelligẽtiæ cir ca uerbum hoc, & quæſtionum multitudinem inuehẽtia. Aut enim faciemus Deum uiſibilem & corporalem, ſiquidem in corpore quod ſecundum imaginem eſt, imple-tur corporaliter & formaliter, aut hominem Deo adæquatum, ſi hoc dixerimus. Qua propter non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id, quod ſecun-dum imaginem eſt, impletur, ſed confiteri id, quod ſecundum imaginem eſt eſſe in ho mine, ut ne gratiam Dei reprobemus, & Deo diffidamus. Quæcunq; enim dicit De-us, ea uera ſunt: etiamſi fugerint noſtram intelligentiam in paucis ſanè dictis. Negare itaq; hoc quod eſt ſecundum imaginem non eſt credentis, neq; ſanctæ Eccleſiæ Dei. Eſt enim omnis homo manifeſte ſecundum imaginem, & nemo ex his, qui ſpẽ in De-um habent, negabit: niſi quidam ſibiipſis fabulas fingunt, eiecti ex Eccleſia, et traditio ne patrum ex Prophetis & Lege, & Apoſtolis ac Euangeliſtis. Sicut ſanè etiam illi cõ-tentioſius ſe in hoc gerentes, traditionem ſecundum eccleſiaſticam doctrinam exce-dunt, quæ credit ſecundum imaginem eſſe totum hominem, non decernit autem in qua parte ſitum eſt id, quod eſt ſecundum imaginem, quum neq; poſſint hi, qui de his fabuloſe diſceptant, ſiue negant, demonſtrare. Aliqui etenim dicunt in anima impleri quod eſt ſecundum imaginem, putantes id quod ſecundum carnem eſt, ſolum ratioci nari poſſe, & non ſciunt tales, quod id quod ſecundum animam eſt, ratiocinatur: ſi cõ uenit ſyllogiſmis & ratiocinationibus attendere, & non ſimpliciter ſimplici mente De um accedere & credere. Quoniam quæ à Deo dicta ſunt, ueritas ſunt: & ipſi ſoli cog-nita, qui omnem ueritatem nouit. Alij uero dicũt, neq; in anima, neq; in corpore eſſe, ſed uirtutem eſſe quod eſt ſecundum imaginem. Alij autem dicunt, nõ eſſe uirtutem, ſed baptiſma, & gratiam in baptiſmate, nimirum ex eo quod dictum eſt, Quemadmo dum geſtauimus imaginem terrei, geſtemus etiam imaginem cœleſtis. Alij rurſus hoc nolunt, ſed uolunt dicere, tunc quidem fuiſſe id quod ſecundum imaginem eſt in A-dam donec in inobedientia fuit, & de ligno comedit, ac expulſus eſt, ex quo uero ex-pulſus eſt, perdidit id quod eſt ſecundum imaginem, & magnum quoddam eſt ho-minum fabulamentum, quibus ne ad horam quidem credere oportet, neq; his, neque illis, ita uel ita dicentibus, ſed credere quod ſit quidem in homine, quod ſecundum i-maginem eſt, uerum in toto maxime, & non ſimpliciter. Vbi uero eſt, aut ubi imple-tum eſt id, quod eſt ſecundum imaginem, ipſi ſoli cognitum eſt Deo, qui per gratiam largitus eſt homini id quod eſt ſecundum imaginem. Neque enim perdidit homo, quod eſt ſecundum imaginem, niſi fortaſſis uile fecit, quod eſt ſecundum imaginem, dũ inquinauit ſeipſum diuerſis negocijs & immedicabilibus peccatis. Ecce enim poſt
» Adam ad Noe dicit, Ecce dedi uobis omnia uelut olera agri, macta & comede. Ne e-
» das carnem in ſanguine animæ, quia ego requiram animas ueſtras. Omnis qui effun-
» dit ſanguinem hominis in terra, pro ſanguine illius effundetur ſanguis ipſius, quoni-
» am in imagine Dei feci hominem. Et ego requiram ſanguinem ueſtrũ ex omni effun-
» dente ipſum ſuper faciem terræ. Et uides quod in homine dicitur eſſe, quod eſt ſecun-

dum

dum imaginem, post decimam generationem, ex quo Adam formatus est? Simul autem & Dauid post multum tempus dicit in Spiritu sancto, Vniuersa uanitas, omnis homo uiuens. Sed & deinceps post hunc Apostolus ipse dicit, Vir non debet comã nutrire, quum imago & gloria Dei sit. Sed & post hunc Iacobus de lingua loquens dicit, quod est incoercibile malũ, plena ueneni mortiferi. Per ipsam benedicimus Deum & patrem, & per ipsam execramur homines secundum imaginem Dei factos, nõ conuenit fratres mei hæc ita fieri. Et uide quod corruit sermo eorum, qui dicunt Adã id quod secundum imaginem est, perdidisse. At uero eorum qui rursus dicunt animã esse id, quod est secundum imaginem, talis sermo est & prætextus. Quoniam, inquiunt, est inuisibilis, uelut Deus inuisibilis est, operatiua est, motiua est, intellectu prædita est, ratiocinatrix est: atq; ea gratia, ipsa est quod secundum imaginem est, quoniam Deum in terra imitatur, mouens & operans, aliaq; faciens quæ homo iuxta ratiocinationem facit. Reperiuntur autem & hi ratiocinationem facientes, nam si propter hæc uocatur anima secundum imaginem, non potest amplius esse secundum imaginem. Deus enim infinitis modis, & adhuc amplius ultra animam incomprehẽsibilis est & incognoscibilis, omnia sciens præterita & præsentia ac futura, uisibilia & inuisibilia, fines terræ, & ima abyssi, summa cœlorum, & omnia quæ sunt, ipse continens omnia, à nullo uero contentus. At anima continetur in corpore, ignorat ima abyssi, non nouit amplitudinem terræ, fines orbis terrarum nescit, summa cœlorum non comprehẽdit, ignorat quæ futura sunt, aut quando fient, & quæ ante ipsam facta sunt. Et multa possunt de ipsa & talibus dici, simul autem & partes habet, Deus autem indiuisibilis est. Dicit enim Apostolus, Viuens enim Verbum Dei est, & efficax & acutius omni ancipiti gladio & penetrans usque ad partes animæ ac medullas, & discernens cogitationes ac meditationes, & non est creatura inconspicua coram ipso, & cętera. Et uides quod etiam horum ratio corruit? Et rursus eorum, qui dicunt corpus esse id, quod secundum imaginem est, ratio concidit. Quomodo enim possibile est uisibile simile esse inuisibili, quomodo corporale incorporali, quomodo quod tactui subiectum est incomprehensibili? Videmus enim nos ab anteriori parte oculis quos habemus, quę uero à tergo sunt, ignoramus. In Deo autem non est passio aut affectio, non deminutio, absit. Sed undiquaque est lux, undique oculus, undique gloria, quum Spiritus sit Deus, & Spiritus super omnem Spiritum, & lux super omnem lucem. Omnia enim quæ ab ipso facta sunt, infra ipsius gloriam sunt. Sola autem Trinitas incomprehensibilis est, & in gloria incomparabili ac incomprehensibili. Quum porrò alij rursus dicant uirtutem esse, quod est secundum imaginem, uirtus sine obseruatione mãdatorum esse non potest. Multi uero in uirtute alijs præstantiores sunt. Virtutis enim multæ sunt species. Nam & nos quosdam confessores nouimus, qui corpus suum & animam tradiderunt pro Domino suo in confessione, & in castitate uixerunt, fidemq; uerissimam habuerunt, pietate excelluerunt, benignitateq; ac reuerentia erga homines, & in ieiunijs uixerunt ac omni bonitate, & in signis uirtutis. Contigit autem ipsos habere uitium, ut aut conuiciatores essent, aut per nomen Dei iurarent, aut fabulatores essent, aut queruli, aut supellectilem possiderent auri & argenti atq; aliarum rerum, quæ defectuosas faciunt uirtutis mensuras. Quid igitur dicimus, id quod secundum imaginem est, propter uirtutem adepti sunt? Verum propter pauca humana uitia, contigit imaginem esse prætextum, & non amplius perfectam imaginem, quæ in ipsis est? Et rursus corruit horum ipsorum ratio. At eorum, qui rursus dicunt baptisma esse id, quod est secundum imaginem, ratio multum dilabitur. Neque enim Abraam habuit baptisma, neque Isaac, neque Iacob, neque Helias, neque Moses, neque superiores, Noe & Enoch, neque Prophetæ, Esaias & qui postea fuerunt. Quid igitur, ergo illi non habent id, quod est secundum imaginem, Et multa sunt quæ con-

Imago Dei nõ est perdita ab Adam.

Imago Dei nõ est anima.

Imago Dei nõ est corpus.

Imago Dei nõ est uirtus.

Imago Dei nõ est baptisma.

tra hos dici possunt, quemadmodum et contra Audium, contentiose decernentem in corpore esse id, quod est secundum imaginem. Proferunt & alia quędam testimonia
» ijdem Audiani ex diuina Scriptura, nimirum, Oculi Domini super pauperem respi
» ciunt, & aures ipsius ad preces illius. Et, Manus Domini fecit hæc omnia. Et, Nonne
» manus mea fecit hæc omnia uos duræ ceruicis? Et, Cœlum mihi thronus, & terra sca
» bellum pedum meorum. Et quæcunque talia de eo scripta sunt. Et, Videbam Domi-
» num Sabaoth sedentem in throno alto & elato, & erat caput ipsius uelut lana alba, &
» amiculum ipsius sicut nix. Et uides, inquiunt, quod est corpus id, quod est secũdum imaginem Dei? Sed & in hoc resistunt ac grassantur super humanam potentiã, quod uisus est Dominus Prophetis. Et uisus est quidem sicut uoluit, quum potens sit in omnibus, & non negamus, quod uiderunt Prophetæ Deum, & non solum Pro-
» phetæ, sed etiam Apostoli: dicit enim sanctus Stephanus primus martyr, Ecce uideo
» cœlum apertum, & filium hominis ex dextris stantem Dei & Patris: uerum per propriam potentiam Deus totus sanctus benigne amplectitur figmentum suum, ut ne aliqui increduli putent, de Deo loqui, esse simpliciter uerbo, & non ueritate, & uerbotenus expendere ea, quæ ad Deum pertinent, & nõ implere id, quod ab Apostolo di
» ctum est, nempe, quod oportet accedentem ad Deum credere quod est, & quod dili-
» gentibus ipsum mercedis retributor existit. Quo igitur confidentem faciat hominem ab ipso formatum, sanctis suis & dignis seipsum reuelat Deus, quo sciant natura Deum, & mente fundentur ac sperent in ueritate, & prædicent ipsum uere, & fidelem hominem credentem faciant. Nam profectò etiam Græci de Deo sentiunt uerbotenus, et usq; ad imaginationem. Nos autem uere Deum uerũ scimus, & esse uere in substantia regem incomprehensibilem, creatorem uniuersorum unum Deum: & ex ipso unigenitum Deum, in nulla re differentem à Patre: & sanctũ ipsius Spiritum, nihil à Patre & Filio euariantem. Quemadmodũ etiam in omni hęresi de fide in Deum per lon
Deus uisus ab hominibus. gũ uerba fecimus. Et quod quidem uisus est Deus hominibus, sæpe diximus, & non negamus. Si enim negauerimus diuinas Scripturas, ueri non sumus, & à ueritate excidere comperimur. Aut si uetus Testamentum reijcimus, non amplius sumus catholi
Deũ nemo unquam uidit. cæ Ecclesiæ. At Euangelium dicit, Deum nemo unquam uidit, unigenitus filius ipse exposuit. Et rursus eadem diuina Scriptura dicit, Visus est Deus ipsi Abraam quum
» esset in Mesopotamia, & ipse Dominus in Euangelio ait, Angeli ipsorum uident fa-
» ciem patris mei, qui est in cœlo. At omnino dixerit aliquis diuinam Scripturã dixisse,
» Prophetas uidisse Deum in mente, ex hoc dicto: Angeli ipsorum uident faciem Pa-
» tris mei, qui est in cœlo: & rursus ex hoc, Beati mũdi corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Qui uero hoc dixerit, & in cogitatione sua dictiones ipsas copulauerit, is utique dicere poterit, quod unusquisq; in mente Deum uidet, & non oculis. Verum huic resi-
» stit diuina Scriptura dicens per Esaiam prophetam, Miser ego quoniam compũctus
» sum, quoniam homo immunda labia habens, in populo immunda labia habente ha-
» bito, & Dominum Sabaoth uidi oculis meis, & non dixit mente, neque in cogitatione, sed oculis, ueritatem ac firmitatem fidei corroborans. Quid igitur dicimus, quum Euangelium dicat, Deum neminem unquam uidisse: Prophetæ uero & Apostoli, atque ipse adeò Dominus id asserant? Nunquid oppositũ est, quid in diuina Scriptura sibijpsi? absit. Sed uidebant Prophetæ & Apostoli, & uerum est, uidebant autem prout poterant ipsi, & sicut licebat, & uisus est ipsis sicut uoluit. Omnia enim ipsi possibilia sunt. Et quod quidem inuisibilis est Deus & incomprehensibilis, hoc manifestum est & confessum. At rursus potens est facere quod uult. Neque enim quisquam opponit seipsius uoluntati. Inuisibilis igitur est natura, & incomprehensibilis gloria. Si uero uult conspici ab homine ab ipso facto, nihil aduersatur ipsius uoluntati. Non enim passionis affectu tenetur Deus, ut quod uult, non faciat, aut faciat quod non uult,

uult, potens enim eſt facere, quod uult, ſed facit, quæ decent ipſius Deitatem. Nihil eſt omnino, quod uoluntati ipſius reſiſtat, ut non poſſit facere quod uult, uelut decet ipſius Deitatem. Et impoſſibile eſt uidere Deum humanam naturam. Et non datur ut uiſibile uideat inuiſibile. At inuiſibilis Deus in benignitate ſua ac potentia, potens fecit quod impotens erat, & dignatus eſt ſua potentia, ut inuiſibile uideret. Et quod uidit inuiſibile & infinitum, non uelut habet infinitum uidit, ſed uelut natura comprehendere potuit potens effecta, ut quod impotens eſſet, ad potens ſe extenderet. Et nihil diſcors eſt in diuina Scriptura, neque oppoſita dictio aduerſus dictionem reperietur. Eſt autem ita, uelut ſæpe rei huius exemplum narraui, nimirũ ſicut ſi quis per tenuiſſimũ foramen cœlum conſpicaretur, & diceret: Video cœlum, & ſanè non mentitur talis, uidet enim cœlum reuera. Dicit autem ad ipſum aliquis, Non uidiſti cœlum: & ſanè neq; hic mentitur. Qui enim dicit ſe uidiſſe, non mentitur: & qui dixit ad ipſum quod non uiderit, idem uere dicit. Neque enim uidit extenſionem, neque latitudinem. Et qui quidem uidit, uerum dixit. Qui uero contradixit, non uidiſſe, non mentitus eſt, ſed & ipſe uerum dixit. Sæpe enim & in ſummitate montis ſtantes uidemus ipſum mare, & ſi dicamus uidiſſe nos mare, non mentimur. Si uero quis contradicat, ac dicat, non uidiſti, & ipſe nõ mentitur. Vbi enim penetrat latitudinem, ubilõgitudinẽ, ubi profunditatem, ubi ſint receſſus profunditatis & termini ac effectus, homo ſcire non poteſt. Si itaque creaturarum res ſic ſe habet apud nos, quanto magis id contingit in gratia quam largitus eſt Deus Prophetis & Apoſtolis? Viderunt igitur quod eſt reuera, & non uiderunt. Sed uiderunt ſicut natura potuit ferre, & hoc ſecundum gratiam potentiæ qua potens ille ipſum potentem fecit in omnibus, propter amicitiam eiuſdem hominis ſeruientis illi in ueritate. Si igitur tales putarint Deum ita manus habere, aut oculos, aut alia, propterea quod ſic uiſus eſt Prophetis & Apoſtolis: contentioſe feruntur ac redarguuntur à ueritate. Sed quæcunque dicit in diuina Scriptura, ea credere oportet quod ſunt. Quomodo uero ſunt, ipſi ſoli cognitum eſt. Et quod uiſus eſt, reuera uerũ eſt, uerũ uiſus eſt ſicut uoluit. Omnia enim poteſt Deus, & nihil ipſi impoſſibile eſt. Eſt autem incomprehenſibilis, quum Spiritus ſit incognoſcibilis, omnia cõtinens, & à nemine cõtentus. Et qualis Pater, talis & Filius, ita & Spiritus ſanctus in deitate. Solus autem unigenitus uenit, & carnem induit, in qua etiam reſurrexit, quam etiã couniuit Deitati in Spiritum counitam, ſedet in dextra patris in gloria, uelut ſcriptum eſt. Sicut igitur incomprehenſibilis eſt, incognoſcibilis, ita omnia quæ de ipſo dicuntur, uera ſunt. Sicut autem Deus incomprehenſibilis eſt, ita omnia quæ de ipſo dicuntur, incomprehenſibilia quidem ſunt, ſed incomprehenſibilia uelut quæ ſunt Dei, & ſicut eſt in gloria incomprehenſibili. Atque hæc quidem pro capacitate noſtra, in glorificationem Dei humano ore diximus. Non enim habemus alterius uocis uſum, præter eam quæ à Deo iuxta menſuram nobis data eſt, etiamſi in mente amplius de Deo ſentimus. At nõ quæcunq; mens habet, tot ac tanta os eloqui poteſt menſura concluſum & corporis organis contentũ. Quapropter & ueniam dat Deus, à nobis ſuſcipiens de ipſo cognitionem, & glorificationem ſupra noſtras uires ſe extendentem. Non quod Deo largiamur aliquid, ſed ut glorificemus Deum pro uiribus, quo pie ſentiamus, & ab ipſius gratia ac ueritate non excidamus. Hęc autem de ipſo Audio ac Audianis tractantes, propoſuimus ea quæ ab ipſis dicuntur, per quæ iuxta peculiarem pertinaciam ac contentionem reſiſtũt, indecore affirmantes. Habẽt autẽ & alia quædam, propter quæ uel maxime conſiſtunt, diuiſionem ab Eccleſia amplius facientes, per quæ etiam alios ſæpe conturbantes ab Eccleſia retrahunt, attrahentes uiros ac mulieres. Nam cum Iudæis paſcha perficere uolunt, hoc eſt, quo tempore Iudæi ſua Azyma faciunt, tunc ipſi paſcha agere contendunt, & ſanè afferunt, quod ſic erat in Eccleſia receptum. Nam & ſermonem calumniatorium eccleſiaſticis in hac

Contraria nõ eſſe in Diuina Scriptura.

Viderunt Deum Prophetæ quomodo.

Paſchatis celebritas.

parte obtendunt de Conſtantino: propter perſonarum acceptionem, inquiunt, relí-
quiſtis patrum circa feſtiuitatem paſchatis ordinem, & diem trãſmutaſtis in officium
regis. Quidam uero rurſus priuato contentionis ſtudio decernũt ac dicunt, quando
inſtat natalis dies Conſtantini, tunc tranſmutaſtis paſcha. Et ſiquidem eadem die pa-
ſcha quotannis celebraretur, & decretum eſſet hoc facere, in Synodo tempore Con-
Conſtantini maxima facinora duo. ſtantini congregata, probabile erat, quod ab ipſis dicitur. Quando uero ſingulis an-
nis non poteſt hic cordo in eadem ſupputatione hærere, corruit ipſorum ſermo. Non
enim ob natalem rex hoc curauit, ſed propter Eccleſiæ unionem. Nam reuera duo
maxima contribuit nobis Deus per prædictum Conſtantinum Dei amantiſſimum
ac ſemper beatiſſimum. Quod congregauit uniuerſalem Synodum, edidítq; fidem in
Nicæa editam, quam confeſſi ſunt iſthic, cum ſubſcriptione epiſcoporum qui ibidem
conuenerunt, quo Arius ſubuerteretur, & fidei puritas omnibus prædicaretur, &
quod curauit ut ab ipſis corrigeretur paſchatis feſtiuitas ad unionem noſtram. Ab an
tiquo enim & ex ſuperioribus temporibus diſſenſio erat in Eccleſia, dum diuerſimo
de peragebatur, ludibriũ pariens ſingulis annis, quum alíj ante hebdomada facerent,
& cum alíjs contenderent, alíj uero poſt hebdomada, & alíj anticiparent, alíj medium
tenerent, alíj perficerent. Et erat omnino multa turba ac ærumna, uelut multis ſtudio
ſis non ignotum eſt, in quibus temporibus tumultus mouebatur in eccleſiaſtica præ
Polycarpus et Victor. Creſcentius. deſtinatione, de huius feſtiuitatis quæſtione, tum in temporibus Polycarpi & Victo
ris, quum oriens ab occidente diſſentiret, & pacificationem inter ſe non admitterent,
tum in alíjs temporibus, & Alexandri epiſcopi Alexandríæ & Creſcentíj, quemad-
modum comperiuntur ut unuſquiſq; ipſorum aduerſus alterum ſcripſerit ac pugna-
uerit, uſque ad noſtra tempora, ex quo primum turbatio cœpit poſt tempus epiſco-
porum circumcíſorum. Quapropter congreſſi tunc undiquaque & re diligenter æſti
mata, decreuerunt concorditer ut fieret iuxta decorum ſupputationis ac conſequen-
Apoſtolorum conſtitutio. tiæ. Cæterum ad hoc afferunt falſò íjdem Audiani Apoſtolorũ conſtitutionem, quæ
apud multos in ambiguo eſt, ſed non reprobata. Omnis enim regularis ordo in ipſa
habetur, & nihil à fide adulteratum, neque à confeſſione, neque ab eccleſiaſtica guber
natione ac regula. At uero dictum à quo accipiunt de paſchate prædicti male interpre
tantur, & per ignorantiam aliter intelligunt. Decernunt enim in eadem conſtitutione
» Apoſtoli, nempe, Vos ne ſupputetis, ſed facite quum fratres ueſtri qui ex circumciſio
ne ſunt, faciunt, cum ipſis ſimul facite, & non dixerunt, quum fratres ueſtri qui in cir-
cumciſione ſunt, ſed qui ex circumciſione ſunt, quo oſtendant eos qui à circumci-
ſione in Eccleſiam tranſgreſſi ſunt, principes eſſe poſt illud tempus: & ut alíjs perſua-
derent, ut ne alius aliter faceret, & rurſus alius alio tempore. Hanc enim omnem cu-
ram eò direxerunt, ob unam unionem, ut ne eſſent ſectæ, neque diuiſiones. Hi uero
non intellecta mente Apoſtolorum, & ſermone qui in conſtitutione habetur, putaue
runt oportere cum Iudæis paſcha peragere. Simul autem quindecim epiſcopi fuerũt
ex circũciſione, & oportebat tunc epiſcopis ex circumciſione exiſtentibus, in Hieruſa
lem conſtitutis, omnem mundum aſſentiri, & cum ipſis perficere, ut una quædam fie
ret concordia, & una confeſſio, una feſtiuitas per reuolutionem. Quapropter quum
illorum cura, mentem hominum ad Eccleſiæ unionem congregans, tanto tempore
perfici non potuerit: per bonam Dei uoluntatem tempore Conſtantini eadem cura
adhibita eſt, concordiæ gratia. Verum apud Apoſtolos dictum hoc propter concor-
» díam habetur, uelut teſtantur dicentes: Et ſi errauerint, nihil uobis curæ ſit. Ex ipſis
Paſchatis habendi ratio. autem illic relatis dictis oppoſitio & contrarietas conſpicietur. Dicunt enim uigilias
ferendas eſſe in medio Azymorum, non poteſt autem hoc ſemper fieri in computa-
tione eccleſiaſtica. Ex tribus enim conſtat paſchatis cõiunctio, ex ſolari curſu, propter
dominicam diem, & mẽſem: & ex lunari curſu, propter legem quo in decima quarta

Lunæ

Lunæ immolaretur paſcha, uelut lex dixit. Nõ igitur poteſt peragi, niſi præterierit æquinoctium, quod apud Iudæos non ſeruatur, neq; exacte uolũt tale perficere negocium, corruerunt enim apud ipſos, & confuſa ſunt omnia. Verũtamen etiãſi tantæ quæſtionis ſit talis certitudo exacta, non tamen propter quæſtionẽ hanc & exactam certitudinem ab Apoſtolis dictum eſt, ſed propter concordiam. Si enim & cum hoſtibus CHRISTI perficere id Apoſtoli præceperunt, uelut hi affirmant, quãto magis propter concordiam cum Eccleſia peragere conuenit, ut ne Eccleſiæ concordiam uiolemus. Quomodo igitur poteſt perfici hoc? Dicunt enim ijdem Apoſtoli, Quando illi conuiuantur, uos ieiunantes pro ipſis lugete, quoniam in die feſtiuitatis CHRISTVM crucifixerunt. Et quando ipſi luxerint, azyma edentes cum intybis, uos cõuiuamini. Contigit autem ipſos in dominica die azyma accipere, illucęſcente enim dominica ueſpera, poſſunt immolare paſcha. Nam poſt ueſperam pręterito ſabbato, non poſſunt opus perficere. Igitur ubi ipſi immolarunt, ſi ſurgunt conuiuaturi, quomodo nos in dominica lugebimus & ieiunabimus, quum ipſos rurſus Apoſtolos in conſtitutione dicere audiamus: Qui affligit animam ſuam in dominica, maledictus eſt Deo. Et uides quanta eſt certitudo & oppoſitio, quum non poſſit res iuxta dictum peragi. In intellectu uero tota prædicationis ueritas conſiſtit, & ab ipſa Apoſtolorum conſtitutione, quoniam propter concordiã procurata eſt rationis coniunctio, ſi perfecerimus aut perfecerint poſt æquinoctium, quemadmodum illi peragũt, & nos ſæpe peragimus. Si uero rurſus antequam prætereat æquinoctium, uelut illi agunt, quando ſoli agũt, etiam nos perfecerimus, continget nobis in uno anno duo paſchata perficere, poſt æquinoctium & ante æquinoctium. Verum in alio ſequenti anno omnino non perficiemus paſcha. Et reperietur totum opus erroris eſſe, & non ueritas. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neq; impletur, circulo curſus ex Deo hominibus conſtituto, ut etiam ob id quaſi in ſeipſum rediẽs Græcis appelletur idem annus, niſi præterierit æquinoctium. Et poterant de hoc multa dici, quomodo recte fecerunt patres, imò potius per ipſos Deus correxit Eccleſiã, ut tota ueritatis certitudo huius colẽdiſſimæ feſtiuitatis poſt æquinoctium fieret, quando decimæquartæ Lunę diei computatio incidit. Nõ quod in ipſa decimaquarta peragamus. Vna enim dies apud illos quæritur, apud nos uero non una, ſed ſex, hebdomas pleniſſima. Quapropter & ipſa lex dicit per ampliationem: Accipietis uobiſipſis ouiculam anniculam immaculatam, perfectam à decima menſis die, & erit uobis aſſeruata uſque ad decimamquartam, & mactabitis ipſam ad ueſperam decimaquarta die menſis, hoc eſt Lunæ. Obſeruat autem Eccleſia ut feſtiuitatem paſchatis peragat, hoc eſt hebdomada decretam etiam ab ipſis Apoſtolis in conſtitutione, à ſecunda ſabbatorum, hoc eſt empta ouicula. Et ſi quidem fuerit decimaquarta Lunæ in ſecunda ſabbatorum: in medium agitur ſacrificium ouiculæ, ſiue in tertia ſabbatorum, ſiue in quarta, ſiue in quinta, ſiue in proſabbato, ſiue in ſabbato, ſed diebus ad huius tractationis diſpenſationem deſtinatis. Neque enim à decimaſexta Luna poſſumus, neq; à nona Luna poſſumus incipere hebdomada eſus ſiccorum & paſchatis appellati ſancti, ſed à decima uſque ad illuſcentem quintamdecimam, interueniẽtibus duobus curſibus noctis & diei, & coaſſumpto eodem numero quatuordecim dierum Lunæ: etiamſi pertingat in illuminationem decimæquintæ, propter neceſſariam certitudinem, tum ſolaris curſus poſt æquinoctium, tũ lunaris curſus propter decimamquartã, itemq; plenæ hebdomadis propter dominicam, & numerum à decima die Lunæ, quæ dies ad comparandum agnum deſtinata eſt, & nominis IESV initiali litera notatur. Nam nomini ipſius correſpondens exemplar ouicula accipiebatur, ita ex ipſa decima die decreta. Non autem poſſumus illucęſcente decimaſexta, neque à nona Luna principium aut finem habere. Anni enim contraria tranſgreſſione tardãtes, propter diuerſos inter ſe Solis ac Lunæ curſus, hãc

Anni ratio ac appellatio.

Solis & Lunæ curſus ratio.

inæqualitatem efficiunt, non quod offendiculum à Deo ſit decretum, ſed exacta certitudine hac à Deo ordinata, iuxta ſapientem penitus ipſius gubernationem, quam largitus eſt proprio ſæculo, dum definita ordinauit luminaria & tempora, annos item ac menſes & ſolſtitia, & dum prouidis hominibus harum rerum ſtudium ac curam contribuit, ex ſua erga homines benignitate. Quum enim annus iuxta ſolarem curſum cõpleatur in trecentis ſexagintaquinq; diebus, et horis tribus: contingit propterea, quod Luna facit annum in trecentis quinquagintaquatuor diebus, ut deficiant curſui ſecun
Epactarum ratio. dum Lunam, dies undecim, & horæ tres. Et primo quidem anno fiunt epactæ appellatæ, hoc eſt dies adactitij, undecim, & horæ tres. Secundo anno dies uigintiduo, horæ ſex, tertio anno dies trigintatres, horæ nouem. Et ſecatur unus menſis intercalaris appellatus. Intercalantur enim triginta dies. Relinquũtur autem dies tres, horæ nouem. Quæ appoſitæ undecim diebus & tribus horis de quarto anno, fiunt dies quatuordecim, & horæ duodecim. Quinto autem anno alijs appoſitis undecim diebus, ac tribus horis, fiunt epactæ uigintiquinq;, & horæ quindecim. Et ſexto anno appoſitis alijs undecim diebus, & horis tribus, fiũt dies triginta ſex, & horæ octodecim, quæ faciunt intercalarem menſem unum. Et intercalati ſunt per annos ſex menſes duo, primis tribus annis, menſis unus, & alijs tribus annis, menſis alter. Et reſtant de epactis dies ſex, horæ octodecim. Appoſitis autem his ad ſeptimum annum, ad undecim de eodem anno dies, & horas tres, fiunt epactæ decem & ſeptem, horæ una & uiginti. Octauo uero anno rurſus appoſitis alijs undecim diebus ac horis tribus, fiũt dies uigintiocto epactæ, & horæ uigintiquatuor, quæ faciunt dies duas. Et his horis appoſitis ad uigintiocto dies, fiunt ſimul dies triginta. Et contigit in octauo anno intercalari triginta dies, unum menſem in duos annos. Atque ſic per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui ſunt pleniſſimi menſes intercalares tres, & fit in primis tribus annis, menſis unus, & ſequentibus tribus, menſis alter, et in duobus poſterioribus annis, menſis unus. In his trium intercalarium menſium conſtitutionibus, diſcordantia eſt circa paſcha, apud Iudæos & Chriſtianos atq; alios. In his fit euariatio apud prædictos Audianos, & ſeducunt uiros ac mulieres. In hac parte iactant ſe iuxta traditionem ab initio factam, & ſecundum conſtitutionem Apoſtolorum, nullam certitudinem animaduertentes, neque ſcientes claritudinem ſtudij ac curæ quam Apoſtoli in conſtitutione fecerunt, non quod omnino Iudæi exacte hoc agant, ſed ut contentionem exſcindant eorum, qui uolunt quoſuis iuxta ipſorum ſententiam peragere, & non in una concordia. Vnum enim paſcha uult CHRISTVS, & hoc reputat, & aſſumit eum, qui hoc citra contentionem celebrat, cum his ſanè qui hoc exacte faciunt cum tota ſancta Eccleſia, quæ iuxta multos modos feſtiuitatem agit. Et ſi quidem à Conſtantino fiſſum eſſet paſcha, probabilis eſſet iſtorum calumnia. Quando uero ante Conſtantinum diſſidia fuerunt, & ludibrium fuit, Græcis proferentibus ac irridentibus diſcordiam in Eccleſia: tempore uero Conſtantini per diligentiam epiſcoporum ſeditio unita eſt magis ad unam concordiam: quid magis utile fuit, ac gratiam meruit, quàm in una die, à finibus terræ conciliare populum Deo, concordareq; ac uigilare, & eoſdem dies æqualiter ferre, in uigilijs & precationibus, confeſſioneq; ac cultu diuino, ieiunioq; ac ſiccorum eſu, & caſtitate, atque alijs bonis operibus Deo complacentibus per colendiſſimam hanc diem? Verum arbitror hæc ſufficere de diſſonantia in hac parte ordinis Audianorum. Suſtinuit autem exilium ipſe ſenex Audi-
Audius relegatus ad Scythas. us, ad Scythiæ partes à rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos, & ab epiſcopis ad regem delatus eſt. Illic uero annorum tempore, haud ſcio dicere quanto, commoratus eſt ulterius progreſſus, & ad intima Gotthiæ, multos Gotthorum in
Gotthia fidē recepit. fide inſtruxit. Ab ipſo ſanè etiam monaſteria in eadem Gotthia facta ſunt, & uitæ conuerſatio inſtituta, uirginitasq; ac exercitatio pietatis non uulgaris. Eſt enim reue-

ra hic

ra hic ordo in ualde admiranda conuerſatione, & omnia in ipſorum monaſterijs recte ſe habent, exceptis his contentionibus, tum euariati Paſchatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id, quod eſt ſecundum imaginem. Cęterum quod grauiſſimum ac horrendiſſimum omnium eſt, non faciunt preces cum aliquo, etiamſi probatus uideatur, & nihil habeat quod accuſari mereatur, neq; ſcortationis rę prehenſionẽ, aut adulterij, aut auaritiæ, ſed quod talis in Eccleſia cõuerſatur. Atq; hoc eſt horrendum illud, quod immutant nomen Chriſtianorum à ſancta Eccleſia, quæ non habet impoſititiũ nomen, ſed ſolum CHRISTI: & quod Chriſtiani Audiani uocantur, aſſentiunturq; in conſtitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipſis exigitur: etiamſi uitæ ſinceritate et omni iuſtitia is ordo ſit ornatus. Multi porrò & poſt illius obitum fuerunt cum ipſis & poſt ipſum ordinis ipſius epiſcopi, Vrianus quidam Meſopotamiæ. Sed & à Gotthia habuit aliquos, ipſosq; conſtituit epiſcopos, fuit & Syluanus & alij quidam, quorum aliqui è uita deceſſerunt, præſertim Vranius, qui ex medio illorum glorioſus erat. Verum poſt horum ipſorum epiſcoporum, Vranij & Syluani, qui ex Gotthia originem trahebat, obitum plericq; diſſipati ſunt, & ualde imminuta eſt horum cõgregatio, & in partibus Chalcidis ad Antiochiam ſitę, & in partibus Euphratis. Nam à Gotthia plericq; fugati ſunt, non ſolum ex illis, ſed etiam noſtri illic Chriſtiani, perſecutione magna inſtante ſub rege Græco, qui ualde malus fuit, & Romanis infeſtus, eo quod Romani reges eſſent Chriſtiani: ita ut tota gens Chriſtianorũ ab illis partibus fugata ſit, neq; reſtat radix ſapientiæ, neq; planta fidei. At tametſi uideantur omnes eſſe fugati, omnino ſunt illic homines. Non enim poſſibile eſt fidei fontem deficere. Multi igitur ipſorum Audianorum ubi diſceſſerũt à Gotthia & noſtris partibus, huc delati cohabitant à tempore hoc annorum quatuor. Sed & à Tauro monte rurſus diſceſſerunt eorundem Audianorum monaſteria, & à Palæſtina ac Arabia. Erãt enim iam dilatati, uerum de cætero pauci, & pauca monaſteria. Fortaſſis autem in duobus uicis in prædictis partibus iuxta exteriorem Chalcidis partem, & ultra Damaſcum ac Meſopotamiæ partes, uſq; huc eſt ordo in paucis, uelut dixi, ſuperſtes. Et hactenus abunde etiam de his dictũ puto, quibus relictis rurſus conſequentia cõſiderabo, ut ne quid relinquam ex his, qui ad diuiſiones ac ſectas, diſſenſionesq; ac diſſidia in mundo dilapſi ſunt. Nam etſi fide ac moribus non adeò euarient, attamen quicquid diuiſum eſt, & in uita nominatur, id quantum eius fieri poteſt, à nobis non relinquetur.

Contra Photinianos, hæreſim LXXI.

PHotinus, ex quo ſunt Photiniani, in hoc tẽpore floruit, et epiſcopus ſanctæ catholicæ Eccleſiæ fuit, qui inſania non minima elatus, et ſupra omnes ante ſe furioſus factus, ſimilia his quæ Paulus Samoſatenſis docuit, de filio Dei ſenſit, & uerba maledicentiæ neutiquam conſiſtere ualentia euomuit. Hic originem à Sirmio duxit. Et quãdo zizanium in mundum inuexit, quod temporibus Cõſtantini factum eſt, uſq; huc in uita ſuperfuit, à Synodo occidentali in Sardica cõgregata ſubuerſus, ob eam quam euomuit blaſphemiam. Aſſerit autem hic ab initio CHRISTVM non eſſe, uerum à Maria & hucuſq; ipſum exiſtere, ex quo Spiritus ſanctus, inquit, ſuperuenit in ipſam, & genitus eſt ex Spiritu ſancto. Spiritũ autem ſanctum dicit, uelut temerarius Architectus, & uelut inenarrabilium rerum cœli dimenſor, ſe putare CHRISTI eſſe. Fuit hic Photinus loquax & acutæ linguæ, & qui multos poſſet ſermonis pronũciatione & dicendi promptitudine decipere. Sæpe enim à multis confutatus, & poſt illam defenſionem ipſius tunc in Sardica factam, quando ab epiſcopis uocatus fuit ad reddendam rationem de maligna à ſe propoſita fide, impetrauit à Conſtãtino rege, uelut qui fruſtra depoſitus eſſet, ut rurſus acciperet auditores, coram quibus demõſtraret ſe fruſtra depoſitũ eſſe. Vnde Rex illo tẽpore demiſit iudices & auditores ſuæ futuræ purgationis, Thalaſſium & Datianum, & Ceryalium, & Taurum, & Marcellinum, & Euan-

Synodus Sardica.

Basilius Ancyranus.

Euanthium,& Olympiũ,& Leontium,Basilio Ancyrano ipsum interrogante et contradicente his, quæ ipse defensurus aut admissurus esset. Non modicam autem disputationem aduersus Basilium habuit, sed instar perfrictæ frontis leuis mulierculæ, colorem suum per uerba in disputatione mutabat, falsoq; adducebat dicta inconsistentia ad intelligentiam ueritatis, sed quę essent ex ipsius mente fictè excogitata. Verũ per fraudulentam suam uocem ac dicendi promptitudinem, ad seipsum & auditores confirmandos per linguam instructus, de doctrina proposita centum testimonia genero sus ille cũ iactantia se producturum esse promittebat, etiamsi ipsi sæpe aduersus illum instarent. Quemadmodũ etiam in disputatione aduersus Basilium, reperimus in his, quę iussi sunt scribere uelociter scribendi periti, Anysius diaconus Basilij, & Callicrates exceptor Rufini prę sidis prouinciæ: & Olympius ac Nicetes memoristę siue à memoria ipsius Basilij, et Eutyches ac Theodulus notarij Basilij. Et demissa est pars una obsignata ad regem Constantinum, altera permãsit in Synodo apud Basilium, & adhuc alia pars apud Comites similiter obsignata: prout ipse ex sententia sua pronunciarat. Si quando enim Basilius interrogasset ac proposuisset, quomodo diuinæ Scripturæ docent de Domino Deo Verbo, ante sæcula esse unigenitum & cum patre: Photinus quidem sermonẽ excipiebat, diuisionem annectens, alia quidẽ ad CHRISTVM,

Disputationũ publicarũ quis fuerit modus.

» alia uero ad Verbum in supernis referri. Nam hoc, Faciamus hominem secundũ imaginem nostram et secundum similitudinem: uerbo suũ ipsius pater dixit, inquit: Quid
» igitur? Verbũ in patre, inquit, erat, sed non erat filius. Et pluit Dominus à Domino: in patre existens uerbum. Et uidi descendentẽ supra nubes uelut filium hominis, hoc inquit, prædenũciatiue dixit, non uelut filio existente, sed quod filius uocandus esset, post Mariam, & à carne uenturus esset, genitus CHRISTVS ex Spiritu sancto & à Maria, prædictorio modo, inquit, omnia ad ipsum referuntur ab initio, nõdum autem erat. Verbum uero erat uelut in me uerbum. Iam autem dixi, quod ex patre similiter cum Paulo Samosatensi sentit, alia uero adhuc præter illũ mente transgressus. Sed & hic ipse subuertetur ad extremam Dei abnegationem progressus, & ad opinionem à uita æterna in omnibus alienam. Si enim recens est filius Dei secundum Deitatẽ, ergo Adam primas habet, imò potius prę fertur ei, qui ipsum fecit: sic enim etiam ipse ratiocinabatur, imò prætergreditur potius diuinam Scripturam, secundũ erroneam in
» telligentiam proferẽs id, quod & Apostolus dixit, Primus homo ex terra terrenus, & secundus à cœlo. Statim autem reluctatur ipsi doctrina ueritatis, & obtenebratã ipsius mentem redarguit. Hominem enim & hominem sanctus Apostolus, & primũ quidẽ hominem Adam ex terra esse terrenum, secũdum uero à cœlo. Et quidem quum hominem dicat, non ex cœlo caro descendit, sed etiam ex hoc confessum est, quod sit à Maria. A cœlo autem abusiue non dicit carnem, sed secundum hominem, quandoquidem ex supernis uenit uerbum, & habitauit inter nos, uelut scriptum est. Si igitur præextitit Dominus, etiam adest, qui excogitauit omnem intelligentiæ uiam: esse autem ipsum non ambigit diuina Scriptura. Nam posteriora indicant priora, & quod omnem intelligentiæ uiam excogitauit, deinde in terra uisus est, futurum ipsius in carne aduentum. Et quod à cœlo dicunt hominem intulisse, id nõ dicit Apostolus, sed propter counitionem aduentus in carne, hominem quidem ipsum dicit, ob tempus interpositum ab Adam usq; ad aduentum in carne. A cœlo uero ipsum dicit, eo quod ex supernis uenit Deus Verbum in carnem, uelut dicit Scriptura. Verbum caro factũ est, non uelut ipse opinatur, Verbũ ex patre progressum, & in carnem transmutatũ, sic enim iuxta erroneam suam intelligentiam narrauit de Verbo. Si uero est Adam antequam est uerbũ, per quem ergo creatus est Adã, & omnes ante ipsum creaturæ Dei? Aut ad quem dixit pater, Faciamus hominem? Non enim quis unquam ad internum suum uerbum aut ad prolatitium dirigit consultationem: sed ad innatum & sanctum

Homo secundus à cœlo.

suum

ſuum uerbum futuri hominis opificij enarrationem cum omni ſapientia facit, ut diſcamus ex initio eſſe filium apud ſuum patrem, ut ne noſtrum creatorem recentem putemus, ſed cum patre ſemper exiſtentem ante ſæcula, quemadmodum etiam Ioannes teſtatur dicēs: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. Verum, inquit idem circulator, etiam ipſe dico eſſe Verbum à principio, ſed nō filium Dei genitum. Etſi nō eſt filius Dei, uanus eſt ipſius labor, uana ipſius uoluntas, & ſpes ac cogitatio. nihil enim amplius dicit Iudæis, qui hunc ipſum abnegarunt. Non enim dicit de ipſo Euangelium, In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo, ſed Verbum erat apud Deum. Et non ſolum dicit, quod apud Deum erat, ſed & Deus erat Verbum. At in homine Verbum intus diſpoſitum ſemper & prolatitium exiſtens, non poteſt dici homo, ſed hominis Verbū. Si non erat adhuc genitura, uelut ipſe dicit, & ſi nondum erat filius Dei Deus Verbum: per quem omnia facta ſunt? Nam dicit Euangelium, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. At inquit, Quemadmo« dum homo per Verbum facit quod uult: ſic per proprium uerbum pater, per uerbum quod in ipſo eſt, omnia fecit. Quomodo igitur Dominus per Euangelium dicit, Pater meus uſque ad hoc tempus operatur, & ego operor? Cæterum pater operatur, & « ego operor, dictum eſt: non quod pater non operetur in filij operatione, neque quod filius alienus ſit, & non operetur in patris opificio. Omnia enim opera quæ cūq; ſunt, ſimul ex Patre & Filio ac Spiritu ſancto facta ſunt, per ipſum enim omnia facta ſunt à patre, et ipſe omnia operatus eſt, cū Patre ac ſancto Spiritu. Verbo enim Domini cœ« li firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis uirtus ipſorum. Quapropter & certitudinis inueniendæ gratia Dominus in Euāgelio dixit, cognoſcens ſuſpiciones erraneorum, ut qui præcognitor ſit uelut Deus, & quod unuſquiſq; ſe à ueritate abalienaturus eſſet, ad Iudæos dixit: Nihil à ſeipſo facit filius, niſi uiderit patrem facientem, & non « quod primum uideat, & poſtea faciat. Sed omnia in ſeipſo habet, & facit quæ uult. Quomodo igitur hæc erūt ô Photine? Aut quis eſt qui in te hoc zizanium nobis rurſus propoſuit? Quis eſt qui uenenum hoc mundo præparauit? Vnde tibi hæc prauitas, ut in animum induxeris blaſphemam opinionem contra Dominum tuum? Non perſuaſit te Abraam loquens ad ipſum ac dicens, Qui iudicas omnem terram, non fa« cies iudicium? Redarguere enim uelut apud ipſum filius peregrinus fuerit, et non prolatio quædam exiſtens, ſed in ſubſtantia Deus uerbum. Et quo cognoſcas tu, qui ultro tibi arrogas ſapientiam, ſolutionem eorum quæ in hoc argumento tractata ſunt, diuina Scriptura id quod perfectū eſt nobis, obſignauit ac pronunciauit dicens: Pluit « Dominus à cœlo ignem & ſulphur ſuper Sodoma & Gomorrha à Domino: & non dixit, Verbum Domini, ſed Dominus à Domino. Quemadmodum & Dauid dicit, Dixit Dominus Domino meo. Et quia non ſolum poſt aduentum & præſentiam in « carne filius reperitur, narrat etiam de præſentia ab initio, nempe: Ex uentre ante Luci« ferum genui te. Et de Spiritu ſancto, ô uaniloque, & in ocioſis ac curioſis poſite, nemo « ſuſcipiet tuum ſermonem. Neque enim maior eſt Spiritus, neque minor. Quis enim hæc requiſiuit, inquit, ex manibus ueſtris? Redarguit autem te eadem ſancta Scriptura, ubi loquitur Dominus de Spiritu ſancto, confitens ipſum eſſe genuinum ſuæ Deitatis, & dicit, Qui ex patre procedit: &, De meo accipiet. Et quot ſunt alia teſtimonia? « Quandoquidem uero nugacitas tua omnibus manifeſta eſt, ut quæ erroris ſit & non ueritatis, deprehendetur autem non ſolum à prudentibus, ſed etiam ab his, qui modicum quiddam de diuinæ Scripturæ conſequentia cognoſcunt: ea ſanè de cauſa non opus habeo multis teſtibus, aut multo ad euertendum te labore, facilis enim deprehenſu eſt tua narratio ac maligna fides. Quapropter ſufficiūt hæc aduerſus te dicta, quem uelut animalculum inſectum ac impotens, pede Scripturæ & Dei uerbi ueritate conculcatum, aut uelut lumbricum, ſiue terræ inteſtinum relinquam. Nam & iam huius impo-

impoſtoris hæreſis, quæ ad exiguum tempus durauit, diſſipata eſt. Cæterum ad con ſequentes deinceps, Deum conſueto more inuocans, progrediar.

Contra Marcellianos, hæreſim LXXII.

EOdem porrò rurſus tempore, ſimul enim omnes hi fuerunt, Marcellus fuit in Ancyra, qui ſanè hucuſque peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum è uita deceſſit. Fecit autem & ipſe quandam diuiſionem in Eccleſia, ab eiuſdem temporis initio, exiguam uero quandam hic oſtendit intelligentiam, aſſimilatus Sabellio & Nauato, ab Arianorum aduerſus ipſum exacerbatione, nimirū per ratiocinationem oppoſitionis aduerſus Arianos. Vnde & à quibuſdam inceſſitur ex parte, uelut dixi, tanquam qui Sabellianorum nugas habuerit. Quidam uero pro ipſo rationem reddiderunt, non ſic rem habere, ſed recte ipſum uixiſſe, & recte ipſum quoq; ſenſiſſe affirmarunt, quare multa de hoc quæſtio fuit. Et occulta quidem mentis Deo nota ſunt. Verum qui ab ipſo facti ſunt & inſtructi, qui illius mentem ignorant, & nō ueritatem illius recenſent: neq; tres ſubſtantias confiteri uoluerunt, quemadmodum habet ueritas, quod una eſt Deitas, una glorificatio, coeſſentialis trinitas, & nihil à propria gloria euarians, Trinitas perfecta, & una Deitas, una poteſtas, una eſſentia, ita ut neque coniunctio quædam ſit, neq; diminutio. Hic uero quum uoluerit quædam diffuſius apud quoſdam dicere, declarauit ſe cum Sabellio ſentire, quapropter etiam ipſe inter hæreticos numeratus ac confutatus eſt. Apponam autem & editionem ſermonis quem fecit ad Iulium beatum Romanorum epiſcopum idem Marcellus, nimirum ſui ipſius defenſionem faciens. Cæterum ex Apologia & libello ipſo apparebit, quod alia præter fidem ueritatis ſenſerit. Niſi enim alia ſenſiſſet, quorum gratia ad ſui purgationem deueniſſet? Niſi fortaſſis ſermones ex ipſo propoſiti ſunt non recti, & quoſdam perturbantes, atque hi ipſum ad hanc apologiam deduxerunt. Proinde exemplar hoc eſt.

Exemplar Epiſtolæ Marcelli, quem depoſuit Synodus diuerſæ opinionis gratia.

BEatiſſimo comminiſtro Iulio Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod nō recte credunt, quos ego in Nicæna ſynodo redargui, contra me ſcribere ad pietatem tuam auſi ſunt, tanquam ego non recte neq; eccleſiaſtice ſentiam, ſuam culpam in me transferre ſtudentes: ea gratia neceſſarium duxi me conferre Romā, & commonefacere te, ut eos qui cōtra me ſcripſerunt accerſas, quo præſentes ipſi in utriſq; à me redarguerentur, et quod quæ cōtra me ſcripſerunt, falſa ſunt, & quod adhuc nunc permanent in ſuo ipſorū errore priore, & horrenda contra Dei Eccleſiam, tum cōtra nos præſides ipſorum auſi fuerunt. Quandoquidem igitur apparere non uoluerunt, quum demiſeris tu presbyteros ad ipſos, & hoc quum ego annum & tres integros in Roma uixerim, neceſſarium putaui hinc diſceſſurus, meam fidem mea manu à me conſcriptam cum omni ueritate tibi tradere, quam didici, & ex diuinis Scripturis ſum edoctus: & ſimul de his quę male ab ipſis dicuntur te commonefacere, quo cognoſcas quibus ſermonibus ad decipiēdos auditores utentes, ueritatem occultare uolunt. Dicūt enim non proprium & uerum uerbum eſſe, omnipotentis Dei filium, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſed aliud eſſe ipſius Verbum, & aliam ſapientiam & potentiam, & hoc factum ab ipſo nominatū eſſe Verbum, & ſapientiam, & potentiam. Et eo quod ipſi ſentiunt aliam ſubſtantiam, diſparatam à patre eſſe aiunt. Inſuper uero & præexiſtere patrē filio, per ea quæ ſcribunt, pronunciant, & non eſſe ipſum uere filium ex Deo, ſed etiamſi dicāt ex Deo, ſic dicunt uelut per omnia. Quin & quod erat aliquando, quando non erat, dicere audent, & creaturam ac facturam ipſum eſſe à patre decernunt. Qui igitur hæc dicunt, alienos à catholica Eccleſia eſſe credo. Credo autem ſequēs diuinas Scripturas,

quod

quod unus est Deus,& huius unigenitus filius Verbū, qui semper coexistit cum patre,& nunquam principium,ut esset habuit,uere ex Deo existens,non creatus,non factus,sed semper existens,semper conregnans Deo & patri, cuius regni,iuxta Apostoli testimonium,non erit finis.Hic filius,hic potentia,hic sapiētia, hoc proprium & uerum Dei uerbum Dominus noster IESVS CHRISTVS,indiuisibilis potentia Dei, per quem omnia facta sunt, uelut Euangelium testatur dicens: In principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt,et sine ipso factum est nihil. Hoc est Verbum, de quo etiam Lucas Euangelista testatur dicens, Quemadmodum tradiderunt nobis hi,qui ab initio ipsi uiderūt,& ministri ipsius Verbi fuerunt. De hoc & Dauid dixit,Eructauit cor meum Verbum bonum. Sic etiam Dominus noster IESVS CHRISTVS nos docet per Euangelium dicens:Ego ex patre exiui & uenio. Hic in extremis diebus descēdit propter nostram salutem,& ex Maria uirgine genitus hominem suscepit. Credo igitur in Deum omnipotentem,& in IESVM CHRISTVM filium eius unigenitum Dominum nostrum,genitum ex Spiritu sancto & Maria uirgine,crucifixum sub Pontio Pilato,& sepultum,& qui resurrexit tertia die ex mortuis,& ascendit in cœlos,& sedet in dextera patris,unde ueniet ad iudicandum uiuos ac mortuos,& in Spiritum sanctum,sanctā Ecclesiam,remissionem peccatorum,carnis resurrectionem,& uitam æternam. Indiuisibilē esse Deitatem patris & filij,ex diuinis didicimus Scripturis. Si enim quis separat filium,hoc est Verbum,ab omnipotente Deo,necesse est ipsum aut duos Deos esse putare,quod alienum esse à diuina doctrina receptum est: aut Verbum non esse Deum confiteri,quod & ipsum à recta fide alienum esse apparet,quum Euāgelista dicat,Et Deus erat Verbum. Ego autem exacte didici, quod indiuisibilis & inseparabilis est potentia patris ipse filius. Ipse enim Saluator Dominus noster IESVS CHRISTVS dicit,In me pater,& ego in patre. Et,Ego & pater unum sumus. Et,Qui me uidit,uidit patrem. Et quum hāc ex diuinis Scripturis fidem acceperim,et à maioribus secundum Deum edoctus sim,eam & in Ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scripsi, exemplari huius scripti apud me seruato. Et rogo te ut exemplar ad epistolam, quam ad episcopos missurus es,inscribas,ut ne aliqui ex his,qui non exacte nouerunt nos et illos,scriptis illorum animum aduertentes decipiātur. Valete. Anitaq; hic libellus recte habeat,qui possunt,legant,& quæ in ipso dicta sunt, diligenter cognoscāt,& siquidem male habet,ipsi iudicent. Non enim uolumus ultra ea quæ nouimus, & ad nos peruenerunt dicere. Etiamsi enim recte habet libellus ex proposito argumento,rursus cogitabunt legentes & audientes,quod nō frustra,neq; in uanum, neq; contra illum, ipsi necesse fuit apologia & purgatione, nisi sanè euomuisset sermones quosdam turbantes,& cogentes ipsum ad defensionē deuenire eorum, quæ ab ipso dicta sunt. Cōtingit enim & post admissum errorem,ut per libellū seipsum purget ac corrigat. Aut fortassis per libellum ornauit suos sermones,quo occultet ea quæ ab ipso dicta sunt,ut ne excidat per depositionem à communi episcoporum collegio ac regula. Atque hæc sunt quæ de Marcello ad nos perlata sunt. Interrogaui autem aliquando ipse beatum Papam Athanasium de hoc Marcello,quomodo de ipso sentiret. Ille uero neq; ipsum defendit,neq; rursus grauiter aduersus ipsum inuectus est: uerū solum risu leui edito ostendit,flagitium nō magnum ipsum esse,sed habebat ipsum uelut, qui se purgasset. Apponam porrò & ea,quæ aliqui in ipsius Marcelli scriptis inuenerunt,quæ ipsis reprehēsione digna esse uidebantur,ut etiam ipsi contra illum inuehentes scripta ederint. Verum ab alijs rursus demōstratum est,quod redarguendi gratia produxerunt ea,quæ ab ipsis contra illum composita sunt,eo quod ipsi qui contra illum scripserūt, postea in aliud mutati fuerunt. Atq; hi ipsi in suis ipsorum scriptis contra factas diuisiones,etiam hoc expresserunt, producto in medium Acacio, Sed & Basilium Gala-

Lucæ locus ex positus aliter quàm uulgo solet.

Symbolū parisium.

Athanasius Papa Alexandrinus.

Basilius Galatæ, & Georgius Laodicenſis

tam,& Georgium Laodicææ epiſcopum conſtituerunt ad eundem Acacium redarguendum. Hic enim erat qui ex Marcelli ſcriptis contra Marcellum dixerat, quo nos in omnibus nihil ueritatis relinquentes oſtendamus,quod neq; reprobamus ea, quæ pertinẽt ad correctionem,neq; collaudare uolumus eos,qui aliquid præter ueritatem aggrediuntur. Et ex Acacij cõtradictione aduerſus Marcellum hęc ſunt tranſſcripta.

Acacij uerba contra Marcellum.

Aſterij uerba à Marcello refutata.

HAec quidem igitur,& talia,poſt falſam expoſitionem dictorum in prouerbia, ſcripſit Marcellus,loquens contra Deum iniuſtitiam, & eleuãs in altum cornu ſuũ, ultra medium libri progreſſus,& rurſus ponens Aſterij uerba dicentia, Alius equidẽ eſt Pater,qui genuit ex ſeipſo unigenitum Verbum,& primogenitum omnis creaturæ,ſolus ſolum,perfectus perfectum,Rex Regem,Dominus Dominum,Deus Deũ, eſſentiæ & conſilij & potentiæ ac gloriæ imaginem nihil euariantem. Hæc igitur ponens & grauiter ferens imaginem nihil euariantem,hoc eſt expreſſam & clarã effigiem eſſentiæ Dei & eorum quæ ſequuntur,malam uocans hanc opinionem, ſuam diſplicentia adiungit,ſic ſcribens,Hæc uerba malam ipſius de Deitate opinionẽ palàm coarguũt. Quomodo enim Dominus & Deus genitus,uelut ipſe antea dixit, poteſt ad huc imago Dei eſſe? Aliud enim à Deo eſt imago,& aliud Deus. Quare ſiquidem eſt imago,non eſt Dominus,neq; Deus,ſed imago Domini & Dei. Si uero eſt Dominus reuera,& Deus reuera, non amplius Dominus & Deus imago Domini & Dei eſſe poteſt. Et deinceps,Nihil igitur ipſum de his quæ antea dixit, eſſe uult, omnium enim horum imaginem ipſum eſſe dicit. Igitur ſi eſſentiæ eſt imago,non poteſt ipſa eſſentia eſſe. Et ſi conſilij eſt imago,non amplius ipſum conſilium eſſe poteſt. Et ſi potẽtiæ eſt imago non ſuũ ipſius,ſed alterius cuiuſdam eſt. Hæc uero uerba quũ tu ô Marcelle,antea in principio libri collaudaris,nunc autem negaueris Deum ex Deo uerbũ eſſe filium,& ſolum ex ſolo,& perfectum ex perfecto,manifeſte malam tuam de Deitate opinionem declaraſti. Nam quum magni regis imaginem acceperis uitæ exortẽ, Deitatis immunem,conſilij expertem,impotentemq; ac ingloriam & eſſentiæ inæqualem: impia illa lingua tibi excindenda fuiſſet, ut qui dixeris in Dominum, & in adeò impiè ſentiẽtem animam ſermonem finiueris. Quum enim imaginem Dei uitæ exortem deſcripſeris,neq; Dominum,neq; Deum,non eſſentiam,non conſilium,non potentiam,non gloriam hanc eſſe,ſed horum immobilem imaginem ipſam eſſe uis, uelut inanimatam & uitæ exortem extra expoſitam ipſam faciens, & ſimiliter inanimatam & ſola humana arte conſtantem, uerum uiuentis uiuentem nõ uis eſſe imaginem Dei,neq; eſſentiæ eſſentiam imaginem,neq; conſilij & potentiæ ac gloriæ, conſilium & potentiam ac gloriam citra euariationem eſſe imaginem. At dicere citra euariationem,non eſt tale quale citra generationem ſiue ingenito modo, ſed expreſſe ac exacte aſſimilatam ad paternam bonitatem & Deitatẽ ac omnem operationem. Et poſt alia, Oportebat autem tibi muta facta eſſe labia loquentia contra Deũ iniuſtitiam in ſuperbia & contemptu. Nam ſolus ſolum genuit pater unigenitum, (etiamſi tu non uelis, nunc aliud quid uolens: quum non ex cauſa ſæculorum Valentini acceſſum acceperit filius,ſed ex ſolo patre generationem habeat) & perfectus perfectum: nihil enim imperfectum eſt in patre,quare neque in filio,ſed perfectionis illius & plus, quàm perfectionis genuinum genimen eſt filij perfectio,& Rex Regem: pium eſt enim Deum regnare,ante ſæcula genito filio,& regno ſubdito rege,per quem etiam reliqua reguntur ita ut gratus confiteatur ſubiectionem. Non enim priuatum, ſed regem genuit pater, regno ipſius neque principium dierum,neque uitæ finem habente. Non enim ab externis eſt dignitas,uerum in eſſentiam ipſi cõfert ſimilem patri genitori. Quapropter etiam ſcriptum eſt,Et regni eius non erit finis. Sic uero etiam Dominum Dominum, & Deum Deum gignere,nos confitemur. Et in ſumma,eſſentiæ & conſilij & poten

Sæcula Valentino excogitata.

tiæ

tiæ ac gloriæ imaginem dicimus, non inanimatam ac mortuam, ſed eſſentialem & cõ ſiliariam, & potentem ac glorioſam. Potentia enim non generat impotentiã, ſed ipſam potentiam: & gloria non ingloriam gignit, ſed ipſam gloriam, & cõſilium non gignit temeritatem, ſed ipſum conſilium, & eſſentia non generat eſſentiæ inæqualitatem, ſed ipſam eſſentiam. Imago igitur, eſt Verbũ, Deus, uiua ſapientia, in ſubſtantia exiſtens, Verbum efficax. Hæc eſt, quæ eſſentiam habet, hęc enim eſt in qua delectabatur quotidie Deus, quando orbe terrarum abſoluto exhilarabatur. Tu uero Marcelle hęc negans coram hominibus, negaberis quidem ab illa ipſa coram patre, qui in cœlis eſt, negaberis autem & coram Eccleſia, quæ ſub cœlo eſt, & ſcribit de te ubiq; terrarum. Audiſermonem Domini, Scribe uirum hunc excõmunicatum hominem, quia non augeſcet ex ſemine ipſius princeps amplius in Iuda, ſedens ſuper thronũ Dauid. Et poſt alia, ubi mentionem fecit Marcellus uerborum Aſterij, infert Acacius dicens: Ponens igitur hæc, & procedẽs in abnegatione imaginis & eſſentiæ Saluatoris noſtri, & filiationis unigeniti ex patre, & prærogatiuæ primogeniti totius creaturæ, & ſolitatis unigeniti, & perfectionis ex perfecto, & regni ex rege, et dominationis ex Domino, et deitatis ex Deo, & in ſumma, eſſentiæ & conſilij & potẽtiæ ac gloriæ Dei imaginis nihil euariantis, & non paucis uerbis negans coram hominibus, & ob id negandus coram patre ipſius: palàm hæc ſcribis. Hęc uerba manifeſte malam ipſius de deitate Patris ac Filij opinionem declarãt. At huius abnegatio, tuam prauam ac peruerſam opinionẽ de Deitate ac eſſentia CHRISTI manifeſte coarguit. Friuola igitur quæ ſequuntur, infert ſcribens, Nihil igitur ipſum ex his quę antea dixit, eſſe uult, omnium enim horum imaginem ipſum eſſe dicit. Igitur ſi eſſentiæ eſt imago, non poteſt ipſa eſſentia eſſe, & ſi conſilij eſt imago, non amplius ipſum conſilium eſſe poteſt, & ſi potentiæ, non amplius ipſum conſiliũ eſſe poteſt, et ſi potentię, non amplius potentia: et ſi gloriæ, non amplius gloria. Nam imago nõ ſuĩpſius, ſed alterius cuiuſdam imago eſt, friuola autem ô Marcelle, & falſa ſunt hæc omnia. Omnia enim quæ antea dixit, Aſterius ipſum eſſe uult, dum ait: Rex Regem, Dominus Dominũ, Deus Deum, et deſtruit tuam inanimatam imaginem, ex tua ſententia ſola humana arte conſtantem. Omnium enim horum uiuam imaginem dicit, & uiuæ imaginis genitoris effigiem exiſtentem. Et eſſentiæ ipſam eſſentiam imaginem dicit, & conſilij ipſum conſiliũ, & potentiæ ipſam potentiam, & gloriæ ipſam gloriam, & non ſuĩpſius, ſed alterius imaginẽ. Tu uero Deum ex Deo filium non confitens, neq; lumen de lumine, neque potentiam ex potẽtia, neq; Deum, neq; lumen, non potentiam, non eſſentiam, non conſilium, non gloriam, filium eſſe uis. Verum corpus hæc abolet impie in conſummatione cum his. Et negas quidem hoc, Deus erat Verbum, filium uero Dei uocas, aut nomine ſolo, aut hominũ, quo diuerſi generis genitor ſit Deus, & filius adoptione genitus, iuxta hoc, Filios genui & exaltaui: & iuxta hoc, Accepiſtis Spiritũ adoptionis: & hoc, Offerte Domino filij Dei. Eſſentiæ igitur & potentiæ & conſilij et gloriæ nihil euariantẽ imaginem filium patris Aſterius dicens, omnes paternos characteres filio ineſſe dicit, & conſilia patris expreſſa eſſe, aut data eſſe filio, quæ nõ ſunt alia prẽter ipſum. Omnia igitur quę antea dixit, ipſum eſſe uult. Non enim imaginem in coloribus intelligit, neq; tertiũ pictorem inducit, quo diſcordantes ad patrem colorũ qualitates alicubi pingat, & hoc filium uocet. Sic enim tu intelligens & non intelligẽs dicis, igitur ſi eſſentiæ eſt imago, non poteſt ipſa eſſentia eſſe, & ſi conſilij, non amplius ipſum cõſilium. Verum ex noſtra ſententia, ſi eſſentiæ eſt imago uiua, ipſa eſſentia poteſt eſſe & eſt. Et ſic eſſentiæ eſſentiã imaginẽ dicimus, propter imitationẽ ſimillimã uitæ & operationis, ita etiam cõſilij conſilium imaginẽ ipſum magni conſilij angelũ, & potentiæ ac glorię potentiam ac gloriam. Et hæc cõfirmat hoc, Quemadmodum enim pater habet uitam in ſeipſo, ſic etiam filio dedit uitam habere in ſeipſo. Et, Quẽadmodum pater ſuſcitat mortuos, & uiui-

Aſterij uerba ab Acacio approbata.

et uiuificat. Nam uox, Quemadmodũ, et Sic, imaginariæ imitationis ac similitudinis exactam & absolutam effigiem significat. Et post alia pauca, Non enim uerbũ Deus, sed IESVS exhibens uitam & pulchritudinem ac formam, ipse uitæ exors & non pulcher ac deformis est, in mortificatione, aut non esse cõsideratus, sed paternis characteribus formatus est, nõ uelut alius ipse existens, & alios characteres formæ habens, sed in ipso esse eius, characteres sunt, & in characteribus, ipsum eius esse. At imago alterius & non suĩpsius imago existens, quemadmodum etiam tu uis, exemplaris characteres in seipsa ferens, diuersitatem declarat. Diuersitatem uero uelut similitudinem, non enim suĩpsius, sed alterius cuiusdam imago est. Hic igitur est imago Dei inuisibilis. Imago igitur patris filius, uiua uiuentis, in motu & operatione potestateq; ac consilio & gloria: non inanimata, neq; immobilis, quæ in alio quidem ipsum esse habet ac pingitur, ipsa uero in seipsa et per seipsam in motu non est. Et est imago nihil euarians, nõ quod nihil euarians idẽtitas patrem faciat, sed filium absolutum. Hactenus Acacius. Cæterum nunc dicunt orthodoxi & fratres nostri ac cõfessores, à quibusdam discipulis à Marcello relictis, editionem confessionis fidei purgatæ se accepisse, cuius subtilitatem quum ipse non percipiam, ipsam hic apposui. Et est exemplar hoc.

Marcelli fides conscripta.

REuerendissimis & sanctissimis episcopis, in Diocęsarea exulãtibus propter orthodoxam in Saluatorem nostrum IESVM CHRISTVM fidem, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocrationi, Isaac, Isidoro, Annubioni, Pitimo, Euphratio, Aaroni: presbyteri ab Ancyra Galatiæ, Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus: & hypodiaconus Heracides: & lector Elpidius: et præses Cyriacus, in Domino gaudium. Quũ nos profecti fuerimus ad uestram pietatem à prædicta nostra patria, debitam uisitationem facientes: & quum nos interrogati simus à uestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus: & suscepe rimus uestram eiusmodi solicitam interrogationẽ, quam maximè feciſtis propter eos, qui uanè de nobis falsa inuulgare uolunt: necessarium duximus uos de hoc certiores facere, non solum ex ostensis uestræ sanctitati à nobis literis, quas ad nos beatissimus Papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit, sed etiã ex hac nostra conscripta confessione, quod neq; sentimus, neq; sensimus unquam aliquid extra decretã in Nicęa uniuersalem & ecclesiasticam fidem, quam sanè confitemur nos potentia sentire, detestantes eos qui audent creaturam dicere Spiritum sanctum, & hæresim Arianam, Sabellijq; ac Photini, & Pauli Samosatensis, & eos qui non dicunt sanctam Trinitatem, tres personas incircũscriptas, & in substantia existentes, & coessentiales, & consempiternas, & perfectas: detestantes item eos qui dilationem, aut contractionem, aut operationem patris filiũ dicunt: & eos qui Deum Verbũ filium Dei ante sęcula, & cõsempiternum patri, & in substantia, & perfectum filium ac Deũ non confitentur. Si quis eundem Patrem & Filium & Spiritum sanctũ dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem filio Dei & Verbo, aut regno ipsius tribuit, anathema sit. Si quis patrem patris dicit filium, aut Spiritum sanctum, & nõ confitetur filium Dei ex essentia patris ante omne consilium genitum esse, anathema sit. Cæterũ de incarnatione Dei Verbi unigeniti filij Dei, confitemur quod filius Dei etiam homo factus est citra peccatum, iuxta assumptionem totius humanæ naturæ, hoc est animæ rationalis & intellectualis, et carnis humanæ. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, omnium uisibilium ac inuisibiliũ creatorem: & in unũ Dominum IESVM CHRISTVM filium Dei, genitũ ex patre unigenitum, hoc est ex essentia patris, Deũ ex Deo, lumẽ de lumine, Deũ uerum ex Deo uero, genitũ non factum, coessentialem patri, per quẽ omnia facta sunt quæ in cœlo sunt & in terra. Qui propter nos homines & propter nostrã salutem descendit de cœlis, & incarnatus est, & homo factus est, ac passus, & resurrexit tertia die, & ascen-

Gradus clericorum quinq;.

Fidei cõfessionis exemplũ.

& aſcendit in cœlos,& uenturus eſt ad iudicandum uiuos ac mortuos: & in Spiritum ſanctum. Eos uero qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & antequam gigneretur non erat, & quod ex nihilo factus eſt, aut ex alia ſubſtantia aut eſſentia ipſum eſſe dicũt, aut mutabilem aut alterabilem filium Dei: hos deteſtatur catholica & apoſtolica Eccleſia. Ego Photinus presbyter catholicæ in Ancyra Eccleſiæ, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Sigerius eiuſdem Eccleſiæ presbyter, ſic credo et ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Hyginus eiuſdem diaconus, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Heraclides eiuſdem Eccleſiæ hypodiaconus, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Elpidius lector eiuſdem Eccleſiæ, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Ego Cyriacus præſes eiuſdem Eccleſiæ, ſic credo & ſentio, uelut præſcriptum eſt. Hæc ſunt quæ ab ipſis ad confeſſores ac patres ſcripta ſunt. Si itaq; poteſt ab intelligentia prędictis intelligi, inter meliores eſſe, ſanè ſic locetur. Si uero etiam illic rurſus per tractationem in ipſa apologia, erronea quædam ſunt & non recta, rurſus ſimiliter à ſtudioſis locetur. Quum igitur prædictorum omnium narrationem exequuti fuerimus de eodem Marcello, præteribo etiam hunc, & conſequentes conſiderabo.

Contra Semiarios, hæreſim LXXIII.

QVum per potentiã Dei impietatem Arij confregerimus, et eorum qui poſt ipſum fuerunt, Photini inquam & Marcelli, qui ſanè in paucis à ueritate emotus fuiſſe uidetur, quæ ab initio euomuit, uelut uir ebrietate occupatus: contingat autem ut ſodales ipſius corrigãtur, ſi modo corrigi poterint: ſed & quum ex ipſo Ario enata ziza nia, per diuinum uerbum quod ſuper omnem ancipitem machęram penetrantius eſt, exciderimus: conſiderabimus quomodo quidam ex inſania ab ipſo Ario producta ſemiarianiſſant, illius quidem nomen negantes, ipſum uero & prauam ipſius opinionẽ induti, prætextu quodam aſciticio faciem ſuam alteratã obuelantes. Quemadmodũ enim in ſcena fabularum actio confícto uelamine obducta eſt, ita ut perſonis alijs ſuas facies occultent, & intra perſonã turpes & ebrietate plenas comœdiæ tractationes narrent, aut aliàs ad hoc inducti, aut ueterum fabulas exprimentes, quum poëtæ apud ipſos hoc fecerint. Sic etiam hi decipere uolentes ſimplices, ipſi quidem ſunt & facie & moribus & praua opinione, qualis Arius & Ariomanitæ. Et fraudulentæ nimirũ aſſentationis gratia confeſſam apud illos peruerſam doctrinam ornare uolentes, creaturam quidem filium Dei dicunt: quo uero decipiant, & filio Dei quid largiantur, cum aſſentatione ad eos, qui per ſermonem hunc corrupti ſunt, præſtigiatorum modo dicunt, non dicimus creaturam uelut unam ex creaturis, neq; genituram uelut unam ex genituris ſiue germinibus. At uero coeſſentialis uocem penitus reíciunt, nimirum uelut alienam à diuina Scriptura. Verum de his in tractatu cõtra Arium exactiſſime diſſeruimus. Quo uero ſimile huic uerbum proponant, Baſilius inquam & Georgius, uelut huius ſemiarianorum hæreſis præſides, non dicimus, inquiunt, coeſſentialem, ſed eſſentia ſimilem, fuerunt autem hi qui à Synodo diuiſi ac ſeparati ſunt, ipſius Ario manitidis hæreſis idem Baſilius Ancyranus princeps, & Georgius Laodicęæ, & Daphnes ad Antiochiã ſitæ, ſiue cauæ Syriæ epiſcopus. Idem uero & de Spiritu ſancto ſimiliter ut pneumatomachi ſentiunt. Nõ enim amplius uelut cum pudore, aut cum dubio ſermone, uelut de filio perfectam creaturam ipſum dicere uerẽtur, etiamſi ſic de ipſo ſentiant, & propter hominum metum ſimilem eſſentia inferant, & creaturam nõ ut unam ex creaturis dicant: uerum de Spiritu ſancto, uelut dixi, nõ dubitãter progrediuntur, ſed uelut rabioſi canes impudenter, creaturam ipſum penitus decernũt, atq; ſic affirmãt & à Patre & à Filio alienum eſſe. Et ut ne quis dicat nos calumnias contra aliquos proferre, hic apponam uelut unuſquiſq; ipſorum epiſtolam ſcripſit, Baſilius quidem unam, Georgius autem Laodicęæ cum Baſilio & his, qui cum ipſis fuerunt, aliam: & ſunt hæ. Sancta Synodus in Ancyra, accedente paſchate ex diuerſis pro

Baſilius et Georgius ſemiariani.

Laodicæa, Daphne, Antiochia.

Synodi circa paſchatis feſtiuitatem cõgregatæ.

uincijs congregata dominis uenerãdiſſimis,& unanimis comminiſtris in Phœnice, & reliquis eadem nobiſcum ſentientibus in Domino gaudiũ. Optamus quidẽ poſt tẽtationis eccleſiaſticæ fidei tormentũ,quod uelut in igne factũ eſt,his qui pro fide in medio fuerũt:& poſtea quæ in Conſtantinopoli facta ſunt propter Marcellũ,et poſt editionem fidei in Synodo cõgregata ob feſtum dedicationis Eccleſiæ in Antiochia: & poſtea quæ acta ſunt in Sardica Synodo,& fidẽ quæ illic efloruit,& amplius poſt ea quæ in Sirmio propter Photinum facta ſunt,in his ratiocinationibus, quas ob ſingula de fide capita interrogati,de his qui in Sardica aduerſus orientem diſſenſerunt, expoſuimus,de cętero conquieſcere,& unita in pio regno Domini noſtri Conſtanti ni Eccleſia,ab oriente uſq; ad occidentes ſcandalis eiectis,pacem agere,& cultui Dei at tendere.Quandoquidem uero,uelut apparet,nõ ceſſat diabolus per propria uaſa co nari res ſuas,quo ſanè omnino ea quæ de Domino prædicta ſunt,& per ſanctũ Apo ſtolum conſona uelut ob cuſtodiam fidelium prædicata,ad defectionem deducat, ex cogitans nouationes contra eccleſiaſticam fidem, & nunc quoſdam in ſpecie pietatis ſibi familiares facere,& per ipſos prophanas nouitates cõtra piam ingenuitatem uni geniti filij Dei excogitare, prius quidem audientes per Antiochiam diſcurrere quoſ dam,imò & per Alexãdriam,inſuperq; Lydiam atq; Aſiam,& immittere ſcintillas im pietatis ſimpliciorum animis,ſperamus propter temeritatem impietatis,ac tantam im pudentiam ipſorum,debellantibus ipſos etiam dominis comminiſtris in loco,marci dam fore excogitatam hæreſim,& extinctum iri maliciam.Quando uero deinceps & qui ex prædictis locis acceſſerunt,& qui ex Illyrico uenerunt,annunciant operam ad hibuiſſe huius mali repertores,& plures lædere audere,& ad maliciã fermentare, non amplius differre ſuſtinẽtes,imò etiam literas adepti unanimis cõminiſtri noſtri Geor gij Laodicææ Eccleſiæ epiſcopi,quarum exemplar ſubiecimus, & teſtimonia eorum qui apud nos teſtati ſunt,corã Deo reueriti,prout concedebat tempus ſanctæ diei paſchatis incũbentis,congregati quotquot ſanè cõgregari potuimus,eo quod et hyems multis impedimento fuit,uelut nobis per literas ſignificarunt:in hanc ſpeciẽ fidei idio ma edere ſtuduimus,quantum ſanè reſtat ad fidem in Antiochia,uelut diximus, edi tam in feſto dedicationis,imò & in Sardica,quam ſuſcepit Synodus in Sirmio: & ra tiocinationibus illinc repetitis,explicare exacte fidem Eccleſiæ catholicæ in ſanctã Tri nitatem,ad hoc autem,uelut antea diximus,innouationis ſpeciem ſolum, prout cõce debat ſpiritus,indicantes.Et rogamus uos Domini uenerãdiſſimi cõminiſtri, ut eam adepti amplexemini traditam ex patribus fidem,& quod cõſona uobiſcum ſentimus ac credimus ſignificare,quo certiores facti hi,qui eandem impietatẽ inducere audent, quod uelut hæreditatem quandã ſeruamus fidem, quam ex apoſtolicis temporibus per patres,qui in medio uſq; ad nos fuerunt,ſuſcepimus,ut aut pudefacti corrigãtur, aut perſeuerantes ab Eccleſia exterminentur,ut qui defectionis locum filio iniquitatis per ſeipſas præparant,qui iam minatur ſe audere in templum Dei ſedere. Fides noſtra in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum eſt. Sic enim dixit ac docuit diſcipulos ſuos

Fides Baſilij et Georgij ſemi arianorum.

„ Dominus noſter IESVS CHRISTVS: Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipſas in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti. Igitur qui regenerati ſumus in hanc fi dem,ſententiam ex nominibus pie intelligere debemus. Non enim dixit,baptizantes ipſos in nomen ex carnis,& incarnati,aut immortalis,& qui mortis periculũ fecit,aut ingeniti,& geniti,ſed in nomen Patris & Filij ac Spiritus ſancti,quo nominibus attẽ damus ex naturalibus,in quibus patrem cauſam & autorem ſimilis ſuijpſius eſſentiæ intelligimus. Et filij nomen audientes,ſimilem intelligamus filium patris, cuius eſt fi lius. Credimus itaque in Patrem ac Filium & ſanctum Spiritum,non in creatorem & creaturam,aliud enim eſt creator & creatura,aliud pater & filius,eo quod utrumq; ho rum ſeparatum eſt intelligentia. Quum enim creaturam dico,primum creatorẽ dico,

&

& uox filius, uelut à corporalibus assumpta, & propter affectus ac defluxus corporalium patrum & filiorum intelligentiam exhibet purè, quod ex incorporali patre incorporalis filius originem habet, & ob id etiam creaturæ intelligentiam à corporali implicuit. Et quoniam creatura, quæ facit filium solum, à creatore alienitatem à passione accepit, ita ut ex creantis alienitate à passione ipsa creatura subsistat, utpote quam creans firmã prout uoluit, fecit: perfectam sanè ex corporali patre ac filio, & ex corporali creatore ac creatura, intelligentiam de patre & filio nos docuit. Ablato enim à creatura eo, quod forinsecus substitit & adempto materiali, & alijs quæ de corporali creatura nomen continet, sola à creatura manet intelligentia, illa inquam, à passione aliena & perfecta ipsius creati, iuxta quam creans creare uoluit quod creatum est. Si igitur à creato & creatura rursus alia eijcientes, solam intelligentiam accipimus ex alienitate à passione ipsius creantis, & ex perfectione ac firmitate, & eo qualem esse uoluit creaturam, cõsequens est à patris & filij nominibus (quandoquidem maxime in patrem & filiũ credere edocti sumus) unam quandam intelligentiã nos pie accipere oportere. Quare & ob id, eiecto eo quod est secundũ affectum aut defluxum, patrem patrem filij intelligi, & filiũ non seminario modo deiectum corporalibus naturę modis perfici, qui semper ad incrementum ac corruptionem mouẽtur, ut characteras habeat uelut corporalia, & sola relinquetur ipsius similis intelligentia. Quemadmodum enim à creatura (rursus dicimus) omnibus eiectis, relicta est perfecta & à passione aliena ipsius creantis, & qualem uoluit ac firma creaturæ intelligentia, sic etiam de patre & filio omnibus corporalibus eiectis, relinquetur sola similis & secundum essentiam animalis creatio. Nã omnis pater iuxta similem sui essentiam pater intelligitur. Si uero cum reliquis omnibus eiectis intelligentijs ex patris & filij nominibus, simul eijciatur etiam similis secundum essentiam animalis, quæ exhibet nobis ut de patre intelligamus, non amplius credetur pater & filius, sed creator & creatura, & superflua nomina nihil à seipsis inferentia. Et erit sic creator quidem uelut Deus, in nulla omnino re pater. Nam quod nõ actionis pater dicitur pater, sed similis sui ipsius essentiæ, quę iuxta talem actionem substitit, ex naturalibus rationibus manifestum est. Quum enim multas actiones habeat Deus, ex alia quidem actione creator intelligitur, prout cœli & terræ ac omnium quę in eis sunt imò etiam inuisibilium creator est. Verum pater unigeniti existens, non uelut creator, sed ut pater qui genuit, intelligitur. Si uero quis propter suspicionem circa corporales patres ac filios, timeat, ne incorporalis quid patiatur, dũ gignit, nisi imperfectum fuerit id quod gignitur, & quæcunq; contingunt circa corporalem patrem ac filium reuereatur, ac detrahat genuinam de patre & filio intelligentiam, qualenam dixerit is aliud, facturam, & nunquam dicet filium filium. Siue enim magnitudine excedentem dixerit, uelut cœlum montem aut collem excedit, ex facturarũ genere ipsum, etiamsi magnitudine excedens intelligatur, declarabit: siue utilitate præminentem, uelut qui primus sit factus, siue qui ad aliorum opificium ministerium exhibuit, neq; sic extra factarum creaturarum intelligentiam ipsum constituet. Quemadmodum enim nihil differt, forcipe prunam de altari, & non ipsa manu tollere, & artis fabrilis est ferrum in hũc usum uel alium, per manum fabricare. Erit enim & forceps & ferrum per manum fabricatũ ex genere facturarum. Ita nihil differet à creaturis, is per quem omnia facta sunt, si non est filius, uelut naturalis intelligentia suggerit, uerum factus primus erit creaturarum, & instrumentum fiet creatori, per quem omnia conditor ipse operatur. Et non poterit quis comminisci ac proferre proprie appellati patris & proprie filij intelligentiam, ex filijs qui communi modo sic appellantur, alioqui sic multi erunt filij Dei, quum dicat, Filios genui & exaltaui, ipsi uero me reprobauerunt. Et hoc, Non ne pater unus omnium nostrum? Et, Quicunque receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex uoluntate carnis, inquit, neque ex uolun- *Filij Dei multi*

„ tate uiri, ſed ex Deo nati ſunt. Et præterea de inanimatis, Qui genuit glebas roris.
„ Nam per hæc amplius confirmabitur ipſum non eſſe filium communi modo, ſicut
„ neq; hæc, uerum creaturam eſſe uelut hæc, & appellationis filij ſolum participem eſſe.
At uero Eccleſia credit, quod Deus non ſolum eſt Creator creaturarũ, hoc enim & Iudæi & Græci ſciunt, ſed quod etiam pater eſt unigeniti, non ſolũ habens creandi actionem, ex qua creator intelligitur, ſed etiam priuatim & unice generãdi, iuxta quam pa-
„ ter unigeniti nobis intelligit. Hoc enim docẽs nos beatus Paulus ſcribit, Huius enim gratia flecto genua mea ad patrem, ex quo omnis patrũ familia in cœlo & in terra nominatur: ſicut enim hi qui ſecũdum propriarum eſſentiarum ſimilitudinem filios habent, ſic & pater in cœlis nominatur, (à quo patres in terra ſecundum eſſentiam nominati ſunt) ſecundũ ſimilitudinem ſuæ ipſius eſſentiæ penitus ex ipſo genitum filiũ habens. Et non poteſt intelligentia de his, qui abuſiue & æquiuoce filij dicũtur, unigeni
Pyxidis ſigni ficatio. to cõuenire. Quemadmodum enim pyxis proprie dicitur uaſculum, quod ex buxo factũ eſt, communis uero & abuſiue ab illo appellatur pyxis, etiã quod ex plumbo, aut
„ ære, aut aliqua alia materia paratum eſt. Neq; igitur ſicut qui genuit glebas roris, hoc ipſum eſt eſſentialiter: abuſiue enim hic de creatura, genitoris uox aſſumpta eſt. Neq;
„ ſicut hoc, filios genui & exaltaui: nam & hic abuſiue à beneuolentia ac honore cogno-
„ minati ſunt. Neq; ſicut hoc, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: nam & hoc ſecũdum uirtutem ac imitationem creaturæ acceptũ eſt, ita unigenitus intelligitur. Sed proprie ſicut ſolus ex ſolo ſimilis ſecundũ eſſentiam ex patre, cuius & nominatus et intellectus eſt, genitus filius. Si uero propter ratiocinandi impotentiam nõ habeat quis ratiocinationem, & ſtatuat ſic intelligendum uelut paſſionem aut diuiſionem aut defluxum ſuſtinuerit pater, & fidem repellat, aut ab his qui piam de patre ac filio intelligẽtiam proponunt, rationem exigat, ab hoc expetenda eſt ratio, quomodo Deus crucifigitur: & quomodo ſtultitia euangelicæ prędicationis, eo quod citra ratiocinationes, apud eos qui ſibi & in mundo ſapientes uidentur fientes, contingit: ſapientior hominibus eſt, quorum nullam rationem habet beatus Paulus, nam per potẽtiam à ſyllogiſmorum arte alienam, ſtultã fecit ſapientiam eorum, qui ſyllogiſmis concludere poſſunt. Dixit enim, Veni annũcians uobis myſteriũ Dei, non in ſapientia ſermonis, ut ne inanis reddatur crux CHRISTI. Qui igitur in ſapientia ſermonis exigit myſterium cum infatuata ſapientia partem habens, ei ne habeatur fides uelut ſuſpecto circa myſterium, quando etiam ille non confidit in ſapientia ſermonis, Paulus inquam, ut ne inanis reddatur crux CHRISTI. Si uero in his reſpondet, non in ſapientia dicendi, ſed ſtulticiam omnem ratiocinandi ſapientiam redarguens, per potentiam ratiocinationis exortem, ſolam fidem accipit ad ſalutem eorũ, qui prædicationem ſuſcipiunt, neq; reſpondet quomodo pater citra paſſionem generat filium, ut ne inane reddatur myſteriũ filiationis
„ unigeniti ex patre, ſed infatuatam ſapientiam prudentium, uelut ſcriptum eſt: Vbi ſapiens, ubi ſcriba, ubi inquiſitor huius ſæculi, redarguit non in ſapientia ſermonis, ut ne propter ſuſpectas ratiocinationes inanis reddatur pia intelligẽtia de Patre & Filio, ſed citra paſſionem patrem & filium. patrem quidem ex ſeipſo genuiſſe abſque defluxu & paſſione filium, filium uero ſimilem & ſecundum eſſentiam ex patre, perfectum ex perfecto, unigenitum ſubſtitiſſe, credentibus aut ſuſpectis citra ratiocinationẽ prædicabit. Abſurdum enim eſt, eum qui audit ex ſapiente Deo productam ſapientiam, qui Deus ſapienter nouit genitæ ex ſeipſo ſapientiæ pater eſſe, cogitare paſſionem circa ſapientiam ſubſiſtere, ſi debet ex ipſo ſecundum eſſentiam ſimilis ſapienti ſapientia ſubſiſtere ac produci. Si enim neq; ſapiens Deus participabit ſapientia, compoſitè ſapiens nobis intelligitur. At incompoſitè ipſe eſt ſapiens, eſt eſſentia: neq; ſapientia amplius filius deinceps intelligitur. At ſapientia eſſentia eſt à ſapiẽtis eſſentia, hoc eſt ſapientia eſſentia filius ſubſiſtens, ſimilis erit & ſecundum eſſentiam ſapiẽtis Patris, à quo

ſubſtitit

ſubſtitit productus ſapientia ipſe filius. Quapropter etiã ſolet beatus Paulus probe in Hebraica lingua eruditus, ab eodem ſpiritu qui in ueteri ac nouo Teſtamento loquutus eſt eaſdem intelligẽtias trahere, uelut à duobus Pſalmis, ab eo qui dicit, Iudicia tua « abyſſus multa: & ab hoc, Semitæ tuæ in aquis multis, & ueſtigia tua non cognoſcen- « tur: de iudicijs Dei ſermonem tranſmutauit, pro abyſſus multa, dicẽs, O altitudo di- Paulus locos uitiarum: pro ſemitæ tuæ in aquis multis, & ueſtigia tua non cognoſcentur, imperue quoſdam Scri ſtigabiles ponens: pro iudicia tua abyſſus multa, imperſcrutabilia iudicia tua dicens. pturæ mutauit Sic etiam ab ipſa ſapientia habitum de ſeipſa, & patre, & erga hæc creata edoctus, in ſuis ſcriptis proponit nobis intelligentiam de patre & filio, et his quæ ex patre per filium facta ſunt. Quum enim ſapientia dixerit, Ego ſapientia habitatione excepi conſiliũ, & « cætera: & transierit ad ſermonẽ per quem, Dixit enim per me reges: & hoc, Si annun- « ciauero uobis ea, quæ per me facta ſunt, recordabor ut ea quæ ab æterno ſunt, enume rem: & dixit, Dominus creauit mẽ principium uiarum ſuarum in opera ſua, ante ſæcu Prouerbiorũ lum fundauit me: ante omnia genuit me: pro uoce principium, accepit Apoſtolus uo- locus à Paulo cem primus: pro genuit me, partus: pro toto ſimul, Creauit me principium uiarũ ſua- mutatus. rum, & genuit me primogenitus omnis creaturæ. Verum pro fundauit, in ipſo creata ſunt omnia: propter me facta ſunt, quæ ab æterno ſunt, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in ipſum creata ſunt. Omnibus igitur apoſtolicis ad uerbum correſpondentibus ad ea, quæ à Sapientia dicũtur, hoc eſt uoce principium, ad primus: & genuit, ad primogenitus: & creauit me principium uiarũ ſuarum in opera ſua, ad primogenitus omnis creaturæ: pro fundauit me, in ipſo creata ſunt omnia: pro per me, per ipſum. Manifeſtum eſt autem quod etiam imago non deeſt, ſed pro Ego ſapientia, accepta eſt. Et ſicut Sapientia ſapientis filius, eſſentia eſſentiæ eſt, ſic imago eſſentiæ ſimilis eſt. Quapropter etiam intelligitur imago Dei inuiſibilis, qui eſt filius. Et habemus correſpondentes omnes dictiones, pro ſapiente, Deus: pro ſapiente, Deus: pro ſapientia imago: pro principio, primus: pro genuit, partus: pro toto ſimul dicimus autem, pro creauit me principium uiarum ſuarum in opera ſua, & genuit me Primogenitus omnis creaturę, pro fundauit me, in ipſo creata ſunt, pro per me, omnia per ipſum & in ipſum. Et manifeſtum eſt, quod imaginem audientis filium Dei inuiſibilis, & ſic impudenter cauillari ſimilitudinem ſecundũ eſſentiam filij ad patrem conãtes, uelut in omnibus aberrantes redarguit non ſolũ Paulus, ſed etiam ante hunc Ioannes reuera tonitrui filius per propriam ſuã grandiloquen Ioannes filius tiam, uelut ex quibuſdam nubibus, ex ſapientiæ ænigmatibus, piam nobis de filio in- tonitrui. telligẽtiam, iuxta ſimilem modum perſuaſit. Vide enim mihi, quod etiam ipſe quæ edoctus eſt à ſapientia, ea in Euangelio ab ipſo nobis prædicato tradidit. Quum enim ſapientia dixerit, Creauit me principium uiarum ſuarum: principium expoſuit, dũ di- « xit, In principio erat Verbum. At pro creauit me, dixit, & Deus erat Verbum: ut ne in prolatione, ſed in ſubſtantia ſolida paſſionis exortem ex patre Deum Verbum intelligamus, pro eram apud ipſum, apud Deum: pro me facta ſunt, quę ab æterno ſunt, o- Prouerbiorũ mnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factũ eſt: pro fundauit, In locus à Ioanne ipſo uita erat: cui par eſt, in ipſo creata ſunt omnia, pro Verbum caro factum, ſapientia mutatus & exædificauit ſibi domum: pro eram apud ipſum gubernans, non poteſt filius facere à preſſus. ſeipſo quicquam, niſi uideat patrem facientem. Quæ enim ille facit, ea etiam filius ſimiliter facit. Quare habemus illud dictum, In ore duorum aut trium teſtium: ad demonſtrationem ſimilitudinis filij ad patrem ſecundum eſſentiam, primus enim ſapientis ſapientiam filium: alter Dei uerbum unigenitum Deum: tertius Dei filium imaginem dicit, ut Deus Verbum, & Sapiẽtia, & imago, ſimilis ex omnibus, uelut antea dictum eſt, & ſecũdum eſſentiam filius Dei & patris ab omnibus prædicetur. Inſuper uero adhuc amplius uelut Thomam, per actionis contrectationem, ad ſimilitudinem

ſecun-

„ ſecundum eſſentiam Deus Verbū nos adducit, dicēs: Sicut pater habet uitā in ſeipſo, ſic etiam filio dedit uitam habere in ſeipſo. Si enim hoc, Sicut pater habet, non uelut in alio intelligitur. Nō enim aliud eſt pater, & aliud uita in ipſo, ut aliud continens, aliud contentum intelligatur, ſed ipſe incompoſite eſt uita pater. Et ſicut habet ipſe, ita dedit etiam filio, nimirum incompoſitè ſicut pater. Et manifeſtum eſt quod ſic habet, quoniam non ingenito modo habet, neq; compoſitè habet, ſimiliter omnia ſecundum eſſentiam, & incompoſitè ſicut pater: quum clarum hoc ſit, quod ſimile nunquam idem eſſe poteſt cum eo cuius eſt ſimile. Quæres uel hinc demonſtratur, quod in ſimilitudine hominum factus eſt filius Dei, & factus quidem eſt homo, nō autem per omnia idē quod homo. Et in ſimilitudine carnis peccati fuit, ac fuit quidem in affectibus, qui cauſa ſunt peccati in carne, famis inquam, & ſitis, ac reliquis, non fuit autem in identitate carnis peccati. Quare etiam ex Apoſtolicis teſtimonijs, ſimilitudo ſecundum eſſentiam filij ad patrem prædicatur. Sicut enim in ſimilitudine hominum factus, et homo erat, & non per omnia homo: homo quidem, eo quòd carnem humanam aſſumpſit. Nam Verbum caro factum eſt. Non erat autem homo, quoniā non ſimiliter ſicut homines genitus eſt, non enim ex ſemine & coitu. Ita etiam ante ſecula filius, Deus quidē eſt, eo quòd filius Dei eſt, ſicut homo, eo quòd filius hominis: non autem idem cum Deo & patre genitore, ſicut nō idem cum homine, eo quòd ſine defluxu & paſſione, & ſine ſeminio ac uoluptate. Et in ſimilitudine carnis peccati, eo quòd famem & ſitim ac ſomnum in carne ſuſtinuit, ex quibus affectibus mouentur corpora ad peccandū. Quum autem ſuſtineret prædictos carnis affectus, nō ex illis ad peccandum commouebatur. Sic etiam filius exiſtēs Dei, & in forma Dei exiſtens, & æqualis Deo exiſtēs, proprietates quidem habuit deitatis, ſecundum eſſentiam incorporeus exiſtens, & ſimilis patri ſecundum Deitatem, & incorporalitatem atq; actionem, quemadmodum ſimilis carni, eo quòd caro eſſet, & affectus carnis ſuſtineret, non tamen idem eſſet: prout Deus erat, neq; forma eſt Dei, ſed Deus: neq; æqualis eſt Deo, ſed Deus, neque principaliter uelut pater, quemadmodum non ad peccandum homo, ſed ſimiliter actione uelut homo. Quæcunque enim fecerit Pater, ea & filius ſimiliter facit. Quemadmodum ſanè hic non ad peccandum, ſed ſimiliter his, qui in carne ſunt commouebatur. Nam abſurdum eſt, ab eo quidem quod ſecundum naturam eſt, ipſum uenire ad hoc, quod præter naturam eſt: hoc eſt, à Deo factum filium hominis, ſimilem fieri his qui ſunt ſecundum naturam, id eſt natura hominibus, in ſuo ipſius quod habet præter naturam. In ſuo uerò quod habet ſecundum naturam, non eſſe ſimilem ipſum patri ſecundum naturam, qui ex Deo Deus genitus eſt. Et manifeſtum eſt quod qui non ſecundum eſſentiam dicunt ſimilem patri filium, neq; filium dicunt, ſed creaturam ſolum: neq; Patrem Patrem, ſed creatorem: quum ipſius uocis ſimilis intelligentia ac ſignificatio, non ad identitatem patris ducat, ſed ad ſimilitudinem ſecūdùm eſſentiam, & ad inenarrabilem ex ipſo citra paſſionem generationem ac natiuitatem. Quemadmodum enim (repeto ſermonem) in ſimilitudine hominum, & in ſimilitudine carnis peccati, non ad identitatem hominis ducebat, ſed ad carnis eſſentiæ ſimilitudinem, propter prædicta: ſic neq; filius ſimilis ſecundum eſſentiam exiſtens genitori patri, ad identitatem patris ſuam ipſius eſſentiam ducet, ſed ad ſimilitudinem. Et ſi quis ſapientiæ mundi addictus, quam Deus infatuauit, non attenderit in ſapientia ſermonis prædicationi, & cum fide confeſſus fuerit ſimilitudinem ſecundùm eſſentiam filij ad Patrem, uelut falsò dicens Patrem & Filium, & neque Patrem dicens uere, neque Filium, ſed creatorem & creaturam, & communem faciens patris & filij intelligentiam in reliquis creaturis, & cauillari uolens, ſiue ob utilitatem, ſiue magnitudinis excellentiam, primum eſſe creaturarum, & nulla re confitens eccleſiaſticam fidem in patrem ac filium: is, uelut qui aliud quàm quòd Apoſtoli nos docuerunt Euange-

Similitudinis ratio.

Homo non homo, Chriſtus.

lium

lium prædicare uult, anathema sit. Et sicut iuxta beatũ Paulum antè diximus, etiam nunc rursus dico repetoq́, ac necessariò pronuncio. Si quis sapientem solum audiens patrem, etiam sapientiam unigenitum huius filium ipsum esse dixerit, sapientiam soli sapienti, tollens esse filium, anathema sit. Et si quis sapientẽ audiens patrem, & sapientiam filium ipsius, dissimilem dixerit secundùm essentiam sapientiam sapiẽtis Dei, uelut non dicens sapientem sapientiæ uerè patrem, anathema sit. Et si quis Deum intelligens patrem, ipsum uerò in principio Verbum & Deum hunc, dixerit apud Deum Verbum ac Deum, ipsi Deo apud quem Verbum & Deus, uelut non dicens uere filium, anathema sit. Et si quis unigenitum Dei Verbum filium audiens Dei, apud quẽ Verbum & Deus, dissimilem dixerit secundùm essentiam Deum Verbum patris, & Deum Dei ac patris, apud quem unigenitus in principio erat Deus Verbum, uelut non dicens uere filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens filium Dei inuisibilis, idem dixerit imaginem cum Deo inuisibili, uelut non cõfitens uere filium, anathema sit. Et si quis imaginem audiens unigenitum filium inuisibilis Dei, dissimilem dixerit secundùm essentiam filium qui est imago Dei inuisibilis, cuius imago etiam secũdùm essentiam intelligitur, uelut non uere dicens filium, anathema sit. Et si quis audiens filium dicentem, Quemadmodum enim pater habet uitam in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso: idem dixerit eum, qui accepit à patre uitam, & confitetur hoc, Et ego uiuo propter patrem, cum eo qui dedit, anathema sit. Et si quis audiẽs hoc, Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso, dissimilem dixerit secundùm essentiam filium patri, contestans quod sic habet, uelut dixit, anathema sit. Manifestum enim est quod uita, quæ in patre intelligitur, essentiam significante, & uita unigeniti, quæ ex patre genita est, essentia intellecta: uox similitudinem essentiæ ad essentiam significat. Et si quis hoc, Creauit me: & hoc, Genuit me: de ipso audiens, genuit me non de ipso secundùm essentiam intelligit, sed idem dixerit, Genuit me, cum creauit me: uelut non dicens filium citra passionem perfectũ, ex duobus nominibus, nempe creauit me, & genuit me, creaturam solum confitens, & non amplius filium, uelut sapientia ex duobus piè intelligentiam tradidit, anathema sit. Et si quis dum filius secundum essentiam similitudinem ad suum patrem nobis reuelat, dum ait: Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit uitam habere in seipso, & secundùm actionem similitudinem, dum dicit, Quæcunq; enim pater fecerit, ea & filius similiter facit, solam secundùm actionem similitudinem concesserit, & eam quæ secundùm essentiam est, quæ præcipua fidei nostræ pars est, à filio abstulerit, uelut seipsum priuans uita æterna, quæ in cognitione patris & filij est, anathema sit. Et si quis in patrem & filium credere profitens, patrem non essentiæ similis ipsius patrem dixerit, sed actionis, uelut prophanas innouationes contra essentiam filij Dei loqui audens, & uere filium esse tollens, anathema sit. Et si quis filium similem secundum essentiam intelligens, illius cuius etiam intelligitur filius, aut idem dixerit cum patre filium, aut partem patris, aut secundùm defluxum ac passionem, uelut corporales filios, incorporalem filium ex incorporali patre productum substitisse, anathema sit. Et si quis eo quòd pater nunquam filius intelligitur, & filius nunquam pater intelligitur, aliud dixerit filium à patre, eo quòd pater aliud est, & aliud filius, uelut dictum est, Alius est qui testimonium præbet de me: &, Testatur, inquit, qui me misit pater, propter hanc, quæ piè in Ecclesia intelligitur, proprietatem personarum patris & filij, timẽs ne fortè idem intelligatur filius cum patre, dissimilem dixerit secundùm essentiam filium patri, anathema sit. Et si quis in tempore patrem, patrem unigeniti filij intelligit, & non super tempora, & omnes humanas cogitationes credit unigenitum filium ex patre citra passionem substitisse, uelut transgrediens apostolicam prædicationem, quæ tempora quidem de patre ac filio reprobat, fideliter au-

tem

tem nos hoc docet, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, anathema sit. Et si quis patrem tempore seniorem dixerit filio ex ipso unigenito, iuniorem uerò tempore filium patre, anathema sit. Et si quis temporis exortem unigeniti filij ex patre substantiam, ad ingenitam Dei essentiam referat, uelut filio patrem dicens, anathema sit. Et si quis potestate sola patrem dixerit unigeniti filij, & non potestate simul & essentia patrem unigeniti filij, uelut solam potestatem accipiēs, & ipsum ad reliquas creaturas communem faciens, & non dicens uerè ex patre genuinum filium, anathema sit. Et si quis potestate & essentia dicens patrem, patrem filij, coessentialem autem aut eiusdem essentiæ cum patre filium dixerit, anathema sit. Et sunt qui subscripserunt, Basilius, Eustathius, Hyperechius, Letoius, Heorticus, Gymnasius, Memnonius, Eutyches, Seuerinus, Eutychius, Alcimedes, Alexander. Sic credo, & uelut præscriptum est, etiam per subscriptionem confiteor.

Hactenus Basilij & Georgij commonefactio.

Essentiæ uocabulum.

Essentiæ nomen nudo modo in ueteri ac nouo Testamento non habetur, sensus autem & significatio eius ubique habetur. Et primum in his quæ Deus Mosem mittens, dixit: Sic dices ad filios Israël, Qui est, &c. uelut de eo qui primariò pater intelligitur ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra nominatur, qui neq; ex aliquo est, & his quæ sunt, ut sint causa est. Quandoquidem uerò & filius est qui est, accepit hoc ex Euangelio secundùm Ioannem dicentem, In principio erat Verbum: & occasionem reperit Paulus Samosatensis, & Marcellus, non amplius dicentes filium Dei filium uere, sed prætextu ex uoce Verbum arrepto, Verbum & sermonem ex ore uoluerunt dicere filium Dei, ideoq; coacti sunt patres qui Paulum Samosatensem condemnarunt ob talem opinionem, quo ostenderent quod filius substantiam habet, & existens est, & est qui est, nō autem Verbum ex ore est, essentiam dicere etiam filium, differentiam eius quod per seipsum existit, & eius quod non existit, essentiæ nomine ostendentes. Nam Verbum per seipsum nullam substantiam habet, & non potest esse filius Dei, alioqui multi sic erunt filij Dei. Multa enim confitetur pater loquens ad filium: quum dicat, Fiat firmamentum, fiant luminaria, producat terra, & faciamus hominem. Quare pater ad filium loquitur, & uerba quidem Dei, quæ loquitur ad filiū, non sunt filij. Verùm filius ad quem loquitur pater, cum alijs pie appellatur panis, & uita, & resurrectio. Insuper & Verbum nominatur, quoniam interpres est uoluntatū Dei. Itaq; ut ne hæretici decipientes simpliciores, dicerēt filium idem cum uerbis, quæ loquitur Deus, patres differentiam filij Dei ad uerba Dei ostendentes, filium essentiam uocauerunt, ita differentiam declarantes, quod Deus est qui est, & uerba quæ loquitur sunt, sed non essentiæ Dei, uerum uocales actiones. At filius Verbum existens, non est uocalis actio Dei, sed filius existens, essentia est. Si enim pater est qui est, & filius est qui est, est autem sic filius, uelut qui ex Deo ingenuè ipsum esse habet: Verbum intelligetur filius, non uelut uerba quæ Deus loquitur. Illa enim ipsum esse in loquente habent, hic uerò eo quòd ex patre genitus est, & patrem audit, & patri ministrat, ipsum esse habet. Hanc igitur substantiam patres uocauerunt essentiam. Similem igitur intelligimus filium patri per omnia, pugnantes & aduersus hanc, quæ nunc exorta est in Ecclesia hæresim. Nam præsens hæresis iuxta uoluntatem & actionem pronunciat esse similem filium patri, iuxta essentiam uerò dissimilem esse filium patri. Quare confirmatur à præsentibus nouis hæreticis, quod uoluntas quidem filij, & actio filij, similis est uoluntati patris, & actioni patris. Ipse autem filius dissimilis est patri. Et propterea uoluntatem quidem filij, & operationem similem esse uolunt uoluntati ac operationi patris, filium autem non uolunt similem esse patri. Quoniam affirmant non esse ex Deo genitum filium, sed solum creaturam esse ipsum: & hunc differre à cæteris creaturis, quod præminet magnitudine, & quod primus omnium productus substitit

Verbi ad uerbū differentia

ſtitit,& quod miniſtro ipſo uſus eſt Deus ad reliquorum opificium. Nam,inquiunt, hæretici,alia quidem per filium Deus fecit,ipſum autem non per aliquem, ſed ipſe ipſum per ſe fecit,& præminentem magnitudine & potentia omnibus fecit. Et propterea ipſum uocauit unigenitum filium. Nos uerò qui de catholica Eccleſia ſumus,et ex diuinis Scripturis confeſſionem fidei accepimus,ſic habemus: Quod pater ſimilis ſui ipſius filij eſt pater,& filius ſimilis eſt patris, ex quo pater filius intelligitur, ita ut nos amplius decernamus, atq; ſic mentē purgemus,uelut aduerſus Sabellios ac reliquos, quod neq; filius poteſt pater,neq; pater poteſt eſſe filius:ſed filius,filius:et pater,pater, & non filius. In his enim eſt exacta ſinceritas cognitionis perſonarum,quod pater,pater ſemper exiſtens,carnis exors eſt & immortalis: filius autem filius exiſtens ſemper, & nunquam pater exiſtens (Semper autem dicimus propter temporis excluſionē & ſubſtantiæ incomprehenſibilitatem)carnem aſſumpſit iuxta uoluntatem patris, & mortem pro nobis ſuſtinuit. His ita probè diſcretis,admirandi illi hæreſis propugnatores,duo procurare ſtudent. Vnum quidem,ut non amplius dicāt patrem & filium, ſed ingenitum & genitum Et per hoc,hæreſis commentum ac ſophiſma Eccleſiæ ſuperinducere ſe putant. Intelligunt enim ſapiētes rerum diuinarum, ingenitum minus eſſe quàm nomen patris. Nam uox Ingenitum,quod quidem non genitus eſt ſignificat,nondum uerò an & pater eſt ſignificat. At uox pater,plus eſt quàm nomen ingeniti. In ingenito enim non apparet patris potentia. Verùm in nomine pater, ſimul apparet quod non eſt filius ipſe pater,ſimulq; propriè intelligitur pater,& quod cauſa eſt ſimilis ſuiipſius filij. Atq; unum quidem hoc eſt. Alterum uerò,quod quum antea ſcripſerint diſſimilem ſecundùm eſſentiam filium patri, & putarent ſe condemnare Eccleſiam per literas quas à uenerando epiſcopo Oſia uenati eſſent, in quibus diſſimilis ſecundùm eſſentiam habetur,poſtquam rediiſſent illi ex oriente ad Sirmium, collegerunt & hoc huius hæretiſmi maleficium,ut ne pœnas darent ob facinora in orientalē fidem perpetrata:et conati ſunt eſſentiæ nomen,quod in uſu patribus eſt,propter prędictas cauſas tollere ex eccleſiaſtica doctrina,quo etiam hac parte hæreſim ſuam corroborare uiderentur. Opinati enim ſunt, quod ſi eſſentiæ nomen eiectum eſſet, iuxta uoluntatem ſolum,& iuxta actionem ſimilem patri filium dicentes: poteſtatem ſe habituros,dum eſſentia non nominaretur,de cætero diſſimilem dicere ſecundùm eſſentiam,& iuxta ipſum eſſe,filium patri. Attamen uindex ueritatis Deus,qui deprehendit ſapientes in uafricia ipſorum,cognitionem unigeniti ſui,& filium per omnia ſimilem eſſe patri,coram pio rege audacter loquutus eſt. Sic enim & ipſe ſentiebat pius exiſtens pro propugnatore ſuo unigenito filio Dei. Et ſic ſentiens pio ore decreuit,per omnia,uelut nos catholici credimus,ſimilem eſſe filium patri,& ut per ipſum non procederent inſidiæ contra eccleſiaſticam fidem conſtructæ,quæ tollere uolebant eſſentiæ nomen:quo dum ore non diceretur eſſentia, de cætero in cordibus latitans hæreſis paſceretur. Verùm ipſos antea deprehendimus ſcripſiſſe,ſimilem ſecundùm uolūtatem,diſſimilem uerò ſecundùm eſſentiam. Quare ſi integrè & purè per omnia ſimilem confitentur,uanus redarguitur ipſorum conatus,qui moliti ſunt eſſentiæ nomen tollere. Nihil enim lucrifecerunt,coacti confiteri filium patri per omnia ſimilem. Si enim per omnia,uelut confeſſi ſunt,ſimilis eſt,ſicut ſanè eſt filius patri ſimilis: non ſecūdùm uoluntatem & operationem ſolum ſimilis eſt,uelut ipſi decernunt,ſed ſecūdùm exiſtentiā,& iuxta ſubſtātiam,& iuxta eſſentiam uelut filius, & in ſumma,per omnia, omnia complectitur,& nullā differentiam admittit:ita ut cōfiteamur neq; ipſum ſibiipſi ſimilem eſſe patrem,neq; filium ipſum ſibiipſi ſimilem eſſe: ſed filium eſſe ſimilem patri,& in eo quòd per omnia ſimilis eſt patri,filium eſſe,et non patrem:ex quo patre perfectus ex perfecto,ante omnem intelligentiam & omnes ratiocinationes tempora que ac ſecula,ex patris ſimilitudine genitus,ſicut nouit ſolus pater,qui ex ſeipſo ipſum

Creatura quo modo dicatur filius Dei ab hæreticis.

Ingeniti ac geniti uoces,cur excogitatæ.

Conſtantini pietas.

citra paſſionem genuit,& filius qui ex ipſo ipſum eſſe habet,& cui ipſe reuelabit, in ſui ſpeculatione exhibens nobis, ut patrem ipſius dignè intelligamus. Et ne perturbet ali quos ſubſtantiarum nomen, propter hoc enim ſubſtantias orientales dicunt, ut proprietates perſonarum ſubſiſtentes & exiſtentes notas faciãt. Si enim ſpiritus eſt pater, ſpiritus etiam filius, ſpiritus etiam Spiritus ſanctus: non intelligitur pater filius, ſubſiſtit autem & ſpiritus, qui non intelligitur filius,& qui non eſt ſpiritus. Subſiſtit autem & Spiritus ſanctus,& non eſt Spiritus ſanctus, neq; pater, neq; filius: ſed Spiritus ſanctus ex patre, qui per filium datur meritò ſubſiſtentem & exiſtẽtem, proinde proprietates perſonarum ſubſiſtentium ſubſtantias nominant orientales, non tres ſubſtãtias, tria principia, aut tres deos dicentes. Deteſtantur enim ſi quis tres deos dicit. Imò neq; patrem & filium duos deos dicunt. Confitentur enim unam eſſe Deitatem, continentem per filium in Spiritu ſancto omnia. Cõfitentur unam Deitatem,& unum regnũ, & unum principium. Attamen perſonas in proprietatibus ſubſtantiarum piè notas reddunt, patrem in paterna autoritate ſubſiſtentem, intelligentes etiam filium, nõ partem eſſe patris, ſed purè ex patre perfectum ex perfecto genitum,& ſubſiſtentem confitentes. Et Spiritum ſanctum, quem diuina Scriptura Paracletũ nominat, ex patre per filium ſubſiſtentem notificãtes. Veluti enim Paracletus Spiritus ueritatis docet nos ueritatem, quæ eſt filius: Nemo enim dicit, Dominus IESVS, niſi in Spiritu ſancto, ſic etiam filius qui eſt ueritas, uerum Deum ſuum patrem nos pie noſſe docebit, quẽadmodum dicit, Qui uidit me, uidit patrem. Igitur in Spiritu ſancto, filium digne intelligimus. In filio uerò unigenito, patrem piè ac dignè glorificamus. Et hoc eſt ſigillũ fidei, in quo ſigillo baptizari præcepit Saluator & Dominus noſter IESVS CHRISTVS, dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipſos in nomen patris & filij, ac Spiritus ſancti. Equidem de filij ſimilitudine ad patrem per omnia, diffuſius alibi dictũ eſt. Sed neq; nunc breuibus indicare cunctabimur, quod Apoſtolus imaginem inuiſibilis Dei filium dixit, & in hoc docuit quod filius ſimilis eſt patri, alibi uerò quomodo filium intelligere oportet, tradidit. Nam in epiſtola ad Philippenſes dixit, Qui in forma Dei exiſtens, non rapinã arbitratus eſt, quod eſſet æqualis Deo, ſed inaniuit ſeipſum,

» forma ſerui accepta, in ſimilitudine hominum cõſtitutus. Et in epiſtola ad Romanos,

» Impotẽtiam enim legis, in eo quod imbecillis erat per carnem, Deus proprio filio miſ-

» ſo in ſimilitudine carnis peccati expleuit,& de peccato condemnauit peccatum in carne. Quare ex duobus teſtimonijs, ex duabus epiſtolis, à corporali piè etiam de ſimilitudine intelligentiam in incorporali, de patre ac filio nos edocemur. Nã hoc, Forma ſerui accepta: & hoc, In ſimilitudine hominum conſtitutus: oſtendit quod ex uirgine carnem ſuſcepit. Igitur caro quam ſuſcepit filius Dei, eadem quidem eſt cum carne hominum, uerum in ſimilitudine hominum eſt, quoniam nõ ex ſemínio uelut homines, neque ex cubili uiri genitus eſt. Sicut iuxta ſimilem modum etiam filius Spiritus exiſtẽs, & ex patre Spiritus genitus, iuxta hoc quidem quod ſpiritus ex ſpiritu eſt, ídem eſt: uelut caro ex carne Mariæ eſt. Verum iuxta hoc quod citra defluxum & paſſionem ac partitionem ex patre genitus eſt, ſimilis eſt patri. Et nõ ipſe ſecũdum carnem filius, in ſimilitudine hominum eſt, & non ipſe per omnia homo. Igitur per epiſtolã ad Epheſios docuit nos, quomodo ſubſtantia filij ſimilis eſt ſubſtãtiæ patris. Spiritus enim ex patre, & iuxta ſpiritus quidem intelligentiam, idem: ſicut iuxta carnis intelligentiam, idem. Non idem autem, ſed ſimile, eo quòd ſpiritus qui eſt filius, non eſt pater. Et caro quum Verbum ſuſcepit, non eſt ex ſemine & uoluptate, ſed ſic uelut Euangelium nos docuit. Et per hæc ſanè nos docuit uelut antea dictum eſt, quomodo filius iuxta eſſentiam ſuam, & ſubſtantiam eſſentiæ ſuæ, ſimilis eſt per omnia patri. Quomodo autem ſimilis eſt iuxta uoluntatem & actionem ac opera, per epiſtolam ad Romanos, ubi dixit: In ſimilitudine carnis peccati, condemnauit peccatum in carne. Quæ enim eadem

caro

Subſtãtiarum nominis ratio.

Similitudinis filij ad patrem ratio.

caro erat quam ſuſcepit filius Dei, cum carne peccati, & ſimiliter concitabatur ad famẽ & ſitim ac ſomnum, uelut omnis caro, ea ex his ad peccandum non commouebatur. Quapropter dictum eſt, In ſimilitudine carnis peccati. Id quod ſimile eſt huic, Quę enim pater, hæc & filius ſimiliter facit. Pater enim ſpiritus exiſtens, autenticè facit: filius uerò ſpiritus exiſtens, non autenticè facit ſicut pater, ſed ſimiliter. Igitur prout quidem caro & caro, idem eſt: ſicut inquantum ſpiritus & ſpiritus, idem eſt: inquantum uerò ſine ſeminio, non idem, ſed ſimile. Sicut in quantum ſine defluxu & paſſione filius, nõ idem, ſed ſimile eſt. Et prout quidem caro & caro, idem: ſicut prout ſpiritus & ſpiritus idem. In quantum uerò in ſimilitudine carnis peccati, ſimilis eſt carnis motibus, & nõ idem. Quemadmodum ſanè in ſimilitudine motus filius, miniſtri modo, et non idem ſicut pater autenticè. Quæ enim pater facit, ea filius nõ ſic ipſe facit, ſed ſimiliter. Et manifeſtum eſt ex his, quod per omnia filius ſimilis eſt patri, uelut filius patri ex ipſo genuino modo genitus. Nam abſurdum eſt filium Dei ante ſecula exiſtentem, & ſecundum naturam exiſtentem Deum, quando præter naturam ſuam ex Maria factus eſt homo, ſimilem fieri ipſum hominibus ſecundum naturam, in ſuo ipſius quod habet præter naturam: præter naturam enim erat ipſi qui Deus erat, ut homo fieret: in ſuo uerò quod habet ſecundùm naturam, non eſſe ipſum ſimilem patri genitori. Si enim in ſuo quod habet præter naturam, ſimilis eſt his qui ſunt ſecundum naturam: multo magis ſimilis eſt in ſuo quod habet ſecundum naturam, patri qui ipſum ingenuè genuit. Quare ſimilem eſſe per omnia filium patri, propoſitum eſt in Scripturis. Similis eſt autem, uelut docuit nos ſimilis intelligentiam Apoſtolus, per ea quæ relata ſunt. Similis enim eſt & inquantum uita ex uita, & lumen ex lumine, & uerus ex uero, & ſapientia ex ſapiente. Et in ſumma eſt ſimilis ſecundum Scripturas, non iuxta actionem ac uoluntatem ſolum, ſed ſecundum ipſam eſſentiam & ſubſtantiam ac exiſtentiam, ſimilis eſt per omnia patri genitori, uelut filius patri. Si uerò noui illi ac uani hęretici diſputantes contra nos ingenitum dicunt & genitum, dicemus ad ipſos: Quandoquidẽ uos malefici eſſentiæ nomen, quod patres in uſu habent, uelut non ſcriptum non admittitis: neq; nos Ingeniti uocem in Scriptura non extantem recipiemus. Incorruptibilem enim, & inuiſibilem, & immortalem, dicit Apoſtolus, nunquam autem Ingenitũ ipſum nominauit Scriptura. Deinde uelut dictum eſt, Ingenitus nondũ ſignificat patris intelligentiam: & genitus nondum ſignificat propriè filium: ſed ad omnia genita communem facit intelligentiam. Qui enim dixit genitum, quod quidem genitus eſt ſignificauit, nequaquam uerò filiũ, qui ſempiternè intelligitur, declarauit. Quapropter ſempiternè intelligentes filium Dei, hoc non recipiemus. Ad hæc, patris et filij nomẽ, cognationem ad aliquid & relationem ſignificat. Quare etiamſi patrem ſolum nominemus, habemus in nomine ſubintellectam notionem filij. Pater enim filij pater dicitur. Et ſi filium ſolùm nominauerimus, habemus notionem patris, quia filius patris filius dicitur. Hæret enim alterum ex altero, & non dirimitur cognationis habitus, ſed & alterutrum ſolum dictum, conducit alterius intelligentiam, et non nomen ſolũ, ſed cum nomine etiam naturæ conſortium, patrem enim intelligentes Deum, Dei patrẽ intelligimus: & filium intelligentes Dei, Deum intelligimus relatum filium Dei, & ſimilem illi ſecundum naturam, cuius intelligitur filius. Ingenitum uerò non dicitur geniti ingenitum, neq; genitum ingeniti genitum. Quandoquidem igitur neque mutuã inter ſe relationem habent ingeniti & geniti uoces, neq; ſimul naturam oſtendunt: uerùm communem faciũt filij proprietatem ad reliquas creaturas: non ſuſcipiemus eas uoces propter inſidias ad impietatem tendentes, ſed ſemper patris & filij nomine pie utemur. Primùm quidem quod qui ex gentibus uocati ſumus, non baptizati ſumus in ingenitum & genitum, ſed in patrem & filium. Deinde quod nuſquam reperitur, quod filius ſuum patrem dixerit Ingenitum, ſed ſemper patrem dixit Deum, & ſem-

Idẽtitatis ac ſimilitudinis ratio expreſſa.

Patris & filij nomen ad aliquid eſt.

Ingeniti et geniti appellationes reprobatæ

per ſeipſum filium Dei. Atq; hoc ipſum paucis indicabimus, audiẽtes ipſum dicen-
» tem: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem meum. Et, Quem pater
» ſanctificauit & miſit in mundum. Et, Mihi iraſcimini, quia dixi, Filius Dei ſum. Et, E-
» go ex patre exiui, & uenio: exiui ex patre, & ueni in mundum, rurſus relinquo mun-
» dum, & eo ad patrem. Sed & Petri confeſſio eſt, Tues CHRISTVS filius Dei.
» Et pater ex ſupernis dixit, Hic eſt filius meus dilectus. Et propterea quandoquidem
ſic Pater Filij meminit, & Filius Patris, & in his nominibus (repeto ſermonem) obſi-
gnati ſumus, his etiam ſemper utemur, repulſis prophanis uocum uanitatibus con-
» tra apoſtolicam fidem. Nam quod à patre dictum eſt, In ſplendoribus ſanctorum, ex
utero ante luciferum genui te: neceſſariò dictum eſt, & abducet à communitate ad
creaturas filium, patre ex ipſo genuinum et propriè genitum filium, per uteri nomen
docente. Sicut ſimiliter etiam filius, Dominus creauit me, dixit. Et ut nouatam ipſius
ad reliquas creaturas naturam putaremus, neceſſariò intulit, Ante omnes uerò colles
genuit me: piam & paſſionis exortem filiationis ſuæ ex Deo patre intelligẽtiam decla-
rans. At ſemel quidem pater, & ſemel filius, propter prædictam piam ingenuitatem
Dei, genitum uocem nobis propoſuerũt. Verùm totum nouum Teſtamentum ple-
num eſt patris & filij nominibus. Quo uerò ex propriis cognoſcãtur hi, qui hæreſim
hanc nouarunt, ex multis ab ipſis in hoc argumentum conſcriptis, pauca per longum
annotauimus, ex quibus catholici totam hæreſis ſententiam edocti, neceſſariò arbi-
tror iudicabunt, eos qui hæc ſcripſerunt, deteſtari ipſa, & ipſos ſua ipſorum reijcere
ab apoſtolica fide, deteſtari item ac anathemate ferire eos, qui eadem cum ipſis ſentiũt
ac docent. Scribunt enim ipſis uerbis ſic: Nam ut impertirem uobis optima in Deo
Exemplar alte uerba, atq; hæc breuibus, maximè propoſui. Quicunq; enim ſimilitudinem ſecũdum
rius epiſtolæ eſſentiam filium cum patre conſeruare opinantur, extra ueritatem progrediuntur, per
Semiarianorũ ingeniti appellationem accuſantes ſimilem ſecundum eſſentiam. Et rurſus dicunt, Fi-
lius uerò minor natiuitate & eſt, & eſſe confeſſum eſt: non ergo ſimilitudinem ſecun
dum eſſentiam conſeruat ad ingenitum, uerùm conſeruat in propria ſubſtantia ferens
Dei uoluntatem. Igitur ſimilitudinem conſeruat non ſecundum eſſentiam, ſed iuxta
uoluntatis rationem. Qualem enim uoluit, produxit. Et rurſus, Quomodo nõ etiam
ipſe mecum confiteris, quod ſecundùm eſſentiam nõ eſt filius ſimilis patri? Et rurſus,
Quando ſanè in confeſſo eſt, filius ſine carens, non ex propria natura uitam habens,
ſed ex ingeniti poteſtate. Verùm ingenita natura infinitè ſuperior eſt omni poteſtate.
Quomodo manifeſtos faciunt ſeipſos impij, pro ſimilitudine eſſentiæ diuerſitatem
eſſentiæ immutantes ac prædicantes. Et rurſus, Quapropter nomen pater eſſentiæ ſi-
gnificationem non habet, ſed poteſtatis quæ produxit filium ante ſecula Deum Ver-
bum, quam habet infinitè ipſi donatam, & quam eſſentiam ac poteſtatẽ habens perſe-
uerat. Et rurſus, Eſſentiæ ſignificatiuam uolunt eſſe uocem pater, ſed non poteſtatis.
Itaq; patris nomine appellent etiam unigeniti ſubſtantiam. Dicimus nunc ad præſen-
tes hæreticos, Quia uos ſcripſiſtis ſimilem ſecundum uoluntatem, diſſimilem ſecun-
dum eſſentiam: ideo nos contrà ſcripſimus, quod ſimilis non ſecundum imitationem
ſolum eſt, ſed etiam ſecundum eſſentiam. Quandoquidem igitur primi uos eſſentiæ
mentionem feciſtis, diſſimilem ſecundum eſſentiam dicentes: & propterea conamini
ut tollatur nomen eſſentiæ, quo iuxta uoluntatem ſolum ſimilem eſſe Filium dicatis:
ſi uerè aſſentimini per omnia ſimilem eſſe filium patri, deteſtamini eos qui differentiã
ſimilitudinis proferũt, & ſcribite ſic: Si quis non per omnia ſimilem dixerit filiũ patri,
ſicut filium patri: ſed iuxta ſolam uoluntatẽ ſimilem dixerit, iuxta eſſentiam uerò diſſi-
milem, is anathema ſit. Et poſtea ſi uolunt eſſentiæ nominis mentionem facere, & re-
probant ſuas ipſorum ſubſcriptiones: eſſentiæ mentionem ubiq; facientes, confitean-
tur etiam quæ tradita ſunt à patribus, non ſolum ſecundum uoluntatem, ſed etiã iuxta

eſſen-

eſſentiam & ſubſtantiam ac exiſtentiam per omnia ſemel ſimilem eſſe filium patri, uelut filium patri, quemadmodum diuinæ dicunt Scripturæ. Etenim in editam fidem, de eo quod ſimilis eſt filius patri per omnia, ſic ſubſcripſerunt: Ego Marcus epiſcopus Arethuſiæ ſic credo, ac ſentio uelut præſcriptum eſt, & qui præſentes fuerũt ſimiliter. Valens uerò ſic: Quomodo quidem ſubſcripſimus nocte illuceſcentis Penteco-ſtes, præſcriptam ſubſcriptionem nouerunt qui præſentes fuerunt, & ipſe pius rex, apud quem & ſcripto & citra ſcriptum teſtatus ſum. Poſtea uerò quum ſuo more Valens ſubſcripſiſſet, & in ſubſcriptione appoſuiſſet, ſimilem filium patri: non autem appoſuiſſet per omnia, & oſtendiſſet quomodo aſſenſus eſſet prę̃ſcriptis, aut quomodo coeſſentialis uocem intelligeret: adnotauit hunc pius rex, & coẽgit ipſum addere, per omnia: quod etiam addidit Baſilius. Suſpicans itaq; Valens Baſiliũ ipſum hoc, per omnia, ex propria ſentẽtia appoſuiſſe, feſtinauit etiã ipſe hoc arripere, ſecumq; ad Synodum in Arimino deferre. Subſcripſit autem ſic: Ego Baſilius epiſcopus Ancyræ, credo ac conſentio præſcriptis, ſimilem cõfitens filium patri per omnia: per omnia uerò, non ſecundum uoluntatem ſolùm, ſed & ſecundum ſubſtantiam & ſecũdum exiſtentiam, & ſecundum eſſentiam, uelut filium, ſecundum diuinas Scripturas, ſpiritũ ex ſpiritu, uitam ex uita, lumen de lumine, Deum ex Deo, uerum ex uero, ſapientiam filium ex ſapiente Deo & patre. Et in ſumma, per omnia ſimilem filium patri, uelut filium patri. Et ſi quis ſecundum aliquid ſimilem dixerit, uelut præſcriptum eſt, eum alienum eſſe à catholica Eccleſia, uelut qui non dicit ſecundum diuinas Scripturas ſimilem filium patri. Lecta eſt ſubſcriptio, & data eſt Valenti, præſente Marco, Georgio, Vrſacio, Germano, Hypatiano, epiſcopis & presbyteris ac diaconis pluribus. Hæ epiſtolæ poſtpoſitæ ſunt, ut unuſquiſq; ſtudioſus & ueram fidem requirẽs ſciat, quod non ex inani ferimur ad dicendum contra quoſdã, ſed ex ueris confirmationibus procedere conamur. Itaq; ad contentionem deuenerunt ĩjdem rurſus cum ſodalibus ſuis, propter odia quædam & æmulationem humanam rixantes inter ſe, & de principatu litigantes. Et fortificata eſt tunc pars horum Semiarianorũ, Baſilĩj inquam, & Georgij, ac Syluani, & reliquorum, quum haberent ſecum carnis dextram, Conſtantium regem. Vicit tamen Eudoxius, & Georgius Alexãdrinus, & Euzoius Antiochenus. Et Baſilius quidem ac Georgius Laodicææ depreſſi ſunt, quamuis multum ualerent. Ex quibus multi ſeparati ſunt ab eadem hæreſi ac ſynodo. Et diuiſa eſt Arianorũ congregatio in tres ordines. Acacius enim Palæſtinus Cæſareæ epiſcopus cum Meletio & Vranio Tyrio, & Eutychio Eleutheropolita, propter æmulationem & odium aduerſus Cyrillum Hieroſolymitanum, reſtitit Baſilio, & Georgio Laodiceno, & Syluano Tarſenſi, Eleuſioq; Cyzici, ac Macedonio Conſtantinopolitæ, & Euſtathio Sebaſteæ, & Aniano Antiocheno. Tunc his confirmatis contra ipſum, idem Acacius ſe ipſum armauit, & multam turbam concitauit. Et inter ſe quidem eiuſdem opinionis ſententiam habuerunt, quum autem unuſquiſq; diuerſimode confiteretur, inter ſe ad contentionẽ progreſſi ac fiſſi, in prædictos tres ordines diuulſi ſunt. Nam Acacius cũ ſuis, neq; coeſſentialem confitebatur, neq; creaturam unã ex creaturis. Et quamuis ĩjdem eſſent, occultè uerò propter temporis occaſionem creaturæ uocem conticeſcerẽt, ipſi quidem toti fuerunt quales etiam Ariani, occultauerunt autem in illo tempore, nihil aliud ſentientes quàm hoc, propter eos qui ipſis ammixti erant, natura quidem orthodoxi, uerũ hypocritæ, ut qui ſimularent regiam dextram, & formidarent, haberẽt que inter ſe inimicitias, ſua confirmare uolentes. Eutychius enim Eleutheropolita, nimirũ ut qui à beato Maximona Hieroſolymita, confeſſore acepiſcopo fidem haberet manifeſtè orthodoxam: propter inimicitiam aduerſus Cyrillum, non ammixtus fuit Acacio, orthodoxam quidem habens fidem uſq; ad tempus, ſimulans autem ob proprium thronum: & alĩj plures Palæſtinæ (propter quos Acacius cum ſuis inſtructus

Synodus Arimenſis.

Arianorum ſectæ tres.

erat) eandem rabiem habentes, & insanam malam fidem, tandem ad tempus nihil cō-
Seleuciæ aspe-ræ synodus. citabant de his, neq; confitebantur, neq; negabant. Sed congressi in Seleucia aspera ap-
pellata in Isauria, ex præcepto Constantij regis, aliam fidem edunt, non secundum eā,
quæ à patribus proposita est in urbe Nicæa, quæ recte & bene ordinata est, sed simu-
Fidei in Seleucia editæ exemplum. latè uelut per simplicitatem dicentes, Credo in unum Deum patrem omnipotenten,
&c. Et in filium Dei: simpliciter, nihil fortius loquuti. Postea uerò ut fabulam suam
agerent, dixerunt, Reijcimus uocem coessentialem, uelut alienam à diuina Scriptura.
Dissimilitudinem uerò filij ad patrem anathemate ferimus. Et erat hæc fraudulento-
rum uenatorum esca. Nā quum inter se conuersabantur, dicebant ac docebant, quod
creatura quidem est filius Dei, sed similis est patri, uelut iuxta sententiam hanc, quę in
ter homines recepta est. Exprimunt enim & plastæ statuas, & assimilant imagines ex
auro & argento, & alia materia, aut per colores in ligno, & similitudinem habent, ni-
hil autem iuxta æqualitatem expressorum. Sic apud ipsos fraus erat, confiteri quidem
similem patri, nihil autem habere de patris Deitate in totum. Verum quidam ex his
qui cum ipsis erant, propter instantem ita temporis calamitatem, simul suscipiebant,
& simul erant conscij plerique ipsorum. Quidam uerò etiam ignorantes, uelut po-
stea ostensum est. Erat enim cum his Patrophilus Scythopolita, & post hunc Philip-
pus, qui illic constitutus erat successor prædicti, & alij plures, qui natura hanc hære-
sim tenebant. Nunc uerò post illorum obitum, quum dilatata est ipsorum mala opi-
nio, etiam cum loquendi fiducia ex hac hæresi sunt, propter carnis dexteram, & dum
non amplius impediuntur, palàm prædicant ipsorum aggressionem, non amplius
neque pudore prohibiti, neque aliquo præcepto coërciti. Quo uerò non uideamur
ex inani ferri, etiam editam illic ab Acacio fidem cum subscriptione in ipsa synodo facta
hic apponam. Et est hæc: Nos qui conuenimus Episcopi ex diuersis prouincijs in Se
leucia Isauriæ, ad mandatum pietatis pientissimi regis nostri Constantij, hæc collo-
quuti sumus iuxta regiam uoluntatem. Hesterna die quæ erat ante quintum Calen-
das Octobres, omnem diligentiam adhibuimus, ut pacem Ecclesiæ cum omni bono
ordine conseruaremus, & fidem firmiter distingueremus, uelut præcepit piētissimus
rex noster Constantius, iuxta prophetícas uoces, & nihil præter diuinas Scripturas
ecclesiasticæ fidei adderemus. Quandoquidem uerò in synodo quidam nostros par
tim contumelia affecerunt, partim os obturarunt non permittentes ipsis loqui, par-
tim excluserunt inuitos: sed & depositos habebant secum ex diuersis prouincijs, &
præter regulam constitutos secum ducebant, ut confessus undique tumultu plenus
fieret: quemadmodum illustrissimus comes Leonas, & splendidissimus dux prouin-
ciæ Lauricius suis oculis perceperunt: ea de causa profitemur quod non fugimus, ne-
que auersamur authenticam fidem in dedicationis festiuitate in Antiochia editam pro
ferre, ubi etiam maximè patres nostri illo tempore ad subiectam quæstionem concur-
rerunt. Nam multos turbauit uox coessentialis, & similis essentiæ appellatio, in præ-
teritis temporibus usque in præsens. Sed & usq; huc dicitur nouari ab aliquibus dissi-
militudo filij ad patrem. Quapropter coessentialis uocem reijcimus, uelut à Scriptu-
ris alienam, dissimilitudinem uerò detestamur. Et omnes, qui tales sunt, alienos ab
Ecclesia putamus. Similitudinem autem filij ad patrem clarè confitemur, iuxta Apo-
Fides Synodi Seleuciæ. stolum dicentem de filio, Qui est imago Dei inuisibilis. Confitemur autem & credi-
mus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem cœli et terræ, uisibiliumque
ac inuisibilium. Credimus autem & in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM
filium Dei, ex ipso genitum citra passionem ante omnia secula, Deum Verbum, Deū
ex Deo unigenitum, lumen, uitam, ueritatem, sapientiam, potentiam, per quem om-
nia facta sunt in cœlo & in terra, siue uisibilia, siue inuisibilia. Hunc credimus in con-
summatione seculorum ad reprobationem peccati, carnem assumpsisse ex sancta uir-

gine,

gine,& hominem factum esse,passumq; esse pro peccatis nostris,ac resurrexisse,& assumptum esse in cœlos,& sedere in dextera patris,rursus uenturum in gloria,ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus & in Spiritum sanctum,quem etiam Paracletū nominauit Saluator ac Dominus noster IESVS CHRISTVS, ubi promisit post abitionem suam missurum se esse hunc discipulis,quem etiam misit,per quem & sanctificat eos,qui in Ecclesia credunt,& baptizati sunt in nomine patris & filij ac Spiritus sancti. Eos uerò qui præter hanc fidem aliud quid prædicant,alienos nouit catholica Ecclesia. Quod autem huic fidei æquiualens est & ea quæ in Sirmio prima edita est fides,coram pietate regis nostri,cognoscunt qui ipsam legunt. Subscripserunt præsentes,Basilius,Marcus,Georgius Alexandriæ episcopus, Pancratius,Hypatianus, & plurimi episcopi occidentis. Ego Georgius episcopus Alexandriæ edidi fidem sic,& confiteor me sentire uelut præpositum est. Ego Acacius episcopus Cæsareæ edidi fidem sic,& confiteor me sentire uelut præpositum est. Vranius episcopus Tyri. Eutychius episcopus Eleutheropolis. Zoilus episcopus Lariſſæ Syriæ. Seras episcopus ex Paratonio Libyæ. Paulus episcopus Emises. Eustathius episcopus Epiphaniæ. Irenæus episcopus Tripolis Phœnices. Eusebius episcopus Seleuciæ Syriæ. Eutychianus episcopus Patarorum Lyciæ. Eustathius episcopus Pinarorum & Sidymorum. Basilius episcopus Cauniorū Lydiæ. Petrus episcopus Hippi Palestinæ. Stephanus episcopus Ptolemaidis Libyæ. Eudoxius episcopus. Apollonius episcopus Oxyrinchi. Theoctistus episcopus Ostracines. Leontius episcopus Lydiæ. Theodosius episcopus Philadelphiæ Lydiæ. Phœbus episcopus Polychalandæ Lydię. Magnus episcopus Themisorum Phrygiæ. Euagrius episcopus Mitylenes insularum. Cyrion episcopus Doliches. Augustus episcopus Euphratesiæ. Pollux episcopus Prouinciæ secundæ Libyæ. Pancratius episcopus Pelusij. Philicadus episcopus Agustadarum Phrygiæ prouinciæ. Serapion episcopus Antipyrgi Libyæ. Eusebius episcopus Sebastæ Palestinæ. Heliodorus episcopus Sozusæ Pentapolis. Ptolemæus episcopus Thmueos Agustonices. Augarus episcopus Cyri Euphrasiæ. Exeresius episcopus Gerasorum. Arabion episcopus Adraorum. Charisius episcopus Azoti. Elissæus episcopus Diocletianopolis. Germanus episcopus Petrorum. Barochius episcopus Arabiæ,simul episcopi XLIII.

Hactenus prædictorum Semiariorum & Arianorum fidei editio.

Vos qui intelligentia præditi estis,ubi hanc et alias perlegistis,cognoscitis quomodo astuta est aggressio alterius ipsorum cōgregationis,& nihil rectum,neq; breue habens confessionis de Deo. Dicit enim Dominus,Quod in aurem audiuistis,hoc præ « dicate in tectis. Et Apostolus dicit,Veritatē loquatur unusquisq; cum proximo suo. « At Propheta horum malignitatem redarguens detegit,ac dicit:Cum proximo suo loquitur pacifica,in corde uero suo habet inimicitiam siue maliciam. Sic etiā hi,Acacius, « inquam,cum suis cōplicibus,ab his qui regi adhærebāt diuisi,cupiētes soluere uinculum ueræ confessionis,spuriam quandam & deprehensu facilem, undiquaq; dissolubilem ediderunt editionem,quo possent ex his relatis,si quidem uellent,aliquos decipere,& iustum confiteri. Si uerò uoluerint suæ malæ opinionis uenenū detegere, erit ipsis cōmoda hæc editio,ambigua existens ad duos modos,& potens facere uniuscuiusq; figmenti ipsorū confessionem. At quandoquidem in hac Acacij synodo ab alijs duabus synodis diuisa:diximus enim quomodo in tres ordines Arianorum secta diuisa est,nam Eudoxius & Germanus,& Georgius Alexandrinus, ac Euzoius Antiochiæ, in unum ordinē fiſſi sunt. Basilius uerò & Eleusius, Eustathiusq; ac Georgius Laodicæę,& Syluanus Tarsi,& Macedonius Cōstantinopolita,& alij plures in alterum ordinē diuisi sunt. Acacius autē rursus,& Meletius,& Eutychius,atq; alij plures alium ordinē & ipsi constituerunt,et erat totū opus nequitia plenū. Quæ enim quisq; *Arianorum secta ordines tres.*

ſentiebat,ea etiã alter habebat. Verùm ad ſciſſuras inter ſe diſſecti ſunt, aut ob inuidiã, aut propter odium quoddam mutuum,eo quòd Cyrillus Hieroſolymitanus aduerſus Eutychium iram haberet,& hic rurſus aduerſus illum, & quod Cyrillus eſſet cũ Baſilio Galata,ac Aniano cõſtituto in Antiochia,& Georgio Laodicææ. Quid autẽ tempus tero in diuidendis ac recenſendis ipſorũ ſectis? Deueniã ad horum oppoſitiones,& ſubuerſionem fraudis ſingulorum. Oportet autẽ me prius de his,quę poſtea facta ſunt dicere. Cõtigit enim hoc quibuſdã in bonitatem, quibuſdam ad prauitatem. Nam Meletius in Antiochia conſtitutus ab Acatio: hinc enim facta eſt Acacij reluctatio,eo quòd uel modicum quiddam ac maligna ipſorum opinione auerſaretur,& oſtẽderet ſeipſum inter orthodoxos eſſe,ex hoc quod confirmaret prædictum Meletium in conſtitutione. Conſtitutus itaq; Meletius hic ab Acacio & complicibus eius, putabatur ab ipſis eſſe ipſorum opinionis, ſed non inuentus eſt ſic, uelut multi de ipſo tradunt. Etenim qui nũc ab ipſo & ordine ipſius inuitati ſunt,hi eo quòd ille fugatus eſt, & à proprio throno eiectus,temporis moræ ac perſecutionis dilationi accedentes, ac conſentientes propter Deum,rectam fidem habent. Fuerunt enim populi plures huius ordinis ipſius ſynodi,qui ſibĩ ipſis epiſcopos conſtituerunt, & mirabiliter de fide cõfitentur,& coeſſentialis uocem non reĩciunt. Sed & paratos ſe eſſe aiunt,ſi fiat ſynodus perfecta,confiteri,& non negare. Contigit enim ipſum prædictum uenerandiſſimum Meletium ab Arianis Acacio adhærentibus conſtitutum, in primo alloquio uelut primitias in Antiochena Eccleſia exponere, & ut quidem plures aſſerunt iuxta rectæ fidei ſententiam. Cæterùm ipſius expoſitionem hic apponam. Et eſt hoc exemplar Concionis Meletĩj.

» Sapientiſſimus Eccleſiaſtes dicit,Melior eſt finis ſermonis quàm principium eius,
» quanto melius eſt ac ſecurius ceſſare à dicendi certamine quàm incipere: maximè
» quando idem eccleſiaſtes ait,Ipſa ſapientia pauperis uilipenditur, & ſermones ipſius non audiuntur. Quandoquidem corpus nõ eſt unum membrum,ſed multa: omnia autem membra mutuam inter ſe curam habent,ut ne ſit diſſenſio in corpore. Et non poteſt dicere caput pedibus,nõ eſt mihi opus uobis,uerùm Deus contemperauit corpus,& inferiori membro contribuit ampliorem honorem. Quod quidem igitur fieri non poteſt,quin dum totum corpus mouetur,ſimul commoueatur & quodq; membrum,hinc manifeſtum eſt. Quale uerò fecerit quis principium ſermonis ad uos? Aut manifeſtum eſt,quod omnis incipiendi & ſermonis & operis,conuenit benignum ac pacificum principium facere,ac finem,& qui ab eo incipiunt,etiam in ipſum deſinũt? Hoc enim dicit Apoſtolus euenturum eſſe ad ſalutem per noſtras preces & ſuppeditationem Spiritus,quem dat IESVS credentibus in ipſum. Et ſiue ædificationem loquatur quis,ſiue exhortationem, ſiue conſolationem dilectionis, ſiue communionem ſpiritus,per pacem quæ eſt ſecundum Deum,accedit: non tamen ad omnes indiſcriminatim, ſed ad diligentes legem,uelut Propheta dicit: Legem non corporalem, quæ imaginem & umbram habet futurorum, ſed ſpiritualem, quæ ſapienter reuelat prædictorum euentum. Pax enim,inquit,multa diligentibus te,& nõ eſt ipſis offendi culum. Quare clarum eſt quod qui pacem oderũt,eos offendiculum manet, & oportet eos, qui ab his liberari deſiderãt, uelut ſcutum quoddam prætendere dilectionem erga Deum. Ipſe enim eſt pax noſtra,qui fecit ambo unum,& interpoſitam ſepem deſtruxit,inimicitiam in carne,lege mandatorum in dogmatibus abolita. Et neq; mandatum Domini ſeruare datur,dilectione Dei non præeunte. Si enim diligitis me, inquit,mandata mea ſeruabitis. Neque oculi illuminari poſſunt, neque cor, mandato
» non illuminante. Mandatum enim Domini,inquit,lucidum illuminans oculos. Imò neque ſermonem ueritatis emittere datur,niſi quis habet CHRISTVM in ſeipſo
» loquentem, iuxta eum qui dicit: Num experimentum requiritis eius,qui in me loquitur,

Lex corporalis & ſpiritualis.

quitur, CHRISTI? Imò potius non loquitur solum, sed etiam miseretur. Veniat « enim, inquit, misericordia tua & salutare tuum super me, & responsurus sum exprobrantibus mihi sermonem: id quod non contingeret utique, nisi quis iustificationes requireret. Eorum enim qui non sic dispositum habitum habent, confusio contingit in opprobrijs, ut non possint loqui. Auser à me opprobriũ, inquit, & uilipensionem. « Auferetur autem ex ore, ueritatis sermo, ut nihil amplius sit precanti, Ne auferas sermonem ueritatis ex ore meo. Quando autem hoc contingit, quum non seruauerit legem per omnia, quum non ambulauerit quis in dilatatione. Dilatari enim oportet cor, in quo quis CHRISTVM inambulantem capere uult: cuius gloriam non homines, sed cœli explicant. Cœli enim enarrant gloriam Dei, imò magis ipse pater, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est: quem non po- « test quis confiteri, si in altum loquatur aduersus proximum suum, si in antichristorum ordinem ac cognominationem seipsum confiteatur, defectione facta ab ordine ac cognomine Christianorum. De quibus dictum est, Ne attigeritis unctos meos. « Quis enim, inquit, est qui mentitur, nisi qui negat quod IESVS non est CHRI- « STVS? hic, inquit, est antichristus. Qui enim negat filium, neq; patrem habet. Qui uerò confitetur filium, etiam patrem confitetur. Quod igitur, inquit, ab initio audiuistis, hoc maneat in uobis. Et si, inquit, manserit in uobis quod ab initio audiuistis, etiam uos in filio manebitis, & patre. Manebimus autem, quum coram Deo & electis Angelis confitebimur, imò etiam coram regibus, & non fuerimus pudefacti. Loque- « bar enim, inquit, testimonia tua coram regibus, & non sum pudefactus: quoniam filius Dei, Deus ex Deo est, unus ex uno, ex ingenito unigenitus, electum ac præminẽs genimen genitoris, & dignus filius, principio creantis & inenarrabilis interpres inenarrabilis: Verbum & sapientia ac potentia, eius qui superat sapientiã & potentiam, & quicquid lingua loqui potest, & cogitatio mouere, genimen perfectum et manens, ex perfecto ac manente in identitate: quod neque defluxit ex patre, neque dissectum est ac diuisum, sed citra passionẽ ac integrè prodijt, ex eo qui nihil eorum abiecit, quæ habuit. Et Verbum est ac dicitur filius, non quidem uox patris, neque loquela intelligitur. Subsistit enim per seipsum, & operatur per seipsum omnia, & in seipso omnia. Quemadmodum & sapientia idem existens, non cogitatio patris intelligitur, neque motus & actio ipsius principalis, sed genimen simile patris, & quod characterem patris exactè exprimit. Hunc enim pater obsignauit Deus: & non in alio quidem est, nõ subsistit autem per seipsum, sed genimen actiuum, & quod fecit hoc totũ, & semper conseruat. Hæc sufficiunt ut & à Græcorum errore, & à Iudaica superstitione, & hæretica praua opinione nos liberent. Quandoquidem uerò quidam dictionum in Scripturis positarum sententiam peruertunt, & aliter quàm conuenit interpretantur, & neque uerborum uim, neque rerum naturam considerant, & Deitatem filij reprobare audent, offendentes ad dictionem creaturæ, quæ in Prouerbijs habetur: Dominus creauit me principium uiarum suarum in opera sua: eos sanè oportebat Spiri- « tum uiuificantem sequi, & non literam occidentem. Spiritus enim uiuificat. Age sanè audebimus & nos pauca de his tractare: nõ quod nõ perfectè dictum sit ab his qui ante nos dixerunt: profectò enim si quis hoc dixerit, insanierit: neq; quod docente opus habeatis, ipsi enim uos à Deo edocti estis: sed ut in conscientijs nostris manifestemur, quod concupiscimus spirituale beneficium uobis conferre. Credas igitur quod neque alibi in Scriptura, neque in præsenti loco, contraria uerba Scripturæ inter se sunt, etiamsi pugnare uideantur apud eos, qui sanam fidem non habent, aut intelligentia debili præditi sunt: & quod nullum exemplum in mundo inueniri potest, quod sufficiat per se clarè declarare unigeniti naturã. Et propterea Scriptura multis speculationibus ac cognominibus utitur, si quo modo possimus per ea, quæ circa nos sunt, com-

Contrarietas non est in Scriptura.

prehen-

prehendere id quod ſupra nos eſt: & per ea quæ cognoſcuntur, imaginari ignota, ſen ſim ac paulatim à manifeſtis ad occulta perducti. Quandoquidẽ igitur oportebat cre dentes in CHRISTVM, credere quod ſimilis eſt filius patri, utpote qui imago eſt eius, qui in omnibus eſt, & per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis ſunt & in terra. Imago autem non uelut inanimatum animati, neq; uelut actio artis, neq; uelut effectus opera tionis, ſed genimen genitoris. Et quia nõ phas eſt per corporalem humanam genera-tionem, unigeniti ante ſecula generationem exprimere, & uelut per exemplum ſapien tiæ, quæ humanas cogitationes patris cõplectitur, non tamen ut non in ſubſtantia ſit, & non exiſtat: ea de cauſa utriſq; uocibus uſa eſt Scriptura, & creaturæ, & generatio-nis, itemq; uoce creauit, & uoce genuit. Non quod contraria uideatur & in eodem & de ijſdem dicere: ſed ut per uocem creauit, ſubſtãtiam & ſtabilitatem, per genuit uerò, præminẽtiam unigeniti ac proprietatem declaret. Ego, inquit, ex patre exiui & uenio. Sufficiens eſt autem & ſapientiæ nomen, ut omnem paſſionis intelligẽtiam excludat. Sed quò ferimur, immemores eius, qui dixit: O altitudo diuitiarum & ſapientiæ ac ſci entiæ Dei, quàm imperſcrutabilia ſunt iudicia ipſius, & imperueſtigabiles uiæ ipſius. Habemus enim doctorem Spiritum ueritatis, quẽ dedit nobis Dominus poſt aſſum ptionem in cœlos, ut uideamus ea quæ à Deo nobis donata ſunt, in quo etiam loqui mur, non in doctis humanæ ſapientiæ ſermonibus, ſed in doctrinis Spiritus, ſpiritua-libus ſpiritualia comparãtes. In quo colimus & adoramus, quapropter ignominia af-ficimur. In quo prophetæ prophetarunt, in quo iuſti deducti ſunt. Per quem ad filiũ adducimur. Verum quid ſumus curioſi de natura? Nunquid enim uelut carnalibus, & non ſicut ſpiritualibus colloquimur? De alijs enim dictum eſt illud, Nõ poſſumus
» ad uos loqui ut ſpirituales, ſed uelut carnales. Timendum enim eſt, ne forte ex conten tione de incomprehenſibilibus, & ex inquiſitione eorũ, quæ aſſequi non poſſumus,
» in profundum impietatis incidamus. Et dixi, Cõmentis utar, & ipſa elongata eſt à me
» ultra quàm erat, & in altam profunditatem, quis inueniet ipſam? Simus memores eius qui dixit, Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Quum autem uenerit per fectum, tunc quod ex parte eſt abolebitur. Si quis ſibi uidetur cognoſcere, nondũ no-uit uelut noſſe oportet. Et propterea timendum eſt, ne forte dum conamur dicere, de quibus non poſſumus dicere, prohibeamur ut neq; dicamus de his, quę poſſumus di cere. Ex fide enim oportet loqui, non ex his quæ dicuntur credere. Credidi enim, in-quit, quapropter locutus ſum. Quum igitur de propria natiuitate pronũciare neque-untes, curioſe inueſtigemus, ac cõtendere nitamur de Dei generatione, quomodo nõ timor eſt, ne forte qui dedit non ſolum linguam diſciplinæ, ſed etiam ut ſciamus quan do oportet loqui, ob dicendi petulantiã ſilentio nos damnet? Id quod in beato Zacha ria factum eſt. Qui quum non credidiſſet ei, qui nũciarat natiuitatem filij, humanis ra-tiocinationibus Dei gratiam ac potentiã metiens, & diſceptans apud ſeipſum, an hoc natura poſſet, ut uir ſenex, ex prouectæ ætatis muliere filios ſuſciperet, quid inquit? Quomodo cognoſcam hoc quod ita futurum eſt? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea prouectæ ætatis in diebus ſuis. Proinde quum audiuiſſet, Ecce eris ſilens, & non po-teris loqui: egreſſus eſt, & non eſt loquutus. Quapropter omiſſa de ambiguis conten tione, & de his quæ ſupra nos ſunt, teneamus ea quæ accepimus. Quis enim eſt qui audeat ob cognitionem & ſcientiam inflari, quando ipſe qui reuelationibus dignus fa ctus eſt, qui in tertium cœlum aſſumptus eſt, qui audiuit uerba arcana, ad modeſti-am adactus eſt per ſtimulum in carne, ut ne ſe efferret. Et ipſe Propheta, qui dixit, Credidi, propter quod loquutus ſum: humiliatus ſum, inquit, non ſimpliciter, ſed ue-hementer. Quanto enim quis propius ad cognitionem peruenire uidetur, tanto ma-gis debet cogitare apud ſeipſum, quod homo eſt. De hoc audi quid dicat: Ego uerò dixi in exceſſu meo, Omnis homo mendax. Habentes igitur doctorem ueritatis, non

Imaginis ratio

Creauit et ge nuit uocũ uſus cur receptus.

Fides uerba præcedat.

amplius

amplius humanis doctoribus utamur, ſed intelligentes, neq; modos perſcrutemur, neque aliud quicquam. Quemadmodum enim generationem filij dicere non eſt, ita modum quo generauit pater, proferre non poſſumus. Sed putandum eſt ſufficere ad doctrinam hoc, quod omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Det ue rò Dominus, ut nos iuxta Abraamum ſentiamus, qui dicit: Nunc incœpi loqui ad Dominum meum, ego uerò terra ſum ac cinis: & non iuxta cedros Libani nos efferamus. Quia non in doctis humanæ ſapientiæ ſermonibus, ſed in doctrina fidei, æqualis & pacifica ſapientia acquiritur: neq; dubitemus, ſed quicquid facimus, ſic faciamus, ut Deo patri cum ipſo in ſancto Spiritu complaceamus. Cui gloria & imperium, & honor, & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Hactenus confeſsio Meletij.

Viſum eſt porrò pleriſque Arianorum, ut ipſum à Pontica regione transferrent, non in gratiam, neq; in quietem, ſed in moleſtiam grauiorem. Hinc concitant regem, ac deferunt uirum, uelut qui non confeſſus ſit creaturam perfectam, & depellunt ipſum ex ſua cathedra. Et noctu fugatur uir uſq; ad hæc tempora, qui etiam in hunc diem eſt in patria ſua, uir in precio ac exiſtimatione, præſertim per ea quæ nunc audiuimus ipſum præſtitiſſe, & ex his quæ nunc Antiocheni de ipſo confitentur, non amplius omnino, & ne in tranſcurſu quidem uocis creaturæ mentionem facientes, ſed coeſſentialem confitentes patrem & filium, & Spiritum ſanctũ, tres ſubſtantias, unam eſſentiam, unam Deitatem, quemadmodum eſt uera fides ab origine prophetica & euangelica ac apoſtolica, quam confeſſi ſunt patres noſtri & epiſcopi in Nicæa ſynodo congregati, coram Conſtantino Magno ac beatiſſimo Rege. Opto autem, ut contingat etiam ipſum uenerandiſſimum Meletium ſic confiteri, quemadmodũ hi qui ſub ipſo ſunt in Antiochia, & alijs quibuſdam locis confitentur. Sunt enim & aliqui qui uidentur cum ipſo ſocietatem habere, & cum ipſius ſynodo, qui blaſphemant Spiritũ ſanctum. Et de filio quidem rectè dicunt, uerum Spiritum ſanctum creatum putãt, & omnino à Deo alienum. De quibus poſtea in hæreſis ipſorũ ſubuerſione, omnia exactè pro uiribus dicemus. Venerandus igitur eſt nobis, uelut dixi, hic uir propter talem de ipſo famã. Nam & aliàs uita eius uenerabilis eſt, mores boni, & ipſe per omnia populis gratus, propter uitam ſuam apud omnes prædicatam. Quidam uerò etiam de hoc, non habeo quod dicam, an odio aut inuidia inducti, aut ſua ipſorum magnificare uolentes, aliqua narrarunt, quod non propter rectam fidem contra ipſum motus factus eſt, ſed propter regularia, inquiunt, negocia, & ob rixas inter ipſum & ſacerdotium ipſius, & quod ſuſcepit quos olim reiecit, ac anathemate percuſſit. Sed hæc non ualde approbamus, eo quòd maximè poſtea in ſua ſynodo quotidie multa correxit, ac confeſſus eſt in fide, uelut ſuprà à me iudicatum eſt. Oportet enim partim hoc pro uiribus, ac iuxta debilitatem noſtram in omnibus uere dicere. Fieri poteſt enim, ut non animaduerterit uir in impetu expoſitionis uerborum, nõ habeo quod dicam: fieri poteſt ut per ſimplicitatem ab ipſo prolatus ſit ſermo, Deus nouit: uerum in una parte repræhenſibiles ſunt duo aut tres ſermones in eadem expoſitione, in eo quod omnino de creatura, de filio Dei accipit in ipſius Deitate, etiam ſi uſq; ad nomen tantum: & in eo quod dicit, Super ſapientiam, & ſi quid aliud. Cæterum quum pauca aduerſus ea, quæ ab ipſis propoſita ſunt recenſuerimus, etiam hanc narrationem præteribimus. Dicite nobis ô uos, quid moleſti fuit dicere ſimilem eſſentia coeſſentialẽ, manifeſtè nobis confiteamini, quo & uos cognoſcamus proprios eſſe, & non alienos. Poteſt enim & ſimile eſſentia eſſe æs ad aurum, ſtannum ad argentum, plumbum ad ferrum. At non decipiet nos ueſtra excogitata & tornata fabuloſitas. Siquidem enim uultis quoſdam decipere, & mendaces prætextus dicere, quod non oportet dicere co eſſentialem, ut ne coniunctionem faciamus filium ad patrem, aut Spiritum ad filium

Meletij integritas.

Similis eſſentiæ ſignificatio.

& patrem

& patrem: etiam in hoc corruit ueſtra illa excogitata ratio. Non enim dicimus, ſimul eſſentialem, ſed coeſſentialem: quo nihil patris immutatum confiteamur, ſed Deum reuera ex Deo genitum, & nõ aliunde: neq; ex nihilo, ſed ex patre progreſſum ſine tempore, & ſine principio, & inenarrabiliter genitum, ſemper exiſtentem apud patrem, et nunquam eſſe deſinentem, ſed genitum, non confratrem, non propatrem. Nam uox con, duarum ſubſtantiarum ſignificatiua eſt, non alienarum natura. Quapropter uinculum ueritatis in hoc ex Spiritu ſancto diſpoſitum eſt in ore eorum, qui hanc uocem ediderunt. Et uides quod non erit prætextus, neq; potes contra rectam fidem dicere, et conſeruare eos, qui à te conficti ſermonis tui fabulam audiuerunt. Nimirum quod ſi quis dixerit coeſſentialem, coniunctionem confeſſus eſt, non enim amplius hoc erit. Nam per uocem coeſſentialẽ duo ſignificantur, et à uoce coeſſentialis indicatur quod genimen non eſt alienum à patre. Tu uerò quum confinxeris uocem ſimilis eſſentia, per nomen quidem eſſentiæ redargueris, per immutatam uerò confeſſionem cõdemnaberis, non quæ dicis ſentiens, ſed quę ſentis adulterare docens. Si enim omnino nõ eſt ex ipſo, uerum ſimilis ipſi eſt, multum abeſt à ueritate. Ex quacunq; enim materia uoluerit quis conſtruere aliquid, non ſanè æquale conſtruxerit id quod exprimit, ei quod exprimitur. Et enim ſtructuræ hoc opus eſt. At uerò quod generatur ex aliquo id ipſum ad genus ſimile, & ad ingenuitatis æqualitatem conſeruat ſpeciem. Si itaque non ex ipſo patre genitus eſt filius, uerùm extra ipſum fuerit, ſimilis autẽ eſſentia apud te per gratiam quam illi contribuis dicetur: nihil ipſi dediſti, ſed ex gratia ab ipſo excidiſti. Qui enim non honorat filium, uelut honorat patrẽ, ira Dei manet ſuper ipſum, ſanctus Apoſtolus dicit. Et rurſus, Ego ex patre exiui, et uenio: dicit ille qui dixit, Ego in patre, & pater in me: et qui dixit, Philippe qui uidit me, uidit patrem. Quum autem ſæpe de his tractauerimus, hæc nunc hic ſufficere putamus, quando eædem confutationes quæ ſuprà relatæ ſunt aduerſus radicem, quæ horum prauam opinionem produxit, etiam hic prædictos hos ſeminarios ſubuertere poſſint, itemq; eos qui ſe ab ipſis diuiſerunt, Acacium uidelicet & alios, qui ediderunt in Seleucia Iſauriæ aliam fidẽ præter eam, quæ eſt ueritatis: quam etiam ipſam ex ipſis editam in propatulum proferre cupientes, ſimiliter poſt Baſilij Anzyrani & Georgij Laodicenſis fidem, ex perſona omnium ſcriptam, totam perfectè propoſuimus. Quo uerò & hanc latenter quidem horrenda operantem, uerum quæ uelut per frœnum obturamẽtum accipit, propter ſimulationis tempus, non poſthabeam, & ut ne uidear hoc per obliuionem feciſſe, dicam etiam pauca aduerſus ipſam, & eos qui ipſam ediderunt, aduerſus prædictos in quam, Acacium, Euzoium, Eutychium, et alios. Et manifeſtum quidem eſt, quod editio præpoſita immutet confeſſionem ueritatis. Quo uerò non dicant aliqui per calumniam nos aduerſus hos dixiſſe, oſtendemus quæ in progreſſu temporũ uiſa ſunt, ac depræhenſa in prædicta ipſorum ſynodo. Ex ipſis enim Euzoius fuit, qui in Cæſarea diſcipulus illorum extitit, etiamſi Acatio ſucceſſit, poſt cõſtitutionem Philumeni à Cyrillo Hieroſolymitano cõſtituti, & poſt conſtitutionem Cyrilli ſenis ab Eutycho conſtituti, & poſt conſtitutionem Gelaſij rurſus à Cyrillo Hieroſolymitano conſtituti, ex ſorore enim ipſius erat. Conſtitutis enim his tribus, & ceſſantibus propter mutuam litem, rurſus conſtitutus eſt prædictus Euzoius. Ex ipſis itaq; & Gemellinus fuit, ex ipſis Philippus Scythopolita, ex ipſis Athanaſius Scythopolita, qui non latenter, ſed cũ loquendi fiducia, uelut temerario ſuo iudicio & inexperti, non ſolùm quæ Arij ſunt, docent, ſed pro ſecta ipſorum pugnant, & ueritatem docentes perſequuntur, nõ amplius ſermonibus ſubuertere cupientes, ſed etiam inimicitijs & bellis ac gladijs tradentes eos, qui rectè credũt, pernicię enim non in una ciuitate ac regione operati ſunt, ſed in multis. Ex ipſis eſt & Lucius hic, qui in Alexandria tãta perpetrauit in eos, qui confitentur filium Dei in ueritate. Ipſorum autem ſodalitas ſingulis diebus, cui intelli

Coeſſentialis ſignificatio.

Fides Seleucia damnata.

Cyrillus.

gentiam

gentiam Dei habenti non est nota, ita publicè prædicant creatum filium Dei, creatum item Spiritum sanctum, & alienum omnino ab essentia Dei. Nam Eudoxius, postquam finem sortitus est turpiter Georgius in Alexandria, primum locum suscepit, & amicitiam cum præminente potestate cõtraxit. Eudoxius igitur in suspicionem uenit, quod Hypatio & Eunomio adhæreret, eo quòd per blãditias quasdam redargutus, non cessaret sentire cum his, qui dissimilitudinem docent, etiamsi id occultaret. Quos enim in exilium fugauerant aliquando propter eiusmodi barathri expositionem, eos ipse ad profectum euexit, Demophilum, Hypatium, Eunomium, Aëtij discipulos. Qui Aëtius aliquando fugatus fuit in exilium ad Tauri partes, & à Georgio Alexandrino constitutus est diaconus: ex quo sanè radix eorum, qui dissimilitudinem ac inæqualitatem docent, exorta est: ita ut una quidem spinosa materia sit, et eadem radix, uerùm fissuræ diuersimodæ, sicut in unaquaque spina. Sic & horum malignitas, aliàs aliter, & aliter aliàs, falsas prauæ suæ hæresis interpretationes in peius proficientes effudit, & perniciem in mundum euomuit, quemadmodum etiam postea de hac inæqualitatem docente hæresi rursus dicemus. Cæterum nunc hæc hactenus bene se habere rati, quum uelut horrendum reptile subuerterimus, propulsatum'que conculcauerimus, mortuum relinquamus ac declinemus, & ad sequentes procedamus, Deum inuocantes, ut nobis similiter auxilium ferat, quo promissioni nostræ satisfacere possimus.

Contra Pneumatomachos, hæresim LXXIIII.

A Bhis Semiarijs & ab orthodoxis quidam geniti sunt homines (mõstra, ut ita dicam) duplicis naturæ & semiperfecti, quemadmodum Cẽtauros, aut Panas aut Sirenas, fabularum fictores nobis proposuerunt. Et aliqui quidem ab Ario orti, filiũ sanè non perfectam creaturam decernunt, sed filium sine tempore genitum. Tempus autem in suspicione dicunt, quod fuit à cœlo usq; huc. Non tamen alieni sunt à dictione, quam in primis Arius euomuit: nempe, Esse aliquando, quando non erat. Verùm ante tempora omnia ipsum esse per quem omnia facta sunt, dicentes, blasphemãt Spiritum sanctum. Alij uerò natura etiam de filio orthodoxè sentiẽtes, quod erat semper cum patre, et nunquam esse desijt: sed ex patre quidem ipsum genitum sine principio, & sine tempore dicentes, in Spiritum sanctum omnes hi blasphemi sunt, non connumerantes ipsum patri & filio in Deitate. Sæpe uerò de hoc multa disseruimus, & in unaquaq; hæresi ueram de ipso affirmationem non modicè exposuimus, quod cũ patre & filio Dominus appellatur. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarũ, spiritus ueritatis, spiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedẽs, & de filio accipiens, largiensq; dona diuersimodè prout uult, perscrutans etiam profunditates Dei, & cum filio existens, baptizans, obsignans, perficiens obsignatum. Quo uerò nõ hic laborem suscipiam, ea quæ à me dicta sunt in magno sermone de fide cõscripto in partes Pamphyliorũ, apponam, ad oppositionem quidem eorum, qui blasphemãt Spiritum sanctum, ad doctrinam uerò legentium, & ad exhilarãdos eos, qui digni facti sunt Spiritu sancto. Et sunt hæc.

Ex sermone Ancorato.

Apparuit gratia Domini ac Saluatoris nostri IESV CHRISTI, docens nos ut abnegata impietate ac mundana concupiscentia, temperatè ac piè & iustè uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentũ gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri IESV CHRISTI, qui dedit seipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibijpsi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum: deleto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis contrarius erat, sublatoq; ex medio, & in crucem affixo: exutis principatibus ac potestatibus, quas palàm uituperauit, ipsasq; in seipso in triumphum duxit: portis æreis confractis, & uectibus ferreis contri-

Epiphanij sermo Ancoratus

tis,lucem uitæ rurſus oſtendit:manum porrigens,deducens,uiam faciens,ſcalam cœlorum oſtendens,paradiſum rurſus habitare faciens.Habitauit itaq; in nobis,& iuſtificationē legis dās nobis ipſius ſpiritus,ut cognoſceremus ipſum,& quæ de ipſo ſunt, hoc eſt principium & finem uitæ:lex iuſtitiæ factus eſt nobis, lex fidei, lex ſpiritus, liber ex lege carnis peccati.Quapropter delector lege Dei ſecundùm internum hominem.Intra nos autem eſt CHRISTVS, ſiquidem habitat in nobis.Ipſe enim mortuus,uia uitæ pro nobis factus eſt,ut uiuentes non amplius ſibiipſis uiuāt,ſed ei qui pro nobis mortuus eſt & reſurrexit,& uitæ cauſa eſt.Nam iuramenti ante multa ſecula recordatus(ſecundum quod ait Dauid) Deus erat in CHRISTO,& mundum ſibiipſi reconciliauit,non reputans ipſis delicta ipſorum. Quia in ipſo omne complementum habitare uoluit,& per ipſum reconciliare omnia ſibiipſi,pace facta per ſanguinē crucis.Acceſſit itaq; ad diſpenſationem complementi temporum,uelut promiſſum eſt Abraam & reliquis ſanctis,ut reſtauraret omnia in ipſo quæ in cœlis ſunt & in terra.
Seditio autem erat & inimicitia in tolerantia Dei.Reconciliauit autem in corpore carnis ipſius,per ipſum faciens ambo unum.Venit enim pax noſtra, & interſeptum parietem deſtruxit,& inimicitiam in carne ſua,legem mādatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in ſeipſo in unum nouum hominem.Iuſſit autem & gentes cōcorporatas & ſimul participes accohæredes promiſſionis eſſe,dum dixit:Venite ad me omnes qui fatigati eſtis & onerati,et ego reficiam uos.Proinde quia ego debilis eram per carnem,demiſſus eſt mihi Saluator,in ſimilitudine carnis peccati talem diſpenſationē perficiens,quo me à ſeruitute redimeret,à corruptione,à morte. Et factus eſt mihi iuſtitia,& ſanctificatio ac redemptio.Iuſtitia quidem,quoniam per fidem ipſius peccata diſſoluit.Sanctificatio uerò,quia per aquam & ſpiritum & uerbum ſuum me liberauit.Redemptio uerò eſt ſanguis ipſius,dum pretium redemptionis agni ueri pro me ſeipſum tradidit,propitiationem purgationis mundi,reconciliationis omnium in cœlo & terra,myſterium ante ſecula & generationes occultum,implens temporibus decretis.Idem transformabit corpus humilitatis noſtræ,ut fiat conforme gloriæ ipſius, iuxta efficaciam potentiæ ſuæ,qua omnia ſibi ſubiecit: quoniam in ipſo habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.Receptaculum itaq; ſapientiæ ac Deitatis CHRISTVS mediator,reconciliat omnia Deo in ſeipſo,non reputans peccatū,occulta myſteria implens,per fidem Teſtamenti ſui prædenunciati à lege et prophetis:filius Dei prædicatus,filius Dauid dictus.Ambo enim,Deus & homo,mediator Dei & hominum,uera domus Dei,ſacerdotium ſanctum,dator ſancti Spiritus regenerantis ac reuocantis omnia rurſus Deo.Nam uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & uidimus gloriam eius,uelut gloriam unigeniti à patre.Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam tranſiens,corpus efficit,& ſingulos fructus iuxta ſimilitudinē.

Similitudines conceptionis Verbi Dei in uirgine Maria

Et in olea quidem,oleum pingue fit,aſſumpta ab ipſa eſſentia.In uite uerò,uinum dulce incorporatur.In fico autem,ficus dulceſcit.Et in ſingulis ſeminibus ad ſpeciem ipſorum naturam auget.Sic arbitror,Dei Verbum in Maria caro factum eſt, & in ſemine Abraam homo inuentus eſt iuxta promiſſionem.Inuenimus enim Meſſiam, de quo ſcripſit Moſes:& dixit ſanè Moſes,Deſcendat ſicut pluuia eloquium meū.Et Dauid, Deſcendat ſicut pluuia in uellus,& ſicut gutta ſtillans in terram.Lana itaq; ſuſcipiens rorem,uelleris fœcunditatē auget.Terra uerò ſuſcipiens ſpei agricolam pluuiā,auget fructum ex præcepto Domini contribuens naturam promptiorem,& ut accipiat ab ipſo amplius ſtudium habet.Sic ſanè etiam uirgo Maria,Vnde cognoſcā hoc,inquit, quod erit mihi iſtud,& audiuit,Spiritus Domini ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi.Quapropter & quod naſcetur ex te, ſanctum erit, & filius altiſſimi uocabitur,CHRISTVS in Angelo loquitur:efformat autem ſeipſum in ſua ipſius formatione,forma ſerui aſſumpta.Et Maria quidem haurit ſermonem ad conceptionem,

nem,uelut pluuiam terræ:ſeipſum uerò fructum oſtendit uerbum Dei,aſſumẽs mor talis naturam.Sic igitur ex ipſa hauriente,uelut terra & uellus,ueræ ſpei fructus,& ſan ctorum expectatio: uelut Elizabet dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, unum hoc aſſumpſit ex humana natura,quod paſſioni obnoxius fuit,quum paſſionis exors ſit Dei Verbum.Hic eſt panis uiuens qui de cœlo deſcen dit,& uitam dat.Hic ueræ oleæ fructus,oleum unctionis et compoſitionis,quod pre figurauit Moſes.Hic uera uitis,quam colit ſolus pater, botrum gaudij generans no bis.Hic aqua uiuens,quam ubi ſitiens homo acceperit, non ſitiet amplius, ſed eſt in uentre ipſius ſaliens in uitam æternam.Ex hac acceperunt noui agricolæ, & tradide runt in mundum, ueteres autem agricolæ reſiccarunt, & corruperunt propter incre dulitatem.Et ſanguine quidem ipſius ſanctificantur gentes,ſpiritu uerò proprio eue hit uocatos in cœlum.Quicunq; igitur ſpiritu ipſius ducuntur, hi uiuunt Deo. Qui uerò non,hi adhuc morti addicti ſunt,& animales aut carnales uocantur.Oportet igi tur reprobare opera carnis,quæ eſt munimentum peccati: & mortificare mẽbra mor tis per gratiam ipſius,acciperecq; Spiritum ſanctum,quem non habuimus gubernato rem,qui uiuificat me olim mortuũ. Quem ſi non accepero,moriar. Sine ſpiritu enim ipſius quiuis mortuus eſt.Si itaque ſpiritus ipſius in nobis eſt, qui ſuſcitauit ipſum ex mortuis,uiuificabit mortalia corpora noſtra,per inhabitantem in nobis ſpiritum ipſi us.At arbitror quod ambo habitant in homine iuſto, CHRISTVS & ſpiritus ip ſius.Si uerò CHRISTVS ex patre creditur, Deus ex Deo,& ſpiritus ex CHRI STO, aut ab utriſque,ſicut CHRISTVS dicit:Qui ex patre procedit: &, Hic de meo accipiet, CHRISTVS autem ex Spiritu ſancto,iuxta Angeli uocem: intelli go myſterium quod liberauit me,adero apud eum qui uenit ad me,fide,auditu,man ſione,amicitia.Seipſum enim Deus cognitum facit,ſeipſum CHRISTVS prædi cat,ſeipſum Spiritus ſanctus manifeſtat dignis.In Scripturis autem ſanctis trinitas no bis annunciatur,ac creditur citra curioſitatem,citra contentionem,per aſſenſum audi tus,ex hac fide ſalus gratiæ,ex fide iuſtitia citra opera legis.Scriptum eſt, Ex auditu fi dei ſpiritum CHRISTI dari his qui ſaluantur.Fides autem uniuerſalis præconũ Eccleſiæ uocibus hæc, ut puto, ſignificatur,prout ego quidem in fide inſtructus ſum ex Scripturis,Tria ſancta,tria conſancta,tria exiſtentia,tria coexiſtentia,tria in forma, tria conformia,tria operantia,tria cooperantia,tria in ſubſtantia extantia,tria coextan tia in ſubſtantia inter ſe conuerſantia. Trinitas hæc ſancta uocatur,tria exiſtentia, una concordia,una Deitas,eiuſdem eſſentiæ,eiuſdem ſubſtantiæ,eiuſdem potentiæ,ſimi lia ex ſimili,æqualitate gratiæ patris,& filij,ac Spiritus ſancti, quomodo uerò, ipſis docendum relinquitur. Nemo enim nouit patrem niſi filius,neq; filium niſi pater, & cui filius reuelarit.Reuelat autem per Spiritum ſanctum.Hęc igitur tria exiſtentia, aut ex ipſo,aut ab ipſo,aut ad ipſum,unicuiq; dignè intelliguntur,prout ſingulis ſeipſa re uelant:lucem,ignem,ſpiritum,& alijs ut puto uiſionũ ſimilitudinibus,prout dignus eſt homo cui inſeruitur.Ipſe itaq; eſt Deus,qui in principio dixit, Fiat lux, & facta eſt lux.Ipſe qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, quæ illuminat omnem ho minem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Da uid.Ipſe eſt Dominus qui dixit,In extremis diebus effundam de ſpiritu meo ſuper o mnem carnem,& prophetabunt filij ipſorum & filiæ ipſorum, & adoleſcentes ipſo rum uiſiones uidebunt:tres perſonas ſancti miniſterij oſtendens nobis ex ſubſtantia triplici exiſtente.Dico igitur CHRISTVM, miniſtrum & executorem factum eſ ſe circumciſionis pro ueritate Dei,ad implendum promiſſiones: comminiſtrare autẽ Spiritum ſanctum,traditum accepimus ex diuinis Scripturis,ſic.Demittitur CHRI STVS à patre,demittitur Spiritus ſanctus:loquitur in ſanctis CHRISTVS,loqui tur Spiritus ſanctus: ſanat CHRISTVS, ſanat Spiritus ſanctus:ſanctificat CHRI

Sanctæ Trinitatis myſteriũ

STVS, ſanctificat Spiritus ſanctus: baptizat CHRISTVS in nomine ſuo, baptizat
» Spiritus ſanctus. Sic dicunt Scripturæ, Emittes ſpiritum tuum, & renouabis faciem
» terræ: ſimile eſt illi dicto, Emittes Verbum tuum, & liquefacies ea. Miniſtrantibus ip-
Loci Scripturæ concordes de Chriſto et ſpiritu ſancto
ſis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus, Segregate mihi Barnabam & Sau
lum in opus ad quod uocaui ipſos: ſimile eſt illi, Dominus autem dixit, Ingredere in
ciuitatem, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emiſſi à Spiritu ſancto
deuenerunt ad Seleuciam: ſimile uelut quum Dominus dicit, Ecce mitto uos ſicut o-
» ues in medio luporum. Viſum eſt Spiritui ſancto nullum aliud imponere onus, præ-
» ter neceſſaria: uelut ſi dicat, Dico autem non ego, ſed Dominus, ut uxor à uiro ne ſepa
» retur. Penetrarunt autem Phrygiam & Galaticam regionem, prohibiti à Spiritu ſan-
» cto loqui uerbum in Aſia. Vbi uerò ueniſſent in Myſiam, conabantur in Bithyniam
» abire, & non permiſit ipſis ſpiritus: uelut quum dicit Dominus, Euntes baptizate o-
» mnes gẽtes. Et, Ne geſtetis perã, non uirgam, neq; calciamenta. Qui, inquit, dicebant
» Paulo per ſpiritum, ut ne aſcenderet Hieroſolyma. Et Agabus dicit, Hæc dicit Spiri-
» tus ſanctus, Virum cuius eſt hoc cingulum: ſimile, ſicut quum Paulus dicit, An expe-
» rimentum quæritis eius qui in me loquitur CHRISTI: &, Memores eſte uerborum
» Domini, quoniam ipſe dixit, Præſtat dare quàm accipere. Et nunc ecce ego uinctus
» ſpiritu uado: uelut quum ait Paulus, Vinctus IESV CHRISTI. Verũ ſpiritus mi-
» hi teſtimonium præbet per ciuitatem, dicens: ſimile ſicut quum ait, Dominus teſtimo
» nium præbet animæ meæ, quod non mentior. In uirtute ſecũdum ſpiritum ſanctifica
» tionis: ſimile ei quod dicit, Sanctus in ſanctis requieſcens. Et, Circũciſio cordis in ſpi-
» ritu: ſimile eſt uelut quum dicit, Et circumciſi eſtis circumciſione per manum non fien
» te, dum exuiſtis corpus peccatorum in circumciſione CHRISTI. Siquidem ſpiritus
» Dei habitat in uobis: ſimile eſt ei quod dicit, Quemadmodũ accepiſtis CHRISTVM,
» in ipſo ambulate. Et, Spiritus Domini loquutus eſt in me. Et, Sermo ipſius in ore
» meo. Et, Primitias ſpiritus habentes: ſimile ſicut quum dicit, Primitię CHRISTVS.
» Sed ipſe ſpiritus intercedit pro nobis, ſimile uelut dum ait, Qui eſt in dextera Dei, qui
» et intercedit pro nobis. Vt fiat oblatio gentium acceptabilis ſanctificata in Spiritu ſan
» cto: ſimile uelut quum ait, Dominus autem ſanctificet uos, ut ſitis ſinceri et inoffenſi in
» diem Domini. Nobis autem reuelauit CHRISTVS per ſpiritum ſuum: ſimile eſt illi
» dicto, Quando complacuit Deo qui ſegregauit me ex utero matris meæ per gratiã ſu
» am, ad reuelandum filium ſuum per me. Nos autem non ſpiritum mũdi accepimus,
» ſed ſpiritum ex Deo: ſimile eſt illi, Vos ipſos probate an CHRISTVS ſit in uobis. Tẽ
» plum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis: ſimile eſt illi, Inhabitabo in ipſis, & in-
» ambulabo, & ero ipſorum Deus, & ipſi erunt mihi populus. Sed & gratiam & iuſtiti
» am ex utriſq; dicit, Iuſtificati autẽ in nomine IESV CHRISTI Domini noſtri, & in
» ſpiritu Dei noſtri: ſimile eſt illi dicto, Iuſtificati autẽ ex fide pacem habemus apud Deũ
» per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM. Nemo poteſt dicere Dominum
» IESVM, niſi in Spiritu ſancto: &, Nemo poteſt Spiritum ſanctum accipere, niſi à Do
» mino. Diuiſiones autem donorum ſunt, idem uerò ſpiritus: & diuiſiones miniſterio-
» rum ſunt, idẽ autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idẽ autem Deus qui
» operatur omnia in omnibus. Sed & à gloria in gloriam, quemadmodũ in Domino,
» ita à ſpiritu. Et ne offendatis Spiritũ ſanctum, per quem ſignati eſtis in diẽ redemptio-
» nis: ſimile eſt illi, Num prouocamus Dominũ, num fortiores ipſo ſumus? Spiritus au
» tem expreſſe loquitur: ſimile eſt illi, Hæc dicit Dominus omnipotẽs, Et ſpiritus meus
» ſtat in medio ueſtrum: &, Si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater, & mãſionem
» apud ipſum faciemus. Eſaias autem, Et ſuper ipſum ſpiritus Dei: CHRISTVS uerò, Spi
» ritus Domini ſuper me, eo quòd unxit me. Et, IESVM à Nazaret quem unxit Deus
» Spiritu ſancto. Et, Dominus demiſit me, & ſpiritus ipſius. Manifeſta autem eſt & uox

Seraphim

Seraphim clamans, Sanctus, ſanctus, ſanctus, Deus Sabaoth. Si uerò audieris, quod per dexteram Dei exaltatus eſt, & promiſſionem à patre accipit: aut iubet, ut expectẽt promiſſionem patris, quã audiuiſtis, inquit, ex me. Aut, Quod ſpiritus ipſum expellit in deſertum. Aut quod ipſe dixit, Ne ſitis ſoliciti quid dicatis, quoniam ſpiritus patris mei eſt qui loquitur in uobis. Aut, Si uerò in ſpiritu Dei ejcio dæmonia. Aut, Qui uerò maledicit in Spiritum ſanctum, non dimittetur ipſi, &c. Aut, Pater, in manus tuas deponam ſpiritum meum. Aut, Puer creſcebat & cõfortabatur ſpiritu. Aut, IESVS autem plenus Spiritu ſancto reuerſus eſt à Iordane. Aut, Reuerſus eſt IESVS in uirtute ſpiritus. Aut, Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt: ſimile eſt ſicut quũ dicit, Quod factum eſt in ipſo, uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meum, & alium paracletũ dabit uobis ſpiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit ſatanas cor tuũ, ut mentireris Spiritui ſancto, dixit Petrus ad Ananiã: & poſtea, Nõ hominibus mentitus es, ſed Deo. Ergo Deus eſt ex Deo Spiritus ſanctus, cui mentiti erãt illi detracto precio agri. Aut, Manifeſtatus eſt in carne, iuſtificatus eſt in ſpiritu, maius hoc nõ poſſum dicere. Deus autẽ eſt etiam filius: Ex quibus, inquit, eſt CHRISTVS quantum ad carnẽ attinet, qui eſt Deus in omnibus. Crede, inquit, in Dominum IESVM, & ſaluaberis. Et loquutus eſt, inquit, ipſis uerbum Domini: quumq; perduxiſſet ille ipſos in domum, appoſuit eis mẽſam, & exultauit cum tota, quod credidiſſet Deo. Aut, In principio erat uerbũ & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Aut, Vt doctrinam Saluatoris noſtri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, erudiens nos. Aut, Expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ Domini & Saluatoris noſtri IESV CHRISTI. Nam idem eſt miniſterium Spiritus & Verbi Attendite, inquit, uobis ipſis, & toti ouili, in quo poſuit uos Spiritus ſanctus epiſcopos, ut paſcatis Eccleſiam Dei: ſimile eſt uelut quum dicit, Gratiam habeo, qui me potentem fecit, CHRISTO IESV Domino noſtro, quod fidelem me iudicauit, dum poſuit in miniſterium. Cooperatur itaq; uelut demonſtratum eſt, patri filius, et Spiritus ſanctus. Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum. Adorandus autem eſt ſpiritus ſanctus. Qui enim adorant Deum, eos in ſpiritu adorare oportet, & uerita te. Si uerò cooperantur hæc, creatura creaturam non efficit, neq; creata Deitas fit, neq; in menſura aut ambitu Deus cognoſcitur. Eſt enim circumſcriptus, incompræhenſibilis, inconſiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neq; adoratione colenda eſt creatura. Coluerunt enim creaturam præter creatorẽ, & ſtulti facti ſunt. Quomodo enim non eſt ſtultum creaturam Deum putare, & primum præceptum reprobare, quod dicit: Audi Iſraël, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt, non erit inte Deus recens. Cæterum in diuinis Scripturis uaria ſunt nomina patris, & filij, ac ſpiritus ſancti. Et pater quidem appellatur, pater omnipotens, pater omniũ, pater CHRISTI: filius uerò Verbũ, CHRISTVS, Lux uera: Spiritus autem ſanctus, paracletus, ſpiritus ueritatis, ſpiritus CHRISTI, ſpiritus Dei. Deus itaq; intelligitur pater, & lux præluſtris, & uirtus, & ſapientia. Si autem lux eſt Deus & pater, lux ergo ex luce eſt filius, et propterea lucem habitans inacceſſibilem. Virtus autem eſt totus Deus, & propterea Dominus uirtutũ. Sapientia eſt totus Deus, igitur ſapientia filius, ex ſapientia, in quo omnes theſauri ſapientiæ abſconditi ſunt. Vita item eſt totus Deus, igitur uita ex uita eſt filius, Ego enim ſum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem ſanctus ab utriſq; ſpiritus ex ſpiritu. Spiritus enim Deus & Deitas, donorum dator eſt, ueriſſimus, illuminator, conſolator & paracletus, conſiliorum patris annũciator. Sicut enim filius magni conſilij Angelus eſt, ſic etiam ſpiritus ſanctus. Sed accepimus, inquit, ſpiritum Dei, ut uideamus quæ donata ſunt nobis à Deo, quæ & loquimur, non in perſuaſiuis ſapientiæ ſermonibus, ſed in demonſtratione ſpiritus Dei, ſpiritualibus ſpiritualia comparãtes. At dicet quis, Igitur duos eſſe filios diximus, & quomodo eſt unigenitus? Quin

Spiritus ſanctus adorãdus

Nomina uaria patris & filij, ac ſpiritus ſancti.

imò tu quis es,qui cõtra Deum ratiocinaris? Si enim filium uocas eum,qui est ex ipso, spiritum uerò sanctum qui ab utrisq;: quæ solum fide intelliguntur à sanctis,lucida, lucem dantia,lucidam operationem habent, & per fidem lucis consona ad ipsum patrem fiunt. Audi ô bone,quod pater ueri filij est pater, totus lux: & filius ueri patris, lux de luce: non sicut facta aut creata,appellatione solum: &, Spiritus sanctus,spiritus ueritatis est,lux tertia à patre & filio. Alia uerò omnia adoptione,aut appositione,aut appellatione: non similia his actione,aut potentia,aut luce, aut intelligentia: aut sanè uelut dixerit quis,Filios genui & exaltaui: aut sicut dixerit quis,Ego dixi,dij estis,& filij altissimi omnes: aut uelut dicat quispiam,Qui peperit glebas roris: aut uelut dixerit aliquis,Ex quo omnis patrum familia in cœlo & in terra: aut sicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum,& creo spiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchæ uerus ille pater incepit esse pater,aut unquam desijt tempore esse pater. Si enim incipit esse pater: filius ergo erat aliquãdo alterius patris,antequam esset ipse unigeniti pater. Iuxta similitudinem autem dum patres patrum & filij considerantur, in infinita antiquitate uerè patrem inuenire est. Neque uelut reliqui filij adoptione, uerus filius adolescens est,ut sit filius. Si enim adolescens est ut sit filius: erat aliquando tempus, quando non erat pater,pater unigeniti. Neque uelut reliquit spiritus, spiritus ueritatis creatus aut factus est. Neque uelut reliqui Angeli,magni cõsilij Angelus uocatur. Illi enim principium habent & finem,hi uerò imperuestigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia in infinita secula, cooperantes patri, illi uerò creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos,hi uerò coluntur ab uniuersis creaturis. Et hi quidem sanant creaturas,illi uerò medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito,hi uerò iudicium iustum habent. Et illi quidem tempore sunt, hi uerò non sunt in tempore. Et hi illuminant omnia, illi uerò illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum,illi uocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et, ut summatim dicam, illi hymnis celebrant sanctitatem in cœlis cœlorum,ac reliquis inuisibilibus locis: hi uero celebrantur,& dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem spiritus dicit Scriptura, Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. &, Omnes spiritus laudate Dominum. Cæterùm dignis dantur dona discretionis spirituum. Aliqui enim cœlestes sunt,gaudentes ueritate: aliqui terrestres,ad fraudem & errorem appositi: aliqui subterranei, abyssi & tenebrarum filij. Ipsum enim Euangeliũ dicit eos rogasse,ut ne mitteret ipsos in abyssum. Similiter autem & spiritibus imperauit,& spiritus expulit uerbo,et non permisit ipsis loqui. Dicitur autem spiritus iudicij,& spiritus combustionis: & dicitur spiritus mundi. Nos uerò,inquit,spiritum mundi non accepimus. Sed & spiritus hominis. Quis enim nouit ea,quæ sunt hominis,nisi spiritus hominis? Et spiritus uadens, ac non reuertens. Nam spiritus pertransijt in ipso,& non existet. &, Destrues spiritum ipsorũ, & deficient. Et spiritus prophetarum prophetis subduntur. Ecce spiritus falsus stetit coram Domino,& dixit ipsi, Per quid decipies Achaab? Et ero, inquit, spiritus falsus in ore pseudoprophetarum. Dicitur porrò & spiritus compunctionis esse, & spiritus timiditatis,& spiritus Pythonis,& spiritus scortationis,& spiritus procellæ, & spiritus uerbosus,& spiritus debilitatis,& spiritus immundus,& spiritus surdus, & spiritus mutus,& spiritus uix loquens,& spiritus ualde horrendus,qui uocatur Legio,et spiritualia nequitiæ. Infinita autem sunt eloquia sapientibus de spiritibus. Sicut enim multi filij adoptione aut appellatione, non autẽ ueritate,eo quòd principiũ habent & finem,& hoc per peccatũ: sic etiã spiritus multi adoptione aut appellatione,etiãsi peccato nõ careant. Verùm Spiritus sanctus solus appellatur à patre & filio, spiritus ueritatis,& spiritus Dei,& spiritus CHRISTI, & spiritus gratiæ. Largitur enim unicuiq; bonum diuersimode,alteri spiritum sapientiæ,alij spiritum cognitionis, alij spiritum fortitu-

Spiritus multi in Scriptura.

fortitudinis,alij ſpiritum ſanationum,alij ſpiritum prophetiæ,alij ſpiritum diſcretionis,alij linguarum,alij interpretationũ,& reliqua dona,uelut ait: Vnus autem & idẽ Spiritus eſt,qui diuidit unicuiq; ut uult. Quoniã ſpiritus tuus bonus deducet me,inquit Dauid. Et ſpiritus ubi uult ſpirat: ſubſtantiam ſancti Spiritus per talia nobis oſtẽdens: Et uocem eius audis,ſed non ſcis unde uenit,& quò uadit. Et niſi nati fueritis ex aqua & ſpiritu: ſimile eſt illi quod Paulus dixit, In CHRISTO enim IESV ego uos genui,& de hoc dicit Dominus, Quum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis ſpiritum ueritatis,qui à patre procedit,ille teſtimoniũ præbebit de me. &, Adhuc multa habeo quæ dicã,ſed non poteſtis portare nunc: ubi uerò uenerit ille ſpiritus ueritatis,deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à ſeipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur,et uentura annunciabit uobis. Ille me glorificabit,quia de meo accipiet, & annunciabit uobis omnia. Si itaq; à patre procedit,et ex meo (inquit Dominus) accipiet,quemadmodum nemo nouit patrem,niſi filius,neq; filium niſi pater: ſic auſim dicere,quod neq; ſpiritum,niſi pater & filius,ex quo procedit,& à quo accipit: & neq; filium & patrem,niſi Spiritus ſanctus,qui uerè glorificat,qui docet omnia, qui teſtificatur de filio,qui ex patre & ex filio ſolus dux eſt ueritatis,legum expoſitor ſanctarum legis ſpiritualis enarrator,prophetarum doctor,apoſtolorum magiſter, euangelicorum dogmatum luminare,ſanctorum electror. Lux uera ex uera luce,eſt filius naturalis,filius uerus,filius genuinus,ſolus ex ſolo: cum ipſo etiam ſpiritus, ſed ſpiritus qui nominat,hic Deus eſt qui glorificatur,ſemper in Eccleſia pater,ſemper filius, ſemper Spiritus ſanctus,altus alti & altiſſimus,intellectualis,gloriam habens immẽſam,quo inferiora ſunt creata & facta. In ſumma,omnia quæ intelliguntur,& ſingula quæ mẽte compræhenduntur. Deitas autem una in Moſe maximè denunciatur. Dualitas in prophetis uehementer prædicatur. Trinitas autem in Euangelijs manifeſtatur, ampliꝰ iuxta temporum occaſiones ac generationes conueniens iuſto in cognitionem ac fidem. Cognitio autem hæc immortalitas ex fide dicitur,hæc adoptio in filios fit. Verũ primùm iuſtificationes carnis enarrat,uelut ambitum templi externũ excitans in Moſe. Secundas uerò iuſtificationes animæ exponit, uelut ſancta ornans in reliquis prophetijs. Tertias autem iuſtificationes ſpiritus, uelut propiciatorium & ſancta ſanctorum concinnans in Euãgelijs ad ſuam habitationem. Tabernaculum uerò ſanctum, templum ſanctum, ipſum iuſtũ habet ſolum qui in his uerſatur. Habitat autẽ in ipſo, una Deitas incorruptibilis, una Deitas imperueſtigabilis, incompræhenſibilis, inenarrabilis, inuiſibilis, ſeipſam cognoſcens ſola, ſeipſam oſtendens quibus uult, teſtes ſibiipſi excitans, uocans, præfiniens, glorificans, ex inferno exaltans, ſanctificans, uniens rurſus ad ſuam ipſius gloriam ac fidem tria hæc, cœleſtia, terreſtria, ac inferna: ſpiritũ, animam, carnem, fidem, ſpem, charitatem: præterita, præſentia, futura: ſeculum ſeculi, ſecula ſeculorum, ſabbata ſabbatorum: circumciſionẽ carnis, circumciſionem cordis, circumciſionem CHRISTI in exuendo corpus peccatorum. In ſumma, purificat ſibijpſi omnia, inuiſibilia & uiſibilia, thronos, dominationes, principatus, poteſtates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox ſancta, à gloria in gloriã, ſanctus, ſanctus, ſanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum ſancto Spiritu. Cui gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen. Et dicat, qui ſic credit, Fiat, Fiat.

Hactenus ex ſermone Ancorato.

Iuſtificatio triplex.

Et hæc quidem ſunt, quæ iam de fide patris ac filij & Spiritus ſancti ſcribentes, breuiſſime pro noſtra mediocritate expoſuimus, & ex antea dictis appoſuimus. Adhuc autẽ perſeuerabimus ad uitæ noſtræ confirmationem in producẽdis piè teſtimonijs, & in pia tractatione ex recta ratiocinatione de Deitate. Etenim in ſuperioribus oſtenſum eſt per multa teſtimonia, quod unigenitus communiter cum patre facit, & æqualiter in omnibus perficit ac largitur, uelut ex patre exiſtens: & non alienus à patris po-

tentia

tentia & deitate,ſed coeſſentialis patri. Non ſolũ autem filius,ſed eti Sãpiritus ſanctus cooperatur filio & patri,& æqualiter facit,donans ac largitus prout uult, uelut qui & ipſe reuera ex Deo eſt,& nõ alienus à patre & filio,ſed coeſſentialis patri ac filio. Atque hoc omnibus manifeſtè per omnia ex tot teſtimonijs demonſtratũ eſt,ac demõſtrabi tur. Nũc uerò propter aduerſarios & inimicos ſancti ſpiritus,de ſolo ſancto ſpiritu ea quæ pia ſunt,ex recta ratiocinatione,& ex eiuſdẽ diuinæ Scripturæ teſtimonijs recen ſuimus,& prioribus amplius addemus uelut cõſequẽter uera pietas de ſancto ſpiritu habet. Eſt enim ſpiritus ſanctus unicus,qui ab omnibus adoraẽ, & ab omnibus creaturis ac facturis deſideratur,& nulli adæquatur,nõ Angelo,nõ alij ſpiritui,ſed unicus eſt. Quũ enim multi ſpiritus ſint,hic omnium ſpirituum ſupremus eſt,uelut exiſtens ſemper ex patre,& nõ de alijs ex nihilo factis exiſtens. Multi enim ſunt ſpiritus. Vnus autem eſt ſpiritus ſanctus,uelut unus Deus,& unus unigenitus filius Dei,ſic & ſpiritus ſanctus Dei,à Deo autẽ & in Deo. Verũ unigenitus filius incõprehenſibilis eſt, & ſpiritus incomprehenſibilis,ex Deo autẽ & non alienus à patre & filio. Non autẽ eſt coniunctio cum Patre et Filio,ſed trinitas ſemper exiſtens eiuſdem eſſentiæ, nõ alterius eſſentiæ à deitate,nõ eſt enim deitas alia ab eſſentia,ſed ipſa per ſe deitas, & ex eadem deitate filius & ſanctus Spiritus. Et ſpiritus quidem,Spiritus ſanctus eſt,filius uerò filius. At ſpiritus ex patre procedens,& de filio accipiens,perſcrutãs profunditates Dei,annuncians quæ filij ſunt in mundo,ſanctificans,ſanctos faciens per trinitatẽ,ter
» tius nomenclatura: nam trinitas eſt pater,& filius,& ſpiritus ſanctus. Euntes enim,inquit,baptizate in nomen Patris,& Filij,ac Spiritus ſancti: ſigillum gratiæ, non coniũctio trinitatis,non alienus à ſanctificatione,non diſparatus nomẽclatura, non alienus à largitione,ſed unus Deus,una fides,unus Dominus,una gratia, una Eccleſia, unũ baptiſma. Semper enim trinitas eſt,uelut ſæpe dixi,& nunquam trinitas additionem
» accipit, id quod dulce eſt confiteri,& nulla ſatietas dicere. Dulcia enim, inquit Propheta,gutturi meo eloquia tua. Et ſi dulcia ſunt eloquia, quanto magis nomen ſanctum trinitas,fons omnis dulcedinis? Trinitas igitur quæ ſic numeratur, Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus. Non autem coniunctio eſt trinitas, neque diſparata eſt à ſua unitate,uerum in ſubſtantia perfectionis perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus ſanctus: Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus. Et rurſus ſpiritus locatur in do.
» norum largitionibus. Diuiſiones enim donorum ſunt, idem autem ſpiritus. Et diui-
» ſiones miniſteriorum ſunt,idem autem Dominus. Et diuiſiones operationum ſunt, idem autem Deus,qui operatur omnia in omnibus. His uerò ſic ſe habentibus, cauti ſimus ne à ueritate excidamus, ſed ueritatem confiteamur, non patrocinantes Deo, ſed piè intelligentes,ut ne pereamus. Intolerabile enim eſt,creatum quid in trinitate di
Sanctæ trinitatis myſteriũ explicatum. cere,aut cogitare,aut etiam poſtea genitum. Sed ſemper erat Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus. Neq; confrater eſt filius patri,neque coniunctio. Et Spiritus neque coniunctio,neq; confrater eſt patri & filio. Verum filius genitus ex patre, & Spiritus procedens ex patre,ita ut trinitas inenarrabilis ſit in identitatis glorificatione, & filius incomprehenſibiliter ſit cum patre & Spiritu ſancto,ſimiliter ut nunquam deficiat trinitas à ſua ſempiternitate. Pater igitur ſemper ingenitus & increatus, & incomprehẽſibilis. Filius autem genitus,ſed increatus ac incomprehenſibilis. Spiritus ſanctus ſemper,non genitus,non creatus,non confrater,non propater,non nepos: ſed ex eadem eſſentia patris et filij. Spiritus enim eſt Deus. At huiuſmodi munitæ uitæ noſtræ teſtimonia in tota Scriptura habentur. Verum de pluribus pauca apponam pro uiribus,ne narrationem de ſpiritu in præſens ſine teſtimonijs relinquã. Statim etenim pa-
» ter de filij præſentia dicit,Ponam ſpiritum meum ſuper ipſum, & iudicium gentibus annunciabit,quod genuinum prædicet Deũ ſanctum ſuum ſpiritũ omnibus credentibus ad ſalutem. Vnigenitus uerò ad idem teſtimoniũ apponens dicit,Spiritus Do-
» mini

mini ſuper me,eo quòd unxit me,quo aduentus ipſius in carne Spiritu ſancto munitus,& credentibus prædicatus,ex CHRISTI teſtimonio claram confeſſionem habe ret,quod ſpiritus non eſt alienus à Deo.Rurſus autem dicit Dominus de Spiritu, ſpi« ritus patris mei eſt,qui loquitur in uobis.Et rurſus,uelut nõ alienus ſit Spiritus à Dei« tate Dei,inſufflauit in faciem diſcipulorum,& dixit:Accipite Spiritum ſanctũ. Et rurſus,ut oſtenderet ſuam æqualitatem ac coeſſentialitatem ad Spiritum ſuum & patris ſui ſanctum,dicit:Si diligitis me,mandata mea ſeruabitis.Et ego rogabo patrem,& a« lium paracletum dabit uobis,tanquam ipſe Dominus ſit paracletus, & Spiritus ſanctus ſimiliter ſit ſymparacletus. At apoſtoli oſtendentes quod non eſt ſeruus ſpiritus, ſed eiuſdem deitatis,autoritatem ipſius demonſtrantes, dicunt: Et dixit Spiritus ſanctus,Segregate mihi Barnabam & Saulũ,ad opus ad quod uocaui ipſos,& cætera. A« poſtolus autem clarè de ipſo dicit:Dominus autẽ eſt Spiritus. Vbi uerò Spiritus Do« mini,illic libertas,& uos populus Dei eſtis, & Spiritus Domini habitat in uobis. Si itaq; templum Dei uocamur propter habitationem ſancti Spiritus,qui audeat repro bare Spiritum,& abalienare ipſum ab eſſentia Dei,quũ palàm Apoſtolus dicat, Vos templum Dei eſtis:propter inhabitantem in ipſius dignis Spiritũ ſanctum. Quomodo uerò alienus à Deo erit Spiritus,qui profunditates Dei ſcrutatur:Et ne dixeris mi hi,ſcrutatur,& nondum cognoſcit:uelut quidam maledicere audent, & ſeipſos perdere,alioqui idem ſanè dixerint & de patre,quoniã etiam de ipſo ſcriptum eſt, Quod ſcrutatur promptuaria uentris. Et ſi impiè intelliges,eo quod non additaeſt uox Cognoſcit,ad uocẽ Scrutatur,de Spiritu ſancto: impius utiq; fueris, dum cogeris etiam de patre eandem opinionem proferre. Neque enim de patre ſcrutante promptuaria uentris,addita eſt uox Cognoſcit. Neq; enim erat opus dicere, quum prænotio Dei clarè indicetur,& ex uoce ſcrutatur,perfectè enuncietur. Sic etiam de Spiritu & filio, quum unam cognitionem ac prænotionem palàm habeat ſancta Trinitas,perfectionemque acidentitatem. Et infinita poſſunt de his dici, & ingens teſtimoniorum moles ex diuina Scriptura produci,& res ipſa diffuſe ampliari,ut etiam legentibus moleſtia inducatur. Verum ſufficienter in unaquaq; hæreſi multa loquuti, omnes illas nos imbecilli per potentiam Dei ſubuertimus, & alienas à ueritate eſſe demonſtrauimus, & ſingulas blaſphemare ac negare ueritatem, aliam plus, aliam minus: quemadmodum & hi faciunt fruſtra in Dominum blaſphemãtes,& in Spiritum ſanctum,et non habentes neque hic,neque in futuro ſeculo peccatorum remiſſionem iuxta ipſa adeò Domini uerba,propter blaſphemiam in Spiritum ſanctum,et ab ipſa ueritate conculcati,inſtar horrendi ceraſtæ unicornis:quum mentis blaſphemia totum corpus corrumpere poſſit,uelut ex Domini ſermone, & uera unigeniti confeſſione perſuaſi ſumus,quoniam blaſphemanti in Spiritum ſanctum,neq; in hoc ſeculo, neque in futuro remittetur,uelut dixi. Conculcati itaque ſunt ac contriti,& non ualentes contra ueritatem. Portæ enim inferni uerè ſunt omnes hæreſes, ſed contra petram non præualebunt,hoc eſt contra ueritatem. Etiamſi enim aliqui ex ipſis uoluerint dicere, Fidem equidem editam in Nicæa etiam ipſi confitemur,oſtende uerò mihi ex ipſa,quod Spiritus ſanctus in Deitate,connumeratur:comperientur,quod etiam ex ipſa redarguantur. Non fuit autem tunc de Spiritu quæſtio. Nam ad hoc quod pro tempore ac tempore accidit,ſynodi cautionem faciunt. Quandoquidem igitur Arius in filium maledicentiam produxerat,ea gratia cum ampliore diſputatione exacta ſermonum certitudo facta eſt. Vide uerò ab ipſa confeſſione, quod neque in hoc comperientur aliquid dicere pneumatomachi ſpiritũ blaſphemantes, et à dono ac ſanctificatione eius alieni. Statim enim ipſa æditio cõfitetur,& negat. Credimus in unum Deum patrem omnipotentẽ. At credimus,nõ ſimpliciter dictum eſt,ſed fides in Deum. Et in unum Dominum IESVM CHRISTVM, non ſimpliciter dictum eſt,ſed fides in Deum.

Paracletus ipſe Dominus eſt.

Ceraſtes unicornis.

Nicæa ſynodus quæſtionẽ de ſancto Spiritu ignorauit.

Et

Et in Spiritum ſanctum, & non ſimpliciter dictum eſt, ſed in unam glorificationem, et in unam unitatem Deitatis, & in unam coeſſentialitatem, in tria perfecta, unam uerò Deitatem, unam eſſentiam, unam glorificationem, unam dominationem, à uoce credimus, & credimus, & credimus. Atq; hic corruit talium diſputatio. Et quouſq; extendo ſermonem, quum hæc ſufficere putem his, qui ueritatẽ diligunt? Quapropter præteribo & hanc, inuocans Deum, ut nobis conſueto more opem ferat ad horum omnium ſubuerſionem, quo per uirtutẽ ipſius abſoluta promiſſione noſtra, per omnia ipſi gratias agamus.

Contra Aërium, hæreſim LXXV.

AErius quidam rurſus ſimiliter exortus eſt, magnum mundo malũ, furioſus mente, elatus opinione. Omnem enim hæreſim, temeritate eorum quæ facta ſunt ab initio uſque ad finem, aut uanæ gloriolæ, aut elationis faſtuoſæ gratia effecit. Aut fecit ſanè hæc concupiſcentia, aut æmulatio erga proximos, aut exacerbatio, aut petulantia. In ſumma, cæcitas ex diabolo eſt: non quod diabolus poſſit decipere non uolentem, ſed quod unuſquiſq; ſibiipſi autor fit operationis peccati, quo ut inquit, probi ac integri manifeſti fiant. Hic Aërius in hunc uſq; diem uiuit in carne, & ſupereſt in uita, Arianus quidem in totum, aliter enim non ſentit, quàm uelut Arius, & adhuc ultra amplius quæ Arij ſunt perſcrutatur, acutus lingua, & armatus labijs in hac parte, qui pertrahat ad ſeipſum deceptum exercitum, & multitudinem eorum quibus ſemper pruriunt aures, & laxa mens eſt. Nam & ipſe magnam quandam fabuloſam ac uanam opinionem mundo excogitauit, quæ riſum quidem excitat prudentibus, & tamẽ per hanc multos decepit ac allexit. Hic condiſcipulus fuit Euſtathij Sebaſtei, Sebaſteæ Ponti appellatæ regionis, ſiue paruæ Armeniæ. Simul enim exercebantur prædictus Euſtathius & Aërius. Quum autem ueniſſet Euſtathius ad epiſcopatum, ille magis concupiſcebat, ſed non peruenit ad ipſum. Hinc oritur æmulatio. Videbatur autem Euſtathius blandiri Aërio, ſtatim enim poſtea conſtituit ipſum presbyterum, & xenodochium ſiue peregrinorum hoſpitium ipſi committit, quod ab alendis pau-

Ptochotrophe um. peribus Ptochotropheum in Ponto appellatur. Talia enim quædam extruunt ob amorem hoſpitalitatis, & mutilatos ac imbecilles illic diuertere facientes, uictum ſuppeditant ac neceſſaria pro uiribus Eccleſiarum præſides. Quandoquidem igitur ira ab ipſo non deficiebat, quotidie augeſcebant ſermones, & æmulatio ipſorum in medium progrediebatur, ſermonesq; non boni & calumniæ ab Aërio contra Euſtathium proficiſcebantur. At Epiſcopus Euſtathius accerſito Aërio, blandiebatur, hortabatur, minabatur, infremebat, conſolabatur, & nihil perficiebat. Nam quod ab initio deiectum erat, in magnum malum ipſum opus impellebat, tandem itaque relicto ptochotropheo, Aërius diſceſſit. Hinc prætextum uelut contra inimicum uolens inuenire, aut contra aduerſarium telum mittere, perſcrutabatur: & de cætero apud omnes calumnians Euſtathium dicebat, Non amplius talis eſt, ſed declinauit ad pecuniarum collectionem, & ad omnis generis poſſeſſionem. Et hæc ſanè per calumniam excogitauerat ille, reuera autem quum Euſtathius eccleſiaſticas neceſſitates haberet in manibus, aliter facere non poterat, & probabilia uidebantur, quæ ab Aërio dicebantur. Reputauerit autem fortaſſis quis ſecum, quandoquidem contra Aerium dicentes, Euſtathium obiter induximus, nunquid etiam Euſtathium laudibus uehimus? Equidem uitam ipſius ac politiam non pauci uiri admirantur, utinam au-

Euſtathius Arianus. tem & fide recte ſenſiſſet. Arij enim dogma etiam ipſe ab initio uſque ad finem obtinuit, & neque perſecutionum tribulationes ipſum correxerunt. Perſecutionem enim paſſus eſt cum Baſilio & Bleuſio ac reliquis. Viſus eſt autem & ad Liberium beatum Romę epiſcopum unà cum multis epiſcopis legatum agere, et editioni ſynodi in Nicæa factæ, ac rectæ fidei confeſſioni ſubſcribere. Verum poſtea uelut recordatus et

Liberius Romanus Epiſcopus

ex ſom-

ex ſomnijs expergefactus, rurſus priora prauæ Arianorum opinionis conſiderare non deſtitit. Attamen de Aërio nobis ſermo eſt, quapropter rurſus ad ipſum oratio dirigenda eſt. Hic Aërius propter huiuſmodi rationes in principio quidem renunciationem iactat, relicto autem ptochotropheo, magnam multitudinem uirorum ac mulierum allexit. Fugabatur autem ipſe cum ſuis ab Eccleſijs & agris ac uicijs, & alijs ciuitatibus. Sæpe uero cum multa ſua turba uigilantes ac ſobrij in agris degebant, ſub dioque & ſub petra pernoctabant, & ad ſyluas confugiebant. Erat autem ipſi ſermo furioſus magis, quàm humanæ conditionis, & dicebat, Quid eſt epiſcopus ad presbyterum? Nihil differt hic ab illo, unus enim eſt ordo, & unus (inquit) honor, & una dignitas. Imponit manus epiſcopus, ita etiam presbyter. Lauacrum dat Epiſcopus, ſimiliter & presbyter: diſpenſationem cultus diuini facit epiſcopus, & presbyter ſimiliter. Sedet epiſcopus in throno, ſedet etiam presbyter. In hoc multos decepit, & ducem hunc habuerunt. Deinde ait, Quid eſt paſcha, quod apud uos perficitur? Iudaicis fabulis rurſus addicti eſtis: Non enim oportet (inquit) paſcha peragere, paſcha enim noſtrum immolatus eſt CHRISTVS. Deinde qua ratione poſt mortem nominatis (inquit) nomina mortuorum? Orat enim (inquit) uiuens, aut diſpenſationem facit, quid profuerit mortuo? Si uero omnino preces eorum, qui hic ſunt, pro ſunt illis qui iſthic ſunt, igitur nemo ſit pius, neque boni quicquam faciat, ſed acquirat amicos quoſdam per quem uult modum, aut per pecunias perſuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent pro ipſo, ut ne quid illic patiatur, neque immedicabilia peccata ab ipſo perpetrata requirantur. Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum. Hæc enim Iudaica ſunt, & ſub iugo ſeruitutis. Iuſto enim lex non eſt poſita, ſed patricidis ac matricidis, & reliquis. Si uero omnino uolo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipſo, & ieiunabo propter libertatem. Vnde apud ipſos ſtudium eſt, ut potius in die Dominica ieiunent, quarta uero & proſabbato edant. Sæpe uero etiam quarta ieiunant, non ex ſtatuto, ſed ex propria, ut inquit, uoluntate. In diebus autem paſchatis quando apud nos fiunt humi dormitiones, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, uigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum ſalutes per ſanctas afflictiones: ipſi à ſummo mane obſonantur, carneq; ac uino uenas ſuas explentes cachinnantur, ridentes ac ſubſannantes eos, qui ſanctum hũc cultum hebdomadis paſchatis perficiunt. Tametſi enim renunciatorium habeant hi uitę modum, non tamen exercetur apud ipſos, ſed multò plus carnis eſus & uini potus: Niſi fortaſſe rari aliqui in medio ipſorum ex propria uoluntate hoc uelint, uerum plerique ipſorum magis utuntur largis edulijs, carnis eſu & uini potu, uelut ſæpe dixi. Hæc ſunt quæ Aërius in mundum euomuit. Oſtendit itaque intelligentiam & incredulitatem ſuam, per ea quę rurſus ad prauam artem, in mundum furioſe inuexit. Verum ad oppoſitiones aduerſus ipſum deueniamus, paucarecenſentes atque ſic prætereuntes, & quod quidem tota res, eſt ſtultitiæ plena apud prudentes, manifeſtum eſt. Dicere enim ipſum epiſcopum & presbyterum æqualem eſſe, quomodo erit poſſibile? Epiſcoporum enim ordo, Patrum generator eſt, Patres enim generat Eccleſiæ. Presbyterorum uero non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Eccleſiæ: non tamen patres aut doctores. Et quomodo poſſibile erat, presbyterum conſtituere non habentem manuum impoſitionem ad eligendum, aut dicere ipſum æqualem eſſe epiſcopo? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipſius & æmulatio. Profert autem ad errorem ſuum & eorum, qui ipſum audiunt, quod Apoſtolus ſcribit presbyteris & diaconis, & non ſcribit epiſcopis. Et ad epiſcopum dicit, Ne neglexeris donum, quod in te eſt, quod accepiſti per manus presbyterij. Et rurſus in alio loco, epiſcopis & diaconis ſcribit. Quare eſt, inquit, idem epiſcopus & presbyter? Et non nouit ille, qui conſequentię ueritatis ignarus eſt, & hiſtorias profundiſſi-

Epiſcopus non differt à presbytero.

Paſcha nõ eſt peragendum.

Mortuis uiuorum preces nõ prodeſſe.

Ieiunium ordinatum non eſt ſeruandum.

Epiſcopus differt à presbytero.

mas

mas non legit,quod quum recens esset prædicatio,sanctus Apostolus pro re nata,uelut habebat scripsit. Vbi enim episcopi erant iam constituti,scripsit episcopis & diaconis. Non enim omnia statim potuerunt Apostoli constituere, presbyteris enim opus erat & diaconis,per hos enim duos ecclesiastica compleri possunt. Vbi uero non inuentus est quis dignus episcopatu,permansit locus sine episcopo. Vbi autem opus fuit,& erant digni episcopatu,constituti sunt episcopi. Quum autem multitudo non esset,non inuenti sunt inter ipsos,qui presbyteri constituerentur,& contenti fuerunt solo episcopo in loco constituto. Verum sine diacono impossibile est esse episcopum.

Principia omnium rerũ exigua, tempore augescunt.

Et curam adhibuit sanctus Apostolus ut diaconi essent episcopo, propter ministeriũ. Sic ecclesia accepit complementa dispensationis,sic illo tempore erãt loci. Nam singule res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea,quæ ad necessariorũ perfectionem requiruntur,parabãtur. Equidem Moses mittitur in Ægyptum,uelut uetus Testamentum habet,cum uirga sola. A Deo autem missus,quum proficisceretur in Ægyptum,additur ipsi in auxilium Aaron,frater ipsius. Deinde postquam fratri commissionem dedisset,congregatus est apud ipsum senatus, & principes populi illius temporis. Et post hæc corroborato opere,& collecta consequentia, pertransiuit mare. Et nondum erant secundum legem,donec Dominus uocat ipsum in montem. Dat autem ipsi plicas siue tabulas mandatorum,& ostendit ipsi ut construat tabernaculum,& præficiat principes,decuriones,quinquagintarios,cẽturiones,& tribunos militum. Et uides quomodo res ampliantur. Facies, inquit, omnia iuxta formam ostensam tibi in monte Sina. Et uides quomodo additum est candelabrum septem faculas habens,uestes ad pedes demissæ,indumenta sacerdotalia,tintinabula, chlamydes,amicula,pilei,mitræ,lapidum precioſorũ compositiones,cyathi,mortariola,thuribula,pelues,altaria,catini,masmaroth,quæ sunt cola,midicoth qui appellantur cyathi,mechonoth qui sunt gradus:& quæcunq; lex recensetcherubim,& alia,arca testamenti,uectes,anuli,tentorium,collaria & pelles rubefactæ,poculaq; & alia, ianitores & tubæ ductiles ac curuæ,aureæ ac argenteæ,æreæq; ac corneæ,& alia quæ lex dixit, sacrificia diuersa,doctrinæ. Nam quum ab initio hæc non essent, nunquid ergo post quam factus est ordo,non exhibuerunt negocia? Sic etiam quæ apud Apostolum scripta sunt,donec ampliata est Ecclesia,donec ad propriam mẽsuram deuenit,donec ornatu intelligentiæ iustissime ex Patre & Filio ac sancto Spiritu gubernata est. Et corruit Aërij sermo. Et quod non potest idem esse,docet diuinus Apostoli sermo,quis sit episcopus,& quis presbyter,quum dicit ad Timotheum qui erat episcopus, Presbyte
» rum ne obiurges,sed adhortare uelut patrem. Quid negocij esset episcopo, ut presbyterum non obiurgaret,si non super presbyterum potestatem haberet? Quemadmodum etiam rursus dicit, Aduersus presbyterum ne cito admiseris accusationẽ, nisi coram duobus aut tribus testibus. Et non dixit ad aliquem presbyterum, Ne admiseris accusationem contra episcopum: neq; scripsit ad aliquem presbyterum, ut ne episcopum obiurgaret. Et uides quod omnis ruina eius,qui ex diabolo concussus est,nõ est exigua. Videamus autem ac consideremus etiam alia ipsius,& primum de paschate dicamus,quod dicit, Pascha nostrum immolatus est CHRISTVS: uideamus ipsum qui dixit hoc,an non perfecit,& dicit, Festinabat quo perageret diem pentecostes in
» Hierusalem. Qualem autem pentecosten perficiebat Paulus, si nõ pascha perficiebat?

Pascha est peragendum.

A quo uero nõ assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus,quod quarta et prosabbato,ieiunium est in Ecclesia decretum? Si uero etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre,quomodo illic decreuerunt quarta & prosabbato ieiunium per omnia,excepta pentecoste,& de sex diebus paschatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere,quàm panem & salem & aquam,qualemq; diem agere, & quomodo dimittere in illucescentem dominicam, manifestum est. Quis autem magis de his

Ieiunium quarta & prosabbato decretũ, seruãdum est.

nouit,

nouit,hic ne seductus homo,qui etiam nunc supereſt,& hucuſq; in mundo uerſatur, aut qui ante nos teſtes fuerunt,habentes ante nos traditionem in Eccleſia,quiq; etiam à patribus ſuis traditum acceperunt, quemadmodum etiam hi à ſuis patribus didicerunt,qui ante ipſos fuerũt,quomodo Eccleſia acceptam à patribus ſuis ueram fidem uſq; huc cõtinet,itemq; traditiones.Et corruat rurſus huius ſententia de paſchate. Deinde uero ſi non de eodem argumento quartarum & proſabbatorum,idem Apoſtoli in conſtitutione dixiſſent, etiam aliter undiq; demonſtrare poſſemus. Attamen de hoc exacte ſcribunt. Aſſumpſit autem Eccleſia, & in toto mundo aſſenſus factus eſt, antequàm eſſet Aërius,& qui ab ipſo appellantur Aëriani. Fortaſſis enim & ob hoc iuſtiſſimum nomen accepit,aërium enim ſpiritum habebat ex immundicia, quod ab aërijs ſpiritibus prauitatis,in ipſo cõtra Eccleſiam habitauit.Poſtea uero de eo, quod proferantur nomina uita defunctorum,quid hoc magis fuerit utile,quid hoc commodius & magis admiratione dignum,quod credunt præſentes,quod hi qui deceſſerũt, uiuunt,& non ſunt nulli,ſed ſunt & uiuunt apud Dominum:& ut pientiſſimam prædicationem recenſeam,quod ſpes eſt orantibus pro fratribus uelut quiin peregrinatione ſint. Proſunt autem & preces pro ipſis fientes,etiamſi totam culpã non abſcindãt. Verumenimuero eo quod nos ſæpe dum in mundo ſumus,fallimur & erramus tum inuiti,tum uoluntarie,quo id quod perfectius eſt ſignificetur,& pro iuſtis, & pro peccatoribus memoriam facimus,pro peccatoribus quidem, miſericordiam Dei implorantes:pro iuſtis uero & Patribus,& Patriarchis,Prophetis,Apoſtolis,Euangeliſtis Martyribus ac Confeſſoribus,Epiſcopisq; & Anachoretis,& pro uniuerſo ordine,ut Dominum IESVM CHRISTVM ab hominum ordine ſeparemus, per honorem quem ipſi exhibemus,& ut adorationẽ ipſi præſtemus,illud mente uoluentes, quod Dominus non eſt alicui homini adæquatus,etiamſi milies,& ultra,in iuſticia degat unuſquiſq; homo,quomodo enim poſſibile fuerit:Ille enim eſt Deus, hic homo, & ille in cœlo,hic in terra,per reliquias in terra:exceptis his qui reſurrexerunt, & cum ipſo ingreſſi ſunt in ciuitatem ſanctam,uelut ſanctum Euangelium dicit,Multa autem corpora ſanctorum ſurrexerunt,& cum ipſo ingreſſi ſunt in ſanctam ciuitatem.Sanctam autem ciuitatem quam dicit?In ambabus enim ſermo hic impletur,in ea quæ hic eſt,& in ſuperna.Quod enim in hanc Hieruſalem cum ipſo ingreſſi ſunt primum,id manifeſtum eſt.Antequam uero aſcenderet Saluator in cœlum,nemo aſcendit donec cum ipſo aſcenderunt.Nemo enim aſcendit in cœlum,niſi qui ex cœlo deſcendit filius hominis. Verum de his quum locus ita ferret,duas ſententias oſtendimus. Si uero quis dicit,Nunquid ſanè in Hieruſalem ingreſſi ſunt,is diſcat,quod in illa die foribus clauſis aſtitit IESVS, ubi erant diſcipuli eius congregati,& dixit ad ipſos,Pax uobis.Deinde uero rurſus ad propoſiti argumenti conſequentiam deueniam, quod Eccleſia neceſſario hoc perficit,traditione à patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere,aut legem patris?uelut Salomon dicit,Audi filij ſermones patris tui, & ne repudies ſtatuta matris tuæ:oſtẽdens per hoc quod & in ſcriptis & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt Deus,& unigenitus,& Spiritus ſanctus.Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita,indiſſolubilia,quæ diſſolui non poſſunt. Quum itaq; ordinata ſint in Eccleſia ſtatuta,& bene ſe habeant,& omnia mirabiliter fiant,cõfutatus eſt rurſus etiam hic ſeductor.Sed & hoc relicto,uelut ſcarabæo,aut cãtharide,aut bupreſti animalculo,per eccleſiaſticum fundamentum & Dei potentiam conculcato, ad reliquas conſequenter procedamus Deum auxiliarium inuocantes.

Mortuis uiuorũ preces proderſe.

"

Ciuitas ſancta quæ.

"

Traditionum uſus.

Contra Anomœos, hæreſim LXXVI.

SVnt rurſus quidam qui appellantur Anomœi, hoc eſt inæquales ſiue diſſimiles. Hi autem recentes ſunt.Habuerunt autem ducem Aëtium quendam diaconum, euectum propter nugas ſuas à Georgio Alexandrino,qui Arianorum ſimul ac Meletiano.

letianorũ episcopus fuit,& temporibus Iuliani,uelut supra à me declaratũ est, in pom pam per urbem ductus est super camelo, & primum quidem à Græcis conclusus & multa passus,ac per urbem ductus,uelut dixi,& lignis cæsus,deinde per totam fermè ciuitatem tractus,ac sic mortuus,& post mortem exustus, & cum multis pecorum ac bestiarum ossibus in cinerem redactus,& postea à uentis dissipatus,sic tandem finem adeptus est. Dixerit autem fortassis aliquis de eo qui sic mortuus est,Igitur Martyr fa ctus est,qui à Græcis hæc passus est. Et siquidem pro ueritate fuisset ipsi hoc certamẽ, & hæc accidissent ei à Græcis propter inuidiam,& ob confessionem in CHRISTVM: reuera inter martyres eosq; non paruos locatus esset. Non erat autẽ causa propter con fessionem in CHRISTVM,sed propter multam uiolentiam,quam in suo appellato e- piscopatu,in ciuitatem & populũ exercuerat,alicubi hæreditates,hominibus à paren tibus relictas diripiens. Et ut ne calumniemur uirum,multa enim sunt quæ ab illo A- lexandrinis facta sunt,quomodo nitrum omne excepit,quomodo paludes papyri & calami,& stagna salis gubernare & ad seipsum auferre excogitauit: Nam omnis turpi tudo uitæ quæstus gratia per multas artes,usq; ad uilissimas res,ab ipso nõ negligeba tur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum,qui efferũtur, ad numerum cer tum facere,et sine his quæ ab ipso ordinatæ erant, non efferebatur corpus mortuorũ, maxime peregrinorum,non propter hospitalitatem,sed uelut dixi, quæstus gratia. Si quis enim sepelñsset per seipsum corpus , periculũ subibat: sic autem à singulis qui efferebantur lucri aliquid ipsi accedebat. Et omitto de his dicere quę ille uir in delicijs, & crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini in ipsum ira perciti,& maxime Græci,hac morte ipsum mulctarunt. Mihi uero obtigit occasio de hoc dicendi,eo quod Alexandrini audito obitu Constantij , statim hoc modo ipsum perdiderunt,& nulla alia de causa hic de ipso à me facta est mentio,quàm propter Aẽ tium ab ipso constitutum diaconum. Hic Aëtius etiam secundum mũdanam doctri- nam ineruditus erat,usq; ad perfectam suam ætatem,uelut fama refert. Cæterũ digres- sus in Alexandriam,operam dedit Aristotelico cuidã philosopho ac sophistæ,& quũ sanè dialecticas argutias ex illo didicisset,nihil aliud cogitauit, quàm quomodo effin- geret de Deo Verbo expositionem,& hanc rem attẽtius aggrediebatur,à summo ma ne & perpetuo usq; ad uesperam in hoc desidens,dico autem in hoc, ut per geometriã quandam & per figuras de Deo diceret ac decerneret,docens ac degẽs uelut summus Arianus. Et quum Arij furiosam doctrinam haberet,amplior pernicies euasit per illo- rum conuersationem,& contra Filium Dei,& contra Spiritum sanctum linguam suã quotidie exacuit. Hic autem accusatur ab aliquibus,& eidem Cõstantio indicatur, & in exilium mittitur ad Tauri partes. In quo loco omnem suam doctrinam dilatauit, & in medium proferre cum dicendi fiducia deprehensus est, perfricta fronte per im- pudentiam ampliorem,& euomitiones malæ doctrinæ suæ indesinenter ostẽdit. Au sus est enim dicere inæqualem & dissimilem Filium Patri esse,& non idem Deitate es se ad patrem,non quod nos similitudini innitamur. Nam super similitudinem, noui- mus filium ad patrẽ uelut eundem Deitate,& æqualem,& omnino non alteratum. Multa enim sunt assimilata Deo,sed non idem & æqualia sunt Deitati , quemadmo- dum etiam homo secundum imaginem & similitudinem est,sed non idem cum Deo ad æqualitatem. Et simile est regnum cœlorum grano sinapis,sed non idem cũ regno, quod nequaquam particeps est eiusdem ac similis fermenti. Et simile est decem uirgi- nibus,et uiro patrifamilias uelut ad similitudinem,sed non secundum identitatẽ. Quũ autem filius similis sit patri,& plusquàm similis,eo quod idem sit ad patrem,& æqua lis patri: non similitudinem solum confirmare nobis studium est, sed etiam identitatẽ ac æqualitatem,uelut qui est Deus ex Deo,& Filius ex Patre,et nõ alienus ab essentia, sed ex ipso genitus. Sic etiã de Spiritu sancto. At uero huic generoso Aëtio neq; simili-

Georgij Alexandrini interitus.

Georgij Alexandrini auaritia.

Aetius ineruditus.

Similitudinis ratio.

tudinem

tudinem Filij ad Patrem approbare uisum fuit. Verum nos non solum similitudini innitentes, confirmationē fidei, & honorem Trinitatis uere proponentes cōfitemur. Nam & argentum stanno assimilatur, & aurum æri, & plumbum ferro. Et lapides precioſi assimilantur uitro: & similitudo non indicat naturam, sed assimilationem. Hic uero nos confitente Scriptura Filium imaginem Dei inuisibilis esse, uim diuinæ Scripturæ ex Dei munere diligenter cognoscentes, (nimirum quæ ad Pharisæos dixit, Non nouistis Scripturas, neq; uirtutem Dei) nouimus duplicem esse hunc habitum. Verum abusum uelut ab homine accipientes, ad dictionis siue loquutionis confirmationem declaramus, nam & hominis imago dicitur, & nō similis. Hæc enim est per colores assimilata, illa uero per generatiuam coessentialitatem, tanquam genito Filio ad Patrem exprimente genus, & tanquam de cætero assimilatio reperiatur identitatis, & coessentialitatis, & expressæ imaginis. Et est nobis unigenitus Filius Dei, idē cum patris Deitate & dignitate, & æqualis per ueram imaginem, ac similitudinē non euariantem, sed nihil immutatam, uelut Filius ex Patre uere & coessentialiter genitus. Sic etiam de sancto Spiritu, eo quod ex Patre procedit, etiamsi non est genitus, propterea quod Filius est unigenitus. At hic Aëtius amplius uolens resistere ueritatis confessioni, ne similitudinem quidem Filij ad Patrem cōfiteri conatur. Nam alij Ariani à Luciano & Origene accepta occasione, & alij qui conuersati sunt cum Asterio sophista, qui excidit in persequutione tempore Maximiani facta, partim quidem uelut in superioribus à me declaratum est, creaturam Filium Dei unusquisq; prædictorum decreuit, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ docuerunt, partim uero dixerunt, similem esse Filium Patri, etiamsi creaturam ipsum esse decreuissent. Hic uero totam quidem illorum simulationem, suam uero impietatem clare detexit, dogma illaudatum ac impudens aduersus Dominum reuelans. Et ut quidem habet ueritas iustissime aduersus eos, qui creaturā introducunt, huius Aëtij etiam Anomœi appellati, exacta cōfessio inuehitur. Omne enim creatum dissimile est creatori, etiamsi ad gratiam assimiletur. Et creator creato dissimilis est, etiamsi colorum uarietatibus ipsum ornare conatus fuerit: nisi sanè secundum imitationem solum speculationis fuerit expressum ad assimilationem ac similitudinem. Et quantum ad Arianos, qui creatum putant Filium Dei, & Spiritum sanctum, ualidus fuerit huius sermo, uelut etiam postea ab ipsis Arianis, Eudoxio inquam, & Menophilo, atq; alijs citatus, & coram rege constitutus, ipsos palàm redarguit, quum diceret, qualiter ipsi habent, ego habeo, uelut etiam ipsi omnes. Sed quod in me uerum est, ipsi occultant: & quod ego clare ostendo ac confiteor, hi omnes eadem dicunt. Occultabant autem hoc, quum rex non aduersaretur Arianæ fabulæ, sed pium sanè se esse putaret. Nam creaturam confiteri Filium Dei recusabat, indignabaturq;, ac in exilium misit Aetium, uelut supra ostensum est. Atque hinc initium hæresis cœpit, & ab uno argumento ad multam malorum calamitatem uir hic mente elatus, grauiter sauciauit animam suam, & eorum qui ipsi fidem habuerunt. Nam ad eam imaginationem seductus ille postea deuenit, itemq; discipuli eius, ut diceret, Sic scio Deum clarissimè, & adeò ipsum scio ac noui, ut neme quidem magis noscam quàm Deum. Sed & alia multa de hoc audiuimus, quomodo diabolus horribiliter machinatus sit, ut per ipsum animas hominum inescatorum perderet. Etenim non soliciti sunt de uitæ sanctimonia, non de ieiunijs, non de mandatis Dei, non de aliquo alio ad uitam hominibus à Deo præcepto: sed solum promptus est ipsis sermo, per unum uerbum omnia. Velut si quis iactura è naui facta, & omni uectigali eiecto, detineat unum quiddam ex his, quæ in nauem imposita sunt, tegulam, inquam, aut aliud quid, ut per unum instrumentum omnem pontum pernatare possit, & salutem sibijpsi parare: & talis fallatur, & non uelut putauit de instrumento in manus sumpto, finem reperiat, postea submersus à toto negocio ac salute excidat. Sic etiam hic

Aetius contrà Arianos rectè inuehitur.

Simile naufragicum.

am hic Aëtius,& qui ex ipso sunt anomœi,in medium afferentes dictum quod à Domino in Euangelio dictum est,dictionem quidem exponunt, uerum uim ipsius non recte tenentes,fallitur & falluntur. Quum enim in ipsos inciderit quis,& de mandatis mentionem fecerit:hoc dicunt uelut dictum habet, quod nihil aliud est quod quærit Deus à nobis,quàm ut cognoscamus ipsum solum: quemadmodum etiam CHRISTVS dixit,dum ait,Da ipsis pater ut habeant in seipsis uitam,hæc autem est uita,ut cognoscant te solum uerum Deum,& quem misisti IESVM CHRISTVM. Audiuimus enim quosdam dicentes,quod ab ipso palàm audiuerunt,quum quidam accusarentur ob absurdum factum,quod cum muliere dormiuissent,& ab ipsis condemnarentur:ille omnino non indignabatur,sed etiam frustra illudebat, dicens nihil esse tale. Corporalis enim,inquit,est necessitas & ministerium,uelut aurem scalpimus. Et ipse quidem uereor dicere,quæ impurus ille narrauit. Accepta,inquit,penna aut sarmẽto,aurem scalpimus,& sic cessat pruritus circa aurem,ita & hoc,inquit,contingit secũdum naturam,& si quis perfecerit,non peccat. Et multa talia hic uir exponens, dilute omnia & male docuit:ut ex ipsis operibus uideatur, quis sit. At Domini uerba clare nobis declarant ipsum,ubi dicit,Attendite à falsis prophetis,qui ueniunt ad uos in indumentis ouium,intrinsecus autem sunt lupi rapaces,ex fructibus ipsorum cognoscetis ipsos. Nunquid colligunt à spinis uuas,aut à tribolis ficus? Sic etiam huius per omnia dementiæ temeritas, hinc & illinc redarguitur, qui sanè contra Dominum suum aperuit os,& effrœni lingua in Dominum suum blasphemias iacere non est ueritus:quo ex fructibus proteruitatis ac aquositatis ipsius prudentes periculo facto non decerpant. Non enim potest uua ex spinis uindemiari, quum etiam ex peruersa doctrina uitæ sanctimonia conspiciatur. Verum hæc quidem circa uirum facta esse accidisse audiuimus. At per doctrinam ipsius commissa multa sunt, quum elatio animi eius contra Dominum ausa usq; ad insaniam processerit. Pauca uero de multis apponam,& quæ Dominus dederit ad ipsa subuertenda,etiam ipsi dicemus. Et est huius Anomœi de fide nugacitas,& uerborum assimilationes,ex Scriptura quidem acceptæ,non autem sic sententiã habentes,sed aliam uim tenentes,ab ipso uero sic accepta. Asserit autem statim in principio,quod non potest ingenitum simile esse genito, nam & nomine differt,alterum enim est ingenitum,alterum genitum. At uero totũ est soli dum,& quod ad insaniam adegit uirũ. Si enim quæremus ingenito genitorem, ut ne opinionem ueram de CHRISTO perdamus:inuenietur non amplius unus pater, neq; pater patris,sed infiniti patres patrũ,dum inquirũtur. Et non amplius unus Deus est, qui semper est,& ante se nihil habuit,& semp perseuerat ac manet,ex quo unigenitus uerus Filius genitus est,& est,& sanctus eius Spiritus ex ipso:sed erunt dum quærun tur dij multi. Et de cætero,omnia fraus erunt,et non ueritas. Oportet autem uelut est, unum scire Deũ patrem Domini nostri IESV CHRISTI,ex quo etiã Spiritus sanctus ex patre procedẽs,& de filio accipiens. Et hæc est una deitas,unus Deus,unus Dominus,Pater & Filius & Spiritus sanctus:non quod coniunctio sit Filius ad Patrem,aut etiã spiritus sanctus,sed Pater,Pater:& Filius,Filius:& Spiritus sanctus,Spiritus sanctus. Tria perfecta,una Deitas,unus Deus,unus Dominus,quemadmodum iam sæpe in his hęreticorum tractationibus hoc modo glorificationẽ de Deo expressimus. Igitur quando quidẽ unus est Deus,& non datur suspicari alium præter eũ qui est: admirabiliter & ingenitus est pater & increatus,& unigenitus filius Dei ex ipso genitus, nõ dissimilis est ipsi per omnem modũ,sed idem cum patre,& æqualis secundum omnem dignitatem,etiãsi hic genitus est,ille uero ingenitus est. Si quidem enim omnino genuit ex se filiũ,impossibile est nõ esse æqualem ac similẽ patri. Omne enim quod gignit,simile sibijpsi gignit,et non solũ simile,sed æquale identitate. Homo etiã hominẽ gignit,& Deus Deum. Et homo quidẽ ex corporum complicatione,Deus autem in-

Peccatorum nulla ratio apud Aetium.

enarra-

enarrabiliter,ſolus unigenitum genuit,& non ſecundum aliquam defluxionem, neq; contractionem,neq; dilatationem. Sed ſpiritus exiſtens Pater,ex ſeipſo ſine principio & ſine tempore filium genuit,ſimilem ipſi per omnia et æqualem,uelut dicit ſanctum Euangelium:quod quærebant ipſum occidere Iudæi,nõ ſolum quod diſſoluiſſet ſabbatum,ſed etiã quod Filium Dei ſeipſum dixiſſet,æqualem ſeipſum faciẽs Deo. Quomodo enim non ſimilis ſit patri & æqualis per omnia,qui in ſeipſo habet uitam, & dicit,Quemadmodũ pater ſuſcitat mortuos,ſic etiam filius ſuſcitat mortuos. Et qui dicit,Qui uidit me,uidit patrem:non poteſt diuerſus eſſe,qui per ſeipſum patrem ſignificat. Et qui dicit,Qui cognoſcit me,cognoſcit patrem. et,Qui uidit me,uidit patrem: uelut ipſe non alius ſit præter patrem,quemadmodum etiam pater & filius ſignificat, Faciamus hominem ad imaginem noſtram,& ad ſimilitudinẽ. Si enim non eſſet filius ſimilis patri,quomodo igitur homo ad imaginem & ad ſimilitudinem factus eſt? Nõ enim dixit pater,faciamus hominem ad imaginem meam,aut iuxta imaginem tuã,ſed Ad imaginem noſtram. Ab eo uero quod dicit noſtram,æqualitatem patris in filio oſtendit & ſimilitudinem,& non hoc ſolum,ſed etiam identitatẽ in omnibus,& in nullo diuerſitatem. Quomodo uero poteſt non eſſe æqualis,& non ſimilis,uelut etiã iam dixi,qui dicit:Ego in Patre,& Pater in me. Non enim ipſe ſolum in Euãgelio hoc dicit,ſed etiam in Spiritu ſancto prophetans Eſaias nouit filium in patre,et non alienum à patre,neq; diuerſum:quemadmodum habet dictum,quod hanc conſequentiam habet,ab Hebraico quidem ſic,Phthou,ſaarim uiaboton, ſadic ſomer emmunim, iesfroſmooch Theſar,Salom ſalom,chibac batou,betub baldonai,addoth chibaia,adonai Sodolemim. Ex Græca uero interpretatione Aquilæ ſic,Aperite portas, ingrediatur gens iuſta,ſeruans fidem,figmentum firmum,cuſtodia pacis,quia in ipſo confidunt, confidite in Dominum uſq; in ſæculum,quia in Domino Dominus qui firmauit ſæcula. At apud Septuaginta ſic,Aperite portas,ingrediatur populus cuſtodiens iuſticiam,& conſeruans ueritatem,defendens ueritatem,& cuſtodiens pacem,quia in te ſperauerunt Domine uſq; in ſæculum, Deus magnus æternus. Obſeruet autem lector, quod pro Dominus, Deus,& magnus,pro in Domino,apud Septuaginta habetur. Et quanta ac quot poſſent de hoc dici? Vereor autem ne forte in molem ingentem accumulem de his uerbis tractationem. Omnia enim clara ſunt in diuina Scriptura his, qui pia ratiocinatione diuinum ſermonem adire uolunt,& non diabolicam operationem in ſeipſis conceperũt,ac ſeipſos in barathrum mortis conjcere conantur. Velut miſerabilis hic,& qui ab ipſo ſunt perſuaſi,contra ueritatem arma mouerunt,ſuper omnes qui ante ipſos fuerunt blaſphemi in Deum ac ipſius fidem. Et quod quidem nõ poteſt diſſimilis eſſe Filius Patri,imò neq; huc enitentes hæc diximus,eſt enim non ſolum ſimilis,ſed etiam æqualis & idem Deitate,idem ſempiternitate & potentia. Et nõ dicimus id eſſentialem,ut ne dictio apud quoſdam uſurpata Sabellio aſſimiletur. Idẽ uero dicimus Deitate,& eſſentia,& potentia,per omnia æqualem Patri & ſancto ipſius Spiritui. Coeſſentialẽ autẽ dicimus,uelut habet ſancta fides,quo ex uoce Co,manifeſte ſignificentur perfecta. Quoniam Filius ex Patre perfectus ex perfecto, perfectus etiam Spiritus ſanctus. Cæterum ab uno & altero aut tertio teſtimonio hi deprehendentur. Si enim omnino confitetur ab ipſo genitum,neceſſariò cõfitebitur ſimilem eſſe genitori. Manifeſtum eſt autẽ, quod in uerbis quidem dicit genimen ſiue genituram, creaturam autem manifeſte habet & credit. Per gratiam uero filium ipſum uocari, uelut expertus eſt ille cœleſtium cognitor,& indiuiſibilium diuiſor,& noſtræ in CHRISTVM ſalutis geometra. Corruit autem omnium harũ ſermo,qui creaturam ipſum eſſe falſo protulerunt,ſicut etiam huius corruet. Dicam enim ad ipſum iuſtiſſime, dic mihi ô bone,quid dicis de Filio Dei,creaturam ipſum dicis,aut genimen ſiue genituram? Si enim creaturam ipſum eſſe dicis, ne amplius probabiliter occultes perniciem,

Similitudinis, æqualitatis,ac idẽtitatis ratio

Ego in Patre, et pater in me

Eſaiæ locus expenſus.

dum nomine genituram Patris ipſum uocas. Omne enim creatum, non eſt genitum, & ſi eſt genitum, non eſt creatum. Omitte igitur ut neq; ſermone genitum dicas. Non enim conuenit tibi omnino ut uel in uno ſermone ueritatis uerba in labijs feras. Sed dic omnes tuas inſidias, ut diſcamus quis es, & ſic inſidias tuas euitemus, quæ animas corripiunt: & ſtrue inſidias his qui tui deſiderio tenẽtur. Adoras itaq; Filium Dei, aut non adoras? Etiam, inquit, adoro ipſum. Deum adoras aut nõ? Etiam, inquit, Deum adoro. Qualis igitur erit Deus, qui apud te creatus dicitur, et adoratur? Siquidẽ enim unum creauit adorandus Deus, & hunc adorari uoluit, reliqua uero omnia ipſe crea-
» tor non uult adorari. Imò etiam accuſat adorantes creaturam, per legem docens, Nõ
» facies tibijpſi ullam ſimilitudinem, ac adorabis ipſam, neq; in cœlo, neq; in terra, neq;
» in aquis. Et Apoſtolus dicit, Coluerunt creaturam præter creatorẽ, & ſtulti facti ſunt: Quomodo igitur de omnibus præcipit ut ne adorentur? Nunquid perſonarum acceptio eſt apud Deũ? abſit. In hoc enim quod unus adoratur, oſtendit penitus alium eſſe eum, qui adoratur præter creaturam: & aliam creaturam quæ non adoratur, præter adorandum Dominum, Filium Dei ex patre genitum. Ideo enim quod ex ipſo genitus eſt ſimilis ipſi, & ſecundum ipſum filius, ea propter etiam adorandus eſt ab omnibus. Per ipſum enim fecit omnia, & ſine ipſo factum eſt nihil. Per ipſum enim & ſanctum ſuum Spiritum, qui ex ipſo proceſſit, & de Filio accepit, fecit, & firmauit omnia.

Filius Dei non eſt creatura.

» Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ipſius omnis uirtus ipſorum.
» Quum enim dixit unigenitus, uelut ſupra à me relatum eſt, ut cognoſcant te ſolum ue
» rum Deũ, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM, ſegregauit ſeipſum à creatura, quem-
» admodum etiam Apoſtolus dicit, Vnus Deus ex quo omnia, & nos per ipſum, & u-
nus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipſum. Et uides, quomodo oſtendit unum Deum Patrem, & unum Dominum ex ipſo genitum? Et non dixit, Vnus Deus & unus Dominus cũ omnibus ex ipſo factis: ſed unus Dominus, per quem omnia. Si uero unus Dominus per quem omnia ſunt, non eſt unus ex omnibus, ſed factor omnium creatorum, omnium creator exiſtẽs. Quum autem filius ex patre genitus ſit, & ex patre ſit, per quem omnia facta ſunt: diſſimilis omnibus eſt, nẽpe creator uniuerſorum exiſtens. Nã unus & unus Deus pater ex quo omnia, & Dominus IESVS per quem omnia: counita ſuperiore dictione per unus & unus & per. ex quo & per quem: partim clare ex patre filium manifeſtauit, partim non item filium ex reliquis eſſe mirabiliter pronunciauit, per quem omnia dicens: quo oſtenderet patrem eſſe, & filium eſſe à patre exiſtente unigenitum Dominum. Dixit autem hæc Apoſtolus Spiritu ſancto ductus. Quapropter non habuit opus de Spiritu aliquid declarare, non quod non glorificetur Spiritus cum Patre & Filio: neq; ut ipſum ex omnibus ſignificaret, quæ per filium creata ſunt. Sufficiebat enim patri ac filio connumerari per firmam filij confeſſionem dum dicit, Euntes baptizate in nomen Patris & Filij et Spiritus ſancti. Loquens itaq; Apoſtolus, imò potius Spiritus ſanctus in ipſo, de ſe ipſo non indicauit. Manifeſta enim erat cognitio de ipſo, ut de qua neq; Iudæi ambigerent: reſeruabatur autem, ut ne Spiritus ſanctus ſeipſum cõſtitueret. Apoſtolus enim Spiritu ſancto ferebatur, & de Patre ac Filio dicebat, ut oſtendatur trinitas ſemper exiſtens, & nunquam eſſe deſinẽs. Ne admireris, ſi audieris, Vnus Deus ex quo omnia, & unus Dominus per quem omnia. Nam in eo quod dixit Filium Dominum, non omnino negauit Apoſtolus eſſe Dominum etiam Deum: & in eo quod dixit, Vnus Deus per quem omnia, nõ negauit eſſe Deum etiam Dominum. Simul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus: & nihil differet de his, quę ad nos in ueritate ſalutariter ex Deo per Apoſtolos prædicata ſunt. At uero idem Anomœus & qui ex ipſo orti ſunt, relicta uia ueritatis, male progreſſi ſunt, & uerba Dei excogitãtes, & de cætero ad diſſertiones ac diſputationes uerborum, ſententiam euertentes, reſiluerũt à ueritate,

Pauli locus explicatus.

ritate,& à cœleſtibus exciderunt. Omnis enim dictio redarguet ipſos, ſi mentem ſuam ad Euangelij illuminationem conuertere uoluerint. Nuſquam enim unigenitus dicit,& quidem in carne præſens, Qui creauit me pater, demiſit me. Neq; pater alicubi in Euangelio dixit, neq; in ueteri Teſtamento, Creaui uobis filium: ſed, Pater me miſit. Et, Ex patre exiui & uenio. Et, Qui eſt in ſinu patris. Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et multa licet nobis de ſalute noſtra cognoſcere, & non à nequitioſa huius diaboli doctrina corripi. Diabolus enim uolens perdere humanum genus, inuidia ductus aduerſus hominis gloriam, diuerſas artes excogitauit. primum quidem per ignorantiam, deinde per idololatriam, aliquando per improbitatē, nunc uero per errorem & hęreſeon fraudem: quo undiquaq; hominem à cœleſtibus ſubuertat. Quot igitur & quanta poterit mediocritatis noſtræ mens aduerſus te dicere ô Anomœe? Recte enim Anomœus, hoc eſt inæqualis & diſſimilis es, qui ab hominibus & mores & intelligentiam peruertiſti, his inquam, qui intelligentiam Dei adepti ſunt, & fidem ueritatis habent. Non enim ad bonum procedens inæqualis factus es hominibus, ſed declinatione à uia ueritatis facta, diſſimilis factus es filijs Eccleſiæ Dei: & prætextu arrepto, Filium Dei qui ſecundum ipſius patrem eſt, diſſimilem patri dicēs, tu diſſimilis factus es, & hoc nomen ſortitus, quum nō amplius ſimilis ſis eorum, qui in Deo ſeruantur. Quo uero non circa ipſius quęſtiones immorans tempus perdam, age ex ipſis dictionibus quas ipſe expoſuit dialectice ad quoſdam ſcribens, ipſum confutabimus. Videtur enim dialecticam quandam fraudē conſuere in ſuo libro, qui nullum ſermonē habet fidei ſimpliciſſimæ ac ſinceriſſimæ & in Spiritu ſancto ac manſueto ornatæ. Totū uero per totum ipſius opus, quod ad nos peruenit, in primis poſui, ut ab ipſo faciamus reliquam diſputationis aduerſus ipſum ſubuerſionem. Et eſt hic Aētij Anomœi libellus.

Aetij Anomœi libellus.

QVandoquidem in tempore illatæ nobis perſecutionis ab antiquarijs & his, qui iam diu opinioni ſuæ adhæſerunt, quidam ex prædictis abſtulerunt cum alijs multis, etiam opuſculum priuatim à nobis elaboratum de ingenito Deo & genito, idque interpoſitionibus ac detractationibus corruptum ediderunt, ordinis conſequentia interpellata: uenit autem poſtea id ipſum ad nos, ſtudioſo quodam nobis ipſum afferente: coactus ſum uelut pater rurſus purgatum id ſcriptum uobis emittere, ô uos omnes prj decertatores ac decertatrices, quo ſcire poſſitis iuxta ſanctarum Scripturarum intelligentiam, in prædicto opuſculo noſtram ſententiam prolatam eſſe, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compeſcere ac breuibus illationibus pudefacere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uerſuum ſpecie pronunciati pronunciationem, & ſolutionis ſolutionem, quo facilius retineantur, & aggreſſiones ac epicheremata clara ſint, facturus, initio de Deo ingenito ſumpto. *Aetij libellus.*

Aetij poſitiones ſiue Epicheremata.

I. Si poſſibile eſt ingenito Deo, genitum ingenitum facere. II. Si omni cauſa ſuperior eſt ingenitus Deus, propter hoc etiam ſuperior generatione fuerit. Si uero ſuperior eſt omni cauſa, nimirum etiam generatione. Neq; enim ab alia natura ipſum eſſe accepit, neq; ipſe ſibijpſi eſſe exhibuit. III. Si ipſe ſibi ipſi eſſe non exhibuit, non propter naturæ debilitatem, ſed eo quod tranſgreditur omnem cauſam, unde nam quis productam naturam ad eam quæ produxit, ineuariabilitatem in eſſentiam habere concedet, quum talis ſubſtantia generationem nō admittat? IIII. Si indeſinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimen indeſinenter genimē eſt, coeſſentialis & ſimilis eſſentiæ peruerſa opinio corrumpetur. Stat autē incōparabilitas in eſſentia, utraq; natura indeſinenter permanente in propria naturæ dignitate. V. Si ingenitus eſt Deus ſecundū eſſentiam, non eſſentiæ diſparatione genitum genitum eſt, ſed potentiæ quæ ipſum produxit. Eandem enim eſſentiam & genitam

esse & ingenitam, nulla pia ratio permittit. VI. Si ingenitum genitū est, quid uetat genitum ingenitum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quàm ad alienum. VII. Si non totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uero totus est ingenitus, nō essentialiter ad generationem disparatus est, uerum potentia genimen produxit. VIII. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, non essentialiter genitum genitum est, quum tota essentia ipsius habeat ut generet, nō autem ut generetur. IX. Si uero transformata essentia Dei genimen dicitur, nō immutabilis est essentia ipsius, quum mutatio operata sit filij constitutionem. X. Si uero immutabilis fuerit & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, usq; ad nudā appellationem confirmabitur. XI. Si seminaliter erat genimen in ingenito Deo, post generationem extrinsecus incremento sumpto, in uirum, ut ita dicā, euasit. Perfectus igitur est filius, non ex eo quod genitus est, sed ex his quæ assumpsit. Quæ enim naturaliter assumunt, uelut ex illis constantia, perfecti nomen diuersimode admittere solent. XII. Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingenitum non est, & ingenitum existens, genimen non erat: quū dissimilis pars in Deo, blasphemiæ figuram & contumeliam obtineat. XIII. Si ingenitæ naturæ existens Deus omnipotens, genitæ naturæ non nouit seipsum: Filius autem genitæ naturæ existens, hoc cognoscit seipsum quod est: quomodo non fuerit coessentialitas mendacium, quum ille cognoscat seipsum ingenitum, hic uero genitum? XIIII. Si non uox ingeniti substantiam Dei declarat, sed humanæ inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum præminentiam nominis non ferat in essentia. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur uox ingeniti, qui considerant, potiores sunt considerato, quum præstantius natura nomen ipsi exquisierint. XVI. Si non cedit ingenita natura generationi, est hoc quod dicitur, si uero cedit, generationis passiones meliores fuerint substantia Dei. XVII. Si genimen immutabile secundum naturam est, propter genitorem: ingenitum essentia est immutabilis, non propter uoluntatem, sed propter dignitatem quæ est in essentiæ. XVIII. Si ingenitum essentiæ significatiuū est, meritò à genitura essentia oppositè distinguitur. Si uero nihil significat ingenitum, multò magis nihil significat genimen. Nihil autem ad nihil quomodo opponi potest? XIX. Si uero ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, silentio prolationi succedente: fieri cōtingit & perire Christianorum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habētibus, uelut nominum uult significatio. XX. Si nihil plus distribuit ad præminentiam essentię ingenitum genito: prolatione solum prę̄minens filius, meliores seipso cognoscet eos, qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum ipsius & patrem. XXI. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se habens ipsam præstantiā per se essentia est ingenitus. Non enim uolens, quoniam uult, potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare generationē, impellens ferri contra genita omnem examinationem ac omnem ratiocinationem. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingenitū, nihil autem fuerit ingenitum, quæ ratio abstulerit aliquid ab eo quod nihil est? Si uero significat id, quod est, quis secedere fecerit ab eo, quod est, id quod est ipsum sui ipsius? XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem priuatio est habitus, quomodo id quod non adest, uelut quod adest, Deo connumerabitur? XXIIII. Si uero habitus est ingenitum, necesse est præsupponere genitam essentiam, ut sic assumpto habitu ingenitum nomine tur. XXV. Si uero genita ingenitæ essentiæ particeps fuit, & habitus abiectionem

passa,

genita natura priuata est: fuerit utiq; essentia quidem genita, ingenitum uero habitus.

XXVI. Si uero genimen transitus significatiuum est, manifestum est quod habitus significationem habet, siue transformatum est ex essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. XXVII. Si ingenitum habitus est, & genitum habitus, essentiæ quidem habitibus priores sunt, habitus autem etiamsi essentijs posteriores sunt, attamen potiores. XXVIII. Si ingenitum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen coinfert cum sua ipsius essentia ipsum autorem: uox genimen essentiæ significatiua est, et non habitus: quum ingenita natura nihil secum coinducat, quomodo non essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qualis Dei omnipotentis, quomodo alteram quidem passibilem, alteram uero passionis exortem quis dixerit? Si uero per sortem ac partem ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, & (ut summatim dicam) omni mutatione superior, altera uero passionibus obnoxia est, ita ut concessum sit ipsi, inuariabilitatem in essentiam habere, eo quod sponte sua permittit amicus ea, quæ sunt prædicta: fuerit hoc utiq; consequens, facientem quidem ingenitam dicere, genitam autem eam, quæ transmutatur. XXX. Si factæ naturæ ingenita natura est causa, ingenitum uero nihil est absolutum: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius, quod factum est? XXXI. Si ingenitū est priuatio, priuatio autem habitus abiectio est, abiectio uero penitus perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est ut habitu transeunte aut pereunte, ipsa ingeniti scilicet appellatione, cognominetur essentia Dei? XXXII. Si ingenitum significat priuationem, quæ non adest Deo: quomodo ingenitum esse dicimus, genitum uero non esse? XXXIII. Si nudum nomen est de Deo uox Ingenitum, nuda autem prolatio substantiam Dei attollit contra omnia genita: præstantior ergo est hominum prolatio, quàm omnipotentis substantia, ut quæ incomparabili præminentia Deum omnipotentem exornauit. XXXIIII. Si omni genito consors & coniuncta est causa, causæ autem exors est ingenita natura: non causam significat uox ingenitum, sed substantiam indicat. XXXV. Si omne quod factum est, ab alio factum est, ingenita autem substantia, neq; à seipsa neq; ab alia facta est, necesse est ingenitum essentiam significare. XXXVI. Si ex geniminis essentia comparet, quod causa est ingenita substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia est incomparabilis, non extrinsecus coostendens inaccessibilitatem, uerum per se existens incomparabilis & inaccessibilis, quoniam etiam ingenita. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingenitum excedit, quod causa est durabilitatis ipsis creatis. Si uero non essentiæ significatiuum est ingenitum, unde nam habebit creatorum natura, ut conseruetur? XXXVIII. Si nihil ex inuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerum permanet in natura quam sorte adeptum est: quomodo ingenitus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam, posteriorem in genimine uidet: nunc uero priorem in ingenito, secundum primi & secundi ordinem? XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura seipsum noscat. Si autem conceditur in ingenito ac genito suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum à generatione & ingenita natura circumducitur. XL. Si uero etiam genitum particeps est participationis ingeniti, uerum in geniti natura indesinenter permanet: in imperfecta sanè natura seipsum cognoscit, ignorãs uidelicet ingenitam participationẽ. Non enim possibile est, ipsum de seipso, & ingenitæ essentiæ & genitæ cognitionẽ habere.

XLI. Si uero despicabile est ingenitum propter mutationis aptitudinem: dignitas naturæ est essentia immutabilis, quum ingenitam naturã omni causa superiorem confiteamur. XLII. Si ingenitum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenita,

genita, inuariabilem habebunt naturam. Nõ enim per ſortitionem, naturæ cuiuſdam communis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uero fiebat.
XLIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, nulla differet ab alia iuxta dominĩ libertatẽ: quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, non permittens Deo producere ex non ſubiecta eſſentia? XLIIII. Si omnis eſſentia eſt ingenita, omnis eſt inuariabilis, quum autem eſſentia inuariabilitatem habeat, facere & pati caſui ſpontaneo deferendum eſt.
XLV. Quum autem multa ſint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter ſe. Non enim numerabilia eſſe poterint, quæ diſtant aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis diſtantia ſortem ac partitionem quandam oſtendat cauſæ diſiunctæ in genitæ naturæ. XLVI. Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate idem ſignificant, ingenitus ingenitum genuit. Si uero aliud quid ſignificat ingenitũ, & aliud Deus, non abſurdum eſt Deo, Deum genuiſſe, ita ut uterq; originem ſumpſerit ex ingenita eſſentia. XLVII. Si uero quod ante Deum eſt, nihil eſt, quemadmodum non eſt: Deus et ingenitum idem ſignificat, non admittente genimine ingenitũ, quapropter neq; ſimul proferri cum Deo & patre ſuo ſuſtinet. Sanos & ſanas uos, is qui eſt per ſe genitus Deus, qui etiã ſolus uerus Deus propterea appellatus eſt à miſſo IESV CHRISTO, qui ſubſiſtit uere ante ſæcula, & genitæ ſubſtantiæ uerè exiſtit: conſeruet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem noſtrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc in ſæcula ſæculorum. Amen. Aetĩ libelli finis.
Atq; hoc ſanè eſt principium corruptarum ipſius ſententiarum, uelut dixi, quæ ex parte ad nos peruenerunt. Trecenta enim capitula ſimul his conformia ipſum feciſſe dicũt, omni blaſphemia referta: hic uero uelut perdito corpore reptilis & putrefacto, ſtudioſo quodam ductore, qui reptilis reliquias & oſſa collegit, in perniciem quorundã, inſidias quas iactat, conſtruxiſſe, ad quoſdam nimirum ſcribens: uelut ipſum opuſculum honeſti ſtudium præ ſe ferens continet. Cuius principium hoc eſt, Qua de cauſa etiam nos, operationis Dei curatiuos diuinæ Scripturę ſermones, ab initio uſque ad finem colligentes, ſubuerſoriam antidotum conſtruemus his, qui à ueneni ipſius eiaculatione ſanari uolũt, è regione cuiuſq; dictionis ipſius ſubuerſiones appoſituri eorundem ſyllogiſticorum capitum, hoc modo. Aetĩ Anomœi uerba. Quandoquidem in tempore illatæ nobis perſecutionis ab antiquarĩs & his qui iam diu opinioni ſuæ adhæſerunt, quidam ex prædictis abſtulerunt cum alĩs multis, etiam opuſculum priuatim à nobis elaboratum, de ingenito Deo et genito, idq; interpoſitionibus ac detractionibus corruptum ediderunt, ordinis cõſequentia interpellata: uenit autem poſtea idipſum ad nos, ſtudioſo quodam nobis ipſum afferente: coactus ſum rurſus uelut pater purgatum id ſcriptum uobis emittere, ô uos omnes pĩ decertatores ac decertatrices, quo ſcire poſſitis iuxta ſanctarum Scripturarũ intelligentiam in prędicto opuſculo noſtram ſententiam prolatam eſſe, per quam omnem hominem uobis contradicere conantem de ingenito Deo & genito, compeſcere ac breuibus illationibus pudefacere poteritis, maxime uero omnium prædictos: in uerſuum ſpecie pronunciati pronunciationem, & ſolutionis ſolutionẽ, quo facilius retineantur, & aggreſſiones ac epicheremata clara ſint, facturus, initio de Deo ingenito ſumpto. Confutatio. Dialecti ci faſtus tui & ſyllogiſticæ uanitatis, ad uerbum confutationem faciam, non tranſgrediens, neq; poſthabens dictionũ, quæ tibi longiores aut etiam breues uidentur, immẽ ſitatem. Et primum quidem, quandoquidem ſcribens ad multitudinis tuæ decertatores ac decertatrices, dixiſti quoſdam antiquarios, & qui iam diu opinioni ſuæ adhæſerunt, abſtuliſſe quod in manibus habueris opuſculum, quum producta ſit apud te dictio, utiq; coarguerit, te magis hoc nomen poſſidere, et eos qui à te didicerunt, ut ne dicam, ſeducti ſunt. Etenim ſancta Dei fides ab initio exiſtens, & ſemper antiqua et non inueteraſcens, ſemper eſt & firmatum eſt huius fundamẽtum, & exiſtit habens ſuum Dominum

Dominũ ſine tempore. Ideo neq; ipſa temporalis exiſtit, ſed cum angelis conuerſatur, & ſanctos per generationem ac generationẽ ornat. Tu uero potius temporalis es, paſtus ac deceptus ab errore, & elatus mente, etiam gregem tuum fuſim in pabulum ſpinoſum implicuiſti. Nemo enim ex ueteribus tecũ ſenſit ô Aëti, qui contra antiquarios ſcribens, ipſe temporalis es, & minime antiquarius. Statim autem ex prima aggreſſione, ubi dixiſti opuſculum te ſcripſiſſe de ingenito Deo & genito, conturbaſti mundũ per tantam tuam illuſtrem ſermonis aggreſſionem: quo ſic ridiculum faciam diſputationis tuæ ſermonem, ex tanta nouatione ac nominum effictione conſtantem. Quis enim ex Chriſtianis, ſalutarem Dei prædicationem adeptis, hanc reliquerit, à te per fabuloſum tuum errorem perſuaſus, ita ut relinquens Deum ſemper exiſtentem, & ſanctum ipſius ſpiritum ſemper exiſtẽtem, ueniat & audiat à te de genito Deo, quo etiam ipſe inter ſtultos recenſeatur, ut qui didicerit adorare creaturam præter creatorem, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen. Non habemus enim nos creatum Deum, non factũ: ſed increatum & nõ factum, ex patre genitũ ſine principio & ſine tempore. Siue enim uoce genitum uerſute uteris, genitum æquiuoce etiam factum uocare uolens, non admittam tuam dictionem: ſiue nõ ſic intelligis, imminute ſentis, præter hoc quod ex patre genitus eſt. Ex ſpinis enim non colligunt uuas, neq; ex tribolis ficus: neq; ex uiro erroneo rectus expectari poterit ſermo. Cõpeſcuit enim & Dominus dæmones CHRISTVM ipſum confitentes. At iuxta ſanctarum Scripturarum intelligentiam, dicis ſentẽtiam tuam in prædicto opuſculo prolatam eſſe: dic mihi qualis Scriptura diuina docuit adorare Deum factum? Et quod quidẽ ingenitus eſt Deus, omnibus manifeſtũ eſt. Sed neq; hoc nominatim habetur in diuina Scriptura, uerum à recta ac pia ratiocinatione, & ex ipſa intelligentia, de Deo pie hoc cogitare ac dicere, congruum eſt. Dicis autem, quo ſcire poſſint decertatores ac decertatrices à te appellati, potius autem ſeducti uocandi, quomodo unicuiq; reſpondeant per compendiarium & retentum facilem ſermonem, in uerſuum ſpecie ac modo capita à te cõpoſita eſſe. Quapropter ipſa tua quæ uidentur fortia uerba ac ſophiſtica, quæ aduerſus maiores in cõtradictionem à te elaborata ſunt, imò potius ut aduerſus ueritatem os attolleres: nos uiles & idiotæ & non maiores, ſed multis in ſancta Dei Eccleſia tenuiores cõfutabimus, & uelut prædixi, inſtabilis huius ualdeq; uilis nugacitatis conſiſtere nõ potentis ſubuerſionem faciemus. Et hactenus quidem contra præfationem tuam oppoſuit ſe noſtra tenuitas. Iã uero rurſus capitibus tuis ex ordine locatis, è regione uniuſcuiuſq; dictionis ac capitis uiciſſim apponã cõtradictiones ex diuinis Scripturis ac recta ratiocinatione acceptas, & rationalium quæſtionum tuarum cõfutationes: quo ſerui Dei & ueri athletæ ac decertatores, lecta ac cõſiderata omni tua abſurditate, derideant te ac dicãt: Superbia cordis tui fecit tibi hæc. tu enim dixiſti hæc in mente tua, Aſcendã in cœlum, & ſupra ſtellas cœli ponam thronum meum. Sedebo in monte alto, ſuper mõtes altos ad Aquilonem. Aſcendam ſupra nubes, & ero ſimilis altiſſimo. Nunc uero in infernum deſcendes, in fundamenta terræ, & cætera. Aëtij Cap. I. Si poſſibile eſt ingenito Deo, genitum ingenitum facere. Confutatio. Primum quidem Deo attribuere impoſſibilitatem, impium eſt. Nam & quod indecorum eſt ipſius Deitati, etiam idipſum facere nõ eſt ei impoſſibile, ſed indecora eſt ipſi malicia. Deo igitur nihil impoſſibile eſt, niſi quod impoſſibile eſt in diuina ipſius ac potẽte bonitate, & ipſo qui bonus eſt, malum eſſe. Et aliter, Si genitum apud Deum bonum putaretur ut fieret, impotens autem ſit ad bonum bene perficiendum, hoc ſanè imminutio fuerit circa potentem, qui uult id, quod præſtantius eſt, operari, & non poteſt. Si uero ingenitum bonum eſt, genitum uero in proprio ordine bene factũ eſt, quum bonus ſit ordo geniti ex bono Deo, & ab ipſo approbatus, non utiq; fecerit id, quod bene genitum eſt ingenitum, quoniam bene approbatum eſt ipſi, ſic bonum eſſe. Quando quidem igitur boni ordo, non

Genitũ æquiuocum, pro genito & facto.

propter

propter impossibilitatem, non transmutatur, sed quia bene sic est: bonus sanè est ingenitus Deus, bona etiam quæ ipso facta sunt in proprio ordine, non assumentia ingeniti nomen. Non enim Deos creatos fecit, quo alterum iuxta alterum extentū deleat per cognomen, obscuritatem maioris nomine carētis ad id quod minus est. Siquidem enim alius est Deus ingenitus, alius uero genitus, naturis nihil commune habentibus, impossibile est communicare secundum naturam per nominis dignitatem: nisi fortasse per abusiuam quandam gratiam, & hoc iuxta participationem, diuite largiente minori. At minor nunquam poterit maioris nomine seipsum appellare, quum omnino cognoscat alienum se esse à dignitate secundum naturam, & nomine. Dixerit autem quis tibi ô Aëti hoc, Deus erat Verbum. Quomodo habebit nobilitatis secūdum naturam nomē, aut quomodo æquabitur, siquidem factus est per Dei dignitatem? Aut quomodo excindetur hoc, Deus erat, quum tempus non admittat diuisionem facere uocis, erat, ne in uulgari quidem re? Cognosces autem quod principio carens Deus, et ingenitus Deus, genuit ex seipso Deum similem sibiipsi, & non hoc solum, sed etiam æqualem per omnia, & non creauit: ut ne dissimilis factus ipse creatus, deleret nomen Deus, per diuersitatis distantiam. Impossibile est enim gignentem, dissimilem & inæqualem sibiipsi gignere, & genitū genitori dissimilem esse. Quapropter hic amplecte-
» mur identitatem secundum naturam ex Euangelico testimonio, nempe: Omnia patris mea sunt, hoc est Deus pater, Deus ego: uita pater, uita ego, & cætera omnia quæ decent Patrem & Filium & Spiritum sanctū in una Deitate, Trinitate nihil diuersum habente: quum in perfecta cognitione cautum sit, sine principio et sine tempore in substantia esse Verbum Patris, & in substantia esse Spiritum sanctum ex Patre & Filio.

Aëtij Cap. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, propter hoc etiam generatione superior fuerit. Si uero superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neque enim ab alia causa esse accepit, neque ipse sibiipsi esse exhibuit. Confutatio. Si omni causa superior est ingenitus Deus, genitus uero ex ipso, indigne ipsi genitus est, & non iuxta æqualitatem etiam in præferendo patris nomine consistit: ignominiā genitori ipsum genimen affert, alterius nominis præter factas creaturas, dignitatem habens, & non uelut creaturæ honorem factori uendicans. Quę enim extra ipsum sunt, gloriam creatori uendicant, quum non sint æqualia factori, neque nominis creatoris appellentur: sed serua facta sint in gloriam creatoris, quo à glorioſis & illustribus, id quod præminet, & super ipsa est, proportionabiliter consideretur. Hoc uero non amplius horum appellatione uocatum, uerum ex præminentis coessentialitate, ex eo quod counite locatus est, dignitatem habens, si differet à præminente iuxta diuersitatem, etiam præminenti minorem dignitatem uendicabit, quum uariata sit geniminis societas, ad id quod præminet. Quapropter simile ex simili, & æquale ex æquali germē, non ex corporali intelligentia nobis per fidē apprehensum est: sed Deus ex Deo, lumen de lumine, & uerbum patris in substantia existens, ita ut seruetur immutabilis præminentis gloria, in eo quod præminens non ipsum sui ipsius causa est, sed à seipso æquale gignit impolluta & incomprehensibili essentia, coessentiale ipsum essentiale & in substantia existens diuinum genimen. Cuius imago nō est inanimata, sed patris exprimens genus, uelut dicit diuina Scriptura quæ in æqualitate genitoris genimen locat, imago inquiens inuisibilis Dei: & ut ne quis putet differentiā esse imaginis & identitatis, ipse pater correctionē uitæ nostræ prospiciens, ante hunc sermonem dixit hoc,
» Faciamus hominem secundum imaginem nostram & ad similitudinē: non disparans seipsum à Filio, sed dualem & æquiuocam dictionem proloquutus, Faciamus hominem, quo duos significaret seipsum & filium, aut etiam Spiritū sanctum. Sed & ęqualitatem imaginis, non per duos sermones interponens unam imaginem dixit, sed per uocem nostram, dualitatem pronunciauit: factum autem hominē non ad unius imaginem,

ginem,ſed ex duorum ſimilitudine & æqualitate imaginem factum eſſe aſſeruit: quo penitus manifeſtum ſit,præminentiam in Patre & Filio ac ſancto Spiritu manere in identitate,& nō alterari. Neq; enim ab alia natura accepit Pater, aut Filius aut Spiritus ſanctus,aut alteri naturæ participationem ſuę ipſius naturæ dedit:neq; iuxta aliquam ſectionem aut defluxum,ut eſſet ex ipſo unigenitus & Spiritus ſanctus,naturæ alteration operatus eſt. Sed quemadmodum ab initio præminens natura ingenita & increata ſemper erat,ita ſemper ex ipſo prę̃minens genimen,& Spiritum ſanctum nobis manifeſte prædicauit,& non immutatè. Aetij Cap. III. Si ipſe ſibĩpſi eſſe non exhibuit,non propter naturæ debilitatem,ſed eo quod tranſgreditur omnem cauſam,unde nam quis productam naturam ad eam quæ produxit,ineuariabilitatem in eſſentiā habere conceſſerit,quum talis ſubſtantia generationem non admittat? Confutatio. Oportet te, ô Aëti,ſurſum attendentem & tuam ipſius miſeriam cōſiderantem,cohibere temerariæ mētis tuæ ſuperfluam impietatem:quo & nos cum tanta tua temeritate coinſanientes,ſuperati relinquamur,ſed tibi & nobiſipſis ea,quæ ad pietatem pertinent conſulentes. Quum enim putes inter neceſſaria & Deo cōuenientia, diſſimilem & inæqualem eſſe Deum ei,qui ex ipſo genitus eſt,ex multo errore iuxta pium quoddam figmentum recenſens Deum magis inter indecentiſſima, ſimilem ipſum prædicas his,quę non decent ipſius Deitatem. Et primum quidem cogitare de Deo tantam mentis profunditatem,impietatis fructus eſt,& potius inſanæ mentis. Nam dicendo ſuĩpſius autorem,aut hoc,ipſe ſibĩpſi eſſe exhibuit:in duabus malis ſuſpicionibus te ipſum transfixiſti,refricans ac quærens de Deo,quomodo erat,num ſemper,aut à ſeipſo,aut caſu,ipſum eſſe adeptus. Et timeo & inhorreſco,dum prauam tuam cogitationem tracto. Ceſſa itaq;,& ceſſabimus nos,quum ſufficiẽter & ſancte habeamus ſemper intelligere Deū & credere,quod erat ſemper Deus. Nam et in hoc ſtolidè loquẽs, ac ratiocinationem faciens,uelut qui magnifice honoraris Deum,dixiſti,quod neque ipſe ſibĩpſi eſſe exhibuit:neq; ergo, ſi ex tua ſententia à dictionibus & ſyllogiſmis dependet fidei ſalus,in inferioribus & miſerabilibus corporibus ſermonis tui ſimilitudinem habemus. Nulla enim creatura ſibĩpſi cauſa eſt,aut ipſa ſibĩpſi eſſe exhibuit, ab animantibus uſq; ad hominem,& ab homínibus uſq; ad Angelos. Nulla item factura ſibĩpſi eſſe exhibuit,ſed ex ſolo exiſtente,unaquæq; ab initio ipſum eſſe accepit. Deſine itaq; hic,uelut putas ratiocinari,& concludens ne enitaris præter naturam te extendere iuxta maiorem,ſubuerteris enim per omnia:quum unigenitus æqualis ſit & ſimilis patri,ſiue quod natus eſt,ſiue quod genitus eſt à patre, dignitatem habeat,nihil enim differt in hoc ab æqualitate ad patrem,ſicut neq; à ſimilitudine:& quum non poſſint creata ſibĩpſis eſſe exhibere,uelut etiam præminens ille & in omnibus perfectus, nō ab aliquo ex ſupernis principium habuit,neq; enim incepit eſſe. Erat enim ſemper, & ſemper eſt,etiamſi in identitate maneat,& ſibĩpſi eſſe non exhibeat, quum non æquiuoce dictiones quærantur,ſed ſpeculatio ſincera ad pietatem. Quandoquidem uero dixiſti,Si ipſe ſibĩpſi eſſe non exhibuit,non propter naturæ debilitatẽ,ſed eo quod tranſgrediatur omnem cauſam: diſce etiam tu,quod non propter debilitatem, filĩj nomen eſt, ſed propter decorum commune cum genitore,præminentiam coeſſentialitatis habet. Nam ſicut Patri decentiſſimum eſt quod tranſgreditur omnem cauſam, ſic etiam ſoli ex ſolo Patre cum ſolo Spiritu eadem una Deitas decet,quę neq; cauſam ſuſcipere poteſt:non propter debilitatem,ſed eo quod tranſgreditur omnem numerum eorum,quæ ex nihilo ſunt:quum una ſit Deitas quæ in uno Trinitatis nomine numeratur,& in uno ſigillo,per nomina Patris & Filĩj & Spiritus ſancti,illuminatis prædicatur,& nihil diuerſum à ſeipſa habet,uera doctrina æqualitatem nomenclaturæ exprimente,Patris & Filĩj & Spiritus ſancti. Dixiſti porrò rurſus, Vnde nam quis productam naturam eam,quæ produxit,ineuariabilitatem in eſſentiam habere conceſſe-

rit,quum talis ſubſtantia generationem non admittat:Et neq; intelligis,neq; intellexiſti,quod teipſum abalienaſti à cognitione ueritatis Dei,non ex Spiritu ſancto ueritatẽ doctus,ſed ex ſapientia mundi infatuata,in ſupernis ambulare conans. Conſequẽter enim etiam ipſe audies,quod fruſtra laboras. Nouit enim Deus ratiocinationes ſapiẽtum quod ſunt uanæ. Qui enim genuit Verbũ in ſubſtantia exiſtens, æquale ſibiipſi genuit,& non diuerſum à ſua Deitate:nõ propter geniminis euariationem ac diuerſitatẽ,ſed quod indecorum omnino erat nos cogitare,indignum ſeipſo & inæqualẽ & genitore inferiorem genituram,ipſum genitorẽ genuiſſe. Quapropter per filium et in ſubſtantia exiſtens Verbũ omnia facta eſſe dixit,quo ipſum non de creaturis factis numeraret,ſed in patre ſimilem & æqualem eſſe oſtenderet,& propter id quod decet patris nomenclaturam,ſemper eſſe eundem eſſentia,non peregrinum eſſe,ſed genuinũ, uelut filium coeſſentialem ex ipſo genitũ. Aetij Cap. IIII. Si indeſinenter Deus permanet in ingenita natura,& genimen indeſinenter genimen eſt,coeſſentialis & ſimilis eſſentiæ peruerſa opinio corrumpetur. Stat autem incõparabilitas in eſſentia, utraq; natura indeſinenter permanente in propria naturæ dignitate. Confutatio. Si indeſinenter & inceſſanter Deus permanet,uelut dixiſti,in ingenita natura, natura autem Dei eſt ſempiterna,indeſinẽter habens dignitatẽ, nõ propter quid aliud,ſed eo quod eſt per ſe Deus,& per ſe ſempiternus:ergo ſanè etiam genimẽ coeſſentiale erit, ſi apud te indeſinentis nomen accepit,uelut fraudulenter filio gratificãs probabiliter de natura diſſeruiſti. Dabis enim etiam coactus confiteri immẽſum & incomprehenſibile nomen indeſinentis in omnibus. Quomodo igitur nõ erit coeſſentiale? Nam quum putaris te cauillari,per nomen prauæ opinionis ueritatem cõtumelia afficere conatus, ex ipſis quę protuliſti uerbis, redargueris. Aut enim dabis finem eorum,qui à te blaſphemia impetiti ſunt,uelut diuerſam eſſentiam habeant:aut ubi indeſinẽtem ipſum decreueris,in omnibus immutabilitatem & ineuariabilitatem indeſinentis dignitatis inducere cogeris,ueritate non admittente,finem habere filium:quoniam regni eius,inquit Scriptura,non erit finis:eo quod cum patre regnat ſemper & cum ſuo ſpiritu. Nã omne quod principium habet,etiam finem habebit,ſi uoluerit is qui eſſe exhibuit ei quod principiũ accepit:quod ſanè in omnibus poſſibile eſt,in filio uero impoſſibile eſt. Eſt enim ſemper ex eo qui eſt,& apud eũ qui ſemper eſt,nunquam eſſe deſinens. Quapropter & coeſſentialis erat,& eſt,& erit,ſolus ex ſolo, & in nulla re ab eſſentia diuerſus: ſed iuxta nominũ dignitatem manẽte deitate in identitate,ita ut neq; coniunctionẽ habeat,neq; principium ipſius eſſe ſibiipſi exhibeat,neq; quod diſſimile ſibiipſi eſt, aſſumat,quæ ſemper eſt,& nunquã eſſe deſinit,uerum ſemper decorũ ſecum habet in dignitate Patris ad Filiũ,& Filij ad Patrem,& Spiritus ſancti cum Patre & Filio,exiſtens & nunquã deſinens. Eſt enim ſibiipſi incomparabilis Trinitas,nullam in dignitate diuiſionem admittens. Aetij Cap. v. Si ingenitus eſt Deus ſecundũ eſſentiam,non eſſentiæ diſparatione genitum genitũ eſt,ſed potentiæ quæ ipſum produxit. Eandẽ enim eſſentiã & genitam eſſe & ingenitã,nulla pia ratio permittit. Confutatio. Sæpe nobis progreſſus es ô bone,proferẽs ingenitum & genitum uoces, à Dei nomine abhorrens,qui in omni iniquitate mentem tuam ſepeliuiſti. Illud autem quiuis indigus expetit,ut facultatem habeat eius quo indiget in ſolatium,et ut in ore ferat,ſi talis facultas non detur. Itaque etiam tu quandoquidem impius es, uel nomine tantum huius Dei nomen dicere magnifacis,nam ex natura timorem eius & fidem & ſpem & dilectionem erga ipſum,nunquam adeptus es. Alioqui ſuffeciſſet tibi ſemel hoc dicere,& non tranſgredi terminum ordinis præſcripti. Clara eſt enim contra te à Saluatore noſtro prolata ſentẽtia,nempe,A fructibus ipſorum cognoſcetis eos, quod eos quidem amictus pelle ouilla,intus uero es raptor & lupus. Si enim eſſes ex Spiritu ſancto genitus,& à Prophetis ac Apoſtolis edoctus,oportebat te ab initio creationis mundi uſq;

ad tem-

ad tempora Hester, euoluere uiginti & septem ueteris Testamenti libros, qui uiginti duo ab Hebræis numerantur, & quatuor Euangelia, & quatuordecim Epistolas sancti Apostoli Pauli, & unà cum Actis Apostolorum, ante hæc & in ijsdē temporibus factis, etiam catholicas Epistolas Iacobi & Petri & Ioannis & Iudæ, & Ioannis Apocalypsim, & Sapientias, Solomonis inquā, & filij Sirach, & omnes in summa diuinas Scripturas: & teipsum condemnare, eo quod nobis protulisti, quod nusquam habetur: non quidem indecorum Deo, sed pium in Deum est ingeniti nomen, sed nusquā in diuina Scriptura dictum continetur. Nemo enim adeò insanus unquam fuit, ut genitum Deum cogitarit. At neq; opus habeo dicere ingenitum Deum solum patrem, propter eum qui ex ipso genitus est, ut ne quis de patre solo hoc certum esse putet, sed etiam de Filio & Spiritu sancto: quum recta intelligentia & Spiritus sanctus doceat omnes filios ueritatis, ut ne à seipsis hoc admirētur, sed iuxta id quod exigitur, & quod in ipsis est, ratiocinationem de Deo ad pietatē sciant. Oportet itaq; eo quod ingenitus ipse est, & nos à nobis hoc confitemur, & appellationis huius uocis cōfirmationem à Scriptura non habemus: à nobisipsis per ratiocinationes hanc pietatem nosse, quod sic se habet. Ad quid enim essentię disparatio erit ipsum genitum, si iuxta ueritatem eo quod genitum est, nomen habet, naturali quadam & inenarrabili Deo conueniente, & ei qui ex ipso genitus est sine tempore & sine principio, ueritate, & non abusiua quadam opinione? Hinc nō creatam dicimus essentiam, neq; alienam uelut factam, sed genitam essentialiter, et non alienam à genitore. Quapropter etiam increata permanet et non facta, sed genita ex eadem essentia Dei, non tempori succumbens. Non enim qui genuit, in ueritate tempori succubuit, ut propterea temporalem produxerit essentiā. Quale enim est genimen, talis genitor, & qualis genitor, talis etiam qui genitus est.

Ingeniti nomē nō est in Scriptura.

Aëtij Cap. VI. Si ingenitum genitum est, quid uetat genitum ingenitum factum esse? Omnis enim natura magis ad suū familiare festinat, quàm ad alienum. Cōfutatio. Si ingenitum fecit, & non genuit, in una identitate posita appellatione, & altero iuxta alterum non extento per nominis permutationem secundum ueritatem, ipsa uis habitus in altero dissonantia consistit, nihil ad alterum communicans, nisi solum secundū potestatem causæ præminentis naturæ, erga omne quod ab ipsa creatū est. Quandoquidem autem in medio factoris & facti, & creatoris ac creati, alia quædam est appellatio, propinqua quidē ingenito nomini, longe uero distans à creatoris nomine, impossibile est omnia cōfundere ô Aëti, & dissipare à teipso perfectæ, iuxta uerum habitū filij ad patrē, semper existentis & increatæ appellationis societatem: impossibile est ingenitam & increatā Naturam creatam aliquando fuisse, & ab eo quod creata fuit, rursus transmutatā recurrisse ad suam ingenitam naturā, etiamsi sexcentas connectas Aristotelicas propositiones, relicta superna simplici & pura Spiritus sancti doctrina. Aëtij Cap. VII. Si nō totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si uero totus est ingenitus, nō essentialiter ad generationem disparatus est, uerū potentia genimen produxit. Confutatio. Et totus Deus ingenitus est, & qui ex ipso genitus est, increatus est, & sanctus ipsius Spiritus, qui à te paruipenditur, ô carnalis & animalis Aëti, spiritualiter expēsum uniformiter habet ex ipso prę̄minentiā, nō assimilatus multis ex ipso, & per ipsum, & ab ipso creatis. Quapropter neq; societatē habebit cū multis, neq; quis dignitatis ipsius particeps fuerit. Omnia enim præteruolant & cedūt, & omnē causam syllogisticā relinquunt doctrinali illi ex diuina Scriptura sentētiæ, nempe: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrē nisi filius, & cui is reuelauerit. Reuelat autē per sanctum Spiritū, nō his qui de ipso per syllogismos ratiocinant, sed qui in ipsum legitime ac perfecte credunt. Nā neq; iudicia ipsius perscrutari poteris, neq; uias ipsius inuestigabiles, uelut scriptū est, etiamsi tu miserabilis homuncio infinita nobis nugās progrediaris. Aëtij Cap. VIII. IX. X. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, nō es-

ſentialiter genitum genitum eſt,quum tota eſſentia ipſius habeat,ut generet,non autẽ ut generetur. Si uero transformata eſſentia Dei genimen dicitur,non immutabilis eſt eſſentia ipſius,quum mutatio operata ſit filij conſtitutionem. Si uero immutabilis fuerit,& generatione ſuperior eſſentia Dei,id quod ſecundum filium eſt,uſq; ad nudam appellationem confirmabitur. Confutatio. Oportebat igitur non ſolum te ô Aëti, ſed etiam omnem hæreticum poſt unam admonitionem deuitare,uelut ſancta et ſapiens doctrina docet,per te enim condemnatus es,tibiipſi perniciem attrahens, & non ab alio coactus. Quis igitur miſerebitur eius qui ſibiipſi malus,& neminibonus eſt? At ut ne ob mala,quæ in mundum produxiſti,ſentias de te uelut qui magna & oppoſita in teipſo habeas,perſeuerabimus etiam ipſi cum longanimitate per ancipitem gladium CHRISTI doctrinam,ſpinoſas tuas radices excindere,in ſana erga Deum perfectaq; ac uera confeſſione. Sit enim gloria miſericordi Deo, qui deprehendit te, qualis es,Iudæ uidelicet locum obtinens,qui cum diſcipulis quidem numeratus eſt, ſeparatus eſt autem non CHRISTI habens mentem,ſed ex ſatana ſuſcepit contra Dominum ſuum Dei abnegationem. Nuda enim dictione confeſſus es filium Dei habere in mente. Et quid opus eſt aduerſus te diſputatione,quum omnino alienus ſis à Chriſtianis, Prophetisq; & Apoſtolis ac Euangeliſtis,Martyribusq; ac omnibus ſanctis,qui te in diem iudicij prompte redarguere poſſunt,quoniam uſq; ad mortem tormenta ſuſtinuerunt,flagellati,cæſi,beſtijs ac igni obiecti,& neci gladij,ut filium Dei exiſtentẽ & ex ipſo uere genitum non negarent. Generatiuus enim eſt pater ſolius unigeniti,& non alterius cuiuſdam adhuc poſt unum:& ex ipſo proceſſit Spiritus ſanctus,& non alius ſpiritus,creator autem & factor eſt eorũ quæ ab ipſo facta ſunt, & ſemper fiunt. Quapropter non amplius multi filij gignuntur,neq; multi ſpiritus ex ipſo procedũt, eadem Deitate ſemper in Trinitate manente,ac glorificationem habente, & nũquam acceſſionem accipiente,neq; deſinente,neq; relicta,uelut quę non ſit. Quapropter etiã non uſq; ad nudam nomenclaturam in genimine cõſiſtit dignitas,alioqui multos fratres poſt ipſum habuiſſet ſimiles ipſi,uelut in hoc dicto,Filios genui & exaltaui. Et in hoc,Qui peperit glebas roris. Et in hoc,A quo omnis patrum familia in cœlo & in terra nominatur. Et in hoc,Non ne unus pater omniũ ueſtrum? Et in hoc,Filius meus Iacob. Et in hoc,Primogenitus Iſrael. Hi enim omnes nuda dictione allegoricè, à non eſſe ad eſſe progreſſi,non ſecundum eſſentiam uera appellatione conſiſtunt,ſed nudè et ſecundum gratiam. Quapropter per unum qui neq; ſecundum gratiam, neque nuda appellatione nominatur,ſed ſecundum ueritatem,creati ſunt ab uno per unum, cum eo qui ex ipſo procedit,& de ipſo accipit. Aëtij Cap. XI. Si ſeminaliter erat genimen in ingenito Deo,poſt generationem extrinſecus incremento ſumpto, in uirum, ut ita dicam,euaſit. Perfectus itaq; eſt filius non ex eo,quod genitus eſt,ſed ex his quæ aſſumpſit. Quæ enim naturaliter aſſumunt,uelut ex illis conſtantia,perfecti nomen diuerſimode admittere ſolent. Confutatio. Si non confeſſio fit,quod incorporeus eſt genitor,omnia apud te in fabulam conuertantur. Vbi uero fabulam compoſueris, non alium quendam corrumpis ac conturbas,ſed mentem tuam turbas à uera confeſſione. Ex ſeipſo enim Deus perfectus exiſtens,perfectum filium genuit,nõ alium præter naturam. Non enim indecens eſt ad genitorem, neq; externæ aſſumptionis indigus. Non enim quid maius eſt poſt eſſentiam Dei,quo indigo aliquid impertiri poſſit incrementi aſſumendi ad perfectionem. Qui enim eſt ſemper incorporeus, eũ qui incorporeus eſt apud ipſum reuera ſemper genito modo,perfectum perfectus ſemper reuera genuit,& ſpiritus exiſtens Deus,etiam ſpiritum Verbũ in ſubſtantia exiſtẽs genuit. Omnino enim ſtolidũ fuerit apud te Aëtiũ,qui in ſupernis ambulas, & opiniones cõtra Deum ex ſyllogiſmis & mentis tuę ratiocinatione perſcrutaris,quod ei qui fecit omnia de nihilo,et poteſt omnia perfecta ſub unũ efficere, nihilq; opus habet acceſſo-

Aetius Iudas eſt.

rio

rio incremento, uerum certis legibus hæc adstrinxit, crescẽtem essentiam assumptitia deitate indigentem attribuis, & neq; creatis ab ipso adæquas. Ab initio enim perfecta ipsa fecit, & ea quæ ipsis adhuc germinant assumptionis indigentia, sapientiæ lege decreuit: quæ sanè sunt hæc, inter quæ sunt etiam, quę deinceps facta sunt ac fiunt, uelut uerbi gratia, cœlum, terra, aqua, aër, Sol, Luna, astra, & quæ ex aquis genita sunt usq; ad hominem. Non cœlum imperfectum fecit, nõ terram imperfectissimam, sed perfectam quidem terram, perfectum item cœlum: uerùm inuisibilem & inornatam tunc, propter eam quam facturus erat, exornationem. Aquam autem et simul lucem primo creatam, per ueram lucem, increatam ac uiuificam omnia fecit, deinde etiam ea quæ ex terra producta sunt, & antea firmamentum. Non semiperfectum quid factum est, sed omnia in perfectione. Producat enim, inquit, terra herbam fœni, seminans semen se- "
cundum genus & secundum similitudinem, & lignum fructiferum, cuius semen ipsi "
us in ipso, iuxta similitudinem in terra. Et uides quod nulla emendatione ad assumendum incrementum creata ipsa indigebant, sed uirilia, ut ita dicam, & perfecta per præceptum statim inueniebantur, homini uero tradita quæ sub ipso sunt, et in ipso seminaliter, in dominiũ, non perfecta tradita sunt: quo sciret homo semper benefactorem, & omnibus ipsum esse exhibentem, & in omnibus existentem, & incremẽta uniuscuiusque creaturæ ad constitutionẽ eorum, quæ ipsi cõmoda sunt, exhibentem. Tradidit ipsi seminaliter terra uelut fulcro, ut ita dicã, prostrata, & uelut utero ipsi tradita: quo eruptione eorum quæ perfectè à Deo facta sunt, ea quæ seminaliter per ipsum cũ prudentia in terram mittuntur, ita ut lignorum & aliorum germinũ, ipse quidem tenuiter uelut particulam à perfectis mutuatus, hanc in terrã inserat: ex perfecti Dei incremẽto ad augmentum peruentura speret, ut extrinsecus augescant ea, quę ab ipso insita sunt, ut ne ignorans incrementi suppeditatorem, seipsum putet opificem, & excidat à ueritate. Etiamsi enim plantauit Noë uitem, non tamen scriptũ est, quod erat uitis opifex, sed erat uir agricola. Alius enim est, qui futuris authenticã potestatem exhibet, alius est qui esse ab ipso accepit homo, cui illius agricultura concredita est: quo hic quidẽ colat ea, quæ incremento ad perfectionẽ opus habent, ille uero perfectionẽ exhibeat per suũ incrementum eorũ, quæ ab ipso creata sunt, et ad perfectionẽ augescunt. Sic etiã in animalibus & uolatilibus, sic et in pecoribus et reptilibus ac marinis. Omnia ab initio perfecta facta sunt per præcipientẽ, uerum per uoluntatẽ sapientiæ nunc incremento indigent, propter utilitatẽ hominis in terra per intelligẽtiam dominãtis, quo cognoscat supernum omniũ Deum, & suppeditatorẽ seminum, & incrementi augescendi esse Deum & Dominũ. Quapropter quæ sunt in cœlo, & nõ per hominis manus seruũtur, et neq; generãt, neq; generãtur, ea siuit Deus in perfectione. Nõ enim inciderunt in mentem hominis, ad insidias & uanę gloriæ elationem: uelut ut uerbi gratia de Sole & Luna atq; astris dicã. Neq; enim eo quod generãt Luna, aut deficit, aut augescit, à proposito suo alterãt: sed eo quod temporũ est cõstitutio & suppeditatio, quę tempora Deus luminaribus adordinauit. Quomodo igit corporalia & deficientia & quæ corrũpuntur, Deus uolũtate sua statim perfecta effecit: eum uero quem ex seipso genuit, unũ ex uno, qui est semper genito modo apud eum qui est, incremẽti indigum genuit? Cessa igit ô Aëti, uanas nobis et Aristotelicas dictiones proferre: quũ sufficiẽter habeamus nos, & nõ fallamur, Domini nostri ueram doctrinã, quæ hoc dicit, Ego ex patre exiui & uenio: & quũ nõ abusiue dictio uim habeat, sed perfectionis ac dignitatis Dei essentiam significet. Aëtij Cap. XII. Si perfectũ erat genimen in ingenito, genimen est etiã nõ ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitã enim naturã in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingenitum nõ est: & ingenitum existens, genimen non erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemię figuram & contumeliam obtineat. Confutatio. Oppositè introducit perperam Aëtius

Creaturæ Dei perfectæ.

Homo seminaliter dominiũ habet producendorũ germinum.

ex ſyllogiſticis nomenclaturis, humana intelligentia Deum comprehendere uolẽs, & uelut ex dictionibus mutilare conatur euidentis fidei firmam ſpem, diſſimilem diſſimiliter collidens, & in dictionem dictioni ſubuerſorio modo interponẽs, ut ex hoc conetur diſſimilitudinẽ filij ad patrem ſignificare, id quod impoſſibile eſt. Ex ipſis enim ſyllogiſmis quos mũdum docuit, etiam ipſe concludetur. Dicit enim, Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen eſt etiam non ex eo quod ingenitus ipſum genuit. Genitam enim naturam in ingenita eſſentia eſſe impoſſibile eſt. Eſt enim idem eſſe, & nõ eſſe. Genimen enim ingenitum non eſt: & ingenitum exiſtens, genimen non erat: quũ diſſimilis pars in Deo, blaſphemię figuram & contumeliã obtineat, quare undiquaq; ſermonis eius conficti partes redarguuntur: quoniã non eſt poſſibile, diſſimilẽ eſſe filium patri, neq; inæqualem perfectæ ipſius deitati. Si enim omnino aſſerit uiolenter, cõtra ſeipſum uero dicta conuertit quæ recenſet, genitum & ingenitũ ſemper dicens, ab hoc diſcat creatum & increatũ. Quoniam non eſt poſſibile hoc communionẽ dignitatis ad illud habere, quod eſt totũ adorandum. Si enim omnino adorãdum eſt diſſimile diſſimili adæquatum, non amplius diſtinguet ſermo unum ab uniuerſis: quũ diſſimilitudo non poſſit in ordine eiuſdem dignitatis locari, etiãſi in gloria excedatur, unũ ab omnibus diſſimilibus exiſtentibus ad unũ, eo quod nihil commune habeat cũ uno, omnium ad unũ diſſimilitudo. Et erunt de cætero & Sol, & Luna, & aſtra, & terra, & amplius his inferiora adorãda: & non amplius unus cũ uno ſpiritu, hoc eſt una Trinitas, & una deitas, et una adoratio. Igitur ſi hoc propter hoc concludendũ eſt, erit quidem idem in ueritate: quoniam non ſimile eſt unũ Verbum omnibus uerbis, neq; unus filius omnibus allegoricè appellatis æqualis, non enim eſt cũ omnibus, ſed per quem omnes. Quod igitur impoſſibiliter apud ipſum Aetium ab initio poſitũ eſt, & ad contumeliam blaſphemiæ figuram obtinẽs, propter partẽ quam dixit in Deo eſſe: nõ differẽtiæ pars exiſtit, ſed æqualitatis, & quæ ne diuiditur quidem deitatis, ſed ſemper eſt perfecta, tria exiſtentia perfecta, una deitas. Imò potius ad confirmationẽ ueræ fidei, diſſimilitudinẽ nobis communiuit ad hoc, ut ne putemus, neq; credamus prçter dignitatem Græcæ nationi, ob temeritatis præſumptionem damnatæ, ac ſentiẽti omnem creaturam adorandam eſſe, quæ diſſimilis eſt ad Patrẽ, qui adoratur in filio, & filiũ qui adoratur in patre, cum ſancto Spiritu, cui gloria in ſæcula. Aetij Cap. XIII. Si ingenitæ naturæ exiſtẽs Deus omnipotens, genitę naturæ nõ nouit ſeipſum: filius autẽ genitæ naturæ exiſtens, hoc cognoſcit ſeipſum quod eſt: quomodo non fuerit mẽdaciũ ipſa coeſſentialitas, quum ille cognoſcat ſeipſum ingenitũ, hic uero genitũ? Cõfutatio. Dixit Aetius, et pronũciauit diſtinctor ac definitor naturæ Dei, homo exiſtẽs natura, & quæ ſupra naturã ſunt, ſcire uolens, atq; hoc non ex cõſequentia Scripturę, ſed ex mortalis cogitationis ſyllogiſmis: quod ingenitæ naturæ exiſtens Deus omnipotens, genitæ naturæ nõ nouit ſeipſum. Vndiq; autem & ſemper & ab initio ſermonis, non amplius iuxta ueteres Arianos, uel occulte filium uult appellare unigenitum. Verum in omnibus uidetis uos filij ueritatis, quod omnino uult ipſum alienum eſſe à patre, & omnino nõ participem eſſe diuinæ eſſentiæ, id quod clarum eſt ex his, quæ ubiq; temere pronunciat. Nam dicere, quod ſeipſum ingenitum cognoſcit, & genitæ naturæ ſeipſum non nouit: fruſtra ab ipſo profertur, & ſi etiam uel per nudam dictionem filius, filius uocetur, ſubuertetur autem ipſius ſermo. Etenim ingenitus eſt pater, & genuit ſempiternè unigenitũ, naturæ exiſtens ſibiipſi decentis, eo quod ſolum unũ unigenitum genuit, & ſpiritũ protulit ſolus genitor ob ſolum unigenitũ, qui cum filio ſine principio genito coexiſtit, ſpiritus exiſtens, qui ſpiritum genuit, & non corpus exiſtens, quod corporaliter in ſuas dimenſiones deducitur, neq; deficiens, neq; creſcens, neq; ſectionem ſuſtinens. Quare apud alia omnia, quæ generant & generãtur, multorũ adhuc neceſſitas requiritᷣ. Hic uero nihil ſimile habet omnibus rebus, illa unius ad

unum

unum dignitas. Quapropter & ipſe qui genitus eſt præminenter, ex eo qui genuit mirabiliter, uelut ab ingenito genitus eſt cõcedens genitorem. Et ipſe non gignit amplius, ſecundum eſſentiam inquam: quo ex eo quod nõ gignit amplius ſecundum eſſentiam, & ex eo quod pater non eſt genitus, ex utriſq; partibus omnis gloria dignitatis cõſeruetur in una unitate dignitatis Dei, Patris perfecti, & Filij perfecti, & perfecti Spiritus ſancti. Et propterea coeſſentialitatem non mẽdacium eſſe nouit diuina Scriptura, neq; pia ratiocinatio, quæ de Patre & Filio ac ſancto Spiritu pie didicit glorificare ac adorare, ex Deo gratia accepta. Aẽtij Cap. XIIII. Si non uox ingeniti ſubſtantiã Dei declarat, ſed humanæ inuẽtionis eſt incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum præminentiam nominis non ferat in eſſentia. Confutatio. Et ingenitum diximus contra Aetium inuehentes, & non negamus, etiamſi in diuina Scriptura non habeatur, uerũ pie uox hæc excogitata eſt. Ingenitum autem dicentes patrem, etiam ingenitum cõfitemur. Genitum autem filium non negamus, ſed non creatũ. Neq; enim ſi filium genitũ decreuerimus, ex Deo patre eſſentiam habere negare poſſumus, genito modo enim genuit, & nõ creauit. Sicut enim is, qui obliquè omnia de genito et ingenito cogitat, ſeipſum ſubuertere uult, et nõ aliud quiddã, ſic etiam ipſe ex humanis ſyllogiſmis, ſyllogiſtica q̃ oppoſitione, ac humanæ uanitatis ſapientia, audit hoc, Incumbit mens hominis ad praua diligenter à iuuentute. Dicemus autem & nos, quod multo magis indecorũ eſt Deo increato creare creata, & non facto facere: non enim poſſibile eſt increatũ creare, & non factũ facere futura: ſi non decet ingenito gignere, iuxta Aetij ſententiã. Quũ autem creaturæ uideantur, & maxima pars eſſentiæ ſubſtantiæ appareat, Deo autẽ increato non deceat ut ab ipſa creata ſint, quo ne incomparabile in mutationem factorum deductũ, pro decoro apud Aetium magis indecorũ putetur: quæretur de cætero alius Deus, qui eſt increatus, & alius creatus, & creare iuxta ſuũ ipſius proportionem potens. Quum autẽ creatus & creare potens, non ſit per ſe exiſtẽs, ſed creatus: quæretur etiam alius, qui huius cauſa fuit, & ab hoc alius animo cõcipietur, & multa erat profunditatis erroris cogitationum uanitas, mente non amplius ſtabilitatem habente, ſed implente id quod dictũ eſt. Stulti facti ſunt ſerui Dei, & ſtultus factus eſt omnis homo à ſciẽtia & cognitione. Non enim quis ſibiipſi uiuit, neq; ſibiipſi moritur. Neq; quis cognoſcet aliquid præter Deum, qui reuelauit nobis ueram fidẽ ſuam, & dicit, Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite: ſed & qui ex ſeipſo genitus eſt, reuelauit nobis patrẽ ſuum, & dicit, Ego ex patre exiui & uenio. Et neq; ab hominibus habuit Deus incomparabile nomen, neque propter incomparabile nomen, ipſa dignitas ueri in ſubſtantia exiſtentis Dei uerbi, & ex patre ſine principio coeſſentialiter geniti euertet: neq; alterutri nominis inuenti gratia hominibus debetur. Nihil enim aſſumit Deus dignitatis aut additamẽti. Verum ipſe Deus omnibus exhibet ex ſua plenitudine ſemper in identitate manente, & non deficiente: ſed ſemper in propria eſſentia ferente nominis & potentiæ & eſſentiæ dignitatem. Aetij Cap. XV. Si extrinſecus de Deo conſideratur uox ingeniti, qui cõſiderant, potiores ſunt conſiderato, quum præſtantius natura nomen ipſi exquiſiuerint. Confutatio. Nemo melior eſt Deo, uelut ueritas habet, ad Aetium loquor, qui ſic ratiocinatus eſt. Quomodo enim quis melior aut potior Deo fuerit, quum omnia ex Deo eſſe acceperint, & quum autor ſit Deus eorum, quæ ab ipſo creata ſunt rationalium et irrationaliũ, uiſibiliumq; ac inuiſibilium. Melior eſt ipſe ſupra omnia, ſiue ratiocinationes mentis fiant rectæ ad pietatem, ut honorent id quod melius eſt, neque ex parte, neq; ex toto, omnibus ſimul congregatis, & innumeris inſuper ad hymnum Dei excogitatis, aſſequi potentibus et in ſeipſis complecti glorię ipſius perfectionem, excedente ſemper meliore inferiorum intelligentiã: ſiue pro uiribus & ſupra uires laudem deferant meliori. Eſt enim non ſermonis prædicatione melior, ſed potẽtia, & no

mine,& ſermonis elogio. At non differre faciet incomparabile ab incomparabili, ipſa melioris ab inferioribus glorificatio. Nouit enim in patre id quod melius eſt, per ingenitum,& id quod melius eſt, ex ipſo genitum. Quapropter coeſſentialem cõfitetur recta intelligentia hominibus ex Deo donata, ut ne diſſimilitudine eſſentiæ filij ad patrẽ excogitata, diuiſionẽ faciat melioris & ſinceræ perfectiouis eius, qui genitus eſt in ueritate à genitore, incomparabiliter omnem intelligentiam excedente propter præſtantiam. Aëtij Cap. XVI. Si non cedit ingenita natura generationi, eſt hoc quod dicitur. Si uero cedit, generationis paſſiones meliores fuerint ſubſtantia Dei. Confutatio. Paſſiones omnino in Deo recenſere, impijſſimum eſt. Nam intra paſſiones penitus non continetur Deus. Quum autem ſuperior ſit his, quę in nobis ad diuiſiuam intelligentiam ſuccumbunt, omnibus modis Aetij ſermo ſubuertetur. Omnia enim in nobis paſſiue contingentia, in Deo citra paſſionem conſiſtunt. In nobis enim iuxta aliquã partem uelle ipſum, eſt paſſio ſiue affectus: non dico uelle pium eſſe, ſed uelle quid facere, quod eſt ſuper naturam: eo quod nõ poſſumus perficere officium uoluntatis. Velut ut de homine dicamus, uolare, in aërem ferri, uenas profundi cognoſcere, noſſe fundum terræ,& ſimilia. Quantum autem eſt quod in me paſſiue continetur, tantum eſt quod in Deo citra paſſionem exiſtit. Quapropter omnia quæ uult, facere poteſt, natura non reluctante ipſi ad uolũtatem: noſtra autem natura in nobis aduerſus uoluntates repugnãte, quæ ad impoſſibilitatẽ ſe in nobis extendunt. Et non propterea, quod dicimus Deũ facere quod uult, ideo omnino dixerit quis, quod facit quæ nõ decent, minime gentium. Illa enim uult quæ & facit iuxta proportionem ſuæ dignitatis, neq; uoluntate reſiſtente aduerſus potentiã, neq; potentia opponente ſe aduerſus uoluntatem: non quod nõ poſſit, ſed quod non uelit. Et aliàs poſt talem à paſſione ab alienitatem in Deo exiſtentem, in nobis autem & alijs creaturis paſſiuam exiſtentem, ſi contingat ſic cogitare, paſſio alia rurſus ſecundum ueritatem eſt confitenda, poſt ſecundam autem, etiam tertia cogitanda uenit. Paſſione gignimus & gignimur, noſtra natũra & aliorum quæ gignuntur ac gignunt ſectionem ſuſtinente, dilatationemq; ac cõtractionem, molem item ac imminutionem,& alia omnia quæ paſſione continentur propter talem cauſam. In Deo uero nihil horũ inerat in eo, quod filium genuit. Si enim fuiſſet unum quoddam ex his in Deo, iuxta opinionis prætextum ad geniminis ſubuerſionem, ab alia ſecundũ nos parte, oppoſitè aduerſus ipſos dicendũ eſt: quod in nobis qui in paſſione gignimus & gignimur, paſſio altera eſt in creãdo:& patimur in eo, quod gignimus & gignimur. Deus autẽ apud uos creator,& nõ genitor intelligitur. Quare propter generationem quidem,& ſubuerſionem faciendam falſo paſſionem profertis, quo filij ingenuitatem negetis: uerum paſſionem in creãdo, obliuioni traditis, quæ ſanè neq; ipſa paſſio eſt in Deo, abſit. Neq; enim nos paſſionem ipſi attribuimus confitentes ipſum creatorem eſſe uniuerſorum: neq; rurſus paſſionem circa ipſum eſſe cogitamus, genuiſſe ipſum uerum filium uere ſine principio & ſine tempore confitentes. Quapropter naturam ipſius nouimus incomprehẽſibilem eſſe,& paſſione non affici. Et ideo confitemur ipſum & genitorẽ & creatorem paſſionis exortem. Genuit enim unigenitum paſſionis exors & non patiens. Et emiſit ex ſe ſanctum ſuũ Spiritum, ſectionem non paſſus. Et creauit creata & quæ creantur, citra afflictionem, neq; affectui obnoxius. Et facit quod uult conuenienter ſuæ deitati, non prius conſultans, quo cogitando diſcat, an oporteat quod efficitur: neq; uolens facere & non potẽs ſuppeditare uoluntati quod efficitur, propter paſſionẽ. Simul enim habet uelle, facere, genuiſſe unigenitum, creaſſe omnia: quum diuina natura & dignitas ſuperior ſit ſyllogiſtica Aetij ratiocinatione & tota humana natura, Deo potiore exiſtente omni inuẽto,& neq; paſſioni cedẽte, ſed ſuperexcedente omnes paſſiones & omnes opiniones.

Aetij Cap. XVII. Si genimen immutabile eſt ſecundum naturam, propter genitorem:

rem: ingenitum essentia immutabilis est, non propter uoluntatem, sed propter dignitatem quæ est in essentia. Confutatio. Quàm diu prodit nobis hic idem dicens, & nihil eorum quæ antea habentur, transgrediens? Quæ enim dixit ab initio & usq; ad finem, eadem de ijsdem & nihil aliud recensuit. Non enim mysteria nobis ostendit, non Deum quem iactat, docuit, non fidem per quam operantes Apostoli, firmam ueritatis confessionem nominantes, mortuos excitarunt, leprosos mundauerunt, & alia omnia bonæ consonantiæ effecerunt, ex quibus exempla ueræ operationis ostenderunt, protulit: sed uanos & insolentes syllogismos, non transgrediens tautologiæ prolationem, sed illa ipsa & nihil aliud narrans. Quapropter rogamus ut nemo ex lectoribus nobis uitio uertat, si etiam nos in ijsdem uersamur, dum aduersus ipsius tautologiam dicere cogimur. Genimen enim immutabile est, quantum decet deitatem. Et Genitor immutabilis est, uelut decet iuxta proportionem, immutabilem ipsius naturam. Manet autem Genitor semper habens genitum ex seipso (nullam suspicionem concedēs creatis ab ipso, ut sciant patrem sine filio, & unquam nouerint genitum sine patre) & perfectum ipsius spiritum qui ex patre procedit, & de filio accipit. Et hoc decorum est dignitati essentiæ Dei, ut citra assumptionem nō indigeat aliqua dignitate, sed habeat ipsam sempiternè in propria identitate. Aëtij Cap. XVIII. Si ingenitum essentiæ significatiuum est, meritò ad genituræ essentiam opponitur. Si uero nihil significat ingenitum, multò magis nihil significat genimen. Nihil enim ad nihil quomodo opponi potest? Cap. XIX. Si uero ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, silentio prolationi succedente: fieri contingit & perire Christianorum spem in prolatione sitam, at non in naturis sic habentibus, uelut nominū uult significatio. Cōfutatio. Quomodo præoccupare contra seipsos testimonia solent, qui inexpertorum mētes stupefacere didicerūt. Qui enim in prolatione spem adeptus est solus Aëtius, et nō in ueritate, hanc de nobis prædicare audacter prodijt ipse, & filium Dei, ac Deum patrem, nudis uerbis confiteri non reueritus: quū nos maxime confiteamur naturalem esse Patrem, et naturalem esse Filiū, & naturalem esse Spiritum sanctū. Trinitati enim nihil aliud comparabitur. Et propterea uere coessentiale est cōfessionis nostræ fulcrū, & non per prolationem, quæ per ipsum sublata est, ut quæ fiat ac creat, uelut Aetij de Patre & Filio ac sancto Spiritu opinio habet. Est enim reuera Pater uerus, & Filius reuera uerus, & Spiritus sanctus uerus, etiamsi sexcētos uanos syllogismos subseminet. Nam de his diuina Scriptura, Prudentiam prudētium reprobabo. Et, Nouit Dominus cogitationes hominum quod uanæ sunt, & cætera. Aetij Cap. XX. Si nihil plus distribuit ad præminentiam essentiæ, ingenitum ad genitum: prolatione solū præminens filius, meliores seipso cognoscet eos, qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum ipsius & patrem. Confutatio. Nulla pia ratio concesserit, etiamsi innumera nobis confingat Aetius, meliores esse eos qui ipsum esse ab eo qui est, acceperunt. Per ipsum enim etiam ipse confitetur eosdem genitos esse. Neq; enim secundum prolationem uerbi sciunt genimen uocare, sed uerum ex uero genitum, Christiani qui ex ipso beneficio affecti digni facti sunt, ut sciant ipsum in ueritate, & docti sunt per patrem, non à carne & sanguine, & propterea meritò beati prædicantur, uelut ille qui cum additamento uocis uiuentis, filium Dei ipsum cognouit. Siue enim spiritualiter percunctetur Spiritus existens unigenitus, animalem Aetium quæ Spiritus sunt, non suscipientem: siue dicat, Vado ad Patrem meum & Patrem uestrum, & Deum meum & Deum uestrum: ambæ hæ appellationes ad alterius generis nomina adæquari non possunt, ueritate semper manente, & unoquoque utili ordine in filio Dei in ueritate claritatem docente. Neq; enim patrem meum & patrem uestrum, secundum carnem ad ipsos referendum est. Quomodo enim pater carnis Deus, qui carnem non induit? Neq; Deum meum & Deum uestrum, secundùm filij Deitatem, & secundùm

Patrem meum & patrem uestrum, & Deum meũ ac Deum uestrum, quomodo sit accipiendum.

discipulorum adoptionem accipiendum est. Sed Deum meum & Deum uestrũ, propter nostram incarnationem, mysteriaIiter discipulos muniuit is, qui uera in omnibus loquitur. Patrem autem meum & patrem uestrum, propter meam ad ipsum naturam & meam ad uos societatem, quam ego hominũ amore ductus apud uos præsens dedi uobis ut fieretis, uelut dictum est: Dedit ipsis potestatem ut filij Dei fierent. Quapropter etiam ipse apud ipsos diuersans formam serui accepit, recenter cum recente societatem contrahens, primarijs & antiquis illis manentibus in identitate, & non ad confusionem transeuntibus: ita ut filij quidem hominum, per participationem ad incorruptibilitatem transmutati sint, sed non couniti ad coessentialitatem: et hic serui formã acceperit, ut per uocem Acceperit, recẽs factum declaretur: per hoc uerò quod in forma Dei existit, quod ad mutationem non abierit, indicetur. His autem sic se habentibus, et quum hæc in perfecta cognitione sic, qui à Deo docti sunt, clarè confitean tur: neque Deus meus & Deus uester, neque pater meus & pater uester: ex consentanea societate, per æquiuocationem à sincera essentia differre faciet, & à præminentia propriæ proprietatis, patris ad filium, & filij ad patrem, & sancti Spiritus similiter.

Aëtij Cap. XXI. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se habens ipsam præstantiam, per se essentia est ingenitus. Non enim uolens quoniam uult potior est generatione, sed quoniam natura est. Per se igitur existens essentia ingenitus Deus, nulla ratione permittit contra seipsam excogitare creationem ac generationem, impellens ferri contra creata ac genita omnem examinationem ac omnem ratiocinationem.

Confutatio. Iisdem uexationibus circumdat nos Aëtius, idem dicens, uelut dixi, & sæpe suam de ijsdem tautologiam ab initio usq; ad finem subornans. Nunquam enim fides, quæ omnem fidelem seruat, ex syllogistica hominum opinione consistit. Fallaces enim sunt hominum cogitationes, & ad immensitatem essentiæ Dei se extendere non possunt. Nam tota salus nostra, uiuax CHRISTI mysterium, Iudæis quidem offendiculum est, Græcis autem stultitia. Nobis autem uocatis Iudæis ac Græcis CHRISTVS Dei potentia est, & Dei sapientia. Quoniam quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Et quod debile est Dei, fortius hominibus est. Quomodo igitur non quis inter Iudæos constituerit Aëtium, propter offendiculum syllogismorum ipsius, inter Græcos autem, eo quòd ex propria quam sibi persuasit sapiẽtia, stultitiam putat ueritatem Dei? Etenim unus & melior omni creatura ac opificio creator & opifex uniuersorum, non ideo quod melior est his, quæ ab ipso facta sunt, non facit & creat ea, quæ ab ipso facta sunt. Neq; enim inuidet propriæ bonitati, intra se enim habet ipsam per se bonitatem, quæ omnibus melior est. Neq; enim intra affectus continetur, aut inuidiæ aut liuoris, & ea quæ sunt ex nihilo effecit. Non enim quæ ab ipso facta sunt, uerum incomparabili ipsius Deitati inferiora sunt, et non quæ ab ipso creata sunt, contra seipsum excogitauit: sed in gloriam suam, ut ostendat luculentam suam Deitatem, ipsa per se bonitas existens, & ipsa per se essentia, communicans his, quæ ex ipso de nihilo creata sunt ipsum esse, uolens etiam ipsa participare suo dono, unamquamq; creaturam iuxta proportionem uniuscuiusque propositi. Et luminaribus quidem lumen contribuit, cœlo uerò pulchritudinis ornatus. Terræ item ac alijs iuxta uoluntatem suam partes uirtutis largitus est, angelisq; ac reliquis sanctis potestatibus ac uirtutibus, eo quòd dedit ipsis incorruptibilitatẽ. Homini item donauit imaginis dignitatem, uitæq; ac cognitionis & rationalis beneficij donum. Et non à uoluntate solum affuit ipsi hoc, uelut quis dicere possit cunctanter, aut secundùm futurum, aut consultoriam ratiocinationem, sed secundùm ipsam per se bonitatem. Est enim ipsa per se bonitas, condecenter ipsi omnia habens, & faciens ac operans. Quemadmodum igitur bonitati ipsi non indecorum asciuit hoc ipsum, sed gloriam & cognitionem laudis luculentæ munificẽtiæ, ut qui per hoc ad notitiam & sensum eorum, quę

ab ipso

ab ipso facta sunt, deuenit. Sic etiam gloria est, non assumens aliquid ipsius Deitatis. Nunquam enim indiget Deus gloriæ additamento: sed ipsa per se gloria, & ipsa per se uirtus, & ipsum per se miraculum, & ipsa per se laudum celebritas, quod pater genuit, etiamsi ipse non est genitus: quo ex fonte semper existente, sempiternus fons coexisteret, ex ipso existens fons ex fonte, & Deus ex Deo, & lumen de lumine, qui non esse cœpit, non sub tempus cecidit, sed simul patrem habet uerè, ita ut simul pater filium habeat uere, non indecorum patri, non dissipantem incomparabilitatem. Non enim est corporalis quædam distinctio, sed Verbum in substantia Deus ex patre existens, & Deus ex Deo, excludens omnem syllogisticam suspicionem, in uitam existẽs fidelibus, & omnibus qui à patre, per ipsum & ab ipso facti sunt, credentibus ac cognoscentibus, & non stultitiam putantibus potentiam Dei, & Dei sapientiam, quæ excedit omnem examinationem, & omnem ratiocinationem corruptibilium, præsertim hominum, quemadmodum etiam ipse Aëtius inuitus confessus est. Aetij Cap. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingenitum, nihil autem fuerit ingenitum, quæ ratio abstulerit aliquid ab eo, quod nihil est? Si uerò significat id quod est, quis segregauerit ab eo quod est, id quod est ipsum suij ipsius? Confutatio. Quæ secundùm priuationem dicuntur apud externos Dialecticos, ea profert nobis Aetius uelut de Dei notitia, & utilitate distinguens ac tractans, prius ignarus de quibus apud externos priuatiuum accipitur. Non enim de omnibus possibile esse secundùm priuationem dici, asserunt dialectici: sed de his quæ secundùm naturam quid possident. His enim quum ea quæ secundùm naturam sunt in contraria mutari possint, de ipsis sanè secundùm priuationem dicuntur. In his uerò quæ impossibilia sunt, non itẽ: uerbi causa, uocem Cæcus de lapide nemo dixerit. Nam qui à natura dispositus est ad uidendũ, deinde uisum amisit, cæcus dicitur. Volucris enim aut homo, aut pecus quod ex natura uidere solet, quando priuatum est, cæcum priuatiuè dicitur. Sic etiam irascibilem, aut innocentem, aut indefessum non dicimus lapidẽ, non enim ex natura est. At de homine aut pecore ex natura irasci solito, quando non irascitur, dixerit aliquis secundùm priuationem, de impossibilibus autem nõ item. Sic etiam de Deo accipiendum, sermone uelut aduersus Aetium inuehente, & per interrogationem expendente. Dic nobis ô Aeti, nosti incomparabilem ad omnes qui nõ sunt ex eadem essentia, aut etiã ipsum cum omnibus numerare audebis? Et siquidem cum omnibus hunc numeraueris, qui non ex essentia ipsius sunt, sed de nihilo ab ipso, per eum qui est ex ipso secundùm essentiam, facta sunt, excepto solo hoc ipso & Spiritu sancto, qui ex incomparabili essentia patris & unigeniti filij ipsius est: absurdissima fuerit tua confessio. Quomodo enim adhuc unus ex omnibus fuerit is ex quo omnia de nihilo facta sunt? Impossibile enim est hoc, & neq; ipse hoc dixeris. Quum autem impossibile sit ipsum esse similem aut æqualẽ his, qui ex ipso de nihilo facta sunt, impossibile est ipsum similia pati his, qui ipsi dissimiles sunt, quibus est ex ipso ut sint ipsa de nihilo, & omnia quæ sunt in ipsis, quibus contingit iuxta priuationem, ut sit contrariũ. Hæc enim uident non à seipsis. Neq; enim & esse à seipsis habẽt, sed per gratiam datam, eius qui largitus est ea in quibus contingit passio secundùm priuationem eorum, quæ in ipsis fuerunt per donationem. At qui largitus est, à passione alienus est, & non ex aliquo ipsum esse habet, neq; potest priuari his quæ ex nihilo sunt. Si igitur non æqualis est ille filius, aut pater, aut Spiritus sanctus his, uerùm alius est filius ab his, nõ æquali nomenclatura uocatus, sed præminens & incõparabile nomen habens, ipsum per se bonum ab eo, qui ipsum per se bonum est: quæ nam fuerit ea complicatio, quæ ad priuationem oppositè se habet? Corruit enim Aetij sermo qui nobis priuationem introduxit, quum ingenitus Deus, & genitus filius, non secundùm priuationem, quæ est creaturarum, habeat dignitatem existentẽ, sed iuxta id quod sponte et propriè per se decet

Priuatiuè dictorũ ratio.

ipsius

ipſius eſſentiam ac Deitatem. Sicut enim iniraſcibilis eſt, non quod non iraſcatur, ſed quod ipſa per ſe, ut ita dicam, iniraſcibilitas eſt: ita etiam ingenitus, eo quòd ipſa per ſe ingenita natura eſt: etiãſi filius genitus ſit ab ingenito, dictione priuatiua fruſtra poſita de incomparabili ad alios, ex ſententia eius qui ipſam ſuppoſuit, & expreſſit. Neq; enim alia ipſi genito adæquantur. Neq; ingenitus creaturis impertit coeſſentialitatem: non quod impotens potentem accuſet, ſed quod impotentia ad potentem non extendantur, propter præminentiam unius Dei, & unigeniti ex ipſo filij, cum ſancto Spiritu. Aëtij Cap. XXIII. Si priuationes, habituum ſunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio eſt habitus, aut habitus priuationis. At ſiquidẽ priuatio eſt habitus, quomodo id quod non adeſt, uelut quod adeſt, Deo connumerabitur? Cap. XXIIII. Si uerò habitus eſt ingenitum, neceſſe eſt præſupponere genitam eſſentiam, ut ſic aſſumpto habitu Ingenitum nominetur. Cap. XXV. Si uerò genita ingenitæ eſſentiæ particeps fuit, & habitus abiectionem paſſa, ingenita natura priuata eſt: fuerit utiq; eſſentia quidem genita, ingenitum uerò habitus. Cap. XXVI. Si uerò genimen tranſitus ſignificatiuum eſt, manifeſtum eſt quod habitus ſignificationem habet, ſiue transformatum eſt ex eſſentia quadam, ſiue hoc eſt quod dicitur genimen. Confutatio. Iam equidem quum Aëtius de priuationis argumento, multum auxilium tulerit his, qui à fide alieni ſunt, etiam ipſe æqualiter cum illis contra fidem ſe armauit, nihil de fide dicens, neque recordatus dicti aduerſus eos, qui à ſeipſis uanos ſermones proferunt, & principium fidei non tenent, uelut aduerſus ipſos repræhenſoriè Scriptura dicit, Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mẽdax, addito & hoc, Humiliatus ſum ualde. Nũc uerò rurſus in ijſdem tempus conterens, & priuationis ac habitus nomenclaturas, & ſyllogiſmorum fallacis humanæ opinionis oneroſam molem obijciens, & ſpiritualiter percunctans ſeipſum, eò enititur ut proprium ſuum propoſitum relidat, ex humana uerſutia, à qua de Deo dicit quæ uult. Imò etiam nos etiamſi multa de priuatiuorũ ratione diſſeruerimus, rurſus cogit ijſdem immorari, & in confutationibus aduerſus ipſum tempus terere. Et erat quidem ſufficiens præcedens confutatio, quæ propter æqualem progreſſum & ſyllogiſtici ſermonis ipſius æquiuocationem, contra ambo ferri poteſt. Verum quandoquidem neq; equum ferrei oris effrenem ſinere oportet, ſiue per præcipitia feratur, ſiue ab impetu iam ſit reuocatus & reliſus: neq; uiro contra fidem eadem dicenti permittere, & nõ contra ipſum dicere: rurſus dicimus, Siquidem priuationes, habituum ſunt ablationes, ingenitũ in Deo aut priuatio eſt habitus, aut habitus priuationis. At ſiquidem eſt priuatio habitus, quomodo id quod non adeſt, uelut quod adeſt, Deo cõnumerabitur? Et ſiue taliter aut taliter de Deo cogitas ô Aëti, & habitus circa Deum coniectas, erit mens tua priuata. Quæcunq; enim contenderit cor tuum apud Deum deponere, præterquã ſolũ credere et admirari ac ex tota mente glorificare, redargueris: quum Deum quidem non poſſis ſyllogiſmis concludere, neque Filium ipſius, neq; ſanctũ eius Spiritum, quo te Deus redarguat et mendax fias, uelut ſcriptum eſt, In nobis enim & habitus & uoluntas & cogitationes fallaces ſunt, quoniam naturæ & eſſentiæ talis ſumus. Dicitur autem & natura & eſſentia Dei: & non eo quòd nos naturam & naturã audimus, & eſſentiam ac eſſentiam, ideo incomparabilem Deum noſtræ naturæ comparare oportet. Sic etiam de omnibus quæ de Deo dixeris ô Aëti, ipſum totũ nullam complicationem admittit, incomparabile exiſtens & perfectum in ſeipſo, nulla re indigens. Eſt enim ipſe per ſe ſenſus, & ipſa per ſe uoluntas. Quapropter incomparabilem unigenitũ filium incomparabiliter genuit, & neq; ſua ipſius eſſentia priuatus eſt, neq; ipſius, qui genitus eſt ſolus ex ſolo, & ſanctus ipſius Spiritus, non habentes ad alia æqualitatem, aut dignitatis, aut naturæ, aut alterius cuiuſdam argumenti. Non priuauit, inquam, ſeipſum, neq; ſecundùm habitum, neq; ſecundùm eſſentiam incomparabilis ſuæ deitatis. Neque genimen ex ipſo priuatum

Habituum & uoluntatum ratio.

priuatum eſt,uelut dixi,dignitate Patris &, æqualitate incomparabile exiſtens,& ſanctus ipſius ſpiritus,ad omne quodcunq; tandem id eſt:hoc eſt,tria ſunt perfecta, perfectus pater,perfectus filius,perfectus Spiritus ſanctus:nõ quod coniunctio aliqua ſit, neq; ad ſeipſam permixta,neq; quid imminutum in ſeipſa habens:ut ne id quod diſparatur,deleat incomparabile,& id quod alteratum eſt,priuationem ipſius eſſe efficiat, ita ut habitu ſolum dicatur,& non ueritate,aut quod uelut nudo ſermone nominetur in tranſitu,& non ſit,quemadmodum tua omnino mens cogitat,à fidei doctrina abalienare tentans. Nam credere oportet accedentem ad Deum quod eſt, & requirentibus ipſum mercedis retributor fit:id quod in patre ſolo perfici non poteſt. Qui enim non habet filium,neq; patrem habet:& qui filium dicit,non poteſt extra Spiritum ſanctum. Eſt enim reuera pater uerus Deus,uelut teſtatur filius,qui uidit patrem:& uera lux filius,qui cognoſcitur à patre,& teſtimonium ab ipſo fert,& ſpiritus ueritatis ipſe ſpiritus,qui non alienus eſt,ſed à patre procedit,& de filio accipit. Hæc porrò tollunt totum ſyllogiſticum uerborũ tuorum ô Aëti fabulamentũ, & fieri non poteſt,ut nos impellas ut diſcipuli fiamus præceptoris tui Ariſtotelis, & ſinamus doctrinam eorũ, qui illuminati ſunt ex ſpiritu Dei,& ſunt quidem piſcatores & alieni à literis,& in eloquentia idiotæ,uerùm præcones uetitatis in potentia Dei qua digni facti ſunt. Non enim in ſermone ſyllogiſtico eſt regnum cœlorum,& in ſermone iactabũdo, ſed in potentia & ueritate. Etenim ſufficienter cõiectauimus ab initio ſermonis tui, de priuatione habituum & ſituum,& genitam eſſentiam,& ingenitam eſſentiam,aſſumentem et non aſſumentem,& participationis habitus abiectionem ſuſtinentem, & de eſſentia complicata genita,habitu uerò ingenito:& genimen dictum in tranſitu, ſignificatum autem in habitu ſolo,et ſignificatiuum habitus,ſiue transformatum eſt ex eſſentia quadam,ſiue genimẽ dicitur,uelut dixiſti. Eadem enim de ijſdem cogitatio tua loquitur, nihil abſoluens, dum contra eadem fertur ac dicit. Aetij Cap. XXVII. Si ingenitum habitus eſt,& genitum habitus:eſſentiæ quidem habitibus priores ſunt, habitus autem etiamſi eſſentijs poſteriores ſunt,attamen potiores. Cap. XXVIII. Si uerò ingenitum geniti cauſa eſt,ipſum eſſe ſignificans,& genimen coinfert cum ſua ipſius eſſentia ipſum autorem,uox genimen eſſentiæ ſignificatiua eſt,at non habitus: quum ingenita natura nihil ſecum coinducat,quomodo non eſſentia fuerit,ſed habitus ingenita natura? Confutatio. Habituum diſtinctiuum ſermonem in Deo et poſt Deum cõſtruere rurſus nobis Aëtius conatur,uelut uidetis uos ueritatis amici. Et alia priora facit,alia poſteriora. De Deo autẽ priora aut poſteriora accipere,nefas eſt dicere. Simul enim in Deo omnia adſunt,& additamento non habet opus. Quapropter etiam genimen non à tempore intelligi pia ratio concedit. Semper enim eſt Deus pater, & filius & Spiritus ſanctus,hoc Trinitas exiſtẽs. Quapropter qui eſt,uocatur Deus pater, qui eſt etiam filius,qui eſt apud exiſtentem,genitus exiſtens ſine principio,et ſine tempore:uelut in hoc dicto,Apud te eſt fons uitę. Et hoc,In lumine tuo uidebimus lumẽ. Et hoc,Qui eſt in ſinu patris. Et hoc,In principio erat Verbum,et Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum. Et de ſancto Spiritu ſimiliter, Spiritus meus conſiſtit in medio ueſtrum. Et uides quod nihil recens eſt in Trinitate. Quare neq; eſſentia ante habitum,neq; habitus ante eſſentiam. Habitum autem non iuxta incertos appellatos habitus,qui mutationem ſuſtinent in unoquoq; qui ipſos habent, accipere oportet,etiamſi coegeris nos ô Aeti, habitũ de Deo dicere. Et neq; quid in Deo potius eſt, neq; poſterius,ſed quæcunq; decent dignitatem ad glorificationem, uni Deitati una glorificatio,unus honor,ut colant filium ſicut colunt patrem,& ut ne blaſphemẽt ſpiritum,propter minarum ſermonem,qui peccatum ipſis non remittit,neq; hic, neq; in futuro ſeculo,uelut ſanè decorum eſt. Nihil diuerſum circa Trinitatem intelligere eſt, aut colere,aut glorificare. Verum in Patre pater,in filio filius, in Spiritu ſancto Spíri-

tus ſanctus. Sic dicere, & ſic in ueritate glorificare, decenter uni Trinitati adorationis cultum tribuere, & dignitatem confiteri, uera fides eſt. Et neq; ingenitum genito indiget, ut coinferatur cum ipſius eſſentia, quo autor eſſentiæ ipſi fiat ſignificatiuum geniminis nomen: neq; habitus ingenitæ naturæ, eſſentia geniti eſt, aut dicitur. Nulla enim re indiget Trinitas, neq; additamentum alicuius accipit. Neq; enim quia ipſa Trinitas erat ſemper, & nihil erat creaturarum, ideo ſortis capiendæ, aut aſſumendi nominis alicuius, aut additamenti gratia, dignitatem ſibiipſi excogitauit pater: qui per filiũ quidem creauit cœlum & terram, & omnia uiſibilia & inuiſibilia, & Spiritu ſuo firmauit omnem uirtutem eorum, quæ ab ipſo creata ſunt: quo ex eo quod creatæ ſunt creaturæ, & facturæ factæ, coinductio contingat, ut creator appelletur, & opifex pater, & idem aſſumptiuè de filio intelligatur, per quem, & à quo creata facta ſunt, aut de ſancto Spiritu, in quo firmamenta firmata ſunt. Etenim non mutatus ab habitu in habitum Deus, & natura & eſſentia alteratus, uelut ſecundum cogitationem & mutationem fecit ea, quæ facta ſunt. Habuit enim in ſeipſo ſemper opificij uim ac perfectionẽ, & nullam aſſumptionis gloriæ indigentiam. Et quemadmodum in creaturis non oportet aliquem cogitare de Deo, quod dignitas eſſentiæ et gloriæ Dei, aſſumptitij habitus et dignitatis eſt, ſic reuelletur Aetius, qui uult Deum ſyllogiſmis concludere iuxta ingenitum & genitum, iuxtaq; habitus & eſſentię ipſius inductum nobis ſermonem: quũ confiteantur omnia creata, quod ſint uere, & non ſint excogitata aſſumendæ gloriæ gratia à minime indigo Deo: quemadmodum etiam de unigenito, & de ſancto ipſius Spiritu, non ęquale dicere licet creatis, impoſſibile enim eſt hoc dicere. At ſanè ſyllogiſmos profert nobis Aëtius ſublimia loquens, & contra ſuperna audacter inuehẽs. Verùm ab infernis uiciſſim concluditur creaturis, etiam ipſe nihil reperiẽs in ſyllogiſtico ſuo ſermone. Nam ſapientia hominum præterit, & ſyllogiſtica hominum dictio ſepelitur. Egredietur enim Spiritus ipſius, & conuertet ipſa in puluerem. Omnes enim ratiocinationes hominum prætereunt, & homines unà cum ſyllogiſtica Aëtij arte, & artificioſa contra fidem uerſutia. Manet autem fides, ſpes, & charitas, uelut ſcriptum eſt.

Aetij Cap. XXIX. Si omnis eſſentia eſt ingenita, qualis Dei omnipotentis: quomodo alteram quidem paſſibilem, alterã uero paſſionis exortem quis dixerit? Si uerò per ſortem & partem ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate et qualitate, & (ut ſummatim dicam) omni mutatione ſuperior: altera uerò paſſionibus obnoxia eſt, ita ut cõceſſum ſit ipſi, inuariabilitatẽ in eſſentiam habere, eo quòd ſponte ſua amicus permittit ea, quæ ſunt prædicta: fuerit utiq; hoc conſequens, ut facientem quidem ingenitum dicamus, genitam autem eam quæ tranſmutatur. Confutatio. Non omnem eſſentiam ingenitam eſſe dicimus, neq; omnem ex Deo genitam. Nam qui genuit genitum ex ipſo, & emiſit ex ſe Spiritum ſuum ſanctum, Spiritum filij participem: non omnes genuit, ſed unum, quare etiam eſt unigenitus, et unum ex ſe emiſit Spiritum ſanctum. Creauit autem per unum, & firmauit in uno omnes, partim quidẽ generantes, et poſt creationem genitos, partim uerò creatos, neq; generantes, neq; genitos. Multum autem diſtat increata Trinitatis eſſentia ab his, quæ à Trinitate ſunt creata, et non à Trinitate genita. Quapropter habet Trinitas à paſſione alienitatem & ineuariabilitatem. Omnia uerò poſt Trinitatem paſſioni ſubiacent, niſi quid donauerit ille paſſionis exors de alienitate à paſſione, per incorruptibilitatem, his quibus uult gratificari luculenter per largitionem. Non habẽt autem incorruptibilitatem ex incorporea natura, ſed ex luculentia boni & paſſionis exortis Dei. Nam neque quod paſſus eſt unigenitus in carne, paſſionem Deitati ipſius aſciſcit, quamuis ex uera confeſſione credimus ex uera fide, quod paſſus eſt paſſionis exors exiſtens Deus Verbum. Manſit autem idem in alienitate à paſſione, non mutatus natura, neq; alteratus. Quapropter ſapientia exiſtens, & Deus paſſionis exors exiſtens, & gnarus quod per paſſionem ſeruaturus eſſet eos

Paſſionis Christi ratio.

ſet eos, qui paſſiones mortis habent, non legatum miſit, non Angelum, neq; amplius uelut ante ipſum Prophetas: ſed ipſe Dominus uenit, & paſſibilitate in ſeipſo ſuſcepta uerè paſſus eſt, Deitate ipſius à paſſione aliena manẽte. Non enim aduentus in carne poteſtatem Deitatis ipſius hebetauit. Reperitur enim in ſua Deitate ea, quæ Dei ſunt operans, & non à carne impeditus: uentum quidem increpans & fluctus ac mare, Lazarum uerò propria autoritate euocans, & infinita alia ſupra hæc faciens. Et concedebat quidem prout conſentaneũ carni, ut & à diabolo tentaretur, & ab hominibus uapularet, & à compræhẽdentibus caperetur, quo in paſſibili paſſionis exors pateretur, paſſionis exors manens in propria Deitate, & nõ alienus à paſſionis exorte Deo. Verum uoluntariè faciens omnia ſecundum admirabile ipſius myſterium, ſicut etiã pater Deus cum ipſo unigenito & ſancto ſuo Spiritu, Trinitas exiſtens ſemper perfecta, & à paſſione aliena, una Deitas continens omnia, unus Deus, una dominatio, eodem Deo continente uniuerſa. Et non eo quòd continet omnia, paſſioni ſubiacet, quum ea quæ contineantur paſſioni ſuccumbant. Intra omnia enim eſt, & extra uniuerſa, omnium Deus, immixtus ad omnia. Vnde nõ eo quòd eſt ubiq;, neq; eo quòd extra omnia eſt, neq; ideo quod cõtinet omnia, neq; eo quòd in ipſo omnia mouentur, paſſionẽ inducet paſſionis exorti Deo. Sicut neq; propterea quod genuit unigenitũ, neq; quod unigenitus genitus eſt, neq; propterea quod Spiritus ipſius ſãctus ex ipſo emiſſus eſt paſſionem inducet ſanctæ Trinitati. Neq; enim paſſibilis eſt Spiritus ſanctus, qui in columbæ ſpecie deſcendit in Iordanem: neq; unigenitus qui à Ioanne baptizabatur ac contrectabatur: neq; Pater qui ex ſupernis clamabat uoce, quæ ab hominibus percipiebatur, Hic eſt filius meus, hunc audite. Ineuariabilis itaq; eſt filius. Et pater quidem « ingenitus, filius uerò genitus, paſſionis exors, & Spiritus qui citra paſſionem proceſſit. Et quum alia creata ſint, Trinitas perfecta permanet in quantitate & increata nomenclatura, ita ut neq; melior tranſmutetur, neq; quod genitum eſt paſſione continea tur. Neq; enim qui genuit, paſſione detentus fuit. Non enim corporale eſt genimen, ſed Spiritus ex Spiritu, & filius ex patre. Similiter & ſanctus Spiritus ex ipſo, Spiritus patris, Spiritus CHRISTI, non creatus, non genitus, non confrater, non propater, non nepos: incomparabili eſſentia patris & filij & Spiritus ſancti, excedẽte omnem intelligentiam & omnem mentem non ſolum dixerim hominum, ſed etiã Angelorum. Nõ enim tranſmutationem ſuſcepit unigenitus, neq; ipſius pater, neq; ſanctus ipſius Spiritus, eo quòd unigenitus paſſionis exors exiſtens in carne paſſus eſt, & ſanctus Spiritus in columbæ ſpecie deſcendit, & pater ex ſupernis uocem in aures hominum citra paſſionem immiſit: quemadmodum non mutationem & paſſionem induxerũt creati Angeli, & cœli, & terra, & omnia ei, qui ipſa fecit: ſed totum eſt admirabile myſterium, uelut dictum eſt, O altitudo diuitiarum, & ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Aetij Cap. XXX. Si factæ naturæ ingenita natura eſt cauſa, ingenitũ uerò nihil eſt: quomodo id quod nihil eſt, fuerit cauſa eius quod factum eſt? Confutatio. Eſt quidem igitur ſecundum aliam ſententiam, & non ſecundum æqualem ad omnia, ingenita natura ad unigenitum genimen, & ſanctum ex ipſa Spiritum: non autem cauſa, uelut id quod eſt ad id, quod non eſt. Eſt enim non de nihilo qui genitus eſt, neq; nõ exiſtens eſt qui genuit, neq; Spiritus ex ipſo ſanctus. At aliorum cauſa eſt id quod eſt. Quare ſemper cum propria gloria eſt ſancta Trinitas, ſemper exiſtens proportionabiliter unicuiq; nomini dignitatis ipſius. Per ipſam enim & non extrà, facta facta ſunt, quum non eſſent. Quapropter neq; per ſeipſum pater eorum, quæ facta ſunt cauſa eſt: ſed pater & filius & Spiritus ſanctus fecit omnia. Si uero eſſet alienus filius, uelut à cauſa nõ exiſtens, progreſſus utiq; cum omnibus etiam ipſe æqualis eſſet. Et cauſa eſſet Deus non amplius genito modo producti, ſed inſtar creaturæ. Et non amplius unus dici poſſet genimen, alia uerò creaturæ: ſed aut omnia cum ipſo genimina dici oportebat,

aut ipſum cum omnibus ſimiliter creaturam uocari. Et nihil eſſet præminẽs, adæquà to uno omnibus, iuxta partem, quæ de nihilo eſt, non ſolum dixerim Angelis, ſed etiam hominibus & pecoribus, & quæcunq; infinita diſtantia abſunt ab illius natura & dignitate, ad unigenitum ipſorum factorem ac creatorem. Eſt igitur qui eſt cum eo, qui eſt, ex ipſo ſine tempore reuera genitus, non de nihilo, ſed ex ipſo. Et eſt ſanctus ipſius Spiritus, non alienus ab ipſius eſſentia, neq; uelut ad auxilium, iuxtà Aëtij ſententiam, Deo exquiſitus. Aetij Cap. XXXI. Si ingenitum eſt priuatio, priuatio autem habitus abiectio ſiue amiſſio eſt, abiectio uerò penitus perit, aut in aliud tranſit: quomodo poſſibile eſt ut habitu tranſeunte aut pereunte, ipſa uidelicet ingeniti appellatione, cognominetur eſſentia Dei? Confutatio. Si à te & hucuſq; gloria Dei à tuis ô Aëti ſyllogiſmis, ad gloriam Deo comparata ac exquiſita eſt, iuxta ſuperius à te prolatos ſermones: etiam ipſe aduerſus te, concedente Deo inuehens, paria tibi & ipſe proferam, quod quum nullus ueterum in ueteri Teſtamento, itemq; nouo, ſiue ſanctorum Apoſtolorum ſiue Prophetarum hoc ſenſerit, meliorem teipſum facis etiam ipſo Deo, & planè certum. A te enim & hucuſq; aſſumpſit Deus, uelut ſecundum tuum ſermonem, in fidem ſuam ſyllogiſticam hanc tuam artem, ut de ingeniti priuatione dicamus, & omnino de amiſſione habitus & tranſmutatione, & de cognomẽto Dei in eſſentiæ Dei appellatione. Neq; enim propterea quod eſt Deus omnium creator, quæ poſt unigenitum ipſius et ſanctum ipſius Spiritũ extant, per creatorũ cõſtitutionem inuẽta eſt priuatio eorum, quæ non adſunt Deo, aut confeſſio eorũ, quæ ipſi adſunt, aſſumpta eſt: quo id quod poſtea creatum eſt, offerre Deo id quod melius eſt & ſincerum, per illam priuationem & immutabilitatem excogitarit. Sed quod eſt ſemper exiſtens ipſum ingenitum, totum gloria, & totum incomprehenſibile ab omnibus creatis ab ipſo, iuxta partem eorum, qui ad glorificationem ſe extendunt: ut quod glorificetur quidem ab Angelis, ſecundum Angelorum linguam, quæ apud Apoſtolum humanæ præferenda prædicatur: glorificetur item ſecundum hominum linguam menſura inferiorem, & ſecundum eorum quę adhuc inferiora ſunt facultatem. Et non omnino quod in unaquaq; creatura proportionaliter inferior ſit aut tranſmutata ſit glorificatio. Sed eſt quidem in ſeipſa immutabilis, quum priuetur omnis creatura eo ut ſe in glorificatione ad infinitum extendat, ſuprema eſſentia ſemper omnem mentem ac intelligentiã excedente, & non per ea quæ ab omnibus dicuntur ipſi licere, aut alterationem, aut mutationem, aut profectum ſiue præminentiam acquirente. Eadem enim Deitas melior eſt, & incomparabilis ac glorificata. Aetij Cap. XXXII. Si ingenitum ſignificat priuationem quæ non adeſt Deo, quomodo ingenitum eſſe dicimus, genitum uerò non eſſe? Confutatio. Ingenitum eſt equidem, nuſquam uerò dictum eſt, non à Propheta, non ab Apoſtolo, non ab Euangeliſta: nihil enim miri erat hoc de Deo dicere, aderat enim piæ ratiocinationi ab ipſa naturæ lege. Tu uerò Aëti hoc nobis nouè dicere tradens, uelut miraculum teipſum proferre putas. Commiſcuiſti autẽ piæ naturæ legi, & fidei ſtatuto in additamentum, ut meliores fiamus ex Deo donato ut ex ingenito genitum intelligamus adæquatum dignitate: quo qui apud te adoratur diſſimilis, æqualis inueniatur ei, qui ſecundum te diſſimiliter prædicatur. Siquidẽ igitur adorauiſti patrem nuda nomenclatura, per ironiam & ſimulationem honorem obtuliſti. Et ſi filium adoraſti, diſſimilem patri agnoſcens, confuſionem operatus es in adoratione, diſſimilem diſſimili æqualiter ueneratus. Si uerò propter incredulitatis tuæ præſumptionem negabis te adorare filium, redargueris ab omnibus, non agnoſcens eum, qui debitè ab omnibus adoratur, & æqualis eſt. Adorabunt enim ipſum omnes Angeli Dei. Et adorauit ipſum Maria, ubi glorioſe reſurrexiſſet in carne, & omnes ipſius diſcipuli. Non enim habet facti nomen, neq; creati, ex patre genitum ſciunt, & adorant exiſtentem ex eo, qui eſt, & ſanctum ex ipſo Spiritum. Sciunt enim alienũ ipſum

ipſum eſſentia à creatis. Non enim eſt factus aut creatus, ſed genitus ex patre. Quare per omnia fatigatus, & multo tempore inſumpto, et peregrinis ſermonibus inductis, adorabis ipſum. Oportet enim omnes ſtare coram tribunali ipſius. Et omnis lingua confitebitur, quod Dominus eſt IESVS CHRISTVS, qui non alienus à Deo eſt, ſed in gloriam Dei patris, uelut ſcriptum eſt, ac creditur. Aëtij Cap. XXXIII. Si nudum nomen eſt de Deo uox ingenitum, nuda autem prolatio ſubſtantiam Dei attollit contra omnia genita: præſtantior ergo eſt hominum prolatio quàm omnipotentis ſubſtantia, ut quæ incomparabili præminentia Deum omnipotentem exornauit.

Confutatio. Neq; nudum nomen eſt de Deo uox ingenitum, neq; cum creatis ſecundum eſſentiam communicans. Quare neq; creaturæ nudi nominis ſunt ſignificatiuæ. Quum autem in medio ingeniti & creati aliud nomen requiratur, quod eſt filius, & non creatus, cuinam præminentia attribuēda eſt: Et ſiquidem creatis communicare debemus, quum neutrum ex dictis nuda nomenclatura nominetur, ſicut de ingenito & creatore ac creatis factis non nudū nomen aſſumitur, ita de genito & filio non nuda nomenclatura ſuſcipitur, id quod fruſtra in calumniam raptum eſt ac cōcluſum apud Aëtium, confuſionem indicabit, eo quòd non adæquetur nomini filij, creata in ueritate eſſentia, & non nudum nomen. Nam neq; ipſe filius filij nomenclaturam nudam ſuſcipit. Quum autem non ſit non exiſtens, neq; ſecundum nudam nomenclaturam dicatur filius unigenitus, & Spiritus ſanctus: patris ſanè gloriæ connexus eſt, & non creaturarū nomenclatura confuſus. Neq; enim elatione opus habet deitas, uelut quæ nō ſit, neq; altitudinis indiga eſt, etiāſi ab aliquibus in ignorantia exiſtentibus nō exaltetur: neq; per aliquorū prolationem eſſentia deitatis cōſtituitur, neq; enim gloriabitur hominum aut aliorū prolatio, uelut quæ Deo indigo gloriā aſciuit, aut omnipotentem Deum ornauit. Deum adorandum Deum nouit, & creatorē ac opificem ſuū. Neq; enim ſeipſum gloria præminere putat, & ornatricē eſſe proprij ſui opificis: alioqui ſeipſam adorandam duxiſſet, & eum qui adoratur, non adoraſſet. Et fruſtra per omnia tuus, ô Aëti, ſermo turbam concitat. Aëtij Cap. XXXIIII. Si omnigenito conſors & coniuncta eſt cauſa, cauſæ autem exors eſt ingenita natura: non cauſam ſignificat uox ingenitum, ſed ſubſtantiam indicat. Confutatio. Et omnigenito conſors & coniuncta eſt cauſa, & non confitemur hoc uelut à te docti. Præuidet enim fides ueritatis hoc, & præconfitetur ac docet, quod Deus eſt cauſę exors, atq; extra omnem cauſam, & immixtus ac purus ab omni æqualitate. Propterea enim etiam ipſi non adoramus omne, quod infra ipſius Dei eſſentiam eſt, eo quòd ſoli puero decet adorationē tribuere, patri ingenito, & filio qui eſt ex ipſo, & Spiritui ſancto qui eſt ab ipſo, & per unigenitum. Nam nihil eſt in Trinitate creatum, & ſub cauſam cadens. Non enim de nihilo eſt quicquam in Trinitate, uelut alia ſub cauſam lapſa ſunt, & cauſam adepta. Quapropter Trinitas talis cauſæ exors exiſtens, ſolam ſe ipſam adorari citra errorem docuit, quoniam ſola hæc à cauſa aliena eſt. Omnia uerò ſub cauſam ceciderunt. Hęc enim ſunt facta & creata, pater uerò increatus, filium habens ex ipſo genitum, at non creatum: & Spiritum ſanctum ex ipſo procedentem, & non factum. His autem ſic ſe habentibus, neq; paſſionem cauſæ ſortitus eſt filius, qui adoratur & Spiritus ſanctus, etiamſi patrē habeat genitorem: neq; reliquæ creaturę abſq; paſſione fuerint ſortis cauſæ, à patre & filio ac Spiritu ſancto creatæ. Clarè autem abſq; paſſione ſortis cauſæ fuerit filius unigenitus, & ſanctus ipſius Spiritus, uelut etiam pater. Quoniam filius eſt genimen, & non creatura: & non ex eo quod genitus eſt, cauſam paſſionis ſortietur filius: neq; Spiritus ſanctus, eo quòd ex patre procedit: neq; enim pater, eo quòd genuit, & ex ſeipſo eduxit, alia uerò omnia poſt filium & Spiritum creauit, ſub paſſione cauſę reperitur, & quidem quum alia omnia in creando aut creando paſſioni obnoxia ſint. Proinde cauſę exors eſt pater & filius & Spiritus ſanctus. Cauſa autē eſt Trinitas uniuerſorum,

uerſorum,concreans & cooperans,& nihil in ſeipſa creatum aut factum noſcens. Aetij Cap. XXV. Si omne quod factum eſt,ab alio factum eſt:ingenita autem ſubſtantia,neq; à ſeipſa,neq; ab alia facta eſt,neceſſe eſt ingenitum eſſentiam ſignificare. Cõfutatio. Et hoc rurſus profert nobis Aëtius,uelut nouum quid acrecẽs narrans, quo dialecticæ ex ſuperfluo ratiocinantis inuentor eſſe uideatur: hoc ipſum declarans de quo neq; ambigitur,& quod in catholica Eccleſia in cõfeſſo exiſtit. Omne enim quod factum eſt,ab alio factum eſt. Ingenita autem ſubſtantia neq; à ſeipſa, neq; ab alia facta eſt. Et neceſſe eſt ingenitum eſſentiam ſignificare. Et quid eſt hoc magis neceſſarium? Quod enim ſemper apud ipſos Anomœos & Arianos doloſe accipitur ipſum eſſentię nomen,Aëtius clarè coactus à ueritate cõfeſſus eſt. Quũ itaq; ingenita natura eſſentia ſit,& ex ſeipſa,et non de nihilo impollute & citra paſſionẽ unigenitũ genuerit ſine tẽpore & ſine principio,& ex ſeipſa eduxerit Spiritũ ſanctum,& nõ de nihilo: palàm in ſancta catholica Eccleſia orthodoxè Trinitas coeſſentialis prædicatur, quum nulla creatura hoc nomine uocari poſſit,eo quòd neq; ſecundùm naturam eſt quicquam ſimile unigenito & ſancto Spiritui,neq; ſecundum adorationem. Hæ enim ſunt de nihilo creatæ,& non adorandę. Trinitas autem ſemper eſt,pater,pater perfectus: filius, filius perfectus,ex patre genitus:& Spiritus ſanctus,ſpiritus perfectus ex patre procedens,& de filio accipiens. Et omnia nobis lucida ſunt in diuina Scriptura & ſancta fide,& nihil obliquum aut contrarium aut tortuoſum. Aetij Cap. XXXVI. Si ex geniminis eſſentia comparet,quod cauſa eſt ingenita ſubſtantia,contra omnem cauſam inuariabilitatem habens:per ſe ſanè eſſentia incomparabilis,non extrinſecus cooſtendens inacceſſibilitatem,uerùm per ſe exiſtens incomparabilis & inacceſſibilis, quoniam etiam ingenita. Confutatio. Sæpe Aëtius contra eadem fertur, uelut iam ſæpe dixi,in laborem ſolum nos inducens,& nihil amplius. Quapropter etiam in præſenti cogimur labori additionem facere,& eadem de ijſdem repetere, quandoquidem & ipſi ſic uiſum eſt. Nam etſi ex geniminis eſſentia comparet ingenita,quæ genuit, nihil tamẽ diſtinguet à ſe genitor ipſum genitum per dignitatem gignendi. Ex ſeipſo enim genuit eſſentialiter ſpiritum ex ſpiritu,& non corpus ex corpore. Quapropter incomparabiliter comparet genitor condecens genitum, & genitus genitorem. Neq; enim additamento indiget Deus,ut aliquando pater uocetur,aliquando non: neq; filius reperietur ex ſuperna coniunctione,aliquando non exiſtens, iam uerò exiſtens. Quare per ſe eſſentia eſt Deus pater,& filius,& Spiritus ſanctus,& non diuerſa eſſentia. Neque enim eſt confrater, neque eſt poſtea genitus, ſed inenarrabiliter condecenter patris nomini,coeſſentialis eſt filius, & condecenter patri & filio ex ipſo ſanctus ipſius Spiritus. Quapropter inacceſſibilitas eſt in patre & filio ac ſancto Spiritu, ad omnia quæ ſunt inferiora,& ex ipſa Trinitate creata. At uerò Trinitas ad ſeipſam non eſt inacceſſibilis,eſt enim increata, & ingenita & incomparabilis. Quare non poteſt quicquam adæquari patri. Nõ coadoratur ipſi quicquam ex his,quæ de nihilo facta ſunt,
» & non genita. Nulli enim ex his,quæ facta ſunt,dixit unquam, Sede à dextris meis.
» Neque uerò unigenitus de aliquo dixit,Qui uidet me,uidet patrẽ. Et, Ego in patre,
» & pater in me. Et,Nemo nouit patrem niſi filius,& filium niſi pater,& cui ſanè reuelabit. Reuelat autem per Spiritum ſanctum cognoſcentem,& docentem ac annunciantem in mundo ea,quæ filij ſunt,perſcrutantemq; profunditates Dei. Propterea enim
» dicit,Qui non honorat filium,uelut honorat patrem, ira Dei manet ſuper ipſum. Et non dixit,Qui non honorat Angelos,uelut honorat patrem. Neq; rurſus dixit, Qui non honorat etiã filium:ſed filium uelut patrem,ſimiliter autẽ & Spiritum ſanctum.
» Quoniã non remittetur ei,qui in Spiritum blaſphemus eſt, neq; hic, neque in futuro ſeculo:quo Trinitatis inacceſſibilitatẽ ſignificet, & incomparabilitatẽ in patre & filio

& Spi-

& Spiritu ſancto. Aetij Cap. XXXVII. Si excedit omnem naturã ipſe omnipotens, propter ingenitum excedit, quod cauſa eſt durabilitatis ipſis creatis. Si uerò non eſſentiæ ſignificatiuum eſt ingenitum, unde nam habebit creatorum natura ut cõſeruetur? Confutatio. Decet dicere ac confiteri, & ſic tenere, quod omnem naturam excedit omnipotens. Ex quo nobis unigenitus inenarrabiliter progreſſus eſt Deus Verbum & ſanctus ipſius Spiritus. Et propterea ſecurè non creaturam Deũ facimus, ut ne ſtulti fiamus, uerum excedentem omnem naturam Trinitatẽ glorificamus, filium cum patre, & ſanctum ipſius Spiritum, eo quòd ingenitus eſt & increatus. Nam neq; alterius naturæ eſt unigenitus & Spiritus ſanctus. Sed Deus ex Deo, lumen de lumine: & cum omnipotente patre etiam ipſe filius unigenitus omnipotens appellatur, uelut etiam clarè habet diuina Scriptura. Non enim alius à dignitate patris eſt unigenitus, ſed condecens dignitatem patris, uelut palàm teſtimonium prębet mihi ſanctus Apoſtolus, qui in Spiritu ſancto de filijs Iſrael dixit, Quorum, inquit, eſt cultus diuinus & Teſtamenta, & quorum ſunt patres, ex quibus eſt CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui eſt in omnibus Deus benedictus in ſecula. Amen. Propterea enim & adorãdus eſt unigenitus, & Deus unigenitus, & diuinus ſpiritus ipſe Spiritus ſanctus. Et poſt ſanctam Trinitatem non eſt alius Deus. Pater uerò omnipotens et unigenitus ipſius filius IESVS CHRISTVS cõdecens patris dignitatẽ, & appellatus pater futuri ſeculi, condecens item ſanctum ipſius Spiritum increatum: ſemper Trinitas manifeſta & cognita, ex qua Trinitate omnibus factis cauſa eſt, ſiquidem ſinceræ & incõparabilis eſſentiæ ſignificatiua eſt, pater in filio, filius in patre, cum ſancto Spiritu, ita ut durabilitas ſemper in ſeipſa habeat ſempiternitatẽ. Ex qua Trinitate adeſt creatis ut conſeruẽtur. Aetij Cap. XXXVIII. Si nihil ex indiuiſibilibus ipſum ante ſeipſum ſeminaliter exiſtit, uerùm permanet in natura quam ſorte adeptum eſt: quomodo ingenitus Deus liber & exors exiſtens, nunc quidem ſuam eſſentiam poſteriorem in genimine uidet, nunc uerò priorem in ingenito, ſecundùm primi & ſecundi ordinem? Confutatio. Oportebat Aetiũ præſignificare nobis & quæſtiones ſuas claras proponere, maximè hanc dictionẽ reprehenſibilem, et omnino nullam ſimilitudinum cognationem habẽtem, quum neutrũ ex his, quæ ab ipſo nominata ſunt alteri coadæquari poſſit. Affert enim nobis multorum inuiſibiliũ nomenclaturam. Sunt enim & inuiſibilia animalia ſpiritualia, Seraphim, inquam, ac Cherubim. Sed & Angeli, & alij quidam ſpiritus, in quibus uerè impletur, quod neq; in ipſis ſeminaliter quid exiſtit. Neq; enim corpora dixerit quis ea, quæ ſunt inuiſibilia. Etenim neq; generãt, neq; generantur. Creata autẽ ſunt ſecũdum uoluntatẽ deitatis ſemper exiſtentis clarè, & ſortitum eſt unumquodq; creatum, id quod ipſi is, qui eſt, contribuit uirtutis, in excellentia luculentæ ſuæ benignitatis. Et adeptum eſt unumquodq; id quod ſortitum eſt, & in hoc manet. Et liber eſt Deus ab omni cauſa, in ſeipſo totum habens: non in futurum, neq; per pœnitentiã filium poſt tempora habens, aut ſanctum ſuum Spiritum: ſed cõdecenter ei ut habeat ſemper filium genitum, habens filium & hunc unigenitum, habentem ſemper patrem in ſeipſo. Habet autẽ & ſanctum Spiritum ex patre exiſtentẽ, & de filio accipientem, ſemper ipſum habens. Nam neq; propter in gloriam, neq; ob gloriæ additamentum, ſiue uberiorẽ copiam (quum deitas ſemper ſit, nullum autem creatũ ſemper extet) Trinitas unquam ſeipſam in minore opulentia uidit. Et nunc quidem hoc uidit, nunc uerò in additamento eſſentiæ ſeipſam uidens, uelut indiga poſtquàm creata ſunt ea, quę cauſa ſunt, in uberiore additamẽto gloriæ ſiue opulentiæ exiſtẽs. Et undiq; nihil efficiet impetus eorum, qui contra ueritatem ſyllogiſticas humanas opiniones obtrudere, & in mediũ afferre uolunt: quum dignitas Dei patris & filij ac Spiritus ſancti omnem intelligentiã angelorum & ultrà excedat, quanto magis humanæ naturæ? Nam ratio-

Vnigenitus etiam omnipotẽs appellatur.

cinationes hominum miseræ sunt,& corruptibiles ipsorum cogitationes, in syllogis-
Quæstiones hominũ uanæ mos & quæstiones seipsas inuoluentes ac transfigentes. Alij enim ex suis ratiocinatio
nibus per sophisticam quandam opinionem percunctantur de malo, unde incepit. A
lij, unde est diabolus, aut cur factus est. Alij cur Deus peccaturum hominem sic ipsum
creauit. Alij quam talem, inquiunt, ipsum fecit, cur postea ipsi culpam adscribit: quo
ubi omnes percelluerint suas cogitationes, discant seipsos corruptibiles, & attribuant
Deo patri & filio ac Spiritui sancto, hoc est uni trinitati, adorationem & scientiam, pe
tantq; ac assequantur ab ipso ueræ fidei cognitionem, ut ne suam mensuram excedere
conentur, sed discant ab occæcata intelligentia quiescere, et non sophisticam fraudem
exercere per linguam incensam, & ratiocinationes imprudentes, sed potius modesti es
se per prudens illud dictum sanctæ & diuinæ Scripturæ, quæ iubet, ut ne ultra sapia-
mus quàm oportet sapere, sed ut sapiamus in hoc, ut modesti simus. Aetij Cap.
XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione
& in ingenita natura seipsum noscat. Si uerò conceditur in ingenito ac genito suam
ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum à generatione & in-
genita natura circumducitur. Cap. XL. Si uerò etiam genitum particeps est parti-
cipationis ingeniti, uerùm in geniti natura indesinenter permanet: in imperfecta sanè
natura seipsum cognoscit, ignorans uidelicet ingenitam participationem. Non enim
possibile est ipsum de seipso, & ingenitę essentiæ & genitæ cognitionem habere. Cap.
XLI. Si uerò despicabile est ingenitum propter mutationis aptitudinem, dignitas na
turæ est essentia immutabilis, quum ingenitam naturam omni causa superiorem con-
fiteamur. Confutatio. In ingenita natura haud dubiè permanet Deus, qui omnia
de nihilo creauit, ac fecit pater, genuitq; ex seipso coessentialem sibi ipsi filium, et conde
centē ipsius sempiternitatem, & spiritum qui ex ipso processit, ac decet ipsius coessen-
tialitatem. Et neq; ideo quod Trinitas creauit de nihilo ea quæ sunt, uisibilia ac inuisi-
bilia: ob id tollitur id quod correspōdet iuxta proportionem dignitati Dei, ipsa uideli
cet sempiternitas eius qui est, per recens creaturarum nomen. Aufertur autem à creatis
superna excedens essentia, quæ non est is coessentialis, sed hæc de nihilo adesse uoca-
uit. Quare genitus filius, non ex nihilo, sed ex eo qui est, condecenter simul considera-
tur. Neq; enim distenta est essentia, neq; contracta: sed spiritus existens pater, spiritum
uerè filium genuit, & ex seipso protulit Spiritum sanctum: & non seipsum ignorat, ne
que essentiam suam contrahi aut dilatari nouit, aut sectionem sustinere. Hęc enim om
nia circa Deū nosse absurdissimum est, sicut etiam ignorare ipsum Deum, hoc est Spi
ritum sanctum. Et neq; ingenitus non particeps est cum genimine coessentialitatis: ne
que genitus non simul habet cum patre sempiternitatem. Nouit enim pater filiū, & fi-
lius nouit patrem, trinitate semper indesinenter increata manente, & indesinenter exi-
stente: unigenito genito ex eo, qui semper est, & reuera existente, & in propria perfe-
cta natura. Quapropter cognoscit seipsum, & nō ignorat neq; filius ingenitam patris
essentiam, neq; ingenitus filij ex ipso essentiam, quum fide dignus sit unigenitus Dei
Verbum, qui dixit: Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater. Quare tollatur
generosi huius Aëtij pronunciata sententia, qua dixit, Nō enim est possibile ipsum de
seipso, & ingenitę essentiæ, & genitę cognitionē habere. Anteuertit enim unigenitus,
& hanc iudiciariam ipsius uocē obliterauit, dum dixit seipsum nosse patrem, & nemi-
nem alium, compræhenditq; simul Spiritus sui sancti subsistētiam, uelut etiam in alio
» loco dicit: Spiritus patris docebit uos. Si autem patris est spiritus, non ignorat etiam
ipse patrem. Dixit autem, Nemo patrem nouit nisi filius: quo seipsum & patrē & Spi
ritum sanctum, alia transgressum esse significet, quæ non sempiternè existunt, sed fa-
cta sunt. Si uerò anteuertit hoc dicendo, quod semper nouit patrē: frustra nobis obre-
pit Aëtius palàm uaniloquus, & omnibus manifestus, quod uelut homo ratiocinat,
carna-

carnaliter percunctans, et animalis existens, propter eum qui seipsum et patrem & sanctum ipsius Spiritum cognoscit. Exemptus igitur est Deus ab omni causa, non solum pater, sed etiam filius & Spiritus sanctus: quum in cõfesso sit, Deitatem Patris & Filij & Spiritus sancti omni causa superiorem esse. Aëtij Cap. XLII. Si ingenitum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam. Non enim per sortitionem, naturæ cuiusdam communis & propriæ particeps facta, altera quidem faciebat, altera uerò fiebat. Confutatio. Ab omni causa palàm exemptum est ingenitum, eo quòd unum est ingenitum & adorandum, diuiso adorãdo ab his qui adorant. Adoranda est autem Trinitas, quæ unitas est, & in uno nomine Trinitas numeratur, Pater & Filius & Spiritus sanctus: non alienum à seipsa in se possidens, sed condecenter genuit Pater Filium, & non creauit. Et hic quidem est ex ipso semper genitore, quare genimen est ex eo, qui est: & ille processit ex ipso sanctus Spiritus, ita ut sit Trinitas in una unitate increata, omnia uerò ex ipsa Trinitate de nihilo creata. Vnde una Trinitas unus est Deus, pater & filius & Spiritus sanctus, non alienum à seipsa in se possidens, increata, ingenita, non facta, sed faciens: non creaturæ nomen habens in seipsa, sed creans, una existens, & non multæ. Omnia uerò ex ipsa, multa quidem sunt, sed non cum ipsa numerantur. Quapropter neq; sortita est alterã naturam communem ab essentia incomparabili. Et ob hoc non creata est in Dei essentia natura, sed creatrix omnium, quæ non possunt cum incomparabili & una essentia patris & filij & Spiritus sancti, in coessentialitate participare. Clarũ est enim quod ipsa ei, qui ueritatis cognitionem habet, reuelat, quod ipsa sola adoratur, & non omniat & quod ipsa sola in nomen suũ ipsius baptizat, & non uniuersa. Aetij Cap. XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta Domini libertatem. Quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, aliam mutare, non permittẽs Deo producere ex non subiecta essentia. Confutatio. Omnis qui resistit ueritati in admirationem, & adperterrefaciendum colligens sibi ipsi sententias, uidetur quibusdam per subuersionem impetere, & à uitali uia transferre ac deuastare, uelut hic Aëtius, nunc quidem in hoc dicto à natura nihil dicens, perterrefacere uidetur simplices, dum ex superfluo ea, quæ ab ipso dicuntur, repetit, uerbis tantùm uelut ex abundanti proferre solet, etiam in præsentiarum usus. Non enim omnis essentia ingenita est iuxta intelligentium confessionem, alioqui omnis deificaretur. Quum autem non omnes essentiæ deificentur, sed una præter omnes, quæ est una Deitas in Trinitate: quomodo adhuc reliquum fuerit generoso huic, ut perterrefactio ipsius ad Filios ueritatis procedat? Differt autem & altera ab altera. Nam hæc quidem Trinitas creat, omnia uerò ab ipsa creata sunt. Et hæc à dominio libera est, quæ uerò ab ipsa facta sunt, dominio subiacent. Et hæc quidem transmutantur, illa uerò inuiolabilem habet naturam, transmutans semper ea, quæ ab ipsa transmutantur, & de nihilo essentias & substãtias producere potens. Hoc enim est decens Deo, ut ex non subiectis, & ex nihilo ab ipso factis ac productis secundùm gubernationem transmutet prout uult. Aetij Caput XLIIII. Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis. Quum autem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casui spontaneo deferendum est. Cap. XLV.

Quum autem multa sint ingenita & inuariabilia, innumerabiliter different inter se. Non enim numerabilia esse poterint, quæ distant aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis distantia sortem ac partitionem quandam ostendat causæ disiunctæ ingenitæ naturæ. Confutatio. Non omnis essentia ingenita est. Stultum est enim etiam hoc cogitare, & Græcæ ignorantiæ est hæc ratiocinatio, & ista sententia, siue expresse, siue per interrogationem ab Aëtio dicta est. Manifestum est autem, quod per interrogationem dixit. Interroget itaque de hoc Græcos, & illi assentiantur ipsi hanc quæstionem ex syllogismis sic habere, materiam quandam contemporaneam de Deo

prædi-

prædicantes. Capiatur autem ſimul cum illis, ſi fuerit aſſenſus: quum ueritas ipſa habeat unum eſſe quod facit, ita ut in una eſſentia perfecta Trinitas, & non per coniunctionem numeretur, alia uerò omnia eſſe facta & creata, & non infecta: Deitate uerò increata exiſtente, et Patre quidē generante, Filio uero genito, Spiritu ſancto autem ex ipſo Patre emiſſo, & de filio accipiente, omnibus reliquis creatis exiſtentibus. Quū autem ſic inuariabilis in potentia maneat tota deitas cōdecenter in Trinitate, ita ut unitas ad patrem referatur, propter dignitatem & ſtabilitatem, & ad tollendam Deorum multitudinem: inuariabilitas quidem manet potentia, dignitas autem condecenter reputatur filij ad patrem, itemq; Spiritus ſancti. His itaq; ſic ſe habētibus, ex integro corruet inſidioſa quæſtionis uerſutia. Nō enim multa ſunt inuariabilia, ſed una Trinitas in unitate, & una Deitas in Trinitate. Reliqua uero omnia diſtant, neq; ex caſu ſponta neo habentia pati aut facere: neq; ſancta Trinitate in hoc quod facit aliquid, pati potēte, quum tota ſit paſſionis exors & adoranda, Pater, inquam, & Filius ac Spiritus ſanctus. Fecit enim omnia Deus per Filium, ſed non Filium, non enim eſt cum omnibus, ſed cōminiſtrat ac cooperatur patri, et coadoratur: neq; etiam Spiritus ſanctus, non enim numeratur de omnibus, uerum firmat potentiam uniuerſorum, & coadoratur. Quū autem omnia ſub unius prouidentiam poſita ſint, feruntur & faciunt & patiuntur, et quæcūq; alia. Quapropter una Trinitas ad ſeipſam inuariabilis eſt, alia uero ex ipſa uariata ac mutata ſunt, neq; enim ſunt contemporanea, neq; conſempiterna: ſed illa ſola ſempiterna eſt & increata & ingenita ac non facta: filio quidem genito ſine tempore & ſine principio, ſemper autem exiſtente, & nunquam eſſe deſinente: unde caute caput & non principium, patrem filij docuit diuina Scriptura, propter coeſſentialitatem: & Spiritu ſancto ſempiternè exiſtēte, & ex patre emiſſo, qui etiam ſemper cum patre exiſtit, & non à tempore eſſe incepit. Aetij Cap. XLVI. Si uox ingenitus & Deus, ex comparatione & æqualitate idem ſignificant, ingenitus ingenitum genuit. Si uero aliud quid ſignificat ingenitum, & aliud Deus: nō abſurdum eſt Deo, Deum genuiſſe, ita ut uterque originem ſumpſerit ex ingenita eſſentia. Cap. XLVII. Si uero quod ante Deum eſt, nihil eſt, quemadmodum non eſt: Deus & ingenitum idem ſignificat, non admittente genimine ingenitum, quapropter neq; ſimul proferri cum Deo & patre ſuſtinet. Confutatio. Vnde uult nos Aētius acquirere in nobiſipſis ſententiam quæſtionum ac ratiocinationum ipſius ab ipſo propoſitarum? Et ſi quidē adſtruit ex ratiocinationibus ac ſyllogiſmis, corruet etiā noſtræ opinionis acquiſitio ſimul cum ipſo. Deum enim nemo unquam ſyllogiſmis concluſerit: neque dicit figmentum ad fictorem, Cur me ſic feciſti, uelut ſcriptum eſt. Cæterum ex pia ratiocinatione ac iuſta certitudine, ad ſancti Spiritus per ſanctas Scripturas doctrinā reflectendum eſt. Quum autem conſtans ac certa ſententia doceat nos de his, qui creaturę diuinum cultum præſtiterūt, quod ſtulti facti ſunt: quomodo non inuenietur Deum pro creatura accipere, & hunc adorare ac honorare, quum fides ex natura reiiciat adorationem à creato, & creatum ab adorando. Etenim ſi omnino hoc nihil differet ab his, qui creaturæ adorationem exhibent: nihil præferēdum erit in Chriſtianiſmo. Erit autem talis fides idololatria potius, quàm diuinus cultus. Adorāt enim etiam illi Solem, & Lunam, & poteſtates, cœlum & terram atq; alias creaturas: & non diuerſitas creaturarum facit miraculum, neque id quod præminet, diſtinguet à ſeipſo honoris æqualitatem, propter æquiuocationem, etiamſi alterum alteri ualde præponderet. Vnus enim eſt qui ambo fecit, & aſſignauit unicuique non nominis uarietatem, ſed eſſentiæ. In omnibus enim creatis ſeruum eſt creaturæ nomen, ſed nō liberum. Et ſi in una parte id quod ſeruum eſt, adoratur, nihil differet adoratio ab alia parte, etiamſi inferior ſit. Æqualis enim eſt, cognationē habens cum ſuprema creatura, de nihilo ab eo qui eſt, ipſam adepta. Hinc ingenitum cōdecens eſt Deo, & Deus ingenito. Quapropter genimen

nimen non opus dicimus, neque facturam, ſed genimen eſſentialiter à patre impollutè genitum, coeſſentiale patri & quod ſimul adoratur: & Spiritum ſanctũ ex ipſo, nõ alienum, ideoq; etiam ſimul adorandum. At uero cum creatis non ſimul profertur nomen Deus eo, quod tranſmutata ſunt ab ingenita natura, quoniam de nihilo ipſum eſſe ſortita ſunt. Verum Trinitas habet hoc, quod ſemper eſt. Et non aliud quid eſt Deus, & aliud ingenitum. Confiteris autem ô Aëti, Filium ex Patre genitum eſſe per ſimulationem, & non ex ueritate. Omne enim genitum non eſt creatum, & creatum non genitum. Si uero genitum eſt creatum, iuxta alium modum creatum eſt, uelut, ut uerbi gratia dicamus, homines gignunt homines, ſed non creant, hi uero ſuperne ex Deo ſunt creati. Quapropter quæ ab ipſis quidem gignuntur, genita ſunt, à Deo uero omnia creata ſunt. Quum autem ſit Deus increatus, genuerit autem ſibiipſi filium, & non creauerit, non aliud gignit à ſua eſſentia. Quomodo igitur genimẽ ex ipſo erit creatum, quum pater increatus ſit? Si uero creatum apud ipſum eſt genimen, non amplius genimen uocatur. Et multa ſunt quæ aduerſus eiuſmodi abſurdam opinionem dici poſſunt. Indecorũ autem eſt etiam Deo, eſſe aliquando ſine filio, poſtea uero uocari patrem poſt filium. Et indecorum eſt filio, eſſe ante ipſum tempus, erit enim tempus maius ipſius maieſtate. Condecens eſt autem patri, ut ſemper habeat in identitate dignitatum nullum defectum ac ſempiternitatẽ. Et quod ante Deum nihil erat, hoc manifeſtum eſt. Deus itaque, uelut dixit Aëtius, & ingenitum idem ſignificat. Et quomodo ſeipſum complicando accuſat potius quàm confirmat? Si enim cum Deo eſt Deus, uelut etiam eſt, etiam ingenitum admittit genitum filium, habet enim comprehẽſim uocem Deus. Simul profertur autem cum patre à uoce Deus, & cum patre honoratur Deus Verbum, etiamſi Aëtio hoc non in mentem uenit, quum omnes creaturæ filium adorent, & omnis lingua confiteatur, quod IESVS eſt CHRISTVS in gloriam Dei patris. Cui gloria Patri in Filio, cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum. Amen. Aëtij concluſio ad finem. Sanos & ſanas uos, is qui eſt per ſe genitus Deus, qui etiam ſolus uerus Deus propterea appellatus eſt à miſſo IESV CHRISTO, qui ſubſtitit uere ante ſæcula, & genitæ ſubſtantię uere exiſtit: conſeruet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem noſtrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc & in ſæcula ſæculorum. Amen. Confutatio. Et ad finem Aëtius ſuæ congregationi ſcribens, quos decertatores ac decertatrices dixit, nõ deſtitit ab eiuſmodi uerborum flagitijs: ſed etiam in hoc quod ſanos ait, oſtendit doctrinæ ſuæ alienitatem. Dicit enim, Sanos & ſanas uos, is qui eſt per ſe genitus Deus: nulla conſideratione habita, quod in uno uerbo totam quæſtionis ſuæ ſubſeminationẽ deſtruxit: quũ enim dixerit in ſuperioribus capitibus de ingenito Deo, præuidit etiam quod neq; ſeipſum fecit, hic uero per ſe genitum nobis falſo introducit. Tota autem mens ipſius in obliuione ſui conſtituta eſt, ut deprehendatur. Deinde dicit, Qui etiam ſolus uerus Deus propterea appellatus eſt. At iuxta ſuum ſermonem & ſentẽtiam, aut tollit filiũ eſſe Deum, & fruſtra profert nomen, ut Chriſtianus nomine appelletur: aut Deũ quidem habet filium, ſed non uerum. Et erit ipſi unus Deus uerus, & unus non uerus. Iuxta deſcenſum uero unum ſub uno inueniens, & amplius Spiritum ſanctum in minore ac inferiore ordine locans, aut minorem rurſus Deum habebit, aut hunc Trinitati non connumerans, erit penitus à Chriſtianis alienus miſerrimus ille homuncio, et de cætero Græcus abſolutiſſimus denunciabitur, et numero Sadducæus, alienus quidẽ à Spiritu ſancto, uelut etiam eſt, Græcis uero in parte comparatus: unum quidem Deum aſſerens magnum, & unum paruum: unum uerum, & unum non uerum, uelut Græci confitentur, unum magnum Deum, alios paruos nominantes: quum diuina Scriptura clare redarguat, & de patre quidem dicat, quod eſt Deus uerus, & de filio ſimiliter, quod eſt Deus: & de patre, quod lux Deus, de filio uero, erat lux uera: & Spiritu ſancto

tu ſancto,quod eſt ſpiritus ueritatis. Vere itaq; annunciatur nobis Trinitas in ſapien-
tia,& altitudine diuitiarum. Deinde rurſus dicit,à miſſo IESV CHRISTO, & non
reueritus eſt dedignari unigenitum nomine Dei,ſed ſolum nuda dictione uſus eſt,ue-
lut in ſuperioribus capitibus confeſſus eſt,uſq; ad nudam appellationem tribuens Fi-
lio nominis honorem. Dicit autem ante ſæcula uere ſubſtitiſſe,& uere genitæ ſubſtan
tiæ eſſe. Cõſeruet autem,inquit,ab impietate: ſolet autem omnis mala mulier ſuos mo
res præoccupare ac prædicare. Quum enim non uideat in quãta ſit impietate,ſeipſum
pium putat. Quemadmodum qui ex leui ſideratione inſania laborant, ſeipſos quidẽ
putant ſapientes eſſe,alios uero mente captos. Hinc uero per CHRISTVM IESVM Sal-
uatorem noſtrum,neq; Dominum noſtrum exprimere auſus fuit, ſed per ſimulatio-
nem Saluatorem noſtrum dixit. Et ait,Per quem omnis gloria patri,et cætera: & hoc
ipſum quod dicit omnis gloria,eò tendit ut detrahat filium ab honore & gloria,quod
ſanè nemo pius unquam ſuſtinere poterit,& qui donum uerę fidei à Spiritu ſancto ac
cepit. Porrò quum hæc omnia ab hoc Aëtio per dialecticam quandam artem ac ſyllo
giſticam humanarum præſtigiarum uerſutiam in capitibus quadragintaſeptem rela-
ta tractauerimus,hortamur uos ô Chriſtiani ac ſerui CHRISTI, & filij ueritatis,ut
hæc diligenter legatis,& ſtatim cognoſcetis omnem ipſius terrenam uanitatem,& do
ctrinam à Spiritu ſancto alienam. Nam nõ fuit auſus uel in una dictione mentionem
facere diuinæ Scripturæ,aut alicuius dicti ueteris aut noui Teſtamenti, non ex Lege,
non ex Prophetis,non ex Euangelijs,non ex Apoſtolis: non alicuius Patriarchę teſti
monium afferre: non ipſius Saluatoris,non Patris,non ſancti Spiritus dictum per A-
poſtolos relatum,aut per Prophetas: quo penitus per ſe deprehenderetur ab amicis
ueritatis,quod omnino alienus eſt à Deo & ipſius fide. Arbitror autem nos ſufficien-
ter pro uiribus ad propoſitiones ipſius reſpondiſſe,inerudito quidem ſermone,uerũ
confirmatione à diuinis Scripturis & pia ratiocinatione ſumpta. Et quandoquidem
abunde in cõfutationibus aduerſus ipſum de fide palàm diſſeruimus,hęc ſufficere pu
tamus,ut ne ampliore facto additamento,moleſtiam quandã ampliorem legentibus
exhibeamus. Cæterum rurſus pauca ex quibus ipſe mente elatus eſt, poſt alienam ſuã
fidem,& in CHRISTVM acſanctum ipſius Spiritum inimicitiam,& quæ auſum
eſt os ipſius ac diſcipulorum eius audacter in altum eructare, & ingẽtes blaſphemias
proferre,compendiò dicam. Hic etenim cum ſuis ſectatoribus inani imaginatione de-
ceptus eſt ſupra omnes homines,nõ in eo quod noſcant Deum ſecundum fidem, ſed
natura ſecundum ſcientiam,uelut etiam ſupra alicubi memini. Dicunt enim ipſi non
ſimpliciter ſe noſſe Deũ in cognitione fidei,ſed uelut cognoſcit quis omne uiſibile &
quod manibus ſuis contrectat,uelut ſi quis in manus accipiat lapidem aut lignum,aut
alterius cuiuſdam materiæ inſtrumentũ. Sic enim dixit hic generoſus,nempe,ita noui
Deum ſicut meipſum,& non intantum noui meipſum ſicut Deum. Cæterum ſtulta
dicere & audire,multis quidem cõtingit ad fraudem,prudentibus uero in ludibrium.
Quis enim ueſanus ac furioſus non poteſt etiam alios furioſos facere,maxime ſequen
tes & obedientes? Si enim quis interrogauit ipſum & diſcipulos ipſius ac dixit,Ne re
cenſe mihi quod Deum noſcas incomparabilem & incõprehenſibilem,qui ſecũdum
ſpeciem quidem non comprehenditur,uerum per fidem à ſeruis cognoſcitur, ſed dic
ac recenſe mihi fundamenta terræ,promptuaria abyſſi,uenas maris, inferni locum,aë-
ris menſuram,cœlorũ formam & craſſitudines,quod eſt ſummum ſupernorũ, quod
eſt extremum infernorum,quid in dextra,quid in ſiniſtris, creationem ac formationẽ
tuijpſius mihi diſſere,et eorum quæ in terra ſunt inenarrabilia,numerũ ac menſuras.
Vbi hæc audiuerunt,uelut percepimus ab his,qui ab ipſis decepti ſunt, ad ſophiſticos
prætextus declinantes per cauillum dicũt,ab illo uidelicet edocti, Omnia hæc corpo-
ralia,& ſunt,et noſſe nõ poſſumus. Deũ autem qui ipſa fecit, nouimus dare, quis eſt,
& qualis

et qualis eſt,& quomodo eſt. Quis autem,his auditis,non ſtatim riſum effuderit? Stolidum enim eſt hoc totum,quod opificem incomparabilem ac inenarrabilem dicit ſe noſſe & exacte ſcire (atq; utinam dixiſſet ſe per fidem noſſe & exacte cognouiſſe,& nõ ſecundum ſcientiam quandam ac noticiam cõtrectationis dicere auſus eſſet) quę uero ab ipſo incomparabili facta ſunt,dicit ſeipſum & ſuos non ſcire,eo quod ſecũdum ſpeciem apud uidentes in admiratione eſſe poſſunt: maxime quum ubiq; diuinę Scripturæ clare de Deo prædicent, inuiſibilem ipſum eſſe & incomprehenſibilem,& nulla mentis ui cognoſcibilem,ſolum autem per fidem in ueritate cognoſci quod eſt,& diligentibus ipſum mercedis retributor fit. Quum porrò quis ex recte ſentiẽtibus de Dei gloria,fideq; ac dilectione,& incomprehẽſibilitate dixerit ipſis, Nos nouimus Deum inuiſibilem,inenarrabilem,nouimus autem ipſum reuera exiſtentem inuiſibilem ac incomprehenſibilem: per cauillum ac ludibrium uelut fabulam quandam recenſere auſus eſt hic,qui nouam dialecticã nobis producit, Cui igitur,inquit,ſimiles eſtis, & ueſtra illa fides,uirgini corruptæ,cæcæ exiſtenti & ſurdæ ac mutæ; quæ quidem quod corrupta eſt omnibus qui ipſam noſcunt,oſtẽdit,interrogata autem quis ſit uiolator, nõ audit ut intelligat: & neq; uidit corruptorem,eo quod cæca eſt, neq; eloqui poteſt, quoniam muta eſt. Verum hæc ipſius fabula uice uerſa in ipſum retorqueri poteſt,iuxta id quod ſcriptũ eſt, Conuertatur labor ipſius in caput ipſius. Et, Cadet in foueam quam fecit,& quæ ſunt his ſimilia. Ipſa enim ſimilis eſt cæco ex natiuitate ſic genito,loquenti autem & multa loquenti ac audienti,& ſcienti quidem albi ac nigri nomen, cærulei quidem ac praſini ac fului,& aliorum diuerſorum nominum, lucisq; ac tenebrarum,quorum nomina quidem auribus percepit,nõ tamen cognoſcit quid ſit ſpecies, ac forma,neq; omnino poteſt ipſam interpretari,eo quod ab initio cęcus genitus eſt,et uarietatem uniuſcuiuſq; qualitatis colorum ignorat,itemq; formam. Vnũquodq; enim horum nominum conuenientem diſcretionem per ſenſum uiſus habet, non autem per ſermonem,neq; per cõtrectationem actactum probari poteſt ab eo,qui ab initio formam non nouit. Quum igitur hi qui à natiuitate cæci ſunt, de his differentes,& nigrum albo opponi ſcientes,& uiridi cęruleum ac purpureum & coccinum, atq; alios colores,interrogauerint à nobis qualitatem formæ,& uniuſcuiuſq; qualitatis colorem,neq; dicere poſſunt,neq; à uobis doceri,ſed ſolum per rationem mentes ſuas perſuadent,decipiunt autem audientes, uelut perfectæ diſcretionis gnari,etiamſi uerbis dicant,ignorantiam tamen per incomprehenſibilitatem poſſidentes. Sic etiam hic prodit nobis de Deo dicens,& de nobis quidem per cauillum prædicat mutæ & ſurdæ ac cæcę uirginis corruptionem,quum ipſe per ſuas blaſphemias magis ſit corruptus, & ignorantiam uelut à natiuitate cæcitatem adeptus: loquens quidem de Deo,uerbis autem aſſimilans,& diſcipulos ſuos ad impudentiam inſtituens, nihil enim ipſi nõ audent. Blaſphemãt quidem igitur Prophetarum nomina & Apoſtolorum, quum ab aliquibus redarguuntur ac caſtigantur decurrentes & reſilientes ac dicentes, hoc Apoſtolus uelut homo dixit. Aliquando uero,quid mihi profers ea,quæ ſunt in ueteri Teſtamento? Non eſt autem hoc mirum iuxta ea,quæ ab ipſo Saluatore dicta ſunt, nempe,Si patremfamiliâs Beelzebub uocauerunt,quanto magis domeſticos ipſius? Si itaque ipſum Dominum & ueram ipſius gloriam negant,quanto magis Prophetas ipſius & Apoſtolos. Quin & in ampliorem inſaniam delati ipſius ſunt diſcipuli, & horũ ſucceſſor Eunomius quidã falſo appellatus,qui adhuc hodie ſupereſt in uita magnũ & temerarium flagitium. Rebaptizat enim iam baptizatos, non ſolum eos, qui ab orthodoxis & ſectis alijs ad ipſum ueniũt,ſed etiam eos qui ab ipſis Arianis. Rebaptizat autem ipſos in nomen Dei increati,& in nomen filij creati,& in nomen ſpiritus ſanctificatiui,& à creato filio creati. Quo uero tota nequitiei & orcheſtræ ac ſcenæ ipſorum officina conſpiciatur,quod non eſt fides,quæ ab ipſis prædicatur,ſed ferè dixerim mi

Impudentia Actianorum.

Anabaptiſtæ.

morum officina, affirmarunt quidam, quod in caput baptizat eos, qui ab ipso rebapti zantur, pedibus sursum uersis, & capite deorsum. Et sic per iusiurandum cogit ipsos iurare, ut ne resiliant à tali hæresi ab ipso instituta. Aiunt autem eundem Aëtium post obitum Cõstantij, à Iuliano rege ab exilio reuocatum esse, quũ adhuc esset diaconus suæ hæresis, & à suæ hæresis episcopo ad episcopatum euectũ esse. Hæc sunt, quæ ad nos de Aëtio & discipulis ipsius peruenerunt, quibus aliqui Anomœorum nomẽ imposuerunt, eo quod amplius & uehementius adhuc Arij hæresim amplexi sunt & sequuti. Quæ sanè cum pro uiribus exacte ex Dei auxilio recensuerimus, & uelut multi pedem scolopendram, & reptile quod Iulus uocatur, per ueritatis pedem conculcauerimus, & uera unigeniti confessione contriuerimus, consueto more Deo gratias agentes, & ipsius potentiam in auxilium nostræ imbecillitatis cupientes, ad reliquas deinceps pro uiribus ac captu nostro ô dilecti, transeamus, ipsum inuocantes, uelut dixi, Dominum, ut adsit nobis ad illas ostendendas, & confutationem ipsarum faciendam, quo per uirtutem potentiæ ipsius possimus implere promissionem tenuitatis ac paruitatis nostræ.

Scolopendra multipes.

Iulus reptile.

Finis Primi Tomi Tertij Libri Epiphanij.

Secundi

SECVNDI TOMI TERTII LIBRI D. EPIPHANII, AVT SEPTIMI, ET VLTIMI TOMI, IVXTA numeri ab initio diuisionem, hæreses quatuor sunt, hoc modo.

1 *Dimœritæ, qui non perfectam Christi incarnationem confitentur. Quorum aliqui coessentiale corpus Deitati dicere ausi fuerunt, quidam uero animam ipsum accepisse negabant. Aliqui autem propter dictum hoc, Et uerbum caro factum est: huic dicto innitentes negabant à creata carne, hoc est Maria, ipsum carnem accepisse, & contentiose solum Verbum carnem factum esse dicebant. Postea uero haud scio, quo consilio, mentem ipsum non accepisse dicunt.*

2 *Antidicomarianitæ, qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam genuit Saluatorem, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt.*

3 *Collyridiani, qui in nomen eiusdem Mariæ in die quadam anni sacrata, collyridem quãdam offerunt, quibus indidimus Collyridianorum nomen.*

4 *Massiliani, quos interpretari possis precatores. Coniũguntur his hæreses à Græcis introductæ, nempe Euphemitæ, & Martyriani ac Sataniani. Hæc est septimi tomi summa, & trium librorum finis. Simul autem omnes hæreses octoaginta sunt. In ipso porrò fine huius tertij libri, ac septimi tomi, postremum fides catholicæ Ecclesiæ habetur, & Apologia pro ueritate, & prædicatio Euangelij Christi, & catholicæ ac apostolicæ Ecclesiæ character, quæ est ab æterno, uerum per temporum successionem manifestissime in Christi aduentu in carne reuelata est.*

Contra Dimœritas, hæresim LXXVII.

CONSEQVENTER ab his, quas retulimus, rursus grauis moleſtaq; & à fide aliena nobis prodijt in uitæ prę ſumptione ſententia atq; hæreſis, ex qua cauſa non habeo, quod dicam, ſed ut ne quieſceret, qui ſemper conturbat humanam naturam, & bello, ut ita dicam, infeſtat diabolus, amara ſua uenena admirandis edulijs immittens, & uelut in melle amaritudinem ammiſcens, per quoſdam quorũ uita in ſumma admiratione eſt, & qui ob orthodoxæ fidei laudẽ ſemper prædicãtur. Nam hoc ipſius opus eſt, qui ab initio patri noſtro Adam inuidit, & ab omnibus hominibus inimicus eſt. Et quemadmodum à quibuſdam ſapientibus dictum eſt, quod inuidia ſemper magnis ſucceſſibus aduerſatur: ſic etiam per magnas perſonas quoſdam prætextus ille immiſit, ut nos & ſanctam Dei Eccleſiã inuexatos non ſineret, ſed turbas ſemper cieret, et bello impeteret. Viſum eſt enim quibuſdã, & his ex nobis progreſſis, & in magna exiſtimatione degentibus, et qui apud nos & omnes orthodoxos ſemper in laude ac admiratione fuerũt, ut mentem à CHRISTI in carne aduentu abiecerint, ac dixerint, Quod carnem accepit CHRISTVS, ubi uenit Dominus noſter, itemq; animam, mentem uero non accepit, hoc eſt perfectum hominem. Quid autem ex hoc uitæ contulerunt, non habeo quod dicere poſſim, aut à quibus prioribus didicerint, aut quod utile ex hoc lucrati ſint: aut nobis & audiẽtibus ac ſanctæ Dei Eccleſiæ commodarint. Nihil profectò, præterquam turbam & diuiſionẽ in nobis excitarunt, triſticiamq; ac damnum mutuæ dulcedinis ac dilectionis induxerunt. Nam diuinarum Scripturarum conſequentiam ac rectitudinem, & innocentiæ cõfeſſionem, propheticamq; ac euangelicam & apoſtolicam fidẽ relinquentes, ſophiſticam & fabuloſam ſententiam nobis falſo inuexerunt, cum qua etiam multorum grauium malorum conſequentiam: implentes in ſeipſis id quod dictum eſt, Quod diſcedent quidam à ſana doctrina, intenti fabulis ac uanitatibus. Sed nex reuerendus, & nobis ſemper dilectus & beato Papæ Athanaſio, omnibusq; orthodoxis, Apollinarius à Laodicęa, hic erat qui in principio hoc uerbum excogitauit ac produxit. Et primum quidem ubi audiuiſſemus à quibuſdam ipſius diſcipulis, fidem non habebamus, quod talis uir hanc ſententiam in uitam inuexiſſet, amplius in expectatione ſpei lõganimes, donec rei certitudinẽ cognoſceremus. Dicebamus enim eos, qui ad nos ab ipſo uenerant, non intelligere profunditatem eorum, quæ à tam docto ac prudente doctore dicerentur, & à ſeipſis hæc dicere, quæ ab ipſo nõ didiciſſent. Multa enim erant in his, qui ad nos uenerant, quæ ambigua erant. Quidam enim ipſorum auſi fuerunt dicere, CHRISTVM ex ſupernis corpus detuliſſe, peregrinus autem ſermo in cogitatione hominum permanens uehementem profectum faciebat. Alij uero ex ipſis, etiam animam accepiſſe CHRISTVM negauerunt. Quidam etiam coeſſentiale corpus CHRISTI Deitati dicere auſi ſunt, & orientales partes in multam turbam concitarunt, propter quos neceſſe fuit Synodum conuocari, & tales anathemate ferire. Sed & commentarij facti ſunt, quorum exemplaria ad beatum Papam Athanaſium miſſa ſunt. Propter quam exemplariorum cauſam etiam ipſe beatus coactus eſt ſcribere epiſtolam, cõtra eos qui talia dicunt, minis adiectis, atq; eam epiſtolam ad reuerendiſſimum epiſcopum Epictetum miſit. Dignatus eſt enim de hoc uel ipſis turbatoribus reſpondere. Clare uero de fide idem beatus Papa ſcripſit, & qui illa dicunt, ac turbas excitant, eos exterminauit. Cuius ſanè epiſtolę exemplar hic apponere per totum neceſſarium duxi, & eſt hoc.

Mentem in Chriſto negantes.

Apollinarius.

Athanaſius

Athanasius episcopus Alexandriæ, ad Epictetum episcopum Corinthiorum.

Athanasij epistola. Epictetus episcopus Corinthiorum.

EGO quidem putabam omnem uaniloquentiam omnium, qui usquam sunt hæretici sedatam esse ex Synodo in Nicæa habito. Nam fides quam in ipsa confessi sunt patres secundum sanctas Scripturas, sufficiens ad confutandã omnem impietatem, & confirmandam piam in CHRISTO fidem. Propterea sanè etiam nunc diuersis habitis Synodis, in Gallia & Hispania ac magna Roma, omnes qui conuenerunt eos quidem, qui occultant, & Arij dogma spirant, Auxentium inquam in Mediolano, & Vrsacium & Valentem ac Gaium à Pannonia, uniuersali suffragio, uelut ab uno spiritu commoti, detestati sunt. Scripserunt autem quoquo uersus, propterea quod tales sibi ipsis Synodorum nomina excogitabant, ut nulla in catholica Ecclesia Synodus nominetur, nisi sola ea, quæ habita est in Nicæa, quæ omnis hæresis trophæum est, & præsertim Arianę, propter quam maxime etiam tunc Synodus congregata fuit. Quomodo itaq; post tot facta aliqui adhuc ambigere, aut quæstionẽ mouere conantur? Si quidem igitur ex Arianis sunt, nihil miri est, si ea quæ contra ipsos scripta sunt, calumniantur: quemadmodum etiam Græci quum audiunt, Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, stultitiam putant sancti Spiritus doctrinam. Si uero ex his sunt, qui recte credere & ea, quæ à patribus manifestata sunt, amplecti sibi uidentur, per quæstionem destruere uolentes, nihil aliud faciunt, quàm uelut scriptum, proximo potum præbent turbidam cõfutationem, in nullã uero utilitatem uerbis cõtendunt, quàm ad subuertendos simplices. Hæc autem sic scribo, quum adeptus sim commentarios à pietate tua factos, qui ne scribi debebant, ut ne memoria quidem aliqua ipsorum ad posteritatem trãsmitteretur. Quis enim unquã talia audiuit? Quis autem docuit aut dicit, Ex Sion non exibit Verbum Domini, & lex Dei ex Hierusalem? hæc uero quando exiuerunt? Qualis infernus eructauit, ut coessentiale dicatur corpus ex Maria Verbi Deitati? Aut quod Verbum, in carnem & ossa ac pilos, & totum corpus transmutatum est, & à propria natura immutatum? Quis uero omnino audiuit à Christianis, quod adoptione & non natura corpus gestauit filius? Aut quis adeò impius fuit, ut dixerit simul ac senserit, quod Deitas ipsius quæ est coessentialis patri, ipsa circumcisa est, & imperfecta ex perfecta facta, & quod in ligno clauis affixum erat, nõ erat corpus, sed ipsa opifex naturæ essentia? Quis uero audiens, quod non ex Maria sed ex sua essentia transmutauit sibiipsi Verbum desideratum corpus, dixerit Christianum esse eum, qui hæc dicit? Quis autem nefariam hãc excogitauit impietatem, ut uel in mentem uenerit ut diceret, Qui dicit ex Maria esse Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, sed quaternitatem in deitate docet? Quare propter hoc hi, qui sic sentiunt, carnem quam induit Saluator ex Maria, essentiæ ipsius Trinitatis dicũt. Vnde uero rursus eructauerunt aliqui æqualem prædictis impietatem, ut dicant non esse recentius corpus Deitate ipsius Verbi, sed consempiternum ipsum per omnia genitum esse, quandoquidem ex sapientia cõstat. Quomodo uero etiam dubitare ausi sunt hi, qui appellantur Christiani? Si Dominus qui ex Maria prodijt, filius quidem essentia & natura Dei est, uerum quãtum ad carnem ex semine Dauid est, carnis autem sanctę Mariæ: qui igitur adeò audaces fuerunt, ut dixerint CHRISTVM carne passum ac crucifixum, non esse Dominũ ac Saluatorem & Deum & filium patris? Aut quomodo Christiani uolunt nominari hi, qui dicũt in sanctum hominem, uelut in unum ex Prophetis uenisse Verbum, & nõ ipsum hominem factum esse, accepto ex Maria corpore: sed alium esse CHRISTVM, & alium Dei filium, qui ante Mariam & ante sęcula filius est patris? Aut quomodo Christiani esse possunt, qui dicũt alium Deum esse, & aliud esse Dei Verbum? Hæc erant in commentarijs indifferenter quidem dicta, unam uero & eandem sententiam habentia respicientem ad impietatem. Propter hæc

Nicænæ Synodi autoritas

diſceptabant,ac litigabant inter ſe hi,qui gloriantur ob confeſſionem patrũ in Nicæa factam. Ego uero admiratus ſum pietatis tuæ patiẽtiam,quod nõ compeſcuit eos,qui talia dicunt,& piam fidem ipſis propoſuit,quo aut ea audita quieſcant, aut contradicentes,uelut hæretici nominentur. Nam prædicta, neq; dicta, neq; audita ſunt apud Chriſtianos, ſed omni modo ab apoſtolica doctrina aliena ſunt. Quapropter ſanè et ego illorum dicta nude in epiſtolam inſcribi feci,quo etiam is,qui audit ſolum, uideat turpitudinem in ipſis ac impietatem. Etſi autem oportebat eorum, qui hæc excogitauerunt turpitudinem pluribus accuſare ac redarguere,attamen bonum eſſe duxi hactenus & nihil amplius per epiſtolam ſcribere. Nam quæ ita palàm uitioſa oſtenduntur,amplius exercere,& curioſius inueſtigare non oportet,ut ne cõtentioſis uelutam bigua putentur. Hoc uero ſolum ad talia reſpondere ac dicere ſatis eſt,Quod nõ ſunt hæc catholicæ Eccleſiæ,neq; patres hęc docuerũt aut ſenſerunt. Quo uero non experpetuo ſilentio noſtro, occaſionem impudentem ſibiipſis illi malorum repertores arripiant,bonum fuerit paucorum ex diuinis Scripturis mentionem facere,fortaſſis enim uel ſic reueriti ceſſarint à ſordibus his inuentis. Vnde uobis in mentem uenit ô boni,ut dicatis coeſſentiale eſſe corpus ipſius uerbi Deitatis? præſtat enim ab hoc ordiri, ut ubi hoc putidum oſtenſum eſt,etiam omnia alia talia eſſe oſtendãtur. Ex Scripturis enim non poteſt hoc inueniri,Deum enim in humano corpore fuiſſe dicunt. Sed & patres in Nicæa congregati,non corpus, ſed ipſum filium dixerunt coeſſentialem patri: & hunc quidem ex eſſentia patris,corpus uero ex Maria eſſe,rurſus confeſſæ ſunt Scripturæ. Aut igitur negate Synodum Nicænam,& uelut hæretici hæc falſo inducite: aut ſi uultis filiũ patrum eſſe,ne ſentiatis præter illa, quæ ipſi ſcripſerunt, nam ex hoc abſurditatem ſpeculari uobis licet. Si coeſſentiale eſt Verbum corpori, ex terra naturam habẽti, coeſſentiale autem eſt uerbum patri iuxta patrum confeſſionẽ,coeſſentialis erit etiã ipſe pater corpori ex terra facto. Et quid ſuccenſetis Arianis, qui ipſum filiũ creaturam dicunt? Dicunt enim & ipſi patrẽ coeſſentialem creaturis. Et quum ad aliã pietatem tranſeuntes dicatis,in carnem,& oſſa ac pilos & neruos atq; totũ corpus,uerbum trãſmutatum eſſe, & à propria natura immutatum,tempeſtiuum fuerit uos dicere palàm ex terra ipſum factũ eſſe. Ex terra enim, oſſium et totius corporis natura eſt. Quæ igitur eſt tanta demẽtia,ut etiam aduerſus uoſipſos pugnetis,coeſſentiale quidẽ dicentes uerbum corpori,aliud ad aliud ſignificatis,in carnem uero ipſius uerbi mutationem tranſmutatã eſſe imagimini. Et quis deinceps uos ferre poterit uel loquẽtes tantũ hęc? Supra omnes enim hęreſes ad impietatem declinauiſtis. Si enim coeſſentiale eſt uerbum corpori,ſuperflua eſt Mariæ mentio & uſus,quum poſſit corpus etiam ante Mariam ſempiternè eſſe,quemadmodum ſanè eſt etiam ipſum uerbum, ſiquidem ſecundũ uos eſſentiale eſt corpori. Quæ uero eſt utilitas aduentus uerbi, quo aut ſuam ipſius coeſſentialitatem indueret: aut à propria natura immutatũ,corpus fieret? Non enim ipſa ſeipſam apprehẽdit Deitas,quo & coeſſentialitatem ſuam induat. Sed neq; peccauit uerbum,quod aliorũ peccata redemit, quo mutatum in corpus,ſeipſum pro ſeipſo oblationem offerat,& ſeipſum liberet, at non eſt ita,abſit. Semen enim Abraæ apprehendit,uelut Apoſtolus dixit: unde debuit per omnia fratribus aſſimilari,& aſſumere ſimilis nobis corpus. Quapropter etiã uere ſubiacet Maria,ut ex ipſa hoc accipiat,et uelut propriũ pro nobis ipſum offerat. Et hãc Eſaias prophetãs oſtendebat dicens, Ecce uirgo in utero habebit,& pariet: Gabriel autem mittitur ad ipſam, non ſimpliciter ad uirginem, ſed ad uirginem deſponſam uiro,quo ex ſponſo oſtendat Mariã uere hominem eſſe. Et partus meminit Scriptura,& dicit, Faſcijs inuoluit,& beata prędicabantur ubera quę ſuxit. Et oblatum eſt ſacrificium,uelut aperuerit genitus uterũ. Hæc uero omnia parientis uirginis ſigna ac notæ erant. Sed & Gabriel cautè ipſi nuncium attulit,dicens non ſimpliciter,quod naſcitur in te,ut ne forinſecus introductum

ipſi

ipſi corpus putaretur, ſed ex te: quo id quod naſcitur ex ipſa, palàm ex natura eſſe crederetur, & hoc oſtendit etiam natura. Nam impoſſibile eſt, corpus uirginis lac ferre, quæ non peperit. Et impoſſibile eſt lacte nutriri corpus & faſcijs inuolui, quod non prius natura genitum eſt. Hoc eſt quod circumciſum eſt octauo die, hoc Simeon in ulnas ſuſcepit, hoc puer fuit & creuit, & decem annorum factum ad trigeſimum annũ peruenit. Non enim uelut quidam putauerunt, eſſentia ipſa Verbi mutata circumciſa eſt, quum ſit inalterabilis & immutabilis, ipſo quidem Saluatore dicente, Videte me, quoniam ego ſum, & non alteratus ſum: Paulo uero ſcribente, IESVS CHRISTVS heri & hodie idem & in ſæcula: ſed in circumciſo corpore & geſtato, & quod comedit ac fatigatum eſt, & in ligno affixum ac paſſum, erat paſſionis exors, & incorporeum Dei uerbum. Hoc erat in monumento poſitum, quando ipſe iuit ad prædicãdum etiam ſpiritibus in carcere, uelut Petrus dixit: id quod maxime oſtendit demẽtiam eorum, qui dicunt in oſſa & carnem mutatum eſſe uerbum. Si enim hoc eſſet, nõ fuiſſet opus monumento, ipſum enim iuiſſet per ſeipſum corpus ad prædicandum ſpiritibus in inferno. Nunc uero ipſum quidem uerbum iuit ad prædicandum, corpus autem ſindone inuolutum depoſuit Ioſeph à Golgotha. Et oſtenſum eſt omnibus, quod non corpus erat uerbum, ſed corpus erat uerbi. Et hoc ubi ex mortuis reſurrexiſſet, contrectauit Thomas, & uidit in ipſo typos clauorum, quos ſuſtinuit ipſum uerbum, uidens ipſos configi in proprio corpore, & quum poſſet prohibere, nõ prohibuit. Sed & quæ propria ſunt corporis, incorporeum uerbum uelut ſua ipſius ſibi propria faciebat. Nam quũ corpus uerberaretur à miniſtro, uelut ipſum pateretur dixit, Quid me cædis? Et quũ natura intangibilis eſſet, tamẽ dicebat, Doi ſum meum dedi in flagella, & nõ auerti faciem meam ab inſputamentis. Quæ enim humanitas uerbi patiebatur, ea in ipſa degens uerbum ad ſeipſum referebat: quos nos uerbi Deitate participes fieri poſſemus. Et erat admirabile præter omnem opinionem, quod idem erat quod patiebatur, & quod nõ patiebatur, patiebatur quidem, quoniam proprium ipſius corpus patiebat̃, et in ipſo quod patiebatur erat. Nõ patiebatur autẽ, quoniam natura Deus exiſtens, uerbum paſſionis exors eſt. Et ipſum quidem incorporeũ erat in paſſibili corpore. Corpus uero habebat in ſeipſo paſſionis exors uerbum, quod imbecillitates ipſius corporis delebat, faciebat autẽ hoc, & fiebat ſic, ut ipſum quę noſtra ſunt ſuſcipiens, & oblationem offerens, ipſa obliteraret, de cætero ſuis ipſius nos amplexum faceret Apoſtolum dicere: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Non autẽ adoptione hæc fiebant, uelut rurſus aliqui opinati ſunt, abſit: ſed reuera in ueritate homine facto Saluatore, totius hominis ſalus facta eſt. Si enim adoptione erat in corpore Verbum, uelut illi uoluntquod autem adoptione dicitur, imaginatio eſt & apparentia, reperitur quod in apparentia etiam ſalus & reſurrectio hominum dicatur, iuxta impientiſſimi Manichæi ſententiam. Atqui non in apparentia ſalus noſtra facta eſt, neq; corporis ſolum, ſed totius hominis, animę & corporis uere in ipſo ſalus facta eſt. Humanum igitur natura eſt & uerum corpus Saluatoris quod ex Maria aſſumpſit, iuxta diuinas Scripturas, uerum autem erat, quoniam idem erat cũ noſtro. Soror enim noſtra eſt Maria, quia omnes ex Adam ſumus. Et de hoc nemo dubitauerit, qui reuocarit in memoriã ea, quę Lucas ſcripſit. Poſtquã enim reſurrexit ex mortuis, putantibus quibuſdã quod non uiderẽt Dominũ in corpore ex Maria accepto, ſed pro hoc ſpiritum conſpicerent, dicebat: Videte manus meas & pedes meos, & typos clauorũ, quoniam ego ipſe ſum: cõtrectate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa nõ habet, quemadmodũ uidetis me habere. Et hoc locutus, oſtendit ipſas manus & pedes. Ex quibus uerbis etiã rurſus redargui poſſunt, qui auſi fuerunt dicere, in carnem et oſſa mutatũ eſſe Dominũ. Non enim dixit, quemadmodũ me uidetis carnẽ & oſſa eſſe, ſed habere, ut ne ipſum uerbũ in hæc mu-

Naturarum in Chriſto ratio

tatum putaretur, ſed idem & ante mortem, & poſt reſurrectionẽ eſſe crederetur. Quũ autem hæc ſic habeant demonſtrationem, ſuperuacaneum eſt adhuc alia attingere, & de ipſis aliquid tractare: quum corpus in quo erat Verbum, non ſit coeſſentiale Deitati, ſed uere ex Maria natum, & ipſum Verbum non mutatum ſit in oſſa et carnem, ſed in carne fuerit. Nam quod apud Ioannem dicitur, Verbum caro factum eſt: hanc ſententiam habet, quemadmodum etiam ex ſimili hoc inueniri poteſt. Scriptum eſt enim in Paulo, CHRISTVS pro nobis factus eſt maledictio: & quemadmodum non ipſe factus eſt maledictio, ſed quia maledictionem pro nobis ſuſcepit, dictũ eſt maledictionem factum eſſe: ſic etiam caro factum eſt Verbum, non mutatum in carnem, ſed quia carnem pro nobis ſuſcepit, & factus eſt homo. Etenim dicere, Verbum caro factũ eſt, æquale eſt, uelut ſi dicas, homo factum eſt, iuxta id quod dictum eſt in Ioële, Effundã de ſpiritu meo ſuper omnem carnem: non brutorũ erat promiſſio, ſed in homines uergit, quorum gratia etiam homo factus eſt Dominus. Hoc uero dicto hanc ſententiam habente, meritò condemnabunt ſeipſos omnes, qui putauerunt eſſe ante Mariam, carnem quæ eſt ex ipſa, & ante hanc habuiſſe uerbum animam humanam, & in ipſa ante aduentum ſemper fuiſſe. Quieſcent etiam, qui dixerunt carnem non eſſe ſuſceptiuam mortis, ſed eſſe hanc immortalis naturæ. Si enim non mortuus eſſet, quomodo Paulus tradebat Corinthijs, quod etiam accepit, quod CHRISTVS mortuus eſt pro peccatis noſtris, iuxta Scripturas? Quomodo uero etiam omnino reſurrexit, ſi non prius mortuus eſt? Erubeſcant autem uehementer quibus omnino in mentem uenit, poſſe fieri pro Trinitate quaternitatem, ſi dicatur ex Maria eſſe corpus. Etenim ſi coeſſentiale dixerimus corpus Verbo, manet Trinitas Trinitas, quum nullum peregrinũ Verbum ad ipſam accedat. Si uero hominem dixerimus corpus, quod eſt ex Maria, neceſſariò peregrino exiſtente ſecundum eſſentiam corpore, & exiſtente Verbo in ipſo: quaternitas fit pro Trinitate, propter corporis appoſitionem. Hęc quum ſic dicãt, non intelligunt quod ſibijpſis contradicunt. Nam etiam ſi non ex Maria dicant corpus, ſed ipſum coeſſentiale Verbo, nihilominus quod ſimularũt, ne ſanè ſic ſentire putarentur, hoc ipſum iuxta ipſorum dementiam, quaternitatem dicere demonſtrari poteſt. Sicut enim filius exiſtens ſecũdum ipſos coeſſentialis patri, non eſt ipſe pater, ſed filius ad patrẽ dicitur coeſſentialis, ſic coeſſentiale corpus Verbo, non eſt ipſum Verbum, ſed aliud coeſſentiale ad Verbum. Quum autem aliud ſit, erit ſecũdum ipſos ipſorum Trinitas, quaternitas. Non enim uera & reuera, perfecta ac indiuiſibilis Trinitas ſuſcipit additionem, ſed ea quæ ab his eſt excogitata. Et quomodo amplius Chriſtiani ſunt, qui alium, præter eum qui eſt Deus excogitant? Rurſus enim etiam in alio ipſorũ ſophiſmate deſipiẽtiam eorũ uidere licet. Si uero propterea, quod eſt et dicitur in Scripturis, ex Maria eſſe et humanũ Saluatoris corpus: putãt pro Trinitate quaternitatẽ dici, ut corpus uelut additamentũ dicatur: longe aberrãt, creaturam creatori adæquantes, & putantes poſſe deitatẽ additamentũ accipere: et ignorant quod non propter additamentũ deitatis Verbum caro factum eſt, ſed ut caro reſurgeret: neq; ut melius fieret Verbum progreſſum eſt ex Maria, ſed ut humanum genus liberaret. Quomodo igitur poſſibile eſt corpus per Verbum liberatum & uiuificatum, facere additamentum ad Deitatem ipſi uiuifico uerbo? Nam humano potius corpori magna acceſſio & additamentum contigit, ex uerbi ad ipſum ſocietate ac unione. Ex mortali enim factum eſt immortale: & quum animale eſſet, ſpirituale factum eſt, et ex terra factũ, cœleſtes portas pertranſijt. Atqui Trinitas etiam ubi accepit Verbum ex Maria corpus, Trinitas eſt, non ſuſcipiens additionem neque detractionem: ſed ſemper perfecta eſt, & in Trinitate una Deitas cognoſcitur, atq; ſic in Eccleſia prædicatur unus Deus, qui eſt uerbi pater. Ex hoc porrò conticeſcent de cætero & hi, qui aliquando dixerũt eum qui ex Maria prodijt, non eſſe ipſum CHRISTVM, & Dominum & Deum. Si enim

Quaternitatẽ inducentes.

nim non Deus erat in corpore, quomodo ſtatim progreſſus ex Maria, uocatus eſt Emanuel, quod eſt, ſi interpreteris, nobiſcũ Deus. Quomodo uero etiam Paulus, ſi nõ Verbum erat in carne, Romanis ſcripſit, Ex quibus CHRISTVS, quantum ad carnẽ attinet, qui eſt in omnibus Deus benedictus in ſæcula. Amen. Igitur confiteantur qui prius negabant crucifixum eſſe Deum, ſe erraſſe, credentes omnibus diuinis Scripturis, maxime uero Thomæ, qui poſtquã uidit in ipſo clauorum typos exclamauit, Dominus meus & Deus. Deus enim & Dominus gloriæ exiſtens filius, erat in ignominioſe crucifixo & honore exuto corpore. Corpus uero patiebatur quidem dum pungebatur in ligno, & defluxit ab huius latere ſanguis & aqua, quum uero templũ Verbi eſſet, plenum erat Deitate. Quapropter Sol uidens opificem ſuum, in cõtumeliis affecto corpore patientem, radios contraxit, & tenebras terræ induxit. Ipſum uero corpus naturam habens mortalem, ſupra ſuam naturam reſurrexit, propter Verbum in ipſo, et à corruptione quidem ſecundum naturam ceſſauit, indumentũ autem factum eſt Verbi. Vbi uero induit Verbum hominẽ excedens, factum eſt incorruptibile. Cæterum de eo quod imaginantur quidam & dicunt, quod quemadmodũ ſuper unumquenq; Prophetam factum eſt Verbum, ſic etiam ſuper unum aliquem hominem ex Maria uenit Verbum: ſuperfluum eſt tractare, quum demẽtia ipſorum palàm cognoſcatur. Si enim ſic uenit, cur hic ex uirgine, & nõ etiam ipſe ex uiro & muliere, ſic enim et ſinguli ſancti geniti ſunt, aut cur, quum ſic uenerit Verbum, non uniuſcuiuſq; mors pro nobis facta dicitur, ſed ſola huius? Cur uero, quum in ſingulis Prophetis aduenerit Verbum, de ſolo eo qui eſt ex Maria, dicitur, quod ſemel aduenerit in conſummatione ſæculorum? Aut cur quũ ſic uenerit ipſe, uelut uenit in prioribus ſanctis, alij quidem omnes mortui nondum reſurrexerunt, hic uero ex Maria ſolus tertia die reſurrexit? Aut cur quum ſimiliter uelut alij uenerit Verbum, ſolus hic qui ex Maria prodijt, dicitur Emanuel, uelut corpori pleno Deitate & genito ex ipſa, nam Emanuel ſignificat nobiſcũ Deus. Aut cur ſiquidem ſic uenit, comedente unoquoq; ſancto, & bibente ac fatigationem ſentiente, et moriente: nõ dicitur quiſq; uelut ipſe comedere ac bibere, fatigationẽq; percipere ac mori, ſed de ſolo eo, qui eſt ex Maria? Quæ enim pertulit hoc corpus, ea uelut ipſo patiente dicta ſunt. Et quum alij omnes ſolum nati aut geniti eſſe dicãtur, de eo qui ex Maria eſt, ſolo dictum eſt, et Verbum caro factum eſt. Ex quibus oſtenditur, quod ad alios quidem omnes factum eſt Verbum, prophetandi gratia. Verum ex Maria ipſum Verbum carnem ſibijpſi accepit, et prodijt homo, natura quidem & eſſentia, Verbum exiſtens Dei, ſecundum carnem uero ex ſemine Dauid, & carne Mariæ factus homo, uelut Paulus dixit. Hoc Verbum etiam pater oſtẽdit in Iordane, & in monte dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt. Hunc Ariani quidem negauerunt, nos autem cognoſcimus adorantes, nõ diuidentes filium & Verbum, ſed ipſum Verbum ſcientes eſſe filium, per quem omnia facta ſunt, & nos liberati ſumus. Quapropter etiam admirati ſumus, quomodo omnino inter uos de his ita facta eſt contentio. Sed gratia Deo, quantum triſticia affecti ſumus ex commentariorum lectione, tantum gauiſi ſumus ob horum finem. Cum concordia enim diſceſſerunt, ac pacem amplexi ſunt in cõfeſſione piæ ac orthodoxę fidei. Hoc itaq; quum ego longe prius conſideraſſem, induxit me ut iſta pauca ſcripſerim, quum expenderim apud me, ne forte ex ſilentio triſticia oriatur pro gaudio, his qui cõcordiam exhibuerunt nobis gaudij occaſionem. Rogo itaq; imprimis tuam pietatem, & deinde etiam audientes, ut cum bona conſcientia hæc ſuſcipiatis: & ſi quidem deeſt quid à pietate, hoc ipſum corrigatis, ac mihi indicetis: ſi uero uelut à dicẽdi artis imperito, neque pro dignitate, neque perfecte à me ſcriptum eſt, ut omnes noſtræ circa eloquentiam tenuitati ac debilitati ignoſcatis. Valete. Hactenus Epiſtola Athanaſij. Quandoquidem igitur & Epiſtola appoſita eſt, & nõ ſolum ex his, quæ de ipſis audi

uimus

uimus, aut ab aliis, cõtra illos scribere aggressi sumus: sed omnibus etiam manifestum est, quod nulli calumniam struimus: consequenter tractationem contra ipsos arripiemus, quo undiq; suspicionem effugiamus, uelut qui fratres nostros calumniemur. Et sanè opto etiam nunc ipsis, ut corrigant ea quæ uidentur nobis molesta esse, ut ne aut ipsi nostri damnum perpetiantur, aut nos ipsorum. Sæpe enim hoc per legationem missam egimus, & adhortati sumus, & adhuc adhortari non cessamus, ut tollant contentionem, & sequantur Apostolorum & Euangelistarum ac patrum diuinam constitutionem, & confessionem fidei minime curiosæ & firmæ ac incommobilis & iustissimæ in omnibus. Cæterùm alij in aures nostras retulerunt, quod non hanc nostram, neque similem nostræ accepit Dominus, ubi uenit, sed aliam à nostra. Atque utinam per glorificationem ac in laudem dixissent. Nam & ipsi dicimus sanctum esse corpus & impollutum, peccatum enim non fecit, neq; inuentus est dolus in ore eius, et manifestum est omnibus pie de CHRISTO dicentibus ac sentientibus. Nos autem etiamsi ipsum corpus idem cum nostro suscepisse dicimus, tamen ipsius impollutum est corpus. In nobis uerò, qui peccauimus inferius & imminutum est corpus, & non propterea alienum ac diuersum ab illo, sed propter peccata nostra ac delicta. Non enim aliud corpus Dominus accepit, & aliud nos habemus, sed idem corpus in ipso custoditum & impollutum conseruatum. Alij uerò ex ipsis usque in hunc diem in cõtentione quadam feruntur, opinionibus alienis perducti, non secundùm doctrinam patrum, neq; fidei caput continentes, ex quo totum corpus per iuncturas ac ligamenta compactum ac confirmatum augescit augmẽto Dei, uelut Apostolus dicit, sed fortassis uelut ab alienis quibusdam aures turbatas habentes, similiter ut Valentinus & Marcion ac Manichæus, etiam ipsi honorem Dei imaginantur magis, quàm uerè dicunt. Vbi enim audierint à nobis, quod habuit CHRISTVS corpus nostrum, statim ad fabulas conuertuntur contentionis proprias, dicentes ungues ipsum habuisse & carnem ac pilos, & si quid aliud est: non autem tales quales nos habemus, sed alios ungues habuisse, & alias carnes, & alia omnia nõ qualia nos habemus, sed aliena à nostris, nimirum rursus uolentes sophisticè CHRISTO attribuere, secundùm Valentinum & relatas hæreses, uanos sermones. Dicunt enim, quum CHRISTI omnia perfectè cõfessi fuerimus, & dixerimus quod curiosè scriptum est de talibus ab huiusmodi perscrutantibus, & nihil efficientibus, cõsternantes enim mentem simpliciorũ, statim dicunt: Igitur opus habuit his, quæ sunt secundùm consuetudinem carnis, & his quæ exterminari solent, & ad secessum spectant. Et alia quæ ipsis uidentur sapien
» tia, uerùm horrenda sunt & nugis plena, uelut dicit Propheta: Quis enim requisiuit hæc ex manibus uestris? De quo enim sancto, & quidem quum homines sint prophetæ, & non dij: & de quo Euangelista ac reliquis, qui ex anima & carne constant, & secundùm nos sunt citra ambiguitatem, scriptum est de talibus rebus? Vbi uerò nõ potius honesta attribuit sanctis Scriptura, nedum Domino CHRISTO? Dicant autem nobis illi perterrefactores ouium, & consternatores columbarum, & fugatores agnorum ac pecorum CHRISTI, ubi uentrem exonerauit Moses per quadraginta dies? Vbi ea quæ ad necessitatem spectant, fecit Helias in Chorra torrente, quando panem quidem mane comedebat, carnes uerò uespere, à coruis allatas per præceptũ Dei? Stolidum enim esset Scripturam de his dicere, sicut nunc stultum est hos exquirere. Quæ est enim horum utilitas, aut quæ commoditas, nisi solum ad incredulitatem præiudicatæ rei, prætextus uaniloquentiæ & inanis cõfutationis habere. Dicant autem rursus nobis, qua ratione quãdo uoluit, fecit Deus, ut filijs Israël in quadraginta annis, neque pili nutrirentur, neque calceamenta ueterascerent, neque uestimenta attererentur aut sordescerent? Num & hi à cœlo uenerunt, num Dei tales erant, & quidem quum non inter laudatos censeantur, sed qui in multis Deum offendissent.

Nunquid

Nunquid non erant similibus affectionibus uelut nos obnoxij? Sed ut ostenderet Deus, quod omnia in seipso potest, & permittit ex sua uoluntate fieri & non fieri. Vt ne enim aliqui rursus illis deferrẽt ea, quæ sunt super naturam, propter ea, quę in admirationem facta sunt à Deo, hoc est, quod pili non augescebant, & uestimenta non uetustatem sentiebant, & alia, & quod panem angelorum comedit homo, in nostrã gratiam cauit diuina Scriptura, & dicit: Accipiat unusquisq; clauum siue palum ferreum « in cingulo suo, quo ubi in locum desidet, fodiat ac peruium reddat proprium sterqui « linium, quoniã populus sanctificatus estis, & Dominus præsens est in medio castro- « rum. Ad hoc porrò etiam historiam afferunt Hebræi, quod durauerit ipsis figura ad tempus quoddam, usquequò uoluit Deus ostendere in ipsis hoc miraculum, & quidem quum ipsi uescerentur carnibus ac coturnicibus, contigit tamen ipsis ut hoc non esset eis opus. Et si apud Hebræos propter gloriam patrum, siue per gratiæ donum, siue secundùm ueritatem, hoc decantatur, & quidem scientibus ipsis, quod & homines fuerunt quos celebrãt, & corruptibiles ac non Dei, & ex carne ac sanguine & anima: quis tolerabit ex his audire adeò horrenda de CHRISTO, qui ex supernis uenit Deus Verbum, & de glorioso in omnibus ac uero ipsius in carne aduentu, in quo impleuit id quod dictum est, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Facultas enim erat ipsi in ueritate carnem nostram habenti, ut ne faceret quæ nobis uilia uidentur, & faceret quæ honesta erant, & proportionaliter Deitatem decebant, per quem etiam filij Israël pilos non nutriebant, & uestes ipsorum non sordescebant. Et hæc secundùm traditionem ipsis contigerunt. Quod uerò etiam uestimenta habuit ab homine parata, minime ambiguum est. Diuiserũt enim uestimenta ipsius, & super uestitum ipsius miserũt sortem. Si uerò uestimentum erat ab hominibus paratum, nimirum ex lana erat & lino. Quæ uerò ex lino ac lana facta erant, inanima erant, & sensus expertia. Sed quando uoluit ostendere potentiam suam diuinam, transformatus ostendit faciem suam uelut solem, & uestimenta sua alba uelut niuem. Omnia enim possibilia sunt potenti, ut ostendat & ea, quæ sunt præter expectationem, & sensus expertia ac inanima ad gloriam ac claritatem transmutet, uelut uirgam Mosis, uelut calceamenta filiorum Israël. Omnibus enim confessum est, quod Apostoli sancti uiri fuerunt, corruptibiles corporibus quo ad nos, incorruptibiles autẽ propter habitantem in ipsis Dei gloriã. Et umbra quidem Petri omnes, qui afferebantur, habentes infirmitates sanabat. Et sudaria ac semicincta uestimentorum Pauli uirtutes operabantur. Et quomodo hi Deum curiose obseruant, turpes quasdam opiniones fabricãtes, de quibus nullus unquam necesse esse putauit disserere, non Propheta, nõ Euangelista, non Apostolus, non scriptor? Quæcunq; enim talia hi dicunt, etiamsi innumera ultra hæc male opinati fuerint, non subuertent paternam nostram fidem, quæ CHRISTVM in ueritate annunciat. Genitus est enim CHRISTVS in carne secundùm ueritatem à Maria semper uirgine per Spiritum sanctum. Et statim à partu Emanuel uocatur, quod est Deus nobiscum: non amplius secundariò gignitur. Et aufugit in Ægyptum puer cum Ioseph & Maria. Nam quærebant animam pueri, uelut posset ipse in carne occidi. Et adoratus est à Magis uelut Deus uerus, in carne genitus, & nõ in apparentia. Et reuersus ab Ægypto, secundùm timorem Ioseph non ingressus est in Hierusalem propter Archelaum, uelut posset puer compræhendi, & ante tempus in carne pati quod passurus erat. Et prohibitus est à Ioãne, agnitus à seruo Dominus, quia Deus erat homo factus in ueritate. Non admisit autem proprij serui in tali proposito honorem, quo omnem iustitiam in carne impleret, in ueritate & perfecta incarnatione delineationem salutis nobis relinquens. Sed & fatigatus est ex itinere in ueritate, & non simpliciter fatigatus est, sed etiam consedit, eo quòd uerè homo factus erat, & clamabat, dicens: Venite omnes qui fatigati estis & onerati, & ego reficiam uos: quo ostenderet «

deret Deitatem ſuam ſufficientem eſſe, ut omnem mundi multitudinem ad ipſum accedentem reficiat. Quin & tentatus eſt à diabolo, & manſit quadraginta dies ſine cibo ac potu, ut oſtenderet Deitatem ſuam minimè indigentem. Non enim famem ſuſtinuit, uelut philoſophicè noſtro more abſtinens, & ſeipſum ſtrangulans ac uiolans, ſed citra omnem penuriam, propter ueram ſuã Deitatem. Et poſtea, inquit Scriptura, eſurijt, quo oſtenderet ueram incarnationem, concedente Deitate aduentui in carne, ut honeſtis neceſſitatibus acueris particeps fieret, ut ne uera cõſequentia ueram incarnationem obliteraret. Nam & coram fico eſurijt, & lutum uerum fecit. Sed ſermonem dixit ad ficum Deus, & factus eſt. Et in naui increpauit uentum, & quieuit: & per ſputũ ac lutum, ſermone Deitatis ſuæ, & ſputo humanitatis ſuæ, & ſputo rurſus uelut ipſi Adam, ita etiam huic defectuoſam partem formans largitus eſt, omnibus perfectè in ipſo exiſtentibus, in carne paſſis, in Deitate uerò paſſionis exortibus, donec reſurrexit ex mortuis, omnino non patiens de cætero, omnino non amplius moriẽs. Si uerò aliqui propterea, quod non à ſemine uiri corpus ipſe aſſumpſit, alienum intelligent: non omnino ea propter non eſt ſecundùm noſtrum corpus. Ex quo enim ex Maria conſeſſum eſt, noſtrum erat. Nam & Maria non alia erat à noſtris corporibus, & Adam nõ à ſemine uiri erat, ſed ex terra formatus: & nõ omnino quia de terra erat, & non à ſemine uiri, ideo alienus erat à noſtris corporibus. Nos enim ex ipſo geniti ſumus, & non ſumus alieni ab illius corpore, quanquam ex ſemine uiri, & ab utero mulieris geniti.

Cæterùm quidam hæc ſæpe cõminiſcentes, & in mente habentes, à propoſito excidere runt. Quidam uerò rurſus ex ipſis qui ad nos uenerunt, innumera alia & ultra ſuperfluè de uiro dicẽtes, multa laude celebrem illũ criminati ſunt. Et reuera amplius quàm oportet, aut ſecundùm inſcitiam, aut iuxta conſequentiam, aut à ſeipſis, recenſentes ac proferentes turbam commouerunt. Verùm nunc de ſuperuacaneis hactenus ſufficiat dixiſſe, quum intelligant legentes, quod neq; inuidia, neq; odio aduerſus uirum flagramus. Optamus enim ipſum non ſeparari ab Eccleſia CHRISTI, & dulcedine totius fraternitatis, ſed deponere contentionis huius ſermonis inſtantiam, ut ſe conuertat, iu
» xta id quod dictũ eſt: Reuertere reuertere Sumanitis, reuertere ut intueamur in te. Attamen de propoſito rurſus conſequentiam apprehendam. Non uult perfectum dicere CHRISTI in carne aduentum. Sed & ſalutem à quibuſdam repellit, timorem inducens ac dicens, quod nõ oportet dicere perfectum hominem ipſum aſſumpſiſſe: nimi-
» rum à dicto quod ait, Suſcipiens manſuetos Dominus. Nihil uerò miri eſt, neq; differentiam aliquam in hoc quiſquam oſtendere poteſt, in eo quod dicit Dominum carnem aſſumpſiſſe, aut perfectam humanam naturam ſuſcepiſſe: quemadmodum ſæpe
» inter nos multæ æquiuocæ ſunt dictiones. Suſcipiens enim, inquit, manſuetos Dominus: &, Suſcepit me ex ouilibus ouium: & aſſumptus eſt, & dixerunt duo uiri, Quid ſtatis uiri Galilæi, hic qui à uobis aſſumptus eſt: & non omnino uox aſſumere unam habet differentiã, in eo quod dicit aſſumpſit, aut accepit, aut efformauit in ſeipſum propriam incarnationem. Non ex dictione hac conſternant nos, qui uolunt cõtra ſimplices excitari, & oportet ac conuenit ſic dicere. Et ne quis putet calumniari nos, aut per ludibrium dicere de hoc argumento uerba. Sæpe enim conſideraui de hoc ſcribere, ut ne quis putet nos per inimicitiam contra ipſum inſurgere. Nihil enim ullus nos læſit, quod ad hominem attinet loquor: neq; noſtra in mundo diripuit, uerùm conſiderans quomodo nõ ſcriberem, coactus ſum ab ipſa ueritate, ut ne relinquam eos, qui præter fidem quid ſenſerunt: quemadmodum etiam pij lectores cognoſcent, quod non mũdanæ æmulationis gratia nobis inſtituta eſt hæc tractatio. Magis enim prodeſſet nobis, maximè hic in mundanis diſciplinis & in charitate, ſi concorditer cum ſancta Dei Eccleſia per omnia omnibus aſſenſus eſſet, & non nouum aliquod uerbum falſo introduxiſſet. Siue igitur apud ipſum, ſiue apud diſcipulos ipſius ſermo aliter intelligit,

& per

& per hanc figuram ac prætextum in tranſitu celebratur, non habeo, quod dicam. Sæpe uerò cogitauimus ac ſtupore perculſi ſumus, quod huius ſermonis gratia, contentionis ac certaminis aduerſitas exorta eſt, & uſq; ad mortem durat. Et ex hoc cognouimus, quod fortaſſis ex ampliore quadam opinione apud ipſos ſermo celebratur. Vbi enim interrogaueris aliquos ex ipſis, diuerſimode omnes reſpondent. Quidam enim dicunt non perfectam accepiſſe Dominum incarnationem, neq; perfectum ipſum factum eſſe hominem. Quando uerò hoc multi fugerunt, poſtea ſimulatione ac ironia uſi ſunt, uelut poſtea ex ore ipſorum exactè didicimus. Nam in Antiochia conſtituti cũ ramis ac germinibus ipſorum cõgreſſi ſumus, inter quos etiam Vitalius epiſcopus fuit, pientiſſimus uir, uita & ſtatu, ac conuerſatione. Dicebamus autem conſulentes ac rogantes, ut concordes eſſent fide cum ſancta Eccleſia, & ſinerent contentioſum dictum. At Vitalius dicebat, Quid uerò eſt quod in medio poſitum nos ſeparat? Habebat enim hic diſſenſionem aduerſus uenerandum quendam uirum ac inſignem, Paulinum epiſcopum, & Paulinus rurſus aduerſus Vitalium à nobis accerſitum. Quum itaq; cuperemus ambos ad pacem concordes facere, uidebatur enim uterq; orthodoxã fidem prædicare, & uterq; diſſidium habebat propter quendam cauſæ prætextum. Vitalius enim Paulino obijciebat dictum à Sabellio acceptum. Quapropter nobis iſt hic præſentibus abſtinuit in totum à ſocietate ad Paulinum, donec cum editione conſcripta nos perſuaſit, cuius iam antea aſſenſionem fecerat, ſe purgandi gratia apud beatum Athanaſium. Obtulit enim & tradidit nobis illius exemplar cum ſubſcriptione, darè habens de Trinitate, ſimulq; de intelligentia incarnationis CHRISTI, manu ipſius beati patris noſtri Athanaſij ſcriptum. Eam editionem ſubiunxi, & eſt hæc.

Vitalius.

Exemplar manus Paulini epiſcopi.

Ego Paulinus epiſcopus ſic ſentio, quemadmodum traditum accepi à patribus, eſſe & ſubſiſtere patrem perfectum, & ſubſiſtere filium perfectum, & ſubſiſtere Spiritũ ſanctum perfectum. Quapropter etiam recipio præſcriptam interpretationem de tribus ſubſtantijs, & una eſſentia, itemq; eos qui ſic ſentiunt. Pium eſt enim, ſentire ac cõfiteri Trinitatem in una Deitate. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta ſic ſentio uelut præſcriptum eſt, quod ſecundùm Ioannem uerbum caro factum eſt. Nõ enim ſecundùm impientiſſimos, qui dicunt tranſmutationem ipſum paſſum eſſe: ſed quod propter nos homo factum eſt, & ex ſancta Virgine, ac ſancto Spiritu genitus. Neq; enim inanimatum, neq; ſenſus expers, neq; mentis exors corpus habuit Saluator. Et in manu epiſcopi Athanaſij habetur: Nõ enim poſſibile erat, Domino pro nobis homine facto, mentis exors eſſe ipſius corpus. Vnde deteſtor eos, qui reprobant fidem quam confeſſi ſunt patres in Nicæa, & qui non confitentur ex eſſentia aut coeſſentialem eſſe filium patri. Deteſtor item eos, qui dicũt Spiritum ſanctum creaturam per filium factam. Inſuper autem deteſtor Sabellij, & Photini, atq; omnem hæreſim, procedens ſecundùm fidem in Nicæa editam, & ſecundùm omnia præſcripta. Dicebamus autem & fratri Vitalio, et his qui cum ipſo erant, Quid uerò uos dicitis? ſi quid eſt in medio poſitũ nos ſeparans, id corrigite. At ipſe ait, Dicant. Dixerunt itaq;, quod non dicunt CHRISTVM perfectum fuiſſe hominem. At ipſe ſtatim reſpondit, Etiam, cõfitemur CHRISTVM perfectum hominem aſſumpſiſſe. Erat autem hoc admirabile audientibus, ac plenum gaudio. Quum autem nos ſciremus ſententiã prætextuum eorum, qui mente ac intelligentia proprios fratres priuant, inſtitimus exactè interrogare: Nimirum, natura carnem confiteris CHRISTVM aſſumpſiſſe? At ipſe aſſenſus eſt, & dixit, Etiam: à Maria ſancta uirgine ſine uirili ſemine, & per Spiritũ ſanctum? At ipſe & hoc cõfitebatur. Natura ex uirgine progreſſus carnem accepit Deus uerbum filius Dei? At ipſe grauiter aſſenſus eſt. Iam uerò in gaudio conſiſtebamus. Nam ab aliquibus qui ad nos in Cyprum uenerant, audiuimus quod prædicti omni

Paulinus.

no non confiterentur carnem ex Maria. Quãdo uerò ipſe prudentiſſimus uir, ex Maria carnem accepiſſe Dominum noſtrum, IESVM CHRISTVM confeſſus eſt, rurſus à nobis interrogabatur, an etiam animam accepiſſet: Ipſe uerò & in hoc ſimiliter cum grauitate aſſenſus eſt. Nam non conuenit aliter dicere, ſed per omnia uerùm proferre. Oportet enim ſcribentem hominibus de ueritate, omnem ſentẽtiam exprimere, & timorem Dei præ oculis habere, atq; nihil adulterini in ſcripti ſui promiſſionem componere. Confitebatur igitur Vitalius etiam animam humanam aſſumpſiſſe. Hic enim erat qui dixit, Etiam, perfectus homo erat CHRISTVS. Deinde poſtquam interrogaſſemus de anima & carne, tunc interrogauimus, Mentem accepit, ubi uenit CHRISTVS? At ipſe ſtatim negauit, dicens, Non. Deinde nos ad ipſum, Quomodo igitur dicis perfectum fuiſſe hominem: Ipſe uerò ratiocinationem ſuæ mentis reuelabat, nempe, perfectum hominem dicimus eſſe, ſi Deitatem pro mente faciemus, & carnem ac animam addemus, ut ſit perfectus homo ex carne & anima, ac Deitate pro mente. Cognito igitur contentionis ſtudio, & multa nobis de hoc differentibus, & ex Scriptura confirmantibus, quod oportet cõfiteri omnia perfectè ſuſcepiſſe Deum Verbum, perfecteq; adminiſtraſſe in aduentu in carnem, & hanc in perfectione etiam poſt reſurrectionem ex mortuis couiuiſſe: & glorioſe ſpiritualem ipſam totam, & non aliam, cum propria Deitate in ſeipſo unitam habere, totamq; perfectionem unam Deitatem effeciſſe, & ſedere in cœlo in dextra Patris, in throno gloriæ, ſuæ ſempiternæ dominationis ac regni, de cætero ſurreximus, neutra parte perſuaſa, propter propoſitam contentionem. Intellectum eſt autem à nobis, quod non mentis gratia hic ſermo ab ipſis proferretur, ſed quod aliud eſſet à mente, quod ſentirent. Aliquando enim non cõfitebantur, etiam animam ipſum aſſumpſiſſe. Quum autem nos uiciſſim inferremus ac diceremus, Quid eſt mens, ſubſtantiam putatis hanc eſſe in homine, igitur multiplex eſt homo. Deinde putabatur à quibuſdam eſſe ſpiritus, qui ſemper in diuina Scriptura in homine decantatur. Quando uerò oſtendimus quod non Mens eſt ſpiritus, Apoſtolo clarè dicente, Pſallam mente, pſallam ſpiritu: hinc multi quidem fuerunt ſermones, non potuimus autẽ ipſos contentioſos perſuadere. Deinde quum quidam noſtrum dicerent, Quid ſubſtantiam dicitis eſſe mentem, quidam uerò ex ipſis dicerent, non eſſe ſubſtantiam: ex eo quod nos perſuaſeramus ipſis, quod non oportet putare ipſam ſpiritum hominis eſſe, eo quòd Apoſtolus dixit, Pſallam mente, pſallam & ſpiritu: quum ipſi non haberent, quod adhoc dicerent, dicebamus, Igitur ſi non eſt Mens ſubſtantia, ſed motus totius noſtræ ſubſtantiæ: Mentem autem dicitis CHRISTVM ſecundùm hanc partem, ergo imaginamini CHRISTVM non in ſubſtantia eſſe, & uerbotenus ac in apparentia ſolum acceſſionem aduentus in carne ipſum feciſſe. Et ſimiliter non poterant reſpondere. Et multum triſtis factus eſt nobis tunc uitæ ſtatus, quod inter prædictos fratres ac laudabiles, exortæ eſſent ſimpliciter contentiones, quo diſſidia inter nos prædictus hominum hoſtis diabolus ſemper efficeret. Et ingens eſt talis culpæ, ô fratres, in intelligentia detrimentum. Siquidem enim ab initio de hoc non fuiſſet commotus ſermo, ſimpliciſſimum hoc eſſet. Quid enim hæc nouitas mundo profuit, aut Eccleſiæ utilis fuit, aut nonne magis nocuit, odium & ſeditionem operata? Quandoquidem uerò ſermo prolatus eſt, horrendus factus eſt, & ad nullam ſalutis noſtræ utilitatem. Abnegatio enim eſt, non ſolum in hac parte, quæ non confitetur, ſed etiam in breuiſſima quadam. Non oportet enim ne in minimo quidem digredi à uia ueritatis. Dicamus itaque etiam contra hoc argumentum, non uolentes extra noſtram ipſorum uitam prodire, neque regulam ſanctæ Dei Eccleſiæ ac confeſſionis relinquere. A nullo enim unquam ex ueteribus hoc dictum eſt, neque Propheta, neque Apoſtolo, neque Euangeliſta, neque ab aliquo expoſitore, uſque ad hæc noſtra tempora, ex quo tempore prædictus eruditiſſimus

Scriptoris ueri officium.

Mentem in Chriſto negãtes.

Mens non eſt ſpiritus.

ditissimus uir tale sophisticum uerbum protulit. Eruditione enim non uulgari hic uir præditus est, ab eloquentiæ ac artis dicendi institutione atque Græca doctrina exorsus, omnemq; dialecticam ac sophisticam doctus. Sed & in reliqua uita integerrimus est, & inter orthodoxos semper in primo ordine locatus fuit usque ad hoc dictum. Quin & exilium passus est, eo quòd non cum Arianis conuersabatur. Et quid opus est me dicere? Multa est nostra tristicia, & uita luctus, quoniam affligere solet nos semper diabolus, uelut iam sæpe dixi. Incipiam itaq; de hoc dicto dicere, ut nihil de ueritate, uelut dixi, relinquam. Quid prodest uobis, quod reiscitis mentem à CHRISTI in carne aduentu? Si enim omnino ut auxilium (ut ita dicam) feratis Domino nostro IESV CHRISTO, & Deo Verbo, ac filio Dei, uestra ratiocinatio prolata est, ut ne dicamus ipsum accepisse mentem, ut ne intelligamus imminutionem circa ipsius Deitatem: longè præferendi sunt uobis Manichæi & Marcionistæ, & aliæ hæreses, non carnem ipsi annectere uolentes, ut ne imminutionem Deitati ipsius asciscerent. At non secundùm hominũ uoluntatem ueritas ipsa uim habet, sed secundùm ipsius gubernatricẽ sapientiam, ac dispensatoriam incomprehensibilitatem. Proinde nos sic confitemur, & non secundùm Manichæum habemus. Non enim ille gratiam dabit, dum uidetur sibi in laudem CHRISTI dicere, carnem ipsum non assumpsisse, sed potius à ueritate excidet, in apparentia confitens aduentum CHRISTI in carne. Sic etiam in præsenti uestris fratribus uaniloquium illud inanis gratiæ erit. Confitentur enim ipsi & uos: Nisi uoluerint aliter sentire, quemadmodum aliqui sæpe ex ipsis deprehensi sunt, quod propter hoc etiam negant carnem ueram CHRISTVM assumpsisse, uelut suprà à me dictũ est. Nam aliqui ausi fuerũt dicere, coessentialem esse carnem ipsius Deitati. Verùm reiciantur illi, uelut qui sententiam mutauerunt, & ob talem absurditatẽ refutati sunt, ab his qui inter ipsos de carne rectè sentiũt. Omnino enim idem pientissimus Apollinarius non negabit. Si itaq; carnem suscepit ubi uenit Deus Verbum, & hanc à Maria in ueritate, non à semine uiri, sed per Spiritum sanctũ, & conceptus est in ueritate, & efformauit sibiipsi corpus, uelut qui Deus & plastes est protoplasti hominis & uniuersorum: igitur non imminutus Deus Verbum ubi uenit, sed mansit in propria immutabili natura. Non enim assumpta carne mutationem sustinuit, uelut coessentialis Deo patri, & non alienus à patre, & sancto ipsius Spiritu. Si itaq; in confesso est clarè carnem ipsum assumpsisse ac creuisse, ergo non sine anima est. Omne enim quod crescit, exceptis immobilibus, exanima & corpore constat, iuxta id quod dictum est, IESVS autem proficiebat in sapientiã ac statura, ut staturam ostendat propter carnem. Statura autem ab anima & corpore, uelut dixi, perficitur, postquam autem dixit, Proficiebat statura, consequenter inquit, sapientia. At qui est sapientia patris, quomodo proficiebat in sapientia? Si alienum erat uas à mente humana, & si sine mente erat, quomodo sapientia in anima & corpore proficiebat? Et uides quàm coacta sit uiolenter sententia eorum, qui mentem reiiciunt? At, inquit, nõ dico quod mentem accepit humanã, alioqui faciemus ipsum concupiscere ac iritari, quandoquidem in nobis concupiscentia prædita mens est, & in summa, multa est hominũ uanitas, uelut dixi. Fecit Deus simplicem prudentem hominẽ, ipsi uerò fecerunt sibiipsis ratiocinationes multas. Si enim omninò dum cõfitemur ipsum humanam mentem accepisse, cogitabimus in ipso nostræ imminutionis partes, multò sanè magis dum confitemur ipsum carnem assumpsisse, cõcedemus iuxta hanc partem secundùm eandem rationem, quod in carne imminutus est, quod absit. Neque igitur in carne imminutus est, & quidem ueram carnem habens Deus Verbum, neq; in mente cogitauit ea, quæ non decent ipsius Deitatem, sed ea quæ erãt honesta carni & animæ ac humanæ menti, ea faciebat Dominus ubi uenit, ut ne uerí in carne aduentus ordinis consequentiã turbaret. Honestum enim erat fames & sitis,

Mentem humanam Christum assumpsisse.

Actiones Christi honestæ.

& fatigatio ac somnus, profectio & tristicia, ploratus & fremitus. Hæc autẽ consequẽter in ipso effecta, ostendit honesta esse, ac consentanea uero aduentui in carne. Non enim scriptũ est, quod concupiuit concupiscentiã malam. Verùm bonã concupiscentiam cõcupiuit, dũ dixit, Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum. Concupiscẽtia uerò ex Deitate non cõtingit, neq; ex sola carne, neq; ex anima mẽtis exorte, sed ex perfecta humanitate corporis & mẽtis, & quicquid in homine existit. Habebat enim hæc Verbum, corpus & animã ac mentem, & omnia quicquid est homo, excepto peccato, excepta imminutione, iuxta id quod dictum est, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Si uerò per omnia tentatus est, omnia habebat, ubi uenit Deus Verbum. Omnia uerò habens, absque imminutione in ipso erant, impollutaq; ipsa conseruauit, perfectus existens Deus ex carne genitus, & qui perfectè omnia impleuit, uelut implẽtor totius uasis, non diuisa carne indecenter ad aliquod exercitium, non distractus aliena mentis, quæ in nobis est, meditatione. Nõ enim mens nostra ad peccandum nobis data est, sed ad considerandam perfectionem rerum, quas in nobis in utranque partem speculamur, & ad considerandam operationem iustitiæ & cõtrariæ partis. Mens enim uerba discernit, gula uerò cibos gustat: & oculus considerat, & mens uidet: mens itaq; in nobis est uisus, gustus, & discretio, ex Deo nobis donata. Nondum autem assentitur his, quæ semper fiunt, si non uoluerit homo. At caro semper in tota Scriptura reprobatur, propter fientem in ipsa concupiscentiam. Non omnino autem carnem ipsam reprobat, sed quæ ex ipsa fiunt, reprobauit Deus Verbum: uelut Apostolus dixit, Noui enim quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum: propter ea quæ ex carne enascuntur. Quo uerò repellat hæreticorum cogitationes, ut ne putent carnem à mortuorum resurrectione desperatam esse, dicit, Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem: ut ne reijciens opera carnis, quæ carnem appellare solet Scriptura, putetur spẽ resurrectionis carnis reijcere. Nam opera quæ in ipsa fiunt mala, palàm reprobauit, ipsam uerò carnem sanctum templum ostendit, in eo qui carnem ipsius sanctificauit: iuxta id quod scriptum est, Religio pura apud Deum & patrem hæc est, uisitare orphanos & uiduas in tribulatione ipsorum, immaculatum seruare seipsum à mundo. Et alibi, Beati qui puram carnem conseruarunt. Sæpe uerò contra ipsam dicens Scriptura, docuit nos concupiscentias & uoluptates ex ipsa germinare. Verùm contra mentem nihil narrat Scriptura, sed Psallam mente, psallam spiritu. Et rursus, Si psallam spiritu, at mens mea fructu uacat. Et uides, quod in ipso fructus est in mente. Et si non fuerit fructus, non omnino mentem recensuit in peccatis, sed per ipsam magis fructum pronunciauit. Quid uerò hoc in Domini nostri potentiã Deitatis irruet? Quid autem ipsius potentiam obscurauit, sanctæ mulieris uenter, uterus Virginis, partus meatus, ulnæ Symeonis, Annæ susceptio, Mariæ gestatio, meretricis contactus, capilli mulieris qui pedes ipsius contigerunt? Imò lachrymæ, imò situs in monumento? Sindon enim qui inuoluit corpus ipsius, non superabat illius integritatem, & maximam ipsius potentiam. Nam quum adhuc in utero esset, Ioannes exultabat gaudẽs ob Domini sui ad ipsum ingressum, per sanctæ Virginis imprægnationem. Natus autem, in præsepi positus, non latuit chorum angelorum, uerùm castra demittebãtur ad satellitium in regis seculi ingressu, hymni uictoriales fiebant, pax inter pastores prædicabatur. At quid potentiam ipsius obscurauit? Quum enim ipse adhuc infans esset & gestaretur, stellæ signa fiunt ab Oriente, Magorum aduentus, adoratio & satellitum comitatus, scribarum interrogatio à rege, & de ipso responsio ac confessio. Reliqua uerò omnia, quæ habet consequentia, quid impegerunt in ipsius Deitatem? Quale uelamentum habuit, uelut in nobis carnis detentio ac impedimentum? Obiurgat undas &

Mentis usus.

Carnis appellatio de operibus carnis.

das & uentos ac mare, & non impeditur à carne potentia ipsius Deitatis, perficiens quòd secundùm naturam est Deitatis. Sed & quum moles & grauitas sit carnis, non impeditur grauitate. Deambulat enim super aquas, uelut immutabilis Deus, in carne quidem existens, non autem à carne alterationem sentiens. Et clamat uoce, Lazare ueni foras: non oppositam habens carnem, neque Deitate in carne ac perfecta humanitate in seruitutem adacta. Et multa possim dicere. Sed & ex mortuis resurgit, & referat infernum, & extractam eduxit captiuitatem. Et resurgens tertia die in ipsa sancta carne, & anima sancta, & mente, & toto uase, & Deitati unitus perfectus factus est homo, counita humanitate cum Deitate, ita ut mors ipsi non amplius dominetur. Et quod crassum erat, counitum Deitati tenue efficiebat, ingrediens foribus clausis, & postingressum ostendens carnem & ossa, ut salutarem potentiam indicaret, ut nostram spem demonstraret, quod omnia perfecit, ubi uenit Verbum. Et iam ipso corpore assumptus gloriose, sedet in dextra patris, non à mole pressus, non extra corpus existens, sub corpus spirituale suscitans. Si nostrum seminatur in corruptione, « suscitatur in incorruptibilitate, seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale, « quanto magis unigeniti filij Dei? Quare impletum est, Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, neque relinques animam meam in inferno. Cæterùm hæc omnia à me relata sunt de perfecta ipsius humanitate, ut ne aliqui putent, propterea quod ipse carnem assumpsit perfectam, ideo etiam inhonesta carnis opera fecerit. Nemo enim piè credentium in ipsum, hoc sentit, aut dicit. Si uerò nemo sentit de ipso, quod carnis absurda opera fecerit, neque mentis inhonestas functiones ipsum fecisse senserit. Et quod quidem perfectè homo factus est, ubi uenit Deus Verbum, id ipsum manifestum est. Et si dixerimus perfecte, non duos Christos habemus, non duos reges filios Dei, sed eundem Deum, eundem hominem, non uelut qui in homine habitarit, sed qui ipse totus homo factus sit: non quod homo existens uenerit ad profectum Deitatis, sed quod Deus à cœlis uenerit, & in seipsum efformarit propriam humanitatem, iuxta potentem suam Deitatem: quemadmodum dicit, Verbum caro factum « est. Dicit autem, Verbum caro factum est, ut ne aliqui putent, quod primum homo fuerit, & uenerit CHRISTVS in hominem. Quapropter Verbum prius posuit diuinum Euangelium, deinde carnem cõfessum est: nempe, Verbum caro factum est. Non enim dixit, Caro Verbum facta est: ut ostendat primum, Verbum à cœlis uenisse, in seipsum uerò suscepisse carnem ab utero sanctæ Virginis, & omnem humanam naturam perfectè in seipsum efformasse. Tametsi enim dicat, Verbum caro factũ est: non quod mutatum est Verbum in carnem, & factum est Verbum caro, aut transmutata est Deitas in carnem dicit: sed cum Deitate assumpsit propriam suam humanitatem Deus Verbum postquam uenit. Et proficiebat, inquit, IESVS in statura & sapiẽ « tia. Qui uerò mentem nõ habebat humanam, quomodo proficiebat, uelut iam à me dictum est. Et testimonium præbet huic rationi sanctus Dei Propheta Esaias, qui dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et uides quod « Intelliget uox, ad perfectam humanam naturam refertur: Non potest enim quis intelligere, qui mentem non habet. Neque de Deitate hoc impletur. Non enim indiga est intelligentiæ, quæ ipsa per se intelligentia existit: neq; opus habet sapientia, quæ per se est sapientia, sed uox Intelliget, de mente humana accipitur. Vnde uerò esuriebat, dic mihi: Siquidem enim caro solum erat, quomodo poterat famis meminisse? Et si ex anima & corpore solum erat, anima non habente mentis rationalem partem & ratiocinationem humanæ naturæ, non malam dico, sed etiã quæ ad honestã utilitatem ac usum ordinata est condecenter Deitati, quomodo poterat esurire, aut de fame cogitare? Vnde uerò tristitia affectus est, dic mihi, anima non habente mentem ac ratiocinationem? Nam anima rationis exorte, aut carne animæ exorte existente, neq; in mœrorem inci-

Mentis functiones in hõmine.

disſet, neq; in triſtitiam. Et multa ſunt quæ conuenit nos cogitare ac noſſe, quod ſophiſticæ ratiocinationes ſuperfluæ ſunt, & uerberant magis eos, qui uolunt ultra, quàm decorum eſt cogitare, & non meriti ſeipſos menſura nobis per admonitionem preſcripta à ſanctiſſimo Apoſtolo, qui dixit: Vt ne quid ultra ſapiamus præter id, quod ſapere oportet. Proferunt porrò nobis etiam dictiones quaſdã, quod ait, Nos autem mentem CHRISTI habemus. Et dicunt, Vides quod CHRISTI mens alia eſt à noſtra? Et ò ingentem hominum ſimplicitatem, quod quiſque, ad quod uult, inclinat, & in quo putat ſe egregium quid commentum eſſe, in eo magis idiota reperitur. Quum enim nos ſimus idiotæ eloquentia, ſed non ſcientia, uelut dictum eſt, ſimuſq; ualde tenues, & admiremur talium hominum & ex eloquentia contendentium mentem: hæſitatio anxia ualde animum nobis ſubit, quod dictum hoc ad confirmationem talis ipſorum ſimpliciter uanæ contentionis accipiunt, re ipſa non habente indicationem, quod aliquid commune habeat cum tali habitu. Nos enim, inquit, CHRISTI mentem habemus. Quid igitur ſit CHRISTVS, apud ipſos interrogandum eſt, aut quid nam ſit mens CHRISTI. Hic uerò oſtendunt, quod ſentiant, alium CHRISTVM eſſe, & aliam ipſius Deitatem. Si enim pro mente CHRISTVM accipiunt, CHRISTVM autem aduentum ſolum CHRISTI in carne nominant: ergo rurſus in aliam quæſtionem nos perducere conantur. Et quod quidem ab aduentu in carne Deus Verbum & filius Dei declaratur, manifeſtum eſt. Tametſi autem præceſſerint de ipſo teſtimonia, quod CHRISTVS uocetur etiam ante aduentum in carne, tamen ea in aduentu completa ſunt, quum neque Deitas extra CHRISTI nomen exiſtat, neque aduentus in carne & humana ipſius natura, ſine tali nomenclatura nominetur: iuxta id quod dictum eſt, Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendet in cœlum, hoc eſt CHRISTVM deducere: aut quis deſcendet in abyſſum, hoc eſt CHRISTVM reducere ex mortuis. Et rurſus idem dicit, Vt cognoſcant te ſolum uerum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. At uox miſiſti, ex ſupernis habens ſpeculationem, ſed non aliena exiſtens ab his, quæ à Petro dicta ſunt, nempe IESVM Nazoræum uirum approbatum erga uos prodigijs & ſignis: &, Quem unxit Deus Spiritu ſancto, Et quæ his ſimilia ſunt. Deinde uerò rurſus dulciſſimi noſtri fratres, uolentes per omnia contentioſas nobis inducere ſententias, etiam Deitatem ipſius paſſam intrepide prædicant ex dicto hoc: Si enim cognouiſſent, non utique Dominum gloriæ crucifixiſſent. Quidam uerò ex diſcipulis eius non intelligentes hoc, uelut puto, cum alijs proponẽtes fucum facere uolunt. Admiror enim ſi ipſe ſic dicit. Nihil enim miri eſt ſi dicat Scriptura diuina, Dominum gloriæ crucifixum eſſe. Nam & Dominum gloriæ confitemur etiam ipſum in carne aduentum. Non enim diuiſus eſt à Deitate aduentus in carne, ſi unumquodque propoſitum rectè intelligatur, & ſimul omne negocium ad unam œconomiam ac diſpenſationem, & ad unam perfectionem à nobis couniatur. Paſſibilis enim nobis prædicatur CHRISTVS, & creditur, non quod per ſeipſum paſſus ſit, neque quod alius eſt, qui paſſus eſt, & alius Dominus: neque quod deitas paſſa eſt. Sed paſſus quidem eſt Dominus noſter, IESVS CHRISTVS, Deitate immutabili manente & paſſionis exorte, paſſa uerò in carne & à paſſione aliena manente. Si enim mortuus eſt CHRISTVS pro nobis, & reuera mortuus eſt: non Deitas mortua eſt, ſed mortuus eſt in carne, iuxta id quod dictum eſt, Mortificatus carne, uiuificatus autem Spiritu. Et rurſus, CHRISTO paſſo pro nobis in carne: mirabiliter itaque nos confitemur paſſum in ueritate, & paſſionis exortem in ueritate, Deitate nõ paſſa, propter immutabilitatẽ & alienitatem à paſſione, et coeſſentialitatem cum patre: carne uerò paſſa, & nõ diuiſa Deitate à præſentia in carne, in ipſa paſſione. Simul erãt enim & Deitas & humanitas, quando in cruce CHRISTVS patiebatur in carne, & paſſionis exors

Chriſti appellatio.

Paſſiõis Chriſti ratio.

exors manebat in Deitate: ut iuſtificationē nō amplius in carne ſolum habeamus, ſed & in Deitate: & ut in Deitate & in carne utrinq; nobis ſalus contingeret. Non enim nudus nobis homo eſt CHRISTVS, ſed Verbum in ſubſtantia in carne, & Deus homo factus in ueritate: quum nos non habeamus ſpem in hominem, ſed in Deitate: & non habeamus Deum patientem, ſed paſſionis exortem, uerùm qui extra paſſionem ſalutem noſtram non perfecit, ſed in eo quod pro nobis mortuus eſt, & ſeipſum obtulit patri, ſacrificium pro noſtris animis, in ſanguine ſuo mūdatione noſtra facta, & chirographo contra nos fiſſo, & in crucem affixo: uelut ubique Scriptura nos docet. Et poſſem de his, ſi opus eſſet multa dicere ad confirmationem. Nam in alio loco tractauimus hanc ſpeculationem declarantes de firma noſtra ſalute, quod ſicut ſi ex ſanguinis reſperſione tinctura eſt in ueſtimento, corpus quidem geſtantis non tingit: uerùm tinctura ueſtimenti non ad ueſtem refertur, ſed ad hominem geſtantem. Sic etiam paſſio, in Deitatem quidem non incidit, ſed in humana natura facta eſt. Non relata eſt autem ad humanam naturam ſolam (ut ne impleretur in ſalutis diſpenſatione illud dictum, Maledictus omnis, qui ſpem habet in hominem) ſed reputata eſt etiam ad Deitatem, quum Deitas non ſit paſſa: quo in Deitate reputetur ſanctæ Dei Eccleſiæ paſſionis ſalus. At uerò rurſus ne quis uerborū uenator uelit ſeipſum magis ratiocinando concludere, quàm circa ſimilitudinis ænigmatis obſcuritatem. Non enim omnis ſimilitudo in Scriptura tota accipitur. Velut, Catulus leonis luda: propter robur animalis & regalitatem, ſed non propter irrationalitatem ac rapacitatem. Sic et de ueſte, non quæ induitur & exuitur, ſed ſemel iuxta id quod dictum eſt, Decorem indutus eſt: deinde, Indutus eſt potentiam & præcinxit ſe: ita ut impleatur in hac ſanctiſſimi Apoſtoli uox, Nō amplius moritur, mors ipſi non ultra dominatur. His itaq; ſic ſe habentibus, uolunt fratres noſtri ad confirmationem nobis proferre hoc, Nos autem mentem CHRISTI habemus: ſecundùm ſermonem uerò ipſorum quem in hac ſpeculatione proferunt, in ſuſpicionem nos inducunt, num fortaſſis intelligant, quod alia ſit mens CHRISTI. Si uerò non reputant Deitatem extra humanam naturam eſſe, ſed unam eſſe diſpenſationem, quid igitur erit eximium mens, quæ CHRISTI appellatur? Nunquid per ſeipſum Deus Verbum eſt, non habens mentem humanam, uelut aiunt, in aduentu in carne? Mentem uerò aliam habet CHRISTVS præter ſuam ſubſtantiam Deitatis? Aut abuſiuè ſolet omne Verbum ingens nobis dici, ad cōfirmationem eorum, quæ in nobis fiunt? Etenim reuera omnis pius non ſecundum mentem humanam uitam agit, ſed ſecundum mentem CHRISTI, quæ à CHRISTO impletur intelligentia, quæ ſecundùm CHRISTVM reputatur in iuſtitia, quæ in CHRISTO conuerſatur per confeſſionem, quæ per CHRISTVM ſeruatur in iuſtis operibus. Hæc enim eſt mens CHRISTI, quæ in nobis eſſe poteſt, & in loco detentiuo CHRISTVM non continere. Vbique enim eſt pater & filius & Spiritus ſanctus. Et in nobis eſt ſpiritualiter, ſi ipſo digni fiamus: non loco aliquo concludente ipſum & patrem ipſius, et ſanctum eius Spiritum, uerùm potentia ſuę Deitatis in omnibus eſt, & nullis ammixtus eſt, propter ipſius inſociabilem & incomparabilem eſſentiam, & ſinceram ac incompræhenſibilem deitatem. Quum autem dicat Apoſtolus, Nos autem mentem CHRISTI habemus: quid nam cogitabimus, habebat propriam humanam, aut CHRISTI mente impletus, propriam quidem reiecerat, mentem uerò CHRISTI pro propria habebat? Non penitus. Confitebitur enim unuſquiſque audiens, quod propriam quidem habebat, CHRISTI uerò mente replebatur, quæ ornauit ipſum ſecundùm pietatem ac cognitionem, & Dei conuerſationem cœleſtem. Si itaque propriam habens mentem CHRISTI, mente implebatur: igitur & CHRISTVS ipſe Verbum mens erat, ſiquidem ſic dicere oportet. Nam quibuſdam uiſum eſt, mentem uocare Deum. Ego

Simile paſſionis Chriſti.

Similitudinū in Scriptura ratio.

Mens Chriſti quid ſit.

Mens Deus. Mens non eſt ſubſtantia.

uerò mentem noſtram non ſubſtantiam puto, neque quiſquam Eccleſiæ Filius, ſed actionem quandam ex Deo nobis datam, & in nobis exiſtentem. CHRISTVM uerò ſubſtantiam dico, uelut etiam omnes credentes confitentur: & Deum confiteor, & eſſe Dominũ ex patre genitum, perfectum ex perfecto, & lumen de lumine, & Deũ ex Deo, attamen iuxta eandem rationẽ erat in ipſo mens. Quemadmodum ſanctus
» Apoſtolus docet de ipſo, Nos autem mentem CHRISTI habemus: habebat ipſe & hi de quibus teſtimonium præbet, propriam ſuam mentem, & rurſus implebãtur CHRISTI mente, ſic potente gratia ipſius in illis perfici. Igitur nihil differet à præſenti ſimilitudine etiam de CHRISTO hanc accipere, quod CHRISTVS exiſtens in ſeipſo Deus, etiamſi particeps erat mentis humanæ, uelut etiam carne participabat ac ſanguine, et animam habebat humanam, non ideo à mente captiuus ducebatur. Si enim Apoſtolus ſecundùm naturam propriam mentem adeptus humanam, iuxta eam quæ ex participatione doni beneficij & gratiæ contigerat, & nõ amplius ſecundùm propriam mentem, uitam degebat: ſed excellenti quodam naturæ ductu, CHRISTI mente ornabatur: quanto magis Deus Verbum habens in ſeipſo omnem perfectionem, per ſe perfectus exiſtens, per ſe Deus, per ſe potentia, per ſe mens, per ſe lux: & mentis & totius corporis impletor fuit, imò potius abſolutor, & in omnibus per aduentum ſuum in carne nobis ſalutem operatus eſt. Tollẽdus itaq; eſt hic
» ſermo, non habens ſignificationem talis propoſiti argumenti. Et tollendum eſt, non confiteri omnia perfecta in CHRISTO, excepto peccato. Omnia enim uerè fecit uerbum ubi uenit, quæ de ipſo ſunt præſcripta, perficiens iuxta id, quod ſcriptum eſt, Ecce uirgo in utero habebit, & c. in ueritate conceptus, & non in apparentia, geſtatus in utero in ueritate, præſens in carne in ueritate, carnem habẽs & animam in ueritate, & mentẽ in ueritate, & omnia quicquid eſt homo in ueritate, præter peccatũ: & genitus ex uirgineo utero ac ſancta Virgine in ueritate, non ex ſemine uiri. In ueritate autem carnem habens & animam ac mentẽ, uelut dixi, & per genitales meatus in ueritate repertus, & in præſepi in ueritate faſcijs inuolutus, à Maria portatus, & in Ægyptũ profectus, & ab Ægypto reuerſus, & in Nazaret diuerſatus, & ad Iordanem progreſſus, et à Ioanne baptizatus, & à diabolo tentatus: & diſcipulos elegiſſe in ueritate, & regnũ cœlorum prædicaſſe, uelut omnia in ueritate comperitur: & à Iuda traditus, & à Iudæis captus, & ad Pontium Pilatum deductus, & ab ipſo morti adiudicatus, & cruci traditus, Sitio dicens, date mihi bibere, in ueritate accipiẽs acetum cum felle, guſtans, & non amplius potum accipiens: cruci affixus in ueritate clamãs, Eli Eli lemas abachtha ni, in ueritate inclinans caput & expirans, in ueritate corpore detracto, & accepto in ueritate ac inuoluto à Ioſeph, & in monumento poſito in ueritate, & lapide munito: Deſcendens in Deitate cum anima ad infernum, & ſoluẽs ligatos in fortitudine ac potentia: rediens Deus Verbũ cum anima ſancta, cum qua liberauit captiuitatem: Tertia die in ueritate cum corpore & anima & toto organo reſurgens: Inuẽtus cum diſcipulis per quadraginta dies, benedicẽs ipſis in monte Oliuarum in ueritate: aſcendens in cœlum in ueritate, diſcipulis ipſum uidentibus aſſumi uſq; ad nebulas in ueritate: ſedens in dextra patris in ueritate, in ipſo corpore & deitate, in ipſa perfecta humanitate, cum qua couniuit omnia in unum, & unam ſpiritualem perfectionem, Deus exiſtens in gloria, ſedens ad iudicandum uiuos ac mortuos: uenturus in ueritate. Et nihil eſt euariatum, ſed omnia perfecta perfecte in ipſo in perfectione effecta. Quum porrò rectè à me fieri putauerim, ſi de his traderem, hactenus de ipſis dicere iuſtum duximus. Cæterùm quæ rurſus audiuimus de uanis ſermonibus eorum, qui talia dicunt, neceſſarium eſt & ea ipſa oſtendere. Non autem ualde credimus quod ſic apud ipſos celebrantur, attamen quæ audiuimus, nõ ſilebimus. Quidã enim auſi fuerunt dicere, quod rurſus aliqui ex ipſis dicunt de Maria, quod poſtquam genuit CHRISTVM,

Antidicomarianitæ.

copulata

copulata fuerit uiro Ioseph. Admiror autẽ, si & ipsi hoc dicunt. Sunt autem, qui hoc dicunt, quos ipsos etiam inter sectas numerauimus, ut qui rogati etiam epistolam scripserimus ad quosdam in Arabia, contra eos qui hoc dicunt. Multa uerò illic de hoc diximus in tractatione contra ipsos. Consequenter autem per gratiã Dei etiam ipsam hæresim priuatim subiungam. Porrò alij dixerunt, senem dixisse quod in prima resur rectione millenarium quendam annorum absoluemus, in ijsdem uersantes in quibus etiam nunc, nimirum & legem & alia seruantes, & omnia quæ in usu sunt in mũdo, nuptijsq; ac circunci sione & alijs participantes: id quod non ualde de ipso credidimus. Verùm sicut quidam affirmarũt, hoc dixisse ipsum asseruerunt. Et quod quidem scriptum est de Millenaria hac secta, in Apocalypsi Ioannis: & quod apud plerosq; liber receptus est etiã apud pios, manifestum est. Plurimi uerò & pij, de spiritualibus edocti, & quæ spiritualiter in ipsa se habent cognoscentes, uera quidem esse, in profunditate autem declarata esse credunt. Non solum enim hoc illic profunde dictum est, sed etiam alia multa. Verùm in præsens compendij gratia mentionem solum facio, quo sciant pij, quod quisquis uoluerit transgredi terminos sanctæ Dei Ecclesiæ, & spem traditionis propheticæ & apostolicæ fidei ac doctrinæ, ab uno argumento exigui ac breuis sermonis, uel exiguo temporis momento in sapientiæ transgressione constitutus, ei de cætero ad multa uaniloquia & periculosas opiniones, & ad inconuenientes ac peregrinas quæstiones, & nunquam finiẽdas genealogias, iuxta Apostoli dicta, ratiocinatio conuertetur. Nam esse hoc ualde stolidum, & quod neq; opus habeat interpretatione, omnibus clarum est qui intelligentiam habent. Neq; enim quæstione indiget talis sapientia & sermonis argumentũ. Si enim resurgimus rursus ut circuncidamur, qua ratione non præuenimus ut circunciderem ur? Igitur iuxta hoc, magis necessarij quàm nos sunt, qui hic quod perfectum est agnouerunt, & præuenerunt ut perficerentur in futura tunc perfectione. Vbi igitur est id, quod ab Apostolo dictum est, Si circumcidimini, CHRISTVS uobis nihil proderit: & qui in lege iustificamini, « à gratia excidistis. Et quomodo erit id, quod à Domino dictum est, In resurrectione « neque ducunt uxores, neq; nubunt, sed sunt æquales Angelis. At uerò hoc, Sedebitis « in mensa patris mei edentes ac bibentes. Et, Donec ipsum bibam nouum uobiscum « in regno cœlorum: cum additamento uocis, nouum, & in mensa regni, aliam sententiam habet. Nam & ipsi dicimus edocti ex diuinis Scripturis, participationem quandam potus ac cibi diuini: de quibus dictum est, Quæ oculus non uidit, nec auris au- « diuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ipsum. « At dicit, quod primum quidem per mille annos naturaliũ uoluptatum participes erimus, citra laborem ac tristiciam. Post mille uerò annos participabimus his de quibus dictum est, Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit. Contrarius autem est sermo totius Scripturæ speculationi. Si enim lex neminem perfecit, legem autem post resurrectionem seruare iubemur: & sciamus nos, quod sancta lex per Mosen à Domino data, pædagogus ad CHRISTVM nobis fuit, ipsiq; concreditum est, ut uelut inferior ad maiorem & perfectissimum nos adduceret: & quod CHRISTVS uenerit perfectus & Dominus, & acceperit ex manu pædagogi eum, qui instituebat, hoc est sanctam uirginem ipsam fidelium Ecclesiam: & cognouimus nos per legem pædagogum, maiorem & perfectiorem IESVM: quomodo non magis pauperis intelligentiæ aut potius stultitiæ iudicabitur sermo eorum, qui talia dicunt, quod post CHRISTI perfectionem, rursus pædagogo est opus, quo uidelicet reuertamur ad principium elementorum ac doctrinæ & manuum impositionis, uelut scriptum est, quum clarè nobis Apostolus dicat, Omne ueterascens ac senescens prope interitum est: de ueteri « nimirum Testamẽto ac legislatione. Transposito enim, inquit, sacerdotio, necessariò etiam legis transpositio fit. Si uerò transpositum est uetus, & renouatum est nouum, «

Millenarij hæresis.

quis

quis nobis rursus temerè introduxerit uetus in usum, nouo ad inueterationē transpo sito ita, ut nos à gratia quidem excidere faciat, & ab utilitate CHRISTI nos emouere co netur: Cæterum quum hæc compendio sermonis tractauerimus, & sufficere hęc pro pter amplitudinem tractationis putemus, ad sequentia ô chariſſimi pergamus, Deum consueto more auxiliarium inuocantes, ad reliqua proponenda ac ostendenda, & ad ipsorum confutationem faciendam.

Contra Antidicomarianitas, hæresim LXXVIII.

Dimœritarum appellatio.

AB hac Dimœritarum à quibusdā appellata hæresi, hoc est, quæ duas tertias par tes humanæ naturæ in CHRISTO confitetur, corpus uidelicet & animam, & tertiam partem, ipsam mentem in aduentu CHRISTI in carne negat: exorta sunt alia quædam negocia, maxime in Arabia, perlata sunt autem ad nostram tenuitatem à qui busdam pijs. Et primum quidem epistolam de hoc argumento conscripsimus, atta men propter numeri consequentiā, etiam hic ipsam epistolam ex toto, unà cū his quæ rationabiliter ipsi addita sunt, aut ab ipsa ablata, contra hæresim referemus. Nam qui

Antidicomari anitarum ap pellatio.

dam Antidicomarianitæ, hoc est aduersarij Mariæ, uelut inimicitiā aduersus Virginē habentes, & gloriam illius extenuare uolentes, inuidia quadam aut errore elati, & ho minū mentes polluere uolentes, ausi fuerunt dicere, sanctā Mariam postquam CHRI STVM genuit uiro copulatā esse, ipsi, inquam, Ioseph. Dicunt autem uelut suprà à me relatum est, quod ab ipso sene Apollinario prodijt hic sermo, aut à quibusdā ipsius di scipulis: & sanè ambigo. Verum de his, qui hæc dicūt, necesse est mihi dicere. Quo uero non in alterum laborem me immittam, consequenter epistolam quam in Arabum regionem me scripsisse suprà dixi, subiungam, & est hæc. Dominis meis ueneran

Epistola Epiphanij ad Arabas.

dissimis, & chariſſimis filijs ac fratribus genuinis, & eiusdem fidei orthodoxis, à sacer dote usq; ad laicum, & his qui in sacris instructi sunt in Arabia, Epiphanius minimus episcoporum gaudium. Est quod admiremur in præsenti tempore, & quod nō admi remur. Quod admiremur quidem, quod in nostra ætate omnia implentur: & quod non admiremur, oportet impleri. Quotidie enim per accessionem ampliorem contin git nobis sophistica opinio, ex ratiocinationibus ac cogitatiōibus hūmanis, et in peius proficiens, & apostolicam doctrinam relinquens, quemadmodum sanctissimus Apo
» stolus prædixit: quod discedent aliqui à sana doctrina, attēdentes fabulis & doctrinis dæmoniorum, &c. Si quid enim est perscrutari & excogitare uias prauas, hæc magis studio habent homines, quàm ut impleant mandatum, quod iubet bona & susceptu digna quærere, & sermo uester sale sit cōditus, quo det gratiam audientibus. Et si hęc cogitauerimus, unde cōtingit ut singulis diebus renouētur nobis mala, erimus etiam ipsi uelut ineruditi, & non attendentes diuinis ac prędictis sermonibus, oportet enim
» hæc impleri. Nam in omnibus partibus fidei oportet perfici, quod dictū est, Nūquid
» ubi uenerit filius hominis, inueniet fidem in terra? Quò enim deuenit mēs hominum incumbens ad malum à iuuentute, quales fidei partes nō amisit, in quibus uero sermo nibus malum consilium non turbauit utilitatem eorum, qui decentissimi sunt et in sta tu rationalis naturę, cuius decorū erat pia potius cogitare, et eniti ut his addicti essent, etiamsi oportebat præter naturam, & nō magis uera in impia peruertere, enitentes ad deterius. De cætero enim, postquam omnia impleta sunt in nostro sæculo, blasphe miæq; & quæ extra Spiritum sanctum sunt, rursus alia noua conuertūtur. Alij etenim patrē blasphemant uniuersorum Deum ac opificem, qui uidelicet Gnostici appellan tur, & rursus qui Marciones & Archontici uocantur, & qui hos sequunt Manichæi, qui appellationem iustissime ex iusta quadam Dei dispensatione acceperunt, insaniæ nomen habentes. Hi omnes cum pluribus hæresibus, nouis inquam, Sethianorum, Melchisedecianorum, Colorbasiorum, Cerdonianorum, & aliorum, blasphemāt in uniuersorum patrem, in eo quod negāt esse Deum, qui in Lege & in Prophetis loquu

tus est,

tus est,et qui iuste ab omnibus creaturis adoratur,uelut opifex & creator. Hi cum adoratione conantur tollere etiam Dominum,eum quidem,qui reuera est,negãtes,alium uero,qui non est,fabulosa sua opinione imaginantes,ut ab eo qui est,excidant,& quẽ opinantur,nõ inueniant. Sic enim nugacitas,& diaboli seminũ talem turbam ac commotionem inducere solet,per ratiocinationes blasphemas excitans creatorum hominum mentem,ut contra Dominum suum concitentur per malas opiniones & abnegationem Dei. Sed & rursus ex hoc emoti quidam,ad alia pergere ausi sunt,Dominũ qui solus ipsos redemit, negantes, unigenitum filium IESVM CHRISTVM, filium Dei uiuentis,qui reuera est ex patre genitus,sine principio & sine tẽpore,qui semper est ex patre,& cum patre est,genitus autem incomprehensibiliter ac impollute, co essentialis patri,& non alienus à patre. Et sanè hi rursus furiosi,instar rabiosorum canum proprium suum Dominum allatrant,quemadmodum ab initio Iudæi,hoc non agnito, meritò à Propheta appellati sunt canes muti,huius nominis cognomen adepti,ex impudente impetu suo in Dominum et ipsius aduentum,uelut uere uidere est. Aiunt enim rabiosos canes mutos appellari,eo quod edentuli fiunt ex relinquente ipsos notione. Ea est enim canum natura,ubi in rabiem conuersi fuerint,qui aliquando Dominũ nouerunt,& filios ipsius,domesticosq; & alios omnes domini familiâs genuinos,quum apprehenderit ipsos insania,alterantur personę coram ipsorũ aspectu, et in ipsos domesticos exurgunt,quos aliquando honorãtes cauda ipsis blanditi sunt, moribusq; subditi fuerũt. Statim enim qui expectabãt CHRISTI aduentum,qui parati erant suscipere sponsum,qui prophetas uidere rogabãt,qui obedire diuinis sermonibus promiserant,qui cum Mose pactum fecerant,nempe,Fac tu ea, quæ ad Dominum spectant,& omnia quæcunq; dixerit tibi Dominus,audiemus,& faciemus: quãdo uidebant ipsorum Dominum aduenisse,ignorantes formam,& figuras ueritatis, quas Prophetæ antequam in carnem ueniret,expressérant,delinearant,annunciarãt, significarant: primum quidem ad ipsum dicebant, Quis est hic,qui loquitur blasphemiam? Aliquando uero ipsum dæmonium habere,nihil ueriti, dicere ausi sunt. Insuper & Samaritam ipsum appellare non erubescebant. Tãdem igitur,uelut à me antea indicatum est,uelut rabiosi canes insurrexerunt,& manus iniecerunt,uelut semper cũ rabie canis immissis antea manibus inuadit,et personas propriorum suorum dominorum consauciare non ueretur: sic tradiderunt illi suum Dominum ad crucifigendum, Prophetasq; domesticos eiusdem Domini partim dissecuerunt,partim lapidibus obruerunt,aliquos uero cæde gladij occiderunt. Post hos uero similiter qui nunc sunt, noui Iudæi alternatim eodem ductu usi sunt. Et naturales quidem Iudæi, secundum carnem quidem negauerunt,noui uero negantes filij Dei perfectam ad patrem ingenuitatem,creaturam & facturam,& omnino à patre alienũ ipsum furiosi ac rabiosi indesinenter affirmant. Ex his autẽ rursus alij, omissis prædictis blasphemis doctrinis, ipsam,ut ita dicam,secundum naturam cœlestem speculationem speculari,& superna rimati ac curiose perscrutati,uelut ex supernis uenientes,contumaciter annunciant,& fortiter affirmant,reijcientes ex Deitate Spiritum sanctum. Et patrem quidem non negauerunt,neq; filij ad ipsum ingenuitatem,uerum ad aliam rursus uiam deflectunt,ut undiquaq; impleatur hoc,Defecit fides ex ore ipsorũ. Quid enim aliud uolunt, quàm « in Spiritum sanctum,qui non est alienus à Patre & Filio,qui ex ipsa Deitate est,& nõ possibile est ut sit alienus à Deitate: uelut ipsi potestatem habeant, Deo iubere magis quàm iussa capessere? Nõ enim uerentes quid,alienum dicunt spiritum,& seruum,& creaturam,& recentem,& factum,& si quid aliud turpe est,ad opinionem de ipso sibi ipsis magis asciscere cogitant. Quandoquidem igitur mundus nunc sic magis immedicabili incredulitatis plaga percussus est,& ignorantia: uana & mali consilij intelligẽtia,uelut fugitiuos à blasphemia in sanctam Trinitatem,rursus ad alia traxit,ut ne quis

Canes muti Iudæi.

Canum rabiei ratio.

peccans

peccans lateat. Nouum enim quid audio de ſancta Maria ſemper uirgine quendam ſtatuere, & audere blaſphemam quandam opinionem in ipſam immittere, quo ſit undiquaque noſtrum tempus inſtar mali ſerpentis, ac beſtiæ uenenum eiaculãtis, quę in tenebris latibulũ habet, & morſibus omnes tentat, alium circa faciem, alium circa calcaneum, alium circa manum, ut in neminem lateat morſus incredulitatis, ſed qui ſibi uidetur in hac parte effugiſſe, in alia uenenum ſe habere comperiat, & qui in alia ſanam fidem habet, alio modo læſionem ſibiipſi propinet. Vnde eſt hæc malignitas, unde tanta audacia, ipſum nomen non teſtimonium præbet, non perſuadet te ô contentioſe. Quis unquam aut quo ſæculo auſus eſt proferre nomen ſanctæ Mariæ, & interrogatus, nõ ſtatim intulit uirginis uocem? Ex ipſis enim nominibus epithetis, etiam uirtutis ſigna elucent. Dignitates etenim appellationum acceperunt iuſti unicuiq; decenter, & prout cõgruum fuit. Et Abraamo quidem impoſitũ eſt epitheton, amicus Dei, & non diſſoluetur, Iacob uero ut Iſraël uocetur, & non alterabitur, & Apoſtolis Boanerges, hoc eſt filij tonitrui, & non relinquetur, & ſanctæ Mariæ uox Virgo, & non mutabitur, impolluta enim permanſit ſancta. Ipſa natura non docet uos? O nouam inſaniam, ô noua negocia. Multa uero ſunt alia, quæ ueteribus temporibus non auſi ſunt patres. Nunc uero alius blaſphemat in aduentu CHRISTI in carne, alia loquens in ipſam Deitatem. Alius autem defectuoſum facit in ſeipſo totius aduentus in carne myſterium. Alius de reſurrectione mortuorum ambigit. Et in ſumma, ô turbulentum noſtrum ſæculum, cuius uita in periculo uerſatur, ut quæ undiquaque prauis ſuperſeminationibus cogitationum ac ratiocinationum malæ fidei, à diabolo obruitur. Quomodo audent impetere impollutam uirginem, & quæ digna facta eſt habita culum fieri filij Dei, & ad hoc electa eſt ex multis milibus Iſraël, quo uas & habitaculũ dignum eſſet, in ſignum ſolum partus? Audiui enim à quodam, quod aliqui audent de hac dicere, quod poſtquam genuit Saluatorem, copulata eſt uiro, & non admiror. Nam ignorantia eorum, qui certitudinem diuinarum Scripturarum nõ nouerunt, neque in hiſtorijs uerſati ſunt, ſemper ab alijs ad alia trãsfert, ac diſtrahit eum, qui ex propria mente uult aliquid de ueritate inueſtigare. Primum enim quando uirgo tradebatur ipſi Ioſeph, ſortibus cogentibus ipſam ad hoc uenire, non tradita eſt ipſi ad coniũctionem, ſi uerum dicere oportet, quoniam uiduus erat, ſed propter legem quidem uir ipſius uocatus eſt. Iuxta conſequentiam uero ex Iudæorum traditione oſtenditur, quod nõ coniunctionis gratia ipſi tradebatur uirgo, ſed quo conſeruaretur in teſtimonium futurorum, quod non ſpuria diſpenſatio aduentus in carne acceſſit, ſed quæ teſtimonia haberet in ueritate, extra ſemen uiri, in Spiritu ſancto diſpenſata in ueritate. Quomodo enim poterat tantus ſenex uirginem habere uxorem, quùm eſſet uiduus à prima uxore per tot annos? Hic equidem Ioſeph frater fuit Clopæ, erat autem filius Iacob, qui Panther cognominabatur, hi ambo à Panthere appellato gignũtur. Habuit autem hic Ioſeph primam ſuam uxorem ex tribu Iuda, & peperit hæc ipſi liberos numero ſex, quatuor maſculos, duas fœmellas, quemadmodum Euãgelium ſecundum Marcum, & ſecundum Ioannem declarauerunt. Habebat igitur primogenitum Iacobum cognominatum Oblian, quod ſignificat murum, et cognominatũ item Iuſtum. Erat autem Nazoræus, quod ſignificat ſanctum. Et primus hic accepit cathedram epiſcopatus, cui concredidit Dominus thronum ſuũ in terra primo, qui etiam frater Domini uocabatur, quemadmodum etiam Apoſtolus his conſentit, ſic dicens: Alium » uero Apoſtolum nõ uidi, niſi Iacobum fratrem Domini, & cætera. Frater autem Domini hic appellatur, propter coeducationem, non ſecundum naturã, ſed per gratiam. Maria enim tradita ipſi Ioſeph, uidebatur uxor eſſe uiri, non habens ad ipſum corporum coniunctionẽ. Ex hoc uero argumento uicinitas propinquitatis filiorum Ioſeph ad Saluatorem, in fratrũ loco appellata eſt, imò potius reputata eſt. Quemadmodum etiam

Epithetorũ nominum ratio.

Ioſeph cur uirginem ſibi traditam habuit.

Ioſeph hiſtoria tota.

etiam ipſe Ioſeph non habens ſocietatem ad natiuitatem Saluatoris ſecũdum carnem, in patris loco reputatur, ſecundum myſterij diſpenſationem, uelut dicit Lucas Euangeliſta de ipſo Saluatore, Exiſtens filius, uelut putabatur, Ioſeph, & uelut etiã ipſa Maria dixit ad ipſum in Euangelio ſecundum Lucam: Ecce ego & Pater tuus quærebamus te dolentes. Quis igitur dixerit Ioſeph patrem Domini, qui nullam ad ipſum habuit cauſam, maximè quum aduentus in carne extra ſemen uiri ſit. Verum per diſpenſationem res ipſæ hanc ſortem acceperunt. Et genuit quidem hũc Iacobum circa quadrageſimum plus minus ætatis ſuæ annum. Poſt ipſum uero naſcitur ipſi filius Ioſe uocatus, deinde poſt ipſum Symeon, poſtea Iudas. Et duæ filiæ, Maria, & quæ uocatur Salome. Et mortua eſt ipſius uxor. Et poſt multos annos accipit Mariam uiduus, agens annum uiduitatis ſuæ fortaſſis octoageſimum & ultra. Et accipit Mariã, uelut etiam Euangeliũ habet. Deſponſa enim, inquit, Maria, & non nupta. Et rurſus alibi, Nõ cognouit ipſam. Admirari uero ſubit de omnibus, qui prauos prætextus uenantur, & ea quorum cauſas perſcrutari non eſt opus: quod & quærunt non quærenda, & à neceſſarijs ad ſtultas quæſtiunculas conuertuntur, quo omnino undiquaque pernicies incredulitatis ac blaſphemiæ nobis immineat, propter ignominiam erga ſanctos. Et primum quidem redarguit undiq; ipſa conſequentia, quod primum quidem ſenex octoageſimum annum ſupergreſſus, non accepit uirginem in uſum, ſed magis diſpoſitus eſt ipſi ad cuſtodiam. Deinde omnino ſanè etiam ipſi erant iuſti, & non audebatis, qui audierat, quod ex Spiritu ſancto eſſet, quod erat in ipſa, amplius aggredi poſt talem myſterij diſpenſationem, ut uteretur uaſe digno facto complecti, quem cœlum & terra non capiebat, propter excellentiam gloriæ ipſius. Si enim etiã nunc in nomen ipſius uirgines degere contendunt, & caſtitatem ſeruare ac continere: quomodo non erat potius fidelior Ioſeph, & ipſa Maria, quæ omnia cõſeruabat in corde ſuo, uelut ſcriptum eſt. At uero poſt tantam & talem ac tam ingentem diſpẽſationem, copulatum fuiſſe ſenem uirgini caſtæ & honoratæ, & uaſi, quod cepit incomprehenſibilẽ, & ſuſcepit tale myſterium ſigni cœleſtis & uitæ hominum, quæ fuerit impietas hoc aſſeuerare? Vnde enim non oſtendemus, quod caſta permanſit uirgo? Oſtẽdant autem nobis ſtatim, quos nam genuit Maria poſt Saluatoris noſtri partum, dicant nominatim illi fictores & concinnatores fraudis ac malignitatis, & non poterunt oſtendere. Nõ enim coniuncta eſt amplius uirgo, abſit. Si enim peperiſſet unquam, quæ ſemper erat cum ipſo Saluatore, dixiſſent ſanè etiam ſimul filios ipſius conuerſatos eſſe. Seducit autem ipſos id, quod dictum eſt, Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te, & non ſciunt quod ante hoc erat ſcriptum, quod fratres ipſius credebant in ipſum. Progredientes enim & nos tempore, & admirantes ea, quę in diuinis Scripturis uelut ſimpliciter ſcripta ſunt, iã per omnia ſenſum adepti, gratias agimus Deo, qui præmuniuit per exigua, uelut uidetur uerba in diuina Scriptura, ut totius Scripturę ueritas declaretur. Semper enim audientes de Iacobo, quod hic frater Domini uocabatur, admirantes dicebamus, quæ eſt utilitas? Nũc autem cognouimus, ob quam cauſam prædixit diuina Scriptura. Omnino enim ut quum audiamus, Ecce mater tua, & ecce fratres tui foris ſtant, quærentes te, diſcamus quod de Iacobo dicit, & alijs filijs Ioſeph, & non de filijs Marię, qui non ſunt. Manifeſtum enim erat, quod maior erat Iacobus ætate iuxta aduentum Domini in carne, fratres autem ipſos dicit declarans Scriptura, & nominatim proferens Iacobum & Ioſe, & Symeonem ac Iudam, & Salomonem ac Mariam. Quo itaque diſcãt cuius filius ſit, & ex qua matre Iacobus, intelligantq; quis maior ſit ætate, audiant. Ieſus enim crucifigitur anno triceſimo tertio ſui in carne aduẽtus, Herodis autẽ erat illo tempore filij Archelai annus uigeſimus. Nam in triceſimo tertio anno primi Herodis filij Antipatri, naſcitur Saluator in Bethleem Iudęæ, qui erat quadrageſimus ſecundus Auguſti regis, & perfectis duobus annis abducitur à Ioſeph in

Filij Ioſeph quatuor, filiæ duæ.

Fratres Domini qui ſint.

Ieſu natiuitas & crucifixio.

ſeph in Ægyptum, propter ea, quæ Herodi à Magis dicta erãt, Herode quærente puerum. Deſcendit autem in Ægyptum, & perficit iſthic alios duos annos, & moritur Herodes rex anno triceſimo ſeptimo. Succedit autem huic Archelaus filius ipſius per annos nouem. Et ſic negocium abſoluitur, & traditur cruci, decimooctauo anno Tiberij Cæſaris, Agrippæ uero appellati Magni, ſiue Herodis Iunioris, filij uero Archelai annus erat uigeſimus. Nuſquam autem audiuimus, Ioſeph filios feciſſe. Sed neque poſt reditũ ab Ægypto idem Ioſeph multis annis uixit. Quartus enim annus erat Saluatori, Ioſeph autem quartus ſupra octoageſimum, quando ex Ægypti regione reuertebatur. Et permanſit alijs octo annis Ioſeph ſuperſtes. Et in duodecimo anno aſcendentibus illis ad Hieroſolyma, quæſitus eſt, quando non reperiebatur in itinere, uelut habet Euangelium ſecundũ Lucam. Poſt hos annos moritur Ioſeph, & educatus eſt non amplius à Ioſeph, ſed in domo Ioſeph. Vnde non amplius dicit Euangeliũ, quod uenit pater ipſius & fratres, ſed ecce mater tua & fratres tui foris ſtant. Sed neq; quando dicebant ad ipſum in Idumæa, Nemo hæc faciens, in occulto eſſe uult, ſi hæc facis, manifeſta teipſum: non dixit quod dixerint ad ipſum pater eius & fratres eius, ſed fratres eius ſolum: uelut Ioſeph non amplius exiſtente ſecundum corpus. Deinde in ipſa conſummatione, quando Saluator in cruce pendebat, uelut habet Euangelium ſecũdum Ioannem: Conuerſus, inquit, uidit diſcipulum quem diligebat Dominus, & dixit ipſi de Maria, Ecce mater tua, & eidẽ dicit, Ecce filius tuus. Si uero fuiſſent filij Mariæ, & ſi fuiſſet ipſi uir, qua ratione tradidiſſet ipſam Ioanni, & Ioannem Mariæ? Quauero ratione non potius Petro tradit, qua ratione nõ Andreæ, Matthæo; ac Bartholomæo? At manifeſtum eſt quod Ioanni, propter uirginitatem, Ecce enim mater: quãquam non eſſet mater ipſius Ioannis ſecũdum carnem: ſed ut oſtenderet ipſam matrẽ eſſe principem uirginitatis: quoniam ex ipſa uita erat. Et Ioanni quãquam ſecundum carnem alieno exiſtẽti dicebat: ut doceret honorare propriam ſuam mentem, quoniã reuera ſecundum carnem ex ipſa Dominus ipſe genitus eſt, ut ne quis putet rẽ ipſam eſſe apparentiam, & non ueritatem. Si enim non fuiſſet uere ipſius mater, quæ ſecundum carnem peperit ipſum, non ſanè de ipſa curam habuiſſet, ut ſemper uirginem cõmendaret, quæ mater quidem facta eſt propter diſpenſationem, impolluta autem erat propter honorem erga ipſam, & uas admirabile. Dicit autem Euangelium, Et ab illa die accepit ipſam ad ſeipſum. Si uero habuiſſet uirum, ſi habuiſſet domum, ſi habuiſſet filios, in ſua ſeceſſiſſet, & non ad alienum. At ne hoc conuertatur in detrimentum quibuſdam, & uideantur in hoc accipere occaſionem ac prætextum coinductas & amicas ſibi exquirendi, propter malignam opinionem. Illic enim res fiebant ſecundum diſpenſationem, diuiſis rebus ab omni alia ſecundum Deum ſeruari debente certitudine. Nam quando hoc factum erat, et aſſumpſit ipſam ad ſeipſum, non amplius permanſit apud ipſum. Sed & ſi uidentur quidam erraſſe, quærant ueſtigia Scripturarum, & inuenerint utique, neque mortem Mariæ, neque an mortua ſit, aut non mortua, neque an ſepulta ſit, aut non ſepulta. Et quidem quum Ioannes in Aſiam inſtituerit profectionem, & nuſquam dicit Scriptura, quod abduxerit ſecum ſanctam Virginem, ſed ſimpliciter ſiluit, propter miraculi excellentiam, ut ne ad ſtuporem perducere hominum mentem. Ego enim non audeo dicere, ſed cogitans ſilentium mihi impero, fortaſſis enim alicubi etiam ueſtigia inuenerimus ſanctæ illius ac beatæ, ſicut neque inuenire datur mortem ipſius. Alicubi enim Symeon dicit de ipſa, Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quo reuelentur ex multorum cordibus cogitationes, alicubi uero Apocalypſis Ioannis dicit, quod Draco feſtinauit ad mulierem, quæ genuit maſculum, & datæ ſunt ipſi alæ aquilæ, & aſſumpta eſt in deſertum, ut ne ipſam arriperet draco, fortaſſis autem poteſt de ipſa accipi ac impleri. Non autem omnino definio hoc, & non dico, quod immortalis manſit, ſed neque affirmo an

Maria cur Ioanni à Chriſto commendata eſt.

Amicarum habendarum occaſio unde ſit.

Mariæ mortis incertitudo.

mo,an mortua ſit.Exceſſit enim Scriptura mentem humanam,et in ſuſpenſo reliquit, propter uas precioſum ac excellentiſſimum, ut ne quis ad ſuſpicionem ueniat carnalium de ipſa rerum.Siue igitur mortua eſt,non nouimus,ſiue ſepulta eſt,non copulata fuit carni,abſit.Quis uero collecta ſibiipſi amentia,blaſphemam quandam opinionẽ impingere uoluerit,& os tollere,linguamq; laxare,labia diſtrahere excogitatione praua,imò pro hymnis & gloria,contumelias quaſdam excogitare, & in ſanctam Virginem debacchari,& uas honoratum non colere?Si uero etiam ab alia quadam ſpeculatione ipſas res accipere conuenit,attingamus quoque rationum naturę cognationes. Aiunt leænam non parere præterquam ſemel & unum,habere autem hanc cauſam. *Leænæ partus* Animal eſt uoraciſſimum,ſpecie fuluum,robore ſolidiſſimum,& ut ita dicam, regaliſſimum genus ſuper alia animalia.Habet autem conceptionem ex uno coniuge.Perficit autem immiſſum ſemen uigintiſex menſibus in utero,ita ut catulus intus ad perfectionem geſtetur propter tempus,ut etiam omnes dentes habeat iam prius, quàm ex utero prodeat,& ungues in ſtatura firma,clauiculares item appellatos,& dentes caninos,atq; molares,& alia quæ adſunt huic animanti.Itaque dum eſt ipſe in utero in ſaltationibus motibusq; ac aliis moribus, per ungues diuellere aiunt, incidereq; matrices ac uteros prægnantes.Quum igitur mater ad pariendum uenerit,in illa die, ab omni moleſta geſtationis natura uentrem alienum fieri. Nam unà cum partu etiam uteros ac matrices ſimul excerni dicunt rerum naturæ periti,ut ne amplius coitum appetat fœmina,niſi quis uim inferat: neque uero ſi contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere poſſit, quum non habeat locos ſiue matrices. Nunquid igitur dedit nobis etiam hæc conſequentia,ut exquiramus ad propoſitam rem,motionem quandam cognationis,ad utilitatem potius,quàm ad detrimentum? Si enim catulum leonis Iudam obſcure dicit Iacob, CHRISTVM dicens: & in Apocalypſi habetur, *Chriſtus Leò dicitur.* Ecce uicit leo,inquit,de tribu Iuda,& ex ſemine Dauid:ſi itaque Dominus leoni aſſimilatur,non ſecundum naturam,ſed propter ænigma,& eo quod regium animal,inter omnia animantia uiolentiſſimum ac fortiſſimum, & aliàs per omnia gratioſiſſimum:profectò etiam genitricem ipſius Leænam dixerim. Vnde enim gignitur omnino Leo,ſi non Leæna mater uocabitur?Leænæ autem non contingit ſecũdus partus. Ergo non amplius partum nouit Maria, non amplius coniunctionem corporum ſancta Virgo.Sed & alias uideamus ſpeculationes. Erat Maria aſſectatrix IESV cum ipſo ſemper exiſtens. Vocatus eſt IESVS ad nuptias,& mater ipſius erat illic & fratres, & nuſquam Ioſeph. Et dixit ad eam, Quid mihi & tibi curæ eſt mulier, nondum uenit hora mea: & non dixit, Quid mihi & uobis homines. Aſtabat Maria Magdalena, & Maria Clopæ, & Maria mater Rufi, & Maria alia,& Salome, atque aliæ. Et non dixit, Erat Ioſeph illic, aut Iacobus frater Domini, qui ubi *Iacobi fratris Domini ſanctitas.* annos uixit nonagintaſex, uirgo exiſtens mortuus eſt, in cuius caput ferrum non aſcendit, qui balneo non utebatur, qui animatis non participabat, qui imam tunicam non iterum induit, qui ueſte attrita linea ſola utebatur, quemadmodum & in Euangelio habetur,Fugiebat adoleſcens, & dimiſit linteum quo erat amictus. Ioannes enim & Iacobus atque Iacobus, hi tres hanc uitæ conuerſationem habuerunt, duo quidem filij Zebedæi, & filius Ioſeph Iacobus, frater autem Domini, propter conuictum, propter coeducationem,propterea quod fratris loco ipſum habuit,propter eam, quam habebat ſolum Ioſeph erga Mariam ingenuitatem, ex eo quod ipſa legitime illi attributa erat. Huic Iacobo ſoli licebat ſemel in anno ingredi ad Sancta ſanctorum,eo quod Nazoræus ipſe eſſet,& ſacerdotio ammixtus. Huic enim iuxta duos modos Maria cognata erat ipſi Elizabet, & Iacobus præcellebat ſacerdotio. *Tribuũ ſacerdotalis ac regiæ cognatio.* Nam hæ duæ tribus ſolæ coniungebantur inter ſe,regia ſacerdotali, & ſacerdotalis regiæ. Sic etiam ſuprà in Exodo Naaſſon è Iuda tribunus accipit Elizabet, ſenio-

rem filiam Aaron ſibijpſi in uxorem. Vnde multæ hæreſes genealogiam Saluatoris ſecundum carnem ignorant,& ex eo quod ipſi dubitant, fidem non habent, & uidentur ſibi contradicere ueritati, dicentes: Quomodo ea quæ eſt ex tribu Iuda & Dauidis, cognata eſſe poteſt Elizabet, quæ eſt à Leui? Hic Iacobus etiam bracteã in capite geſtabat,& aliquando ſiccitate inſtante eleuauit manus ad cœlum,& precatus eſt,et ſtatim cœlum dedit pluuiam. Laneum autem ueſtimentum nunquam induit. Genua uero ipſius obduruerant inſtar camelorũ, ex eo quod ſemper flecteret ipſa coram Domino, propter excellentiam pietatis. Hunc igitur nomine non amplius appellabãt, ſed Iuſtus erat ipſi nomen. Hic nunquam in balneo ſe lauit, hic animatis nõ participabat, uelut ſuprà à me indicatum eſt. Hic calceamentum non induit. Et multa de uiro dicere poſſem, et de uirtuoſa ipſius cõuerſatione. Vides igitur quod domus omnino erat integerrima? Si enim filij Ioſeph nouerunt uirginitatis rationem et Nazoræorũ opus, quanto magis ſenex & uenerandus uir nouit cuſtodire Virginem caſtam, et honorare uas, in quod aduenit hominum ſalus? Neq; ipſa natura nos docet, quod uir erat ſenex ætate multum prouecta, magnus inter uiros, fidelis moribus, pius ſpecie? Dicit enim Euangelium, quod fuerit uir timens Deum,& uoluerit clanculum ipſam relinquere. Moritur autem hic Iacobus, frater Domini & filius Ioſeph in Hieroſolymis, ubi uixit poſt Saluatoris aſſumptionem annis plus minus uiginti quatuor, anno ſuæ ætatis nonageſimo ſexto, à fullone ligno percuſſus in caput, deiectus à pinnaculo templi, te delatus ac nihil læſus. Inclinauit autem genua,& orauit pro ipſis, qui eum deiecerant, ac dixit: Ignoſce ipſis Domine, non enim ſciunt, quid faciunt. Quemadmodum etiã Symeon procul ſtans, nepos ipſius ex ſorore, filius uero Clopę dicebat, Ceſſate, quid lapidibus obruitis iuſtum? Et ecce pro uobis optima precatur. Et ſic factum eſt ipſius martyrium. Si itaq; huius filius tot annorum fuit, quomodo ergo huius pater uidens horrendas res, Angelos natiuitatem filij ſtipantes, hymnosq; à cœlo canentes & dicẽtes, Gloria in excelſis Deo,& in terra pax, in hominibus bona uoluntas: & paſtores cernens uenientes in ſpeluncam ubi natus fuit,& audiens ipſos hæc annunciantes, quomodo, inquam, ſenex Ioſeph,& prouectæ ætatis tanta ſigna ac miracula audiens, audebat debacchari,& cõtumelia afficere corpus ſanctum, in quo habitauerat Deus, ex quo corpore collecta eſt nobis aduentus in carne diſpenſatio, unde ſancta & impollu-
» ta caro nobis ædificata eſt in Deitate Saluatoris, uelut Angelus Gabriel illic dicit: Spi-
» ritus ſanctus ſuperueniet in te,& uirtus altiſſimi obũbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei. Quomodo igitur audebat copulari tantę ac tali ſanctæ Virgini Mariæ? Quid uero prodeſt nobis de hoc quærere, an etiam copulatus ipſi fuerit? quod abſit. Vtrum uero magis eligendum eſt, num ut commendemus res Deo, aut ut enitamur ad deteriora? Quod quidem non ſcriptum eſt nobis: ſi non crediderimus, quod non copulata fuit ipſi Maria, non habemus uitam æternam, ſed in iudicium uenimus: manifeſtum eſt. Scriptum eſt autẽ, Quid? Bona. Imò quid? Iuſta. Quid? Reuerenda & honeſta, quo demus etiam beneficium audientibus. Verũ homines reliquerunt neceſſaria, de fidei ueritate, de Dei glorificatione: et exquirunt unde tandem comperiant ſibijpſis detrimentum, heu quod periculoſum eſt etiam cogitare, maxime quum Scriptura non dicat. Siquidem enim dixiſſet Scriptura, tradidiſſemus utiq; ueritatem,& nihil deliberaſſemus. Num enim inhoneſtæ ſunt nuptiæ? nũ impurum cubile? num non eſt lectus impollutus, num obliterantur nuptiæ? At à Prophetis & pontificibus cohibentur propter maius miniſterium. Nam poſtquam prophetauit Moſes, non amplius uxori coniunctus eſt, non amplius liberos genuit, non amplius generat talis, habebat enim uitam Domino uacantem. Quomodo enim potuiſſet in monte Sina quadraginta noctes ac quadraginta dies degere, ſi nuptijs addictus fuiſſet? Aut quomodo potuiſſet quadraginta annos in deſerto ad diſpẽſationem

Dei

Dei paratus esse,& sacerdotio uacare, & quomodo mysteria explicare, & colloquia cum Deo perficere,si nuptijs coniunctus fuisset:Si enim de nobis dicit sanctus Apostolus expresse,& dicit ut ad tempus uacent orationi,quanto magis de Prophetis hic sermo uerus erit:Prophetissa itaq; est etiam Maria.Ingressus enim est, inquit, ad prophetissam,& in utero concepit,& peperit filium,& dixit Dominus ad me,Voca nomen eius,cito spolia,confestim deprędare,& cætera.Significat autẽ hic ingressum Gabrielis ad Mariam,quando exiuit ut bonum nuncium ei afferret,quod genitura sit filium Dei Saluatorem mundo,non ex semine uiri,sed per Spiritũ sanctum. Sed & Philippo Euangelistæ quatuor fuerunt filiæ prophetantes,prophetabant autem propter uirginitatem,quam habere dignæ factæ erant.Et Thecla incidit in Paulum sanctum, et à nuptijs exoluitur,quum curatorem siue sponsum haberet formosissimum,primarium urbis,ualde diuitem,generosissimumq; ac illustrissimum in uita. Et contemnit terrena sancta illa,ut cœlestium potens fiat. Si itaq; hi talia, quanto magis Maria, in quam mirabilis tota dispensatio mysterij facta est? Vnde igitur contraham mentis intelligentiam ad bonum,& euertam caliginem eorum, qui horrenda conceperunt, uelut scriptum est,Concepit laborem,& peperit iniquitatem. Hi enim uere concipiunt laborem cogitationum,pariũt autem iniquitatem blasphemiarum. Cæterum ne quis illa cogitet,& ipsa aliter subseminare sibijpsi tentans dicat,Quomodo igitur dixit Euangelium, quod inuenta est in utero habens Maria à Spiritu sancto priusquam ipsi conuenissent:Igitur expectabatur congressus,& ea gratia dixit,Antequam conuenissent,siue congressi essent:Sed & rursus in alio loco,idem Euangelium rursus dicit: Et non cognouit ipsam,donec cognouit filium suum primogenitum:& non sciũt hi,qui speculationes Scripturarum se diuidere profitentur,& sublimia ac profundissima curiose inuestigare conantur,quod speculatio tali modo habet. Si uero primogenitus est omnis creaturę ipse unigenitus,ne tumultum facias.Non enim dixit, quod genuit primogenitum suum: sed quod non cognouit ipsam, donec genuit filium suum: & non dixit,primogenitum suum,sed primogenitum.In eo enim quod dixit, filium suum,significauit ex ipsa secundum carnem genitum esse.In cognomine uero primogeniti,non amplius uocem,suum adposuit,sed primogenitum solum. Hic enim est, qui apud Apostolum dictus est primogenitus omnis creaturæ, non coniunctus creaturæ,sed ante creaturam genitus.Non enim dixit primocreatus, sed primogenitus: distincta lectione ad id,quod melius ac tutius est,ut primũ dicat primogenitus, postea inferiorem creaturam nominet. Primogenitus enim de filio accipitur, creatura uero per filium.Genuit itaq; filium suum primogenitum:non autem suum primogenitũ, uelut ipsa alium paritura esset.Et non cognouit ipsam. Vnde enim cognouisset,quod tantam gratiam acceptura esset mulier,aut unde cognouisset, quod tali gloria glorificanda esset uirgo?Mulierem quidem nouerat ipsam formatione,& fœminam natura & ex matre Anna,& ex patre Ioachim,& cognatam Elizabet,ex domo & familia Dauid:non nouerat autẽ,quod tali gloria honorandus esset aliquis in terra,maxime mulier.Non igitur cognouit ipsam,donec uidit miraculum. Non cognouit ipsius miraculum,donec uidit genitum ex ipsa.Quando uero peperit, cognouit Dei honorem, quod ipsa esset,quæ audiuisset,Aue gratiosa,Dominus tecum. Hæc est, quæ per Euam significatur,quæ per ænigma accepit,ut mater uiuentium uocetur.Illa etenim mater uiuentium uocata est etiam,postquam audiuit,Terra es,& in terrã reuerteris, post transgressionem.Et mirum est quod post hanc transgressionem, magnum cognomẽ habuit.Et secundum sensum quidem,ab illa Eua omnis hominũ generatio genita est in terra.Hic uerò uere à Maria hæc uita mundo genita est,ut uiuentem gigneret.Et facta est Maria mater uiuentium.Per ænigma igitur Maria mater uiuentium appellata est.Nam de duabus mulieribus dictum est,Quis dedit mulieri sapientiam,& scientiã

Maria prophetissa.

Prophetia donum uirginitatis.

Primogeniti appellatio.

Cognouit Ioseph Mariã quomodo.

Mater uiuentium.

Mulieres sapientes duæ.

uariegandi? Nam prima ſapiens eſt Eua, texens ueſtes ſenſibiles, propter Adam quem denudauit, ipſi enim datus eſt hic labor, quoniam per ipſam nuditas inuenta eſt. Ipſi datum eſt amicire corpus ſenſibile, propter nuditatem ſenſibilem. Mariæ uero datum eſt à Deo, ut pepererit nobis agnum & ouem, & ex gloria ipſius agni ac ouis, factum eſt nobis uelut à uellere, in ſapientia per uirtutem ipſius, indumentum incorruptibilitatis. Sed & aliud de his cogitare admirabile eſt, de Eua, inquam, & Maria. Eua enim mortis cauſa facta eſt hominibus, per ipſam enim ingreſſa eſt mors in mundum. Maria uero cauſa uitæ, per quam genita eſt nobis uita, & per hanc filius Dei acceſſit in mũdum. Et ubi redundauit peccatum, ibi ſuperabundauit gratia. Et unde facta eſt mors, illinc proceſſit uita, ut uita pro morte fieret: & qui per mulierem nobis uita factus eſt, mortem ex muliere inductam excluderet. Et quandoquidem illic quidem Eua dum adhuc Virgo eſſet, in tranſgreſſione inobedientiæ fuit, rurſus per Virginem obedientia gratiæ facta eſt, annunciato aduentu in carne de cœlo, & uita æterna. Illic enim dicit ad ſerpentem: Et inimicitiam ponam inter te & ipſam, & inter ſemen tuum & ſemẽ ipſius. Nuſquam autem reperitur ſemen mulieris, uerum ſecundum ænigma de Eua, accipitur inimicitia aduerſus ea, quæ ab ipſa gignuntur, ipſius ſerpentis, & diaboli qui in ſerpente fuit, & inuidiæ, proinde perfectiſſimè non poteſt totum in ipſa impleri. Implebitur autem reuera in ſemine ſancto, eximio, ſolo, quod à Maria ſolum inuentum eſt, & non ex coniugio uiri. Hic enim uenit, ut tolleret poteſtatem draconis, & obliqui ſerpentis fugientis, & totum terrarum orbem ſe cepiſſe dicentis. Propterea adueniebat ex muliere unigenitus ipſe, ad tollendum ſerpentem, hoc eſt prauam doctrinam & corruptionem ac fraudem, erroremq; ac iniquitatem. Hic eſt, qui uere aperuit uterum matris. Omnes enim quotquot geniti ſunt primogeniti, quo etiam caſtius dicam, non potuerunt hoc implere, uerum ſolus unigenitus, qui uirgineum uterum aperuit, in hoc enim ſolo perfectum eſt, & in alio nullo. Sed & ex ipſa argumenti tractatione uidere eſt. De Maria enim accipitur dictio ipſa, & de Eccleſia hoc mihi dicendũ erit. Propterea relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuã, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Sanctus autem Apoſtolus dicit: Myſterium hoc magnum eſt, ego autem dico in CHRISTVM & Eccleſiam. Et uide mihi Scripturarum exactam ſinceritatem: quod de Adam quidem Formauit, dixit, de Eua uero non amplius Formatam eſſe dixit, ſed ædificatam. Accepit enim, inquit, unam de coſtis eius, & ædificauit ipſi in uxorem: quo oſtendat Dominum quidem de Maria efformaſſe ſibijpſi corpus, ab ipſa uero coſta ædificatam eſſe Eccleſiam, in eo quod punctum & apertum eſt ipſius latus, & myſteria ſanguinis & aquæ, pretia redemptionis facta ſunt. Attamen cognouit Mariam Ioſeph, non ſecundum cognitionem quandam uſus, non ſecundum cognitionem ſocietatis: ſed cognouit ipſam reuerendam & ex Deo honoratam. Non enim nouit ipſam eiuſcemodi gloriæ eſſe, donec uidit Dominum ex muliere genitum. Et hoc, Priuſquam congreſſi eſſent ipſi, inuenta eſt in utero habens: ut ne unquam inualeſceret ſermo eorum, qui putant ex ſocietate uiri eſſe myſterium Dei diſpenſatum. Dicit enim, Priuſquam hoc factum eſſet, quod expectabatur, non eſt autem facta hæc res. Etſi enim expectabatur Virgo Ioſeph ad copulationem, quod neque fieri poterat propter ſenectutem: tamen præoccupat Scriptura, & nobis ſuggerit, & cogitationem munit, quum ipſum argumentum diui nipartus perſuadere poſſit, ut nõ amplius accedat uir ad copulationem cum uirgine. Sic etiam Angelus Ioſeph perſuaſit, nõ eſſe eam opinionem quam ipſe habebat. Simile eſt enim prædicto, Prius quàm cõgreſſi eſſent ipſi: uelut expectata re, non autem facta. Quum enim iuſtus eſſet, quærebat non infamare ipſam, ſed clanculum dimittere ipſam, ut qui prauus quidem fieret, ſi infamaret ipſam, non autem factus eſt, uelut angelus docet, dicens: Ne metuas aſſumere Mariam uxorem tuam, quæ nondum facta eſt uxor,

Semen Euæ quomodo accipiendum ſit.

Eua ex coſta Adæ ædificata.

est uxor,& si in suspicione peccati apud te est. At neq; sic est uelut putas,& cætera. Sta « tim enim consequenter dicit, Quod enim genitum est in ipsa: uelut iam genitum esset. « Rursus autem, Pariet filium, uelut de futuro. Sic enim erat, uerum ad fidem faciẽdam « contigit prę exclamatio. Sic etiam, Priusquã congressi essent: contenti sumus quod om « nino nõ factum est. Et, Donec peperit filium suum primogenitum: eodem modo in- « terpretari debes, propter miraculũ cognitionis Virginis apud Deum honoratæ. Nec uero putet quis ex eo quod dicit, Priusquam cõgressi essent ipsi: quod postea congres si sunt, neque enim potest quis demonstrare aut iudicare, sed ut ostendat impollu- tam conceptionem Saluatoris, Scriptura hoc confirmauit. Hoc igitur, Nõ cognouit ipsam: propter gloriam. Primogenitum uero, quoniam primogenitus est priusquam *Primogeniti appellatio.* essent creaturę, & primogenitus inter multos fratres, iuxta Apostolũ, non iuxta eum qui est à Maria, uelut alij filij sint ex ipsa, sed inter eos, qui digni facti sunt accipere per ipsum adoptionem in filios, quando filius ipsius fuit uere secundum carnem, ut ne ap parentia esse putetur. Sed & primogenitus & filius ipsius Virginis, non quod ipsa a- lios filios, uelut dixi, habeat, simile enim est hoc in primo ante aduentum. Qui enim uere primogenitus est Patris superni ante omnem creaturam, nõ ex eo quod alij post ipsum ex patre geniti sunt, primogenitus dicitur. Nõ enim est ipsi frater secũdus, pro pterea quod est unigenitus. Sic etiam in aduentu in carne, filius & primogenitus est Mariæ. At unigenitus Mariæ est, non habens secundum fratrẽ ab ipsa. Et cessent, qui contra seipsos machinantur nociua magis quàm utilia. Ne me admoneas, Qui hono rat Dominum, honorat etiam sanctum. Qui uero ignominia afficit sanctum, ignomi nia afficit etiam ipsius Dominum. Sit Maria apud se sancta Virgo, sanctum uas. Nam hæc, quæ ad detrimentum spectant, nobis non prosunt. Oportet autem nos reueren- tius cogitare, ut ne elatam ceruicem acquiramus, aut dissensionem, aut uaniloquium. De omni enim otioso uerbo rationem dabimus, uelut scriptum est. De nobis ipsis cu riosi simus, nostras ipsorum res consideremus, ne ea quæ nostra sunt, in sanctos reij- ciamus, ne cõsideremus à nobis ipsis ea, quæ sanctorum sunt. Omnino enim quidam grassatores & ad libidinem conuersi, et corruptã opinionem in seipsis habentes, etiã sanctos polluere uolũt, ad honestam excusationem prauæ ac infirmæ suæ opinionis. Ad quos dixit Apostolus, Vellem quidem omnes esse sicut meipsum. Meipsum ue- *Vellem omnes esse sicut meip sum, quomodo accipiendum.* ro quomodo dicit præterquam propter castitatem? Verum propter scortationes u- nusquisque suam uxorem habeat: subtractum est autem pronomen ipsum, habebat enim uim redarguendi ac retorquendi, poterat enim dicere, propter scortationes ue stras. Detraxit itaque pronomen uestras, ut ne uideretur in cõtumeliam quorundam hoc dixisse. Dictum est autem in condemnationem quorundam, qui non uolunt ua- care Deo, post uitam secundum legem, & postquam honeste cognouerũt uas suum ad liberorum generationem. Sic etiam ueteres patres nostri hac forma usi sunt, uelut etiam inuenimus alicubi dicere Scripturam, Rebecca autem ex uno concubitum ha- « bens: quum autẽ ex uno dixit, castius quidem exposuit, ostendit autem cõceptionem iustã esse. Postquã enim habuit liberos, ostendit nõ amplius mulieri ipsum copulatũ esse. Cæterũ quandoquidẽ facile & procliue est, ad praua potius cõuerti mentẽ, quam ad necessaria, quum lubrica sit nostra humana ratiocinatio, & non cito dirigat impetũ suum ad rectam uiam Domini, sed declinet nunc ad dextra, nunc ad siniſtra: & graua tẽ impleat id, quod apud Solomonem dictum est: Ne declines ad dextera, neq; ad sini stra: & rursus aliter uertatur nostra malicia circa easdem cogitationes, & impellat no- stram modestiam rursus ad alias uias pergere, cauti igitur simus, ne forte hoc ipsum quod abundantius Virginem laudamus, fiat alicui in aliud offendiculum imaginatio nis. Qui enim in filium blasphemi sunt, quemadmodum suprà à me ostensum est, na tura ipsum abalienare à patris Deitate conati sunt. Alij uero rursus aliter sentientes, ni

mirum uelut amplius honorare progressi, eundem esse Patrem dixerũt, & eundem filium & eundem Spiritum sanctum. Est autem utrisq; partibus incurabilis plaga. Sic etiã de sancta hac & beata semper Virgine, aliqui quidem contumelia afficere ipsam ausi sunt, uelut copulatam carni, post maximam illam & sinceram Domini dispensationem aduentus ipsius in carne, & est hoc impientissimum ac flagitiosissimum. Quemadmodum autem dicimus nos hoc audiuisse, quosdam ita ausos fuisse, ut facilime seipsos proiecerint in peccatum, sic admirati sumus, quum aliud rursus audiuissemus, alios nimirum rursus ita desipere, ut in tractatione de ipsa sancta semper Virgine, pro Deo hanc introducere studuerint, & adhuc studeant, & furore quodã ac amentia ducantur. Narrant enim quod quædã mulieres illic in Arabia à partibus Thraces, hanc uanitatem inuexerunt, ut in nomen semper uirginis collyridem quandam sacrificent, et simul congregentur: & in nomen sanctæ uirginis ultra modum quid tententaggredi, nephario ac blasphemo negocio: & in nomen ipsius sacra celebrent per mulieres, quod totum impium est ac nepharium, alienum à prædicatione sancti Spiritus: ut sit totum diabolicum opus, & spiritus immundi doctrina. Impletur enim & in his hoc,

» Deficient quidã à sana doctrina, attendentes fabulis et doctrinis dæmoniorum. Erũt

» enim, inquit, mortuis cultum diuinum prẽstantes, quemadmodum etiam in Israël coluerunt. Et sanctorum iuxta tempus in Deum gloria, facta est alijs non uidentibus ueritatem, in errorem. Nam in Sicimis, hoc est in Neapoli nũc appellata, indigenæ sacrificium faciunt in nomen puellæ, nimirum ex occasione filiæ Iephthæ, quæ aliquando oblata est Deo in sacrificium, & deceptis factum est hoc in detrimentum idololatriæ & uani cultus. Sed & filiam Pharaonis, quæ honorauit seruũ Dei Mosem, sustulitq; ac educauit, propter celebritatem tunc pueri, ultra decorum honorauerunt Aegyptij pro Deo, atq; hoc in malam traditionem stolidis demandarunt ad superstitiosam religionem. Et adorãt Thermutim filiam Amenoph filij Pharaonis, quoniam educauit, uelut dixi, Mosem. Et multa talia ac similia facta sunt in mũdo ad seductionem deceptorum: non quod sancti sint causa offendiculi quibusdam, uerum quod cogitatio hominum non quiescit, sed ad praua euertitur. Siue enim mortua est sancta Virgo & sepulta, in honore ipsius dormitio, & in castitate mors, & in uirginitate corona: siue sublata est, uelut scriptum est, animam ipsius pertransibit gladius: inter martyres est ipsius gloria, & in laudibus sanctum ipsius corpus, per quam lux exorta est mũdo: siue manst, nam non est impossibile Deo omnia facere quæ uult, finis enim ipsius nemini notus est: non conuenit colere sanctos ultra decorum, sed honorare ipsorũ Dominum. Cesset itaq; error seductorum. Neq; enim Deus est Maria, neq; de cœlo corpus habet, sed ex conceptione uiri & mulieris, secundum promissionem uero uelut Isaac disposita. Et nemo in nomen huius offerat, suam enim animam perdit: neq; rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam uirginem, absit enim, nõ fuit copulata carni post partum, neq; ante partum Saluatoris. Et hæc quidem exigua nobiscum considerauimus, ac scripsimus uolẽtibus discere Scripturæ ueritatẽ, et nõ frustra insultare sermonibus, & blasphemã quandam sibiipsis exarmare linguã. Si uero nõ uolunt quidã tolerare,

» neq; utilia suscipere, sed potius contrariaetiam à nobis uilibus dicendum erit: Qui audit, audiat, & qui inobediens est, inobediẽs sit: neq; Apostolis laborem exhibeat, neq; nobis amplius. Quę enim nouimus magis pia et utilia Ecclesię, ea de sancta Virgine di

» ximus, patrocinãtes per omnia gratiosæ, uelut Gabriel dixit, Aue gratiosa, Dominus tecum. Si uero Dominus cum ipsa, quomodo erit in alio cõiugio, quomodo carni miscebitur, quę à Domino custoditur? Sancti sunt in honore, quies ipsorũ in gloria: profectio ipsorum hinc, in perfectione: sors ipsorum in beatitudine, in mansionibus sanctis, tripudium cum Angelis, diæta in cœlo, cõuersatio in diuinis Scripturis, gloria in honore incõparabili ac perpetuo, brauia in CHRISTO IESV Domino nostro, per quem

Maria pro Deo habita.

Homines pro Dijs culti.

Thermutis Dea.

quem & cum quo gloria Patri cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum. Amen. Salutant uos omnes fratres. Salutate autem et ipſi omnes apud uos fratres fideles orthodoxos, qui odio habent ſuperbiam, qui auerſantur ſocietatem Arianorum, & nugas Sabellianorum: colunt autem coeſſentialem Trinitatem, Patrem & Filium ac ſanctũ Spiritum, tres ſubſtantias, unam eſſentiam & unam Deitatem, & in ſumma unam gloriſicationem, & qui non errant circa Saluatoris noſtri ſalutarem diſpenſationem & aduẽtum in carne, ſed credunt perfecte CHRISTI incarnationem, perfectum Deum, eundem perfectum hominem, citra peccatum: non duos eſſe, ſed unum Dominũ, unum Deum, unum regem, unum pontificem, Deum & hominem, hominẽ & Deum: non duos, ſed unum counitum, non in confuſionem, neq; in interitum ac obliterationem, ſed ad magnam gratiæ diſpenſationem. Valete. At uero epiſtolæ exemplari contẽti, quod probe ſe aduerſus hos opponit, hactenus ſufficere hęc putamus. Et quũ hanc hæreſim in Deo tranſgreſſi ſimus, uelut reptile ex cauerna proſpectans, per ſapientem Dei doctrinam ac potentiam, quæ uelut ſtyracis fragrantiam de ſe ſpirat in mundo: & per eum qui ex Maria lux exortus eſt mundo redarguerimus, & malum uenenum ſerpentinæ ipſorum prauitatis oſtẽderimus: ad alias rurſus pergamus, quo totum opus in Deo abſoluamus.

Contra Collyridianos Mariæ offerentes, hæreſim LXXIX.

Conſequẽter poſt hanc ad famam peruenit hæreſis, de qua iam mentionẽ fecimus in præcedẽte per epiſtolam in Arabiam ſcriptam, de Maria tractantẽ. Sed & hęc hæreſis rurſus in Arabia à Thrace & ſuperioribus Scythię partibus emicuit, & ad aures peruenit, quæ ſanè & ipſa ridicula eſt, ac ludibrij plena apud prudentes reperitur. Incipiemus autem de ipſa tractare, & opiniones ipſius recenſere, ſtoliditatis enim potius cõdemnationem incurret, quàm ut aliquid ſapientiæ in ipſa eſſe iudicetur: quemadmodum etiam aliæ ſimiles huic fuerunt. Sicut enim ſupra per contumeliam in Mariam, hi qui hæc opinari uidentur, nociuas opiniones in cogitationes hominum ſeminant, ſic etiam hi ad alteram partem inclinantes, in ſummo detrimento deprehenduntur: quo illud quod apud externos quoſdam philoſophos celebre eſt, dum dicunt, Extremitates æqualitates, etiam in ipſis impleatur. Aequale eſt enim in utriſq; his ſectis detrimentum, quum illi quidem uilipendant ſanctam Virginem, hi uero rurſus ultra decorum glorificent. Hi enim qui hoc docent, qui ſunt præterquam mulieres? Muliebre enim genus lubricum eſt, erroneumq;, ac intellectu humili præditum, etenim & ipſi diabolo uiſum eſt hoc à mulieribus euomere. Quemadmodũ enim ſuprà apud Quintillam & Maximillam ac Priſcillam ridicula ſunt dogmata, ſic etiam hic. Quædam enim mulieres currũ quendam, ſiue ſellam quadratam ornantes, ex paſſo ſuper ipſum linteo, in die quadam illuſtri anni per aliquot dies panem proponũt, & offerunt in nomen Mariæ. Omnes autem pane participãt, uelut in epiſtola in Arabiam à me ſcripta ex parte diſſeruimus. Nunc autem clare de ipſa dicemus, et confutationes cõtra ipſam pro uiribus Deum inuocantes, appoſituri ſumus: quo huius ſimulacrificę hæreſis radicibus exciſis, à quibuſdam talem rabiem exoluere in Deo poſſimus. Age igitur, uirilem animum induamus, & harum mulierũ inſaniam diſſipemus. Totum enim hoc, mulieris opinio eſt, et Euæ rurſus deceptæ morbus, imò potius ſerpentis, beſtię illius iritatiuæ, & quæ loquuta eſt in ipſa, eſt hæc erroris promiſſio, nihil in medium afferens, neq; promiſſa perficiens: ſed ſolum mortem efficiens, ea quæ non ſunt, uelut quę ſint nominans, & per uiſionem ligni inobedientiam faciens, & auerſionem ab ipſa ueritate, & ut ad multa ſe conuerteret. Æſtimare autem licet qualia impoſtor ille ſeminarit, dum ait, Eritis ſicut dij. Sic & harum opinio per prædictæ beſtię elationem impulſa eſt, nam in hac natura rurſus mortem operatur, uelut ſæpe dixi. Primum equidem

Extremitates æqualitates, Prouerbium.

ſtatim

ſtatim conſideremus ab æterno uſq; in hunc diem, cui non manifeſtum eſt, quod dæ
Mulieres non ſacrificant. moniorum eſt doctrina & forma & abalienata aggreſſio? Deo enim ab æterno nulla tenus mulier ſacrificauit: non ipſa Eua, & quidem in tranſgreſſione conſtituta. At non auſa fuit amplius talem impiam aggreſſionem perficere, non una ex ipſius filiabus, & quidem quum Abel ſtatim ſacrificauerit Deo: & Cain obtulerit ſacrificiũ coram Domino, ſed non acceptum: & Enoch complacuerit Deo, ac translatus ſit: & Noë obtulerit ex reliquijs, quæ ſupererãt ex arca, gratas oblationes Domino. Abraam autem iuſtus ſacrificat Deo, & Melchiſedec ſacerdos Dei altiſſimi, & Iſaac Deo complacens reperitur. Et Iacob pro uiribus obtulit in lapide de lenticula, affuſo oleo. Filij uero huius Leuis quidem ex ordine ſacerdotiũ ſuſcepiſſe reperitur. Ex ipſius autẽ genere ſunt, qui ſacerdotalem ordinem ſuſceperunt, Moſes inquam, Propheta & Hierophantor, Aaron item & filij ipſius, Eleazarq; et Phinees, & Ithamar huius nepos. Et quid opus eſt me recenſere multitudinem eorum, qui Deo ſacrificarũt in ueteri Teſtamento? Sic Achitob ſacrificare reperitur, & Coritæ & Gerſonitæ, & Merarite, quibus Leuiticus ordo demandatus fuit. Et domus Eli, & qui poſt ipſum de cognatione eius in domo Abimelech & Abiathar, Chelciasq; ac Buzi, uſq; ad Ieſum ſacerdotem magnum, Eſdramq; ſacerdotem & alios, & nuſquam mulier ſacrificauit, aut ſacerdotio functa eſt. Deueniam autem & ad nouum Teſtamentum. Si mulieribus præceptum eſſet ſacrificare Deo, aut regulare quicquã operari in Eccleſia, oportebat magis ipſam Mariam ſacrificium perficere in nouo Teſtamento, quæ digna facta eſt ſuſcipere in proprijs ſinibus uniuerſorum regem Deum, cœleſtem filium Dei: cuius uterus templum factum eſt ac domicilium ad Domini in carne diſpẽſationem, per Dei benignitatem, et admi-
Mulieres ne fungantur miniſterijs in Eccleſia publicis randum myſterium præparatus eſt. At non complacuit. Sed neq; baptiſma dare concreditum eſt, alioqui potuiſſet CHRISTVS ab ipſa baptizari potius, quàm à Ioanne. At Ioannes quidem filius Zachariæ in deſerto perfecit baptiſma remiſſionis peccatorum ſibi concreditum habens. Pater uero huius Deo ſacrificabat, & in tempore ſuffi-
Diſcipuli Domini. tus uiſionem uidit. Petrus item & Andreas, Iacobus & Ioannes, Philippus et Bartholomæus, Thomas, Matthæus, & Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi, & Simon Cananæus, & Mathias qui in complementum duodecim electus eſt: hi omnes electi ſunt Apoſtoli, ſacrificantes per terram Euãgelium unà cum Paulo & Barnaba ac reliquis, & myſteriorũ duces cum Iacobo fratre Domini et primo epiſcopo Hieroſolymorũ.

A quo epiſcopo & prædictis Apoſtolis conſtitutæ ſunt ſucceſſiones epiſcoporum &
» presbyterorum in domo Dei: & nuſquam mulier inter hos conſtituta eſt. Fuerunt autem, inquit, quatuor filiæ Philippo Euangeliſtæ prophetantes, non tamen ſacrificantes. Et erat Anna prophetiſſa filia Phanuelis, ſed non ſacrificium cõcreditum habuit.
» Oportebat enim impleri hoc, Prophetabunt filij ueſtri & filiæ ueſtræ, & iuuenes ue-
» ſtri uiſiones uidebunt, et ſeniores ueſtri ſomnia ſomniabunt. Et miniſtrarum quidem diaconiſſarum appellatarum ordo eſt in Eccleſia, ſed non ad ſacrificandum, neque ut quicquam aggredi permittantur, uerum reuerentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam balnei, aut uiſitationis affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit
Mulierũ in Eccleſia miniſteria quæ ſint. corpus mulieris, ut ne à uiris ſacrificantibus conſpiciatur, ſed à miniſtrãte muliere, cui precipitur à ſacerdote ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris, in tempore denudationis corporis ipſius, ita ut ordo bonæ diſciplinæ & eccleſiaſticæ bonæ conſtitutionis, ualde ſcientifice munitus ſit, in menſura regulæ. Quapropter neq; permittit diuina Scriptura mulieri, ut in Eccleſia loquatur, neq; ut uiro dominetur. Et multa poſ-
Diaconiſſæ. ſunt de hoc dici. Obſeruandum eſt autem, quod diaconiſſis ſolum indiguit eccleſiaſticus ordo, uiduasq; eas nominauit, & ex his adhuc ſeniores, aniculas: nuſquam autem presbyteridas aut ſacrificulas conſtituit. Nam neq; diaconis in Eccleſia concreditum eſt, ut aliquod myſterium perficiant, ſed ſolum ut adminiſtrent & exequãtur commiſ-

ſa. Vnde

sa. Vnde uero nobis rursus hæc noua fabula excitata est? Vnde mulierum fastus, et in sania muliebris? Vnde nutrita malicia, rursus per fœminam nobis fœmineam opinionem mentibus infundens, suam uoluptatem operans, à proposito decedere miseram hominum naturam cogere conatur? Cæterum suscipiamus animum ipsius Iob, firmitatem Athletæ illius, armemur iusta responsione in labia assumpta. Dicamus & ipsi, uelut una ex stolidis mulieribus loquuta es: unde enim non stolidum hoc apparebit, omni prudentiam habenti, eamq; per Deum adepto? Vnde non est simulacrificū hoc studium, & diabolicus conatus? Prętextu enim iustitiæ semper subiens hominū mentem diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificās, statuas humanas imagines præ se ferentes per artium uarietatem expressit. Et mortui quidem sunt, qui adorantur, ipsorum uero imagines, quæ nunquam uixerunt: neq; enim mortuæ esse possunt, quæ nunquam uixerunt: adorandas introducunt, adulterante mente ab uno & solo Deo: uelut commune scortum ad multam multiplicis coitus absurditatem irritatum, et quod temperantiam legitimi coniugij unius uiri detriuit. Reuera sanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Reuera uirgo erat ipsa uirgo & honorata, sed nō ad adorationē nobis data, sed ipsa adorās eum, qui ex ipsa, carne genitus est, de cœlis uero ex finibus paternis accessit. Et propterea Euangeliū munit nos, dicēs quod ipse Dominus dixerit, Quid mihi et tibi curæ est mulier? nondū uenit hora mea. Quo non putarēt aliqui magis eximiam esse sanctam uirginē, mulierem eam appellauit: uelut prophetans, quæ futura essent in terra, sectarum ac hæreseon gratia: ut ne aliqui nimiū admirati sanctam, in hāc hæresim eiusq; deliramenta dilabantur. Est enim ludibrium totares, & anicularū fabula, ut ita dicam, tota hæresis tractatio. Quæ uero Scriptura de hoc narrauit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est uas, sed mulier, & nihil à natura immutata: uerum & intellectu & sensu in honore honorata, uelut corpora sanctorū, & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre uirgo, & sic manens in perpetuum, et translatus, et mortem non conspicatus, sicut Ioannes qui super pectus Domini recubuit, quem diligebat IESVS, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est, propter dispensationem mysterij qua digna facta est. Sed neq; Helias adorandus est, etiamsi in uiuis sit, neq; Ioannes adorandus, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neq; Thecla, neque quisquam sanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus uiuentem, & adoremus ea, quæ ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorarūt creaturam præter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim angelos adorari non uult, quanto magis eā, quæ genita est ab Anna, quæ ex Ioachim donata est Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam, secundum promissionem patri ac matri data est, non tamen aliter genita est præter hominum naturam, sed sicut omnes ex semine uiri & utero mulieris. Tametsi enim historia Mariæ & traditiones habent, quod dictum est patri ipsius Ioachim in deserto, Vxor tua concepit, tamen non quod sine coniugio hoc factum, neq; sine semine uiri, sed futurum Angelus missus præuaticinatus est, ut ne qua hęsitatio fieret propter id, quod in ueritate factum est, & iam ex Deo ordinatum, & iusto promissum. Et undiquaq; uidemus Scripturas sic narrantes. Esaias enim prædicit de futuris in filium Dei implendis: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen ipsius Emanuel. Et quoniā uirgo erat quæ genuit, & Deus nobiscum iuxta interpretationem in muliere conceptus: quo ne in suspicionis dubitatione esset ueritas apud Prophetam, uidet in uisione, & narrat ex Spiritu sancto coactus Prophe ta, & dicit, Et ingressus est ad Prophetissam: narrans de Gabrielis euangelico boni nū ci ingressu, qui missus est à Deo ut exponeret unigeniti filij Dei ingressum in mundum, et natiuitatem ex Maria. Et In utero concepit, inquit, et peperit filiū. Et dixit Dominus

Imagines damnatæ.

Sancti non adorandi.

Historiæ Mariæ.

„ minus ad me, Voca nomen eius, cito ſpolia, confeſtim deprædare, & cætera. Priuſ-
„ quam nouit puer uocare patrem & matrem, capiet uim Damaſci, & ſpolia Samariæ,
& cætera. Et hæc omnia nondum erant perfecta, futura uero erant in filio Dei, & im-
Futura uelut præterita Prophetæ narrãt. plenda poſt mille & ſexcentos plus minus annos. Et futura poſt tot generationes, uelut iam facta uidebat Propheta. Ergo nugæ erant: abſit. Sed cautè quod à Deo diſpenſatum fuit, uelut iam perfectum prædicabatur, ut ne fides ueritati nõ haberetur, ut ne in dubitationem ueniret in ſuſpicione Prophetæ, tam admirandũ ac ſtupendum myſterium, quod futurum erat. Aut non uides ipſam prædicationem quæ ſubſequitur,
„ quo dicit ipſe ſanctus Eſaias: Sicut ouis ad cædem ductus eſt, & uelut agnus coram
„ tondente ipſum mutus, hic non aperiebat os ſuum. Generationem uero ipſius quis enarrabit, quia tollitur de terra uita ipſius. Et dabo malos pro ſepultura ipſius, & cætera. Et uide quomodo prima uelut poſteriora narrat, & poſteriora uelut facta interpretatur, dum dixit, Sicut ouis ad cædem ductus eſt: præteritum eſſe dicit. Non enim dixit, ducitur, & nondum erat ductus, qui ab Eſaia prædicabatur. Dicebatur autem à Propheta uelut iam facta res. Nã myſticus Dei ductus tranſſiliri non poterat. Ex ipſo uero procedens, non amplius uelut facta dixit, ut ne rurſus errorẽ efficeret: ſed inquit, Tollitur de terra uita ipſius. Ex duabus autem ſententijs oſtendit ueritatem, nam ductus, iam perfectum erat: & tollitur, poſtea implebatur: quo ex eo quod factum eſſet, intelligeres ueritatem, & promiſſionis Dei firmitatem: ex futuro uero, tempus coniectares reuelandorum myſteriorum. Sic etiam de Maria Angelus prædicebat id, quod futurũ erat. Ingreſſus eſt pater huius in domũ ſuam, ut à Deo acciperet id, quod per preces patris ac matris petitum erat, nempe, Vxor tua concepit in utero: quo firmiter perficeret cogitationem fidelis in promiſſione, hoc uero factum eſt quibuſdam in errorem. Impoſſibile eſt enim aliquem in terra generari præter hominum naturã. Solum enim ipſum decuit, ſoli ipſi natura ceſſit, hic uelut plaſtes & rei poteſtatem habens, ſe-ipſum de Virgine uelut de terra efformauit, qui de cœlis deſcendit, & carnem induit Deus Verbum ex ſancta Virgine: non tamen ut adoretur uirgo, neque ut Deum hãc efficeret, non ut in nomen ipſius offeramus, nõ ut poſt tot ſæcula mulieres ſacerdotes ac ſacrificulas oſtenderet. Non cõplacuit hoc Deo in Salome fieri, non in Maria. Nõ permiſit ipſi dare baptiſma, non benedicere diſcipulos, nõ imperare in terra iuſſit, ſed ſolum ipſam ſanctificationem eſſe, & dignam factam eſſe regno ipſius. Non appellatæ matri Rufi, non his quæ ſequutæ ſunt ipſum à Galilæa, non Marthæ ſorori Lazari & Mariæ, non alicui ex ſanctis mulieribus, quę dignæ factæ ſunt à præſentia ipſius ſaluari, & ſubminiſtrarunt ipſi ex propriis ſuis bonis, non mulieri Chananitidi, non è ſanguinis profluuio laborantiac ſatanæ, non ulli alicui mulieri in terra hanc dignitatem demandauit. Vnde igitur rurſus nobis rotundus & in orbem ſe gyrans draco? Vnde renouantur obliqua illa conſilia? Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiri-
Maria quomodo honoranda tus ſanctus adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imò neque uirum, Deo debetur hoc myſterium. Neq; Angeli capiunt talem glorificationem. Deleãtur quæ male ſcripta ſunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Conuertatur rurſus figmentum ad Dominum. Reuereatur Eua cum Adam ut Deum colat ſolum, ne ducatur ſerpentis uoce, ſed permaneat in Dei præcepto, Ne comedas de ligno. Et erat lignum non error, ſed per ipſum lignum facta eſt inobedientia erroris. Ne comedat quis de errore, qui eſt propter ſanctam Mariam. Nam etſi pulchrum eſt lignum, ſed tamen non ad cibum. Et ſi pulcherrima eſt Maria & ſancta & honorata,
Fortunæ mixtura. at non ad adorationem. Hæ uero rurſus renouant fortunæ mixturam, & præparant diabolo & nõ Deo menſam, uelut ſcriptum eſt: Et paſcuntur cibo impietatis, uelut di
„ cit diuina Scriptura, et fœminæ terunt pollinem, & filij colligunt ligna, ut faciant pla
„ centas oleo ſubactas exercitui cœli. Compeſcãtur à Hieremia tales mulieres, & ne tur

bent

bent orbem terrarum. Ne dicãt, honoramus reginam cœli, nouit enim Taphnas has punire. Nouerunt loci horum ędificiorum corpora ſuſcipere ad putrefactionem. Ne credas Iſraël mulieri. Reſulta à malę mulieris conſilio. Mulier enim precioſas uirorum animas corripit. Huius enim pedes ducunt utentes poſt mortem in infernũ. Ne attendas prauæ mulieri. Mel enim deſtillat à labijs mulieris meretricis, quod ad tempus lenit guttur tuum, poſtea tamen amarius felle reperies, & magis acutum quàm anceps gladius. Ne credas huic mulieri prauę. Omnis enim hęreſis eſt praua mulier, amplius uero mulierũ hæreſis hæc, & ea quæ eſt eius, qui primam mulierem decepit. Honore tur mater noſtra Eua uelut à Deo formata, ne audiatur autem, ut ne perſuadeat filios, ut edant de ligno, & tranſgrediantur mandatum, pœnitentiam uero agat etiam ipſa à uaniloquio, conuertetur pudefacta & folijs ficus amicta. Conſideret autem ſeipſum etiam Adam, & non amplius ipſi credat. Nam erroris perſuaſio, & mulieris ad contrarium conſilium, mortem proprio coniugi effici, & non ſolum, ſed etiam filijs. Subuertit figmentum Eua per tranſgreſſionem, iritata per uocem ac promiſſionem ſerpentis, ſeducta ex prædicatione, & ad aliam ſententiam progreſſa. Quapropter omniũ Dominus & Saluator uolens curare morbum, & ædificare ſubuerſum, et corrigere immi nutum, quandoquidem à muliere mors in mundum uenit, ex muliere uirgine ipſe genitus eſt: quo mortem concluderet, & defectum expleret, & imminutũ perficeret. Reuertitur autem nobis rurſus malicia, ut defectum in mundum producat. Sed neque iuuenes neque ſenes credunt mulieri, propter temperantiam ab initio. Non ludificat Ægyptia caſtum Ioſeph, neque euertit, & quidem per multas artes aſtuto conſilio erga adoleſcentem uſa. At nõ ludificatur homo, qui ex Spiritu ſancto prudentiam accepit. non diſſipat caſtitatem, ut ne nobilitatem uilipendat, relinquit amiculum, & corpus non perdit, fugit è loco, ut ne cadat in laqueum, ad tempus punitur, ſed in æternum regnat. In carcerem cõijcitur, ſed præſtat in carcere manere, & in angulo ſub dio, quàm cum uxore pugnace & loquace. Et quàm multa dicere poſſem? Siue enim uelut ipſam adorantes Mariam, ipſi offerunt collyridem ſiue placentam uanæ iſtæ mulieres: ſiue pro ipſa offerre conantur prædictam hanc putidam oblationem, tota res ſtolida eſt & aliena, & ex dæmonum motu fraus & impoſtura. Quo uero non longius extendam ſermonem, ſufficient nobis relata. Maria in honore ſit. Dominus adoretur. Iuſti enim nemini exhibent errorem. Deus malis non tentatur. Et tentat etiam ipſe neminem, neque ſerui ipſius ad deceptionem. Vnuſquiſq; uero tentatur ex propria concupiſcentia attractus & ineſcatus. Deinde cupiditas parit peccatum, peccatũ autem perfectum parit mortem. Cæterum quum de omnibus his hæc ſufficere ô chariſſimi putemus, & hanc, ut ita dicam, cantharidem, forma quidem auricolorem, alatam uero acuolantẽ, uenenumq; eiaculantem, & uirus in ſeipſam habentem, per doctrinam ueritatis contriuerimus, ad unam illam, quæ adhuc reſtat, pergamus, Deum inuocãtes, ut opituletur nobis, quo ueritatis partes inueſtigemus, & contra aduerſarios confutationem perfectam efficiamus.

Mulierum malicia.

Contra Maſſalianos, quibus coniunguntur Martyriani, ex Græcis exiſtentes, & Euphemitæ, ac Sataniani, hæreſim LXXX.

SAtiari non poteſt impudentia, neque repleri inſipientia, uerum ad omnia expãdit ſuam cogitationem, & hians os habet, ut Adam & Noë ſomnia corrumpat, diuerſimode deterens temperantiam, & ſcortationis ſtudium multiformiter iniuria affectis ſubſeminans. Nam poſt has hæreſes, rurſus fatua quædam & omni inſipientia plena exorta eſt, ridicula quidem tota, inſtabilem habens opinionem, & uiris & mulierculis deceptis. Maſſaliani autem hi appellantur, quos precatores interpreteris, fuerunt autem ante aliquod tempus, à temporibus Conſtantij & hucuſque. Alij uero ſunt

Maſſaliani.

Euphemitæ. rursus Euphemitæ siue Massaliani appellati, & fortassis etiam hæc hæresis imitatoriam illius æmulationem habuit. Verum illi quidem ex Græcis originem trahebant, neque Iudaismo addicti, neque Christiani existentes, neque ex Samaritis, sed solum Græci uidelicet, & Deos quidem dicentes, nullum uero adorantes, sed uni soli adoratio nem tribuentes, & ipsum omnipotentem appellantes. Construxerunt autem hi sibi ipsis domos quasdam aut locos amplos instar fororum, & adoratoria ipsa uocauerunt. Et fuerunt quidem antiquitus orationum loci, tum inter Iudæos extra ciuitatẽ, tum inter Samaritas, uelut etiam in Actibus Apostolorum inuenimus, ubi purpurarum uenditrix Lydia Paulo occurrit, & sic quoque diuina Scriptura narrat: quod uidebatur locus orationis esse, & accesserunt ac docuerunt Apostoli mulieres, quæ illo tempore conuenerant. Sed & orationis locus est in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra urbem, in campestri regione duorum fermè signorum distantia, speciem theatri præ se ferens, in aëre & sub dio, constructus à Samaritis, qui omnia Iudæorum imitantur. Isti uero priores Massaliani à Græcis orti, qui ante eos, qui nunc sunt ex nomine CHRISTI exorti, fuerunt: etiam ipsi in quibusdam regionibus talia quædam loca construxerunt, adoratoria & precatoria appellantes. In alijs uero locis etiam natura Ecclesias ad similitudinem sibijpsis fecerunt, et ad uesperam et mane, multis lucernis ac luminibus incensis congregantur, & diu ac per longum tempus lectiones quasdam per doctos suos, & laudes quasdam in Deum facientes, uelut per lectiones ac laudes Deum placantes, seipsos decipiunt. Cæterum ignorantia cæca existens, omnia hæc per opinionis existimationẽ seductis illis efficit. Fulmine autem icta est ante tempus aliquod una quædam eiusmodi structura, haud scio in quo loco, fortassis autem in Phœnice hoc audiuimus. Sed & principes quidam æmulatores pietatis, multos ex his occiderunt, eo quod adulterent ueritatem, & imitentur Ecclesiæ mores, quum non sint Christiani, neque ex Iudæis orti. Arbitror autem Luppicianum prætorem unum fuisse, qui eosdem Euphemitas Græcorum supplicio affecit. Ex qua occasione exortus est ipsis rursus alius error. Quidam enim accepta corpora tunc occisorum propter talem Græcanicam iniquitatem, sepeliuerunt in quibusdam locis, & illic rursus eisdem laudes perficiunt, & Martyrianos seipsos cognominauerunt, nimirum propter eos qui pro idolis martyrium subierunt. Alij porrò rursus ex his adhuc profundius quiddam cogitantes, uelut pro stultitia sua, consiliario intelligentia sua usi dixerunt, Satanas magnus est & fortior, & multa hominibus mala facit. Cur non potius ad hunc confugimus, & ipsum adoramus, ipsumq; honoramus, & ipsi laudes dicimus, quo propter blandum cultum non faciat nobis mala, sed nobis, ut qui serui ipsius sumus facti, parcat, atque sic etiam hi Satanianos seipsos cognominauerunt. Horum uero hæresim hic simul composuimus cum prædictis de quibus nunc dicturi sumus, nam æqualiter sub dio progressi, & à ueritate digressi, precibus ac hymnis uacauerunt. Verum omnia quidem hæc ridicula & innoxia erant, & mentem à ueritate abducere non poterant. Non enim in CHRISTI nomen esse dicebãtur, sed in totum Græci. Nunc uero ab illis primis sunt hi, qui nunc uocantur Massaliani, quorum neque principium, neque finis, neque caput, neque radix: sed per omnia sunt sine fulcro, & sine principe, ac seducti, non habentes omnino fulcrum nominis, aut statuti, aut ritus, aut legislationis. Videntur itaque hi simul uiri & mulieres, nimirum in CHRISTVM se credere dicentes, uelut qui renunciauerint mundo, & de proprijs bonis secesserint. Simul autem permixtim uiri cum mulieribus, & mulieres cum uiris in eodem loco dormiunt, in uicis & plateis æstatis tempore, eo quod non habent possessionem, ut, inquiunt, in terra. Non sunt autem impediti, & extendunt manus, ac petunt, uelut uictu carentes & nihil possidentes, uerba uero ipsorum similia sunt sermonibus insipientium. Quæcunque autem ex ipsis interrogaueris, is illum

Adoratoria ubi fuerint.

Sicima, Neapolis.

Luppicianus prætor.

Martyriani.

Sataniani.

seipsum

seipsum esse dicit, quemcunq; tandem uolueris. Siue enim Prophetam dixeris, dicet, sum Propheta: siue CHRISTVM nominaueris, dicit, sum CHRISTVS: siue patriarcham, eodem nomine seipsum impudẽter nominat: siue angelum, etiam seipsum sic uocat. Et in summa, ò hominum uanitatem, ieiunium omnino ignorant, sed uel orationibus uacantes, & ab hora secunda aut tertia, aut etiam nocte si famem perceperint, omnia intrepide operantur edentes ac bibentes. Cæterum de turpitudine aut libidine non ualde possum scire, uerumtamen neque ab hac absunt, præsertim quum simul in communi dormiant uiri ac mulieres. Hi uero etiam in Antiochia sunt à Mesopotamia digressi. Habuerunt autem noxiam hanc opinionem ex immodestia simplicitatis quorundam fratrum. Quidam enim ex nostris fratribus et orthodoxis, non cognoscentes mensuram conuersationis uitæ in CHRISTO, quæ præcipit renunciare mundo, possessionibusq; proprijs, & à pecunijs alienum esse, uendereq; sua & dare pauperibus: accipere uero crucem, & sequi in ueritate, non ociosum, neque sine operatione, neque intempestiue cibum capientem, neq; hunc alieno labore partum, uelut uespa cum apibus solet, uerum operari proprijs manibus, quemadmodũ etiam sanctus Apostolus Paulus mundo renunciauit, præco existens ueritatis. Cuius manus non solum sibijpsi sufficiebant, sed etiam his qui cum ipso erant, non quod illi fuerint ociosi, sed simul affuerunt ipsi in operatione, uelut alicubi gloriatur, ac manifestissime docet dicens: Qui non laborat, neque edat: quidam, inquam, ex prædictis fratribus, uelut à Mane edocti fortassis, ut ita dicam, eo qui à Perside ascendit, docuerunt quædam quæ non oportebat sic esse, uerum potius cõsiderare decebat tales, quæ præcepit diuinus sermo his, qui nihil operantur. Seduxit enim quorundam opinionem sermo à Saluatore dictus: Operemini non cibum qui perit, sed qui manet in uitam æternam. Arbitrãtur autem eum, qui perit esse honestam operationem, cuius laborem habemus ad iusticiam, quæ sanè implebatur in Abraam per uitulum: & in labore uiduæ per Heliã: & in operatione ipsius Iob, per filios ac seruos & iumenta ac possessiones: & in omnibus Dei seruis, qui ad iusticiam laborant proprijs manibus, ad impertiendum etiam indigentibus. Quemadmodum etiam in singulis monasterijs, tum in Ægyptiorum regione, tum in alijs omnibus sic laborant ad iusticiã, uelut apis, in manibus quidem habens ceram opificij, in ore uero guttas mellis, cum propria hymnifera uoce, uniuersorum Dominum iuxta proprium sensum laudat, uelut Solomon testatur: quod Sapientiam honorãs producta est. Sic etiam serui Dei, qui uere in firma ueritatis petra fundati sunt, & domum suam secure ædificant, proprijs manibus tenues suas operationes operantur iuxta uniuscuiusque artem: in ore uero omnem fermè diuinam Scripturam annunciãt, citraq; fatigationem & impigre frequentes agunt uigilias, partim in orationibus, partim in psalmodijs. Perpetuò autem conuentus ex more statuto ordinatos faciũt, uersanturq; interdiu semper assiduis iuxta interuallum horis, preces ad Deum irreprehensibiliter cum multa humilitate, & doloroso eiulatu sursum emittentes. Et proprijs manibus, uelut dixi, operantur, unà cum spirituali operatione, ut ne egentes fiant, & in simulationes humanas incidant, ita ut non amplius impio ueritatem dicere possint, neq; extra sordes esse hominum iniustorum diuitum & circumuenientium pauperes, neque extra cibos horum esse, quum non possint ex iustis laboribus quotidianum habere alimentum, sed cogãtur propter ocij egestatem mensæ diuitum participes fieri. Quapropter præcipit diuina Scriptura, Ne cupias cibos diuitum, hi enim hærent ex uita mendaci. & rursus in alio loco dicit, Quod oportet tales sibijpsis parare, si uero insatiabilior es, ne concupiscas ipsorum cibos. Hac enim parte gloriam repererunt pueri in Babylone, qui abnegauerunt mensam regis, et maluerunt seminibus contenti esse, quàm mensa frui: & cibis ac pecunijs & gloriæ renunciauerunt. Sic Moses maluit coaffligi cum populo Dei, quàm frui thesauris in

Vitæ Christianæ renunciationis ratio.

"

"

"

"

Cibus qui perit, quis sit.

Monasteria laborãtium suis manibus.

Ægypto, operans autem proprijs manibus, adeptus est prophetiam. Ouiũ enim hic pastor constitutus fuit, generosus ille & filius filiæ regis, ut ne ociosum ederet panem. Sic etiam docet pater noster Iacob, dicẽs ad Laban, Da mihi quod agam, ut labore acquiram proprium panem: & ipsi rursus pastura pecoris demandata est à proprio socero, ut ne ociosum panem edant iusti. At uero Apostolis dictum est, ut contenti sint prædicatione uerbi, ut ne occupati sint iter facientes à ciuitate ad ciuitatem, & à loco ad locum, ad prædicandum. Dignus est enim operarius mercede sua. Et sufficit operanti alimentum suum. Sed & pastoribus similiter propter assiduam occupationẽ circa populos, & ecclesiasticam administrationem, & frequens ministerium, dicit diuina

Laboris in Euangelio ratio.

» Scriptura: Quis pascit gregem ouium, & de lacte ipsius nõ edit? Aut quis plantat uineam, & de fructu ipsius non participat? Et dicit: Laborantem agricolam, oportet primũ » fructuum participem fieri: quo presbyterum aut episcopum non quotidiano alimento destitutum cõstitueret, inhortans populos, ut ex iustis laboribus tribuant sacerdotibus, quæ ad alimentum pertinent, per primitias & oblationes, atq; alia. Quorum potestatem habentes hi, qui ex Deo constituti sunt ad deducendum populos, neq; his utuntur ad satietatem, qui Deo perfecte complacere uolunt. Nam & ex ipsis Dei sacerdotibus quidam, unà cum prædicatione uerbi imitantes sanctum ipsorum post Deũ in CHRISTO patrem, Paulum inquam, sanctum Apostolum, etiam ipsi prouiribus, etiamsi non omnes, attamen plures proprijs manibus operantur, qualem tandem iuxta proportionem dignitati & ecclesiasticæ curæ assiduitati conuenientem repererint artem: quo cum uerbo & prædicatione, conscientia ipsa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & sibijpsi suppeditat, fratribusq; ac indigentibus impertit ministerij fructum, ex primitijs inquam, & oblationibus, & ex manuũ labore partis, propter excellentem affectionem erga Deum, proximis ultrò impertiens. Quanquam ipsi ad hoc non cogantur, neq; deputati sint, sed iusticiæ labores & operationẽ ecclesiasticam habeant, & secundum iustitiam alantur, uerum propter excellẽtem uoluntatis promptitudinem ipsi hoc faciant. Desiderat enim diuina ipsorũ anima, & in timore Dei firmata, et ex Spiritu sancto cognitionẽ adepta, cœlestes diuitias, quę sunt secũdum iusticiam cum laude & gloria & recte factorum merito, quæ sunt per diuina dogmata & diuinũ studium sanctæ Scripturæ, & eloquiorũ Dei: & per psalmodias ac communiones, sanctaq; ieiunia ac castitatem & uitæ conuersationem: & per operationem per manus iustitiæ gratia cum promptitudine laborandi. Sed & in alia forma præoccupati sunt ijdem uenerandi nostri fratres, qui in monasterijs per Mesopotamiam degunt, quas & mandras, hoc est ouilia siue cohortes appellant, nam comas muliebres producunt, & sacco conspicuo incedunt. Oportebat autem filios sanctæ Virginis matris nostræ Ecclesiæ esse reuerendos in tonsura, & colere Deum occulte uidentem occulta, & retribuentem in conspicuo, uelut scriptum est: atque hoc honesto habitu, propter externos; & non uelle accipere à uidentibus mercedem ac gratiam. Alienum enim est à catholica Ecclesia, saccus conspicuus, & coma extenta à prædicatione Apostolorum. Vir enim, inquit, non debet nutrire comam, quum sit » imago & gloria Dei. Quid uero fit peius & contrarium? Hi barbam quidem formam uiri resecant, capillos autem capitis sæpe nutriunt. Et de barba quidem in constitutionibus Apostolorum dicit diuina Scriptura ac doctrina. Ne corrumpas, hoc est, ne seces pilos barbæ, neq; meretricio more ob comam efferaris, neq; superbiam in progressu iusticiæ exemplum habeas. Decebat enim Nazoræos hoc solum propter figurã. Figura enim ducebantur ueteres eius, quod futurũ esset, habentes comam in capite propter orationem, donec uenit oratio mundi, & perfecta est. Caput enim apparuit CHRISTVS unigenitus filius Dei, & cognitus est mundo qui semper est, & non cognoscitur ab omni humana natura, sed solum à quibusdam, qui in ipsum crediderunt

Comã mulierẽ munientes

Saccum gestantes.

Barbã secãtes Latinos uidetur notare.

runt: quo quum cognouerimus caput, non dedecore afficiamus caput. Non enim proprij capitis gratia dicit, sed à proprio in CHRISTVM irruit ludibrij opus. Quare dicit Apostolus, Ipsa natura non docet uos, quod uir quidem si comam nutrit, ignominia ipsi est? Hæc autem ignominia non laudabilis est, uelut illa quæ dicit, Turpitudines & ignominias contempsi. Non enim propter Deum est uirtus, etiamsi propter Deum assumpta fuerit, sed propter contentionem sunt hi mores: quum præterierit figura legis, & uenerit ueritas. Dicunt autem, Si quis uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei. Reiecit igitur eos, qui talia operantur ac faciunt, & in contentione sunt, à statutis Apostolorum & ab Ecclesia Dei. Cæterum hæc coacti sumus dicere propter prætextum prædictorum Massalianorum. Nam & ipsi accepto hinc opinionis morbo, & cogitatione euersi, à ueritate exciderunt, & constituta est hæresis in uehementi atque alijs malis. Hæc sunt, quæ de his audiuimus, qui in ludibrium mundi prodierunt, & impuram opinionem ac sermones euomunt, instabiles autem sunt & desperati, & extra ædificationem Dei progressi. Vnde de his pauca exequuti, rursus confutationes ipsorum faciemus. Et primum quidem, quod mulieres cum uiris simul esse, neque à ueteri consuetudine eorum, qui natura coniugia habuerunt, iusta ratio decernit, sed uirum & uxorem simul, unum ad unam, uelut Adam ad Euam, & Sarra ad Abraam se habuit, & Rebecca Isaac coniuncta fuit. Tametsi enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt. Porcorum enim esset hæc forma, & pecorum talis coniunctio. Hi uero magis in admirationem nos ducunt, dum confitentur ipsi se coniunctionem cum mulieribus non habere, quum uice uersa magis ludibrium efficiant, & perfectam suam ipsorum turpitudinem ostendant. Etiam si enim uxores haberent tales, sparsim, & non permixtim has habere debebant. Si uero etiam sunt in coniugio, non oportebat ipsos coniunctionem uiri ad uxorem, ex Deo cum honestate & reuerentia ac scientia ostensam, ex propria libertate in medium proferre ac exponere. Si uero etiam abstinent à mulieribus quidam, in castitate degentes ac continentia, contumelia afficiunt iusticiam, per stoliditatem: & uirtuosam uitæ conuersationem, per immodicam operationem in insipientia, quum hoc non fecerint Apostoli, non ante Apostolos Prophetæ hoc constituerint. Moses itaque in deserto quum assumpsisset laudum celebrationem, canit Deo canticum, reuersus ex mari dicēs: Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equū & inscensorem proiecit in mare: simul autem acclamabant ipsi uiri, & nusquam mulieres: quo bene ordinatam disciplinam ostenderet, quo reuerentiam bonæ disciplinæ legis Dei prædicaret. Deinde postea dicit, Et quum accepisset Maria tympanum, incepit inter mulieres & dixit, Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est: & mulieres simul acclamabant contribuli & eiusdem generis existenti, & in quadam parte præminenti. Ex quo coarguitur imprudens & impura intelligentia eorum, qui permixtim operantur aliam doctrinam. At de resurrectione dicit Propheta, Et plangent secundum tribus, tribus ex aduerso tribus, tribus Nathan per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas: Tribus Iuda per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas, & cætera. Sic etiam Apostoli præcipiunt Ecclesiæ. Sic & Dominus præcepit in Euangelio, ab una nobis exemplum prædicans, dum dixit Mariæ, Ne me attingas, nōdum enim ascendi ad patrem. Sic Giezi accedit ad Sunamitidem, repellens hanc ut ne ordinem uiolaret, ut ne statutum prophetarum contumelia afficeret. At Propheta Spiritu sancto ductus dolentem uidebat Sunamitidem, consolationis autem gratia transgressus est ordinem, & suscepit ad tempus consolationem propter mulierem, æquale ratus attingere mulierem pedes ipsius, afflictioni illius & mœrori mentis. Et quid opus est mihi multa dicere de his, qui canes imitantur, & sues æmulantur? Cæterum de eo quod

Vxores patribus multæ, nō in una domo.

Viri à mulieribus seorsim degant.

quiſque ſeipſum dicit CHRISTVM, cui prudenti non uideatur inſaniæ eſſe hoc dogma, aut etiam quod dicit, Propheta ſum ego. Quæ enim Prophetæ ſpecies apud ipſos apparet? Aut quale factum CHRISTI admirandum ſit? Si uero ipſe eſt CHRISTVS, in qualem Dominum ſperat aut credit? Quid ſunt erronea uaniloquia? Quid ſtolidorum dogmata? Verum ſufficient & de hac, quæ contra ipſam dicta ſunt, & hactenus ſatis ſit, ut uniuerſam noſtrã de his tractationem abſoluamus ac obſignemus, quum Deus nobis illuxerit, & auxilium tulerit, uelut confiteri par eſt, et ex tota anima ac mẽte ipſi Domino gratias agere, quod promiſſum quod polliciti ſumus per ipſum Dominum abſoluere digni facti ſumus, dum contra hæreſes, inquam, narrationem ac confutationem fecimus, ſimulq; reuelauimus quid ab unaquaq; agitur, iuxta noſtrã humanæ tenuitatis facultatem. Hucuſq; enim octoaginta hæreſon, de quibus audiuimus & cognouimus in mundo, numerum & appellationes, & quarundam etiam dicta prætextusq; ac habitus, propoſita item ac cauſas, citra ullum defectũ oſtendimus,

Epilogus.

» & admiratione ducti ſtupemus de eo, quod in diuina Scriptura dictum eſt: Sexaginta ſunt reginæ, & octoaginta pallacæ, & iuuenculæ quarum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea. Quum igitur de Pallacis his octoaginta dixerimus ab initio, Barbariſmo & Græciſmo & Scythiſmo & Iudaiſmo & Samaritiſmo, quæ ſunt appellationes uxorum non legitimarum, neq; à rege dotatarum, neq; enim filij ipſarũ in Teſtamẽtis hęredes eſſe poſſunt. Natura etenim ſunt ſeptuaginta quinq;, & harum matres quinq;. Quemadmodum autem Græciſmus eſt à quo Græci, & Iudaiſmus à quo Iudæi, Samaritiſmus à quo Samaritæ, ſic Chriſtianiſmus à quo defracti ſunt uelut rami hæreſes ſegregatæ, in nomen quidem CHRISTI appellatæ, non autem exiſtentes ipſius, ſed partim longe ac multum ab ipſo diſtantes, partim in minima diſtãtia diſſitæ, exhæredes & alienas ab ipſo ſeipſas fecerunt. Et filij ipſarum non ſunt legitimi, ſed extra progreſſi, & nomine ſolum CHRISTI appellati, reſtat ac ſupereſt nobis demonſtratio de ueritate ipſaq; columba, quæ ſola à ſponſo laudatur. Et quum in ocio nos ſimus, & Deum ualde rogauerimus, breuem quidem diſſertatione, certam autem & munitam traditione apologiam ac defenſionem pro ueritate deinceps faciemus, nõ quod hæc poſtrema ſit, ſed prima, & iam à nobis ſuperius ante hæreſes in aduentu CHRISTI prolata. Nunc autem prima eſt, & CHRISTO coniuncta ſancta ſponſa ab aduentu ipſius in carne, quæ ſanè eſt cum ipſo Adam formata, et inter patriarchas ante Abraam prædicata, & poſt Abraam credita, & per Moſem reuelata, & in Eſaia prædicta, in CHRISTO uero oſtenſa, & cum CHRISTO exiſtens, poſtea uero à nobis in poſtremis laudata. Oportet enim certantem primum certamini inſtare, laboriq; ac alijs certaminis luctis, quo poſtea corona ablata, cum corona in exultatione degat, non quod corona poſtrema ſit, ſed luctæ quidem prępoſita eſt, poſterius autem datur in gaudium & exultationem fatigato. Hæc porrò de his loquuti ad prædictos ſermones redeamus, ut oſtendamus quod octoaginta quidem ſunt pallacę, ſexaginta uero reginæ. Vna autem Virgo & caſta & ſponſa ſimulq; columba & agna, ciuitas item Dei ſancta, & fides & fundamentum ueritatis, & petra firma, contra quam portæ inferni non prævalebunt. Quando uero in omnibus, inuocato Deo, cõſequuti ſumus ut promiſſum expleuerimus, tractationem uidelicet contra omnes hæreſes, in qua uſque ad Maſſalianorum hæreſim peruenimus, et ipſam deniq; hanc conculcauerimus Euangelij calceamento, uelut chamæleontem multipedem, deformem, informem, graueolentiam ſpirantem: in omnibus Deo gratias agamus, & glorificemus Patrem in Filio, Filium in Patre, cum ſancto Spiritu, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Chamæleon.

Compen-

Compendiaria uera doctrina de fide catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ.

QVum multiformia & multifaria ac multifida obliquorum aduerſariorum cõſilia tractauerimus, et proterua dogmata ſecundum ſpeciem ac genus diſtincta, uana & putida per uirtutem Dei redarguerimus, & incenſos blaſphemiarum turpiloquio rumq; ac inſuauiſſimorum ipſarum myſteriorum de unaquaq; hæreſi proficiſcentium fluctus tranſnatauerimus: uix tandem à quæſtionibus undiquaque extricati, & ipſarum improbitatem tranſgreſſi, tranquillis ueritatis regionibus appropinquauimus. Omnem quidem maris difficultatẽ progreſſi, & omnem tempeſtatẽ ſpumasq; ac undarum eleuationes perpeſſi, commotionem uero, ut ita dicam, uertigines, breuiaq; nõ uulgaria, & locos feros ac immanes conſpicati, in periculoq; horum per ſermones cõſtituti, nunc pacis portum uidentes, rurſus obſecramus Dominum ut ad ipſum appli care nobis cõtingat. Iam enim ab omni timore & turbatione ac nauſea leuati, optimoque habitu à firma tranquillitate ac ſecuritate inſpirante, & ſereno portu recepti, ſpiritu gauiſi ſumus: multa quidem, ſi uerũ dicere oportet, in his mala & contumelias non uulgares perpeſſi, per terram ac mare pedibus ac manibus itinere confecto, terræ aſperitates, & deſerti difficultates, & prædictorũ pelagorum pericula experti. Proinde ciuitatem uidentes ad ipſam feſtinemus ſanctam Hieruſalem, & Virginem CHRISTI ac ſponſam, ſecurumq; fundamentum ac petram, & reuerendã matrem noſtram, tempeſtiuiſſime et ipſi dicentes: Venite aſcẽdamus in montem Domini, & in domũ Dei « Iacob, & annunciabit nobis uiam ſuam, & cætera. Age igitur, uos CHRISTI filij, filij ſanctæ Dei Eccleſiæ, qui hoc opus octoaginta hæreſeon placide percurriſtis, & mecum immenſam illam prædictarum prauarum doctrinarum amplitudinem trãſnatastis, & tantum deſertum penetraſtis horrendum illud ac ſiticuloſum, inuocemus uniuerſorum Dominũ: & quum iam olim hoc concupiuerimus, & in ſingulis locis harũ hæreſeon, uelut in Merrha loco, & ſiticuloſo horrendoq; ac imperuio deſerto, ſemper obliquis ipſorũ doctrinis occurrerimus, inclamemus etiã ipſi, Quomodo deſiderat « ceruus ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Et rurſus, Quãdo ueniã, « & uidebo faciẽ Dei? Quapropter citius & ipſi inuocemus, nõ uelut ille uocabat ſponſam, qui ſponſus ipſius eſt & Dominus ac herus, & rex & Deus & propugnator, ſed uelut ſerui Dei nos inuocemus, et eadem quę ipſe protulit, dicamus, Veni de Libano « ſponſa, quoniam tota pulchra es, & macula non eſt in te, paradiſus magni opificis, « ciuitas ſancti regis, ſponſa immaculati CHRISTI, uirgo caſta, ſoli uni uiro in fide deſponſa, illuſtris & promicãs uelut matutinus aër ac aurora, pulchra ut Luna, electa ut Sol, pauor qualis eſt ab ordinato exercitu, quæ beata prædicaris à reginis, & laudibus celebraris à pellicibus, quæ à filiabus laudaris, ut inalbata, & in dilectum tuum innitẽris, quæ ungenta ſpiras, quæ à deſerto aſcẽdis, uelut uirgula fumi, qui prodit à ſuffitu myrrhæ & thuris, & de omnibus pulueribus ungentarij, qui dedit ſibij ipſi boni odoris fragrantiam, quem conſpicata dixit, ungentum euacuatum eſt nomen tuum. Propterea iuuenculæ dilexerunt te, quæ ſtas à dextris regis, induta fimbrijs, deauratis uariegata, quæ nihil tenebroſum habes, aliquando quidem denigrata, nunc autem pulchra & inalbata: quo in te conſtituti à negocijs hæreſeon, quæ nos præceſſerunt, odioſiſſimis quieſcamus, & à tempeſtuoſis earundem motibus quieſcamus, et in te ſancta mater noſtra Eccleſia, & in ſancta tua doctrina, & ſancta ac ſola Dei fide in ueritate rẽfrigeremur. Cæterũ incipio de hac ſancta ciuitate Dei miracula narrare. Nã quæ glorificata dicta ſunt de ipſa, uelut ait Propheta, Glorificata dicta ſunt de te ciuitas Dei: « nemo hominum aſſequi poteſt, ab incredulis autem ſunt aliena, credẽtibus autem hominibus ex uere pijs, ex parte, & in perfectionis promiſſione ab ipſorum Domino exhibebuntur in regno cœlorum, ubi ipſa ſancta Virgo & hæres cũ proprio ſponſo, in cœlo ſortem ac hæreditatem habet. Et primum quidem Deus, qui Deus nobis eſt in

Vngentum euacuatum.

omnibus, exiſtit his qui ex ſancta hac Eccleſia geniti ſunt. Hæc enim prima demonſtratio eſt de ueritate, & fundamentū fidei ſolius huius Virginis & ſanctæ columbæ ac innocentis. De qua Dominus in Spiritu Solomoni reuelauit in Cantico canticorum, & dixit: Sexaginta ſunt reginæ, & octoaginta pallacæ, & iuuenculæ quarum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea, cum additione uocis Mea, & Mea. Ipſius enim eſt columba, & ipſius perfecta, uelut aliæ dicantur, & non ſint, ipſa autem duplex nominetur. Nam de alijs non dixit, octoaginta ſunt pallacæ meæ: ſed reginis quidem propter glorioſam appellationem, honoris coniunctionem attribuit. Verum de pallacis perfectam alienitatem pronunciauit: quarum numeros quum iuxta figuratam ſpeculationem nominatim expreſſos accepimus, elaborare in hoc loco cogimur, ut ne quid tranſgrediamur uelut frigide rem tractantes, ſed in ueritate ſermones per ueras Scripturas ueris ſpeculationibus expendentes. Numerus enim ſcriptus uniuſcuiuſque argumenti minime fallax eſt, & quod in numero poſitum eſt, uanum quid eſſe non poteſt, neque uelut ocioſum in Scriptura æſtimari. Reginę autem ſunt, quæ iam antea in genealogiam nomina dederunt animæ. Quemadmodum enim regem comitantur multitudines magnæ, rex autem eſt caput: ſicut quū in corpore multa ſint membra, à capite unus homo numerabitur, ſic ab uno rege tota multitudo, quę ſub rege eſt ad unum reputabitur. Regina itaque appellata eſt generatio in CHRISTO, non quod omnis generatio ſiue progenies regnarit, ſed quod una quæ agnouit Dominum, per appellationem uiri cauſa, regiam dignitatem ac ordinem habeat. Verbi gratia, Adam & tota ipſius generatio regina numerabitur, principatus item ipſius & patriarchatus, qui regnauerunt cum his, qui cum ipſo fuerunt, propter cognitionem Dei, & primam formationem qua formari dignus factus eſt: & quod primus pœnitentiam oſtendit, uelut rerum conſequentia habet. Deinde poſt hunc Seth, & uniuerſa cum ipſo humana natura, & Enos, & Caianan, & Maleleel, & Iared, & Enoch, & Mathuſala, & Lamech, & Noë: his ſanctis ex ordine in numero per generationes enumeratis, quorum numerus apud Matthæum indicatur. Sexaginta enim & duæ generationes ac patriarchatus apud ipſum habentur, per nomina præſtantiorum uirorum, qui cognitionem Dei habuerunt, aut propter aliud recte factum regiæ gloriæ ac fortitudinis participes fuerunt. Catalogus numeri habetur uſque ad CHRISTI aduentum. Ab Adam enim uſque ad Noë præterierunt generationes decem. Et à Noë uſque ad Abraam aliæ decem. Ab Abraam uero uſque ad Dauidem generationes quatuordecim. A captiuitate uſque ad CHRISTVM, generationes quatuordecim: ut ſint ab Adam uſq; ad CHRISTVM ſexaginta duæ generationes. Quæ ſanè ſexaginta per compendium numeratæ ſunt. Nam quum & in deſerto ſeptuaginta duæ ſtirpes palmarum eſſent, ſeptuaginta nominantur: & ſeptuaginta in montem uocatis, reperiuntur ſeptuaginta duo, cum Elad et Modad: et ſeptuaginta duo fuerunt, qui interpretati ſunt tempore Ptolemæi, uerum compendij gratia ſolemus dicere interpretationem Septuaginta. Sic etiam nunc ſexaginta reginæ, ut puto dictæ ſunt, exemplo ſuperno & inferno numero, propter medium ſexaginta numerum, ad figuras & allegorias perfectæ ſpeculationis. Nam per ſex decadas contingit, ut expleatur circuitus ſex dierum, quo cōiungantur ab unaquaq; generatione ſanctæ animæ, quæ in Deo regnauerunt ſecundum fidem. Hinc enim etiam ſex hydriæ reperiuntur in Cana Galilææ lapideæ, quæ ubi defeciſſent exhauſtę, rurſus implebantur, capientes in ſe ſingulæ metretas ſiue amphoras duas aut tres, menſuræ ueteris ac noui Teſtamenti, & plenitudinis ipſius Trinitatis, quæ ſanè ab aqua in uinum meracum tranſmutatæ ſunt, ad exhilarādas nuptias & filios hominum impletæ. Hinc enim ſexangulare uocatur apud externam philoſophiā, quod per ternarium ac ſeptenarium, ad numerum uiginti unius menſuratur. Cuius ſexanguli ſignificatio, eſt impletio uniuerſi

Ocioſum nihil eſt in ſcriptura

Reginarum appellatio, & numerus ſexagenarius.

Generationū ab Adam ad Chriſtum catalogus, anni 6200.

Numerus integer, redundante relicto compendij gratia.

Sexāguli ratio

uersi ſpacij ac amplitudinis quæ uidetur, eo quod quadrifariam habet quadrangulũ, & fulcrum ac ſuperni faſtigij tectum, ſenarium numerum efficit. Cęterum ut ne latius extendam ſermonem, rurſus hęc dicta ſufficere arbitror de ſexaginta reginis uſque ad CHRISTI aduentum, hoc eſt ſexaginta generationibus numeratis. Poſt CHRISTVM uero uſque huc generationes deinceps ſunt, uelut ipſi Domino ſoli cognitũ eſt. Non enim amplius ſecundum generationes prolati ſunt ab aliquibus numeri, aut digeſti ac diſtincti, eo quod obſignatus eſt huiuſmodi argumenti numerus, & cõcluſus per harum reginarum numerum, uſq; ad ipſius in carne aduentum numeratum. Deinceps enim poſteriores ſcriptores, aut librorum conditores, aut chronographi, aut hiſtoriographi, non amplius generationes numerant, ſed regum ſucceſſiones ac tempora, iuxta numerum annorum uniuſcuiuſque regis. Quare omnino ualde bene, qui prudens eſt, cognoſcere poteſt, quod & ab hac quæſtione ac argumento, uniuerſum tempus ſectum eſt in ſexaginta duas generationes, uſque ad CHRISTI numerum: eo quod non amplius poſt CHRISTVM, iuxta hoc propoſitum, mundi tempora per genealogias numerantur: qui mundus in una counitione perficitur, quæ iuxta immutabile bonæ uoluntatis Dei firmamentũ cognoſcitur. Quare ab eadem & ſęculi conſummatio abbreuiatur, & trãſitus ad futurum ſæculum impletur. Quapropter dicit, Vna eſt columba mea, perfecta mea: tanquam uſq; ad ipſam omnia perficiãtur, & tempora & temporũ partes, anniq; ac generationum interualla, ſiue ſecundum reges, aut conſules, aut olympiadas, aut principatus mundus ſeipſum numerauerit. Octoaginta porrò ſunt pallacæ in medio reginarum, & ante regnum in carne, hoc eſt fidem, & ipſam hanc nympham ſponſamq; ac uirginem immaculatam, & columbam: quę ſola eſt matri ac genitrici. Eccleſia enim eſt ab una fide genita, generata autem per Spiritum ſanctum, una ſoli & uni genitrici. Et quotquot poſt hanc uenerunt & ante ipſam, pellices nominantur. Quæ ſanè in totum non alienæ factæ ſunt à teſtamẽto & hæreditate, non tamen dotatæ à Verbo, neque ſuſceptionem ſancti Spiritus adeptæ, ſed ſolum coniunctionem ſub conſcientiam ad uerbum nactæ. Bene enim interpretatus eſt Hebræus pellicem, dum dixit: Pheleg eſtha. Pheleg enim ſignificat uxorem, eſtha dimidiam, quaſi dicat dimidiũ uxoris. Quantum equidem ad Dominũ attinet, omnes uocauit ad libertatẽ Lux ipſa, dum ait, Donec habetis lucem uobiſcum, in luce ambulate, Et ſanctus Apoſtolus dicens, Vos autem diei eſtis Filij, & Filij lucis. Et rurſus in diuina Scriptura, Qui facit mala, odit lucem, & nõ uenit ad lucem. Sic etiam pellices non in conſpicuo, neq; in perfectione, neq; cum dote ducuntur à uiris, etiamſi enim coniunctionem habuerint eædem ad corpora uirorum, non tamen liberæ uxoris honorem & appellationem ac firmitatem, & dotem & ſponſaliorum dotationem ac ingenuitatem habere poſſunt. Pellices itaq; ſunt hæreſes cõſequenter numeratę, uelut ſuprà dixi, octoaginta. Nec uero miretur quis, ſi etiam alijs nominibus unaquæq; harum appellatur in ſingulis regionibus. Sed & illud obſeruandũ eſt, quod unaquæque hæreſis ſæpe rurſus ſeipſam in multas partes fidit, & in uaria nomina ſciſſa eſt. Nõ enim eſt hoc mirum, ſic enim res ſe habet. Octoaginta uero unius numerũ reperimus. Vnius quidem, propter unam ab omnibus diſtinctã, quæ ſoli ſponſo obtigit, & quã ipſe confitetur tali appellatione, nempe, Vna eſt columba mea, & perfecta mea: tanquam omnes pellices degeneres ſint, et non in innocentia menſurentur, neq; in caſtitate ac manſuetudine. Sunt quidẽ igitur ab initio coniunctę Barbariſmo & Scythiſmo, uſq; ad prædictos Maſſilianos ſeptuaginta quinque numero: & Græciſmus, ex quo Græcæ hæreſes: & Iudaiſmus, ex quo Iudaicæ: & Samaritiſmus, ex quo Samaritice, ita ut his tribus ad numerũ ſeptuaginta ſeptem appoſitis, octoagenarius numerus impleatur, & una ſuperſit, hoc eſt ſancta catholica Eccleſia, & Chriſtianiſmus reuera ab initio appellatus, & cũ Adam, & ante Adam, & ante omnia ſæcula cum CHRISTO, uolun-

Annorũ poſt Chriſtũ ratio

Pallacarum ratio.

uoluntate Patris & Filij & Spiritus ſancti: & cum omnibus qui ſecundum generationes Deo placuerunt, creditus, & in ipſius aduentu in mundo clare reuelatus: & nunc poſt hæreſes hos omnes, pellices uidelicet, rurſus à nobis iuxta orationis conſequentiam celebratus. Ipſum enim Verbum in Canticis ſic ex ordine numerauit, Sexaginta reginæ dicens, & octoaginta pellices, & iuuenculę quarum non eſt numerus. Vna autem eſt, inquit, columba mea, perfecta mea: una eſt matri ipſius, electa genitrici ipſius. Et poſtea oſtendit quomodo apud omnes reperietur, uelut honoratior & præſtãtior omnibus exiſtens, & omnibus imperãs, & ipſi ſola electa. Cuius liberi hæredes regis & liberi ueri, utpote filij promiſſionis, & non filij ancillæ, neq; pellicis, neq; aliarum ſine numero poſitarum. Tametſi enim à Chettura pellice habuit Abraam filios, tamen nõ ſunt cohæredes cum Iſaac filij Chetturæ: dona uero acceperũt legati nomine, quo figura maneret in allegoriã Verbi, ut ne quis deſperet à uocatione CHRISTI. Nam dona quæ dedit Iſmaëli & filijs Chetturæ, figura erant futurorum bonorum, ad conuerſionem animarum ad fidem & ueritatem. Ipſi equidem Agar ancillę et ab Abraam
» eiectæ: ut quæ ſeruiebat infrà in Hieruſalem cum filijs ſuis, de qua dictum eſt, Abieci
» matrem ueſtram, et rurſus, Dedi libellum repudij in manus ipſius: huic ancillæ Agar inquam, magis ſignificanter ob ſpem reditus, utrem aquę dat: quo lauacri regenerationis uim oſtendat datam eſſe incredulis ad donum uitæ, & ad conuerſionem omnium gentium ad ueritatis agnitionem. At filijs Chetturæ dona erant, pecuniæ præſentes, aurum & argentum ac ueſtitus: & in myſterio concluſit Abraam in peris, thus & myrrham & aurum regum Sodomorũ & Gomorrhæ: quando Chodollogomor et Barſa, ac reliqui, captiuitatem à Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos deprædati ſunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab unoquoq; opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem diripuerũt: quam reduxit Abraam tunc à cæde regum, & neq; auertere ea, quæ iam Deo deſtinata erant, auſus fuit, ſed dedit ipſam cum alijs dono filijs ſuis ex Chettura, uelut in traditionibus Hebræorum reperimus. At uero in CHRISTI aduentu, quum ijdem filij Abraam ex Chettura, eiecti eſſent ab Abraam, & diſceſſiſſent, & habitaſſent in partibus Arabicis Magodiæ regionis: Magi qui ex ſucceſſione ſeminum illorum deſcenderunt, eadem dona in participationem eiuſdem ſpei, CHRISTO in Bethlehem obtulerunt, quando ſtellam conſpicati uenerunt. Quorum donorum manifeſtã certitudinem Prophe-
» ta declarat dicens, Priuſquam nouerit puer uocare patrem aut matrem, & capiet uim Damaſci, & ſpolia Samariæ contra Regem Aſſyriorum. Hæc enim à Damaſco in temporibus Abraam, uelut antea dixi, à regibus qui uenerant, accepta ſunt, & à Samaria. Quando igitur accepit ipſa, priuſquam noſſet uocare patrem aut matrem, quando uenerunt Magi, & aperuerũt peras ſuas, ſiue theſauros, uelut aliqua exemplaria habent, & obtulerunt myrrham & thus & aurum? Et uides, quomodo ueritatis ratio ac conſequentia ſe ſe habet? Quod hæ hæreſes pellices ſunt, & filij ipſarum dona acceperũt: ut quæ nomen ſolum acceperint, & nomine ſolum CHRISTI appellatæ ſint, & paucos ex diuina Scriptura ſermones ſuſceperint, ut per ipſos intelligant ueritatẽ ſi uelint. Si uero noluerint, & reflexerint ad Herodem: admonentur enim ut ne reflectãt ad Herodem, ſed per aliam uiam redeant in patriam ſuam: & non fecerint imperata, fruſtra fuerunt ipſis dona, uelut illis aduentus fuiſſet, ſi reflexiſſent ad Herodẽ: eo quod ſimiliter adulterent eædem hæreſes diuinarum Scripturarum doctrinas. Hæ igitur ſunt octoaginta pellices, quarum hic numerus habetur expreſſus. Et illæ reginæ ſunt animæ ſecundũ generationes numeratæ, hoc eſt uiri & patriarchæ. Iuuenculæ uero, quarum non eſt numerus, ſunt in reliquis per totum mundũ philoſophijs, & uniuſcuiuſque animæ conuerſationibus, ita ut alia laudata ſit, alia non. Quis enim numerauerit mundi huius differentiã? Quot enim aliæ apud Græcos, poſt prædictas quatuor manifeſtiſſi-

Abraami filiorum allegoria.

Magorum dona unde fuerint.

Iuuenculorum innumerarum appellatio.

nifeſtiſſimas,non ſunt exortæ:Et adhuc poſt illas hæreſes,& ſequentes poſtea,in uniuſcuiuſq; mente in opinione iuuenili ac temeraria,ſunt animæ ac hæreticæ opiniones & ſententiæ.Sic Pyrrhonĩ uocantur quidam,& alĩ plures,quorum nomina & opiniones ex ordine ſubiungam,quum multi ſint qui ad noticiã noſtram peruenerũt,& multeſima pars eorum,qui in mũdo ſunt,exiſtant.Et ſunt quidem ex Græcis hęreſes hæ,inter quas primam poſuerim ab initio Thaletis Mileſĩ ſententiam ac opinionem. Ipſe enim Thales Mileſius unus de ſeptem Sapientibus, principium omnium rerum pronunciauit aquam.Ex aqua enim omnia eſſe dicit,& rurſus in aquam reſolui.Anaximãder Praxiadæ,& ipſe Mileſius,infinitum dixit eſſe uniuerſorum principium, ex hoc enim omnia fieri,& in ipſum omnia reſolui.Anaximenes Euryſtatæ,& ipſe Mileſius,aêrem uniuerſi principiũ eſſe dicit,& ex hoc omnia fieri,& in ipſum rurſus reſolui.Anaxagoras Hegeſibuli Clazomenius,principia rerum Similaritates eſſe dixit.Archelaus Apollodori,aut ſecundum aliquos Miltonis,Atheniẽſis autem Phyſicus,Ex terra omnia facta eſſe dicit.Hæc enim principium uniuerſorum eſt,uelut dicit.Socrates Elmagli,aut Sophroniſci,et Phęnaretes obſtetricis,moralis philoſophus:dicit,Oportet hominem ſolum ea,quæ circa ipſum ſunt,inueſtigare,plura uero non.Pherecydes & ipſe terram dicit ante omnia factam eſſe. Pythagoras Samius Mneſarchi filius, Deum dixit eſſe unitatem,& ſine hac nihil factum eſſe.Dixit item,nõ oportere ſacrificare dĩjs animalia,neq; comedere quid de animatis,neq; fabas:& ſapientes non bibere uinum.Dixit item,quæ infra Lunã ſunt,omnia eſſe paſſibilia,quæ uero ſupra Lunã, paſſionis exortia.Dixit inſuper,trãſire animam in multa corpora.Præcepit diſcipulis ſuis ſilentium ad quinquennium,et poſtremum Deum ſeipſum appellauit.Xenophanes Orthomenis Colophonius,ex terra & aqua dixit omnia fieri.Eſſe uero omnia,uelut dixit,nihil ueri.Sic rectum nobis obſcurum eſt,opinio uero in omnibus uerſatur, maxime obſcuris.Parmenides Pyretis filius,Eleates genere,et ipſe infinitum dixit eſſe principium omnium.Zeno Eleates contentioſus æqualiter cum altero Zenone,terram immobilem dicit,& nullum locum uacuum eſſe.Et dicit hoc modo, Quod mouetur,aut in loco mouetur in quo eſt,aut in quo non eſt.Et neque, in quo eſt loco mouetur,neq; in quo nõ eſt.Non ergo quicquam mouetur.Meliſſus Ithagenis, Samius genere,Vnum infinitum,eſſe uniuerſum dixit,nihil autem firmũ eſſe natura,ſed omnia eſſe corruptibilia in potentia. Leucippus Mileſius,iuxta quoſdam uero Eleates, & hic cõtentioſus in infinito etiam ipſe uniuerſum eſſe dixit.Iuxta imaginationem autem & apparentiam omnia fieri,& nihil ſecundum ueritatem,ſed ſic apparere uelut remum in aqua.Democritus Damaſippi Abderita,mundum infinitum dixit, & ſuper uacuum poſitum eſſe.Dixit item unum finem eſſe omnium.Et læticiam optimum eſſe,triſticias uero terminos maliciei.Et quod iuſtum eſſe uidetur,non eſſe iuſtum,iniuſtum autem contrarium naturæ.Inuentum enim malum leges dicebat.Et non oportet,inquit,Sapientem legibus obedire,ſed libere uiuere. Metrodorus Chius dixit,neminem quicquam ſcire,ſed hæc quæ exacte cognoſcere nos putamus,non ſcimus.Neque ſenſibus attendere oportet, inquit, omnia enim in apparentia ſunt. Protagoras Menandri Abderita dixit Deos non eſſe,neque omnino Deum exiſtere. Diogenes Smyrnæus,aut ut alĩ,Cyrenęus eadem quæ Protagoras aſſeruit.Pyrrhon ab Elide, aliorum ſapientum dogmata collegit omnia,& oppoſitiones contra ipſa ſcripſit, confutans ipſorum opiniones:& nullum dogma probabat. Empedocles Metonis Agrigentinus,ignem & terram & aquam & aërẽ,quatuor primogenita introduxit elementa,& dixit, Inimicitiam eſſe primum elementum. Separata enim erant prius,inquit, nunc autem counita ſunt,uelut ait,contracta mutua amicitia. Duo igitur ſunt ſecundum ipſum principia & uirtutes,inimicitia & amicitia,quarum altera unit,altera diducit. Heraclitus Bleſonis Epheſius ex igne omnia eſſe dixit,& in ignem rurſus reſolui.

Thaletis Mileſij hæreſis.

Philoſophorũ hæreſes.

Prodicus

Prodicus quidam quatuor elementa Deos uocat, deinde Solem & Lunam, ex Iris enim omnibus uitalitatem esse dicebat. Plato Atheniensis tria principia posuit, Deum & materiam & formam, mundum autem factum & corruptibilem esse. Animam uero ingenitam & immortalem ac diuinam dicit, esse autem ipsius partes tres, rationalē, irascentem, & concupiscentem. Dixit autem, Nuptias & uxores oportet omnibus cō munes esse, & nullum priuatim unam uxorem habere, sed uolentes cum uolentibus commiscerí. Aristippus Cyrenæus, hic gulæ & uolūptatibus deditus, uoluptatem finem animæ dixit. Et quisquis delectatur, hic felix est, qui uero nō delectatur, miser & infelix, uelut ipse ait. Theodorus Atheos, hoc est Impius cognominatus dixit, nugas esse sermones de Deo. Putabat enim non esse Deum, et ea propter hortabatur omnes ad furta, periuria, rapinas, & ut ne quis pro patria moreretur. Dicebat enim unam patriam esse mundum. Et bonum dicebat solum felicem, fugiendum autem infelicem, etiam si sapiens esset. Et præferendum esse stultum, diuitē existentem & inobedientem. Hegesias Cyrenæus dixit, neq; amicitiam neq; gratias esse, non enim existere ipsas dicebat. Sed si quis indiget, gratiam habet. Et cui est felix rerum successus, is beneficus est. Dicebat item malo uiro utile esse uiuere, sapienti uero mori. Quare quidam suasorem mortis ipsum uocarunt. Antisthenes ex matre serua Thracensi, ipse uero Athenensis, primum Socraticus, deinde Cynicus dixit, Non conuenire æmulari mala aliorum aut alienas turpitudines. Muros ciuitatum dixit non esse securos, propter internum proditorem, Animæ uero muros esse inconcussos & infractos. Diogenes Cynicus à Sinope urbe Ponti, per omnia cum Antisthene uersabatur, & dixit bonum omni sapienti tolerabile esse, alia uero omnia nihil quàm nugas esse. Crates à Thebis Bœoticis, & ipse Cynicus, dixit libertatem esse inopiam. Arcesilaus dixit, Deum solum assequi posse ueritatem, hominem uero non. Carneades in eadem cum Archelao opinione fuit. Aristoteles Nicomachi, iuxta aliquos Macedo à Stagiris, iuxta alios Thrax genere, dicebat duo principia esse Deum & materiam, & quæ supra lunā sunt, diuinæ prouidentiæ esse, quæ uero infra Lunam, extra prouidentiam esse, & latione quadam temeraria ferri prout contigit. Esse autem dūos mundos, supernum & infernum, & supernum quidē incorruptibilem, infernum uero corruptibilem. Et animam, perfectionem corporis dicit. Theophrastus Ephesius Aristotelis opiniones sequutus est. Strato ex Lampsaco, Calidam essentiam uniuersorum causam esse dixit. Infinitas autem dicebat esse mundi partes, & omne animal negauit uim opinandi habere. Praxiphanes Rhodius eadem quæ Theophrastus sensit. Critolaus Phasilita, eadem quæ Aristoteles sensit. Zenon Citiensis Stoicus dixit, non oportere ædificare templa Deis, sed Deum in sola mente habere, imò potius mentem Deum putare, est enim immortalis. Morientes autem bestijs obijci oportere, aut in ignem mitti, et mascula uenere citra impedimentum uti. Dicebat autem Deum omnia gubernare. Causas autem rerum partim in nobis esse, partim uero non in nobis. Asserebat item animæ separationem à corpore, & uocabat animam spiritum longæuum, non tamen incorruptibilem per totum ipsam esse dicebat, cōsumitur enim à multo tempore in interitum, uelut ait. Cleanthes bonum & honestum dicebat esse uoluptates. Et hominem uocabat solum animam. Et Deos mysticas figuras esse dicebat, & sacras appellationes. Et Solem faciferum esse dixit, & mundum mystas, & numine afflatos esse Deorū mysteria ac festiuitates. Persæus eadem quæ Zeno opinatus est. Chrysippus Solensis leges nepharias scripsit. Dicebat enim oportere filios matribus misceri, & patribus filias, in reliquis consensit Zenoni Citiensi. Ad hæc uero dicebat et homines edendos esse, finem uero omnium uoluptatem esse statuebat. Diogenes Babylonius dicebat uniuersa constare ex uoluptate. Panætius Rhodius mundum dicebat immortalem & immutabilem. Vaticinationem contemnebat, & quæ de Dijs dicuntur, tollebat;

dicebat

dicebat enim nugas esse sermonem de Deo. Posidonius Apameus dicebat maximum inter homines bonum esse, diuitias & sanitatem. Athenodorus Tarsensis eadē quæ Chrysippus sensit, & eadem cum Zenone approbauit. Epicurus Neoclis, Athenis educatus, uoluptuariam uitam degebat, & non erubescebat publice cum petulantibus mulieribus coire, prçterea dicebat non esse Deos, sed solum fortunam gubernare omnia. Et nullum esse in uita liberum arbitrium, neq; circa disciplinam, neque ignorantiam, neq; aliud quicquam, sed omnia inuoluntarie omnibus fieri. Et non oportet uituperare quendam, uelut dicit, neque laudare, non enim uolentes hęc faciunt. Dicebat item non oportere timere mortem. Asserebat autem ex atomis & corporibus impartilibus uniuersa constare, & mundum infinitum esse. Et hi quidē sunt qui ex Græcis ad nostram noticiam peruenerunt, quot uero sunt apud Barbaros & Græcos Romanosq; ac alias orbis terrarum regiones? Septuagintaduæ iniucundæ philosophiæ species in Indorum sodalitio habentur, & gymnosophistarum, et Brachmannorum, solis his laudatis: & pseudobrachmanorum, & necyophagorum qui mortua edunt, & eorum qui turpia operantur, & eorum qui uelut stupidi non sentiunt: de quibus speciatim dicere, et de his quæ ab ipsis abominabilia fiunt, superuacaneum arbitror ac indignum, propter multam in hominibus maliciei ac operationis corruptionē. In Media equidem sex diuersæ hæreses rursus esse dicuntur, quot uero sunt in Aethiopide, & apud Persas, & in Parthia, & Elamitide, & Caspia, & Germanorum regione, & Sarmatia? Et quot in Daunis, aut apud Zichos, & Amazonas, Lazosq; & Iberas & Boosporenos, & Gelos, & Seras, & alias gentes, legum differentiæ philosophiæq; ac hæreseon, & differentiarum innumera multitudo? Sic apud Seras quidem uiri crines implicant, & domi desident ungentis delibuti, & effœminati ac uxoribus parati. Mulieres uero uice uersa, capillum capitis tondent, uirili cingulo se cingunt, & in agro omnia opera perficiunt. Apud Gelos econtrà, qui mala faciunt, à legibus ipsorum laudātur. Quot autem sunt apud Græcos mysteria & festiuitates, uelut Megaralia et Cerealia celebrantes mulieres inter se differunt. Quot alia sunt in Eleusine mysteria Cereris & Proserpinæ, & adytorum isthic turpia facta, mulierum denudationes ut castius loquar, tympanaq; ac placentæ, rhombus item ac calathus & lana confecta, & cymbalū, & cyceon potus in phiala præparatus? Quot uero alia apud Pythios, Archemori mysteria, & in Isthmis alia Athamantis & Melicertæ de Ino nati? Et quot sunt, qui Phallum siue Priapum circumferunt, & quæ Priapeia turpitudinis sacra perficiunt, & uiri qui Rheam colūt, puerosq; masculos exsecant, & ipsi sine uirilibus membris uitam degunt, neq; uiri amplius esse potentes, neq; mulieres facti. Item Dionysij alij, qui Curetes & carnium distributionem in sacris habēt, serpentibus coronati clamantes ac Euantes Væ uæ, illam adhuc Euam à serpente deceptam inuocantes, aut per aspiratam uocem ex Hebraica lingua, serpentem ad suum errorem uocantes. Eua enim citra aspirationem Hebræis mulierem, cum aspiratione serpentem significat. Et quid dico? Deficiet me tempus narrantem de his, quæ nullo numero constant differentijs hominū, tum in uirtutibus, tum in uitijs. Quot sunt in Ægyptiorum regione Saturno sacra facientes, qui uinculis ferreis seipsos incluserunt, comamq; prolixissimam nutrierunt, & uestitum sordidum ac attritum gestauerunt, et quotidie suos nasos anulo incluserunt ac perforarunt, in Saturni honorem, in urbe Asto appellata, (est hęc ciuitatula Metropolis in Prosopitæ appellata præfectura siue regione) in sceleratis festiuitatibus publici conuentus illorum erroneorum, & perticas gestantium, & orgia celebrantium, furiosas nimirum sacrorum demonstrationes præ se ferentium. Exoleti autem sunt hi. Quot autem sunt apud alios, uelut hi qui apud Buticum siue ipsam Buto ciuitatem Harpocratem nutriunt instar nutricum, qui senes iam sunt ætate, quiq; in mensis solē nitate imaginarias Ori numinis afflationes perficere ex dæmone cogūtur. Vnusquis-

Gentium omnium uariæ religiones ac hæreses.

Eua mulier.
Heua serpens.

Aegyptiorum hæreses.

que autem ciuis & ualde iam ſenex, unà cum adoleſcentibus contribulibus, & alijs ætatibus puberibus, ſacerdotes eiuſdem Ori uidelicet & Harpocratis exiſtentes, capite raſi, unuſquiſque, in quam, fert impudenter ſeruile ac deteſtabile ſignum: & furioſi ac deſipientes, & ob hos ludos deriſi, ab his qui ſeipſos à dæmonis præſtigijs prudentes exemerunt, ſurſum ac deorſum nullo detinente feruntur: & pulticulis farinæ ac ſimilaginis, atq; alijs eiuſmodi confectionibus primum facie obliti, ita ut in ebullientem lebetem faciem immittant, & à facie, miraculi uidelicet gratia, multitudinem fraudulenter exſtimulent: impertiunt per manum de facie detergentes unicuiq; petenti, ut particeps fiat, atq; hoc ſanitatis ac medelæ morborum gratia. At uero Memphitidas, Heliopolitidas orgia celebrantes, tympanoq; ac tibia ſe oblectantes ſi recenſuerim, Corriti-dasq; ac Trieritidas, & quæ in profunda regione & Menuthitide pudorem et ſtatum fœmineum egreſſæ ſunt: ad quantam linguæ molem, aut quàm latam commentationem digreſſus, in prædictum inenarrabilem numerum meipſum immiſero? Tametſi enim immenſum laborem in meipſum ſuſcepero, tamen imperfectam horum comprehenſionem reliquero. Dictum eſt enim, Iuuenculæ quarum non eſt numerus. Quot uero in Sai, & in Peluſio, in Bubaſto, in Abyde? Quot Antinoi templa & illic myſteria, quod in Pharbeto, quot in honorem Hirci Mẽdeſij, quot in Buſiride, quot in Sebennyto, quot in Dioſpoli? Sic alicubi aſino in nomen Seth, gigãtis uidelicet Typhonis ſacra faciunt. Alij Tithranbo, (Hecaten interpretantes) alij Senephthy, alij Thermutidi ſacra faciunt, alij Iſidi. Et quot eiuſmodi dicere poſſem, quæ ſi ſingula ſpeciatim recenſenda eſſent, quantum temporis requirant? Quapropter undiquaque uerus ſermo deprehenditur, quod ſunt iuuenculæ quarum non eſt numerus. Sunt porrò rurſus etiam alia multa myſteria, & hæreſiarchæ ac ſectarij, quorum participes ſunt apud Perſas Maguſæi, apud Ægyptios Prophetæ appellati, adytorum ac ſacrorum et Magorum duces. Apud Babylonios qui uocantur Gazareni, ſapientesq; ac incantatores. Apud Indos qui uocantur Euilei & Barema. Apud Græcos Hierophantæ, & ſacerdotum Cynicorum multitudo, & aliorum innumerorum philoſophorum principes. Maguſæi itaq; apud Perſas, uelut dixi, appellati, ſimulachra quidem abominantur, & tamen ſimulachra adorant, ignem & Lunam & Solem. Alij uero ſunt rurſus in Græcia Myſi, appellati Abij à uita neglecta, lacte equino utentes, & in totum agreſtem regionem inhabitantes. Et quot poterit mens humana colligere tales ac tantas, et magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot ſunt differentiæ iuuencularũ, quarum non eſt numerus, quæ partim laudantur, partim non? Quædam ex propria mẽte exercitamenta & ſtatuta ſibijpſis collegerunt ad uitam degendã, & promiſſa coma in conſpicuo progrediuntur, aliquæ uero in ſacco cõſpicuo. Aliqui uero ſancti fratres in ſacco & cinere domi deſident. Et adhuc aliqui in uitæ conuerſationibus ac exceden tibus ieiunijs & labore erga Deum, in iuueníli fortitudine & perfecta erga ſponſum conſcientia perficiuntur. Aliqui uero, uelut dixi, non recte, ſed iuxta quandam mentis præſumptionem, tyrannicè præter ueritatem iuueniliter agunt. Quemadmodũ Zacchæus, qui nuper mortuus eſt in montana circa Hieroſolyma regione, qui penitus cũ nullo homine preces faciebat, ſed & ob eandem cauſam, audenter ſancta myſteria con trectabat, & ſacrificia quum laicus eſſet, impudenter tractabat. Alius uero quidã, quiſquis tãdem ille erat uir, qui uitam ſumme piam uiuere putabatur, & in monaſterio circa deſerta Ægypti habitabat, itemq; alius ad Sinæum habitans: qui ex ſomnijs iuuenílíter ac fortiter, ſed temere egerũt, ut impoſitionem manuum ad epiſcopatum ſuſcepe rint, ſederintq;, ac ea quæ epiſcoporum ſunt, facere aggreſſi ſint ad ſe non pertinentia. Alij autem non pauci ſeipſos caſtrare auſi ſunt, præter mandata, nimirum iuuenílis ac robuſtæ actionis gratia. Alij uero fortiter ſibi agere uidentur, qui non conſultis alijs, et præter aliorum morem, uelut ab orthodoxis progreſſi, collegium ſibijpſis contrahere au-

Antinoi tẽpla

Zacchæus hæreticus.

re audent. Sed & citra uniuerſalis Synodi approbationem, rebaptizare eos, qui ad ipſos accedunt, nimirum ab Arianis: quum nondum ſit res ex cenſura Synodi, uelut dixi, deciſa, eo quod populi ſint, hodieq; inter ſe permixti, et multi quidem ſint orthodoxi, uerum per ſimulationem ſacerdotibus addicti, donec ſeparatio facta fuerit talis blaſphemæ hæreſis, & tunc contra ipſam decretum fiet. Ex his autem qui ſic rebaptizant ex proprio iuſſu, peruenit ad aures noſtras, quod unus ſit in Lyciorum regione presbyter. Sunt & alij quorum unuſquiſq; per ſeipſum precatur, & non cum aliquo in totum, aliqui uero in uinculis, præter Eccleſiæ ſtatutum. Quapropter in fine totius operis, iuuenculas dixi numerum non habere, quæ ex propria ſententia ſibijpſis iuueniliter præſtituunt ad bonum quidem, ut ſapientię ſpecies perficiant, prudentiæq; ac fortitudinis, et modeſtiæ ac iuſticiæ, uerum iuueniliter agentes ad tyrannidem excedunt, & à ueritate ſeipſas euertunt, ut non ſit harum numerus. At uero hęc unicâ columba ac ſancta Virgo Deum confitetur Patrem & Filium & Spiritum ſanctum: Patrẽ perfectum, Filium perfectum, Spiritum ſanctum perfectum, coeſſentialem Trinitatẽ: nõ coniunctionem ipſam Trinitatem, imò Filium uere ex Patre genitum, & Spiritũ ſanctum à Patre et Filio non alienum: ita ut ſit ſemper Trinitas, et nunquam additionem ſuſcipiat, & non habeat quid in ſeipſa inferius, ſed ad unam unitatem & unum principium Dei & Patris reducatur. Et ex hac Trinitate Patris & Filij ac Spiritus ſancti, omnia creata eſſe, non ut unquam fuerint, neq; ſimul fuerint cum Deo, neq; præextiterint: ſed facta ſint ex nihilo ad hoc ut ſint, à Patre & Filio & Spiritu ſancto. Et hũc Patrem et Filium & Spiritum ſanctum dignatũ eſſe apparere Sanctis ſuis in uiſionibus, prout quiſq; potuit capere, iuxta potentis Deitatis ipſius donum, quod largitus eſt unicuiq; digno facto, ut nũc quidem patrem uiderit, quemadmodum audire potuit uocem ipſius prout capiebat, ſicut in ore Eſaiæ dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, « hæc eſt uox Patris. Et ſicut Daniel uidit antiquũ dierum: Hæc eſt uiſio Patris. Verũ « ſicut in Propheta rurſus, Ego uiſiones multiplicaui, & in manibus Prophetarum aſſi « milatus ſum: hęc eſt uox Filij. At ſicut Ezechiel ait, Et accepit me Spiritus Dei, et eiecit « me in campum: hoc dictum eſt de Spiritu ſancto. Et multa talia dicere licet, quorũ ex parte mentione facta in tranſcurſu, ad Eccleſiæ characterem oſtendendum duo uerba appoſuimus, quum ſexcenta & amplius ſint ſimilia his, quæ in diuinis Scripturis ueteris ac noui Teſtamenti habentur. Et quod ipſe Dominus formauit corpus Adam, & inſpirauit ipſi ſpirationem uitæ, creans ipſi animam uiuentem. Et quod ipſe Deus dedit legem Moſi, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, una Deitas. Et quod Prophetę ab eadem deitate miſſi ſunt. Et quod idem nobis Deus, Iudæorum & Chriſtianorũ Deus exiſtens, qui Iudæos uocauit ad iuſtificationem, eos qui non negãt Domini noſtri IESV CHRISTI aduentum, & qui ſaluat omnes, qui ſecundum ueram ipſius fidem uiuunt, & non negant ueritatem prædicationis ueræ & euangelicæ ipſius doctrinæ. Venit enim unigenitus. Et ſic habet mater noſtra Eccleſia, portus ille pacis ſerenus ac tranquillus, lætitia ſpirans cyprũ uineæ, & botrũ ferens nobis benedictionis, et poculum dolorem nobis exoluens, quotidie largiens ſanguinem CHRISTI, meracum ueritatis. Et quod uere natus eſt CHRISTVS ex Maria ſemper Virgine, per Spiritum ſanctũ, non ex ſemine uiri, ſed ab ipſa ſancta Virgine accipiens corpus in ueritate, et nõ in apparẽtia, carnẽ uere, corpus uere, cũ oſſibus ac neruis & omnibus noſtris, nihil à nobis euariãs, præterquã in ſola gloria ſuæ ſanctitatis ac Deitatis, & quod eſt uas ſanctificationis ac iuſtitiæ, citra peccatũ omnia perfecte habens. Et quod habuit animã humanam in ueritate, mentem humanã in ueritate: nõ quod nos affirmemus mentẽ eſſe ſubſtantiã, uelut alij dicunt, ſed per omnia non pollutã in peccato: os non mentitũ, labia non locuta dolum, cor quod non declinauit ad iritationem, mentem non emotam ad quæ non oportet, carnẽ quæ non operata eſt ea, quæ ſpectant ad carnis uoluptatem.

Columba unica.

Perfectus ex ſupernis Deus, qui non uenit ut inhabitaret in homine, ſed ipſe totus ho
mo factus eſt, nō mutatus natura, ſed unà cum deitate propriā ſuam humanitatē com
plexus, in utero Virginis fuit in ueritate, geſtatus eſt debito tēpore, natus eſt per geni-
tales meatus citra pudefactionem, impollute, abſq; inquinamētis educatus eſt, et in ul
nas acceptus à Simeone & Anna, geſtatus eſt à Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus
eſt, puer fuit, uir factus eſt per ætatem, omnia habens in ſeipſo in perfectione, in nume
ro annorum reputatus eſt, in numero menſiū in utero geſtatus eſt, factus ex muliere,
factus ſub legem. Progreſſus eſt in Iordanē, baptizatus eſt à Ioanne, non opus habens
lauacro, uerum propter conſequentiam incarnationis in lege, non turbans iuſtitiam,
quo impleretur, uelut ipſe dixit, omnis iuſtitia: ut oſtenderet quod ueram carnem in-
duiſſet, & ueram humanitatem. Deſcendit in aquas, dans magis quàm accipiēs, exhi
bens magis quàm indigēs, illuminans ipſas, potentes efficiens ipſas, in figuram eorū,
quæ in ipſis perficienda erant: quo hi qui in ipſum credunt in ueritate, & fidem uerita
tis habent, diſcerent quod uere homo factus eſſet, uere baptizatus eſſet: atq; ſic per ip-
ſius aſſenſum etiam ipſi uenientes acciperent condeſcenſus ipſius uirtutē, & illumina-
rentur ab ipſius illuminatione, ut hic impleatur Prophetæ dictum, in tranſmutationē
uirtutis, in exhibitionem ſalutis uirtutis panis à Hieruſalē accepti, et fortitudinis aquæ
ita, ut hic fortis facta ſit in CHRISTO uirtus panis, & fortitudo aquæ: ut ne panis no
bis fiat uirtus, ſed uirtus ipſius panis. Et cibus quidem eſt panis, uirtus autem in ipſo
ad uiuificationem eſt, & non ut aqua nos mundaret ſolum, ſed ut in fortitudine aquę,
per fidem & efficaciam ac ſpem, & myſteriorum perfectionem, & ſanctificationis no-
menclaturam fieret nobis ad perfectionem ſalutis. Et quod reuerſus eſt à Iordane, &
audierit uocem Patris præſentibus diſcipulis, ad oſtendendum quis eſſet, de quo teſti
monium præberetur. Et quod Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcenderit, uelut
in multis ſectis diximus, ut ne coniunctio putaretur ipſa Trinitas, quum Spiritus in
propria ſubſtantia figuraretur. Inſedit autem Spiritus ac uenit ſuper ipſum, ut uidere-
tur de quo teſtimonium præbebatur, quo caro ſancta, chara exiſtens & accepta Patri,
ex Spiritu teſtimonium ferret: quo Pater approbator eſſet ac præco aduentus filij in
carne, quo filius uerus conſpiceretur, & impleret quod dictum eſt, Poſt hæc uiſus eſt
in terra, & cum hominibus conuerſatus eſt. Et quod reuerſus à Iordane, manifeſte ac
uere à diabolo tentatus eſt in deſerto, & eſurijt poſtea propter conſequentiam & ueri-
tatem aduentus in carne. Et quod elegit diſcipulos, & prædicauit ueritatem, et curaue
rit morbos, dormierit, eſurierit, iter fecerit, Dei ſigna operatus ſit, mortuos excitarit,
cæcis uiſum reſtituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod prædicarit uerita
tem, ipſum Euangeliū, regnum cœlorum, ſuam erga homines benignitatē, itemq; Pa
tris ac Spiritus ſancti. Et quod pro nobis paſſionem ſubierit in ueritate, in carne, & in
perfecta humanitate, paſſus in ueritate in cruce, præſente ipſius deitate, ſed non ad pa-
tiendum conuerſa, ſed à paſſione aliena & immutabili: ita ut duæ hæ cōſequentiæ cla-
rè conſiderentur, CHRISTO patiente pro nobis in carne, uerum paſſionis exorte ma
nente in deitate, non homine per ſe exiſtente, & per ſe item Deitate, ſed ſimul præſente
deitate: non patiente autem, propter eſſentiæ ſinceritatem ac incomparabilitatem, pa-
tiente autem ipſo in carne, & mortem ſentiente in carne, uiuente uero ſemper in deita-
te, & ſuſcitante mortuos, corpore ſepulto in ueritate. Et quod exanimis permāſerit ad
triduum, ſine ſpiratione ac ſine motu: inuolutusq; ſit in ſindone, et depoſitus in monu
mento concluſo per lapidem, & ſigillis additis: non concluſa deitate, non ſepulta Dei
tate, ſed ſimul cum ſancta anima deſcendente ad inferna, & auferente illinc animarum
captiuitatem, frangente ſtimulum mortis, perrumpente clauſtra & uectes adamanti-
nos, exoluente dolores mortis in propria poteſtate, ita ut redierit cū anima, non relicta
anima in inferno, quādo neq; caro ipſa uiderit corruptionem, quum ipſam deitas ſem-
per ipſi

Panis cibus eſt, uirtus panis uiuificat.

per ipſi præſens excitarit, ita ut reſurrexerit ipſe Dominus & Deus, & Verbū ac filius Dei, cum anima et corpore ac uniuerſo organo, counito ipſius organo in ſpiritum, ip ſum uidelicet corpus ſpirituale exiſtens, quod aliquando tactui ſubiectū fuerat, & fla gris traditum, uoluntaria deitatis uoluntate, & tētari à diabolo permiſſum, ac famem ſentire, & ſomnum ac ęrumnam, triſticiamq; ac mœrorē. Ipſum hoc corpus ſanctum counitum eſt de cætero deitati, deitate indeſinēter counita corpori ſancto talia paſſo. Surrexit enim, & couiuit ipſum in ſeipſum, in unum ſpiritum, in unam unitatem, in unam glorificationem, in unam ſuijpſius Deitatem. Apparuit enim in ueritate, & con trectatus eſt à Thoma, & cum Apoſtolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipſis qua draginta diebus ac quadraginta noctibus. Imò ingreſſus eſt foribus cōcluſis, et ingreſ ſus oſtendit neruos & oſſa, typum clauorum & typum lanceæ: quod ipſum eſſet ue re corpus, & quod coniunctum eſſet in unam unitatem: non expectans amplius ut pa tiatur, non amplius moriens, uelut ſanctus Apoſtolus ait, Surrexit CHRISTVS, nō " amplius moritur, mors ipſi non amplius dominatur: paſſibile impaſſibile & paſſionis exors ſemper permanens, diuinum cū corpore & anima & tota humanitate. Et quod ipſe Deus exiſtens aſcendit in cœlos, & ſedet in dextra patris in gloria, non depoſito ſancto corpore, ſed counito in ſpirituale, in unius deitatis perfectione. Quemadmodū etiam circa noſtra corpora futurum eſt, quæ nunc ſeminantur animalia, reſurgent ſpi ritualia, quæ nunc ſeminantur in corruptione, reſurgent in incorruptibilitate: quæ nunc ſeminantur in morte, reſurgent in immortalitate. Si itaq; noſtra corpora ſic, quā tō magis illud ſanctum et inenarrabile, & incomparabile ac ſincerum & Deo counitū, quod unum de cætero uniforme, uelut etiam in hoc teſtimonium prębet Apoſtolus dicens, Etiamſi cognouimus ſecundum carnem CHRISTVM, at nunc non ampli- " us cognoſcimus: non quod diremit carnem à Deitate, ſed quod ipſa maneat, & Deo counita ſit, non autem amplius ſecundum carnem, ſed ſecundum ſpiritum, uelut in- quit, ſanctificationis, ex reſurrectione à mortuis Domini noſtri IESV CHRISTI hunc ſimul Deum habens paſſionis exortem ac paſſum, & ſepultum, & qui reſur- rexit & aſcendit in gloria, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos, uelut dicit in ueritate, Cuius regni non erit finis. Etenim credit mater noſtra hæc ſancta Eccle- ſia, quemadmodum ipſi uere prædicatum eſt, & uere præfinitum eſt: Quòd obdor miemus omnes, ac reſurgemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum toto noſtro uaſe atq; organo, ut unuſquiſq; recipiat prout fecit. Quod eſt reſurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cœlorum, & requies iuſtis, & hæreditas fidelium, et tripudium cum Angelis eorum, qui fidem ſeruarunt, & caſtitatem ac ſpem & Domi- ni mandata. Vere inſuper & prædicatum eſt, et certò confirmatū eſt ac creditur, quod alij reſurgent in uitam æternam, & alij in iudicium æternum, uelut ſcriptum eſt in Eu- angelijs. Quæcunq; enim dicit Apoſtolus, & omnes ſanctę Scripturæ, uera ſunt: etiā ſi apud incredulos & male intelligentes aliter accipiantur. At noſtra eſt hæc fides, & hoc præmium, & hæc mater noſtra Eccleſia, per fidem ſeruans, & per ſpem confirma ta, & dilectione CHRISTI perfecta, in confeſſione, in myſterijs, in purgatoria laua- cri uirtute, nempe, Euntes baptizate in nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti: in no- " men diuinæ Trinitatis, in nomenclaturas nullam differentiam habentes, ſed quod Deus unus nobis in Lege et in Prophetis, & in Euangelijs atque in Apoſtolis, in uete ri ac nouo Teſtamento prædicatus eſt, & annunciatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, nō ut coniunctio ſit Deitas, ſed Trinitas uere perfecta. Perfectus Pa ter, perfectus Filius, perfectus Spiritus ſanctus. Vna Deitas, unus Deus, cui gloria, et honor & imperium, & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen. Hæc eſt fides noſtræ uitæ opus, hoc fulcrū ueritatis, hæc uirgo CHRISTI & columba innocens. hæc eſt uita & ſpes & confirmatio incorruptibilitatis. Cæterum rogo uos omnes, qui

hæc lecturi eſtis, ut ueniam detis meæ humilitati ac debilitati, & mentis meę tenuitati, quæ à multo hæreſeon ueneno obſtupuit & hiat, inſtar nauſeantis & reuomẽtis, propter auſtera uerba, per quæ contra quoſdam commota inuecta eſt, dum aliquos ſceleſtos, aut impoſtores, aut erroneos, aut deceptores appellauit. Nam propter multam ueneni moleſtiam ac uexationem: quamuis hic non noſter mos ſit, ut aliquos libenter ſugillemus: coacti fuimus talibus ipſos impetere uerbis, quo mentem quorundam auerteremus, ne forte putent nos, ex eo ſi diſplicentiã noſtram nõ publicaſſemus, in reuelando eą, quæ ab ipſis dicuntur aut fiunt, partem habere mentis aſſentientis prauæ uniuſcuiuſque hæreſis opinioni. Feci autem & prę fationem breuem in principio operis, de his ipſis præmuniens, ac ueniam petens, ut ne quis iniuſticiam quandam nobis impingat, uelut uictos nos eſſe putans, & hinc ad ſugillandum ac ſubſannandũ progreſſos. Oſtendimus autem in præfatione etiam, de qualibus hæreſibus dicturi eſſemus, & in quot libros uniuerſum opus diſtinximus, & de quibus ac quot in ſingulis libris diximus. Sicut etiam hic rurſus mentione facta ſimiliter oſtendam, in utilitatem legentium undecunque hi nobis contigerint. Et ſunt quidem libri tres, Tomi ſeptem. Et in primo quidem libro hæreſes XLVI ſunt, iuxta numerum nominum expreſſæ, & iuxta ſeriem primi & ſecundi uſque ad ultimũ locatæ librum. Nam primus liber habet hæreſes XLVI, in tribus Tomis. Secundus liber hæreſes XXIII, in duobus Tomis, Tertius liber hæreſes XI, in duobus Tomis. Omnes itaque uos qui labori noſtro collaboratis, & hoc opus ſtudioſe ac patienter perlegitis, rogati ſitis, dignemini utilitatem lucrifacere, & moleſtias hæreſeon iniucundas ab animo excludere. Non enim in detrimentum reuelauimus, ſed ad utilitatem & cautionem, ut ne in præ dictarum inductionem illecti incidatis. Vbi uero totum laborem percurreritis, aut etiam partes, pro nobis orate, & rogate ut Deus det nobis partẽ in ſancta & ſola catholica & apoſtolica Eccleſia, uera item ac uitali & ſalutari: & liberet nos ab omni hæreſi. Et ſi quid uelut homines ulterius non potentes, ab incomprehenſibili & inenarrabili Deitate extenti, & uelut in angũſtias redacti, per humanam audaciam coacti, in defenſionem pro Deo narrauimus ac protulimus, ignoſcente Deo, etiã uos ipſi ignoſcite, et rurſus pro nobis orate: quo Dominus portionẽ quam petiuimus, det nobis in ſancta ſua fide, quæ ſola aliena eſt ab omni contrarietate: & peccatorum noſtrorũ quæ multa ſunt, ueniam concedat, in CHRISTO IESV Domino noſtro, per quem & cum quo gloria Patri cum ſancto Spiritu in ſæcula. Amen. Et quæ quidem de fide habet, hæc ſola catholica Eccleſia & innocens columba, quæ una eſt uiro ſuo, uelut dicit: Vna eſt columba mea: & ſimiliter de innumerabilibus iuuenculis, quarum nõ eſt numerus, breuiter diximus, itemq; de Patris & Filij ac Spiritus ſancti coeſſentialitate, & de perfecto CHRISTI in carne aduentu, & de alijs fidei partibus. At uero de ſtatutis ipſius ac traditionibus eiuſdem, rurſus neceſſarium eſt me breuibus apponere earundem traditionum formam ex parte. Quæcunq; ex natura ſeruantur, in ipſa & ſeruata ſunt, partim ex præcepto, partim per ſuſceptionem uolũtariæ promptitudinis ſeruantur, Deo gaudente ob uirtutem ſuæ doctrinæ. Et primum quidem uelut crepido, & ut ita dicam, fundamentum in ipſa eſt uirginitas, quæ exercetur & ſeruatur à multis, & glorificatur. Sequitur autem ad eandem uirginitatem ſolitudo, apud pleroſq; utriuſque ſexus ſolitariam uitam degentes. Poſt hanc continentia ſuper eundem curſum fundata. Poſtea Viduitas cum omni attentione & impolluta conuerſatione. Poſt hos uero ordines conſequuntur Nuptiæ uenerandæ in magno honore, prę ſertim in unis nuptijs permanentes & in obſeruatione mandatorum. Si uero quis mortua ipſius uxore, aut mortuo uiro alicuius uxoris, cupit ſecundæ aut ſecundo copulari, poſt mortem prioris: uertex autem horum omnium, aut mater, ut ita dicam, genitrix eſt ſanctum Sacerdotium, ex uirginibus quidem ut plurimum procedens, ſi uero non ex uir-

Traditionum ratio.

Virginitas.

Solitudo, ſeu monachatus.

Continentia.

Viduitas.

Nuptiæ.

Sacerdotium.

ex uirginibus, at ex ſolitariam uitam degentibus. Si uero non ſuffecerint ad miniſterium ad ſolitariam uitam degentibus, de his qui cõtinent à propriis uxoribus, aut ab unis nuptijs uiduitatem ſeruantibus. Nam eum, qui ſecundas nuptias contraxit, non licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere: etiamſi is qui ab initio continens uiduus fuerit, poſſit habere locum Epiſcopi & Presbyteri et Diaconi & Subdiaconi. Poſt hoc ſacerdotium deinceps eſt Lectorum ordo, ex omnibus ordinibus conſtans, hoc eſt uirginibus, & ſolitariam uitam degentibus, & continentibus, & uiduis, & his qui adhuc ſunt in uenerando coniugio, ſi uero fuerit opus, etiam ex his qui poſt obitum primæ uxoris ſecundam duxerunt. Non enim eſt ſacerdos ipſe lector, ſed uelut ſcriba, ſermonis. Sed & Diaconiſſæ conſtituuntur in miniſterium mulierum ſolum, propter reuerentiam, ſi opus fuerit balnei gratia, aut uiſitationis & inſpectionis corporũ. Et ipſæ ſint etiam, quæ in unis nuptijs continenter ſe habuerunt, aut ab unis nuptijs uiduitatem ſeruarint, aut ſemper uirgines ſint. Deinde conſequenter ab his ſunt Eporciſtæ ſiue Eiuratores & interpretes linguæ in linguam, ſiue in lectionibus, ſiue in colloquijs. Deinde Laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obuoluunt ac cooperiunt, & lanitores, & tota boni ordinis diſciplina. Communiones autem ſiue ſynaxes fieri ordinatæ ſunt ab Apoſtolis, quarta & proſabbato & dominica. Quarta uero & proſabbato ieiunium ſtatutum eſt uſque ad horam nonam. Nam illuceſcente quarta, aſſumptus eſt Dominus, & proſabbato crucifixus eſt. Et tradiderunt Apoſtoli ut in his diebus ieiunia fierent: ita ut impleatur dictum hoc, Quum ablatus fuerit ab ipſis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non ut gratiam aut beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis paſſus eſt, ieiunium nobis conſtitutum eſt: ſed ut confitea mur ad noſtram ſalutem Domini paſſionem, quam pro nobis ipſe ſuſcepit: & ut propeccatis noſtris, ieiunia nobis apud Deum ſupputentur. Et per totum quidem annũ ieiunium hoc ſeruatur in eadem ſancta catholica Eccleſia, quarta, inquam, & proſabbato, uſq; ad horam nonam, excepta ſola Pentecoſte, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum eſt. Cæterum pro communionibus, quæ quarta & proſabbato, ad horam nonam fiunt, in die Dominica, matutinis horis communiones fiunt. Inſuper uero, in quinquaginta diebus Pentecoſtes, de quibus dixi, non eſt ieiunium, neque in die Epiphaniorum, hoc eſt apparitionis & aduentus, quando natus eſt in carne Dominus, ieiunare licet, etiãſi cõtingat ut ſit quarta aut proſabbatum. Verum ex bono propoſito, pietatis exercitatores in ipſa Eccleſia ſemper ieiunant, excepta dominica & pentecoſte: ſemper item uigilias agunt. At uero dominicas omnes delicatas ducit ſancta hęc catholica Eccleſia, & communiones mane perficit, et non ieiunat. Inconſentaneum enim eſt in dominica ieiunare. Porrò quadrageſimam ante ſeptem dies ſancti paſchatis, ſimiliter ſeruare ſolet eadem Eccleſia, in ieiunijs perſeuerans, dominicis uero omnino non, neque in ipſa quadrageſima. Cęterum per ſex dies ipſius paſchatis, omnes populi in ſiccorum eſu perſeuerant, pane, inquam, & ſale & aqua tunc utẽtes ad ueſperam. Sed & pietatis ſtudioſi duplas & triplas ac quadruplas tranſmittunt, & aliqui totam hebdomada, uſque ad gallicinium dominicæ illuceſcentis, uigilias autẽ agunt per ſex. Rurſus uero communiones perficiunt per eaſdẽ ſex dies, et totã quadrageſimam à nono uſq; ad ueſperã. In quibuſdã uero locis quintam ſolum illuceſcẽtem uigilant in proſabbatũ ac dominicam. In alijs autẽ locis, cultus diuinus diſpẽſationis myſterij in quinta fit, hora nona, & ſic ceſſat, permanentibus ipſis in eodem ſiccorũ eſu. In alijs rurſus locis nõ fit cultus diuinus diſpẽſationis myſterij, niſi ſolũ illuceſcẽte dominica, quãdo ipſos dimittit circa gallicinũ in reſurrectiõis die ac feſtiuitate, magna illa Paſchatis dies, uelut ſtatutũ eſt. At uerò alia myſteria, de lauacro & internis myſterijs, uelut habet traditio & Euãgelij, et Apoſtolorũ, ita perficiũtur. In his autẽ q uita defuncti ſunt, ex nomine memorias faciũt,

Lectorum ordo.
Diaconiſſæ.
Eporciſtæ.
Laboratores.
Ianitores.
Cõmuniones.
Ieiunia ſtatuta
Pentecoſte.
Natalis Domini.
Quadrageſima.
Siccorũ eſus.
Baptiſmus.
Myſteria.
Defunctorum ratio.

orationes ad Deum perficientes ac cultus diuinos, & mysteriorum dispensationes.

Hymni. *Orationes.* Matutini etiam hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuò fiunt, & orationes matutinæ, lucernalesq; simul psalmi ac orationes. Quidam uero ex solitariam uitam degentibus in ipsa Ecclesia, habitant in ciuitatibus. Aliqui uero in monasterijs desident, & procul secedunt. Placuit autem quibusdam etiam capillos nutrire, honestæ uidelicet uitæ gratia, ex propriæ mentis inuento, non ex Euangelij præcepto, neque ex Apostolorum traditione. Nam sanctus Apostolus Paulus hunc habitum amputauit. Sunt prę terea aliæ præminentes uitæ conuersationes, quæ in eadem sancta catholica Ecclesia seruantur, eorum, inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusq; & uolatilibus ac piscibus, ouo item ac caseo: & alia diuersa uitæ instituta. Nam unusquisque secundum proprium laborem accipiet mercedem. Et quidam sanè abstinent ab omnibus his, aliqui uero à quadrupedibus solum, uolatilibus uero & reliquis uescuntur. Alij uero à uolucribus abstinent, utuntur autem ouis & piscibus. Alij neque ouis uescuntur, alij piscibus solis. Alij etiam à piscibus abstinent, caseo uero uescuntur. Alij autem neque caseum sumunt. Iam uero adhuc alij etiam à pane abstinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis. Multi uero etiam humi dormiũt. Alij neque calciamenta induunt. Alij saccum gestant occultum, qui uidelicet recte gestant propter uirtutem & pœnitentiam. Indecorum enim est in conspicuo sacco prodire, quemadmodum aliqui faciunt. Indecorum est item, uelut dixi, in uinculis prodire, uelut quibusdam uisum est. Plerique autem à balneo abstinent. Et quidam uitæ renunciarunt, artesq; tenues & nullius negocij sibijpsis excogitauerũt, ut ne ociosam uitam degant, neque panem grauatum comedant. Plerique uero in psalmodijs, & assiduis orationibus, lectionibusq; sacrarum Scripturarum, & sessibus exercentur. Cæterum de hospitalitate & benignitate erga homines, eleemosynaq; in omnes, huius sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ fructus omnibus prædicatus est. At uero lauacrum habet pro inueterata circumcisione in CHRISTO. Quiescit in magno sabbato. Abstinet à societate omnium hæreseon. Reprobat omnes scortationes & adulteria, & petulantiam atq; idololatriam, & cædem & omnem iniquitatem, & Magiam, et ueneficium, astronomiã, uaticinationes, tremorũ obseruationes, incãtationes, amuleta quæ appendũtur aut alligantur, & phylacteria quoq; appellãtur, prohibet theatra & ludos equestres, & uenationem, musicos item, & omnem maledicentiam ac detractionem: & omnem pugnam & blasphemiam, iniusticiamq; ac auariciam & usuram. Negociatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit. Oblationes accipit à non iniustis, neq; iniquè agentibus, sed à iuste uiuentibus. Preces autem assidue imperat cum omni sedulitate ac prolixitate et geniculatione in ordinatis diebus, noctu atq; interdiu ad Deum effundere. In quibusdam autem locis etiam in sabbatis cõmuniones faciunt, non ubiq; autem, sed apud Acremonas. Seruatur ac cauetur, ut ne quis omnino iuret, neq; conuicietur, neq; detestetur ex præcepto ipsius Saluatoris, & ut neq; quis mentiatur quantum eius fieri potest. Plerique uero uendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus. Hic est character & forma huius sanctæ catholicæ Ecclesię, cum ea quam antea declarauimus, fide, et hæc statuta ritusq; ac traditiones in ipsa habent. Hic enim est character Ecclesiæ, à lege et Prophetis, Apostolisq; ac Euangelistis collectus, uelut ex multis odoriferis uirgultis ac medicamentis antidotus bona, ad salutem utentium præparata, ex uolũtate Patris & Filij & Spiritus sancti. Hi sunt characteres reuerendę ac castæ huius sponsæ CHRISTI. Hæc est dos & Testamentum hæreditatis, & uoluntas sponsi ipsius, & cœlestis IESV CHRISTI Domini nostri: per quem & cum quo, gloria Patri, honor & imperium, cum sancto Spiritu in sæcula sæculorũ. Amen.

Religiosorum uarietas.

Hospitalitas. *Eleemosyna.* *Prohibita in Ecclesia.*

Anatolius. Omnes fratres apud nos salutãt uestram præstantiam, maxime Anatolius, qui per notas ac chartas, hoc contra octoaginta hæreses opus, multo labore & magna diligentia ac prom-

ac promptitudine exarare ac emendare dignatus est: & simul Hypatius uenerandissimus syndiaconus ac comminister, qui transscriptionē de chartis in quatuor exemplaria fecit. Pro quibus orare dignemini uos uenerabiles ac charissimi reuera fratres. Pax Domini nostri IESV CHRISTI & gratia & ueritas, secundum ipsius mandatum, cum omnibus uobis optimarum rerum studiosissimi ac dilectissimi fratres. Amen.

Finis septimi & ultimi Tomi, uniuersoperis D. Epiphanij, Panarij appellati, & contra octoaginta hæreses conscripti, Iano Cornario Medico Physico interprete.